BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
7 F
30

K 3—25

Ex libris PP. Doctrine Xpiane Collegij Rom. S. Marie in Monticellis
14. 7. F. 30

Diuus Thomas in octo Po
liticorum Ariſtotelis libros
cum textu eiuſdem Leo
nardo Aretino inter
prete nouiſſime re
cognitus infini
tiſq; errori
bus caſti-
gatus.
+

¶ Auguſtinus piccolhomineus magiſtro Ludouico ordinis predicatorum procurato
ri digniſſimo preceptori ſuo. S. P. D.

Commentarios Diui Thome in libros octo Politicorum Ariſtotelis cū ꝓ
xima eſtate in hetruria cōperiſſem: eſſentqȝ ſcriptoris vitio mēdoſiſſimi. Q̄d
his crebro accidit: qui ea: que non intelligunt: exſcribere aggrediuntur. Indo
lui diuinum opus: licet deprauatum: abiectum: puluerulentūqȝ carie conſu
mi: cum ad enodandas Ariſtotelis ſentētias: grauitatēqȝ: ⁊ dicendi vim interpretandam
vnus ipſe Thomas nemini cedat. Romam vt redij: vrbem fere totam perquiſiui: ſi fi
deliorem forte codicem reperirem: quo lumen aliquod: diuerſis inuicem collatis exem
plaribus: Thome afferre poſſem. Nullum in tanta vrbe reperi: quod ſatis admirari
non potui: cum librorum hic ⁊ latinorum ⁊ grecorum maximam eſſe copiam certiſſi
mum ſit. Subdubitans deinde: ⁊ quodammodo videns tantum opus perditum iri: ne
exinde ciuiles viri: qui in intelligendo Ariſtotele maxime laborant: iacturam facerent: ad
te mittendum ſtatui: vt cum q̄maxime horridum: immundumqȝ: quod confidimus: ex
colas ⁊ expurges: ne quid in eo: quod a ſcriptore additum: diminutumue ſit: inconcin
num: barbarum: inculſūqȝ legatur. Tu vero: qui iamdudum cum tua maxima laude or
dinem predicatorum profeſſus es: quiqȝ in euoluendo: lectitandoqȝ Thoma iam plu
ribus annis es verſatus: prouinciam hanc pro tua benignitate ſuſcipere non recuſabis.
Eiuſmodi enim es: qui grato erga Thomam animo: cum ipſe te erudierit: ⁊ ex cuius le
ctione multa hauſeris: laborem hunc pro eo ſuſcipere minime graueris. Confidentius
vero ad te venio: quoniam ⁊ te preceptore familiariter vſus ſum: ⁊ nullus cuius mihi
doctrina probatior: ſciētiaqȝ fidelior videretur: occurrebat. Nā in pluribus Italie gym
naſijs phiam: theologiāqȝ profeſſus: cum vbiqȝ maximam gloriam ſis conſecutus: nu
perrime Romam bonarum artium: litterarumqȝ parentem aduenisti. Hic vero cum te
laudent omnes: cur ego ad te non recurram: ignoro. Quod ſi: vt ſpero: expolitum: cādi
dūqȝ librum preſtabis: quantam ab his: qui ciuitatibus preſunt: qui ve vna reſpublicas
adminiſtrant: ſis conſecuturus: tu qui prudentiſſimus es conſidera. Hi enim cum Ariſto
telem legunt: vt precepta ſolum exequantur: dum in verborum interpretatione imorari
eos neceſſe eſt: ⁊ Ariſtotelem damnant ⁊ negligunt. Quod ſi laborem hunc dempſeris
⁊ ſummopere te laudabunt: ⁊ phi precepta exequentes Ariſtotelem maxime venerabū
tur. Quare te rogo: vt omiſſis paululū ſacris ſtudijs: ad hos cōmentarios corrigendos:
emendandoſqȝ tanquam in hortulum: cum tibi per maximas curas licebit: deſcendas:
vt ſi forte eos Leonardi Aretini tranſlationi: que ita confuſe impreſſa eſt: vt ne verbum
quidem Aretini contineat: adnectere velimus: poſſimus vno tempore Ariſtotelem mē
dis vacuum: Diuūqȝ Thomā in tenebris latitantē in lucē emittere. Vale.

¶ Magiſter Ludouicus Ualentia Reuerendiſſimo in Chriſto patri & domino domino Franciſco ſ. Piccolbominibus Cardinali Senenſi. S. P. D.

AUguſtinus Piccolbomineus nepos tuus iuuenis certe preſtanti & erudito ingenio. caſtiſſimiſqꝫ inſtitutus moribus: ac pertinax emulator bonarum artium: & tui (vt par eſt) obſeruātiſſimus: meiqꝫ pro ſua humanitate amātiſſimus: litteris ſuis me plurimū cohortatus eſt: vt ꝯmētarios diui Thome Aquinatis in octo libros Politicorū a ſe ꝓxima eſtate in Hetruria cōpertos: opus ſane rarū & mendoſum ſcriptoris vitio recognoſcerē atqꝫ caſtigarē. Rem ꝑfecto dignā ſuo animo feciſſe eum iudicaui: qui cum ſapiētia ꝑditus ſit: īpetum hꝫ ad eas diſciplinas que de gubernāda Rep. ꝓcepta tradunt: qd ſapiētis officiū eſſe ꝯſtat. Cuꝫ vero magnitudine animi largus & munificus ſit: qcqd oib' cōmodū eſſe poſſit: oibus publicū eſſe & intelligendū preſtari vehementer optat. Equidem eius inſtructus ꝯſilio nō recuſaui opus aggredi: qd me ſuſcipere equuꝫ illo admonente & grauiter ꝓbante eſſe intelligam. Sed cū Leonardi Aretini tranſlatio aperta magis & latina ſit: que tn̄ impreſſa nec Aretini verbū ꝯtinere videat̄: ſuaſit & Thome interpretationē ei coaptare tranſlationi: & expurgare depravatū Ariſtotelis librū. Hoc certe ſatis mihi difficile viſum eſt eos recte ſentire exiſtimans: qui veterē tranſlationē: quā tamen Thomas cōmentatus fuit nō cōſentire Ariſtoteli cenſent. Ueruꝫ experimento didici eiuſmodi viros qd nō intelligāt temere iudicare. Nihil eniꝫ magis ꝯſonū & ꝯſentaneum & coaptatū eſſe pōt q̄ vetus nouaqꝫ Politicoruꝫ Ariſtotelis tranſlatio. Nam & ſi Diuus Thomas veterē expoſuerit: nouā tn̄ interpretari videt̄. Thomas vtrāqꝫ tibi planā apertamqꝫ eodē ſenſu: nulloqꝫ penitus diſcrimine reddit. Neqꝫ tn̄ in his cēſores nō equos multū inſequi iuſtū eſt: eis enim venia danda q ꝓhiꝫ nō ꝓfiteant̄: nec eius ſecreta rimari ꝯſueuerunt. Oblectati nāqꝫ nimium lepore ac ornatu verboꝝ ꝯtenti ſcire qd verba ſignificent: rerū que vocibus exprimunt̄ naturas ac ꝓprietates diligētius ꝑquirere obliuiſcunt̄. Quo fit vt dānent que fucū nō ꝑſtant: tametſi veritatē ꝯtineant. Hi tn̄ admonēdi ſunt: q̄uis eis ꝑcimus: vt que ſua ſunt tueātur: noſtra nō dānent: ſuiſqꝫ ꝯtenti limitibus in īmenſuꝫ ꝓhie noſtre pelagus cū magno ſui honoris diſcrimine leui ſua cymba nō aſcendant. Diſcant prius noſtra ac cū eloquentia bonas artes & diſciplinas ſibi cōparent. Munito deinde ac inſtructo ingenio que vitia inuenerint emendent: facundas & eruditas linguas veneramur & extollim': ꝓbamuſqꝫ maiorē in modū Ro. lingue peritiaꝫ & vehementer cupimus latinā fieri ꝓhiam: ſed culpa veſtra eſt o Rhetores noſtre etatis: qui contēnitis oēs ſcriptores: qui vel hiſtoriā nō tradant: vel de oratoria nō diſſerūt. Oēſqꝫ alios legere & ſcire recuſatis. Ueneramur Platonē: Theophraſtum colimus. obſeruamus Alexādrum: reueremur Themiſtiū: laudamus Simpliciuꝫ: Ciceronē noſtrū ꝓbamus: ac ceteros qui luculenter grauiter copioſe cultēqꝫ ꝓhie partes tractarunt ſummis laudibus in celū efferimus. Ingentes gratias agimus Leonardo Aretino: fatemurqꝫ ingenue Theodoro Gaze nos plurimū debere: qui non modo cultū fecit Ariſtotelē: ſed etiā linguam noſtram locupletauit & auxit. Sed in illos dico qui totius nāe ignari cū aliqd de Urbe cōdita: aut de Rhetoris officio poſſunt dicere oium ſe artiū cenſores faciūt. Hi ſane adeo cuiuſqꝫ diſcipline neruo carent: q etiā in his que ꝓfitent̄ a puero parū in dialeticis verſato vno verbo facile eſſet & ligari & reuinci: & in oēs ꝑtes velut mentecaptos duci. Qua de re vt ad id reuertar vnde diſceſſi cū aperta ſit magis & culta que videlicet & inſtruere & oblectare valeat Leonardi tranſlatio ac ei ꝯſentanea Thome Aquinatis interpretatio ſum arbitratus me rem facturū oibus gratam & cōmodam illam recognitā cum Thome expōne imprimendam Auguſtino tuo cōmittere. Cogitanti tn̄ mihi cui preclarū hoc opus ſcriberē: offendi neminē animo te magis idoneū. Naꝫ hic liber regius eſt & ciuilis & legalis. Quis aūt & in adminiſtrandis ſapienter rebus publicis: regēdis vrbibus: ꝯdendiſqꝫ iuſtis legibus te aptior ſit: nō inuenio. Cū & ſapiētia ꝑſtes: & beniuolētia ardeas: & iuſtitia equ' ſis. Ita ſane & a natura īſtitutus es: & vſu ac exercitatione has virtutes tibi cōparaſti. Addo q ex tua domo ab Auguſtino tuo meo etiā in manus meas delat' eſt ad te reuerti debet optimo iure. Ruſumqꝫ a te ad illuꝫ qui mihi dedit: q me excitauit vt emēdarē reduci. Omni iure liber iſte tuus eſt: ꝑfectus tn̄ erit &īteger: nihilqꝫ ei adiūgi poterit cū ad te ꝑuenerit: cū ſuo fonti ꝯiunget̄. Cū circuli inſtar ſuo auctori erit inſertus. Diſtinctus ad te venit per cōmenta: vt ex inſcriptionibus cognoſces. Locupletqꝫ magis incedit: ꝯſtrictas bris cuiuſqꝫ libri ſententias mea diligētia & ſtudio in ſingulis fine libri collocatas. Curabis igit̄ reuerēdiſſime ꝑnceps: vt euoluat̄ crebro ac plegat̄ a nepote tuo. Affert eniꝫ cōmoda multa hūane vite liber iſte. Docetqꝫ diſcretis a pecudū vita morib' hoies vitā ducere: optimā vite frugē amplecti: felicitatē expetere: incorrupteqꝫ religionis cultū ſectari: ac tandē beatū hoiem efficit. Preſertiꝫ cū eo interprete ſit diſcendus: q ſtilo graui: ſolido: ꝯſtanti: robuſto: pingui: aperto: vero: ſibiqꝫ omni in ꝑte ꝯſono Ariſtotelem reſerat. Cōcedes quoqꝫ & familiaribus tuiſq in mea achademia philoſophant̄. Ceteriſqꝫ īgenijs oibus pro tua hūanitate dabis: que bonas colunt artes: vt tua in omnes beneficentia illuſtris magis ac aperta & ſplēdida omnibus Italie oris litterario munere fiat. Me vero & omne ſtudium meum tuum feci. Uale.

¶ Leonardi Aretini Proemium in libros Politicorum Ariſtotelis.

INter moralis diſcipline precepta: quib' humana vita inſtituit̄ & docet̄ eminentiſſimū quodāmō locū obtinent: que de ciuitatibus: earūqꝫ gubernatione ꝯſeruationeqꝫ tradunt̄. Quippe diſciplina hmōi omnis felicitatē hominibus ꝯficere ſtudet. Felicitatē vero ſi vni acquirere preclaruꝫ eſt: q̄to magnificentius erit vniuerſe ciuitati beatitudinem adipiſci. Bonū enim q̄to latius pꝫ: tanto diuinius eſt exiſtimandū. Cumqꝫ homo imbecillum ſit animal & quā per ſeipm nō hꝫ ſufficientiā: ꝑfectionēqꝫ ex ciuili ſocietate reportet. nulla profecto cōuenientior diſciplina homini eſſe pōt quaꝫ qd ſit ciuitas: & quid Reſpub. intelligere: & per que ꝯſeruet̄ itereatqꝫ ciuilis ſocietas nō ignorare. Mihi quidē qui hec ignorat: ſeipm pariter ignorare videt̄: ac ſapientiſſimi dei preceptuꝫ deſpicere. Itaqꝫ & Plato de ceᷓllis ꝑclaris libris q ſunt ab eo de Rep. ſcripti in hac ꝑte oñdēda: docēdaqꝫ plurimū nixus ē. Et. M. Cice. noſter ſex iclitis libris: q̄s de Rep. ſcripſit hācipſaꝫ mās eſt ꝑſecut'. Et Ariſtoteles in h volumine qd nūc in latinū ꝯuer-

timus: hec ipſa cōplexus eſt: tāto q̄dē nitore ⁊ copia ⁊ ornatu: vt vere mereat̄ flumē aureum vocitari. Materia vero huiꝰ opis talis eſt. Cōuertendi aūt interp̄tādiq̄ʒ mihi cā fuit eadē illa q̄ iā decē ⁊ octo ānis ad ꝯuerſionē ethi. induxit: Nā cū viderē hos Ariſto. libros qui apud Grecos elegātiſſimo ſtilo ꝯſcripti ſunt: vitio mali interp̄tis ad ridiculā q̄ndā ineptitudinē eē redactos: ac p̄terea in rebꝰ ipſis errata ꝑmulta ac maximi pōderis laborē ſuſcepi noue traductionis: quo nr̄is hoībus in hac ꝑte ꝓdeſſem. Quid.n. opa mea vtilius. q̄d laude dignꝰ efficere poſſum q̄ā ciuibꝰ meis p̄mū: deinde ceteris q̄ latina vtunt̄ lingua ignaris grecarū lr̄aꝝ facultatē p̄bere: vt nō ꝑ enigmata ac deliramēta interpretationū ineptarū ac falſarū: ſed de facie ad faciē poſſint Ariſto. intueri. ⁊ vt ille in greco ſcripſit: ſic in latino legere. Excitauit quoq̄ʒ me vtilitas maxima quā ex īterp̄tatione ethicoꝝ ꝓueniſſe ꝯſpexerā: hoīes.n. ingenue eruditi quos p̄mo veteris īterp̄tatiōis ineptitudo: ac barbaries a legēdo repellebat ita poſtmodū eos libros cōplexi ſunt vt in maximā lucē illarū rerū cognitio ſit ꝑducta. Quod idē fore ſpero in his de q̄bꝰ nūc agimꝰ politicoꝝ libris. Atq̄ʒ eo magis quo hec mā ciuilis ⁊ verba ad exp̄mēdū alia q̄ in ſuis diſputatiōibꝰ ſcholaſtici vtant̄: ⁊ maiorē quēdā efflagitāt dicēdi ornatū: q̄ duo īterpres ille nedū ꝯſeq̄: ſed ne ſuſpicari q̄dē potuit. Ariſto. certe tāta facundia tanta varietate ⁊ copia: tāta hiſtoriarū exēplorūq̄ʒ cumulatiōe hos libros referſit: vt oratorio pene ſtilo ſcripti videant̄. Sic.n. argumētatiōes totas īterdū explicat: vt cūcta dicendi ornamēta in eas ſtudioſe ꝯiecta liceat īueniri. Nec eſt in his libris q̄d vlla paulo vberior q̄ tractata ab illo ſit abſq̄ʒ rhetorico pigmēto atq̄ʒ colore: quorū etſi nō expreſſionē attn̄ adumbrationē q̄ndā diligēs lector in hac traductione nr̄a deꝓhēdet. Fuit.n. Ariſto. ſtudioſiſſimꝰ eloquētie: q̄d artes rhetorice eiꝰ pluribꝰ voluminibꝰ explicate declarāt. Que ſit igit̄ hoꝝ libroꝝ mā: ⁊ q̄ ob cā laborē hūc ſuſceperimꝰ: ⁊ q̄les libri ipſi ī greco ſint: hec p̄fatos eē ſufficiat. Hortamur aūt oēs vehemēter ad huiꝰ opis diligētiſſimā lectionē: vtpote doctrinā vberrimā ac rerū ꝓpe innumerabiliū cognitionē ⁊ q̄dē neceſſariaꝝ ad vitā ſuſcepturos.

¶ Prohemiū dn̄i Thome in octo politicoꝝ Ariſtotelis libros.

T.c.22. Sicut p̄hs docet in 2° phyſicoꝝ. Ars imitat̄ nām. Cuiꝰ rō eſt: q̄ꝛ ſicut ſe hn̄t p̄nᵃ adinuicē: ita ꝓportionabilr̄ ſe hn̄t opatiōes ⁊ effectꝰ. Principiū āt eoꝝ: que ſm artē fiunt: eſt itellectꝰ hūanꝰ: qui ſm ſimilitudinē q̄ndā deriuat̄ ab itellectu diuino: qui eſt p̄nᵐ rerū nāliū. Unde neceẽ eſt: q̄ ⁊ opatiōes artis imitent̄ opatiōes nāe. ⁊ ea q̄ ſunt ſm artē: imitent̄ ea: que ſunt in nā. Si.n. aliq̄s iſtructor alicuiꝰ artis opus artis efficeret: oporteret diſcipulū: q̄ ab eo artē ſuſcepiſſet: ad opꝰ illiꝰ attēdere: vt ad eiꝰ ſilitudinē ⁊ ipſe oparet̄. Et iō itellectꝰ hūanus: ad quē itelligibile lumē ab intellectu diuino deriuat̄: neceſſe hʒ in his: q̄ facit: iformari ex inſpectiōe eoꝝ: q̄ ſunt nāliter facta: vt ſilr̄ opet̄. Et ide eſt q̄d p̄hs dicit. Quod ſi ars faceret ea: q̄ ſunt nāe: ſilr̄ oparet̄ ſicut ⁊ nā: ⁊ ecōuerſo ſi nā faceret ea: q̄ ſunt artis: ſilr̄ faceret ſicut ars facit: ſʒ nā q̄dē nō ꝑficit ea: q̄ ſunt artis: ſʒ ſolū q̄dā p̄nᵃ p̄parat: ⁊ exemplar opandi quodāmō artificibus p̄bet. Ars vero īſpicere q̄dē pōt ea: q̄ ſunt nāe: ⁊ eis vti ad opꝰ ꝓpriū ꝑficiēdū: ꝑficere vero ea nō pōt. Ex quo p̄ʒ: q̄ rō hūana eoꝝ: que ſunt ſm nām: eſt cognoſcitiua tm̄: eoꝝ vero: que ſunt ſm artē: eſt ⁊ cognoſcitiua ⁊ factiua. vn̄ opʒ q̄ ſcie humane: que ſunt de rebus nālibus: ſint ſpeculatiue. Que vero ſunt de rebus ab hoīe factis: ſint practice ſiue operatiue ſm imitationē nāe. Procedit aūt nā in ſua operatione ex ſimplicibus ad cōpoſita: ita q̄ in eis: que per operationem nāe fiunt: q̄d eſt maxime cōpoſitū: eſt ꝑfectū ⁊ totū: ⁊ finis alioꝝ: ſicut appet in oībus totis reſpectu ſuaꝝ partiū. Un̄ ⁊ rō hoīs opatiua ex ſimplicibꝰ ad cōpoſita ꝓcedit tanq̄ ex imꝑfectis ad ꝑfecta. Cū aūt rō humana diſponere hēat nō ſolū de his: que in vſum hoīs veniūt: ſed etiā de ipſis hoībus: qui rōne regunt̄: in vtriſq̄ʒ ꝓcedit ex ſimplicibus ad cōpoſitū. In illis q̄dē rebus: que in vſum hoīs veniūt: ſicut cū ex lignis ꝯſtituit nauē: ⁊ ex lignis ⁊ lapidibus domū. In ipſis aūt hoībus: ſicut cū multos hoīes ordinat in vnā quādā cōmunitatē: quarū q̄dē cōmunitatū cū diuerſi ſint gradus ⁊ ordines: vltima eſt cōmunitas ciuitatis ordinata ad ꝑ ſe ſufficiētia vite humane. Un̄ inter oēs cōmunitates hūanas ipa eſt ꝑfectiſſima. Et q̄ꝛ ea: que in vſuʒ hoīs veniūt: ordinant̄ ad hoīem ſicut ad finē: q̄ ē p̄ncipalior his que ſunt ad finē ideo neceſſe eſt: q̄ hoc totū: q̄d eſt ciuitas. ſit principaliꝰ oībus totis: que rōne humana cognoſci: ⁊ ꝯſtitui poſſunt. Ex his igit̄: que dicta ſunt circa doctrinā politice: quā Ariſtoteles in hoc libro tradit: q̄ttuor accipere poſſumus. Primo q̄dē neceſſitatē huius ſcie: oium eni: que rōne cognoſci p̄nt: neceſſe eſt aliquā doctrinā tradi ad ꝑfectionē humane ſapientie: que p̄hia vocat̄. Cum igit̄ hoc totū: q̄d eſt ciuitas: ſit cuidā rōnis iudicio ſubiectū: neceſſe fuit ad cōplemētū p̄hie de ciuitate doctrinā tradere: que politica nominat̄. i. ciuilis ſciētia. Secūdo poſſumus accipe genꝰ huiꝰ ſcie. Cū.n. ſcie practice a ſpeculatiuis diſtiguant̄ in h̄: q̄ ſpeculatiue ordinant̄ ſolum ad ſcientiam veritatis: practice vero ad opus: neceſſe eſt hanc ſciam ſub practica p̄hia ꝯtineri: cū ciuitas ſit q̄ddā totū: cuius humana rō nō ſolū eſt cognoſcitiua: ſed etiā opatiua. Rurſumq̄ʒ cū rō quedā operet̄ per modū factionis opatione in exteriorē māmam trāſeūte: q̄d ꝓprie ad artes ꝑtinet: que mechanice vocant̄: vtpote fabrilis ⁊ nauifactiua ⁊ ſimiles. Quedā vero operet̄ per modū actionis opatione manēte in eo qui opat̄: ſicut eſt conſiliari: eligere: velle ⁊ huiuſmodi: que ad moralem ſciam pertinent. Manifeſtum eſt politicā ſcientiā: que de hominum conſiderat ordinatione: nō ꝯtineri ſub factiuis ſcientijs: que ſunt artes mechanice: ſed ſub actiuis: que ſunt ſcientie morales. Tertio poſſumus accipere dignitatē ⁊ ordinē politice ad oēs alias ſcias practicas. Eſt enim ciuitas p̄ncipaliſſimum eoꝝ: que humana rōne cōſtitui poſſunt. Nam ad ipſaʒ oēs cōmunitates humane referunt̄. Rurſumq̄ʒ oīa tota: que per artes mechanicas cōſtituunt̄ ex rebus in vſum hominū veniētibꝰ ad homines ordinant̄: ſicut ad finem. Si igit̄ p̄ncipalior ſciētia eſt: que eſt de nobiliori ⁊ ꝑfectiori: neceſſe eſt politicā inter omnes ſciētias practicas eē: principaliorē ⁊ architectonicā omniū aliarū: vtpote conſiderans vltimū: ⁊ ꝑfectuʒ bonū in rebus humanis. Et ꝓpter hoc p̄hus dicit in fine decimi ethicoꝝ. q̄ ad politicā perficit̄ p̄hia: que eſt circa res humanas. Quarto ex p̄dictis accipere poſſumus modum ⁊ ordinem huiuſmodi ſcientie. Sicut enim ſcientie ſpeculatiue que de aliquo toto conſiderant ex conſideratione partium principiorum notitiaʒ de toto perficiunt: paſſiones ⁊ operationes totius manifeſtando: ſic ⁊ hec ſcientia principia ⁊ partes ciuitatis conſiderans: de ipſa notitiam tradit: partes ⁊ paſſiones ⁊ operationes eius manifeſtans: ⁊ q̄ꝛ practica eſt. Manifeſtat inſuper quomodo ſingula ꝑfici poſſunt: quod eſt neceſſarium in omni practica ſcientia.

¶ Incipit

¶ Incipit liber primus Politicoꝝ Ariſtotelis cū preclariſſimis cōmentarijs .S. ac glorioſi angelici doctoris Thome de Aquino.

Voniaʒ videmus omnem ciuitatem eſſe ſocietatē quādam: ⁊ omnem ſocietateʒ boni alicuius gratia conſtitutam. Naʒ eius gratia qđ bonum videtur omnia omnes agunt: patet: ꝙ bonum aliqđ omnes coniectant.

¶ Lectio prima.

His igitur ꝓlibatis ſciendū eſt ꝙ Ariſtoteles in hoc libꝰ ꝓmittit quoddā ꝓhemiū: in quo manifeſtat intentioneʒ huius ſcie: ⁊ deinde accedit ad ꝓpoſitū manifeſtanduʒ. ibi (Quā declaratuʒ eſt quibus ex partibꝰ ⁊c.) Circa pͫ duo facit. Primo oſtēdit dignitatē ciuitatis: de qua eſt politica ex eius fine. Scđo oñdit cōparationeʒ ciuitatis ad alias cōitates. ibi (Quicūqʒ vͦ putant ⁊c.) Circa pͥmū duo itēdit ꝓbare: quoꝝ pͥmū eſt: ꝙ ciuitas ordinet̃ ad aliqđ bonuʒ ſicut ad finem. Scđo ꝙ bonū: ad qđ ordinat̃ ciuitas: ſit pͥncipaliſſimū inter bona humana. ibi (Maxime vͦ pͥncipaliſſimū oīum ⁊c.) Circa pͥmū ponit taleʒ rōnē. Omnis cōitas eſt inſtituta gratia alicuius boni. Sed omnis ciuitas eſt cōitas quedā: vt māifeſte videmus. Ergo omnis ciuitas eſt inſtituta gratia alicuius boni. Qꝛ igit̃ minor manifeſtat̃: maiorē ſic ꝓbat. Oēs homines omnia que faciunt operant̃ gratia eiꝰ qđ videt̃ bonum: ſiue ſit vere bonū: ſiue nō. Sed omnis cōmunitas eſt inſtituta aliquo opante. Ergo omnes communitates coniectant aliquod bonū: id eſt intendunt aliquod bonum ſicut finem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vͦ principaliſſimum omniū: que eſt principaliſſima: ⁊ ceteras omnes cōplectitur. Eſt auteʒ hec illa: que ciuitas appellatur ⁊ ciuilis ſocietas.

¶ Oñdit ꝙ illud bonū: ad qđ ordinat̃ ciuitas: eſt pͥncipaliſſimū inter bona humana tali ratiōe. Si omnis cōitas ordinat̃ ad bonuʒ: neceſſe eſt ꝙ illa cōitas: que eſt maxime pͥncipalis: maxime ſit ↄiectatrix boni: qđ eſt inter oīa humana bona pͥncipaliſſimuʒ. Opʒ. n. ꝙ ꝓportio eoꝝ q̄ ſunt ad finem: ſit ſm̄ ꝓportionem finium. Que aūt communitas ſit maxime pͥncipalis: māifeſtat per hoc qđ addit. (Et ceteras oēs complectitur.) Eſt enim cōmunitas quoddā totum: in omnibus aūt totis talis ordo inuenit̃: ꝙ illud totū qđ in ſe includit aliud totū pͥncipalius ſicut paries eſt quoddā totum: ⁊ qꝛ includit̃ in hoc toto: qđ eſt domus: manifeſtū eſt ꝙ domus eſt pͥncipalius totū: ⁊ ſilr̃ cōitas que includit alias cōitates: eſt pͥncipalior. Manifeſtum eſt aūt: ꝙ ciuitas includit oēs alias cōmunitates. Nam ⁊ domus ⁊ vici ſub ciuitate comprehendunt̃: ⁊ ſic ipſa cōmunitas politica eſt cōmunitas principaliſſima. Eſt ḡ cōiectatrix principaliſſimi boni inter omnia bona humana: intendit. n. bonum cōmune: qđ eſt melius ⁊ diuinius ꝙ̄ bonum vnius: vt dicitur in principio ethicoꝝ. Lec. 2ª. cap. i.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Quicūqʒ vero putant gubernatoris ciuitatis ⁊ regis patriſqʒ familias ⁊ domini eandeʒ eſſe rōnem: non bene dicunt

¶ Comparat ciuitateʒ ad alias cōitates: ⁊ circa hoc facit tria. Primo ponit quorūdam falſam opinionē. Secūdo oſtendit quō poſite opinionis falſitas innoteſcere poſſit. ibi (Sed hec vera non ſunt ⁊c.) Tertio ſm̄ aſſignatum modum ponit veram comparationem ciuitatis ad alias cōmunitates. ibi (Primū igit̃ neceſſe eſt cōbinare ⁊c.) Circa pͥmū duo facit. Primo ponit falſam opinionē. Secundo inducit eoꝝ rationem. ibi (Multitudine enim et paucitate ⁊c.) Circa pͥmū conſiderandum eſt: ꝙ duplex eſt cōmunitas omnibus manifeſta .ſ. ciuitatis ⁊ domus. ciuitas autē duplici regimine regitur .ſ. politico ⁊ regali. Regale quideʒ eſt regimē quādo ille: qui ciuitati preeſt hʒ plenariā poteſtatē. Politicum aūt regimen eſt qñ ille qui preeſt: hʒ poteſtatē coartatam ſm̄ aliquas leges ciuitatis. Et ſimiliter duplex eſt regimen domus .ſ. iconomicum ⁊ deſpoticū. Deſpota quidē vocat̃ omnis habēs ſeruos. Iconomus aūt vocat̃ ꝓcurator: vel diſpenſator alicuius familie. Unde deſpoticū regimen eſt: quo aliquis dn̄s ſuis ſeruis preſidet. Iconomicū aūt regimē eſt: quo aliquis diſpēſat ea: que ꝑtinent ad totā familiam: in qua continent̃ nō ſolū ſerui: ſed etiā liberi multi. Poſuerunt ergo quidaʒ: ſed non bene: ꝙ iſta regimina nō differunt: ſed ſunt omnino idem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multitudine enim ⁊ paucitate: ſed non ſpecie illorum ſingulos putant differre: veluti ſi paucorum quidem dominuʒ: ſi vero pluriuʒ patremfamilias: ſi etiam plurium gubernatorem ciuitatis vel regem: quaſi nihil differat magna domus ⁊ parua ciuitas: gubernatorqʒ ciuitatis ⁊ rex: quando quidem idem preſidet ⁊ regit. Quando vero ſecunduʒ rationem talis ſcientie in parte preſidet: ⁊ in parte ſubeſt: gubernator ciuitatis.

¶ Ponit rōnem eorum: que talis eſt. Quecūqʒ differunt ſoluʒ multitudine ⁊ paucitate nō differunt ſpecie: qꝛ differētia: que eſt ſm̄ magis ⁊ minus: nō diuerſificat ſpēm. Sed predicta regimina differūt ſolū multitudine ⁊ paucitate: ꝙ ſic manifeſtabāt. Si. n. cōmunitas: que regit̃ ſit paucoꝝ: ſicut in aliqua parua domo ille: qui preeſt dicit̃ paterfamilias: ad quē pertinet deſpoticus pͥncipatus. Si aūt ſit adhuc pluriū: ita ꝙ non ſolū contineat ſeruos: ſed etiā multitudinē liberoꝝ: dicit̃ ille qui preeſt iconomus. Si aūt ſit adhuc pluriū: puta nō ſoluʒ eoꝝ: qui ſunt vniꝰ domus ſed vnius ciuitatis: tunc dicit̃ regimen politicuʒ aut regale. Quod quidā dicebant tāꝙ̄ nihil differret domus a ciuitate niſi magnitudine ⁊ pͥuitate: ita ꝙ magna domus ſit parua ciuitas: ⁊ ecōuerſo: qđ ex ſequētibus patebit eſſe falſum. Similiter etiaʒ politicum ⁊ regale regimen ponebant differre ſolum multitudine et paucitate. Quādo. n. ipſe homo preeſt ſimpliciter ⁊ ſm̄ omnia: dicitur regimen regale. Quādo vͦ ſm̄ rōnem talis ſcientie in parte preſidet .i. ſm̄ leges poſitas per diſciplinam politicam: eſt regimen politicum: quaſi ſm̄ partē principaretur quātum ad ea .ſ. que eius poteſtati ſubſunt: ⁊ ſm̄ partem ſit ſubiectus quātuʒ ad ea: in quibus ſubijcitur legi. Ex quibus omnibus ↄcludebāt: ꝙ omnia predicta regi

mina: quoꝝ quedam pertinent ad ciuitatem: quedaȝ ad domū: nō differant ſpecie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed hec vera non ſunt: quod manifeſtum erit ſꝫm hanc doctrinam conſiderantibus. Ut enim in alijs compoſitum vſqȝ ad incompoſita diuidere neceſſarium eſt: hec nāqȝ ſunt minime totius particule: ita ciuitatem ex quibus componitur conſiderantes: ⁊ quid illa differant inter ſe: ⁊ ſiquid artificij recipiunt: ſingula ipſoꝛum intuebimur. Siquis igitur ab initio rerum oꝛiginem inſpicit: vt in alijs: ſic ⁊ in iſtis optime diſcerneret.

¶ Oſtendit modū manifeſtandi falſitatē ꝑdicte opinionis: ⁊ dicit ꝙ ea q̄ dicta ſunt nō ſunt vera: hoc erit manifeſtū ſꝫm hāc doctrinā ꝯſiderantibus. i. ſꝫm artē ꝯſiderandi talia q̄ īfra ponēt. Modus aūt hui⁹ artis eſt talis. Qꝛ ſicut in alijs rebus ad cognitionē totius neceſſe eſt diuidere cōpoſitū vſqȝ ad incōpoſita. i. vſqȝ ad indiuiſibilia: q̄ ſunt minime ptes totius: puta: ad cognoſcendū orōneȝ neceſſe eſt diuidere vſqȝ ad litteras. Et ad cognoſcendaȝ coꝛpus naturale mixtum: neceſſe eſt diuidere vſqȝ ad elementa: ſic ſi conſideremus ex quibus ciuitas componat̄: magis poterimus videre de ꝑmiſſis regiminibus quid vnūquodqȝ ſit ſꝫm ſe: ⁊ quid differant adinuicē: ⁊ vtrum aliquis circa vnūquodqȝ coꝝ poſſit artificialiter ꝯſiderari. In oībus. n. ita videmus ꝙ ſiquis inſpiciat res ſꝫm ꝙ cauſant̄ ex ſuo ꝑncipio: optime poterit in eis cōtemplari veritatē. Et hoc ſicut eſt verū in alijs rebus: ita etiā eſt verum in his de quibus intendimus. In his aūt verbis phī ꝯſiderandū eſt: ꝙ ad cognitioneȝ cōpoſitoꝝ primo opus eſt via diuiſiua: vt. ſ. diuidamus cōpoſitū vſqȝ ad indiuiduа. Poſtmoduȝ vero neceſſaria eſt via cōpoſitionis: vt ex principijs indiuiſibilibus iam notis iudicemus de rebus q̄ ex ꝑncipijs cāuſant̄. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Primum igitur neceſſe eſt combinare illos qui non poſſunt eſſe niſi ſimul: ceu marem ⁊ feminam generationis cā. Et hoc nō ex electione: ſed velut in ceteris aīalibus ⁊ plantis naturale eſt deſideriū tale alterū relinquendi.

¶ Scđm ꝑmiſſum modum ponit veram cōparationem aliarum cōmunitatū ad ciuitatem: ⁊ circa hoc duo facit. Primo agit de alijs cōmunitatibus: que oꝛdinant̄ ad ciuitatē. Secundo de cōmunitate ciuitatis. ibi. (Que autē ex pluribus pagis ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo ꝑ ponit cōmunitatē perſone ad perſonā. Secūdo ponit cōmunitatē domus que cōplectit̄ diuerſas perſonarum cōmunicatiōes. ibi. (Ex his duabus igit̄ ⁊c̄.) Tertio ponit cōmunitatē vici: que eſt ex pluribus multitudinibus. ibi. (Sed que ex pluribus domibus ⁊c̄.) Circa primum duo facit. Primo ponit duas cōmunicatiōes ꝑſonales. Secūdo ꝯparat eas adinuicē. ibi. (Natura qdē igit̄ ⁊c̄.) Duarum autem cōmunicationum perſonalium primo ponit eam que eſt maris ⁊ femine: ⁊ dicit. Qꝛ qꝛ opꝫ nos diuidere ciuitatem vſqȝ ad partes minimas: neceſſe eſt dicere ꝙ prima combinatio eſt perſonarum: que ſine inuicem eſſe nō poteſt: ſcilicet maris ⁊ femine. Huius enim combinatio eſt propter generationem: per quam producuntur ⁊ mares ⁊ femine. Et ex hoc patet ꝙ ſine inuiceȝ eſſe nō poſſunt. Sed qualiter iſta combinatio ſit prima: oſtendit per hoc quod ſubdit. (Qđ nō ex electiōe.) Ubi conſiderandum eſt ꝙ in homine eſt aliquod quod eſt ꝓprium eius: ſcilicet ratio ſꝫm quam ei competit ꝙ ex conſilio ⁊ electione agat. Inuenit̄ etiam aliquid in homine qđ eſt cōmune ei ⁊ alijs: ⁊ huius eſt generare. Hoc igitur nō competit ei ex electione. i. ſꝫm ꝙ habet rationem eligentem: ſed competit ei ſꝫm rationē cōmunem ſibi ⁊ animalibus ⁊ etiam plantis. Omnibus enim his ineſt naturalis appetitus vt poſt ſe derelinquat alteruȝ tale quale ipſum eſt: vt ſic per generationem conſeruetur in ſpecie qđ idem numero conſeruari nō pōt. Eſt quidem igit̄ huiuſmodi naturalis appetitus etiam in omnibus alijs rebus naturalibus coꝛruptibilibus. Sed qꝛ ⁊ viuentia: ſcꝫ plante ⁊ alia habent ſpecialem modum generandi: vt. ſ. generent ex ſeipſis. ideo ſpecialiter de plantis ⁊ aīalibus mentionem facit. Nam etiam in plantis inuenit̄ vis maſculina ⁊ feminina: ſed cōiuncta in eodem indiuiduo: ſed in vno abundat plus vna: in alio altera: ita. ſ. vt imaginemur plantam omni tempoꝛe eſſe talem: qualia ſunt mas ⁊ femina tempoꝛe coitus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Imperans vero natura ⁊ parens propter conſeruationem. Nam quod pōt mente proſpicere natura imperat ac dominat̄: qđ āt pōt coꝛpoꝛe hoc facere: paret natura ⁊ ſeruit: qua propter domino ⁊ ſeruo idem confert.

¶ Ponit ſecundam cōmunicationeȝ perſonarum ſcilicet principantis ⁊ ſubiecti: ⁊ hec etiam cōmunicatio eſt a natura propter ſalutem. Natura enim nō ſoluȝ intendit generationē: ſed etiā ꝙ generata ſaluent̄. et ꝙ hoc quidem ꝯtingat in hominibus per cōmunicationem principantibus: ⁊ oſtendit per hoc: ꝙ ille eſt naturaliter principans ⁊ dominans qui ſuo intellectu poteſt preuidere ea que congruunt: puta conſequendo proficua ⁊ repellendo nociua: ille autem qui poteſt per foꝛtitudinem coꝛpoꝛis implere opere quod ſapiens mente preuiderit: eſt naturaliter ſubiectus ⁊ ſeruus. Ex quo manifeſte patet ꝙ idem expedit vtriqȝ ad ſaluteȝ. ſ. ꝙ iſte ꝑncipet̄ ⁊ ille ſubijciat̄. Ille. n. qui propter ſapientiam poteſt mente preuidere interduȝ ſaluari nō poſſet deficientibus viribus coꝛpoꝛis: niſi haberet ſeruū qui exequeret̄: nec ille qui abundat viribus coꝛpoꝛis poſſet ſaluari niſi alterius prudentia regeretur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Natura igitur diſtincta ſunt femina ⁊ ſeruus. nihil enim natura facit tale quale ſtatuarij Delphicum gladium ob inopiam: ſed vnū ad vnū. Sic. n. optime inſtrumenta proficiēt ſi coꝝ ſingula nō multis: ſed vni deſeruiāt.

¶ Comparat predictas cōmunicationes adinuicē. ⁊ ꝑmo ſꝫm veritatem. Secundo excludit erroꝛem. ibi. (Uerum apud barbaros ⁊c̄.) Concludit ergo ꝑmo ex ꝑdictis ꝙ femina ⁊ ſeruus naturaliter diſtinguunt̄. Femina eniȝ naturaliter eſt diſpoſita ad generandū ex alio: nō autē eſt robuſta coꝛpoꝛe qđ requirit̄ in ſeruo. Et ſic predicte due cōmunicationes abinuicē differunt. Cauſas autē premiſſe diſtinctionis aſſignat ex hoc: ꝙ natura nō facit aliqđ tale ſicut illi qui fabricant ex ere. i. ex metallo Delphicum gladiū pro aliquo paupere. Apud Delphos enim fiebant quidā gladij: quoꝝ vnus ad plura miniſteria deputabat̄: puta: ſi vnus gladius eſſet ad incidendum: ad limandū: ⁊ ad aliqua alia hmōi. Et hoc fiebat propter pauperes qui nō poterant plura inſtrumenta habere. Natura autē ſic nō facit vt vnum deputet ad diuerſa officia: ſed vnū deputat ad vnum officium. Et propter hoc femina non deputatur a natura ad ſeruiendum: ſed ad generandum: ſic

enim

enim optime fient omnia quando vnum inſtrumentū non deſeruit multis operibus: ſed vni tantum. Sed hoc eſt intelligendū quādo accideret impedimentū in vtroqꝫ vel altero duorum operum: quibus idem inſtrumētū attribueret̃: vtputa: ſi oporteret vtrūqꝫ opus frequēter ſimul exercere. Si aūt per vices diuerſa opera exerceātur: nullum impedimentum ſequitur ſi vnū inſtrumētū pluribus operibus accōmodetur. Unde ⁊ lingua ꝯgruit in duo opera nature. ſ. in guſtū ⁊ locutionem: vt dicitur in ſecundo de partibus animaliū. Non. n. hec duo opa ſ3 idē tps ſubynuicē coincidūt. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Uerum apud barbaros femina ⁊ ſeruus eodem gradu habentur.

⁋ Excludit errorem contrarium: ⁊ primo ponit errorem. Secundo oſtendit cauſam erroris. ibi. (Cauſa vō huius eſt ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ apud barbaros femina ⁊ ſeruus habentur quaſi eiuſdem ordinis. Naꝫ vtuntur feminis quaſi ſeruis. Poteſt autem hic eſſe dubium qui dicātur barbari. Dicit enim quidam omnem hominem barbarū eſſe ei qui linguā eius non intelligit. Unde ⁊ Apoſtolus dicit. Si neſciero virtuteꝫ vocis: ero ei cui loquar barbarus: ⁊ qui loquit̃ mihi barbarus. Quibuſdam aūt videtur illos barbaros dici: qui non habent litteraleꝫ locutionem ſuo vulgari idiomati reſpondentem. Unde ⁊ Beda dicitur in linguam anglicam liberales artes tranſtuliſſe: ne Anglici barbari reputarentur. Quibuſdā aūt videtur barbaros eſſe eos qui ab aliquibus legibus non reguntur. Et quidem omnia aliqualiter ad veritatem accedunt: in nomine enim barbari extraneū aliqḋ intelligitur. Poteſt enim aliquis homo extraneus dici: vel ſimpliciter vel quo ad aliquem. Simpliciter quidē extrane° videt̃ ab humano genere qui deficit ratione ſm quam homo dicit̃: ⁊ ideo ſimpliciter barbari nominant̃ illi: qui rōne deficiunt: vel propter regionē celi quaꝫ intemperatam ſortiuntur: vt ex ipſa diſpoſitione regionis hebetes vtplurimū inueniant̃: vel etiam propter aliquam malaꝫ conſuetudinem in aliquibus terris exiſtentē: ex qua puenit vt homines irrationales ⁊ quaſi brutales reddantur. Manifeſtum eſt autem: ꝙ ex virtute rationis procedit ꝙ homines rationabili iure regantur: ꝙ in litteris exercitentur. Unde barbaries ꝯuenienter hoc ſigno declaratur: ꝙ homines vel non vtunt̃ legibus: vel irrationabilibus vtuntur: ⁊ ſimiliter ꝙ apud aliquas gentes non ſint exercitia litterarum: ſed quo ad aliquem dicitur eſſe extraneus: qui cū eo non cōmunicat. Maxime aūt homines nati ſunt ſibi cōmunicare per ſermonē: ⁊ ſm hoc illi qui ſuum inuiceꝫ ſermonem non intelligunt barbari ad ſeipſos dici poſſunt. Plus auteꝫ loquitur hic de his: qui ſunt ſimpliciter barbari. ⁋ Deinde cum dicit.

[illegible] ad Cor. 14. caplo.

⁋ Cauſa vero huius eſt: quoniam quod natura dominetur non habent: ſed fit eorum ſocietas ex ſeruo ⁊ ſerua: q̃obrē aiunt poete. Grecos barbaris dominari oportere: quod idē ſit natura barbarus ⁊ ſeruus.

⁋ Aſſignat cauſam predicti erroris. Et dicit ꝙ cauſa eius eſt: qꝛ apud Barbaros non eſt principatus ſm naturam. Dictum eſt enim ſupra ꝙ principans ſm naturā eſt qui poteſt mente preuidere. Seruus autem qui poteſt opere exequi. Barbari autem vtplurimuꝫ inueniuntur corpore robuſti ⁊ mente deficiētes. Et ideo apud eos non pōt eſſe naturalis ordo p̄ncipatus ⁊ ſubiectionis. Sed apud ipſos fit quedam cōmunicatio ſerue ⁊ ſerui. ſ. cōmuniter vtuntur ſeruis. ſ. muliere ⁊ ſeruo: ⁊ qꝛ naturaliter non eſt principatus in barbaris: ſed in his qui mente abundant. Propter hoc dicunt poete: ꝙ congruum eſt ꝙ Greci qui ſapientia prediti erant principentur: ac ſi idem ſit naturaliter eſſe barbarum ⁊ eſſe ſeruum. Cum aūt econuerſo eſt: ſequit̃ peruerſio ⁊ inordinatio in mūdo ſ3 illud Salomonis. Uidi ſeruos in eqs: ⁊ principes ambulātes ſic̃ ſeruos ſuper terram. ⁋ Deinde cum dicit. Eccl. 10. caplo.

⁋ Ex his duabus igitur ſocietatibus domus prima. recteqꝫ Heſiodus inquit: domū in primis: mulieremqꝫ: ⁊ bouē aratorē. Bos enim pro ſeruo pauperibus eſt.

⁋ Determinat de cōmunitate domus que cōſtituitur ex pluribus communicationibus perſonalib°. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ex quibus conſiſtit iſta cōmunitas. Secūdo oſtēdit ad quid ſit. ibi. (Quotidiana ⁊c̃.) Tertio oſtendit quomodo nominantur qui in hac ꝯmunitate ſunt ibi. (Quos charundas ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ex predictis duabus cōmunitatib° perſonalibus: quarum vna eſt ad generationē: alia ad ſaluteꝫ: conſtituitur prima domus. Oportet enim in domo eſſe viruꝫ ⁊ feminam: ⁊ dominum ⁊ ſeruum. Ideo autem dicitur domus prima: qꝛ eſt ⁊ alia cōmunicatio perſonalis: que inuenit̃ in domo: ſcilicet patris ⁊ filij que ex prima cauſat̃. Unde prime due ſunt primordiales: ⁊ ad hoc inducit verbum Heſiodi poete qui dixit: ꝙ domus h3 hec tria: dominum qui p̄emineat: ⁊ mulierem ⁊ bouem ad arandum. In paupere enim domo bos eſt loco miniſtri. Utitur enim homo boue ad exequenduꝫ aliquod opus ſicut ⁊ miniſtro. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quotidiana igitur ſocietas ſm naturam cōſtituta domus eſt: quos Charundas quideꝫ Homoſyphices: Epimenides vero Cretenſis Homocapnos appellat.

⁋ Oſtendit ad quid ordinet̃ cōmunitas domus. Ubi cōſiderandū eſt: ꝙ omnis humana cōmunicatio eſt ſm aliquos actus. Actuum autem humanoꝝ quidam ſunt quotidiani ſicut cōedere caleſieri ad ignē ⁊ alia hmōi. Quidam aūt nō ſunt quotidiani ſicut mercari pugnare ⁊ alia hmōi. Naturale eſt aūt hominibus vt in vtroqꝫ genere operum ſibi cōmunicēt ſe inuicem iuuantes. Et ideo dicit ꝙ nihil aliud eſt domus q̃ꝫ quedā cōmunitas ſm naturam conſtituta in omnē diem. i. ad actus qui occurrūt quotidie agendi. Et hoc manifeſtat conſequenter per nomina. Quidā enim charundas nomine nominat eos qui cōmunicant in domo homoſyphices: quaſi vnius pulmēti: qꝛ cōmunicant in cibo. Quidam autem alius nomine Epimēides natiōe cretēſis vocat eos Homocapnos q̄ſi vni° fumi: qꝛ ſedent ad eundē ignē. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Sed que ex pluribus domibus conſtituitur ſocietas prima vtilitatis gratia non quotidiane pagus eſt.

⁋ Ponit tertiā cōmunitatē: ſcilicet dicĩ. Et primo oſtendit ex quibus fit iſta cōmunitas ⁊ propter quod. Secundo oſtendit qḋ ſit nālis. ibi. (Maxime vō ſm nām ⁊c̃.) Dicit ergo p̄mo ꝙ p̄ma cōmunicatio que eſt ex plurib° domibus vocat̃ vicus: ⁊ dicit̃ p̄ma ad differentiā ſecūde que eſt ciuitas: hec aūt cōmunitas nō eſt ꝯſtituta in dieꝫ ſicut dicit de domo: ſed eſt inſtituta gratia vſus nō diurnalis. Illi enim qui ſunt ꝯuicanei nō cōmunicant ſibi in actibus quotidianis. in quibus cōmunicant ſibi illi qui ſunt vnius domus: ſicut eſt comedere: ſedere ad ignem ⁊ huiuſmodi: ſed cōmunicant ſibi in aliquibus exterio-

bus actibus nõ quotidianis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Maxime vero ſecundum naturam videtur pagus propagatio quedaꝫ eſſe domus quos dicimus coaluiſſe: ⁊ natos eſſe natorum.

¶ Oſtendit ꝙ communitas vici ſit naturalis. Et primo oſtendit propoſitum per rationem. Secundo per quedã ſigna. ibi. (Quapropter primo ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ vicinia domorum: que eſt vicus maxime videtur eſſe ſꝫ naturam. Nihil enim eſt magis naturale quam propagatio multorum ex vno in animalibus: ⁊ hoc facit vicinitaꝫ domorum. Hos enim qui habent domos vicinas quidã vocant collactaneos puerosq́ꝫ: id eſt filios ⁊ filiorum filios: id eſt nepotes. Ut intelligamus quod huiuſmodi vicinia domorum ex hoc primo proceſſit: ꝙ filij ⁊ nepotes multiplicati inſtituerunt diuerſas domos iuxta ſe habitantes. Unde cum multiplicatio prolis ſit naturalis: ſequitur ꝙ cõmunitas vici ſit naturalis. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Quapropter prio ſub regibꝰ ciuitates erãt: nunc vero etiam gentes. Nam ex his qui ſub erant regno accreuerunt. Omnis autem domus regitur a ſeniore: itaq́ꝫ ⁊ genera inde propagata propter conſanguinitatem. Et hoc eſt ꝙ inquit Homerus. Jura dant ſinguli natis ⁊ vxoribus: ſparſim nanq́ꝫ ⁊ ſic antiquitus habitabant.

¶ Manifeſtat idem per ſigna. Et primo ſm ea que videmus in hominibus. Secundo ſm ea que dicebantur de dijs. ibi. (Et deos ob hoc ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ quia ex multiplicatione prolis conſtituta eſt vicinia. Ex hoc proceſſit ꝙ a principio quelibet ciuitas regebaẜ a rege: ⁊ adhuc alique gentes habent regem: et ſi ſingule ciuitates ſingulos reges non habeant: ⁊ hoc ideo ꝙ ciuitates ⁊ gentes conſtituuntur ex his qui ſunt ſubiecti regi. Quomodo autem ſignuꝫ hoc reſpondeat premiſſis. oſtendit per hoc quod ſubditur. Quia omnis domus regiẜ ab aliquo antiquiſſimo: ſicut a patrefamilias reguntur filij. Et exinde contingit quod etiaꝫ tota vicinia que erat inſtituta ex conſanguineis regebatur propter cognationem ab aliquo qui erat principalis in cognatione ſicut ciuitas regitur a rege. Unde Homerus dixit: ꝙ vnuſquiſq́ꝫ vxori ⁊ pueris ſuis inſtituit leges: ſicut rex in ciuitate. Jdeo autem hoc regimen a domibus ⁊ vicis proceſſit ad ciuitates: quia diuerſi vici ſunt: ſicut ciuitas diuiſa in diuerſas partes. Et ideo antiquitus habitabant homines diſperſi per vicos: non autem congregati in vnam ciuitateꝫ. Sic ergo pꝫ ꝙ regimẽ regis ſuꝑ ciuitatẽ vel gentẽ pceſſit a regimine antiquioris in domo vel vico. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et deos ob hoc ipſum putant cuncti regem habere. Quoniam ⁊ ipſi partim nunc: partiꝫ antiquitus ſub regibus degebant. Quemadmodum ṽo formas humanas dijs attribuũt homines ſic etiam ⁊ vitas. Que autem ex pluribus pagis ꝯficitur ſocietas ciuitas eſt. Que quidem: vt ita dixerim: totius ſufficientie finẽ habet. Conſtituta quidem gratia viuendi: exiſtens autem bene viuendi gratia.

¶ Ponit aliud ſignum per ea: que de dijs dicebantur. Et dicit: ꝙ propter premiſſa omnes gentiles dicebant ꝙ eorum dij regebantur ab aliquo rege: dicentes Jouem eſſe regem deorum: ⁊ hoc ideo: quia homines adhuc aliqui regibus reguntur. Antiquitus autem fere omnes regebantur regibus: hoc autem fuit primum regimen vt infra dicetur. homines autem ſicut aſſimilant ſibi ſpecies deorum: id eſt formas eorum: eſtimantes deos eſſe in figura quorundam hominum: ita ⁊ aſſimilant ſibi vitas deorum: id eſt conuerſationes: eſtimantes eos conuerſari ſm ꝙ vident conuerſari homines. Hic Ariſtoteles nominat more Platonicorum ſubſtantias ſeparatas a materia ab vno tantum ſummo deo creatas: quibus gentiles erronee ⁊ formas ⁊ conuerſationes hominum attribuebant: vt hic philoſophus dicit. (Que autem ex pluribus pagis ⁊c̃.) Poſtq̄ philoſophus determinauit de cõmunitatibus ordinatis ad ciuitatem: hic determinat de ipſa communitate ciuitatis. Et diuiditur in partes tres. Primo oſtendit qualis ſit ciuitatis communitas. Secundo oſtendit ꝙ eſt naturalis. ibi. (Quapropter omnis ciuitas ⁊c̃.) Tertio agit de inſtitutione ciuitatis. ibi. (Ex his igitur patet ⁊c̃.) Circa primum oſtendit conditioneꝫ ciuitatis quantum ad tria. Primo oſtendit ex quibus ſit ciuitas. Quia ſicut vicus conſtituitur ex pluribus domibus: ita ciuitas ex pluribus vicis. Secundo dicit: ꝙ ciuitas eſt communitas perfecta: quod ex hoc probat: quia cum omnis communicatio omnium hominum ordinetur ad aliquid neceſſarium vite illa erit perfecta cõmunitas que ordinatur ad hoc: ꝙ homo habeat ſufficienter quicquid eſt neceſſarium ad vitam: talis autem communitas eſt ciuitas. Eſt enim de ratione ciuitatis ꝙ in ea inueniantur omnia que ſufficiant ad vitam humanam: ſicut contingit eſſe. Et propter hoc componitur ex pluribꝰ vicis: in quorũ vno exercetur ars fabrilis: in alio ars textoria: ⁊ ſic de alijs: vnde manifeſtum eſt ꝙ ciuitas eſt communitas perfecta. Tertio oſtendit ad quid ciuitas ordinata ſit. eſt enim primitus facta gratia viuẽdi: vt ſcilicet homines ſufficiẽter inuenirent vnde viuere poſſent: ſed ex eius eſſe prouenit ꝙ homines non ſolum viuant: ſed ꝙ bene viuant inquantum per leges ciuitatis ordinatur vita hominum ad virtutes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter omnis ciuitas natura eſt: ſiquidem ⁊ prime ſocietates: nam hic illarum eſt finis. Natura vero finis eſt: quale enim vnumquodq́ꝫ eſt generatiõis perfecte. Hanc vniuſcuiuſq́ꝫ naturam eſſe dicimus: ceu hominis: equi: domus: inſuper cuius gratia ⁊ finis optimũ: ſufficientia ṽo finis ⁊ optimum.

¶ Oſtendit ꝙ communitas ciuitatis eſt naturalis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ ciuitas eſt naturalis. Secundo ꝙ homo eſt naturaliter animal ciuile. ibi. (Ex his igitur patet ⁊c̃.) Tertio oſtendit quid ſit prius ſm naturam: vtrum vnus homo: aut domus: vel ciuitas. ibi. (Et certe ſm naturam ⁊c̃.) Circa primum ponit duas rationes: quarum prima talis eſt. Finis rerum naturalium eſt natura ipſarum. Sed ciuitas eſt finis predictarum communitatum: de quibus oſtenſuꝫ eſt quod ſunt naturales: ergo ⁊ ciuitas eſt naturalis. Quod autem natura ſit finis rerum naturalium: probat. ibi. (Quale enim ⁊c̃.) tali ratione. Jllud dicimus eſſe naturam vniuſcuiuſque rei: qđ conuenit ei quando eſt eius generatio perfecta: ſicut natura hominis eſt quam habet poſt perfectionẽ generationis ipſius: ⁊ ſimiliter de equo ⁊ de domo. vt tñ nã domus intelligaẜ forma ipſius: ſed diſpoſitio rei quã hꝫ perfecta ſua gñatione eſt finis oium eoꝝ que ſunt ante gñationẽ ipſius. g̃ illud qđ eſt finis naturalium principiorũ: ex quibus aliquid generaẜ: eſt natura rei. Et

rei. Et ſic cum ciuitas generetur ex premiſſis communi/
tatibus que ſunt naturales: ipſa erit naturalis. Secundā
rationeʒ ponit ibi. (Inſuper cuius gratia ⁊c̃.) Que talis
eſt. Illud quod eſt optimum in vnoquoqʒ eſt finis: ⁊ cu/
ius gratia aliquid fit: ſed habere ſufficientiaʒ eſt optimū.
ergo habet rationem finis. Et ſic cuʒ ciuitas ſit commu/
nitas habens per ſe ſufficientiam vite: ipſa eſt finis pre/
miſſarum communitatum. Unde patet ꝙ hec ſecunda
ratio inducitur vt probatio minoris precedentis rōnis.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his igitur patet ciuitatem eſſe ex his: que
natura ſunt: ⁊ ꝙ homo natura ciuile ſit anial.
Et qui abſqʒ ciuitate eſt per naturaʒ: non per
fortunam: aut nequā eſt aut potior q̄ʒ homo.
Ut ab Homero per contumeliaʒ increpatur
ſine tribu: ſine iure: ſine domo. nam ſimul ta/
lis eſt: ⁊ belli cupidus.

¶ Oſtendit ꝙ homo ſit naturaliter ciuile animal. Et pri/
mo cōcludit hoc ex naturalitate ciuitatis. Secundo pro/
bat hoc per operationeʒ propriaʒ ipſius ibi. (Ex quo pa/
tet ſociale animal ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo
oſtendit propoſitum. Secundo excludit dubitationem.
ibi. (Et qui abſqʒ ciuitate eſt ⁊c̃.) Concludit ergo primo
ex premiſſis: ꝙ ciuitas eſt eorum que ſunt ſm naturam.
Et cum ciuitas non ſit niſi congregatio hominum: ſequi
tur ꝙ homo ſit animal naturaliter ciuile. Poſſet autem
hoc alicui venire in dubium ex hoc: ꝙ ea que ſunt ſm na
turam omnibus inſunt. Non autem omnes homines in/
ueniuntur eſſe habitatores ciuitatum. Et ideo ad hāc du
bitationem excludendam conſequenter dicit. quod ali/
qui ſunt non ciuiles propter fortunam: vtpote: quia ſunt
expulſi de ciuitate: vel propter paupertatem neceſſe ha/
bēt excolere agros: aut animalia cuſtodire. Et hoc patet
quod non eſt contrariuʒ ei quod dictum eſt: ꝙ homo ſit
naturaliter ciuilis: quia ⁊ alia naturalia aliquando defi/
ciunt propter fortunam: puta: cum alicui amputātur ma
nus: vel cum priuatur cibo. Sed ſi aliquis homo habeat
ꝙ non ſit ciuilis propter naturam: aut nequam eſt: vtpo
te: cum hoc contingit ex corruptione nature humane: aut
potior q̄ʒ homo inquantum ſcilicet habet naturaʒ perfe/
ctiorem alijs hominibus cōmuniter: ita quod per ſe ſibi
poſſit ſufficere abſqʒ hominum ſocietate. ſicut in Joan/
ne baptiſta ⁊ beato Antonio heremita. Et inducit hoc ver
bum homeri maledicentis quēdam qui non erat ciuilis
propter prauitatem. Dicit enim de ipſo ꝙ erat ſine tri/
bu: quia non poterat contineri vinculo amicitie. Et ſine
iure: quia non poterat contineri ſub iugo legis. Et ſcelera
tus: quia nō poterat contineri ſub regula rationis. Qui a
aut eſt talis ſm naturam ſimul: cū hoc oportet ꝙ habeat
ꝙ ſit cupidus belli: quaſi litigioſus ⁊ ſine iugo exiſtens.
Sicut videmus ꝙ volatilia que nō ſunt ſocialia ſunt ra/
pacia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo patet ſociale animal eſſe hominem
magis q̄ʒ omnis apes: ⁊ q̄ʒ omne gregarium.
Nihil enim: vt diximus: fruſtra natura facit.
Sermonem vero homo habet ſolus omniuʒ
animalium. Naʒ vox qdeʒ moleſti atqʒ iocū/
di ſignificatio eſt. Quapropter alijs quoqʒ ex
ſtit animalibus: hucuſqʒ enim natura proceſ
ſit in his: vt ſenſum habeant iocundi ⁊ mole/
ſti: ⁊ hoc inter ſe ſignificare poſſint. At ſermo
ad hoc datus eſt nobis: vt oſtēdamus vtilita
tem ⁊ dānū: atqʒ ita iuſtum ⁊ iniuſtum. Hoc
enim preter cetera animalia hominibꝰ propri/
um eſt: vt boni ⁊ mali: ac iuſti ⁊ iniuſti: alioꝝ
huiuſmodi ſenſuʒ habeant ſoli. Horumqʒ ſo/
cietas facit domum ⁊ ciuitatem.

¶ Probat ex propria operatiōe hominis ꝙ ſit animal ci/
uile: magis etiam q̄ʒ apis ⁊ q̄ʒ quodcūqʒ gregale animal
tali ratione. Dicimus enim ꝙ natura nihil facit fruſtra:
quia ſemper operatur ad finem determinatuʒ. Unde ſi
natura attribuit alicui rei aliquid quod eſt de ſe ordina/
tum ad aliquem finem: ſequitur ꝙ ille finis detur illi rei
a natura. Uidemus autem ꝙ cum quedaʒ alia animalia
habeant voceʒ: ſolus homo ſupra alia animalia habet lo
quutioneʒ. Nam ⁊ ſi quedā animalia loquutionē huma/
nam proferant: nō enim proprie loquunt̄: quia nō intelligūt
quid dicūt: ſed ex vſu quodā tales voces proferūt. Eſt aūt
differentia inter ſermonem ⁊ ſimplicē vocem. Naʒ vox
eſt ſignum triſtitie ⁊ delectatiōis: ⁊ per cōſequens aliarū
paſſionum: vt ire ⁊ timoris: que omnes ordinātur ad de/
lectationē ⁊ triſtitiaʒ: vt in ſecundo ethicorū dicitur. Et Cap. 3
ideo vox datur alijs animalibus: quorum natura vſqʒ
ad hoc peruenit ꝙ ſentiant ſuas delectatiōes ⁊ triſtitias.
et hoc ſibiinuicem ſignificent per aliquas naturales vo/
ces. Sicut leo per rugituʒ: ⁊ canis per latratuʒ: loco quo/
rum nos habemus interiectiones. Sed loquutio huma/
na ſignificat quid eſt vtile ⁊ quid nociuuʒ. Ex quo ſequi/
tur quod ſignificet iuſtum ⁊ iniuſtum. Conſiſtit enim iu
ſtitia ⁊ iniuſtitia ex hoc ꝙ aliqui adequētur vel nō equē/
tur in rebus vtilibus ⁊ nociuis. Et ideo loquutio eſt pro/
pria hominibus: quia hoc eſt propriuʒ eis in compoſitio/
ne ad alia animalia ꝙ habeant cognitionem boni ⁊ ma/
li: ita ⁊ iuſti ⁊ aliorum huiuſmodi que ſermone ſignifi/
cari poſſunt. Cum ergo homini datus ſit ſermo a natura
⁊ ſermo ordinetur ad hoc ꝙ homines ſibiinuiceʒ cōmu/
nicent in vtili ⁊ nociuo: iuſto ⁊ iniuſto: ⁊ alijs huiuſmodi.
Sequitur: ex quo natura nihil facit fruſtra: ꝙ naturaliter
homines in his ſibi cōmunicent. Sed cōicatio in iſtis fa
cit domum ⁊ ciuitatem. Igitur homo eſt naturaliter ani
mal domeſticum ⁊ ciuile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et certe ſm naturam prius eſt ciuitas q̄ʒ do
mus: ⁊ q̄ʒ ſinguli noſtruʒ. Nam totum prius
eſſe q̄ʒ partem neceſſarium eſt: perempto eni
toto nō erit pes nec manus: niſi equiuoce: ve/
luti ſiquis dicat lapideam. nam corrupta qui
dem erit talis. Cuncta quidem opere diffinita
ſunt ⁊ potentia. Itaqʒ cuʒ amplius non ſint
talia: non eſt dicendū illa eſſe eadem: ſed equi/
uoca. Eſſe igitur ciuitatem natura: ⁊ prius q̄ʒ
ſinguli manifeſtum eſt. Si enim non eſt ſuffi
ciens vnuſquiſqʒ ſeparatus: perinde ſe habet
ac relique partes ad totum. Qui autem in com
muni ſocietate nequit eſſe: quiqʒ nullius indi/
get propter ſufficientiam: nullla pars eſt ciui/
tatis. Quare aut beſtia: aut deus.

¶ Oſtendit ex premiſſis: ꝙ ciuitas ſit prior ſm naturam
q̄ʒ domus: vel q̄ʒ vnus homo ſingularis tali ratione. Ne/
ceſſe eſt totum eſſe prius parte: ordine ſcʒ nature ⁊ perfe/
ctionis. Sed hoc intelligendum eſt de parte materie:

Lec. 10. T.c. 35. non de parte ſpeciei: vt oſtendit̃ in 7° metaphyſi. Et hoc ſic ꝓbat. Quia deſtructo toto homine non remanet pes neq̨ manus niſi equiuoce: eo modo quo manus lapidis poſſet dici manus. Et hoc ideo: q̨ talis pars corrumpit̃ corrupto toto. Illud aũt qḋ eſt corruptum nõ retinet ſpeciem: a qua ſumit̃ ratio diffinitiua. Unde p3 ꝙ nõ remanet eadem ratio nominis: ⁊ ſic nomen equiuoce predicatur. Et ꝙ pars corrumpat̃ corrupto toto oſtẽdit per hoc ꝙ omnis pars diffinit̃ per ſuam operationẽ: ⁊ per virtutem qua operatur. Sicut diffinitio pedis eſt ꝙ ſit membrum organicũ habẽs virtutẽ ad ambulandũ. Et ideo ex quo iã nõ habet talẽ virtutẽ ⁊ operationẽ: nõ eſt idẽ ẜm ſpẽm: ſed equiuoce dicit̃ pes. Et eadem ratio eſt de alijs huiuſmodi partibus que dicunt̃ partes materie: in quarũ diffinitiõe ponitur totũ: ſicut ⁊ in diffinitione ſemicirculi ponitur circulus. Eſt eni3 ſemicirculus media pars circuli. Secus aũt eſt de partibus ſpeciei que ponũtur in diffinitiõe totius: ſicut linee ponunt̃ in diffinitione triãguli. Sic igitur patet ꝙ totũ eſt prius nãliter q̃ partes materie: quãuis partes ſint priores ordine generationis. Sed ſinguli homines comparant̃ ad totam ciuitatẽ ſicut partes hominis ad hominẽ. Quia ſicut manus aut pes nõ põt eſſe ſine homine: ita nec vnus homo eſt per ſe ſibi ſufficiens ad viuendũ ſeparatus a ciuitate. Si aute3 contingat ꝙ aliquis nõ poſſit cõmunicare ſocietate ciuitatis ꝓpter ſuam prauitatẽ: eſt peior q̃ homo ⁊ quaſi beſtia. Si võ nullo indigeat: ⁊ quaſi habens per ſe ſufficientiam: et propter hoc non ſit pars ciuitatis: eſt melior q̃ homo. Eſt enim quaſi quidam deus. Relinquitur ergo ex premiſſis ꝙ ciuitas eſt prius ẜm naturam q̃ vnus homo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Natura igitur omnibꝰ ad huiuſmodi ſocietatem eſt appetitus. Qui autem primus inſtituit maximorum bonorum cauſa fuit: vt eni3 perfectione ſuſcepta optimum cunctoru3 animalium eſt homo: ita ſi alienus fiat a lege ⁊ a iudicijs: peſſimum eſt omnium animalium. Seuiſſima eſt enim iniuſtitia tenẽs arma. Homo vero arma tenet per innatam prudentiam atq̨ virtutem: quibus plurimu3 valet contrarium vti. Itaq̨ impijſſimum ⁊ immaniſſimum eſt ſine virtute: ⁊ ad libidine3 cibationẽq̨ deterrimum. Iuſtitia vero ciuile quiddam eſt. Nam ius ordinatio eſt ciuilis ſocietatis. Iudicatio autem iuſti iudicium.

¶ Agit de inſtitutiõe ciuitatis cõcludens ex premiſſis: ꝙ in omnibus hominibus eſt quidã naturalis impetus ad cõmunitate3 ciuitatis: ſicut ⁊ ad virtutes S3 tamẽ ſicut virtutes acquirunt̃ per exercitiũ humanum: vt dicit̃ in 2° ethicoꝝ: ita ciuitates ſunt inſtitute humana induſtria.
Lec. p. cap. p. Ille aũt qui primo inſtituit ciuitatem fuit cauſa hominibus maximoꝝ bonoꝝ. Homo enim eſt optimu3 animalium ſi perficit̃ in eo virtus: ad quã habet inclinationem naturalẽ. Sed ſi ſit ſine lege ⁊ iuſtitia homo: eſt peſſimũ oĩum animaliũ: qḋ ſic ꝓbat. Quia iniuſtitia tanto eſt ſeuerior quãto plura habet arma. ſ. adiumenta ad male faciendũ: homini aũt ẜm ſuã natura3 conuenit prudẽtia et ṽtus que de ſe ſunt ordinata ad bonu3: ſed quãdo homo eſt malus vtitur eis quaſi quibuſdã armis ad male faciẽdu3: ſicut per aſtutiã cogitat diuerſas fraudes: ⁊ per abſtinentiam potens fit ad tolerandũ famem ⁊ ſitim: vt magis in malitia perſeueret: ⁊ ſimiliter de alijs: ⁊ inde eſt ꝙ hõ ſine virtute quãtu3 ad corruptionẽ iraſcibilis eſt maxime ſceleſtus ⁊ ſilueſtris: vtpote crudelis ⁊ ſine affectione. Et quãtu3 ad corruptionẽ cõcupiſcibilis eſt peſſimus quantũ ad venerea: ⁊ quantũ ad voracitatẽ ciboꝝ. Sed homo reducitur ad iuſtitiam per ordinem ciuilem: quod patet ex hoc: ꝙ eodem nomine apud grecos nominatur ordo ciuilis cõmunitatis ⁊ iudicium iuſtitie: ſc3 ſibi. Unde manifeſtu3 eſt: ꝙ ille qui ciuitatem inſtituit abſtulit hominibꝰ ꝙ eſſent peſſimi: ⁊ reduxit eos ad hoc ꝙ eſſent optimi ẜm iuſtitiam ⁊ virtutes.

Quoniam declaratum eſt quibus ex partibus ſit conſtituta ciuitas: neceſſarium videtur primum de re domeſtica dicere. Omnis enim ciuitas ex domibꝰ ꝯſtat. Rei domeſtice rurſus ptes ſunt ex qbꝰ domus eſt ꝯſtituta. ¶ Lec. II.

¶ Poſito ꝓhemio in quo oſtẽdit cõditionem ciuitatis ⁊ partium eius: hic accedit ad trahendam ſcientiam politicam. Et primo ẜm preaſſignatu3 modu3 determinat ea que pertinent ad primas partes ciuitatis. Secũdo determinat ea que pertinent ad ipſam ciuitate3 in ſecundo libro: qui incipit ibi. (Quoniam ꝓpoſuimus conſiderationem facere ⁊c.) Circa primu3 duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secundo exequitur ꝓpoſitum ibi. (De his vtiq̨ ⁊c.) Circa primu3 duo facit. Primo dicit de qbꝰ intendit determinare. Secundo quo ordine ibi. (At primum de ſeruo ⁊ domino ⁊c.) Circa primũ duo facit. Primo dicit ꝙ eſt determinandum de his que pertinent ad domum. Secundo enumerat ea: que pertinẽt ad domũ. ibi. (Domus autem perficitur ⁊c.) Dicit ergo primo qḋ manifeſtu3 eſt per premiſſa ex quibus partibus ciuitas conſtat: ⁊ oportet ad cognoſcendum totum precognoſcere partes vt ſupra habitum eſt. Neceſſe eſt vt primu3 dicamus de iconomia que eſt diſpẽſatiua vel gubernatiua domus. Quia omnis ciuitas componit̃ ex domibꝰ ſicut ex partibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Domus aute3 perficitur ex ſeruis ⁊ liberis. Cum vero prima queque ſint in minutiſſimis perquirẽda. Prime vero ac minutiſſime partes domus exiſtant dominus ⁊ ſeruus: maritus ⁊ vxor: pater ⁊ filij. De his vtiq̨ tribꝰ conſiderandum fuerit quid vnumquodq̨ ⁊ quale eſſe oportet: hoc eſt de domeſtica: de coniugali: de paterna diſciplina.

¶ Enumerat ea que pertinent ad domũ. Et primo ea que pertinent ad ipſa3 ſicut partes. Secũdo ea que pertinẽt ſicut neceſſaria partibꝰ. ibi (Eſt inſuper quedã pars ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ partes domus ſunt ex quibꝰ domus conſtituitur. Omnis autem domus: id eſt domeſtica familia ſi ſit perfecta: conſtat ex ſeruis ⁊ liberis. Dicit autẽ perfecta. Quia in domo pauperis eſt bos ꝓ miniſtro vt ſupra dictum eſt. Et quia vnumquodq̨: quod in multis conſiderari poteſt primo querendum eſt in paucioribus ⁊ ſimplicibus: vt facilior ſit doctrina. Ideo dicendum eſt ꝙ prime ⁊ minime partes domus ſunt he tres combinationes. ſ. domini ⁊ ſerui: mariti ⁊ vxoris: patris ⁊ filij: que quidem tertia ex ſecunda oritur: ⁊ ideo ſupra ea3 pretermiſit. Et ideo de iſtis tribus conſiderandũ eſt quid vnũquodq̨ ſit. Et conſequenter ponit nomina harum combinationum et dicit. Quod combinatio domini et ſerui

vocatur

vocatur dominatiua. Combinatio aūt viri ⁊ femine non erat nominata ſuo tempore: ſed ipſe nominat eam cōiugalem quā nos matrimoniuʒ vocamus. Similiter ⁊ tertia combinatio patris ⁊ filij nō habebat ꝓprium nomē: ſed ipſe vocat eam paternam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt inſuper quedam pars que videtur quibuſdam eſſe diſciplina rei familiaris. Quibuſdam vero maxima eius pars. Loquor autem de illa parte que verſatur circa acquirendum que ⁊ ipſa quemadmoduʒ ſe habeat conſiderandum erit.

¶ Ponit ea que pertinēt ad neceſſaria domus: ⁊ dicit. Q est quedam alia pars iconomie que vocatur pecunialis: que quibuſdam videtur eſſe tota iconomia: quibuſdam vero maxima pars eſt: eo ꝙ diſpenſatio domus maxime conſiſtit in acquiſitione et conſeruatione pecunie. Et de hac etiam parte conſiderandum eſt quomodo ſe habeat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad primuʒ de ſeruo ⁊ domino dicamus vt que neceſſaria ſunt inueniamur: ⁊ ſiquid de his melius comprehendere poſſimus ꝙ̄ ea que nunc exiſtimantur.

¶ Dicit quo ordine de his ſit agendū: ⁊ dicit ꝙ primo dicendum eſt de domino ⁊ ſeruo: ⁊ hec cōſideratio ad duo erit vtilis. Primo quidē vt poſſimus cognoſcere ea que ſunt opportuna in talibus .ſ. ad exercendum dominium in ſeruos. Secundo valet ad ſcientiam vt per hoc poſſimus accipere aliquid melius his: que antiqui ſunt opinati de dñio ⁊ ſeruitute. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quibuſdam porro videtur ſcientia quedaʒ eſſe dominatio: eademqʒ eē diſciplina domeſtica ⁊ dñatio gubernatioqʒ ciuilis ⁊ regia: vt in principio diximus. Alijs autem preter naturam videtur eſſe dominatio: quoniam natura nihil differant: ſed lege dumtaxat inductuʒ ſit vt alij liberi ſint: alij ſerui. Quapropter iniuſtum: violentum enim.

¶ Determinat ea que propoſuit: ⁊ diuidit in partes duas. In prima determinat de combinatiōe domini ⁊ ſui. In ſecūda de alijs duabus combinatiōibus. ibi. (Quoniaʒ aūt tres partes iconomie ⁊c̄.) Prima diuidit in duas. In prima determinat de combinatiōe domini ⁊ ſerui. Et q2 ſeruus eſt quedā poſſeſſio: ideo in ſecūda parte determinat de alia parte iconomie: que eſt pecuniatiua vl' poſſeſſiua. ibi (Totaliter aūt de vniuerſa poſſeſſione ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo narrat opiniones quorūdaʒ de dominio ⁊ ſeruitute. Secūdo determinat veritatē de eis. ibi. (Cum igit̄ poſſeſſio ⁊c̄.) Circa primū ponit duas opiniones: quarū vna eſt: ꝙ deſpotica id eſt dominatiua eſt quedā ſciētia qua aliquis ſcit dominari ſeruis: ⁊ ꝙ ē idem cū iconomia qua aliquis ſcit gubernare domum: ⁊ cum politica ⁊ regnatiua qua aliquis ſcit gubernare ciuitatem: ſicut i.a ꝓhemio dcm̄ eſt. Alia opinio eſt ꝙ habere ſeruuʒ ſit preter nām ⁊ ꝙ ſola lege ſit ordinatū. Quia quidā ſunt ſerui: ⁊ quidā liberi: ⁊ ꝙ differētia ſit īter eos ſm̄ nām. Unde vlterius inducūt qđ eſt iniuſtum eſſe aliquos ſeruos. Ex quadā eniʒ violentia prouenit ꝙ quidā alios ſibi ſubijceret in ſeruos. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Cū igitur poſſeſſio ſit pars domus: certe ⁊ illa per quaʒ acquirimus pars erit domeſtice diſcipline. Nā ſine neceſſarijs impoſſibile eſt ⁊ viuere ⁊ bene viuere. Ut vero in artibꝰ neceſſarium eſt ſubeſſe propria inſtrumenta: ſi opus modo confici debeat: ſic etiaʒ in re familiari. Inſtrumentorum vero quedaʒ inanimata ſunt: quedam animata: veluti gubernatori nauis quidem gubernaculum inanime eſt: qui vero proraʒ regit animatus: nam miniſter in artibus locum inſtrumenti obtinet: ſic ⁊ acquiſitio inſtrumentuʒ eſt ad vitam: res auteʒ poſſeſſe multitudo inſtrumentoruʒ: ⁊ ſeruus poſſeſſus quid animatum: ⁊ tanꝙ̄ inſtrumentum: ante inſtrumentum omnis miniſter. Si poſſent enim inſtrumenta ad iuſſuʒ vel ad nutum domini opus ſuum conficere: quēadmodum Dedali aut Vulcani tripodes: quos inquit Poeta ſponte ſua diuinum prodijſſe in certamē: ſic ⁊ pectines texerent: ⁊ plectra pulſarēt: nec architecti ſane miniſtris: neqʒ domini indigerent ſeruis. Que igitur inſtrumenta dicuntur factiua ſunt: quod vero acquirendū poſſidemus actiuuʒ eſt. A pectine quidē eniʒ aliquid ſit preter illius vſuʒ: a veſte vero atqʒ lectica vſus ſolum. Preterea cum ſpecie differant facere ⁊ agere: ⁊ indigeat vtrumqʒ inſtrumentis: neceſſariuʒ eſt ⁊ illa eadem habere differentiam. Uita certe actio eſt: ⁊ non factio. Quapropter ſeruus miniſter eſt ad actionem: id auteʒ quod poſſidetur dicitur quemadmodum ⁊ pars. Pars enim non ſolum alterius eſt pars: ſed etiā omnino alterius. Quapropter dominus ſerui ē dominus ſoluʒ: ſed illius non eſt. Seruus autem non ſolum domini ſeruus: ſed omnino illius.

¶ Determinat veritatem de dominio ⁊ ſeruitute: ⁊ pˀmo determinat rationē ſeruitutis. Secundo inquirit de opinionibus premiſſis. ibi. (Utrum vero ſit aliquis naturalis ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo premittit quedaʒ neceſſaria ad cognoſcendum rationē ſeruitutis. Secundo concludit ex premiſſis diffinitionem ſerui. ibi. (Que igitur ſit natura ⁊c̄.) Circa primuʒ quattuor ponit: quoꝝ primum eſt ꝙ poſſeſſio ſit quedam pars domus: ⁊ ꝙ ars poſſeſſiua ſit quedam pars iconomie. Et hoc ideo: quia impoſſibile eſt viuere in domo ſine neceſſarijs ad vitaʒ: que per poſſeſſiones habentur: ⁊ hoc probat per ſimilitudinem in artibus: videmus enim ꝙ vnicuiqʒ arti neceſſarium eſt hēre conuenientia inſtrumenta ſi debeat perficere opus ſuum: ſicut fabro neceſſe eſt habere martellum ſi debeat facere cultellum. Et hoc modo gubernatori domus neceſſe eſt habere res poſſeſſas ad propriuʒ opus ſicut inſtrumenta. ¶ Secūdo ibi. (Inſtrumentoꝝ vero ⁊c̄.) ponit vnam diuiſionem inſtrumentorum dicens: ꝙ inſtrumentorum quedam ſunt animata et quedam inanimata. Sicut gubernatori nauis inanimatum inſtrumentum eſt gubernaculum: inſtrumentum auteʒ eius animatum eſt prorarius .i. ille qui cuſtodit anterio-

rem pȝ nautis: que vocatur prora: ⁊ obedit gubernatori. Miniſter.n.in artibus hȝ rōnem inſtrumenti: qꝛ ſicut inſtrumentū moueť ab artifice: ita etiā moueť ad īperiuȝ ſapientis. Et ſicut eſt in operibus artis duplex inſtrumētum: ita etiā in domo eſt inſtrumētū inanimatū ipſa res poſſeſſa: puta: lectus: vel veſtis: que eſt inſtrumētū qđdā deſeruiens vite humane. Et multitudo taliū inſtrumentoꝝ eſt tota poſſeſſio domus. Cum aūt ſeruus ſit quedaȝ res poſſeſſa animata: ſequiť ꝙ ſit organū animatū deſeruiens vite domeſtice. Eſt aūt hmōi organū animatū: qđ eſt miniſter in artibus vt ſeruus in domo inſtrumentuȝ ſuper alia inſtrumenta: qꝛ.ſ.ipſe vtiť aliqs inſtrumentis ⁊ mouet ea: ⁊ ad hoc indigemus miniſtris ⁊ ſeruis. Principales.n. artifices qui architectores dnr nō indigerent miniſtris: neqꝫ domini domoꝝ indigerent ſeruis: ſi vnūquodqꝫ inſtrumentū inanimatū poſſet imperiuȝ domini agnoſcens ipm̄ perficere opus ſuuȝ: puta: ꝙ pectines per ſe pectinarent: ⁊ plectra per ſe cytharizarent: ſicut dicitur de ſtatua quā fecit Dedalus: ꝙ per ingeniū argenti viui mouebat ſeipſam. Et ſimiliter qdā poeta dicit: ꝙ in quodam templo Vulcani qui dicebať deus ignis: tripodes quidā erant ſic ꝑparati: ꝙ per artificiū humanuȝ: vel per artem negromantiā per ſeipſos quaſi ſpontanei videbātur ſubinduere diuinū agonē: quaſi ꝯcertando ad ſeruienduȝ in miniſterio templi. ¶ Tertio ibi. (Que igiť inſtrumenta dnr ⁊c.) ponit ſecūdā diuiſionem organoꝝ. organa.n.artium dnr organa factiua: ſed res poſſeſſa: que eſt organū domus eſt organum actiuum. Et hanc diuiſionē duplici rōne probat. Primo quideȝ: qꝛ organa factiua dicuntur: ex quibus fit aliqd preter ipſuȝ vſum inſtrumenti. Et hoc videmus in ipſis inſtrumentis artis: ſicut ex pectine: quo vtunť textores: fit aliqd alterū ꝑter vſum ipſi⁹ .ſ.pānus. Sed ex rebus poſſeſſis: que ſunt inſtrumēta domus: nō fit aliquid aliud preter vſum ipſius: ſicut ex veſtitu ⁊ lecto nō fit niſi vſus eoꝝ. Ergo iſta organa nō ſunt factiua ſicut organa artium. Secundā rōnem ponit ibi. (¶ P. Cum ſpecie differant ⁊c.) que talis eſt. Diuerſorum diuerſa ſunt inſtrumēta. Sed actio ⁊ factio differūt ſpecie. nā factio eſt opatio: per quā aliquid fit in exteriori mā: ſicut ſecare ⁊ vrere. Actio aūt eſt opatio permanēs

T.c.16. in operante: ⁊ pertinet ad vitam ipſius: vt diciť 9° metaphiſice. Ambe aūt he operationes indigent inſtrumētis. Ergo inſtrumenta eoꝝ differunt ſpecie. Sed vita.i. conuerſatio domeſtica nō eſt factio: ſed actio. Ergo ſeru⁹ eſt miniſter ⁊ organū eoꝝ: que pertinent ad actionē: nō autē eoꝝ que pertinent ad factioneȝ. ¶ Quarto ibi. (Id autē qđ poſſideť ⁊c.) oſtendit qualiter ſeruus ſe hēt ad dnm: ⁊ dicit: ꝙ eadē eſt cōparatio rei poſſeſſe ad poſſeſſorem ⁊ partis ad totū: quātum ad hoc ꝙ pars nō diciť ſolū pars totius: ſed etiā diciť ſimpliciter eſſe totius: ſicut dicimus manū hoīs. Et nō ſolū dicimus ꝙ ſi pars hominis ⁊ ſimpliciter res poſſeſſa: puta veſtis: nō ſolū diciť ꝙ ſit poſſeſſio hominis: ſed ꝙ ſimpliciter eſt hmōi hoīs. Unde cum ſeruus ſit qđā poſſeſſio: ſeruus nō ſolū eſt ſeruus domini ſed eſt ſimpliciter illius. Ille aūt qui eſt dn̄s non eſt ſimpliciter ſerui: ſed ſolū eſt dn̄s eius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Que igitur ſit natura ſerui: ⁊ que poteſtas ex his patet. Qui enim ſuꝑpſius nō eſt ſm̄ naturaȝ: ſed alterius homo: hic natura eſt ſeru⁹ Alterius aūt eſt qui poſſideť hō exiſtēs īſtrumentū ad agrendū actiuū ⁊ ſeparabile.

¶ Concludit ex premiſſis diffinitionē ſerui ⁊ dicit: ꝙ manifeſtum eſt ex predictis que ſit natura ſerui: ⁊ poteſtas eius: qđ eſt officiū ipſius. Nā virtus ad actionem referť: officiuȝ aūt eſt ꝯgruus actus alicuius. Cum.n. ſeruus ſit hoc ipſum qđ eſt alterius: vt dctū eſt: quicunqꝫ homo nō eſt naturaliter ſuipſius: ſed alterius: ipſe eſt nāliter ſeru⁹. Ille aūt homo nō eſt naturaliter ſuipſius: ſed alterius q nō pōt regi niſi ab alio. Hoc aūt ꝯuertiť.ſ. ꝙ quicūqꝫ eſt res poſſeſſa: vel ſeruus alterius: eſt homo alterius. De rōne aūt rei poſſeſſe eſt: ꝙ ſit organū actiuum ⁊ ſeparatuȝ. Unde pōt talis diffinitio ſerui ꝯcludi. Seruus eſt organum animatū actiuū ſeparatuȝ alterius homo exiſtens. In qua quidem diffinitione organū poniť tanqꝫ genus: ⁊ adduntť quinqꝫ differēntie. Per hoc.n. ꝙ diciť. Animatum: diſtinguiť ab inſtrumētis inanimatis. Per hoc aūt ꝙ diciť. Actiuū: diſtinguiť a miniſtro artificis: qui eſt organuȝ animatū factiuū. Per hoc autē ꝙ diciť. Alterius exiſtens: diſtinguiť a libero qui qñqꝫ miniſtrať in domo nō ſicut res poſſeſſa: ſed ſponte vel mercede conductus. Per hoc aūt ꝙ diciť. Separatuȝ: diſtinguiť a parte q̄ eſt alteri⁹ non ſepata: ſicut manus. Per hoc ꝙ dť. Hō exñs: diſtinguiť a brutis aīalibus: q̄ ſunt res poſſeſſe ſeparate.

VTrum vero ſit aliquis natura talis vel non: ⁊ vtrum melius ac iuſtius ſit alicui ſeruire vel non: ſed omnis ſeruitus ſit preter naturam: conſiderandum poſtea erit. Lec. III.

¶ Poſtqꝫ phūs oſtendit rōnē ⁊ virtuteȝ ſerui: hic ꝑcedit ad inueſtigandū de opinionibus ſupra poſitis: ⁊ pmo inquit. Utrum ſeruitus ſit naturalis. Secundo vtrū dominatiua ſit idē qđ politica. ibi. (Patet aūt ex his ⁊c.) Circa primū tria facit. Primo mouet dubitationē. Secūdo determinat eā approbando vnam parteȝ. ibi. (Nec ſane difficile ⁊c.) Tertio oſtēdit q̄uo etiā alia pars dubitationis hȝ aliqualiter veritatē. ibi. (Quod aūt contradicentes ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ poſt predicta cōſiderandū eſt: vtrum aliquis ſit naturaliter ſeruus vel nō. Et iterū: vtrum alicui magis ſit dignū ⁊ iuſtū ꝙ ſeruiat qꝫ ꝙ non ſeruiat an nō: ſed oīs ſeruitus ꝑter nām ſit: qđ qdē remittit ad duas ꝑmiſſas qōnes. Si.n.oīs ſeruitus eſt ꝑter naturam: tūc nullus eſt nāliter ſeruus. Et iterū. Nō erit iuſtuȝ neqꝫ dignū ꝙ aliqs ſeruiat: qđ.n. eſt ꝑter nām nō eſt dignum neqꝫ iuſtum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec ſane difficile eſt ratione proſpicere: ⁊ ex his que fiunt cognoſcere. Imperare enim et parere non ſolum neceſſariorum eſt: verum etiam vtilium: ac ſtatim ex generatione quedā diſtincta ſunt: alia quidem ad imperandum: alia vero ad parenduȝ. Et ſemper melius imperium meliorum parentiuȝ eſt: ceu hominis qꝫ beſtie: nā quod a melioribus perficitur: melius eſt opus: vbi ꝟo aliud imperat: aliud paret: eſt aliquod horum opus.

¶ Determinat ꝑpoſitā qōnē: oſtendens duo.ſ. ꝙ aliqs hō naturaliter eſt ſeruus: ⁊ ꝙ alicui dignum ⁊ expediens eſt ſeruire. Et circa hoc duo facit. Primo.n. ꝑponit moduȝ quo hec oſtendenda ſunt. d. ꝙ nō eſt difficile: ꝙ aliqs cōtempleť ꝑdictarū qōnum veritatem ⁊ rōnem: ⁊ ꝙ etiaȝ veritatem addiſcat ex his: q̄ in rebus accidunt. Secūdo ibi. (Imperare enim ⁊c.) Secundum duos ꝑmiſſos modos oſtendit ꝑpoſitū: ⁊ primo ex his que fiunt. Secūdo ex rōne.

ex rõne.ibi(Nam quecũqȝ ꝛc.)Circa primuȝ quattuoꝛ ꝓponit: quoꝝ primum eſt ꝙ principari ꝛ ſubyci nõ ſolũ eſt de numero eoꝝ:que ex neceſſitate vel violentia pueniũt:ſed etiaȝ eſt de numero eoꝝ:que expediunt ad ſalutem hominum:ꝛ hoc pertinet ad ſecundã cõnem. Quod enim expediens eſt alicui videt̃ eſſe dignum ꝛ iuſtuȝ ei. Scdȝ eſt qd in hominib⁹ ex ipſa natiuitate videmus:ꝙ eſt quedam diſtinctio: ita ꝙ quidam ſunt apti ad hoc vt ſubyciantur:quidã vͦo ad hoc ꝙ principentur. Et hoc pertinet ad primam cõnem: qd enim ex natiuitate cõfeſtiȝ ineſt alicui manifeſtum eſt eſſe naturale. Tertium eſt:ꝙ ſunt multe ſpecies eoꝝ qui ſubyciuntur ꝛ eoꝝ qui principant̃. Aliter enim principatur vir femine:aliter dñs ſeruo:aliter rex regno. Et hoc etiã pertinet ad eandẽ cõnẽ. Nam ea que naturaliter inſunt rebus ſm eoꝝ diuerſitatem diuerſificant̃. Et quartũ eſt ꝙ ſemꝑ eſt melioꝛ principatus qui eſt meliorum ſubiectoꝛuȝ:ſicut melioꝛ eſt ꝑncipatus quo quis ꝑncipat̃ homini ꝙ̃ quo quis ꝑncipatur beſtie. Et hoc ꝓbat tali rõne Omnis principatus ꝛ ſubiectio ad aliqd opus oꝛdinat̃:obedit.n.qui ſubycit̃ ꝑncipãti in aliquo oꝑe. Sed opus qd fit a melioꝛibus eſt meli⁹. Ergo ꝛ ꝑncipatus melioꝛ. Et hoc etiã quartũ pertinet ad primam cõnem. nam que naturaliter inſunt tanto ſunt melioꝛa quanto ſunt melioꝝ. Deinde cum dicit.

Nam quecũqȝ ex plurib⁹ conſtãt: ꝛ vnũ qd cõmune fit: ſiue ex ꝯtinuis: ſiue ex diſcretis: in oĩb⁹ apparet qd imperat ꝛ qd paret.

Oſtẽdit ꝓpoſitum ex rõne. Et primo ponit rationeȝ ad oſtendendũ ꝙ aliqui ſunt naturaliter ſerui:quibus expedit ſeruire. Scdo oſtẽdit qui ſint tales.ibi(Quicũqȝ igitur ꝛc.)Circa ꝑmũ ponit taleȝ rõnem. Quecũqȝ ſunt ex plurib⁹ ꝯſtituta in his eſt aliqd ꝑncipans ꝛ aliquid ſubm naturalr̃:ꝛ hoc expedit. Sed hominum multitudo eſt ex pluribus ꝯſtituta. Ergo naturale eſt ꝛ expediens ꝙ vnus principet̃ ꝛ alius ſubyciat̃. Huius aũt ratiõis minoꝛ manifeſta eſt ex premiſſis: in quibus oſtẽſuȝ eſt:ꝙ homo eſt naturaliter animal politicũ: ꝛ ita naturale eſt ꝙ ex multis hominibus conſtituat̃ vna multitudo. Unde ea pretermiſſa ꝓbat maioꝛem:ꝛ ſic in hac ratiõe tria facit. Primo ponit maioꝛem. Scdo ꝓbat eam.ibi.(Et hoc ex tota natura ꝛc.)Tertio infert concluſionem.ibi.(Eodẽ modo ꝛc.)Dicit ergo ꝑmo ꝙ quecunqȝ ſunt ꝯſtituta ex pluribus:ita ꝙ ex eis fiat vnum cõmune:ſiue illa plura ſint cõiuncta ſicut membra coꝛpoꝛis coniungantur ad conſtitutionem totius: ſiue ſint diuiſa: ſicut ex multis militib⁹ conſtituitur vnus exercitus:in omnibus his inuenit̃ eſſe principans ꝛ ſubiectuȝ:ꝛ hoc eſt naturale ꝛ expediens:vt per ſingula patebit exempla. Deinde cum dicit.

Et hoc ex tota natura ineſt animatis. nam ꝛ in his: que expertia ſunt vite: eſt quoddam imperium inſtar harmonie. Sed hec foꝛſan aliena ſunt ab iſta conſideratione.

Probat ꝓpoſitum quadrupliciter. Primo quidem in rebus inanimatis. Secũdo in partib⁹ hominis.ibi.(Animal vͦo ꝯſtat ꝛc.)Tertio in genere aĩalium.ibi(Rurſuȝ in homine ꝛc.)Quarto in differentia ſexuũ.ibi(Eſt aũt maſculus ꝛc.)Dicit ğ ꝑmo ꝙ veritas premiſſe ꝓpõnis inuenit̃ in rebus inanimatis: nõ qꝛ ſit eis ꝓpriuȝ:ſed ex eo ꝙ eſt cõe toti nature: qꝛ ẽt in his que nõ participãt vita eſt aliquis ꝑncipatus:puta harmõie: qd põt intelligi dupl̃r. Uno modo de harmonia ſonoꝝ: quia ſemper in vocib⁹ que conſonant aliqua vox predominatur:ſm quam tota harmonia diiũdicat̃. Poteſt etiã intelligi de harmonia elementoꝝ in coꝛpoꝛe mixto:in quo ſemper vnũ elementorum eſt predominans:ſed huiuſmodi pertrãſit:qꝛ ſunt extriſeca ab hac ꝯſideratiõe. Deinde cum dicit.

Animal vͦo conſtat primuȝ ex anima ꝛ coꝛpoꝛe: quoꝝ alteruȝ imperat ſm naturam: alterum paret. Opoꝛtet aũt conſiderare naturaȝ nõ in coꝛruptis: ſed in is que magis ſe habent ſm naturam: quo circa is qui ꝛ animo ꝛ coꝛpoꝛe optime diſpoſitus ſit inſpiciendus eſt: in quo certe id manifeſtũ. nam ꝑauoꝝ quidem aut praue diſpoſitoꝝ ſepe inueniret̃ coꝛp⁹ imperare animo: ex eo qꝛ peruerſe ac ꝑter naturam ſe habent. Eſt igit̃: vt dicimus: primuȝ in animali ꝓſpicere imperiũ dñicuȝ ꝛ ciuile. nam animus qdem in coꝛp⁹ dñicuȝ habet imperiũ: mens vͦo in appetitũ ciuile ꝛ regiuȝ: in qb⁹ clarũ eſt ſm nãm ꝛ vtilitateȝ imperari ab aĩo coꝛpoꝛi: ꝛ ab ea parte: que habet rationẽ ei parti: que ſubiacet perturbationi. Equalitatem vͦo ac viciſſitudinem omnibus nocere.

Oſtendit ꝓpoſitum in partibus hominis: ꝛ dicit ꝙ prima cõpoſitio animalis eſt ex anima ꝛ coꝛpoꝛe:que qdem cõpoſitio dr̃ ꝑma nõ ſm oꝛdinẽ gñõnis: ſȝ ſm ꝑncipalitateȝ:qꝛ eſt ex ꝑtibus ꝑncipaliſſimis. Haꝝ aũt partiũ vna eſt nãliter ꝑncipans.ſ.anima: alia vͦo ſubiecta.ſ. coꝛpus. Poſſet aũt aliquis dicere ꝙ hoc nõ eſt naturale:cũ nõ inueniat̃ in oĩbus. Et ideo ad hoc excludendũ ſubdit ꝙ ad iudicandũ quid ſit nãle opȝ ꝯſiderare ea que ſe habẽt ſm nãm:nõ aũt ea que ſunt coꝛrupta:qꝛ hõ deficiũt a natura: ꝛ iõ ad iudicandũ que pars in hoĩe nãliter ꝑncipet̃ opȝ ꝯſiderare aliquẽ hoĩem qui ſit bene diſpoſitus ꝛ ſm aĩam ꝛ ſm coꝛpus:in quo eſt manifeſtuȝ:ꝙ anima coꝛpori dñat̃:ſed in hoĩbus peſtilentib⁹ ꝛ qui male ſe hñt multotiẽs coꝛp⁹ ꝑncipat̃ aĩe:qꝛ ꝑferunt cõmodũ coꝛpoꝛis cõmodo aĩe. Et hoc iõ:qꝛ ſunt male diſpoſiti ꝛ preter nãm. Oſtẽdit aũt ꝯſr̃ ꝙ ꝑncipatus q eſt in partib⁹ aĩalis hȝ ꝙ̃dam ſimilitudinẽ exterioꝛis ꝑncipatus. Poſſumus.n. in aĩali qd eſt hõ ꝯſiderare duplicẽ ꝑncipatũ ad ꝑtes ei⁹.ſ.deſpoticũ:quo dñs ꝑncipat̃ ſeruis:ꝛ politicũ:quo rectoꝛ ciuitatis ꝑncipatur liberis. Inuenit̃ eniȝ inter partes hominis ꝙ anima dñatur coꝛpoꝛi: ſed hoc eſt deſpotico ꝑncipatu:in quo ſeruus in nullo poteſt reſiſtere domino: eo ꝙ ſeruus id quod eſt ſimpliciter eſt domini: vt ſupra dictuȝ eſt. Et hoc videmus in membris coꝛpoꝛis.ſ. manib⁹ ꝛ pedibus:q̃ ſtatim ſine ꝯtradictiõe ad imperiũ anime applicant̃ ad opus. Inuenimus ẽt ꝙ itellectus ſeu ratio dñatur appetitui:ſed ꝑncipatu politico ꝛ regali qui eſt ad liberos. Unde poſſunt in aliquibus ꝯtradicere. Et ſil̃r appetitus aliquãdo nõ ſequit̃ rõnem. Et hõ diuerſitatis ratio eſt:qꝛ coꝛpus non põt moueri niſi ab anima:ꝛ iõ totaliter ſubycit̃ ei:ſed appetitus põt moueri non ſoluȝ a ratione ſed etiã a ſenſu: ꝛ ideo nõ totaliter ſubycit̃ rationi. In vtroqȝ aũt regimine manifeſtum eſt ꝙ ſubiectio eſt ſm nãm ꝛ expediens: eſt enim naturale ꝛ expediens coꝛpoꝛi ꝙ regat̃ ab aĩa:ꝛ ſil̃r eſt naturale ꝛ expediens parti paſſibili.i. appetitui qui ſubycit̃ paſſionibus vt regat̃ ab intellectu vel rõne:ꝛ vtrobiqȝ eſſet nociuum ſi id qd debet ſubyci ſe haberet ex equo: vel econtrario ei quod debet principari. Coꝛpus enim coꝛrumperetur niſi ſubyceretur anime:ꝛ appetitus eſſet inoꝛdinatus niſi ſubyceret̃ rationi. Deinde cum dicit.

¶ Rurſus in homine ⁊ alijs animalibus eodē modo. Manſueta quidem meliora ſunt q̄ fera: his autem melius eſt vt homini pareant. nam ſalutem ita recipiunt.

¶ Probat idē in genere animaliū. d. ꝙ ſiłr ſe habet in homine ⁊ alijs aīalibus ꝙ naturale ⁊ expediens eſt vt homo alijs dn̄etur. Uidemus enim ꝙ animalia manſueta quib⁹ homo dn̄atur digniora ſunt ſm nām ſilueſtrib⁹ inquātum participant aliqualiter regimine rationis. Sed ⁊ oībus aīalibus expedit: ꝙ ab homine regant̄: q2 ſic in multis caſib⁹ adipiſcunt̄ ſalutē corporalē quā per ſe conſequi nō poſſent: ſicut p3 cum eis copioſa pabula ⁊ remedia ſanitatis ab hoīb⁹ exhibent̄. ¶ Deīde cum dicit.

¶ Eſt autem maſculus ⁊ femina alterum melius ſm naturam: alterum deterius: ⁊ hoc imperans: illud parens.

¶ Probat idem in differētia ſexuū: ⁊ dicit ꝙ eodem mō etiam ſe h3 maſculinum ad femininū: ꝙ naturaliter maſculinū eſt melius: ⁊ femininū deterius: ⁊ maſculus principans: femina aūt ſubiecta. Eſt aūt attendendum ꝙ prima duo exēpla ſunt de toto itegrali: alia duo de toto vniuerſali qđ eſt genus vel ſpēs. Et ſic p3 ꝙ predicta ꝓpoſitio in vtriſq3 locum habet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodē mō neceſſe eſt in cunctis hominibus.

¶ Cōcludit ꝓpoſitū. ſ. ꝙ eodem mō ſe habet in hominibus ſicut in premiſſis. ſ. naturale ⁊ expediēs eſt ꝙ quida3 principent̄ ⁊ quidam ſubijciant̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quicūq3 igit̄ diſtant tantu3 q̄tum animus a corpore: ⁊ homo a beſtia: per hunc modu3 ſe habēt quorūcūq3 eſt opus in corporis vſu: ⁊ hoc eſt in eis potiſſimum: hi ſunt natura ſerui: quibus melius eſt vt imperetur quēadmodum in premiſſis: eſt enim natura ſeruus qui pōt alterius eſſe: quapropter ⁊ alterius eſt.

¶ Oſtendit qui ſunt qui naturaliter principantur ⁊ ſubijciuntur. Et primo quales ſunt ſm animā. Secundo quales ſm corpus. ibi. (Uult ergo ⁊c̄.) Circa primu3 duo facit. Primo oſtendit quales ſunt ſm animam qui naturaliter principantur vel ſubijciuntur. Secundo ponit comparationem inter homines: qui naturaliter ſunt ſerui: et bruta animalia: que etiam naturaliter ſeruiunt. ibi. (Et qui tantum ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ cum anima naturaliter dominetur corpori ⁊ homo beſtijs: quicūq3 tantum diſtant ab alijs: ſicut anima a corpore ⁊ homo a beſtia ꝓpter eminentiam rationis in quibuſdam defectū in alijs iſti ſunt naturaliter domini aliorum: ſecundum quod
ꝓuerb. 2° cap. etiam Salomon dicit: ꝙ qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti. Diſponunt autem hoc modo: ſcilicet ꝙ ad eos ſe habeāt aliqui: ſicut homo ad beſtias: vł anima ad corp⁹: illi quorum opus principale eſt vſus corporis: et ꝙ hoc eſt optimu3 quod ab eis haberi poteſt. Sunt eni3 validi ad exequenda opera corporalia: impotentes autem ad opera rōīs: ⁊ iſti ſunt naturaliter ſerui: quibus melius eſt ꝙ regantur a ſapientibus: ſicut conueniens eſt ꝙ credatur rationibus ſupradictis: quia in hoc ſortiuntur regnum rationis. Et ꝙ iſti ſint naturaliter ſerui p3 ꝑ hoc: quia ille eſt naturaliter ſeruus qui habet aptitudinem naturale3 vt ſit alterius: inquantu3 ſcilicet non poteſt regi propria ratione: per quam homo eſt dominus ſui: ſed ſolum ratione alterius: propter quod naturaliter alterius eſt quaſi ſeruus. ¶ ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui tantum particeps eſt rationis vt ſentiat quidem: at non habeat. nam cetera quidē aīalia rōnem quidem nō ſentiunt: ſed paſſionibus inſeruiunt: ⁊ vſus variat parūper: neceſſariorum eni3 corpori auxilium fit ab vtriſq3: a ſeruis videlicet: ac manſuetis animalibus.

¶ Cōparat ſm cōuenientiam ⁊ differentiam hominē naturaliter ſeruum ad animal brutu3: ⁊ dicit ꝙ ille: qui eſt ſeruus naturaliter cōmunicat ratione ſolum quantū ad hoc ꝙ recipit ſenſu3 rōnis: ſicut edoctus ab alio. ſed non quantū ad hoc ꝙ habeat ſenſu3 ratiōis per ſeipſu3. Sed alia animalia ſeruiūt homini nō quaſi recipiētia aliquē ſenſum rōnis ab homine inquantū. ſ. memoria coꝝ: que ſunt bene vel male paſſa ab homīe timore vel amore incitantur ad ſeruiendū. Et ſic q̄tum ad modu3 ſeruiendi eſt differētia: inquātū naturaliter ſeruus ſeruit rōne: brutum aūt animal paſſiōe. S3 opportunitas. i. vtilitas que ex vtriuſq3 ſeruitio ꝓuenit modicū variatur: ad eadē. n. ꝓbetur nobis auxiliū ⁊ a ſuis et a domeſticis animalib⁹. ſ. ad neceſſaria corpori. Nō. n. naturaliter ſeruis cū deficiant rōne pōt auxiliari per ꝯſiliū: vel ad aliqđ opus rōnis in corporalib⁹: cū plurib⁹ modis pōt ſeruire ſuus q̄ animal brutū ꝓpter rōnem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uult ergo natura ⁊ differentia facit corpora liberorum ⁊ ſeruorum: alia quidem robuſta ad neceſſarioꝛ vſus: alia vero recta ⁊ inutilia ad tales operationes. Uerum vtilia ad ciuilem vitam. hec aūt diuiſa eſt in belli opportunitates ⁊ pacis: accidit v̄o ſepe ⁊ ꝯtra: hos quidem corpora hēre liberoꝝ: illos v̄o animos.

¶ Oſtēdit quales ſint ſerui ſm corp⁹. Et p̄mo ꝓponit qđ intendit. Scđo ꝓbat ꝓpoſitū. ibi (Nam id quidem ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ natura vult. i. habet quēdam impetū ſiue inclinationem ad hoc vt faciat differentiā inter corpora liberoꝝ ⁊ ſeruoꝝ: ita. ſ. ꝙ corpora ſeruoꝝ ſint fortia ad exercendum vſum neceſſariu3 qui eis cōpetit. ſ. ad fodiendum in agro ⁊ ſimilia miniſteria exercēda. Sed corpora liberoꝝ debent eſſe recta. i. bene diſpoſita ſm natura3 ⁊ inutilia ad tales operatiōes ſeruiles: qđ exigit complexio delicata: ſed tn̄ debent eſſe vtilia ad ciuilem vitā: in qua liberi homines cōuerſant̄. Iſte aūt qui hēt membra vtilia ad ciuilem vitam habet diſpōnem diuiſam in bellicam opportunitatem ⁊ pacificam: vt. ſ. tempore belli habeat membra apta ad pugnandū: ⁊ ad alia militaria opera: tempore v̄o pacis ad exercendum alia ciuilia opera. Et quāuis natura habeat inclinationem ad predicta3 differentiam corpoꝝ cauſandam: tamen q̄nq3 deficit in hoc: ſicut in omnib⁹ alijs que generant̄ ⁊ corrumpuntur conſequit̄ natura effectū ſuum vt in pluribus: deficit v̄o in pauciorib⁹. Quādo ergo in hoc natura deficit: accidit multotiens cōtrarium ei qđ dcm̄ eſt: vt. ſ. illi qui habent animas liberoꝝ: habeant corpora ſeruorū vel ecōuerſo. Eſt aūt cōſiderandu3: ꝙ phs hic inducit concludens ex premiſſis: in quibus agebat de diſpōne anime: q2 cu3 corpus ſit naturaliter ꝓꝑ animā: natura intēdit tale corpus quale ſit ꝯueniēs anime. Etiō intēdit his q hīt animas liberoꝝ dare corpora liberoꝝ: ⁊ ſiłr de ſeruis: ⁊ hoc q̄de3 quātum ad interiores diſpōnes ſemꝑ ꝯſonant. Nō eni3 pōt eſſe ꝙ aliquis hēat animā diſpoſitā: ſi organa imaginationis ⁊ aliarū virium ſenſitiuarum ſint male diſpoſita: ſed in figura ⁊ quantitate exteriori ⁊ alijs diſpōnibus pōt inueniri ꝯtrariū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam

¶ Nam id quidez patet: ꝙ ſi tantum precellāt corpore quantum deoꝝ imagines: reliqui oēs digni apparerent illis ſeruire.

¶ Probat quod dixerat. Et primo quantū ad corpus. Secundo quantū ad animam. ibi. (Id ſi verum eſt ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ naturaz inclinari ad hoc ꝙ facit diuerſa corpora ſeruoꝝ ⁊ liberoꝝ ex hoc eſt manifeſtū. Si inter aliquos inueniaꝛ tanta differentia ſolūmodo ex parte corporis: vt videaꝛ tantuz alios extollere: ac ſi eſſent quedam imagines deoꝝ: ſicut ſolemus cōmuniter dicere qñ videmus aliquos elegantis forme: ꝙ videnꝛ eē ſicut angeli: tunc omnes dicerent ꝙ illi qui deficiunt a tanta elegantia forme corporalis ſunt digni vt ſeruiant eis qui ſuperexcellunt ſm illud. Species priami digna eſt imperio. Et cum ſit manifeſtum in maxima differentia: idez etiā eſt ſciendum quātum ad intentionem nature: ſi non fuerit tanta differentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Id ſi verum eſt in corporibus multo iuſtius in animo idem putare: ſed non vt corporis ita ⁊ animi pulchritudinez diſcernere facile. Quod igitur ſint ſm naturam alij liberi: alij ſerui pater: quibus prodeſt ac iuſtum eſt.

¶ Probat idem ex parte anime ⁊ dicit: ꝙ ſi hoc eſt veruz ex parte corporis ꝙ illi qui deficiūt ſunt digni ſeruire excellentibus: tāto iuſtius eſt hoc determinari ex parte anime: quanto anima nobilior eſt corpore. Sed tamē excellentia pulchritudinis anime nō ita de facili poteſt cognoſci ſicut pulchritudo corporis: ⁊ ideo magis vulgariter iudicatur ꝙ aliqui ſint digni ad dominanduz ex pte corporis ꝙ̃ ex parte anime. Ultimo autez concludit epilogando duas concluſiones intentas in hoc capitulo: ſcilicet ꝙ quidam ſunt naturaliter ſerui: et quidam naturaliter liberi: et ꝙ his qui ſunt naturaliter ſerui expedit ſeruire: ⁊ iuſtum eſt ꝙ ſeruiant.

Quod autem ⁊ contradicentes quodammodo recte dicunt: non difficile fuerit intueri. Dupliciter enim dicitur ſeruire ⁊ ſeruus. Eſt enim aliquis ſm leges ſeruus ⁊ ſeruiens. Nā lex conſenſio quedā eſt: per quā bello capta illoꝝ fieri dicuntur qui ceperunt. Lec. IIII.

¶ Poſtꝙ̃ phs oſtēdit ꝙ aliqui naturaliter ſunt ſerui quibus expedit ſeruire ⁊ iuſtū eſt: hic oſtēdit ꝙ etiā cōtraria opinio eſt ſm aliquā partez vera. Et circa hoc duo facit. Primo ponit modum ſeruitutis: ſm quez negatur a quibuſdam ſeruitus eſſe naturalis ⁊ iuſta. Secundo ſuper hoc dubitationem mouet ⁊ ſoluit. ibi. (Hoc aūt ius ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ non difficile eſt videre ꝙ illi qui dicunt contrarium his que determinata ſunt: aſſerendo. ſ. nullam ſeruitutem eſſe naturalem ⁊ iuſtam: ſm moduz aliquē recte dicunt. Dupliciter dicitur enim ſeruire ⁊ ſeruus. Unus quidem modus eſt ſm aptitudinem naturalem: vt ſupra dictū eſt. Alius eſt ſm quem aliquis ſeruus vel ſeruiens ſm leges dicitur. Poſita eſt enim quedam promulgatio legis: vt illi qui ſunt victi in bello dicantur eſſe ſerui eorum: qui contra eos preualuerunt. Et hoc iure quaſi omnes gentes vtuntur. vnde ⁊ ius gentium nominatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autem ius multi eorum: qui circa leges verſantur: tanꝙ̃ Oratorem ꝙ cōtra leges decreuerit: quaſi ſit graue: ſi eius qui viz afferre poteſt ⁊ potētia precellit ſeruus fiat: ⁊ ſubditus qui vim patitur: ⁊ quibuſdaz hoc modo videtur: quibuſdam illo etiam ſapientum.

¶ Mouet dubitationem de iſta ſeruitute legali: et circa hoc tria facit. Primo ponit diuerſas opiniones. Secundo aſſignationes diuerſitatis. ibi. (Cauſa vero ⁊c.) Tertio ſoluit dubitationem. ibi. (Omnino retinentes ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ multi qui intromiſerūt ſe de legibꝰ ſcribendis ſcripſerunt ꝙ iuſtum predicte legis eſt de numero iniquoꝝ. Et inducit quendam qui vocabatur Orator: cui durum videbatur ſi ille: qui eſt paſſus violentiaz ſit ſeruus: ⁊ ſubiectus ei qui potuit violentiam inferre: et non eſt melior: niſi quia eſt potentior. Unde quibuſdam ſic videtur: ꝙ ſcilicet ſit iniuſtum: alijs autem videꝛ alio modo. Et iſta diuerſitas non ſolū eſt inter populares: ſed etiam inter ſapientes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa vero ambiguitatis ⁊ variationis huiuſmodi eſt: quia quemadmodum virtus freta potentia viz poteſt maxime afferre: ſemper id qđ ſuperat eſt in excellētia alicuius boni: ex quo fit vt vis nō abſꝗ virtute eſſe videatur.

¶ Aſſignat cauſaz predicte diuerſitatis. Primo proponit quiddam quod eſt manifeſtum. Secundo de quo ſit dubitatio. ibi. (Sed circa iuſtum ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ cauſa premiſſe dubitationis. vnde varianꝛ verba ſapientum eſt ex hoc: ꝙ virtus que eſt per aliquem modum: id eſt ſiue per ſapientiam: ſiue per conſtantiam: ſiue per fortitudinem corporalem: ſiue quocūꝗ alio modo ſi ſortiatur ſucceſſum. i. niſi contrarium eueniat per infortuniuz pōt maxime comparari ſecum ꝙ violentiaz inferat. Et ſic manifeſtuz eſt: ꝙ ille qui ſupat ſemper eſt in exceſſu alicuius boni: niſi per infortuniū aliter accidat. Et ex hoc videꝛ: ꝙ violentia nūꝙ̃ ſit ſine qualicūꝗ virtute eius q violētiā infert: ⁊ hoc eſt p ſe manifeſtū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sed circa iuſtum ſolum eſſe ambiguitatez. Propter hoc etiam alijs quidem beniuolentia videtur eſſe iuſtuz: alijs hoc ipſum videtur iuſtum potentiorem dominari. Diſcordantibus inuicem huiuſmodi ſermonibus: cum alteri nec validuz quicꝙ̃: neꝗ perſuaſiuuz contineant: ꝙ non oporteat meliorem ſm virtutē preeſſe ac dominari.

¶ Oſtēdit qđ remaneat ſub dubitatione: ⁊ de hoc ſolū remanet dubitatio. Utrum ſit iuſtum ꝙ ꝓpter excellētiā qualiſcūꝗ virtutis aliq debeant principari qui ſuperāt. Et ideo circa hoc ſunt diuerſe opiniones: quidaz eniz dicunt: ꝙ hoc iuſtum predicte legis eſt per beniuolentiam. i. in fauorem victorum introductum: vt ꝓpter hoc homines ad fortiter pugnandū incitarenꝛ: quibuſdā aūt videtur ꝙ hoc ipſum quandā rōnem iuſtitie hz: ꝙ ille qui apparet melior in hoc ꝙ vincit principeꝛ ſm ꝙ Salomon dicit in Prouerb. Manus fortium dn̄abitur: que aūt remiſſa eſt tributis ſeruiet. Et quidē ideo dicunt: qꝛ ſi hę rōnes operationuz remoueanꝛ de medio: in primo aſpectu apparet: ꝙ ille rationes que dicunt ꝙ nō opꝫ pͥncipari ⁊ dn̄ari illū qui eſt melior: ſed virtutē que victoꝝ exiſtit nō habeat aliqđ qđ ſit efficax ad mouendū rōnez: neꝗ etiam habēt aliquā ꝓbabilitatem: ſed ea que cōmuniter hominibus videntur. ¶ Deinde cum dicit. iz° cap°

¶ Omnino retinētes qdā: vt aiunt: aliqd iuſtī: nā lex iuſtū qd eſt: ſeruitutē que ex bello prouenit iuſtā poſuere: ⁊ ſimpliciter non aiunt.

¶ Soluit predictā dubitationem: ⁊ primo oſtendit quando ſit iuſtum ſeruire: ⁊ ſecundo quomodo ſit expediens. ibi. (Quod igitur hec ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo ponit ſolutionem. Secūdo manifeſtat eam. ibi (Nā fieri poteſt ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ vt totaliter ⁊ cōplete veritatē huiuſmodi dubitationis determinemus: dicendum eſt ꝙ quidam attendentes ad quoddam iuſtū .i. ad iuſtū ſm quid: quale poteſt eſſe in rebus humanis: quod quidem iuſtum lex tradit: ponunt ſeruitutem que ex bello prouenit eſſe iuſtam: non autem dicunt ꝙ omnino .i. ſimpliciter ſit iuſta. Approbat igitur ſecundam opinionem: ſed exponit eam: oſtendens ꝙ non loquebantur de iuſto ſimpliciter: ſed de iuſto ſm quid: quale eſt iuſtū legis humane. Dicitur .n. iuſtū ſimpliciter qđ eſt iuſtū ſm ſuam naturam. Iuſtum autem ſm quid qđ refertur ad cōmoditatē humanā quā lex intendit: qꝛ ꝓpter vtilitatē hominū omnes leges poſite ſunt. Quia igiꝰ hoc non eſt iuſtum ſm naturā: ꝙ quicūqꝫ ab hoſtibus vincunꝰ ſint ſerui: cum plerūqꝫ ↄtingat ſapientes ab inſipientibus ſuperari: dici hoc nō eſſe ſimplr iuſtum: eſt tñ ad cōmodū humane vite. Eſt enim hoc vtile ⁊ illis qui vincuntur: qꝛ ꝓpter hoc a victoribus ↄſeruantur vt in ſalute ſubiecti viuant. Unde ⁊ ſerui a ſeruando dicuntur: ⁊ etiam illis q vincunt: quia per hoc homines incitantur ad fortius pugnandum: ⁊ ꝙ ſint aliqui fortes pugnatores expedit conſeruationi humane ad prohibendum multorū malitias. Si aūt potuiſſet lex humana determiare efficaciter qui eſſent meliores mente: illos procuſdubio ſequēs naturā dños ordinaſſet. Sed quia hoc fieri non poterat: accepit lex aliud ſignum preeminentie .ſ. ipſam victoriā: que ꝓuenit ex aliqua excellentia virtutis. Et ideo ſtatuit victores eſſe dños eorum qui vincuntur. Et ideo hoc iuſtū dicitur eſſe ſm quid vt poſſibile ſit legem poni: non tamē eſt iuſtum ſimpliciter: ⁊ tamen ſeruandum eſt hoc etiā homini virtuoſo ſm mentem: quia cum bonum cōmune ſit melius ꝙ̄ bonū proprium vnius: non eſt infringendum qđ conuenit bono publico: quāuis nō conueniat alicui priuate perſone. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam fieri poteſt vt belli principium nequaꝙ̄ ſit iuſtū: ⁊ indignū ſeruire nemo diceret eē ſeruū: alioquin ↄtinget eos qui nobiliſſimi videntur ſeruos eſſe: atqꝫ ex ſeruis ſi cōtingat eos capi atqꝫ venundari.

¶ Manifeſtat ſolutionē premiſſam. Et primo per rationes. Secundo per ea que cōmuniter dicuntur. ibi. (Itaqꝫ ꝙ iſtos ⁊c.) Circa primum ponit duas rationes. Illud quod prouenit ex principio iniuſto non eſt ſimpliciter iuſtum. Sed principium bellorum contingit eſſe iniuſtū: puta cum aliquis non habet iuſtam cauſam aſſumendi bellum. Ergo ſeruitus que ſequitur ex tali bello non eſt ſimpliciter iuſta. Secundam rationem ponit. ibi (Et indignum ⁊c.) que talis eſt. Contingit per bellum aliquē ſuperari cui indignum eſt ſeruire. Sed nullus poteſt dicere ꝙ ille quem indignum eſt ſeruire iuſte ſit ſeruus. Ergo non poteſt dici ꝙ ſeruitus que eſt ex bello ſimpliciter ſit iuſta. Minorem autem probat: quia ſi aliquis diceret iuſte ſeruum eſſe eum quem indignum eſt ſeruire: accideret quandoqꝫ eos qui ſunt de nobiliſſimo genere eſſe ſeruos ſi caperentur in bello: ⁊ ſi cōtingeret vendi ſequereꝰ vlterius ꝙ filij eorum eſſent ſerui ex ſeruis nati: qđ videꝰ eſſe incōueniens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ iſtos non volunt ſeruos dicere: ſed barbaros.

¶ Probat propoſitum per ea que cōmuniter dicuntur: ⁊ primo per ea que cōmuniter dicunꝰ de ſeruitute. Secundo per ea que cōmuniter dicuntur de libertate. ibi (Eodemqꝫ modo ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo ꝓponit dictū commune. Secundo oſtendit qualiter intelligatur. ibi. (Atqui cum iſta ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ propter predictum inconueniens vitandum non volunt homines dicere ꝙ nobiles homines quando capiuntur in bello fiant ſerui: ſed ſolum barbari cum capiuntur fiunt ſerui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq cū iſta dicūt nihil querūt aliud ꝙ̄ nā ſeruos: vt ab initio diximus. Neceſſe eſt enī dicere alios vbiqꝫ eſſe ſeruos: alios necubi.

¶ Oſtēdit quomodo intelligatur: ⁊ dicit ꝙ illi qui hoc dicunt videntur dicere ſolum de naturali ſeruitute que eſt in barbaris propter defectum mentis: non autem eſt in nobilibus viris captis in bello: quia ſicut ſupra dictū eſt: neceſſe eſt ab ipſo principio natiuitatis eſſe quoſdā naturaliter ſeruos: ⁊ quoſdā nō. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodemqꝫ modo de nobilitate: non ſolum enī apud ſeipſos nobiles: ſed vbiqꝫ exiſtimāt: barbaros ꝟo domi ſolū nobiles: quaſi exiſtat alia ſimpliciter nobilitas: alia non ſimplr: vt Theodecti Helena inquit. Ex dijs ab vtraqꝫ ſtirpe ꝓgnatā quiſꝙ̄ appellabit ſeruam.

¶ Ponit ea que dicunt homines de libertate. Et primo ponit dictū. Secundo oſtendit quomodo ſit intelligendum. ibi. (Sed cum hoc aiunt ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ ſm eundem modum loquuntur homines de ingenuitate: id eſt de libertate. nā ingenuus eſt qui neqꝫ eſt ſeruus neqꝫ libertus. Dicunt enim ꝙ homines nobiles ſunt ingenui non ſolum cū ſunt apud ſeipſos .i. cum ſunt in propria domo ⁊ poteſtate: ſed etiam vbiqꝫ terrarū. Sed barbari ſunt naturaliter ſerui ꝓpter defectum rationis: ſolū domi ſunt liberi ꝓpter defectū dñantium: ac ſi aliq ſunt ſimplr liberi vel ingenui .ſ. q ſunt bene diſpoſiti ſm mentem: alij aūt ſm qd: ſicut barbari. Et inducit ad ↄfirmationem pmiſſoꝝ verba Theodecti. Helena iquit ex dijs ab vtraqꝫ ſtirpe progenatam quiſꝙ̄ appellabit ſeruam: ſm errorem Gentilium qui magnos principes deos vocabant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cū hoc aiunt nullo alio ꝙ̄ virtute ⁊ vitio diffiniunt ſeruum ⁊ liberum: nobileſqꝫ ⁊ ignobiles. Putant enim vt ex hominibus hominem ⁊ ex beſtijs beſtiam: ſic ex bonis bonū generare. Sed natura quidem hoc vult: attamen plerūqꝫ non poteſt.

¶ Oñdit qualiter id qđ verū eſt ſit intelligendū: ⁊ dicit ꝙ illi qui hoc dicūt nihil aliud dicere videnꝰ ꝙ̄ ꝙ libertas ⁊ ſuitus nobilitas ⁊ ignobilitas determinanꝰ ꝟtute mētis: ita ꝙ illi qui ſunt ꝟtuoſi mēte ſint liberi ⁊ nobiles: q aūt ſunt vitioſi ſunt ſui ⁊ ignobiles: ſm ꝙ dñs dicit in libro Regū. Qui ↄtēnunt me erunt ignobiles. Et hoc idē: qꝛ homines reputant dignū: ꝙ ſicut ex homine generaꝰ homo: ⁊ ex beſtijs beſtia: ita ex bonis viris generetur bonus vir. Et inde proceſſit honor nobilitatis dum filij bonorum honorati ſunt tāꝙ̄ ſimiles patribus in bonitate. Primi 2° cap.

Et ꝟeꝝ

Et verũ eſt ꝙ natura hꝫ inclinationẽ ad hoc faciendum. Prouenit enĩ ex bona corp̃is cõplexiõe ⁊ natura: ꝙ aliq̃ iclinant̃ magis vel min⁹ ad opera virtutũ vł vitioꝝ: ſicut aliq̃ nãliter ſunt iracũdi: ⁊ aliq̃ mãſueti: ⁊ hec qdẽ.ſ.natura corporalis a p̃re deriuat̃ ad poſteros vt ĩ plurib⁹: ſicut ⁊ alie diſpõnes corporales: puta pulchritudo: fortitudo: et alia hõ. Sed ꝓpter aliqḋ ipedimẽtũ qñq; deficit: ⁊ ideo ex bonis parẽtib⁹ naſcũtur multotiẽs boni filij: ſed ꝓpter aliqḋ ipedimẽtuꝫ nõ põt nã ſemꝑ hoc facere. Et iõ qñq; ex parẽtib⁹ bene diſpoſitis ad ṽtutẽ oriunt̃ filij male diſpoſiti: ſicut ex parentib⁹ pulchris turpes filij: ⁊ ex magnis parui. Cõtingit aũt ꝙ filij diuerſificant̃ a parẽtib⁹ in bonitate vel malitia nõ ſolũ ꝓpter diſpoſitionẽ nãlẽ corporis: ſed ẽt ꝑꝑ rationẽ: que nõ ex neceſſitate ſeqtur nãlẽ inclinationẽ. Unde ↄtingit ꝙ hoies: q̃ ſunt diſſiles parẽtib⁹ in diſpõne nãli ꝓpter aliã iſtructionẽ ⁊ ↄſuetudineꝫ: ſunt etiã in moribus diſſimiles. Si igitur bonorum parentuꝫ filij ſint boni: erunt nobiles ⁊ ſm opinioneꝫ ⁊ ſm veritatem. Si autem ſunt mali: erunt nobiles ſm opinionem: ignobiles autẽ ſm rei veritateꝫ. Econtrario autẽ eſt de filijs maloꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igitur hec dubitatio hꝫ rationẽ quandam: ⁊ nõ ſunt alij natura ſerui: alij liberi: manifeſtũ eſt: ⁊ ꝙ in quibuſdaꝫ determinatũ eſt: tale aliquid: quib⁹ ꝓdeſt ⁊ iuſtuꝫ eſt aliũ ſeruire: aliũ eſſe liberũ: ⁊ cõuenit alium imperare: aliũ parere eo iperio: qḋ inatuꝫ eſt: quare dominari. Male aũt vtriſq; inutiliter fit. Nã idẽ ꝓdeſt toti ⁊ parti: ⁊ anime ⁊ corpori. At ſeruus pars quedã eſt dñi quaſi animatũ qddaꝫ corporis: ſed ſeparata pars. Quapropter aliqd eſt qḋ ſimul ꝓſit ⁊ amicitia ſeruo ⁊ dño inuiceꝫ ſm nãm ita diſpoſitis. Illis vero qui ſꝫ legem ⁊ per violentiam contrarium.

¶ Oſtẽdit qñ ſeruire aliqb⁹ ſit expediẽs vel nõ: ↄcludẽs epilogãdo ex p̃miſſis: ꝙ dubitatio: que ſupra mota eſt hꝫ quãdã rõnẽ: ita ꝙ q̃dã libertatis ⁊ ſeruitutis diſtictio nõ eſt ſm nãm: ſed ſꝫ legẽ: ſed in q̃buſdã diſtinguit̃ ꝑ nãm: ⁊ in talib⁹ expedit: huic ꝙ ſeruiat: ⁊ illi ꝙ dñetur: ⁊ hoc ẽt iuſtũ eſt. Et hoc ꝓbat: q: oportunũ eſt: ꝙ vnuſq̃ſq; ſubdatur vel p̃cipet̃ ſꝫ ꝙ hꝫ aptitudinẽ nãleꝫ. Unde ⁊ his q̃ hñt aptitudinẽ nãlẽ ad hoc expedit ꝙ dñentur ſuis. ſꝫ ſi male dñentur: ⁊ ↄtra aptitudinẽ nãleꝫ inutile ẽ ambob⁹. Qḋ ꝓbat ꝑ hoc: q: videm⁹ ꝙ idẽ expedit parti ⁊ toti. ſ. vt pars ↄtineat̃ in toto: ⁊ ſilr corpori ⁊ aie: vt. ſ. corp⁹ regat̃ ab aia. Qr aũt ſeruus ↄparet̃ ad dñm ſicut corp⁹ ad aiaꝫ ſupra dictũ eſt. Sꝫ ꝙ ẽt ↄparet̃ ad ipm: ſicut quedã pars eius: ac ſi eſſet qḋdã organũ aiatuꝫ: qḋ eſſet quedã ps corporis ſeparata ſupra dictũ eſt. Et iõ pꝫ ex premiſſis ꝙ ſeruo ⁊ dño: q̃ ſunt digni eſſe tales ſꝫ nãm expedit adinuiceꝫ ꝙ vn⁹ ſit dñs: ⁊ alius ſit ſeruus: ⁊ iõ põt eſſe amicitia īter eos: q: cõicatio duoꝝ in eo ꝙ expedit vtriq; eſt rõ amicitie. Sꝫ illi q̃ nõ ſic ſe hñt adinuicẽ ſm nãm: ſed ſolũ ſm legẽ ⁊ violẽtiã cõtrario modo ſe hñt: q: nõ hñt amicitiaꝫ adinuicẽ: nec expedit eis: ꝙ vnus ſit dñs ⁊ alius ſeruus.

Patet autem ex his: ꝙ nõ ideꝫ eſt dominatio ⁊ gubernatio reip. nec oĩa ſimul principia: vt quidaꝫ aiunt: nã aliud liberorum ſm naturam: aliud ſeruorum eſt. Lectio. V.

¶ Poſtq̃ ph̃s inq̃ſiuit de ṽitate opĩonis ponẽtis ſuitute nõ eſſe nãlẽ: hic accedit ad ingrẽdũ de alia opĩone ponẽte ꝙ dñatiua eſt eadẽ politice: ⁊ ꝙ eſt ſcia q̃dã: ⁊ p̃mo excludit p̃m̃ modũ. Scdo 2m̃ ibi. (Dñs ğ nõ dr̃ ⁊c̃.) Circa p̃m̃ duo facit. Prio oſtẽdit ꝙ deſpotica .i. dñatiua nõ eſt ideꝫ ꝙ politica. Scdo ꝙ iconomica nõ eſt idẽ ꝙ politica. ibi. (Et in re familiari ⁊c̃.) Dicit ğ p̃: ꝙ ex p̃dictis põt eẽ manifeſtũ falſeꝫ eẽ opĩonẽ quorũdaꝫ q̃ dicebãt: ꝙ deſpotica .i. dñatiua ⁊ politica: ⁊ glꝫ p̃ncipat⁹ ſunt vnũ adinuicẽ: q: politica eſt p̃ncipat⁹ eoꝝ: q̃ ſunt liberi ſꝫ nãm. Deſpotica aũt eſt p̃ncipat⁹ ſeruoꝝ. dictũ eſt aũt ſupra ꝙ ſꝫ diuerſitatẽ ſuboꝝ ⁊ p̃ncipãtiũ eſt diuerſitas p̃ncipatuũ: ita ꝙ melioꝝ ſuboꝝ ẽ melior p̃ncipat⁹: nõ eſt ğ idẽ p̃ncipat⁹ deſpotica ⁊ politica: ſꝫ politica ẽ p̃eminẽtior. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Et in re familiari imperiuꝫ eſt vnius: nã ab vno regitur omnis domus: in rep. autẽ liberorum ⁊ equalium eſt gubernatio.

¶ Oſtẽdit dñiaꝫ politice ad iconomicã: ſub qua deſpotica ↄtinet̃: cũ deſpotica ſit p̃ncipat⁹ ſeruoꝝ. Iconomica vero oĩuꝫ q̃ habitãt in domo: quoꝝ q̃dã ſunt ſerui ⁊ q̃dã liberi. Differt ğ iconomica a politica in h̃: ꝙ iconomica eſt q̃dã monarchia .i. p̃ncipat⁹ vni⁹: oĩs .n. dom⁹ regit̃ ab vno q̃ eſt p̃rfamilias: ſꝫ politica eſt p̃ncipat⁹ liberoꝝ ⁊ eq̃liũ: vñ cõmutant̃ ꝑſone p̃ncipãtes ⁊ ſubiecte ꝑꝑ eq̃litatẽ: ⁊ ↄſtituunt̃ ẽt plẽs p̃ncipãtes vel in vno vel in diuerſis officijs. Ur̃ aũt hec dñia nõ eẽ ↄueniẽs. Prio qdeꝫ q: nõ oĩs iconomica vr̃ eẽ monarchia: ſꝫ ſolũ cũ p̃r domuꝫ regit: cũ ṽo vir ⁊ vxor dñant̃ eſt ariſtocratia: cuꝫ ṽo fr̃es in domo eſt thimocratia vel politica: vt dr̃ in. 7° ethi. Scdo ẽt q: monarchia eſt vna politicaꝝ: vt in 3° dicet̃. ¶ Dõm aũt ad p̃m̃ ꝙ ph̃s logt̃ hic de dom⁹ p̃ncipatu ſꝫ optimũ ſuũ ſtatũ q̃ ꝑſeuerare põt: ꝙ aũt fr̃es p̃ncipent̃ in domo h̃ nõ ẽ ad ſemꝑ: ſꝫ q̃liſq; hereditatẽ diuidãt: ⁊ vnuſq̃ſq; domũ ſuaꝫ regat. Pricipat⁹ aũt vxoris in domo nõ eſt ſimplr̃: ſꝫ ſm qd: cũ ⁊ ipa ſit ſubiecta viro: ⁊ ſi aliter accidat eſt iordinatio ⁊ corruptio domus. ¶ Ad 2m̃ dõm: ꝙ hic loquitur de principatu politice: ſm ꝙ politicũ diſtinguit̃ a regali: vt ſupra habitũ eſt. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Dominus ergo nõ dicitur ſm ſciam: ſed q: eſt talis: eodẽq; modo ⁊ ſeruus ⁊ liber.

¶ Improbat p̃dictã opĩonẽ quãtũ ad h̃ q̃ ponebat deſpoticã eẽ ſciaꝫ. Et p̃ oſtẽdit ꝙ nõ eſt ſcia. Scdo ꝙ hꝫ quãdã ſciaꝫ adiutiuã. ibi. (Scia ṽo ⁊c̃.) Dicit ğ p̃ ꝙ deſpotes nõ dicat̃ ſꝫ ſciaꝫ: q: .ſ. ſciat dñari: ſꝫ ex eo ꝙ eſt ſic diſpoſitus ſꝫ nãꝫ vł legẽ ꝙ dñetur. ¶ Et ſilr dõꝫ eſt de ſeruo ⁊ libero. Sꝫ deſpotica eſt qua aliq̃s denoiat̃ deſpotes. ğ deſpotica nõ eſt ſciẽtia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sciẽtia vero eſt liberalis ⁊ ſeruilis. Seruilis qualẽ Siracuſis ille docebat. Nã ibi q̃daꝫ mercede pueros docebat ſeruiturẽ: ceu coquinariaꝫ: ⁊ alium hui⁹ generis famulatũ. Sunt autẽ miniſteria alioꝝ q̃deꝫ honeſtiora: aliorũ vero neceſſaria magis. Et vt eſt in ꝓuerbio: ſeruus pre ſeruo: domin⁹ pre domino. He igitur omnes ſcientie ſeruiles ſunt.

¶ Oſtẽdit ꝙ deſpotica habet ſcientiã adiutiuaꝫ. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit qḋ intendit dicens: ꝙ eſt q̃dam ſcientia deſpotica .i. dominatiua: ⁊ quedam ſeruilis. Secũdo ibi. (Seruilis qualeꝫ ⁊c̃.) Manifeſtat de vtraq;: ⁊ p̃mo de ſeruili. Secũdo de deſpotica. ibi. (Domini auteꝫ ſciẽtia ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ ſeruilis ſcientia eſt

equalez quidam in ciuitate Siracuſanorū docuit: qui accepto precio docuit pueros quedaz ancillaria miniſteria: id eſt docuit eos facere quedaz miniſteria: que ancille facere cōſueuerūt vel alij ſerui. Et hec ſciētia ad plus ſe extendit q̃ ad preparanda pulmēta: ⁊ alia hṁōi miniſteria facienda. Quorū tamē miniſteriorū differentia attenditur ſm duo .ſ. ſm dignitatez ⁊ neceſſitatē. Quedā enim ſunt honorabiliora: tamē minus neceſſaria: ſicut miniſterium de delicatis cibarijs preparādis. Quedaz autē ſunt miniſteria magis neceſſaria: ſed minus honorabilia: ſicut miniſterium de pane faciēdo. Unde ⁊ prouerbiū inoleuit: ꝙ nō omnes ſerui ſunt equales: ſʒ ſeruus preferetur ſeruo ſicut dominus dño. Quia igitur talia miniſteria ſunt ſeruorū: manifeſtuz eſt: ꝙ oēs tales ſciētie ſunt ſeruiles. Uñ ad harū differentiaz dicunť alique artes liberales: que deputanť ad actus liberoꝝ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Domini autem ſcientia eſt: per quaz vtitur ſeruis: nam dominus eſt nō in poſſidendo ſeruos: ſed in vtendo.

❡ Mãifeſtat que ſit deſpotica ſciētia: ⁊ circa hoc tria facit. Primo manifeſtat ꝓpoſituz. Secūdo oſtēdit conditionē deſpotice ſcientie. ibi. (Cōtinet aũt hec ſciētia ⁊c̃.) Tertio agit de quadā ſciētia affini. ibi. (Acquirēdi vero diſciplina ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ deſpotica ſciētia dicitur per quaz aliquis ſcit bene vti ſeruis: nō autem illa per quaz aliquis acquirit ſeruos. Et hoc probat per hoc: ꝙ aliquis dicitur deſpotes: id eſt dominus: nō in poſſidendo: id eſt in acquirēdo ſeruos: ſed magis in hoc ꝙ vtiť ipſis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Continet autē hec ſcientia non magnum aliquid: neqʒ glorioſum: que enim ſeruū ſcire facere oportet: illum oportet ſcire iubere. Itaqʒ quibuſcūqʒ eſt facultas a laboribus ceſſandi vicarius quidem hunc honorez ſuſcipit. Ipſi vero aut reip. adminiſtrande: aut ſtudijs philoſophie intendunt.

❡ Oſtendit cōditionē hui⁹ ſciētie: ⁊ dicit ꝙ hec ſciētia nō eſt magne eſtimationis: aut veneratiōis. Et hoc ꝓbat primo per rationē: q: ſ. dominatiua ſciētia in hoc cōſiſtit: vt homo ſciat vti ſeruis ꝑcipiēdo eis. Et hoc nō eſt magnū. Eadē eniʒ ſunt que ſcire opʒ ſeruū ad faciēdū: ⁊ dominuʒ ad precipiēdum: vnde pʒ ꝙ nō eſt magni momenti talis ſciētia. Secundo manifeſtat idem per conſuetudinez humanam. Quia eniʒ hec ſciētia nō reputatur alicuius momenti: ideo quicūqʒ poſſunt ſe expedire: vt nō patiantur hoc malum: id eſt vt nō impediātur circa curam ſeruorū ipſi expediunt ſe: ⁊ vacant vel vite politice: vel vite ciuili: vel vite phice: curam autem ſeruorū cōmittunt alicui procuratori. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Acquirendi vero diſciplina: alia eſt ab vtraqʒ iſtarū ceu bellica quedam iuſta: aut venatica. De ſeruo igitur ⁊ domino in hunc modum determinatum ſit.

❡ Quia dixerat ꝙ deſpotica ſciētia nō cōſiſtit in acquirēdo ſeruos ſubdit: ꝙ quedā alia ſcientia eſt acquiſitiua ſeruorū: que differt a ſeruili ⁊ a dominatiua: ⁊ hec eſt multiplex. Exēplificat autē de duabus: per quarū vnā acquirit hō homines in ſeruos: ⁊ hec eſt ſcia peragēdi iuſta bella: in quibus q capiūť iure ſerui efficiunť. Si autē bellū eēʒ iniuſtuʒ: nō eſſet iuſta acq̃ſitio ſeruorū: vnde nō eſſet ſʒ ſciētiaz. Alia aũt ſciētia eſt: per quā hō acquirit beſtias in ſeruos et iſta eſt ſciētia venādi. Ultimo eniʒ epilogādo cōcludit: ꝙ de dño ⁊ ſeruo intātū determinatū ſit.

T O taliter autē de vniuerſa poſſeſſione ⁊ queſtu intuebimur ſm antecedētem moduʒ: quando ⁊ ſeruus poſſeſſionis erat pars. Lec. VI.

❡ Poſtq̃ phs determinauit de dño: ⁊ ſeruo qui eſt poſſeſſio q̃dā: hic determiat ɔſequēter de oī poſſeſſiōe. Et diuidiť in ptes duas. In pma determiat de ea quātū ad ſciētiaʒ. In ſcđa quātū ad vſuʒ. ibi. (Qm̃ aũt q̃ ad ſciaʒ ⁊c̃.) Circa pmū duo facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Secundo mouet dubitationes. ibi. (Primuʒ igitur dubitaret ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ q: dictū eſt de ſeruo: ⁊ ſeru⁹ eſt quedā poſſeſſio: opʒ cōſiderare eo modo: quo tractauim⁹ de ſeruo vniuerſaliter de omni poſſeſſione: ⁊ de arte: que eſt de pecunijs. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Primuʒ igitur dubitaret vtiqʒ aliquis: vtꝝ illa diſciplina: que ad acquirēduʒ ſpectat: idē ſit ꝙ res familiaris: vel pars aliqua ei⁹: vel miniſtra: ⁊ ſi miniſtra: vtrum quēadmodum pectinaria textorie: aut quēadmodum eraria ſtatuarie. Non enim eodeʒ modo ſubminiſtrāt: ſed altera quidem organa prebet: altera materiaz. Dico autem materiaz ceu id: quod ſubiacet: ex quo aliquod perficitur opus: ceu textori lana: ſtatuario es.

❡ Mouet quaſdā dubitatiōes. Primo mouet eas. Secūdo icipit eas ſoluere. ibi. (Qđ quidē igiť ⁊c̃.) Prima aũt dubitatio diuidiť in duas: quaꝝ pria eſt. Utruʒ ars pecuniatiua .i. acq̃rendi pecunias ſit oīo eadeʒ iconomice: vel ſit poti⁹ pars quedā ipſi⁹: aut nō ſit eadē: neqʒ pars: ſed ꝑ ocius ſubminiſtratiua. Manifeſtū eſt eniʒ: ꝙ pecuniatiua aliquo mō ad iconomicam pertinet: vnde opʒ ꝙ aliquo iſtoꝝ modoꝝ ſe hēat ad eā. Nō autē idē eſt ꝙ aliqua ars ſit pars alteri⁹: ⁊ ꝙ ſit ſubminiſtratiua ei. Naʒ ars dř eſſe pars alteri⁹ artis: que ɔſiderat partez eius: quam ɔſiderat alia ars: ſicut ars: que facit cultellū eſt ars fabrilis: q: cultellus eſt quedā ſpēs operū ex ferro factoꝝ. Ars aũt ſubminiſtratiua dř: que facit aliq̃d in miniſteriū alteri⁹ artis ſicut ars que fodit ferruʒ ſubminiſtrat arti fabrili. Et q: pecunia eſt in miniſteriū domus: iō magis videť eē ſubminiſtratiua q̃ pars. Et iō mouet ſcđaʒ dubitationē: inuenitur enī: ꝙ vna ars miniſtrat alij dupl̃r. Uno modo preparādo ei organū quo operať: ſicut ars que facit pectineʒ cū quo texiť miniſtrat arti textili ꝓpriuʒ inſtrumētum. Alio mō q: exhibet ei mãm qua operatur: ſicut ars q̃ preparat es deſeruit arti: q̃ facit ſtatuā ex ere: ⁊ illa q̃ ꝓparat lanā deſeruit textori. Eſt ḡ dubitatio: vtꝝ ars acq̃rēdi pecuniā deſeruiat iconomice: ſicut ꝓparās mãʒ: vł ſicut preparans inſtrumētuʒ. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Quod quideʒ igitur nō ſit eadem rei familiaris diſciplina illi: que pertinet ad acquirenduʒ manifeſtuʒ eſt. Nam huius quidē parare eſt: illius vero vti: que eniʒ vtetur his: que ſunt in domo: niſi rei familiaris diſciplina.

❡ Incipit ſoluere predictas dubitatiōes. Et primo oſtendit: ꝙ pecuniatiua nō eſt eadē iconomice. Secūdo inquirit: vtrū ſit pars eius: aut ſubminiſtratiua: vel poti⁹ ſit aliquid extraneū ab ea. ibi. (Sed vtrū ſit eius pars vel alia ſpecies ⁊c̃.) Primo ergo ſoluit primā dubitationē oſten

dens: ꝙ pecuniatiua nõ ſit oīno eadem iconomice: qꝛ ad pecuniatiuã pertinet acquirere pecunias. Ad iconomicã autem pertinet vti eis. Nulla enim alia ars eſt ad quam pertineat vti eis que ſunt vtilia domui niſi iconomice. Manifeſtũ eſt autẽ etiã in alijs ꝙ ars: que neceſſaria eſt alia ab ea: que facit vel acquirit: ſicut ars gubernatoria ẽ alia a nauifactiua. ergo iconomica eſt alia a pecuniatiua. Ex quo etiã manifeſtũ eſt ꝙ pecuniatiua magis eſt miniſtratiua ꝙ̃ pars: ſemper eniꝫ ars factiua deſeruit arti vtẽti: ſicut que facit frenuꝫ militari. Ex quo etiã manifeſtuꝫ fit: ꝙ pecuniatiua magis ſubminiſtrat per moduꝫ preparantis inſtrumẽta: ꝙ̃ per modũ preparãtis materiã. Pecunia enim ⁊ oẽs diuitie ſunt quedam inſtrumenta iconomice: vt infra dicetur. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sed vtrum ſit eius pars: vel alia ſpecies dubitationem habet.

¶ Inquirit vtrũ pecuniatiua ſit pars iconomice vel aliqd extraneũ ab ipſa: ⁊ diuiditur in partes duas. In pͥma mouet dubitationẽ. In ſecũda ꝓſequitur eam. ibi. (Nam ſi eſt diligentis patriſfamilias ⁊c.) Dicit ergo pͥmo ꝙ cum pecuniatiua nõ ſit eadem iconomice: que vr̃ vtitur diuitijs ⁊ poſſeſſionibus: dubitari poteſt: vtrum pecuniatiua ſit quedam pars ipſiꝰ iconomice: aut ſit altera ſpecies ab iconomica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam ſi eſt diligentis patriſfamilias videre quomodo pecunie ⁊ poſſeſſio aſſint. Poſſeſſio autem ⁊ pecunie multas cõplectũtur partes. Itaqꝫ primuꝫ agricultura vtrum pars aliqua ſit illius diligẽtie: an aliud quoddã genus ⁊ totaliter circa alimẽtũ cura ⁊ acquiſitio.

¶ Proſequitur predictã dubitationẽ. ⁊ primo oſtẽdit differentiã pecuniatiue ad aliam poſſeſſiuã. Secũdo determinat propoſitã queſtionẽ. ibi. (Palaꝫ autem ⁊ ꝙ dubitant ⁊c.) Circa primuꝫ tria facit. Primo mouet dubitationẽ de differentia pecuniatiue ad alias poſſeſſiuas. Secundo determinat de alia poſſeſſiua. ibi. (Atq ſpẽs alimẽtandi ⁊c.) Tertio determinat de pecuniatiua. ibi. (Eſt aliud genus ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ cũ ad pecuniatiuã ptineat cõſiderare: vnde pecunie acquirãtur. Multa autẽ alia poſſidenẽ preter pecuniam: ſicut terre naſcẽtia: ⁊ alia hmõi: queſtio eſt de agricultura per quã alique diuitie acquirunẽ: vtrũ ſit quedaꝫ pars pecuniatiue: vel aliud genꝰ artis. Et qꝛ agricultura ordinaẽ ad acquirendũ cibũ: igitur eadẽ queſtio põt moueri de arte: que ordinatur ad acquirenduꝫ aliter cibum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ſpecies alimentãdi multe ſunt. Nam ⁊ vite plures ſunt animaliuꝫ ⁊ hominũ. Nõ enim fieri poteſt vt viuatur ſine alimẽto. Itaqꝫ diuerſitates alimentorum diuerſas faciunt animaliuꝫ vitas. Nã ferarũ quidem alie gregales ſunt: alie ſoliuage: vt hoc vel illo modo illis conducit ad victũ: quoniaꝫ alie viuis animalibus: alie fructibus: alie cunctis paſcũtur. Quare ad facultatem victus eorũ vitas natura diſtinxit. Cum vero nõ ideꝫ cuiqꝫ dulce ſit ſcḋm naturam: ſed alijs alia: ⁊ illarum que animalia: ⁊ illarum que fructus comedunt: vite inter ſe differunt.

¶ Soluit ꝓpoſitam queſtionem: ⁊ primo diuidit acquiſitionem ciborũ in multas partes. Secũdo oſtẽdit qualis ſit. ibi. (Talis igitur acquiſitio ⁊c.) Circa pͥmũ duo facit. Primo oſtendit diuerſitatem ciborũ in animalibus. Secundo in hominibꝰ. ibi. (Hoc idem eſt in hominibꝰ ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ multe ſunt ciboruꝫ ſpecies: ⁊ ex hoc diuerſificantur modi viuendi tam in animalibꝰ ꝙ̃ in hominibus. Cum enim nõ ſit poſſibile viuere ſine cibo: neceſſe eſt ꝙ ſcḋm differentiam ciborum differat modus viuendi in animalibus. Uidemus enim ꝙ quedam beſtie viuunt congregata in multitudine: ⁊ quedam viuunt diſperſa ⁊ ſeparata ſcḋm ꝙ expedit ad cibum ipſorum. Quedam enim ipſorum ſunt comedentia animalia. Quedaꝫ vero comedunt fructus. Quedam vero comedunt indifferenter omnia: vnde nõ diſtinxit vitas eorum: ſed cibos quos eligunt naturaliter: ⁊ ſcḋꝫ ꝙ viuunt in deſidia vel in pugna. Nam ea que comedunt alia animalia oportet eẽ pugnatiua: ⁊ ꝙ diſperſa viuant: aliter enim nõ poſſent cibum inuenire. Sed animalia que comedunt cibum: qui de facili poteſt inueniri viuunt ſimul. Et quia in quolibꝫ dictoruꝫ generum diuerſa ſunt delectabilia diuerſis animalibus: nõ enim omnia animalia comedentia carnes delectantur in eiſdeꝫ carnibus: ⁊ ſimiliter nec omnia animalia comedentia fructus delectantur in eiſdem fructibus. Inde contingit ꝙ etiam animalium que comedunt carnes ſunt diuerſi modi viuendi: ⁊ ſimiliter eorum que comedunt fructus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc idem eſt in hominibus. Differunt eniꝫ eorũ vite. Nam pigerrimi qui ſunt paſtoralẽ vitam ſequũtur: quoniaꝫ a manſuetis animalibus ſine labore educatio ꝓuenit ocioſis. Cũqꝫ ſit neceſſe mutare locuꝫ animalibus: ⁊ ipſi coguntur vna ſequi: quaſi agriculturã quandam viuaꝫ colentes. Alij vero ex preda viuũt. Et preda quidem alia alij: ceu alij venantes: alij piſcãtes: vt qui paludes ⁊ ſtagna ⁊ flumina: ⁊ mare accolunt. Alij ab auibus ⁊ feris. Sed maxima pars hominuꝫ a terra viuit: ⁊ a fructibꝰ nõ ſilueſtribus: vite igitur forme tot ſunt quot ſcḋm propriam ⁊ innatã nobis operationem nõ per cõmutationeꝫ ⁊ cõmertia ſibi preparant alimentuꝫ: paſtoralis agricultura: predatoria: piſcatoria: venatoria. Sũt ⁊ qui iſta miſcentes iocunde viuant: ſupplentes deficienteꝫ vitam qua deficiens eſt: vt ſufficientia aſſit: ceu paſtoralem ſimul ⁊ predatoriam: alij agriculturam ⁊ venationem. Eodeꝫ modo ⁊ circa alias: vt indigẽtia compellit in hũc modum degunt.

¶ Oſtendit diuerſitatem ciboruꝫ in hominibus. Et dicit ꝙ etiam ſcḋm diuerſitatem ciborum in multis differunt vite hominuꝫ. Tripliciter enim acquirunt cibuꝫ: alij neqꝫ laborant: neqꝫ depredantur. Et iſti ſunt ocioſiſſimi: ⁊ iſti ſunt. ſ. paſtores: qꝛ cibus qui fit a domeſticis animalibus: puta ab ouibus abſqꝫ labore fit hominibus viuentibus in ocio. Sed habent ſolum laborem hunc ꝙ cuꝫ fuerit neceſſarium pecoribꝰ ꝓpter paſcua trãſire de loco ad locũ: tunc ⁊ ipſi cogũtur ſepe tãqꝫ ſi colerent quẽdaꝫ agrũ qui viueret ⁊ moueretẽ. Alij võ ſumũt nutrimẽtũ ex preda vel quaꝫ acquirunt ab hoībꝰ ſicut latrones: vel quam

acquirunt ex aquis ſtagnorum:paludū: fluuiorum: ⁊ in
alijs:ſicut piſcatores. Uł ex agris ⁊ ſiluis:ſicut venatores
auium ⁊ beſtiarū. Tertium genus viuēdi eſt ꝙ pluribꝰ
hominū cōuenit: ꝙ viuunt ex his que naſcūtur in terra
⁊ ex domeſticis fructibꝰ:⁊ iſti habent cibū elaboratū. De
igitur vtplurimū ſunt vite hominū preter eos enim qui
viuunt de negociatiōe:de qua infra agetur:ſunt vite ſim-
plices.ſ.paſcualis agricultura:furatiua:piſcatiua ⁊ vena-
tiua: vt ex dictis pꝫ. Sed cum vita hominū ſit deficiētiſſi
ma:eo ꝙ multis indiget:quidaꝫ ad hoc ꝙ per ſe ſibi ſuf-
ficiant exercent ſimul:⁊ miſcent predictas vitas:⁊ ita de-
lectabiliter viuunt ſupplentes ſibi ex vna quod deeſt ſibi
ex altera:ſicut quidā exercent ſimul vitam paſcualē ⁊ fu
ratiuā:quidā ſimul agriculturā ⁊ venatiuā: ⁊ ſilr alias vi
tas ſꝫ ꝙ vnicuiqꝫ eſt oportunū. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Talis igitur acquiſitio ab ipſa videtur natu-
ra hominibus data: vt ſtatim poſt genituram
ſic etiam ad perfectioneꝫ deductis:nā ab ipſo
generationis initio quedaꝫ animalium ſimul
exprimunt tantuꝫ alimenti: vt ſufficiat donec
poterit ſibiipſi acquirere qđ generatuꝫ eſt: vt
quecūqꝫ ex putredine: vel ex ouis generātur.
Que vero pariunt viuentia alimentum habēt
in ſeipſis ad natorū educationē vſqꝫ ad tꝑus
quoddam:quā lactis naturaꝫ dicimus. Qua-
re ſimiliter eſt in genitis quoqꝫ exiſtimandum
plantaſqꝫ animaliū eſſe gratia: ⁊ cetera anima
lia hominū cauſa:māſueta quidem ꝓpter vti-
litatem ⁊ cibuꝫ:fera vero ⁊ ſi nō omnia:at plu
rima illorū ꝓpter cibum ⁊ alia adiumenta: vt
veſtis ac cetera inſtrumenta ex illis fiant. Si
igitur natura nihil neqꝫ imperfectuꝫ facit: ne-
qꝫ fruſtra:neceſſarium eſt illa omnium homi
num gratia feciſſe naturā. Quapropter ⁊ bel
lica ſm naturaꝫ quodāmodo acquiſitiua erit:
nam ⁊ venatoria pars illius eſt qua vti opor-
tet contra beſtias: ⁊ contra eos homines:qui
ad parendum nati ſunt:nec volunt parere: vt
natura id bellum iuſtū exiſtat.

ℂ Oſtendit qualis ſit predicta poſſeſſiua:que eſt acqſitiua
cibi. Et p̄mo oſtendit qđ eſt naturalis. Secūdo qđ eſt ps
iconomice.ibi.(Una igitur acquirendi ſpecies ⁊c̄.) Ter
tio qđ nō eſt infinita.ibi.(Et videtur ⁊c̄.) Circa primum
ponit talē rōnem. Sicut natura ꝓuidet animalibꝰ ſtatiꝫ
in prima eoruꝫ generatione:ita ⁊ poſtqꝫ eoruꝫ generatio
fuerit perfecta. Prouidet autē eis de nutrimēto in p̄ma
eorū generatione:⁊ hoc pꝫ in diuerſis animalibus. Sunt
eniꝫ quedā animalia nō generātia animal perfectuꝫ: ſed
faciunt oua:ſicut aues:vel vermes quoſdaꝫ loco ouorū:
ſicut patet in formicis ⁊ in apibꝰ ⁊ in alijs huiuſ:⁊ huiuſ-
modi animalia ſimul pariunt cū ꝓprijs fetibus tantum
de nutrimēto quātuꝫ ſufficere poſſit quouſqꝫ animal ge-
neratū perueniat ad perfectū:ſicut patꝫ in ouo: cuius ru-
beuꝫ cedit in nutrimētuꝫ pulli:qui generat̄ ex albo oui:⁊
hoc quādiu pullus eſt īfra teſtaꝫ:ſimile eſt in vermibus.
Quedā autē animalia ſunt:que generāt animal perfectū
ſicut equi:⁊ alia hꝰ:⁊ in talibꝰ animalia:que pariunt hn̄t
vſqꝫ ad aliquod tempus cibū in ſeipſis ad nutrimentum
genitoꝝ:qui quidē cibus vocat̄ lac:⁊ ſic patꝫ ꝙ in prima
generatione natura ꝓuidet animalibꝰ de cibo. Unde ma
nifeſtuꝫ eſt:ꝙ poſtqꝫ iam animalia ſunt perfecta natura
ꝓuidit eis de cibo: ita ꝙ plante ſunt ꝓpter alia animalia
vt ex eis nutriantur:alia vero animalia ſunt ꝓpter hoies
domeſtica quidē ⁊ ꝓpter cibuꝫ:⁊ ꝓpter alias vtilitates:
ſilueſtria vero ⁊ ſi nō oīa tamē plurima eorum cedunt in
cibū hominis:vel aliquo alio modo in auxilium eius:in-
quantuꝫ homo ex eis acquirit veſtituꝫ.ſ.de pellibꝰ eoruꝫ
vel etiaꝫ alia inſtrumēta: vt de carnibꝰ:oſſibus:aut den-
tibus. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ homo indiget ad ſuam vitā
alijs animalibꝰ ⁊ plātis. Sed natura neqꝫ dimittit aliqđ
imperfectuꝫ:neqꝫ facit aliquid fruſtra. Ergo manifeſtuꝫ
eſt ꝙ natura fecit animalia:⁊ plātas ad ſuſtētationē ho-
minū. Sed quando aliquis acquirit id qđ natura ꝓpter
ipſum fecit:eſt naturalis acquiſitio. Ergo poſſeſſiua qua
hꝰ acquiruntur:que pertinēt ad neceſſitateꝫ vite eſt natu
ralis:⁊ pars eius eſt predatiua:qua oꝫ vti ad beſtias:que
naturalr ſunt ſubiecte hominibꝰ:⁊ ad hoies barbaros
qui ſunt naturaliter ſerui: vt ſupra dictū eſt:ac ſi h̄ belluꝫ
ſit iuſtum ſm naturā. Dixit autē eſſe predatiuā hꝰ poſſeſ
ſiue:quia alia pars eſt agricultura:que acquirit nutrimē-
tum ex plantis. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Una igitur acquirendi ſpecies ſm naturam
pars eſt rei familiaris:quā oportet ſubeſſe iaꝫ
aut illam parare:quo ea ſubſint:quarū eſt cō-
paratio rerū in vita neceſſariarum: ⁊ vtilium
ad ſocietatem ciuitatis ⁊ domus.

ℂ Concludit ex premiſſis ꝙ quedā naturalis ſpēs poſſeſſi
ue:de qua iaꝫ dictū eſt:pars ē quedā iconomice: ſꝫ qꝰ ps
dicitur eſſe:que eſt subminiſtratiua. Subminiſtrat eniꝫ
nō ſolum iconomice:ſed etiaꝫ politice:⁊ hoc ideo:qꝛ opor
tet ad actum politici ⁊ iconomici vt acquirātur ⁊ ille res
que theſaurizātur ad neceſſitateꝫ vite:⁊ vtilitateꝫ cōita-
tis tam domus qꝫ ciuitatis:qꝛ neqꝫ domus: neqꝫ ciuitas
pōt gubernari ſine neceſſarijs vite. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et videntur vere quidē diuitie ex his cōſta-
re. nā ſufficientia huius poſſeſſionis ad vitam
bonorū nō infinita eſt: vt Solon carminibus
inquit. Diuitiarū nullus eſt finis conſtitutus
hominibꝰ. Certe conſtitutus eſt vt in alijs ar-
tibus:nullū enim inſtrumētum cuiuſqꝫ artis
īfinitum eſt:neqꝫ multitudine:neqꝫ magnitu-
dine. Diuitie autē ſunt multitudo inſtrumen-
toꝝ rei familiaris: ⁊ reip. Quod igitur ſit aliqua
acquiſitio ſm nām patribuſfamilias: ⁊ guber
natoribꝰ reip. ⁊ ꝓpter quā cauſam patet.

ℂ Oſtendit ꝙ predicta poſſeſſiua nō eſt īfinita: ⁊ dicit ꝙ
vere diuitie ſunt ex hꝰ rebus:quibus ſubuenitur neceſſi-
tati nature. Ideo autē iſte ſunt vere diuitie: quia poſſunt
tollere indigentiaꝫ:⁊ facere ſufficientiā habenti eas: vt.ſ.
homo ſit ſibi ſufficiens ad bene viuēdū. Sunt autē que-
dam alie diuitie:quarū poſſeſſio eſt infinita: vt infra dice
tur:de quibus Solon:qui fuit vnus de ſeptē ſapientibus
dicit in ſuo poemate:ꝙ nullus terminus diuitiaꝝ poteſt
prefiniri hoibus. Unde tales nō ſunt vere diuitie:qꝛ non
replent hoīs appetitū. Qꝛ autē diuitie que cōſiſtunt ex re
bus neceſſarijs ad vitaꝫ ſint finite ꝓbat tali rōe. Nullus
actꝰ inſtrm̄ eſt īfinitū in multitudine:neqꝫ magnitudine.
Ars.n.fabrilis nō hꝫ īfinitos martellos:neqꝫ ēt vnuꝫ ali-
quē martellū infinitū. Sed predicte diuitie ſunt quedaꝫ
organa iconomici ⁊ politici:quia eis vtūtur ad guberna-
tionem

tionem domus vel ciuitatis: vt dictuꝫ eſt. Ergo huiuſmodi diuitie non ſunt infinite: ſed eſt eis aliquis terminus. Et vltimo epilogando concludit: ꝙ eſt quedaꝫ naturalis poſſeſſiua: que eſt neceſſaria ⁊ iconomicis ⁊ politicis: ⁊ ꝓpter quā cauſam manifeſtuꝫ eſt ex dictis.

Eſt aliud genus acquirendi qḋ maxime vocant: ⁊ merito vocari debꝫ. Pecuniaruꝫ in quo nullus finis eſſe videtur: diuitiarum ⁊ poſſeſſionis: quod eſſe vnuꝫ ⁊ ideꝫ cum illo: de quo ſupra diximus: pleriqꝫ crediderūt ꝓpter vicinitatē: ſed neqꝫ eſt idem neqꝫ valde remotū. Eſt enim alterꝫ illoꝝ ſꝫ nām: alterꝫ nō ſm nāꝫ: ſed magis ſm peritiam ⁊ artem. Lec. VII.

Poſtq̄ prius determinauit de vna parte poſſeſſiue: que eſt acquiſitiua cibi ⁊ aliorum neceſſariorū vite: hic determinat de alia poſſeſſione: que appellatur pecuniatiua. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit conditionem ipſius. Secundo determinat de ea. ibi. (De quo dicere ſic exordiamur ⁊c.) Circa primū tria determinat de hac ſecūda parte poſſeſſiue. Primo enim determinat nomen eiꝰ dicens: ꝙ vocatur pecuniatiua: quia. ſ. inſiſtit circa acquiſitionem pecuniarū. Secundo dicit de ea: ꝙ quia acquiſitio pecuniarū eſt infinita ꝓpter iſtam partē poſſeſſiue: videtur hominibus ꝙ nullus ſit terminus diuitiaruꝫ ⁊ poſſeſſionis. Multi enim reputant ꝙ hec pars poſſeſſiue ſit vna ⁊ eadem cuꝫ premiſſa ꝓpter vicinitatem quā habet cum ipſa. Tertio ꝓponit comparationē huius poſſeſſiue ad premiſſam: ⁊ dicit ꝙ neqꝫ eſt eadeꝫ cum predicta: neqꝫ tamē longe diſtat ab ea. Qꝫ autem nō ſit eadem manifeſtat per hoc ꝙ predicta pars poſſeſſiue: que eſt acquiſitiua cibi: ⁊ aliorum neceſſariorū vite eſt naturalis. ſed hec que eſt acquiſitiua pecunie nō eſt naturalis. Denarij enim nō ſunt adinuenti a natura: ſed per quandam experientiam ⁊ artem ſunt introducti. Ideo autem dixit ꝙ nō lōge diſtant: quia per denarium etiaꝫ neceſſaria vite haberi poſſunt ⁊ ecōuerſo. Deinde cum dicit.

De quo dicere ſic exordiamur. Cuiuſqꝫ rei duplex eſt vſus: vterqꝫ vero ſm ipſaꝫ rem: ſꝫ nō ſimiliter: verum alter proprius: alter nō ꝓprius: ceu calcei quidem eſt calceatio ⁊ venditio. Vterqꝫ enim vſus calcei eſt: nam qui calceuꝫ indigenti vendit pro pecunia vel cibo: vtitur calceo qua calceus eſt: ſed nō ſm propriuꝫ vſum: nō enim cōmutationis gratia factus eſt calceus. Eodem modo ſe habet in alijs rebus quas poſſidemus.

Incipit determinare naturā pecuniatiue. Et quia pecunia eſt inuenta ꝓpter cōmutationes faciendas: ideo circa hoc tria facit. Primo oſtēdit quomodo cōmutatio ſe habeat ad res cōmutatas. Secūdo determinat de cōmutatione naturali. ibi. (Eſt enim permutatio ⁊c.) Tertio determinat de cōmutatione pecuniaria. ibi. (Ex hac tamen ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ad cōſiderandum de pecuniatiua: debemus hinc accipere principiuꝫ. Eſt eniꝫ vniuſcuiuſqꝫ rei duplex vſus: ⁊ cōueniunt in hoc ꝙ vterqꝫ eſt ſm ſe ⁊ nō per accidens. Differunt autem in hoc ꝙ vnus eoruꝫ eſt proprius vſus rei: alius autem nō eſt ꝓprius ſed cōmunis. Sicut duplex eſt vſus calciamenti. Vnus quidem ꝓprius. ſ. calceatio. Alius cōmunis. ſ. cōmutatio. Ad hunc enim vſum nō factum eſt calciamentuꝫ: vt homo cōmutet ipſum: ſed tamē homo ſic poteſt vti calciamēto vt cōmutet ipſuꝫ vel pro pane vel pro cibo. Sed quāuis cōmutatio nō ſit ꝓprius vſus calciamenti: eſt tamē vſus eius per ſe ⁊ nō ſm accidens: quia ille qui cōmutat ipſuꝫ vtitur eo ſm valorem ſuuꝫ. Et ſicut dictum eſt de calciamento: ita intelligendum eſt de omnibꝰ alijs rebus: que ab homine poſſideri poſſunt. Deinde cum dicit.

Eſt eniꝫ permutatio omnibus cepta quidē ab initio: ex eo ꝙ eſt ſm naturaꝫ: quod alij plura q̄ꝫ opus ſit: alij pauciora habeant. Ex quo manifeſtum eſt pecuniariam nō eſſe ſm naturam eius: que pertinet ad acquirenduꝫ: quoad enim ipſius ſufficeret neceſſariuꝫ erat permutationem feciſſe.

Determinat de cōmutatiōe naturali: ⁊ circa hoc tria facit. Primo oſtēdit quorum ſit iſta cōmutatio. Secundo quomodo eſt īrodu cta. ibi. (In pria igitur ſocietate ⁊c.) Tertio quomodo ſe habet ad naturaꝫ. ibi. (Huiuſmodi ergo permutatio ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ permutatio poteſt fieri de omnibꝰ rebus: ⁊ prima quideꝫ cōmutatio incepit a rebus que natura miniſtrat ad neceſſitatē humane vite: eo ꝙ de his quidā homines plura habebant: quidam pauciora: ſicut quidam habebant plus de vino: alij plus de pane. vnde oportuit ꝙ cōmutarent. Et intantum fiebat cōmutatio quouſqꝫ vnuſquiſqꝫ habebat qḋ ſibi ſufficiebat. Unde manifeſtuꝫ eſt: ꝙ cuꝫ denarij nō ſint a natura: ſicut dictū eſt nūmularia: que eſt permutatio denarioruꝫ nō eſt a natura. Deinde cū dicit.

In prima igitur ſocietate: ideſt in domo manifeſtum eſt nihil opus eſſe illius: ſed iam maiori exiſtente ſocietate: alij enim illoruꝫ cōmuniter habebant omnia: alij ſeparatiꝫ multa rurſus alia: quorum ſm indigentiam neceſſe erat permutationem facere: quēadmoduꝫ adhuc faciunt barbarorum nationes multe: alia pro alijs dantes recipienteſqꝫ: inutilia enim ſibi ꝓ vtilibus tradunt: vltra vero nihil: ceu vinum pro tritico: ⁊ ceteris talibus.

Oſtendit quomodo eſt īroducta talis permutatio: ⁊ dicit ꝙ in prima cōmunitate: que eſt cōitas vnius domus nō erat opus aliqua tali cōmutatione: eo ꝙ omnia neceſſaria vite erant patriſfamilias: qui oīa prouidebat. Sed quando iam facta eſt amplior cōitas. ſ. vici ⁊ ciuitatis ꝓpter hoc ꝙ aliqui hominū cōmunicabāt in omnibꝰ: inter quos nō poterat fieri cōmutatio: alij vero erant ſeparati: ⁊ in multis rebus: ideo neceſſarium fuit illaruꝫ rerū: que diuiſe erant: fieri cōmutationes: vt. ſ. duꝫ vnus acciperet ab alio qḋ alter habebat: ipſe retribueret ei quod ipſe habebat: quod adhuc ſeruatur apḋ multas barbaras nationes: apud quas nō eſt vſus denariorū: que nihil plus cōſicant niſi ea que ſunt eis oportuna ad vitā: ſicut dādo ⁊ accipiēdo vinuꝫ ⁊ triticuꝫ ⁊ alia hꝫ. Deinde cū dicit.

Huiuſmodi ergo permutatio neqꝫ preter naturam eſt: neqꝫ ad amplificationem patrimonij pertinet: cum ſit in ſupplementum indigentie ſm naturam.

Concludit ex premiſſis: ꝙ talis cōmutatiua nō eſt preter naturaꝫ: q2 eſt de rebus quas miniſtrat natura: neqꝫ

eſt ſpecies pecuniatiue:quia nõ fit per denarios. Et ꝙ nõ ſit preter naturaꝫ probat per hoc quod eſt in ſupplementum per ſe ſufficientie:adeſt vt homo per huiuſmodi cõmutationem habeat ea que ſunt neceſſaria ſufficiẽter ad ſuſtentationem humane vite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex hac tamen illa proceſſit ſm rationeꝫ. naꝫ cuꝫ a remotioribus quereretur auxiliũ in portando illa:quibus indigebant: ⁊ exportãdo illa:quibus abundabant:neceſſario nũmi introductus eſt vſus:nõ enim faciliter deferri poſſunt ſingula ſingulis ad vitaꝫ neceſſaria. Itaqꝫ ad permutationes faciendas tale aliquid cõpoſuerunt inter ſe dare ⁊ accipere: quod vtilium exiſtens vſum habere cõmutandi facileꝫ ad vitam:ceu ferruꝫ ⁊ argentum ⁊ ſiquid aliud tale:primo ſimpliciter diffinitum quantitate ⁊ pondere. Poſtmoduꝫ vero etiam ſigno impreſſum:quo ad menſuraꝫ liberi eſſent. nã ſignũ poſitũ eſt ad quãtitateꝫ demõſtrandaꝫ.

¶ Determinat de cõmutatione pecuniaria:⁊ circa h̄ duo facit. Primo oſtendit qũo hec cõmutatio eſt per rationẽ inuenta:cũ nõ ſit a natura. Secũdo oſtẽdit ꝙ ſit infinita ibi.(Et infinite ſunt h̄ꝫ diuitie ⁊c̃.) Circa primuꝫ tria facit. Primo determinat de prima inuentione pecuniarie cõmutationis. Secundo de quadam cõmutatione pecuniaria ſuperueniẽte ibi.(Reperto igitur nũmo ⁊c̃.) Tertio determinat de pecuniatiua:que eſt circa h̄ꝫ cõmutationes.ibi.(Quapropter videtur ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ ex prima cõmutatione:que erat ipſaꝝ rerũ neceſſariarũ adiuicẽ ꝓceſſit q̃daꝫ alia cõmutatio ſm rationẽ inuẽta. Cũ enim auxiliuꝫ hominũ adinuicem per cõmutatiões eſſet factuꝫ magis peregrinũ:qꝛ.ſ.homines nõ ſolum ad ꝓpinquos:ſed etiaꝫ ad remotos ceperunt vti cõmutatione:adducẽdo ad ſe ea:quibꝰ indigebant ⁊ mittendo illis ea:in quibꝰ ipſi abundabãt:ꝓpter iſtam neceſſitateꝫ inuẽtus eſt vſus denariorũ:eo ꝙ nõ poterant de facili portari ea que ſunt neceſſaria ſꝫ naturã ad remotas terras:puta vinuꝫ:aut triticum:aut aliquid h̄ꝫ:⁊ ideo ad h̄ꝫ cõmutationes in remotis faciendas ordinauerũt:ꝙ aliquid ſibi inuicem darent ⁊ acciperẽt qḋ de facili ⁊ expedite portari poſſet:⁊ tamẽ inde haberent aliquã vtilitatẽ. Et h̄ꝫ ſũt metalla:puta es ferrum ⁊ argentuꝫ ⁊ alia h̄ꝫ. Hec enim ſunt ſm ſe vtilia:inquantum ex eis fiunt vaſa vel aliqua inſtrumenta:⁊ tamẽ de facili portari poterãt ad remotũ: quia modicũ de iſtis ꝓpter eorũ raritatem valebat multum de aliis rebus:ſicut etiã modo homines: qui debent longũ iter peragere pro ſuis expẽſis loco denarioruꝫ ereorum portant argẽteos vel aureos ꝓpter predictã neceſſitatem cõmutationis ad loca remota. Primo fuit determinatũ metalluꝫ ſolo pondere ⁊ magnitudine:ſicut apõ quaſdaꝫ gentes habẽtur forme argẽti nõ monetati: ſꝫ poſtea vt homines liberarẽtur a neceſſitate mẽſurandi vel ponderãdi impreſſerũt aliquem characterẽ. Qḋ ponitur in ſignũ ꝙ metalluꝫ ſit tante quãtitatis:ſicut etiã in aliqbus locis ĩponũtur quedã ſigna publica ad menſuraꝫ vini vel frumẽti. Sic ḡ pꝫ ꝙ pͥmo denarij ſunt inuẽti ꝑ cõmutatione rerũ neceſſariarũ. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Reperto igitur nũmo ex neceſſaria permutatione alia ſpecies acquirendi emerſit nũmularia. Primo forſan ſimpliciter:poſtea per experientiaꝫ artificioſior. Unde ⁊ quomodo ꝑmutando plurimũ faciat lucrum.

¶ Determinat de alia cõmutatione ſuperueniente:⁊ dicit ꝙ poſtq̃ iaꝫ facti ſunt denarij ex predicta cõmutatione: que eſt ex neceſſitate facta ꝓpter res neceſſarias ex remotis locis habẽdas ſubintroducta eſt ſpẽs cõmutationis pecuniarie:ſm quã denarij pro denarijs cõmutantur: ⁊ hec vocatur nũmularia:qua.ſ.vtũtur cãpſores denarioruꝫ: ⁊ hoc quidem primo factũ eſt ſimpliciter:⁊ quaſi a caſu:puta:ꝙ ex aliquibꝰ terris in alias aliqui denarios trãſferentes carius eos expẽderint q̃ acceperint. Unde poſtea ꝑ experientiam factuꝫ eſt artificiale:vt homo.ſ.conſideret de quo loco denarij ſint tranſmutati: ⁊ quomodo poſſint facere maximuꝫ lucrum:⁊ hoc pertinet ad artem nũmulatoriam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter videtur nũmularia maxime circa queſtum pecuniarum verſari: ⁊ illius eſſe opus poſſe diſcernere: vnde proueniat multitudo pecuniarum. Nũmorum enim ⁊ diuitiarum effectiua eſt.

¶ Determinat de pecuniatiua:⁊ circa hoc duo facit. Primo concludit ex premiſſis:que ſit materia ⁊ actus huius artis. Secundo determinat quãdam dubitationem.ibi.(Nam ⁊ diuitias ⁊c̃.) Concludit ergo ex premiſſis:ꝙ ex quo inceperunt denarij ad denarios cõmutari ꝓpter lucrum quodaꝫ artificiali modo:ars que eſt circa denarios vocatur pecuniatiua:⁊ actus eius eſt ꝙ poſſit cõſiderare vnde poſſit prouenire homini multitudo pecuniarũ. Ad hoc eniꝫ eſt ordinata ſicut ad fineꝫ:vt faciat multitudinẽ pecuniarum ⁊ diuitiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam ⁊ diuitias plerũqꝫ ponunt eſſe multitudinem pecunie:ex eo videlicet ꝙ circa illam intendunt pecuniaria ⁊ queſtuaria.

¶ Determinat quandam dubitationeꝫ circa premiſſa: qꝛ enim dixerat:ꝙ pecuniatiua eſt factiua diuitiarum ⁊ pecuniarum:poſſet aliquis dubitare:vtruꝫ ſint omnino idẽ pecunie ⁊ diuitie. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit quorũdam opinionem. Secundo inducit rationes in cõtrarium.ibi.(Contra vero interdum ⁊c̃.) Tertio concludit determinationem veritatis.ibi.(Quamobrem querunt ⁊c̃.) Dicit ergo primo:ꝙ multotiẽs homines opinãtur:ꝙ diuitie nihil aliud ſint q̃ multitudo pecuniarum: eo ꝙ pecuniatiua ⁊ nũmulatoria:cuius finis eſt multiplicare diuitias tota cõſiſtit circa pecunias:ſicut circa ꝓpriã materiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contra vero interdum futile quiddaꝫ videẽtur nũmus ⁊ lex: ⁊ ne quicq̃ ſꝫ nãm. Quoniam mutatis his qui vtuntur nullius precij: aut vtilitatis eſt ad aliquod neceſſarioruꝫ ⁊ locuplex nũmis penuriaꝫ patietur neceſſarij alimenti. Atqui abſurdum eſt tales eſſe diuitias affirmare:quarum abundans quis fame perire poſſit: vt de Mida fabulis traditur: cui ꝓpter inſatiabilitatem deſiderij quicquid apponebatur fiebat aurum.

¶ Ponit opinionẽ cõtrariaꝫ dicens:ꝙ aliquãdo videtur ſatuitas quedã dicere:ꝙ nihil eorũ:que ſunt ſm nãm ſint diuitie:puta triticũ ⁊ vinũ:⁊ alia h̄ꝫ:⁊ ꝙ tote diuitie ſint denarij itroducti per legẽ. Et ad h̄ introducit duas rationes:quaꝝ

nec:quarum prima eſt. Quia nõ ſunt vere diuitie ille que variata hominum diſpoſitione nullam dignitatem neq; vtilitatez habent ad neceſſitatez vite. Sed tranſmutata diſpoſitione hominuz qui vtunť diuitijs denarij nullius ſunt precij:nec aliquid afferunt ad neceſſitatez vite:puta ſi placeat regi vel cõitati:vt nõ valeant. Ergo ſtultũ eſt dicere ꝙ diuitie totaliter nihil ſint niſi multitudo pecuniaruz. ¶ Secũdã rõez ponit ibi. (Et locuplex nũmis ꝛc̃.) que talis eſt. Incõueniẽs eſt dicere ꝙ ille qui eſt diues indigeat cibo vel pereat fame:ſed multotiẽs põt cõtingere ꝙ homo abundãs in denarijs egeat cibo:ꝛ moriať fame: ſicut dr̃ fabuloſe de quodã Mida nomie:ꝙ ei ꝓpter hoc ꝙ habebat iſatiabile deſideriũ pecunie oĩa:que ei exhiberenť fiebant aurea:ꝛ ſic peribat fame ħns multitudinez auri oĩbus cibis ſibi appoſitis cõuerſis in auruz. Ergo denarij nõ ſunt vere diuitie. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quãobrez querunt diuitias alias: ꝛ aliã acquirendi rationẽ: ꝛ recte quidem:eſt eniz alia acquirendi ratio ꝛ diuitie ſ͛z naturam: ꝛ hec quidẽ rei familiaris diſciplina:illa vero pecuniaria pecuniaruz effectiua nõ ſimpliciter:ſed per ipſarũ pecuniarũ cõmutationẽ. Et videť circa nũmuz iſta verſari.nã nũmus primũ eſt ꝛ vltimuz in cõmutatione.

¶ Cõcludit determinationẽ veritatis:ꝛ dicit ꝙ illi qui recte ſapiunt ꝓpter predictas rõnes dicunt aliud eſſe diuitias:ꝛ pecuniã ſiue pecuniatiuã. Sunt eniz quedã diuitie ſ͛m nãm.ſ.de reb⁹ neceſſarijs ad vitã:ſicut ſupra dictum eſt:ꝛ talis acquiſitio diuitiarũ ꝓprie pertinet ad iconomicaz. S͛z illa pecuniatiua que eſt nũmularia multiplicat pecunias nõ oĩbus modis:ſed ſolũ per denarioꝝ permutationẽ. Unde tota conſiſtit circa denarios:q2 denari⁹ eſt principiũ talis cõmutationis:dũ denarius ꝓ denario datur. Pꝫ ergo ſ͛z hoc ꝙ ditiores ſunt qui abũdãt in reb⁹ neceſſarijs ad vitã ṽe loquẽdo ꝗ̃ illi q abũdãt in denarijs.

ET infinite ſunt huiuſmodi diuitie q̃ ab hac ratione rei augẽde proficiſcũtur. Ut enim medicina ſanitatis in infinitum eſt: ꝛ vnaqueq; ars finis in infinituz.nã ꝗ̃maxime volunt illum efficere: eoꝝ vero que ſunt ad finẽ nõ in infinitũ: finis enim extremũ oĩbus. Sic ꝛ huius ratiõis augende rei nõ eſt finis terminus:finis autem tales diuitie ꝛ pecuniarũ poſſeſſio:ſed rei familiaris nõ augende rei eſt finis:non eniz hoc rei familiaris eſt opus.

Lectio. VIII.

¶ Poſtꝗ̃ oſtẽdit ph̃s quõ pecuniatiua cõmutatio ẽ introducta ꝑ legẽ:hic oſtendit quõ ſit iſinita talis acqſitiua pecunie:ꝛ circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝓpoſituz. Secundo aſſignat cãz premiſſoꝝ.ibi. (Cã vero eſt hui⁹ ꝛc̃.) Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit ꝓpoſitũ. Secũdo ſoluit ex hoc quãdã dubitationẽ ibi. (Quapropter in hac quidẽ ꝛc̃.) Dicit ergo primo:ꝙ diuitie que acquiruntť ab hac pecuniatiua.ſ.nũmularia que tota eſt circa denarios eſt iſinita:ꝛ hoc ꝓbat tali rõne. Deſideriũ finis in vnaq;q; arte eſt in iſinitũ. Deſideriuz aũt eius qđ eſt ad finem nõ eſt in iſinitũ:ſed hꝫ terminũ ſ͛m regulã ꝛ mẽſuram finis:ſicut ars medicinalis intẽdit ad ſanãdum in infinitũ cũ iducat ſanitatẽ quãtũcũq; poteſt:ſed medicinã nõ dat quantũcũq; poteſt:ſed ſ͛z mẽſurã:que eſt vtilis ad ſanandum:ꝛ ita eſt in alijs artib⁹. Et ratio huius eſt:q2 finis eſt ſ͛m ſe appetibilis. Qđ autẽ ſ͛m ſe eſt tale:ſi magis fuerit erit magis tale:ſicut ſi albũ diſgregat viſum.magis albũ magis diſgregat. Sed pecunie ſe habent ad pecuniatiuã nũmulariaz:ſicut finis:hec enim intendit acquirere pecunias. Ad iconomicã autem nõ ſe habet ſicut finis: ſed ſicut ordinatũ ad finẽ:qui eſt gubernatio domus. Ergo pecuniatiua querit pecunias abſq; termino:iconomica aũt cum aliquo termino. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter in hac quidem videtur neceſſarium: vt ſit finis omnium diuitiaruz. Sed cõtra video fieri:omnes enim in infinituz augẽt qui pecunijs ſtudent.

¶ Soluit dubitationez quãdam ex premiſſis. Et circa hoc duo facit. Primo mouet eam. Secundo ſoluit.ibi. (Cauſa vero ꝛc̃.) Dicit ergo primo:ꝙ ꝓpter predictaz rationẽ videtur ꝙ neceſſariuz ſit eſſe aliquẽ terminum diuitiarũ in iconomica. Sed ſi quis conſideret in his que accidunt videtur eſſe contrariũ:omnes enim iconomici augẽt denarios in infinitum volentes habere denarios pro rebus que ſunt ad vſum vite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa vero huius eſt illarũ ꝓpinquitas: variatur eniz vſus eiuſdẽ exiſtẽs vtriuſq; acquiſitionis:eiuſdẽ eniz eſt vſus acquiſitio:ſed nõ ſ͛m idez. At huius quidẽ alius finis: huius vero amplificatio. Itaq; videť quibuſdam hoc eſſe rei familiaris opus: ꝛ perſeuerant exiſtimantes oportere aut ꝯſeruare:aut augere pecuniam in infinitum.

¶ Soluit premiſſam dubitationem ꝛ dicit:ꝙ cauſa predicte diuerſitatis videtur eſſe ꝓpinquitas vtriuſq; pecuniatiue:illius.ſ.que deſeruit iconomice:que querit pecunias pro cõmutatione rerum neceſſariarum: ꝛ nũmularie que querit denarios ꝓpter ſeipſos: vtriuſq; enim pecuniatiue eſt idem actus.ſ.acquiſitio pecuniarum:ſed nõ eodem modo:ſed in pecuniatiua iconomica hoc ordinatur ad alium finem.ſ.ad gubernationem domus:in pecuniatiua autez.ſ.nũmularia ipſa augmentatio pecunie eſt finis:ꝛ ideo propter ꝓpinquitatem nũmularie ad iconomicaz videtur quibuſdaz iconomis ꝙ ſit eoꝝ officium illud qđ ꝑtinet ad Cãpſores:vt.ſ.inſtent ad ꝯſeruãdum ꝛ multiplicandũ denarios in infinitũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cauſa vero eſt huius diſpoſitionis ſtudiuz viuendi:ſed nõ bene viuendi. Cũ ergo cupiditas in iſinitũ extẽdatur:illa quoq; que efficiũt infinita cupiũt:ſed qui bene viuere ſtudẽt ad fruitionez corporis diuitias querũt. Unde cũ hoc quoq; in acquiſitione ꝯſiſtere videať:oĩs eoꝝ circa acquirendum eſt.

¶ Aſſignat cãm eius qđ dixerat ꝙ diſpẽſatores domoꝝ interdũ perſeuerãt ad augendũ pecunias in infinituz. Et q2 ex cã quã aſſignat ſequũtur quedã abuſiones: ideo hec pars diuiditur in tres ſ͛m tres abuſiones:quas ponit. Secunda pars incipit ibi. (Et altera augendi ꝛc̃.) tertia ibi. (Et ſi per has acqrendi ſpẽs ꝛc̃.) Dicit ergo primo: ꝙ cã huius diſpoſitionis:ꝙ.ſ.diſpẽſatores domoꝝ querũt augere pecuniã in infinitũ eſt:q2 hoĩes ſtudent ad viuẽduz qualitercũq;:nõ aũt ad viuẽdũ bene:qđ eſt viuere ſ͛z virtutẽ:ſi enim intenderent viuere ſ͛m virtutem:eſſent contenti:his que ſufficiunt ad ſuſtentationem nature: ſed q2

pretermiſſo hoc ſtudio ſtudent ad viuēdū vnuſqſqȝ ſm ſuā volūtatē:ideo vnuſquiſqȝ intēdit acquirere ea per q̄ poſſit ſuā volūtatē implere. Et qꝛ cōcupiſcētia hominū tendit in infinitū:ideo in īfinitū deſiderāt ea per que poſſint ſatiſfacere ſue ꝯcupiſcētie. Quidā etiā ſunt qui habēt ſtudiū:vt bene viuāt:ſed ei qd̕ eſt bene viuere addunt id qd̕ pertinet ad delectationes corporales. Dicūt enim nō eſſe bonā vitā niſi cū in talibus delectationibꝰ homo viuat:ꝛ ideo querūt ea per que poſſunt īpleri delectationes corporales. Et qꝛ hoc videtur hominibꝰ poſſe euenire per multitudinē diuitiaꝝ:ideo oīs cura eoꝝ eſſe videt̄ ad acquirendū multas pecunias. Et eſt cōſiderādū ꝙ aſſignat cauſaȝ eoꝝ:que pertinēt ad diſpēſatorē domus ex intētione humane vite:qꝛ diſpēſator domꝰ hȝ ꝑ fine bonā vitaȝ eoꝝ:que ſunt in domo. Sic igit̄ pma abuſio eſt:ꝙ hoīes ꝓpter hoc:ꝙ nō habēt rectū ſtudiū bone vite:intēdūt ad acqrendū pecunias in īfinitū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et altera augēdi ſpēs hinc ꝓceſſit: cum enim fruitio modū excedat:illā exhibent: que hꝫ exceſſum adiplere poſſit. Et ſi per has acquirendi ſpēs nequeant parare:per aliā cām efficere conātur:vnaquaqȝ freti potētia nō ſȝ naturā. Fortitudinis enim nō eſt pecunias parare: ſed fiduciā animi:neqȝ rei militaris: aut medicie: ſed huius quidē victoriā: illius vero ſanitatē. At illi cuncta ad pecuniā cōuertunt quaſi hic ſit finis:ad finē vero cuncta oporteat tendere. De illa igit̄ acquirēdi ſpē que neceſſaria nō eſt ꝛ que nā ea ſit: ꝛ ꝓpter quā cām illa idigemꝰ dixīmꝰ: ꝛ de illa que neceſſaria eſt: qm̄ altera ab illa: ꝛ diſciplina rei familiaris ſm nāȝ circa alimentū:nec īfinita:ſicut illa: ſed finē habēs. Ex hoc patȝ id de quo ab initio dubitabatur. Utrū gubernatoris domꝰ ꝛ ciuitatis ſit acquirere vel nō:ſed oporteat prius eſſe acquiſitū ſicut enim hoīes non facit reſp. ſed factis a nā ſuſcipiēs vtitur:ſic ꝛ alimētū opȝ naturā prebere terrā:aut maria:aut aliud quiddā:ſȝ quēadmodū hec adminiſtranda ſint ad gubernationē pertinet domus:neqȝ enim textoris eſt lanas facere:ſȝ factis vti: ꝛ diſcernere qualis ſit bona ꝛ apta: ꝛ mala ꝛ inepta.

¶ Ponit ſecūdā abuſionē:qꝛ enim diſpēſatores domoꝝ ſtudent circa acquiſitionē pecuniarū ꝓpter hoc īducitur in curā domus altera ſpēs pecuniatiue.ſ.nūmularia preter eā que eſt ꝓpria iconomice.ſ.acqſitio rerū neceſſariarū ad vitā. Sȝ qꝛ in exceſſu intēdunt frui delectationibꝰ corporalibꝰ:ꝓpter hoc querunt ea que poſſunt facere hꝫ exceſſū.ſ.multitudinē diuitiarū. Et ſic eſt ſecūda abuſio ꝙ pecuniatiua nō nālis:neqȝ neceſſaria aſſumitur ad iconomicā. Tertio ponit tertiā abuſionē ibi.(Et ſi per has acquirēdi ꝛc̄.) Et dicit ꝙ qꝛ hoīes nō poſſunt interdū per artē pecuniatiuā acqrere ſufficiēter ea per que ſatiſfaciāt exceſſui delectationū corporalium attentāt acqrere pecunias per alias cās:ꝛ abutunt̄ qualibȝ potētia.i.virtute vl̕ arte vel officio nō ſm ſuā nām:ſicut fortitudo eſt quedā virtꝰ:ꝛ eius opus ꝓpriū nō eſt cōgregare pecunias:ſed facere hominē audacē ad aggrediēdū ꝛ ſuſtinendū. Unde ſi aliquis fortitudine vtat̄ ad cōgregādū diuitias vtit̄ ea nō ſm nām. Silr̄ ēt militaris ars eſt ꝓpter victoriā:ꝛ medicinalis ꝓpter ſanitatē:neutra tn̄ eſt ꝓpter pecuniā. Sȝ quidā ꝛ militarē artē ꝛ medicinalē cōuertunt ad acqrendū pecuniā:ꝛ ita faciūt neceſſariā eſſe pecuniatiuā.i.acqſitiuā pecunie:ordinātes hꝫ artes ad pecuniā ſicut ad finem ad quē opȝ ordinari oīa alia. Et ideo dr̄ in Eccl. Pecunie obediūt oīa. Cōcludit ergo epilogādo ex premiſſis qd̕ dictū eſt de nō neceſſaria pecuniatiua:que.ſ. acquirit pecuniā in infinitū:ſicut finē que ſit cā:ꝛ ꝓpter quā cām hoīes indigent ipſa.ſ. ꝓpter cōcupiſcentiā in infinitū. Dictū eſt etiā de neceſſitate pecuniatiue:que.ſ.eſt altera a premiſſa. Acquirit enim pecunias vſqȝ ad aliquē terminū ꝓpter aliū finē.ſ. ꝓpter habēda neceſſaria vite. Sȝ ꝓprie iconomica eſt circa ea:que ſunt ſm naturā: ſicut illa que pertinēt ad cibū. Et hec nō eſt īfinita ſicut prima pecuniatiua:ſed hȝ aliquē terminū. Uel poteſt intelligi ꝙ ipſa pecuniatiua:que eſt neceſſaria ē altera a nō neceſſaria:ſed eſt iconomica ꝛ aliā nō imitatur.(Ex hoc pȝ id de quo ab initio ꝛc̄.) Mouerat ſuperiꝰ qōnem. Utrū pecuniatiua ſit pars vel ſubſeruiēs iconomice:ꝛ diſtīxit pecuniatiuā ab alia poſſeſſiua:nūc ſoluit motā ſuperius queſtionē:ꝛ circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ꝙ pecuniatiua ſubſeruit iconomice. Secūdo oſtēdit quomodo pecuniatiua quedā eſt laudabilis:ꝛ quedā vituperabilis.ibi.(Cū vero ꝛ hec ſit duplex ꝛc̄.) Circa primum tria facit. Primo ſoluit ſuperius motā qōnē. Secūdo mouet aliā dubitationē.ibi.(Nā dubitaret vtiqȝ aliqs ꝛc̄.) Tertio manifeſtat qddā qd̕ dixerat.ibi.(Maxime vo ꝛc̄.) Dicit ergo primo:ꝙ iā ex premiſſis pōt eſſe manifeſtū illō qd̕ querebat̄ a principio. Utrū pecuniatiua pertineat ad iconomicā ꝛ politicā aut nō:ſed ſit oīno extranea:ꝛ veritas eſt:ꝙ nō eſt eadē pecuniatiua iconomice:vt ſupra dictū eſt:ſed tamē ei ſubſeruit:quia pecunias opȝ exiſtere ad hoc ꝙ in domo ꝛ ciuitate opȝ eſſe hoīes: ꝛ ea que ſunt neceſſaria hominibꝰ. Homines autē nō facit politica: ſȝ accipit eos a natura generatos:ꝛ ſic vtit̄ ipſis. Silr̄ ergo politica vel iconomica nō facit cibum:ſed natura tradit ipſū vel ex terra ſicut fructꝰ:vel ex mari ſicut piſces: aut ex aliqua alia re. Facere igitur vel acquirere hꝫ cibū nō eſt ꝓpriū opus ꝛ imediatum politice vel iconomice:ſed ꝓpriū opus eius eſt diſpēſare iſta in domo:ſicut opȝ. Sicut videmꝰ ꝙ textoris nō eſt facere lanā:ſed vti ipſa ꝛ cognoſcere qualis lana ſit idonea ad ſuū opus: qualis etiā ſit praua ꝛ inepta. Sic igit̄ iconomice deſeruit ꝛ natura q̄ generat hoīes ꝛ cibos:ꝛ iterū pecuniatiua que acquirit:ſicut ēt arti textorie deſeruit ꝛ nā que ꝓducit lanā ꝛ mercatiua que acquirit eam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nā dubitaret vtiqȝ aliquis:cur ea diligentia que ad acquirēdū pertinet pars rei familiaris ſit:medicia vero nō ſit eius pars? Atqui ſanā eſſe familiā eius opȝ:quēadmodū ꝛ victū habere:aut aliud qddā neceſſarioꝝ. Sed cū ſit vt patriſfamilias ꝛ gubernatoris de ſalute ꝓuidere:ſit ēt vt non:ſed medici. ita etiā de pecunijs eſt:vt patriſfamilias:eſt etiā vt nō:ſed vt lucro inſeruientis.

¶ Mouet quādā queſtionē ꝛ eſt iſta queſtio. Cum illi q̄ ſunt in domo indigeāt ſanitate:ſicut indigēt his que ſunt neċia ad vitā:vt cibo ꝛ veſtitu:querit̄ an ars medicinalis ſit ps iconomice:ſicut pecuniatiua:ꝛ rn̄det ꝙ ad diſpēſatorē domꝰ ꝛ ad ꝑncipē ciuitatis ꝑtinet quodāmō ꝯſiderare de

re de

re de ſanitate.ſcꝫ vtẽdo ꝯſilio medicoꝝ ad ſanitatẽ ſubiectoꝝ.alio aũt modo nõ ꝑtinet ad eos:ſed ad medicos cõſiderãdo.ſcꝫ ex quibus rebus ſanitas conſeruet̃ vel reſtituat̃.Simil'r etiã ad diſpenſatorẽ domus quodãmodo ꝑtinet cõſiderare de pecunia.ſcꝫ vtendo ea iam acquiſita:⁊ vtendo etiã miniſterio eoꝝ qui acqrunt:ſed cõſiderare ex quibus rebus pecunia poſſit acquiri ⁊ quõ:hoc non ꝑtinet ad iconomicũ:ſed ad artez ſubſeruientem.ſcilꝫ ad pecuniatiuam.¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero vt prius dictũ eſt a nãoꝫ hec exiſtere:nature eni opus eſt alimẽtũ prebere. Cuiqꝫ aũt ex quo generat̃ alimentũ eſt afferẽdum. Itaqꝫ ſm nãm eſt parandi ſtudium omnibus ex fructibus ⁊ animalibus.

¶ Manifeſtat qđ ſupra dixerat.ſ.ꝙ nã tradat ea que ſũt neceſſaria:⁊ dicit ꝙ ſicut dictũ ẽ ꝑus ea qb⁹ vtit̃ iconomica vel politica:maxĩe opꝫ ꝑexiſtere a nã:a qua ẽt accipiũt ſubſeruiẽtes artes:⁊ hoc ꝓbat per hoc ꝙ nãe opus eſt dare cibũ ei qđ gñat̃ ſm nãꝫ. Uidemus enĩ ꝙ illud ex quo fit aliqđ:quãtũ ad id qđ eſt reſiduũ gñationi:eſt cibus rei gñate:ſicut pꝫ ꝙ aĩal gñat̃ ex ſanguine mẽſtruo:⁊ id qđ eſt reſiduũ ex hac mã nã ꝯuertit in lac ⁊ ꝑparat cibũ gñato.Et ideo qꝛ hõ cõſtitutus eſt ex rebus que ſunt ſm nãꝫ:alie res que ſunt ſm nãm ſunt ei cibus.Et ideo oĩbus hominibus eſt nãlis pecuniatiua.ſ.acquiſitiua ciboꝝ:vel denarioꝝ pro cibo ex rebus nãlibus.ſ.ex fructib⁹ ⁊ aĩalibus. Qꝫ aũt aliqs acqrat pecuniã nõ ex rebus nãlibus:ſed ab ipſis denarijs:hoc nõ eſt ſm nãꝫ.¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ⁊ hec ſit duplex:vt diximus:⁊ altera pecuniaria:⁊ altera diſciplina rei familiaris:⁊ hec quidem neceſſaria ⁊ laudabilis:illa vero tranſlata ⁊ merito improbanda:quia non ſm nãm:ſed ab hoĩbus acquirit:rationabiliſſime habet̃ odio nummularia:qm̃ a nummo ipſo facit acquiſitionẽ:⁊ non qđ inductus eſt:cõmutatiõis eni cauſa nũmus iductus fuit. Fenus autẽ ſeipſum maius facit:vnde ⁊ nomen venit:qm̃ illa que pariunt̃ ſimilia ſunt gignentibus. In fenore autem nummus nummum parit. Itaqꝫ maxime preter naturam eſt hic acquirendi modus.

¶ Poſitis duabus pecuniatiuis oſtẽdit que eaꝝ ſit laudabilis ⁊ que vituperabilis:⁊ dicit ꝙ due ſunt pecuniatiue:quarũ vna vocat̃ nũmularia:que ſcꝫ acquirit pecuniã ex pecunijs ⁊ ꝓpter ipſas pecunias.Alia aũt pecuniatiua eſt iconomica:que ſcꝫ acquirit pecunias ex reb⁹ nãlibus.puta ex fructibus ⁊ aĩalibus:vt dictũ eſt. Iſta quidẽ ſecũda eſt neceſſaria ad vitã hoĩum vñ ⁊ laudat̃. Alia vͦo ſcꝫ nũmularia trãſfert̃ ab eo qđ eſt neceſſariũ nãe ad id:qđ requirit cõcupiſcẽtia vt ſupra dictũ eſt:⁊ ideo vituperat̃. Non enĩ iſta pecuniatiua eſt ſm nãm:qꝛ neqꝫ ex rebus nãlib⁹ eſt:neqꝫ ad ſupplendã neceſſitatẽ nãe ordinat̃:ſed ex denarioꝝ adinuicem cõmutatione:inquantũ ſcꝫ homo denarios lucrat̃.Et cũ iſta pecuniatiua que eſt nũmularia iuſte vituperet̃:quedã alia acqſitiua pecunie ẽ:que rationabiliſſime vituperat̃ ⁊ odio hr̃ que dr̃ fenus:ꝑ qđ denarius ſeipſum adauget ⁊ iõ ſic vocat̃. Uidemus enim ꝙ ea que pariunt̃ ſm nãm ſunt ſimilia generantibus.vnde ſit quidã partus cũ denarius ex denario creſcit.Et iõ etiã iſta acquiſitio pecuniarũ eſt maxĩe ꝑter nãm:qꝛ ſm nãm eſt:vt denarij acquirant̃ ex rebus nãlibus:non aũt ex denarijs.ſic ergo vna pecuniatiua eſt laudabilis:⁊ due vituperabiles:vt dictum eſt.

Quoniã vero illa:que ad cognitionẽ pertinebant determinauimus ſufficienter:illa que ad vſuꝫ pertinent diſcutienda ſunt:cuncta enim hec conſiderationem habent liberalem:experientiam vero neceſſariaꝫ.

Lectio. IX.

¶ Poſtq̃ ph̃s docuit cognoſcere pecuniatiue originẽ ⁊ ei⁹ proprietates ⁊ partes:hic conſequẽter determinat ea:que pertinent ad vſum ipſius:⁊ primo dicit de quo eſt intentio.Scđo exequit̃ propoſitũ.ibi.(Sunt autẽ circa acquirendũ partes vtiles ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ qꝛ ſufficienter determinauimus de pecuniatiua in eo qđ pertinet ad cognoſcendũ nãm ipſius:opꝫ breuiter ponere ea que pertinẽt ad vſum eius:qual'r ſcꝫ ea vtendũ ſit.Oia enĩ hꝰ q̃ pertinẽt ad operationes humanas habẽt liberalẽ.ideſt expeditã contẽplationẽ:qꝛ facile eſt ea cõſiderare in vli:ſed tamẽ neceſſe eſt:ꝙ habeat̃ experiẽtia circa ipſa ad hoc ꝙ hõ poſſit ꝑfectũ vſum eoꝝ habere.¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sunt autem circa acquirendũ partes vtiles rerũ ipſarũ:que acquirende ſunt:peritiã habere:que optĩa ſint:⁊ vbi:⁊ quomodo:ceu quales equi comparandi ſint:quales boues ⁊ pecudes:eodeꝫ modo in alijs animalibus. Opꝫ enim peritum eſſe que iſtorũ potiſſima:⁊ vbi ⁊ qualia:naꝫ alia alibi potiora gignunt̃. Deinde agriculture:eiuſqꝫ ſpecieruꝫ:vt nudi ſoli ⁊ conſiti:⁊ apium ⁊ aliorũ animaliũ:ex quibus ſit vtilitas prouentura. Proprie igitur acquiſitionis iſte ſunt partes ⁊ prime.

¶ Determinat ea que pertinẽt ad vſum pecuniatiue:⁊ circa hoc duo facit. Pͦ diſtinguit partes ipſius. Scđo ponit quedã documẽta vtilia pecuniatiue.ibi.(Cuꝫ vͦo ſit o quibuſdã ⁊c̃.)Circa primũ duo facit. Primo aſſignat partes pecuniatiue:que eſt neceſſaria ad vitã humanaꝫ. Secundo partes pecuniatiue non neceſſarie.ibi.(Eius vero que per tranſlationẽ ⁊c̃.)Dixit autẽ ſupra neceſſariã eſſe pecuniatiuã:per quã homo acquirit pecuniã ex rebus q̃s natura miniſtrat ad neceſſitatẽ vite. Huiuſmodi aũt ponit duas partes:quarũ ꝑma eſt ſm quã homo ex emptione ⁊ venditione talium rerum poteſt pecuniã acquirere:⁊ circa hanc partẽ dicit:ꝙ pecuniatiue ſunt iſte partes vtiles.ideſt vtilia quedã documẽta vt homo ſit expertus circa bona huiuſmodi:que ab hoĩbus poſſident̃ que eorum ſint maximi precij:⁊ vbi maximo precio vendant̃:⁊ quõ:puta quo tempore:vel ſm alias conditiones. Et exponit de quoꝝ bonoꝝ poſſeſſione dicat.Eſt enĩ quedã poſſeſſio equoꝝ:⁊ boum:⁊ ouium:⁊ aliorũ animaliũ.Opꝫ aũt eũ qui ex his vult lucrari pecuniã eſſe expertũ:que eoꝝ ſint maxime cara:⁊ in quibus locis:qꝛ alia iſtoꝝ in alijs regionibus abundant.vt.ſ.emat in loco vbi abundant:⁊ vendat in loco vbi ſunt cara.Scđa autẽ pars huiuſmodi poſſeſſiue eſt:vt homo acquirat copiã haꝝ rerũ venaliũ:qđ quidẽ eſt pro cultura terre:ſiue nude:hoc eſt abſqꝫ arborib⁹:ſicut ſunt campi:in quibus ſeminat̃ triticũ:ſiue plantate:ſicut ſunt vinee ⁊ horti ⁊ oliueta.Per hꝰ enĩ culturã acqrit homo abundantiã tritici ⁊ vini ⁊ alioꝝ hꝰ. Et opꝫ etiã eſſe hominẽ expertũ de cultura apũ ⁊ aliorũ aĩaliũ tã natatiliũ:ſcꝫ piſciũ:q̃ etiã volatiliũ.ſ.auiũ:a qbuſcũqꝫ.n. contingit acquirere auxiliũ ad vitã humanã:qꝛ per eorũ

abundantiã pôt fieri acquiſitio pecuniarũ. ſic ergo patet ꝙ iſte ſunt p̃me ⁊ ꝓpꝛijſſime partes pecuniatiue. Et dn̄r pꝛime ⁊ ꝓpꝛijſſime. q2 ſic acquirit̃ pecunia ex rebus nãlibus: ꝓpter quas inuẽta eſt p̃mo pecunia. ⁋ Deide. c. d.

⁋ Eius ſ'o que per trãſlationẽ dicit̃ potiſſima pars eſt mercatura. Et huius partes tres: nauigatio: deuectio: negociatio. Differunt autẽ hec inter ſe: cũ alia ſecurioꝛa ſint: alia fructuoſioꝛa. Secũda pars eſt feneratio: tertia mercenaria: ⁊ huius alia viliũ artiũ: alia ſine arte ſolo coꝛpe miniſtrãte. Eſt ⁊ q̃rta acquirẽdi ſpẽs media inter hanc ⁊ pꝛimã. Habꝫ eni partẽ ei⁹ que ſm nãm: ⁊ partem eius que per trãſlationem dicit̃. Et eſt in his omnibus que a terra ⁊ ab his que terre ſunt: non a fructib⁹: ſed ab vtilibus: ceu ſilua cedua ⁊ metallica. Hec rurſus m̃ltas ꝯplectit̃ ꝑtes. nã m̃lte ſũt metalloꝝ ſpẽs.

⁋ Diſtinguit partes pecuniatiue tranſlatiue. Dixit aũt ſu ꝑius pecuniatiuã trãſlatiuã eſſe per quã acquirit̃ pecunia nõ ex rebus neceſſarijs ad vitã: ſed ex quibuſdã alijs reb⁹ ⁊ dr̃ tranſlatiua: q2 pecuniatiua trãſlata eſt de rebus nãlibus ad hꝫ. Circa pꝛimũ tria facit. Pꝛimo diſtinguit ꝑtes hꝫ pecuniatiue. Scdo excuſat ſe de diligẽtioꝛi conſideratione haꝝ partiũ. ibi. (De ſingulis boꝝ ⁊c.) Tertio manifeſtat quedã que dixerat ibi. (Sint eni ille ⁊c.) Circa pꝛimũ ponit quattuoꝛ ꝑtes pecuniatiue: quaꝝ p̃ma ⁊ maxia eſt mercatiua. mercatoꝛes eni maxime pecunias acq̃rũt. Et hanc pꝛimã partẽ ſcdo diſtinguit in tres partes: q̃rum pꝛima eſt nauigatio: que ſcꝫ mercationes exercet ꝑ mare. Alia aũt dicit̃ deuectio. i. oneraria: que ſcꝫ exercet mercationes in terra per deportationẽ onerũ in curribus vel iumentis. Tertia aũt vocat̃ negociatio: puta cũ aliquis nõ defert merces nec per mare nec per terrã: ſed aſſiſtit mercatoꝛibus per cõmunicationẽ pecunie vel rerũ. ⁊ iſte partes differũt adinuicẽ: q2 quedã coꝝ ſunt certioꝛes: ſic̃ mercationes terre: quedã aũt faciant magis excreſcere lucrũ ſicut mercationes maris: que tñ ſũt magis ꝑiculoſe. Scda aũt pars pꝛincipalis huius tranſlatiue pecuniatiue eſt feneratio: que. ſ. per vſuras pecuniã acquirit. Tertia aũt ꝑs eſt mercenaria: ſicut eoꝝ qui laboꝛes ſuos locant ꝓ mercede pecuniarũ: in hac eſt quedã dr̃ia: q2 q̃dã mercenaria fit per artes viles: ſicut eſt ars coquoꝝ ⁊ hꝫ miniſterioꝝ. Quedã aũt fit per laboꝛes non artificiales: ⁊ q̃ ſunt vtiles ſoli coꝛpi: ⁊ in q̃bus etiã ſolũ coꝛpus eſt vtile: ſicut illi qui mercede conducunt̃ ad fodiẽdũ in agro: vel aliquid aliud hꝫ. Quarta aũt pars eſt media inter tranſlatiuã ⁊ pꝛimã que eſt neceſſaria hñs aliq̃d de vtraq3 illa: que. ſ. acquirit lucrũ per incaſionẽ lapidũ vel metalloꝝ de terra: hꝫ enĩ hoc cõe cũ pꝛima pecuniatiua: q2 eſt a terra ⁊ ab his que generant̃ ex terra: ſicut agricultura circa ea eſt q̃ generãt̃ ex terra. Cũ tranſlatiua aũt cõuenit in hoc ꝙ hꝫ metalla nõ faciunt aliquẽ fructũ pertinentẽ ad neceſſitatẽ vite: ſic̃ faciunt campi ⁊ aĩalia: ſunt tñ hꝫ vtilia ad alia: puta ad edificandas domos vel ad aliqua inſtrumẽta cõſtruẽda. Et iſta q̃rta pars complectit̃ ſub ſe diuerſa genera ſm diuerſas ſpecies metalloꝝ: que ſunt aurum argentũ ferrũ ⁊ huiuſmodi. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ De ſingulis boꝛum in genere dictũ eſt: nũc in ſpecie vero de his dicere vtile quidem foꝛet ad opera conficienda: ſed graue nimis in his edocendis perſiſtere.

⁋ Excuſat ſe a perfecta hoꝝ determinatione: ⁊ dicit quod dictum eſt nũc vtiliter de iſtis partibus: eſſet autem vtile ad operationes eoꝝ qui volunt pecuniã acq̃rere: ꝙ diligẽtius determinaret̃ particulariter de ſingulis: ſed tñ graue eſt diu moꝛari circa talia tẽdẽtib⁹ ad maioꝛa. ⁋ Dei. c. d.

⁋ Sunt enim ille artificioſiſſime: in quibus minimũ eſt foꝛtune. Ille ſoꝛdidiſſime in quibus maxime inquinat̃ coꝛpus. Ille ſeruiliſſime in quibus coꝛpoꝛis eſt opus plurimũ. Ille ignobiliſſime in quibus minimũ requirit̃ virtutis.

⁋ Exponit quedã que dixerat de operationibus vilibus ⁊ inartificialibus: ⁊ dicit ꝙ ille operationes ſunt maxime artificiales: in quibus minimũ operat̃ foꝛtuna: hoc enĩ a foꝛtuna fieri dicimus quod fit preter ꝑuiſionem rationis: in qua ars conſiſtit. Unde operatiões ille: quoꝝ euentus multũ ſubiacent foꝛtune: parũ ſunt artificiales: ſic̃ eoꝛũ qui piſcant̃ hamo ⁊ alioꝝ hꝫ: ⁊ ecõtrario operationes quaꝝ effectus parũ ſubiacent foꝛtune: ſunt maxime artificiales ſicut faboꝛ ⁊ alioꝝ artificũ. Ille aũt operationes ſũt maxime abiecte ⁊ viles: quibus coꝛpoꝛa maxime maculant̃: ſicut ſunt coquoꝝ ⁊ eoꝛum qui purgant plateas ⁊ alioꝛũ huiuſmodi. Ille aũt operationes ſunt maxime ſeruiles: vbi maioꝛ pars vſus eſt ex parte coꝛpoꝛis ⁊ paruꝫ ex parte rationis: ſicut eoꝝ qui deferũt onera ⁊ curſoꝝ ⁊ hꝫ. Ille aũt ſunt ignobiliſſime inter oẽs: ad quas requirit̃ minimũ de virtute vel animi vel coꝛpoꝛis: ſicut in aliq̃bus predictarũ apparet. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Cum vero ſit a quibuſdam de his ſcriptũ: vt a Chariete Pario ⁊ ab Appollodoro Lẽnio de cultu agroꝝ tã nudoꝝ q̃ꝫ conſitoꝝ.

⁋ Pꝛoponit documenta vtilia ad partes premiſſas pecuniatiue. Et pꝛimo docet hꝫ documẽta cõſiderare ex ſcripturis. Secũdo ex exemplis. ibi. (Et ſimilr ab alijs ⁊c.) Dicit ergo p̃mo ꝙ q2 quidã ſapiẽtes de premiſſis ſcripſerunt: ſicut quidã Charietes noĩe Parius origine: ⁊ Appollodoꝛus Lemnius ſcripſerunt de cultura terre tam nude q̃ꝫ plãtate: velut ⁊ apud latinos Palladius: ⁊ ab alijs ſcriꝑtũ eſt de alijs premiſſarũ partium. Quicũq3 habꝫ curaꝫ plenius cognoſcere: cõſideret ex eoꝝ libris. ⁋ Deide. c. d.

⁋ Et ſimiliter ab alijs de alijs: ea quidẽ cõſideret: cui cura eſt: pꝛecepta etiã quedã a frugi patribuſfamilias dicta colligere opꝫ: hec eni oĩa vtilia ſunt his: qui augere patrimoniũ curant.

⁋ Pꝛoponit nocumentũ de exemplis conſiderãdũ: ⁊ pꝛio ꝓponit q̃d intendit. Scdo ſubiũgit exempla. ibi. (Quale illud eſt Thalis ⁊c.) Dicit ergo pꝛimo ꝙ nõ ſolũ opoꝛtet cõſiderare libꝛos eoꝝ: qui artes de predictis ꝑtibus cõſtruxerũt: ſed etiã ſi que dñr exempla diſperſa in diuerſis narrationibus per que aliqui acquiſiuerũt magnã pecuniam: opꝫ hꝫ cõſiderare: hec enim erunt vtilia his qui intendunt acquirere pecunias. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quale eſt illud Thalis Mileſij attributũ ſibi ꝓpter ſapiam: cui cum obijceret̃ ꝑ hĩc ſtudiuꝫ q̃ſi inutile ⁊ infructuoſum: ꝓſpexiſſe illũ ferũt per aſtrologiã oliuarũ vbertatẽ futurã. Cũq3 coegiſſet pauxillũ pecuniarũ hyeme adhuc vigente emptionem olei feciſſe in Miletho ⁊ in Chio pro paruo admodum pꝛecio: vtpote nemine plus offerente: arraſq3 dediſſe: cuꝫ itaq3 poſtea tẽpus veniſſet m̃ltis ſubito querẽtib⁹

vendidiſſe

vendidiſſe oleū quātū ipſe voluit: ac magnam vim pecuniarum inde ſuperlucratū oſtendiſſe amicis: perfacile eſſe philoſophis ditari ſi vellent: ſed hoc non eſſe illis cure. Thales igitur in hunc modū dicit ſcientiā ſuam oſtendiſſe.

¶ Subiungit duo exēpla: quoꝝ ſcōm incipit ibi. (In ſicilia ⁊c.) Circa primū duo facit. pmo proponit exemplū. Scdo oſtendit ad quid eſt vtile. ibi. (Eſt aūt ⁊c.) Sciendum eſt ergo circa primū: ꝙ Thales Mileſius fuit vnus de ſeptē ſapientibus: qui pmus incepit ſtudere in phia naturali: alijs ſex ſapientibus circa res humanas occupatis: cuius factū habʒ quādaʒ cōſiderationē vtilē ad acquirēdū pecunias: ꝗ̄uis aſcribat̄ non ad cupiditatē pecunie: ſʒ ad ſapientiā: pōt tamē ex eius facto ſumi qōdā vle documentum acquirendi pecunias. Cum enim exprobraretur ſibi ab aliquibus ꝙ pauper eſſʒ ⁊ ꝙ ſua phia eſſet ſibi inutilis cōſiderauit per aſtrologiaʒ: cuius erat peritus: ꝙ in futuro anno futura eſſet vbertas oliuarū preter cōſuetudinē. nā in precedenti āno etiā fuerat oliuarū vbertas: vt plurimū aūt oliue deficiunt poſt vbertatē. Cum igit̄ adhuc in hyeme eſſet abundantia oliuarū dedit cultoribus oliuaꝝ in duab⁹ ciuitatibus. ſ. Miletho ⁊ in Chio paucas pecunias pro arra fructus futuri anni: qui parū credebantur excreſcere. Qñ ergo venit tēpus oliuarū multis ſimul ⁊ ſubito querētibus emere oliuas taxauit preciū: ſicut voluit: ⁊ ſic colligens multas pecunias oſtendit: ꝙ phis facile eſt ditari ſi volunt. ſed non eſt ſtudiuʒ eoꝝ ad hoc: ⁊ per hūc modū Thales oñdit ſuā ſapiaʒ. ¶ Deide cum dicit.

¶ Eſt autem vniuerſalis hic querendi modus ſiquis poſſit ſibi ſoli venditioneʒ comparare. Quapropter ciuitates quedā in hunc moduʒ faciunt: cuʒ indigent pecunijs: venditionē eni ſibi ſolis reſeruant.

¶ Oſtendit ad quid eſt vtile pecuniatiue hꝫ exemplūʒ: ⁊ dicit ꝙ hoc eſt valde vtile ad acquirēdū pecunias ſiquis poſſit preparare ſingularē venditionē: vt ſcʒ ipſe vendat res aliquas in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In Sicilia quidā ferri quicquid erat ex ferrarijs emit: poſtea vero mercatoribus illuc accedentibus vendebat ſolus: nō magnū exceſſuʒ precij faciens: ſed tñ ita vt pro quinquaginta talentis centum conficeret. Hoc itaqʒ ſentiens Dionyſius pecunias quideʒ illi non abſtulit: ſed amplius Siracuſis morari vetuit: vt redditus reperiens ſuis rationibus inutiles.

¶ Ponit ſcōm exemplū: ⁊ pmo narrat factū. Scdo oñdit ꝙ redit in idem cum pmo. Dicit ergo primo ꝙ cū quidā in Sicilia hret pecuniā apud ſe reconditā: emit ſimul oē ferrū de mineris in quibus fodiebat̄. Unde cū veniſſent mercatores ipſe ſolus vendebat: nō tñ faciebat magnuʒ exceſſum precij vt expeditius venderet: tñ lucratus eſt de quinquaginta talētis centū. Dionyſius autē tyrānus Siracuſanoꝝ ſentiēs hunc valde ditatū mādauit ei ꝙ vlterius nō habitaret in Siracuſis: permittens tñ ei portare ſuas ſecū pecunias. Qꝛ eni aliq ciues multū ditent̄: reputant ſibi tyrāni eſſe incōueniēs: vt īfra dicet̄. ¶ De. l. c. d.

¶ Iſte vidit aliquid tale quale Thales viderat vterqʒ eni ſibi ſoli venditionē parauit: hoc eſt vtile videre etiaʒ in rep. Nam ciuitates pecunijs indigēt ⁊ huiuſmodi apparatu quemadmodū domus: ſed magis. Quāobrē in repu. quidam huic ſoli parti intendunt.

¶ Oſtendit ꝙ illud in idem redit cuʒ pmo: qꝛ ⁊ iſti Siculo ⁊ Thali pho idē viſum fuit: vt. ſ. exerceret monopoliā: ⁊ etiā vtile eſt ꝙ politici cōſiderent: qꝛ multis ciuitatib⁹ neceſſe eſt acqrere pecunias ſicut ⁊ domib⁹: ⁊ adhuc magis quanto ciuitas pluribus idiget. Et ideo quidā qui ſtudent circa regimina ciuitatū ad hoc principalr̄ videntur intendere: vt multiplicent pecuniam in erario publico.

Uoniā ṗo tres erāt partes rei domeſtice. Una dominica: de qua ſupra diximus: alia paterna: tertia cōiugalis: nam ⁊ vxori ṗeſt ⁊ filijs tanq̄ liberis quidem ambobus: ſed non eodē modo: ſʒ vxori quidem ciuiliter: filijs aūt regie. Maſculus eniʒ q̄ femina principalior eſt: niſi alicubi contra naturam conſiſtit: ⁊ antiquius ⁊ perfectum iuniore ⁊ imperfecto. Lectio. X.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de ꝯiugatione dñi ⁊ ſerui: addito etiā nāli tractatu de poſſeſſiōe: h̄ determinat de alijs duabus cōiugationibus domeſticis: quas ſupra poſuerat ſcʒ viri ad vxorē ⁊ patris ad filiū: ⁊ diuidit̄ ī partes duas. In pma determinat quedā de hꝫ coniugationibus. In ſecunda excuſat ſe a diligentiori horum cōſideratione. ibi. (De viri autē ⁊ mulieris ⁊c.) Circa pmū duo facit. Pzio determinat de predictis cōiugationibus: comparans eas alijs pncipatibus. Scdo mouet quandā queſtionē cōem de oībus. ibi. (Dubitat̄ autē ⁊c.) Circa primuʒ tria facit. Primo ponit cōparationeʒ predictarum cōiugationum ad alios principatus. Scdo cōparationē predictā manifeſtat. ibi. (In ciuilibus igit̄ officijs ⁊c.) Tertio oñdit ꝙ ſollicitudo iconomie maxime circa hꝫ coniugationes verſatur. ibi. (Manifeſtū autē ⁊c.) Dicit ergo pmo ꝙ cuʒ ṗus dictū ſit: ꝙ tres ſint partes iconomice. i. gubernatiue domus ſm tres coniugationes predictas. De vna earū iam dictū eſt. ſ. de deſpotica: que pertinet ad dominū ⁊ ſeruuʒ: vnde reſtat dōm de ſcōa que eſt paterna pertinēs ad prēʒ ⁊ filiū: ⁊ de tertia que eſt nuptialis pertinēs ad virū ⁊ vxorem: de quibus tria dicit. Primo quidē ꝙ in vtraqʒ harū coniugationū eſt quedā prelatio ſiue pncipatus. Uir eniʒ principatur mulieri ⁊ pater filijs: non quideʒ ſicut ſeruis: ſed ſicut liberis: in quo differunt hi duo pncipatus a principatu deſpotico. Scōm eſt ꝙ hi duo pncipatus non ſunt vniuſmodi: ſed vir principat̄ mulieri politico pncipatu. i. ſicut aliqs qui eligit̄ in rectorē ciuitati ṗeſt: ſed pater ṗeſt filijs regali principatu: ⁊ hoc ideo: qꝛ pater hʒ plenariam poteſtatē ſuper filios: ſicut ⁊ rex in regno: ſed vir nō habet plenariā poteſtatē ſuper vxorē quantuʒ ad oīa: ſed ſm ꝙ exigit lex matrimonij: ſicut ⁊ rector ciuitatis hʒ poteſtatē ſuper ciues ſm ſtatuta. Tertio auteʒ māifeſtat hos duos pncipatus eſſe ſm nām: qꝛ ſemꝑ qꝺ eſt principalius in natura pncipat̄: vt ſupra habitū eſt. Sed maſculus eſt nāliter pncipalior femina: niſi aliqd accidat preter nām: ſicut in hoībus effeminatis. ⁊ ſilr̄ pater eſt nāliter principalior filio: ſicut antiquius iuniore: ⁊ perfectū imꝑfecto. ꝰ nāliter maſculus pncipat̄ femine ⁊ pr̄ filijs. ¶ Deide cū dic̄.

¶ In ciuilibus igitur officijs plerūqʒ commutatur is qui preeſt: ⁊ is qui ſubeſt: nam equales eſſe volunt ſm naturā nec quicq̄ differre attamen cum hic quidem preeſt: ille vero ſub-

eſt requirit differentia figuris ⁊ ſermonibus ⁊ honoribus: vt Amaſis inquit de pedū loto re. Enimuero maſcul⁹ ad feminā ſpita ſe hȝ.

Manifeſtat comparationes ꝑdictas: ⁊ primo nuptialis ꝑncipat⁹ ad politicū. Scḋo paterni ad regalē. ibi. (Filiorum autē imperiū ⁊c̃.) Oſtendit ergo ꝑmo comparationem quantū ad differentiā: q2 in ciuilibus principatibus tranſmutant̃ perſone ꝑncipantes ⁊ ſubiecte: qui eniȝ ſunt in officio ꝑncipatus vno anno ſubditi ſunt alijs: ⁊ hoc iō. q2 talē ꝑncipatū competit eſſe inter eos qui ſunt equales ſꝫm nām ⁊ in nullo differunt naturalr̃: ſed tn̄ tempore q̄ vnus ꝑncipat̃ ⁊ alij ſubijciunt̃. Induſtria vō humana adinuenit quandā differentiā ⁊ quantū ad figurā: que ↄſiſtit in exterioribus inſignijs: ⁊ quantū ad ſermones: q2 aliter nominant̃ q̄ ꝑus ⁊ aliter eos hoīes alloquunt̃. ⁊ ſilr quātum ad honores: q2. ſ. ciues quaſdā reuerentias exhibent ei qui eſt in ꝑncipatu quā ante nō exhibebant: ſicut Amaſis poeta dixit ð lotore pedū: ille enī qui eſt lotor pedū: ſi circumponerent̃ ſibi hꝯ iſignia ⁊ alia duo dona ſibi exhiberent̃ nō videret̃ a principe ciuitatis differre. ſic ergo pȝ ꝙ politicus ꝑncipat⁹ ꝑmutat̃ de ꝑſona in ꝑſonā: ſed h̄ nō cōtingit in ꝑncipatu maris ad feminā. nō enī qui eſt mas poſtea fit femina: aut econuerſo: ſed ſemper manet eodeȝ modo. Deinde cum dicit.

Filiorum autē imperiū eſt regiū: quod enī genuit: quodqȝ per amicitiā preeſt: ⁊ per etatem: id eſt ideȝ ꝙ ſpecies quedā regij imperij. Ideo bene Homerus de Ioue inquit. Hoīuȝ pater atqȝ deorū: ſic appellās oīum regē. Natura enī excellere regē opȝ: genere aūt eē eūdē: qḋ accidit ſeniori ad iuniorē: ⁊ parēti ad natū.

Comparat principatū paternū ad regalē ſꝫm ſimilitudinem: ⁊ dicit ꝙ principatus patris eſt regalis. In hoc enim principatu duo attendunt̃. ſcȝ ꝙ pr̄ qui generat principatur ſꝫm amorē. naturalr̃ enī amat filios: ⁊ iterū ꝑncipatur ſꝫm ſenectutē: quaſi hn̄s quandā naturalē ꝑrogatiuā etatis ſupra filios: ⁊ quantuȝ ad hoc eſt ſpēs. ideſt ſimilitudo ꝑncipatus regalis: ⁊ inde eſt ꝙ Homerus appellauit Iouem. i. ſūmū deū: patrē virorū ⁊ deorū. ſ. regē oīuȝ ⁊ hoīuȝ ⁊ ſupiorū ſubarū: quas deos vocabāt. Opȝ enī ꝙ rex: q ꝑpetuo ꝑncipat̃ ⁊ plenariā habȝ in oībus poteſtatē: differat a ſubditis ſꝫm nāȝ in quadā magnitudine bonitatis: ⁊ tn̄ ꝙ ſit i genere idētitatis ad minus ſꝫ ſpēȝ humanā: meli⁹ aūt erit: ⁊ ſi etiā vnitate gētis: ⁊ hec eſt cōparatio ſenioris ad iuniorē ⁊ generantis ad genitū: q. ſ. hȝ nālē ꝑrogatiuā perfectionis: iō aūt opȝ regē naturalr̃ differre ab alijs. niſi enī eſſet naturali quadā bonitate melior: nō eēt iuſtū ꝙ ſemꝑ dominaret̃ plenaria poteſtate ſibi equalibus: vt infra in tertio dicet̃. Sic igit̃ naturalis dn̄ia ſeparat principatū regalē a politico qui eſt ad equale ſꝫm nām: amor āt ſeparat ꝑncipatū regalē a tyrānico: qui nō ꝑncipat̃ ꝓpter amorē quē hȝ ad ſubditos: ſꝫ ꝑꝑ ↄmodū ꝓpriū. Dei. c. d.

Manifeſtū aūt: ꝙ plus ſtudij domeſtice diſcipline eſt circa hoīes: q̄ȝ circa poſſeſſiōes inanimatorū: ⁊ circa horū virtutes q̄ȝ circa v̄tutes poſſeſſionis: quas diuitias appellamus: ⁊ circa liberos magis q̄ȝ circa ſeruos.

Cōcludit ꝙ principalis intētio iconomici eſt circa iſtas duas coniugationes ꝑncipalior q̄ȝ circa alia. Magis eniȝ intendit circa hoīes q̄ȝ circa poſſeſſionē inanimatorū: ſit̃ tritici ⁊ vini ⁊ aliorū hꝯ: ⁊ magis debȝ intendere ad virtutem: per quā hoīes bene viuunt q̄ȝ ad virtutē poſſeſſiōis: per quā poſſeſſio bene procurat̃ ⁊ multiplicat̃: qḋ ſignat̃ noīe diuitiarū: ⁊ ſimilr̃ etiā magis ſtudet ad virtutē liberorū q̄ȝ ſeruorū: ⁊ hꝯ rō pōt aſſignari: q2 ꝑncipalis intentio cuiuſlibȝ eſt de fine. Res aūt inanimate querunt̃ ꝓpter hoīes ſicut ꝓpter finem ⁊ ſerui propter liberos vt eis miniſtrent. Deinde cum dicit.

Dubitatur autē vtrum preter miniſteria ⁊ corporalia opera ſit aliqua virtus ſerui excellentior: puta modeſtia: fortitudo: ⁊ iuſtitia: ⁊ alij huiuſmodi habitus: vel non ſit alia preter corporalia miniſteria. Ambiguitatem ſane id habet: nam ſiue ſit aliqua excellentiores erunt ſerui q̄ȝ liberi: ſiue non eſt aliqua cum ſint homines rationis participes: abſurdū videbit̃.

Quia fecerat mētionē de virtute liberorū ⁊ ſeruorū mouet de hoc queſtionē: ⁊ circa hoc tria facit. ꝑmo mouet q̄ſtionē. ſcḋo ſoluit eā. ibi. (Cōſtat igit̃ ⁊c̃.) tertio ex ſolutione mouet iterū aliā queſtionē. ibi. (Dubitabit vō ⁊c̃.) Circa ꝑmū duo facit. Primo mouet queſtionē circa dominuȝ ⁊ ſeruū. Scḋo circa alios ꝑncipat⁹. ibi. (Eadē eſt fere ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ de ſeruis pōt eē quedā dubitatio: manifeſtū eſt enī ꝙ ſeruus debȝ habere quādā virtutē organicā ⁊ miniſtratiuā: per quā ſcȝ ſciat ⁊ poſſit exequi mandatū dn̄i ⁊ ei ſeruire: ſicut ſupra dictū eſt: ꝙ ſunt quedam ſeruiles ſcie. Sꝫ dubitatio eſt vtrū preter hꝯ v̄tutes ſit aliqua alia dignior virtus ↄueniēs ſeruo: ſicut ſunt virtutes morales: vt temperantia: fortitudo: iuſtitia: ⁊ alia hꝯ: vel nulla virtus cōpetat ſeruo niſi que pertinet ad corporalia ſeruitia: ⁊ dicit ꝙ ex vtraqȝ parte videt̃ eſſe dubitatio: quia ſi competit ſeruus hr̄e hꝯ virtutes ſicut ⁊ liberis: in nullo videbunt̃ differre a liberis. imo excellētiores videbunt̃ qui ⁊ ſeruorū ⁊ liberorū v̄tutibus polleant. Ex alia parte incōueniēs videt̃: ſi cū ſint hoīes rōne cōmunicantes nō habeāt v̄tutes: qb⁹ hoīes viuūt: ſꝫ rōnē. Deīde c. d.

Eadem eſt fere queſtio de muliere ⁊ puero: vtrū ⁊ horū ſint virtutes ⁊ oporteat mulierē eſſe modeſtam ⁊ fortem ⁊ iuſtam: ⁊ an puer ſit intēperans ⁊ modeſtus vel non. Et vlr̄ id querendum eſt de natura imperantis ⁊ parentis: vtrū eadē virtus: an alia. Si enim oportet vtroſqȝ participes eſſe virtutis: cur tandem alter imperare debet: alter parere? Nō enim ſꝫm magis ⁊ minus poſſunt differre: nā iperare ⁊ parere ſpecie differunt ⁊ non ſꝫm magis ⁊ minus. Sin vero alium opȝ aliū non: admirabile eſt: nam ſi imperans non erit temperatus: ⁊ iuſtus: quomodo bn̄ iperabit? Sin is cui imperatur: quomodo bene parebit? Intemperatus enim ⁊ timidus nihil faciet vt oportet.

Mouet eandē qōnem in alijs ꝑncipatib⁹: ⁊ dicit ꝙ idē qḋ queri t̃ de ſeruo: pōt etiā queri de muliere ⁊ puero. vtrū ſcȝ oȝ eſſe mulierē temperatā ⁊ fortē ⁊ iuſtā: ⁊ ſimilr̃ puerū vel nō. ⁊ hec etiā queſtio pōt moueri naturalr̃ in omni ꝑncipatu: vtrū. ſ. ſit eadē virtus ꝑncipantis ⁊ ſubiecti vel non: ⁊ obijcit ad vtranqȝ partē: q2 ſi opȝ ⁊ principantem ⁊ ſubiectū participare bonitate virtutis. nulla ratio erit ꝙ vnus debeat ſubijci ⁊ alius ꝑncipari ſemꝑ. i. per totā vitā ſuā. ſequus aūt eſſet ſi ſucceſſiue ſubijcerent̃ ⁊ ꝑnciparent̃

ſicut

ſicut accidit in politico principatu:nec pōt dici q virtus principantis τ ſubiecti differant ſm magis τ minus:magis enim τ minus non variant ſpeciē:ſed pncipari τ ſubyci differūt ſpē.Unde nō videt̃ ſufficere ad drīam pncipā tis τ ſubiecti:q vnus babeat plus de virtute ꝗ alius.Ex alia parte ſi dicat̃ q opȝ vnū hr̄e virtutē:nō autē alium: ſequit̃ etiā incōueniēs:qꝛ ille q pricipat̃ ſi nō erit ſobri⁹ τ iuſtus nō poterit bene pncipari. Si vō ſubiect⁹ nō hēat bas vtutes nō poterit bn̄ ſubyci: qꝛ ꝑpter intēperantiā3 vel timorem frequenter omittet facere ea que oportet:τ ſic non bene ſubyceretur.℄ Deinde cum dicit.

℄ Conſtat igitur oportere vtroſq3 babere virtutem:ſed in ipſa virtute eſſe differentiā:quēadmodū in bis qui natura obediunt. Id aperte in animo inſpicit:eſt eni in animo qō natura imperat τ qō paret:quorū diuerſam cēſem⁹ eſſe virtutē:vt rationē babentis τ irrationalis. Patȝ eodē modo ſe babere in alijs. Itaq3 pleraq3 ſunt natura imperantia τ parētia:alio.n. modo liber preeſt ſeruo:τ maſculus femine: τ vir puero:τ oībus inſunt partes anime ſed differunt. Seruus eni oīno nō bȝ deliberandi arbitriū:mulier vero babȝ quidē ſed inualidū: puer autē babȝ ſed imperfectū. Eodē modo ſe babere neceſſe eſt circa morales ꝟtutes:putādū eſt oēs participes eſſe oportere:ſed non eodē mō:ſed quantū cuiq3 opus eſt. Ex quo fit:vt is qui iperat perfectā virtutē babere debeat moralem:nam eius opus eſt ſimplr̄ precipientis:ratio aūt precipit atq3 preſidet:aliorum vero vnuſquiſq3 quantū ſibi competit. Quare patȝ virtutē moralē eſſe oium ſupradictoꝝ:nec eade3 modeſtia mulieris τ viri:neq3 fortitudo:neq3 iuſtitia vt Socrates putabat: ſed illa quide3 iubens fortitudo:bec vero obediens:eodem modo τ in alijs.

℄ Soluit propoſitā dubitationē:τ pmo ꝑponit ſolutionē in generali.ſcdo in ſpāli.ibi.(Palam autē id magis τc.) Cōcludit aūt pmo ex rōnibus inductis ad vnā partem q neceſſe eſt q tā pncipans ꝗ ſubiectus participent ꝟtute: aliter eni3 neq3 vnus bene pnciparet̃:neq3 alius bn̄ ſubyceret̃:ſed eſt quedā drīa ꝟtutis vtriuſq3.τ boc manifeſtat per ea que ſubyciunt̃ alijs naturalr̄:τ ponit exemplū3 in partibus aīe:cui⁹ vna pars nālīter ſubycit̃.ſ.pars irrationalis:vt iraſcibilis τ ꝯcupiſcibilis.Ponim⁹ autē vtriuſq3 partis eſſe aliquā virtutē ſed differentē.nam virtus rōnalis partis eſt prudentia:ſȝ virtus irrōnalis ptis eſt tēperātia τ fortitudo:τ alie hmōi virtutes.Unū manifeſtū eſt q eodē modo ſe bȝ etiā in alijs que principant̃ τ ſubyciunt̃ ſȝ nām:τ qꝛ natura diuerſificat̃ in diuerſis:ideo ſm naturā ſunt diuerſa:que pncipant̃ τ ſubyciunt̃. Alio eni3 modo bomo liber principat̃ ſuo ſeruo:τ maſculus femine:τ vir puero:vt etiā ſupra babitū eſt.Omnibus aūt alijs inſunt partes anime:que dicte ſunt. Unde τ virtutes eaꝝ oībus premiſſis inſunt:ſed differenter. Et boc pmo manifeſtat quantū ad partē rationale3:ad quam pertinet conſiliari. Seruus eni inquantū eſt ſeruus nō babȝ conſiliū de ſuis actibus.Cuius ratio eſt:qꝛ cōſiliamur de bis que ſunt in poteſtate noſtra:ſeruus autē nō bȝ actus ſuos in ptāte ſua ſed ſunt actus eius in ptāte dn̄i. Unde ſeruus nō bȝ liberā poteſtatē conſiliandi:ſed femina cum ſit libera babet poteſtatē cōſiliandi:ſed conſiliū eius eſt inualidū. Cuius ratio eſt:qꝛ ꝑpter molliciē nāe ratio eius infirmiter inberet cōſiliatis:ſed cito ab eis remouet̃ ꝑpter paſſiones aliquas.puta cōcupiſcentie vel ire vel amoris vel alicuius hmōi.pueri aūt hn̄t cōſilium ſed imperfectum:cuius rō eſt: qꝛ nō hn̄t perfectū vſu3 rationis vt poſſint ſingula diſcutere que ſunt in cōſilijs attēdēda:τ ſic diuerſimode ſe babent ad id qō eſt rationis:ſimilr̄ etiā cōſiderādū eſt τ circa morales virtutes:oēs eni participant ipſas:ſed non eodē modo:vnuſquiſq3 eni ea participat quantū eſt neceſſariū ad propriū opus. Unde ille qui principat̃ ſiue ciuitati ſiue ſeruis:ſiue mulieri:ſiue filijs:opȝ q babeat perfecta3 virtutē moralē:qꝛ opus eius eſt ſimplr̄ opus architectonis.ideſt pncipalis artificis:ſicut eni pncipalis artifex dirigit τ imperat miniſtris artis qui manu operant̃:ita pnceps dirigit ſuos ſubiectos.τ ideo babȝ officiū rōnis:qō ſe babȝ ſilr̄ vt pncipalis artifex ad inferiores ptes anime: τ ita opȝ q ille qui pncipat̃ babeat rōne3 perfectā:ſȝ vnuſquiſq3 aliorū qui ſubyciunt̃ tantū babȝ de rōne τ de virtute quantū ille qui principatur immittit ipſis.ideſt tantum opȝ qō babeant q ſufficiant ſequi directionē principātis implendo mandata ipſius:τ ſic pȝ q oium predictorum eſt aliqua moralis virtus.ſ.vt temperātia:fortitudo:τ iuſtitia:nō tn̄ eadem eſt viri τ mulieris τ aliorū ſubiectorū ſicut putauit Socrates:ſed fortitudo viri eſt ad principādum:vt ſcȝ ꝑpter nullū timorē ꝑtermittat ordinare quid faciendū ſit:ſed in muliere τ in quolibet ſubdito oȝ q ſit fortitudo ſubminiſtratiua:vt.ſ.ꝑpter timorē nō ꝑtermittat facere ꝑprium miniſteriū:ſic etiā differt fortitudo in duce exercitus τ in milite:τ ſicut dictū eſt de fortitudine ita dicendū eſt de oībus alijs virtutibus que in pncipāte quidē ſunt principatiue:in ſubiectis aūt miniſtratiue:τ ꝑ boc pȝ q non drn̄t ſolum ſm magis τ minus boꝝ virtutes:ſed aliqualiter ſm rationē.℄ Deinde cum dicit.

℄ Patet aute3 id magis particulariter conſiderantibus:nam qui vniuerſalr̄ dicūt q bene ſe babere animu3 virtus eſt τ recte agere:aut aliquid tale:ſeipſos decipiunt. Multo enim melius dicunt qui enumerāt ꝟtutes:quemadmodum Gorgias:ꝗ qui ita diffiniunt. Quapropter opȝ:ſicut poeta de muliere dixit:ita cenſere in omnibus. Mulieri decus affert taciturnitas:ſed non ite3 viro. Cū vero puer ſit imperfectus:patet q τ buius virtus nō ipſius ad ſeipſum eſt:ſed ad perfectū:τ ducē:ſimilr̄ τ ſerui ad dominū. Poſuimus aūt ſeruū eſſe vtilē ad neceſſaria:itaq3 patet ipſum virtute idigere parua τ tanta:vt neq3 ꝑpter intemperantia3: neq3 propter timiditatē in operibus deficiat.

℄ Manifeſtat q dixerat magis in ꝑticulari:τ dicit q. B qō dictū eſt magis erit manifeſtū bis qui volunt cōſiderare magis in particulari:qꝛ illi qui de actibus bumanis volunt dicere in vlī tn̄ decipiunt ſeipſos:qꝛ non poſſunt plene peruenire ad veritatē:ſicut ſi aliquis eſſet contētus vt ſciret q virtus eſt:per quā aīa bene ſe bȝ:aut per qua3 bomo iuſte operat̃:vel aliquid aliud talium:τ nibil plus vellet ſcire de virtute deciperet ſeipſum imperfectā τ inutilem babens ſciam de ꝟtute. Multo eni melius dicūt

illi qui enumerāt vtutes in ſpeciali:ſicut Gorgias fecit:q̄
illi qui dicūt ſolum in genere aliq̄ualiter:ratio eſt: q2 actus
ſunt circa ſingularia:vn̄ ea que ad actus ꝑtinēt in ꝑticula
ri ſunt cōſideranda:ꝛ iō ſicut qdā poeta dixit de muliere
quiddā particulariter ad eius virtutē pertinēs:ita etiā eſt
exiſtimandū in oībus. Ad mulieris eni ornatū vel hone
ſtatē ꝑtinet ꝙ ſit tacita:hoc eniꝫ ex verecundia ꝓuenit q̄
mulieribus debeť:ſed hoc ad ornatū viri nō pertinet:ſed
magis ꝙ ſicut decet loquať. Vn̄ ꝛ apľs monet ꝙ mulie
res in eccleſijs taceant:ꝛ ſiquid dicere volunt domi viros
ſuos interrogent:ſed q2 puer eſt imperfectus virtus eius
nō eſt ad ſeipſuꝫ.i.vt ſm ſuū ſenſum regať:ſed vt diſpo
nať ſm ꝙ eſt cōueniēs ad finē debitū ꝛ ad obediendum
ductori.ſ.pedagogo. Vn̄ in eccleſiaſtico ſapiēs dicit. Nō
des filio tuo ꝑtāte in iuuētute:ꝛ ne deſpicias cogitatus il
Lec.2ª. lius.ſilr etiā vtus ſerui eſt in ordine ad dn̄m. Dictū eſt.n.
ſupra ꝙ ſeruus eſt vtilis ad neceſſaria vite:vnde indiget
qdē vtute ſed parua ꝛ tāta vt nō deficiat ab his que debꝫ
oꝑari ꝑꝑ intēꝑantiā cōcupiſcētie vel ꝓpter timiditateꝫ.

Dubitabit vero aliquis ſi verū eſt:qđ
nunc diximus:vtrū artifices opꝫ ha
bere virtutē:nā ſepe ꝑꝑ intēperantiā
deficiunt in operibus. Lectio. XI.

Soluta precedenti dubitatione hic mouet quandā aliā
dubitationeꝫ que ex premiſſa ſolutione oriť:ꝛ circa h̄ tria
facit.p̄mo mouet dubitationē.ſcđo ſoluit eā ibi.(Vel h̄
lōge differt ꝛc̄.)Tertio iducit quoddā correlariū ex ſolo
In p̄ce ne poſita ibi.(Pa tet ergo ꝛc̄.)Eſt ergo dubitatio de hoc
dēn lec. qđ ſupra dictū eſt:ꝙ opꝫ ſeruū hr̄e quandā vtutē:ne ꝑꝑ in
temperantiā aut timorē deficiat ab oꝑibus:pari rōne vi
debiť ꝙ artifices ad hoc ꝙ ſint boni artifices oporteat
hr̄e aliquā virtutē:cū multotiēs cōtingat ꝙ ꝑꝑ intempe
rantiā vel alia vitia defectū faciāt in ſuis operibus:vtpu
ta negligenter agētes dū aliqs itendūt. Deide cū dicit.

Vel hoc longe differt:naꝫ ſeruus quidē ad
heret nobis cōmunione vite:ille aūt remotior
eſt:ꝛ tantū ſibi cōpetit vtutis quantū ſeruitu
tis. Vilis eni artifex īdeterminatā quandā ha
bet ſeruitutē:ꝛ ſeruus eſt ſm naturam:ſed ne
mo ſutor: aut alius opifex.

Soluit ꝓpoſitā dubitationē ꝛ dicit ꝙ magna drīa eſt i
ter ſeruū ꝛ artificē:ꝛ hoc ꝓbat ꝑ duas rōnes:q̄rū p̄ma ē.
Lec.2ª. q2 ſeruus in aliquo eſt particeps vite:ideſt cōuerſationis
humane inquātū eſt ſeruus. Dictū eſt eni ſupra ꝙ ſeruus
eſt inſtrm̄ in his que pertinēt ad actionē.i.ad ꝯuerſatōeꝫ
hoīuꝫ:ꝛ ideo cū virtutes morales perficiant hoīem in cō
uerſatione humana:opꝫ ꝙ ſeruus ad hoc ꝙ ſit bonus ꝑti
cipet aliquid de vtute morali:ſed artifex remotius ſe ha
bet a conuerſatione humana:nō eni operatio artificis in
quantū hꝰ eſt circa agibilia cōuerſationis humane:ſꝫ cir
ca aliqua artificia:que dr̄ factibilia:vn̄ aliqs dr̄ bonus
artifex:vtputa bonus faber nō ex hoc ꝙ bonus ſit:ſed q2
pōt facere bonos cultellos:etiā ſi male vtať vel negligen
ter ſua arte:ſed tn̄ intantū imittit de virtute in ſua opera
tione inquantū exhibet de ſeruitute ad cōuerſationē hu
manā:ſicut videmꝰ ꝙ aliqui artifices.i.mercenarij:vtpu
ta coqui hn̄t quandā determinatā ſeruitutē:dū deputanť
ad quedā ſpecialia miniſteria ꝛ ſeruiunt:ꝛ ſm hoc idigēt
vtute morali ad hoc ꝙ ſint boni in miniſterio. Scđaꝫ
rōnē ponit ibi.(Et ſeruus eſt ſm nām ꝛc̄.)q2 ſeruus eſt
de his q̄ ſunt a nā:ꝓbatū eſt eni ſupra ꝙ aliqui ſunt nālr
ſerui:ſed nullus eſt coriarius vel vllius artis artifex a nā:
ſed oēs artes ſunt adinuente per rōnem. Virtus autē ad
ea ſe hꝫ que ſunt nobis a nā. Habemus eni naturalē quā
dā iclinationē ad virtutē:vt dictū eſt in ſcđo ethicoꝝ. vn̄ Lec.p̄ª.
pꝫ ꝙ ad hoc ꝙ aliquis ſit bonus ſeruus indiget vtute mo Cap.p.
ralī:nō aūt ad hoc q̄ ſit bonus artifex. Deide cū dicit.

Patet ergo ꝙ huius quidē virtutis cauſam
eſſe oportet dominū ſeruo:nō eū qui doctrinā
habet in operibus dominicā. Quapropter nō
bene dicūt qui ſeruos ſpoliant rōne: dicentes
precepto vti dumtaxat:ammonendi ſunt eniꝫ
magis ſerui q̄ꝫ pueri. Et de his in hunc modū
determinatum ſit.

Infert qđdam correlariū ex dictis. dictuꝫ eſt eni ꝙ ſer
uus indiget virtute:opꝫ aūt ꝙ hō qui habꝫ inclinationē
ad virtutē cōſequať virtutē ſtudio alicuius gubernātis:ſi
cut ciues debēt fieri virtuoſi ꝑ legiſlatorē:vt dicitur in ſcđo
etbicoꝝ. Unde manifeſtū eſt ꝙ hꝰ vtutis:quā ſeruus dꝫ Lec.p̄ª.
hr̄e ad hoc ꝙ ſit bonus:dominus eius dꝫ ei eſſe cauſa in Cap.p.
ſtruendo eū qualr̄ agere debeat:ꝛ puniendo ſi male facit:
ꝛ remunerando ſi bene.ſed non eſt dōꝫ ꝙ ad dominū ꝑti
neat ꝙ habeat dominalē quandā ſcientiā que doceat ope
ra ſeruilia ipſum ſeruū:puta ꝙ doceat ipm̄ coquinare vl̄
aliqua hꝰ facere:ſed debet eū docere quō ſit temperatus
ꝛ humilis ꝛ patiēs ꝛ alia hꝰ. Unde non dicūt bene qui di
cunt:ꝙ nō eſt rōne vtenduꝫ ad ſeruos ſed ſolo precepto.
Magis eni debemus ſeruos monere ad virtutē q̄ꝫ filios
pueros:q2 nondū ſunt ita capaces monitionis:ꝛ de his q
dem ſic determinatum ſit. Deinde cum dicit.

De viri autem ꝛ mulieris filiorumq3 ꝛ pa
tris virtute ꝛ conuerſatione adinuicem quid
recte vel contra:ꝛ quomodo oportet hoc qui
dem facere:ab illo autem abſtinere:in his que
de rep. neceſſe eſt intueri.

Excuſat ſe a diligentiori determinatione de duabus
alijs coniugationibus:ꝛ circa hoc tria facit.p̄mo exponit
excuſationē.ſcđo aſſignat rationē dictoꝝ ibi.(Naꝫ cum
omnis ꝛc̄.)tertio cōtinuat predicta dicēdis ibi.(Quare
cum de ꝛc̄.)Dicit ergo p̄mo ꝙ in his que dicenda ſunt de
ciuitatibus neceſſariuꝫ eſt tractare de virtute mulieris ꝛ
viri:ꝛ patris ꝛ filioꝝ:ꝛ collocutiōe vel cōuerſatione eoꝝ
adinuicē:quid in hoc ſit bene:ꝛ quō illud qđ eſt bonuꝫ ſit
procurandū:ꝛ illud qđ ſit malū ſit vitandū:ꝛ ita ad p̄ſens
anteq̄ꝫ de politicis dicamus determinari hic nō poſſunt.
Deinde cum dicit.

Nam cum omnis domus ſit ciuitatis pars:
illi autem domus:partis aūt virtus ad totum
reſpicere debeat:neceſſarium eſt reſpicientes
ad remp. filios vxoreſq3 inſtituere. Siquideꝫ
refert ad rectam inſtitutionem reip. pueros ꝛ
mulieres eſſe bene inſtitutos. Enimuero refe
rat neceſſarium eſt:nam mulieres media pars
ſunt hominum liberoruꝫ:ex pueris autem ſu
muntur:qui remp. gubernant.

Aſſignat duas rōnes q̄re ꝑdicta oporteat determinari
circa politias:quarū p̄ma eſt:q2 diſpoſitionē partis opor
tet cōſiderare in cōparatione ad totū:ſicut diſpoſitioneꝫ
fundamenti in cōparatione ad domū:ſed domus eſt ꝑs
ciuitatis:ad quā p̄mo pertinent iſte due cōiugationes.ſcꝫ
patris ꝛ filij:viri ꝛ vxoris:vn̄ ſm cōparationē ad politias
oporteret

opꝫ cõſiderare qualr ſint erudiẽdi pueri ⁊ vxores. ❡ Secundã rationẽ ponit ibi. (Siquidẽ refert ⁊c̃.) Ea eni quorũ diſpoſitio facit differentiã circa bonitatẽ ciuitatis ſunt conſideranda in politijs. Sed hõ ſunt inſtructiones puerorꝫ ⁊ mulierũ quõ vtriqꝫ ſint boni: qꝛ mulieres ſunt media pars hoĩuꝫ liberorꝫ qui ſunt in ciuitate: ex pueris aũt creſcunt viri quos opꝫ eſſe diſpẽſatores ciuitatis. ğ in politijs determinandum eſt de inſtructione filiorum ⁊ vxorum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quare cum de ſeruis determinatum ſit: de reliquis autem in alijs ſit dicendum: omiſſis ꝑpoſitis tanq̃ꝫ finem habentibus: alio ſumpto principio illa diſcutiamus: que tradita ſunt de optimo ciuitatis ſtatu.

❡ Cõtinuat dicta dicendis ⁊ dicit: ꝙ qꝛ determinatuꝫ eſt de ſeruis: ⁊ de reliquis aũt dõm eſt in alijs: ideſt ſequentibus: q̃ ad politias ꝑtinẽt: debem⁹ ad pñs dimittere iſtos ſermones ꝑtinẽtes ad diſpẽſatione dom⁹ taq̃ꝫ iã ꝯſumationẽ hñtes: ⁊ faciemus aliud pn̄ꝯſiderãdo ea que dicta ſunt ab alijs de optima politia: ⁊ ſic terminaṫ p̃mus liber.

❡ Finis p̃mi libri politicorꝫ Ariſtotelis.

❡ Excellẽtiſſimi theologie ꝓfeſſoris magr̄i Ludouici valentie ꝓcuratoris ordinis predicatorꝫ ad reuerẽdiſſimuꝫ in xp̄o prẽꝫ ⁊ dñm dñm. F. cardinalẽ Seneñ. Epithoma per cõcluſiones p̃mi lib. politicorꝫ Ariſtotelis.

❡ Omnem ciuitatẽ alicuius boni gratia inſtitutam: cum omnis ſocietas ab aliquo conſtituta ſit: agens vero quodcũqꝫ alicuius boni aut veri aut extimati cauſa agat.

❡ Ciuitas autem: que omnes complectitur cõmunitates optima eſt atqꝫ optimi: iõ p̃cipuiqꝫ boni gratia eſt.

❡ Primã ſocietatẽ maris eẽ: ⁊ femĩe ꝯiugationẽ: q̃ ⁊ cõis rebus rõne carẽtib⁹ eſt: ⁊ ſine q̃ humanũ gen⁹ nõ põt eẽ.

❡ Aliã deinde ſocietatẽ eſſe dñi ⁊ ſerui que a nã eſt ꝓpter ſalutẽ: vt qui videlꝫ mẽte imbecilles ſunt a ſapientib⁹ eis obſequẽdo regaṅt: ⁊ qui inualidi corpore: aĩo v̓o robuſti ſapienter res diſpoſitas ꝑ ſubiectos exequantur.

❡ Societas autẽ maris ⁊ femine ab ea que eſt ſerui ⁊ dñi diſtat: ſiqdẽ femina ğnationi apta eſſe debꝫ: ac nã ĩbecillis. ſeruus v̓o ad labores idoneus: propterea reprehendenda eſt barbara ꝯſuetudo q̃ femina ꝓ ſerua vtiṫ ⁊ ecõtra.

❡ Domus p̃ᵃ ꝯſtituiṫ ex duab⁹ ſocietatib⁹: maris. ſ. ⁊ femine: ſerui ⁊ dñi: cũ vna ad ğnationẽ ſit: alia v̓o ad ſalutem. illa v̓o cõmunicatio que pñs ⁊ filij diciṫ ex prima oriṫ.

❡ Societas ⁊ cõmunicatio domeſtica eſt in actus quotidianos: vt veſci: calefieri: ⁊ alia huiuſmodi.

❡ De cõmunitate vici.

❡ Cõmunitas vici ex plibus domibus cõſtat non in act⁹ domeſticos ſed extneos: vt mercari ac pugnare deſtinata.

❡ Huiuſmodi ſocietas vici a nã ꝑficiſciṫ cũ ex ꝓpagatione filiorꝫ: que maxime nãlis eſt: pluralitas vicinorꝫ domorũ procedat: ex qua deinde multitudine vicus habetur.

❡ De cõmunitate ciuitatis.

❡ Ciuitas ex pluribus vicis cõſtat: ⁊ eſt perfecta cõmunitas que oĩa continet que ad vitã humanã ſunt neceſſaria ⁊ qua ꝑuenit nõ ſolũ viuere: ſed etiã bene viuere: cũ vitaꝫ hominũ per leges ad virtutem ordinet.

❡ Societas ciuilis eſt nãlis: ex nãlib⁹ eni cõmunitatibus: domeſtica. ſ. ⁊ ꝯuicanea ꝓpagaṫ ⁊ earũ finis ẽ: cũ optimũ qddã ſit in oĩ cõmunitatũ gñe: dignũ aũt eſt finẽ rerũ nãliũ ⁊ ex nãlibus cõſtitutũ rebus eſſe quid naturale.

❡ Hõ ẽ aĩal nãlr ciuile: ciuitas. n. nãlis eſt: que nõ niſi hominũ ꝯgregatio eſt. Quid eni nã ſermonẽ homini cõceſſiſſet: ſiqs v̓o ſolitari⁹ ẽ ꝑp nãꝫ: aut neq̃ ẽ aut potiũ q̃ꝫ hõ.

❡ Ciuitas ẽ p̃or q̃ꝫ dom⁹ ⁊ hõ nã ⁊ ꝑfectiõe: ps nãqꝫ nãlis eſt nã toto poſterior: cũ n̄ niſi ⁊ toti⁹ formã ſuã hẽat ⁊ ſpẽꝫ ⁊ opationẽ: ſiẽ pes hũan⁹ ex for⁹ hũana: eodẽqꝫ mõ nec hõ ſufficiẽtẽ hꝫ fruitionẽ niſi ps ſit ciuitati ⁊ ĩ ciuitate viuat.

❡ Hominibus ineſt naturalis impetus ad ciuileꝫ ſocietateꝫ ſicut ad virtutes: cum per ciuilem ordinem homo ad iuſtitiam reducaṫ: vt ad optimam vite frugem.

❡ Poſſeſſiua pars eſt iconomice: dom⁹ eni ꝯſtare non põt abſqꝫ neceſſarijs ad vitã hũanã: q̃ ꝑ poſſeſſiuaꝫ habentur.

❡ Res v̓o poſſeſſe iſtr̃a ſunt gubernatoris dom⁹: q̃ꝫ qdã ſunt iaĩata ſiẽ lect⁹ veſtis: qdã aĩata: vt ſeru⁹: ğ iſtr̃m eſt ſuper iſtr̃a ea mouẽs ad ꝑficiẽdũ iperiũ dñi iaĩatis nõ agnitũ: q̃ ẽt iſtrorꝫ dñia in artib⁹ inueniṫ: ſed tñ diſtat ꝙ inſtr̃a artiũ factiua ſunt: artis. n. finis eſt facere: arte nãqꝫ preter opationẽ aliqd ꝯficiṫ: domus v̓o ⁊ gubernatoris ei⁹ iſtr̃a actiua ſunt: nihil enim ex his preter vſum haberi poteſt. vnde ⁊ domeſtice diſcipline finis eſt actio.

❡ Seruus eſt poſſeſſio dñi: ⁊ res etiã dñi veluti ⁊ õ ceteris poſſeſſionibus ſolemus dicere que ad poſſeſſionem ea cõ ferunṫ habitudine qua pars ad totum: que non mõ pars dicitur: ſed ⁊ res totius ſicut manus hominis.

❡ Patꝫ ex dictis hãc eẽ aptã ſerui diffõnẽ: ſeru⁹ ẽ organũ aĩatũ actiuũ ſeparatũ alteri⁹ hõ extris: organũ qdẽ genus eius exp̃mit: aĩatũ v̓o ab iaĩatis organis ſepat: ſꝫ actiuũ ab aĩatis organis artis. ſeparatũ aũt diuidit ab aĩatis actiuis: ⁊ q̃ ſunt ꝑtes ipſius aĩalis alterius exiſtẽs a libero qui qñqꝫ miniſter eſt in domo: hõ exiſtens a iumẽtis diſiungit que ⁊ animata ⁊ actiua ⁊ ſeparata ⁊ alterius ſunt.

❡ Seruit⁹ ẽ nãlis ⁊ expediẽs: in oĩ eni mltitudine ex multis ꝯſtituta nãle eſt qddã iperare: qddã parere: ⁊ illud etiã expedit: vt pꝫ maxime in aĩalib⁹: in qb⁹ aĩa p̃dominaṫ corpori: ⁊ rõ appetitui: niſi aliqd ꝑter nãm accidat: hõ etiam ceteris aĩalibus p̃eſt: ⁊ id cõducit ad ſalutẽ eorꝫ: ⁊ qbus hõ magis accidit: vt mãſuetis meliora ſũt. Maſculus quoqꝫ naturalr femine p̃ncipaṫ: ⁊ id ei expediens eſt: in multitudine ğ hoĩuꝫ ⁊ nãle ẽ ⁊ ꝯducẽs: vt qdã dñeṫ ⁊ qdã ſeruiat.

❡ Hi debẽt eẽ nãlr ſerui ğ tñ diſtãt a ceteris: qs dignũ ẽ dñari nã q̃tũ corpus ab aĩa: ⁊ beſtia ab hoĩe: hi ſũt ğ imbecilles mẽte ⁊ robuſti corpe: qb⁹ certe expedit regi: ⁊ qui ad exequẽda iuſſa apti ſunt. Uñ ⁊ nã dñaꝫ poſuit iter liberorꝫ corpa ⁊ ſeruorꝫ: vt illorꝫ molle ſit cõtẽplationi idoneũ: horꝫ v̓o ſolidũ exercitationi corporee cõmoduꝫ: niſi forte aduerſuꝫ nãe aliqd ꝯtingat: ⁊ ſi magna differẽtia in corporis elegantia coniecturã facit dignũ hos pre illis ſubijci: iuſtius eſt differentiã animarum ex hoc promereri.

❡ Iumẽta ⁊ ſerui nõ vno mõ ſubſunt: qꝛ ſeruus ꝯſilio precepto obtẽperat: iumentũ v̓o paſſione adduciṫ: modicum tamen plus vtilitatis ſeruus affert iumento.

❡ Seruitus qdã legalis eſt: qua bello capti ſerui efficiunṫ victorꝫ: ⁊ hec quodãmõ iuſta eſt nõ ſimplr: partim qꝛ bellũ ꝯtingit plerũqꝫ iniuſtũ eſſe: partiꝫ qꝛ cõtingit ſapiẽtes ab iſipiẽtib⁹ ſuperari: quodã tñ mõ iuſta eſt: ⁊ ad cõmoditatem humanã: iquãtũ ſic victi ſeruanṫ vt ſeruiãt: accẽdũṫ hoc premio hoĩes ad fortiter pugnandũ: tũ qꝛ coniectura ſit: victorem virtute aliqua excellere.

❡ Inter ſuos nãli ſuitute ⁊ dños amicitia eẽ põt: cõicant eni in his q̃ vtriſqꝫ ꝯducũt: ſꝫ iter ſuos ğ lege ac violẽtia ſubſunt eorũqꝫ dños nõ põt eẽ amicitia: cũ nõ cõicẽt i expediẽtib⁹ ciuilibꝫ: ⁊ ſi. n. eos ſuari expediat: nõ tñ ſeruire.

❡ Dominatiua ⁊ a politica ⁊ ab iconomica differt: a politica qdẽ ꝙ illa ſit liberorꝫ: hec v̓o ſeruorꝫ: ab iconomica ꝙ illa ſit oĩum: qui in domo exiſtunt: hec ſeruorꝫ tñ: politica

quoqꝫ ⁊ iconomica diſtent: ꝙ iconomica vnius principatus ſicuti perſiſtere poſſit: politica vero multorum.

¶ Dominatiua ſcientia minime eſt: dominus eniꝫ non a ſcientia: ſed a nāli dominādi aptitudine dicit̄: huic tamē quedā ſcia vtendi ſeruis adiungit̄: que nō multi precij ſit cuiꝫ facile ſit precipere: vnde ⁊ neglecta alteri cōmittit̄: ⁊ ſcia acquirendi eidē ꝯnexa eſt: aro. ſ. militaris ⁊ venatiua hac enim boues: illa iumenta ſeruire cōpellimus.

¶ Poſſeſſiua iconomica nō eſt nec ꝑs eius: cū iconomice ſit vti reb⁹ poſſeſſis: poſſeſſiue acqrere. ſubminiſtrat vō ei ſic ꝓbēs iſtrꝫ quo opat̄: queadmodū frenefactoria eq̄ſtri

¶ Poſſeſſiua que cibū acqrit quedā paſtoralis eſt: q̄dam agricultiua: quedā furtiua: q̄dā venatoria: q̄dā piſcatiua: ⁊ nālis eſt: acquirit enī cibū qui nobis a nā ꝓparat̄: ſic etiaꝫ in ꝑncipio genitis aut lac: aut qđ in ouo ſupfluū eſt natura miniſtrat: ꝓdatiua tamen nālis eſt: ſi ⁊ beſtias ⁊ barbaros quos a natura dignum eſt ſeruire: ſeruos eſſe faciat.

¶ Differentia cibo ꝝ dīam infert anīaliū: ac etiā in hūana cōuerſatione: bruta enī que ex carnibus alioꝝ veſcūt̄ ſolitudine gaudent: que herbis ac fructibus gregatim viuunt: ⁊ ſic in hoibus euenit: vt qui abſqꝫ labore victū querunt paſtores ſint: ⁊ alij alio modo ſe habeant.

¶ Poſſeſſiua que cibū acquirit finita eſt: eſt. n. inſtrm iconomice: inſtrā vō ⁊ multitudine ⁊ magnitudīe finita ſūt.

¶ Que pecuniā acquirit naturali poſſeſſiue nō eſt eadem: cum poſſeſſiua natura inſtituta ſit: que vero pecuniā acqrit experimento ac induſtria comparatā.

¶ Duplici reꝝ vſu extite ꝓprio: cuius. ſ. grā res effecta eſt: vt eſt calcei calceare: altero neceſſitatis gratia: vt eſt commutatio rei: vt per eā his traditis: qbus abūdamus ea quibus egemus ꝯ nobis tribuant̄: ꝯmutatio certe rei ad nāe cōmoditatē inuenta eſt: qꝛ in his verſat̄ que nāe ſubueniunt: hinc eſt ꝙ nūmulatoria nō eſt a nā que pecunias cōmutat: quibus natura non ſuſtentatur.

¶ Sed cum interdū ꝯmutatio in diſtātibus multiꝫ locis ſit facienda: ad que graue ſatis ⁊ difficile eſt aduehere res cōmutandas: hinc iuentio pecunie proceſſit: quā cōmode poſſumus deferre: illis itaqꝫ ſua magnitudine ac pōdere cōmenſuratis rebus ꝑmitus res cōparabam⁹ neceſſarias verū poſtea imagine inſcripta pōderis certitudo ꝓſtabat̄: ſic hodie ſit ad ſeuādū pōderis moleſtiā ⁊ ſolicitudineꝫ.

¶ Nāles opes ⁊ diuitie ſūt extimāde: nō āt pecunie: q̄rū iuētio eſt ꝓ ꝯmutādis ſolū ⁊ cōparandis rebus nālibus.

¶ Pecuniatiua quedā iconomice deſeruit ⁊ nālis eſt: ac finita: q̄dā augēdis ſolū pecunijs itendit ⁊ hec ifinita eſt cū finis ei⁹ ſit multiplicatio pecunie: finis aūt appetit⁹ fineꝫ nō hꝫ: ſꝫ ꝑꝑ vtriuſqꝫ pecuniatie ꝓximitatē etiā iconomic⁹ iterminate huic pecuniaꝝ excreſcētie itendit: qꝛ hn̄ viuere nō ꝯtendit: ſed oēs explere voluptates: quibus nullus prefigit̄ finis: hinc nummulatoriam exercet: ac omni arte officio ⁊ virtute ad querendas vtitur pecunias.

¶ Pecuniatiua nō minus iconomice deſeruit que rerum nāliū diſpēſatiua eſt ⁊ pecuniaꝝ: qbus res nāles hn̄tur q̄ꝫ nā: quia ſic illa res nāles preſtat: ita hec pecunias quibus emūtur res naturales: ⁊ hec q̄dē laudat̄: ſꝫ cāpſoria reprehendit̄ vt diximꝰ: que pecunie augmētū finē facit: ſꝫ multo magis feneratoria vituperat̄: que etiā ex denario denariū auget partūqꝫ facit pecunie: que ſuapte nā ſterilis eſt. ſunt igit̄ ex rebus querende pecunie vſqꝫ in certū finem: ad remouendam ſcilicet nature neceſſitatem.

¶ Primū vō q̄rēdarū ex nālib⁹ reb⁹ pecuniaꝝ ꝓceptū eſt ex vſu cognoſcere vbi res minori emāt̄ ꝓcio ⁊ vbi cariori vēdāt̄. 2ᵐ ē reꝝ venaliū copiā facere aut agroꝝ apumqꝫ cultu ac ceterorum aīantium aut piſciū auiūqꝫ captura.

¶ Sꝫ mercatoria ē̄ ꝯgregādis pecunijs cōducētiꝰ aut nauigio exercet̄ aut vectura aut cōlicatione his qui mercāt̄: quarū que mari exercet̄ locupletior que terra certior.

¶ Cōfert ⁊ plīmū feneratoria: ꝯfert ⁊ mercēnaria: cui⁹ q̄dē alia vtilis eſt ⁊ abiecta: vt coquoꝝ: alia abſqꝫ arte ſolo corꝑe deſeruiēs: vt que fodiēdis agris intendit: ſed q̄ metalla lapides ex terra eruunt ⁊ icidūt agriculture ſilis eſt ⁊ mercatiue illi quidem: quod ex terra acquirit: illi vō ꝙ que acquirit nature nihil preſtat iuuamenti.

¶ Opationū q̄dā eſt hn̄da diſcretio: ꝙ q̄dā plīmū fortune hn̄t q̄ paꝝ artis: vt piſcatio: q̄dā paꝝ fortune: q̄. ſ. plurimū artis: vt fabril̄ opatio ⁊ cetera hꝫ: q̄dā viles qb⁹ corꝑa maculant̄: vt tinctoꝝ coquoꝝ: q̄dā plīmū ſeruiles: ſicut deferentium onera: q̄dā ignobiles: quibus nihil fere virtutis corporis animi ue explendis requiritur.

¶ Hec vō q̄rēdaꝝ pecuniaꝝ ꝓcepta partim ex libris aliorū: partiꝫ exēplis poſſumus diſcere: ſic ſingularē exercere venditionē pecunijs q̄rēdis ꝯducere: tū Thalis Mileſij exēplo: ac eius qđ in Sicilia geſtū eſt cognouimus.

¶ Principat̄ ⁊ vir vxori ⁊ pr̄ filio: nō velut dn̄s ſeruo: ſed tanq̄ꝫ liberis: ſꝫ tn̄ diſtāt ꝙ ꝑncipatus pr̄is regali ſilis ē: plena enī ⁊ libera eſt pr̄is in filiū ptās velut regis: ꝑncipatus vō viri ciuili par: q legibus coartat̄ matrimonij: velut iuriſdictio rectoris ciuitat̄ ⁊ legibus ciuitatis reſtringit̄.

¶ Principatus tn̄ viri in vxorē differt a ciuili: ꝙ in ciuili q̄ńqꝫ eoſdē contingit ꝓeſſe q̄ńqꝫ ſubeſſe: vtpote qui ornamēto ſmōib⁹ ac honorib⁹ diſtiguāt̄: ſꝫ vir ſꝑ vxori ꝓſidet

¶ Pricipat⁹ vō pr̄is regali cōpar eſt ⁊ amore ⁊ nā: ſimilitudine ac exceſſu: amore. n. dꝫ rex ſubiectos regere: alioqn tyrānus eſt nō rex: ⁊ cū nā ac forti gn̄e: qđ certe expediat ſubiectis ſit ꝯformis: eos tn̄ ſm nāꝫ quadā ꝓbitatis ac virtutis magnitudīe antecellit: aliter ſi equalib⁹ iperaret nō eſſet dignū cū ſemꝑ regnare vt in politico cōtingit principatu. ſic ⁊ pater cū nāli amore ⁊ charitate ac nāe ꝓfectione ⁊ annis firmior ſit. ille vero iunior filium gubernat.

¶ Studere dꝫ pr̄ familias liberis ſeruis ⁊ poſſeſſionibus: ſed potiori ſtudio liberis q̄ꝫ ſeruis: ⁊ ſeruis q̄ꝫ poſſeſſiōib⁹.

¶ Uirtutes pr̄is ac filij: viri ac femine: dn̄i ⁊ ſui: ⁊ regis ciuiū aliq̄ mō rōne dn̄t: ſicut ṽtutes q̄ ſūt in rōne: ⁊ q̄ ſunt in iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili: eo ꝙ rō his ꝓſideat: nec enī tāta eē dꝫ niſi ad idē: ſeru⁹ enī cū alteri⁹ ſit ꝯſiliū nō hꝫ qđ de his ſit q̄ ſūt in ptāte nr̄a: mulier vō hꝫ q̄dē ſꝫ inualidū ⁊ incōſtās: puer vō iperfectū: ciues q̄ꝫ inequales regi ſunt. his ergo tn̄ dꝫ eē ṽtutis vt ꝯſtāter ac tēperate ꝑncipatib⁹ pareant: illis vō maxime vt hn̄ ꝓeſſe ſciāt ac fortiter iperēt.

¶ Quedā etiā virtutes: ad mulieris ornamentū ſpectant ⁊ non viri: vt verecundia ⁊ taciturnitas: ſeruo quoqꝫ ⁊ filio ea dꝫ eſſe humilitas vt ſuo ſenſu ac cōſilio regi ꝑmittat qđ patrē nō deceret: ſeruus quoqꝫ ea ṽtute vt fortiter exequat̄ iuſſa dn̄i: vt ſcꝫ nec ꝓpter impetū cōcupiſcentie aut formidinem recuſet facere.

¶ Artifex aūt ad hoc vt bonus artifex ſit nulla idiget virtute: cū humana inquantū hꝫ cōuerſatione nō participet ꝓpter quā certe virtus neceſſaria eſt: actionis eniꝫ gratia virtus eſt nō factionis: ars ꝓpterea nō a nā ſed a ratione eſt: virtus autē ad eas ſe hꝫ inclinationes que a nā nobis inſunt: ſed tn̄ ṽtute egebit artifex in eo ꝙ ars eius in vſū ⁊ miniſterium venit. ſic enī quodāmodo ſeruus eſt.

¶ Cum vō ſeruus virtute egeat ſicut ⁊ ciues: a domino leges ei ponende erunt: ⁊ addende pene ⁊ caſtigationes: vt ciuibus ſolet rex ſtatuere vt virtutibus ſtudeant.

¶ De his autem ſocietatibus: que partes reip. ſunt diligentius erit dicendum: cum de rep. agetur.

¶ Finis.

¶ Politicoꝝ

℄ Politicoꝝ Ariſtotelis liber ſecundus cum commentarijs. S. docto. Thome de aquino.

Quoniā ꝓpoſuimus cōſiderationē facere de ciuili ſocietate: que ſit optima oīuꝫ potētibus viuere maxime ad votū: opꝫ alias quoqꝫ cōſiderare reſp. quibus vtūtur ciuitates aliꝗ earū que bene legibus īſtitute vn̄r: ꝛ ſi alique ſint alie ab aliquibus ſcripte q̄ bene ſe habere videantur: vt recta inſtitutio vtilitaſqꝫ appareat. ℄ Lectio. I.

℄ Poſtq̄ ph̄us determiauit in p̄mo libro de his q̄ ptinent ad domū q̄ ſunt elemēta quedā ciuitatis: hic incipit determinare de ipſa ciuitate ſm modū quē in fine p̄mi tetigit: ꝛ ēt in fine decimi ethicoꝝ. Primo eniꝫ ponit ea que ab alijs dicta ſunt de politica cōicatione. Scdo icipit determinare de ea ſm propriam ſn̄iam in tertio libro: ibi. (Qui ꝓ de rep. cōſiderat ꝛc̄.) Circa p̄m duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Scdo ꝓſequit̄ ſuā intentionē: ibi. (Incipiendū eſt aūt ꝛc̄.) Circa p̄m duo facit. Primo ꝓponit ſuā itentioneꝫ. Scdo excuſat eā: ibi. (Nec putet̄ ꝛc̄.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ intētio noſtra p̄ncipalis eſt ꝯſiderare de cōmunicatiōe politica: vt ſciamus quis modus politice ꝯuerſationis ſit optim⁹ quēadmodū oīa ea ſm que p̄nt hoīes viuere maxīe ad votuꝫ: ad hoc ꝯſequēduꝫ opꝫ ꝯſiderare politias: ideſt ordinationes ciuitatis quas alij tradiderūt: ſiue ſint ille ꝗbus quedaꝫ ciuitatū vtunt̄ que laudant̄ de hoc ꝙ bene regunt̄ legibus: ſiue etiā ſint ab aliꝗbus ph̄is ꝛ ſapiētibus tradite: q̄ vn̄r bene ſe habere. Et hoc ideo opꝫ ꝯſiderare vt appareat quid ſit rectuꝫ ꝛ vtile in ꝯuerſatione ꝛ regimine ciuitatis. Ex collatione eniꝫ multoꝝ magis pōt apparere ꝗd ſit melius ꝛ vtilius. ℄ Notādum eſt aūt ꝙ ad optimā politiam ptinere dicit vt hoīes viuant q̄maxīe ad votū: ideſt ſꝫ hominū voluntatē: q2 volūtas hoīs p̄ncipaliter eſt de fine humane vite: ad quē ordinat̄ tota politica ꝯuerſatio. Uñ ſm ꝙ hoīes diuerſimode exiſtimāt d̄ fine vite hūane: ſm hoc diuerſimode hoīes exiſtimant de conuerſatione ciuitatis. Qui eniꝫ finē humane vite ponūt delectationes vel potentiam aut honores: exiſtimāt illā ciuitatē eſſe optime diſpoſitaꝫ: in qua hoīes p̄nt viuere delicioſe vel acꝗrere multas pecunias: aut ꝯſequi magnos honores vel multis dominari. Qui vō finē p̄ntis vite ponūt in bono qd̄ eſt p̄miū virtutis: exiſtimant illā ciuitatē eſſe optime diſpoſitā in qua homines maxīe pacifice ꝛ ſm v̄tutē viuunt. Uñ ſimpl'r veꝝ eſt ꝙ optima diſpoſitio ciuitatis eſt ſm quoꝝūlꝫ opionē ꝑ ꝗ in ciuitate pōt viuere homo ad votū. ℄ Item notandū eſt: ꝙ dicit ſe ꝯſideratuꝝ de politijs cōmunitatū que bene dicunt̄ regi: ꝛ de ordinationib⁹ ciuitatū a ſapientibus traditiſq; vn̄r bene ſe habere: q2 ad inueniēduꝫ veritatē non multū ꝓdeſt cōſideratio eoꝝ: que ſunt manifeſte falſa: ſed eoꝝ que ꝓbabiliter dicuntur. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Nec putetur eſſe ad oſtentationē ꝛ ſuperfluitatem querere aliud preter illas: ſed q2 ille non bene hn̄t: iō hunc laboreꝫ a nob eſſe ſuſceptum.

℄ Excuſat ꝓpoſitū intētionē: ꝛ dicit ꝙ nō opꝫ alicui videri ꝙ hoc ipſum qd̄ eſt querere aliꝗd aliud in ordinationibus ciuitatum preter ea que ab alijs dicta ſunt ꝓcedat ex hoc ꝙ ipſe itendat ſuā ſapiētiā oſtentare: ſꝫ ideo interſerit hāc artē: q2 ea que ab alijs dicta ſunt in m̄ltis vidētur nō bene ſe habere. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Incipiendum eſt auteꝫ ab eo qd̄ eſt ſm naturam huius cōſiderationis principium: neceſſarium quidem eſt aut omnia eſſe cōmunia inter ciues: aut nulla: aut quedam.

℄ Proſequit̄ ſuā intentionē ꝓſequendo ea que ab alijs dicta ſunt de ordinatione ciuitatis: ꝛ p̄mo ponit diuerſas ordinationes ciuitatū traditas a diuerſis. Scdo oſtēdit qui fuerunt ꝛ qualeſq; de hꝰ ſe intromiſerunt: ibi. (Eorum aūt qui de rep. aliꝗd ꝛc̄.) Prima aūt pars diuidit̄ in duas ſm diuerſitatē quā in p̄miſſis tetigit. In p̄ eniꝫ ponit ordinationes ciuitatis que ſunt ab aliquibus ſapientibus tradite. In 2ª ponit eas que in ꝗbuſdaꝫ ciuitatib⁹ ordinate viuentibus obſeruant̄: ibi. (De Lacedemonioruꝫ aūt rep. ꝛc̄.) Prima diuidit̄ in tres. Primo ponit ordinationeꝫ ciuitatis quā tradidit Socrates vel Plato diſcipulus eius ꝗ in ſuis libris Socratem loquēteꝫ itroducit. In ſecūda ponit ordinationē ciuitatis traditā a quodā qui Faleas dicebat̄: ibi. (Quamobreꝫ Faleas ꝛc̄.) In tertia ponit ordinationem Hyppodami: ibi. (Hyppodamus aūt ꝛc̄.) Circa p̄m duo facit. Primo ptractat quādaꝫ q̄ōnem de q̄dam ordinatione quam Plato dixit eſſe vtiliſſimā ciuitati. Secundo ꝓſequitur de ordinatiōe ipſius quantū ad alia: ibi. (Ferme auteꝫ ꝛc̄.) Circa p̄m duo facit. Primo mouet q̄ōnem. Secundo ꝓſequit̄ eam: ibi. (Continet porro ꝛc̄.) Circa p̄m tria facit. Primo mouet quādaꝫ q̄ōnem trimēbrem. Secūdo excludit vnū mēbruꝫ ipſius: ibi. (Enimuero nulla eſſe ꝛc̄.) Tertio querit de alijs duobus: ibi. (Sed vtruꝫ melius ꝛc̄.) Dicit ḡ p̄mo ꝙ p̄n̄m huius cōſideratōis faciendū eſt ab eo qd̄ p̄mo cōſiderandū occurrit ſm n̄ām ciuitatis. Cuꝫ eniꝫ ciuitas ſit cōmunitas quedā: neceſſe eſt p̄mo cōſiderare vtꝝ oēs ciues debeāt cōicare in oībus: aut in nullo: aut in ꝗbuſdaꝫ: ꝛ in ꝗbuſdam non. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Enim vero nulla eſſe cōmunia impoſſibile cōſtat eſſe: cum ciuitas ſit cōmunio quedam. Ac primo neceſſe eſt locum eſſe cōmunem: nam locus quidē paritas eſt vnius ciuitatis: ciues aūt ſocij vnius ciuitatis.

℄ Excludit vnum triū mēbroꝝ. Impoſſibile eſt enim dicere: ꝙ ciues in nullo cōmunicent. qd̄ probat dupl'r. Primo ꝗdem: q2 cōmunitas eſt quedā cōmunicatio. Uñ ꝯ rōnem ciuitatis eſſet ꝙ ciues in nullo cōmunicarent. Secundo q2 manifeſtū eſt ꝙ oēs ciues neceſſe eſt cōmunicare: ſalteꝫ in loco: ꝙ vnus eſt locus vnius ciuitatis. Conciues aūt dicuntur qui ſunt ſocij in vna ciuitate: vnde oportet ꝙ cōmunicent in loco. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sed vtrum melius fuerit in bene inſtituenda rep. quecūqꝫ recipere cōmunioneꝫ poſſunt ea omnia eſſe cōmunia: vel quedaꝫ cōmunia eſſe: quedaꝫ nō eſſe. Nam fieri pōt vt filij ꝛ vxores ꝛ res que poſſidentur cōmunes eſſent: quēadmoduꝫ in Platonis rep. Ibi enim Socrates inquit oportere cōmunes eſſe filios ꝛ mulieres ꝛ facultates. Id vero vtrum preſtat ita fieri vt nūc fit: vel ſm legē illā in republica ſcriptam.

℄ Relinꝗt duo alia mēbra ſub dubitatione. ſ. vtꝝ melius ſit ꝙ ciuitas que debet bene conuerſari cōmunicet in quibuſcūqꝫ cōtingit aliquos cōmunicare: vel in quibuſdaꝫ eorum cōmunicet ꝛ in ꝗbuſdam nō. Quedā eniꝫ ſunt in quibus nullo modo cōtingit cōmunicare ſicut in oībus ꝑſonalibus: puta in mēbris corporis. Sed in filijs ꝛ vxoribus ꝛ

poſſeſſionibꝰ cõtingit ciues cõmunicare adinuicẽ ſicut traditur in politica Platonis:ibi enim dixit Socrates:ꝙ opꝫ ad optimã ciuitatẽ ꝙ ſint communes poſſeſſiones oĩum ciuium ⁊ cõmunes vxores:ita.ſ.ꝙ indifferẽter oẽs accedant ad oẽs:⁊ per ↄ̃ns ſequit̃ ꝙ filij ſint cõmunes ꝑpter incertitudinẽ filioꝝ:⁊ hoc tangit in ꝓncipio Thimei. Querendũ eſt ḡ vtrum melius ſit habere ↄuerſationeꝫ politicã ſicut nũc.aut ſm legem quam Socrates in ſua politica ſcripſit. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Continet porro ⁊ alias turbationes permultas iſta mulierũ cõmunio:⁊ id ꝑpter quod cenſuit legẽ hanc eſſe ferendaꝫ:non videtur conſequi ex rationibus. Preterea ad finem quẽ inqͥt oportere ciuitati exiſtere:vt nunc quideꝫ dictuꝫ eſt ĩpoſſibile.quomodo autem tranſigere oporteat:nihil determinatum eſt.

ℂ Inquirit de predicta queſtione:⁊ ꝓmo oſtẽdit incõueniẽtiam ꝓdicte poſitionis de cõmunitate vxorum ⁊ poſſeſſionum. Scd̃o oſtendit eius inſufficientiam:ibi.(Cauſaꝫ vero ſocrati ⁊c̃.) Circa ꝓᵐ tria facit. Primo improbat legem Socratis quãtum ad cõmunitatẽ vxoꝝ ⁊ filioꝝ. Secũdo quãtum ad cõmunitatẽ poſſeſſionũ:ibi.(His ↄ̃ns eſt ⁊c̃.) Tertio cõmuniter quãtuꝫ ad vtrũqꝫ:ibi.(Et preterea duarum vtutũ ⁊c̃.) Circa ꝓᵐ duo facit. Primo ꝑponit ea ſꝫ q̃ poteſt apparere poſitio Socratis de cõmunitate vxorũ incõueniens. Secũdo ꝓſequitur illa:ibi.(Quod vna videlicet ⁊c̃.) Circa ꝓᵐ ponit quattuor:quorum ꝓmuꝫ eſt:ꝙ iſta ordinatio de cõmunitate mulieꝝ habet multas alias difficultates preter ea incõuenientia:que ſtatim tangentur. Secundum eſt:ꝙ cauſa ꝑpter quam Socrates dixit hoc oportere lege ordinari nõ videt̃ eſſe rationabilis. Tertiũ eſt:ꝙ per iſtam legem nõ poſſet perueniri ad finem ⁊ vtilitateꝫ ciuitatis quã Socrates exiſtimabat. Quartum eſt:ꝙ inſufficienter tradidit:cum enim cõmunia non poſſint ſingulis applicari niſi ſm certum modum diſtribuendi:ipſe tamẽ faciens mulieres cõmunes nõ docebat moduꝫ quomodo eſſent ſingulis diuidẽde ad vſum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quod vna videlicet ſit ciuitas tota tanq̃ id ſit maxime optimum:ſuſcipit enim hanc ſuppoſitionem Socrates.

ℂ Proſequitur tria eorum que dixerat:nam quartum de inſufficientia eſt per ſe manifeſtuꝫ. Primo eniꝫ oſtendit cauſam huius ordinationis a Socrate aſſignatam eſſe irrationabilem. Secundo oſtendit ꝙ per hanc legem ciuitas non poſſet cõſequi fineꝫ:quem Socrates intendebat:ibi.(Enimuero nec ſi ⁊c̃.) Tertio oſtendit ꝙ hec lex habet multas difficultates:ibi.(Et propter huiuſmodi ⁊c̃.) Circa primũ duo facit. Primo proponit cauſam legis quam Socrates aſſignabat. Secundo improbat eam:ibi.(Atqui conſtat ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ Socrates ſupponebat hoc quaſi ꝓncipium ꝙ optimum eſſet ciuitati:ꝙ eſſet vna quãtũcunqꝫ poſſet:propter hoc enim volebat omnia eſſe cõmunia:etiam filios ⁊ vxores:vt ciues eſſent maxime adinuicem vniti. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Atqui conſtat ꝙ eo procedente vt vna fiat magis ciuitas nõ erit. Eſt enim ciuitas multitudo quedam ſm naturaꝫ:que dum ſit vna:magis domus erit ex ciuitate:⁊ homo ex domo. Unam enim magis domum cenſemus eſſe q̃ ciuitatem:⁊ hominem vnum q̃ domum.quare etiam ſi poſſet quiſpiam hoc facere:tamẽ nõ eſſet faciendum:qꝛ perimit ciuitatem. Nec ſolum ex multitudine hominum conſtat ciuitas:veruꝫ etiaꝫ ex eoꝝ multitudine:qui ſpecie differũt.nõ ſit enĩ ciuitas ex ſimilibus:aliud eniꝫ federatio q̃ ciuitas:illa eniꝫ quãtitate ꝓdeſt:⁊ ſi eadeꝫ ſit ſpecie:cũ auxilij gratia fiat:ceu ſi pondus magis attrahat. Differret autẽ ⁊ eo modo ciuitas a gente:quando per pagos diuiſa nõ ſit multitudo:ſꝫ queẽadmodũ archades. Ex qͥbus aũt vnũ fieri oportet:ſpecie differũt. Quapropter par repenſum ciuitatẽ cõſeruat:vt in ethicis dictum eſt prius:quoniã inter liberos ⁊ equales neceſſariũ ẽ hoc eẽ. Nã oẽs ſimul magiſtratuꝫ gerere impoſſibile eſt:ſꝫ aut per annum:aut per aliaꝫ diffinitionẽ ⁊ tẽpus:atqꝫ iſto modo ſit vt oẽs gerãt magiſtratũ:ceu ſi mutarent̃ ſutores ⁊ fabri:nec ſemꝑ ijdẽ ſutores ac fabri eẽnt. Cum ꝟo melius ſit ita ſe habere etiã circa ſocietatem ciuileꝫ:manifeſtũ eſt melius fore ſi ijdẽ ſemꝑ magiſtratũ gererẽt:modo id fieri poſſet:ſꝫ in qͥbus hoc fieri neqͥt:ꝑpterea ꝙ oẽs natura ſunt pares:ſimul ⁊ iuſtum eſt:ſiue bonꝰ ſiue prauus ſit gerere magiſtratum:vt omnes huius muneris participes fiant:⁊ in eo imitari viciſſim equales cedẽdo inuicem alios alijs:nã alij regunt:alij reguntur in parte:tãq̃ ſi ipſi alij fiant. Eodem mõ illoꝝ qui regunt alij alios gerunt magiſtratus. Patet igitur ex his:ꝙ nõ recipitur ſic vnã eſſe ciuitatẽ:⁊ ꝙ maximũ fore cõmodum ciuitatibus dicebatur:id interimit ciuitates. Atqui ſingulorũ bonum ſingula conſeruat. Patet etiam alio modo:ꝙ querere nimiũ vnire ciuitateꝫ nõ eſt melius:domus enim magis ſufficiens eſt q̃ vnus:ciuitas autem q̃ domus:⁊ vult iaꝫ eã quideꝫ eſſe ciuitateꝫ cuꝫ habet ſufficientiam multorum ſocietas. Si igitur magis expetendum eſt qđ magis ſufficientiam habet:certe ⁊ minus vnum eo quod eſt:magis expetibilius eſt.

ℂ Improbat predictã cauſam tribus rationibus:circa quarum primam dicit manifeſtum:eſſe ꝙ tantum poſſet ꝓcedere vnitas ciuitatis magis q̃ deberet ꝙ nõ remaneret ciuitas. Dictuꝫ eniꝫ eſt ſupra ꝙ ciuitas eſt naturaliter quedã multitudo.multitudo autem opponitur vnitati. Unde ſi ciuitas fuerit magis vna q̃ deberet:iam non eſſet ciuitas:ſꝫ ex ciuitate fieret domꝰ:⁊ iteꝝ ſi h̄ domꝰ vniret̃ plꝰ q̃ deberet ex domo:nõ remãeret niſi vnus homo. Nullꝰ.n. dubitat quin vna domus eſt magis vnuꝫ q̃ ciuitas ⁊ magis vnus homo eſt vnum q̃ domus. Unde ſi etiaꝫ aliquis poſſet facere ꝙ ĩ tota ciuitate eſſet tanta vnitas:ſicut in vna domo non deberet hoc facere:qꝛ ſic deſtrueret̃ ciuitas. ℂ Sꝫ qꝛ poſſet aliquis dicere:ꝙ Socrates non intelligebat de vnitate que excludit multitudineꝫ perſonarum:ſed de vnitate Lec. ꝓᵃ.

que excludit

que excludit diſſimilitudinem. Ideo ſubiungit ꝙ ciuitas
nõ ſolum debet eſſe ex pluribus hominibus: ſed etiam oꝫ
eſſe ex differentibus ſpecie .i. ex hominibus diuerſaruꝫ cõ-
ditionum. Non enim fit ciuitas ex hominibus: qui ſunt to-
taliter ſimiles ſecundum conditiones. Et hoc manifeſtat
tripliciter. Primo quidem: qꝛ aliud eſt ciuitas: ⁊ aliud eſt
multido congregrata ad ſimul pugnãdum. Quia multitu-
do congregata ad ſimul pugnandum eſt vtilis ex ſola quã-
titate numerali: etiam ſi omnes ſint eiuſdem conditionis:
qꝛ talis multitudo eſt adunata propter adiutorium: ſicut
contingit in illis: qui volunt trahere aliqđ pondus: ꝙ ma-
ior multitudo hominum trahit maius pondus: ita etiam
maior multitudo militum ſimiliũ magis auxiliatur ad vi-
ctoriam. Secundo per hoc: ꝙ ciuitas in hoc ꝙ ex diſſimi-
libus cõſtituitur differt ab illa gente in qua multitudo nõ
diuiditur per habitationem diuerſarum ciuitatuꝫ aut vi-
corum: ſed vnuſquiſqꝫ ſeparatim habitat per ſeipſum. Si-
cut accidit apud Archades. Eſt autem Archadia quedam
prouincia in Grecia: in qua vnuſquiſqꝫ per ſe habitat: ⁊ ſic
ſunt quodãmodo omnes equales ⁊ ſimiles. Tertio oſten-
dit idem per hoc: ꝙ ea ex quibus oportet vnuꝫ aliquid per-
fectum fieri differunt ſpecie. vnde omne totum perfectuꝫ
in rebus naturalibus inuenitur eſſe conſtitutum ex parti-
bus diuerſis ſm ſpeciem: vt homo ex carnibus: oſſibus ⁊
neruis. Totum vero quod componitur ex partibus eiuſdẽ
ſpeciei eſt imperfectum in genere nature: ſicut aer ⁊ aqua:
⁊ alia inanimata corpora. Unde manifeſtum eſt ꝙ cum ci-
uitas ſit quoddam totum perfectum: oportet ꝙ conſiſtat
ex partibus diſſimilibus ſm ſpeciem. Et ideo dictum eſt
in quinto ethicorum ꝙ ciuitas conſeruatur per par repen-
ſum: ideſt per hoc ꝙ alicui ꝓportionaliter retribuitur equa-
le ei quod fecit: qꝛ hoc neceſſe eſt ꝙ ſit in liberis ⁊ equali-
bus. Si eniꝫ non retribueretur alicui ſm ꝙ fecit: eſſet que-
dam ſeruitus: vt ibidem dictum eſt. Hec autem retribu-
tio que par repenſum dicitur in his qui ſunt equales ſm
quãtitatẽ: fit ſm equalitatem quantitatis: vt quantuꝫ ali-
quis dedit tantum recipiat: quãtum fecit: tantum patiatur.
In his autem qui non ſunt equales ſm quantitatem: ſed
ſm proportionem: ſeruetur etiam equalitas proportionis:
vtpote quanto ille qui fecit iniuriam eſt minor: in eadem
proportione plus puniatur. Maioris enim culpe eſt ꝙ ali-
quis percutiat digniorem perſonaꝫ ꝙ̃ inferiorem. Sic igi-
tur patet ꝙ cum de ratione ciuitatis ſit ꝙ ciuitas ex diſſi-
milibus conſtituatur: non eſt verum ꝙ Socrates putauit:
ꝙ oporteat ciuitatem eſſe maxime vnam: qꝛ ſi tollatur diſ-
ſimilitudo ciuium: iam non erit ciuitas. Que quidem diſſi-
militudo maxime videt̃ tolli factis cõmunibus poſſeſſio-
nibus ⁊ mulieribus ⁊ filijs. Secundam rationeꝫ ponit: ibi.
(Nam omnes ſimul ⁊c̃.) que etiam inducitur ad oſtendẽ-
dum ꝙ oportet eſſe aliquam differentiã inter ciues. Opor-
tet enim ꝙ quidam eorum principentur: ⁊ quidaꝫ ſubijciã-
tur. Non enim eſt poſſibile ꝙ omnes ſimul principẽtur: ſꝫ
ſi hoc fiat: oportet ꝙ hoc ſit viciſſim: ita ꝙ vnuſquiſqꝫ in
ſuo anno principetur: aut quocũqꝫ alio tempore determina-
to: puta menſe vel die: vel etiam ſm quẽcũqꝫ alium ordi-
nem: puta ꝙ ſorte principes eligantur: ⁊ ſm hunc modum
viciſſitudinarij principatus accidit: ꝙ omnes diuerſis tem-
poribus principẽtur: ſicut ſi in ciuitate aliqua non ſemper
ijdem homines eſſent coriarij vel fabri: ſed viciſſim ſeque-
retur ꝙ omnes ciues fierent coriarij ⁊ fabri. Subiũgit aũt
ꝙ melius eſt ꝙ ita diſponatur ciuitas politica ſi poſſibile
ſit: ꝙ ijdem ſemper principentur. Hoc enim dicit eſſe poſſi-
bile: quando in aliqua ciuitate inueniuntur aliqui viri mul-
tum alijs excellentiores: per quos optimuꝫ erit vt ſemper
ciuitas regatur: ſed quando hoc non eſt poſſibile: eo ꝙ oẽs
ciues fere ſunt equales ſm naturalem induſtriam ⁊ virtu-
tem: tunc iuſtum eſt ꝙ omnes participent principatu: ſiue
principari ſit quoddam bonum: ſiue malum. Et qꝛ cõmu-
nibus bonis ⁊ cõmunibus oneribus iuſtum eſt vt equali-
ter participent qui ſunt equales in ciuitate. Iuſtum igitur
eſſet: ſi eſſet poſſibile ꝙ omnes ſimul ꝑncipparentur: ſed qꝛ
hoc non eſt poſſibile: ad huius iuſti executionem obſerua-
tur: ꝙ illi qui ſunt equales in parte ſibi inuicem cedant: tan-
ꝙ̃ a principio ſint ſimiles: qꝛ dum quidam eorum ꝑncipan-
tur: ⁊ quidam ſubijciuntur: quodãmodo facti ſunt diſſimi-
les ⁊ diuerſi per gradum dignitatis. Et ita etiam quedam
diuerſitas eſt inter eos qui ſimul ꝑncipantur dum diuerſi
in ciuitate diuerſos principatus vel officia gerunt. Et ſic
patet ꝙ ad ciuitatem requiritur ꝑncipantium ⁊ ſubiecto-
rum diuerſitas vel ſimpliciter: vel ſm aliquod tẽpus. Sic
igitur manifeſtum eſt ex predictis ꝙ ciuitas non ſit nata
eſſe vna ſicut quidam dicunt: vt omnes ſint ſimiles. Et il-
lud quod dicitur eẽ maximuꝫ bonuꝫ in ciuitatibus ſcilicet
maxima vnitas deſtruit ciuitatem. Unde non poteſt eſſe
bonum ciuitatis: qꝛ vnaqueqꝫ res ſaluatur per id: quod eſt
ſibi bonum. Tertiam rationem ponit: ibi. (Patet etiam
alio modo ⁊c̃.) Et procedit iſta ratio alio modo a premiſ-
ſis: naꝫ prima ratio ſumebatur ex partibus diſſimilibus: ex
quibus neceſſe eſt conſtitui ciuitatem. hec vero ratio ſumi-
tur ex fine ciuitatis qui eſt ſufficiẽtia vite. Et hoc eſt quod
dicit: ꝙ per alium moduꝫ poteſt manifeſtari ꝙ non eſt me-
lius ꝙ homo querat valde vnire ciuitatem. Per hoc enim
tollitur ſufficientia vite. Manifeſtum eſt enim ꝙ vna do-
mus vel familia tota magis eſt ſufficiens ad vitaꝫ ꝙ̃ vnus
homo: ⁊ ciuitas eſt magis ſufficiens ꝙ̃ domus. Tunc enim
iam debet eſſe ciuitas: cuꝫ cõmunitas multitudinis eſt per
ſe ſufficiens ad vitam. Si igitur id quod eſt minus vnum
eſt magis per ſe ſufficiens: vt domus homine: ⁊ ciuitas do-
mo: manifeſte ſeqtur ꝙ eligibilius eſt in ciuitate ꝙ ſit mi-
nus vna quantum ad diſtinctioneꝫ ciuium ꝙ̃ ꝙ ſit magis
vna. Tanto eniꝫ erit ſibi ſufficientior: quanto plures diuer-
ſitates hominum in ea inueniuntur. Unde patet falſum
eſſe quod Socrates dixit: optimum eſſe in ciuitate: ꝙ ſit
maxime vna.

Nimuero nec ſi optimum ſit vnaꝫ ꝙ̃
maxime eſſe ciuitateꝫ: tamen id demõ-
ſtrari videtur ex ſermone: ſi oẽs dicãt
ſuuꝫ ⁊ non ſuum. Hoc aũt Socrates
putat ſignuꝫ eſſe ciuitatis perfecte vnite. At .n.
verbuꝫ omnes duplex eſt: ſi igitur tanꝙ̃ ſingu-
li: forſan eſſet magis quod efficere vult Socra-
tes: ſinguli enim eundem filium ſuum dicerent
⁊ mulierem eandem: ⁊ de facultatibus ⁊ de
quibuſuis alijs eodem modo. Nunc autem
non ita dicunt qui communibus vtuntur mu-
lieribus ⁊ filijs: ſed omnes quidem: at non vt
ſinguli ipſoꝝ: eodemqꝫ modo de facultatibus
omnes qdem: ſed nõ vt ſinguli eorum. Quod
igitur aberratio quedaꝫ fit in verbo omnes: ma-
nifeſtum eſt: nam ⁊ vtraqꝫ ⁊ iparia ⁊ paria di-
cit ꝓpter duplicitatẽ: ⁊ in ſermonibus poſitum
litigioſos facit ſillogiſmos: quare hoc ipm̃ oẽs
dicere vno quideꝫ ore bonum eſt: ſed nequaꝙ̃
poſſibile: alio aũt modo nihil ꝯſẽtaneuꝫ. Habet

preterea qđ dicitur nocumentuꝫ aliud. Quod eni multoꝛuꝫ cõmune eſt. in eo minime adhibetur diligentia: naꝫ de ꝓprijs maxime curant homines: de cõmunibus aũt minus ꝙ̃ quãtuꝫ ſingulis cõpetit. tanꝙ̃ eniꝫ alio curante ab alijs negligunt: quẽadmodũ in ſeruilibus miniſterijs famulantes multi interduꝫ deterius inſeruiũt ꝙ̃ pauci. Fiunt aũt vnicuiqꝫ ciuiuꝫ mille filij: ꝛ nõ vt ſinguloꝝ: ſꝫ cuiuſuis quiuis ſimiliter eſt filius: quare omnes ſimil'r negligẽt. Preterea iſto mõ ſinguli ſuũ dicent bene agentẽ aut male quotuſcũqꝫ cõtinget numero: puta meus eſt aut illius: hoc mõ dicẽs de ſingulis ex mille: vl' ex eo ꝙ ciuitas ſit ꝛ hoc dubitãs: naꝫ icertũ cui contingerit genuiſſe filium ꝛ ſaluum eſſe genituꝫ. Atqui vtrum preſtat ſic dicere ſuuꝫ ita vocantes vnũquẽqꝫ duorum millium ꝛ deceꝫ millium: vel magis vt nunc in ciuitatibus ſuuꝫ vocant: hic qdeꝫ filiuꝫ ſuuꝫ: ille fratruelẽ eũdeꝫ: ille nepotẽ: aut per aliaꝫ quãdaꝫ cõiunctioneꝫ: ꝛ ex conſanguinitate vel affinitate ſui primuꝫ vel ſuoꝛũ: ꝛ preterea alterũ ſodaleꝫ: alterũ cõtribulem: preſtat enim eſſe ꝓpriuꝫ nepotẽ ꝙ̃ illo mõ filiuꝫ. Quinimo nec vitari qdeꝫ põt: quin agnoſcantur a qbuſdaꝫ fratres ꝛ filij: ꝛ patres ꝛ matres. Naꝫ per ſimilitudines natoꝛũ ad parentes neceſ̃ũ ẽ vt fideꝫ recipiãt ſimul qđ tradũt ſcriptores qbuſdã popl'is ſupioꝛis Lybie euẽire. Habere. n. mulieres ꝯmũes: filios tñ partiri iter ſe ſm ſimilitudines natorum. Sunt eniꝫ mulieres quedaꝫ ꝛ animalia: ceu equi ꝛ boues: quoruꝫ ea natura eſt: vt ſimillimos genitoꝛibꝰ edãt fetus: vt equa illa apud Pharſaliã iuſta nuncupata.

Lectio. II.

Poſtꝙ̃ reprobauit cauſam quã Socrates aſſignabat legis ferende de cõmunitate mulieꝝ ꝛ filioꝝ oñdens nõ eẽ optimũ in ciuitate ꝙ ſit maxie vna: hic incipit oſtẽdere ꝙ ciuitas nõ cõſequit maximã vnitatẽ ꝑ legẽ pmiſſaꝫ: ꝛ ponit ad hoc quattuoꝛ rõnes: circa quaꝝ pmã dicit: ꝙ dato ꝙ hoc eſſet optimũ ciuitatis vt eſſet maxie vna: nõ tñ per hoc vr̃ oſtendi ꝙ ciuitas ſit maxie vna: ꝑ hoc ꝙ oẽs ſimul dicant: hoc eſt meũ: ꝛ hoc nõ eſt meũ. Si eni oia ſint cõmunia: nullus poſſet dicere: hoc eſt meũ: niſi de q̃ ꝛ alius diceret: hoc ẽ meũ: ꝛ ħ putabat Socrates eſſe ſignũ huiꝰ qđ eſt ciuitateꝫ eſſe ꝑfecte vnã. Uidebat ꝙ ex hoc oꝛiunt diſſidia in ciuitate: ꝙ vnꝰ curat ꝓpriũ bonũ: ꝛ aliꝰ bonũ ſuũ: ꝛ ſic ſtudia holuꝫ ad diuerſa ferunt: qꝛ nõ ẽ idẽ de quo vnuſquiſqꝫ dicet: ħ eſt meũ. Sed ſi oẽs dicerẽt de vna ꝛ eadẽ re: hoc eſt meũ: oĩuꝫ ſtudia ferrent in vnũ: ꝛ ſic ſicut putabat Socrates ciuitas eſſet maxie vna: ſed hec nõ eſt cauſa: qꝛ cũ tu dicis: oẽs dicerent hoc eſt meũ: hec ꝓpoſitio eſt duplex: eo ꝙ li oẽs poſſit teneri diſtributiue vel collectiue. Si diſtributiue eſſet ſenſus: ꝙ vnuſquiſqꝫ ꝑ ſe ipſuꝫ poſſet dicere de tali re: hoc eſt meũ: ꝛ tũc forte eſſet veꝝ qđ Socrates dixit: qꝛ vnuſquiſqꝫ vnũ ꝛ eũdẽ diligeret tanꝙ̃ filiũ ꝓpriũ: ꝛ ſimil'r mulierẽ tanꝙ̃ ſuã ꝓpriã. Et ita eſt ẽt de ſubſtantia: idest de poſſeſſione. Sed illi q vtunt cõmunibꝰ vxoꝛibꝰ ꝛ pueris non dicẽt oẽs in iſto ſenſu: hoc eſt meũ: ſꝫ oẽs qdeꝫ dicent collectiue tanꝙ̃ poſſidẽtes vnã rem cõmunẽ: ita tñ ꝙ nullus ꝑ ſeipſuꝫ dicet: hoc eſt meũ: ꝛ idẽ eſt etiã ſi poſſeſſio ſit cõmunis: nullius. n. ſm ſeipſuꝫ erit ꝓpria. Sic igitur pꝫ ꝙ qdam ſophiſticus ſillogiſmꝰ eſt ſecũduꝫ quẽ ꝓcedebat Socrates dicens: ꝙ dicere oẽs: hoc eſt meũ: eſt ſignũ ꝑfecte vnitatis: qꝛ iſte dictiones oẽs ꝛ vterqꝫ ꝓpter ſuã duplicitatẽ etiã in oꝛonibus. i. diſputationibꝰ faciũt ſillogiſmos litigioſos. i. ſophiſticos: puta ſi aliqs dicat ꝓpoſitis tribus ex vna parte: ꝛ tribus ex alia: vtraqꝫ iſtoꝝ ſunt paria: hoc eni eſt veꝝ ſi collectiue accipiat: qꝛ ſimul iuncta ſunt paria. Si vͦ diſtributiue accipiat ſunt ipari a. Uñ dõm eſt ꝙ in vno ſenſu dicere oẽs de eodẽ ꝙ ſit ſuũ eſſet bonũ. ſ. ſm ꝙ li oẽs tenet diſtributiue: ſꝫ nõ eſt poſſibile. implicat eniꝫ ꝯtradictionẽ: ex hoc eni ipſo ꝙ eſt ꝓpriũ huius nõ eſt alterius. Si autẽ nõ accipiatur ſic ſꝫ collectiue: nõ erit cõſentaneũ. i. cõgruũ ciuitati. Scḋaꝫ rõnẽ ponit: ibi. (Habet preterea ꝛc̃.) Poſtꝙ̃ oſtẽdit ꝙ dcm̃ Socratis nõ eſt ſolũ nõ vtile ciuitati: ſed ẽt infert maximũ nocumentũ. Uidemus eni ꝙ de eo qđ ẽ cõmune multoꝝ valde parũ curatur: qꝛ oẽs maxie curant de ꝓprijs. Sed de cõmunibꝰ minus etiaꝫ curant hoĩes ꝙ̃ quãtũ ꝑtinet ad vnũquẽqꝫ: ita ꝙ ab oibus ſimul minus curatur: ꝙ̃ curaret ſi eſſet vnius ſolius. Dum. n. vnus credit ꝙ alius faciat oẽs negligunt: ſicut accidit in ſeruitijs miniſtroꝝ ꝙ multi ſuiẽtes quãdoqꝫ peius ſuiũt: dum vnus expectat ꝙ alius faciat. Scḋm aũt legẽ Socratis ſequit ꝙ vnuſquiſqꝫ ciuis haberet mille filios vl' plures: ꝛ ſic minꝰ curabit de ſingulis ꝙ̃ ſi haberet vnũ ſolũ. Et ſi addamꝰ qꝛ iſti mille filij nõ ſunt ꝓprij vniuſcuiuſqꝫ ciuiũ: ſꝫ incertꝰ eſt filius icerti patris: multo minus curabũt. Uñ ſeqtur ꝙ oẽs ciues ſimil'r negligent curam puerorũ: ꝛ hoc erit maximũ dãnuꝫ in ciuitate. Tertiã rõnem ponit: ibi. (Preterea in iſto mõ ꝛc̃.) dicens ꝙ iſto mõ idest ſꝫ poſitionẽ Socratis vnuſquiſqꝫ ciuiũ dicet de vnoquoqꝫ ciuium bñ operante: vel male qũocũqꝫ cõtingat eos eſſe: dicet inquã: hic eſt meus: aliqđ ſm nũm exiſtens: puta hic meus filius vel illius. Et hoc mõ dicet de vnoquoqꝫ mille vel quot contingat eſſe in ciuitate: ꝛ hoc dicet nõ quaſi pro certo ſciat hunc eſſe ſuũ filiũ vel illius: ſꝫ cuꝫ dubitatiõe: qꝛ ſi mulieres ſint ꝯmunes multis accedentibꝰ ad vnã: nõ põt eſſe manifeſtũ: ex quo patre cõtingat eſſe genitũ filium: qꝛ multi ſunt qui nõ gñant: ꝛ etiaꝫ icertuꝫ eſt cuius filiuꝫ cõtingat eſſe ſeruatum in vita multis moꝛientibꝰ. Eſt ꝗ cõſiderandũ vtꝝ melioꝛ ſit ꝙ per modũ iſtũ aliqs appellet aliquẽ ſuum filium vel nepotẽ quẽlibꝫ ꝺ numero duoꝝ milliũ vl' decẽ milliũ: aut magis ꝙ aliqs appellet aliquẽ iuuenẽ ſuũ ꝓpriũ: ſicut mõ in ciuitatibus faciunt. Uidemus eni ꝙ vnũ ꝛ eundẽ iuuenem qdaꝫ ciuiuꝫ vocant filium ſuũ: qdaꝫ nepotẽ: vel ſm quãdaꝫ aliam ꝓpinquitatẽ: ſiue cõſideretur ꝓpinqtas ꝑꝑ cõſanguinitatẽ: ſiue ꝑꝑ aliquã familiaritatẽ: ſiue qꝛ aliquis a ꝑncipio habuit curam ipſius: puta qꝛ fuit tutoꝛ eius vel inſtructoꝛ: aut etiam eoꝝ que ad ipſum ꝑtinent: ꝛ cuꝫ vnuꝫ dicat filiũ vel nepotẽ: aliũ dicet eſſe fratrueleꝫ vel cõtribulem. Dicuntur aũt fratrueles qui ſunt ex duobꝰ f̃ribus nati. Cõtribules aũt qui ſunt ex vna tribu: puta ex vna ſocietate in ciuitate. Sic igitur pꝫ ꝙ nõ ſolum ſm legem Socratis multi ciues dicent de vno ꝛ eodem: hic eſt meus: ſed ẽt ſm conſuetudinem que nunc in ciuitatibus obſeruatur. Sed hec videtur eſſe preeminentia ſm legem Socratis ꝙ multi dicent hunc eſſe ſuũ filiuꝫ. Ex alia vero parte eſt preeminentia ex hoc ꝙ diuerſi dicent vnuꝫ ꝛ eũdẽ eẽ ſuuꝫ: nõ tanꝙ̃ cõmunẽ ſed tanꝙ̃ ꝓprium: vel nepotẽ: vel filium: vel fratreꝫ: vel aliquid hmõi. Multo autem melius ꝛ efficacius eſt ad amicitiã ꝛ curã ipendẽdaꝫ ꝙ aliqs eſtimet eẽ

aliquem

aliquem ꝓpꝛium nepotem ꝙ̃ eū̃ eſtimet eius filiuʒ cõmu nem per modū quo Socrates ponit: quia ſicut dictum eſt ꝓpꝛia magis homines amant ⁊ ꝓcurant ꝙ̃ cõmunia. Vñ pʒ ꝙ lex Socratis magis affert ciuitati detrimentū ꝙ̃ vti litateʒ. ¶ Quarta rationem ponit ibi. (Quinimo nec vita ri ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ ꝙ̃uis Socrates putaret per cõmunitateʒ filioꝝ ⁊ mulieꝝ hoc euitare: vt nullus dicat eſſe ſuū ꝓpꝛiū filiuʒ: vel fratreʒ: ſʒ cõmuniter hoc opinentur: tñ nõ poteſt hoc effugere quin aliqui ſuſpicentur de aliquibus ꝙ ſint fratres eoꝝ: vel filij: vel patres: vel matres: ⁊ hoc ꝓpter ſimilitudinẽ que frequẽter inuenitur inter filios: ⁊ patres vel matres. Vñ quidam eoꝝ qui deſcribūt periodū terre: ⁊ quomodo circularitas mundi eſt habitata: narrant ꝙ in ſuperiori Lybia qdam hñt cõmunes vxores: ſed diuidūt filios ſʒ ſimilitudines: ita ꝙ vnuſqſqʒ viroꝝ accipit ſibi ꝓ filio illū q ſibi ſimilaẽ. Et hoc ẽt videmus ↄtingere in femi nis alioꝝ aĩaliuʒ: ſicẽ eque ⁊ vacce q̃ nãliter habẽt ꝙ faciãt filios ſimiles patribus. Sicut dicitur de quadam equa: que in terra Pharſalie ob hoc vocabatur iuſta: qꝛ filios redde bat ſimiles patribus. Unde manifeſtum eſt ꝙ Socrates per legem quam dicit eſſe ferendaʒ de cõmunitate vxoruʒ ⁊ filioꝝ nõ pt hoc cõſeq: vt nõ ſint ꝓuati affect⁹ inter homies.

ET preterea huiuſmodi moleſtias nõ facile erit vitari ab his qui eam ſtatu unt cõmunitatem: puta plagas ⁊ ne ces: partim voluntarias: partim inuo luntarias: ⁊ rixas ⁊ iurgia que nefas eſt com mittere aduerſus parentes: ⁊ propinquos ma gis ꝙ̃ aduerſus extraneos: ſed frequentius illa euenire neceſſe eſt: vbi ignorant ꝙ̃ vbi ſciunt: ⁊ ea ſi contingant a ſcientibus expiari debito mo do poſſunt: ab ignorantibus vero nõ poſſunt. Illud etiaʒ abſurdum: ꝙ filios cõmunes fece runt coire ſoluʒ amantes vetuerunt: amare ve ro nõ vetuerunt: nec alios vſus: quos eſſe patri ad filios: ⁊ fratri ad fratreʒ omniuʒ defoꝛmiſſi muʒ eſt: cum ⁊ amare ſolum abſurdum: etiaʒ nõ aliam ob cauſam coitionem illoꝛum vetuiſ ſe: niſi qꝛ nimia voluptas inde ſit ꝓuentura: ſed qꝛ pater ſit aut filius aut fratres ob eam rem ni hil putare referre. Videtur autem magis pro deſſe: vt agricolis cõmunes ſint mulieres ⁊ filij ꝙ̃ cuſtodibus: minus enim erit amicitia ſi com munes ſint nati ⁊ mulieres. Enimuero cum ta les ſint: quibus imperatur oꝛ quo ipſi pareant imperio: nec res nouas i ciuitate moliantẽ. Pe nitus autẽ contra eueniat neceſſariuʒ eſt ex hu iuſmodi lege: ꝙ̃ quoꝝ cauſa optimas leges eẽ optet: ⁊ cuius gratia Socrates cenſet ita inſti tuendum ⁊ de natis ⁊ de mulieribus. Amici tiam enim putamus maximuʒ eſſe bonum ciui tatibus: nam ſic minime ſeditionibus agitabũ tur: ⁊ vnaʒ eſſe ciuitatẽ laudat maxime Socra tes: qd ⁊ videẽ ⁊ ipſe ingt eſſe amicitie op⁹: vt in amatoꝛijs ſermonibus ſcimus dicenteʒ Ari ſtophanem. Propter eximiaʒ amantium cupi ditatem applicari ſimul: ⁊ ex duobus fieri vnũ. Hic ergo neceſſariū eſt ambos coꝛruptos eſſe: vel vnum. At in ciuitatibus neceſſe eſt amicitiã infirmã fluxãqʒ fieri ꝓpter huius cõmunitatẽ: ⁊ minime dicere ſuuʒ: aut filiuʒ patreʒ: aut pa trem filiuʒ. Ut enim parū mellis multa in aqua diffuſuʒ iſenſibileʒ facit mixtioneʒ. Sic accidit cõmunitatẽ iſtaʒ nequaꝙ̃ neceſſariã in tali rep. a noibus extimantib⁹ vel patreʒ vt filij: vel filiū vt patris: vl' fratres inuicẽ. Duo ſūt q̃ faciūt ho mines curã hr̃e: ⁊ amare ꝓpꝛium. ſ. ⁊ affectio. quoꝝ neutruʒ ſit neceſſe eſt in hi⁹ rep. Inſuper tranſlatio illa natoꝝ ex agricolis ⁊ artificibus in cuſtodes: ⁊ ex his in illos magnã cõtinet diffi cultatẽ: quẽadmoduʒ tandẽ fiet: ⁊ cognoſcant neceſſe eſt dantes ⁊ transferẽtes: qbus quos de dant. Preterea ⁊ ſupius dicta magis in his ne ceſſariū eſt euenire: puta rixas ⁊ plagas ⁊ amo res ⁊ cedes: naʒ nõ amplius appellãt cuſtodes fratres ⁊ filios: ⁊ patres ⁊ matres: qui alijs ciui bus deduntur: ⁊ rurſus qui ex cuſtodibus alijs ciuibus vt tale caueant aliquid perpetrare pro pter conſanguinitatẽ. De cõmunitate igitur na toꝛum ⁊ mulierum determinatum ſit in hunc modum. ¶ Lectio. III.

¶ Poſtꝙ̃ phus oſtendit ꝙ cauſa: quã Socrates aſſignabat ſue legis nõ erat rõnabilis. ſ. ꝙ optimū eſſet ciuitati eẽ ma xime vnã: ⁊ iterꝝ ꝙ maxima vnitas nõ ꝓuenit ex cõmuni tate mulieꝝ ⁊ filioꝝ: hic tertio vult oñdere multas difficul tates ⁊ incõueniẽtia que cõſequẽtur ex tali lege: ⁊ ꝓponit ſex rõnes: circa quaꝝ pmã dicit: ꝙ illis qui cõſtituũt hanc cõmunitateʒ mulierū ⁊ filioꝝ nõ eſt facile ꝙ deuitent has difficultates ⁊ incõueniẽtia que dicentur. Primo eniʒ nõ põt eſſe ꝙ in ciuitate non cõtingant vulnerationes ⁊ homi cidia. Quandoqʒ qdem inuoluntaria: puta cum caſu fiunt. Quandoqʒ aũt voluntaria: puta cuʒ fiunt ex odio vel ira. Et iterꝝ rixe ⁊ maledictiões ſiue obpꝛobꝛia: q̃ omnia mlto magis incõueniens eſt ꝙ fiant parẽtib⁹ vel aliquibus pro pinquis ſm̃ cognationeʒ ꝙ̃ extraneis ⁊ remotis: quanto. n. nãliter aliqs magis inclinatur ad amoꝛẽ alterius. tãto ma gis incõueniẽs eſt ꝙ ei inferat nocumentū. Et hmõi nocu menta vel iniurie multo magis fient ad illos de qbus ne ſcieẽ pro certo ꝙ ſint filij eoꝝ: qbus inferũt tales iniurias: ꝙ̃ apud illos de qbus pro certo ſcitur. Poteſt etiaʒ cū hoc reputari ꝙ ſit facta aliqua diſſolutio ꝓpinqtatis que tolli tur vel ꝓpter longinquã ↄ̃latione: vel qꝛ etiã cõſanguinei abdicantur ꝓpter aliquã offenſaʒ. Sed illi qui neſciũt ꝓ pinqtatẽ nullã poſſũt putare ſolutionẽ: ⁊ ſic expiare debito mõ nõ poſſunt ꝓpinqtateʒ eſſe factã. Vñ pʒ ꝙ hȯ mala q̃ in ciuitatibus ꝓueniunt erunt magis incõuenientia ſi po natur ↄ̃munitas mulieꝝ ⁊ filioꝝ: qꝛ. ſ. cõtinget ꝙ frequen ter fiant ad ꝓpinquos. ¶ Secũdam rõnem ponit ibi. (Il lud etiaʒ abſurduʒ ⁊c̃.) ⁊ ſumitur hec ratio ex incõuenien tibus que ſequẽtur ex cõcupiſcẽtia libidinū: ſicut pma ſu mebaẽ ex incõuenientibus que ſequuntur ex ira vel odio. Cõſiderandū eſt ḡ ꝙ apud oẽs reputatū fuit incõueniens: ⁊ inhoneſtū ꝙ filij coirent cū matribus: aut patres cuʒ fi liabus: ⁊ hoc opoꝛtebat accidere: ſi ponerentẽ cõmunes filij

q꜔ cõtingeret ꝙ filius cognoſceret matrẽ ſuã ſicut ꝛ aliquã aliaꝫ mulierẽ: ꝛ ſimilr cõtingeret ꝙ pater cognoſceret carnaliter filiam ſuaꝫ ſicut ꝛ aliquaꝫ aliam. Socrates ḡ preſentiens hoc incõueniẽs voluit ipſuꝫ vitare tali ſtatuto: vt per ṗncipes ciuitatis impediretur coitus filij cuꝫ matre: cũ oportebat eſſe certũ ad minus apud ṗncipes ciuitatis qui filium ſuſciperẽt nutriendũ. ꝛ ſimiliter vt ĩpediretur ꝑ eoſdem ṗncipes coitus patris ad filiã: quãdo aliqua cõiectura poſſet haberi: ꝙ hec eſſet filia illius: ſed hoc ſtatutũ Socratis pħus impugnat dupl͛r. Pmo qdem q꜔ hoc ſtatutũ vĩ eſſe inſufficiens. Prohibebat enĩ filio ſolaꝫ coituꝫ matris: nõ ãt ꝓhibebat ei amorẽ libidinoſuꝫ: q꜔ nõ indicabat ei ꝙ hec eſſet mater eius: neqꝫ ẽt ꝓhibebat ei alios vſus libidinoſos: puta ãplexus ꝛ oſcula: que indecentiſſimũ eſt eſſe inter propinquos: quia etiam amorem libidinoſam inter eos eẽ eſt inconueniens. Scḋo improbat iſtud ſtatutũ propter cauſam quam aſſignat. Dicebat enim ꝙ interdicendus erat coitus matris filio ꝓpter nullã aliã cauſaꝫ niſi ad vitandũ delectationẽ valde vehementeꝫ: que ex amore nãli matris ꝛ filij ꝓueniret: qui ſuperadderet̃ libidinoſo amori. Uehemẽtia aũt delectatõis in coitu ideo vitari volebat ne hoies nimis allicerent̃ ad intẽperantiã. Dicit ergo Ariſtoteles ꝙ incõueniens eſt dicere ꝙ ꝓpter iſtam ſolaꝫ cãꝫ debeat aliqs abſtinere a coitu matris: ꝛ nõ ex hoc ſolo: ꝙ mater eius eſt. Et eadem ratio eſt de alijs ꝓpinquis: ex ipſa enĩ ſãguinis ꝓpinquitate debent ſibi cognati quãdaꝫ reuerentiã honeſtatis: q̃ tollitur per laſciuiaꝫ coitus. ¶ Tertiaꝫ rõnẽ ponit ibi. (Uidet̃ aũt magis ꝓdeſſe ꝛc̃.) ꝛ dicit ꝙ iſta lex Socratis de ꝯmunitate vxoꝝ ꝛ filioꝝ magis eſt vtilis agricolis ꝛ alijs infime cõditionis hoibus ꝙ̃ cuſtodibus ciuitatis: idest ṗncipibus ciuitatis: ꝛ alijs magnis viris qui agunt curã de rebus cõmunibus ciuitatis: q꜔ filij agricolaꝝ exaltabunt̃: ꝛ filij magnoꝝ deycient̃: ſi oẽs rediganter in cõmune. Et ex hoc ſequitur ꝙ minus erit amicitia inter magnos ꝛ plebeios: ꝯſeruat̃ enĩ amicitia inter eos inq̃ntum agricole ꝛ alij hmõi ſunt ṗncipibus ſubiecti: q꜔ vt dicitur in 9° ethicoꝝ. Illud qḋ eſt ꝓportionabile vnicuiqꝫ ſaluat amicitiaꝫ: ſubiectio autẽ cõſeruat̃ in hoc: ꝙ inferiores ṗncipibus obediãt ꝛ non inſoleſcant: qḋ qdem accidet ſi equiperant̃ maioribus in filijs ꝛ mulieribus. Unde pꝫ ꝙ hec lex Socratis ĩpedit amicitiaꝫ ciuitatis quã oꝫ eſſe inter ṗncipes ꝛ ſubiectos. ¶ Quartam rõneꝫ ponit ibi. (Penitus autẽ ꝛc̃.) ꝛ dicit ꝙ ex tali lege omnino accidit cõtrarium eorum: ad que intẽdunt illi qui ponũt rectas leges: ꝛ iterũ cõtrarium ei ꝓpter qḋ ſocrates putauit ꝙ debeat ordinari lex de pueris ꝛ vxoribus. Oẽs enĩ cõmuniter putamus ꝙ amicitia ſit maximũ bonũ in ciuitatibus: q꜔ ſi ſit amicitia inter ciues minime facient ſeditiones: ꝛ ad hoc intendunt omnes legiſlatores: vt ciuitas ſit ſine ſeditionibus. Unde omnes qui ponũt rectas leges ad hoc tendũt: vt ſit amicitia inter omnes ciues. Socrates etiam dixit ꝙ optimũ in ciuitate erat ꝙ eſſet vna. vnitas autẽ hominũ adinuicem eſt effectus amicitie: ꝛ ſicut cõmuniter videt̃ omnibꝫ ꝛ ẽt ſicut Socrates dixit. Unde etiã Ariſtophanes dixit in ſermonibus quos de amore fecit: ꝛ ſe inuicem amantes deſiderant ꝙ eſſent facti vnũ per naturã. ꝛ q꜔ hoc nõ poteſt eẽ deſiderãt ꝙ fiant vnũ quãtum poſſibile eſt. In hoc igitur caſu ĩ quo Ariſtophanes loquitur ſequeret̃ ꝙ vel ambo ſe amantes corrumperent̃ dum ex eis aliquid vnũ fieret: vl̓ alter eorum corrumperet̃: quaſi in alterum cõuerſus. Sed in ciuitate ꝓpter talem cõmunionẽ mulieꝝ ꝛ filioꝝ ſequetur ꝙ amicitia diminuatur: ꝛ minimũ habebit de pondere ad amorẽ: ꝙ vel pater dicat de aliquo: iſte eſt meus filiꝰ: cũ ſimul dicat hoc de multis alijs in ciuitate exiſtentibus: aut filius dicat de patre: hic eſt meus pater: cum ẽt ipſe hoc de multis alijs dicat. Uidemus eniꝫ ꝙ ſi aliqs aliquod modicum dulce ĩmittat in multã aquã fit inſenſibilis mixtio: ſicut cum parum de melle imponit̃ in multa aqua: nihil ſentitur de dulcedine mellis. Unde familiaritas que ex iſtis noĩbus ꝓuenit in ciuitate ꝙ vnus dicat: hic eſt meus pater: vel filius aut frater: parũ curabit̃ ſi quilibet antiquior de q̊libet iuniore dicat eum eſſe filiũ: ꝛ ecõuerſo q̃libet iunior dicat quẽlibet antiquiorem eſſe ſuũ patrẽ: ꝛ oẽs coetanei dicãt ſe eſſe fratres. Et huius ratio eſt: q꜔ duo ſunt que maxime faciunt hoies ſollicite curare de alijs: ꝛ maxie diligere eos: quoꝝ vnũ eſt ꝙ ſit ꝓpriũ ꝛ ſingulare eoꝝ. Unde hoies magis curãt de rebus ꝓprijs ꝙ̃ de cõmunibus ſicut ſupra habituꝫ eſt. Aliud eſt ſpãlis amor: quẽ qs habet ad aliquẽ: qui qdem amor magis fit ad eũ: quẽ aliqs ſingulariter diligit ꝙ̃ ad eũ quẽ ſimul cum multis alijs diligit: ſicut videmus ꝙ etiaꝫ parentes magis diligunt filios vnigenitos ꝙ̃ ſi multos habeãt: quaſi amor diminuatur ꝑ ꝯmũicationẽ ad multos. Sic igitur pꝫ ꝙ ſi ſit talis ordinatio ciuitatis q̃lem Socrates lege ordinauit: diminueret̃ amicitia ciuiuꝫ adinuicẽ: qḋ eſt cõtra intentionẽ legiſlatoꝝ. ¶ Quintam rõneꝫ ponit ibi. (Iuſup trãſlatio ꝛc̃) ꝛ dicit ꝙ ſm ordinationẽ Socratis optebat ꝙ fieret trãſmutatio filioꝝ: vt illi .ſ. qui eſſent nati a quibuſdaꝫ matribus alijs darent̃ ad nutriendũ: ita ꝙ nullus cognoſceret ꝓpriũ filium: quõ aũt hoc fieri poſſet vt .ſ. trãſferrent̃ filij agricultoꝝ ꝛ artificuꝫ ad nobiles qui cuſtodiũt ciuitatẽ: aut ecõuerſo nõ de facili apparet. talis enĩꝫ trãſlatio magnaꝫ turbationẽ ciuibus afferret: ꝛ ex alia pte nõ poſꝫ oĩno tolli opinio de ꝓprijs filijs: q꜔ illi qui darent ꝛ transferrẽt pueros oporteret ꝙ ſcirent a qbus acciperent: ꝛ qbus darent. Unde lex Socratis nõ cõſequeret̃ intentũ: ꝛ cum hoc induceret magnã turbationẽ. ¶ Sextaꝫ rõneꝫ ponit ibi. (Preterea ꝛc̃.) ꝛ dicit ꝙ ꝓpter hmõi tranſlationẽ pueroꝝ maxime in talibus acciderent ea que ſuperius dicta ſunt .ſ. vulnerationes. libidinoſi amores: ꝛ homicidia inter ꝓpinquos. Uidemus ꝙ nunc pueri qui dantur ad cuſtodiam ꝛ nutritionẽ aliorũ nõ tanta affectione nominãt ſuos ꝓpinquos ſicut ſi apud eos nutriant̃: ꝛ per ꝯñs nõ multũ verent̃ in ſuos ꝓpinquos aliquod predictorum cõmittere: multo igitur magis ſi non cognoſcerent ſuos eſſe propinquos nihil talium vererentur facere. Ultimo autem epilogando concludit ex hoc modo determinatuꝫ eſt de cõmunione filiorum ꝛ vxorum. quam Socrates inducere volebat.

HIs conſequens eſt de rebus que poſſidentur ꝯſiderare quomodo ſit conſtituendum illis qui in optima rep. verſari debeant: vtruꝫ ꝯmunes eſſent vel nõ cõmunes: hoc ſeorſum ſcrutandum eſt: nec ſimul cum his: que de natis ꝛ mulieribus conſtituuntur. Dico autem circa res: vtrum ꝛ ſi ſint nati mulieresqꝫ ſeparatiꝫ: quẽadmodum nunc ſint omnibus preſter: tamẽ res eſſe cõmunes ꝛ vſus: puta fundos proprios eſſe: fructus vero in cõmune conferre: quod apud quaſdam ſit gentes: vel contra ſolum quidem cõmune eſſe ꝛ cõmuniter coli: fructus autem partiri in proprios vſus: quod etiaꝫ facere dicuntur quidam barbarorum: vel fundos ꝛ fructus eſſe cõmunes.

¶ Lectio. IIII.

¶ Poſtꝙ̃ pħus improbauit legem Socratis quantum ad cõmunitateꝫ mulieruꝫ ꝛ puerorum: hic improbat eaꝫ quantum ad

tum ad cõmunitatẽ poſſeſſionũ: ⁊ circa hoc duo facit. Primo ꝓponit. Secũdo oñdit ꝓpoſitum: ibi. (Si ergo alij ⁊c.) Circa primum tria facit. Primo continuat ſe ad precedentia: dicens ꝙ conſequẽs ad premiſſa eſt conſiderare de poſſeſſione: vtrum oporteat ordinare ꝙ illi qui debent cõuerſari ſm optimam conuerſationem ciuilem habeant poſſeſſiones vel nõ cõmunes vł cõmunes. Scdo: ibi. (Hoc ſeorſum ⁊c.) oſtendit ꝙ iſta queſtio ſeorſum eſt cõſideranda a premiſſa: que erat de cõmunitate vxorũ: ⁊ dicit ꝙ conſiderandum: eſt ſeorſum etiã ſi nihil eſſet ſtatutũ de communitate filiorum ⁊ vxorum: vtrum .ſ. dato ꝙ filij ⁊ vxores nõ ſint cõmunes: ſed ſeorſum quilibet habeat ꝓpriam vxorem ⁊ filios ſm modum qui nunc obſeruatur melius ſit ꝙ poſſeſſiones ⁊ vſus earum ſint cõmunes omnibus ciuibus: ꝗ̃ ꝙ vnuſquiſq; habeat propriam poſſeſſionẽ: ſicut nunc eſt. Tertio: ibi. (Dico autẽ circa ⁊c.) diſtinguit modos quibus poſſibile eſt ciues cõmunicare in bonis poſſeſſis. Et ponit tres modos: quorum primus eſt: qꝺ vnuſquiſq; habeat ſeorſum proprium campum. Sed omnes fruct⁹ camporum deferantur ad cõmune: ⁊ diſtribuantur in omnes: quod obſeruabatur apud quaſdam nationes. Secundus modus eſt: ꝙ econuerſo terra ſit cõmunis: ⁊ cõmuniter colatur. Sed fructus agrorum diuidantur inter ciues ad proprium vſum cuiuſlibet. Et hic modus apud quoſdã barbaros obſeruabatur. Tertius modus eſt: vt ⁊ campi ⁊ fructus ſint cõmunes: quod Socrates lege ſtatuendũ eſſe dicebat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo alij forẽt agricole: alius eſſet modus ⁊ facilior: ſed cũ ipſi ſibi laborent imperando magnas ea res affert difficultates. nam ſi in fruendo ⁊ laborando non ſint pares: neceſſe eſt incuſationes exiſtant contra fruentes quidem ⁊ conſumentes multa: parum vero laborantes his qui minus conſumunt ⁊ multũ laborant. Omnino autem conuictus omnis ⁊ cõmunitas hominum difficilis eſt: ⁊ maxime in his rebus probant eorum qui vna perigrinãtur ſocietates. quorum pleriq; fere diſſident inter ſe de paruis vilibuſq; offenſi. Nos quoq; miniſtris illis plurimum iraſcimur: quibus maxime vtimur ad circularem famulatum. Communes igitur habere res has: ⁊ huius cõtinet difficultates.

¶ Oſtendit quid ſit verum circa propoſitam queſtionẽ. ⁊ primo improbat legem Socratis de cõmunitate poſſeſſionum: oſtendens que mala ex ea ſequerent̃. Secundo oſtẽdit que bona per eam tollerentur: ibi. (Eo autem mõ ⁊c.) Circa primum ponit tres rõnes: quarum prima eſt: qꝛ ſi poſſeſſiones eſſent cõmunes omnium ciuium oporteret alterum duorũ eſſe. ſ. ꝙ vel agri colerentur per aliquos extraneos vel per aliquos ex ciuibus. Et ſi quidem per alios colerentur haberet aliquam difficultatẽ: qꝛ difficile eſſet aduocare tot extraneos agricolas: tamen hic modus eſſet facilior ꝗ̃ ſi aliqui ex ciuibus laborarent: hoc enim exhiberet multas difficultates. Non enĩ eſſet poſſibile ꝙ omnes ciues colerent agros: oporteret enim maiores maioribus negocijs intendere: minores tñ agriculture: ⁊ tamen oporteret ꝙ maiores qui minus laborarent circa agriculturam plus acciperent de fructibus: ⁊ ſic nõ equaliter ſm porportionem correſponderet preceptio fructuum operibus ſiue laboribus agriculture. ⁊ propter hoc ex neceſſitate orirentur accuſationes ⁊ litigia: dum minores qui plus laborant murmurarent de maioribus: ꝙ parum laborantes multũ acciperent. ipſi autẽ equo minus acciperent plus laborantes. Et ſic patet ꝙ ex hac lege non ſequeretur vnitas ciuitatis: vt Socrates volebat: ſed potius diſcidium. ¶ Secundam rationem ponit: ibi. (Omnino autem conuictus ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ valde difficile eſt ſz ꝙ multi homines ſimul ducant vitam: ⁊ ꝙ communicent in quibuſdam humanis bonis ⁊ precipue in diuitijs. Videmus enim ꝙ illi qui in aliquibus diuitijs cõmunicant multas habent diſſentiones adinuicem: vt patet in his qui ſimul peregrinantur: frequẽter enim adinuicem diſſentiunt ex his que expendunt in cibis ⁊ potibus computum faciendo: ⁊ aliquando pro modico ſeinuicem propulſant ⁊ offendunt verbo vel facto. Unde patet ꝙ ſi omnes ciues haberent cõmunes omnes poſſeſſiones plurima litigia inter eos exiſterent. ¶ Tertiam rationem ponit: ibi. (Nos quoq; miniſtris ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ homines maxime offendantur ſuis famulis quibus multũ indigent ad aliqua ſimilia miſteria: ⁊ hoc propter cõmunitatem conuerſationis vite: qui enim non frequenter ſimul conuerſantur non frequenter habent turbationes adinuicem. ¶ Ex quo pꝫ ꝙ cõmunicatio inter homines exiſtens eſt frequenter cauſa diſcordie. Ultimo autẽ concludit ꝙ premiſſe difficultates ⁊ alie ſimiles ſequerentur ex cõmunitate poſſeſſionũ in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eo autem modo quo nunc fit ſi inſuper moribus ⁊ moderatione legum rectarum honeſtetur nõ parum preſtabit: habebit enim vtriuſq; cõmoda: dico autem vtriuſq; videlicet eius ꝙ cõmunes ſint res: ⁊ eius quod proprie. Oportet enim omnino vt res ſint proprie: ſed quodã modo cõmunes. Cure enĩ diuiſe incuſationes non parient: imo proficient: vtpote ad propriũ vnoquoq; ſedulo incumbente. At vero per virtutem erunt: vt eſt in prouerbio amicorum: cõmunia. eſt autem etiã nunc quibuſdã in ciuitatibus in hũc modũ ſubſcriptũ: ne putetur impoſſibile: ⁊ precipue in his que bene gubernantur aliqua eſſe poſſunt. Propria enĩ ſua quiſq; poſſidens partim vtilia facit amicis: partim vtitur cõmunib⁹: vt in Lacedemone ſeruis vtũtur viciſſim tanq̃ forent vniuſcuiuſq;: ⁊ preterea equis ⁊ canibus ⁊ vehiculis. Patet igitur eſſe melius vt proprie ſint res: ſed vſu facere illas cõmunes. Quemadmodũ autem hoc fiat legiſlatoris erit prouiſio. Eſt ſane inenarrabile quãtum interſit ad voluptatem conſiderare aliquid eſſe propriũ ſui. Non enim fruſtra quiſq; ad ſeipſum amicitiam habet: eſt vero id naturale. Sed cum amatio ſui reprehenditur: nõ illud reprehenditur qꝛ ſe amat: ſed qꝛ magis ꝗ̃ oportet ſe amat: quẽadmodũ ⁊ amatio pecuniarum: nam amant omnes: vt ita dixerim: talia. Atqui ⁊ largiri ⁊ opem ferre amicis ⁊ hoſpitibus ⁊ familiaribus dulciſſimũ eſt: qꝺ fit ſi proprie ſint facultates. Hec autem non contingunt illis: qui nimis vnam efficiunt ciuitatem.

¶ Oſtendit que bona per predictaꝫ legem tollerentur: ⁊ ponit tres rationes: circa quarum primam dicit ꝙ ſi ita ordinetur in ciuitatibus: ſicut habet ꝙ ſcilicet poſſeſſiones ſint ciuibus diuiſe: ⁊ hoc ordinetur pulchris conſuetudinibus: ⁊ iuſtis legibus habebit magnam differentiam in exceſſu bonitatis ⁊ vtilitatis: reſpectu eiꝰ quod Socrates dicebat. Utrobiqꝫ enim inuenitur aliquid boni: ſcilicet ⁊ in hoc ꝙ ponuntur poſſeſſiones proprie: ⁊ in hoc ꝙ ponuntur communes. Sed ſi poſſeſſiones ſunt proprie: ⁊ ordinentur per rectas leges ⁊ conſuetudines quod ciues ſibi inuicem communicent de ſuis bonis: habebit talis modus viuendi bonum: quod eſt ex vtroqꝫ: ſcilicet ⁊ ex communitate poſſeſſionum ⁊ diſtinctione earum: oportet enim poſſeſſiones ſimpliciter quidem eſſe proprias quantum ad proprietatem dominij. Sed ſm aliquem modum communes. Ex hoc enim ꝙ ſunt proprie poſſeſſiones ſequitur ꝙ procurationes poſſeſſionum ſunt diuiſe: dum vnuſquiſqꝫ curat de poſſeſſione ſua. Et ex hoc ſequuntur duo bona: quorum vnum eſt: ꝙ dum vnuſquiſqꝫ intromittit ſe de ſuo proprio: ⁊ non de eo quod eſt alterius non fiunt litigia inter homines: que ſolent fieri quando multi habent vnaꝫ rem procurare duꝫ vni videtur ſic: ⁊ alijs aliter faciendum. Aliud bonum eſt: ꝙ vnuſquiſqꝫ magis augebit poſſeſſionem ſuam inſiſtens ei ſollicitius tanq̃ ꝓprie: ⁊ hoc modo erunt poſſeſſiones diuiſe. ſed propter virtutem ciuium qui erunt in inuicem liberales ⁊ benefici erunt cõmunes ſm vſuꝫ. Sicut dicitur in prouerbio: ꝙ ea que ſunt amicorum ſunt communia. Et ne cui videatur impoſſibile ſubiungit: ꝙ in quibuſdaꝫ ciuitatibus bene diſpoſitis eſt hoc ſtatutum: ꝙ quedam ſint ipſo facto communia quantum ad vſum: quedam autem fiant communia per voluntatem ab ipſis dominis: dum ſcilicet vnuſquiſqꝫ habens propriam poſſeſſionem quedam de bonis ſuis facit prouenire ĩ vtilitatem filiorum ſuorum ⁊ amicoruꝫ: ⁊ quibuſdam de bonis ſuis vtuntur amici ſui per ſeipſos tanq̃ rebus communibus. Sicut erat in ciuitate Lacedemonia: in qua vnus poterat vti ſeruo alterius ad ſuum miniſterium ac ſi eſſet proprius ſeruus. Similiter poterant vti equis ⁊ canibus ⁊ vehiculis aliorum tanq̃ ſuis ſi indigerent ire ad agros in eadem tamen regione. Unde manifeſtum eſt ꝙ multo melius eſt: ꝙ ſint proprie poſſeſſiones ſm dominium. Sed ꝙ fiant communes aliquo modo quantum ad vſum. Quomodo autem vſus rerum propriaruꝫ poſſit fieri communis: hoc pertinet ad prouidentiam boni legiſlatoris. ¶ Secundam rationem ponit: ibi. (Eſt ſane inenarrabile ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ non poteſt de facili enarrari quantum ſit delectabile reputare aliquid eſſe ſibi proprium. Uenit enim hec delectatio ex hoc ꝙ homo amat ſeipſum: propter hoc enim vult ſibi bona. Nec hoc eſt vanum ꝙ aliquis habet amicitiam ad ſeipſum: ſed naturale eſt. Quandoqꝫ tamen iuſte vituperatur aliquis ex hoc ꝙ eſt amator ſui ipſius. Sed quando hoc in vituperium dicitur non eſt hoc ſimpliciter amare ſeipſum ſed magis q̃ oportet: ſicut ⁊ amatores pecuniarum vituperantur: quas tamen omnes aliquo modo amant: quia amatores pecuniarum vituperantur inquantum amant eas magis q̃ oportet: habent autem delectationem que eſt de rebus ꝓprijs habendis aufert lex Socratis. ¶ Tertiam rationeꝫ ponit: ibi. (Atqui ⁊ largiri ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ valde delectabile eſt ꝙ homo donet vel auxilium ferat vel amicis vel extraneis vel quibuſcunqꝫ alijs: quod quidem fit per hoc ꝙ homo habet propriam poſſeſſionem: vnde etiam hoc bonum tollit lex Socratis auferens proprietatem poſſeſſionum. Ultimo autem concludit ꝙ iſta inconuenientia accidũt his qui volunt nimis vnire ciuitatem introducendo cõmunitatem poſſeſſionum ⁊ vxorum ⁊ filiorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et preterea duarum virtutum opera manifeſte tollunt temperantie erga mulieres alienas: a quibus laudabile eſt ſe abſtinere: ⁊ liberalitatis circa res poſſeſſas. neqꝫ enim diſcerni poterit liberalis: neqꝫ liberalem operationem faciet vllam. Nam in vſu earum rerum que ipſi poſſidemus liberalitatis eſt opus. Illiuſmodi itaqꝫ legis poſitio faciem habet apparentem: quam auditor libenter recipit: putans fore mirabilem quandam amicitiaꝫ omnibus erga omnes: preſertim cuꝫ quis incommoda accuſat rerump. nunc prouenientia ex eo quia non ſint communes omnium facultates ceu litigia ex contractibus: falſorum teſtium accuſationes: diuitum adulationes: quorum nihil fit propter probitatem: ſed propter improbitatem: cum etiam eos in communi habentes multo magis inter ſe litigare videamus q̃ eos que ſeparatim poſſident. Inſuper equum erat referre non ſolum quantis malis priuabuntur ſi ꝯmunitatẽ rerum habebunt: ſed etiam q̃tis bonis: videt̃ auteꝫ omnino impoſſibilis eſſe illa vita.

¶ Obijcit ſimul contra vtranqꝫ poſitionum: ſcilicet de cõmunitate vxorum ⁊ poſſeſſionem: ⁊ inducit etiam ad hoc tres rationes: quarum ꝑma eſt: ꝙ illi qui volunt ſic nimis vnire ciuitatem manifeſte interimunt opera duarum virtutum: ſcilicet temperantie inquantuꝫ eſt circa mulieres. Opus eniꝫ temperantie eſt abſtinere a muliere aliena: qđ non habebit locum ſi omnes mulieres ſint communes. Similiter introducens communitatem poſſeſſionum aufert actum liberalitatis. Non enim poterit eſſe manifeſtũ de aliquo an ſit liberalis: nec aliquis poterit actum liberalitatis exercere: ex quo non habet proprias poſſeſſiones: in quarum vſu conſiſtit opus liberalitatis. Prouidus homo propria expendit ⁊ dat. Quod autem aliquis det communia non eſt multum liberalitatis. ¶ Secundam rationeꝫ ponit: ibi. (Illiuſmodi itaqꝫ ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ lex Socratis predicta videtur bona in ſuperficie. Et videtur ꝙ ſit amabilis ab hominibus: ⁊ hoc propter duo. Primo propter bonum quod aliquis ſuſpicatur futurum ex tali lege. Quando enim aliquis audit ꝙ inter ciues ſint omnia communia ſuſcipitur hoc cum gaudio reputans amicitiam admirabilem futuram per hoc omnium ad omnes. Secundo propter mala que putat tolli per hanc legem. Accuſat enim aliquis mala que nunc fiunt in ciuitatibus: ſicut diſceptiones hominum adinuicem circa contractus et iudicia de teſtimonijs falſis: ⁊ hoc ꝙ pauperes adulant̃ diuitibus tanq̃ omnia iſta fiant propter hoc ꝙ poſſeſſiones non ſunt communes. Sed ſi aliquis recte conſideret nihil horum fit propter hoc: ꝙ poſſeſſiones non ſunt cõmunes: ſed propter malitiam hominum. Uidemus eniꝫ ꝙ illi qui poſſident aliqua in communi multo magis diſſident adinuicem q̃ illi qui habent ſeparatas poſſeſſiones. Sed quia pauci ſunt illi qui habent poſſeſſiones communes reſpectu illorũ qui habent diuiſas: propter hoc pauciora litigia veniunt ex communitate poſſeſſionum. Tamẽ ſi omnes haberent cõmunes: multo plura litigia eẽnt.

¶ Tertiam

¶ Tertiam rationem ponit:ibi.(Inſuper equuz erat ⁊c̃.)
Et dicit ꝙ homo nõ ſoluz debet conſiderare quot malis
priuentur illi qui habent cõmunes poſſeſſiones ⁊ vxores:
ſed etiam quot bonis priuentur. Debet eniz legiſlator ſu-
ſtinere aliqua mala ne priuentur maiora bona:tot autem
bona priuantur per hanc legem Socratis:ꝙ videtur eſſe
impoſſibilis talis ↄuerſatio vite:vt pꝫ per inconuenientia
ſupra poſita.

Cauſam vero Socrati huius erroris
putandum eſt fuiſſe ſuppoſitionem
non rectam. Oportet eniz quodãmõ
vnam eſſe ciuitatem ⁊ domum:ſed
non penitus. Eſt eniz quo ſi ꝓcedat nõ erit ciui-
tas. eſt etiam quo erit quidez ꝓpe vt non ſit ci-
uitas deterior ciuitas:velut ſiquis concentum
faciat vniuocũ ⁊ verſum pedẽ vnuz. Sed oꝫ
cũ ſit multitudo:vt prius diximus:per diſcipli-
nam cõmunem ⁊ vnam efficere:⁊ qui diſcipli-
nam ſit adhibiturus volens per illã ſtudioſam
facere ciuitatem. Abſurdũ eſt ſi per talia que-
dam inſtituendaꝫ putet:ac non per mores ⁊ ꝑ
philoſophiam:⁊ per leges veluti ſeruiorũ iu-
mentorumqꝫ in Lacedemone ⁊ comeſſatio-
nũ in Creta legiſlator cõionẽ induxit. Lec. V.

¶ Poſtq̃ philoſophus impugnauit legeꝫ Socratis oſten-
dens eam eſſe incõuenientẽ:hic impugnat eã oſtendens
eſſe inſufficientem:⁊ circa hoc duo facit. Primo oñdit ꝙ
nõ habuit ſufficiens motiuum. Scd̃o oſtendit ꝙ id quod
ponebatur inſufficiens erat:ibi.(Modus vero ⁊c̃.(Circa
primũ duo facit. Pr̃o oſtendit motiuum eſſe inſufficiẽs:
ꝓpter falſam ſuppoſitioneꝫ. Scd̃o ꝓpter defectũ experiẽ-
tie:que requiritur in legibus cõdendis:ibi.(Neqꝫ illud
ſane ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ cã quare Socrates deuiauit
a veritate circa legem de cõmunitate poſſeſſionũ filiorũ
⁊ vxorum:opꝫ putare fuiſſe qꝛ ſupponebat quandã ſuppo-
ſitionem non rectã:ſcilicet ꝙ ſummum bonuz ciuitatum
eſſet:ꝙ ipſa eſſet maxime vna. Hec aũt ſuppoſitio iõ non
eſt recta:qꝛ ad ciuitatem ⁊ domum:ſicut ſupra dictum eſt
requiritur aliqua vnitas ſꝫ nõ oĩmoda. Unde intantũ põt
ꝓcedere vnitas ciuitatis:qꝺ iã nõ erit ciuitas:puta ſi oẽs
ſint vnius artis:et habitantes in vna domo. Intantum
autẽ poteſt procedere vnitas qꝺ erit in propinquo ad hoc
ꝙ nõ ſit ciuitas. Unde ſeqtur ꝙ ſit peior:quia vnumqꝺqꝫ
tanto deterius eſt quanto magis appropinquat ad ſuum
nõ eſſe:ſicut ſi tollatur aliqua diſtinctio officioꝝ que ſunt
neceſſaria ad bñ eſſe ciuitatis:⁊ ponit exẽplũ:ſi aliquis fa-
ciat ↄcẽtũ vniuocũ.i.omnes cantãtes in vna voce:iaꝫ nõ
erit ſimphonia ⁊ ↄſonãtia vocum:cui ſimilatur ciuitas ex
diuerſis ↄſiſtens. Similiter ſiqs faceret verſuz pedẽ vnũ:
ideſt carmen vno pede tantum numero conſtare:qꝛ tunc
carmen nõ eſſet:qꝺ ex multis numero pedibus cõficitur.
Et ita poteſt intantũ ꝓcedere vnitas ꝙ tollat̃ ciuitas:ſed
ſicut ſupra dictum eſt:oportet in ciuitate eſſe quidẽ diuer-
ſorũ multitudinẽ. ſed ꝙ ciuitas fiat vna ⁊ communis ꝓ-
pter quandã diſciplinam legũ recte poſitarum. Sed ſi ali-
quis qui erat inducturus diſciplinã ad vniendum ciuita-
tem putet per hãc legem de cõmunitate filioꝝ ⁊ vxorum
fieri ciuitatem bonam:incõueniens eſt ſi eſtimet ꝙ ꝑ ta-
les cõitates poſſit rectificare ciuitateꝫ:⁊ nõ magis per bo-
nas conſuetudines ⁊ leges:⁊ per ſapientiã circa talia:ſicut
dictuꝫ eſt ſupra:ꝙ Lacedemones poſſeſſiones ꝓprias ha-
bebant cõmunes quantũ ad vſum:⁊ in Creta etiam fecit
legiſlator eſſe aliqua cõmunia:vt fierent quedã cõuiuia
publica ciuibus ſꝫ aliqua tempora ad hoc inſtituta:vt in-
ter eos maior familiaritas eſſet. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Neqꝫ illud ſane ignorandũ eſt:quia opꝫ ad
longum tempus ac diuturnas conſuetudines
inſpicere an recte ſe habeant. Ferme enim oĩa
inuenta ſunt quidem:ſed alia non inducta:alia
ab expertis repudiata. Maxime autẽ id appa-
ret ſiquis ꝑ opera inſpiciat remp. ſic inſtitutaꝫ.
Non aliter enim poterit feciſſe ciuitatem niſi
ſeparet illa atque diſtinguat partiꝫ in comeſſa-
tiones:partiꝫ in genera:partiꝫ in tribus. Itaqꝫ
nihil aliud contingit lege prouiſum eſſe:niſi vt
cuſtodes agros non colant:quod nunc Lace-
demonij facere ceptant.

¶ Oſtendit inſufficientiam motiui ꝓpter defectuꝫ expe-
rientie:⁊ dicit ꝙ ad hoc ꝙ leges bene ponãtur opꝫ hoc nõ
ignorare:qꝛ dꝫ aliquis multo tempore conſiderare ⁊ mul-
tis annis vt manifeſtum ſit ꝑ experientiam ſi tales leges
vel ſtatuta bene ſe habeant. Eſtimandũ eſt eniz ꝙ in lon-
gitudine precedentiũ temporuꝫ fere omnia inuenta ſunt
circa conuerſationem humanam qui excogitari poſſunt:
ſed quedã eoꝝ non ſunt inducta:ideſt non eſt vſqꝫ ad hoc
in eis proceſſum ꝙ lege ſtatuerentur:qꝛ ſtatim eoꝝ incon-
uenientia apparebat. Quedaꝫ vero ſunt quidem ſtatuta:
ſed receſſerunt ab vſu dum cognouerunt homines ꝙ non
erant vtilia. Et hoc maxime manifeſtũ fit:ſiquis per expe-
rientiam ordinis inſpiciat talem ordinem ciuitatis inſti-
tutũ qualem Socrates dixit. Impoſſibile eniz eſt ꝙ fiat
ciuitas niſi per aliquam operationeꝫ ⁊ ſegregationẽ:puta
ꝙ de bonis cõmunibus fiat diſtributio per diuerſa conui-
uia:vel per diuerſa genã:aut per diuerſas tribus:ideſt ſocie-
tates:ciuitatis aut regionis. Quia igit̃ neceſſe eſt omnino
ꝙ fiat diſtributio bonoꝝ cõmunium quantum ad rem
nihil aliud affertur per ſtatutum talis legis de cõmunita-
te poſſeſſionum:niſi ꝙ municipes:ideſt qui cõtinue morã-
tur in ciuitate non habeãt curam de agris colendis:quaſi
nõ habentes agros ꝓprios:ſed etiam ſi nõ ſint agri cões
hoc ipſum fieri põt:ſicut Lacedemonij facere conantur:
vt ſcilicet per alios agri colantur quamuis ſint proprij.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Modus vero totius reip. quis futurus ſit in
cõione de gentibus neqꝫ Socrates ipſe inquit:
neqꝫ dictu facile eſt. Atq multitudo ciuitatis
diuerſorũ ciuiũ eſt multitudo:de quibus nihil
determinatum eſt:an ⁊ agricolis cões eſſe fa-
cultates oporteat:vel ꝓprias ſingulorũ. Pre-
terea vtrum mulieres ⁊ pueros proprios vel
comunes. Si enim eodẽ modo comunia ſunt
omnia omnium:quid differrent iſti ab illis cu-
ſtodibus:vel quid plus ſuſtinentibus eorum
imperiũ:vel quã ob cauſaꝫ iperiũ ſuſtinebunt
niſi forte ꝓtexũt aliquid tale quale Cretenſes
q cetera oĩa ſeruis ꝑmittẽtes gymnaſia ſoluꝫ
illis vetuerunt ⁊ armoꝝ poſſeſſionẽ. Quod ſi
vt in alijs ciuitatibus:ita apud illos talia erunt:
quis modus erit cõmunitatis. Neceſſe eſt eni

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

duas ciuitates in vna eſſe ciuitate: ⁊ eas inter ſe contrarias: facit enim alios quidē cuſtodes quaſi in preſidio conſtitutos: alios agricolas ⁊ artifices ⁊ ceteros ciues. Litigia ꝟo ⁊ iudicia ⁊ ꝙ alia mala ciuitatibus prouenire inquit: oia prouenient etiā iſtis: quanq̄ȝ dicat Socrates fore vt non multū legibus indigeant ꝓpter diſciplinam: veluti circa res vrbanas ⁊ circa forum ⁊ alijs huiuſmodi legibus: tribuens ſolū diſciplinam cuſtodibus. Inſuper dominos facit ſuarū reruȝ agricolas ac tollere permittit: at multo magis putandum eſt fore illos graues ⁊ inſolentes q̄ȝ illas que apud quoſdam ſunt hilocias vel peneſcias vel perichias.

℄ Oſtendit incōuenientiaȝ legis Socratice quantū ad id qḋ ponebat: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit inſufficientiam predicte legis quātū ad ea de quibus eſt. Scḋo quātū ad quedaȝ cōmunia: ibi. (Enīuero ſiue neceſſaria ⁊c.) Circa primū inducit tres rōnes: quarū prima oſtēdit inſufficientiam predicte legis quātū ad hoc ꝙ nō poterat ſm eā ſufficienter diſtingui multitudo ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ nō ſolū lex Socratis facere videbat̄ ꝙ municipes agros non colerent tanq̄ȝ nō proprios exiſtentes: ſed neqȝ etiam Socrates dixit qs modus eſſet totius cōuerſationis politice inſtituende ſm ſuam legeȝ cōmunicantibus: ideſt habentibus oia cōmunia: neqȝ etiam poſſibile eſt a quouis alio dicere hac lege ſeruata. Neceſſe enim eſt ꝙ multitudo ciuitatis ſit multitudo hoīum diuerſorum ſm diuerſos ſtatus. De quoꝝ diuerſitate qualiter eſſe poſſit nihil eſt determinatum a Socrate. Neceſſe enim eſt dicere ꝙ agricolis ſint poſſeſſiōes cōmunes ſimul cū alijs ciuibus ⁊ filij ⁊ vxores: aut ꝙ habeāt ſeorſum ꝓprias ⁊ poſſeſſiones ⁊ vxores ꝑter alios ciues. Hoc autem ſcḋo mō contingit aſſignare diuerſitateȝ eorum ab alijs ciuibus: tūȝ propter differentiam eorum in poſſeſſionibus. tum ēt ꝓpter parentū originem. Sed ſi eodē mō ſint cōia omnia predicta omnibus alijs nulla differentia inuenieт̄: ſm quā poſſint diuerſificari agricole a cuſtodibus: neqȝ ēt poterit aſſignari quid plus ꝯſequantur illi qui portāt pondus principatus in regendo ciuitatē: ⁊ ſic inutiliter laborabunt. Nūc autem habent hoc emolumentū ꝙ attribuunt̄ eis plures poſſeſſiones: ⁊ filij eoꝝ nobilitantur. Similiter etiam nō poterit aſſignari qui paſſi fuerunt principatū: ideſt ꝓpter quā eorū conditionem precedentē ad principatū aſſumātur. Nunc enim conſueuerunt ad principatus aſſumi qui ſunt nobiliores origine: vel excellentiores diuites. Excellentia autem ſm virtutem nō ſemꝑ eſt ita manifeſta qḋ ſm eam ſolaȝ ſufficienter poſſint inueniri homines q aſſumant̄ ad ꝑncipatus. ℄ Poſſet aūt aliqs dicere ꝙ illi qui ſeruarent legē Socratis ſuſciperent tale aliquid obſeruādaȝ quale obſeruant Cretenſes qui agriculturaȝ ⁊ alia hꝫ artificia dimittunt exercenda per ſeruos: q̄bus ſolum interdicunt gymnaſia: ideſt exercitia corporalia: ⁊ vſum armorū: vt ſm hoc nō oporteat diſtinguere inter agricolas ⁊ alios cuſtodes. Quia exercentes agriculturaȝ ⁊ artifices ſm hoc nō erant ciues ſed ſerui. Sȝ ſi in ciuitate quā Socrates intendit inſtituere erunt hꝫ ordinata ſicut in alijs ciuitatibus: vt. ſ. quidam ciuium ſint agricole ⁊ artifices: non videbitur eſſe vna cōmunitas: quia in vna ciuitate neceſſariū erat eſſe quaſi duas ciuitates ſibi contrarias. Ex vna eniȝ parte erunt cuſtodes q cuſtodiunt ciuitatē nihil aliud operantes: ⁊ ex alia parte erunt agricole ⁊ artifices operantes: quos opȝ eſſe cōtrarios adinuicem ex hoc ipſo qḋ laborantibus alij nō laborant: ⁊ tñ plura de fructibus recipiunt: ſicut etiam ſupra dictuȝ eſt. Si ꝟo poſſeſſiones nō ſunt cōmunes: nō erit ex hoc litigiū: quia quilibet procurabit ꝙ colantur agri ſui vel per alium vel ꝑ ſeipſum: ⁊ dum minores ſeruient maioribus ab eis aliqḋ lucrum recipientes erit vna cōmunicatio inter eos. ℄ Secundam rationem ponit ibi. (Litigia ꝟo ⁊ iudicia: ⁊ qḋ alia mala ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ in ciuitate habente omnia cōia ſicut Socrates dixit: inuenientur mutue accuſationes: ⁊ diſceptationes: ⁊ omnia alia mala que Socrates dicit nunc eſſe in ciuitatibus. Diſceptabūt enim ciues adinuiceȝ de hoc ꝙ nō equaliter laborant nec equaliter fructum recipiunt: ⁊ de multis ēt alijs quāuis Socrates putauerit ꝙ iſta mala in ciuitate in qua eſſent oia communia non eſſent. Et ꝓpter hoc dicebat ꝙ ꝓpter hꝫ diſciplinaȝ nō indigeret ciuitas multis legibus: ſed ſolum quibuſdam paucis: ſcilicet circa habitationē municipij: ⁊ circa foꝝ iudiciorū: vel etiam circa forum rerū venalium: ⁊ circa alia hꝫ: ſine quoꝝ ordinatione ciuitas eſſe nō poteſt: ita tamen ꝙ hꝫ diſciplinaȝ legum attribuebat ſolum cuſtodibus ciuitatis: nō autem agricolis: qui extra ciuitatē ⁊ municipiū mōrabant̄. Et ſic pȝ ꝙ lex Socratis erat inſufficiens: qꝛ nō poterat a ciuitate extirpare mala que tollere conabatur. ℄ Tertiaȝ rōnē ponit ibi. (Inſuper dominos ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ Socrates cōmittebat ſm ſuā legem totā diſpoſitionē poſſeſſionū agricolis quibus dicebat eſſe cōmittēdam ꝙ fructus agrorū offerent ciuibus circa alia vacantibus: ⁊ ex hoc putabat ꝙ agricole ꝓpter hanc ꝑtātem efficerentur obſequioſi ⁊ humiliter ſeruientes alijs ciuibus: ſed totū ꝯtrarium accideret. multo enim magis eſt veriſimile ꝙ ex quo haberent oia in ſua poteſtate ꝙ eſſent graues alijs ciuibus ⁊ adinuenirent aſtutias ad defraudanduȝ eos q̄ȝ ꝙ humiliter eis ſeruirent. Et ſic pȝ ꝙ lex Socratis de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionum inſufficiens erat: qꝛ nō poterat implere qḋ conabatur. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Enimuero ſiue neceſſaria ſunt hec ſimiliter ſiue non: nihil nunc quidem determinatuȝ eſt: neqȝ de conſequentibus que ſit eorum adminiſtratio ⁊ diſciplina ⁊ leges quedaȝ: eſt aūt neqȝ facile reperire: neqȝ parum referens quales hos eſſe opȝ ad ꝯſeruādā cuſtodū cōioneȝ.

℄ Oſtendit inſufficientiā legis Socratis quātū ad alia cōſequentia: ⁊ primo in generali. Scḋo in ſpeciali: ibi. (Atqui ſi mulieres faciet cōes ⁊c.) dicit ergo ꝑmo ꝙ ſiue iſta que Socrates poſuit de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionū ſit neceſſaria ciuitatis: ſiue nō: tñ de cōſequentibus nihil determinauit ſcilicet qualis debeat eſſe ordinatio politice conuerſationis ⁊ qualis diſciplina: ⁊ quales leges ꝓprie eoꝝ qui ſic habent oia cōia. Non eniȝ de facili eſt inuenire aliquas tales: neqȝ parum refert quales hos eſſe opȝ: q hanc cōmunionem cuſtodū conſeruare debent. Vñ q̄buſdam ſpecialibus legibus ⁊ ſpeciali diſciplina eſſent imbuendi. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Atqui ſi mulieres faciet cōmunes: facultates ꝟo ꝓprias: quis curam habebit rei domeſtice vt agriculture viri. Si ſint communes facultates ⁊ agricolarū mulieres. Abſurdum etiam ex beſtijs facere ſimilitudinē: ꝙ cōueniat eadeȝ exercere mulieres que viri ad quos rei domeſtice cura nequaq̄ȝ pertinet.

℄ Oſtendit

¶ Oſtendit inſufficientias in ſpeciali: ꝛ primo quātum ad mulieres. Scḋo quātum ad pncipes: ibi. (Periculoſa eſt inſuper ꝛc.) Tertio quātū ad cōem ciuitatis felicitatē: ibi. (Preterea cuſtodibus felicitatē ꝛc.) Quātū ad mulieres autem duo tangit. Primo ꝙ nō poteſt ſufficienter ordinari de mulieribus ſi ſint cōes cuſtodibus ꝛ agricolis: ēt ſi poſſeſſiōes ſint ꝓprie ꝛ diſtincte vtriſqꝫ. Cōſtat eniꝫ ꝙ ſi ſint cōmunes: opꝫ ꝙ agricole diſpenſent ea que ſunt in agris: non poterunt ſimul vti mulieribus in ciuitate exiſtentibus: ꝛ agros colere. Sed ſi facultates ſint ꝓprie: mulieres communes non poterunt intendere rei domeſtice: ſicut viri poterunt intendere agriculture. Si econtra facultates ſint cōes: ꝛ vxores ꝓprie agricolarū: ſimul eniꝫ poterūt ꝛ agros colere ꝛ vxoribus ſecum habitantibus operam dare. Scḋo circa mulieres dicit ꝙ Socrates dicebat: ꝙ mulieres debebāt eadē tractare cū viris: vt. ſ. colerent agros ꝛ pugnarent ꝛ alia hꝫ facerēt ſicut viri: ꝛ accipiebat ſimilitudinem a beſtijs: in quib⁹ femine ſimilia operantur maſculis: ſed Ariſto. iſtud dicit eſſe incōueniēs nec eſſe ſimile: qꝛ beſtie nihil participant de vita iconomica: in qua quidem vita mulieres habent quedam ꝓpria opa quib⁹ oꝫ eas intēdere ꝛ abſtinere ſꝑ ab opib⁹ ciuilib⁹.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Periculoſa eſt inſuꝑ magiſtratuū conſtitutio quā ſic facit Socrates vt ſemꝑ ſint ijdē. at hoc ſeditionis eſt cā ēt apud illos: q nullā poſſident dignitatem: quid ergo apud bellicoſos ꝛ animoſos viros? Quod aūt ſibi neceſſariū ſit eoſdē ſemꝑ magiſtratus facere pꝫ. Nō eniꝫ alioꝝ modo: ꝛ modo alioꝝ miſcet̃ animis diuinū illud aurū: ſed ſemꝑ eiſdē. Inquit autē quibuſdā ſtatim a genitura aurum miſceri: quibuſdam argentū: es v̄o ꝛ ferrū illis: qui artifices futuri ſunt: aut agricole.

¶ Oſtendit inſufficientiam quantuꝫ ad principes: ꝛ dicit ꝙ nō eſt ſecurum ciuitati ꝙ hoc mō inſtituant̃ principes ciuitatis ſicut Socrates inſtituebat. Ordinauit eniꝫ q᷑ ſꝑ manerent ijdem principes: qḋ quideꝫ ſemper fuit cauſa ſeditionis: etiaꝫ apud hōies non magni valoris: ꝛ multo magis apud homines animoſos ꝛ bellicoſos: q nō poſſunt de facili pati ꝙ ipſi ſemper ſubijciant̃: ꝛ alij principentur. Et ſubiungit cauſaꝫ quare Socrates inſtituebat ꝙ ſemꝑ eſſent ijdem ꝓncipes. Dicebat eniꝫ ꝙ ſicut in q̄buſdā mineris terrarū inueniſtur aurū: in quibuſdā argentū: in quibuſdā v̄o ferrū: aut erāta in animabus quorundā hominū qui abundant in ſapientia ꝛ virtute eſt aurū quos iuſtum eſt principari. In quibuſdā v̄o argentū q ſunt ſcḋi gradus. In quibuſdā vero q nō ſunt perfecti ad ſapiaꝫ ꝛ virtuteꝫ: inueniſtur quaſi es aut ferrū: ꝛ tales ſꝫ ipſuꝫ debent fieri agricole ꝛ artifices. Manifeſtū eſt aūt ꝙ iſtud nō cōmutatur: ita ꝙ quādoqꝫ iſtis hoībus ſit inditū auruꝫ: ꝛ q̄nqꝫ aliud: ſed ſēꝑ eiſdem. Uñ ſequitur ꝙ ijdem principentur.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea cuſtodibus felicitatē auferens totam inquit ciuitatem facere beataꝫ oportet legiſlatoreꝫ. At impoſſibile eſt totaꝫ eſſe beataꝫ: niſi aut plurimi: aut oēs partes: aut quedā habeant felicitatem. Nō eniꝫ eorūdem eſt felicitas quorum ꝛ pars: naꝫ pars recipit toti exiſtere: ꝛ ſi nulli partium ad felicitateꝫ impoſſibile. Quod ſi cuſtodes nō erunt felices: qui tandē alij? non enim artifices quidem: neqꝫ vulgus. Illa igitur reſp. de qua Socrates locutus eſt has ꝯtinet difficultates: ꝛ al's his nō minores.

Oſtendit inſufficientiaꝫ quantū ad cōem ciuitatis felicitatem. Dicebat enim ſocrates: ꝙ legiſlator dꝫ ad hoc attendere ꝙ faciat totā ciuitateꝫ felicem: ꝛ quantum ad opera virtutis: ꝛ quantū ad exteriora bona: cū tñ Socrates per ſuam legem auferret a ſingulis ciuibus felicitateꝫ: qꝛ volebat ꝙ non haberent aliquid proprium nec in poſſeſſionibus: nec in mulieribus: nec in filijs: que q̇deꝫ pertinent ad felicitatem tanq̄ organice deſeruientia: vt dr̄ in pmo ethicoꝝ. Hoc aūt eſt īpoſſibile: ꝙ tota ciuitas ſit felix: niſi vel omnes vel plures partes ciuitatis felicitatē habeant. Nō enim eſt felicitas ciuitatis ſicut numerus par ꝛ alia ſimilia. Partes enim numeri paris quādoqꝫ ſunt impares: ſicut partes ſenarij ſunt duo trinarij. Et preterea ſi cuſtodes ciuitatis non ſunt felices: qꝛ alij erunt felices ad hoc ꝙ in eis felicitas ciuitatis ſeruari poſſit: nō enim poteſt dici ꝙ agricole ꝛ mercēnarij ſint felices qui ſunt infimi in ciuitate. Nō enim felicitas que eſt optimū ciuitatis pōt ſaluari in infima eius parte. Ultimo aūt epilogando cōcludit ꝙ cōuerſatio politica ciuitatis de qua Socrates dixit hꝫ ꝓdictas dubitationes: ꝛ quaſdā alias non minores ꝓdictis.

FErme autem ſilr̄ circa leges quoqꝫ ſe habet poſtea ſcriptas. Quapp ꝛ de illa reip. parte cogitare parum melius erit. Eteniꝫ in rep. de paucis admodū determiauit Socrates: vt de mulierū ꝛ natoruꝫ communitate ꝛ de rebus poſſeſſis ac de inſtitutione reip. Lec. VI.

¶ Poſtq̄ philoſophus improbauit poſitionē Socratis de cōmunitate mulierum ꝛ pueroꝝ ꝛ poſitionū qḋ ponebat quaſi principale in ſua politica: hic inquirit de alijs conſequentibus legibus: ꝛ primo narrat eas. Scḋo diſputat cōtra eas: ibi. (Superfluū ḡ ꝛc.) circa pmū duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Scḋo ꝓſequit̃ intentuꝫ: ibi. (Diuiſit enim ꝛc.) Dicit ergo primo: ꝙ ſicut hꝫ multas dubitationes lex de cōitate mulierū etiā poſſeſſionū: ita etiam ꝛ alie eius conſequentes leges: ꝛ ideo melius eſt q᷑ de tota eius politica aliqua pauca hic dicantur: qꝛ de paucis in ſua politia determinauit Socrates. ſ. de cōitate vxorum ꝛ filioꝝ ꝛ poſſeſſionis quō debeāt ſe hr̄e: ꝛ ſuꝑ hoc determinauit ordinē politice ꝯuerſationis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Diuiſit enim in duas partes multitudinē habitātiuꝫ in agricolas ꝛ ꝓpulſatores belli. Tertiā ex his fecit eos: qui conſultāt ac deliberant ꝛ in quibus ſumma reip. conſiſtit auctoritas. Agricole v̄o ꝛ artifices: vtrum nullius magiſtratus an alicuius participes ſint: ꝛ vtrum arma poſſidere debeant: ꝛ vna pugnare nihil determinauit: ſꝫ mulieres cenſet vna pugnare debere: ac diſciplinam hr̄e eandē: quā cuſtodes. Cetera v̄o extraneis peregit ſermonibus.

¶ Recitat ea que Socrates dixit de ordine politie: nā de cōmunitate ſatis ſupra dictū eſt: ꝛ pmo quātū ad ptes ciuitatis. Scḋo quātū ad diſciplinā ciuiuꝫ: ibi. (Et de diſciplina cuſtodū ꝛc.) Circa p᷑ q̄tuor dicit: quoꝝ pmū eſt ꝙ Socrates totā multitudinem habitantiū ciuitatē diuidebat in duas partes: quarū vna erat agricolaruꝫ ꝛ artificū

alia vo erat viroꝝ bellatoꝝ: addebat aũt ⁊ tertiaꝫ pteꝫ: ſalicet cōſiliũ ⁊ principes ciuitatis. Scđo dicit ꝙ Socrates dicere de agricolis ⁊ artificibus vtꝝ debeant aliqueꝫ principatum habere: ⁊ vtrum etiam debeant aliquo mō pugnare vel nō omiſit. Tertio dicit ꝙ Socrates exiſtimauit ꝙ oportebat mulieres bellare: ⁊ alia ſimilia facere viris. Quarto dicit ꝙ alias quidē partes ſue politice impleuit multis ſermonibus extraneis: qui non pertinebāt ad mām politice: interponens multa de nālibus ⁊ de alijs ſcientijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ď diſciplina cuſtodũ qualeꝫ eſſe illā oporteret. Legum auteꝫ maxima quidē pars leges exiſtũt. Pauca vero de rep. dixit ꝙ dũ pergit cōioneꝫ facere: paulatiꝫ circũagit in aliaꝫ rēp. Preter cōitatem enim mulierum ⁊ reruꝫ poſſeſſarum cetera eadem vtriſqꝫ attribuit: naꝫ ⁊ diſciplinam eandem: ⁊ abſtinentes viuere ab opibus neceſſarijs: ⁊ de cōmeſſationibus eodem mō: preterqꝫ qď hic exiſtimat mulierum quoqꝫ comeſſationes eſſe debere: ⁊ hāc mille hñtiũ arma: illā vo quattuor milium.

¶ Narrat qđ Socrates dixit de diſciplina ciuitatis: ⁊ circa hoc tria facit. Primo dicit in cōi ꝙ Socrates dixit de diſciplina ciuitatis: q° opꝫ aliquā diſciplinā hr̃e. Scđo ibi. (Leguꝫ aũt ⁊c̃.) ponit ea in qbus ꝯueniebat cũ alijs polit̃ijs: ⁊ dicit ꝙ magna pars legũ quā Socrates ponebat ſunt leges que mō in ciuitatibus obſeruant̃. Cuꝫ eniꝫ ipſe dixerit de politia. i. ꝯuerſatione ciuitatis: ⁊ induxerit quādam maiorem cōitateꝫ in ciuitate ꝙ ſit ꝯſuetuꝫ: paulatiꝫ inſtituendo leges deueniebat ad alterā politiaꝫ: que nunc obſeruat̃: qꝛ preter cōioneꝫ mulierum ⁊ poſſeſſionis que erat ꝓpria ſue politie oīa alia tradidit: que poſſint eſſe cōia ambabus politijs. ſ. ⁊ illi que obſeruat hāc cōitatem: ⁊ illi que nō obſuat. Eandē eniꝫ diſciplinā dixit eſſe vtroꝝqꝫ: puta ꝙ hoīes viuerent de neceſſarijs operibus cũ quadā moderātia ⁊ abſtinentia: ⁊ ꝙ facerent quedam ꝯuiuia in ciuitate ad maiorem ciuium familiaritatem: que etiam apud alias ciuitates obſuabant̃: quāuis oportuiſſet ꝙ inſtituerent multo differenteꝫ diſciplinam: vt ſupra dictuꝫ eſt. Tertio cũ dicit. (Preterqꝫ ꝙ hic ⁊c̃.) narrat quedam ꝓpria que Socrates ponebat: quoꝝ vnuꝫ erat: ꝙ fierēt etiam conuiuia mulierum: ⁊ nō ſolum viroꝝ. Aliud auteꝫ erat ꝙ determiabat numerũ bellatoꝝ. ſ. ꝙ ī ciuitate eēnt ad minus mille arma portātes: ⁊ ad plus quattuor milia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Supfluum ergo quiddā ⁊ cōptũ ⁊ nouũ ⁊ dubitatiuum oēs Socratis habēt ſermones: ſed cuncta recte forſan difficile.

¶ Obycit cōtra pdicta alia que ſocrates inducebat: ⁊ pͥmo obycit cōtra diſciplinam legum. Scđo cōtra ordinē partiuꝫ ciuitatis: ibi. (Tota vo ꝯſtitutio ⁊c̃.) Circa pͥmũ duo facit. Primo ꝓponit qď intēdit. Scđo manifeſtat ꝓpoſitum: ibi. (Nam etiam multitudo ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo ꝙ ſmones Socratis hñt aliquid ſuperfluum inquātum replet ſuam politiam extraneis ſermonibus: ⁊ comptuꝫ inquantum erant inſufficientes rationes: ⁊ ſine expientia ꝑlate: ⁊ nouum inqꝫtuꝫ erat ꝯtra cōem ꝯſuetudinem: ⁊ erat qōnibus plenũ per multas difficultates ꝯtītes: ⁊ ꝙ in oībus bene diceret difficile eſt aſſerere. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Nam etiam multitudo illa de qua nunc dicebatur latere non opꝫ cum tanta ſit: qꝛ Babylonia aut alia qͣdam infinita regione indigebit: ex qua ocioſoꝝ qnqꝫ milia cuꝫ mulierũ ac miniſtrantiũ multiplici turba alantur: ſuppoſitiones qdem ſunt pro arbitrio faciēde: nō tamen impoſſibiles. Dicitur aũt debere legiſlatorem ad duo reſpicere in ferēda lege: ad regioneꝫ ⁊ hoīes: addendũ eſt ⁊ ad vicina loca: ſi oꝫ ciuiliter viuere ciuitatem. Nō ſolũ eniꝫ neceſſariũ eſt ipſaꝫ talibus vti ad belluꝫ armis: que vtilia ſint in ſua regione: verũetiā que in aliena. Qď ſiqs hꝰ non recipit vitam neqꝫ priuatim: neqꝫ publice: nihilominus tñ opꝫ terribilem eſſe hoſtibus non venientibus ſolum in regioneꝫ: verumetiam abeuntibus.

¶ Manifeſtat qď dixerat: ⁊ primo improbat dicta Socratis quātum ad menſuraꝫ quam ciuitati imponebat. Scđo quantuꝫ ad diſtinctionem: ibi. (Sunt q dicant ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo improbat dictuꝫ eius quātum ad numerũ bellatorũ. Scđo quātũ ad quātitatē poſſeſſionis quā taxabat: ibi. (De mō ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ ſiqs ꝯſideraret predictam multitudinem bellatoꝝ quā Socrates inſtituebat in ciuitate manifeſte apparet ꝙ ciuitas talis indigebit maxima latitudine camporum: ſicut eſt circa Babyloniā: vt nutriantur exinde quinqꝫ milia bellatoꝝ: qui nihil aliud operentur: ⁊ preter eos multo maior alia turba ⁊ mulierũ ⁊ famuloꝝ: ⁊ ſm hoc opꝫ ꝙ ille qui taleꝫ ciuitatem inſtituit habeat multitudinem camporũ ad votum: qď tñ nō eſt impoſſibile. Sed tñ hoc ꝯſiderandũ ꝙ ille qui debet legem in ciuitate ſtatuere non oꝫ ſtatuere legem ſm illud quod cogitat qď ſit poſſibile: ſed reſpiciēdo ad ea que ei exiſtunt: ⁊ precipue qdem ad duo. ſ. ad regionem: vt nō cōſtituat maiorem ciuitatem ꝙ regio illa paſcere poſſit. Et iterũ ad homines vt ꝯueniant leges hoībꝰ ſm eoꝝ conditiones. Tertio aũt eſt apponendũ vt ponat leges reſpiciendo ad loca vicina: ⁊ hoc quidē primo eſt neceſſarium ſi ciuitas oꝫ habere vitam nō ſolitariā: ſed politicam: ad eſt cōem cum multis alijs ciuitatibus cũ quibus ſocietatem habeat nō ſolũ in pace ſed etiam in bello: quia talem ciuitatem non ſolũ neceſſariũ eſt vti talibus armis ad bellum ⁊ in tanto numero ſꝫ ꝙ vtile eſt ad ꝓpriaꝫ regionē: ſed etiam in exterioribus locis: in quibus cōuerſantur vel hoſtes vel amici. Scđo autem ſiquis nō approbet vitam bellicoſam: neqꝫ vt ꝓpriaꝫ alicuius hoīs neqꝫ vt cōmunem totius ciuitatis: nihilominus tñ quātuꝫ ad hoc oꝫ ciues eſſe armatos ⁊ bellicoſos: vt ſint terribiles inimicis nō ſolũ cũ venerit in regionē: ſed etiam qñ diſcedunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De mō quoqꝫ rerũ poſſidendaruꝫ videndũ eſt: ne forſan melius ſit aliter diffinire ⁊ clariꝰ. Tantas inqt poſſidere opꝫ vt modeſte viuat̃ perinde ac ſi dicat vt bene viuatur: veruꝫ hoc eſt minꝰ gnāle. Et eſt tēperate viuere: erũnoſe tamen: at melius eſt dicere modeſte ⁊ liberaliter: ſeparatim eniꝫ vtrũqꝫ: alterum eniꝫ luxurie accōmodabitur: alteruꝫ difficultati: cum ſole hꝰ virtutes habitus ſint circa vſuꝫ facultatum noſtrarum: puta patrimonio manſuete vel fortiter vti non dicimur: at modeſte ⁊ liberaliter dicimur: quare neceſſarium eſt circa illud iſtas verſari virtutes.

¶ Improbat

¶ Improbat poſitioné Socratis quantum ad menſuram
poſſeſſionum quá in ciuitate ſtatuebat: ⁊ circa hoc duo fa/
cit. Primo improbat menſurationé poſſeſſionũ a Socra/
te poſitá ſm ſe. Scđo quátum ad hoc ꝙ pretermiſit men/
ſurá generationis: ibi. (Abſurdũ quoqꝫ ⁊c̃.) Circa pᷓmum
ponit duas rõnes. Dicit ergo pᷓmo: ꝙ opꝫ ꝯſiderare ne for/
te alio mõ poſſit planius determinari quátitas poſſeſſio/
num: quas ciuitas dꝫ cõiter habere: ꝙ̃ Socrates determi
nauerat. Dicit eniꝫ Socrates ꝙ táta dꝫ eſſe poſſeſſio ciui/
tatis: vt ex ea poſſint ciues viuere temperate: ſꝫ planius di
ceretur ſiquis diceret ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio ciuitatis: vt
ex ea viuatur bñ: hec enim determinatio eſt magis vtilis:
eo ꝙ plura in ſe comprehendit bñ viuere ꝙ̃ temperate vi
uere. ¶ Scđam rõnem ponit: ibi. (Et eſt téperate viuere
erumnoſe ⁊c̃.) Et dicit ꝙ cõtingit aliqué temperate viue/
re qui tñ miſere viuit: ideſt cum magna penuria. Et ſic pꝫ
ꝙ predicta determinatio Socratis nõ ſufficit: ſed melior
determinatio eſt vt dicaꝛ ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio: vt viua
tur temperate ⁊ liberaliter. Si enim alterũ eoꝝ ſeparatiꝫ
dicatur: ſequetur incõueniens. Ex vna enim pte ſi dicatur:
ꝙ debeant viuere liberaliter: ſequeꝛ ꝙ hõ in ſupfluis deli
tijs viuat. Ex alia võ pte ſi dicatur ꝙ dꝫ viuere téperate
ſequetur: ꝙ poſſit hõ viuere cuꝫ penuria ⁊ labore. Et iõ ad
excludendũ vtrunqꝫ incõueniés: opꝫ dicere temperate ⁊
liberaliter. ⁊ hec determinatio ſufficit: qꝛ ſole he due virtu
tes faciunt hominé bene ſe hẽre circa vſuꝫ ſubſtátie: ideſt
poſſeſſionis. Et hoc pꝫ in alijs virtutibus. Nõ eniꝫ poteſt
dici ꝙ aliquis vtatur ſua poſſeſſione manſuete aut forti/
ter. Máſuetudo eniꝫ eſt circa iras: ⁊ fortitudo circa timo
res: ⁊ audacias: ⁊ ſic in nullo reſpiciunt vſum poſſeſſionũ:
ſed temperantia que eſt circa cõcupiſcentias ciboꝝ: ⁊ ve/
nereoꝝ: ppter quas multi conſumunt ſuaꝫ ſubſtantiam: ⁊
liberalitas que eſt circa donationes ⁊ acceptiones mani
feſte reſpiciunt vſum poſſeſſionis. Unde põt dici q᷑ aliqs
vtatur ſua poſſeſſione temperate: ⁊ liberaliter. Uñ cũ per
vtrũqꝫ iſtorum tollatur omne inconueniens circa vſum
poſſeſſionum: neceſſariuꝫ eſt circa ipſas eſſe ſtudioſos: ſcꝫ
temperantie ⁊ liberalitatis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Abſurdũ quoqꝫ eſt cũ facultates adequerit:
de ciuiũ mltitudine nihil determinare: ſꝫ inde/
finitaꝫ relinquere multitudinem filioꝝ. Quaſi
ſufficienter adequatá ppter ſterilitates vbicũ/
qꝫ ꝯtingat: qđ vꝛ nũc quoqꝫ euenire in ciuitati
bus. Sed opus eſt vt aliam certitudiné tũc ha
beat ꝙ̃ nũc. Nam nũc qdem nemo dubitat ex
eo qꝛ in ſingulos diuiſe ſunt facultates in quá/
tacũqꝫ multitudine. Tũc võ cum ſint indiuiſe
neceſſe eſt diſpares nihil habere: ſiue paucio/
res ſint multitudie ſiue plures. Magis aũt pu
taret qs oportere determinatũ eẽ modũ pcreá
doꝝ filiorũ ꝙ̃ facultatũ: vt nõ plures ꝙ̃ deter/
minatũ ſit pcreari oporteat. Et numerus diffi
niendus eſt reſpectu habito ad fortunas: ſi cõ/
tingat decedere aliquos: ⁊ ad defectũ procreá
di ceterorũ. Pretermittere autem id vt in ple/
riſqꝫ ciuitatibus: neceſſe eſt egeſtatis ſit cauſa
ciuibus. Egeſtas võ ſeditiões: ⁊ delicta parit.

¶ Improbat poſitioneꝫ Socratis ex hoc ꝙ determinans
quátitatem poſſeſſionuꝫ non determinabat quátitaté ge/
nerationis: ⁊ circa hoc ſex facit. ¶ Primo quideꝫ ppoſit
eſſe incõueniés id quod Socrates dicebat: ⁊ dicit q᷑ incõ
ueniens eſt ꝙ aliquis velit poſſeſſiones ciuitatis adequa
re: ideſt ad certam quátitatem reducere: ⁊ cũ hoc non inſti
tuat aliquid ad determinandũ multitudineꝫ ciuium: ſed
pmittat gñatioé ciuiũ in infinitũ fieri: ſicut Socrates fa
ciebat. ¶ Scđo. ibi. (Quaſi ſufficiéter ⁊c̃.) ponit rõnem
que mouebat Socratem: cõtingit eniꝫ in ciuitate multas
mulieres eſſe ſteriles: ⁊ ita lꝫ alijs mulieribus generanti/
bus multos filios: tñ ſemper ꝯſeruabitur eadé multitudo
ciuitatis: ſicut nunc videmus in ciuitatibus euenire. Et p
pter hoc Socrati nõ videbatur neceſſariuꝫ ꝙ circa gene/
rationem filioꝝ aliqd taxareꝛ. ¶ Tertio qđé: ibi. (Sꝫ
opus eſt ⁊c̃.) oſtendit Ariſtoteles hanc rationé eſſe inſuffi
cientem: qꝛ nunc in ciuitatibus ppter hoc ꝙ poſſeſſiones
ſunt diuiſe vnoquoqꝫ habente ppriam poſſeſſioné: nulla
dubitatio poteſt prouenire ad quátácũqꝫ multitudiné p/
ueniat generatio filiorum: qꝛ vnuſquiſqꝫ filijs ſuis ſtudet
aliquo modo prouidere. Sed tunc cum poſſeſſiones non
eſſent diuiſe inter ciues ſꝫ ordinationem Socratis ſequa
tur ꝙ illi qui eſſent ignobiliores nihil perciperent de fru/
ctibus poſſeſſionum ſi multiplicarentur: dũmodo illi q
eſſent potentes multiplicareꝛ: dum. ſ. potentes ciuitatis
primo ſibi ⁊ ſuis neceſſaria ſumeréc: ſi eoꝝ multitudo ex/
creſceret. ¶ Quarto: ibi. (Magis auté putaret ⁊c̃.) pro/
ponit ꝙ opꝫ determinare multitudinem circa generatio/
nem filioꝝ: ⁊ dicit ꝙ aliquis põt exiſtimare ꝙ magis opꝫ
determinari generationem filioꝝ ꝙ̃ etiá multitudineꝫ
ſubſtantie: ita. ſ. ꝙ non generentur plures ciues ab aliquo
numero determinato: cui ſufficiant ciuitatis poſſeſſiones.
¶ Quinto: ibi. (Et numerus diffiniédus ⁊c̃.) oſtédit qđ
debeat obſeruari in tali determinatione: ⁊ dicit ꝙ opꝫ de/
terminare multitudineꝫ filioꝝ generandoꝝ reſpiciendo
ad caſus fortuitos: puta ad mortes eoꝝ qui naſcuntur: ⁊ ad
ſterilitateꝫ mulieruꝫ que non cõcipiunt: vt. ſ. tantuꝫ pmit/
tatur ex alia pte ſupereꝛcreſcere gñatoꝝ numerus: vt hõ
defectus fortuiti ſuppleantur. ¶ Sexto. ibi. (Pretermit/
tere aũt id ⁊c̃.) oſtendit ꝙ opꝫ determinari multitudiné
generatoꝝ: ⁊ dicit ꝙ hoc ideo neceſſariuꝫ eſt: qꝛ ſi pmittaꝛ
q᷑ in infinitum hoies generent abſqꝫ aliquo determinato
numero: ſicut cõiter fit in ciuitatibus: ex neceſſitate ſeqꝛ:
ꝙ ex hoc pueniat cauſa paupertatis ciuibus. Multi enim
filij pauperes erunt habentes id ſolum: qđ eoꝝ pater di/
ues habebat: ex paupertate aũt ciuiũ ſeqꝛ ꝙ ſint ſeditioſi
⁊ maligni: qꝛ dũ nõ hñt neceſſaria vite ſtudent ea acqrere
fraudibus ⁊ rapinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ Phidon Corinthius vnus ex vetu/
ſtis legũlatoribus familias cenſuit equales p/
manere debere: ⁊ ciuium multitudinem: quá/
uis ſortitiones habebát prius omnes iniquas
ſm magnitudinem: at in his legibus cõtrariuꝫ
eſt. Ueruꝫ de his quéadmodũ ſtatuendũ pu/
temus poſtea erit dicendũ. Omiſſuꝫ eſt etiam
in illis legibus quéadmoduꝫ differát preſides
a ſubiectis. Inquit eniꝫ oportere quéadmodũ
ex alio lane filuꝫ duciꝛ ꝙ̃ lini: ſic ⁊ eos q pſunt
ſe hẽre debere ad eos qui ſubſunt. Cũ võ totá
ſubſtátiá augeri dixerit vſqꝫ ad qncuplũ: qua
re hoc vtiqꝫ non erit in regione vſqꝫ ad aliqđ.
Uidédũ eſt etiá ne edificioꝝ diuiſio nõ pſit ad
rem familiarem. Duas enim cuiqꝫ domos at/
tribuit: at difficile eſt duas habitare domos.

¶ Improbat diſciplinã legũ Socratis quãtum ad diſtinctionẽ: quã in ciuitate faciebat: ⁊ circa hoc quattuor facit. Primo oſtẽdit quõ circa diſtinctionẽ diſcordabat ab alijs legiſlatoribus. Et dicit ꝙ qdã legiſlator Corinthius Phidon noĩe duo dixit eſſe obſeruãda in ciuitate: quoꝝ vnuʒ eſt vt domus antiquoꝝ ciuium ꝑmanerent equales adinuicem in diuitijs ⁊ dignitate: ſi ẽt a ꝑncipio inequales ſortes habuiſſent: quõ autem reduci poſſint ad equalitatem infra dicetur. Aliud eſt vt multitudo ciuium ſemꝑ equalis remaneat: ſed in legibus Socratis ꝯtrium inuenit: qꝛ neqʒ ordinat quõ equalitas multitudinis ciuiuʒ ꝯſeruet̃: neqʒ etiã ſtatuit ꝙ ſint equales diuitie ciuiũ: ſʒ ꝑmittit ꝙ quidã hẽant maiores diuitias alijs: vt poſtea dicet̃. Sed de hoc qd melius ſit: vtrũ. ſ. ꝙ oẽs ciues hẽant diuitias eq̃les vel nõ: poſtea determinabit̃. Scđo ibi. (Omiſſum eſt ꝛc.) improbat legem Socratis quãtum ad diſtinctionẽ principũ. Et dicit ꝙ per leges Socratis nõ fuit determinatum quõ deberẽt diſtingui ꝑncipes a ſubditis: cum tñ ipſe diceret: ꝙ oporteret aliquã diſtinctionẽ eſſe inter eos: vt ſicut ex alia mã fit filũ lane ꝙ̃ filum lini: ita ex alia cõditione oporteret aliquos aſſumi in ꝑncipatũ: ⁊ remanere aliquos in ſubiectione. Non eniʒ poterat eos diſtinguere per originẽ generis: ex quo ponebat pueros ⁊ vxores cões. Tertio ibi. (Cuʒ võ ꝛc.) improbat poſſeſſionẽ Socratis quãtũ ad diſtinctionẽ poſſeſſionũ. Et dicit ꝙ Socrates ꝑmittebat ꝙ in rebus mobilibus diuitie vnius multiplicarentur ſupra diuitias alterius l quincuplũ: ⁊ pari rõne poterat ꝑmittere idẽ in poſſeſſione terre: vt non faceret oẽs agros cões. Quarto ibi. (Uidẽdũ eſt ẽt ꝛc.) improbat diſtinctionẽ Socratis quãtũ ad domos. Et dicit ꝙ opʒ cõſiderare ne forte diſtinctio domoꝝ quã introducebat Socrates ſit vtilis iconomice. Dicebat eniʒ ꝙ quilibet ciuis debebat hẽre duo domicilia forte ꝑꝑ ſeparationẽ filiorũ. Sed hoc eſt difficile: ꝙ aliquis hẽat tãtã familiã ꝙ poſſit inhabitare duas domos: ⁊ ẽt dãnoſuʒ iconomice: vt vnus homo faciat duas expenſas in duabus familijs.

Tota vero conſtitutio vult eſſe neqʒ plebis gubernatio: neqʒ paucoruʒ potentium. Sed horum mediam quaʒ vocant remp. Eſt enim ex his qui arma ferunt. Lec. VII.

¶ Poſtꝙ̃ Ariſto. improbauit poſitionẽ Socratis quãtum ad diſciplinas legum: hic ĩprobat eaʒ ꝗ̃tũ ad ordinẽ ciuitatis. Et ꝑmo ꝗ̃tuʒ ad populum. Scđo quatum ad principes ibi. (Sunt q ꝛc.) Ad euidentiã eoꝝ que hic dñr ꝯſiderandũ eſt: ꝙ ſex ſunt ſpecies ordinationis ciuitatuʒ: vt in tertio dicetur. Omnis. n. ciuitas aut regitur ab vno aut a paucis aut a multis. Si ab vno: aut ille vnus eſt rex aut tyrannus. Rex qdem ſi ſit ṽtuoſus tenens cõem vtilitatem ſubditoꝝ. Tyrannus aũt ſi ſit malus oĩa retorquens ad ſuum cõmoduʒ vtilitate ſubditoꝝ contempta. Si võ regatur ciuitas a paucis: aut illi eligent̃ ꝑꝑ virtutẽ q bonũ multitudinis procurent: ⁊ tale regimen dicit̃ poteſtas optimatũ. Aut eligẽtur aliq pauci ꝓpter potentiã: aut diuitias ⁊ nõ ꝓpter virtutẽ: qui omnia que ſunt multitudinis ad ſuã ꝓpriã vtilitatẽ retorquebũt: ⁊ tale regimen dr̃ ꝑncipatus paucoꝝ. Si võ ciuitas regitur a multis: ſilr ſiquidem regatur a multis virtuoſis: tale regimen vocabit̃ cõmuni noĩe Politia. Nõ aũt ꝯtingit multos inueniri ṽtuoſos in ciuitate: niſi forte ſ̃m bellicam ṽtutẽ: ⁊ ideo hoc regimen eſt: quo viri bellatores in ciuitate dominãt̃. Si võ multitudo populi dominari velit: vocatur plebeius ſtatus. Dic̃ ergo ꝑmo: ꝙ ſ̃ʒ legeʒ Socratis tota coordinatio multitudinis. ſ. ciuitatis neqʒ eſt plebeius ſtatus: neqʒ principatus paucoꝝ: ſed eſt media horuʒ: quã cõi nomine noĩant aliq politiam: ⁊ exiſtit ex his que vtuntur armis. Cũ enim Socrates multitudinem ciuitatis diuideret in duas partes: quarum vna erat pugnatoꝝ: alia artificum ⁊ agricolarũ. Agricolas aũt opʒ in agris manere. Relinqtur ꝙ tota multitudo habitãtium ciuitatem eſſet virorum bellatorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur vt cõmuniſſimam oĩuʒ hanc conſtituit remp. recte forſan dixit: ſi vt optimaʒ rẽp. nõ recte. forſan enim Lacedemonioruʒ remp. quis magis probabit: vel aliam quandam magis optimatium.

¶ Et dicit ꝙ ſi ipſe inſtituit talem ordinationem tanꝙ̃ cõmuniſſimã inter alias politias: forte bñ dixit. Naʒ oligarchia eſt ſolum magnorũ: Democratia võ eſt ſoluʒ infimorum: Hec võ politia eſt ex his q ſunt medijs inter vtroſqʒ. vñ cõmunior eſt: vtpote cũ vtriſqʒ participans. Sʒ ſi ipſe inſtituit talem ordinationẽ quaſi optimã poſt ꝑmã: nõ bñ dixit. Primã aũt ordinationẽ dicit regimen: vel qꝛ eſt prima a tempore: a principio enim omnes ciuitates regibus regebantur: vel qꝛ eſt optima: dummodo rex ſit bonus. Poſt hanc autem ꝑmam politiaʒ nõ põt dici: ꝙ politia viroruʒ bellantiũ ſit optima: multo enim melior eſt ꝑncipatus ṽtuoſoꝝ: per quẽ modum regebantur Lacedemonij. vel ſi q alij ciues optimatũ ꝑtãte regunt̃. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Sunt qui dicant optimaʒ remp. ex omni genere gubernationum admixtaʒ eſſe debere: atqʒ ob id Lacedemoniorũ laudant remp. conſtare qdem illam ex paucorum potẽtia. Item ex vno principe ⁊ populari ſtatu ponẽtes regem illoꝝ pro vnius gubernatione. Senatum vero pro paucorum potentia. Ephoros autẽ pro ſtatu populari: quoniam Ephori ipſi ex plebe ſumuntur. alij Ephoratuʒ quidem tyrãnidem putant: ſʒ populariter regi per cõmeſſationes: ⁊ alium quotidianum victum.

¶ Improbat ordineʒ quẽ Socrates in ciuitate ſtatuebat ꝗ̃tũ ad principes: ⁊ circa hoc duo facit. Prĩo ponit poſitionẽ eius. Scđo improbat eã: ibi. (Quas aũt nõ ꝛc.) Circa ꝑmũ duo facit. Prĩo ꝓponit qđ expedit in ciuitatibus ꝯmiſceri ꝑdicta regimina. Scđo oſtẽdit q̃liter Socrates cõmiſcebat: ibi. (Sed i ꝛc.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ quidã dñt ꝙ optimũ regimen ciuitatis eſt qđ eſt quaſi ꝯmixtum ex oĩbus ꝑdictis regiminibus. Et huius rõ eſt. quia vnũ regimẽ temperat̃ ex admixtione alterius: ⁊ minus dat̃ ſeditionis mã: ſi oẽs habeant ꝑtem in ꝑncipatu ciuitatis: puta ſi in aliquo dñetur populus: in aliquo potentes: in aliquo rex: ⁊ ſ̃ʒ hoc maxime laudabit̃ ordinatio ciuitatis Lacedemonioꝝ: de qua tñ erãt due opiniones. Quidam enim dicebant eã cõponi ex tribus ciuilitatibus paucoꝝ ꝑtãte: ex vno principe: populari ſtatu. Hẽbant eniʒ in ciuitate regem. hẽbãt etiaʒ ſeniores quoſdaʒ ex maioribus ciuitatis aſſumptos: hẽbant ẽt quoſdã principes q eligebant̃ ex populo: ⁊ vocabãtur Ephori. i. puiſores. Alioꝝ ãt opinio fuit ꝙ ꝑncipatus ephoroꝝ ꝑtineret ad tyrãnidẽ: qꝛ pro voluntate dominabant̃. Sʒ erãt in ciuitate alij ꝑncipatus: qui diſponebant de cõuiuijs cõibus ⁊ de alijs pertinentibus ad quotidianã vitam ciuitatis: puta de victualibus ⁊ alijs rebus venalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in

¶ Sed in his legibus dictum eſt: optimā rēp. ex plebeio ſtatu conſtare debere: ac ex tyrānide.

¶ Oſtendit quō Socrates cōmiſcebat ſuam politiā: ⁊ dicit ꝙ in legibus Socratis dictū eſt ꝙ optima politia dʒ cōponi ex tyrānide ⁊ plebeio ſtatu: forte ꝓpter hoc vt potentia populi refrenaret̃ per potentiā tyrāni: ⁊ iterū potētia tyrāni refrenaret̃ ꝑ potentiā populi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas aūt non reponat quis inter ſpecies rerump. aut deterrimas omnium eſſe fateatur. Melius ergo dicunt qui plures commiſcent. Nam que ex pluribus ꝯſtat reſp. melioꝛ eſt.

¶ Improbat quātū ad hoc Socratis dictū. Et p̊mo oſ̄dit hanc ordinationē ſʒ ſe indecentem eſſe. Scdo oſ̄dit ꝙ ea que ſtatuebat nō erant conuenientia huic cōmixtioni: ibi. (Deinde nihil ⁊c̃.) Dic̃ ḡ p̊mo ꝙ p̄dicte due politie. ſ. tyrannus ⁊ plebeius: vel nō ſunt dicende politie: qꝛ non ſequuntur ordinē rōnis: ſed īpetū volūtatis. vel ſunt dicende peſſime inter oēs. Vn̄ incōueniēs eſt ꝙ ex peſſimis politijs cōponat̃ optima politia. multo igitur melius faciunt illi qui ex pluribus politijs ꝯmiſcēt ordinationē ciuitatis: quanto enim eſt ex pluribus cōmixta: tanto melioꝛ eſt: qꝛ plures hn̄t ꝑtem in dn̄io ciuitatis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Deinde nihil videt̃ hr̄e ex vnius gubernatione: ſʒ ex paucoꝝ potētia ab populari ſtatu. Verū ad paucoꝝ potentiam inclinare magis.

¶ Improbat dictum Socratis quātū ad hoc. q: ea q̄ inſtituebat nō cōueniebāt ꝯmixtioni p̄dicte: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ea q̄ ſtatuebat Socrates nō conueniebant p̄dicte cōmixtioni. Scdo ꝙ erāt ſʒ ſe ꝑiculoſa: ibi. (Habet ēt ⁊c̃.) Circa p̊m̄ tria facit. Primo ꝓponit qḋ intēdit. Scdo manifeſtat ꝓpoſitū: ibi. (Qḋ pʒ ex ⁊c̃.) Tertio oſ̄dit quō p̄dicta cōmixtio fieri poſſet: ibi. (Qḋ igit̃.) Dicit ergo p̊mo: ꝙ cū Socrates vellet cōmiſcere politiā ex plebeio ſtatu ⁊ tyrannide: que eſt monarchia qdā: ſi qs cōſideret ea q̄ ipſe ſtatuit nihil eſt ibi ꝑtinēs ad p̊ncipatū vnius: ſʒ oīa ſunt ꝑtinētia ad potētes vel populū: ſʒ magis declinat ſua ordinatio ad paucoꝝ ptātē. ¶ Deīde cū dic̃.

¶ Qḋ pʒ ex magiſtratuum creatione. Nā ꝙ ex delectis ſortitio fiat: cōmune eſt vtriqʒ: ſʒ ꝙ neceſſe ſit ditioꝛes concionē hr̄e ⁊ magiſtrat⁹ creare. Vel alios qdpiā hi⁹ publicoꝝ negocioꝝ facere. alios v̊o preteriri: id paucoꝝ potētie eſt.

¶ Oſtendit ꝓpoſitū: ⁊ primo circa electionē p̊ncipū. Scdo circa electionē conſilioꝝ: ibi. (Inſuꝑ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ hoc qḋ dictū eſt manifeſtū eſt ex inſtitutione p̊ncipū: quā Socrates determinat. Dicit eniʒ ꝙ debebāt aliq eligi ex qbus ꝑ ſortē aſſumerent̃ p̊ncipes: ⁊ hoc cōe erat ⁊ plebeio ſtatui ⁊ potentie paucoꝝ: qꝛ iſti electi erāt ⁊ de populo ⁊ de maioꝛib⁹: ſʒ qdā alia inſtituebat ꝑtinētia ad potētiā paucorū. ſ. ꝙ ad diuites ciuitatis ꝑtineret ꝯuocare multitudinē: ⁊ ꝙ ipſi deferrēt p̊ncipes electos ad populū: ⁊ oīa hō que ꝑtinebant ad cōmunitatē ciuitatis volebat fieri ꝑ diuiſiones. ⁊ in his alios admittebat. Silr̄ ēt potētia paucoꝝ erat ꝙ volebat plures p̊ncipes fieri ex diuitib⁹: ⁊ in maioribus officijs conſtitutos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuꝑ conari vt plures ex diuitibus ad dignitates ſumant̃: ⁊ ad maximas quidē ex maximo cēſu paucoꝝ potētia eſt: ⁊ ſenatus aſſumptio. Aſſumunt̃. n. cūcti ex neceſſitate: ſed ex primo cēſu: poſtea totidem ex ſcdo: poſtea ex tertio. Verū non oēs neceſſe erat ex tertio vel quarto aſſumi: ex quarto aūt q̄rtoꝝ ſolis neceſſe eſt primis ⁊ ſcdis. Poſtea ex his equalē ex ſingulis cēſibus numerū eſſe ſumēdū inqt. Erūt itaqʒ plures ⁊ potētioꝛes qui ex maximo cenſu ſumuntur. Propterea qꝛ ex plebe quidā non ſumuntur: quia neceſſe non eſt.

¶ Dicit quō in electione conſiliarioꝛum declinabat ad ptātem paucoꝝ: ⁊ dicit ꝙ ſʒ Socratē ciues diſtinguebantur per quattuoꝛ gradus: ⁊ ex oībus gradibus aliq erant q eligebant conſiliarios: ſed oēs q erant de p̊mo cenſu ex neceſſitate cogebant̃ ad eligēdū. illi v̊o q erant ex ſcdo non oēs eligebant: ſed aliq equales numero p̊mis: ⁊ tn̄ iſti ēt ex neceſſitate cogebant̃ eligere. Deinde ex tertio gradu eligebātur aliqui equales: ⁊ ſilr̄ ex q̄rtis: ſed tn̄ nō erat neceſſariū ꝙ oēs q eligebant̃ ex tertijs vel quartis eligerēt: ſʒ ex q̄rto gradu q erat quartoꝝ nllus poterat eligere ꝯſiliarios: niſi illi q erāt de p̊mo ⁊ ſcdo gradu: ⁊ ita dicebat Socrates ꝙ equalis numerus ꝓueniebat de quolibet gradu ciuitatis: ſed hoc nō eſt neceſſariū: qnimo ſemꝑ erunt plures ⁊ melioꝛes ex maximis cēſibus. Et ſic populares nō oēs eligēt cū nō habeāt neceſſitatē eligēdi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qḋ igit̃ nō ex gubernatione plebis ac vnius principatu cōſtabit h⁹ reſp. ex his pʒ. Patebit etiā poſtea cū de ea ſpecie reſp. tractabimus.

¶ Dicit ꝙ ex his que dicta ſunt poteſt eſſe manifeſtū q̄lr oporteat inſtitui remp. ex gubernatione plebis ac vnius principatu. ⁊ iterum ex his que dicentur poſterius qn̄ incidet ꝯſideratio de rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habʒ ēt circa magrātuū creationē delectoꝝ delectum ꝑiculoſuʒ. Nā ſi aliq ꝯſpirare velit ēt mediocri numero: ſemꝑ ſm̄ hoꝝ voluntatē fiet aſſumptio. In legib⁹ igit̃ illa reſp. ita ſe hʒ.

¶ Oſ̄dit ꝙ electio p̊ncipuʒ quā Socrates inſtituebat eſt ꝑiculoſa. Et dicit ꝙ ꝑiculoſuʒ eſt ciuitati quā Socrates inſtituebat circa electionē p̊ncipū vt. ſ. ex aliqbus electis aliq electi eligerent̃. Illi eniʒ p̊mi electi ex qbus eligunt̃ p̊ncipes ſunt pauci reſpectu toti⁹ multitudinis ciuitatis: ⁊ iō facilius erit eos ꝑuertere q̄ totā multitudinē. Vn̄ ſi ſint aliq qui velint ſemꝑ inſtitui in p̊ncipatu ēt ſi ſint mediocres in multitudine ſemꝑ ad hoꝝ voluntatē eligent̃ p̊ncipes: qꝛ mutuo ſe eligent ⁊ mutuo ſibi ſuccedent in p̊ncipatibus. Ultimo epilogādo ꝯcludit: ꝙ ea que ſunt in legibus circa rēp. Socratis hn̄t p̄dictum modum.

Sunt v̊o ⁊ alie quedā reſp. tum idiotarum: tum philoſophoꝝ ⁊ in adminiſtratione ipſarū verſantium. Oēs aūt he ꝓpinquioꝛes ſunt illis ſʒ quas nunc regūt q̄ʒ iſte due. Nullus eni neqʒ de cōitate filioꝝ: neqʒ de mulieribus talem aliquā introduxit nouitatem. neqʒ etiam de feminarum comeſſationibus: ſed a neceſſarijs magis incheoauit. Lec. VIII.

¶ Poſtq̄ phs diſputauit de politia Socratis ſiue Platonis: hic ꝓſequit̃ de politia cuiuſdā q Phaleas dicebat̃. Et circa hoc tria facit. Prio narrat ei⁹ ordinationē. Scdo approbat eā quātū ad id ꝙ hn̄ dicebat: ibi. (Qḋ igit̃ ⁊c̃.) 3° īprobat

tam quantum ad id in quo deficiebat. ibi (Sedeſſe equa liter &c.) Circa primū duo facit. Primo cōparat illam politiam ⁊ ſequentes ad precedentem ordinationem Socratis vel platonis. Scdo enarrat ipſius politie ordinationem. ibi (Videt qbuſdā &c.) Dicit ergo primo ꝙ preter predictas politias Socratis vel Platonis ſunt et quedā alie politie .i. ordinationes ciuitatū: quarū quedā ſunt ab idiotis ⁊ illiteratis inuente: quedā vero ſunt adinuēte a phis ⁊ a quibuſdā hoībus q fuerūt prudētes ⁊ experti in ciuili conuerſatione. Et earū quedā ſunt conſtitute tanti a ſuis actoribus: ita eſt ꝙ in nulla ciuitate obſeruant: quedā vo ſunt ſm quas aliqui ciuitates conuerſantur. Oēs aūt hē politie propinquius ſe hñt adinuicem: ⁊ ad id qđ eſt cōuenīēs ciuitati ꝙ ambe predicte politie Socratis vel Platonis: quarū prima ſupra poſita eſt de cōmunitate mulierū filioꝝ ⁊ poſſeſſionum. Alia vo poſterius de legibus ab eo ſcripta. Nullus enim alius legiſlator adinuenit neqꝫ cōmunitatē filioꝝ ⁊ vxorum qđ pertinet ad primā politiā Socratis: neqꝫ ordinauit aliqd circa conuiuia mulierū qđ ptinet ad ſcdā: vt ex predictis patet: ſed incipiūt ordinare ciuitatē ab his que ſūt magis neceſſaria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur qbuſdā maximū: vt de patrimoniis recte conſtituatur. Nam hinc ſeditiones oriri cunctas aſſerunt.

¶ Narrat politiā quā Phaleas ordinauit: ⁊ circa hoc quattuor facit. Primo oſtēdit ad qđ plurimi legiſlatores intenderent. Et dicit ꝙ qbuſdā legiſlatoribus viſum eſt maxīe neceſſariū eſſe ꝙ bñ ordinet de ſubſtātijs .i. de poſſeſſionibus ciuiū: qꝛ ex his pcipue oriunt oēs ſeditiones ciuitatū: quas pncipalr legiſlatores remouere itēdūt. ¶ Deide cū dic.

¶ Quāobrem Phaleas carthaginenſis añ oia de hac parte ꝯſtituit. Inqt enī patrimonia ciuiū equalia eſſe debere. Hoc aūt pfacile factu eſſe ſi ſtatim ab ipſa cōditione ciuitatis puiderēt. Poſtꝙ vo cōdita foret difficilius qdem: attamē ſatis mature adeqri poſſe: ſi diuites dotes dēt: nec accipiāt. Paupes aūt ꝯ accipiant dotes ⁊ non tradāt. Plato aūt in legibus ſuis vſqꝫ ad aliqd cēſuit eſſe pmittēdū. Naꝫ ſupra quincuplū eius qđ foret minimū nemini licere ciuiū poſſidere vt prius diximus. Sꝫ oꝫ ne id quidē lateꝫ legiſlatorē qđ certe nūc latet: ꝙ qui patrimonio modū imponit: dꝫ ēt filioꝝ numero modū iponere. Nā ſi excedat multitudo filioꝝ patrimonij facultateꝫ neceſſariuꝫ erit legē abrogare: ⁊ ſine vlla abrogatione improba lex erit: quoniā ex diuitibus paupes facit. Opus eſt ergo ne tales ſeditioſi efficiant.

¶ Oſtēdit qđ circa hoc Phaleas ordinauit. Et dicit ꝙ ipſe pmo circa hoc aliqd ſtatuit. Voluit enī ꝙ oēs poſſeſſiones ciuium eſſent equales: qđ qdē dicebat nō eſſe difficile fieri in ciuitatibus q̄ a pncipio inhabitari incipiebāt: qꝛ poterant poſſeſſiones ex equo diuidi inter ciues. Sꝫ in ciuitatibus inhabitatis quarū ciues hñt ineq̄les poſſeſſiones hoc difficilius erat: ꝙ tam cito poſſet reduci ad hāc regulā per dotes: ita .ſ. ꝙ diuites ꝯtrahētes cū paupib⁹ darēt dotes ⁊ nō acciperent: ⁊ paupes nō darēt quoniqꝫ ſolum poſſeſſiones adequarent. Scdo ibi. (Plato aūt &c.) oſtēdit quō diuerſimode circa h̄ Plato ordinauit: dixit enī ꝙ nulli ciuiꝫ debebat dari poſſe vt hēret diuitias pluſꝙ in quincuplū ſupra eū q minimū hēret. Sꝫ hoc eſt intelligēdū quātū ad diuitias reꝝ mobiliū: qꝛ res immobiles cōes faciebat. Tertio ibi. (Sꝫ oportet &c.) Oſtēdit in quo oēs hi deficiebant: dicebant enim eos oportere ex hoc qđ ſtatuebāt aliqd circa menſurationem diuitiaꝝ: oportebat ēt ꝙ aliqd ordinarent circa multitudinē filioꝝ: puta ꝙ aliqs poſt certū nūerū gnādi non opam daret: vl ꝙ poſtꝙ pueri erāt nati in aliquo numero ꝙ ſuperexcedētes viri mitterent ad alias ciuitates ꝯſtituendas vel quocūqꝫ alio mō. Quia ſi numerus filioꝝ q naſcunt excedat menſuradinē diuitiaꝝ q̄ alicui hoi taxant: neceſſe eſt ꝙ lex de eq̄litate poſſeſſionum diſſoluat: puta ſi duoꝝ ciuiū habentiū eq̄les poſſeſſiones vnus generet quattuor filios: alius vo vnum tm̄: ex neceſſitate ſequet ꝙ filij eoꝝ nō hēant equales poſſeſſiones ⁊ preter h̄ ꝙ ſoluat lex. Sequet ēt aliud malū .ſ. ꝙ multi q naſcunt ex diuitib⁹ fiunt pauperes dū ſubſa vnius diuitis in multos filios diuidit: ⁊ h̄ eſt malū: qꝛ opus eſt ad pacē ciuitatis vt filij diuitū q iſoleſcere poſſūt nō fiant paupes: qꝛ efficerent latrones. Sed ſi nō taxetur aliqua quantitas poſſeſſionis hoc nō ſequet: qꝛ ſm ꝙ augeſ ei numerus filioꝝ: ſtudebit aliqs in diuitijs creſcere. Sic igit vel nihil ſtatuendū eſt circa mēſurā poſſeſſionū: vel ſimul cū hoc ordinādū eſt aliqd circa numerū filioꝝ. ¶ Deide cū dic.

¶ Quō igit valet aliqd in rep. patrimonioꝝ exequatio ⁊ veterū aliqui viſi cognouiſſe: vt Solon ꝯſtituit. Et apđ alios lege cauet vt nō quātū quiſqꝫ velit: ſꝫ quātū lex pmittit agri poſſideant. Eadē quoqꝫ rōne pmonia ſua alienare leges vetāt. Vt eſt apud Locros lege cautū ne quis pmoniū alienare poſſit: niſi euidentē calamitatē oñderit ſupueniſſe. Preterea vt antique hereditates ꝯſeruent. Quō ſublatū apud leucada valde popularem eoꝝ ciuitatem effecit. Non enim amplius euenit ex taxatione cenſus ad magiſtratus aſſumi.

¶ Approbat pdictā ordinationē quātum ad hoc ꝙ ordinabat aliqd circa mēſurā ſubarū: ne videat pp pdicta incōuenientia ea reprobaſſe. Approbat aūt hoc duplici rōne. Primo quidē p auctitatem antiquoꝝ legiſlatoꝝ: ⁊ dicit ꝙ qdā antiquoꝝ legiſlatoꝝ viſi cognoviſſe ꝙ regulare ſubas ciuium hꝫ magnā vtutem ad ciuilem cōmunitatē bene ꝯſeruandā. Vnde etiā Solon qui fuit vnus de ſeptem ſapientibus: ⁊ ſtatuit leges Athenienſium poſuit p lege ꝙ etiā apud alios obſuat: vt nō poſſet qs acqrere de terra ad poſſidenduꝫ quātuꝫ voluerit: ſed vſqꝫ ad aliquē certū terminū. Similr etiā leges quedā ſunt in aliquibus ciuitatibus que phibent ne hoies vēdāt ſuas poſſeſſiones. Sicut in ciuitate Locroꝝ lex fuit antiqua: vt nullus venderet poſſeſſionē niſi monſtraret ꝙ accidiſſet ei aliqđ graue infortuniū: puta ꝙ eſſet captus ab hoſtibus: vel aliud aliqđ hꝫ paſſus. Silr etiam leges alique ſunt ordinātes ꝙ antique ſortes ciuium ꝯſeruentur illeſe: ⁊ hec omnia ptinent ad hoc ꝙ ſubſtantie ciuiuꝫ regulent. Scdo ibi. (Quō ſublatū &c.) oſtēdit idē per incōueniētia q̄ ſequunt. et dicit ꝙ qꝛ hoc fuit pmiſſuꝫ in quadā ciuitate ꝯſecutū eſt: ꝙ eoruꝫ reſp. eēt multū popularis: qꝛ cū indifferēter cuilibꝫ liceret poſſeſſiones emere: factū eſt ꝙ multi populariū ſunt exaltati ⁊ maiores depſſi: ⁊ ita ſeqbat ꝙ nō eligerent hoies ad pncipat⁹ ex aliqb⁹ determinatis dignitatib⁹ ciuiū pp ꝯfuſionē ſupuenientē in ꝯditionibus ciuiū. ¶ Deinde cuꝫ dicit

¶ Sedeſſe

¶ Sed eē equalitatē quidē patrimonioꝝ cōtingit: veꝝ hec aut ita magna eē vt deliciari liceat: aut ita exigua vt tenuiter victū agāt. Pꝫ igiť nō ſufficere pr̄imonia exeq̄ta fuiſſe a legiſlatore: ſꝫ mediū ꝯiectādum eſſe. Preterea ſiqs mediocria ſtatuat oībus patrimonia nulla vtilitas ē. Magis.n. cupiditates adequande ſunt q̄ꝫ pr̄imonia: hoc aūt fieri non pōt niſi ſufficiēter diſciplina ciuibus adhibita p leges. Sed forſan rīderet phaleas hoc ipm ſe dicere. Cenſet eniꝫ hoꝝ duoꝝ eq̄litatē ciuitatibus ieſſe debere patrimonij.ſ. ac diſcipline. Sed que tandē hec diſciplina ſit: exprimēdū fuit: ⁊ vnā eandēqꝫ eſſe nihil pdeſt: nā fieri pōt vt ſit vna eadēqꝫ diſciplina. Veꝝ eiuſcemodi: pquā cupidi fiāt pecuniaꝝ: aut honoris: aut vtriuſqꝫ.

¶ Improbat pdictā ordinationē. ⁊ pmo q̄tū ad h: q̄ alia ptermiſit. 2° q̄tum ad hoc: q̄ ſubas nō ꝯueniēter regulauit ibi. (Eodē mō ⁊c̄.) Tertio q̄tū ad hoc: q̄ de artificibus inconuenienter aſſignauit ibi. (Videť aūt ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo oñdit q̄ ptermiſit ea: q̄ ptinēt ad diſciplinā ciuium. Scdo q̄ ptermiſit ea: q̄ pertinēt ad pacē ciuitatis ibi. (Inſup ſeditiōes ⁊c̄. Tertio ex h q̄ ptermiſit ea: q̄ pertinēt ad ciuilem ꝯuerſationem ibi. (Preterea ⁊c̄.) Circa pᵐ ponit duas rōnes: quaꝝ prima ē: q̄ ꝯtingit eē eq̄litatē ſube inter ciues: ⁊ tñ pōt eſſe vel valde multa: ita q̄ ciues ex ea deliciose viuant: ⁊ ſic ciuiū mores corrūpant: vel valde modica vt viuant ciues valde tenaciter: ita q̄ vnus alteri ſubuenire nō poſſit: ⁊ vtrunqꝫ eoꝝ ē nociuū ad bonā diſciplinā ciuiū. Vñ manifeſtū eſt: q̄ nō eſt ſufficiens legiſlator ex hoc q̄ ſolū facit ſubas ciuiū eq̄les: ſꝫ oꝫ q̄ ipſe determinet aliqḋ mediū: ita.ſ. q̄ ſit tāta q̄ꝫtitas poſſeſſionū: vt neqꝫ ſupflue poſſint delitijs itēdere: neqꝫ ēt nimis pce viuere cōpellanť. ¶ Scdaꝫ rōnem ponit ibi. (Preterea ⁊c̄.) Et circa hoc duo facit. Primo ponit rōnē ⁊ dicit: q̄ ēt ſi aliquis oībus ciuibus ordinet moderatā poſſeſſionē: adhuc iſtud nō ſufficit ad bonam vitā ciuiū. magis.n. opꝫ regulare interiores ꝯcupiſcētias aīe: vt.ſ. nō imoderata ꝯcupiſcant q̄ꝫ exteriores ſubas: vt.ſ. non imoderata habeant: ſed q̄ ꝯcupiſcētie hoīum regulentur h nō ꝯtingit niſi p hoc q̄ hoīes ſint ſufficienter iſtructi p debitas leges: quas phaleas nō poſuit: vñ inſufficiēter tradidit ea: q̄ ptinent ad diſciplinā ciuiū. Scdo ibi. (Sꝫ forſan ⁊c̄.) excludit rñſionē phalee. q̄ forte ad hācrōnē rīderet: q̄ vtrūqꝫ oꝫ eē in ciuitate.ſ. ⁊ eq̄litatē poſſeſſiōis ⁊ eq̄litatē diſcipline: vt.ſ. oēs ciues eq̄li diſciplina informenť. Sꝫ ꝯ hoc Ariſt. dicit: q̄ oportuiſſet eū dicere: q̄ eſt iſta diſcipline: qua opꝫ oēs ciues informari. Non.n. ſufficit dicere: q̄ ſit vna ⁊ eadē oium: ſed opꝫ eā eſſe talē p quaꝫ ciues informenť: vt qdā eoꝝ nō velint exercere alios vel in diuitijs: vel in honorib⁹: vel ſil' in vtriſqꝫ: vñ cū talē diſciplinā phaleas ptermiſerit: iſufficiēs legiſlator fuit. ¶ Deīn.

¶ Inſuper ſeditiones oriunť nō ſolū ob pr̄imonioꝝ: veꝝ ēt ob honoꝝ inequalitates: ⁊ hoc diuerſum in alterutro. Nā multitudo qdē grauiter fert inequalitatē pr̄imonioꝝ: pſtātes aūt viri honoꝝ eq̄litatē. Vñ illud natū ē. Honori incūbit tā ignauus q̄ꝫ bonus. Non ſolū vero homines pp̄ter neceſſaria iniurianť: quoꝝ remedia putant adeq̄tionē patrimonioꝝ: ne ſpoliēt alios pp frigus: aut pp famē: veꝝ ēt vt gaudeant: neqꝫ ꝯcupiſcant. Nā ſi maiorē habeāt neceſſarioꝝ cupiditatē: ob hui⁹ medelā iniurias inferūt. Nō ergo ob hanc ſolū. veꝝ ēt ſi concupiſcāt: vt moleſtia careant ⁊ voluptate fruanť. Q̄ð igiť hoꝝ triū remediū eſt his qdē exiguuꝫ pr̄imoniū ⁊ opificiū: illis autē tēperātia. Tertium vo ſiqs velit p illa delectari non aliunde q̄ꝫ a phia querat remediū: nā cetere qdē hoīb⁹ egent. Cum iniurias inferūt plimū pp̄ter ſupflua nō pp̄ter neceſſaria: puta tyrannidē inuadunt non vt frigus repellant. Quapropter honos maximus habeť non ei q furē occiderit: ſꝫ ei qui tyrānū. itaqꝫ phaleas paruis dūtaxat iniurijs hac ſua reip. cōſtitutione ſuccurrit.

¶ Oſtendit q̄ ptermiſit ea q̄ ptinent ad pacē ciuitatis. Et circa hoc ponit tres rōnes. quaꝝ prima eſt: q̄ ciues diſſident nō ſolū pp̄ter inequalitatē poſſeſſionis: ſed pp ineq̄litatē honoꝝ: ſed diuerſimode tñ: nā multitudo popularium de honoribus nō curat: ſed ſolū de diuitijs: ⁊ ideo diſſidēt pp inequalitates diuitiaꝝ. Sed hoīes gratioſi q alios excellunt in opibus vtutū diſſident de honoribus: ſi equales eis reddanť ⁊ nō maiores q̄ꝫ alijs: ⁊ ideo indiget legiſlator ordinare aliqd circa honores: vt.ſ. aliquis honor determineť: q nō detur niſi bonis. Et alius honor ſit: quo ēt malus.i. deficiens a virtute vti poteſt: ſi ſeruabiť pax in ciuitate. Cum igiť hoc phaleas ptermiſerit: in ſufficiēter tradidit ea: q̄ ptinent ad pacē ciuitatis. ¶ Scdam rōneꝫ ponit ibi. (Nō ſolū vo ⁊c̄.) Que talis eſt. Hoīes qdē non ſolum iniurianť alijs pp̄ter nec̄cia congrenda: pp̄ter qḋ primū ciuitatis remediū eſſe putabat phaleas: q̄ ſube ciuiū eſſent equales: ⁊ ſic oēs neceſſaria hrēt: ⁊ ſic vnus hō non ſpoliat aliū pp vitādū frigus aut famē: ſed ēt qdā pp̄rimo iniurianť vt fruātur ſuis delectatiōib⁹: ⁊ nō vt ꝯcupiſcāt aliqd: qḋ ſtatim nō hēant: q2 ſi ſint aliq q hēant maiorem ꝯcupiam reꝝ tpalium neceſſarijs.i. q plura ꝯcupiſcant q̄ꝫ ſint eis nec̄cia pp hꝰ medelā.i. vt ſatiſfaciāt ſue ꝯcupiſcentie: iniuriabunť auferentes bona alioꝝ vi vel dolo: nec ſolum pp̄ter hanc cām hoīes iniurianť: ſed ēt pp̄ter hoc q̄ aliq volūt ita gaudere delectabilibus: q̄ nullas triſtitias patianť: ⁊ iō iniurianť hoībus: p quos timent ſibi poſſe inferri triſtias opprimendo eos. Opꝫ igiť ad pacē ciuitatis q̄ legiſlator excogitet remedia ꝯ iſtas tres cauſas iniuriādi. Illis.n. qui iniurianť pp̄ter neceſſaria acqrenda p remedio ſufficit modica poſſeſſio ⁊ operatio pp̄ria: per quā ſibi victus aliqs acqratur. Paucis.n. nā ꝯtēta eſt: ſed illis q iniurianť pp̄ter ꝯcupiſcentias delectationū: remedium eſt tempantia: q̄ moderatur in hoīe delectationū cōcupiſcentias. Sed ꝯ tertium.ſ. ꝯ eos qui iniurianť vt nō triſtētur remedium adhibet phia q̄ꝫtum ad eos: q pñt hꝰ delectationibus frui que ſunt ſine triſticia: que ēt facit hoīem non triſtari in infortunijs: ſed in alijs duobus pōt homini auxilium ferri per hoīes. Vnde cū iſta duo ſecūda remedia phaleas ptermiſerit ſolū ꝯ primū remediū ferens: vř inſufficienter ordinaſſe. ¶ Tertiā rōnem ponit ibi. (Cū iniurias ⁊c̄.) Et dicit q̄ hoīes maxime iniurianť propter excellentias diuitiaꝝ ⁊ honoꝝ aquirendas: nō aūt pp̄ter neceſſaria conquirenda: ſicut pꝫ de illis qui exercent tyrānidem non quidem pp̄ter hoc vt non patianť frigus aut famem: ſed pp̄ter predictas excellentias: ⁊ iō q2 iſti maxi

me iniuriant̄ in ciuitate ꝓpter hoc premium dat̄ magno rū bonoꝝ in ciuitatibus hiis qui interficiunt tyrānos: non aūt hiis q̄ interficiunt alios fures. ⁊ tn̄ ꝯ iniurias tyrānoꝝ nullum remedium apposuit phaleas. Unde p3 ꝙ modus ordinationis eius prebet auxilium ſolum ꝯ modicas iniurias: non autem contra magnas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea multa ſtatuere pergit: ꝑ que ad ſeipſos recte inſtituti erūt: ſed oportebat quoq3 ad finitimos ⁊ ꝑegrinos omnes. neceſſe eſt ergo conſtitutam eſſe remp. ad bellicū robur: de quo ille nil dixit.

¶ Oſtendit ꝙ ordinatio Phalee inſufficiens erat q̄ntū ad ciuiū ꝯuerſationem: q2 op3 in ciuitate multa conſtitui: ex quibus ciues bene cōuerſant̄ adinuicē. Op3 ēt aliqua cōſtitui: per que bene conuerſent̄ ad vicinos: ⁊ ad quoſcūq3 extraneos: ⁊ q2 inter vicinos ⁊ extraneos q̄dā ēt ſunt hoſtes: cum q̄bus eſt bellanduz. iō neceſſe eſt etiam ponere in ciuitate aliq̄ ordinationem in cōparatione ad bellicā fortitudinē: q̄ oīa ꝑdictus legiſlator ꝑtermiſit: vn̄ manifeſtum ē ꝙ iſufficiēter ciuitatē ordinauit.

Modez mō de facultatibus: tantas. n. eſſe op3 vt non ſolū ad ciuiū vſum: veꝝ ēt ad pericula externa ſufficiant. Quare nec ita magnas eſſe decet vt finitimi ꝯcupiſcant: q̄bus reſiſti nō poſſit: nec rurſus ita paruas: vt cū parib9 ⁊ ſimilib9 bellū nequeāt ſuſtinere. Ille igit̄ nihil determinauit. Op3 āt neq3 id latere q̄ntas facultates habere ꝯducat: forte recta determinatio fuerit: tantas eſſe debere vt lucrū ſuperantibus bello afferre nō poſſint. ſed ita ſint q̄ſi nihil ſuperacq̄rāt: q̄re Eubolus conſiderare iuſſit Autophardatem cū Atharnea obſidere vellet. cogitaret. n. q̄nto tempore circa expugnationem eius loci diſtinebit: ac exiſtimare huius temporis iacturam. Uellem. n. ꝓ minori precio iā3 tūc Atharnea relinq̄re: q̄ cū dixiſſet: Autophardatē i ſententiam traxit ⁊ obſidionez ꝑtermittere fecit. Hz igit̄ vtilitatē exequatio patrimonioꝝ īter ciues: ne inde ſeditiones orian̄t. Ueꝝ: vt ita dixerim: non admodū magnam: nā ⁊ ꝑſtantiores conqueri poſſent quaſi ipſi plus habere debeant. ex quo fit vt ipſi ſepe inſurgant ac ſeditiones cōcitent. Preterea improbitas hoīu3 inſatiabilis eſt. ⁊ primo quidē ſufficere dicūt pauca atq3 minima: mox vero vbi illa ſunt cōſecuti plura appetunt ſemper: quouſq3 in infinitu3 ꝓcedant. Infinita eſt enim cupiditatis natura ad cuius expletionem plurimi viuunt. Horu3 igitur principium eſt magis q̄3 patrimonioru3 exequatio. ciuitatem ſic inſtituere vt boni q̄dē viri plus q̄3 ſibi competat habere non querāt. Improbi autē ſi querant habere non poſſint. Hoc aūt fiet ſi inferiores ſint: nec iniuriam patiantur. Nec vero in hac ipſa exequatione patrimonioru3 recte ē ab eo diſpoſitu3: cum fundos ⁊ agros exequet ſolum: ſed ſunt ſeruorū quoq3: armētorumq3 ⁊ pecuniaru3 diuitie: ⁊ apparatus ingens caru3 reꝝ: quas ſuppellectilem vocitamus. An igit̄ hoꝝ oīum exequatio querēda eſt: vel moderatio quedā mediocris: vel cuncta omittenda.

Lectio. IX.

¶ Poſtq̄ ph̄s improbauit politia3 phalee q̄ntū ad ea que ꝑtermiſit q̄ntum ad diſciplinam ciuium: pacē ciuitatis: ⁊ cōem conuerſationem. hic improbat eam q̄ntum ad hoc ꝙ iſufficienter de ſubſtantijs ordinauit: ⁊ circa hoc ponit quattuor rationes: circa q̄rum ꝑmam dicit: ꝙ etiā de poſſeſſione non ſufficiēter determinauit: q̄uis. n. poſuerit q̄ndam poſſeſſionis regulam inter ciues adinuicem: vt. ſ. omniū poſſeſſiones eſſent equales: non tn̄ determinauit quāta deberet eſſe poſſeſſio totius ciuitatis: cuius menſuram op3 accipere: non ſolū in cōparatione ad ſufficientiā ciuilium vſuum: qui pertinent ad victū ⁊ veſtitū ciuium ⁊ alia hmōi: ſed ēt per comparatiōem ad pericula: q̄ ꝑnt ab exterioribus īminere. Et ideo duo ſunt conſideranda circa quantitatē poſſeſſionis ciuitatis: quoꝝ vnū ē ꝙ n̄ ſit tā magna ꝙ vicini potētiores alliciant̄ ad eā ꝯcupiſcendā: ita ꝙ ciues non poſſint ſuſtinere eoꝝ moleſtias. Aliud eſt ꝙ non ſit tā parua vt nō ſufficiat ad preparationē belli: per q̄d ciues reſiſtant ſibi equalibus ⁊ ſimilibus. Op3 ergo ſcire ꝙ multitudo poſſeſſionis ꝓdeſt ciuitati: q2 per hoc erunt ciues ſufficiētes: non ſolum ad expenſas vite ciuilis: ſed ēt ad exercitia bellica. Sed tn̄ optimus terminus eſſe videtur multitudinis ſubſtātie vt non ſit tanta: vt ꝓpter abundantias ciues de leui preſumant inferre bellum ſuis potētioribus: ſed ita vt poſſint ſecure inferre bellum hiis q̄ non hn̄t tantam ſubam per quam eis poſſint reſiſtere. Uel poteſt aliter intelligi: vt talis terminus poſſeſſioni ciuiū ſtatuat̄: vt potentiores non de facili moueant̄ bellū ciuitati inferre allecti ex abundātia poſſeſſionis eoꝝ: ſed ita ſe habeāt ad eos: ſicut ad illos qui nō hn̄t tot diuitias ꝑꝑ q̄s diripiendas debeant potentiores diſcrimē belli ſubire. ⁊ hinc conſonat exemplum q̄d ſubdit. Cū. n. quidam princeps Autophardates noīe vellet obſidere quandam ciuitatē: que Atharnea dicebat̄: quidā ſapiens Eubolus noīe veluti bonus conſiliarius induxit eum vt cōſideraret in quāto tp̄e poſſet capere ciuitate3: ⁊ cū hoc ēt cōputaret tāti tēporis expēſas: ⁊ ſi inueniret ꝙ minus lucraret̄ capiendo ciuitatem q̄3 expēderet obſidēdo derelinqueret ipſā. Cui conſilio princeps ille ꝯſentiens ceſſauit ab obſidiōe: nō aūt ceſſaſſet ſi maiores diuitias habuiſſent: vn̄ predictus poſſeſſionis terminus vr̄ eſſe vtilis ciuitati: quē cum phaleas ꝑtermiſerit: vr̄ inſufficienter de poſſeſſione ciuitatis ordinaſſe. ¶ Scdaz rōnē ponit ibi. (Hz igitur ⁊c.) Et dicit ꝙ in aliquo expedit ciuitati ꝙ ſube ciuiū ſint eq̄les ad hoc ꝙ non fiant ſeditiones adinuicem inter ciues. Sed vt ita liceat dicere: hoc nō eſt aliq̄d magnum: q2 per hoc ceſſant ſeditiones inter paruos ciues: manet aūt materia ſeditionis maioribus ciuitatis. Illi. n. qui ſunt ī ciuitate gratioſi: vtpote nobiles ⁊ virtuoſi exiſtentes indignabunt̄: ſi equalia recipiant: cum ſint digni maioribus: ſicut enim contra iuſtitiā eſſe videtur vt equales inequalia habeant: ita iniuſtitia eſt vt inequales equalia habeant. Et ex hac cauſa frequenter maiores ſunt alijs moleſti ⁊ ſeditiones mouent. Per iuſtitiā. n. cōſeruatur pax ciuitatis: tranſgreſſio vero iuſtitie eſt ſeditionis cā. ſic igit̄ inſufficienter de poſſeſſionibus ſtatuit phaleas. ¶ Tertiā rōne3

ponit

ponit ibi.(Preterea improbitas ꝛc.) Et dicit ꝙ ſi volun tas hoīum q̄tum ad neceſſitatē repleri poſſit:tñ q̄tuꝫ ad maliciā repleri non poteſt. Primo.n.homini qui nihil hꝫ videt̄ ſufficiens ꝙ habeat minimū quid:qđ cum acq̄ſiue rit:vel ex hereditate paterna acceperit:ſemꝑ vr̄ ꝙ indige at pluribus:ꝛ hoc vſqꝫ in infinitū. Et hoc iō eſt:q2 nā con cupiſcentie eſt infinita.non.n. querit ſola neceſſaria vite: ſed oīa que poſſunt hoī eē delectabilia: que ſunt infinita. Vñ cū plurimi hoīum ad hoc ꝯtendant vt ſuā ꝯcupiſcentiā repleant.ſequit̄ ꝙ eoꝝ deſideriū repleri nō poſſit vſqꝫ in infinitum. Ex hoc aūt ꝙ aliq̄ deſiderāt ea que ſunt alioꝝ oriunt̄ in ciuitatibus ſeditiones. Opꝫ igitur ꝙ legiſlator magis regulet principium hoꝝ.ſ. ꝯcupiſcētiā q̄ȝ ēt poſſeſ ſiones:ſed hoc aliter fit q̄tum ad bonos.ꝛ aliter q̄tuꝫ ad malos. Opꝫ.n.ꝙ legiſlator illos qui ſunt nāliter virtuoſi ita inſtituat ꝙ non velint agere auare.i. tollere aliena: qđ quidem facere poteſt aſſueſaciendo eos ad amorem iuſti tie:ſed hoīes prauos ſic debet tractare:vt non poſſint alie na tollere etiā ſi velint. Et ad hoc duo ſūt neceſſaria:quo rū vnū eſt vt praui in ciuitate ſint minores.i.ꝙ dimittan tur in infimo ſtatu vt alijs nocere non poſſint. Aliud aūt eſt vt eis iniurie nō irrogent̄:ex quibus hoīes ꝓuocant̄: vt alijs noceant. Cuꝫ igit̄ hꝫ diſciplinā phaleas ꝑtermiſerit inſufficiens ſīn ſua legiſlatione fuiſſe vr̄. ¶ Quartā rōnē ponit ibi.(Nec vo ꝛc.) Et dicit:ꝙ phaleas nō ſufficiēter dixit de equalitate ſub̄e:q2 adequauit ſub̄as ciuiū ſolum q̄tum ad bona imobilia.ſ.q̄tum ad poſſeſſionē terre.ſūt aūt quedā alie diuitie:puta ſeruoꝝ:animaliū: denarioꝝ: ꝛ alioꝝ que ꝑparant̄ ad vſum vite:que ſuppellectilia di cunt̄:de quoꝝ eq̄litate nihil dixit. Oportet aūt ꝙ oīuꝫ tā mobiliū q̄ȝ imobiliū eq̄litas ſtatuat̄ aut ſm aliquē aliū modū ordinet̄ de eis:aut ꝙ oīa ꝑtermittant̄. Eadē.n. ra tio eſt de mobilibus ꝛ imobilibus.q2 ex vtriſqꝫ ſeditiões oriuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̄ aūt ex ipſaꝝ legū poſitione ciuitatem exiguā cōſtituere. Siqdē artifices oēs publici erunt:nec multitudinē augebūt ciuitatis. Sꝫ certe publicos eſſe eos qui publica faciūt opa oꝫ:quemadmodū Epidamnij: ꝛ quemadmo dum Diofantus qn̄qꝫ Athenis cōſtituit. De phalee igit̄ repu. fere ex his depꝛehendi pōt:ſi quid ab eo ſit bene dictum: vel non bene.

¶ Improbat ordinationē Phalee q̄tum ad artifices:ꝛ di cit:ꝙ ꝑꝑ legē quā phaleas circa artifices tulit.ſequebatur ꝙ ciuitas modica ꝯſtitueret̄. Volebat.n. ꝙ oēs artifices in cōi oparent̄:ꝛ coꝝ opa diſtribuerent̄ ciuib⁹ ſm coruꝫ neceſſitates:ꝛ ſm hoc artifices eſſent quaſi ſerui cōitatis ꝛ nō facerent aliqđ ſupplementum ad multitudinē ciui tatis. vnde relinq̄bat̄ ꝙ ciuitas eēt parua: cū videamus nūc nō modicā ꝑtē ciuitatis ex artificib⁹ eſſe. Opꝫ tñ eſſe in ciuitate aliquos publicos oparios:q opent̄ opa cōia ci uitatis:ſicut ſeruat̄ in ciuitate Epidamnij: ꝛ ſicut quidaꝫ legiſlator noīe Diofantus aliq̄ñ ſtatuit Athenis. Ultimo aūt epilogando ꝯcludit:ꝙ ex ꝑmiſſis pōt aliq̄s ꝯſiderare circa politiā Phalee quid bene vel non bene dixerit.

HYppodamus aūt Mileſius: q ꝛ ci uitatū diuiſionē inuenit: ꝛ pyreū ab ſcidit:cū eēt in cetera quoqꝫ vita mo roſior ꝓpter glorie cupiditatē vſqꝫ adeo: vt q̄buſdā videret̄ ſupfluus capillorū ꝓ lixitate: ꝛ ornatu ſumptuoſo. Preterea veſti tu vili q̄dem:ſed admodū farcto nō in hyeme ſolū: veꝝ etiam in eſtate. Studioſus aūt de oī natura eſſe volens primus oīum: qui non in re pub. verſati eſſent: aggreſſus eſt aliq̄d dicere ꝺ optimo ciuitatis ſtatu.

Lectio. X.

¶ Poſtq̄ȝ ꝓſecutus ē de politia Phalee: hic incipit agere de politia hyppodami:ꝛ circa h̄ tria facit. Primo expōit ꝯdōnē legiſlatoris. Scđo narrat politiā ipſius:quā ipſe in ſtituit ibi.(Cōſtituit aūt ꝛc.) Tertio iꝑobat eā q̄tuꝫ ad aliqua ibi.(Sed primo ꝛc.) Circa primū tria facit. Pˢo dicit quid in arte politica hyppodamus adinuenit:ꝛ di cit:ꝙ adinuenit diſtinctionē ciuitatis q̄tum ad diuerſos ordines ciuiū. et iteꝝ diuiſit ſuburbia. Adinuenit.n. quō territoriū ciuitatis ꝑ diuerſa ſuburbia diſtingui deberet. Fuit aūt Euriphontis filius: Mileſius aūt natiōe. Scđo exponit ꝯuerſationē ipſius:ꝛ dicit:ꝙ q2 erat honoris cu pidus:quedā ſupflua obſeruabat in ꝓpria vita priuata: q̄ eſt alia a ciuili. Videbat̄.n. eſſe curioſus in multitudie ca pilloꝝ ꝛ come:ꝛ iteꝝ in vilitate veſtitus. Volebat tñ hr̄e cala veſtimēta nō ſolū in hyeme:ſed ēt i eſtate. Tertio ex ponit ſtudiū ipſi⁹: voluit.n. rōcinari de tota nā reꝝ: ꝛ pri mus inter phōs:q nō agūt ciuilē vitā ſed ꝯtēplatiuā:cona tus eſt determinare q̄ ſit optima politia. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Cōſtituit aūt ciuitatē multitudine decēmiliū in tres diuiſaꝫ ꝑtes. Faciebat.n. vnā ꝑtē artifi ces: alterā agricolas: tertiā ꝓpulſatores belli.

¶ Enarrat ordinē politie ipſius:ꝛ pmo q̄tū ad diuiſiones quas adinuenit. Scđo q̄tuꝫ ad iudicia ibi.(Legū quoqꝫ tres ꝛc.) Tertio q̄tū ad ciuium diſciplinaꝫ ibi.(Ferebat quoqꝫ ꝛc.) Circa primū duo facit. Primo oñdit quō diui ſit ciuiū multitudinem. Scđo quō diuiſit ciuitatis poſſeſ ſiones ibi.(Diuiſit quoqꝫ ꝛc.) Dicit ḡ primo: ꝙ Hyppo damus determinabat optimā q̄titatem multitudinis in ciuitate: vt ſit.x. miliū viroꝝ:ꝛ hanc multitudinem diui debat in tres partes:quaꝝ vna erat artificū: alia agricola rum.tertia pugnatoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſit quoqꝫ regiōem in tres partes: vt eēt pars vna ſacra: alia publica: tertia priuata. Un de cultus dijs fieret res ſacra: vnde vero pro pulſatores belli alerentur publica: q̄ vero agri colarum foret priuata.

¶ Oñdit quō diuidebat poſſeſſionē ciuitatis:ꝛ dicit ꝙ to tā regionē.i.territoriū ciuitatis diuidebat in tres partes. quaꝝ vnā volebat eſſe ſacrā:de qua.ſ.fierēt ea: q̄ hoīes re putāt fieri ꝑꝑ cultū diuinū: aliā volebat eē publicam vel cōem:de qua viuerēt bellatores. tertiā volebat eē ꝓpriā: q̄ diſtribueret̄ inter agricolas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Legū quoqꝫ tres eē ſpēs ſolū putabat. De quibus vero iudicia fierent totidē eē numero: iniuriā: damnū: cedē. Ponebat quoqꝫ vnum iudiciū principale: ad qđ oīa male iudicata re ducerent̄: idqꝫ cōſtituebat ex ſenibus q̄buſdā delectis. Sententias vero in iudicijs nō calcu lis ferendas eſſe cenſebat: ſed vnūquēqꝫ iudi cem tabellā afferre: in qua ſcriberet. ſi ꝯdemna ret ſimplr̄ ſniaꝫ: ſin abſolueret ſimplr̄ vacuū: ſin partim ꝯdēnaret: partim abſolueret: idipm̄ diffiniret. Nā vt nunc quidem fit: nō recte ꝓui

ſum a lege exiſtimabat: q꜄ coguntur homines alterutrum iudicantes peierare.

℄ Narrat ordinẽ politie ipſius q̄ntū ad iudicia: ꝛ circa hoc tria facit. Primo dicit: ꝙ putauit leges iudicioꝝ eſſe ſolū modo tres ſm̄ tria: de q̄bus hoīes in iudicijs diſceptāt: q̄ ſunt iniuria: dānū: ꝛ mors: vt iniuria referat̄ ad ea: q̄ ſiūt in vituperium hoīs: nocumētū aūt ad ea: q̄ ſiunt in dānū rerū: ſub morte aūt cōprehendant̄ oīa: q̄ ſiunt in nocumētū pſone. Scđo ibi. (Ponebat quoqꝫ ꝛc̄.) dicit: ꝙ hyppodamus inſtituit q̄ndā principalē curiā: ad quā reducerent̄ q̄ſi p appellationē oēs cauſe q̄ non viderent̄ eſſe bn̄ iudicate: ꝛ volebat ꝙ hoc iudiciū cōmitteret̄ q̄buſdā ſenibꝰ ad hoc electis: q ꝛ diſcretione ꝛ virtute eſſent pbati. Tertio ibi. (Sn̄ias v̄o ꝛc̄.) ponit modū quē i iudicādo volebat obſeruari: cū .n. eſſet aliqua ſn̄ia ferēda a multis iudicibꝰ: putabat nō oportere: ꝙ iudices ꝯferrent adinuicē de ſn̄ia ferenda: ſed ꝙ vnuſq̄ſqꝫ ſolitarius cogitaret de ſn̄ia ferenda: ꝛ illud qđ cogitaret deferret ſcriptū in tabella: ita .ſ. ꝙ ſi ſibi videret̄: ꝙ aliq̄s accuſatus eſſet ꝯdemnandus: ſimpliciter ꝯdēnationē ibi deſcriberet. Si v̄o ſibi videretur ꝙ eēt ſimplr̄ abſoluēdus deferret tabellā vacuā. Si autē ſibi videret̄ ꝙ q̄ntū ad aliq̄d eſſet ꝯdēnādus: ꝛ q̄ntū ad aliq̄d abſoluēdus: hoc ēt determinaret p ſcripturam. ꝛ ſic ex oībus ſcripturis eligeret̄ qđ plibus videret̄: nō aūt putabat bonū eſſe hoc: qđ nūc eſt lege ſtatutū: vt iudices adinuicē ꝯferāt anteq̄̄ vnuſq̄ſqꝫ ſn̄iam pferat: cū .n. ſint iurati dicere ꝙ eis vr̄ p hꝰ diſceptationes: q̄ in tali loco ꝛ circa talia ſiunt cogunt̄ quodāmodo peierare: dū aliq̄s non audet dicere qđ ſibi vr̄ multis ꝯdicētibꝰ. ℄ Deīde cū dicit.

℄ Ferebat quoqꝫ legē de his: q vtile q̄dpiā ciuitati repiſſent: vt honoribus afficerent̄. Filios aūt eoꝝ q p patria bellādo occubuiſſent ex publico alendos eē. quaſi id nō prius fuerit lege puiſum: nā eſt Athenis ea lex: ꝛ alijs q̄buſdā ciuitatibus. Magiſtratuū v̄o oīuꝫ electiones populo attribuit: populū aūt faciebat tria illa genera ciuiuꝫ. Qui vero delecti eſſent: eos rerūpu. curā hr̄e debere: itē hoſpitalium ꝛ pupilloꝝ. Plurima igit̄ ac maxime digna memoratu in Hyppodami cōſtitutione iſta ſunt.

℄ Narrat ordinationē eius circa diſciplinā ciuiū. ꝛ ponit eius q̄ttuor leges: quaꝝ prima eſt: ꝙ illi qui inuenirēt aliq̄d ordinandum in ciuitate: qđ eēt ciuitati expediens obtinerent aliquē honorē. Scđaꝫ legē ponit ibi. (Filios autem ꝛc̄.) vt .ſ. filij eoꝝ qui moriunt̄ in bello p ciuitate nutrirent̄ de erario publico: qđ quidem nondū erat ſtatutū in ciuitatibus: nunc aūt iſta lex obſeruat̄ Athenis: ꝛ in q̄buſdā alijs ciuitatibus. Tertiā legeꝫ ponit ibi. (Magiſtratuū vero ꝛc̄.) Et hec eſt de electione p̄ncipū: vt .ſ. totꝰ populus principes eligat. Dicebat aūt eſſe populuꝫ tres p̄dictas partes ciuitatis .ſ. agricolas: artifices: ꝛ bellatores. Quartā legē ponit de officio magr̄atuū ibi. (Qui v̄o ꝛc̄.) vt .ſ. illi qui eligunt̄ in magiſtratus habeant curam de rebus cōibꝰ ciuitatis: ꝛ de pegrinis: ꝛ de orphanis ꝛ alijs ipotētibꝰ pſonis. Et vltimo ꝯcludit: ꝙ plīma ꝛ digne recitanda de his: q̄ Hyppodamus ordinauit ſunt ea: q̄ dcā ſunt.

Sed primo dubitabit aliq̄s de partitione ciuiū: nā ꝛ artifices ꝛ agricole ꝛ q arma tenēt oēs in reip. cōmunione verſant̄. Veꝝ agricole q̄dē arma non hn̄t: artifices aūt neqꝫ arma: neqꝫ agros: itaqꝫ ſiūt quodāmodo ſerui eoꝝ: q hn̄t arma. Participes eē igit̄ oīuꝫ honoꝝ impoſſibile ē: cū ſit q̄dem neceſſariū ex his: q habēt arma cōſtitui belli duces: ꝛ cuſtodes ciuiū: ꝛ pn̄cipaliſſimos: vt ita dixerim: magiſtratus. qđ ſi participes nō ſint reip. q̄uo bono aīo eē poterunt in repu.

Lectio. XI.

℄ Poſita politia Hyppodami hic improbat ipſam: ꝛ primo q̄ntū ad diuiſionē quā inſtituit. Scđo q̄ntū ad ea: q̄ de iudicio dixit ibi. (Nec de iudicio ꝛc̄.) Tertio q̄ntū ad ea: q̄ inſtituit de diſciplina ciuiū ibi. (De eo aūt ꝛc̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo iprobat diuiſionē inſtitutā ab Hyppodamo q̄ntū ad partes ciuitatis. Scđo q̄ntū ad poſſeſſiōes ibi. (Preterea publicos ꝛc̄.) Circa p̄mum tria facit. Primo iprobat diuiſionē ptiū ciuitatis q̄ntū ad artifices. Secūdo q̄ntū ad bellatores ibi. (Enim vero ꝛc̄.) Tertio q̄ntū ad agricolas ibi. (Preterea agricole ꝛc̄.) Dicit ḡ p̄mo: ꝙ prima dubitatio in politia hyppodami accidit circa diuiſiones multitudinis ciuiū. Voluit .n. ꝙ taꝫ artifices q̄̄ agricole q̄̄ viri armati oēs cōicarent in ordine ciuitatis: ita tn̄ ꝙ agricole non haberent arma: ſed hērent terrā: artifices aūt neqꝫ hērēt terrā: neqꝫ arma: ex qua ordinatiōe ſeq̄t̄: ꝙ artifices fere ſunt ſerui eoꝝ q poſſident arma: q꜄ nullā ppriā poſſeſſionē habētes: qđ vr̄ ad eoꝝ vtilitatem ptinere: inſiſtunt opibus in miniſteriū ciuitatis: ꝛ p̄cipue bellatoꝝ: quos opꝫ maiorē partē in honoribꝰ ciuitatis obtinere. Nō .n. eſt poſē ꝙ artifices hēant partē in oībus honoribus: q꜄ duces exercitus: ꝛ rectores ciuium: ꝛ alij maiores principatus indecēs ē: ꝙ inſtituant̄ ex artificibus: ſed ſolū ex viris bellatoribus: q ſunt ad hoc magis idonei. nō eſt aūt poſē: ꝙ ex quo non hn̄t partem in regimine ciuitatis: ꝙ ipſi ament talem ordinationem ciuitatis. Unde relinquit̄ ſeditionis materiā. Non igitur conuenienter ordinauit de artificibus. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Enimuero potētiores eſſe opꝫ illos: q arma tenent ambabus partibus: id aūt non facile eſt niſi multitudine exuperēt: quod ſi hoc erit: q̄d opus eſt alios participes eſſe reipub. ꝛ ſuffragia magiſtratuum habere.

℄ Improbat predictam ordinationē q̄ntum ad viros bellatores. Opꝫ .n. eos eſſe meliores .i. potentiores ambabus alijs partibus .ſ. ꝛ agricolis: ꝛ artificibꝰ. Et hoc iō q꜄ ad viros bellatores ptinet: vt ptātē ciuitatis defendāt nō ſoluꝫ ꝯ pugnationē hoſtiū: ſed ꝛ ꝯ ſeditiones ciuiū: quos nō poſſent reprimere niſi potētiores eſſent: qđ q̄dē nō eſt facile niſi ſint multi. Si aūt viri bellatores excedant ꝛ multitudine: ꝛ virtute: ꝛ dignitate: nulla rō fuit ꝙ artifices ꝛ agricole ptē hērent in regimine ciuitatis: ꝛ ꝙ ad eos ptineret inſtitutio p̄ncipū: q꜄ ſemp hoc fiet ad arbitriū viroꝝ bellatoꝝ. Supflue igit̄ alijs ꝯmittit̄. vnde pꝫ: ꝙ nō ꝯuenienter diuiſit viros bellatores ab alijs. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Preterea agricole quid vtilitatis afferunt ciuitatibus. Artifices enim eſſe neceſſarium eſt. Nā omnis ciuitas artificibus indiget: ꝛ pn̄t pficere ex artibus quēadmodum in alijs ciuitatibus: ſed agricole ſi habentibus arma victum parant: merito forent ps aliqua ciuitatis: at hi priuatim hn̄t agros: priuatimqꝫ colunt.

℄ Improbat p̄dictam diſtinctioneꝫ q̄ntū ad agricolas: de q̄bus

qbus non eſt manifeſtum ſm ꝓdictam ordinationẽ quo ſint vtiles ciuitati. De artificibus enim manifeſtum ẽ ꝙ ſunt in ciuitate neceſſarij ꝓpter variam ſuppellectilẽ preparandam: ita ⁊ vita ciuium potent bene ꝓcedere: per ea que preparanť ab arte: ſicut accidit in alijs ciuitatibꝰ. Uel poteſt intelligi. ꝙ ipſi artifices poſſunt procedere .i. nutriri de ſua arte: vnde non indigent agricolis: vt ab eis ſuſtẽtentur. Sed viri bellatores qui ſi ab alijs diſtinguantur non poſſunt de ſuo officio ſuſtẽtari: vñ indigẽt vt ab alijs ſuſtentenť. Si igiť agricole inſtituerentur ad hoc: ꝙ acqrerent cibum viris bellatoribus: rõnabiliter ponerenť eẽ pars ciuitatis. Opꝫ enim: ꝙ pars totius coadiuuet ad bonum aliaꝝ partium: ſed ſm predictam operationẽ habebunt proprias poſſeſſiones: ⁊ eas colent: ⁊ ita alijs in nullo vtiles erunt: ſed ſibipſis tñ. Non ergo ponũtur agricole conuenienter pars ciuitatis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea publicos agros: ex qbus ꝓpulſatores belli victũ hr̃e opꝫ: ſi ipſi ijdem colant: nõ eſſet aliud agricola: aliud ꝓpulſator belli: qđ legiſlator eẽ vult. Sin alij quidã ab agricolis ⁊ ꝓpulſatoribus: quartũ erit mẽbrum ciuitatis nullius particeps: ſed alienũ a repu. Qđ ſi qs dicat eoſdem agricolas ⁊ ſuos colere ⁊ publicos agros. primo fructuũ multitudo nõ ſufficeret: ex qbus ſinguli binis domibus habeant miniſtrare. Deinde quãobrẽ non ſtatim ex eiſdem agris pro ſe: que alimenta ſumant: ⁊ pro pulſatoribus exhibeant: hec ſane omnia magnam continent turbationem.

¶ Improbat diuiſionem poſſeſſionum. Ponebat .n. Hyppodamus vnam partem poſſeſſionum ciuitatis cõem: ex qua viri bellatores nutrirenť. Eſt ergo conſiderandũ qs colet iſtam terram cõem. Opꝫ aũt ꝙ altero triũ modorũ colatur: quoꝝ primus eſt: vt ipſimet bellatores colant terram cõmunem: ⁊ ſic quidem erunt pugnantes ⁊ agricole: ſed Legiſlator nõ voluit eos diſtinguere: inutilis ergo fuit diſtinctio. Scđs modus: vt quidam alij inter pugnatores ⁊ agricolas colentes poſſeſſiones proprias colant terram cõmunem. ex quo ſequitur: ꝙ erit quedã quarta pars ciuitatis in nullo participans regimine ciuitatis: ſed oĩno ab hoc aliena. Nõ enim admittebãt ad electionem principum niſi tres partes predictas. Tertius modus eſſe põt vt ipſi agricole: q colant poſſeſſiones proprias colant ⁊ cõmunes. Sed tunc ſequetur: ꝙ non ſit copia fructuum terre in ciuitate. Non .n. erit facile: ꝙ vnus agricola ſufficiẽter excolat tot terras: vnde fructus neceſſarios duabus familijs adminiſtret. Si etiam iſte tertius modus ponatur videtur fuiſſe ſuperflua poſſeſſionum diuiſio in tres partes. potuiſſet enim fieri vt a principio tota terra daretur agricolis: vt .ſ. vnuſquiſqꝫ agricola ex terra: que ei veniret in ſortem ſumeret cibũ ſue familie: ⁊ aliqbus viris bellatoribus. Ea igiť q̃ Hyppodamus dixit circa hꝰ diuiſiões inducunt magnã turbationẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nec de iudicio quoqꝫ recte ſe hꝫ lex: que iudicandum putat cuꝫ diſtinctione litem ſimplr̃ ſcriptam: ita vt ex iudice fiat arbitrator: hoc .n. in compromiſſo in plures facto recipitur. Cõferunt enim inter ſe de ſñia ferenda: ſed in iudicijs nõ recipitur: imo legũlatores pleriqꝫ ꝯtra ſtatuunt: ne iudices inter ſe colloquanť. Deinde quõ non erit litigioſa ſñia: cum iudex nõ putat tm̃ deberi quantum petitur. Naꝫ ſi petitor viginti minas poſtulabat: iudicũ aũt vnus decem iudicet: alter quinqꝫ: alter quatuor: ⁊ hoc modo diuident: ⁊ alij in totum condẽnabunt: alij i nihilũ: qs erit modus ſñiaꝝ ꝯcordãdaꝝ.

¶ Improbat predictam politiam quantum ad iudicium .ſ. quantum ad hoc: qđ ſtatuit iudicia in ꝓtorijs fieri non per ſententie collationem. ⁊ circa hoc duo facit. Primo improbat ſtatuti. Secundo rationem ſtatuti ibi. (Preterea nemo ⁊c̃.) Circa primum ponit duas rõnes: circa quaruꝫ primã dicit: ꝙ lex quam ipſe poſuit de iudicio non bene ſe habet: per quam reputauit: ꝙ aliqui iudicarent diuidẽtes ſe abinuicem: ꝙ quilibet per ſeipſum conſcriberet id: qđ ſibi de cauſa videreť. Et ſm hoc volebat: ꝙ iudex per ſeipſum diſquireret quid eſſet iudicandum: ſed in tali diſqſitione ſingulari contingebat etiam a pluribus ſimul diſquiri: q2 iudices poterant ſibiinuicem colloqui de iudicio ferendo in domibus proprijs: ita tñ ꝙ in pretorijs .i. in loco publico iudicioꝝ non colloquerenť adinuicem ad conferendum de ſententia: ⁊ hoc erat magis periculoſum: q2 facilius poterat contingere: ꝙ vnus iudex ꝯuerteret aliũ ad ferendum ſententiam aliter q̃ ſibi videreť priuatim cum eo conferens q̃ in pretorio publico omnibus audiẽtibus. Unde etiam ꝯriũ huius multi legũlatores ſtatuerunt: vt .ſ. iudices non colloquantur adinuicem in priuato videlicet: ſed ſolum in pretorijs adinuiceꝫ conferent. Uidetur igitur: ꝙ predicta lex periculoſa fuerit: ⁊ aliorum legibus contraria. ¶ Secũdam rõnem ponit ibi. (Deinde quomodo ⁊c̃.) Et dicit: ꝙ non potent iudicium abſqꝫ turbatione fieri per modum predictum: poteſt enim contingere: ꝙ iudici non videbitur ſeorſum conſiderandam: vt reus tantum condemnetur quantum actor: qui litigat petit. Sed forte actor petit: ꝙ reus condemnetur ad .20. minas: iudex autem iudicabit: ꝙ condemnetur ad .x. minas: aut forte vnus iudicũ condemnabit eum ad plus: alius aũt ad minus: puta vnus ad quinqꝫ: alius ad quattuor: ⁊ per hunc modum oportet: ꝙ iudices idem patiantur .i. vt conferant adinuicẽ poſt ſententias ſcriptas: ſicut ſi ſententias ſingulariter non conſcripſiſſent: q2 forte quidã iudicum cõdemnabunt reum quantum ad omnia que petit actor: quidam aũt non. Quis ergo modus erit diſputãdi de ſententijs diuerſis iudicũ: niſi .ſ. conferendo: ⁊ ſic predicta lex non poterit vitare quod intendebat .ſ. collationẽ iudicum. vnde patet ꝙ ſuperflua fuit. ¶ Deinde ⁊c̃.

¶ Preterea nemo peierare cogit ſimplr̃ cõdẽnantem vel abſoluentem: ſi ſimplr̃ petať. Nõ erit cũ abſoluit: nihil đberi iudicat: ſed viginti minas non debere. At ille periurat: qui cuꝫ putat viginti minas non deberi: tñ condemnat.

¶ Improbat cãm ſtatuti: q̃ erat vitatio piurij: ⁊ diť ꝙ ſi fiat collatio iudicũ de ꝯdẽnatiõe alicuiꝰ nullꝰ cogit ꝑꝑ hoc ꝙ piuriũ cõmittať ab eo: q iudicare đꝫ: et ſi accuſatio actoris ſit iuſte ſcripta ⁊ iudex admittat. Non .n. iudicabit iudex: ꝙ reꝰ nihil debeat: ſꝫ forte iudicabit ꝙ .20. minas debeat: cũ actor plus petit: ſꝫ magis reus q ꝯdẽnať peierare vr̃: qui nõ putat etiam ſe debere viginti minas: ⁊ ita ꝑꝑ talem cãm non oportebat hanc legem poni.

DE eo aũt ꝙ inuenientibus aliquod cõmodũ ciuitati honores tribuẽdi ſunt non eſt tantũ lege cauere: ſed appa

rentiam ſolum probabilem hʒ: continet enim calumnias ⁊ motum forſan reip. Sed incidit hec in aliam queſtionē ⁊ conſiderationē aliā. Utrū dānoſū ſit vel vtile ciuitatib⁹ leges p̄rias mutare ſi ſit alia melior. Quapropter non eſt facile dicto ſtatim aſſentiri: ſiquidem non conducit mutare: fieri autem poteſt vt inducatur: aut legum: aut reipub. diſſolutio tanq̄ cōmune bonum.

Lectio. XII.

¶ Poſtq̄ improbauit politiam Hyppodami quantū ad diuiſionem ⁊ iudicia: hic improbat eam quantum ad diſciplinam quam ordinauit: quantū ad hoc .ſ. qḋ ſtatuit ꝙ qui inuenirent aliquid vtile ciuitati honorem cōſequerentur: ⁊ circa hoc duo facit. Primo improbat ſtatutū. Secūdo mouet quaſdā queſtiones ibi. (Sed cum ⁊c̄.) Dicit ġ primo: ꝙ non eſt ſecurum ciuitati ꝙ predicta lex ſtatuat: ſed ſolum in primo aſpectu: cū auditur apparet bona. Si enim eueniat ꝙ talis lex ſtatuatur habebit multas calūnias: dū aliqui arbitrabuntur eſſe vtile illud adinuentū: ⁊ aliqui non. Habebit ēt tranſmutationes politiaꝝ. Una enim lege tranſmutata qñq; totus ſtatus ciuitatis mutatur. Sed iſtud ſtatutum facit nos incidere in aliam q̄ōnē ⁊ in aliam conſiderationem. Eſt enim dubiū apud quoſdam: vtrum ſit expediens vel nociuum ciuitati vt remoueat p̄rias leges ſi aliq̄ melior adueniat: ⁊ iō huic dicto nō facile eſt: ꝙ homo velociter ꝯſentiat: vt .ſ. adinuētores nouoꝝ honorentur: ⁊ hoc ſi non expedit ciuitatibus: ꝙ leges prime āmoueantur. Contingeret aūt per hoc ſtatutum: ꝙ quidam dū prouocantur ad nouorum adinuentionem vt adipiſcant̄ honorē inducāt diſſolutioneʒ legū ⁊ totius politie ſub ſpē cōis boni: qḋ qḋē ē valde p̄iculoſum. Non ġ illud ſtatutū eſt conueniens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cum in hanc mentionem inciderimus: etiam pauca de eo perſtringenda ſunt. Habet enim: vt diximus: dubitationem: ⁊ melius videri poteſt vt mutationeʒ recipiant: nā in alijs quidem ſcientijs hoc prodeſt: ceu ſi medicina ab inſtitutis patrijs mutetur: ⁊ gymnaſtica ⁊ alie artes atq; facultates: quarum cuʒ vna ponēda ſit ciuilis diſciplina: patet in ea quoq; cādem rationem eſſe tenendam. Probari auteʒ hoc dicet aliquis ⁊ in ipſis rebus: antiquas .n. leges nimium rudes eſſe ⁊ barbaras: armati ſi quidem incedebant Greci: ⁊ vxores emebant inuicem: ⁊ quotcūq; vetuſta iura alicubi extant penitus rudia ſunt: ceu apud Cumas de cede lex eſt. ſi accuſator teſtes inducat ex agnatis proprijs reum eſſe cedis: contra quē probatur. Querunt aūt non patriū: ſed bonum omnes. Putandumq; eſt priſcos illos homines: ſiue ex terra geniti fuerunt: ſiue ex corruptione aliqua ſeruati ſimul fuiſſe ignaros ⁊ imprudētes: quod de terra natis dicitur: vt abſurdū ſit in eoꝝ opinionibus perſiſtere velle. Preterea neq; leges ſcripte meliores ſūt: ſi ſint imutabiles. Ut enim in alijs artibus: ſic etiā circa ciuilem cōſtitutionē īpoſſibile eſt ſingula ad minimū vſq; cōprehendere: neceſſe eſt .n. vt generaliter ſcribant̄. At illa que aguntur particularia ſunt. Ex his ergo videtur ⁊ quaſdā leges ⁊ quandoq; eſſe mutandas.

¶ Mouet quaſdā dubitatiōes: ⁊ primo: vtrū oporteat leges mutare. Secundo ſi ſunt mutande a quibus ⁊ quomodo ibi. (Preterea ſi mutāde ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo inducit rōnes ad oſtendendū ꝙ opʒ mutare. Secundo inducit ad contrariū ibi. (Alio aūt modo). Circa primum ponit quattuor rationes: circa quarum primam dicit: ꝙ q̄ fecimus modicam mentionem de mutatione legum: melius eſt: ꝙ parum amplius ſuper hoc nos dilatemus: q̄ vt dictum eſt: hoc habet dubitationem: ⁊ q̄buſdā videtur: ꝙ melius ſit leges antiquas ammouere ſi aliqua melior inueniatur. Uidemus .n. ꝙ hoc multum ꝓfuit in alijs ſcientijs: ꝙ .ſ. aliqua ſunt mutata de his: que a patribus obſeruabantur .ſ. in medicina. Nā poſteriores medici multa adinuenerūt mutantes ea: q̄ primi obſeruabāt. Et idem etiam eſt in gymnaſtica .i. in exercitatiua. Dicebantur enim gymnaſia quedam exercitia: in quibus homines nudi ſe exercebant: a gymnos quod eſt nudū. Et ita etiam videmus in oībus alijs artibus ⁊ operatorijs potentijs: de quaꝝ numero eſt politica: que eſt regitiua ciuitatis. ergo etiam in regimine ciuitatis opʒ mutare ea: que a patribus ſunt obſeruata: dūmodo meliora occurrant.

¶ Secundam rōnem ponit ibi. (Probari auteʒ ⁊c̄.) Et dicit: ꝙ ſignū huius: ꝙ leges ſint mutande poteſt aliquis accipere ab ipſis operibus .i. ab his: que contingunt. Uidemus .n. ꝙ antique leges fuerunt valde ſimplices ⁊ barbarice .i. irratōabiles ⁊ extranee: ſicut hic: ꝙ ab antiquo erat lex apud Grecos ꝙ emebant vxores adinuiceʒ: portātes ad talem emptionem ferrū: q̄ forte alia metalla nō erāt in vſu. Et ſimiliter videmus: ꝙ ſi que leges adhuc remanent de antiquis ſunt omnia ſtulta. Sicut apud Cumas erat talis lex circa homicidia: ꝙ ſi aliquis de cognatis occiſoris inducatur teſtis aduerſus eū: cēſeretur reus homicidij. ⁊ hoc eſt omnino irrationabile. Homines autem in legibus ponendis non debent querere quid fuit a p̄ribus obſeruatum: ſed quid ſit bonum obſeruandum. Et ita cōueniens eſt antiquas leges mutari ſi occurrant meliores.

¶ Tertiam rōnem ponit ibi. (Putandūq; eſt ⁊c̄.) Ad cuius intellectum conſiderandum eſt: ꝙ Ariſto. opinatus Lec. 19. fuit mundum ab eterno fuiſſe: vt pʒ in .8. phyſicoꝝ: ⁊ i primo tex. c. 82 de celo. ⁊ tñ manifeſtum eſt per antiquas hyſtorias: ꝙ ab aliquo certo tempore inceperunt regiones habitari quod videtur contrariari eternitati mundi. Sed ad hoc ſoluendum inducebat Ariſtotiles: ꝙ multotiēs facte ſūt deſolationes generales terrarum per aliqua diluuia. vel per quaſcunq; corruptiones: quibus ceſſantibus inceperūt de nouo regiones habitari. Quod quidem potuit contingere dupliciter. Uno modo ita ꝙ homines generarentur ex terra. Poſuerunt enim quidam: ꝙ ex terra aliquo modo proportionata naturaliter generaretur homo: ſicut et murem certum eſt generari ex terra. ſed hoc non videtur conueniens: q̄ natura ex determinatis principijs ⁊ ꝑ determinata media procedit in ſuos effectus. Unde aīalia perfecta nunq̄ poſſunt generari niſi ex ſemine: vñ nō credimus: ꝙ ex terra poſſit homo fieri naturaliter: ſed ſolum virtute diuina. Alio modo potuit contingere: ꝙ i generali corruptione aliqui homines conſeruarent̄ vel in mōtib⁹: vel per aliquem aliū modum. ſicut nos ponimus: ꝙ Noe fuit cōſeruatus in archa tempore diluuij generalis: ⁊ Deu-

calion

calion fuit conſeruatus in montibus in diluuio: quod accidit tempore Ogigij regis in terra Grecorum. Sed quocunqȝ horum modorum contigerit: videtur ꝙ primi homines fuerint impudētes ⁊ ignari ⁊ inſenſati: ſicut fabuloſe dicitur de illis: qui dicuntur fuiſſe producti de terra tempore Deucalionis. vnde inconueniens videtur: ꝙ aliquis permaneat in legibus ⁊ ſtatutis ipſorum. ¶ Quartam rationem ponit ibi.(Preterea neqȝ ⁊c.) Poſſet enī aliquis dicere: ꝙ conſuetudines antiquorum inſenſatorū opportunius fuit mutari: ſed leges que ſūt ſcripte a viris ſapientibus non debent mutari: ſed ad hoc excludendum ipſe obyciendo dicit: ꝙ non eſt melius ſi etiam leges ſcripte permaneant imobiles. Videmus enim ꝙ impoſſibile eſt omnia diligenter ⁊ perfecte eſſe ſcripta circa ordinationem ciuitatis etiam a quibuſcunqȝ ſapientibus viris: ſicut etiam eſt hoc impoſſibile circa alias artes: qꝛ ſapiētes ſcribant legem in vniuerſali: ⁊ non poſſunt conſiderare omnia particularia: actus vero ſunt circa particularia: vñ non potuerunt omnia perfecte ſcribere: q̄ ptinēt ad directionē actuū: ⁊ ſic melius eſt ꝙ imutent̄ qñ aliqd melius inuenitur. Sic ergo per hꝰ rationes vr̄ ꝙ quedam leges aliqñ ſunt mutande. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alio aūt modo conſiderantibus cauēdū videt̄ eſſe maxime: cū vtilitatis quidem acceſſio parua ſit: aſſueſcere vero faciliter leges mutare improbādū. Cōſtat vero errata quedam eē tolerāda: ⁊ legiſlatoꝝ ⁊ magiſtratuū: non enī tm̄ pderit qui corrigere perget: q̄ntum nocebit aſſuefactio ſuperioribus non parendi.

¶ Procedit ad contrarium. Et primo oſtendit veritatem queſtionis. Secūdo ſoluit quandam inductaꝝ rationum ibi.(Mendax ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ ſi aliquis ſ3 aliū modū conſideret: videbitur eſſe multum verendum: mutare antiquas leges ēt p melioribus: pōt. n. contingere: ꝙ ſit modicum melius illud qꝺ adinuenieſ: conſueſcere āt ad diſſoluendum leges eſt valde prauū. Vñ manifeſtum eſt: ꝙ ſuſtinendi ſunt qdam modici defectus ⁊ errores: q ꝯtingunt pncipibus ⁊ ſapientibus in legibus ferēdis: qꝛ ille q vult mutare ppter aliqd melius: nō tñ pficiet mutādo q̄ntum nocebit: dū conſueſcūt ciues ad non obſeruandum ſtatuta pcepta principū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mendax ⁊ de artibus exēplū: neqȝ enim ſimile eſt mutare artē: atqȝ legē: nā lex nullā vim hȝ quo ſibi ſtetur niſi ex more: mos aūt non fit niſi tēporis longitudine. Quare faciliter mutare leges ex preſentibus in alias nouas: infirmā facere eſt vim legis.

¶ Soluit vnā inductaꝝ rōnū in ꝯriū. ⁊ dicit: ꝙ illud exēplū: qꝺ ſumebatur de artibus: in quibus pfuit multa mutaſſe: inducit nos ad mendacium: qꝺ non eſt ſimile ꝺ mutatione artis ⁊ legis: qꝛ ea que ſunt hñt efficaciā ex ratiōe: ſed lex nullū hȝ robur ad hoc: qꝺ perſuadeatur ſubditis: qꝛ ſit bona niſi per conſuetudinem: que quidem nō fit niſi per multum tempus. Unde qui facile mutat leges quātum eſt de ſe debilitat legis virtutem. Ad alias aūt rationes patet ſolutio: qꝛ non concludunt: ꝙ leges ſint de facili mutande: ſed ꝙ alique leges. ſ. male ſint aliquando mutāde: quod verum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſi mutande ſunt leges: vtrum oēs ⁊ in oī repu. vel nō: ⁊ vtrū a quocunqȝ: aut qbuſdā. In his enī3 magna eſt differentia: quapropter nunc qdem omittamus conſiderationem hanc: nam aliorum eſt temporum.

¶ Mouet aliā queſtionē ⁊ dicit: ꝙ ſi leges ſint aliquando mutande: querendum eſt: vtrum oēs ſint mutande ⁊ in q̄libet politia vel non: ⁊ vtrum ſint mutande a quocunqȝ: vel ab aliquibus determinatis. Multū enim differt qd circa hoc verius ſit: ⁊ ideo hec cōſideratio dimittit̄ ad preſens: ⁊ reſeruatur in poſterum.

DE Lacedemonioꝝ aūt repu. ⁊ Cretenſiū: ferme aūt ⁊ de alijs duo ſunt conſideranda. Vnū ſiquid recte vel non recte ad optimā cōſtitutionē in illis ſit ordinatū. Aliud ſiqd ad ſuppoſitionē ⁊ modū ſubcōtrarie ſibi exñti reip. Lec. XIII.

¶ Poſtq̄ phs poſuit politias inſtitutas a ſapientibus: nūc agit de polities: que in ciuitatibus obſeruabant̄. Et primo de politia Lacedemonioꝝ. Secūdo de politia Cretēſium ibi.(Cretēſium vo ⁊c.) Tertio de politia Carthaginēſiū ibi.(Videt̄ etiam ⁊c.) Haꝝ enim ciuitatum politie commendabant̄. Circa primū duo facit. Primo ponit modum conſiderationis neceſſarie circa has politias. Scđo agit de politia Lacedemonioꝝ ibi.(Quod igitur ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ due conſiderationes incidunt circa polities Lacedemonioꝝ ⁊ alias politias: quaꝝ vna eſt vt conſideretur: vtrum illud qꝺ in eis lege eſt ſtatutum: ſit cōueniēs ordini virtutis. Hoc enim eſt finis omnis legis. Unde ſi lex non ſit proportionata ad virtutē non erit lex. Alia cōſideratio eſt: vtrum in politia ſit aliquid ordinatum: quod ſit conueniens ſꝫm ſuppoſitionem ⁊ modum cōtrarie politie ei: que preponitur: puta ſi aliquis intendat inſtituere politiam ſtatus popularis. ⁊ ponat leges conuenientes politie potentioris: que eſt contraria. ſic etiam ⁊ in ſcientijs aliquid reprobatur: aut qꝛ non conuenit veritati: aut quia non conuenit poſitioni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ neceſſariū eſt in bene ꝯſtituenda rep. neceſſarioꝝ adeſſe facultatē oēs fatent̄: ſꝫ queadmodū id futuꝝ ſit: nō facile eſt comprehēdere: nā ⁊ Peneſtie Theſſaloꝝ multotiēs in ipſos Theſſalos inſurrexerūt. Et Hilotes Lacedemonioꝝ in caſibus coꝝ aduerſis nunq̄ȝ inſidiari deſtiterūt: veꝝ apud Cretenſes nihil adhuc tale accidit. Cauſa forſan eſt: qꝛ vicine ciuitates q̄uis inuicē bellū gerant: tñ earum nulla rebelles recipit: qm̄ id non conducit: qñ ⁊ ipſe Parecbos habent. At Lacedemoniorū finitimi oēs inimici erāt: Argiui: Meſſeni: Archades: nā ⁊ Theſſalis ab initio rebellarūt dū cū finitimis Acheis: ⁊ cū Perebis: ⁊ Magneſijs gererēt bellū. Videt̄ aūt ⁊ ſi nihil aliꝺ: attamē hoc ipm̄ eē pdifficile: queadmodū cum eis ſit ꝯuerſandū: nā ſi remiſſe erga illos te geras: ſupbiunt illi quidē: ac ſe pares dñantibus exiſtimāt: ſin aſpere tractent̄: inſidiant̄: atqȝ odio habēt. Hꝰ igitur non reperire optimū modū eos: qbus iſta ꝯtingunt circa ſubiectos.

¶ Agit de politia Lacedemonioꝝ. Et primo quantum ad ea: que habentur a ciuibus. Secūdo quantum ad ordinē

duas ciuitates in vna eſſe ciuitate: ⁊ eas inter ſe contrarias: facit enim alios quidē cuſtodes quaſi in preſidio conſtitutos: alios agricolas ⁊ artifices ⁊ ceteros ciues. Litigia ṽo ⁊ iudicia ⁊ q̄ alia mala ciuitatibus prouenire inquit: oīa prouenient etiaȝ iſtis: quanq̄ȝ dicat Socrates fore vt non multū legibus indigeant ꝓpter diſciplinam: veluti circa res vrbanas ⁊ circa forum ⁊ alijs huiuſmodi legibus: tribuens ſolū diſciplinam cuſtodibus. Inſuper dominos facit ſuarū rerūȝ agricolas ac tollere permittit: at multo magis putandum eſt fore illos graues ⁊ inſolentes q̄ȝ illas que apud quoſdam ſunt hiloclas vel peneſcias vel perichias.

¶ Oſtendit incōuenientiaȝ legis Socratice quantū ad id qđ ponebat: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit inſufficientiam predicte legis quātū ad ea de quibus eſt. Scđo quātū ad quedaȝ cōmunia: ibi. (Enimuero ſiue neceſſaria ⁊c̄.) Circa primū inducit tres rōnes: quarū prima oſtēdit inſufficientiam predicte legis quātū ad hoc q̄ nō poterat ſm eā ſufficienter diſtingui multitudo ciuitatis: ⁊ dicit q̄ nō ſolū lex Socratis facere videbat̄ q̄ municipes agros non colerent tanq̄ȝ nō proprios exiſtentes: ſed neqȝ etiam Socrates dixit qs modus eſſet totius cōuerſationis politice inſtituende ſm ſuam legeȝ cōmunicantibus: id eſt habentibus oīa cōmunia: neqȝ etiam poſſibile eſt a quouis alio dicere hac lege ſeruata. Neceſſe enim eſt q̄ multitudo ciuitatis ſit multitudo hoīum diuerſorum ſm diuerſos ſtatus. De quoꝝ diuerſitate qualiter eſſe poſſit nihil eſt determinatum a Socrate. Neceſſe enim eſt dicere q̄ agricolis ſint poſſeſſiōes cōmunes ſimul cū alijs ciuibus ⁊ filij ⁊ vxores: aut q̄ habeāt ſeorſum ꝓprias ⁊ poſſeſſiones ⁊ vxores pter alios ciues. Hoc autem ſcđo mō contingit aſſignare diuerſitateȝ eorum ab alijs ciuibus: tūȝ propter differentiam eorum in poſſeſſionibus, tum ēt ꝓpter parentū originem. Sed ſi eodē mō ſint cōia omnia predicta omnibus alijs nulla differentia inuenie̅t: ſm quā poſſint diuerſificari agricole a cuſtodibus: neqȝ ēt poterit aſſignari quid plus ꝯſequantur illi qui portāt pondus principatus in regendo ciuitatē: ⁊ ſic inutiliter laborabunt. Nūc autem habent hoc emolumentū q̄ attribuunt̄ eis plures poſſeſſiones: ⁊ filij eoꝝ nobilitantur. Similiter etiam nō poterit aſſignari qui paſſi fuerunt principatū: id eſt ꝓpter quā eorū conditionem precedentē ad principatū aſſumātur. Nunc enim conſueuerunt ad principatus aſſumi qui ſunt nobiliores origine: vel excellentiores diuites. Excellentia autem ſm virtutem nō ſemꝑ eſt ita manifeſta qđ ſm eam ſolaȝ ſufficienter poſſint inueniri homines q aſſumant̄ ad ꝑncipatus. ¶ Poſſet aūt aliqs dicere q̄ illi qui ſeruarent legē Socratis ſuſciperent tale aliquid obſeruāduȝ quale obſeruant Cretenſes qui agriculturaȝ ⁊ alia hꝰ artificia dimittunt exercenda per ſeruos: qbus ſolum interdicunt gymnaſia: id eſt exercitia corporalia: ⁊ vſum armorū: vt ſm hoc nō oporteat diſtinguere inter agricolas ⁊ alios cuſtodes. Quia exercentes agriculturaȝ ⁊ artifices ſm hoc nō erant ciues ſed ſerui. Sȝ ſi in ciuitate quā Socrates intendit inſtituere erunt hꝰ ordinata ſicut in alijs ciuitatibus: vt. ſ. quidam ciuium ſint agricole ⁊ artifices: non videbitur eſſe vna cōmunitas: quia in vna ciuitate neceſſariū erat eſſe quaſi duas ciuitates ſibi contrarias. Ex vna eniȝ parte erunt cuſtodes q cuſtodiunt ciuitatē nihil aliud operantes: ⁊ ex alia parte erunt agricole ⁊ artifices operantes: quos opȝ eſſe cōtrarios adinuicem ex hoc ipſo qđ laborantibus alij nō laborant: ⁊ tū plura de fructibus recipiant: ſicut etiam ſupra dictuȝ eſt. Si ṽo poſſeſſiones nō ſunt cōmunes: nō erit ex hoc litigiū: quia quilibet procurabit q̄ colantur agri ſui vel per alium vel ꝑ ſeipſum: ⁊ dum minores ſeruient maioribus ab eis aliqđ lucrum recipientes erit vna cōmunicatio inter eos. ¶ Secundam rationem ponit: ibi (Litigia ṽo ⁊ iudicia: ⁊ qđ alia mala ⁊c̄.) ⁊ dicit q̄ in ciuitate habente omnia cōia ſicut Socrates dixit: inuenientur mutue accuſationes: ⁊ diſceptationes: ⁊ omnia alia mala que Socrates dicit nunc eſſe in ciuitatibus. Diſceptabūt enim ciues adinuiceȝ de hoc q̄ nō equaliter laborant nec equaliter fructum recipiunt: ⁊ de multis ēt alijs quāuis Socrates putauerit q̄ iſta mala in ciuitate in qua eſſent oīa communia non eſſent. Et ꝓpter hoc dicebat q̄ ꝓpter hꝰ diſciplinaȝ nō indigeret ciuitas multis legibus: ſed ſolum quibuſdam paucis: ſcilicet circa habitationē municipij: ⁊ circa foꝝ iudiciorū: vel etiam circa forum rerū venalium: ⁊ circa alia hꝰ: ſine quoꝝ ordinatione ciuitas eſſe nō poteſt: ita tamen q̄ hꝰ diſciplinaȝ legum attribuebat ſolum cuſtodibus ciuitatis: nō autem agricolis: qui extra ciuitatē ⁊ municipiū mōabant̄. Et ſic pȝ q̄ lex Socratis erat inſufficiens: qꝛ nō poterat a ciuitate extirpare mala que tollere conabatur. ¶ Tertiaȝ rōnē ponit: ibi. (Inſuper dominos ⁊c̄.) ⁊ dicit q̄ Socrates cōmittebat ſm ſuā legem totā diſpoſitionē poſſeſſionū agricolis quibus dicebat eſſe cōmittēdum q̄ fructus agrorū offerent ciuibus circa alia vacantibus: ⁊ ex hoc putabat q̄ agricole ꝓpter hanc ꝑtātem efficerentur obſequioſi ⁊ humiliter ſeruientes alijs ciuibus: ſed totū ꝯtrarium accideret. multo enim magis eſt veriſimile q̄ ex quo haberent oīa in ſua poteſtate q̄ eſſent graues alijs ciuibus ⁊ adinuenirent aſtutias ad defraudandūȝ eos q̄ȝ q̄ humiliter eis ſeruirent. Et ſic pȝ q̄ lex Socratis de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionum inſufficiens erat: qꝛ nō poterat implere qđ conabatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Enimuero ſiue neceſſaria ſunt hec ſimiliter ſiue non: nihil nunc quidem determinatuȝ eſt: neqȝ de conſequentibus que ſit eorum adminiſtratio ⁊ diſciplina ⁊ leges quedaȝ: eſt aūt neqȝ facile reperire: neqȝ parum referens quales hos eſſe opȝ ad ꝯſeruādā cuſtodū cōioneȝ.

¶ Oſtendit inſufficientiā legis Socratis quātū ad alia cōſequentia: ⁊ primo in generali. Scđo in ſpeciali: ibi. (Atqui ſi mulieres faciet cōes ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo q̄ ſiue iſta que Socrates poſuit de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionū ſit neceſſaria ciuitatis: ſiue nō: tū de cōſequentibus nihil determinauit ſcilicet qualis debeat eſſe ordinatio politice conuerſationis ⁊ qualis diſciplina: ⁊ quales leges ꝓprie eoꝝ qui ſic habent oīa cōia. Non eniȝ de facili eſt inuenire aliquas tales: neqȝ parum refert quales hos eſſe opȝ: q hanc cōmunionem cuſtodū conſeruare debent. Uū qbuſdam ſpecialibus legibus ⁊ ſpeciali diſciplina eſſent imbuendi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ſi mulieres faciet cōmunes: facultates ṽo ꝓprias: quis curam habebit rei domeſtice vt agriculture viri. Si ſint communes facultates ⁊ agricolarū mulieres. Abſurdum etiam ex beſtijs facere ſimilitudinē: q̄ cōueniat eadeȝ exercere mulieres que viri ad quos rei domeſtice cura nequaq̄ȝ pertinet.

¶ Oſtendit

¶ Oſtendit inſufficientiaȝ in ſpeciali:ꝛ primo quãtum ad mulieres. Scḋo quãtum ad pncipes:ibi.(Periculoſa eſt inſuper ꝛc̃.) Tertio quãtũ ad cõem ciuitatis felicitateȝ: ibi.(Preterea cuſtodibus felicitateȝ ꝛc̃.) Quãtuȝ ad mulieres autem duo tangit. Primo ꝙ nõ poteſt ſufficienter ordinari de mulieribus ſi ſint cões cuſtodibus ꝛ agricolis: ẽt ſi poſſeſſiões ſint ꝓpꝛie ꝛ diſtincte vtriſqȝ. Cõſtat eniȝ ꝙ ſi ſint cõmunes:opȝ ꝙ agricole diſpenſent ea que ſunt in agris:non poterunt ſimul vti mulieribus in ciuitate exiſtentibus:ꝛ agros colere. Sed ſi facultates ſint ꝓpꝛie:mulieres communes non poterunt intendere rei domeſtice:ſicut viri poterunt intendere agriculture. Si econtra facultates ſint cões:ꝛ vxores ꝓpꝛie agricolarũ:ſimul eniȝ poterũt ꝛ agros colere ꝛ vxoribus ſecum habitantibus operam dare. Scḋo circa mulieres dicit ꝙ Socrates dicebat:ꝙ mulieres debebãt eadẽ tractare cũ viris:vt.ſ.colerent agros ꝛ pugnarent ꝛ alia hmõi facerẽt ſicut viri:ꝛ accipiebat ſimilitudinem a beſtijs:in quib⁹ femine ſimilia operantur maſculis:ſed Ariſto.iſtud dicit eſſe incõueniẽs nec eſſe ſimile:qꝛ beſtie nihil participant de vita iconomica:in qua quidem vita mulieres habent quedam ꝓpꝛia opa quib⁹ oꝫ eas intẽdere ꝛ abſtinere ſp ab opib⁹ ciuilib⁹.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Periculoſa eſt inſup magiſtratuũ conſtitutio quã ſic facit Socrates vt ſemp ſint ijdẽ. at hoc ſeditionis eſt cã ẽt apud illos:q nullã poſſident dignitatem:quid ergo apud bellicoſos ꝛ animoſos viros? Quod aũt ſibi neceſſariũ ſit eoſdẽ ſemp magiſtratus facere pȝ. Nõ eniȝ aliorȝ modo:ꝛ modo aliorȝ miſcet animis diuinũ illud aurũ:ſed ſemp eiſdẽ. Inquit autẽ quibuſdã ſtatim a genitura aurum miſceri:quibuſdam argentũ:es vͦo ꝛ ferrũ illis:qui artifices futuri ſunt:aut agricole.

¶ Oſtendit inſufficientiam quantuȝ ad principes: ꝛ dicit ꝙ nõ eſt ſecurum ciuitati ꝙ hoc mõ inſtituant principes ciuitatis ſicut Socrates inſtituebat. Ordinauit eniȝ q᷒ ſp manerent ijdem principes:qḋ quideȝ ſemper fuit cauſa ſeditionis:etiaȝ apud hoĩes non magni valoris:ꝛ multo magis apud homines animoſos ꝛ bellicoſos:q nõ poſſunt de facili pati ꝙ ipſi ſemper ſubijciant̃:ꝛ alij principentur. Et ſubiungit cauſaȝ quare Socrates inſtituebat ꝙ ſemp eſſent ijdem pncipes. Dicebat eniȝ ꝙ ſicut in q̄buſdã mineris terrarũ inueniatur aurũ:in quibuſdã argentũ:in quibuſdã vͦo ferrũ:aut es:ita in animabus quorundã hominũ qui abundant in ſapientia ꝛ virtute eſt aurũ quos iuſtum eſt principari. In quibuſdã vͦo argentũ q ſunt ſcḋi gradus. In quibuſdã vero q nõ ſunt perfecti ad ſapiaȝ ꝛ virtuteȝ: inuenitur quaſi es aut ferrũ:ꝛ tales ſꝫ ipſuȝ debent fieri agricole ꝛ artifices. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ iſtud nõ cõmutatur:ita ꝙ quãdoqȝ iſtis hoĩbus ſit inditũ auruȝ:ꝛ qñqȝ aliud:ſed ſẽp eiſdem. Unḋ ſequitur ꝙ ijdem principentur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea cuſtodibus felicitatẽ auferens totam inquit ciuitatem facere beataȝ opoꝛtet legiſlatoꝛeȝ. At impoſſibile eſt totaȝ eſſe beataȝ: niſi aut plurimi: aut oẽs partes:aut quedã habeant felicitatem. Nõ eniȝ eoꝛũdem eſt felicitas quoꝛum ꝛ pars:naȝ pars recipit toti exiſtere:ꝛ ſi nulli partium ad felicitateȝ impoſſibile. Quod ſi cuſtodes nõ erunt felices:qui tandẽ alij? non enim artifices quidem:neqȝ vulgus. Illa igitur reſp. de qua Socrates locutus eſt has ꝯtinet difficultates: ꝛ alˀs his nõ minoꝛes.

Oſtendit inſufficientiaȝ quantũ ad cõem ciuitatis felicitatem. Dicebat enim ſocrates:ꝙ legiſlatoꝛ dꝫ ad hoc attendere ꝙ faciat totã ciuitateȝ felicem:ꝛ quantum ad opera virtutis:ꝛ quantũ ad exteriora bona:cũ tñ Socrates per ſuam legem auferret a ſingulis ciuibus felicitateȝ:qꝛ volebat ꝙ non haberent aliquid pꝛopꝛiũ nec in poſſeſſionibus:nec in mulieribus:nec in filijs:que q̄deȝ pertinent ad felicitatem tanq̃ oꝛganice deſeruientia: vt dr̃ in p̄mo ethicoꝝ. Hoc aũt eſt ipoſſibile:ꝙ tota ciuitas ſit felix:niſi vel omnes vel plures partes ciuitatis felicitatẽ habeant. Nõ enim eſt felicitas ciuitatis ſicut numerus par ꝛ alia ſimilia. Partes enim numeri paris quãdoqȝ ſunt impares:ſicut partes ſenarij ſunt duo trinarij. Et preterea ſi cuſtodes ciuitatis non ſunt felices:qꝛ alij erunt felices ad hoc ꝙ in eis felicitas ciuitatis ſeruari poſſit:nõ enim poteſt dici ꝙ agricole ꝛ mercẽnarij ſint felices qui ſunt infimi in ciuitate. Nõ enim felicitas que eſt optimũ ciuitatis põt ſaluari in infima eius parte. Ultimo aũt epilogando cõcludit ꝙ cõuerſatio politica ciuitatis de qua Socrates dixit hꝫ p̄dictas dubitationes:ꝛ quaſdã alias non minores p̄dictis.

Ferme autem ſilr circa leges quoqȝ ſe habet poſtea ſcriptas. Quapp ꝛ de illa reip. parte cogitare parum melius erit. Eteniȝ in rep. de paucis admodũ determinauit Socrates: vt de mulierũ ꝛ natoꝛuȝ comunitate ꝛ de rebus poſſeſſis ac de inſtitutione reip. Lec. VI.

¶ Poſtq̃ philoſophus improbauit poſitionẽ Socratis de cõmunitate mulierum ꝛ pueroꝝ ꝛ poſſeſſionũ qḋ ponebat quaſi principale in ſua politica:hic inquirit de alijs conſequentibus legibus:ꝛ primo narrat eas. Scḋo diſputat cõtra eas:ibi.(Superfluũ q̄ ꝛc̃.) circa p̄mũ duo facit. Pꝛio dicit de quo eſt intentio. Scḋo ꝓſequit̃ intentuȝ:ibi.(Diuiſit enim ꝛc̃.) Dicit ergo primo:ꝙ ſicut hꝫ multas dubitationes lex de cõitate mulierũ etiã poſſeſſionũ:ita etiam ꝛ alie eius conſequentes leges: ꝛ ideo melius eſt q᷒ de tota eius politica aliqua pauca hic dicantur:qꝛ de paucis in ſua politia determinauit Socrates.ſ.de cõitate vxorum ꝛ filioꝝ ꝛ poſſeſſionis quõ debeãt ſe hr̃e:ꝛ ſup hoc determinauit ordinẽ politice ꝯuerſationis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Diuiſit enim in duas partes multitudinẽ habitãtiuȝ in agricolas ꝛ ꝓpulſatoꝛes belli. Tertiã ex his fecit eos:qui conſultãt ac deliberant ꝛ in quibus ſumma reip. conſiſtit auctoꝛitas. Agricole vͦo ꝛ artifices: vtrum nullius magiſtratus an alicuius participes ſint: ꝛ vtrum arma poſſidere debeant: ꝛ vna pugnare nihil determinauit:ſꝫ mulieres cenſet vna pugnare debere:ac diſciplinam hr̃e eandẽ:quã cuſtodes. Cetera vͦo extraneis peregit ſermonibus.

¶ Recitat ea que Socrates dixit de ordine politie:nã de cõmunitate ſatis ſupra dictũ eſt:ꝛ p̄mo quãtũ ad p̄tes ciuitatis. Scḋo quãtũ ad diſciplinã ciuiuȝ:ibi.(Et de diſciplina cuſtodũ ꝛc̃.) Circa p̄ᵐ q̃tuoꝛ dicit:quoꝝ p̄mũ eſt ꝙ Socrates totã multitudinem habitantiũ ciuitatẽ diuidebat in duas partes:quarũ vna erat agricolaruȝ ꝛ artificũ

alia vo erat viroꝝ bellatoꝝ:addebat aũt ⁊ tertiaʒ ptẽʒ: ſcilicet cõſiliũ ⁊ principes ciuitatis. Scðo dicit ꝙ Socrates dicere de agricolis ⁊ artificibus vtꝝ debeant aliqueʒ principatum habere: ⁊ vtrum etiam debeant aliquo mõ pugnare vel nõ omiſit. Tertio dicit ꝙ Socrates exiſtimauit ꝙ oportebat mulieres bellare: ⁊ alia ſimilia facere viris. Quarto dicit ꝙ alias quidẽ partes ſue politice impleuit multis ſermonibus extraneis: qui non pertinebãt ad mãm politice: interponens multa de nãlibus ⁊ de alijs ſcientijs. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et ð diſciplina cuſtodũ qualeʒ eſſe illã oporteret. Legum autẽ maxima quidẽ pars leges exiſtũt. Pauca vero de rep. dixit ꝙ dũ pergit cõioneʒ facere: paulatiʒ circũaagit in aliaʒ rẽp. Preter cõitatem enim mulierum ⁊ reruʒ poſſeſſarum cetera eadem vtriſqʒ attribuit: naʒ ⁊ diſciplinam eandem: ⁊ abſtinentes viuere ab opibus neceſſarijs: ⁊ de cõmeſſationibus eodem mõ: preterꝗ̃ qð hic exiſtimat mulierum quoqʒ comeſſationes eſſe debere: ⁊ hãc mille hñtiũ arma: illã vo quattuor militum.

ℂ Narrat qd Socrates dixit de diſciplina ciuitatis: ⁊ circa hoc tria facit. Primo dicit in cõi ꝙ Socrates dixit de diſciplina ciuitatis: q͛ opʒ aliquã diſciplinã hr̃e. Scðo ibi. (Leguʒ aũt ⁊c̃.) ponit ea in qbus ↄueniebat cũ alijs politijs: ⁊ dicit ꝙ magna pars legũ quã Socrates ponebat ſunt leges que mõ in ciuitatibus obſeruanꝉ. Cuʒ eniʒ ipſe dixerit de politia.i. ↄuerſatione ciuitatis: ⁊ induxerit quãdam maiorem cõitateʒ in ciuitate ꝙ̃ ſit ↄſuetuʒ: paulatiʒ inſtituendo leges deueniebat ad alterã politiaʒ: que nunc obſeruaꝉ: qꝛ preter cõioneʒ mulierum ⁊ poſſeſſionis que erat ꝓpria ſue politie oĩa alia tradidit: que poſſint eſſe cõia ambabus politijs.ſ. ⁊ illi que obſeruat hãc cõitatem: ⁊ illi que nõ obſuat. Eandẽ eniʒ diſciplinã dixit eſſe vtroruꝗ: puta ꝙ hoĩes viuerent de neceſſarijs operibus cũ quadã moderãtia ⁊ abſtinentia: ⁊ ꝙ facerent quedam ↄuiuia in ciuitate ad maiorem ciuium familiaritatem: que etiam apud alias ciuitates obſuabanꝉ: quãuis oportuiſſet ꝙ inſtituerent multo differenteʒ diſciplinam: vt ſupra dictuʒ eſt. Tertio cũ dicit. (Preterꝗ̃ q͛ hic ⁊c̃.) narrat quedam ꝓpria que Socrates ponebat: quoruʒ vnuʒ erat: ꝙ fierẽt etiam conuiuia mulierum: ⁊ nõ ſolum viroꝝ. Aliud auteʒ erat ꝙ determiãbat numerũ bellatoꝝ.ſ. ꝙ ĩ ciuitate eẽnt ad minus mille arma portãtes: ⁊ ad plus quattuor milia. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Supfluum ergo quiddã ⁊ cõptũ ⁊ nouũ ⁊ dubitatiuum oẽs Socratis habẽt ſermones: ſed cuncta recte forſan difficile.

ℂ Obijcit cõtra ꝑdicta alia que ſocrates inducebat: ⁊ pͥmo obijcit cõtra diſciplinam legum. Scðo cõtra ordinẽ partiuʒ ciuitatis: ibi. (Tota vo ↄſtitutio ⁊c̃.) Circa pͥmũ duo facit. Primo ꝓponit qð intẽdit. Scðo manifeſtat ꝓpoſitum: ibi. (Nam etiam multitudo ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo ꝙ ſmones Socratis hñt aliquid ſuperfluum inquãtum repleuit ſuam politiam extraneis ſermonibus: ⁊ comptuʒ inquantum erant inſufficientes rationes: ⁊ ſine experientia ꝑlate: ⁊ nouum inquãtuʒ erat ↄtra cõem ↄſuetudinem: ⁊ erat qõnibus plenũ per multas difficultates ↄſtites: ⁊ ꝙ in oĩbus bene diceret difficile eſt aſſerere. ℂ Deinde cuʒ dicit.

ℂ Nam etiam multitudo illa de qua nunc dicebatur latere non opʒ cum tanta ſit: qꝛ Babylonia aut alia qdam infinita regione indigebit: ex qua ocioſoruʒ qnqʒ milia cuʒ mulierũ ac miniſtrantiũ multiplici turba alantur: ſuppoſitiones qdem ſunt pro arbitrio faciẽde: nõ tamen impoſſibiles. Dicitur aũt debere legiſlatorem ad duo reſpicere in ferẽda lege: ad regioneʒ ⁊ hoĩes: addendũ eſt ⁊ ad vicina loca: ſi oʒ ciuiliter viuere ciuitatem. Nõ ſolũ eniʒ neceſſariũ eſt ipſaʒ talibus vti ad belluʒ armis: que vtilia ſint in ſua regione: verũetiã que in aliena. Qð ſiqs hᵒ non recipit vitam neqʒ priuatim: neqʒ publice: nihilominus tñ opʒ terribilem eſſe hoſtibus non venientibus ſolum in regioneʒ: verumetiam abeuntibus.

ℂ Manifeſtat qð dixerat: ⁊ primo improbat dicta Socratis quãtum ad menſuraʒ quam ciuitati imponebat. Scðo quantuʒ ad diſtinctionem: ibi. (Sunt g dicant ⁊c̃.) Circa primum duo facit. Primo improbat dictuʒ eius quãtum ad numerũ bellatorũ. Scðo quãtũ ad quãtitatẽ poſſeſſionis quã taxabat: ibi. (De mõ ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ ſiqs ↄſideret predictam multitudinem bellatoꝝ quã Socrates inſtituebat in ciuitate manifeſte apparet ꝙ ciuitas talis indigebit maxima latitudine camporum: ſicut eſt circa Babyloniã: vt nutriantur exinde quinqʒ milia bellatoꝝ: qui nihil aliud operentur: ⁊ preter eos multo maior alia turba ⁊ mulierũ ⁊ famuloꝝ: ⁊ ſm hoc opʒ ꝙ ille qui taleʒ ciuitatem inſtituit habeat multitudinem camporũ ad votum: qð tñ nõ eſt impoſſibile. Sed tñ hoc ↄſiderandũ ꝙ ille qui debet legem in ciuitate ſtatuere non oʒ ſtatuere legem ſm illud quod cogitat qð ſit poſſibile: ſed reſpiciẽdo ad ea que ei exiſtunt: ⁊ precipue qdem ad duo.ſ. ad regionem: vt nõ cõſtituat maiorem ciuitatem ꝙ̃ regio illa paſcere poſſit. Et iterũ ad homines vt ↄueniant leges hoĩbꝰ ſm eoꝝ conditiones. Tertio aũt eſt apponendũ vt ponat leges reſpiciendo ad loca vicina: ⁊ hoc quidẽ primo eſt neceſſarium ſi ciuitas oʒ habere vitam nõ ſolitariã: ſed politicam: idest cõem cum multis alijs ciuitatibus cũ quibus ſocietatem habeat nõ ſolũ in pace ſed etiam in bello: quia talem ciuitatem non ſolũ neceſſariũ eſt vti talibus armis ad bellum ⁊ in tanto numero ſʒ ꝙ vtile eſt ad ꝓpriaʒ regionẽ: ſed etiam in exterioribus locis: in quibus cõuerſantur vel hoſtes vel amici. Scðo autem ſiquis nõ approbet vitam bellicoſam: neqʒ vt ꝓpriaʒ alicuius hoĩs neqʒ vt cõmunem totius ciuitatis: nihilominus tñ quãtuʒ ad hoc oʒ ciues eſſe armatos ⁊ bellicoſos: vt ſint terribiles inimicis nõ ſolũ cũ venerit in regionẽ: ſed etiam qñ diſcedunt. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ De mõ quoqʒ rerũ poſſidendaruʒ videndũ eſt: ne forſan melius ſit aliter diffinire ⁊ clariꝰ. Tantas inqt poſſidere opʒ vt modeſte viuaꝉ perinde ac ſi dicat vt bene viuatur: veruʒ hoc eſt minꝰ gnãle. Et eſt tẽperate viuere: ⁊ ũnoſe tamen: at melius eſt dicere modeſte ⁊ liberaliter: ſeparatim eniʒ vtrũqʒ: alterum eniʒ luxurie accõmodabitur: alteruʒ difficultati: cum ſole hᵒ virtutes habitus ſint circa vſuʒ facultatum noſtrarum: puta patrimonio manſuete vel fortiter vti non dicimur: at modeſte ⁊ liberaliter dicimur: quare neceſſarium eſt circa illud iſtas verſari virtutes.

ℂ Improbat

⸿ Improbat poſitionē Socratis quantum ad menſuram poſſeſſionum quā in ciuitate ſtatuebat: ⁊ circa hoc duo facit. Primo improbat menſurationē poſſeſſionū a Socrate poſitā ſm ſe. Scdo quātum ad hoc ꝙ pretermiſit menſurā generationis: ibi. (Abſurdū quoqꝫ ⁊c.) Circa pmum ponit duas rōnes. Dicit ergo pmo: ꝙ opꝫ ꝯſiderare ne forte alio mō poſſit planius determinari quātitas poſſeſſionum: quas ciuitas dꝫ cōiter habere: ꝙ̄ Socrates determinauerat. Dicit enīꝫ Socrates ꝙ tāta dꝫ eſſe poſſeſſio ciuitatis: vt ex ea poſſint ciues viuere temperate: ſꝫ planius diceretur ſiquis diceret ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio ciuitatis: vt ex ea viuatur bñ: hec enim determinatio eſt magis vtilis: eo ꝙ plura in ſe comprehendit bñ viuere ꝙ̄ temperate viuere. ⸿ Scdam rōnem ponit: ibi. (Et eſt tēperate viuere erumnoſe ⁊c.) Et dicit ꝙ cōtingit aliquē temperate viuere qui tñ miſere viuit: ideſt cum magna penuria. Et ſic pꝫ ꝙ predicta determinatio Socratis nō ſufficit: ſed melior determinatio eſt vt dicat̄ ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio: vt viuatur temperate ⁊ liberaliter. Si enim alterū eoꝝ ſeparatiꝫ dicatur: ſequetur incōueniens. Ex vna enim pte ſi dicatur: ꝙ debeant viuere liberaliter: ſequet̄ ꝙ hō in ſupfluis delitijs viuat. Ex alia vō pte ſi dicatur ꝙ dꝫ viuere tēperate ſequetur: ꝙ poſſit hō viuere cūꝫ penuria ⁊ labore. Et iō ad excludendū vtrunqꝫ incōueniēs: opꝫ dicere temperate ⁊ liberaliter. ⁊ hec determinatio ſufficit: qꝛ ſole he due virtutes faciunt hominē bene ſe hēre circa vſuꝫ ſubſtātie: ideſt poſſeſſionis. Et hoc pꝫ in alijs virtutibus. Nō enīꝫ poteſt dici ꝙ aliquis vtatur ſua poſſeſſione manſuete aut fortiter. Māſuetudo enīꝫ eſt circa iras: ⁊ fortitudo circa timores: ⁊ audacias: ⁊ ſic in nullo reſpiciunt vſum poſſeſſionū: ſed temperantia que eſt circa cōcupiſcentias ciboꝝ: ⁊ venereoꝝ ꝓpter quas multi conſumunt ſuaꝫ ſubſtantiam: ⁊ liberalitas que eſt circa donationes ⁊ acceptiones manifeſte reſpiciunt vſum poſſeſſionis. Unde pōt dici q̇ aliqs vtatur ſua poſſeſſione temperate: ⁊ liberaliter. Uñ cū per vtrūqꝫ iſtorum tollatur omne inconueniens circa vſum poſſeſſionum: neceſſariuꝫ eſt circa ipſas eſſe ſtudioſos: ſcꝫ temperantie ⁊ liberalitatis. ⸿ Deinde cū dicit.

⸿ Abſurdū quoqꝫ eſt cū facultates adeq̄uerit: de ciuiū multitudine nihil determinare: ſꝫ indefinitaꝫ relinquere multitudinem filioꝝ. Quaſi ſufficienter adeqtatā ꝓpter ſterilitates vbicūqꝫ ꝯtingat: qḋ vr̄ nūc quoqꝫ euenire in ciuitatibus. Sed opus eſt vt aliam certitudinē tūc habeat ꝙ̄ nūc. Nam nūc qdem nemo dubitat ex eo qꝛ in ſingulos diuiſe ſunt facultates in quātacūqꝫ multitudine. Tūc vō cum ſint indiuiſe neccīuꝫ eſt diſpares nihil habere: ſiue pauciores ſint multitudie ſiue plures. Magis aūt putaret qs oportere determinatū eē modū ꝓcreādoꝝ filiorū ꝙ̄ facultatū: vt nō plures ꝙ̄ determinatū ſit ꝓcreari oporteat. Et numerus diffiniendus eſt reſpectu habito ad fortunas: ſi cōtingat decedere aliquos: ⁊ ad defectū procreādi ceteroꝝ. Pretermittere autem id vt in pleriſqꝫ ciuitatibus: neceſſe eſt egeſtatis ſit cauſa ciuibus. Egeſtas vō ſeditiōes: ⁊ delicta parit.

⸿ Improbat poſitioneꝫ Socratis ex hoc ꝙ determinans quātitatem poſſeſſionuꝫ non determinabat quātitatē generationis: ⁊ circa hoc ſex facit. ⸿ Primo quideꝫ ꝓponit eſſe incōueniēs id quod Socrates dicebat: ⁊ dicit q̇ incōueniens eſt ꝙ aliquis velit poſſeſſiones ciuitatis adequare: ideſt ad certam quātitatem reducere: ⁊ cū hoc non inſtituat aliquid ad determinandū multitudineꝫ ciuium: ſed pmittat gnātionē ciuiū in infinitū fieri: ſicut Socrates faciebat. ⸿ Scdo. ibi. (Quaſi ſufficiēter ⁊c.) ponit rōnem que mouebat Socratem: cōtingit enīꝫ in ciuitate multas mulieres eſſe ſteriles: ⁊ ita lꝫ alijs mulieribus generantibus multos filios: tñ ſemper ꝯſeruabitur eadē multitudo ciuitatis: ſicut nunc videmus in ciuitatibus euenire. Et ꝓpter hoc Socrati nō videbatur neceſſariuꝫ ꝙ circa generationem filioꝝ aliqd taxaret̄. ⸿ Tertio qñ: ibi. (Sꝫ opus eſt ⁊c.) oſtendit Ariſtoteles hanc rationē eſſe inſufficientem: qꝛ nunc in ciuitatibus ꝓpter hoc ꝙ poſſeſſiones ſunt diuiſe vnoquoqꝫ habente ꝓpriam poſſeſſionē: nulla dubitatio poteſt prouenire ad quātācūqꝫ multitudinē ꝑueniat generatio filiorum: qꝛ vnuſquiſqꝫ filijs ſuis ſtudet aliquo modo prouidere. Sed tunc cum poſſeſſiones non eſſent diuiſe inter ciues ſꝫ ordinationem Socratis ſequatur ꝙ illi qui eſſent ignobiliores nihil perciperent de fructibus poſſeſſionum ſi multiplicarentur: dūmodo illi q eſſent potentes multiplicarent̄: dum .ſ. potentes ciuitatis primo ſibi ⁊ ſuis neceſſaria ſumerēt: ſi eoꝝ multitudo excreſceret. ⸿ Quarto: ibi. (Magis autē putaret ⁊c.) proponit ꝙ opꝫ determinare multitudinem circa generationem filioꝝ: ⁊ dicit ꝙ aliquis pōt exiſtimare ꝙ magis opꝫ determinari generationem filioꝝ ꝙ̄ etiā multitudineꝫ ſubſtantie: ita .ſ. ꝙ non generentur plures ciues ab aliquo numero determinato: cui ſufficiant ciuitatis poſſeſſiones. ⸿ Quinto: ibi. (Et numerus diffiniēdus ⁊c.) oſtēdit qd debeat obſeruari in tali determinatione: ⁊ dicit ꝙ opꝫ determinare multitudineꝫ filioꝝ generandoꝝ reſpiciendo ad caſus fortuitos: puta ad mortes eoꝝ qui naſcuntur: ⁊ ad ſterilitateꝫ mulieꝝ que non cōcipiunt: vt .ſ. tantūꝫ pmittatur ex alia pte ſuperexcreſcere gnātoꝝ numerus: vt hō defectus fortuiti ſuppleantur. ⸿ Sexto. ibi. (Pretermittere aūt id ⁊c.) oſtendit ꝙ opꝫ determinari multitudinē generatoꝝ: ⁊ dicit ꝙ hoc ideo neceſſariuꝫ eſt: qꝛ ſi pmittat̄ q̇ in infinitum hoīes generent abſqꝫ aliquo determinato numero: ſicut cōiter fit in ciuitatibus ex neceſſitate ſeqt̄: ꝙ ex hoc ꝓueniat cauſa paupertatis ciuibus. Multi enim filij pauperes erunt habentes id ſolum: qḋ eoꝝ pater diues habebat: ex paupertate aūt ciuiū ſeqt̄ ꝙ ſint ſeditioſi ⁊ maligni: qꝛ dū nō hñt neceſſaria vite ſtudent ea acqrere fraudibus ⁊ rapinis. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Itaqꝫ Phidon Corinthius vnus ex vetuſtis legiſlatoribus familias cenſuit equales ꝑmanere debere: ⁊ ciuium multitudinem: quāuis ſortitiones habebāt prius omnes iniquas ſm magnitudinem: at in his legibus cōtrariuꝫ eſt. Ueruꝫ de his quēadmodū ſtatuendū putemus poſtea erit dicendū. Omiſſuꝫ eſt etiam in illis legibus quēadmoduꝫ differāt preſides a ſubiectis. Inquit enīꝫ oportere quēadmodū ex alio lane filuꝫ ducit̄ ꝙ̄ lini: ſic ⁊ eos q pſunt ſe hēre debere ad eos qui ſubſunt. Cū vō totā ſubſtātiā augeri dixerit vſqꝫ ad qncuplū: quare hoc vtiqꝫ non erit in regione vſqꝫ ad aliqd. Uidēdū eſt etiā ne edificioꝝ diuiſio nō ꝓſit ad rem familiarem. Duas enim cuiqꝫ domos attribuit: at difficile eſt duas habitare domos.

¶ Improbat diſciplinā legū Socratis quātum ad diſtinctionē: quā in ciuitate faciebat: ⁊ circa hoc quattuor facit. Primo oſtēdit quō circa diſtinctionē diſcordabat ab alijs legiſlatoribus. Et dicit ꝙ qdā legiſlator Corinthius Phidon noīe duo dixit eſſe obſeruāda in ciuitate: quoꝝ vnus eſt vt domus antiquoꝝ ciuium ꝑmanerent equales adinuicem in diuitijs ⁊ dignitate: ſi ēt a ꝑncipio inequales ſortes habuiſſent: quō autem reduci poſſunt ad equalitatem infra dicetur. Aliud eſt vt multitudo ciuium ſemꝑ equalis remaneat: ſed in legibus Socratis ꝯtrium inuenit̄: qꝛ neqꝫ ordinat quō equalitas multitudinis ciuiū ꝯſeruet̄: neqꝫ etiā ſtatuit ꝙ ſint equales diuitie ciuiū: ſꝫ ꝑmittit ꝙ quidā hēant maiores diuitias alijs: vt poſtea dicet̄. Sed de hoc qd melius ſit: vtrū .ſ. ꝙ oēs ciues hēant diuitias equales vel nō: poſtea determinabit̄. Scđo ibi. (Omiſſum eſt ⁊c̄.) improbat legem Socratis quātum ad diſtinctionē principū. Et dicit ꝙ per leges Socratis nō fuit determinatum quō deberēt diſtingui ꝑncipes a ſubditis: cum tn̄ ipſe diceret: ꝙ oporteret aliquā diſtinctionē eſſe inter eos: vt ſicut ex alia mā̄ fit filū lane ꝙ̄ filum lini: ita ex alia cōditione oporteret aliquos aſſumi in ꝑncipatū: ⁊ remanere aliquos in ſubiectione. Non eniꝫ poterat eos diſtinguere per originē generis: ex quo ponebat pueros ⁊ vxores cōes. Tertio ibi. (Cuꝫ vō ⁊c̄.) improbat poſſeſſionē Socratis quātū ad diſtinctionē poſſeſſionū. Et dicit ꝙ Socrates ꝑmittebat ꝙ in rebus mobilibus diuitie vnius multiplicarentur ſupra diuitias alterius ī quincuplū: ⁊ pari rōne poterat ꝑmittere idē in poſſeſſione terre: vt non faceret oēs agros cōes. Quarto ibi. (Uidēdū eſt ēt ⁊c̄.) improbat diſtinctionē Socratis quātū ad domos. Et dicit ꝙ opꝫ cōſiderare ne forte diſtinctio domoꝝ quā introducebat Socrates ſit vtilis iconomice. Dicebat eniꝫ ꝙ quilibet ciuis debebat hēre duo domicilia forte ꝑꝑ ſeparationē filiorū. Sed hoc eſt difficile: ꝙ aliquis hēat tātā familiā ꝙ poſſit inhabitare duas domos: ⁊ ēt dānoſuꝫ iconomice: vt vnus homo faciat duas expenſas in duabus familijs.

Tota vero conſtitutio vult eſſe neqꝫ plebis gubernatio: neqꝫ paucorūꝫ potentium. Sed horum mediam quaꝫ vocant remp. Eſt enim ex his qui arma ferunt. Lec. VII.

¶ Poſtꝙ̄ Ariſto. improbauit poſitionē Socratis quātum ad diſciplinas legum: hic iꝑrobat eaꝫ ꝙ̄tū ad ordinē ciuitatis. Et ꝑmo ꝙ̄tuꝫ ad populum. Scđo quātum ad principes: ibi. (Sunt q ⁊c̄.) Ad euidentiā eoꝝ que hic dr̄ ꝯſiderandū eſt: ꝙ ſex ſunt ſpecies ordinationis ciuitatuꝫ: vt in tertio dicetur. Omnis .n. ciuitas aut regitur ab vno aut a paucis aut a multis. Si ab vno: aut ille vnus eſt rex aut tyrannus. Rex qdem ſi ſit v̓tuoſus tenens cōem vtilitatem ſubditoꝝ. Tyrannus aūt ſi ſit malus oīa retorquens ad ſuum cōmoduꝫ vtilitate ſubditoꝝ contempta. Si vō regatur ciuitas a paucis: aut illi eligent̄ ꝑꝑ virtutē q bonū multitudinis procurent: ⁊ tale regimen dicit̄ poteſtas optimatū. Aut eligētur aliq pauci ꝓpter potentiā: aut diuitias ⁊ nō ꝓpter virtutē: qui omnia que ſunt multitudinis ad ſuā ꝓpriā vtilitatē retorquebūt: ⁊ tale regimen dr̄ ꝑncipatus paucoꝝ. Si vō ciuitas regitur a multis: ſiſr ſiquidem regatur a multis virtuoſis: tale regimen vocabit̄ cōmuni noīe Politia. Nō aūt ꝯtingit multos inueniri v̓tuoſos in ciuitate: niſi forte ſ̓m bellicam v̓tutē: ⁊ ideo hoc regimen eſt: quo viri bellatores in ciuitate dominant̄. Si vō multitudo populi dominari velit: vocatur plebeius ſtatus. Dic̄ ergo ꝑmo: ꝙ ſ̓ꝫ legeꝫ Socratis tota coordinatio multitudinis .ſ. ciuitatis neqꝫ eſt plebeius ſtatus: neqꝫ principatus paucoꝝ: ſed eſt media horuꝫ: quā cōi nomine noīant aliq politiam: ⁊ exiſtit ex his que vtuntur armis. Cū enim Socrates multitudinem ciuitatis diuideret in duas partes: quarum vna erat pugnatoꝝ: alia artificum ⁊ agricolarū. Agricolas aūt opꝫ in agris manere. Relinquitur ꝙ tota multitudo habitātium ciuitatem eſſet virorum bellatorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur vt cōmuniſſimam oīuꝫ hanc conſtituit remp. recte forſan dixit: ſi vt optimaꝫ rēp. nō recte. forſan enim Lacedemonioruꝫ remp. quis magis probabit: vel aliam quandam magis optimatium.

¶ Et dicit ꝙ ſi ipſe inſtituit talem ordinationem tanꝙ̄ cōmuniſſimā inter alias politias: forte bn̄ dixit. Naꝫ oligarchia eſt ſolum magnorū: Democratia vō eſt ſoluꝫ infimorum: Hec vō politia eſt ex his q ſunt medij inter vtroſqꝫ. vn̄ cōmunior eſt: vtpote cū vtriſqꝫ participans Sꝫ ſi ipſe inſtituit talem ordinationē quaſi optimā poſt ꝑmā: nō bn̄ dixit. Primā aūt ordinationē dicit regimen: vel qꝛ eſt prima a tempore: a principio enim omnes ciuitates regibus regebantur: vel qꝛ eſt optima: dummodo rex ſit bonus. Poſt hanc autē ꝑmam politiaꝫ nō pōt dici: ꝙ politia virorum bellantiū ſit optima: multo enim melior eſt ꝑncipatus v̓tuoſoꝝ: per quē modum regebantur Lacedemonij. vel ſi q alij ciues optimatū ꝑtāte regunt̄. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Sunt qui dicant optimaꝫ remp. ex omni genere gubernationum admixtaꝫ eſſe debere: atqꝫ ob id Lacedemoniorū laudant remp. conſtare qdem illam ex paucorum potētia. Item ex vno principe ⁊ populari ſtatu ponētes regem illoꝝ pro vnius gubernatione. Senatum vero pro paucorum potentia. Ephoros autē pro ſtatu populari: quoniam Ephori ipſi ex plebe ſumuntur. alij Ephoratuꝫ quidem tyrānidem putant: ſꝫ populariter regi per cōmeſſationes: ⁊ alium quotidianum victum.

¶ Improbat ordineꝫ quē Socrates in ciuitate ſtatuebat ꝙ̄tū ad principes: ⁊ circa hoc duo facit. Primo ponit poſitionē eius. Scđo improbat eā: ibi. (Quas aūt nō ⁊c̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo ꝓponit qđ expedit in ciuitatibus ꝯmiſceri ꝑdicta regimina. Scđo oſtēdit q̄liter Socrates cōmiſcebat: ibi. (Sed ī ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ quidā dixit ꝙ optimū regimen ciuitatis eſt qđ eſt quaſi ꝯmixtum ex oībus ꝑdictis regiminibus. Et huius rō eſt. quia vnū regimē temperat̄ ex admixtione alterius: ⁊ minus dat̄ ſeditionis mā̄: ſi oēs habeant ꝑtem in ꝑncipatu ciuitatis: puta ſi in aliquo dn̄etur populus: in aliquo potentes: in aliquo rex: ⁊ ſ̓ꝫ hoc maxime laudabit̄ ordinatio ciuitatis Lacedemonioꝝ: de qua tn̄ erāt due opiniones. Quidam enim dicebant eā cōponi ex tribus ciuilitatibus paucoꝝ ꝑtāte: ex vno principe: populari ſtatu. Hēbant eniꝫ in ciuitate regem. hēbāt etiaꝫ ſeniores quoſdaꝫ ex maioribus ciuitatis aſſumptos: hēbant ēt quoſdā principes q eligebant̄ ex populo: ⁊ vocabātur Ephori .i. puiſores. Alioꝝ āt opinio fuit ꝙ ꝑncipatus ephoroꝝ ꝑtineret ad tyrānidē: qꝛ pro voluntate dominabant̄. Sꝫ erāt in ciuitate alij ꝑncipatus: qui diſponebant de cōuiuijs cōibus ⁊ de alijs pertinentibus ad quotidianā vitam ciuitatis: puta de victualibus ⁊ alijs rebus venalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in

¶ Sed in his legibus dictum eſt: optimã rẽp. ex plebeio ſtatu conſtare debere: at ex tyrãnide.

¶ Oſtendit quõ Socrates cõmiſcebat ſuam politiã: ⁊ dicit ꝙ in legibus Socratis dictũ eſt ꝙ optima politia dꝫ cõponi ex tyrãnide ⁊ plebeio ſtatu: forte ꝓpter hoc vt potentia populi refrenaretur per potentiã tyrãni: ⁊ iterũ potẽtia tyrãni refrenaretur ꝑ potentiã populi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas aũt non reponat quis inter ſpecies rerump. aut deterrimas omnium eſſe fateatur. Melius ergo dicunt qui plures commiſcent. Nam que ex pluribus ꝯſtat reſp. melior eſt.

¶ Improbat quãtũ ad hoc Socratis dictũ. Et primo oñdit hanc ordinationẽ ſꝫ ſe indecentem eſſe. Secũdo oñdit ꝙ ea que ſtatuebat nõ erant conuenientia huic cõmixtioni: ibi. (Deinde nihil ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ ꝑdicte due politie. ſ. tyrannis ⁊ plebeius: vel nõ ſunt dicende politie: quia non ſequuntur ordinẽ rõnis: ſed impetũ volũtatis. vel ſunt dicende peſſime inter oẽs. Unde incõueniẽs eſt ꝙ ex peſſimis polities cõponatur optima politia. multo igitur melius faciunt illi qui ex pluribus polities ꝯmiſcẽt ordinationẽ ciuitatis: quanto enim eſt ex pluribus cõmixta: tanto melior eſt: quia plures hñt ptem in dñio ciuitatis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Deinde nihil videtur hẽre ex vnius gubernatione: ſꝫ ex paucoꝝ potẽtia ab populari ſtatu. Uerũ ad paucoꝝ potentiam inclinare magis.

¶ Improbat dictum Socratis quãtũ ad hoc. ꝙ ea q̃ inſtituebat nõ cõueniebãt ꝯmixtioni ꝑdicte: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ea q̃ ſtatuebat Socrates nõ conueniebant ꝑdicte cõmixtioni. Secũdo ꝙ erãt ſꝫ ſe ꝑiculoſa: ibi. (Habet ẽt ⁊c.) Circa primum tria facit. Primo ꝓponit qđ intẽdit. Secũdo manifeſtat ꝓpoſitũ: ibi. (Quod pꝫ ex ⁊c.) Tertio oñdit quõ ꝑdicta cõmixtio fieri poſſet: ibi. (Quod igitur.) Dicit ergo primo: ꝙ cũ Socrates vellet cõmiſcere politiã ex plebeio ſtatu ⁊ tyrannide: que eſt monarchia q̃dã: ſi quis cõſideret ea q̃ ipſe ſtatuit nihil eſt ibi ꝑtinẽs ad principatũ vnius: ſꝫ oĩa ſunt ꝑtinẽtia ad potẽtes vel populũ: ſꝫ magis declinat ſua ordinatio ad paucoꝝ ꝑtãtẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quod pꝫ ex magiſtratuum creatione. Nã ꝙ ex delectis ſortitio fiat: cõmune eſt vtriq̃ꝫ: ſꝫ ꝙ neceſſe ſit ditiores concionẽ hẽre ⁊ magiſtratus creare. Uel alios quodpiã hĩus publicoꝝ negocioꝝ facere. alios vero preteriri: id paucoꝝ potẽtie eſt.

¶ Oſtendit ꝓpoſitũ: ⁊ primo circa electionẽ principũ. Secũdo circa electionẽ conſiliarioꝝ: ibi. (Inſup ⁊c.) Dicit ergo ꝙ hoc qđ dictũ eſt manifeſtũ eſt ex inſtitutione principũ: quã Socrates determinat. Dicit enĩ ꝙ debebãt aliq eligi ex quibus ꝑ ſortẽ aſſumerentur principes: ⁊ hoc cõe erat ⁊ plebeio ſtatui ⁊ potentie paucoꝝ: quia iſti electi erãt ⁊ de populo ⁊ de maioribus: ſꝫ q̃dã alia inſtituebat ꝑtinẽtia ad potẽtiã paucorũ. ſ. ꝙ ad diuites ciuitatis ꝑtineret ꝯuocare multitudinẽ: ⁊ ꝙ ipſi deferrẽt principes electos ad populũ: ⁊ oĩa hõ que ꝑtinebant ad cõmunitatẽ ciuitatis volebat fieri ꝑ diuiſiones. ⁊ in his alios admittebat. Similr ẽt potẽtia paucoꝝ erat ꝙ volebat plures principes fieri ex diuitibus: ⁊ in maioribus officiis conſtitutos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſup conari vt plures ex diuitibus ad dignitates ſumantur: ⁊ ad maximas quidẽ ex maximo cẽſu paucoꝝ potẽtia eſt: ⁊ ſenatus aſſumptio. Aſſumuntur. n. cũcti ex neceſſitate: ſed ex primo cẽſu: poſtea totidem ex ſecũdo: poſtea ex tertio. Uerũ non oẽs neceſſe erat ex tertio vel quarto aſſumi: ex quarto aũt q̃rtoꝝ ſolis neceſſe eſt primis ⁊ ſecũdis. Poſtea ex his equalẽ ex ſingulis cẽſibus numerũ eſſe ſumẽdũ inquit. Erũt itaq̃ꝫ plures ⁊ potẽtiores qui ex maximo cenſu ſumuntur. Propterea quia ex plebe quidã non ſumuntur: quia neceſſe non eſt.

¶ Dicit quõ in electione conſiliariorum declinabat ad ptãtem paucoꝝ: ⁊ dicit ꝙ ſꝫ Socratẽ ciues diſtinguebantur per quattuor gradus: ⁊ ex oĩbus gradibus aliq erant q eligebant conſiliarios: ſed oẽs q erant de primo cenſu ex neceſſitate cogebantur ad eligẽdũ. illi vero q erant ex ſecũdo non oẽs eligebant: ſed aliq equales numero primis: ⁊ tñ iſti ẽt ex neceſſitate cogebantur eligere. Deinde ex tertio gradu eligebãtur aliqui equales: ⁊ ſimilr ex q̃rtis: ſed tñ nõ erat neceſſariũ ꝙ oẽs q eligebantur ex tertiis vel quartis eligerẽt: ſꝫ ex q̃rto gradu q erat quartoꝝ nullus poterat eligere ꝯſiliarios: niſi illi q erãt de primo ⁊ ſecũdo gradu: ⁊ ita dicebat Socrates ꝙ equalis numerus ꝓueniebat de quolibet gradu ciuitatis: ſed hoc nõ eſt neceſſariũ: quinimo ſemꝑ erunt plures ⁊ meliores ex maximis cẽſibus. Et ſic populares nõ oẽs eligẽt cũ nõ habeãt neceſſitatẽ eligẽdi. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quod igitur nõ ex gubernatione plebis ac vnius principatu cõſtabit huiuſmodi reſp. ex his pꝫ. Patebit etiã poſtea cũ de ea ſpecie reip. tractabimus.

¶ Dicit ꝙ ex his que dicta ſunt poteſt eſſe manifeſtũ q̃liter oporteat inſtitui remp. ex gubernatione plebis ac vnius principatu. ⁊ iterum ex his que dicentur poſterius quãdo incidet ꝯſideratio de rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habꝫ ẽt circa magiſtratuũ creationẽ delectoꝝ delectum ꝑiculoſũ. Nã ſi aliq ꝯſpirare velint ẽt mediocri numero: ſemꝑ ſm hoꝝ voluntatẽ fiet aſſumptio. In legibus igitur illa reſp. ita ſe hꝫ.

¶ Oñdit ꝙ electio principũ quã Socrates inſtituebat eſt ꝑiculoſa. Et dicit ꝙ ꝑiculoſũ eſt ciuitati quã Socrates inſtituebat circa electionẽ principũ vt. ſ. ex aliquibus electis aliq electi eligerentur. Illi enĩ primi electi ex quibus eliguntur principes ſunt pauci reſpectu totius multitudinis ciuitatis: ⁊ ideo facilius erit eos ꝑuertere q̃ꝫ totã multitudinẽ. Unde ſi ſint aliq qui velint ſemꝑ inſtitui in principatu ẽt ſi ſint mediocres in multitudine ſemꝑ ad hoꝝ voluntatẽ eligentur principes: quia mutuo ſe eligent ⁊ mutuo ſibi ſuccedent in principatibus. Ultimo epilogãdo ꝯcludit: ꝙ ea que ſunt in legibus circa rẽp. Socratis hñt ꝑdictum modum.

Sunt vero ⁊ alie quedã reſp. tum idiotarum: tum philoſophoꝝ ⁊ in adminiſtratione ipſarũ verſantium. Oẽs aũt he ꝓpinquiores ſunt illis ſꝫ quas nunc regũt q̃ꝫ iſte due. Nullus enĩ neq̃ꝫ de cõitate filioꝝ: neq̃ꝫ de mulieribus talem aliquã introduxit nouitatem. neq̃ꝫ etiam de feminarum comeſſationibus: ſed a neceſſariis magis incohauit. Lec. VIII.

¶ Poſtq̃ꝫ phs diſputauit de politia Socratis ſiue Platonis: hic proſequitur de politia cuiuſdã q Phaleas dicebatur. Et circa hoc tria facit. Primo narrat eius ordinationẽ. Secũdo approbat eã quãtũ ad id ꝙ bñ dicebat: ibi. (Quod igitur ⁊c.) Tertio improbat

eam quantum ad id in quo deficiebat. ibi (Sed eſſe equalitatem ꝛc.) Circa primū duo facit. Primo cōparat iſtam politiam ꝛ ſequentes ad precedentem ordinationem Socratis vel platonis. Scḋo enarrat huius politie ordinationem: ibi (Uidetur quibuſdā ꝛc.) Dicit ergo primo ꝙ preter predictas politias Socratis vel Platonis ſunt etiā quedā alie politie .i. ordinationes ciuitatū quarū quedā ſunt ab idiotis ꝛ illitteratis inuente: quedā vero ſunt adinuēte a phōis ꝛ a quibuſdam hoībus q fuerūt prudētes ꝛ experti in ciuili ↄuerſatione. Et earū quedā ſunt ↄſtitute tantū a ſuis actoribus: ita tamē ꝙ in nulla ciuitate obſeruantur: quedā vero ſunt ſecundum quas aliqui ciuiliter ↄuerſantur. Oēs autē hee politie ꝓpinquius ſe hn̄t adinuicem: ꝛ ad id quod eſt cōueniēs ciuitati quam ambe predicte politie Socratis vel Platonis: quarū prima ſupra poſita eſt de cōmunitate mulierū: filiorū: ꝛ poſſeſſionum. Alia vero poſterius de legibus ab eo ſcriptis. Nullus enim alius legiſlator adinuenit neqꝫ cōmunitatē filiorū ꝛ vxorum quod pertinet ad primā politiā Socratis: neqꝫ ordinauit aliquid circa ↄuiuia mulierū quod ptinet ad ſcḋā: vt ex predictis patet: ſed incipiūt ordinare ciuitatē ab his que ſūt magis neceſſaria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur quibuſdā maximū: vt de patrimonijs recte conſtituatur. Nam hinc ſeditiones oriri cunctas aſſerunt.

¶ Narrat politiā quā Phaleas ordinauit: ꝛ circa hoc quattuor facit. Primo oſtēdit ad quid plurimi legiſlatores intenderent. Et dicit ꝙ quibuſdā legiſlatoribus viſum eſt maxime neceſſariū eſſe ꝙ bn̄ ordinetur de ſubſtātijs .i. de poſſeſſionibus ciuiū: quia ex his principue oriuntur oēs ſeditiones ciuitatū: quas principaliter legiſlatores remouere intēdūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quāobrem Phaleas carthaginenſis añ oia de hac parte ↄſtituit. Inquit eniꝫ patrimonia ciuiū equalia eſſe debere. Hoc autē perfacile factu eſſe ſi ſtatim ab ipſa cōditione ciuitatis prouiderētur. Poſtquā vero cōdita foret difficilius quidem: attamē ſatis mature adequari poſſe: ſi diuites dotes dēt: nec accipiāt. Paupes autē ↄ accipiant dotes ꝛ non tradāt. Plato autē in legibus ſuis vſqꝫ ad aliquid cēſuit eſſe pmittēdū. Naꝫ ſupra quincuplū eius quod foret minimū nemini licere ciuiū poſſidere vt prius diximus. Sꝫ oꝫ ne id quidē lateat legiſlatorē quod certe nūc latet: ꝙ qui patrimonio modū imponit: dꝫ etiā filiorū numero modū iponere. Nā ſi excedat multitudo filiorū patrimonij facultateꝫ neceſſariuꝫ erit legē abrogare: ꝛ ſine vlla abrogatione improba lex erit: quoniā ex diuitibus paupes facit. Opus eſt ergo ne tales ſeditioſi efficiantur.

¶ Oſtēdit quid circa hoc Phaleas ordinauit. Et dicit ꝙ ipſe primo circa hoc aliquid ſtatuit. Uoluit eni ꝙ oēs poſſeſſiones ciuium eſſent equales: quod quidē dicebat nō eſſe difficile fieri in ciuitatibus quā a principio inhabitari incipiebāt: quia poterant poſſeſſiones ex equo diuidi inter ciues. Sꝫ in ciuitatibus inhabitatis quarū ciues hn̄t inequales poſſeſſiones hoc difficilius erat: ꝙ tam cito poſſet reduci ad hāc regulā per dotes: ita. ſ. ꝙ diuites ↄtrahētes cū paupibꝰ darēt dotes ꝛ nō acciperent: ꝛ paupes nō darēt quouſqꝫ ſolum poſſeſſiones adequarentur. Scḋo ibi (Plato autē ꝛc.) oſtēdit quō diuerſimode circa hoc Plato ordinauit: dixit eniꝫ ꝙ nulli ciuiū debebat dari ptās: vt hēret diuitias pluſquā in quincuplū ſupra eū q minimū hēret. Sꝫ hoc eſt intelligēdū quātū ad diuitias rerū mobiliū: quia res imobiles cōes faciebat. Tertio ibi (Sꝫ opꝫ ꝛc.) Oſtendit in quo oēs hi deficiebant: latebat enim eos quoniaꝫ ex hoc quod ſtatuebāt aliquid circa multitudinem diuitiarū: oportebat etiā ꝙ aliquid ordinarent circa multitudinē filiorū: puta ꝙ aliquis poſt certuꝫ nūerū gnātioni operaꝫ non daret: vel ꝙ poſtquā pueri erāt nati in aliquo numero ꝙ ſuperexcreſcētes viri mitterentur ad alias ciuitates ↄſtituendas: vel quocūqꝫ alio mō. Quia ſi numerus filiorū q naſcuntur excedat multitudinē diuitiarū quā alicui hoī taxantur: neceſſe eſt ꝙ lex de eq̄litate poſſeſſionum diſſoluatur: puta ſi duorū ciuiū habentiū eq̄les poſſeſſiones vnus generet quattuor filios: alius vero vnum tm̄: ex neceſſitate ſequitur ꝙ filij eorū nō hēant equales poſſeſſiones: ꝛ preter hoc ꝙ ſoluatur lex. Sequitur etiā aliud malū. ſ. ꝙ multi q naſcuntur ex diuitibꝰ fiant pauperes dū ſubā vnius diuitis in multos filios diuidit: ꝛ hoc eſt malū: quia opus eſt ad paceꝫ ciuitatis vt filij diuitū q inſoleſcere poſſūt nō ſint paupes: quia efficerentur latrones. Sed ſi nō taxetur alicui quantitas poſſeſſionis hoc nō ſequitur: quia ſecundum ꝙ augetur ei numerus filiorū: ſtudebit aliquis in diuitijs creſcere. Sic igitur vel nihil ſtatuendū eſt circa mēſurā poſſeſſionū: vel ſimul cuꝫ hoc ordinādū eſt aliquid circa numerū filiorū. ¶ Deide cū dicit.

¶ Quod igitur valet aliquid in rep. patrimoniorū exequatio ꝛ veterū aliqui viri cognouiſſe: vt Solon ↄſtituit. Et apud alios lege cauetur vt nō quātuꝫ quiſqꝫ velit: ſꝫ quātū lex pmittit agri poſſideant. Eadē quoqꝫ rōne patrimonia ſua alienare leges vetāt. Ut eſt apud Locros lege cautū ne quis patrimoniū alienare poſſit: niſi euidentē calamitatē oſtēderit ſupueniſſe. Preterea vt antique hereditates ↄſeruentur. Quod ſublatū apud leucada valde popularem eorū ciuitatem effecit. Non enim amplius euenit ex taxatione cenſus ad magiſtratus aſſumi.

¶ Approbat predictā ordinationē quātum ad hoc ꝙ ordinabat aliquid circa mēſurā ſubāruꝫ: ne videatur ꝓpter predicta incōuenientia ea reprobaſſe. Approbat autē hoc duplici rōne. Primo quidē per auctoritatem antiquorū legiſlatorū: ꝛ dicit ꝙ quidā antiquorū legiſlatorū viri cognouiſſe ꝙ regulare ſubas ciuium hꝫ magnā virtutem ad ciuilem cōmunitateꝫ bene ↄſeruandā. Unde etiā Solon qui fuit vnus de ſeptem ſapientibus: ꝛ ſtatuit leges Atheniēſium poſuit pro lege ꝙ etiā apud alios obſeruatur: vt nō poſſet quis acquirere de terra ad poſſidenduꝫ quātuꝫ voluerit: ſed vſqꝫ ad aliquē certū terminū. Similiter etiā leges quedā ſunt in aliquibus ciuitatibus que prohibent ne hoīes vēdāt ſuas poſſeſſiones. Sicut in ciuitate Locrorū lex fuit antiquitus: vt nullus venderet poſſeſſionē niſi monſtraret ꝙ accidiſſet ei aliquod graue infortuniū: puta ꝙ eſſet captus ab hoſtibus: vel aliud aliquid hꝫ paſſus. Similiter etiam leges alique ſunt ordinātes ꝙ antique ſortes ciuium ↄſeruentur illeſe: ꝛ hec omnia ptinent ad hoc ꝙ ſubſtantie ciuiuꝫ regulentur. Scḋo ibi (Quod ſublatū ꝛc.) oſtēdit idē per incōueniētia q̄ ſequuntur. et dicit ꝙ quia hoc fuit pmiſſuꝫ in quadā ciuitate ↄſecutū eſt: ꝙ eoruꝫ reſpectu multū popularis: quia cū indifferēter cuilibꝫ liceret poſſeſſiones emere: factū eſt ꝙ multi populariū ſunt exaltati ꝛ maiores deperiſſi: ꝛ ita ſequebatur ꝙ nō eligerentur hoīes ad principatꝰ ex aliquibꝰ determinatis dignitatibꝰ ciuiū ꝓpter ↄfuſionē ſupuenientē in ↄditionibus ciuiū. ¶ Deinde cuꝫ dicit

¶ Sed eſſe

¶ Sed eē equalitatē quidē patrimonioꝝ cōtingit: veꝝ hec aut ita magna eē vt deliciari liceat: aut ita exigua vt tenuiter victū agāt. Pꝫ igiť nō ſufficere pr̄imonia exeq̄ta fuiſſe a legiſlatore: ſꝫ mediū ↄiectādum eſſe. Preterea ſiqs mediocria ſtatuat oībus patrimonia nulla vtilitas ē. Magis.n.cupiditates adequande ſunt q̄ꝫ pr̄imonia: hoc aūt fieri non pōt niſi ſufficiēter diſciplina ciuibus adhibita p leges. Sed forſan rn̄deret phaleas hocipm̄ ſe dicere. Cenſet enīꝫ hoꝝ duoꝝ eq̄litatē ciuitatibus ieſſe debere patrimonij.ſ.ac diſcipline. Sed que tandē hec diſciplina ſit: exprimēdū fuit: ⁊ vnā eandēqꝫ eſſe nihil pdeſt: nā fieri pōt vt ſit vna eadēqꝫ diſciplina. Veꝝ eiuſcemodi: pquā cupidi fiāt pecuniaꝝ: aut honoris: aut vtriuſqꝫ.

¶ Improbat pdictā ordinationē. ⁊ pmo q̄tū ad h: q alia ptermiſit. 2° q̄tum ad hoc: q ſubas nō ↄueniēter regulauit ibi. (Eodē mō ⁊c̄.) Tertio q̄tū ad hoc: q de artificibus inconuenienter aſſignauit ibi. (Videť aūt ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo oſ̄dit q ptermiſit ea: q̄ ptinēt ad diſciplinā ciuium. Scđo q ptermiſit ea: q̄ pertinēt ad pacē ciuitatis ibi. (Inſup ſeditiōes ⁊c̄. Tertio ex h q ptermiſit ea: q̄ pertinēt ad ciuilem ↄuerſationem ibi. (Preterea ⁊c̄.) Circa p^m ponit duas rōnes: quaꝝ prima ē: q ↄtingit eē eq̄litatē ſube inter ciues: ⁊ tn̄ pōt eſſe vel valde multa: ita q ciues ex ea delitioſe viuant: ⁊ ſic ciuiū mores corrūpant: vel valde modica vt viuant ciues valde tenaciter: ita q vnus alteri ſubuenire nō poſſit: ⁊ vtrunqꝫ coꝝ ē nociuū ad bonā diſciplinā ciuiū. Vn̄ manifeſtū eſt: q nō eſt ſufficiens legiſlator ex hoc q ſolū facit ſubas ciuiū eq̄les: ſꝫ oꝫ q ipſe determinet aliqđ mediū: ita.ſ. q ſit tāta q̄ꝫ titas poſſeſſionū: vt neqꝫ ſupflue poſſint delitijs itēdere: neqꝫ ēt nimis pce viuere cōpellanť. ¶ Scđaꝫ rōnem ponit ibi. (Preterea ⁊c̄.) Et circa hoc duo facit. Pmo ponit rōnē ⁊ dicit: q ēt ſi aliquis oībus ciuibus ordinet moderatā poſſeſſionē: adhuc iſtud nō ſufficit ad bonam vitā ciuiū. magis.n. opꝫ regulare interiores ↄcupiſcētias aīe: vt ſ. nō imoderata ↄcupiſcant q̄ꝫ exteriores ſubas: vt.ſ. non imoderata habeant: ſed q ↄcupiſcētie hoīum regulentur h nō ↄtingit niſi p hoc q hoīes ſint ſufficienter inſtructi p debitas leges: quas phaleas nō poſuit: vn̄ inſufficiēter tradidit ea: q̄ ptinent ad diſciplinā ciuiū. Scđo ibi. (Sꝫ forſan ⁊c̄.) excludit rn̄ſionē phalee. q forte ad hāc rōnē rn̄deret: q vtrūqꝫ oꝫ eē in ciuitate.ſ. ⁊ eq̄litatē poſſeſſiōis ⁊ eq̄litatē diſcipline: vt.ſ. oēs ciues eq̄li diſciplina informenť. Sꝫ ↄ hoc Ariſt. dicit: q oportuiſſet eū dicere: q̄ eſt iſta diſciplina: qua opꝫ oēs ciues informari. Non.n. ſufficit dicere: q ſit vna ⁊ eadē oium: ſed opꝫ eā eſſe talē p quaꝫ ciues informenť: vt qdā coꝝ nō velint excercere alios vel in diuitijs: vel in honorib⁹: vel ſil' in vtriſqꝫ: vn̄ cū talē diſciplinā phaleas ptermiſerit: iſufficiēs legiſlator fuit. ¶ Deiñ.

¶ Inſuper ſeditiones oriunť nō ſolū ob pr̄imonioꝝ: veꝝ ēt ob honoꝝ inequalitates: ⁊ hoc diuerſum in alterutro. Nā multitudo qdē grauiter fert inequalitatē pr̄imonioꝝ: pſtātes aūt viri honoꝝ eq̄litatē. Vn̄ illud natū ē. Honori incūbit tā ignauus q̄ꝫ bonus. Non ſolū vero homines ppter neceſſaria iniurianť: quoꝝ remedia putant adeq̄tionē patrimonioꝝ: ne ſpolięt alios pp frigus: aut pp famē: veꝝ ēt vt gaudeant: neqꝫ ↄcupiſcant. Nā ſi maiorē habeāt neceſſarioꝝ cupiditatē: ob hui⁹ medelā iniurias inferūt. Nō ergo ob hanc ſolū. veꝝ ēt ſi concupiſcāt: vt moleſtia careant ⁊ voluptate fruanť. Quo igiť hoꝝ triū remediū eſt his qdē exiguūꝫ pr̄imoniū ⁊ opificiū: illis autē tēperātia. Tertium ꝟo ſiqs velit p illa delectari non aliunde q̄ꝫ a phia querat remediū: nā cetere qdē hoīb⁹ egent. Cum iniurias inferūt plimū ppter ſupflua nō ppter neceſſaria: puta tyrannidē inuadunt non vt frigus repellant. Quapropter honos maximus habeť non ei q furē occiderit: ſꝫ ei qui tyrānū. itaqꝫ phaleas paruis dūtaxat iniurijs hac ſua reip. cōſtitutione ſuccurrit.

¶ Oſtendit q ptermiſit ea q̄ ptinent ad pacē ciuitatis. Et circa hoc ponit tres rōnes. quaꝝ prima eſt: q ciues diſſident nō ſolū ppter inequalitatē poſſeſſionis: ſed pp ineq̄litatē honoꝝ: ſed diuerſimode tn̄: nā multitudo popularium de honoribus nō curat: ſed ſolū de diuitijs: ⁊ ideo diſſidēt pp inequalitates diuitiaꝝ. Sed hoīes gratioſi q alios excellunt in opibus ꝟtutū diſſident de honoribus: ſi equales eis reddanť ⁊ nō maiores q̄ꝫ alijs: ⁊ ideo indiget legiſlator ordinare aliqđ circa honores: vt.ſ. aliquis honor determineť: q nō detur niſi bonis. Et alius honor ſit: quo ēt malus.i. deficiens a virtute vti poteſt: ſi ſeruabiť pax in ciuitate. Cum igiť hoc phaleas ptermiſerit: inſufficiēter tradidit ea: q̄ ptinent ad pacē ciuitatis. ¶ Scđam rōneꝫ ponit ibi. (Nō ſolū ꝟo ⁊c̄.) Que talis eſt. Hoīes qdē non ſolum iniurianť alijs ppter nec̄cia congrenda: ppter qđ primū ciuitatis remediū eſſe putabat phaleas: q ſube ciuiū eſſent equales: ⁊ ſic oēs neceſſaria hrīt: ⁊ ſic vnus hō non ſpoliat aliū pp vitādū frigus aut famē: ſed ēt qdā pprimo iniurianť vt fruātur ſuis delectatiōib⁹: ⁊ nō vt ↄcupiſcāt aliqđ: qđ ſtatim nō hēant: q2 ſi ſint aliq q hēant maiorem ↄcupiam reꝝ tpalium neceſſarijs.i. q plura ↄcupiſcant q̄ꝫ ſint eis nec̄cia pp hꝫ medelā.i. vt ſatiſfaciāt ſue ↄcupiſcentie: iniuriabunť auferentes bona alioꝝ vi vel dolo: nec ſolum ppter hanc cām hoīes iniurianť: ſed ēt ppter hoc q aliq volūt ita gaudere delectabilibus: q nullas triſtitias patianť: ⁊ iō iniurianť hoībus: p quos timent ſibi poſſe inferri triſtias opprimendo eos. Opꝫ igiť ad pacē ciuitatis q legiſlator excogitet remedia ↄ iſtas tres cauſas iniuriādi. Illis.n. qui iniurianť ppter neceſſaria acqrenda p remedio ſufficit modica poſſeſſio ⁊ operatio ppria: per quā ſibi victus aliqs acqratur. Paucis.n. nāˉ ↄtēta eſt: ſed illis q iniurianť ppter ↄcupiſcentias delectationū: remedium eſt tempantia: q̄ moderatur in hoīe delectationū cōcupiſcentias. Sed ↄ tertium.ſ. ↄ eos qui iniurianť vt nō triſtētur remedium adhibet phia q̄tum ad eos: q pnt hꝫ delectationibus frui que ſunt ſine triſtitia: que ēt facit hoīem non triſtari in infortunijs: ſed in alijs duobus pōt homini auxilium ferri per hoīes. Vnde cū iſta duo ſecūda remedia phaleas ptermiſerit ſolū ↄ primū remediū ferens: vr̄ inſufficienter ordinaſſe. ¶ Tertiā rōnem ponit ibi. (Cū iniurias ⁊c̄.) Et dicit q hoīes maxime iniurianť propter excellentias diuitiaꝝ ⁊ honoꝝ aquirendas: nō aūt ppter neceſſaria conquirenda: ſicut pꝫ de illis qui exercent tyrānidem non quidem ppter hoc vt non patianť frigus aut famem: ſed ppter predictas excellentias: ⁊ iō q2 iſti maxi

me iniuriant̃ in ciuitate ꝓpter hoc premium daẽ magno
rũ bonoꝝ in ciuitatibus hisqui interficiunt tyrãnos: non
aũt his q̃ interficiunt alios fures. ⁊ tñ ꝯ iniurias tyrãnoꝝ
nullum remedium appoſuit phaleas. Unde pꝫ ꝙ modus
ordinationis eius prebet auxilium ſolum ꝯ modicas in-
iurias: non autem contra magnas. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Preterea multa ſtatuere pergit: ꝑ que ad ſe-
ipſos recte inſtituti erũt: ſed oportebat quoqꝫ
ad finitimos ⁊ ꝑegrinos omnes. neceſſe eſt er
go conſtitutam eſſe remp. ad bellicũ robur: de
quo ille nil dixit.

❡ Oſtendit ꝙ ordinatio Phalee inſufficiens erat q̃tũ ad
ciuiũ ꝯuerſationem: qꝛ opꝫ in ciuitate multa conſtitui: ex
quibus ciues bene cõuerſant̃ adinuicẽ. Opꝫ ẽt aliqua cõ
ſtitui: per que bene conuerſent̃ ad vicinos: ⁊ ad quoſcũqꝫ
extraneos: ⁊ qꝛ inter vicinos ⁊ extraneos q̃dã ẽt ſunt ho-
ſtes: cum q̃bus eſt bellandũ: idõ neceſſe eſt etiam ponere
in ciuitate aliq̃ꝫ ordinationem in cõparatione ad bellicã
fortitudinẽ: q̃ oĩa ꝑdictus legiſlator ꝑtermiſit: vñ manife
ſtum ẽ ꝙ iſufficiẽter ciuitatẽ ordinauit.

Modeꝫ mõ de facultatibus: tantas. n.
eſſe opꝫ vt non ſolũ ad ciuiũ vſum:
veꝝ ẽt ad pericula externa ſufficiant.
Quare nec ita magnas eſſe decet vt
finitimi ꝯcupiſcant: q̃bus reſiſti nõ poſſit: nec
rurſus ita paruas: vt cũ parib⁹ ⁊ ſimilib⁹ bellũ
nequeãt ſuſtinere. Ille igĩ nihil determinauit.
Opꝫ ãt neqꝫ id latere q̃tas facultates habere
ꝯducat: forte recta determinatio fuerit: tantas
eſſe debere vt lucrũ ſuperantibus bello affer-
re nõ poſſint. ſed ita ſint q̃ſi nihil ſuperacq̃rãt:
q̃re Eubolus conſiderare iuſſit Autophardа
tem cũ Atharnea obſidere vellet. cogitaret. n.
q̃to tempore circa expugnationem eius loci
diſtinebit: ac exiſtimare huius temporis iactu
ram. Vellem. n. ꝓ minori precio iaꝫ tũc Athar
nea relinq̃re: q̃ cũ dixiſſet: Autophardatẽ i ſen
tentiam traxit ⁊ obſidioneꝫ ꝑtermittere fecit.
Eꝫ igĩ vtilitatẽ exequatio patrimonioꝝ īter ci
ues: ne inde ſeditiones oriant̃. Veꝝ: vt ita dixe
rim: non admodũ magnam: nã ⁊ ꝑſtantiores
conqueri poſſent quaſi ipſi plus habere debe-
ant. ex quo fit vt ipſi ſepe inſurgant ac ſeditio-
nes cõcitent. Preterea improbitas hoĩꝫ inſa
tiabilis eſt. ⁊ primo quidẽ ſufficere dicũt pau-
ca atqꝫ minima: moꝝ vero vbi illa ſunt cõſecu-
ti plura appetunt ſemper: quouſqꝫ in infinituꝫ
ꝓcedant. Infinita eſt enim cupiditatis natura
ad cuius expletionem plurimi viuunt. Horuꝫ
igitur principium eſt magis q̃ꝫ patrimonioruꝫ
exequatio. ciuitatem ſic inſtituere vt boni q̃dẽ
viri plus q̃ꝫ ſibi competat habere non querãt.
Improbi autẽ ſi querant habere non poſſint.
Hoc aũt fiet ſi inferiores ſint: nec iniuriam pa
tiantur. Nec vero in hac ipſa exequatione pa-
trimonioruꝫ recte ẽ ab eo diſpoſituꝫ: cum fun
dos ⁊ agros exequet ſolum: ſed ſunt ſeruoꝝ
quoqꝫ: armẽtorumqꝫ ⁊ pecuniaruꝫ diuitie: ⁊
apparatus ingens caruꝫ reꝝ: quas ſuppellecti
lem vocitamus. An igĩ hoꝝ oĩum exequatio
querẽda eſt: vel moderatio quedã mediocris:
vel cuncta omittenda.

Lectio. IX.

❡ Poſtq̃ꝫ p̃hs improbauit politiaꝫ phalee q̃tũ ad ea que
ꝑtermiſit q̃tum ad diſciplinam ciuium: pacẽ ciuitatis: ⁊
cõem conuerſationem. hic improbat eam q̃tum ad hoc
ꝙ iſufficienter de ſubſtantijs ordinauit: ⁊ circa hoc ponit
quattuor rationes: circa q̃rum ꝑmam dicit: ꝙ etiã de poſ
ſeſſione non ſufficiẽter determinauit: q̃uis. n. poſuerit q̃ſ-
dam poſſeſſionis regulam inter ciues adinuicem: vt. ſ. om
niũ poſſeſſiones eſſent equales: non tñ determinauit quã
ta deberet eſſe poſſeſſio totius ciuitatis: cuius menſuram
opꝫ accipere: non ſolã in cõparatione ad ſufficientiã ciuili
um vſuum: qui pertinent ad victũ ⁊ veſtitũ ciuium ⁊ alia
hõi: ſed ẽt per comparatiõem ad pericula: q̃ p̃nt ab exterio
ribus iminere. Et ideo duo ſunt conſideranda circa quan
titatẽ poſſeſſionis ciuitatis: quoꝝ vnũ ẽ ꝙ ñ ſit tã magna
ꝙ vicini potẽtiores alliciant̃ ad eã ꝯcupiſcendaꝫ: ita ꝙ ci
ues non poſſint ſuſtinere eoꝝ moleſtias. Aliud eſt ꝙ non
ſit tã parua vt nõ ſufficiat ad preparationẽ belli: per qð ci
ues reſiſtant ſibi equalibus ⁊ ſimilibus. Opꝫ ergo ſcire ꝙ
multitudo poſſeſſionis ꝓdeſt ciuitati: qꝛ per hoc erunt ci-
ues ſufficiẽtes: non ſolum ad expenſas vite ciuilis: ſed ẽt
ad exercitia bellica. Sed tñ optimus terminus eſſe vide
tur multitudinis ſubſtãtie vt non ſit tanta: vt ꝓpter abun
dantiã ciues de leui preſumant inferre bellum ſuis potẽ
tioribus: ſed ita vt poſſint ſecure inferre bellum his q̃ non
hñt tantam iubam per quam eis poſſint reſiſtere. Uel po
teſt aliter intelligi: vt talis terminus poſſeſſioni ciuiũ ſta
tuat̃: vt potentiores non de facili moueant̃ belluꝫ ciuita-
ti inferre: allecti ex abundãtia poſſeſſionis eoꝝ: ſed ita ſe
habeãt ad eos: ſicut ad illos qui nõ hñt tot diuitias ꝓp̃ q̃s
diripiendas debeant potentiores diſcrimẽ belli ſubire. ⁊
hinc conſonat exemplum qð ſubdit. Cũ. n. quidam prin-
ceps Autophardates noĩe vellet obſidere quandam ciui
tatẽ: que Atharnea dicebat̃: q̃dã ſapiens Eubolus noĩe
velut bonus conſiliarius induxit eum vt cõſideraret in
quãto tp̃e poſſet capere ciuitateꝫ: ⁊ cũ hoc ẽt cõputaret tã
ti tẽporis expẽſas: ⁊ ſi inueniret ꝙ minus lucraret̃ capien
do ciuitatem q̃ꝫ expẽderet obſidẽdo derelinqueret ipſaꝫ.
Cui conſilio princeps ille ꝯſentiens ceſſauit ab obſidiõe:
nõ aũt ceſſaſſet ſi maiores diuitias habuiſſent: vñ predi-
ctus poſſeſſionis terminus vr̃ eſſe vtilis ciuitati: quẽ cum
phaleas ꝑtermiſerit: vr̃ inſufficienter de poſſeſſione ciuita
tatis ordinaſſe. ❡ Sc̃daꝫ rõnẽ ponit ibi. (Eꝫ igitur ⁊c.)
Et dicit ꝙ in aliquo expedit ciuitati ꝙ ſubẽ ciuiũ ſint eq̃-
les ad hoc ꝙ non fiant ſeditiones adinuicem inter ciues.
Sed vt ita liceat dicere: hoc nõ eſt aliq̃d magnum: qꝛ per
hoc ceſſant ſeditiones inter paruos ciues: manet aũt ma-
teria ſeditionis maioribus ciuitatis. Illi. n. qui ſunt ĩ ciui-
tate grarioſi: vtpote nobiles ⁊ virtuoſi exiſtentes indigna-
bant̃: ſi equalia recipiant: cum ſint digni maioribus: ſicut
enim contra iuſtitiã eſſe videtur vt equales inequalia ha
beant: ita iniuſtitia eſt vt inequales equalia habeant. Et
ex hac cauſa frequenter maiores ſunt alijs moleſti ⁊ ſe-
ditiones mouent. Per iuſtitiã. n. cõſeruatur pax ciuitatis:
tranſgreſſio vero iuſtitie eſt ſeditionis cã. ſic igĩ inſuffici
enter de poſſeſſionibus ſtatuit phaleas. ❡ Tertiã rõneꝫ
ponit

ponit ibi.(Preterea improbitas ⁊c.) Et dicit ꝙ ſi voluntas hoīum ꝗ̄tum ad neceſſitatē repleri poſſit:tn̄ ꝗ̄tuꝫ ad maliciā repleri non poteſt. Primo.n.homini qui nihil hꝫ videt̄ ſufficiens ꝙ habeat minimū quid:qđ cum acq̄ſiuerit:vel ex hereditate paterna acceperit:ſemꝑ vr̄ ꝙ indigeat pluribus:⁊ hoc vſqꝫ in infinitū.Et hoc iō eſt:q2 nā concupiſcentie eſt infinita.non.n. querit ſola neceſſaria vite:ſed oīa que poſſunt hoī eē delectabilia: que ſunt infinita. Vn̄ cū plurimi hoīum ad hoc ꝯtendant vt ſuā ꝯcupiſcentiā repleant.ſequit̄ ꝙ eoꝝ deſideriū repleri nō poſſit vſqꝫ in infinitum.Ex hoc aūt ꝙ aliq̄ deſiderāt ea que ſunt alioꝝ oriunt̄ in ciuitatibus ſeditiones. Opꝫ igitur ꝙ legiſlator magis regulet principium hoꝝ.ſ. ꝯcupiſcētiā ꝗ̄ ēt poſſeſſiones:ſed hoc aliter fit ꝗ̄tum ad bonos.⁊ aliter ꝗ̄tuꝫ ad malos. Opꝫ.n.ꝙ legiſlator illos qui ſunt nāliter virtuoſi ita inſtituat ꝙ non velint agere auare.i. tollere aliena: qđ quidem facere poteſt aſſueſaciendo eos ad amorem iuſticie:ſed hoīes prauos ſic debet tractare:vt non poſſint aliena tollere etiā ſi velint.Et ad hoc duo ſūt neceſſaria:quorū vnū eſt vt praui in ciuitate ſint minores.i.ꝙ dimittantur in infimo ſtatu vt alijs nocere non poſſint. Aliud aūt eſt vt eis iniurie nō irrogent̄:ex quibus hoīes ꝓuocant̄:vt alijs noceant.Cuꝫ igit̄ hāc diſciplinā phaleas ꝑtermiſerit inſufficiens in ſua legiſlatione fuiſſe vr̄. ¶ Quartā rōnē ponit ibi.(Nec vo ⁊c.)Et dicit:ꝙ phaleas nō ſufficiēter dixit de equalitate ſub̄e:q2 adequauit ſub̄as ciuiū ſolum ꝗ̄tum ad bona imobilia.ſ.ꝗ̄tum ad poſſeſſionē terre.ſūt aūt quedā alie diuitie:puta ſeruoꝝ:animaliū: denarioꝝ: ⁊ alioꝝ que ꝑparant̄ ad vſum vite:que ſuppellectilia dicant̄:de quoꝝ eq̄litate nihil dixit.Oportet aūt ꝙ oluꝫ tā mobiliū ꝗ̄ imobiliū eq̄litas ſtatuat̄ aut ſm̄ aliquē aliū modū ordinet̄ de eis:aut ꝙ oīa ꝑtermittant̄. Eadē.n. ratio eſt de mobilibus ⁊ imobilibus.q2 ex vtriſqꝫ ſeditiōes oriuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̄ aūt ex ipſaꝝ legū poſitione ciuitatem exiguā cōſtituere. Siq̄dē artifices oēs publici erunt:nec multitudinē augebūt ciuitatis. Sꝫ certe publicos eſſe eos qui publica faciūt opa oꝫ:quemadmodū Epidamnij:⁊ quemadmodum Dioſantus qn̄qꝫ Athenis cōſtituit. De phalee igit̄ repu.fere ex his deprehendi pōt:ſi quid ab eo ſit bene dictum : vel non bene.

¶ Improbat ordinationē phalee ꝗ̄tum ad artifices:⁊ dicit:ꝙ ꝑꝑ legē quā phaleas circa artifices tulit.ſequebatur ꝙ ciuitas modica ꝯſtitueret̄. Volebat.n. ꝙ oēs artifices in cōi oparent̄:⁊ eoꝝ opa diſtribuerent̄ ciuib' ſm̄ eoruꝫ neceſſitates:⁊ ſm̄ hoc artifices eſſent quaſi ſerui cōītatis ⁊ nō facerent aliqđ ſupplementum ad multitudinē ciuitatis.vnde relinq̄bat̄ ꝙ ciuitas eēt parua: cū videamus nūc nō modicā ptē ciuitatis ex artificib' eſſe.Opꝫ tn̄ eſſe in ciuitate aliquos publicos oparios:q opent̄ opa cōia ciuitatis:ſicut ſeruat̄ in ciuitate Epidamny: ⁊ ſicut quidaꝫ legiſlator noīe Dioſantus aliq̄d ſtatuit Athenis. Vltimo aūt epilogando ꝯcludit:ꝙ ex ꝑmiſſis pōt aliq̄s ꝯſiderare circa politiā phalee quid bene vel non bene dixerit.

Hyppodamus aūt Mileſius: q ⁊ ciuitatū diuiſionē inuenit: ⁊ pyreū abſcidit:cū eēt in cetera quoqꝫ vita moroſior ꝓpter glorie cupiditatē vſqꝫ adeo : vt q̄buſdā videret̄ ſupfluus capilloꝝ ꝓlixitate: ⁊ ornatu ſumptuoſo. Preterea veſtitu vtili q̄dem:ſed admodū farcto nō in hyeme ſolū: veꝝ etiam in eſtate. Studioſus aūt de oī natura eſſe volens primus oīum:qui non in re pub. verſati eſſent:aggreſſus eſt aliq̄d dicere ď optimo ciuitatis ſtatu. Lectio. X.

¶ Poſtq̄ ꝓſecutus ē de politia phalee: hic incipit agere de politia hyppodami:⁊ circa h̄ tria facit. Primo expōit ꝯdōnē legiſlatoris. Scđo narrat politiā ipſius:quā ipe inſtituit ibi.(Cōſtituit aūt ⁊c.) Tertio iprobat eā ꝗ̄tuꝫ ad aliqua ibi.(Sed primo ⁊c.)Circa primū tria facit. Pmo dicit quid in arte politica Hyppodamus adinuenit:⁊ dicit:ꝙ adinuenit diſtinctionē ciuitatis ꝗ̄tum ad diuerſos ordines ciuiū. et iteꝝ diuiſit ſuburbia. Adinuenit.n. quō territoriū ciuitatis ꝑ diuerſa ſuburbia diſtingui deberet. Fuit aūt Euriphontis filius: Mileſius aūt natiōe. Scđo exponit ꝯuerſationē ipſius:⁊ dicit:ꝙ q2 erat honoris cupidus:quedā ſupflua obſeruabat in ꝓpria vita priuata: ꝗ̄ eſt alia a ciuili. Videbat̄.n.eſſe curioſus in multitudīe capilloꝝ ⁊ come:⁊ iteꝝ in vtilitate veſtitus. Volebat tn̄ hr̄e calida veſtimēta nō ſolū in hyeme:ſed ēt i eſtate. Tertio exponit ſtudiū ipſi':voluit.n. rōcinari de tota nā reꝝ: ⁊ primus inter phōs:q nō agūt ciuilē vitā ſed ꝯtēplatiuā:conatus eſt determinare:q̄ ſit optima politia. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Cōſtituit aūt ciuitatē multitudine decēmiliū in tres diuiſaꝫ ptes. Faciebat.n. vnā ptē artifices:alterā agricolas:tertiā ꝓpulſatores belli.

¶ Enarrat ordinē politie ipſius:⁊ pmo ꝗ̄tū ad diuiſiones quas adinuenit. Scđo ꝗ̄tuꝫ ad iudicia ibi.(Legū quoqꝫ tres ⁊c.) Tertio ꝗ̄tū ad ciuium diſciplinaꝫ ibi.(Ferebat quoqꝫ ⁊c.)Circa primū duo facit. Primo oñdit quō diuiſit ciuiū multitudinem. Scđo quō diuiſit ciuitatis poſſeſſiones ibi.(Diuiſit quoqꝫ ⁊c.)Dicit ğ primo: ꝙ Hyppodamus determinabat optimā ꝗ̄titatem multitudinis in ciuitate: vt ſit.x.miliū viroꝝ:⁊ hanc multitudinem diuidebat in tres partes:quaꝝ vna erat artificū:alia agricolarum.tertia pugnatoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſit quoqꝫ regiōem in tres partes: vt eēt pars vna ſacra:alia publica:tertia priuata. Vnde cultus dijs fieret res ſacra: vnde vero propulſatores belli alerentur publica:q̄ vero agricolarum foret priuata.

¶ Oñdit quō diuidebat poſſeſſionē ciuitatis:⁊ dicit ꝙ totā regionē.i.territoriū ciuitatis diuidebat in tres partes. quaꝝ vnā volebat eſſe ſacrā:de qua.ſ.fierēt ea: q̄ hoīes reputāt fieri ꝑꝑ cultū diuinū:aliā volebat eē publicam vel cōem:de qua viuerēt bellatores. tertiā volebat eē ꝓpriā: q̄ diſtribueret̄ inter agricolas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Legū quoqꝫ tres eē ſpēs ſolū putabat. De quibus vero iudicia fierent totidē eē numero: iniuriā: damnū: cedē. Ponebat quoqꝫ vnum iudiciū principale: ad qđ oīa male iudicata reducerent̄:idqꝫ cōſtituebat ex ſenibus q̄buſdā delectis. Sententias vero in iudicijs nō calculis ferendas eſſe cenſebat:ſed vnūquēqꝫ iudicem tabellā afferre:in qua ſcriberet. ſi ꝯdemnaret ſimplr̄ ſniaꝫ:ſin abſolueret ſimplr̄ vacuū: ſin partim ꝯdēnaret:partim abſolueret:idipm diffiniret. Nā vt nunc quidem fit:nō recte ꝓpoſi

ſum a lege exiſtimabat: q: coguntur homines alterutrum iudicantes peierare.

℃ Narrat ordinē politie ipſius q̄tū ad iudicia: ⁊ circa hoc tria facit. Primo dicit: ꝙ putauit leges iudicioꝝ eſſe ſolū modo tres ſm tria: de qbus hoīes in iudicijs diſceptāt: q̄ ſunt iniuria: dānū: ⁊ mors: vt iniuria referat̄ ad ea: q̄ ſūt in vituperium hoīs: nocumētū aūt ad ea: q̄ ſunt in dānū rerū: ſub morte aūt cōprehendant̄ oīa: q̄ ſunt in nocumētū pſone. Scđo ibi. (Ponebat quoqȝ ⁊c̄.) dicit: ꝙ hyppodamus inſtituit q̄dā principale curiā: ad quā reducerent̄ q̄ſi p appellationē oēs cauſe q̄ non viderent̄ eſſe bn̄ iudicate: ⁊ volebat ꝙ hoc iudiciū cōmitteret̄ qbuſdā ſenib⁹ ad hoc electis: q ⁊ diſcretione ⁊ virtute eſſent pbati. Tertio ibi. (Sn̄ias vo ⁊c̄.) ponit modū quē l iudicādo volebat obſeruari: cū. n. eſſet aliqua ſn̄ia ferēda a multis iudicib⁹: putabat nō oportere: ꝙ iudices ɔferrent adinuicē de ſn̄ia ferenda: ſed ꝙ vnuſqſqȝ ſolitarius cogitaret de ſn̄ia ferenda: ⁊ illud qđ cogitaret deferret ſcriptū in tabella: ita. ſ. ꝙ ſi ſibi videret̄: ꝙ aliqs accuſatus eſſet ɔdemnandus: ſimpliciter ɔdēnationē ibi deſcriberet. Si vo ſibi videretur ꝙ eēt ſimplr̄ abſoluēdus deferret tabellā vacuā. Si autē ſibi videret̄ ꝙ q̄tū ad aliqd eſſet ɔdēnādus: ⁊ q̄tū ad aliqd abſoluēdus: hoc ēt determinaret p ſcripturam. ⁊ ſic ex oībus ſcripturis eligeret̄ qđ plibus videret̄: nō aūt putabat bonū eſſe hoc: qđ nūc eſt lege ſtatutū: vt iudices adinuicē ɔferāt anteq̄ȝ vnuſqſqȝ ſn̄iam pferat: cū. n. ſint iurati dicere ꝙ eis vr̄ p hōs diſceptationes: q̄ in tali loco ⁊ circa talia ſiunt cogunt̄ quodāmodo peierare: dū aliqs non audet dicere qđ ſibi vr̄ multis ɔdicētib⁹. ℃ Deīde cū dicit.

℃ Ferebat quoqȝ legē de his: q vtile qdpiā ciuitati repiſſent: vt honoribus afficerent̄. Filios aūt eoꝝ q p patria bellādo occubuiſſent ex publico alendos eē. quaſi id nō prius fuerit lege puiſum: nā eſt Athenis ea lex: ⁊ alijs qbuſdā ciuitatibus. Magiſtratuū vo oīuȝ electiones populo attribuit: populū aūt faciebat tria illa genera ciuiuȝ. Qui vero delecti eſſent: eos rerūpu. curā hr̄e debere: itē hoſpitalium ⁊ pupilloꝝ. Plurima igit̄ ac maxime digna memoratu in Hyppodami cōſtitutione iſta ſunt.

℃ Narrat ordinationē eius circa diſciplinā ciuiū. ⁊ ponit eius q̄ttuor leges: quaꝝ prima eſt: ꝙ illi qui inuenirēt aliqd ordinandum in ciuitate: qđ eēt ciuitati expediens obtinerent aliquē honorē. Scđaꝝ legē ponit ibi. (Filios autem ⁊c̄.) vt. ſ. filij eoꝝ qui moriunt̄ in bello p ciuitate nutrirent̄ de erario publico: qđ quidem nondū erat ſtatutū in ciuitatibus: nunc aūt iſta lex obſeruat̄ Athenis: ⁊ in qbuſdā alijs ciuitatibus. Tertiā legeȝ ponit ibi. (Magiſtratuū vero ⁊c̄.) Et hec eſt de electione pncipū: vt. ſ. tot⁹ populus principes eligat. Dicebat aūt eſſe populuȝ tres p̄dictas partes ciuitatis. ſ. agricolas: artifices: ⁊ bellatores. Quartā legē ponit de officio magr̄atuū ibi. (Qui vo ⁊c̄.) vt. ſ. illi qui eligunt̄ in magiſtratus habeant curam de rebus cōib⁹ ciuitatis: ⁊ de pegrinis: ⁊ de orphanis ⁊ alijs ipotētib⁹ pſonis. Et vltimo ɔcludit: ꝙ plima ⁊ digne recitanda de his: q̄ Hyppodamus ordinauit ſunt ea: q̄ dcā ſunt.

SEd primo dubitabit aliqs de partitione ciuiū: nā ⁊ artifices ⁊ agricole ⁊ q arma tenēt oēs in reip. cōmunione verſant̄. Veꝝ agricole qdē arma non hn̄t: artifices aūt neqȝ arma: neqȝ agros: itaqȝ fiūt quodāmodo ſerui eoꝝ: q hn̄t arma. Participes eē igit̄ oīuȝ honoꝝ impoſſibile ē: cū ſit qdem neceſſariū ex his: q habēt arma cōſtitui belli duces: ⁊ cuſtodes ciuiū: ⁊ pricipaliſſimos: vt ita dixerim: magiſtratus. qđ ſi participes nō ſint reip. quō bono aīo eē poterunt in repu.

Lectio. XI.

℃ Poſita politia Hyppodami hic improbat ipſam: ⁊ pрīo q̄tū ad diuiſionē quā inſtituit. Scđo q̄tū ad ea: q̄ de iudicio dixit ibi. (Nec de iudicio ⁊c̄.) Tertio q̄tū ad ea: q̄ īſtituit de diſciplina ciuiū ibi. (De eo aūt ⁊c̄.) Circa pmū duo facit. Primo iprobat diuiſionē inſtitutā ab Hyppodamo q̄tū ad partes ciuitatis. Scđo q̄tū ad poſſeſſiōes ibi. (Preterea publicos ⁊c̄.) Circa pmum tria facit. Primo iprobat diuiſionē ptiū ciuitatis q̄tū ad artifices. Secūdo q̄tū ad bellatores ibi. (Enim vero ⁊c̄.) Tertio q̄tū ad agricolas ibi. (Preterea agricole ⁊c̄.) Dicit g̊ pmo: ꝙ prima dubitatio in politia hyppodami accidit circa diuiſiones multitudinis ciuiū. Voluit. n. ꝙ taȝ artifices q̄ȝ agricole q̄ȝ viri armati oēs cōicarent in ordine ciuitatis: ita tn̄ ꝙ agricole non haberent arma: ſed hērent terrā: artifices aūt neqȝ hērēt terrā: neqȝ arma: ex qua ordinatiōe ſeqt̄: ꝙ artifices fere ſunt ſerui eoꝝ q poſſident arma: q: nullā ppriā poſſeſſionē habētes: qđ vr̄ ad eoꝝ vtilitatem ptinere: inſiſtunt opibus in miniſteriū ciuitatis: ⁊ pcipue bellatoꝝ: quos opȝ maiorē partē in honorib⁹ ciuitatis obtinere. Nō. n. eſt poſſe ꝙ artifices hēant partē in oībus honoribus: q: duces exercitus: ⁊ rectores ciuium: ⁊ alij maiores principatus indecēs ē: ꝙ inſtituant̄ ex artificibus: ſed ſolū ex viris bellatoribus: q ſunt ad hoc magis idonei. nō eſt aūt poſſe: ꝙ ex quo non hn̄t partem in regimine ciuitatis: ꝙ ipſi ament talem ordinationem ciuitatis. Unde relinquit̄ ſeditionis materiā. Non igitur conuenienter ordinauit de artificibus. ℃ Deinde cū dicit.

℃ Enimuero potētiores eſſe opȝ illos: q arma tenent ambabus partibus: id aūt non facile eſt niſi multitudine exuperēt: quod ſi hoc erit: qđ opus eſt alios participes eſſe reipub. ⁊ ſuffragia magiſtratuum habere.

℃ Improbat predictam ordinationē q̄tum ad viros bellatores. Opȝ. n. eos eſſe meliores. i. potentiores ambabus alijs partibus. ſ. ⁊ agricolis: ⁊ artificib⁹. Et hoc iō q: ad viros bellatores ptinet: vt ptātē ciuitatis defendāt nō ſoluȝ ɔ pugnationē hoſtiū: ſed ⁊ ɔ ſeditiones ciuiū: quos nō poſſent reprimere niſi potētiores eſſent: qđ qdē nō eſt facile niſi ſint multi. Si aūt viri bellatores excedant ⁊ multitudine: ⁊ virtute: ⁊ dignitate: nulla rō fuit ꝙ artifices ⁊ agricole ptē hērent in regimine ciuitatis: ⁊ ꝙ ad eos ptineret inſtitutio pncipū: q: ſemp hoc fiet ad arbitriū viroꝝ bellatoꝝ. Supflue igit̄ alijs ɔmittit̄. vnde pȝ: ꝙ nō ɔuenienter diuiſit viros bellatores ab alijs. ℃ Deinde cū dicit.

℃ Preterea agricole quid vtilitatis afferunt ciuitatibus. Artifices enim eſſe neceſſarium eſt. Nā omnis ciuitas artificibus indiget: ⁊ pn̄t pficere ex artibus quēadmodum in alijs ciuitatibus: ſed agricole ſi habentibus arma victum parant: merito forent ps aliqua ciuitatis: at hi priuatim hn̄t agros: priuatimqȝ colunt.

℃ Improbat p̄dictam diſtinctioneȝ q̄tū ad agricolas: de qbus

qbus non eſt manifeſtum ſm ꝑdictam ordinationẽ quõ ſint vtiles ciuitati. De artificibus enim manifeſtum ẽ: ꝙ ſunt in ciuitate neceſſarÿ ꝓpter variam ſuppellectilẽ pre parandam: ita ꝛ vita ciuium poterit bene ꝓcedere: per ea que preparanẜ ab arte: ſicut accidit in alÿs ciuitatib⁹. Uel poteſt intelligi. ꝙ ipſi artifices poſſunt procedere. i. nutri ri de ſua arte: vnde non indigent agricolis: vt ab eis ſuſtẽ tentur. Sed viri bellatores qui ſi ab alÿs diſtinguuntur non poſſunt de ſuo officio ſuſtẽtari: vñ indigẽt vt ab alÿs ſuſtenteneẜ. Si igiẜ agricole inſtituerentur ad hoc: ꝙ acq rerent cibum viris bellatoribus: rõnabiliter ponerenẜ eẽ pars ciuitatis. Opꝫ enim: ꝙ pars totius coadiuuet ad bo num aliaꝝ partium: ſed ſm predictam operationẽ habe bunt proprias poſſeſſiones: ꝛ eas colent: ꝛ ita alÿs in nullo vtiles erunt: ſed ſibÿpſis tñ. Non ergo ponũtur agricole conuenienter pars ciuitatis. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Preterea publicos agros: ex qbus ꝓpulſato res belli victũ hr̃e opꝫ: ſi ipſi ÿdem colant: nõ eſſet aliud agricola: aliud ꝓpulſator belli: qḋ legiſlator eẽ vult. Sin alÿ quidã ab agricolis ꝛ ꝓpulſatoribus: quartũ erit mẽbrum ciuitatis nullius particeps: ſed alienũ a repu. Qḋ ſiqs dicat eoſdem agricolas ꝛ ſuos colere ꝛ publi cos agros. primo fructuũ multitudo nõ ſuffi ceret: ex qbus ſinguli binis domibus habeant miniſtrare. Deinde quãobrẽ non ſtatim ex eiſ dem agris pro ſe: que alimenta ſumant: ꝛ pro pulſatoribus exhibeant: hec ſane omnia ma gnam continent turbationem.

ℭ Improbat diuiſionem poſſeſſionum. Ponebat. n. Hyp podamus vnam partem poſſeſſionum ciuitatis cõem: ex qua viri bellatores nutrirenẜ. Eſt ergo conſiderandũ qs colet iſtam terram cõem. Opꝫ aũt ꝙ altero triũ modorũ colatur: quoꝝ primus eſt: vt ipſimet bellatores colant ter ram cõmunem: ꝛ ſic quidem erunt pugnantes ꝛ agricole: ſed Legiſlator nõ voluit eos diſtinguere: ꝛ inutilis ergo fu it diſtinctio. Scḋs modus: vt quidam alÿ inter pugnato res ꝛ agricolas colentes poſſeſſiones proprias colant ter ram cõmunem: ex quo ſequitur: ꝙ erit quedã quarta pars ciuitatis in nullo participans regimine ciuitatis: ſed oĩno ab hoc aliena. Nõ enim admittebãt ad electionem prin cipum niſi tres partes predictas. Tertius modus eſſe põt vt ipſi agricole: q colant poſſeſſiones proprias colant ꝛ cõ munes. Sed tunc ſequetur: ꝙ non ſit copia fructuum ter re in ciuitate. Non. n. erit facile: ꝙ vnus agricola ſufficiẽ ter excolat tot terras: vnde fructus neceſſarios duabus fa milÿs adminiſtret. Si etiam iſte tertius modus ponatur videtur fuiſſe ſuperflua poſſeſſionum diuiſio in tres par tes. potuiſſet enim fieri vt a principio tota terra daretur agricolis: vt. ſ. vnuſquiſqꝫ agricola ex terra: que ei veniret in ſortem ſumeret cibũ ſue familie: ꝛ aliqbus viris bella toribus. Ea igiẜ q̃ Hyppodamus dixit circa hꝰ diuiſiões inducunt magnã turbationẽ. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Nec de iudicio quoqꝫ recte ſe hꝫ lex: que iu dicandum putat cũ diſtinctione litem ſimplr̃ ſcriptam: ita vt ex iudice fiat arbitrator: hoc. n. in compromiſſo in plures facto recipitur. Cõ ferunt enim inter ſe de ſnĩa ferenda: ſed in iudi cÿs nõ recipitur: imo legũlatores pleriqꝫ ꝯtra ſtatuunt: ne iudices inter ſe colloquanẜ. Dein de q̃ũo non erit litigioſa ſnĩa: cum iudex nõ pu tat tñ deberi quantum petitur. Naꝫ ſi petitor viginti minas poſtulabat: iudicũ aũt vnus de cem iudicet: alter quinqꝫ: alter quatuor: ꝛ hoc modo diuident: ꝛ alÿ in totum condẽnabunt: alÿ i nihilũ: qs erit modus ſnĩaꝝ ꝯcordãdaꝝ?

ℭ Improbat predictam politiam quantum ad iudicium . ſ. quantum ad hoc: qḋ ſtatuit iudicia in ꝑtorÿs fieri non per ſententie collationem. ꝛ circa hoc duo facit. Primo i̇ probat ſtatuti. Secundo rationem ſtatuti ibi. (Preterea nemo ꝓiꝛ̃c.) Circa primum ponit duas rõnes: circa quaruꝫ primã dicit: ꝙ lex quam ipſe poſuit de iudicio non bene ſe habet: per quam reputauit: ꝙ aliqui iudicarent diuidẽtes ſe abinuicem: ꝙ quilibet per ſeipſum conſcriberet id: qḋ ſibi de cauſa videreẜ. Et ſm hoc volebat: ꝙ iudex per ſe ipſum diſquireret quid eſſet iudicandum: ſed in tali diſq ſitione ſingulari contingebat etiam a pluribus ſimul diſ quiri: q2 iudices poterant ſibiinuicem colloqui de iudicio ferendo in domibus proprÿs: ita tñ ꝙ in pretorÿs. i. in lo co publico iudicioꝝ non colloquerenẜ adinuicem ad con ferendum de ſententia: ꝛ hoc erat magis periculoſum: q2 facilius poterat contingere: ꝙ vnus iudex ꝑuerteret aliũ ad ferendum ſententiam aliter q̃ꝫ ſibi videreẜ priuatim cum eo conferens q̃ꝫ in pretorio publico omnibus audiẽ tibus. Unde etiam ꝯrĩũ huius multi legũlatores ſtatue runt: vt. ſ. iudices non colloquantur adinuicem in priuato videlicet: ſed ſolum in pretorÿs adinuiceꝫ conferent. Ui detur igitur: ꝙ predicta lex periculoſa fuerit: ꝛ aliorum le gibus contraria. ℭ Secũdam rõnem ponit ibi. (Deinde quomodo ꝛ̃c.) Et dicit: ꝙ non poterit iudicium abſqꝫ tur batione fieri per modum predictum: poteſt enim contin gere: ꝙ iudici non videbitur ſeorſum conſiderandum: vt reus tantum condemnetur quantum actor: qui litigat pe tit. Sed forte actor petit: ꝙ reus condemnetur ad. 20. mi nas: iudex autem iudicabit: ꝙ condemnetur ad. x. minas: aut forte vnus iudicũ condemnabit eum ad plus: alius aũt ad minus: puta vnus ad quinqꝫ: alius ad quattuor: ꝛ per hunc modum oportet: ꝙ iudices idem patiantur. i. vt conferant adinuicẽ poſt ſententias ſcriptas: ſicut ſi ſen tentias ſingulariter non conſcripſiſſent: q2 forte quidã iu dicum cõdemnabunt reum quantum ad omnia que pe tit actor: quidam aũt non. Quis ergo modus erit diſputã di de ſententÿs diuerſis iudicũ: niſi. ſ. conferendo: ꝛ ſic pre dicta lex non poterit vitare quod intendebat. ſ. collatio nẽ iudicum. vnde patet ꝙ ſuperflua fuit. ℭ Deinde ꝛ̃c.

ℭ Preterea nemo peierare cogit ſimplr̃ cõdẽ nantem vel abſoluentem: ſi ſimplr̃ petaẜ. Nõ erit cũ abſoluit: nihil ꝺ̃beri iudicat: ſed viginti minas non debere. At ille periurat: qui cũ pu tat viginti minas non deberi: tñ condemnat.

ℭ Improbat cãm ſtatuti: q̃ erat vitatio ꝑiurÿ: ꝛ dic̃ ꝙ ſi fi at collatio iudicũ de ꝯdẽnatiõe alicui⁹ null⁹ cogit ꝑꝑ hoc ꝙ ꝑiuriũ cõmittaẜ ab eo: q iudicare dꝫ: ẽt ſi accuſatio acto ris ſit iuſte ſcripta ꝛ iudex admittat. Non. n. iudicabit iu dex: ꝙ re⁹ nihil debeat: ſꝫ forte iudicabit ꝙ. 20. minas de beat: cũ actor plus petit: ſꝫ magis reus q ꝯdẽnaẜ peierare vr̃: qui nõ putat etiam ſe debere viginti minas. ꝛ ita ꝑꝑ ta lem cãm non oportebat hanc legem poni.

DE eo aũt ꝙ inuenientibus aliquod cõ modũ ciuitati honores tribuẽdi ſunt non eſt tantũ lege cauere: ſed appa

rentiam ſolum probabilem bꝫ: continet enim calumnias ⁊ motum forſan reip. Sed incidit hec in aliam queſtionē ⁊ conſiderationē aliã. Utrum dãnoſũ ſit vel vtile ciuitatibꝰ leges p̄rias mutare ſi ſit alia melior. Quapropter non eſt facile dicto ſtatim aſſentiri: ſiquidem non conducit mutare: fieri autem poteſt vt inducatur: aut legum: aut reipub. diſſolutio tanq̃ cõmune bonum. Lectio. XII.

¶ Poſtq̃ improbauit politiam Hyppodami quantum ad diuiſionem ⁊ iudicia: hic improbat eam quantum ad diſciplinam quam ordinauit: quantũ ad hoc .ſ. qđ ſtatuit: ꝙ qui inuenirent aliquid vtile ciuitati honorem cõſequerentur: ⁊ circa hoc duo facit. Primo improbat ſtatutũ. Secũdo mouet quaſdã queſtiones ibi. (Sed cum ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ non eſt ſecurum ciuitati ꝙ predicta lex ſtatuat: ſed ſolum in primo aſpectu: cũ auditur apparet bona. Si enim eueniat ꝙ talis lex ſtatuatur habebit multas calũnias: dũ aliqui arbitrabuntur eſſe vtile illud adinuentũ: ⁊ aliqui non. Habebit ēt tranſmutationes politiarum. Una enim lege tranſmutata qñq3 totus ſtatus ciuitatis mutatur. Sed iſtud ſtatutum facit nos incidere in aliam q̄ōnē ⁊ in aliam conſiderationem. Eſt enim dubium apud quoſdam: vtrum ſit expediens vel nociuum ciuitati vt remoueat p̄rias leges ſi aliq̄ melior adiueniat: ⁊ iō huic dicto nõ facile eſt: ꝙ homo velociter ꝯſentiat: vt .ſ. adinuẽtores nouorum honorentur: ⁊ hoc ſi non expedit ciuitatibus: ꝙ leges prime amoueantur. Continget aũt per hoc ſtatutum: ꝙ quidam dũ prouocantur ad nouorum adinuentionem vt adipiſcant honorē inducãt diſſolutionem legũ ⁊ totius politie ſub ſpē cõis boni: qđ qdē ē valde piculoſum. Non ergo illud ſtatutũ eſt conueniens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cum in hanc mentionem inciderimus: etiam pauca de eo perſtringenda ſunt. Habet enim: vt diximus: dubitationem: ⁊ melius videri poteſt vt mutationem recipiant: nã in alijs quidem ſcientijs hoc prodeſt: ceu ſi medicina ab inſtitutis patrijs mutetur: ⁊ gymnaſtica ⁊ alie artes atq3 facultates: quarum cum vna ponēda ſit ciuilis diſciplina: patet in ea quoq3 eãdem rationem eſſe tenendam. Probari autem hoc dicet aliquis ⁊ in ipſis rebus: antiquas .n. leges nimium rudes eſſe ⁊ barbaras: armati ſiquidem incedebant Greci: ⁊ vxores emebant inuicem: ⁊ quotcũq3 vetuſta iura alicubi extant penitus rudia ſunt: ceu apud Cumas de cede lex eſt. ſi accuſator teſtes inducat ex agnatis proprijs reum eſſe cedis: contra quē probatur. Querunt aũt non patriũ: ſed bonum omnes. Putandumq3 eſt priſcos illos homines: ſiue ex terra geniti fuerunt: ſiue ex corruptione aliqua ſeruati ſimul fuiſſe ignaros ⁊ imprudētes: quod de terra natis dicitur: vt abſurdũ ſit in eoꝝ opinionibus perſiſtere velle. Preterea neq3 leges ſcripte meliores ſũt: ſi ſint immutabiles. Ut enim in alijs artibus: ſic etiã circa ciuilem cõſtitutionē impoſſibile eſt ſingula ad minimũ vſq3 cõprehendere: neceſſe eſt .n. vt generaliter ſcribant. At illa que aguntur particularia ſunt. Ex his ergo videtur ⁊ quaſdã leges ⁊ quandoq3 eſſe mutandas.

¶ Mouet quaſdã dubitatiões: ⁊ primo: vtrum oporteat leges mutare. Secundo ſi ſunt mutande a quibus ⁊ quomodo ibi. (Preterea ſi mutãde ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo inducit rõnes ad oſtendendũ ꝙ opꝫ mutare. Secundo inducit ad contrariũ ibi. (Alio aũt modo). Circa primum ponit quattuor rationes: circa quarum primam dicit: ꝙ q2 fecimus modicam mentionem de mutatione legum: melius eſt: ꝙ parum amplius ſuper hoc nos dilatemus: q2 vt dictum eſt: hoc habet dubitationem: ⁊ qbuſdã videtur: ꝙ melius ſit leges antiquas ammouere ſi aliqua melior inueniatur. Uidemus .n. ꝙ hoc multum pfuit in alijs ſcientijs: ꝙ .ſ. aliqua ſunt mutata de his: que a patribus obſeruabantur .ſ. in medicina. Nã poſteriores medici multa adinuenerũt mutantes ea: q̄ primi obſeruabãt. Et idem etiam eſt in gymnaſtica .i. in exercitatiua. Dicebantur enim gymnaſia quedam exercitia: in quibus homines nudi ſe exercebant: a gymnos quod eſt nudum. Et ita etiam videmus in oībus alijs artibus ⁊ operatorijs potentijs: de quarum numero eſt politica: que eſt regitiua ciuitatis. ergo etiam in regimine ciuitatis opꝫ mutare ea: que a patribus ſunt obſeruata: dũmodo meliora occurrant.

¶ Secundam rõnem ponit ibi. (Probari autem ⁊c.) Et dicit: ꝙ ſignũ huius: ꝙ leges ſint mutande poteſt aliquis accipere ab ipſis operibus .i. ab his: que contingunt. Uidemus .n. ꝙ antique leges fuerunt valde ſimplices ⁊ barbarice .i. irratõabiles ⁊ extranee: ſicut hic: ꝙ ab antiquo erat lex apud Grecos ꝙ emebant vxores adinuicem: portãtes ad talem emptionem ferrũ: q2 forte alia metalla nõ erãt in vſu. Et ſimiliter videmus: ꝙ ſi que leges adhuc remanent de antiquis ſunt omnia ſtulta. Sicut apud Cumas erat talis lex circa homicidia: ꝙ ſi aliquis de cognatis occiſoris inducatur teſtis aduerſus eũ: cēſeretur reus homicidij. ⁊ hoc eſt omnino irrationabile. Homines autem in legibus ponendis non debent querere quid fuit a p̄ribus obſeruatum: ſed quid ſit bonum obſeruandum. Et ita cõueniens eſt antiquas leges mutari ſi occurrant meliores.

¶ Tertiam rõnem ponit ibi. (Putandũq3 eſt ⁊c.) Ad cuius intellectum conſiderandum eſt: ꝙ Ariſto. opinatus fuit mundum ab eterno fuiſſe: vt pꝫ in .8. phyſicoꝝ: ⁊ i primo de celo. ⁊ tñ manifeſtum eſt per antiquas hyſtorias: ꝙ ab aliquo certo tempore inceperunt regiones habitari quod videtur contrariari eternitati mundi. Sed ad hoc ſoluendum inducebat Ariſtotiles: ꝙ multotiēs facte ſũt deſolationes generales terrarum per aliqua diluuia. vel per quaſcunq3 corruptiones: quibus ceſſantibus inceperunt de nouo regiones habitari. Quod quidem potuit contingere dupliciter. Uno modo ita ꝙ homines generarentur ex terra. Poſuerunt enim quidam: ꝙ ex terra aliquo modo proportionata naturaliter generaretur homo: ſicut et murem certum eſt generari ex terra. ſed hoc non videtur conueniens: q2 natura ex determinatis principijs ⁊ ꝑ determinata media procedit in ſuos effectus. Unde aīalia perfecta nunq̃ poſſunt generari niſi ex ſemine: vñ nõ credimus: ꝙ ex terra poſſit homo fieri naturaliter: ſed ſolum virtute diuina. Alio modo potuit contingere: ꝙ i generali corruptione aliqui homines conſeruarent vel in mõtibꝰ: vel per aliquem aliũ modum. ſicut nos ponimus: ꝙ Noe fuit cõſeruatus in archa tempore diluuij generalis: ⁊ Deu

Lec. 19. tex. c. 82

calion

calion fuit conſeruatus in montibus in diluuio: quod accidit tempore Ogigij regis in terra Grecorum. Sed quocunq̧ horum modorum contigerit: videtur ꝙ primi homines fuerint impꝛudētes ⁊ ignari ⁊ inſenſati: ſicut fabuloſe dicitur de illis: qui dicuntur fuiſſe producti de terra tempore Deucalionis. vnde inconueniens videtur: ꝙ aliquis permaneat in legibus ⁊ ſtatutis ipſorum. ¶ Quartam rationem ponit ibi.(Preterea neq̧ ⁊c̄.) Poſſet enī aliquis dicere: ꝙ conſuetudines antiquorum inſenſatorū oppoꝛtunius fuit mutari: ſed leges que ſūt ſcripte a viris ſapientibus non debent mutari: ſed ad hoc excludendū ipſe obijciendo dicit: ꝙ non eſt melius ſi etiam leges ſcripte permaneant imobiles. Uidemus enim ꝙ impoſſibile eſt omnia diligenter ⁊ perfecte eſſe ſcripta circa ordinationem ciuitatis etiam a quibuſcunq̧ ſapientibus viris: ſicut etiam eſt hoc impoſſibile circa alias artes: q2 ſapiētes ſcribunt legem in vniuerſali: ⁊ non poſſunt conſiderare omnia particularia: actus vero ſunt circa particularia: vn̄ non potuerunt omnia perfecte ſcribere: q̄ ptinēt ad directionē actuū: ⁊ ſic melius eſt ꝙ imutent̄ qn̄ aliqd melius inuenitur. Sic ergo per hꝰ rationes vr̄ ꝙ quedam leges aliqn̄ ſunt mutande. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alio aūt modo conſiderantibus cauēdū videt̄ eſſe maxime: cū vtilitatis quidem acceſſio parua ſit: aſſueſcere vero faciliter leges mutare improbādū. Cōſtat vero errata quedam eē tolerāda: ⁊ legiſlatoꝝ ⁊ magiſtratuū: non enī tm̄ pderit qui corrigere perget: q̄tum nocebit aſſuefactio ſuperioribus non parendi.

¶ Procedit ad contrarium. Et primo oſtendit veritatem queſtionis. Secūdo ſoluit quandam inductaꝝ rationum ibi.(Mendax ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ ſi aliquis ſ3 aliū modū conſideret: videbitur eſſe multum verendum: mutare antiquas leges ēt p melioribus: pōt. n. contingere: ꝙ ſit modicum melius illud qđ adinuenieſ: conſueſcere ēt ad diſſoluendum leges eſt valde prauū. Un̄ manifeſtū eſt ꝙ ſuſtinendi ſunt qdam modici defectus ⁊ errores: q contingunt pncipibus ⁊ ſapientibus in legibus ferēdis: q2 ille q vult mutare pp̄ter aliqd melius: nō tm̄ pficiet mutādo q̄tum nocebit: dū conſueſcūt ciues ad non obſeruandum ſtatuta pcepta pꝛincipū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mendax ⁊ de artibus exēplū: neq̧ enim ſimile eſt mutare artē: atq̧ legē: nā lex nullā vim h3 quo ſibi ſtetur niſi ex more: mos aūt non fit niſi tēporis longitudine. Quare faciliter mutare leges ex preſentibus in alias nouas: infirmā facere eſt vim legis.

¶ Soluit vnā inductaꝝ rōnū in 2riū. ⁊ dicit: ꝙ illud exēplū: qđ ſumebatur de artibus: in quibus pfuit multa mutaſſe: inducit nos ad mendacium: qđ non eſt ſimile ð mutatione artis ⁊ legis: q2 ea que ſunt hn̄t efficaciā ex ratiōe: ſed lex nullū h3 robur ad hoc: qđ perſuadeatur ſubditis: q2 ſit bona niſi per conſuetudinem: que quidem nō fit niſi per multum tempus. Unde qui facile mutat leges quātum eſt de ſe debilitat legis virtutem. Ad alias aūt rationes patet ſolutio: q2 non concludunt: ꝙ leges ſint de facili mutande: ſed ꝙ alique leges. ſ. male ſint aliquando mutāde: quod verum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſi mutande ſunt leges: vtrum oēs ⁊ in oī repu. vel nō: ⁊ vtrū a quocunq̧: aut quibuſdā. In his enī3 magna eſt differentia: quapropter nunc qdem omittamus conſiderationem hanc: nam aliorum eſt temporum.

¶ Mouet aliā queſtionē ⁊ dicit: q. ſi leges ſint aliquando mutande: querendum eſt: vtrum oēs ſint mutande ⁊ in q̄libet politia vel non. ⁊ vtrum ſint mutande a quocunq̧: vel ab aliquibus determinatis. Multū enim differt qd circa hoc verius ſit: ⁊ ideo hec cōſideratio dimittit̄ ad preſens: ⁊ reſeruatur in poſterum.

DE Lacedemonioꝝ aūt repu. ⁊ Cretenſiū: ferme aūt ⁊ de alijs duo ſunt conſideranda. Unū ſiquid recte vel non recte ad optimā cōſtitutionē in illis ſit ordinatū. Aliud ſiqd ad ſuppoſitionē ⁊ modū ſubcōtrarie ſibi exn̄ti reip. Lec. XIII.

¶ Poſtq̄ phs poſuit politias inſtitutas a ſapientibus: nūc agit de polītijs: que in ciuitatibus obſeruabant̄. Et primo de politia Lacedemonioꝝ. Secūdo de politia Cretēſiū ibi.(Cretēſium vo ⁊c̄.) Tertio de politia Carthaginēſiū ibi.(Uidet̄ etiam ⁊c̄.) Haꝝ enim ciuitatum politie commendabant̄. Circa primū duo facit. Primo ponit modū conſiderationis neceſſarie circa has politias. Scd̄o agit de politia Lacedemonioꝝ ibi.(Quod igitur ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ due conſiderationes incidunt circa politias Lacedemonioꝝ ⁊ alias politias: quaꝝ vna eſt vt conſideretur: vtrum illud qđ in eis lege eſt ſtatutum: ſit cōueniēs ordini virtutis. Hoc enim eſt finis omnis legis. Unde ſi lex non ſit proportionata ad virtutē non erit lex. Alia cōſideratio eſt: vtrum in politia ſit aliquid ordinatū: quod ſit conueniens ſm̄ ſuppoſitionem ⁊ modum cōtrarie politie ei: que preponitur: puta ſi aliquis intendat inſtituere politiam ſtatus popularis. ⁊ ponat leges conuenientes politie potentiorū: que eſt contraria. ſic etiam ⁊ in ſcientijs aliquid reprobatur: aut q2 non conuenit veritati: aut quia non conuenit poſitioni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ neceſſariū eſt in bene 2ſtituenda rep. neceſſarioꝝ adeſſe facultatē oēs fatent̄: ſ3 quēadmodū id futuꝝ ſit: nō facile eſt comprehēdere: nā ⁊ Peneſtie Theſſaloꝝ multotiēs in ipſos Theſſalos inſurrexerūt. Et Hilotes Lacedemonioꝝ in caſibus coꝝ aduerſis nunq̄ inſidiari deſtiterūt: veꝝ apud Cretenſes nihil adhuc tale accidit. Cauſa forſan eſt: q2 vicine ciuitates q̄uis inuicē bellū gerant: tn̄ earū nulla rebelles recipit: qm̄ id non conducit: qn̄ ⁊ ipſe Parecbos habent. At Lacedemoniorū finitimi oēs inimici erāt: Argiui: Meſſeni: Archades: nā ⁊ Theſſalis ab initio rebellarūt dū cū finitimis Acheis: ⁊ cū Perreis: ⁊ Magneſijs gererēt bellū. Uidet̄ aūt ⁊ ſi nihil aliō: attamē hoc ipm̄ eē pdifficile: quēadmodū cū eis ſit 2uerſandū: nā ſi remiſſe erga illos te geras: ſupbiunt illi quidē: ac ſe pares dn̄antibus extimāt: ſin aſpere tractent̄: īſidiant̄: atq̧ odio habēt. Hꝰ igitur non reperire optimū modū eos: qbus iſta 2tingunt circa ſubiectos.

¶ Agit de politia Lacedemonioꝝ. Et primo quantum ad ea: que habentur a ciuibus. Secūdo quantum ad ordinē

ipſorum ciuiū ibi.(At enim ꝛ que ꝛc̃.) Circa primū tria facit. Primo proſequit̃ ea: que pertinent ad ſeruos. Secūdo ea: q̄ pertinēt ad mulieres ibi.(Preterea leuitas ꝛc̃.) Tertio ea q̄ pertinent ad poſſeſſiōes ibi.(Poſt illa enim que ꝛc̃.) Hec enim tria a ciuibus hn̄r. Dicit ergo primo: ꝙ oēs ꝯfitent̃ hoc: qḋ opportunū eſt ciuitati: q̄ dz bene viuere politice: ꝛ ꝙ i ea exiſtat ſchola neceſſarioꝝ.ſ.ſeruoꝝ: vel quorūcūqz qui ſunt neceſſarij ad miniſtrādū: vt.ſ.ipſi recta diſciplina potiant̃: ſed quō fiat non pōt de facili accipi. Quod aūt hoc ſit neceſſariū manifeſtat ꝓ̄r per incōueniētia: que ex eis ſequunt̃ qn̄ non ſunt bn̄ diſciplinati. Multotiens.n.contigit: ꝙ pauperes in Theſſalia moleſti fuerant diuitibus: ꝛ ſilr̄ Lacedemonijs ſerui eoꝝ frequēter fuerūt infeſti: inſidiabant̃ enim eis qn̄ aliq̄ infortunia eis contingebant: vt nō poſſent eos reprimere: ꝛ in talibus infortunijs eos moleſtabant. Sed Cretēſibus nihil tale accidit: ꝛ forte huius cā eſt: q2 q̄uis ciuitates: que ſunt vicine pugnēt adinuicē: nulla tn̄ eſt ciuitas: q̄ pugnet ꝫ aliquos ciues diſtantes: eo ꝙ nō expediat eis ꝑꝑ hoc: ꝙ predia poſſident prope ciuitatem ꝛ domos ſuas: ꝛ ſic ſi lōginquū bellū ſuſcipent nō ꝓ̄t ſuoꝝ ꝑdioꝝ curā habere: ꝛ q2 Cretenſes nō habebant vicinos: q ꝫ eos pugnarent: pa ta in inſula maris exiſtētes nō frequēter iminebāt eis infortunia: in q̄bus ſerui vel inopes poſſent eis inſidiari: ſz Lacedemonijs oēs vicini inſidiabant̃. Erāt.n.totalr̄ dediti reb⁹ militaribus: vt Vegetius dicit in lib. de re militari. ſicut ꝛ Athenienſes ꝓ̄bie. Inimicabantur.n. Argiui: ꝛ Meſſeni: ꝛ ēt Archades: ꝛ a ꝓ̄ncipio etiam diſcordabāt a Theſſalis: habuerūt ēt bella cū Acheis vicinis eoꝝ: ꝛ Pereis: ꝛ Magneſijs. ꝛ iō multotiēs īfortunia eis iminebāt q̄bus eoꝝ ſerui inſidiabant̃. Sic igit̃ ꝓ̄z: ꝙ neceſſariū ē vt ſerui ꝛ alij neceſſarij diſciplinent̃: ſed ꝙ hoc non ſit facile oñdit ꝓ̄r ꝛ dicit: ꝙ ſi nihil alteꝝ eēt: iſtud vr̄ operoſuz eē q̄tum ad curā: que opz haberi de ſeruis quō oporteat ad eos colloq: vel qualitercūqz conuerſari: q2 ex vna parte ſi hō benigne ſe habeat ad eos: inſoleſcūt ꝛ efficiunt̃ iniurioſi: ꝛ reputant ſe equales dn̄is ſuis. Ex alia v̄o parte ſi ipſi viuant ſemꝑ mala ſuſtinendo a dn̄is ſuis: odiunt eos ꝛ inſidiant̃ eis. vn̄ difficile eſt videre q̄liter ſint tractādi. Oz .n. medio mō ſe ad eos hr̄e: vt ñ iniuſte affligant̃: nec tn̄ eis nimia familiaritas oñdatur. Ex iſtis ergo ꝯcludit: ꝙ Lacedemonij: q̄bus hoc accidit: vt a ſeruis ſuis moleſtarent̃ non ſunt ex illis: qui optimū modum inuenerunt circa gubernationem ſeruorum. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Preterea leuitas in mulieres ꝛ ad ꝑpoſituz reip. nocet: ꝛ ad directionem ciuitatis: vt eniz domus ꝑtes ſunt vir ꝛ vxor: ita ꝛ ciuitatez bifariā diuidi cenſendū eſt in viroꝝ multitudinē ac mulieꝝ. Quocirca in quacunqz repu. male ꝓuiſum eſt circa mulieres: in ea putandū ē medietatē ciuitatis eſſe neglectam.

⸿ Agit de politia Lacedemonioꝝ q̄tum ad mulieres. Et circa hoc quatuor facit. Primo oſtendit neceſſariū eē: ꝙ mulieres in ciuitate bene diſciplinent̃. Scḋo oñdit quid circa hoc Lacedemonij obſeruarēt ibi.(Qḋ ibi ꝛc̃.) Tertio oñdit: q̄ incōuenientia ex hac obſeruātia ſeq̄rent̃ ibi.(Itaqz neceſſariū ꝛc̃.) Quarto oñdit: q̄ fuerit cā hui⁹ obſeruantie ibi.(Ab initio igit̃ ꝛc̃.) Dicit ergo p̄º: q̄ remiſſio legum circa mulieres: vt.ſ. abſqz ꝯueniēti diſciplina in ciuitate viuant ad duo eſt nociua. Primo q̄dē ad electionē politie: q2 ꝑ eaꝝ inordinationē totā politiā ꝯtingit immutari: vt dicet̃. Scḋo ad felicitatē ciuitatis: q2 ꝑꝑ eaꝝ inordinationē multa incōueniētia ꝓ̄t in ciuitate ſequi: ꝛ ħ manifeſtat per hoc: ꝙ ſicut partes domus ſunt vir ꝛ mulier: vt in p̄º dc̄m eſt: ita opz quaſi totā ciuitatē: q̄ ex domibus ꝯſtituit̃ in duo diuidi: conſiderata multitudine virorūz ꝛ mulieꝝ. Vn̄ ſequit̃: ꝙ in quibuſcunqz ciuitatib⁹ male ſe habeat ordinatio mulieꝝ. reputandū eſt: ꝙ medietas ciuitatis nō ſit bn̄ ordinata ſm̄ leges. ⸿ Deinde cū dicit.

⸿ Quod ibi ꝯtingit: volēs.n. Legiſlator totā ciuitatē eē durā: ac laboꝝ patiētē. In viris q̄dez id feciſſe ꝯſtat: in mulierib⁹ āt nō feciſſe: viuūt enim molliter: ac in oēm licentiā diſſolute.

⸿ Oñdit quid circa hoc obſeruaret̃ apud Lacedemōios: ibi enim accidebat predicta inordinatio mulieꝝ: cum.n. de intētiōe Legiſlatoris eſſet: ꝙ tota ciuitas eēt potēs ſuſtinere ꝛ abſtinere delitijs: hoc q̄dē bn̄ obſeruabat̃ q̄tuz ad viros: ſed mulieribus ħ inſtituere legiſlator neglexit. Viuunt.n.ibi mulieres voluptuoſe ſm̄ omne genus intēperantie: ꝛ etiam delitioſe. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Itaqz neceſſariū in tali rep. diuitias hēri in ꝑcio. Preſertim cuz viri ſint mulieribus obnoxij: qḋ accidit oibus ferme militaribus: bellicoſiſqz gētibus ꝑter q̄ Celtis: aut ſi q alij coitū maſculoꝝ palā receperunt. Videtur aūt q primus fabulat⁹ ē nō irrōnabiliter Venerē Marti ꝯiūxiſſe: qm̄ oēs huiuſcemodi hoīes ꝓni ſūt ad venerea: illiſqz obnoxij: itaqz apud Lacedemonios hoc fuit. Multaqz in eoꝝ principatu a mulieribus adminiſtrabant̃. At eniz quid refert: vtrū mulieres ipſe gubernent: an eos q gubernāt a mulieribus gubernari. Ita.n. accidit. Cūqz inſolētia ad nullū obſequm vtilis ſit niſi forte ad bellū: maxime nociue ēt ad hoc ipſum Laconū mulieres erāt. Patefecerūt hoc in Thebanoꝝ aduentu: nō enim magis vtiles preſtiterunt ſe q̄ aliaꝝ ciuitatum mulieres: ꝛ turbam inferebant magis q̄ hoſtes.

⸿ Oſtendit que inconuenientia ſequebant̃. ꝛ ponit q̄tuor quoꝝ̄ primum eſt: ꝙ neceſſariū eſt in tali politia: in qua mulieres ſic delitioſe viuāt: ꝙ viri multū apprecient diuitias ꝛ concupiſcāt eas: vt ex his ſatiſfacere poſſint delitijs mulieꝝ: que ſine magnis ſumptibus eſſe nō ꝓ̄t. Hoc aūt multū facit ad hoc: ꝙ mores corrumpant̃ in ciuitate: qḋ multū curēt de diuitijs. Ex hoc.n.ſequitur: ꝙ omnia in ciuitate ſint venalia: qḋ corrūpit ſtatū ciuitatis. Secūdum inconueniens ponit ibi.(Preſertim cū viri ꝛc̃.) Et dicit: ꝙ ſi cogatur multitudo ciuium vt nimis abſtineat a mulieribus: ſequitur ꝙ labantur ad turpe vitium.ſ. ad coitū maſculoꝝ̄: ſicut accidit multis militantibus ꝛ bellicoſis viris: ꝛ quibuſcunqz ſimilibus. Qui enim primo fabuloſe induxit: ꝙ Mars fuit maritus Veneris non irrationabiliter eſt locutus: q2 viri bellicoſi: qui ſunt Martiales luxurioſi ſunt: ꝛ inhiant vel ad coitū maſculoꝝ: vel mulierū. Dicitur etiaz in libro de ꝓbleumatibus: ꝙ equitantes continue luxurioſi magis fiunt: q2 propter caliditatem ꝛ motū hoc patiunt̃: qḋ accidit in coitu: hoc ēt qḋ frequēter vacant a negocijs eos luxurioſos facit. Et hoc ēt accidit Lacedemonijs propter hoc: qḋ ad nimiā continētiā mulieꝝ legiſlator eos induxit. ⸿ Tertiū incōueniens ponit ibi.(Multaqz in eoꝝ ꝓ̄ncipatu ꝛc̃.) Et dicit: ꝙ mulieres in Lacedemonia ꝑpter ħ: ꝙ delitioſe viuebāt ꝓ̄ſūptuoſe

reddebantur

reddebantur: ⁊ volebant ſe de omnibus intromittere: ita ꝙ etiam in principatibus ciuitatis: multa diſpenſabantur per mulieres: ⁊ tamen nihil differt vtrū ipſe mulieres principentur. vel ipſi principes ſub mulieribus regantur ꝙ eis ſubiecti ſunt propter inſolentiā mulierū. Idem.n. accidit vtroqꝫ modo: vt. ſ. ciuitas male regat̃: q2 mulieres deficiunt rōne. ¶ Quartum inconueniens ponit ibi. (Cūqꝫ inſolentia ad nullum obſequiū ⁊c̃.) Mulieres.n. Lacedemoniorum ꝑpter delitias inſolentes ⁊ audaces reddebant̃. Audacia aūt in ciuitate ad nihil circūadiacentiū negociorum vtilis eſſe poteſt niſi ad bellū: ⁊ tamen ad hoc etiam audacia illaꝝ mulierum erat nociua qđ quidē manifeſtatum fuit in bello qđ habuerunt cū Thebanis: in quo mulieres ad nihil vtiles erant volentes facere miniſteria que in alijs ciuitatibus mulieres faciunt. Sed viris pugnantibus maiorē tumultū inferebāt ꝙ̄ ēt inimici volētes forte de oībus ſe intromittere. Unde ex his pꝫ remiſſionē mulieꝝ nociuam fuiſſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ab initio igit̃ rōabiliter ꝯtigiſſe Lacedemonijs vr̃ in mulieres indulgētia: cū ꝑ militiā multum domo abeſſent: Argiuis primo: moꝝ Archadib⁹ ⁊ Meſſenijs bellū inferētes. Irrefragantes.n. ſeipſos legiſlatori p̄ſtabāt aſſuefacti ꝑpter militarē vitā. Multas.n. ꝯtinet vtilitatis ꝑtes. Mulieres aūt fert̃ Lygurgus deducere conatus ad leges: at vbi repugnabāt abſtinuiſſe. Cauſe igit̃ factoꝝ he ſunt: itaqꝫ ⁊ hui⁹ omiſſi. Sed nos nō id ꝯſideremus cui venia danda ſit vel nō dāda: ſed rectū ne ſit vel non rectū: q̄ porro circa mlieres nō bn̄ ſe hn̄t: vident̃ vt diꝑim⁹ an̄: nō ſolū ipſa ꝑ ſe indecētiā q̄ꝫdā facere in rep. ꝫ ipellere quoqꝫ ad cupiditatē pecunie.

¶ Oſtendit cām predicte obſeruantie. Et dicit ꝙ rationabiliter Lacedemonijs accidit a pricipio remiſſio diſcipline circa mulieres: q2 ꝑpter militiam cui totaliter dedita erat ciuitas: multo tꝑe ꝑegrinabant̃ extra domū pugnantes ꝯtra Argos ⁊ Archades ⁊ Meſſenios. Et ideo mulieres que remanebant domi abſqꝫ viris ad libitū viuentes nullā diſciplinā a viris hn̄tes: ⁊ ex hoc etiam cā ꝯtingit ꝙ viri facti ſunt virtuoſi in multis. Uacantes.n. rebus bellicis ſe exhibebāt ꝓmptos ad obediendum legiſlatori propter ꝯſuetudinē militaris vite: q̄ multas in ſe ꝯtinet ꝑtes virtutis. Requirit.n. talis vita maximā obedientiā ⁊ abſtinentiam a delitijs ⁊ perſeuerantiam in laboribus ⁊ rebus doloroſis: poſtmodū Lygurgus legiſlator Lacedemoniorum conatus fuit mulieres reducere ad rectā diſciplinā legū. Sed mulieres oīno reſtiterunt ꝑpter prauā ꝯſuetudinem: ⁊ ideo oportuit ꝙ legiſlator deſiſteret ab incepto. He ſunt igit̃ cauſe eoꝝ que fiebant apud Lacedemones ⁊ remiſſione mulieꝝ q̄ apud eos erat: ⁊ q̄nis ex rōnabili cā hoc acciderit abſqꝫ eoꝝ culpa: ⁊ ſic ſunt excuſandi: tn̄ nos nō ꝯſideramus mō q̄bus oporteat dare veniā vel nō dare. Non enim intendimus eos laudare vel vituperare: ſed oſtendere quid recte ſe habeat vel non recte. Manifeſtum eſt.n. ꝙ ea que non bene ſe habebāt circa mulieres apud eos non ſolū erāt indecentia ſm̄ ſe politie eoꝝ: ſed etiam in animis ciuium aliquid addebāt ad amorem pecunie vt dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſt illa.n. q̄ nunc dicta ſunt inequalitatē reꝝ poſſeſſarum quis reprehendat: nam eoꝝ quibuſdam hoc euenit: vt magnam nimium opulentiam haberent: alijs vero vt penitus exiguā. Quapropter ad paucos deuenerūt agri.

¶ Agit de politia Lacedemoniorum q̄tū ad poſſeſſiōes. Et primo improbat politiā ipſoꝝ circa poſſeſſiones oſtendens eā eſſe nociuā ciuitati. Scđo oſtendens eam eſſe ꝯ̄riam legiſlatoris intentioni: ibi. (Cōtraria aūt ⁊c̃.) Circa primum tria facit. Primo ꝓponit ꝙ apud eos erat irregularitas poſſeſſionū. Secundo oſtendit vnde ꝓuenerit: ibi. (Hoc aūt ⁊c̃.) Tertio oſtendit nocumentū qđ ex hoc eſt ſecutū: ibi. (Ex quo factū eſt ⁊c̃) Dicit ergo primo ꝙ poſt predicta que reprobanda ſunt in hac politia circa ſeruos ⁊ mulieres: poteſt ēt eos aliqs increpare qui circa irregularitatē poſſeſſionis delinquebant. Accidebat.n. apud ipſos ꝙ aliqui habebant valde magnas poſſeſſiōes. Alij vero habebant valde modicas: ita ꝙ quaſi tota regio ad dominium paucorum peruenerat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc aūt ex eo accidit: q2 male fuerat lege ꝓuiſum: emer̃ q̄dē aut vēdere qđ hēas fecit nō honeſtū. recte id q̄dē: ſed donare ac teſtō relinquere ꝯceſſit. Atqꝫ idē accidat neceſſe ē ꝑ hūc modū ⁊ illū. Sunt.n. mulieꝝ fere ex q̄nqꝫ ꝑtibus totius regionis due multis heredib⁹ inſtitutis: ⁊ traditiōe dotiū magnarū. Atqui melius erat aut nullā: aut paruam: aut mediocrē eſſe cōſtitutā. Nūc aūt lꝫ donare ex teſtamēto cuicūqꝫ ēt ſi nullo inſtituto herede deceſſerit.

¶ Oſtēdit vn̄ hec irregularitas ꝓceſſerat: ⁊ dicit ꝙ hoc ꝓceſſit ex praua lege. Statuit.n. legiſlator apđ eos ꝙ ciuis non eſſet dn̄s vendendi ⁊ emendi: vt. ſ. poſſet poſſeſſionē ſuā vendere: aut emere alienam quacūqꝫ ex cauſa. Et hꝫ quidem bonū fecit ad regulādas poſſeſſiones: non tn̄ recte: q2 non ſufficiēter. Dedit.n. ꝑtātē ciuibus: vt q̄buſcunqꝫ vellent darent inter viuos: vel ēt derelinquerent in teſtamento bona ſua: ex quo etiam accidebat irregularitas poſſeſſionū: ſicut ex emptione ⁊ venditione: ita ꝙ ſi totū eoꝝ territoriū diuideret̃ in q̄nqꝫ partes: due illaꝝ partium iā peruenerīt ad mulieres. Tum q2 multe eaꝝ erant inſtitute heredes viris morientibus: tū etiam q2 q̄n nubebant accipiebant magnas dotes: cū tn̄ multo melius ſit ꝙ vel nulla dos det̃ vel modica vel moderata. Sed apđ Lacedemonios licebat cuilibet in teſtamento dimittere heredem bonorum ſuorum quēcunqꝫ voluerit: ⁊ ſi in ſua morte non velit dimittere heredem: poteſt diſtribuere bona ſua cuicūqꝫ voluerit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo factū eſt: vt regio ſufficiens mille ⁊ q̄ngētos eq̄tes aleret: peditū vo. xxx. millia: ne mille quidē totos hēat. Probauit aūt res ipſa praue apud illos in hac ꝑte fuiſſe ꝓuiſū. Qm̄ vno mō plaga ſuſcepta ciuitas ea corruit: nec vltra ꝑtulit ob hoīum paucitatē. Aiūt ēt ꝑ tꝑa priorū regū nouos hoīes ꝑmultos ciuitate dōatos ob nūerū ciuiū: q̄ bello diminuti fuerāt ad augēdū: ⁊ aiūt fuiſſe q̄nqꝫ Sparciatas. x. millia: attn̄ ſiue ſint iſta vera: ſiue n̄ ſint: meli⁹ ē ꝑ adeq̄tionē poſſeſſionū replet̃ hoīb⁹ ciuitatē.

¶ Oſtendit qđ nocumētū ſit inde ſecutū: ⁊ dicit ꝙ cū tanta ſit eoꝝ regio. ſ. territoriū q̄ poſſet nutrire mille q̄ngentos eq̄tes: ⁊ ſuꝑ hoc. xxx. millia bellatoꝝ peditū ad tantā

paucitatẽ deuenerant poſſeſſionibus deuenientibꝰ ad paucos: ꝙ non erãt niſi mille bellatores in ciuitate. Et ſic per opa eoꝝ manifeſtũ eſt ꝙ p̄dicta iſtitutio mala erat: qꝛ ciuitas illa ex hoc deputacũ nullã grauẽ hoſtilẽ plagã ſuſtinuerit. Dr̃ aũt ꝙ in antiq̃s tp̄ibus extendebant politiã ſuam. q̃tum poterant: vt hẽrẽt multitudinẽ bellatoꝝ: ita ꝙ aliq̃ñ vt dr̃ Lacedemones habuerũt in exercitu ſuo. x. milia armatoꝝ. Sed ſiue iſta ſint v̄a: ſiue nõ: tñ opportunũ ẽ ꝙ p regulatas poſſeſſiões ciuitas viris repleat̃. qđ alr̃ fieri nõ põt. Qꝛ ſi poſſeſſiones ad paucos deuoluant̃: alij pp paupertatẽ dẽſererent ciuitatẽ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Contraria ẽt quodãmõ huic puiſioni lex illa circa plem. Uolẽs. n. legiſlator q̃plurimos fore Sparciatas: iducit ciues ad multitudinẽ pcreandã. Eſt. n. illis lex: q tres genuerit filios eũ eẽ imunẽ a cuſtodia: q vo q̃tuor imunẽ eẽ ab oĩbus. Atq pꝫ ꝙ ſi multi gignant̃ regiõe ſic diſtributa: neceſſariũ eſt multos fieri paupes.

❡ Oſtẽdit ꝙ p̄dicta irregularitas poſſeſſionũ erat ꝯ̄ria intentioni legiſlatoris: q pꝓpoſuerat q̃dã legẽ circa filioꝝ gñationẽ ꝯ̄riã p̄dicte inſtitutioni: ex qua pcedebat irregularitas poſſeſſionũ. Intẽdens. n. legiſlator ad hoc ꝙ eẽnt plures ciues in ciuitate: puocauit eos ad hoc ꝙ generarẽt multos filios quibuſdã imunitatibus: erat. n. ſtatutum lege apud eos: ꝙ ille q genuiſſet tres filios eſſet ſine cuſtodia: qꝛ. ſ. nõ tenebat̃ ire ad cuſtodiã ciuitatis: q aũt genuerat q̃tuor filios: erat imunis ab oĩbus vectigalibus ꝛ tributis: ꝛ tñ manifeſtũ eſt ꝙ ſi obſeruet̃ p̄dicta regularitas in diuiſiõe poſſeſſionũ: neceſſe erit: ſi gñent̃ plures filij: ꝙ ſint multi paupes i ciuitate: qđ ẽ nociuũ ciuitati: vt. ſ. dictũ ẽ.

AT enim ꝛ q̃ circa Ephoros ꝯſtituta ſunt praue ſe hñt: hic. n. magr̃atꝰ maximaꝝ apud illos rex ptãteꝫ hꝫ. Sumunt̃ aũt ad eũ ex plebe oẽs: vt multotiens ꝯtingat hoĩes valde paupes in hac ptãte ꝯſtitui: q pp egeſtatẽ venales ſint. Oſtenderunt ꝛ ſepe prius: ꝛ nũc in Andrijs. Corrupti. n. pecunia q̃dã q̃tũ in ſe fuit rẽpu. euerterũt. Et pꝓpter eius magr̃atus nimiã ptãtẽ: ac tyrãnidi pareꝫ: reges ipſos populares fieri cõpulerunt: vt in hac quoq pte reſp. lederet̃. Popularis. n. ſtatus ex optimate reſultauit. Cõtinet tñ rẽpu. magr̃atus iſte: acq̇eſcit. n. plebs: ex eo qꝛ maximi magr̃atus capax eſt. Ita ſiue per legiſlatorẽ: ſiue p fortunã euenit hoc: vtilr̃ ſe habere. Opꝫ. n. rẽp. q̃ duratura ſit velle: vt oẽs ciuitatis ptes ꝯſtẽt: atq i ſtatu ſuo pmaneãt. Reges ergo pp honorẽ ſuũ ita ſe hẽbũt. Preſtãtes aũt viri pp ſenatũ: nã ea dignitas virtutis ẽ p̄miũ. Plebs aũt pp Ephoriã: nã ꝯſtituit̃ ex oĩbus. Sed oportebat hunc magr̃atuꝫ ſumi q̃dẽ ex oĩbꝰ: nõ tñ p hũc modũ: p quẽ nũc fit: eſt. n. nimiũ puerile. Et iudicãdi de magnis rebus ptãtẽ hñt hoĩes ꝯtingentes: itaq meliꝰ foret nõ ſm pꝓpriã mentẽ eos iudicare: ſed ſꝫ litteras ꝛ leges. Eſt aũt Ephoroꝝ vita neq̃q̃ cõueniens pꝓpoſito ciuitatis: nã Ephori q̃deꝫ molliter viuũt. In ceteris aũt tãta aſpitas ẽ vite: vt nequeant hoĩes illã pferre: ſed clam trãſgredientes legem voluptatibus fruantur.

Lectio. XIIII.

❡ Poſtq̃ phs pſecutus eſt de politia Lacedemonioꝝ q̃tuꝫ ad ea q̃ hñr a ciuibus. ſ. ſeruos: mulieres: ꝛ poſſeſſiões: hic pſeq̃t̃ de eadẽ politia q̃tũ ad ipſos ciues: ꝛ p̄mo quãtum ad principes. Scđo q̃tũ ad populũ: ibi. (Non bene ꝛc̃.) Tertio q̃tuꝫ ad bellatores viros: ibi. (De regia vero ꝛc̃.) Erant aũt tres principatus apud Lacedemões: vt ẽt ſupra tactũ eſt. ſ. Ephori. i. puiſores: ꝛ de his p̄mo tractat. Et iterũ ſeniores q̃dã: ꝛ de his tractat ſcđo: ibi. (Seniorũ ꝛc̃.) Erat etiam rex in ciuitate: ꝛ de hoc tractat tertio: ibi. (De regia ꝛc̃.) Circa primũ iprobat p̄ncipatũ Ephoroꝝ quantũ ad q̃nq̃. Primo q̃dẽ quantũ ad ꝯditionẽ pſonarum: que in hoc p̄ncipatu ꝯſtituebat̃. Et dicit ꝙ ea q̃ erãt circa hunc principatũ praue ſe hẽbant: hic. n. principatus habebat dñium ꝛ ptãtẽ: ſicut ea q̃ erãt maxima in ciuitate: puta circa indicẽda bella: vel faciendã pacẽ: ꝛ circa electiones militũ: ꝛ alia ſilia. Tñ ad iſtũ p̄cipatũ oẽs eligebant̃ ex populo: ita ꝙ q̃nq̃ accidebat ꝙ hoĩes valde pauperes aſſumebant̃ ad talẽ principatũ: q pꝓpter penuriã venales erant: ꝛ facile poterant corrũpi muneribus: qđ q̃dẽ prius multotiens oñderant. Sed nuper oſtẽderunt i quodam negocio: qđ hẽbant cũ Andrijs: corrupti. n. fuerũt ab eis argento: ita ꝙ q̃tum in ipſis fuit totã ciuitatẽ piculo expoſuerunt. ❡ Scđo ibi. (Et pꝓpter eius magr̃atus ꝛc̃.) improbat p̄dictum principatuꝫ q̃tum ad magnã ptãtem quã habebat. Et dicit ꝙ qꝛ iſte principatus erat valde magnus: ꝛ quaſi equalis tyrannidi: ita attenuabat ptãtem regimine qđ cogebat: vt pmitteret ꝙ populus ſeipſuꝫ regeret paꝝ obediẽs legi. Et ſic corrũpebat̃ tota politia ipſoꝝ: qꝛ ex optimate degenerabat i popularẽ ſtatũ: ꝛ tñ iſte p̄ncipatus q̃tum ad aliquid erat vtilis: qꝛ ꝯtinebat ciuitatẽ in pace. Et q̇eſcebat populus a ſeditione pꝓpter hoc: ꝙ habebat partẽ in magno principatu. Et hec vtilitas ſequebatur per experimentuꝫ in ipſis rebus ſiue hoc fuerat ex intẽtione legiſlatoris: ſiue fortuitu acciderit. Opꝫ. n. ad hoc ꝙ politia ꝯſeruet̃: q oẽs partes ciuitatis velint eã eẽ: ꝛ ꝙ cuilibet parti ciuitatis ſufficiat ꝙ pmãeat in ſuo ſtatu: ꝛ hoc ibi ꝯtingebat: nã reges acceptabãt pp honorẽ: quẽ ibi habebãt. Preſtãtes. n. viri acceptabant pp ſenatum. Iſte. n. principatus erat virtutis p̄miũ: ita q nullus ad euꝫ aſſumebat̃ niſi virtuoſus: populus aũt acceptabat pꝓpter p̄ncipatũ Ephoroꝝ q cõicabat̃ oĩbꝰ. ❡ Tertio ibi. (Sꝫ c portebat ꝛc̃.) improbat principatũ q̃tũ ad electionẽ. Erat. n. cõmẽdabile ꝙ ad illũ p̄ncipatũ aſſumerent̃ ex oĩbus per electionẽ: ſed modus eligendi erat valde puerilis: qꝛ forte p ſortes: vel alio incõuenienti mõ eligebãt: ita ꝙ iſte ꝯ̄ueniebat q̃nq̃ ad inopes ſicut dictum eſt. ❡ Quarto ibi. (Et iudicandi ꝛc̃.) improbat p̄dictum principatũ quantum ad arbitriũ qđ habebat. Et dicit qđ hoc erat iprobabile ꝙ q̃cunq̃ eſſent Ephori habebãt in ſua ptãte arbitriuꝫ iudicandi de rebus magnis. Melius enim erat ꝙ non iudicarent ſm pꝓprium arbitrium: ſed ſm aliquas ſcripturas ꝛ leges. ❡ Quinto ibi. (Eſt aũt ꝛc̃.) improbat predictum principatum quantũ ad eoꝝ ꝯuerſationeꝫ. Et dicit ꝙ eoꝝ diſciplina in cibis ꝛ veſtibus ꝛ potibus: ꝛ alijs hõ non conſonabat voluntati ciuitatis: qꝛ in quibuſdam erat valde remiſſa: puta forte in veſtibus vel in ocio. In alijs aũt puta forte in cibis ꝛ venereis impõebat̃ eis dura lex: forte pꝓpter hoc: vt nõ emolleſcerẽt: ita ꝙ non poterãt eaꝫ

ſuſtinere: ſed occulte tranſgrediebant̃ legẽ ſibi poſitã fruẽtes corporalibus delectationibus. Et ſic eoꝝ conuerſatio erat ꝯ intentionẽ ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Senatoꝝ quoqꝫ ptãs nõ recte apud illos cõſtituta eſt. Nã ꝙ ſint viri boni ac ſufficiẽter ad virtutẽ eruditi dicet forſan aliqs ciuitati cõducere. Eniuero ꝙ ꝑ oẽm vitã magnis de rebus decernẽdi ptãtẽ hẽant piculoſum eſt. Eſt enĩ vt corporis ſic ẽt ⁊ mẽtis ſenectus. Per hunc aũt modũ eruditis: vt ⁊ legiſlator ipſe diffidat tãꝗ nõ bonis viris nequaꝗ̃ tutũ. Videnť aũt hi q in hac ptãte ꝯſtituti ſunt largiẽdi gratificãdiqꝫ ꝑmultã facultatẽ hẽre: quapropter meli⁹ erat eos rõni reddende ſubiectos eſſe: nunc autem nõ ſunt. Videtur aũt Ephoroꝝ magiſtratus oẽs alios magiſtratus corrigere: in hoc ẽt nimiũ certe illis permiſſum: ⁊ non per hunc modũ dicimus rationẽ reddere oportere.

¶ Improbat politiã ꝑdictã qͣtũ ad principatum ſeniorũ. Et primo qͣtũ ad ptãtẽ ipſoꝝ. Scđo qͣtũ ad electionem eoꝝ: ibi. (Inſuꝑ creatio ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ apud Lacedemones nõ bñ ſe hñt ea q̃ ꝑtinent ad principatũ ſeniorũ: manebant. n. perpetuo in principatu. Si. n. hꝰ ſeniores poſſent inueniri q eſſent virtuoſi ⁊ ſufficiẽter inſtructi ad virilẽ bonitatẽ ſiue ad ſtrenuitatẽ: poſſet forte aliqs dicere: ꝙ expediẽs eſſet ciuitati ꝙ ꝑpetuo manerent in principatu: qͣuis ẽt ſi eẽnt ꝑfecte virtuoſi formidabile eſſet ciuitati ꝙ aliq eẽnt hñtes dñium ⁊ ptãtẽ ſuꝑ magna iudicia ciuitatis: ⁊ hoc ꝑ totã vitã ſuã: qꝛ ſicut virtus corꝑis ſenectute debilitať: ita ẽt plerũqꝫ virtus mẽtis: qꝛ poſtꝗ̃ ſeneſcunt hoĩes nõ hñt nec illud robur aĩ: nec illã viuacitatẽ ingenij quã hẽbant in iuuẽtute ꝑꝑ debilitatẽ virtutũ ſenſitiuaꝝ deſeruientiũ ꝑti intellectiue. Multo plus igiť formidandũ eſt aliquos ꝑncipari ꝑ totã vitã ſi ſunt iſto mõ inſtructi ad bonũ ſicut erant apud Lacedemones: ita ꝙ etiã legiſlator nõ ꝯfidebat de eis oĩo ſicut de bonis viris: qꝛ non oĩa cõmittit eis: ſed hoc nõ tutũ. Frequẽter aũt tales volunt videri liberales in plebẽ: vt captẽt ſibi fauorẽ populi: ⁊ ſic abſqꝫ vtilitate ciuitatis diſꝑgunt bona cõia. Unde melius eſt ꝙ hẽant qͣdã correctionẽ: talẽ. ſ. vt ſi deficientes inueniant̃ poſſint ammoueri: nũc aũt ſũt abſqꝫ tali correctione. Habent tñ aliquã correctionẽ: qꝛ principatus Ephoroꝝ poterat corrigere oẽs principatus: impediẽdo. ſ. ne ſnĩe eoꝝ ꝓcederent: ſed videnť male facere: ⁊ hec erat maxima dignitas Ephoroꝝ. Sed nos intelligimus de alia correctione: vt. ſ. poſſint ammoueri: quod Ephori facere non poterant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuꝑ creatio ipſa ſenatoꝝ: quã ꝑ ſuffragia faciunt perleuis eſt: ac ipſm petere q eligendus ſit nõ recte ſe hꝫ: opꝫ. n. ⁊ volẽtẽ ⁊ nõ volẽtẽ ad magr̃atũ aſſumere: ſi dign⁹ ſit eo magr̃atu. Nunc aũt idẽ facere in hoc vr̃ legiſlator qđ ⁊ in alia rep. Ambitioſos. n. faciẽs ciues illis vtitur ad ſenatoꝝ delectũ. Nemo. n. magiſtratũ petet: niſi honoris ſit affectator: atqui pleraqꝫ eorum: que homines iniuſte faciunt per ambitionem ⁊ auaritiam committuntur.

¶ Improbat ꝑdictũ principatũ qͣtũ ad electionẽ ipſoꝝ: ⁊ h̃ duplici rõne: circa quaꝝ pmã dicit ꝙ electio ſenioꝝ que fiebat apud eos erat valde puerilis. Erat. n. apđ eos ordinatũ: vt illi q digni viderent̃ tali principatu: peterẽt ipſm quod non recte ſe hꝫ: qꝛ ſm h̃ nullus aſſumeret̃ ad principatũ niſi volẽs. Opꝫ aũt aliquẽ q dignus eſt ꝑncipatu aſſumi ad ꝑncipatũ ſiue velit ſiue nõ velit: qꝛ vtilitas cõis eſt ꝑferẽda ꝓprie volũtati ipſius. ¶ Scđam rõnẽ ponit: ibi. (Nũc aũt ⁊c̃.) Et dicit ꝙ ꝑ hãc ordinationẽ circa electionẽ ſenũ legiſlator vr̃ facere ciues amatores honoris ſicut ⁊ circa aliquã ꝑtẽ politie. i. circa electionẽ Ephoroꝝ: vel ẽt circa qͣcũqꝫ alia q̃ faciebãt ciues honoris amatores. Et ꝙ h̃ faceret in electione ſenũ pꝫ. Nullus. n. peteret ꝑncipatũ niſi principari volens: qđ eſt amare honorẽ. Si ergo nullus hẽret principatũ niſi petẽs: ſeq̃ret̃ ꝙ ſoli amantes honorẽ ꝑnciparent̃: ⁊ ita oẽs ꝓuocarent̃ ad amandũ honorẽ: ⁊ hoc eſt valde ꝑiculoſum ciuitati: qꝛ maior ps iniuſtitiaꝝ: q̃ in ciuitate accidũt: ſicut ſunt violẽtie: rapine: ⁊ hꝰ fiunt ꝑꝑ amorẽ honoris ⁊ pecunie. Uñ pꝫ ꝙ talis ordinatio eſt ꝑiculoſa ciuitati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De regia vero ptãte: vtrũ melius ſit eã i ciuitatibus exiſtere: nec ne: alia foret diſputatio: at tñ melius nõ: vt nũc qdẽ: ſed ꝓ vita cuiuſqꝫ regis iudicare. Qđ aũt ne ipſe qdẽ legiſlator credit ſe facere bonos ⁊ honeſtos manifeſtũ eſt: diffidit. n. quaſi non ſint ad ſufficiẽtiã boni viri. Itaqꝫ legatos ſimul mittebant inimicos: ac ſalutẽ ciuitatis eſſe putabãt ſeditiõẽs regum.

¶ Improbat ꝑdictã politiã qͣtũ ad ꝑncipatũ regum: ⁊ dicit ꝙ vtrũ expediat ciuitati hr̃e regem vel nõ tractabiť inferius. ſ. in tertio: ſed ſuppoſito ꝙ melius ſit hr̃e regem: nõ eſt hoc melius ſicut erat apud Lacedemones: q nõ ꝑ totã vitã regnabãt: ſed melius eſt ꝙ vnuſqſqꝫ hẽat iudiciũ regiũ ꝑ totã vitam ſuã: qꝛ rex eſt vtilis ciuitati: vt ſua ptãte efficaciter cõſeruet ſtatũ ciuitatis. Qđ fieri nõ põt niſi ꝑ vitã regnauerit: qꝛ ⁊ ipſe timebit alios offendere: ⁊ alij minus eũ timebũt. Sic⁹ ãt eſt de ſenioribus q ad ꝯſilia vel ad iudicia qͣdã eligebant̃. Cã aũt q̃re legiſlator apud Lacedemones inſtituit nõ eſſe reges ꝑpetuos ẽ iſta: qꝛ reputauit ꝙ nõ poſſet facere ciues aliquos ꝑfecte bonos. Uñ diffidit de ciuibus qͣſi de nõ ꝑfecte bonis exiſtẽtibus: ⁊ ꝑꝑ hoc qñ mittebãt aliquos legatos ſeu nũcios: eligebãt aliquos inimicos: vel diſſentientes vt vnus aliũ ipediret: ſi vellet facere ꝯ bonũ ciuitatis. Et ſilr putabãt eſſe ſalutẽ ciuitatis: ſi regi diſſentirẽt q ſibi ynuicẽ ſuccederẽt: qꝛ vnus emendabat qđ alius maleſeciſſet. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Non bene etiã circa cõmeſſationes: q̃ illi. Fidicia noĩant: ꝯſtitutũ ẽ ab initio: oportebat. n. magis ex publico eſſe ꝯuentũ quẽadmodũ in Creta: ſed apud Lacedemonios vnuſqſqꝫ cõferre hꝫ: ⁊ ſi ſint qdã lõge pauꝑrimi: q hui⁹ ſũptũ neq̃ant cõferre. Ex quo fit vt legiſlatori cõtra eueniat q̃ ipſe voluerit. Voluit. n. ciuitatẽ popularẽ facere ꝑ cõmeſſationes: ſed ꝯtra accidit: cũ nõ ſit facile pauꝑibus cõmeſſationũ eſſe ꝑticipes. More. n. maioꝝ ſic apud eos diffinit: vt q cõmeſſationũ particeps eẽ nequeat is ad reip. gubernationem non admittatur.

¶ Improbat ꝑdictã politiã qͣtũ ad ea que ꝑtinẽt ad populum. ſ. qͣtũ ad ꝯuiuia publica q̃ erant in ciuitate: ⁊ dicit ꝙ lex nõ bene ordinauerat de hꝰ conuiuijs: qꝛ melius eẽt ꝙ hꝰ ꝯgregatio ꝯuiuij fieret ꝺ expẽſis cõibus ciuitatis ſicut

fiebat apud Cretenſes: q̃ꝫ ꝙ fieret de his que de ſingulis afferent̃: ſicut fiebat apud Lacedemones: apud quos ẽt ꝛ valde paupeꝛes oportebat aliqd ferre ad hꝫ ſumptus: ꝛ hoc erat deſtructio paupeꝝ qui non poterant expẽdere. Unde circa hoc accidebat cõtrarium intentioni legiſlatoris: qui inſtituit hꝫ ꝯuiuia quaſi aliqd in fauorẽ populi: vt. ſ. ppls aliquã recreationẽ haberet in hmõi ꝯuiuijs: ſed ſm hanc legem ꝯuiuioꝝ ſequebat̃ ꝙ eſſent hꝫ ꝯuiuia in magnum detrimentũ populi: qꝛ ſm hoc populares nõ de facili poterant ꝑncipari: erat. n. lex apud eos: ꝙ q non ponerent aliquid ad huiuſmodi ſumptus non haberent partẽ in politia ipſoꝝ: qꝛ nec poterant fieri principes: nec habebant vocem in electione principum. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Legẽ ꝟo que eſt circa prefectos claſſis ꝛ alij qdẽ improbarũt. Recte qdẽ: eſt. n. ſeditionis cauſa: nam cum reges ſint belli duces: prefectura illa perpetua fere alterum eſt imperium.

ℭ Improbat ꝑdictam politiã q̃tũ ad viros bellatores: ꝛ ꝑmo q̃tum ad bellatores belli naualis. Scdo cõiter q̃tuꝫ ad oẽs: ibi. (Et ſic ſuppoſitioni ꝛc̃.) Tertio q̃tum ad ipſorum ſtipẽdia: ibi. (Male. n. ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ qdam alij recte increpauerũt legẽ Lacedemonioꝝ q̃ erat circa principes nauigij: eo ꝙ erat cã ſeditionis. Cũ. n. hẽrent reges quaſi ſempiternos q ꝑerant terreſtri militie: ꝑncipatꝰ nauigioꝝ fiebat quaſi alteꝝ regnum: ꝛ ita hẽbãt quaſi duos reges: qd̃ poterat eſſe mã diſſenſionis. Deinde cũ dicit.

ℭ Et ſic ſuppoſitioni legiſlatoris ſuccenſeri poteſt: qd̃ ꝛ Plato in legibꝰ ſuis cenſuit. Ad partem. n. virtutis tota ordinatio illaꝝ legum contendit. ſ. bellicã. Hec aũt vtilis ad victoriã cõſequendã: itaqꝫ ſalui erant bellũ gerentes: ꝑibãt vero reꝝ potiti: quoniaꝫ nec ociũ agere: nec qc q̃ꝫ aliud exercere ſciebant preſtabilius q̃ꝫ rẽ militareꝫ: illud quoqꝫ erratũ non ſane minus: ꝙ putauit bona illa que ad bellum pertinẽt ex virtute magis q̃ꝫ ex vitio fieri: ꝛ in hoc quidem recte: ſed ꝙ hec pauciora q̃ꝫ virtutem ipſam putant: in hoc non recte.

ℭ Improbat ꝑdictam politiam cõiter ad oẽs viros bellatores: ꝛ dicit ꝙ aliqs recte põt increpare ſuppoſitioneꝫ legiſlatoris. i. illud qd̃ ſupponebat tanq̃ꝫ finẽ: ad quẽ totam politiã ordinabat: ꝛ hoc etiã Plato in ſuis legibus icrepabat: ꝙ oẽs leges eoꝝ ordinabant̃ ad vnam partẽ virtutis. ſ. ad bellicã: ꝑpter hoc ꝙ erat vtilis ad dominandũ alijs. Et ideo qꝛ bene ſe habebant in his que ꝑtinent ad belluꝫ: male aũt in his que ꝑtinent ad ſtatus politici gubernationem: ſequebat̃ ꝙ in bellis ꝯſeruabant̃. ſed qñ iam adepti erant ꝑncipatũ imĩnebant eis multa pericula: qꝛ neſciebant viuere in pace: neqꝫ erant exercitati aliqua alia meliori exercitatione q̃ꝫ bellica: qd̃ nõ erat paruũ peccatum. In hoc. n. bene opinabant̃ ꝙ putabant res bellicas melius tractari per virtutẽ hoĩum q̃ꝫ etiã per militiã: qꝛ vt dr̃ in tertio ethicoꝝ hoĩes virtuoſi non parcunt vite: vbi bonum eſt ꝑſiſtere: milites vero qñ ſupercreſcunt ꝑicula deficiunt: non. n. ꝯfidunt vlterius poſſe liberari per experientiam ꝛ induſtriã armoꝝ. Sed nõ bene opinabant̃ q̃tũ ad hoc ꝙ putabant virtutem: qua hõ bene ſe hꝫ in bellis eſſe optimã: cũ alie virtutes. ſ. prudentia ꝛ iuſtitia ſint digniores fortitudine: ꝛ ipſum etiã bellũ eſt propter pacem: non autem econuerſo. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Male etiã circa pecunias publicas ꝯſtitutũ apud illos eſt: qꝛ neqꝫ in publico habent qcq̃ꝫ ꝛ magna bella gerere coacti pecunias egre cõferũt: naꝫ qꝛ Sparciatarum eſt plurimũ agri non examinant inuicẽ collationes: ꝛ euenit legiſlatori ꝯtra quã cõmodũ eſt publice inopiã: priuatim auaritiam inducere. De Lacedemoniorum igitur repu. hactenus dictum ſit: nam hec ſunt: que maxime quis reprehendat.

ℭ Improbat predictã politiã q̃tum ad ſtipendia militũ vel circa erariũ publicũ: ꝛ dicit ꝙ apud Lacedemões nõ erat bene ordinatũ de cõibus pecunijs. Nihil. n. habebat ciuitas in cõi: cum tñ frequẽter cogeret̃ magna bella agere: ꝛ iteꝝ ſinguli ciues male miniſtrabant neceſſaria ad tales ſumptus: nõ. n. regrebant̃ a ſingulis auctoritate alicuius ꝑtãtis publice: ſed cõmittebat̃ voluntati cuiuſlibet vt daret qd̃ vellet. Qd̃ ideo ſtatuit legiſlator: qꝛ ciues hẽbãt multas poſſeſſiones: ꝛ poterant ſine aliquo grauamie multa dare: ſed accidit cõtra vtilitatẽ: quã legiſlator intendebat: qꝛ ipſe reddidit ciuitatem ſine pecunijs publicis: ꝛ ꝑuatas perſonas ꝛ viles fecit amatores pecuniaꝝ: dum conabant̃ tantuꝫ lucrari ꝙ poſſent ꝛ ſibi ꝛ cõitati ꝓuidere. Ultimo autem epilogando cõcludit: ꝙ ea que dicta ſunt videntur improbabilia in politia Lacedemoniorum.

CRetenſium vero reſp. huic finitima eſt: habet autem quedam non deterius: ſed plurima minus nitide.

Lectio. XV.

ℭ Poſtq̃ꝫ ſuperius auctor ꝓſecutus eſt de politia Lacedemonica: hic ꝓſequit̃ de politia Cretenſi: ꝛ primo cõparat hãc politiã ad ꝑcedentẽ. Scdo iprobat eã: ibi. (De qbus ꝛc̃.) Circa primũ tria facit. Primo ponit in cõi cõparationẽ iſtaꝝ politiaꝝ. Scdo aſſignat rõnẽ poſite cõparatiõis ibi: (Uidet̃ aũt ꝛc̃.) Tertio explicat ꝑdictã cõparationẽ in ſpãli: ibi. (Habet. n. ꝯuenientioꝫ ꝛc̃.) Dicit ergo primo ꝙ politia Cretenſium eſt propinqua politie Lacedemonice in qbuſdã. tñ differt in aliqbus: in quoꝝ paucis nõ ſe hꝫ deterius q̃ꝫ politia lacedemonica: ſed melius: ſed ĩ pluribus ſe hꝫ minus nitide. i. minus expedite ꝛ conuenienter ad bonum ſtatũ ciuitatis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Uidet̃ aũt ꝛ fert̃ lacedemonioꝝ reſp. in pluribus imitata Cretenſeꝫ. Uetuſta aũt pleraqꝫ rudiora ſunt nouis. Ferũt. n. Lygurgũ poſt dimiſſam Carilli regis tutelã: cũ longo tpe peregrinaret̃ ĩ Creta plurimũ fuiſſe diuerſatũ ꝑp cognationẽ: erãt. n. Lytij Lacedemonioꝝ colõi: ſuſceꝑant aũt hi: q ĩ eã Coloniã venerãt iſtituta legũ: tũc in antiqs habitatoribus obtinẽtia. Quapropter ꝛ nunc Periethi eodẽ mõ illis legibus vtunt̃: qño eas Minos cõſtituit ꝑmꝰ.

ℭ Aſſignat cãm ꝑmiſſe cõparationis: ꝛ primo oſtẽdit huiꝰ cãm fuiſſe ex hoc: ꝙ Lacedemonica ſumpta eſt a Cretenſi. Scdo aſſignat cãm quare Cretẽſis ſuit prior: ibi. (Uidet̃ aũt hec ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ cã ꝑdictoꝝ eſt: qꝛ politia Lacedemonica in pluribus imitat̃ politiã Cretẽſium tãq̃ꝫ antiqorẽ: ꝛ iõ politia Cretẽſis ĩ pluribus peiꝰ ſe hꝫ: qꝛ videmꝰ ꝙ plĩma de his: q̃ ſunt ab antiqs ĩuẽta: ſunt minꝰ dearticulata. i. diligẽter diſtincta q̃ꝫ ea q̃ ſũt ĩuẽta a iunioribꝰ. Dicũt. n. ꝙ Lygurgus q iſtituit politiã Lacedemõicã dimittẽs regnũ Carilli regis Lacedemõioꝝ mlto tpe cõuerſatus

uerſatus eſt apud Cretam propter amicitiã ⁊ affinitatem quam habebant Lacedemones ad Cretẽſes. Et ideo Lacedemones qui venerant Cretam cauſa familiaritatis ſuſceperunt inſtituta legum: que erant apud habitantes in Creta. Unde videmus ꝙ incole Cretenſes eodẽ mõ vtũt legibus ſicut ⁊ Lacedemones: ⁊ hoc eſt ſm inſtitutionez Minois regis Cretenſium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videt̃ aũt hec inſula ad principatũ grecie eẽ nata ac ꝓclare ſita: cũcto nãqz iminet mari: cũ fere Greci oẽs circũ mare ſint poſiti: abeſt.n. hinc modicũ a pelopõneſo: illic ṽo ab Aſia circa pitriopiũ ⁊ rhodũ. Quare imperiũ maris obtinuit Minos ac ⁊ iſulaꝝ: alias ſubegit: alias ṽo dudũ incultas hitari fecit. Tandẽ Siciliã aggreſſus circa Camerinã defunctus eſt.

¶ Aſſignat cãm quare leges iter Grecos pamo inuẽte ſũt apud Cretã. Dicit.n. ꝙ inſula Cretẽſis vr̃ ſm ſitum terre optime eſſe diſpoſita ad principãdũ Grecis: q fere oẽs habitant circa mare. Inſula aũt illa quaſi adiacet toti littori grecie: ⁊ diſtat modicũ a q̃dã inſula q̃ vocat̃ pelopõneſus que nunc dr̃ Achaia: ⁊ ſilr̃ verſus Aſiã ꝓpinqua eſt loco q dr̃ peritriopiũ: ⁊ inſule q̃ dr̃ Rhodus: ⁊ iõ Minos q fuit rex Cretenſis obtinuit principatũ in toto mari Grecie: ⁊ inſulas quaſdã prius hitatas ꝑ violentiã ſubegit: quaſdã aũt etiam de nouo habitari etiam fecit: ſingulis ſuas leges imponens. Ultimo aũt tranſiuit in inſulã Sicilie: ⁊ ibi mortuus eſt circa camerinũ circa mõtẽ Uulcani vel Ethne: ex quibus ignis eructuat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet.n. ꝯuenientiã cretica iſtitutio cũ laconica. Agriculturã exercẽt apud hos qdẽ Hilote: apd̃ illos ṽo Parierhi. Et cõmeſſatiões ſũt apud vtroſqz ⁊ antiqtus nũcupabãt Lacedemonij has nõ fidicia ſ; Andria quẽadmodum Cretes: ex quo palã ẽ ꝯueniſſe iſup reip. iſtitutionẽ. Ephori nãqz eãdẽ viz hñt: quã in Creta hi q Coſmi appellãt̃: niſi ꝙ Ephori qnqz ſũt. Coſmi ãt decẽ. Senatores ãt pares ſũt ſenatoribus: quos vocãt Cretes cõſiliũ. Regia autẽ ptãs fuit p̄io apud Cretas: poſtea illã ſuſtulerunt: impio in bello ad Coſmos tranſlato. Cõcio aũt oibus cõis eſt: ſed aliam nullam hz auctoritatem q̃ȝ ea comprobandi: que a ſenatoribus ⁊ Coſmis fuerint ante decreta.

¶ Explicat in ſpeciali cõparationẽ ſupra poſitã: ⁊ p̄io oſtẽdit in qbus ꝯueniunt ambe politie. Scd̃o in qbus politia Cretenſis hz melius: ibi. (Que igit̃ ⁊c̃.) Tertio i qbus hẽt peius: ibi. (At circa ⁊c̃.) Oſtendit aũt primo ꝙ he due politie ꝓportionalr̃ ſe hñt adinuicẽ in tribus ꝯueniẽtes. Primo qdẽ in agricultura: quã hñt Lacedemões: exercẽt Hilote ſerui: apud Cretẽſes aũt parierhi ſerui.ſ. hitãtes in iſula. Scd̃o q̃tũ ad ꝯuiuia publica q̃ apud vtroſqz fiũt: q̃ qdem nunc apud Lacedemones vocant̃ fidicia: ſed antiquitus vocabant̃ apud eos andria: ſic ẽt vocant̃ nũc apd̃ Cretenſes. Uñ manifeſtũ eſt ꝙ Lacedemones aſſumpſerant a Cretenſibus. Tertio q̃tum ad ordinẽ politie: quia Ephori apud Lacedemones hẽbant eandẽ ptãtẽ quã apd̃ Cretas qdaȝ qui dicebant̃ Coſmi.i. oratores ſolo numero differentes: nã Ephori apud Lacedemones erãt qnqz. Coſmi ṽo Cretenſiũ erant decẽ. Silr̃ ⁊ ſeniores apud Lacedemones erant equales ⁊ numero ⁊ ptãte ſeniorib' Cretenſiũ: quos vocabant Conſiliũ. Regnũ autẽ primo fuit apud Cretenſes ſicut ⁊ apud Lacedemones: ſed poſtmodum diſſoluerunt regnũ ⁊ cõmiſerunt Coſmis ducatum belloꝝ. Uterqz etiã hz cõcionẽ.i. adunationẽ populi. que nullius rei hz poteſtatẽ niſi approbandi ſententias ſeniorum ⁊ Coſmorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que igit̃ ď comeſſatiõibus ꝯſtituta ſunt melius apud Cretas q̃ȝ apud Lacedemõios hent̃: nã apud Lacedemõios vnuſqſqz certũ qd in ſingula capita taxatũ ſoluit: qď niſi faciat a rep. repellit̃: vt pri' diximꝰ: at in Creta coius ẽ: ex cũctis.n. q̃ a terra ꝓueniũt: vel armẽtis ex publicis: ⁊ his q̃ afferũt Parierhi diuiſio fit: vt ps vna ad eoꝝ cultũ ⁊ ad publica onera: ps ad comeſſatiões deputet̃: ac ita ex publico educari oẽs ⁊ mulieres ⁊ pueros ⁊ viros. Ad tẽperantiam aũt cibi quaſi vtilis ſit multa legiſlator philoſophatꝰ ẽ: ⁊ de mulieꝝ diuortijs: ne ſuperfluã pariant multitudinẽ proſpexit: alio introducto vſu: qď vtrum praue vel nõ praue cõſtitutũ ſit: aliud erit ꝯſiderandi tẽpus. Sz ꝙ circa cõmeſſationes melius ꝓuiſum ſit apd̃ Cretas q̃ȝ apud Lacedemõios manifeſtũ eſt.

¶ Oſtendit in qbus melior erat politia Cretẽſis: ⁊ dicit ꝙ ordinatio conuiuioꝝ melior erat apud Cretenſes q̃ȝ apd̃ Lacedemones: q2 in Lacedemonia vnuſqſqz qui accedebat ad ꝯuiuiũ oportebat ꝙ aliqd exhiberet ſm caput ſuũ alioqn nõ poterat ꝑticipare politias: ſicut prius dictũ eſt: ſed apud Cretenſes erat obſeruatio magis ꝑtinẽs ad cõẽ: q2 de rebus publicis tã de fructibus terre q̃ȝ de pecorib' ⁊ de redditib': quos reddebant incole q colebãt terras: erat inſtituta q̃dã ps q̃ expenderet̃ in ſacrificia: ⁊ q̃dã ps: que expendebat̃ in ꝯuiuia: vt in talibus ꝯuiuijs hoies ⁊ mulieres ⁊ pueri ⁊ viri nutrirent̃ de cõi. Hoc erat aũt ⁊ aliud ꝓprium politie Cretenſiũ: ꝙ legiſlator coꝝ multa philoſophice induxit ad hoc ꝙ modicũ comederẽt: quaſi hoc ſit valde ꝓficuũ ⁊ ſingulis ⁊ cõitati. Uolens ẽt ꝙ non ꝓcrearent multos pueros: ne multitudo hoium excederet q̃titatem poſſeſſionis voluit ꝙ non multũ cõmiſcerent̃ mulieribus: ⁊ ad hoc ꝯceſſit turpẽ maſculoꝝ coitũ: ſed vtrum in hoc bene fecerit vel male poſteriꝰ conſiderabit̃: tñ hoc manifeſtum eſt ꝙ ordinatio conuiuioꝝ melior erat apd̃ Cretenſes q̃ȝ apud Lacedemones. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ At circa Coſmos ďteriꝰ q̃ȝ circa Ephoros: qď.n. mali hz Ephoroꝝ magr̃atꝰ.i. ⁊ i illis: ſumunt̃.n. quis. Sed qď i his ꝓdeſt reip. illic nõ eſt. Nã hic q2 ex oibꝰ aſſũptio ẽ: ꝑticeps populus ampliſſimi magr̃atꝰ vult manere rẽp. illic aũt nõ ex oibꝰ ſumunt̃ Coſmi: ſ; ex qbuſdã familijs: ⁊ ſenatores ex his: q Coſmi iã fuerunt.

¶ Oſtendit in quo peior erat Cretẽſis politia: ⁊ dicit ꝙ peior erat ordinatio apud Cretenſes de Coſmis q̃ȝ apud Lacedemones de Ephoris. Unũ.n. malũ eſt cõe vtriſqz: q2 .ſ. apud vtroſqz aſſumunt̃ ad hoꝝ ꝑncipatũ qcũqz.i. hoies tam ꝓbi q̃ȝ nõ ꝓbi. Sed tñ apud Lacedemões erat vnũ bonũ: q2 poterãt eligi de qualibet ꝯditione hoium: ⁊ iõ populus quaſi hñs ꝑte in maxio ꝑncipatu hñ volebat: ꝙ cõſeruaret̃ talis politia. Sed apud Cretenſes nõ eligebant̃

coſmi ex qualibet bolum ꝯditione: ſed ſolū ex aliq̄bus q̄ erant vel fuerāt de numero ſenioꝝ: ⁊ ſimpliciter ſeniores eligebanṫ ex q̄buſdā q̄ fuerant coſmi: q̄bus licebat dimittere ſuū principatum: vt infra diceṫ. Et ſic populus in p̄ncipatu coſmoꝝ non habebat partem. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ De quibus idē dici pōt qḋ de his qui apud Lacedemonios fiunt: nam eē liberū magiſtratum atqꝫ perpetuum maius eſt munus q̄ꝫ dignitas eoꝝ mereatur: ⁊ non ſm̄ legeꝫ ſcriptaꝫ iudicare: ſed ſm̄ qḋ ſibi videṫ periculoſuꝫ eſt.

ℭ Improbat p̄dictam politiam: ⁊ primo quātum ad ſtatuta que ponebāt. Scḋo quātū ad remedia que adhibebāt: ibi (Medicina vero ⁊c̄.) Circa primuꝫ duo facit. Primo improbat eoꝝ ſtatuta. Scḋo excludit quandā riſionē: ibi (Quieſcere ⁊c̄.) Improbat aūt politiaꝫ iſtā q̄ꝫtuꝫ ad duo que etiam improbauit in politia Lacedemonica: quoꝝuꝫ vnum eſt: q̄ Coſmi ⁊ ſeniores principabanṫ per totā vitā ſuam ſine correctione: id eſt ſine hoc q̄ poſſent amoueri ꝓpter aliquā culpam: ⁊ ſic principatus erant maiores q̄ꝫ dignum eſſet. Secundum aūt eſt: q̄ꝛ non principabanṫ ſm̄ aliquas leges ſcriptas: ſed per ſe ſententiantes vel arbitrātes: ⁊ hoc non erat ſecurum ciuitati: q̄ꝛ eoꝝ iudicium poterit peruerti amore vel odio. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quieſcere aūt plebē non participantem nullum ſignū eſt bene cōſtitute ciuitatis: nec q̄c̄q̄ꝫ ſuſceptionis eſt coſmis queādmodum ephoris: abeuntqꝫ per inſulā longe a ꝯtendentibus.

ℭ Excludit quandam riſionem qua poſſent ſe defendere inducentes pro ſigno bone ordinationis q̄ ſemper abſqꝫ ſeditione vixerint. Sed ipſe dicit q̄ hoc q̄ populus quieuerit apud eos a ſeditionibus non participans principatu nō eſt ſignū demonſtrans: q̄ eoꝝ politia ſit bñ ordinata: hoc .n. ꝯtingebat q̄ꝛ Cretenſes lōge peregrinabanṫ ab aliis hoſtibus in inſulā quādam habitantes ⁊ diſtantes etiaꝫ ab aliis ⁊ ſic non habebant bella cum finitimis ſicut ſupra dictum eſt: ⁊ ſic Coſmi apud Cretenſes non habebāt aliqua recipere vel expendere ꝓpter bella: ſicut ephori apud Lacedemones: vbi populus non multum curabat tali principatui participare. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Medicina vero quā huic delicto adhibent ridicula eſt: nec ciuilis ſed tyrānica. Sepenumero .n. aut collegē illoꝝ: aut priuati hoīes iſurgētes per ſeditionem coſmos expellunt: lꝫ etiam coſmis ſeipſos magiſtratu abdicare. Enimuero hec oīa preſtabat lege fieri q̄ꝫ pro hominuꝫ voluntate: non enim ſecura eſt regula.

ℭ Improbat remedia: que apud Cretenſes cōtra pericula erāt: ⁊ primo ponit ea. Scḋo improbat: ibi (Per quā ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo ponit remedia que erāt cōtra perſonas male principantiū. Scḋo remediuꝫ qḋ erat cōtra ipm̄ principatū: ibi (Omniuꝫ vero ⁊c̄.) Dicit ergo primo q̄ illa medicina quā faciunt Cretenſes contra p̄dictum pctm̄ de incorrigibilitate principū non eſt conueniens: nec eſt politica quaſi ſapiens cōem ordinē ciuitatis: ſꝫ magis eſt oppreſſiua ⁊ tyrānica: qḋ non eſt ſm̄ rōnem: ſed per violentiam. Multotiens .n. apud eos cōueniebāt aliqui vel de principibus vel de priuatis ꝑſonis ⁊ eiiciebant Coſmos ꝑ violentiā. Erat aūt ⁊ aliud remediū: q̄ꝛ Coſmi poterāt abrenunciare principatui in vita ſua. Sed melius q̄ iſta duo ordinarenṫ ꝑ legē: vt .ſ. aliq̄ lex eſſet certa ſm̄ quā Coſmi deberent expelli: vel cedere p̄ncipatui: q̄ hoc nō fieret ſꝫ volūtatē hoīuꝫ q̄ nō ē regula: cū freq̄nter volūtas hūana ſit irrōabilis ⁊ iniuſta. ℭ Deide cū dicit.

ℭ Omniuꝫ ꝟo deterrimū eſt potentioꝝ turbatio: quā ſepe concitant: cū penas dare volunt.

ℭ Ponit reliquū qḋ hēbat ꝯtra ipm̄ officiū: ⁊ dicit q̄ illud erat peſſimū inter oīa remedia: q̄ q̄ñ Coſmi volebāt dare ſniās ꝯtra aliquos potētes frequēter iter eos inſtituebaṫ ceſſatio p̄ncipatꝰ Coſmoꝝ: iterdicebāt .n. ad tp̄s oīno talē pncipatū: hoc aūt dicit eſſe peſſimū q̄ꝛ nō ſolū erat ꝯtra perſonas. ſed cōtra totum officiū vel principatū: ex quo ꝓueniebat multa vtilitas ciuitati. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Per quā manifeſtū eſt habere eam inſtitutionem aliquid reipub. ſed nō eſſe rempu. aut potentatū magis. Conſueuerunt aūt ꝯcita plebe ⁊ amicis ad vnius arbitriū rē deferre: ſeditioneſqꝫ ⁊ ꝑlia inter ſe miſcere. At vero id qḋ differt ab eo: q̄ tandē ea ciuitas non ſit diſſoluta ciuili ſocietate. Eſt aūt periculoſus hic reipu. ſtatꝰ ſi qui velint poſſintqꝫ inuadere: ſed vt ſupra diximus: ſeruaṫ ꝓpter locū qui oēs aduenas excludit. Itaqꝫ pietbi manēt Cretenſibꝰ. Vez Hilotes perſepe a Lacedemoniis deſecere. Nō eniꝫ erat in Creta potentia vlla externa: ſed nupernime bellum peregrinū irrupit in eaꝫ iſulā: qḋ patefecit imbecillitateꝫ legū ſuaꝝ. De hac igitur Republica hec dixiſſe ſufficiat.

ℭ Improbat p̄dicta remedia ⁊ dicit q̄ iſta inſtitutio vltia de vacatione Coſmoꝝ hꝫ aliq̄d politie inq̄ntū fit de cōi ꝯſenſu populi: ſed tñ nō eſt vera politia: ſed magis oppꝛſſio quedā ꝑ potētiā ꝓpli ⁊ via q̄dā ad tyrānidē. Cōſueuerūt .n. aliq̄ hñtes odio Coſmos colligētes ſibi ꝓplm̄ ⁊ alios amicos ſuos facere monarchiā: vt .ſ. aliq̄s eoꝝ dñeṫ in ciuitate loco oīuꝫ: ⁊ q̄ñ hoc nō p̄nt ſtatim facere: mouēt ſeditiones ⁊ pugnant ciues adinuicē: Nihil aūt hoc differt q̄ꝫ q̄ poſt aliqḋ tp̄s iā nō ſit ciuitas: ſꝫ ſoluaṫ tota cōio politica. Nō .n. pōt eſſe ciuitas ſoluta ꝯcordia ciuiū: ⁊ ſic ꝑ ſeipſam diſſoluiṫ. Sed ēt añq̄ꝫ ꝑ ſeipſaꝫ diſſoluaṫ iminet ei ꝑiculū ab hoſtibus q̄ volūt ⁊ valēt inuadere ciuitatē: q̄ꝛ dū ciues adinuicē pugnant: nō p̄nt vnanimiter reſiſtere hoſtibus: ⁊ q̄ñqꝫ vna ps itroducit hoſtes in ſui auxiliū. Sed ſicut dictum eſt ab hmōi ꝑiculis hoſtiū liberata fuit politia Cretenſiū ꝓꝑ locū: q̄ꝛ hitabāt in iſula lōge ab aliis ciuitatibꝰ ⁊ ſic ipa lōgingtas fecit eos ſecuros ab expulſione .i. q̄ nō expellerenṫ de ꝓprio loco ab hoſtibus. Et huius pōit duo ſigna: quoꝝ vnū eſt: q̄ ſtatus incolaꝝ ꝑſeuerat apud Cretenſes ꝓꝑ ꝯſuetudinē ꝯuerſationis. Sed illi qui adueniūt aliūde ad miniſtrandū nō p̄nt cū eis diu cōmorari: q̄ꝛ nullum principatū p̄nt apud eos hr̄e. Nō .n. volebāt Cretēſes hēre p̄ncipes extraneos. Scḋm ſignū eſt: q̄ꝛ nuꝑ trāſierat ad inſulā Cretēſiū bellū ab extraneis inuadētibus inſulā. Ex quo manifeſtū eſt q̄ leges eoꝝ nō erāt ſufficienter virtuoſe ad ꝯſeruandam eoꝝ politiā: ſed cōſeruabanṫ: q̄ꝛ nō habebant inimicos cōtra ſe bellantes. Vltimo aūt epilogando ꝯcludit q̄ intantū dictum eſt de politia Cretenſiū.

Videṫ etiā Carthaginēſium reſp. bene cōſtituta: multaqꝫ habere ꝑter alias: quedā ꝟo maxime ſimilia lacedemoniis. Tres enim iſte reſp. quodā

modo

modo inter ſe ꝓxime ſunt: multũq; diſtant ab alijs. Cretica dico ⁊ Laconica ⁊ Carthaginenſis: multaq; in ipſis ꝓuiſa ſunt recte. Signũ eſt reip. bene inſtitute ꝙ populus in ſuo ꝑmanet loco: neq; ſeditionẽ vllam (vt ita dixerim) vnq̃ fecit: neq; tyrãnum. Lcõ. XVI.

℄ Poſtq̃ pħs. proſecutus eſt de politia Lacedemonioꝝ ⁊ Cretenſium: ꝓſequit̃ de politia Carthaginenſium: ⁊ circa hoc tria facit. Primo cõmẽdat huiuſmodi politiã cũ premiſſis. Scḋo oñdit cõuenientiã huius politie ad premiſſas: ibi. (Cõtinet aũt ⁊c̃.) Tertio improbat quedam circa ipſam: ibi. (Melius aũt ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ Carthaginenſes bene videbant̃ viuere politice: ⁊ quãtũ ad multa melius alijs ⁊ maxime in illis in quib⁹ appropinquabant ad politiã lacedemonicã. Iſte enim tres politie erant adinuicẽ ꝓpinque multũ ab alijs differẽtes. ſ. Cretẽſis: Lacedemonica ⁊ Carthaginẽſis: ⁊ multa erãt bñ ſtatuta apud eos. Signũ aũt ꝙ politia eoꝝ eſſet bene ordinata ẽ ꝙ populus permanebat quietus in tali ordinatiõe ⁊ nõ fiebat ibi ſeditio populi que eẽt alicuius põderis: neq; etiã degenerauit eoꝝ politia ad tyrãnidem. Deinde cũ dicit.

℄ Cõtinet aũt ſimilia Lacedemonioꝝ reſp. Comeſſationes quidẽ ſodalitioꝝ phidicijs: centũ aũt ⁊ quatuor virorum ptãs Ephoris ꝑ̃terq̃ ꝙ non deterior: nam illi ex contingẽtibus ſunt. Hanc aũt poteſtatẽ ſuſcipiũt optimates. Imperator ſꝯo ⁊ ſenatus conueniunt Lacedemoniorum regibus ⁊ ſenibus.

℄ Oſtendit incõueniẽtiã huius politie ad lacedemonicã: ⁊ pmo quidẽ quantũ ad hoc ꝙ apud ipſos fiebãt cõuiuia ſocietatum que lacedemones vocabãt phidicias. Secundo quãtum ad regnũ ciuitatis: qꝛ apḋ Carthaginẽſes erat principatus. c. ⁊. iiij. viroꝝ ſimilis principatui ephororum qui erat apud Lacedemones: tñ quãtũ ad hoc nõ deterius ſed melius ſe habebãt Carthaginẽſes: qꝛ Lacedemonij inſtituebant Ephoros ex contingentibus: ideſt ex quibuſcũq; perſonis: ⁊ etiã non approbatis in virtute. Sed Carthaginenſes eligebãt ad hunc principatum ſolum homines virtuoſos. Similiter etiã Carthaginẽſes habebãt reges ſicut Lacedemones ⁊ habebãt dignitatem quãdã vel honorabilitatem correſpondentẽ ſenioribus qui erãt apud lacedemones. Deinde cum dicit.

℄ Melius aũt ꝙ imperatorem non ſm genus neq; ex vili aut precellẽti magis eligunt q̃ ſm virtutẽ: nam qui magnam habẽt poteſtatem ſi ipſi nullius precij ſint: multum nocẽt nocueruntq; iam Lacedemonioꝝ ciuitati. Plurima igitur reprehenſoꝝ propter tranſgreſſionẽ cõmunia ſunt omnibus antedictis.

℄ Improbat predictã politiã ſm duos modos ſupra poſitos: ⁊ primo quidẽ quãtum ad hoc ꝙ nõ erat apud eos bene ſtatutũ. Scḋo quãtum ad hoc ꝙ nõ cõcordabat intentioni legiſlatoris: ibi. (Sed quantum ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ melius eſſet ꝙ reges nõ acciperent ex vno ſolo genere: ſed ex quibuſcunq; virtuoſis: ⁊ nõ deberet eſſe illud genus qualecũq;. Sed tale ex quo vt in pluribus boni ꝓdirent: ⁊ iterũ ſi eligat̃ aliqḋ genus differens bonitate ab alijs: ex quo aſſumant̃ reges melius eſſet ꝙ ex illo genere aliqui eligerentur ad regnum per electionem q̃ per etatem: puta ꝙ primogeniti dominentur. qḋ dum aliter fit frequenter cõtingit ꝙ homines viles perueneruñt ad regnũ: ⁊ hoc eſt valde periculoſum ſi homines viles conſtituantur ad habendũ poteſtatem de rebus magnis. Multum enĩ hoc ledit ciuitates: ⁊ tales viles reges in multis leſerũt ciuitatẽ Carthaginenſiũ. Cõcludit etiam ex predictis: ꝙ cum tres iſte politie ſint ſimiles: cõmunia ſunt omnibus ea que ſunt in eis increpatiõe digna. Et iḋ que dicta ſunt in alijs ſunt etiam hic intelligẽda. Deinde cũ dicit.

℄ Sed quãtum ad intẽtionẽ optimatuũ attinet ⁊ reip. quedã ad populareꝫ ſtatum magis declinant: quedã ad paucoꝝ potẽtiam: nam referendi quidẽ ad populũ: aut nõ referẽdi aliqua imperatores vna cũ ſenatu dñi ſunt: ſi oẽs cõcordẽt. ſi nõ cõcordent populus ipſoꝝ dñs eſt. Quecunq; retulerũt magiſtratus de his non approbãdi mõ illoꝝ ſentẽtias poteſtas ꝑmiſſa eſt populo. Verũ etiã pro arbitrio cõſtituendi prouidẽdiq; ⁊ cuiuis cõtradicere relatis illorũ licet: ꝙ nõ eſt in alijs reſpub. quinqueuiratum vero qui multaꝝ ac magnarũ rerũ ptãtem habet ab illis eligi: ⁊ cẽtumuiratum hos eligere qui eſt maximus magiſtratus: ⁊ hos plurimo tẽpore q̃ alios imperiũ retinere. Nam ⁊ perfuncti magiſtratu imperãt: ⁊ deſignari ad magiſtratũ ad paucorum potentiam ſpectat. Eſſe aũt ſine mercede ⁊ ſine ſortione optima. iuꝫ eſt ponẽdũ ⁊ ſi quid aliḋ tale. Iudicia quoq; oĩa a cunctis magiſtratibus iudicari ⁊ non ab alijs alia vt apud Lacedemonios.

℄ Improbat hãc politiã quantum ad hoc ꝙ recedebat a propoſita intẽtione. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit ꝙ in quibuſdã diuertebat ad plebeiũ ſtatum: in quibuſdã ad paucoꝝ potentiã. Scḋo oſtẽdit ꝙ magis diuertebat ad paucoꝝ potentiã: ibi. (Trãſgredit̃ aũt ⁊c̃.) Tertio improbat remediũ qḋ cõtra hoc apponebat: ibi. (Paucorũ potentie ⁊c̃.) Dicit ergo pmo. ꝙ cũ iſta eſſet ſuppoſita intentio legiſlatoris apud Carthaginẽſes vt inſtitueret politiam vel ſtatum optimatum: quedam ſtatuta eius declinabant ad popularem ſtatum: quedam ad paucorum potentiam. Erat enim apud eos ſtatutum ꝙ reges cũ ſenioribus haberẽt in ſua ptãte aliqua deferre ad populũ: que non deferrẽt qñ oẽs conſentirent. ſi aũt non oẽs conſentirent: populus habebat in hoc iudiciũ quid fieri deberet. Similiter aũt quando de cõmuni conſenſu aliqua referebant ad populum: non ſolum populus habebat audire quod dicebatur ⁊ approbare: ſed habebat poteſtatẽ diiudicandi an eſſet bonum vel non: ⁊ ſi volebat populus poterat contradicere qḋ nõ fiebat in alijs premiſſis politijs ⁊ ſic populus ſtatuebat principibus quid eſſet faciendũ: ⁊ hoc erat ſtatus plebeius. Ex alia parte erant apud eos quidam principatus quinque virorum: qui habebant ſe intromittere de multis ⁊ magnis negocijs ciuitatis: ⁊ iſti eligebantur per ſolos principes. Similiter etiã per eos ſolos eligebantur illi centumuiri: de quibus ſupra dictũ eſt. Similiter etiam maiores ciuitatis maiori tempore principabantur q̃ alij: quia illi qui preceſſerant in principatu erant ſocij in principatu eorum qui ſuccedebant: ⁊ ſic duplicabatur eis tẽpus principatus: qḋ nõ fiebat alijs minoribus: ⁊ hoc erat potẽtie paucorum. Erat etiã apud eos ꝙ principes eligebantur abſq; precio dato ab eis. Et ite-

rum non eligebantur per ſortem: ſed propter virtutem ⁊ quedam alia huiuſmodi. Et ſic non in omnibus recedebant ab optimatum ſtatu. Habebant etiam aliud potentie paucoꝝ. ſ. ꝙ maximi principes iudicabant de omnibus ſentẽtijs. Non aũt erant diuerſi qui ex diuerſis iudicarent ſicut fiebat in Lacedemonia. Deinde cum dicit.

¶ Trãſgreditur aũt maxime ab optimatibus ad paucoꝝ potẽtiã inſtitutio Carthaginẽſium in eo ꝙ etiã multi cõprobant nõ ſolũ enim optimos: verũetiam ditiſſimos cenſent in magiſtratibus eſſe ponendos: quaſi impoſſibile ſit qui egenus exiſtat eũ bene magiſtratum gerere: aut quietẽ optare. Si igiꝛ ſumere diuiteꝫ paucoꝝ potẽtie eſt per virtuteꝫ aũt optimatũ. iſta quedã eẽt ſpẽs tertia per quã conſtituta eſt apud Carthaginẽſes reſp. Creant enim magiſtratus ad hec duo reſpiciẽtes: ⁊ pſertiꝫ maximos. vt imperatores ⁊ pretores.

¶ Oſtẽdit ꝙ iſta politia magis declinabat ad paucoꝝ potentiam: ⁊ hoc quantũ ad duo: quorum ſecundum ponit ibi. (Paruum etiã ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit in quo declinabat ad paucoꝝ potentiaꝫ. Secundo improbat ibi. (Putandum enim ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ inſtitutio potentie Carthaginenſis quam volebãt eſſe optimatum maxime declinabat ad paucoꝝ potentiam ſicut multis videtur. Putabãt enim ꝙ oporteret eligi principes nõ ſolũ virtuoſos ſꝫ etiã diuites ⁊ mouebantur hac rõne: qꝛ impoſſibile erat ꝙ aliquis paup bene principaretur ⁊ vacaret negocijs ciuitatis. Nõ enim habebãt eorum principes ſalariũ de cõmuni. Unde oportebat ſi pauperes virtuoſi eligerẽtur in principes ꝙ pretermiſſis negocijs ciuitatis intẽderent ad querẽdũ ſibi victũ. Quia autem eligere principem diuitem eſt ſtatus paucoꝝ: eligere aũt virtuoſuꝫ eſt optimatũ. Manifeſtũ eſt ꝙ eligere diuitẽ virtuoſum erit iaꝫ tertius ordo: qui obſeruabaꝛ apud Carthaginẽſes. Eligebãt enim maximos principes reges ⁊ duces exercitus reſpicientes ſimul ad diuitias ⁊ virtutes. Deinde cum dicit.

¶ Putandũ eniꝫ eſt huiuſcemodi exceſſuꝫ ab optimatibus eẽ errorẽ legis cõditoris: quẽ ab initio puidiſſe valde neceſſariũ fuit: vt optimi valerẽt quietẽ agere: nec qcꝙ̃ indecoꝝ facere: nõ ſolũ in magiſtratu: ſꝫ etiã in vita priuata.

¶ Improbat predictam ordinationem: Et primo rationẽ qua mouebantur. Secũdo ipſaꝫ ordinationẽ: ibi. (Quod ſi inſpicere ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ iſte receſſus a ſtatu optimatũ eſt imputandum legiſlatori: hoc enim fuit maxime neceſſariũ videre a principio qualiter hoies optimi in virtute poſſent vacare operibus virtutuꝫ abſqꝫ hoc ꝙ dehoneſtarentur vacando ruſticanis operibus. ⁊ hoc non ſolũ qñ principarentur: ſed etiã qñ agerent priuatã vitaꝫ inſtituendo. ſ. aliqua premia virtutuꝫ: ex quibus nutrirentur virtuoſi. Deinde cum dicit.

¶ Quod ſi inſpicere oportet ad opes gratia quietis: prauum eſt maximos magiſtratus eẽ venales imperiũ ⁊ pturaꝫ. Hec enim lex pcioſas magis facit diuitias ꝙ̃ virtutes: ac ciuitatẽ totam ad ſtudiũ pecuniarũ conuertit. Nã quicquid apud ciuitatis principes habeꝛ in precio neceſſarium eſt ⁊ alioꝝ ciuiũ opinionẽ ſubſequi. Ubi aũt nõ maxime honoratur virtus: ibi nõ eſt poſſibile firmũ optimoꝝ eẽ in rep. ſtatuꝫ. Aſſueſcere vero ad lucra rõnabile eſt quando per largitioneꝫ adipiſcunꝛ dignitates. Abſurdum eſt eniꝫ ſi paup quidẽ aliquis verũ bone mentis lucrari velit: improbior aũt nõ velit cum ſumptus fecerit. Quocirca opꝫ eos qui poſſunt optime gerere: magiſtratũ aſſumere. Probabiliuſqꝫ fuit: ſi auctor legis opulentiã preſtantium virorum abiecifſet: ac eorum qui in magiſtratu forent quieti proſpexiſſet.

¶ Improbat ipſam ordinationẽ dupliciter. Primo quidẽ oſtendens eã eſſe periculoſaꝫ. Si enim opꝫ in eligẽdis principibus aſpicere diuitias ad hoc ꝙ poſſint vacare abſqꝫ operibus quibus lucrenꝛ victũ: valde malũ erit qꝺ maximi principatus. ſ. regnũ ⁊ ducatus exercitus ſint venales ita. ſ. ꝙ pro abũdantia pecuniarũ dentur. Ita etiã dicit eſſe prauũ: qꝛ ex hac lege ſequiꝛ: ꝙ tota ciuitas ſit amatiua pecunie etiã magis ꝙ̃ virtutis. Quia ciues quicqd viderint eẽ pcioſuꝫ in principibus ꝯſequẽter opinanꝛ precioſum eẽ. Et in quacũqꝫ ciuitate vtus nõ maxime honoraꝛ vt. ſ. ſoli virtuti honor principatus deꝛ. Unde eſt impoſſibile: ꝙ in tali ciuitate hoies ſꝫ virtutẽ infallibiliter principẽtur: ex quo ppter diuitias principatus daꝛ quodãmodo diuitijs emptus. pbabile eſt ꝙ ciues ꝯſueſcãt inhiare ad lucra pecunie quãtũ expẽderunt pro aſſequẽdo principatu. Ualde eniꝫ incõueniẽs eſt ſi dicaꝛ. ꝙ ille qui eſt pauper ⁊ virtuoſus velit lucrari in officio ꝯſtitutus. Ille aũt qui ẽ deterior nõ velit lucrari poſtꝙ̃ multa expẽderit ad principatũ acquirẽdũ. Hoc eniꝫ eſt oĩno improbabile: ⁊ ideo nõ opꝫ requirere an ſint diuites illi qui ſint inſtituẽdi ad principatũ. Sed ſiue ſint diuites ſiue pauperes illi debẽt inſtitui qui poſſunt principari ſꝫ virtutẽ. Scꝺo ibi. (Probabiliuſqꝫ fuit ſi ⁊c.) improbat pdictã legeꝫ ex hoc qꝺ pretermittit cõueniẽtius remediũ qꝺ poſſit adhibere. Dignius enim eẽt ſi legiſlator preeligeret ad principatũ paupertatem virtuoſoꝝ non reſpiciens ad diuitias. ⁊ cum hoc curam aliquam apponeret: vt ſaltem in principatu exiſtentes poſſent quiete viuere. Deinde cum dicit.

¶ Prauum etiaꝫ videri põt plures magiſtratus ab vno hoie geri: quod in honore eſt apꝺ Carthaginẽſes. Unicum eniꝫ ab vno optime perficiꝛ opus. Hoc aũt ne fieret puidẽduꝫ fuit a legiſlatore: neqꝫ cogẽdum eundem tibicineꝫ eſſe atqꝫ ſutorẽ. Quare vbi nõ parua ẽ ciuitas magis ciuile ẽ: vt plures ſint participes magiſtratuum: magiſqꝫ populares. Cõmuniꝰ eniꝫ vt dixímus ⁊ melius ſingula ꝯficiunꝛ atqꝫ celerius. Patet aũt hoc in bellicis rebus ⁊ nauticis. In his eniꝫ ambobus per omnes (vt ita dixerim) tranſit imparare ⁊ parere.

¶ Ponit ſcꝺo: in quo declinabat iſta politio ad ſtatũ paucoꝝ: ⁊ dicit hic eẽ prauũ id qꝺ obſeruabaꝛ apꝺ Carthaginẽſes vt idẽ obtineret plres principatꝰ ſiue plura officia: qꝛ vnũ opus optime perficiꝛ ab vno hoie. Si aũt vnus hõ debeat plura opera exercere: neceſſe eſt; ꝙ impediaꝛ in altero vel in vtroqꝫ. Unde legiſlatorẽ opꝫ attendere vt non

imponat

imponat plura opera vni homini: puta ꝙ nõ precipiat eidem tibicinem eſſe ꝛ ſutorem. Et ideo niſi paruitas ciuitatis impediat: magis videt̃ eſſe populare vt plures participent principatibus diuerſis. Non autẽ vnus habeat plures principatus: q2 hoc eſt potentie paucoꝝ. Ideo aũt illud eſt melius: q2 vnũquodq3 ſicut predictuʒ eſt: ꝛ pulchrius ꝛ velocius perficit̃ ab vno ita ꝙ vnus nõ cogatur multa facere: ꝛ hoc videmus in exercitu ꝛ in naui. Utrobiq3.n. ꝓpter diſtinctionẽ officioꝝ quodãmõ ad omnes extẽdit̃ ꝑncipari ꝛ ſubijci: dũ.ſ. qdã ſubiecti ſunt qbuſdã alijs preferunt̃ vſq3 ad infimos. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Sed cum ad paucorum potentiam vergat reſp. corũ3 optime illud effugiũt: vt ſemper aliqua plebis pars ditetur ad oppida mittentes: per hoc illi arbitrantur: ac certe efficiũt ſtatum ciuitatis permanere: ſed hoc eſt fortune opus. Oportebat vero non per fortunam: ſ3 per legiſlatorem id fieri. Nunc autem ſi diuerſa fortuna incidat: ꝛ plebs a gubernatoribus ſecedat: nullum eſt remedium legis ad quietem adhibitum. Lacedemoniorum igitur ꝛ Cretenſium ꝛ Carthaginenſium reſp. in hũc modum ſe habet.

⁋ Improbat ꝙ circa predictam declinationeʒ habebãt. Et dicit ꝙ cũ3 politia eoꝝ eſſet potentia paucorum: optimum modũ adinuenerunt ad effugiendum ſeditionem populi: q2 ſemper aliquos de populo mittebant ad regimina ciuitatum ſibi ſubiectarũ vt ſic ditarent̃: ꝛ per hoc quodãmõ ſaluabant ꝛ faciebant permanere ſuaʒ politiã ſed hoc erat a fortuna: q2.ſ. ciuitates eis ſubiecte nõ rebellauerant. Oportet aũt vt ciues ſint abſq3 ſeditione: non ꝓpter fortunã: ſed ꝓpter ꝓuidentiam legiſlatoris. Nũc aũt ſi aliqđ infortuniũ3 carthaginenſibus eueniat: vt magna pars ſubiectoꝝ diſcedat ab eoꝝ dominio: nullus erit remediũ ↄtra ſeditiones per leges ab eis latas. Ultimo ãt epilogando concludit: ꝙ ea que predicta ſunt merito poſſunt acceptari circa politiam Lacedemonũ ꝛ Cretẽſium ꝛ Charthaginenſium.

COrum autem: qui de rep. aliquid tradiderunt: quidam nunq̃ verſati ſunt in gubernatiõe ciuitatis: ſed in priuata vita ocioſi vixerunt: de quibus ſiquid dignuʒ relatũ fuit: ſupra diximus. Quidam legiſlatores fuere: gubernaueruntq3 vel in proprijs ciuitatibus: vel in alienis: ꝛ horum quidam ſolummodo legum auctores fuere. Quidã etiaʒ reſp. conſtituende: veluti Lycurgus ꝛ Solon. Hi eniʒ leges ꝛ reſp. cõdidere. Lycurgꝰ qdẽ Lacedemonijs: vt dem̃ eſt: Solon aũt Athenieñſibꝰ. Lec. XVII.

⁋ Poſtq̃ phꝰ ꝓſecutus eſt de diuerſis politijs: hic ꝓſequitur de inſtitutoribus politiarũ ꝛ legũ. ꝛ circa hoc tria facit. Primo determinat eoꝝ differentiã adinuiceʒ. Secundo determinat de quibuſdã: qui inſtituerũt politias. ibi (Exiſtimant quidã ꝛc̃.) In tertia determinat de quibuſdaʒ: qui fuerũt legiſlatores. ibi. (Fuerunt ẽt ꝛc̃.) Ponit ergo primo duas differentias eoꝝ: qui de politijs: vel legibus tractauerũt. quorũ ꝑma eſt ſm diuerſitatẽ vite. Quidã enim eoꝝ vixerunt in vita ꝓuata in nullo cõmunicantes politicis actionibus: q2 nõ fuerũt gubernatores aliquarũ ciuitatũ: ſicut Plato: Phaleas: ꝛ Hyppodamꝰ de quibus ſupra dictũ eſt: ſiqd fuit dignum circa eos dicendum. Alij aũt vixerunt vita politica inſtituẽtes leges aliqbus ciuitatibus vel ꝓprijs vel extraneis. Secunda differentia eſt ſm ea que tradiderunt. Quidã enim fuerunt ↄditores aliquarũ legũ ſine hoc ꝙ ordinarent aliq̃ politiã. Quidã vo etiam inſtituerunt politiã: que eſt ordinatio regiminis ciuitatis: ꝛ poſuerũt qualdaʒ leges: ſicut Lycurgus: qui inſtituit lacedemonicã politiaʒ. ꝛ Solon qui inſtituit athenienſem. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Exiſtimant quidam Solonem legiſlatoreʒ fuiſſe preclarum. Nam ꝛ paucorum potentiaʒ ſuſtuliſſe: que nimis intemperans erat: ꝛ plebem a ſeruitute liberaſſe: ac ſtatuʒ popularem in patria conſtituiſſe: optimeq3 Remp. temperaſſe. Nam eſſe conſiliũ Ariopagi paucorum gubernationis: delectus vero magiſtratuum optimatum: iudiciũ vero populare. Sed videt̃ Solon illa duo: cũ eſſent prius non ſuſtuliſſe conſilium Ariopagi: ꝛ magiſtratuum delectus: ant populuʒ aſtruiſſe iudicijs ex omnibus conſtitutis.

⁋ Proſequitur de inſtituentibus politias: ꝛ q2 de politia Lacedemonica quam Lycurgus inſtituit ſupra dictum eſt: reſtat dicendũ de politia Athenienſiũ: quã inſtituit Solon: ꝛ circa hoc tria facit. Primo oſtendit qđ Solon inſtituit. Scđo quomõ a quibuſdam reprehendebat̃. ibi (Quapropter quidam ꝛc̃.) Tertio excuſat ipm. ibi. (Apparet aũt ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ aliqui reputãt Solonẽ fuiſſe bonum legiſlatorẽ: q2 diſſoluit paucoꝝ ſtatum: qui erat intẽperatus ꝛ imoderatus apud Athenas: ꝛ liberauit populuʒ qui ſeruitute opprimebat̃ ex imoderato regimine diuitum: ꝛ inſtituit popularẽ ſtatũ in patria ſua: ꝛ miſcuit bene politiã ciuitatꝫ dãs aliq̃ ptẽ populo in ea. Erat.n. in Ariopago.i. in vico Martis q erat locꝰ ſolẽnis apud Athenas iſtitutũ ↄſiliũ ciuitatis.ſ. qđ erat paucoꝝ: q2 ↄſiliarij ciuitatis erãt ex diuitibꝰ ꝛ potẽtibꝰ. Sed ꝙ ꝑncipes eligerent̃ h erat optimatũ. Pretoriũ aũt.i. ꝑtãtẽ iudiciariã iſtituit ex popularibꝰ: qđ erat poplare. Et ſic Solon vr̃ nõ diſſoluiſſe illa: q̃ ꝑus erãt.ſ. ↄſiliũ paucoꝝ ꝛ electionẽ populi: que erat optimatũ. Sed de nouo inſtituit popularẽ quendã principatũ: duʒ fecit ꝑtoria.i. iudices ex hoibus ciuitatis. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Quapropter quidam illi ſuccenſent: ꝙ alterum diſſoluerit: cum auctoritateʒ omnem ad iudicium traduxerit: quod per ſortitioneʒ eſt. Nam cum hoc inualuit tanq̃ tyranno gratificantes populo in eum: qui nunc eſt: popularẽ ſtatum remp. redegerunt: ꝛ conſilium Ariopagi Ephialtes inhibuit ꝛ Pericles. Iudicibus vero ſalaria Pericles induxit: ac per hũc modũ vnuſquiſq3 eoꝝ: qui apud plebẽ poſſe voluerũt: populi vim augere perſeuerauerũt donec in iſtam: que nũc eſt: licentiã ꝑuenit.

⁋ Oſtendit quomõ Solon a qbuſdã reꝑhẽdebat̃. Accuſabãt.n. qdã ipm: ꝙ ipſe diſſoluerat alterã politiã: q̃ ꝑus erat: qñ iſtituit iudiciũ: ꝛ ꝙ poſtea habuerit ptãtẽ ſup oĩa cũ tñ illud officiũ eẽt ſortiale: q2.ſ. ſorte eligebant̃ aliqui

ex populo ad h officiū. iō aūt dicūt eū p h diſſolniſſe po tem politiā: qr cū inualuit iſtud officiū in ciuitate: ptores illi iſtitnti ex populo trāſtulerūt totū regnū ciuitatis in populū q tyrānide opprimebat maiores: ⁊ ita deuētū eſt ad iordinatū ſtatū popularē q erat apud athenas. Prio .n. ephialtes: ⁊ pericles q fuerūt ptores populares deſtru xerūt ↄſiliū qd ex antiq erat in ariopago: ⁊ ↄtr vniuſqſ q3 de rectorib⁹ ppli auxit ptātē ppli quiſq3 pducta ē poli tia popularis ſtat⁹ xq̄ nūc erat. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Apparet aūt hoc nō tam Solonis volūtate q̄ caſu eueniſſe. Nauali enim potentia aduerſus medos victor populus maiora de ſeſe ſapere cepit: ⁊ acceſſerunt patroni ſeditioſi contra bonos ⁊ modeſtos ciues: qui rēp. gubernabāt. Cū videat̄ qdē Solon eā que maxime neceſſaria fuit poteſtatē populo tradidiſſe: vt magiſtrat⁹ crearet ⁊ malefacta corrigeret: niſi eni populus hāc habeat poteſtatē ſeruus erit ⁊ inimicus: at magiſtratus oīs ↄſtituit ex nobilib⁹ ac locupletibus ex cenſu quingentorū medimnū ⁊ iugarijs. Tertium ex equitibus. Quartum ex opificibus ſordidis: quibus nullum magiſtratus aſſequendi ius erat.

ℂ Excuſat Solonē: ⁊ dicit q iſte defect⁹ vr̄ accidiſſe non ex intētiōe Solonis: ſ3 ex qdā accidēte. Cū .n. rex Medor inuaderet athenienſes illi cogitātes: q neq3 fines ſuos tueri poterāt neq3 obſidionē ciuitatis ſuſtinere collocatis pueris ⁊ mulieribus ⁊ reb⁹ q̄s hēbāt in alijs grecie ciuitatib⁹ dimiſſa ciuitate trāſtulerūt bellū de terra ad mare. Et ita ↄgregat⁹ ē ppl'us tpe medor cā hui⁹ pncipatus naualis ⁊ aſtute ↄcepit vt totā ſibi ptātē vſurparet: ⁊ accidit q loco virtuoſor rector ppl'us habuit pmos rectores q itētionē ppli ſunt ꝓſecuti. Qr āt Solon hec nō itēdit p3 p h: qr ſolūmō non dedit ptātē pplo niſi illā: q̄ ē maxie nec̄ia: vt. ſ. eligeret pncipes ⁊ corrigeret eor errores. Hāc āt ptātē ppli dicit eē nec̄ariā: qr ſine h ppl'us eēt ſu⁹: ſi ſine ſua volūtate pncipes acciperēt: nō poſſet emēdare mala: q̄ pncipes facerēt: ⁊ cū ſeruitutē ferre nō poſſet: heret aduerſari⁹ pncipib⁹. Sed oīs pncipat⁹ inſtituit pmo ex inſignib⁹ .i. nobilib⁹ ⁊ diuitib⁹. Et ſecūdario iſtituit ex cenſu qngētor medimnor .i. q hrēt in bonis qngētos medimnos ⁊ iugarios. Et tertio inſtituebat pncipes ex eqtib⁹ q erat terti⁹ ordo. Quart⁹ aūt ordo erat mercenarior q erāt ifima ps ppl'i: ad quos nullus pncipat⁹ ptinebat. Et ſic p3 q in pncipatib⁹ maiorē ptē addidit maiorib⁹ q̄ pplo. Uñ nō fuit ei⁹ itētio iſtituere ſtatū popularē: ſ3 ↄſecuta ē pter ei⁹ itētionē. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Fuerūt etiā legū poſitores Zeleuch⁹ apud Locros occidētales: ⁊ Carōdas cathinēſis ciuibus ſuis ceteriſq3 ciuitatibus calcidicis que ſunt circa Italiā: ⁊ Ciliciā: tentāt xo quidam inducere quaſi Onomacritus fuerit prim⁹ legum ferendarū peritus. Hunc xo exercitatū in Creta cū eſſet Locrus: perfectū aūt per artē diuinationis eius familiarē fuiſſe Thaletē. Thaletis āt auditores fuiſſe Lycurgū ⁊ Carondā. Sed qui iſta dicūt tpa non ſupputant.

ℂ Determinat de iſtitutorib⁹ legū. Et pmo oſtēdit q fuerint: ⁊ qbus leges impoſuerunt. Scdo q̄s leges tulerunt. ibi. (Fuerūt ēt ⁊c.) Circa p^m duo facit. Primo agit de qbuſdā legiſlatorib⁹ in italia: q̄ quōdā magna grecia vocabatur. Scdo de qbuſdā legiſlatorib⁹ grecie. ibi. (Fuit etiā philolaus ⁊c.) Dicit g pmo q legiſlatores fuerūt qdā zeleuchus noīe q impoſuit leges locris occidētalib⁹: ⁊ ē qdā ciuitas calabrie q̄ ē ad occidētē grecie. Fuit ēt qdā legiſlator carōdas cathinēſis q tulit leges ſuis ciuib⁹ ⁊ qbuſdā alijs ciuitatib⁹ calcidicis circa italiā: ⁊ ciliciā. Oñdit aūt vñ iſti fuerint eruditi in legiſlatōe. ⁊ dicit q qdā volunt colligere q in terris illis pm⁹ iſtruct⁹ ⁊ induſtri⁹ in legiſlatōe fuit qdā onomacrit⁹ noīe: q cū eēt ciuis locrenſis exercitat⁹ fuit circa legiſlationē in creta: ⁊ poſtea pfectus fuit populo artificialr regēs ipm: ⁊ hui⁹ ſociū dicūt fuiſſe quēdā thaletē: cui⁹ auditores dicūt fuiſſe lycurgū lacedemoniū ⁊ carondā. Aſſerūt ēt aliq carondā fuiſſe eiuſdē thaletis diſcipulū. Sed iſta dicunt nō ↄſiderātes bene tempus ipſorum quod nō erat cōueniens huic narrationi. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Fuit etiā Philolaus corinthius legiſlator thebanis. Erat aūt Philola⁹ ex familia bacchiadū: amic⁹ xo dioclis qui olympia vicit. Sed vbi ille ciuitatē deſeruit cōmot⁹ ob amorē matris Alcione Thebas migrauit. Atq3 ibi ambo defuncti ſunt. Monſtrātur q3 ēt nūc illorū ſepulchra ſpectātia qdē ſeſe. Uerū ita cōſtituta vt ex Dioclis qdē ſepulchro nō ſit ꝓſpect⁹ in Corinthiū agrū ob animi iffectionē. Ex Philolai aūt ſit ꝓſpectus. Habitarūt igit̄ ob huiuſmodi cām apud thebanos: legeſq3 illis Philolaus deſcripſit.

ℂ Narrat de legiſlatorib⁹ grecie. Et dicit q qdā philolaus ciuis corinthi⁹ tulit leges thebanis. Et aſſignat cām q̄re de corintho trāſiuit thebas. Et dicit q cū eēt de gñe bacchidarū .i. cor q trahebāt originē a baccho factus eſt amic⁹ cuiuſdā dioclis q habuerat q̄dā victoriā in olympia. Poſtq̄ igit̄ diocles relinquit ciuitatē forte expulſus idc p aliq̄ iniuriā: philolaus hñs in memoriā amorē matris dioclis q̄ vocabat̄ alciones q̄ forte nutriuerat eū ſimul cū eo abijt thebas: ⁊ ibi ambo finiuerūt vitā: qd vſq3 nūc eor ſepulchra oſtendūt q̄ mutuo ſe reſpiciebāt: ⁊ ex vno poterat ↄſpici aliud. S3 ita erāt diſpoſita verſus regionē corinthior vt vnū poſſet inde videri: aliud non. Narrāt āt q iō fuerūt ſic ordinata eor ſepulchra: vt diocles nō videret̄ a corinthijs q̄ſi volens ab eis abſtinere pp eaq̄ ab eis fuerat paſſus: philola⁹ āt videri poterat q nihil ab eis fuerat paſſus. Iſta igit̄ fuit cā q̄re apud thebanos habitauerūt ⁊ eis leges tulerūt. ℂ Deide cū dic̄.

ℂ Et de alijs qbuſdam ⁊ de ſobole ꝓcreanda quas illi leges ꝓletarias appellāt: ⁊ hoc eſt ꝓcipue ab illo ꝓuiſum vt numerus hereditatū ↄſeruet̄. Carōde aūt nihil eſt ꝓpriū niſi iudicia falſor teſtiū. Primus .n. de his legem poſuit diligētia ⁊ claritate etiā elegātior q̄ hi qui nūc ſunt legū ↄditores: Philolai ꝓpriū ē patrimonior diſparitas. Platonis aūt mulierū ⁊ nator ⁊ patrimonior cōmunitas ⁊ comeſſationes feminarū. Et pterea lex circa ebrietate: vt reges ↄuiuior ſobrij ſint ⁊ in rebus bellicis exercitatio: per quā ambidextri fiant: cū

oporteat

oportcat nō alterā manū vtilē: alterā inutilem habere. Draconis quoqꝫ leges ſunt. Sed iaꝫ ↄſtituta rep. leges tulit. Propriū aūt dracōis eſt nihil qđ ſit memoria dignum niſi rigiditas ob magnitudinem penarū. Fuit quoqꝫ Pittacus legū ↄditor: ſꝫ nō in rep. verſatꝰ. Lex eſt propria illius ebrios ſi quē pulſauerint maiori pena dānari ꝙ̄ ſi ſobrij feciſſent. Qđ eni pluries deliquūt ebrij ꝙ̄ ſobrij nō ad id reſpexit: qđ eſt ebrijs venia: ſꝫ ad vtilitatē. Fuit et̄ Androdamus rhegiꝰ legū ↄditor Calcidenſibꝰ q̄ ſunt in Thracia de homicidio ⁊ hereditatibus: nihil tñ hꝰ ꝓpriū referre q̄s pōt. De his ergo rebuſp. que p̄cipales ſunt: ⁊ de his que ſunt ab aliquibus ſcripte in hunc modum cognouiſſe ſufficiat.

¶ Oſtendit quid propriū vnuſquiſqꝫ legiſlator inſtituit. Et dicit ꝙ philolaus tulit leges thebanis de quibuſdam alijs: ſed ſpecialiter de filiorum procreatione: vt. ſ. nō inſiſterent operi generationis poſtꝙ̄ certum numerum filiorum haberent. Et has leges philolai thebani vocant leges proletarias. Hoc autem de procreatione filiorū ſolus ipſe inſtituit ad hoc ꝙ conſeruet̄ numerus ſortium. i. ꝙ nō oporteat vnam partem poſſeſſionis vnius hominis diuidi in plures: ſed tot pueri generent̄ ꝙ ſemper idē numerus ciuium conſeruet̄. Carondas autem nihil ſtatuit ipſe ſolus niſi vindictas de teſtimonijs: quod ipſe p̄mus conſiderauit: ſed magis placuit ꝓpter hoc ꝙ cum diligētia explicauit ea: que neceſſaria erant in legibus pre alijs legiſlatoribus ꝙ̄ de hoc ꝙ aliquid ſingulariter ſtatueret. Sed philolaus inſtituit aliquid proprium. ſ. vt tolleret̄ irregularitas poſſeſſionū. Plato aūt quattuor ꝓpria inſtituit in ſuis legibus: quorum vnū eſt: ꝙ mulieres ⁊ pueri ⁊ poſſeſſiones ſint cōmunes. Scđm eſt ꝙ fierent cōuiuia mulierū ſicut in alijs ciuitatibus fiūt ↄuiuia virorū. Tertiū eſt ꝙ inſtituit legē cōtra ebrietatem: vt. ſ. ſoli ſobrij poſſint eſſe principes conuiuiorum. Quartum autē ſtatuit in re militari: vt. ſ. homines per exercitiū ⁊ ſtudiū fierēt ambidextri: vt. ſ. vtraqꝫ manus fieret eis vtilis ad bellandum. Conſequenter dicit: ꝙ inueniunt̄ quedam leges draconis: qui politie preexiſtenti impoſuit quaſdam leges: ſed in legibus ſuis nihil fuit proprium quod ſit memoria dignum: niſi ꝙ ſeuior pena daret̄ qñ maius damnum ſequebatur ex culpa. Fuit etiam quidam pittacus legiſlator qui nō inſtituit politiam: cuius lex quedā propria fuit: vt ebrij ſi percuterēt plus punirentur ꝙ̄ ſobrij: q2 pluries ebrij faciunt iniurias ꝙ̄ ſobrij: vnde magis reſpexit ad vtilitatem: vt. ſ. cohiberentur iniurie ebriorum ꝙ̄ ad veniam quam oportet habere de ebrijs qui nō ſunt ſui compotes. Fuit etiam alius legiſlator androdamus ciuis rhegiꝰ qui inſtituit quaſdam leges circa penas homicidiorum ⁊ circa ſucceſſiones hereditatum: ſed tamē quaſi nihil proprium ipſius dici poteſt. Ultimo autē epilogando concludit: ꝙ hoc modo ſunt conſiderata eadem que oportuit conſiderari circa optimas politias: puta lacedemonenſium: cretenſium: ⁊ chartaginenſium: ⁊ circa politias a quibuſdam alijs ordinatas. Et ſic terminatur ſecundus liber.

¶ Finis ſecundi libri politicorum Ariſtotelis.

¶ Excellentiſſimi theologie pfeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie ꝑratoris ordinis predicatorū ad R.mos in Chriſto p̄res ⁊ dñm dñm. F. cardinalē Senēn. epithoma p ↄcluſiones ſecūdi libri politicorꝫ Ariſtotelis.

¶ Ad optimā remp. ſpectat vt hoīes ad votū viuāt: q2 tūc optime reſp. erit diſpoſita: cū ita erit inſtituta vt id obtineant ciues: in quo felicitatē ↄſiſtere putant.

¶ Ciues in aliquo cōmunicare neceſſe eſt: ciuitas. n. ſocietas q̄dā eſt ⁊ in eodē cohabitare loco ciues opꝰ eſt oīno.

¶ Nō expedit vxores eē cōes vnitatis ciuilis ſeruande grā tū q2 nō exigit̄ maxia vnitas in ciuitate: ⁊. n. ↄtingeret ciuitatē diſſolui ⁊ ex ciuitate domū fieri: ⁊ rurſuꝫ ex domo hoiem vnū derelinq: tū et̄ q2 pfectior eſt cū ex diſſimilibus magis ptibꝰ ↄſtat vt in rebꝰ quoqꝫ nālibꝰ accidit. Ex diſſimilibꝰ aūt ciuitatē ↄſtare opus eſſe ex hoc pꝫ ꝙ in ciuitate quoſdā ſubijci: quoſdā p̄ncipari opꝰ eſt: aut ſemper aut viciſſitudine q̄dā. rurſum et̄ magis ſufficiēs eſt: ſicut ciuitas domo ⁊ domus homine vno.

¶ Non ↄducit etiā ad vnitatē ſeruādā ea cōitas quā ⁊ ſocrates ⁊ plato inducūt. Nō. n. ea poſita oēs prīt q̄cūqꝫ rē dicere eſſe ſuā q̄ſi per ſe ſua ſit: ſed quaſi cum ſua ſit etiam ſit alioꝝ. Unde neglectus q̄dam rerū accidit: ſicut plures hr̄is ſuos ab oībꝰ negligit̄: qđ et̄ eo magis ↄtinget ꝙ vnꝰ mille ſit habiturus filios ⁊ ſic minus de ſingulis curabit ac et̄ incertus erit: an ſuus exiſtat filiꝰ aut nepos qui cōis eſt. Unde rōnabile eſt plus diligi ꝓpriū ac certū nepotē ꝙ̄ cōem ac incertū filiū. Neqꝫ et̄ hoc excludit ſuſpitionē ꝓprietatis cū parentibus filij ſolent eſſe ſimiles.

¶ Multa et̄ abſona ex hȷ cōicatiōe ↄſequunt̄. Primo q̄dē ꝙ cedes ac vulneratiōes in ꝓpinquos crebro fient: q̄ grauiores ſunt ⁊ tñ vt equū eēt expiari nō poterūt diſſoluta ꝓpinquitate: cū ita in ꝓpinq̄s agent̄ vt tñ eos eē ꝓpinquos icertū ſit. Deide q2 ↄtinget filios coire cū mr̄ibꝰ ⁊ p̄res cū filiabꝰ: qđ ſceleſtū ē a lege ꝓhibitū ad coercēdā vehemētiā dlectatiōis ⁊ ſeruādā ↄſanguinitatis reuerētiā aufert poſtea amicitiā cū eq̄les faciat ignobiles nobilioribus ⁊ eos ↄfundat qđ diſſenſiōis cā eſt. Remiſſiꝰ et̄ diligūt parētes filios: q2 cū illis alios hr̄t multos ⁊ nullū ꝓpriū habēt: ꝓprietates aūt ⁊ ſingularis amorē augēt: ⁊ ſic iter oēs ꝓximos debilior reddit̄ amicitia. Poſtremo cū mox genitos alijs nutriēdos det vt ignotos parētibꝰ efficiet: magnā facit ꝑturbationē. Cū ruſticis q̄ꝙ nobiles tractant̄ deꝑdituꝙ pl'imū amor i veros p̄res dū ab extraneis alūt̄. Uñ nec veros p̄res occidere: ⁊ iniurijs afficere verent̄.

¶ Pernitioſum etiam reip. eſt cōmunes eſſe poſſeſſiones vt Socrates lege cauit: q2 ſic non oēs colerent agros: ſed ignobiliores: vnde in diuidendis poſtea fructibus diſcordie naſcerent̄. cōicatio etiā in bonis ac humana ↄſuetudo lites inducit vt in peregrinātibus: qui in p̄uis cōicant ac in tota domeſtica ↄuerſatione ↄtingit.

¶ Tollit et̄ multa cōmoda lex iſta ⁊ diligentiā colendi ⁊ gerēdi cultū: cū tñ cū ea ꝓprietate poſſit vſus vt ciuitati expedit aut v̄tute aut lege eē cōis. aufert quoqꝫ voluptatem honeſtā q̄ de rebꝰ ꝓprijs eſſe ↄſueuit: beneficiētie quoqꝫ ⁊ liberalitatis vſum prohibet.

¶ Cōmunitas quoqꝫ mulierū tēperatū eſſe vetat: cū nulla vxor aliena ſit: poſſeſſionū v̄o cōitas liberalem eē nō ꝑmittit: cum nō multa ſit liberalitas cōia largiri. Et ſi cum paucis cōmunicātibꝰ tot iter eos litigia oriunt̄: exiſtimādum oībꝰ cōmunicātibꝰ itollerabiles ⁊ futuras in ciuitate diſſenſiones: ⁊ ſi que nūc et̄ fiunt ſeditiōes: ſunt ex ip̄robitate hoīum: nō ex ipſa diſtinctiōe dominij.

¶ Inſufficiēs et̄ lex ſocratis eſt: que nō ſtatuit qūo ea cōmunitate iducta ſe hr̄e debeāt ciues in p̄diis fructibus

ꝛ diſtribuēdis magiſtratib⁹:ꝑꝑ qđ facile erat ſeditiones multas oriri. Errauit etiā plurimum ꝙ vniuerſam agrorū curā ꝛ offerendoꝝ ciuibus fructuū curā cōmittebat agricolis:cū multis fraudib⁹ in ciues vſuri ſint.

¶ Nullas etiam leges inſtituit nullamqꝫ tradidit diſciplinā pro hac cōmunitate ſeruanda.

¶ Nihil ēt pōt recte ſtatui de mulierib⁹ ſi cōes ſint cuꝫ ꝛ ꝓprys exiſtib⁹ poſſeſſiōib⁹ rei domeſtice nō poſſint intēdere:ſꝫ de his iordinate decreuit eas.ſ.oportere ſil' cū viris agros colere ꝛ bella agere cuꝫ in domeſtica vita aliq̄ mulierib⁹ incūbāt:ob que alys nequeūt inſiſtere.

¶ Hec deniqꝫ Socratis cōitas aufert oēm felicitateꝫ ex rep. cū nihil oīno ꝓpriū relinquat qđ ad felicitatē ſpectat cū diuitie ꝛ alia hmōi iſtrumēta ſint felicitatis.

¶ Qui ciuitatē ꝛ remp. inſtituit ad regionē ſpectare debꝫ ad incolas ad vicinos: vt eam.ſ.ciuitatē remp. legeſqꝫ inſtituat que his omnibus conueniant.

¶ Ea poſſeſſionis q̄titas ſtatuēda ē ciuib⁹ ꝑ quā ciues bn̄ viuere ꝫ ē liberalr̄ ꝛ tēperate poſſunt. tempāte eniꝫ ꝯtingit viuere cū erūna:liberalr̄ aūt abſqꝫ modeſtia: tēperātia vō ꝛ liberalitas miſeriā ac incōtinentiā excludit.

¶ Si mēſura agroꝝ ciuib⁹ ꝑfigaṫ vt Socrates cenſebat gnātiōi q̄qꝫ modū ponere oꝫ ſi nāqꝫ idiuiſe ſunt facultates Socratꝭ lege ꝛ ſnīa:ꝯtingatqꝫ mltū excreſcere filios potētiores vt ſibi ac natis ſuis ꝯſulāt ignobiliorib⁹ nihil fere derelinquēt. ꝯtiget q̄qꝫ ex diuitib⁹ parētib⁹ liberos inopes eē ſi multi qđ munus pr̄is erat ſolū poſſideāt: q̄r obrē ꝛ gnāe tēperāda ē: ꝯſpecta.n.ē ꝓus ſterilitate ꝛ obitu filioꝝ diligēter ꝯſiderato ꝗ ꝯſueuit accidere: his oīb⁹ pē ſatis nūer⁹ filioꝝ poſſeſſionū q̄ntitati ꝯgru⁹ ſit ꝛ coaptus.

¶ Socrates in rep. ſua nō recte ꝓtermiſit diſtinctiōes ei⁹ generis ex quo magiſtratus eēnt creādi ab eo ex q̄ ſubiecti eē debēt:nec vllā reddidit cāꝫ cur eq̄les res imobiles ſtatuerit ineq̄les vō mobiles:inepte ēt duas ſenibus domos aſſignauit cū vna cuilibet q̄ntū velis magne familie ſatꝭ ſit ac ēt duas ſupfluas iducere expēſas inutile ſit.

¶ Cōducit ciuitati remp. ex plurib⁹ cōmixtā eē:ita enim contingit oēs aliquid in rep. obtinere:atqꝫ hoc pacto pax in ciuitate ſeruatur.

¶ Socrates non recte permiſcebat Remp. ſuam ex tyrannide ꝛ plebis ſtatu cum vterqꝫ improbus ſit:qui voluntatis impetu non rationis ordine conſtituatur.

¶ Socratis tn̄ reſp. ad paucoꝝ potentiā declinare videbaṫ:tū qꝛ ad potētes ſpectabat mltitudinē ꝯuocare: ꝛ q̄dam mō ꝑeſſe electioni ꝓncipū:que partim ex potētibus partim ex plebe erat:tuꝫ qꝛ plures magiſtratus ac maiores ex potētiorib⁹ creabanṫ. nec ex popularibus omnes eligebanṫ:ſed ex p̄mis oēs eligere cogebantur.

¶ Nō erat etiā tutū ex delecta multitudine paucos eligi rurſuꝫ:ad quos magiſtratuū electio ꝑtineret. ꝑtꝫ qꝛ paucos ſeduci facile eſt. ꝑtim qꝛ ſemꝑ ſe mutuo principes inſtituere ex ꝯdicto poſſent.

¶ De rep. Phalee.

¶ Phaleas q̄qꝫ eq̄les ſtatuit ciuiū poſſeſſiōes ꝛ ꝓtermiſit de gnātiōe aliq̄d dicere: vn̄ nō recte fecṫ queādmo^m ꝛ de ſocietate dixim⁹:ꝯmodū tn̄ ē de ciuiū ſubā aliq̄d lege cauere:ne.ſ.cuiqꝫ liceat q̄ntuꝫ velit acq̄rere ne ſeq̄ṫ rēp. vt q̄nqꝫ ꝯtingit popularē fieri dū ꝑ imoderatā emptionē mlti ex plebe potētiores fiūt atqꝫ ita nobiliū atqꝫ ignobiliū diſtictio auferṫ:q̄ tn̄ i creādis magr̄atib⁹ oppōtūa ē.

¶ Errauit q̄qꝫ Phaleas i ſua rep. ꝙ cū eq̄les ſtatuerit cēſus nō determinauit an imoderati an tenues an mediocres eē hberēt:ſi nāqꝫ imēſe ſint diuitie oiuꝫ molliter ꝛ itēperate viuēt oēs:ſi exiles modice ꝛ miſerabilr̄ degent: nāqꝫ vn⁹ in aliū mīa vti poterit. Nō ſuſtulit ēt imoderatas ꝯcupiſcētias lege aliq̄ qđ magꝭ ꝯducebat nec ſeditiones extinxit cū diſtribuēdis honorib⁹ ꝑ meritꝭ nō itēderet:q̄ꝝ cū appetitio ꝓſtātiorib⁹ ꝓſertiꝫ viris iſita ē nec inducta tēperātia ꝯcupiſcētias moderabaṫ:nec iſtituitꝭ bonaꝝ artiū ſtudys triſticiā excluſit nec tyrānoꝝ iꝓbitati ꝯſuluit:nec de virtute militari aliq̄d tradidit q̄ tn̄ reip. ꝑnecceſſaria eſt ob patrie defenſionē.

¶ Pretermiſit ēt multa in decernēdis poſſeſſiōib⁹: nihil.n. dixit de tota⁹ ciuitatis poſſeſſiōe q̄ cū mediocritate q̄dā ꝯſtare dꝫ:ne.ſ.opulētia ei⁹ ad expugnādā eā facile exteros addacat:ob inopiā vō nequeat belli ipetū ferre. Eq̄litas ēt agroꝝ facile pōt. Ad tēperādā ēt iſinitā diuitiaꝝ appetitionē debuit bonos ad iuſtitiā ꝯſuetudine adducere:maloꝝ vō potētiā adimere:ne iſti iniuſtie monēti aliena tollāt:illi vō ipotētia nō valeāt:artificio ēt ſuos faciebat:publica q̄ppe eoꝝ opa eē voluit ſingulis:deinde ꝑtēda:vn̄ ꝛ ꝓuaꝫ reddebat ciuitatē paucis admodū artificibus exiſtētibus in ea:qꝛ ꝛ ꝓuatos artifices ꝛ publicos eē expedit.

¶ De rep. Hyppodami.

¶ Hyppodami quoqꝫ mileſy reſp. reprehenſibilis eſt: abſtulit eni artificib⁹ ꝛ poſſeſſiōes ꝛ arma:nihilqꝫ eis commodi in honoribus ciuitatis reliquit:vn̄ oīno militū ſerui erāt:ſicqꝫ amatores reip. eſſe nō poterāt.

¶ Cū ēt milites rēp. defendāt multo pl'es taꝫ agricolis q̄ꝫ artificib⁹ eos eē oꝫ ꝛ potentia excedere. nihil ꝗ penit⁹ ad magr̄atuū creationē poſſe ceteros ꝯſtat:ꝗ in ciuitate exiſtāt cū remp. nō niſi ex agricolis artificibuſqꝫ ꝯfecerit.

¶ Nihil ēt agricole reip. ꝯferre videnṫ cū non niſi agros ſuos colāt:aſſignauerit ēt militib⁹ cōeꝫ q̄ndā agroꝝ ꝑtē: quā ſi milites colēt erūt ꝛ agricole ꝛ milites:ſi agricole ſi ꝯmode ſuas alienaſqꝫ excolēt aut melius erat ab initio agricolis tradere ꝛ nō militibus diſcernere:ſi aly preter agricolas ac milites:q̄rta ergo pars erit ciuitatis que publicis rebus non inſiſtet.

¶ Lex ēt auferēs iudicib⁹ facultatē ꝯferēdi de ſnīa ferēda i ꝑtorio icōmoda ē: qꝛ ꝓuatis in locis colloquenṫ:in q̄b⁹ maior ē ꝑuertēdi iudicy ſuſpitio ac ēt iudicib⁹ diſcordātibus:poſtmodū tn̄ ē vt diſſerāt necē:ſicqꝫ i idē reuerṫnṫ.

¶ Nō caret etiā reprehenſiōe qđ Hyppodam⁹ ſtatuit vtile q̄ppiā reip. excogitātib⁹ honorē tribuendū:cū ꝛ decernere q̄d vtile q̄d nō abſqꝫ lite nō facile ſit:ac etiaꝫ ſic leges diſſoluere ſepe ꝯtinget ſub exploratī imagine honeſti:qđ incōmodū ſatis eſſe reip. conſtat.

¶ Nō ꝯducit leuiter leges mutare:ꝯſueſcūt.n. ciues non reuereri ꝑcepta ꝛ inſtituta ꝓncipū mutatis facile legib⁹ eneruatqꝫ huiuſmodi abrogatio obtemperandi conſuetudinem:que legis vis eſſe ſolet.

¶ Qui iudicare recte volūt an reſp. bene inſtituta ſit duo ꝯſiderare debent:an lex rationi cōſentiat:ac ipſius reip. intentioni ſit conſentanea.

¶ Cōſtituēda ē ēt diſciplina ſuoꝝ i rep. q̄ ſublata facile ē īſidias pati ciuitatē ab eis:ſicṫ lacedemonys ꝛ theſſalis ꝑ ſepe ꝯtigit:ſꝫ id ſūmope necīū ē vt domini cū eis ꝯuerſari ea ſciāt:moderatiōe iſoleſcāt:aut odio dn̄os hēant.

¶ Ois reſp. bn̄ ordiata mulieres diligēter inſtituit:his.n. nō ordiatis media reſp. male ſe hꝫ ſi mulieres itēꝑate viuāt ſicṫ lacedemones ꝑmittebāt: cōpellunṫ viri magnos ſūpt⁹ nimis facere ꝛ ꝑ ꝯñs auaritie iſiſtere. iſolētes q̄qꝫ fiūt ꝛ admiſtraṫ rēp. volūt:aut ſaltē eoſ ꝗ admiſtrāt rēp. ꝑgeṫ:volūt q̄qꝫ rē militarē agere cū eiſ bella iminēt ꝛ cū nihil agāt oīa ꝑturbāt. Qđ vō i rep. lacedēonū mulieres idiſciplinate fuerit ꝑpea euenit ꝙ lacedemōes rei militari opaꝫ dātes ꝛ bella mouētes aduerſuꝫ vicinos domi mulieres abſqꝫ gubernatore relinquebāt: ipſi vō meliores effecti ſunt aſſueti parere duci ꝛ labores ꝑpeti:hꝫ.n. militia multas virtutis ꝑtes:licurgus tn̄ iā ꝑtama ꝯſuetudine

dine mulieres affectas leges cohercere conat⁹ nõ potuit.

¶ Inequalitas quoqz poſſeſſionũ in lacedemonũ rep. inducta iniq̃ ẽ: q: ex ea ↄtingebat diuitias fere oẽs ad paucos adeomodũ deduci: ꝑſertiꝫ cũ nõ ꝓhiberet donatiões ⁊ dotes magnas ⁊ alia hõ. Ephoꝝ magiſtrat⁹ cũ maxim⁹ eẽt maiores res ↄcernẽs nõ recte oĩbus dabat̃: his ꝑcipue q̃ ꝓp inopiã corrũpi poſſent. Erat ẽt admodũ tyrãnic⁹ ꝑplo nimiũ deferẽs ⁊ optimatũ ſtatũ ad ꝑplarẽ ↄducẽs: erat eñ talis: vt gẽtẽ īduceret cũ oẽs aliq̃ ī rep. gubnatiõe ꝑticiparẽt. Nõ apte ẽt eligebant̃: nõ tutũ ẽt erat ꝙ oĩa ſuo arbitrio iudicarẽt: nec diſciplina eoꝝ bñ īſtituta erat dum nimis eos cohercerent in quibuſdam: propter quod deinde nimis voluptatibus ſe dabant.

¶ Senatus quoqz eoꝝ nõ recte erat ꝑpetu⁹: q: ⁊ ſi ꝓbi eẽnt viri tñ ꝑ etatẽ indino ꝑnt ↄficere ⁊ ñ iuſtas ꝓferre ſñias cũ ad eos de maiorib⁹ cãis iudicare ꝑtineret. Electio quoqz ei⁹ erat īiuſta: cũ nẽo nõ petẽs eligi poſſet: ſic. n. fiebat vt hoĩes ad appetẽdos honores allicerent̃: qđ reip. noxiũ ẽ.

¶ Regis ptãs ꝑpetua fieri ab eis ↄbuit cũ rex timeri debeat: qđ ñ accideret ſi q̃nqz ſubyciẽdus eẽt. Cõeſſatiões quoqz nõ recte īſtituerũt lacedemones: cũ eas ex ꝓprys cuiuſlibet expenſis fieri ſtatuerint: vnde ↄtingebat pauperes ab eis excludi nec ↄſequẽter magiſtratuꝫ aſſequi poterãt lege ꝓmulgata ne quis eligi ad magiſtratũ poſſet qui conuiuys nihil conferre valeret.

¶ Reprehẽdendus eſt etiã ꝑncipatus claſſis: q: ſic duos reges quaſi cõſtituere videbantur: terre. ſ. ⁊ maris quod ſeditionem concitare poterat.

¶ Solũ ẽt īſiſtere videbãt̃ v̾tuti militari q̃ nõ ↄduc̃ ī pace iã adepto regnoꝝ ⁊ ꝑſtãtiores v̾tutes militarib⁹ ſint.

¶ Nõ fecerũt ẽt erariũ publicũ ꝓ defendẽda rep. ab hoſtib⁹: ſꝫ cũ bella agerẽt ſinguli ↄferebãt: vñ ⁊ lucris intẽperate īſiſtere cogebant̃ vt ⁊ ſibi ⁊ reip. ↄſulerẽt.

¶ Cretẽſes meli⁹ comeſſatiões diſpoſuerũt: q: cõi ſũptu eas fieri volebãt ac ẽt moderate vti ſanxerũt: ꝓhibentes multitudinẽ gn̄atiõis ac īpediẽtes mlierib⁹ ↄmiſceri: maſculorum quoqz coitum permittentes: quod an iuſtum ſit poſtea determinabitur.

¶ Coſmorum etiam inſtitutio apud cretenſes non ſecus reprehendenda q̃ꝫ ephororum apud lacedemones.

¶ Coſmoꝝ magiſtratu ꝑpetuo exiſtẽte nõ bene inſtitutũ eſt vt aut ipſi cederẽt aut vi expellerent̃: ⁊ ſic q̃nqz deficeret: primum nãqz humana voluntate fit que nõ eſt tuta regula: aliud v̾o tyrannidem ſapit.

¶ Non erat etiam opportunum remediũ aduerſum coſmos ꝙ impediret populus eos ſententias ferre: tum q: officio fiebat iniuria: tum etiam q: hoc ſeditionis cauſa erat: ſic enim vno principe conſtituto multitudo aduerſum coſmos pugnaret hac cõceſſa licentia: vnde ſeditione concitata periculum etiam ab extraneis īminet: cretenſibus tamen hoc non accidit ꝓpter ſitum.

¶ Reꝑhẽdẽda eſt reſp. chartaginẽſiũ ꝙ regẽ ex quocunqz gñe ⁊ ꝑ etatẽ magis q̃ꝫ per electionẽ decernebat.

¶ Cũ etiã vellẽt ciuilẽ ſtatũ ⁊ optimatũ inducere ad popularẽ ⁊ paucoꝝ diuertebãt: cũ ſtatuerent ſoluꝫ diuites eligi ad magiſtrat⁹: pauperes aũt minime: ẽt ſi virtute clari eẽnt: verẽtes ne ob inopiã iniuſte reip. negocia agerent ꝓprys lucris intẽti: ſꝫ debebãt certe virtutibus eoꝝ ⁊ in priuata ⁊ in publica vita ꝑmia certa ↄſtituere: ſꝫ hec ſane inſtitutio id efficiet vt oẽs fere ↄgregandis opibus vt honores poſſent cõſequi: inſiſtant.

¶ Erat etiã incõmodũ reip. plures magiſtratus vni conferre: cũ ab vno vnus optime ꝑficiat̃. Unde preſtat plures dare pluribus: tum q: pulchrius exercentur: tum q: plures in rep. honores participant.

¶ Inter oẽs Solonẽ optimã rep. īſtituiſſe: quã. ſ. īſtituit ex optiatũ ⁊ potẽtũ ⁊ ꝑpli ſtatu vt ſic oĩb⁹ aliqđ ꝑſtaret honoris in rep. lꝫ ꝑter ei⁹ mẽtẽ ad ꝑplarẽ ſtatũ deducta ſit.

¶ Politicorum Ariſtotelis liber tertius.

Qui de rep. cõſiderat que ſit vnaqueqz ⁊ q̃lis fere prima illa ↄſideratio occurrit videre quid ſit ciuitas: nã ea nõnunq̃ꝫ in ↄtrouerſiã venit: cum aly dicant a ciuitate factũ: aly non a ciuitate: ſꝫ a potẽtibus q̃buſdam vel a tyrãno. Gubernatoris ãt reip. ac legũ poſitoris totũ negociũ verſari videmus circa ciuitatem. Eſt aũt reſp. eoꝝ qui in ciuitate degũt īſtitutio. Lec. I.

¶ Poſtq̃ꝫ ꝑhus in ſcđo libro inquiſiuit de politys ſm traditionẽ alioꝝ: hic incipit ꝓſequi de eis ſm ꝓpriã opinionem: ⁊ diuidit̃ in partes duas. In ꝑma manifeſtat diuerſitatẽ politiarũ. In ſecunda docet q̃liter optima politia ſit inſtituenda in ꝑn⁹. 7ᵐⁱ libri. ibi. (De optima rep. ⁊c̃.) Prima aũt pars diuidit̃ in duas. In ꝑma diſtinguit politias. In ſecũda determinat de ſingulis earũ. In q̃rto libro. ibi. (In cũctis artibus ⁊c̃.) Prima aũt pars diuidit̃ in duas. In ꝑma parte determinat id: qđ ꝑtinet ad politiam in cõmuni. In ſcđa diuidit politias. ibi. (His ita determinatis ⁊c̃.) Prima pars diuidit̃ in duas. In ꝑma dicit de quo eſt intẽtio. In ſcđa ꝓſequit̃ ꝓpoſitũ. ibi. (Eos igr̃ qui ⁊c̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo oñdit ꝙ ad tractãdũ de politys neceẽ eſt ꝑmo ↄſiderare de ciuitate. Secundo oñdit ꝙ ad tractãdũ de ciuitate neceẽ eſt ↄſiderare qđ ſit ciuis. ibi. (Cũ v̾o ſit ciuitas ⁊c̃.) Dicit ḡ ꝑmo: ꝙ ille q̃ vult ↄſiderare de politia: q̃ vnaqueqz ſit ſm ꝓpriã rõnẽ: ⁊ q̃lis ſit: vtrũ. ſ. bona vel mala: iuſta vel iniuſta: neceſſe eſt ꝙ primo ↄſideret qđ ſit ciuitas. Et hoc ꝓbat duplici rõne: q̃rũ ꝑma eſt: q: de hoc põt eẽ dubitatio. Dubit̃ãt. n. aliq̃ circa aliq̃ negocia vtrũ ſint facta a ciuitate: puta cũ ſint facta a tyrãno: vel a diuitibus ciuitatis. In quo caſu aliq̃ dicũt: ꝙ ciuitas h̾ fecit: aliq̃ aũt dicũt ꝙ nõ fec̃ hoc ciuitas: ſꝫ diuites ꝑncipãtes vl̾ ẽt tyrãnus: ⁊ ſic videt̃ in dubiũ verti vtrũ ſoli diuites ꝑncipantes ſint ciuitas: ⁊ q: dubiũ eſt opꝫ ꝙ determinet̃. Secunda rõ eſt: q: tota intẽtio eoꝝ qui tractant de politys ⁊ legiſlatiõe negociatur circa ciuitatẽ: q: politia nihil aliud eſt q̃ꝫ ordo inhabitantium ciuitatem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cum v̾o ſit ciuitas cõpoſitũ q̃ddam queãdmodũ alia tota ex plurib⁹ ꝑtib⁹ ↄſiſtẽtia: manifeſtũ eſt primo de ciue eẽ ꝑgrẽdũ. Nã ciuitas eſt ciuiũ multitudo q̃dã. Quare ⁊ quem oportea̓t ciuem vocari: ⁊ qui ſit ciuis eſt conſiderandũ: nam ⁊ de ciue ſepe contendit̃: nec eundem omnes eſſe fatent̃ ciuem: ⁊ qui in populari ſtatu ciuis eſt perſepe in paucorum gubernatione non erit ciuis.

¶ Oſtendit ꝙ neceſſariũ eſt determinare de ciue duplici rõne: quarũ ꝑma talis eſt. In oĩbus illis: que ſunt compoſita ex multis ꝑtibus: neceſſe eſt prius ↄſiderare partes. Ciuitas aũt eſt q̃dđã totũ ↄſtitutum ex ciuibus ſicut ex partibus: cũ ciuitas nihil aliud ſit q̃ꝫ quedã ciuiũ multitudo. Ergo ad cognoſcendũ ciuitateꝫ opꝫ ↄſiderare qđ

ſit ciuis. Secũda rõ eſt ꝙ de hoc etiã ↄtingit dubitationem eſſe. nõ .n. oẽs ↄcorditer ↄfitent̃ ꝙ idez ſit ciuis. aliquis .n. popularis qui eſt ciuis in ſtatu populari ſm quez populus ꝑncipat̃ nõ reputat̃ qñqz ciuis in ſtatu paucoꝝ ſm quẽ diuites ꝑncipant̃: qꝛ frequẽter talis eſt ꝙ populus nullã hꝫ ibi partẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eos igit̃ qui alio quodãmodo appellationẽ ſortiuntur: ceu eos qui ciuitate donati ſunt: omittamus. Nec habitatio ciuẽ facit: naꝫ iſto modo miniſtri qui circa nos habitant ꝛ ſerui ciues eſſent. Nec rurſus qui fori ac iudicij ius habent: nam hec exiſtunt etiam illis qui ſimul contrahunt cum per contractum forum ſortiãtur: quanq̃ multis in locis peregrini ne id quidem perfecte habeant: ſed neceſſe eſt vt patronum accipiant. Ex quo fit vt imperfecte quodãmodo ſint fori iudiciorũqꝫ participes. Sed vt pueri nondum etate perfecti ꝛ ſenes ob etatem a muneribus publicis vacantes non ſimpliciter ciues dicendi ſunt: ſed quodammodo ciues. At nos querimus eum qui ſimpliciter ciuis dicatur: nec habeat aliquaꝫ adiunctionẽ que reſtringat ꝛ corrigat: cum ꝛ de infamibꝰ ꝛ de exulibus eodem modo: vt ſupra dubitari ꝛ reſponderi poſſit.

¶ Proſequit̃ ꝑpoſitũ: ꝛ diuidit̃ in partes duas. In ꝑma oſtendit quid ſit ciuis. In ſcḋa oſtẽdit que ſit virtus: que facit bonũ ciuẽ ibi. (De his v̄o que dicta ſunt ꝛc̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo determinat qd ſit ciuis. Secũdo mouet circa hoc quaſdã dubitationes. ibi. (Sed forſan de eo ꝛc̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo oſtendit qd ſit ciuis ſm virtutẽ. Scḋo excludit quãdã falſaꝫ determinationẽ. ibi. (Conſueuerũt ꝛc̃.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo ponit quoſdaꝫ modos ſm quos aliqui ſunt ciues ſm quid ꝛ nõ ſimplr̃. Scḋo oſtendit qd ſit ciuis ſimplr̃. ibi. (Ciuis ſimplr̃ ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ debemus ad preſens dimittere illos qui dicunt̃ ciues ſm aliquẽ moduꝫ poeticũ .i. ſm metaphorã vel ſimilitudinẽ: qꝛ iſti nõ ſunt vere ciues. Et ꝑmus qdẽ modus eſt ſm habitationeꝫ: nõ aũt dicunt̃ vere ciues aliqui ex hoc ꝙ ciuitatẽ inhabitãt qꝛ aduene ꝛ serui habitant in ciuitate: nec tñ ſunt ſimplr̃ ciues. Secũdus modus eſt ꝙ aliq̃ pñt dici ciues: qꝛ ſubdunt̃ iuriſdictioni ciuitatis: vt .ſ. participent iuſtitia ciuitatis in hoc ꝙ qñqꝫ obtineãt ſentẽtiã pro ſe ꝛ qñqꝫ iudicent̃ .i. ↄdẽnent̃: qꝛ hoc ẽt ↄuenit illis qui habẽt aliquos ↄtractus iter ſe qui tñ nõ ſunt vnius ciuitatis ciues: ꝛ tñ in qbuſdã ciuitatibus extranei nõ participãt perfecte huiuſmodi iuſtitia ſicut ciues: ſed neceſſe eſt ꝙ ſi volunt iuditio ↄtendere ꝙ dent aſſitoreꝫ .i. fideiuſſorẽ de parendo iuri. Unde pꝫ ꝙ aduẽtitij iꝑfecte participãt cõmunione iuſtitie: ꝛ ita ſm hoc nõ ſunt ſimpliciter ciues: ſed pñt dici ciues ſm quid: ſicut etiaꝫ tertio mõ dicimus pueros ciues qui nondum ↄſcripti ſunt in numero ciuiuꝫ: ꝛ ſicut dicimus ſenes ciues qui iam emiſſi ſunt a numero ciuiũ cũ nõ pñt exeq̃ opera ciuiũ. vtroſqꝫ eniꝫ nõ dicimus ſimpliciter ciues: ſed cũ aliqua adiectione. Pueros quidem tanq̃ iꝑfectos: ſenes aũt tanq̃ vltra ꝑuectos q̃ requirit ↄditio ciuiũ. Uel ſi etiaꝫ aliud aliqd tale apponat̃ nihil differt. Manifeſtũ eſt .n. illud qḋ intẽdimus dicere: inquirimus enim nũc qd ſit ſimpliciter ciuis abſqꝫ aliq̃ additione: que ſit neceſſaria ad dirigendũ vel exponẽdũ nomen ciuis. Eſt aũt ꝛ q̃rtus modus: in quo eſt eadẽ dubitatio ꝛ ſolutio .ſ. circa profugos ꝛ viles .i. infames perſonas: qꝛ ſcilicet tales ſunt ciues ſm quid ꝛ non ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ciuis ſimpliciter nulla alia re diffinit̃ magis q̃ participatione poteſtatis publice iudicandi ꝛ decernendi. Poteſtates aũt alie ſunt determinate ſm tempus: ita vt non liceat interdum niſi ſemel eandem habere: aut per alia tẽporũ ſpatia. Alie ſunt indeterminate: ceu illius qui in concione deliberat ꝛ decernit. quanquam fortaſſe diceret aliq̃s tales nõ eſſe in poteſtate conſtitutos: atqui ridiculũ foret qui de maximis rebus deliberant ꝛ decernũt eos ꝑtãtem dicere nõ habere. Sed nihil referat cum de nomine ſit qḋ: eſt enim abſqꝫ noĩe publica poteſtas iudicantis decernentiſqꝫ in concione: ſed ſit diffinitionis gratia indeterminata poteſtas. Ponimus auteꝫ eſſe ciues qui huius poteſtatis vna cum alijs participes ſunt. Maxime igitur ꝓprie ciuis ſuper omnes alios: qui ciues dicuntur fere talis eſt.

¶ Et circa hoc tria facit. Primo ponit quãdã determinationẽ ciuis. Scḋo oſtendit ꝙ illa determinatio nõ eſt cõmunis in q̃libet politia. ibi. (Nec latere nos dꝫ ꝛc̃.) Tertio oſtendit quomodo poſſit corrigi vt ſit cõis. ibi. (Sꝫ recipit correctionẽ ꝛc̃.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ per nihil aliḋ melius põt determinari ciuis ſimplr̃ q̃ per hoc q᷑ participet in ciuitate iudicio. vt .ſ. poſſit de aliquo iudicare ex poteſtate: vt .ſ. aliquã habeat poteſtatẽ in negocijs ciuitatis. ¶ Sed ſciẽdũ ꝙ ꝑncipatuũ ſunt duo gñа. Quidã .n. ſunt determinati ad certũ tempus: ita ꝙ apud quaſdam ciuitates nõ liceat ꝙ idẽ homo bis obtineat eundẽ ꝑncipatuꝫ: vel ꝙ obtineat per determinata tempora. puta ꝙ exerceat aliqḋ officiũ ad annũ ꝛ poſtea nõ poſſit inſtitui in eodẽ officio vſqꝫ ad tres vel q̃tuor ãnos. Alius auteꝫ ꝑncipatus eſt qui non determinat̃ ſm aliqḋ tempus: ſed quocũqꝫ tẽpore põt hõ illud officiũ exercere: ſicut ꝑtor: qui .ſ. hꝫ poteſtatẽ iudicandi de aliqbus cauſis ꝛ cõcionator: qui hꝫ poteſtatẽ dicendi ſuã ſententiã in concione ciuitatis. Poteſt autẽ ↄtingere ꝙ aliqui hmõi iudices vel concionatores nõ nominent̃ ꝑncipes ꝛ ꝙ dicat̃ ꝙ nõ habent ꝓpter hoc aliquẽ ꝑncipatũ ꝙ poſſint cõcionari vel iudicare. Sed hoc nihil ad ꝓpoſituꝫ differt: qꝛ iſta dubitatio nõ eſt niſi nomine. Non enim inuenimus aliqḋ nõ cõmune iudici ꝛ concionatori. Et ideo iponat̃ eis hoc nõ vt dicat̃ indeterminatus. Sic igit̃ ponimus eos qui participãt hmõi ꝑncipatu eſſe ciues: ꝛ iſta videt̃ eſſe melior determinatio ciuis ſimplr̃. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nec latere nos debet ꝙ in rebus quarũ ſubiecta differunt ſpecie: ꝛ aliud eorũ eſt primũ: aliud ſecunduꝫ: aliud conſequens: aut omnino nihil ẽ qua talia cõmune aut vix. Reſp. aũt videmus ſpecie differre: ꝛ alias eſſe poſteriores: alias priores. Que enim aberrauerunt: ac prolapſe ſunt neceſſe eſt vt poſteriores ſint integris ꝛ incorruptis. Quomodo autem dicamus

mus

mus eas labi poſtea patebit. Quare eſſe ciuez quoq3 alium atq3 alium neceſſe eſt ſm differẽtiam rerump. Itaq3 ille de quo diximus in populari quidem ſtatu maxime eſt ciuis: in alijs vero ſpeciebus eſſe quidem poteſt: non tamẽ neceſſe eſt: in quibuſdam eniz ciuitatibus nec populus eſt: neq3 concionis vſus: ſed Senatum habẽt ⁊ iudicia: alij alia exercent vt apud Lacedemonios de contractibus cognoſcunt hi qui Ephori nuncupant̃: de cede aũt Senatus: ⁊ forſan alij de alijs ius dicũt. Eodemq3 modo apud Carthaginenſes: de omnib⁹ quidẽ cauſis magiſtrat⁹ qdã cognoſcũt.

Oſtẽdit q̃ hẽ determinatio ciuis nõ eſt cõis in olb⁹ politijs: ⁊ dicit q̃ op3 hoc manifeſtũ eſſe: q̃ in olb⁹ rebus in qb⁹ ſuppoſita differũt ſpẽ: ⁊ vnũ eox eſt p̃m: aliud z͂m: aliõ ꝯſiter ſe habẽs: vel nihil eſt cõe in eis ſicͭ in equocis: vel vix eſt aliqd cõe .i. ſm aliqd modicũ. Politie aũt vt infra dicet̃ differũt ſm ſpẽ3: ⁊ qdã eox ſunt p̃ores ⁊ qdã poſteriores: q2 ille q̃ ſunt vitiate ⁊ trãſgrediunt̃ rectũ ordinez politie ſunt poſteriores nãlr politijs nõ vitiatis: ſicͭ in q̃libet gñe pfectũ eſt nãlr p̃us corrupto: quõ aũt aliq̃ politie trãſgrediunt̃ rectũ ordinẽ ĩfra erit manifeſtũ. Uñ o3 q̃ altera ſit rõ ciuis in diuerſis politijs. Uñ p̃dicta determinatio ciuis maxime ꝯuenit ſtatui populari: in q̃ quilibet d̃ pplo h3 ptãtẽ iudicãdi de aliq̃ ⁊ ꝯcionãdi. In alijs aũt politijs q̃nq3 ꝯtingit q̃ qlibet ciuis h3 hãc ptãtẽ nõ tñ eſt h̃ neceſſe: q2 in qbuſdã nõ eſt pplus habẽs aliq̃ ptãtẽ: neq3 aliqd reputãt ꝯgregationẽ populi: ſed ſolũ alios ſpãliter ꝯuocatos: ⁊ iſti ſoli p ptes iudicãt aliq̃s ſñias: ſicut in lacedemonia ephori iudicãt ſñias ꝯtractuum: alij tñ alias: diuerſi diuerſas. Senes autẽ iudicant cãs homicidiales ⁊ alij p̃ncipat⁹ alios: ⁊ ita ẽt eſt apud carthaginẽſes: q2 oẽs ſñie iudicant̃ p aliquos p̃ncipes: ⁊ ſic populares ciues nõ participãt iudicio. Unde p̃dicta determinatio ciuis in talibus politijs nõ ꝯuenit. Deinde cũ dicit.

Sed recipit correctionem q̃dam diffinitio ciuis quod in alijs rebuſp. non eſt indeterminata illa poteſtas: que in concione decernit ⁊ iudicat: ʒ determinata ſm iuriſditionẽ. Horũ enim aut omnib⁹ aut qbuſdam conceſſum eſt deliberare: ac iudicare vl' de omnib⁹ vel de q̃buſdam. Qui igit̃ ſit ciuis ex his p3. cui enim habilitas eſt participandi ptãtis publice deliberatiue ⁊ iudiciarie: hunc ciuem eſſe dicim⁹ eius ciuitatis. Ciuitatem vero talium multitudinem: que ipſa per ſe ſufficiens ſit vt ſimpliciter dixeri3 ad viuendum.

Corrigit p̃dictã diffinitionẽ ciuis ⁊ dicit: q̃ p̃dicta diffinitio põt dirigi ad hoc q̃ ſit cõmunis: q2 in alijs politijs quã populari ſtatu cõcionator ⁊ p̃tor nõ h3 determinatũ p̃ncipatũ: ſed hec duo ꝑtinent ſolũ ad eos qui habent determinatos p̃ncipatus: q2 quibuſdã horũ aut etiã3 olbus cõuenit iudicare ⁊ ꝯſiliari vel de quibuſdã vel de olbus. Et ex hoc põt eſſe manifeſtũ quid ſit ciuis. Non enim ille qui participat iuditio ⁊ cõcione: ſed ille qui põt ꝯſtitui in p̃ncipatu cõſiliatiuo vel iudicatiuo. Illi .n. qui nõ p̃nt aſſumi ad talia officia in nullo vident̃ p̃ticipare politia: vnde nõ videntur eſſe ciues. Ultimo aũt ex hoc ꝯcludit q̃ ciuitas nihil eſt aliud q̃3 multitudo taliũ qui ſic dicũtur ciues vt per ſe ſufficienter viuere poſſint ſimpliciter. Eſt eniz ciuitas cõmunitas per ſe ſufficiens: vt in primo dictum eſt. Deinde cum dicit.

Conſueuerunt autem eum etiam dicere ciuem qui ex duobus ciuibus ortus ſit ⁊ non ex altero ſolum: ceu ex patre ⁊ matre. Alij vero magis vltra requirunt ceu auos ⁊ proauos ⁊ attauos vel plures. His ita diffinitis ciuilr ⁊ ſuccincte dubitant quidam: tertius ille aut quartus quomodo erit ciuis. Gorgias quide3 leontinus partim dubitans fortaſſe: partim ludens inquit. Quemadmodu3 mortaria ſunt illa que a factoribus mortariorum fiunt: ſic Lariſſeos eſſe qui ab artificibus eorum fiunt. Eſſe nãq3 aliquos Lariſſeorum factores: eſt autem ſimplex: ſi enim participarent adminiſtrationis reip. ſm determinationem iam dictam: eſſent vtiq3 ciues. Etenim neq3 poſſibile eſt congruere diffinitione3 illam primis cõditoribus aut habitatoribus: vt ex patre ⁊ matre ciuibus ſint exorti.

Excludit quãdam determinatione3: q2 quidã diffiniũt ciuem ⁊ dicunt: q̃ quidam ſm conſuetudinem determinant eum eſſe ciuem qui natus eſt ex ambobus parentibus ciuibus ⁊ nõ ex altero ſolum .ſ. patre vel matre. Quidam aute3 amplius requirunt ad hoc q̃ aliquis ſit ciuis .ſ. q̃ deducat̃ eius generatio ad ciues auos vſq3 ad ſcõm gradum vel tertium vel vltra: ⁊ ſi ſic determinet̃ ciuis ciuiliter .i. ſm ꝯſuetudinem quarũdã3 ciuitatũ ⁊ ſuccincte ⁊ ante debitam diſquiſitionẽ conſurgit dubitatio in quomodo iſte tertius vel quartus auus fuit ciuis: ſm eni p̃dictam determinationem nõ poterit dici fuiſſe ciuis niſi ⁊ eius generatio reducatur ad tertium vel quartum aum ciuem: ⁊ ita erit procedere in infinitum. Circa hoc aute3 ponit dictum gorgie ſiculi leontini: qui queda3 verba ſapientia predictas determinationes dixit: ſiue q2 nõ erat certus de veritate: ſiue q2 ironice loquebar. Dixit enim q̃ ſicut mortaria ſunt illa que fiunt ab artificibus mortariorum: ita ⁊ ciues ſunt lariſſei qui ſunt facti: id eſt geniti ab alijs ciuibus lariſſeis qui ſunt factiui ciuiu3 lariſſeorum. Hoc autem dictu3 eſt ſimpliciter ⁊ ſine ratione: q2 ſi aliqui participant politia ſm diffinitione3 predictã a nobis: oportet dicere q̃ ſint ciues etiam ſi nõ ſunt progeniti ex ciuibus: alioquin iſta determinatio quam iſti dant non poteſt adaptari primis qui edificauerunt aut inhabitauerunt ciuitatẽ de quib⁹ ꝯſtat q̃ non fuerũt nati ex ciuibus illius ciuitatis. Unde ſequeretur q̃ non fuerunt ciues ⁊ per conſequens nec alij qui ab eis deriuant̃: quod eſt inconueniens.

Sed forſan de eo magis dubitari poteſt cum facta mutatione recipiunt̃ quidam ad cõmunionem reip. quẽadmodum Athenis fecit Caliſtẽes poſt tyrannorum deiectionem. Complures enim in tribus deſcripſit peregrinos ⁊ ſeruos ⁊ inquilinos: de quibus dubitari põt non qui ciuis: ſed an quid iuſte vel iniuſte. Atqui ⁊ de

eo inſup qs dubitabit: an ſi nō iuſte ciuis ne ci
uis ſit: quaſi idē valeat iniuſtus ⁊ falſus. Sed
cum videamus quoſdam iniuſtē ſe in magi-
ſtratibus gerere: quos tamē magiſtratus eſſe
dicimus: ſed nequaq̄ iuſte: ciuis aūt poteſta-
te quadam diffinitus ſit: naꝫ qui particeps eſt
talis poteſtatis eſt ciuis: vt diximus: pꝫ q̄ hos
quoqꝫ ciues eſſe dicendum eſt. Iuſte aūt vel
iniuſte pertinet ad primam illam queſtionē: in
qua queritur nunquid a ciuitate factum ſit vl̄
non a ciuitate: ceu cum ex paucorum potētia
vel ex tyrannide ad popularē ſtatum ſit mu-
tatio: tunc enim neqꝫ mutuatam pecuniaꝫ ſol
uere quidam volunt quaſi nō ciuitas eam ſu-
ſceperit ſed tyrannus: nec alia huiuſmodi per
multa quaſi reſp. vi ac victoria ↄſtet nō publi
ca vtilitate. Si igit̄ p hūc modum quedam in
populari ſtatu fiūt: eſſe ſimiliter dicēdum eſt
huius ciuitatis acta ⁊ paucoꝝ potētia ⁊ tyrā-
nidis. Videt̄ autē proprius huius queſtionis
locus: quomodo aliqn̄ dicamus ciuitatē eſſe
eandem ⁊ nō eandē: ſed aliaꝫ. Potiſſime igit̄
inueſtigatio dubitationis huius eſt circa locū
⁊ homines: fieri enim pōt vt ſeparet̄ locus ⁊
hoīes ⁊ alios alibi habitare: ſꝫ hec leuis ē dubi
tatio. Naꝫ cū multipliciter dicat̄ ciuitas pfaci
lis eſt hmōi qō: ſil̄r quoqꝫ eoꝝ q eīdē ihabitāt
locū quo ad dōm ſit vnā eſſe ciuitatē. Nō. n.
menib⁹ diffinit̄: liceret. n. Peloponēſum totā
vnis menib⁹ circūdari. Talis fortaſſe eſt Ba
bylon: q̄ capta cū eēt ab hoſtib⁹ ferūt ptē aliq̄ꝫ
ei⁹ ciuitatis tertia die nōdū aliqd ſenſiſſe. Sil̄r
⁊ q̄cunqꝫ alia magis hꝫ circūſcriptionē gētis
q̄ꝫ ciuitatis. Sed huius qōnis alio loco vtilis
erit conſideratio. Nam de magnitudine ciui-
tatis: ⁊ q̄ꝫtam eſſe vtile ſit: ⁊ vtrum vnam vel
plures latere non debet. Lec. II.

¶ Poſtq̄ꝫ determinauit quid ſit ciuis: hic mānifeſtat quaſ
dam dubitationes circa predicta ⁊ determinat eas ⁊ po-
nit q̄ttuor dubitationes ſe inuicē conſequentes. Eſt aūt
prima dubitatio de his qui facta mutatione politie aſſu-
muntur ad communicationem politie ſicut quidam ſa-
piens caliſtenes nomine fecit apud athenas tyrānis cle-
cius. Adiunxit enim ſocietatibus ciuitatis multos extra
neos ⁊ etiam quoſdam ſeruos aduentitios vt multipli-
cato populo diuites non poſſent tyrannice opprimere ip
ſum. Ad hanc autem dubitationem ſoluendam dicit q̄
circa hos dubitatio nō eſt an ſint ciues: quia ex quo ſunt
facti ciues: ciues ſunt: ſed eſt dubitatio vtrum ſint iuſte
vel iniuſte. ¶ Secundaꝫ dubitationem mouet. ibi. (At-
qui ⁊ de eo inſuper ⁊c̄.) Poteſt enim aliquis dubitare:
vtrum ille qui non eſt iuſte ciuis ſit ciuis: ac ſi tantuꝫ va
leat circa hoc iniuſtum quantum falſum. manifeſtum
enim eſt q̄ falſus ciuis non eſt ciuis. Et ad hoc ſoluit q̄
cum aliqui qui principantur iniuſte principes tamen ha
beantur: eadem ratione ⁊ illi qui ſunt iniuſte ciues dicen-
di ſunt ciues: quia ciuis dicitur ex hoc q̄ participat ali-
quo principatu: vt ſupra dictum eſt. ¶ Tertiam dubita
tionem ponit. ibi. (Iuſte autem vel iniuſte ⁊c̄.) Et dicit
q̄ an aliquis ſit iuſte ciuis vel nō iuſte videt̄ eſſe cōiun
ctuꝫ precedenti dubitationi: que in principio huius libri
tertij mota eſt: in tranſmutationibus enim politiarum
circa aliquam ciuitatem dubitari ſolet: quando id quod
fit ſit factū ciuitatis ⁊ quando non: ſicut contingit quan
doqꝫ q̄ politia ciuitatis mutatur de tyrannide: vel potē
tia diuitum in potentiam popularē: ⁊ tunc populus po-
teſtatem politie accipiens inde vult adimplere conuen-
tiones: que ſunt facte vel per tyrannum vel per diuites
prius dominantes: dicunt enim q̄ ſi qua ſunt data tyrā-
no vel diuitibus ciuitatis non accipit ea ciuitas: ⁊ ita eſt
in multis talibus: q2 in qbuſdam politijs illi qui p̄ſidēt
obtinent aliqua ab alijs nō ppter cōem vtilitatem ciui
tatis: ſed ppter ppriū cōmodū. Soluit aūt ad hanc du-
bitationē: q̄ ſi ciuitas maneat eadeꝫ facta trāſmutatōe
politie ſicut eſt factū huius ciuitatis illud qō fit ex popu
lari ſtatu: ita illud qō fit ex paucoꝝ potētia vel tyranni-
de: q2 ſicut tunc habebat in ciuitate ptātem tyrānus vel
diuites: ita etiam in populari ſtatu populus. ¶ Quartaꝫ
dubitationeꝫ ponit. ibi. (Videt̄ aūt ⁊c̄.) Et primo ponit
hanc dubitationem in generali: ⁊ dicit q̄ ppriuſ ſermo
ad ſoluendū tertiam dubitationē eſt qūo oportet ciui-
tatem dicere eandem vel nō eādem. Scdo. ibi. (Potiſſi
me ⁊c̄.) diuidit p̄dictam dubitationem in duas partes:
⁊ dicit q̄ hmōi queſtio in ipſa ſupficie apparet q̄ eſt cir-
ca duo. ſ. circa locū ciuitatis ⁊ circa hoīes inhabitantes
ciuitatem. Contingit eniꝫ qnqꝫ aliter ſeparari hoīes a lo-
co: puta cū oēs ciues expellunt̄ de ciuitate: ⁊ quidā ducū
tur ad vnū locū: ⁊ qdam ad aliū. Poteſt igit̄ eſſe dubita
tio ſi ſuperinducant̄ alij habitatores: vtrum ſit eadē ciui
tas vel nō: ⁊ hec qdem dubitatio minor eſt. i. facilior. Ci-
uitas enim multipliter dicitur. Uno modo ipſe locus ci-
uitatis: ⁊ ſic ciuitas eſt eadeꝫ. Alio modo populus ciuita-
tis: ⁊ ſic ciuitas nō eſt eadem. ¶ Sed tunc remanet alia
dubitatio quam tangit. ibi. (Similiter quoqꝫ ⁊c̄.) Si. n.
ſemper ijdeꝫ homines habitent eundem locum: poteſt
eſſe dubium qn̄ ſit vna ciuitas ⁊ qn̄ nō. Et p̄mo excludit
vnā rōnem vnitatis cum dicit. (Nō enim menibus ⁊c̄.)
Et dicit q̄ nō poteſt dici q̄ hoīes inhabitātes ciuitatem
conſeruent idētitatem ciuitatis ppter muros eoſdem.
Poſſet eni ↄtingere q̄ toti vni regioni puta peloponne-
ſo circunduceret̄ vnus murus ⁊ tn̄ non eſſet eadem ciui
tas: ⁊ ita fuit de babylone vel de quacunqꝫ alia maxima
ciuitate: in qua magis comprehendit̄ vna gens q̄ꝫ vna ci
uitas. Dicitur enim de babylone q̄ quādo fuit capta vſ-
qꝫ ad tertium diem non ſenſit quedam pars ciuitatis p-
pter murorum amplitudinem: ⁊ interponit q̄ de hac du
bitatione. ſ. vtrum expediat eſſe ita magnam ciuitatem:
ↄſiderandum erit alibi. i. in ſeptimo. Pertinet eni ad po
liticum cognoſcere quāta debeat eē magnitudo ciuita-
tis: ⁊ vtrum debeat cōtinere homines vnius gentis vel
plurium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At manētibus eiſdem habitatoribus eodem
loco: vtrū quo ad ſit ideꝫ genus habitantium
eandem eſſe ciuitatem dōm ſit: q̄ꝫuis ſemper
alij intereant: alij oriant̄: vt ⁊ flumia ſolemus
eadē dicere ⁊ fontes eoſdē: q̄ꝫuis ſemp vnda
noua ſuppueniat ac defluat.

¶ Ingrit de alia ratione vnitatis: vtruꝫ. ſ. hominibus re
manentibus in eodem loco ſit dicenda ciuitas eadeꝫ pp

idem

idē genus inhabitantiū:q2.ſ.qdam ſuccedunt qbuſdam q̄uis nō ſint idem hoīes numero ſicut dicimus fontes vel fluuios eſſe eoſdē pp ſucceſſionē aquaꝝ: q̄uis q̄dā effluat ꝛ quedā adueniat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel hoīes dōm ē eoſdē eē pp eadē cām ſꝫ ciuitatē aliam. Nā ſi ciuitas ē ſocietas quedā. ſocietas aūt ciuiū variata reip. gubernāde forma ꝛ alia effecta: neceſſariū vtiq3 videreť ciuitatē quoq3 nō eandē pmanere: vt ꝛ choꝝ aliū eſſe dicimus du3 tragicus eſt q̄ȝ dū comicus. Et ſi idē ſint hoīes eodēq3 itē modo oē3 alia3 ſocietatē ꝛ ꝯpoſitionē: ſi ſpēs alia fiat: ceu harmoniā earūdē vocū aliā eē dicimus ꝛ mō doricā3: modo phrigiā vocitamus. Jd ſi ita ē p3 ꝙ maxime dicēdū eſt eandē ciuitatē ad rēp. reſpicientes. Nomine aūt vocari alio aut eode3 lȝ eiſdē habitantib⁹ eandē vel alijs penitus hominib⁹. Utrū aūt iuſtū ſit reddere pecuniam mutuo ſumptā mutata reip. gubernande ſpecie vel nō iuſtū: alia eſt diſputatio.

¶ Soluēs hāc dubitationē oſtēdit verā rōnē vnitatis ciuitatis: ꝛ dicit ꝙ ꝓpter p̄dictā ſucceſſionē hoīum vni⁹ generis pōt aliqualiter dici eade3 multitudo hoīum: nō tñ pōt dici eadē ciuitas: ſi muteť ordo politie: cū.n.ꝯbicatio ciuiū que politia dr̄ ſit de rōne ciuitatis: manifeſtū eſt ꝙ mutata politia nō remanet eadē ciuitas: ſicut videmus in illis qui dicūt cantiōes in choris ꝙ nō eſt idē chorus. ſi qñq3 ſit comicus.i. dicēs cantiōes comediales d̄ factis infimaꝝ perſonaꝝ. Qñq3 aūt tragicus.i. dicēs tragicas cantiōes de bellis p̄ncipū. Et ita ēt videmus in oīb⁹ alijs que ꝯſiſtunt in q̄dā ꝯpōne vel cōione: ꝙ qñcūq3 alia eſt ſpēs ꝯpōnis nō remāet idētitas: ſicut nō eſt eadē harmonia ſi qñq3 ſit dorica.i. ſeptimi vel octaui toni. Qñq3 aūt phrigia.i. tertij vel q̄rti. Cū igiť oīa talia habeāt hūc modū: māifeſtū eſt ꝙ ciuitas eſt dicēda eadē reſpiciēdo ad ordinē politie: ita ꝙ mutato ordine politie lȝ remāet idē locus ꝛ ydē hoīes nō ē eadē ciuitas: q̄uis māliter ſit eadē3. Pōt aūt ciuitas ſic mutata vocari vel eodē vel altero noīe ſiue ſint ydē ſiue alij: ſed ſi eſt eade3 noīe erit equoce dcīā. Utrū aūt ꝓpter hoc q̄ nō remanet eadem ciuitas facta trāſmutatiōe politie ſit iuſtū: ꝙ cōuentiones p̄oris politie adimpleanť vel non pertinet ad aliā ꝯſiderationem: quod in ſequentibus determinabitur.

De his vo que nūc dicta ſunt ꝯñs eſt videre: vtrū eadē ſit virt⁹ boni viri ꝛ boni ciuis vel nō eadē. Atq ſi hic eſt perquirēdū: pri⁹ de virtute ciuis ſub compēdio videre op3. Ut igiť nauta vnus aliquis eſt coꝝ qui ſunt in cōmuni ſocietate: ita ꝛ ciuē dicimus. Nautarū vo quāq̄ȝ diſſimiles ſint ſm potētiā. nā alter eſt remex: alter gubernator: alter ꝓrā dirigēs: alter altera3 hmōi appellationē habēs. Patet q̄ꝺ expreſſius vniuſcuiuſq3 ſermo ꝓpri⁹ erit illius virtutis. Siłr aūt ꝛ cōis q̄dē ꝯuenit oīb⁹. Salus.n. ꝛ cōſeruatio nauigantiū cōe ē oīum opus. ad hoc.n. vnuſq̄ſq3 eoꝝ intēdit. Sic igiť ꝛ ciuibus: lic3 diſſimiles ſint: opus eſt ꝯſeruatio cōis ſocietatis: ſocietas vo eſt reſp. Quapropter neceſſe eſt virtutē eſſe ciuis ad rēp. ſiqde3 igiť plures ſunt rerump. ſpecies: patet nō eſſe recipiēdū: vt ſtudioſi ciuis vna ſit virtus eaq3 pfecta: at viri boni pfecta eſt virtus. Qꝺ igiť fieri poſſit vt ciuis ſtudioſus non poſſideat virtutē illam per quā dr̄ vir bonus manifeſtū eſt. Quietiā ꝛ alio modo ingrentib⁹ deuenire lȝ ad eande3 rōnem circa optimā rēp. na3 ſi ipoſſibile eſt ex oībus ſtudioſis eſſe ciuitatē: ꝛ oportet ſingulos opus ſuu3 benefacere. Hoc aūt a virtute: ſit vo ipoſſibile ſimiles eē ciues oēs: nequaq̄ȝ vna eſſet virtus ciuis ꝛ viri boni. Nam virtutem ſtudioſi ciuis oībus eē op3: ſic.n. optima foret ciuitas vtiq3. At viri boni virtutē impoſſibile eſt oībus eſſe: niſi neceſſariū ſit in ſtudioſa ciuitate ciues oēs eſſe viros bonos. Preterea cum ex diſſimilibus conſtet ciuitas vt animal ex anima ꝛ corpore: anima vo ipſa ex rōne ꝛ appetitu: ꝛ domus ex viro ꝛ vxore: ꝛ acq̄ſitio ex dño ꝛ ſeruo. Eodē mō ciuitas ex his oībus ac p̄terea ex alijs diſſimilibus ꝯſtat ſpeciebus. Neceſſe eſt non vnam eē ciuiū oīum virtutē: quēadmodū nec choꝝ agentiū ſupremi ꝛ aſſiſtentis. Qꝺ igiť non eadē ſimpliciter ſit ex his patet. Lec. III.

¶ Poſtq̄ȝ phs oñdit q̄d ſit ciuis: hic ingrit de v̄tute ciuis. Et diuidiť in partes duas. Jn p̄ma oñdit ꝙ nō eſt ſimpliter eadē virtus ciuis ꝛ virtus boni viri. Jn ſecūda parte mouet circa hoc quaſdā dubitatōes. ibi (Reſtat ad ꝛc̄.) Circa primū duo facit. Primo oſtendit ꝙ nō eſt eadem ſimpliciter virtus ciuis ꝛ boni viri. Jn ſecunda oſtendit q̄ alicui⁹ ciuis eſt eadē virtus que ꝛ boni viri. ibi. (Sed an ꝛc̄.) Circa primū duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio: quia poſt predicta eſt cōſequens cōſiderare: vtrū debeamus ponere eandem virtute3 boni ciuis ꝛ boni viri vel non: quod eſt querere vtrum ab eode3 dicatur aliquis bonus vir ꝛ bonus ciuis. Nam virtus eſt que bonū facit habentem. Ad hoc aūt ꝙ iſta queſtio debita3 inquiſitionem accipiat oportet p̄mo oſtēdere que ſit virtus ciuis ſub quadā figura ꝛ ſimilitudine. Secundo ibi. (Ut igiť nauta ꝛc̄.) Oſtendit ꝙ nō ſit eadē virtus ciuis ꝛ boni viri tribus rōnibus. Jn quarum prima p̄mittit ſimilitudinē ad oſtendendū que ſit virtus boni ciuis: ꝛ dicit ꝙ ſicut nauta ſignificat aliquid cōmune multis: ita ꝛ ciuis. Qꝛ aūt nauta ſit cōmunis multis manifeſtat. Quia cum multi diſſimiles in potētia.i. arte ꝛ officio dicanť naute: quidam eoꝝ eſt remigator qui mouet nauem remis: quidam gubernator qui dirigit motum nauis gubernaculo: quidā aūt eſt ꝓrarius.i. cuſtos ꝓre que eſt anterior pars nauis: ꝛ alij habēt alia nomina ꝛ alia officia. Manifeſtū eſt aūt ꝙ vnicuiq3 hoꝝ conuenit aliquid ſm ꝓpria3 virtutem ꝛ aliquid ſm cōmunem. Ad propriā eni3 virtutē vniuſcuiuſq3 pertinet: ꝙ habeat diligentem rationem ꝛ curā de ꝓprio officio: ſicut gubernator de gubernatione: ꝛ ſic de alijs. Cōmunis aūt virtus eſt quedā que cōuenit oībus. Omniū enim eoꝝ opus ad hoc tendit vt nauiga-

tio ſit ſalus: ad hoc.n.tendit deſideriuꝫ ⁊ intentio cuiuſli bet naute: ⁊ ad hoc ordinaṫ virtus cōis nautaruꝫ: que eſt virtus naute inquātum eſt nauta. Jta etiam cum ſint diuerſi ciues hñtes diſſimilia officia ⁊ ſtatus diſſimiles in ciuitate opus cōe oīum eſt ſalus cōitatis: que quidē cōitas cōſiſtit in ordine politie. Unde pꝫ ꝙ virtus ciuis inquantū eſt ciuis cōſidereṫ in ordine ad politiam vt.ſ.ille ſit bonus ciuis qui bene operaṫ ad cōſeruationē politie. Sunt aūt plures ſpēs politie vt ifra diceṫ: ⁊ ex ſuperioribus aliqualiter eſt māifeſtum. Ad diuerſas aūt politias ordinanṫ homines bene ſm diuerſas virtutes. Alio eniꝫ mō ꝯſeruaṫ ſtatus popularis: ⁊ alio mō potētia paucoꝝ: aut tyrānis. Unde manifeſtū eſt ꝙ nō eſt virtus pfecta ſm quaꝫ ciuis poſſit ſimplr dici bonus: ſed aliquis dicitur virtuoſus ſm vnā virtutē perfectā.ſ.ſm prudentiaꝫ: ex qua oēs virtutes morales depēdēt. Contingit igiṫ aliquē eſſe bonū ciuē qui tñ nō hꝫ virtutē ſm quā aliqs eſt bonus vir: ⁊ hoc in politijs que ſunt ꝑter optimā politiā. Scḋam rōnem ponit ibi. (Quinetiā ⁊c̄.) Et dicit ꝙ per alium modū poſſumus inquirendo ſiue obijciendo peruenire ad eandē rōnem ⁊ circa optimā politiā.ſ. ꝙ nō ſit eadē virtus boni ciuis ⁊ boni viri: qꝛ impoſſibile eſt quātūcūqꝫ ſit bona politia: ꝙ oēs ciues ſint virtuoſi: ſꝫ tamē opꝫ ꝙ vnuſquiſqꝫ faciat opus ſuum qḋ ad ciuitatē pertinet bene: qḋ quidē fit ſm virtutē ciuis inquātū eſt ciuis. Et ideo dico ꝙ nō poſſunt eſſe oēs ciues ſimiles: vt ideꝫ opus ad oēs ptineat. Et ex hoc ſequiṫ ꝙ nō ſit vna v̓tus ciuis ⁊ boni viri: quā quidē cōſequentiaꝫ ſic manifeſtat. Quia in optima politia opꝫ ꝙ quilibet ciuis habeat v̓tuteꝫ boni ciuis. Per hunc eniꝫ modū ciuitas erit optima: ſed virtutē boni viri impoſſibile eſt ꝙ oēs habeant: quia nō oēs ſunt virtuoſi in vna ciuitate: vt dcm̄ eſt. Tertiaꝫ rōnem ponit ibi. (Preterea cum ⁊c̄.) Et dicit ꝙ omnis ciuitas cōſtat ex diſſimilibꝰ rebꝰ: ſicut animal ꝯſtat ſtatiꝫ ex diſſimilibꝰ.ſ.ex anima ⁊ corpore: ⁊ ſilr anima humana ꝯſtat ex diſſimilibus.ſ. ex vi rōnabili ⁊ appetitiua: et iteꝝ domeſtica ſocietas ꝯſiſtit ex diſſimilibus ſ. ex viro ⁊ muliere: ⁊ acquiſitio etiaꝫ ꝯſtat ex dño ⁊ ſeruo. Ciuitas aūt ꝯſtat ex oībus iſtis diuerſitatibꝰ ⁊ ex multis alijs. Dictū eſt aūt in ꝑmo: ꝙ nō eſt eadē virtus ꝑncipantis ⁊ ſubiecti neqꝫ in aīa neqꝫ ēt in alijs. Unde ⁊ relinquiṫ ꝙ nō ſit vna ⁊ eadē v̓tus oīuꝫ ciuiū. Sicut videmus ꝙ in choro nō eſt eadeꝫ virtus ſupremi.i.illius qui ducit chorum ⁊ aſtantis.i.illius qui aſſiſtit. Manifeſtuꝫ eſt aūt ꝙ vna ⁊ eadē eſt virtus boni viri. Relinquiṫ ergo ꝙ nō ſit eadē virtus boni ciuis ⁊ boni viri. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Sed an erit alicuius eadem virtus ciuis ſtudioſi ⁊ viri boni. Dicimus vtiqꝫ ſtudioſuꝫ in magiſtratu bonum eē atqꝫ prudētē. Ciuilem aūt hominē neceſſarium eſt eē prudentē.

⸿ Oſtendit ꝙ alicuius ciuis eſt eadem virtus que ⁊ boni viri. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitum. Secundo ex hoc ꝯcludit ꝯcluſioneꝫ ꝓbatā in premiſſis.ibi. (Et ſtatim ⁊c̄.) Tertio mouet quādā dubitationem circa ꝑmiſſa ⁊ ſoluit.ibi. (Sꝫ nihilominus ⁊c̄.) Dicit ġ primo: ꝙ forte poterit dici ꝙ alicuius ciuis ad hoc ꝙ ſit bonus requiriṫ eadem virtus que eſt boni viri. Non enim diciṫ aliqs eſſe bonus pṙiceps niſi ſit bonus per virtutes morales ⁊ prudens. Dcm̄ eſt eniꝫ in 6° ethicoꝝ: ꝙ politia
Lec.4ª cap° 6° eſt quedam pars prudentie. Unde oportet politicuꝫ.i.rectorem politie eſſe prudentem: ⁊ per conſequens bonum virum. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Et ſtatim aliam eſſe diſciplinam preſidētis aiunt quidam: vt patet in regum filijs qui ad equeſtrem: bellicamqꝫ diſciplinam in adoleſcentia erudiuntur. Et Euripides inquit: nō mihi ſpecioſa: ſed quoruꝫ ciuitas indiget tāqꝫ ſit preſidentis diſciplina quedam. Si autē eſt eadem virtus regentis boni ac viri boni: ciuis autem eſt ⁊ qui regitur: non eadeꝫ virtus ſimpliciter eſſet ciuis ⁊ viri: ſed tamen cuiuſdam ciuis. Non.n.eadē virtus eſt regētis ⁊ ciuis. Et ob hoc forſan Jaſon inqt grauiter ferre ſi non regnaret: qͣſi neſciret priuatus eſſe.

⸿ Cōcludit ex hoc ꝙ nō ſit eadem virtus boni ciuis ſimpliciter ⁊ boni viri. Et ad hoc ꝓbandum ꝑmo inducit: ꝙ quidā dicunt aliā eſſe diſciplinā principis qua eſt inſtruēdus ad virtutē ⁊ diſciplinā ciuis: vt apparet ex hoc ꝙ filij regum erudiunṫ in equeſtrē ⁊ bellicā diſciplinaꝫ. Unī ⁊ Euripides dixit loquens ex perſona ꝑncipis: nō ad me ptinet ſcire que ſunt ſpecioſa ⁊ alta que.ſ.philoſophi conſiderant: ſed ea quorum opus eſt ad regimen ciuitatis. Et hoc dixit ad ſignificandum qḋ eſt quedam propria diſciplina principis. Ex quo concludit ꝙ ſi eadem ſit diſciplina ⁊ virtus boni principis ⁊ boni viri: non autem omnis ciuis eſt princeps: ſed etiam ſubditi ſunt ciues: ſequiṫ ꝙ nō ſit ſimpliciter eadem virtus ciuis ⁊ viri boni: niſi forte alicuius ciuis illius.ſ.qui poteſt eſſe ꝑnceps. Et hoc ideo: qꝛ nō eſt eadē virtus principis ⁊ ciuis. Propter qḋ Jaſon dixit ꝙ eſuriebat qñ nō tyrānizabat: ac ſi neſciret viuere ſicut ꝑuata ꝑſona. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Sed nihilominus laudandū eſt poſſe imperare ⁊ parere: ac ꝑclari ciuis virtꝰ eſt poſſe ꝑeſſe ⁊ ſubeſſe laudabiliter. Si ergo virtutē boni viri poſuimus ꝑſidentē. Ciuis aūt vtrāqꝫ nō vtiqꝫ forēt ambe ſimiliter laude digne.

⸿ Mouet dubitationeꝫ circa premiſſa. Et circa hoc duo facit. Primo obijcit cōtra premiſſa. Secundo ſoluit.ibi. (Cuꝫ ergo ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ quandoqꝫ laudaṫ ciuis ex hoc: ꝙ poteſt bene pṙincipari ⁊ ſubijci. Si ergo virtus boni viri eſt que eſt virtus boni principis: virtus aūt boni ciuis eſt que ſe habet ad vtrūqꝫ.ſ. ad principandū ⁊ ſubijciendum. Sequitur ꝙ nō ſint ambo ſimiliter laudabilia.ſ.eſſe bonum ciuem ⁊ bonum virum: ſed eſſe bonum ciuem ſit multo melius. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Cum ergo aliquando videaṫ vtraqꝫ: ſꝫ non eadē eū q impat ⁊ euꝫ qui paret addiſcere debere. Ciuē aūt vtraqꝫ ſcire: ⁊ participare ambarū qd ſequaṫ deprehēdere qs pōt. Eſt eniꝫ ꝑſidētia dñatiua: hanc ꝟo in his que neceſſaria vocanṫ ſcire facere nequaqꝫ neceſſariū eſt ei qui ꝑſidet: ſꝫ vti magis: alterū ꝟo ſuile eſt. Dico aūt alterū poſſe exhibere eadē miniſteria: ſuoꝝ aūt ſpēs plures cum ſint miniſteria plura: quoꝝ partē vnā obtinēt manuales. Hi ſunt vt nomē ſignificat qui ex manibꝰ viuunt in qbꝰ ſunt opifices. Quapropter apud quoſdam antiqtus hmōi homines excludebanṫ a reipu. honoribus anqꝫ populus extremus fieret. Hec igitur opificia eorum qui ita ſubſunt

neqꝫ rectorem diſcere oportet: neqꝫ eū qui in repu. verſat: neqꝫ bonū ciuē niſi fortaſſe qñqꝫ ſuipſius priuatim gratia. Non enīꝫ amplius contingeret eſſe alterū dñm: alterū ſeruū: ſed eſt preſidentia quedam: per quaꝫ preeſt ſimilibꝰ genere ⁊ liberis hominibus. Et hanc dicimus eſſe ciuilē preſidentiam quaꝫ eū q preeſt didiciſſe parēdo oportet: ceu prefectū equitū eſſe: cuꝫ ipſe prius ſub alio fuerit: ⁊ exercituꝫ ducere: cuꝫ ipſe prius in exercitu per inferiores militie gradus ductus ſit. Quamobreꝫ recte dicitur neminem bene imperare poſſe qui non ipſe prius ſub imperio fuerit.

¶ Soluit p̄dictā dubitationē. Et p̄mo oſtēdit qūo eſt eadem diſciplina p̄ncipis ⁊ ſubiecti ⁊ qūo nō. Scd̄o oſtendit qūo ſit eadē virtus vtriuſqꝫ. ibi (Sed hoꝝ virtꝰ ⁊c̄.) Circa p̄mū tria facit. Primo ꝓponit qd̄ intēdit: ⁊ dicit ꝙ qꝛ ſicut p̄dictū eſt aliqñ vtrūqꝫ hoꝝ videt̄. ſ. ꝙ nō oporteat eadē diſcere p̄ncipē: ⁊ iterū ꝙ bonꝰ ciuis debet ſcire vtrūqꝫ. ſ. principari ⁊ ſubijci: qūo vtrūqꝫ ſit verū opꝫ ꝯſiderare ex ſequentibus. Scd̄o ibi. (Eſt eni p̄ſidentia ⁊c̄.) ponit vnū modū p̄ncipatus in quo verificat̄ vnum eorūꝫ que dicta ſunt. ſ. ꝙ alia eſt diſciplina p̄ncipis ⁊ ſubditi. Et dicit ꝙ eſt quidā p̄ncipatus dn̄atiuꝰ: in quo p̄nceps eſt dn̄s ſubditoꝝ: ⁊ talem p̄ncipē non opꝫ ꝙ ſciat facere ea que pertinēt ad miniſteria neceſſaria vite: ſed magis ꝙ ſciat vti eis: alteruꝫ aūt. ſ. poſſe ſeruire in his que pertinent ad actiōes miniſteroꝝ nō videt̄ eſſe p̄ncipatiuum vel dn̄atiuū: ſed magis ſeruile. Sunt aūt diuerſe ſpēs ſeruoꝝ ſꝫ diuerſas operatōes miniſtrantiū: inter quos vnā partem tenēt illi qui manibus opant̄: ſicut artifices coquinarij ⁊ ſimiles. Iſti aūt viuunt de operibꝰ manuū: ſicut ex nōie coꝝ ſignificat̄. Et inter tales cōputant̄ viles artifices. i. qui ope ſue artis maculāt corpus: vt in p̄mo dictū eſt. Et qꝛ opatōes hoꝝ artificū non ſunt p̄ncipatiue: ſꝫ magis ſeruiles. Ideo antiquus apud quoſdā artifices nō habebāt aliquā partē in p̄ncipatu ciuitatis: ⁊ hoc dico antēq̄ fuiſſet populus extremus. i. anq̄ infimi de populo acciperēt p̄tātem in ciuitatibꝰ. Sic igit̄ pꝫ ꝙ hꝫ opa ſubditoꝝ nō opꝫ addiſcere neqꝫ bonū politicū. i. gubernatorē ciuitatis: neqꝫ etiā bonū ciuē: niſi qñqꝫ ꝓpter aliq̄ vtilitatē ad ſeipm̄ nō ꝙ in hoc ſeruiat alijs: qꝛ iā nō eſſet diſtō inter dn̄m ⁊ ſuū. Sed hꝫ ſuilia opa dn̄i exercerēt. Tertio ibi. (Sed eſt p̄ſidētia ⁊c̄.) ponit aliū p̄ncipatum in quo alia pars verificat̄. ſ. ꝙ eadē dꝫ addiſcere ⁊ princeps ⁊ ſubditus. Et dicit ꝙ eſt qdā p̄ncipatus ſm̄ quem aliqs p̄ncipat̄ nō ſicut dn̄s ſuis: ſꝫ ſicut liberis: ⁊ ſibi eq̄libus: ⁊ hic eſt ciuilis p̄ncipatus: ſm̄ quē in ciuitatibꝰ nūc hi: nūc alij aſſumunt̄ ad p̄ncipandū: ⁊ hꝫ p̄ncipē opꝫ ſubiectū addiſcere q̄liter dꝫ p̄ncipari: ſicut p̄ncipari equalibus addiſcit aliqs per hoc ꝙ inter eqtes ſubiectus fuit: ⁊ eē dux exercitꝰ addiſcit aliqs ꝑ hoc ꝙ fuit ſub duce exercitus. Et qui alicui particulari ordini p̄ſuit: puta vni centurie vel vni cohorti: ⁊ qui inſidias diſpoſuit ad mādatuꝫ ducis: magnū. n. p̄ncipatū exercere addiſcit hō ⁊ per ſubiectionē: ⁊ per exercitiū in minoribꝰ officijs: ⁊ ꝓpter hoc bene dr̄ in ꝓuerbio: ꝙ nō pōt bene principari qui nō fuit ſub principe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed hoꝝ diuerſa eſt virtus: ⁊ oportet bonum ciueꝫ ſcire ac poſſe preeſſe ⁊ ſubeſſe. Et hec eſt virtꝰ ciuis ſcire recte ſe habere in vtraq̄ parte: ⁊ boni viri i vtraqꝫ: quāq̄ alia ē ſpecies eiꝰ prudentie ⁊ iuſtitie que preeſt. nā ciuis qui ſubeſt ac liber ſit non vna profecto virtus eēt: vtputa iuſtitia alias ſpēs haberet cū p̄eſt: alias cū ſubeſt. Quēadmodū viri ⁊ mulieris alia tēperātia ⁊ fortitudo. Nā videret̄ vtiqꝫ timidus eē vir ſi ita fortis eēt vt femina fortis: ⁊ mulier inhoneſta videret̄ ſi ſic honeſta foret vt vir honeſtus. Adminiſtratio quoqꝫ domus alia mulieris: alia viri. Nam viri eſt acquirere: mulieris ſeruare. Prudentia v̄o ꝓpria virtus eſt p̄ſidētis. Nā cetere qdē virtutes vident̄ cōes tam eoꝝ qui p̄ſunt q̄ eoꝝ qui ſubſunt. At prudētia non eſt virtus eius qui ſubeſt: ſed opinio vera. Qui enim ſubeſt vt is q fiſtulam facit: q v̄o p̄eſt vt is qui vtit̄ fiſtula. Utrū igit̄ eadē ſit virtꝰ viri boni ⁊ ciuis ſtudioſi vl̄ alia: ⁊ qūo eadē: ⁊ qūo alia ex his pꝫ.

¶ Oſtēdit qūo ſit eadē virtus vel diuerſa p̄ncipis ⁊ alioruꝫ. Et dicit ꝙ etiā in hoc principatu eſt altera virtus principis ⁊ ſubiecti: ſed tn̄ opꝫ ꝙ ille qui eſt ſimpliciter bonꝰ ciuis ſciat ⁊ p̄ncipari ⁊ ſubijci principatu. ſ. nō dominatiuo qui eſt ſeruoꝝ: ſed politico qui eſt liberoꝝ. Et hec eſt v̄tus ciuis vt ad vtrūqꝫ bene ſe habeat: ⁊ ſimpliciter boni viri ſunt ambo. ſ. ⁊ bene pricipari ⁊ bene ſubijci. Et ſic boni ciuis inquantum eſt potens principari eſt eadē virtus que ⁊ boni viri: ſed inquātuꝫ eſt ſubiectus eſt alia virtus principis ⁊ boni viri a virtute boni ciuis: puta altera ſpecies eſt temperantie ⁊ iuſtitie principis: ⁊ temperātie ⁊ iuſtitie ſubditoꝝ. Subiectus enim qui eſt liber ⁊ bonꝰ non habet vnam tm̄ virtutē: puta iuſtitiaꝫ. Sed iuſtitia ciuis habet duas ſpecies ſm̄ vnam: quarū pōt bene principari ⁊ ſm̄ aliam bene ſubijci: ⁊ ita etiaꝫ de alijs virtutibus. Et manifeſtat hoc per exemplū. Qꝛ alia eſt tēperātia ⁊ fortitudo viri ⁊ mulieris: qꝛ vir reputabit̄ timidus ſi nō ſit magis fortis q̄ fortis mulier: ⁊ mulier quam decet taciturnitas reputabitur loquax ſi ſit facunda: ſicut bonus vir. Et hoc ideo: quia etiam in diſpenſatione domus aliud pertinet ad virum: aliud ad mulierem. Ad virum enim pertinet acquirere diuitias: ad mulierem aūt conſeruare. Et ſic etiam ſe habet in ciuitate circa principem ⁊ ſubiectum. Nam proprie virtus principis eſt prudētia: que eſt regitiua ⁊ gubernatiua. Alie vero virtutes morales: quarū ratio conſiſtit in gubernari ⁊ ſubijci ſm̄ conſtitutiones ⁊ ſubditorum ⁊ principum: ſed tamen aliquid prudentie participant ſubditi vt. ſ. habeant opinionem veram de agendis per quam poſſint ſeipſos gubernare in proprijs actibus ſm̄ gubernationem principis. Et ponit exempluꝫ de illo: qui facit fiſtulas qui ſe habet ad fiſtulatorē qui vtitur fiſtulis: ſicut ſubiectus ad principem: operatur enim recte faciendo fiſtulas ſi habeat opinionem regulatam ſm̄ mandatum fiſtulatoris: ⁊ ita eſt in ciuitate de ſubiecto ⁊ principe. Loquitur auteꝫ hic de virtute ſubditi non inquantum eſt bonus vir qui ſic indiget habere prudentiam: ſed loquitur de eo inquantum eſt bonus ſubditus: ad hoc enim non requiritur niſi ꝙ habeat opinionem veram de his que ei mandantur. Ultimo autem epilogando concludit manifeſtum eſſe ex premiſſis: an ſit eadem vel altera virtus boni viri ⁊ boni ciuis: et iterum quomodo ſit eadem et qūo al/

tera: quia eſt eadem inquantū pōt bene principari: alia autem inquantum poteſt bene ſubijci.

Reſtat adhuc vna dubitatio circa ciuem. Utrum re vera ciuis ſit is ſolum: cui participatio eſt publice poteſtatis: vel opifices etiam ac mercenarij ſint ciues nūcupandi. Nam ſi ponamus hos quoqȝ eſſe ciues qui magiſtratuū ſint expertes: nequaꝗ̄ poſſibile eſt vniuſcuiuſqȝ ciuis talem eſſe virtutem: ſi ꝟo nullus horū eſt ciuis. In qua parte ſunt huiuſmodi homines reponendi: neqȝ enim in eorum miniſtrorum loco: qui nobiſcum habitant: neqȝ rurſus vt peregrini: vel ſm̄ hanc rationē nihil dicemus euenire abſurdum: neqȝ enim ſerui ſupradictorum quicꝗ̄: neqȝ liberi. Illud autem verū qđ non omnes illi dicendi ſunt ciues ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt: cum neqȝ pueri ita ciues ſunt vt viri. Sed hi quidē ſimpliciter: hi ꝟo ex ſuppoſitione: ciues .n. ſunt: ſed imꝑfecti. Uetuſtis qdē tēporib⁹ apud quoſdā opifices erāt ſui aut ꝑegrini. Lec. IIII.

¶ Poſtꝗ̄ phs oſtendit que ſit virtus ciuis: ⁊ vtrum ſit eadem cū virtute boni viri: hic mouet quandam dubitationē circa ꝑdeterminata: ⁊ circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationē. Secūdo ſoluit eā. ibi (Quapropter ⁊c.) Tertio ſolutionē manifeſtat. ibi (Patebit aūt ⁊c.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ circa ciuem adhuc remanet quedā dubitatio: vtrum .ſ. ille ſolus ſit ciuis qui pōt cōmunicare in ꝑncipatu ciuitatis: an etiā viles artifices ſint ponendi ciues quos nō cōtingit cōmunicare in principatu: et obijcit ad vtrāqȝ partem: qꝛ ſi mercenarij dicant̄ ciues: ad quos nihil pertinet de ciuitatib⁹: ſequet̄ ꝙ virtus quā diximus eſſe boni ciuis: vt .ſ. poſſit bene ꝑncipari ⁊ ſubijci nō pertineat ad oēm ciuem: qꝛ iſte ciuis ponit̄ qui tamen nō pōt ꝑncipari. ſ. vt dicat̄ ꝙ nullus talium ſit ciuis: remanebit dubiū: in quo genere ſint ponēdi mercenarij. Nō eniȝ poteſt dici ꝙ ſint aduene quaſi aliūde veniētes ad habitandum in ciuitate: neqȝ ꝙ ſint peregrini: ſicut viatores qui ꝓpter aliqđ negociū ad ciuitatē veniūt nō cauſa manendi. Huiuſmodi enim artifices ⁊ manſionē in ciuitate habent: ⁊ in ciuitate ſunt nati nō aduenientes aliunde. Soluit ꝑdictam dubitationē: ⁊ dicit ꝙ ꝓpter hanc vltimam rōnem dubitat̄ in qua parte ponēdi ſunt artifices ſi non ciues ſunt nō ſequit̄ aliqđ incōueniēs. Iſti eniȝ ſunt qui nō ſunt ciues: ⁊ tñ nō ſunt aduene neqȝ peregrini: ſicut pȝ de ſeruis ⁊ libertinis: qui ſunt ex ſeruitute libertati reſtituti. Uerū eſt eni ꝙ nō oēs ſunt ciues qui ſunt neceſſarij ad cōplementū ciuitatis: ſine qbus ciuitas eſſe nō pōt: qꝛ nō ſolū de ſeruis: ſed etiā de pueris videmus ꝙ nō ſunt ita perfecti ciues ſicut ⁊ viri. Uiri eniȝ ſunt ſimplr̄ ciues quaſi potētes operari ea que ſunt ciuiū: ſed pueri ſunt ciues ex ſuppōne .i. cū aliqua determinatiōe diminuente. Sūt eniȝ ciues imꝑfecti ⁊ ſicut ſerui ⁊ pueri ſunt qdē aliqualiter ciues: ſed nō perfecte: ita etiā eſt ⁊ de artificib⁹. Unde in antiquis temporibus viles artifices ⁊ etiā peregrini apud quaſdā ciuitates erāt ſerui: ſic etiā ⁊ modo multi ſunt tales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter etiam nunc pleriqȝ tales ſunt. optima qdē ciuitas nūꝗ̄ opificē faciat ciuē. Qđ ſi hi ciues: ciuis aūt virt⁹ eſt: quā diximus: dicendū eſt non cuiuſqȝ ciuis: neqȝ liberi modo: ſed eoꝝ q a miniſterijs neceſſarijs ſunt alieni: neceſſaria ꝟo q vni miniſtrat ſeruus eſt: q aūt publice: viles ⁊ ſordidi.

¶ Manifeſtat predictā ſolutionē: qꝛ etiā in ciuitate optime diſpoſita non pñt eſſe opifices ciues: ⁊ ſi dicat̄ ꝙ opifex eſt ciuis aliquo modo: tūc dicendū eſt ꝙ virtus ciuis quā determinauimus vt .ſ. poſſit bene ꝑncipari ⁊ ſubijci nō eſt ciuis: lȝ ciuis ſit quocūqȝ dicat̄: ſȝ opȝ ad hoc ꝙ ad eos ꝑtineat hȯ virtus ꝙ nō ſolū ſint liberi: ſȝ etiā ſint dimiſſi .i. abſoluti ab opibus necarijs vite. Illi .n. q ſunt deputati talib⁹ neceſſarijs opib⁹: ſiquidē in his miniſtrent vni tm̄: hoc eſt ꝓprie ſeruoꝝ: cōſueuerunt .n. ſerui hȯ miniſteria exhibere dominis ſuis. Si autē hec miniſteria exhibeant cōmuniter quibuſcūqȝ hec pertinet ad mercenarios ⁊ ſordidas perſonas: que ſeruiūt quibuſcūqȝ ꝓ pecunia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patebit autem hoc paulo adhuc cōſiderantib⁹: quemadmodū in his res ſe habeat. Hoc enim qđ diximus id oſtendit: cum eniȝ plures ſint rerump. ſpecies. Plures quoqȝ ſpecies ciuium neceſſe eſt ſint. Ac maxime eorum ciuium qui ſubſunt: itaqȝ in quadam repu. opifices ⁊ ſordidi ciues erunt. In quibuſdam ꝟo impoſſibile eſt vt ciues ſint: puta in optimatū gubernatiōe: ſiqua illa eſt: in qua ſm̄ virtutē dantur honores ⁊ ſm̄ dignitatem: neqȝ enim virtutem exercere poteſt qui vilibus opificijs occupatus eſt. In paucorum quoqȝ gubernatione tenues homines ad rempublicam non recipiuntur: ex magno eniȝ cenſu ad honores reipublice peruenit̄. Artifices tamen ad hanc ſpeciē peruenire poſſunt ⁊ ſi ſordidi ſint: qm̄ plerūqȝ diuitijs abūdant. Apud Thebanos lex fuit vt nemo habilis eēt ad honores reipublice ſuſcipiendos niſi decē annis a mercatura deſtitiſſet. In multis autem rebus publicis attrahunt̄ ad ciuitatē etiā peregrini. Eſt etiā lex in quibuſdam ciuitatibus vt ſatis ſit ex matre ciue eſſe genitum: ⁊ ſpurios quedam recipiunt: atqui propter defectum legitimorū ciuiū tales faciunt ciues: paucitate enim homiñū inducti his vtuntur legib⁹: ꝙ ſi abundent multitudine paulatim excludunt primo libertini generis homines: deinde eos qui ex matre ſolūmodo ciues ſint: nec niſi ex vtroqȝ parente natos ciues pro ciuib⁹ habent. Quod igit̄ plures ſint ſpecies ciuis ex his patet.

¶ Maīfeſtat ꝓpoſitā ſolōnē. Et circa hoc facit tria. Primo oñdit quō aliqs diuerſimode in diuerſis polītijs ē ciuis. Scdo oñdit ꝙ maxie ciuis eſt in ꝗlibet politia q pōt participare ꝑncipatu. ibi (Ac maxie eoꝝ ciuiū q ſubſunt ⁊c.) Tertio epilogādo colligit ea: que dicta ſunt de vtute ciuis. Dicit

nis. Dicit ergo p̄mo: q̄ manifeſtum erit quomodo ſe habeat veritas circa p̄miſſa ex paruis cōſideratione eorum que ſequunt̄. Si enim aliquis perfecte videat id qđ dicetur fiet ei euidens qđ dictum eſt: cū enim ſint plures politie ſpecie differētes: ⁊ ciuis dicat̄ in ordine ad politiam vt dictū eſt: neceſſe eſt etiā q̄ ciuis habeat plures ſpēs: ⁊ maxime iſta differētia attendit̄ quantū ad ciues ſubditos qui in diuerſis polit͞ijs diuerſimode ſe habēt ad principatum: illi aūt qui p̄ſident in qualibet politia principātur. Vñ ꝓpter diuerſitatem politiarum: ⁊ per cōſequens ciuiū neceſſe eſt q̄ in aliqua politia .ſ. in populari ſtatu in qua quærit̄ ſolum libertas mercenarij ſint ciues: poterūt enim ad p̄ncipatū ꝓmoueri cum ſint liberi: ſed in aliquibus polit͞ijs eſt hoc impoſſibile: ſicut maxime ꝯtingit in optimatum ſtatu in quo dant̄ honores dignis ſm̄ eorū virtutē illi: qui viuunt vita mercenaria nō poſſunt ciuitati exhibere in ſuo regimine ea que pertinēt ad virtutē: quia nō ſunt in talibus exercitati: ſed in ſtatu paucorum mercenarij quidē non poſſunt eſſe ciues: q̄ꝛ in hꝯ polit͞ijs aſſumunt̄ aliqui ad p̄ncipatus ꝓpter diuturnos honores ꝑcedentes ⁊ diuitias. Unde de facili pōt ꝯtingere q̄ mercenarij ad honores aſſumant̄: qui vix per totā vitam ſuā tantū poſſunt cōgregare. vnde diuites fiant. Sed artifices in talibus polit͞ijs poſſunt eē ciues ⁊ principes: q̄ꝛ multi artifices cito ditant̄: ⁊ ita poſſunt ꝓpter diuitias in ſtatu paucoꝝ aſſumi ad p̄ncipatus cū per aliqđ tempus ab artific͞ijs ſe abſtinentes poſtq̄ fuerint ditati honorabilē duxerunt vitam. Unde apud thebas erat ſtatutū: q̄ ille qui abſtinuiſſet a foro venaliū rerum decē annis poſſet participare virtute .ſ. p̄ncipatiua. Sed quāuis peregrini: aduene ⁊ abiecte perſone nō poſſunt eſſe ciues quaſi potentes principari in ciuitatibus bene inſtitutis: tñ in multis polit͞ijs .ſ. popularibus reſtringitur lex de peregrinis: aduenis vt nō ſint ciues: q̄ꝛ in quibuſdā ciuitatibus ille q̄ eſt natus ex matre ciue reputat̄ ciuis: lꝫ pene ſit aduena vel peregrinus. Et ita etiā eſt lex de ſpurijs apud multos: vt .ſ. ſint ciues: ſed hoc faciunt propter indigentiā bonorum ciuium: ⁊ propter paucitatem hominum habentes defectū cure: in qua conſiſtit poteſtas ſtatus popularis vtuntur talibus legibus vt primo eligant eos in ciues qui ſunt nati ex ſeruo vel ex ſerua: dūmodo alter parentum ſit liber: deinde creſcēte multitudine excludūt oēs filios ſeruorum: ſed reputant ciues eos qui ſunt nati ex mulieribus ciuibus: quāuis patres ſint aduene: tandem autem dirigantur ad hoc q̄ iudicant ciues illos qui ſunt nati ex ambabus liberis ⁊ ciuibus. Sic igitur manifeſtū eſt q̄ ſunt diuerſe ſpecies ciuium ſm̄ diuerſitatem politiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q̄ maxime dicit̄ ciuis ille qui habilis ſit ad honores ſuſcipiendos: vt Homerus inq̄t: ſed vbi id occultum eſt ex deceptione habitatorum tanquā inhonoratum quendam reptitium repellunt vt inquilinus: eſt enim ⁊ aduena qui honores capere non poteſt.

¶ Oſtendit quid ſit maxime ciuis: ⁊ dicit q̄ maxime ille dicitur ciuis in qualibꝫ politia qui participat honoribus ciuitatis. Vñ Homerus dixit poetice de quodam q̄ poſt alios reſurrexit .ſ. puta ad loquendum: ſicut quidam inhonoratus .i. ſicut quidam aduena qui non erat ciuis. Sed iſta ratio ciuis occultatur: decipiunt̄ enim ex eo q̄ ſimul habitant: exiſtimātes ꝓpterea omnes qui in ciuitate cohabitant ciues eſſe. Sed hoc nō eſt conueniens: quia ille qui non participat honoribus ciuitatis eſt ſicut aduena in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum igitur alia an eadē virtus ſit per quā eſt vir bonus ⁊ ciuis ſtudioſus patet ex ſupradictis q̄ cuiuſdam ciuitatis idem: cuiuſdā ꝟo alius: ⁊ ille non omnis: ſed qui preeſt reipu. ⁊ poteſtatem habet: aut ſolus: aut cum alijs gubernationem exercens.

¶ Colligit epilogādo q̄ dixerat: ⁊ dicit q̄ circa hāc q̄ōnē qua q̄rebat̄ vtrū ſit eadē v̄tus boni viri ⁊ ſtudioſi ciuis oñſuz eſt: q̄ in aliq̄ ciuitate .ſ. optimatū idē eſt bonꝰ vir ⁊ bonꝰ ciuis: in qua p̄ncipatus dant̄ ſm̄ v̄tutē q̄ eſt boni viri. in aliqbꝰ aūt alius eſt bonꝰ vir ⁊ alius bonus ciuis .ſ. in corruptis polit͞ijs in q̄bus p̄ncipatus dant̄ nō ſm̄ v̄tutē. Et ille q̄ eſt idē cū bono viro non eſt q̄cūq̄ ciuis: ſꝫ ille q̄ eſt ciuilis .i. rector ciuitatis ⁊ dñs vel potēs eē dñs eoꝝ: q̄ ꝑtinent ad curā cōitatis vel ſolus vel ēt cū alijs. Dem̄ .n. eſt .ſ. q̄ eadē eſt v̄tus p̄ncipis ⁊ boni viri. Vñ ſi ciuis accipiat̄ q̄ eſt p̄nceps vel q̄ pōt eē: eadē eſt v̄tus eiꝰ ⁊ boni viri. Si aūt accipit̄ ciuis .ſ. impꝑfectꝰ q̄ nō pōt eē p̄nceps nō erit eadē v̄tus boni ciuis ⁊ boni viri: vt ex p̄dictis pꝫ.

His ita determinatis: videndum iā eſt: vtrū vna ſit reſpu. an plures: ⁊ ſi plures que ⁊ quot ⁊ quenā differentie earum ſint. Lec. V.

¶ Poſtq̄ ph̄s determinauit de ciue: ex cuiꝰ notitia cognoſci pōt q̄d ſit ciuitas: hic ꝯñter itendit diſtīguere politiā ī ſuas ſpēs: ⁊ diuidit̄ in ꝑtes tres. In p̄ͦ diſtinguit politias. In 2ͦ oñdit q̄d ſit iuſtū in vnaquaq̄ politia. ibi (Sumēdū eſt ⁊c.) 3ͦ oñdit q̄ politiaꝝ ſit potior. ibi (Dēt aūt ⁊c.) Circa p̄ᵐ tria facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Scđo oñdit q̄d ſit politia. ibi (Eſt aūt reſp. ⁊c.) Tertio diuidit politias ibi (Supponendū eſt ⁊c.) Dicit ergo p̄mo: q̄ determinatis p̄dictis reſtat cōſiderare vtrum ſit vna politia tm̄ vel plures: ⁊ ſi ſunt plures quot ⁊ que omnes ſint ⁊ quō adinuicem differant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem reſpu. ordinatio ciuitatis ⁊ circa magiſtratus alios: ⁊ maxime circa id: qđ ſummam in ciuitate habeat auctoritatē: ⁊ ſit principaliſſimum. Principaliſſimum autē eſt id quod vbiq̄ gubernat ⁊ regit ciuitatem: ceu in populari quidem populus: an paucoꝝ ꝟo potentia pauci. Diximus aūt ⁊ remp. aliam eſſe ab iſtis: eodēq̄ modo dicemus de alijs.

¶ Oñdit q̄d ſit reſpu. ⁊ dicit q̄ reſp. nihil eſt aliud q̄ ordinatio ciuitatis q̄tū ad oēs p̄ncipatus q̄ ſunt in ciuitate: ſꝫ ꝑcipue q̄tū ad maximū p̄ncipatū q̄ dñat̄ oībus alijs p̄ncipatibꝰ. Et hoc iō: q̄ꝛ īpoſitio ordinis in ciuitate tota cōſiſtit in eo q̄ dñat̄ ciuitati: ⁊ talis impoſitio ordinis eſt ipſa reſp. Vñ ꝑcipue reſp. ꝯſiſtit in ordine ſummi p̄ncipatus ſm̄ cuiꝰ diuerſitatē reſpu. diuerſificant̄: ſicut in ſtatu populari dñatur populus: in ſtatu paucoꝝ pauci diuites: et ex hoc eſt diuerſitas haꝝ politiaꝝ. Et eodē mō dicendū eſt de alijs polit͞ijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Supponendum eſt primo cuius gratia ciuitas ſit conſtituta: ⁊ quot ſint gubernādi ſpēs circa hominem ⁊ circa vite ſocietatem.

¶ Diſtinguit politias. Et p̄mo dicit quō diſtinguātur recte politie ab iniuſtis. Scđo quō diſtinguantur vere politie in ſeipſis. ibi (His determinatis ⁊c.) Circa primum

tria facit. Primo oſtendit ad quid ſit ciuitas ordinata. Secũdo oſtẽdit quõ diſtinguunť principatus adinuicẽ. Tertio ↄcludit differentiã rectarũ politiaꝝ ⁊ iniquarũ. ibi.(Conſtat igiť ⁊c̃.)Circa p̃mũ duo facit. Primo dicit de quo eſt intẽtio. Secũdo incipit exequi propoſitũ.ibi.(In ſuperioribus ⁊c̃.)Dicit ergo primo: ꝙ cum oporteat diſtinguere politias adinuicẽ: oportet primo duo premittere: quoꝝ primũ eſt ꝓpter quid ciuitas ſit inſtituta. Secundũ eſt ꝙ ſicut differẽtie principatuũ qui ſunt circa homĩes ita ⁊ circa omnia que veniunt in cõmunionẽ vite. Ex his enim duobus poterit accipi differentia iuſte ⁊ iniuſte politie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In ſuperioribus libris: vbi de gubernatiõe rei domeſtice ac de domino ⁊ ſeruo determinauimus: dcm̃ eſt natura hominem eſſe ciuile animal: ex quo fit: vt ſi etiã nihil indigeãt mutuo auxilio: nihilominus affectent vite ſocietatem. Quinetiam ⁊ cõmunis vtilitas conſtgit eos inquantũ confert ſingulis partem bene viuendi. Maxime igiť hic eſt finis ⁊ publice oĩbus ⁊ priuatim. Congregant̃ etiam ipſius vite gratia: forſan quidem ineſt ſibi aliqua particula honeſti: ⁊ continet ciuilem ſocietatẽ etiã viuendi gratia ſolũ: ſi nõ moleſtie in vita exuperẽt. Patet aũt ꝙ tollerant homines multa aſpera propter viuẽdi cupiditatẽ vt exiſtẽte in eo quadam nãli dulcedine.

¶ Oſtẽdit quid ſit finis ciuitatis vel politie: ⁊ dicit ꝙ dictũ eſt in pˀmo libro: in quo determinatũ eſt de iconomica ⁊ dominica: ꝙ hõ nãliter eſt anĩal ciuile: ⁊ ideo hoĩes appetũt adinuicẽ viuere ⁊ nõ eſſe ſolitarij: etiã ſi in nullo vnus alio indigeret ad hoc ꝙ ducerẽt vitã ciuilẽ: ſʒ tamẽ magna vtilitas eſt cõis in cõmunione vite ſocialis: ⁊ hoc quãtũ ad duo. Pˀmo quidẽ q̃ntũ ad bene viuere: ad qd̃ vnuſq̄ſqʒ affert ſuã partẽ: ſicut videmus in qualibʒ communitate ꝙ vnus ſeruit cõmunitati de vno officio: alius de alio: ⁊ ſic oẽs cõmuniter bñ viuũt. Hoc igiť.ſ.bene viuere maxime eſt finis ciuitatis vel politie: et cõmuniter quãtũ ad oẽs: ⁊ ſigillatĩ quãtũ ad vnũquẽqʒ. Scd̃o vtilis eſt vita cõmunis etiã ꝓpter ipm̃ viuere: dum vnus in cõmunitate vite exiſtẽtiũ alij ſubuenit ad ſuſtentationẽ vite ⁊ pericula mortis: ⁊ ꝓpter hoc hoĩes adinuicẽ cõueniunt ⁊ ↄſeruant politicã cõmunionem. Quia etiã ipm̃ viuere ſcḋm ſe ↄſideratũ abſqʒ alijs que faciunt ad bene viuendũ eſt quiddã bonũ ⁊ diligibile: niſi forte homo in vita ſua patiať aliqua valde grauia ⁊ crudelia. Et hoc pʒ ex hoc ꝙ hoĩes etiã ſi multa mala ſuſtineãt: tñ pſeuerant in affectu viuendi quadã nãli dulcedine illecti ad deſiderium vite: ac ſi ipſa vita habeat in ſe quoddam ſolatium ⁊ dulcedinem naturalem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ⁊ modos imperij facile eſt diuidere: cũ ſepe ſit de his a nobis in externis ſermonibus determinatũ. Dominatio enim lʒ re vera vtilis exiſtat natura ſeruo ⁊ natura dño. Nihilominꝰ imperat pro dñi vtilitate: pro vtilitate aũt ſerui contingẽter. Neqʒ.n.fieri põt vt ſeruo deficiẽte ſeruet̃ dñatio: filioꝝ vo imperiũ ⁊ vxoris ⁊ domus totiꝰ: quã vocamus rei familiaris gubernatiõe: aut gratia eſt eoꝝ: q gubernant̃: aut gratia alicuiꝰ qd̃ ſit vtriſqʒ commune. Gratia eoꝝ qui gubernant̃: vt videmꝰ ⁊ alias artes: ceu medicinã ⁊ gymnaſticã illoꝝ: qbꝰ imperať: vtilitatẽ querere: ↄtingenter tñ ⁊ eoꝝ q pˀcipiũt eſſe põt. Nihil quippe vetat magiſtrũ ipm̃ gymnaſij eẽ vnũ eoꝝ q exercent̃: quẽadmodũ gubernator ſemper eſt vnꝰ ex his qui ſunt in naui. Magiſter igiť gymnaſij ⁊ gubernator conſiderant ſemꝑ eoꝝ vtilitatẽ: quos gubernant: ſʒ quãdo hoꝝ vnus ipſe eſt: per accidens ipſe quoqʒ ſuſcipit vtilitatẽ: hic quidem nauta: hic autem vnus eorũ: qui in gymnaſio exercentur.

¶ Diſtinguit ſpecies principatus. Et pˀmo in iconomicis. Scd̃o in politicis.ibi(Quapropter ciuilia ⁊c̃.)Dicit ḡ ꝙ facile eſt diſtiguere modos pˀncipatus qui dicunt̃: qꝛ a ſe etiã facta eſt mentio in externis ſermonibus preter pˀncipalem intentionẽ de ipſis: ſicut in 8ᵒ. ethicoꝝ: ⁊ ſupra ẽt in 2ᵒ. Eſt aũt in domeſticis duplex pˀncipatus. Unus quidem eſt domini ad ſeruos qui vocať dñatio: ⁊ q̃uis idem ſit ſcḋm rei veritatẽ vtile ei qui eſt nãliter ſeruus: ⁊ ei q eſt nãliter dñs: vt.ſ.iſte ab illo regať: tamen dñs principať ſeruo ad vtilitatẽ dñi: nõ aũt ad vtilitatem ſerui: niſi forte per accidens: inquantum.ſ.corrupto ſeruo ceſſat dñium. Alius aũt eſt principatꝰ ad liberos: ſicut ad filios ⁊ vxorem ⁊ totam familiã qui vocať principatus iconomicus in quo quidẽ principatu intendiť vtilitas ſubditorũ: vel etiam cõis vtrorũqʒ: per ſe quidẽ ⁊ pˀncipalr̃ vtilitas ſubditoꝝ: ſicut videmus in alijs artibus: ſicut ars medicine intendit pˀncipalr̃ vtilitatẽ eoꝝ qui medicant̃: ⁊ ars exercitatiua intendit pˀncipalr̃ vtilitatẽ eoꝝ: que exercitãtur: ſed per accidẽs ↄtingit ꝙ etiã vtilitas redundat in ipſos qui habent artem. Ille enim qui exercitat pueros ẽt ipſe ſimul exercitatur: aliquãdo etiã eſt de numero eorũ qui exercitant̃: ſicut gubernator vnus eſt nautarũ. Sic igiť exercitator pueroꝝ ⁊ gubernator nauis conſiderat per ſe ſubiectoꝝ vtilitatem: ſed qꝛ ipſe eſt vnus de numero eorum: ideo vterqʒ per accñs participat vtilitate cõi quã ꝓcurat. Et ſimiliter pr̃ participat vtilitate domus quã procurat. ¶ Deinde cum dicit. Lec.2ª ⁊ capꝰ 2ᵒ

¶ Quapropter ciuilia quoqʒ imperia cũ ſint ſcḋm equalitatẽ ciuiũ conſtituta ⁊ ſcḋm paritatẽ viciſſĩ exeũt ea gerere: que natura fert: cẽſentes inuicẽ munera ſubire: ⁊ conſiderare viciſſim quoddam illiꝰ bonũ: quẽadmodũ ille priꝰ conſiderauit vtilitatẽ ſui: nũc aũt ratione commodoꝝ ex reip. gubernatione prouenictiũ volũt continua in ptãte eẽ: veluti ſi ſemꝑ cõtingeret magr̃atũ gerẽtibꝰ ex mala valitudine ſanos fieri: nã forſan ita magr̃atꝰ amplecterent̃.

¶ Diſtinguit ſcḋm premiſſa pˀncipatus politicos: ⁊ dicit ꝙ qꝛ pˀncipatus qui eſt ſupra liberos ordinať principalr̃ ad vtilitatem ſubditoꝝ: ideo dignũ reputať ꝙ particulariter pˀncipent̃ ciues ſcḋm principatus politicos: qñ fuerĩt inſtituti ſcḋm equalitatem ⁊ ſimilitudinẽ ciuium: tunc enim dignũ videť ꝙ in vna parte tẽporis quidã pˀncipent̃: in alia vo alij. Secus aũt eſſet ſi quidã ciuiũ multũ excederẽt alios in bonitate: tunc enĩ dignũ eſſet vt illi ſemꝑ pˀnciparent̃: ſicut infra diceť. Sed circa iſtud dignũ variať

eſtimatio

estimatio hominū ſm tempoꝝ diuerſitatē: a principio .n. ipſi qui ṗncipabanṫ quaſi alijs ſeruientes reputabant dignum: ſicut ⁊ erat vt ipſi in parte miniſtrarent alijs intendētes vtilitati alioꝝ: ⁊ iterū alio tempore aliquis aliꝰ principareṫ qui intenderet ad bonum eius: ſicut ipſe priꝰ intendebat ad bonum alioꝝ. Sed poſtea homines propter vtilitates que veniūt ex bonis cōmunibus que ſibi ṗncipantes vſurpant: ⁊ que veniunt etiā ex ipſo iure principatus volunt ſemper ṗncipari ac ſi ṗncipari eſſet ſanuz eſſe: ⁊ nō ṗncipari eſſet infirmuz eſſe. Sic enim videtur homines appetere ṗncipatū: ſicut infirmi appetunt ſanitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſtat igiṫ ꝙ quecūqȝ reſpu. ad cōmunez vtilitatez intendunt: he recte ſunt ſm ſimpliciter iuſtū: quecūqȝ vō ad ꝓpriaz eoꝝ qui preſunt vtilitatez ſoluz aberrant: qdēqȝ ſunt oēs rectarū rerumpu. tranſgreſſiones ⁊ labes: gubernantur enim quaſi a dñis. Ciuitas autem eſt liberorum ſocietas.

¶ Cōcludit ex dictis diſtinctionē rectaꝝ politiaꝝ ab iniuſtis. Cum .n. ita ſit ꝙ ṗncipatus liberoꝝ ſit ordinatus ad vtilitatē ſubditoꝝ: manifeſtū eſt ꝙ in qbuſcūqȝ polit⁊s ṗncipes intēdunt cōem vtilitatem: ille ſunt recte politie ſm iuſtitiā abſolutā: in quibuſcūqȝ vō polit⁊s intēdiṫ ſola vtilitas ṗncipantiū: ille ſunt vitiate ⁊ corruptiōes quedam rectarū politiarū: nō .n. in eis eſt iuſtum ſimplr: ſed iuſtum ſm quid vt infra diceṫ: ṗncipanṫ .n. dñatiue ciuitati vtentes ciuibꝰ: ſicut ſeruis .ſ. ad ſuā vtilitatē: ⁊ hoc eſt cōtra iuſtitiā: qꝛ ciuitas eſt cōmunitas liberoꝝ: ſeruus .n. non eſt ciuis vt ſupra dictum eſt.

His determinatis ꝯſequēs eſt reſpu. conſiderare quot ſunt ⁊ que: ⁊ primo quidē eas: que ſunt recte. nā labes eaꝝ ex illis pateſcūt. Lec. VI.

¶ Poſtqꝫ phūs diſtinxit politias rectas ab iniuſtis: hic intendit diſtinguere vtraſqȝ abinuicē. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Scđo exequiṫ ꝓpoſitū. ibi (Cū vō ⁊c.) Dicit ǵ ṗmo: ꝙ poſtqꝫ ṗdicta determinata ſunt: ꝯñs eſt determiare de polit⁊s quot ſint numero: ⁊ que ſint: ⁊ hoc ordine vt ṗmo ꝯſideremus de polit⁊s rectis. ſcđo de iniuſtis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vō gubernatio ciuitatis ⁊ regimē idē ſignificent. Regimen aūt eſt poteſtas ⁊ arbitrium ciuitatis: neceſſe eſt poteſtatē ⁊ arbitriū huiuſmodi aut penes vnuz eē: aut penes paucos: aut penes multos. Quando igitur vnus vel pauci vel multi cōem vtilitatē in gubernatione ſequuntur: has eē rectas rerumpu. ſpēs neceſſe eſt: quādo aūt ad ꝓpriam vtilitatē: vel vnius: vel paucoꝝ: vel multitudinis gubernatur: tranſgreſſiones ſunt ⁊ labes. Aut eniz dicenduz eſt nō eſſe ciues: aut ad participationē vtilitatis ſunt recipiendi.

¶ Diſtinguit politias. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ſm quid accipienda ſit politiaruz diſtinctio. Secundo diſtinguit politias. ibi (Uocare aūt ⁊c.) Tertio obijcit ꝯtra ṗdicta. ibi (Opꝫ aūt paulo vberiꝰ explicare ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ politia nihil eſt aliud qꝫ ordo dñantiū in ciuitate. Neceſſe eſt .n. ꝙ diſtinguanṫ politie ſm diuerſitatem dñantium. Aut .n. in ciuitate dominaṫ vnus: aut pauci: aut multi. Et quodlibet horuz trium fuerit poteſt dupliciter contingere. Uno modo quādo principantur ad vtilitatē cōmunez: ⁊ tunc erunt recte politie. Alio modo quādo ṗncipanṫ ad ꝓpriam vtilitatez eorum qui dominātur: ſiue ſit vnus: ſiue pauci: ſiue plures: ⁊ tūc ſunt tranſgreſſiones politiarum: qꝛ oportet dicere ꝙ vel ſubiecti non ſint ciues: vel ꝙ in aliquo cōmunicent vtilitate ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uocare aūt conſueuimus cum vnus ad vtilitatē cōem reſpiciēs gubernat regiam poteſtatem. Cum vō pauci gubernant: plures tamē vno. optimatum gubernationē: vel ex eo qꝛ optimi preſunt: vel ex eo qꝛ ad optimum publicum adminiſtrant. Cum aūt multitudo gubernat ad cōem vtilitatē: vocaṫ cōmuni nomine oium reſpu. Contingit .n. rationabilr: vnū enim excellere ſm virtutez aut paucos datur: vt vero multitudo excellat ad omnē virtutem difficile eſt: ſed maxime ad bellicam: nec enim in multitudine fit. Quare in hac reipu. ſpecie principaliſſimuz ac potentiſſimū eſt id: in quo robur belli cōſiſtit: ⁊ in hiſipſis illi qui ſunt in poſſione armorum.

¶ Diſtinguit vtraſqȝ politias per ꝓpria nomina. Et ṗmo rectas. Scđo vitioſas. ibi (Labunṫ vō ⁊c.) Dicit ergo ṗmo: ꝙ ſi ſit ṗncipatus vnius vocaṫ regia ptās cōſueto nomine ſi intēdat vtilitatē cōem. Illa vō politia in qua pauci principanṫ ꝓpter bonum cōe: plures tñ vno: vocaṫ ſtatus optimatū: vel qꝛ optimi principanṫ .ſ. virtuoſi: vel qꝛ ordinaṫ talis politia ad id qđ eſt optimū ciuitatis ⁊ oiuz ciuium: ſed quādo multitudo principaṫ intendēs ad vtilitatem cōem vocaṫ reſpu. qđ eſt nomē cōe omnibus polit⁊s: ⁊ hoc ꝙ iſta politia voceṫ tali nomine rōnabilr accidit: de facili enī ꝯtingit ꝙ in ciuitate īueniaṫ vnus vel pauci qui multū excedāt alios in virtute: ſed valde difficile eſt ꝙ multi inueniant̄ qui ꝑueniāt ad perfectiōez virtutis: ſed maxime hoc ꝯtingit circa bellicā virtutez: vt .ſ. multi in ea ſint ꝑfecti. Et ideo in hac politia ṗncipanṫ viri bellatores ⁊ illi q hñt arma. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Labuntur vō ac tranſgrediuntur huiuſmodi ſpecies ex regia quidem gubernatione in tyrannidem: ex optimatibus vero in paucorum potentiam: ex repu. aūt in popularem ſtatuz. Tyrannidem enim eſſe dicimus dominatum vnius ad ꝓprium cōmodum intēdētis. Paucorum autem potentiā cū ad opulentoꝝ commodum gubernaṫ: popularē aūt ſtatū cuz ad cōmodum egenoꝝ: harum eniz nulla ad communem vtilitatem reſpicit.

¶ Diſtinguit corruptiōes dictarū politiarū per nomina ⁊ dicit: ꝙ dictaꝝ politiarū ſunt iſte tranſgreſſiones. Tyrānis quidē ſit ex rege. Paucoruz potētia ex optimatibus. Popularis ſtatus ex repu. Ex quo ꝯcludit ꝙ tyrānis eſt ṗncipatus vnius intēdens vtilitatē ꝓpriaz. Paucoꝝ ſtatus vō eſt intēdēs ad vtilitatem diuitum. Popularis ſtatus vō ad vtilitatem paupeꝝ: nulla vō earum intendit ad vtilitatem cōem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opꝫ autem paulo vberius explicare que ſit vnaqueqꝫ iſtarū: habēt eniꝫ dubietates quaſdam. Philoſophantis ṽo circa ſingulorum diſciplinā: ⁊ nō ſolam ad agendū reſpicientis ꝓpriū eſt nihil negligere neqꝫ ꝑtermittere: ſed demōſtrare in ſingulis veritatē. Tyrānidē eē dicimꝰ vnꝰ dn̄ationē ciuili ſocietate ꝑſidētis. Paucoꝝ aūt potētiaꝫ: qn̄ remp. tenēt opulēti ⁊ diuites. Popularē ṽo gubernationē: cū tenues hoīes ⁊ nō poſſidētes diuitias gubnāt.

¶ Obijcit ꝯ̄ ꝑdicta: ⁊ circa hoc tria facit. Primo dicit de quo eſt intētio: ⁊ repetit que ꝑdicta ſunt. Scd̄o ponit dubitationē. ibi. (Prima igit̄ ⁊c̄.) Tertio ponit ſolonē. ibi. (Uidet̄ igit̄ ⁊c̄.) Dicit ḡ ꝑmo: ꝙ opꝫ aliquātulū a remotiori diſcutere que ſit vnaqueqꝫ politiaꝝ ꝑdictaꝝ: cū habeat q̄ſdā dubitatiōes. Ille ḡ phāt̄ in vnaquaqꝫ arte quaſi ꝯſiderās veritatē non ſolum reſpicit ad id qd̄ eſt vtile ad agendū: nihil dꝫ deſpicere vel ꝑtermittere: ſꝫ in ſingulis declarare veritatē. Dcm̄ eſt aūt ꝙ tyrānis eſt quedaꝫ monarchia dn̄atiua politice cōitatis: q̄z. ſ. vtit̄ ciuibus vt ſeruis. Paucoꝝ ṽo ſtatus eſt qn̄ dn̄ant̄ politie illi q abūdant in diuitijs. Popularis ṽo ſtatꝰ eſt quādo dn̄ant̄ politie non illi: qui poſſident multitudinem diuitiarum. ſed magis pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima igit̄ dubitatio eſt circa diffinitioneꝫ. Nā ſi plures ſunt opulenti ⁊ diuites ac remp. teneant: ac popularis gubernatio ſit: cū multitudo regit: eodēqꝫ modo ſicubi contingat inopes eſſe pauciores q̄ꝫ opulenti: ſed potentiores: ac remp. teneant: ⁊ vbi pauci rēp. obtinēt paucoꝝ potentiaꝫ nūcupamus: nō recte viderent̄ iſte diffinitiones eſſe poſite.

¶ Mouet dubitatiōeꝫ. Et ꝑmo ponit dubitatiōeꝫ. Scd̄o excludit q̄ſdam reſponſionē. ibi (Eniuero ſiqs ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ ꝑma dubitatio eſt cōtra diffinitionē. ſ. popularis potentie ⁊ paucoꝝ. Ponat̄ ḡ ꝙ in aliq̄ ciuitate ſint plures diuites q̄ꝫ pauperes: ⁊ diuites ſint dn̄i ciuitatis: videt̄ ſm̄ hoc ꝙ ibi ſit ſtatus multoꝝ. Similr̄ aūt ſi aliter ꝯtingat ꝙ pauperes ſint pauciores: ſꝫ ſint meliores ⁊ fortiores ⁊ dn̄ent̄ ciuitati: ſequet̄ ſm̄ hoc ꝙ ſit ibi ſtatꝰ paucoꝝ. Nō ergo videt̄ ꝙ ſit bn̄ diffinitum de politijs: cum eſt: ꝙ ſtatus multoꝝ eſt dn̄ium pauperū. Status paucorum dominium diuitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eniuero ſiqs adiūgens opulētie qdēꝫ paucitatē: iopie ṽo multitudinē ſic appellet rerūp. ſpēs: vt dicat paucoꝝ potentiā: eſſe in qua gubernationē reip. hn̄t opulenti numero pauci. Popularē ṽo: i qua inopes remp. tenēt multi exn̄tes. Aliā hn̄t dubitationē: quas enim dicemus eas reſp. in q̄bus plures opulenti: ⁊ in q̄bus pauciores inopes gubernant. ſiqdē nulle ſunt reſp. preter ſupradictas.

¶ Excludit q̄ſdā r̄ſionē. Poſſꝫ. n. aliqs dicere: ꝙ in diffōne paucoꝝ potētie ē ꝯiūgēda paucitas diuitijs: ⁊ in diffōne. poꝰ multoꝝ ē ꝯiungēda multitudo paupertati: ita. ſ. ꝙ ſit paucoꝝ poꝰ: in q̄ pauci diuites ꝑncipant̄: multoꝝ ṽo: in q̄ multi paupes. Sꝫ hoc iteꝝ hꝫ aliā dubitationē. ſi. n. ſufficiēter diuiſe ſunt politie: ita. ſ. ꝙ nulla ſit alia politia preter predictas: non erit dare ſub qua politia compꝛehēdantur due predicte politie. ſ. quādo ꝑncipant̄ vel multi diuites: vel pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidet̄ igit̄ ratio iſta oſtēdere: ꝙ paucos eſſe vel multos q gubernāt ꝯtingēs eſt: aliud paucoꝝ potētie: alteꝝ populari: ꝓpterea ꝙ vbiqꝫ accidit: vt pauci ſint opulēti: mlti ṽo inopes. Ex quo fit vt huiuſmodi cāe nō faciant dn̄iaꝫ: ſed in eo differat popularis gubernatio a paucoruꝫ potentia: ꝙ alibi opulenti: alibi inopes remp. obtinēt: neceſſariūqꝫ ē vbicūqꝫ ꝑ opes ac diuitias preſunt: ſiue hi pauciores ſint: ſiue plures hanc eſſe ſpēm illā: que vocat̄ paucoꝝ potētia: vbicūqꝫ aūt inopes hāc eē popularē gubernatiōeꝫ. Sꝫ accidit: vt diximꝰ: hos qdē paucos eē: illos ṽo multos. Opibꝰ. n. ac diuitijs pauci abūdant: libertatis tn̄ oēs ꝑticipes ſunt: ꝑꝑ quas cās ꝯtēdūt vtriqꝫ de rep.

¶ Cōcludit ex ꝑmiſſis ſolutionē dubitatiōis ⁊ dicit: ꝙ rō ꝑmiſſe dubitationis videtur manifeſtare: ꝙ ꝑncipes eſſe mulos per accn̄s ſe habeat ad regimen multoꝝ: ⁊ eos eē paucos per accidēs ſe hēat ad regimē paucoꝝ: eo ꝙ vbiqꝫ inueniunt̄ plures pauperes q̄ꝫ diuites: ⁊ ſm̄ hoc nomina ſunt poſita ꝓut in pluribus inuenit̄. Sed q̄z id per accidēs eſt: nō eſt differētia ſpecifica: ideo paucoꝝ potentie nō diſtinguunt̄ a multitudinis potentia per ſe loquendo ſm̄ multitudineꝫ ⁊ paucitatem: ſed id: quo per ſe differūt ſunt paupertas ⁊ diuitie: alia eniꝫ eſt ratio regiminis: qd̄ ordinatur ad opulentiā: ⁊ eius qd̄ ordinatur ad libertatē que eſt finis potentie multoꝝ. Et ideo neceſſe eſt: ꝙ vbicūqꝫ aliqui dn̄ant̄ propter diuitias ſiue ſint plures ſiue pauciores: ꝙ ibi ſit ſtatus paucoꝝ: ⁊ vbicūqꝫ dn̄ant̄ pauperes ibi ſit ſtatus multoruꝫ: ſed per accidēs eſt: ꝙ hi ſint multi ⁊ illi pauci. Pauci eniꝫ ſunt qui abūdant diuitijs: ſꝫ oēs ꝑticipāt libertate: ⁊ ꝑꝑ hec duo altercant̄ ſibimuticē dū pauci volūt ꝑeſſe ꝑꝑ exceſſuꝫ diuitiaꝝ: ⁊ multi volūt ꝑualere paucis q̄ſi equiualētes eis ꝓpter libertatē.

Sumendum eſt prius quos terminos eē dicunt paucoꝝ potētie ⁊ popularis gubernationis: ⁊ quid ſit iuſtum in vtraqꝫ. Lec. VII.

¶ Poſtq̄ꝫ phꝰ declarauit per quid diſtinguunt̄ popularis ſtatus ⁊ paucoꝝ: in parte iſta oſ̄dit per quid antiqui iſtas politias determinauerūt. Et q̄z determinauerunt ꝑ iuſtū quoddā: ideo determinat in parte iſta de iuſto paucoꝝ potentiā ⁊ multoꝝ: ⁊ q̄uo verū dixerūt ⁊ q̄uo non: ⁊ diuidit̄ in partes duas. In ꝑma premittit intentū ſuum. Scd̄o ꝓſequit̄. ibi (Omnes. n. ⁊c̄.) In ꝑma dicit: ꝙ poſtq̄ꝫ determinatum eſt quid eſt paucoꝝ ſtatus ⁊ multoꝝ: ⁊ ꝙ diſtinguunt̄ per diuitias ⁊ penuriaꝫ: ꝑmo accipit diffinitiones: quas antiqui aſſignauerunt de ipſis. Diffiniunt aūt iſta per iuſtum: q̄z politia eſt ordo inhabitantiū in ciuitate: ⁊ iſte ordo attendit̄ ſm̄ aliquā iuſtitiā: ideo huiuſmodi politias diffiniuerunt per iuſtum: ꝓpter qd̄ videndum eſt quid ſit iuſtum pa ucorum potentie: ⁊ quid ſit iuſtū multorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes enim attingunt iuſtum quoddam: ſed vſqꝫ ad aliquid: ⁊ aiunt non omne iuſtuꝫ ꝓprie: puta: videt̄ equalitas iuſtum quiddaꝫ

eſſe

eſſe: ⁊ eſt quidē: ſed nō oībus: at equalib⁹. Et inequalitas videtur iuſtū eſſe: ⁊ eſt quidē: ſed nō oībus: at inequalibus. Alij vero hoc auferunt perſonis ⁊ male iudicant.

¶ Proſeqtur intentū ſuū. Et q᷑ antiqui vt dictū eſt: iſtas policias diſtinxerūt per iuſtū: vult determinare: ꝙ ho᷒ iuſtuȝ ſit iuſtū ſm q̄d: nō ſimplr: ⁊ p̄mo oſtēdit q̄d ſit iuſtū ſȝ q̄d. Secūdo ſpāliter ꝙ nō ſit iuſtū ſimplr ibi. (Ceterū p̄ncipaliſſimuȝ ⁊c̄.) Adhuc p̄ma in duas: q̄m p̄mo declarat: ꝙ iſti tetigerunt iuſtū ſm q̄d nō ſimplr. Secūdo aſſignat cauſaȝ cuiuſdā dicti. ibi. (Cauſa vero ⁊c̄.) In prima dicit ꝙ oēs antiqui determinantes de paucoꝝ ſtatu ⁊ de multoꝝ tangūt iuſtū ſm quid nō ſimplr ꝓcedētes vſq̄ ad aliq̄d: ⁊ dicūt nō eſſe illud: q̄ḋ eſt ꝓprie iuſtū: ⁊ ſimpliciter iuſtū: ſȝ illud q̄ḋ eſt ip̄roprie: ⁊ ſm quid iuſtuȝ: ⁊ hoc apparet: q᷑ iuſtū attendit̄ ſm aliquā ꝓportionē: ⁊ ſm aliquam dignitatē ſaltez in iuſtitia diſtributiua: ⁊ ideo vbi eſt iuſtū ſm ꝓportionē: que eſt ſm dignitatē reſpectu boni ſimpliciter: ibi eſt bonum ſimpliciter: vbi aūt nō eſt reſpectu boni ſimpliciter: ſed ſm quid: ibi eſt iuſtū nō ſimpliciter: ſed ſm quid. Hoc aūt eſt in ſtatu multoꝝ ⁊ paucorū. In ſtatu enim paucorū attenditur iuſtū penes diuitias: in ſtatu vero multoꝝ penes libertatē. Et manifeſtū eſt ꝙ iſta nō ſunt bona ſimplr: bona eniȝ ſimplr ſunt bona virtutis. Quare manifeſtū eſt ꝙ iſti tetigerunt iuſtum ſm quid nō ſimplr: iterū hoc apparet. Iuſtuȝ enim equale videt̄ eſſe vel cōſiſtere in quadaȝ equalitate ſm ꝓportionē: que nō ſolum attēditur ex parte rerū: que diſtribui debēt: ſȝ ex parte ſuppoſitoꝝ q̄bus debȝ fieri diſtributio: in iuſtitia eniȝ faciēda ēt attēditur equalitas ꝓportiōis ex parte p̄ſonarū: q̄bus debet fieri iuſtitia ſm aliquaȝ dignitatē: ⁊ eandē opȝ eſſe ꝓportionē rerū que diſtribuunt̄ vt ſi ſint equales ſm virtutes equaliter diſtribuat̄ eis de bonis. Si aūt inequales ſm virtutē diſtribuat̄ eis equaliter ſm ꝓportionē: vt quāto excedit vnus aliū in virtute tāto plus diſtribuat̄ ei de bonis cōib⁹: ſilr ēt ſi quantū ad aliq̄d attēdat̄ dignitas: ⁊ antiqui decertantes de iuſto paucoꝝ potētie: ⁊ multoꝝ cōceſſerunt bene equalitatē ex parte reruȝ ⁊ tetigerunt: equalitatē autē ſuppoſitorū pretermiſerunt: ⁊ male quātū ad hoc iudicauerūt: quare manifeſtum eſt: ꝙ nō tetigerūt iuſtū ſimplr: quare male ip̄ſ iudicauerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa vero eſt: quia de ſeipſis iudicium fit: qui vero de ſeipſis iudicant vt plurimuȝ nō recti ſunt iudices. Itaq̄ȝ cuȝ iuſtū aliq̄bus ⁊ diuiſuȝ ſit eodē modo in reb⁹ ⁊ perſonis: vt diximus in ethicis: equalitatē rei cōfitentur: ſed de perſonis cōtendunt maxime: vt dictuȝ eſt: quia de ſeipſis nō recte iudicant.

¶ Aſſignat cauſam cuiuſdā dicti. dixit enim ꝙ male iudicauerunt de iuſto: ⁊ aſſignat cauſam hu᷒: ⁊ diuidit̄ in duas ſȝ ꝙ duplr aſſignat. ſcd̄a ibi. (Deniq̄ȝ q᷑ ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ cā quare male iudicauerūt de iuſto nō cōſiderātes equalitatē perſonarū ſed reruȝ hec fuit: q᷑ de ſeipſis iudicauerunt: fere aūt plures prauū iudiciū dant de ſeipſis: ⁊ ratio hui᷒ eſt: q᷑ ad iudiciū requirit̄ prudētia. Prudētia autē preſupponit appetitū rectū per virtutē moralem: q̄ḋ ergo peruertit appetitum peruertit iudiciuȝ rationis. In diciuȝ ergo de ſeipſo peruertit appetitus malus ⁊ peruerſus. Homo aūt hȝ in plurib⁹ peruerſuȝ appetitū reſpectu ſumptius: q᷑ vnuſq̄ſq̄ȝ nimis afficit̄ ad ſeip̄m. Et ideo ꝓꝑ nimiā dilectionē ⁊ affectionē quā habet ad ſeipſum voluntas peruertit̄ a fine recto. et ideo iudicātes a ſeipſis praue iudicant. ⁊ dicit. (Vt plurimū:) q᷑ ſapiētes nō male iudicant de ſeipſis: habēt eniȝ prudentiā ⁊ appetitum rectū: ⁊ cognoſcunt ſe ſicut ſunt. ⁊ ideo nō inordinate afficiuntur ad ſeipſos: ꝓpter q̄ḋ recte iudicāt de ſeipſis: ſicut de alijs cū ergo iuſtū ſit equale eodē modo: ⁊ ex parte reruȝ: ⁊ ex parte perſonaꝝ: ſicut dictū eſt in ethicis. Ipſi vero antiq̄ erant perſone: q̄bus fiebat diſtributio: ⁊ iudicabant de ſeipſis. Conceſſerunt equalitatem ex parte reruȝ nō perſonarum: quare manifeſtuȝ eſt: ꝙ male iudicauerunt de iuſto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deniq̄ȝ quia vſq̄ȝ ad aliquid vtriq̄ȝ coꝝ iuſtum quoddaȝ dicentes: putant ſe dicere ſimpliciter iuſtuȝ. Hi eniȝ ſi in aliquo ſint ſuperiores ceu opibus ⁊ diuitijs: alios oīo putant impares eſſe. Hi vero ſi in aliquo ſint pares: puta libertate: oīno putant eſſe pares.

¶ Hoc idē ꝓbat ſecūda rōne: ⁊ dicit ꝙ iterū manifeſtuȝ eſt: ꝙ hi qui fauent ſtatui paucoꝝ ⁊ multoruȝ male iudicauerunt de iuſto: ⁊ ꝓpter cām dictā: ⁊ q᷑ tangētes iuſtuȝ ſm quid: putauerūt ſe tetigiſſe iuſtum ſimplr: ſed nō tetigerunt: q᷑ dixerunt fautores ſtatus paucoꝝ: ꝙ ſi aliqui ſunt inequales ſm quid: ſuntineq̄les ſimplr: videlicet ſi ſunt ineq̄les ſm diuitias: vt vnus ſit ditior alio: ſint īequales ſimplr. Et ideo nō tantū debet diſtribui de bonis cōib⁹ vni quātuȝ alteri. Fautores ſtatus multorū dixerunt: ꝙ ſi aliqui eēnt equales in libertate: eſſent equales ſimplr: ⁊ equaliter debebāt recipere de bonis cōibus. Si autem inequales in libertate īequales ſimplr: ⁊ ineq̄liter debēt recipere. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ nō tangūt iuſtuȝ ſimplr: ſed ſm quid. Arguūt enim a ſm quid ad ſimplr. eſt equalis ſm diuitias: ergo equalis: ⁊ eſt equalis in libertate: ḡ equalis ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ceterū quod eſt principaliſſimuȝ nō dicunt Si enim poſſeſſionū gratia ſocietatē iniſſent: tantū caperent ciuitatis quātum poſſeſſionis. Itaq̄ȝ ratio illa valeret: que eſt paucoꝝ potentum: qui aiunt nō eſſe iuſtum: vt qui vnuȝ cōtulit tantum percipiat de centuȝ minis: quantum is qui cōtulit omne reliquum.

¶ Probat ſpāliter ꝙ iſti nō intēderunt iuſtū ſimplr. ⁊ primo quātuȝ ad ſtatum paucoꝝ. Secūdo quantuȝ ad oēs. ibi. (Neq̄ȝ coꝝ ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ iſti dimittūt principaliſſimū iuſtū: ſi eniȝ ita eſt ꝙ ciuitas eſſet īſtituta finaliter ꝓpter diuitias ⁊ poſſeſſiones: ⁊ hoīes cōicaſſent ⁊ cōueniſſent ꝓpter eas: tantū participarēt ciuitate quantuȝ diuitijs. Et tunc veritatē haberet ſermo coꝝ: qui de ſtatu paucoꝝ ſcribūt: vt qui equales eēnt in diuitijs equaliter reciperēt de cōi: ſi vero nō: nō. Nō eniȝ videt̄ eis eē iuſtū ſi cōitas habeat in bonis centū talēta: ꝙ tātū recipiat de centū talētis: qui ad cōe nō appoſuit niſi vnā minā .i. aliquaȝ paruā menſuram: ſicut ille qui totū reſiduum dedit. Iterū nō videtur eſſe iuſtum: ꝙ ille qui minus appoſuit ad cōe tātuȝ recipiat de illis que habuit cōitas a p̄ncipio: nec de illis que poſtmodū acq̄ſita ſunt: nunc aūt ciuitas nō eſt īſtituta ꝓꝑ diuitias finalr: ⁊ cū diuitie ad aliq̄d ordinentur. Quare manifeſtuȝ eſt ꝙ iſti qui ſtatui paucoꝝ fauent nō tetigerunt iuſtū ſimplr. ¶ Deide cum dicit.

¶ Neq̄ȝ coꝝ que ab initio: neq̄ȝ coruȝ que poſtea ſuperueniant: ꝙ ſi nō viuendi ſolum gratia: ſed magis bene viuendi. Nam ſic ſeruorū

⁊ aliorū animaliū ciuitas eſſe poſſet: qđ non eſt ex eo: quia felicitatis non ſunt capacia: nec viuendi ſm electionem.

¶ Oſtēdit vniuerſaliter: ꝙ nec iſti: nec alij tetigerūt iuſtū ſimpliciter: ⁊ q2 iuſtū attendit in ordine ad finem ciuitatis in operationib9: que ſunt ad alterū: ideo phs declarat finē ciuitatis: vt ex hoc appareat quid ſit iuſtū ſimpl'r: ⁊ quid iuſtū ſm quid. Et diuiditur in partes duas. Primo oſtendit gratia cuius finis ciuitas ſit iſtituta. Secūdo infert correlariū: ex quo apparet illud qđ intendit principaliter. ibi. (Quapropter ⁊c.) Prima in duas. Primo oſtēdit ꝙ ciuitas nō eſt inſtituta gratia alicuius boni particularis: ⁊ ſꝫ quid. Secūdo gratia cuius eſt iſtituta. ibi. (At bene viuēdi ⁊c.) Adhuc prima in duas. Primo oſtendit ꝙ nō eſt inſtituta gratia ipſius viuere abſolute. Secūdo ꝙ nec gratia cōmutationis: aut cōpugnationis. ibi. (Neqꝫ ſocietatis ⁊c.) In prima dicit: ꝙ ſi ciuitas nō ſit inſtituta finaliter ꝓpter diuitias: nec iſtituta eſt gratia ipſius viuere ſolūmō ꝙ ipſū viuere ſm ſe ſit finis vltimus ciuitatis: ſed magis ipſū viuere bene: ſi enim viuere abſolute eſſet finis ciuitatis: quicquid attingeret ad viuere: attingeret ad finē ciuitatis: ſed ſerui ⁊ bruta animalia attingunt ad viuere abſolute: quare attingerēt ad finē ciuitatis: ſed nō attingūt: q2 felicitas finis eſt ciuitatis: ipſa aūt nō participant felicitatē: nec attingūt ad ipſū viuere ſꝫ electionē: quare manifeſtum eſt: ꝙ ciuitas nō eſt iſtituta gratia ipſi9 viuere abſolute. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Neqꝫ ſocietatis gratia bellice: ne a quoqꝫ iniuria afficiātur: neqꝫ propter cōmercia ac mutuam vtilitatem.

¶ Oſtēdit ꝙ nec gratia cōpugnatiōis ⁊ cōmutationis eorum adinuicē. Et diuiditur in duas ſm ꝙ ħ dupliciter ꝓbat. ſcđa ibi. (Et ꝙ ita ſe ⁊c.) Adhuc pma in duas. In prima ponit cōcluſionem rōnis quā intendit. In ſecūda probat eā. ibi. (Nam ſic thuſci ⁊c.) In prima dicit: ꝙ ciuitas nō eſt iſtituta gratia cōpugnatiōis ad inimicos: vt a nullo poſſint pati iniuſtitiam: nec gratia cōmutationis faciende: nec ꝓpter aliquos ꝯtractus: vel vſus ꝙ poſſunt fieri inter homines adinuicē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam ſic thuſci ⁊ Carthaginēſes: ⁊ omnes hi: quibus eſt cōmerciū inuicē tāqꝫ ciues eēnt vni9 ciuitatis. Sunt nēpe illis federa circa res importandas ⁊ pacta: ne iniuria afficiātur: ⁊ ſcripture circa mutuā ſocietatem.

¶ Probat ⁊ dicit: ꝙ ſi ciuitas eſſet iſtituta ꝓpter iſta que dicta ſunt: tunc Thuſci ⁊ Carthaginēſes: qui habēt aliqs cōtractus adinuicē eſſent ſub vna ciuitate: ſed hoc ē falſum: quare ciuitas nō eſt iſtituta gratia alicuius cōmutationis nec cōpugnationis. Sunt enī iſtis pacta de introductibilibus: ſiue de rebus apportabilibus ad ciuitatem: vt res vnius ciuitatis poſſint apportari ad aliam ciuitatē ⁊ cōmutari. Iterū cōuentiones hñt ꝙ nō faciant ſibi adinuicē iniuſtitiā de pugnatiōe: q̄re iſti eēnt ſub vna ciuitate ꝯtra inimicos iuuādo ſe adinuicē. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Sed neqꝫ magiſtratus cōmuniter his deputati ſunt: verum alij apud alios.

¶ Deſtruit cōſequēs probādo ipſum eſſe falſum. Et diuiditur in duas ſm ꝙ dupliciter ꝓbat. ſcđa ibi. (Nec quales ⁊c.) In prima dicit: ꝙ manifeſtū eſt: ꝙ nō ſit vna ciuitas: q2 ciuitas vna vnū principatū habet: ſed ciues Thuſci ⁊ Carthaginēſes: ⁊ alij quib9 ſunt cōtract9 adinuicē nō ſunt ſub vno pncipatu: ſed ſub diuerſis pncipatib9. Alius eſt enī pncipat9 thuſcoꝝ ⁊ carthaginēſium: quare manifeſtū eſt: ꝙ iſti nō ſunt ſub vna ciuitate. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Nec quales eē oportet alteri de alteris cogitant: neqꝫ vt nemo eorū iniuſtus ſit: qui ſub federe ꝯprehēdant: neqꝫ vt prauitatē nullam habeant: ſed ſolum vt non inuicem ſe iniuria afficiant. At enim de virtute ac de vitio publice cogitant: quicūqꝫ curam habent bene inſtituendi ciuitatem. Ex hoc manifeſtū eſt de virtute curam eſſe habendam ei: que re vera ciuitas ſit nomināda: nō rationis gratia. Nam ſit cōicatio ſocietas aliorum ad bellum loco ſolū differens ab alijs socijs longe exiſtētibus. Et lex pactio: vt ait Lycophron ſophiſta: fideiuſſor inuicem iuſtorum: ſed nō talis vt bonos ⁊ iuſtos ciues efficiat.

¶ Ponit ſecundā rationem ad deſtruēdum conſequens. Et dicit ꝙ manifeſtū eſt: ꝙ iſti nō ſunt ſub vna ciuitate q2 iſti thuſci nō curant quales debent eſſe ſm virtutē carthaginēſes: nec econuerſo: nec curant quomodo vllus eorum iniuſtus ſit: nec qualiter vllus habeat malitiā: nec ad hoc laborant: nec ad hoc cooperātur: ſed ſolum intendunt: ꝙ nō faciant ſibi adinuicem iniuſtitiam: ſed quicūqꝫ curant de bona legiſlatione cōſiderāt de virtute ⁊ malitia: vt malitiam repellant a ciuibus: ⁊ faciant eos vīruoſos: hoc enim intendit bonus legiſlator. Quare manifeſtū eſt: ꝙ bona ⁊ vera ciuitas: ⁊ nō ſm ſermonē tantum debꝫ eſſe ſollicita de virtute. vt faciat ciues virtuoſos: qꝫtus tamē iſti nō curent adinuicem: quales ſint ſm virtutem: nec ad hoc laborent: habent tamen aliquādo cōmunicationē: nā iuuant ſe in pugnando cōtra inimicos: ⁊ cōmunicant in cōmutationibus ⁊ in ꝯtractibus: ⁊ in alijs. Similiter dicendū eſt ita: ꝙ ſi ſint due ciuitates remote ſm ſitum: quādoqꝫ tamē in cōmutationibus ⁊ alijs contractibus cōmunicant ⁊ iuuant ſe adinuicem in pugnando contra inimicos differētes: tantū in hoc a propinquis ſm locū: q2 iſte ꝓpinque: ille remote. Et pactum eſt eis lex ꝙ nō faciant ſibi adinuicem iniuſtitiam: nō ꝙ faciāt ſe bonos ciues: ſicut ꝓuerbial'r dixit Lycophron ſophiſta ꝙ pactū īter aliquos habitū fideiuſſor eſt: ꝙ nō faciant ſibi adinuicē iniuſtitiā: nō ꝙ bonos ſe inuicē faciāt: nec curent q̄les ſint ſꝫ virtutē. ſ. boni vel iuſti. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Et ꝙ ita ſe habeat patet: nā ſi quis cōiungat loca in vnum: vt Megarēſiū Corinthiorū: que ciuitates ſeſe inuicē cōtingant menibus: nihilominus vna non erit ciuitas: nec ſi ſimul coniugia ineant: quāqꝫ hoc vnū ſit de his cōmunionibus: que proprie ſunt ciuitatū. Eodemqꝫ modo ſi qui habitent ſeparati quidē: nō tamē ita longe: vt nequeant ſimul cōmunicare: legeſqꝫ habeant iniuriam ſibi inuicem in cōmercijs ꝓhibentes: ceu ſi vnus faber: alter agricola: alter ſutor: alter aliquis huiuſmodi foret: eſſentqꝫ hi decē millia numero: nec aliā eis foret cōmunio niſi talium rerum: puta contractuū ⁊ federationis: nec ſiquidem ciuitas adhuc foret: ꝓpter quā tandē vtiqꝫ cauſam:

nō enim

nõ enim: q2 nõ ꝓpinqua ſit cõmunicatio: nam ſi in vnum cõuenirent ita cõmunicãtes: vnuſquiſq3 tamẽ vtatur ꝓpria domo vt ciuitate: ac ſibiipſis vt cõfederati auxilium ferant contra iniuriantes: ſolum nec ſic quidẽ ciuitas eſſe videretur recte cõſiderãtibus. Si quidem eodem mõ cõuerſarentur ſil' cõiuncti3 ⁊ ſeparati3.

℄ Ponit ſecũdã rõnẽ ad ꝓbandũ ꝙ ciuitas nõ eſt inſtituta gratia cõpugnationis ⁊ cõmutationis ⁊ alioꝝ contractuũ. Poſſet eni3 aliquis dicere: ꝙ ſi thuſci ⁊ carthaginenſes eſſent ꝓpinqui ⁊ cõmorarent̃ ſimul in vno loco: ⁊ cõmunicarent in cõmutationib' ⁊ cõtractib' alijs eẽnt vna ciuitas: hoc remouet per iſtã rationẽ. Et diuidit̃ in duas. In p̃ma ponit rõnẽ quaſi ꝓcedens narratiue. Scdo concludit cõcluſionẽ principalr̃ intẽta3 ibi. (Ex quo p3 ⁊c.) In prima dicit palã eſſe ex dictis: ꝙ hoc modo ſe habeat ſicut dictũ eſt: ꝙ ciuitas nõ iſtituta ſit gr̃a cõpugnatiõis: nec cõmutationis ⁊ alioꝝ ꝯtractuũ. Si eni3 due ciuitates diſtincte: ſicut Megarenſiũ ⁊ Corinthioꝝ eẽnt ꝓpinque ſm̃ ſitũ: ita ꝙ ſe tangerẽt ⁊ circũuoluerent̃ vno muro: adhuc nõ eẽt vna ciuitas: q2 poſſet cõtingere: ꝙ haberent diuerſos p̃cipat' ⁊ diuerſas politias: ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ tunc nõ eſſet vna ciuitas: ẽt dato ꝙ cõicarent ſibi adinuicem ſ3 cõnubia: vt aliq ciuiũ megarenſiũ ꝯherent cu3 aliqbus Corinthioꝝ: ꝗuis iſta cõicatio ſit vna de ꝓprijs cõicationib': que fiunt in ciuitatib'. Dões eni3 vni' ciuitatis frequẽter cõtrahũt cũ alqs eiuſdẽ ciuitatis: adhuc tñ nõ eẽt vna ciuitas: q2 iſtõ pñt facere diuerſe ciuitates. Eodẽ modo ſi aliqui ſeparati eẽnt ſ3 locũ: ⁊ haberent diuerſas habitationes: nõ tñ tantu3 diſtarent ꝙ nõ poſſint adinuicẽ cõicare: ſed haberẽt leges: ꝙ in cõmutationib' faciẽdis adinuicẽ nõ inferrẽt iniuſte ſibi moleſtias: vt ſi aliquis eẽt faber: alius coriarius: alius agricola: alius haberet aliquã artẽ alia3: ⁊ eſſent in aliqua magna multitudine: ſicut ſi eſſent decẽ millia: ⁊ in nullo alio cõicarẽt adinuicẽ: ꝗ̃ in cõmutatione rerũ: ⁊ in cõpugnãdo cõtra inimicos: adhuc nõ eſſet vna ciuitas: q2 iſta poſſunt cõtingere habitãtibus in diuerſis ciuitatib'. Que igitur eſt cã ꝑꝑ quã nõ eſt ciuitas vna: nõ eſt dicendũ: ꝙ ꝓpter hoc non ſunt ꝓpinque ſm̃ ſitũ: cũ non ſint ſub vna ciuitate: ita ꝙ nõ eẽ ꝓpinquos ſm̃ ſitũ faciat ciuitatẽ nõ eſſe vnã: ⁊ eſſe ꝓpinquũ faciat ciuitatẽ eſſe vnam: q2 ſi aliqui ſic cõuenirent ꝙ eſſent ꝓping ſm̃ ſitũ ⁊ cõicarent adinuicẽ: ſi tñ q' libet haberet domum ſua3: ⁊ vteret̃ ea: ſicut ciuitate que cõis eſt plurib': ⁊ iuuarent ſe adinuicẽ cõtra inimicos iniuriãtes eis. ſed in nullo alio cõicarẽt: nõ eẽt ciuitas vna. Et hoc manifeſtũ eſt diligẽter cõſideranti: q2 poſſibile ẽ ꝙ ſint ſub diuerſis p̃ncipatib' ⁊ politijs: ⁊ tũc manifeſtu3 eſt: ꝙ nõ ſunt ſub vna ciuitate. Iterũ dato ꝙ ſic eẽnt congregati: vt adinuicem colloquerentur ⁊ diuiſim de contractibus faciendis: adhuc nõ eſſet ciuitas vna: quia poſſibile eſſet ꝙ haberent diuerſas politias ⁊ principatus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Ex quo patet ꝙ ciuitas non eſt cõmunicatio loci: ⁊ nõ iniuriãdi ſibiipſis: ⁊ cõmercij gratia Sed iſta quidem vt aſſint neceſſarium eſt ſiquidem futura ſit ciuitas. Nectamẽ ſi iſta aſſint omnia: ciuitas adhuc erit.

℄ Cõcludit concluſionẽ principalẽ. Et dicit ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ ciuitas nõ eſt cõicatio loci: nec ciuitas finaliter inſtituta eſt: vt adinuicẽ nõ faciãt iniuſta: nec gr̃a cõmutationis: tñ ſi debeat eẽ ciuitas: o3 iſta exiſtere: aliter .n. nõ eẽt ciuitas: tñ iſtis ſolũ exiſtẽtib' nõ eſt. ℄ Deide cũ dicit.

℄ At bene viuendi ſocietas ⁊ domib' ⁊ generibus vite perfecte gratia: ⁊ per ſe ſufficientis Hoc tantũ nõ erit niſi vno eodẽq3 loco habitãtibus: ⁊ cõiugia ſimul ineuntib': ꝓpter quod ꝓpinquitates in ciuitatib' extiterunt: ⁊ ſodalitia: ⁊ ſacra: ⁊ cõuerſationes familiariũ. Idq3 eſt amicitie op': nã ſil' viuẽdi electio amicitia ẽ.

℄ Oſtẽdit gr̃a cui' inſtituta eſt. Et diuidit̃ in duas. In prima oſtẽdit qd eſt ciuitas ſimplr̃. In ſcda oſtẽdit quis eſt finis ciuitatis: gr̃a cui' inſtituta eſt ibi. (Finis eſt ⁊c.) In p̃ma dicit: ꝙ bene dictũ eſt: ꝙ cõicatio loci nõ eſt ciuitas: ſed cõicatio bene viuẽdi ꝯpoſita ex domib' ⁊ diuerſis generibus gr̃a vite perfecte: ⁊ per ſe ſufficiẽtis eſt ciuitas. Et per hoc ꝙ dicit cõicatio bene viuẽdi: innuit cãm formalẽ. per hoc ꝙ dicit ꝯpoſita ex domib': tãgit cãm mãlẽ ꝓpinquã: per hoc ꝙ dicit ex diuerſis generib': tãgit cauſas materiales remotas: per hoc ꝙ dicit gr̃a vite perfecte ⁊c. tangit cauſa3 finalẽ. Sed hec nõ ꝯtingũt eſſe niſi habitantibus eũdẽ locũ: ⁊ niſi cõiungant̃ ſm̃ cõnubia. Et ꝓpter h̃ in ciuitate fiunt affectiones amicitie factiue ⁊ cõſeruatiue ⁊ ꝯſinitates: que ſunt cõicatiões adinuicem in comeſtionib' ⁊ potib' vel in alijs. Silr̃ fiunt ſacra ⁊ cõuerſationes ⁊ ſolatia ꝓpter ipm̃ conuiuere: ⁊ ratio huius eſt: quia amicitia multu3 neceſſaria eſt in ciuitate. Amicitia eni3 eligitur ꝓpter cõuiuere: ſine autẽ cõuiuere nõ eſt ciuitas quare amicitia neceſſaria eſt ad ciuitate3: ſed iſta que dicta ſunt neceſſaria ſunt ad amicitia3: ⁊ ideo iſta ordinata ſunt in ciuitate. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Finis eſt igit̃ ciuitatis bene viuere. Illa vero gratia finis. Ciuitas autẽ eſt generu3 pagorũq3 ſocietas vite perfecte ac per ſe ſufficientis: hoc eſt: vt diximus: bene ac beate viuere. Bene igitur agẽdi gr̃a ponẽdu3 eſt eſſe ciuilẽ ſocietatem: nõ aũt gratia ſimul viuendi.

℄ Oſtẽdit gr̃a cuius finis iſtituta eſt ciuitas. Et dicit ꝙ finis ciuitatis ꝑꝑ qõ ciuitas inſtituta eſt: eſt ipm̃ bñ viuere. Ciuitas aũt ⁊ illa que ordinant̃ ad ciuitatẽ ſunt ꝑꝑ fine3 ciuitatis. Ciuitas eni3 ẽ cõicatio bñ viuẽdi ꝯpoſita ex generib' diuerſis: ⁊ gr̃a vite perfecte: ⁊ per ſe ſufficiẽtis. Hoc aũt eſt viuere feliciter: bene aũt feliciter viuere in politicis eſt opari ſ3 virtutẽ practicã. Et ꝓpter hoc manifeſtũ eſt q' cõicatio politica cõſiſtit in cõicatione bonaꝝ actionu3: ⁊ nõ ꝯſiſtit in ipſo viuere abſolute. Apparet igit̃ ꝙ finis ꝑꝑ quẽ iſtituta eſt ciuitas bñ ordiata eſt ſ3 v̾tutẽ ꝑfectã viuere vel opari ⁊ nõ ip̃3 ꝯuiuere. ℄ Deide cũ dicit.

℄ Quapropter quicũq3 plus cõferunt ad huiuſmodi ſocietatẽ: his plus iuris cõpetit in ciuitate ꝗ̃ his q libertate ac genere pares ſunt vel maiores. S3 ciuili virtute ſunt impares: ⁊ ꝗ̃ his qui diuitijs ſuperãt: ſed virtute ſuperãtur. Nõ igit̃ oẽs qui de rep. ꝯtendũt partẽ aliqua3 iuſti dicunt: manifeſtu3 eſt ex ſupradictis.

℄ Infert correlariũ ex quo apparet p̃ncipale intẽtũ. Et ꝙ cũ finis ciuitatis ſit feliciter viuere practice. Feliciter aũt viuere ſit opari ſ3 optimã v̾tutẽ practicã: q̃ eſt prudentia ⁊ cõicatio politica cõſiſtit in bõ actionib': manifeſtũ eſt ꝙ illi q plus addũt ad talẽ cõionẽ plus addũt ad ciuilitatem: ⁊ plus ciuitatis ꝑtinet ad iſtos ꝗ̃ ad illos: q ſunt eq̃les in libertate vel genere: ⁊ ꝗ̃ ad illos q ſunt maiores in

genere:tñ minores ⁊ ineq̃les ſm virtutẽ politicã. Iterũ pIus attinet illis de eis que pertinẽt ad ciuitatẽ q̃ illis q excedunt alios in diuitijs: ſed excedũtur ab alijs in virtutibus. Ex quo apparet iuſtum eſſe equale aliquaꝝ rerũ aliq̃bus perſonis ſꝫ dignitatẽ in ordine ad finẽ:q2 in politia illa in qua ponit̃ rectus finis eſt iuſtũ ſimplr. Iuſtũ enim:vt dictũ eſt:attẽdit̃ ſm dignitatem in ordine ad finez:ſicut in regno ⁊ politijs rectis vlr: in politia aũt in q̃ ponit̃ finis nõ rect⁹ nõ eſt iuſtũ ſimplr. Tales autez ſunt ſtatus popularis ⁊ paucoꝝ:⁊ ideo in talib⁹ nõ eſt iuſtum ſimplr qḋ erat p̃ncipale intẽtũ:grã cu⁹ idqxit totã inq̃ſitionẽ de fine ciuitatis. Tũc recapitulat ⁊ dicit: ⁊ manifeſtũ eſt ex determinatis:ꝙ oẽs illi qui aduerſant̃ de iuſto nõ tetigerũt iuſtũ ſimplr:ſed iuſtũ ſm quid tñ.

Est autẽ dubitatio quid oportet dominãs eſſe in ciuitate. Nunquid populum: an eos qui diuitias habent: an bonos vel equos: vel vnum q ſit optimus omniuz: vel tyrãnũ? Lec. IX.

C Poſtq̃ pħs diſtinxit politias ſm diſtinctionẽ p̃ncipatuũ:⁊ declarauit:cui⁹ grã ciuitas eſt iſtituta. In parte iſta inq̃rit quẽ opꝫ eſſe p̃ncipãtẽ in ciuitate:⁊ q2 principat⁹ dꝫ diſtribui ſꝫ exceſſuz alicui⁹ boni:inq̃rit ſꝫ cu⁹ exceſſum debeãt diſtribui. Et ſꝫ hoc diuidit̃ iſta pars in duas ptes In p̃ma inq̃rit quẽ opꝫ eſſe p̃ncipantez in ciuitate. Scḋo inq̃rit ſꝫ cui⁹ exceſſuz debeat diſtribui. ibi. (Cũ vero ⁊c̃.) Prima in duas. In p̃ma mouet dubitationẽ tãgens quaſi ſolutionẽ. Secũdo arguit cõtra ſolutionẽ. ibi. (Uerum hec ⁊c̃.) In p̃ia dicit:ꝙ poſtq̃ determiatũ eſt:ꝙ politie debẽt diſtingui ſm diſtinctionẽ p̃ncipatuũ:ſeq̃t̃ dubitatio.ſ.quẽ opꝫ dñantẽ eſſe in ciuitate. Cũ aũt oporteat aliquẽ eſſe dominãtẽ: aut dñatur multitudo:ſicut in politia que eſt ſtatus popularis:aut diuites: vt in ſtatu paucorũ: aut v̓tuoſi ſicut in reꝑ.optimatuz:aut vn⁹ optimi ſicut in regno:aut vn⁹ peſſim⁹:ſicut in tyrãnide. C Deide cũ dicit.

C Uerum hec oĩa videtur habere difficultatẽ quid enim inopes:q2 plures ſint:partientur ea que ſunt opulẽtorum: hoc nõne iniuſtuz eſt? Decreuerũt eniz qui poteſtatez habẽt: iniuria igitur ſũma que tandẽ dicẽda eſt.

C Arguit cõtra iſta ſingula ⁊ ad min⁹ cõtra plura. Et diuiditur in duas. In p̃ia facit qḋ dictũ eſt. Scḋo ſpãliter inquirit vtꝝ magis expediat multitudinem dñari:aut paucos v̓tuoſos ibi. (De his.) Prima adhuc in duas. Primo arguit ꝙ nõ expedit dñari multitudinẽ:aut diuites. Secundo ꝙ nec vnũ ſtudioſuz ibi. (Sꝫ nũquid ⁊c̃.) Adhuc p̃a in duas. Primo oſtẽdit ꝙ nõ expedit multitudinẽ dominari. Secũdo ꝙ nec paucos diuites ibi. (Sed an paucos ⁊c̃.) P̃ia in tres ſꝫ ꝙ pbat ꝑ tres rõnes:ꝙ nõ expedit multitudinez dñari. ſcḋa ibi. (Ruſum ꝙ ⁊c̃.) 3ª ibi. (Preterea illa ⁊c̃.) In p̃ma dicit:ꝙ oĩa iſta vident̃ hr̃e difficultatẽ. Si.n.dicat̃ ꝙ expedit multitudinẽ pauperꝝ dñari cũ hɔ multitudo potentiã habeat ⁊ ſine virtute:ſic ſequet̃ ꝙ diripiẽt ꝑꝑ idigẽtiã ⁊ potẽtiã bona diuitũ. Sed eſt ne hoc iniuſtũ quaſi diceret ſic:ſꝫ enĩ veritatẽ ciuitas debꝫ hr̃e dominiũ iuſtũ. Quare manifeſtũ eſt:ꝙ iniuſtitia extrema eſt hec.i.peſſima. C Deinde cũ dicit.

C Ruſuſq3 oĩbus acceptis ſi plures ea ſibi tribuant:que ſunt paucorũ: cõſtat ꝙ ciuitatẽ corrũpunt: atqui virtus nũq̃ corrũpit id qḋ eam habet: neq3 iuſtuz ciuitatis corruptiuum eſt. Ex quo patet legẽ iſtaz nõ poſſe iuſtã eſſe.

C Ponit ſcḋaz rõnẽ. Et dicit ꝙ ſi dicat̃ q̃ expedit multitudinẽ dñari:ſequet̃ ſicut pri⁹ ꝙ diripiẽt bona diuitum ⁊ paucoꝝ:ſicut virtuoſoꝝ:ſed hoc eſt deſtruere ciuitatem. Sꝫ virt⁹ nõ deſtruit illud cu⁹ eſt:⁊ ꝙ hꝫ eã:nec ꝙ iuſtuz eſt corrũpit ciuitatẽ:quare manifeſtũ eſt:ꝙ iſta lex q̃ p̃cipit multitudinẽ dñari nõ eſt iuſta:nõ igit̃ expedit multitudinẽ dominari. C Deinde cũ dicit.

C Preterea illa quoq3 que facta fuerunt a tyranno: neceſſariũ foret iuſta eſſe omnia. Uim eniz affert propter potentiam quẽadmodum multitudo diuitibus.

C Ponit tertiã rõnẽ. Et dicit ꝙ oẽs oꝑationes quas facit tyrãnus:vl̃ tyrãnus eſt iniuſte ſunt:q2 tyrãnus ꝑ potẽtiã ſuã moleſtiã facit:⁊ accipit bona ſubditoꝝ:tales aũt oꝑatio iniuſta eſt. Sꝫ vbi multitudo dñat̃ facit violẽtiã diuitibus ad modũ tyrãni diripiẽdo bona eoꝝ. Et iḋ manifeſtuz eſt ꝙ multitudo eſt ſicut tyrannus: quare oꝑationes multitudinis ſunt iniuſte:ergo nõ expedit multitudinez dominari. C Deinde cum dicit.

C Sed an paucos ⁊ opulẽtos iuſtũ eſt dominari: an ergo ſi ⁊ illi hec agant: ⁊ rapinas exerceãt: auferãtq3 multitudinis bona: hoc ne erit iuſtũ? ergo ⁊c̃. Hec igit̃ oĩa cõſtat eſſe praua.

C Oſtẽdit ꝙ nõ eſt iuſtũ dñari paucos diuites. Et diuiditur in duas. In p̃ma oſtẽdit ꝙ nõ expedit paucos diuites dñari. Scḋo ꝙ nec virtuoſos ſiue paucos ſiue plures ibi. (Uerũ ⁊c̃.) In p̃ma dicit q̃ſi iterrogãdo:eſt ne iuſtũ pauciores diuites dñari in ciuitate.q.d.nõ eſt iuſtũ:q2 ꝑ potẽtiaz ſuã diripiẽt bona pauperũ ⁊ poſſeſſiones:ſicut ecõtrario multitudo ſi dominaret̃:⁊ ſi iuſtũ eſſet diuites diripere bona multitudinis:⁊ econtrario iuſtũ eſſet multitudinẽ diripe bona diuitũ:ſꝫ hꝫ eſt iniuſtũ:vt viſuz eſt:q̃re manifeſtũ eſt:ꝙ prauũ ⁊ iniuſtũ eſt:⁊ nõ ſtudioſum diuites paucos dñari. C Deinde cũ dicit.

C Uerũ bonos ⁊ equos dñari opꝫ: auctoritatẽq3 habere omniũ. Ergo alij oẽs cum magiſtratus nõ capiant inhonorati manebunt. Nã honores q̃dẽ magiſtratus poteſtateſq3 appellamus: quos ſi boni ſemꝑ habeãt: neceſſariuz eſt alios excludi ab honorib⁹ reipub.

C Oſtẽdit ꝙ nõ eſt iuſtũ dñari virtuoſos ſiue plures ſiue paucos. Aliq̃s.n.diceret ꝙ verum eſt:ꝙ nõ expedit dñari nec paucos diuites:nec multitudinez:ſed hñ expedit ⁊ iuſtũ eſt v̓tuoſos dñari:⁊ eẽ dños iter oẽs:ſꝫ iſtud vr̃ eẽ falſuz:q2 ſi ſoli v̓tuoſi p̃ncipent̃ oẽs alij erũt ihonorati:q2 nõ attingũt ad honorẽ p̃ncipat⁹:q2 principat⁹ honores ſunt. Sunt eniz premiũ virtutis ⁊ hoc ẽ honor:ſicut dr̃ p̃ ⁊ 4° ethi. ẽ q nõ attingit ad p̃ncipatũ nõ attingit ad honorez. P̃ricipãtib⁹ igit̃ v̓tuoſis remanẽt alij ihonorati:ſed hꝫ eſt incõueniẽs. Eſt.n.hoc cã diſſenſionis:oẽs enim appetunt honorẽ nãliter:ꝑpter qḋ appetunt honorari a bonis ⁊ ſapiẽtib⁹ q meli⁹ ⁊ rectius p̃nt indicare. Si ergo auferat̃ eis honor ſeq̃tur diſſenſio:⁊ multa mala in ciuitate:q̃re non eſt iuſtũ v̓tuoſos dñari. C Deinde cum dicit.

C Sed nũquid vnus qui ſit optimus dominari debet? at enim hoc etiã grauius eſt: quoniã plures erunt ab honoribus excluſi.

C Oſtẽdit ꝙ nõ eſt iuſtũ dñari vnũ v̓tuoſum. Et diuidit̃ in ptes duas. In p̃ª facit qḋ dcm̃ eſt. In ſcḋa q2 poſſet aliquis

gs dicere: q̄ nō expedit hoīez ꝑncipari: ſed hoīez ꝑ legez oſtēdit ꝯtrium ibi. (Sʒ forſan ⁊c̄.) In p° dicit: q̄ nō expedit vnū virtuoſum valde ꝑncipari: q: ſi vn⁹ valde virtuoſus dn̄et plures erūt ĩhonorati honore ꝑncipat⁹: ſʒ h̄ eſt icōueniēs. Ex hoc eniʒ ſequūtur diſſenſiōes in ciuitate ⁊ turbatiōes ſicut dictū eſt. Itez videbit̄ politia peior eſſe q̄ ſtat⁹ paucoꝝ: q: in ꝑncipatu paucorū plurib⁹ ipendunt̄: in iſta aūt vni ſoli: hoc aūt peius videt̄ eſſe: q: malū quanto magis diuiſum eſt: tanto minus exiſtit: ⁊ tolerabilius eſt: quare manifeſtum eſt: q̄ non expedit vnum virtuoſum dominari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan dicet aliquis legē dominari debere. Non autem hominem in quem cadunt animi perturbationes.

¶ Quia diceret aliqs q̄ lex dʒ dn̄ari nō hō: arguit ꝯ hoc. Et ꝑmo ponit rōnē per quam vr̄ q̄ lex dʒ dn̄ari. Scdo arguit in ꝯtrium ibi. (Si igit̄ ⁊c̄.) In p° dicit q̄ prauū ⁊ iniuſtuʒ eſt hoīez ꝑncipari ⁊ nō legē: q: hō hʒ paſſiones ſibi cōiunctas. Paſſiones aūt diſtrahūt volūtatem ⁊ faciūt deuiare a recto fine: ⁊ per ꝯn̄s ꝑuertunt iudiciū rōnis. Lex aūt nullas hʒ paſſiones: q̄re per legē nō ꝯtingit deuiare a recto iudicio rōnis. Cū igit̄ melius ⁊ iuſti⁹ ſit illuʒ principari: qui nō poteſt deuiare a recto fine q̄ illum qui poteſt. Et homo poteſt deuiare a recto fine: lex vō nō: manifeſtū eſt q̄ iuſtū eſt legē dn̄ari: nō hoīem. ¶ Deīde cū d.

¶ Si igitur ſit lex quidem: ſed vel ad paucorū potentiā: vel ad multitudinis fauorē declināt: quid tandē refert in his: de quib⁹ dubitatū eſt: eueniēt enim eadē que ſupra dicta ſunt.

¶ Arguit in cōtrariū. Et dicit q̄ nō videt̄ eſſe veruʒ q̄ legem ſit iuſtū dominari vl̄r: q: cōtingit leges eſſe pertinētes ad potētiā paucoꝝ vel multoruʒ: ⁊ tales leges date ⁊ ordinate ſunt in ordine ad finē illarū. In illis autez non ſupponit̄ rect⁹ finis ſimpl̄r: ſicut predictū eſt: ḡ nec leges ſunt iuſte ſimpl̄r. Quare manifeſtū eſt q̄ nō differt quid dicat̄: ſiue legē: ſiue aliud aliquid alioruʒ principari: quia ſemper idem accidit inconueniens: ſicut prius oſtenſum eſt de omnibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De his igitur ſit alius quidē ſermo: qđ autē magis penes multos debeat eſſe poteſtas q̄ penes paucos licʒ optimos. Vr̄ ſolui poſſe ⁊ quādā habere dubitatē: imo forte veritatē.

¶ Omiſſis alijs ſpāliter deſcēdit ad iquirēdū vtꝝ magis expediat multitudinē: aut paucos virtuoſos domīari. Et diuidit̄ in duas. In ꝑma ꝑmittit q̄ omiſſis alijs: de qb⁹ nō eſt arguēdū: q: altera rō eſt. manifeſtū eſt enim q̄ vnū peſſimū nō expedit dominari: ⁊ q: hoc eſt per ſe manifeſtuʒ. Altera rō de hoc ⁊ de alijs: q: de alijs eſt dubiuʒ: ſed de hoc nō: ideo phs nō arguit ad iſtud. ¶ Sʒ ingrendū eſt vtꝝ multitudinē magis expediat domīari q̄ virtuoſos paucos tn̄. Hoc. n. vr̄ hr̄e dubiuʒ ⁊ ſolūmodo quō diſſoluitur rō: que in oppoſitū adducebat̄ prius ⁊ magis videtur eſſe verū ⁊ expediens multitudinē principari debere q̄ paucos virtuoſos. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nam ſi plures ſint: quorū vnuſquiſqʒ nō ſit ſtudioſus: tn̄ fieri pōt vt in vnuʒ conuenietes oēs meliores ſint q̄ illi nō vt ſinguli: ſʒ vt oēs quēadmoduʒ cena: in qua plures cōferunt q̄ ea que ex vnius erogatione fit: nā cum plures ſint: vnuſqſqʒ partē habet virtutis ac prudentie ac ſiunt in vnuʒ collati: quaſi homo vnus qui multos pedes habeat: multaſqʒ manus: multoſqʒ ſenſus: et eodem modo circa mores ⁊ intelligentiā. Quapropter melius iudicant multi: ⁊ in muſica: ⁊ in poetaꝝ operib⁹. Alij enim aliud: ⁊ cūcti cūcta diſcernunt.

¶ Proſeqt̄ ⁊ ꝑōndit: q̄ magl expediat multitudinē dn̄ari q̄ paucos virtuoſos. Scdo ſoluit dubitatiōnē ⁊ quādaʒ aliā ānexā illi ibi. (Quapꝑ ⁊c̄.) p° ĩ duas. Pr̄o declarat vnā ꝑpōnē. Scdo arguit ex illa ibi. (Si igit̄ ⁊c̄.) Adhuc p° in duas. Pr̄o māifeſtat illā ꝑpōnē. 2° pōit dn̄az iter aliq̄: de qb⁹ eſt mētio fcā ibi. (Sʒ in hoc ⁊c̄.) In p° dicit q̄ ſi ſint multi nō virtuoſi ſimpl̄r: cū ꝯueniēt in aliqd vnū faciēt vnū aliqd ſtudioſum: nō ſicut qdē vt qlibet faciat aliqd ſtudioſum per ſe: ⁊ aliqd melius. ſed oēs ſil faciant vnū aliqd ſtudioſum: ⁊ ſunt aliqd melius q̄ qlibet diuiſim acceptus: ⁊ h̄ declarauit per ſimile: ⁊ dicit q̄ ſicut illi qui faciūt cenā ad cōes expēſas: ⁊ qlibet modicū apportat: qđ aūt collectū eſt ex oib⁹ apportatis magne quātitatis eſt: ſic eſt in ꝑpoſito: ſi ſint multi ⁊ qlibet aliqd habeat virtutis ⁊ prudētie: cū ꝯueniūt in vnū: faciēt vnū aliqd magnū ⁊ virtuoſuʒ. In quo eniʒ vnus deficit ꝯtingit alterum abundare: vt ſi vnus nō inclinetur ad fortitudinem alter inclinabitur: ⁊ ſi alius nō inclinetur ad temperātiaʒ alter inclinabit̄: ⁊ vbi vnus nō poterit ꝑuidere: bene alter poterit: ⁊ ſic cum ꝯuenerit faciēt quaſi vnū hoīez virtuoſum ⁊ perfectū. Dominē dico habētē multitudinem ſenſuū: per quos diſcernere poſſit: ⁊ multitudinē manuū ⁊ pedū: per que poſſit moueri ad opationez ⁊ opari. Silr̄ etiā quātū ad mores ⁊ quātū ad itellectū ſe hʒ. Ex oībus eniʒ cū ꝯuenerint efficiet̄ quaſi vnus hō ꝑfectus ſm̄ itellectū quātū ad virtutes itellectuales: ⁊ ſm̄ appetitū quātū ad morales. Et adducit aliud ſimile dicens: q̄ ꝑꝑ hoc: q̄ multi ſunt aliqd meli⁹ ſil' iuncti q̄ qlibet illoꝝ ꝯtingit q̄ opera muſicalia: ⁊ opera poetaꝝ meli⁹ facta ſunt ⁊ ducta ad perfectionē per plures q̄ per vnū. Sic eni iuente fuerūt artes ⁊ ſcie: q: ꝑmo vnus inuenit aliqd ⁊ illud tradidit: ⁊ forte iordinate alius poſt hoc accepit illđ ⁊ addidit ⁊ totū tradidit: ⁊ magis ordinate: ⁊ ſic ꝯſequēter donec ꝑfecte artes ⁊ ſcie iuente ſunt: ⁊ manifeſtū eſt q̄ aliqui aliqua iuenerūt: ſed oēs ſimul oia: ⁊ manifeſtum eſt q̄ plus eſt ⁊ perfectius illud: qđ oēs iuenerūt q̄ illud quod quilibet per ſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sʒ in hoc differūt ſtudioſi viri ab vnoquoqʒ alioꝝ ex multitudine: quēadmodum decoros a nō decoris aiunt: ⁊ picta artificioſe a veris: eo q̄ ſeorſum diſtincta in vnum colligun͏tur: cum ſi ſeparatio fiat pulchrius ſe habebit huius quidem picti oculus: alterius vero cuiuſdam alia particula.

¶ Ponit differētiā iter vnū virū ſtudioſum ſimpl̄r ⁊ quēlibet illoꝝ: ex qbus cū ꝯuenerint in vnū factuʒ eſt aliqd ſtudioſum. Et dicit q̄ viri ſtudioſi ſiue virtuoſi differūt a quolibʒ illoꝝ multoꝝ: ex qb⁹ cū ꝯuenerint in aliqd vnuʒ fit aliqd virtuoſuʒ: ſicut bon⁹ differt a non bono: qm̄ viri virtuoſi boni ſimpl̄r ſunt: ſed qlibet iſtoꝝ ſm̄ ſe acceptus nō eſt bon⁹: q: nō eſt virtuoſus ꝑfecte. Itez differūt viri ſtudioſi ab iſtis diuiſim acceptis: ſicut picta per artē differunt a veris: circa qđ itelligo q̄ pictor volēs aliqd pingere per artē: ſicut imaginē hoīs ꝯſiderat bonā diſpoſitionē oculorū in iſto: dimittēs diſpōnes alioꝝ mēbroꝝ: ſilr̄ cōſide

rat bonā diſponē manꝰ in alio: dimittēs malas diſpōnes alioꝝ mēbroꝝ: ⁊ ſic ꝯſiderat meliores diſpōnes aliorum mēbroꝝ in diuerſis ⁊ dimittit turpes: tūc ex oibꝰ iſtis col lectis facit imaginē pulchriorē ꝙ̄ ſit ꝗlibȝ illoꝝ: ex quibꝰ aliqd accepit: ⁊ manifeſtū eſt ꝙ ꝗlibȝ illoꝝ: ex qbꝰ aliqd accepit aliqd pulchritudinis hȝ: ſed nō ſimplr: illud aūt qđ acceptū eſt ex iſtis ſimplr pulchrū eſt ſic: ſilr in ꝓpoſito ꝗlibȝ illoꝝ multoꝝ aliqd hȝ virtutis: ſed nō eſt ſimplr v̄tuoſus: id aūt qđ ſimplr collectū eſt ex ipſis ſimplr virtuoſum eſt. Et h̄ eſt qđ intēdit cum dicit: artificioſe: eo ꝙ illa vera ſimplr accepta ſunt collecta in vnū: ⁊ imago illa: q̄ ꝯponit ſilr ex ꝑtibꝰ bn̄ diſpoſitis in diuerſis exn̄tibus pulchrior eſt ꝙ̄ vnūqđq; illoꝝ: in quoꝝ vno inuenit̄ pulcher oculus: in alio aūt pulchra manꝰ: ꝯuenit enīȝ bn̄ inuenire ſeorſuȝ vnū hn̄tē oculū pulchriorē ꝙ̄ ſit pectꝰ: ꝙ̄uis in alijs ḋficiat: ſilr aliquē hn̄tē pulchrā manū ꝙ̄ ſit pectꝰ: ꝙ̄uis in alijs deficiat: ſilr ī alijs ꝑticul: ſilr in ꝓpoſito differt vir ſtudioſus ab vnoq̄q; illorū q dicti ſūt: qꝛ oēs bonas diſpōnes ẜȝ aīaȝ hȝ ꝯiūctim: ⁊ ī vno ſuppoſito vnuſquiſq; illoꝝ vnā: aut in qua forte poterit excedere v̄tuoſū ſimplr eniȝ excedetur ab eo. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Si igit̄ de oī populo oīq; multitudine recipit̄ hāc eſſe differētiā multitudinis ad paucos ſtudioſos icertū eſt: imo forſan certum: qđ de ꝗbuſdā eſt ipoſſibile: nā eadē rō ꝺ beſtijs eēt. Quāq̄ ꝗd differūt ꝗdā: vt ita dixeri: a beſtijs ẜȝ de aliq̄ multitudine nihil vetat eſſe veꝝ.

ℭ Ex iſta ꝓpōne declarata arguit dicēs: ꝙ īmanifeſtū eſt verū hȝ dn̄aȝ ꝯtingat eſſe circa multitudinē: ⁊ circa hoc populū totuȝ ad paucos v̄tuoſos: ꝙ. ſ. tota multitudo melior ſit ꝙ̄ illi pauci virtuoſi: tn̄ ẜȝ v̄tutē in ꝗbuſdā eſt ipoſſibile: hoc eſt. n. ꝗdā multitudo beſtialis: cuꝰ hoīes īclinātur ad actus beſtiales: ⁊ parū rōnis hn̄t. Et in tali multitudine nō eſt verū: ꝙ ex illis hoībꝰ poſſit fieri aliqd v̄tuoſum ſi ꝯueniāt in vnū. Alia eſt multitudo in qua quiſq; hȝ aliqd v̄tutis ⁊ prudētie: ⁊ iclinant̄ ad actuȝ v̄tutis: ⁊ in tali verū eſt: ꝙ illud qđ fit ex iſtis cū ꝯueniūt in vnuȝ eſt aliqd virtuoſuȝ. Et hoc eſt qđ dicit phūs ꝙ in aliq̄ multitudine nō eſt veꝝ: ꝙ illa multitudo faciat aliqd v̄tuoſuȝ: de qua multitudine pōt hr̄e veritatē. Ex quo pōt formari rō ſic: meliꝰ eſt ꝑncipari qđ meliꝰ ⁊ ſtudioſius eſt: ẜȝ cōtingit aliquā multitudinē: etiā magis ſtudioſam paucis virtuoſis ꝓbatam eſſe. ergo ⁊c̄.

Quapropter dubitationē illā primā ꝑ iſta ſoluere qs pōt: ac ſilr aliaȝ ſubſequētē: quorū opȝ poteſtatē hr̄e liberos hoīes ac multitudinē ciuiū: quales ſunt ꝗcūq;: qui neq; opes habēt: neq̄ virtutis exiſtimationeȝ. Lec. X.

ℭ Poſtq̄ phs mouit dubitationem: vtꝝ magis expediat multitudinē dn̄ari ꝙ̄ v̄tuoſos: in pte iſta ſoluit eā: ⁊ quādā annexā illi: ⁊ hȝ duo. Primo infert ſolutionē qōnis ex determiatis: ⁊ ponit qōnem annexā. Scđo ſoluit illā ibi. (Eteniȝ ⁊c̄.) In ꝑma dicit: ꝙ ꝑꝑ ea que dicta ſūt pōt ſolui dubitatio qua querit̄: vtꝝ magis expediat dn̄ari multitudinē ꝙ̄ paucos virtuoſos: appet enim ex dictis: ꝙ duplex eſt multitudo. Una ꝗdeȝ beſtialis: in qua nullus hȝ rōnē vel modicā: ſed iclinat̄ ad beſtiales actus: ⁊ manifeſtum eſt: ꝙ iſtā nō expedit dn̄ari aliquo mō: qꝛ ſine rōne eſt ⁊ ꝯiunctiȝ ⁊ diuiſim. Alia eſt multitudo vbi oēs aliqd hn̄t rōnis ⁊ iclinant̄ ad prudentiā: ⁊ bene ſuaſibiles ſunt ad rōnē: ⁊ talē expedit magis dn̄ari ꝙ̄ paucos virtuoſos: ꝙ̄uis. n. ꝗlibȝ nō ſit v̄tuoſus: tn̄ qđ fit ex oibꝰ cū ꝯueniūt eſt virtuoſuȝ. Et ſic apparet ſolutio qōnis: qꝛ vbi eſt talis multitudo expedit eā magis dn̄ari ꝙ̄ virtuoſos: vbi non talis: ſed beſtialis nullo mō expedit. Poterit ēt per h̄ ſolui qđ alia ꝯtr ſe hn̄s ad illā. ſ. vtrū oporteat multitudinē ⁊ liberos dn̄os eligere: ⁊ eos corrigere: ⁊ quorum expedit eos eſſe dn̄os ſi expediat: ⁊ q ſunt illi: de qbꝰ mouet qōnē exponit: hȯ enim ſunt qui nō habēt aliquā dignitateȝ ſiue bonum virtutis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Eteniȝ ꝑmittere iſtis magnos magiſtratꝰ nequaq̄ eſt tutū ꝑꝑ iniuſtitiā ⁊ ignorantiā: ꝑ q̄s ꝗbuſdā iniuriarent̄: in ꝗbuſdā errarent.

ℭ Soluit qōnē: ⁊ ꝑmo ſoluit qōnē. Scđo ſolutionē cōfirmat ꝑ leges antiquoꝝ ibi. (Quapp ⁊c̄.) Pria in tres. In ꝑma oſtēdit ꝙ incōueniēs ⁊ nō ſecurū eſt multitudineȝ ꝑncipari. Scđo ꝙ terribile eſt eos nullo mō ꝑticipare ꝑncipatu ibi. (Rurſus.) Tertio ꝙ expedit aliquo mō ibi. (Reſtat ⁊c̄.) In ꝑᵒ dicit: ꝙ liberos ⁊ multitudinē attigere ad ꝑncipatū maximū: ⁊ ꝑmū periculū eſt: aſti eniȝ iniuſticiā ⁊ iprudētiā hn̄t: ⁊ ꝑꝑ iprudētiā deficerent a recte iudicādo: ⁊ ꝑꝑ iniuſtitiā iclinabunt̄ ad opa iniuſta: ⁊ iō ſeq̄tur ꝙ multa mala faciēt quātū ad ſeipſos: ⁊ multa iniuſta quantū ad alios eis iniuriādo ⁊ moleſtando: hoc autē eſt periculū. ergo tales participare ꝑncipatū incōueniēs eſt maximuȝ. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Rurſus ꝟo excludere illos penitꝰ ab honoribus periculoſuȝ eēt. Cū. n. multitudo inopuȝ eſt in ciuitate: eadēq; ab honoribꝰ excluſa: neceſſe eſt eā ciuitatē eſſe hoſtium reip.

ℭ Oſtēdit ꝙ terribile vr̄ eſſe eos nullo mō participare: et dicit ꝙ nullo mō ꝯcedat̄ eis ꝑncipatus: nec attingunt ad ipm incōueniēs ⁊ terribile videt̄: qꝛ reputabūt ſe īhonoratos: ⁊ cū ſint multi ⁊ pauperes ſequetur ſeditio ⁊ turbatio in ciuitate: ſed iſtud eſt terribile. ℭ Deinde cuȝ dicit.

ℭ Reſtat igitur vt ad conſultandum ⁊ decernendum iſti recipiantur.

ℭ Cōcludit tertiuȝ: ⁊ dicit ꝙ ex quo ſequunt̄ multa mala in ciuitate: ſi nullo mō attingunt ad ꝑncipatū relinꝗt̄: ꝙ ꝑticipare debēt ꝑncipatu aliquo mō: ſaltē quātū ad cōſiliatiuū ⁊ iudicatiuū. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Quapropter ⁊ Solon ⁊ alij ꝗdā eoꝝ q leges ꝯdidere huiuſcemodi hoīes ad repetēdas geſtoꝝ rōnes: ⁊ ad ſuffragia electiōeſq̄ magiſtratuū admittūt: ſolus autē vt magiſtratꝰ cōmittant̄ nequaq̄ ꝑmittūt: dū eniȝ cū alijs vna decernūt atq; ꝯſultāt: capiūt oēs ſilr ſufficiētē ſenſuȝ: ⁊ ꝑmixti melioribꝰ ꝓſunt reip. quēadmodū nō purū alimētū vna cū puro totuȝ facit vtiliꝰ ꝙ̄ paucū: ſeparati vero vtriq; imperfecti ſunt ad iudicandum.

ℭ Cōfirmat ſolonē ꝑ leges ⁊ ordinatiōes antiq̄ꝝ: ⁊ diuiditur in ptes duas. In ꝑᵒ facit qđ dictū ē. In 2ᵃ arguit ꝯ ordinationē illoꝝ ibi. (Sȝ hȝ dubitationē ⁊c̄.) In ꝑᵒ dicit ꝙ qꝛ dictū ē ſi multitudo nullo mō ꝑticipet ꝑncipatu: ſequent̄ multa mala: ſic̄ ſeditio ⁊ turbatio ī ciuitate. Solō legiſlator Athenienſiū. ⁊ ꝗdā alij legiſlatores ſtatuerunt multitudinē in eligēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipes: tn̄ noluerūt ꝙ ꝗlȝ ſigillatiȝ hr̄et ꝑtātē in eligēdo ⁊ corrigēdo: ⁊ h̄ rōnabilr: qꝛ ꝗlȝ ẜȝ ſe v̄tutē nō hȝ: ⁊ iō deficeret ī eligēdo ⁊ corrigēdo: vt dicimꝰ: ꝙ iſti noluerūt: ꝙ ꝗlȝ hr̄et ꝑtāteȝ in eli

gēdo

gēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipātē pp̄ cāz dictā: ſ; oēs inſſl. Et rō huiꝰ ē: qꝛ q̄uis q̄l; nō hēat ꝟtutē ꝑfectā: vn̄ recte ſe poſſit hr̄e in ꝑncipatu: tn̄ tota multitudo ſufficiēter ꝟtutē; h;: ⁊ diſcretionē; in eligēdo ⁊ corrigēdo: in iſta.n. multitudine ſunt ſapiētes ꝟtuoſi aliq̄ ⁊ aliq̄ nō: ⁊ plus val; ꝙ ſumanť iſti oēs ſil' q̄ ſi ſumerenť ꝟtuoſi ⁊ ſapiētes ſolū: ſic.n. ē hic ſicut eſt de alimēto: alimētū eni; ipurū ſumptū cu; puro plus ꝑficit q̄ alimētū impurū: ſi ꝑ ſe aſſumať: impuri.n. alimēti malicia: ⁊ ꝑprobitas ꝑ puꝝ ſibi ꝑmixtu; corrigiť ⁊ ex eis cōmixtis fit bonū alimētū: ⁊ ipurū ad eq̄litate; redigitur: ſic in rep. inſipiētes in cōſulendo ⁊ decernendo quodāmodo rectificāť a ſapiētibꝰ: vt poſſint aliquo mō reip. ꝓdeſſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed h; dubitationē hꝰ ordinatio reipu. pri-mū: qꝛ videreť eiuſdē eē hoīs ſcire iudicaꝛ q̄s recte medelā attulit: q̄ ipſe ſciat ēt mederi ac ſa-nitatē egrotātibꝰ afferre: hic aūt eſt medicus. Eode; modo de alijs facultatibꝰ ⁊ artibꝰ. Ut enī medicū rōnē ſue medele apud alios medi-cos reddere op;: ita ⁊ alios apud ſiles. Me-dicus aūt eſt ⁊ ille q̄ agit: ⁊ ille q̄ ꝑcipit ⁊ oſtē-dit: ⁊ tertio loco: ille q̄ a pueritia expertus eſt cir-ca artē: ſunt eni; quidā tales in cūctis: vt ita di-xerim artibꝰ. Tribuimꝰ vero iudicium paru; minus expertis q̄ ſcientibus.

¶ Obycit ꝯ iſtā ordinationē antiquoꝝ: ⁊ diuidiť in duas ꝑ; ꝙ duplr̄ obycit. 2ª ibi. (Eſt ⁊ alia ⁊c̄.) ṗª i duas. In ṗª tāgit obiectionē. Scd̄o ſoluit ibi. (At.n. ⁊c̄.) Adhuc ṗª in duas. Primo ꝑmittit duas ꝓpōnes. Scd̄o arguit ex illis ibi. (Itaq; ꝑ; ⁊c̄.) Pꝛīa in duas ꝑ; ꝙ duas ꝓpōnes ꝓpo-nit. 2ª ibi. (Deīde ⁊ ⁊c̄.) In ṗª dicit: ita dictū eſt: ꝙ Solō ⁊ q̄dā aliȷ legiſlatores ordinauerūt: ꝙ multitudo hr̄et po-teſtatē in eligēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipatū: vr̄ ꝙ hec ordina-tio h; dubitationē: ⁊ ad declarationē ꝑmittit iſtā ꝓpōnē Cuiꝰ eſt medicari ⁊ ſanare ab egritudine p̄ſte eiꝰ eſt iudi-care q̄s recte ſanatꝰ eſt: hoc autē facit medicꝰ. Et rō ꝓpō-nis eſt: qꝛ cuiꝰ ē aliq̄d facere ꝑ deductione; ex cauſis ⁊ ꝑn-cipyȷs: eiꝰ eſt reſoluere ip; vſq; ad ꝑmas cāſ ꝯſiderādo ex q̄bꝰ ⁊ q̄libus cauſis eſt ⁊ h; eē: ħ aūt ē iudicare. ḡ eiuſde; eſt aliq̄d ꝯſtituere ⁊ iudicare de ipſo: ſil'r eſt i aliȷs artibꝰ: ſicut.n. medicꝰ in medicīalibꝰ iudicat ⁊ corrigit: ſil'r ⁊ aliȷ in ſuis artibꝰ. Ulteriꝰ dicit ꝙ medicꝰ triplex eſt. vnꝰ q̄dē eſt q̄ nō nouit artē: ſ; ordinata ab aliȷs aliq̄l'r ſcit applica-re ad opꝰ. Aliꝰ eſt artifex ꝑncipalis q̄ nouit ſimpl'r oēs cāſ ⁊ ꝑncipia medicie: ⁊ tertiꝰ eſt expertus q̄ aliq̄ nouit: ſed non ſimpl'r. Cū igiť dicimꝰ medicū iudicare de eo que; ſanat ītelligimꝰ de medico ſcd̄o ⁊ 3º mō. Et ſicut circa medici-nā eſt ꝯſiderare triplicē medicū. ſ. practicū ſciētē ⁊ expertū ſic circa oēs alias artes fere: in oībꝰ aūt ipſis iudicium re-ctū: de his q̄ ſub ipſis ſunt nihil minꝰ. i. paru; minꝰ expertis q̄ ipſis ſciētibꝰ. Dicit aūt parū minꝰ: qꝛ ſciētes ſimpl'r in oibus melius iudicant. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Deinde ⁊ circa electionē eodē ſe videť mo-do hr̄e: nā recte eligere ſciētis eſt opꝰ: ceu geo-metrā in geometria: ⁊ gubernatorē in nauiga-tione. Et ſi enim in quibuſdā operibꝰ ⁊ artibꝰ cōcurrunt: aliȷ quidā ignorantes: ⁊ nō tamen melius iudicant q̄ ſcientes.

¶ Proponit ſcd̄a; ꝓpōnē ⁊ dicit: ꝙ ſicut eſt circa iudiciū ſic eſt circa electionē: quod ſciētis eſt recte eligere: ⁊ ħ eſt opꝰ eius: ſicut geometra iudicat recte de geometricis ⁊ gu-bernator de gubernatiuis: ⁊ ſic de aliȷs. Et rō huiꝰ eſt. Ele-ctio.n. eſt appetitꝰ ꝑcōſiliatīs: ꝯſilium aūt eſt rōcinatio de eis: q̄ ſunt ad finē: rōcinari aūt recte de his q̄ ſunt ad finē ſciētis eſt. Quare manifeſtū eſt: ꝙ opus ſciētis eſt iudica-re ⁊ recte eligere. Et ſi idiote aliq̄ recte eligant: non tn̄ ſi-cut ſciētes nec magis ipſis: qꝛ ſi recte eligāt vel iudicēt: ħ eſt a caſu: nō ſic aūt ſapiētes. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Itaq; ꝑ; hāc rōnē auctoritas multitudini dā-da nō eēt: neq; in electiōibꝰ magiſtratuū: neq; in rōnibꝰ adminiſtratorum repoſcēdis.

¶ Ex iſtis duobꝰ arguit: ꝙ nō expedit populū hr̄e poteſta-tē in eligēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipatu dicēs: ꝙ manifeſtū eſt ex dictis: ꝙ nō expedit multitudinē hr̄e dn̄iu; in electio-ne ⁊ correctiōe ꝑncipū: qꝛ ſicut dictū eſt: ſciētis eſt eligere ⁊ corrigere prudētis: ſ; multitudo ignorās ⁊ iprudēs eſt: quare nō expedit multitudinē dominari in eligēdo ⁊ cor-rigendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At enim forſan hec oīa nō bene dicunť: ⁊ ꝓ-pter ſuperiorē ſermonē ſi ſit multitudo nō ni-mis ſeruilis: erit eni; vnuſq̄ſq; deterior iudex q̄ hi qui ſciunt verum: tn̄ ſimul oēs vel meliꝰ iudicabunt: vel nō deterius.

¶ Soluit iſtā dubitationē: ⁊ diuidiť i duas ꝑ; ꝙ dupl'r re-mouet ipa;. 2ª ibi. (Et de q̄buſdā q̄dē nō ſolū his ⁊c̄.) In ṗª dicit: ꝙ forte oīa iſta nō hn̄t ꝟitatē: nec bn̄ dicta ſunt: ⁊ hoc pp̄ rōnē ſuperiꝰ dictā. Si eni ſit multitudo nō villis ſiue beſtialis: ſed aliq̄d hn̄s rōnis ⁊ ꝟtutis: hn̄ ēt ſuaſibilis hn̄s ſapiētes: a q̄bꝰ recte ſuadeať: talē multitudinē ſimul ſumptā bn̄ expedit hr̄e poteſtatē in eligendo ⁊ corrigēdo ꝑncipē: ⁊ ſi vnuſq̄ſq; illorū nō habeat ſufficienter rōnē ⁊ virtutē: per qua; poſſit recte eligere ⁊ corrigere: tn̄ oēs ſil' hn̄t: ⁊ ꝯſtitutū ex oībꝰ cū ꝯueniūt: virtuoſu; eſt ſimpl'r. Ex quo apparet ꝙ phs reſpōdet ꝑ īteremptionē minoris cū dicebať: multitudo eſt iprudēs ⁊ ignorans: verꝝ eſt ſi fue-rit talis: ſicut dictu; eſt: ⁊ dicit forſan: qꝛ in aliqua politia nō expedit multitudinē hr̄e poteſtatē in eligendo ⁊ corri-gēdo: ſicut in regno. In regno.n. ſi vnꝰ ſit ſimpl'r prudēs: ⁊ aliȷ regānť q̄ſi dominatiuo ꝑncipatu: nec inferiores obe-diāt ſupiori: nō expedit multitudinē hr̄e ꝑtāte;: ſ; in poli-tia: vbi multitudo eſt eq̄lis expedit. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Et de q̄buſdā quidē nō ſolum is q̄ fecerit re-cte iudicat: ⁊ qui h; artem: puta domū nō ſo-lū is itelligit ⁊ iudicat qui fecit: ſed melius is qui vtiť. Utitur autē paterfamilias domo: ⁊ temone gubernator nō faber: ⁊ epulis cōuiua nō coquus. Hoc igitur dubiū per hunc modū videtur ſufficienter ſolui.

¶ Scd̄o remouet obiectionē q̄ſi interimēdo maiorē: ⁊ di-cit ꝙ iſtud q̄d accipiebať: ꝙ ſciētis ſolum ſm̄ vnāquāq; artē eſt iudicare de oꝑe ſuo nō h; veritatē: puta ſi ſint ali-qui q̄ fecerūt aliqua oꝑa: ⁊ tn̄ nō vtanť illis: nō eſt veru; ꝙ illi bn̄ iudicēt: ſed illi q̄ vtunť recte iudicāt: ſicut nō ſo-lu; edificator iudicat domū: imo melius iudicat ille: qui ea facta vtiť ſicut paterfamilias: ſil'r nauta gubernaculū accipit a carpētario: ⁊ meliꝰ iudicat de ipſo q̄ carpētariꝰ: vtēs epulis meliꝰ iudicat q̄ coquus. Hec ḡ dubitatio iſto mō vr̄ eē diſſoluta ſufficiēter: ſil'r ēt eſt in ꝓpoſito ꝙ me-lius iudicat qui vtiť principatu: hoc autē eſt multitudo.

¶ Et eſt intelligēdū ꝙ tres ſunt artes ſe hn̄tes ꝑ ordinē Una q̄dē eſt q̄ vſať circa mām: ſicut eſt illa q̄ ꝑparat mā;

ſicut eſt lignoꝝ dolatiua ⁊ ꝑparatiua. Alia eſt q̃ in mã diſpoſita itroducit formã: ſicut nauifactiua. Tertia eſt viſualis q̃ vtitˀ nauefacta: ⁊ iſte ſic ſe hñt: ꝙ pria rõnez operãdi hʒ a ſcða: ⁊ eſt ꝑꝑ ipſaʒ: diſpõit.n. ſic ligna: q꞉ talis forma quã ꝯſiderat dʒ itroduci in mãʒ talẽ: ⁊ tñ ipſa ſʒ ſe formã illã nõ nouit: ſilr ſcða rõnẽ operandi hʒ ex tertia: ⁊ eſt ꝑꝑ ipſaʒ: talẽ.n. formã inducit in lignis cu ꝯpetit talis finis q ꝯſideratˀ a tertia q̃ dˀ viſualis: ⁊ iõ iſta ꝯſiderat cãʒ oĩuʒ aliaꝝ pmã. Per reſolonẽ ad pmã cãʒ iudicatˀ de re: ⁊ iõ viſualis rectiˀ iudicat q̃ʒ ille q formã iducit in mã. Si aũt ſit aliq̃ ſcia: que aliqd cõſtituat in eſſe: ⁊ eo vtatˀ iſta: meliꝰ iudicat: ⁊ certius oĩbus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſt ⁊ alia dubitatio cũ hac ãnexa: q꞉ incõueniẽs vˀ vt deteriores q ſunt maiorũ reꝝ hẽant ptãtẽ q̃ʒ ꝓbi: rõnes ꝟo adminiſtratoꝝ a magiſtratibꝰ repoſcere: ⁊ magiſtratꝰ ipſos diligere maximũ eſt: que duo in quibuſdã ciuitatibꝰ a pplo fiũt. Cõcio.n. taliũ oĩuʒ dña eſt: at q cõcionis qdeʒ pticipes ſunt deliberãt: decernũt: exigui cenſus hoieſq꞉ ⁊ cuiuſq꞉ etatis. Queſturaʒ ꝟo ⁊ preturã: ⁊ maximos magiſtratꝰ ſuſcipiũt ex cẽſu magno atq꞉ etate.

¶ Ponit ſcðaʒ obiectionẽ ꝯ illã ordinationẽ: ⁊ diuiditˀ in duas. In pˀ põit obiectionẽ. In 2° ſoluit ibi. (Nõ illa ⁊c̃.) In pˀ dicit: ꝙ alia eſt dubitatio ꝯ illã ordiatonẽ ꝯueniẽter ſe hñs ad pmã: incõueniẽs.n. eſt prauis ꝯmittere maxima: ſʒ electio ⁊ correctio pncipũ maxia ſunt in ciuitate: ḡ ꝯmittere iſta prauis icõueniẽs eſt: ſʒ multitudo praua ⁊ iprudẽs eſt: q̃re manifeſtũ ꝙ icõueniẽs eſt mltitudinẽ hñe ptãtẽ in corrigẽdo ⁊ eligẽdo ſup pncipes ⁊ ṽtuoſos: ſʒ ſicut dictũ eſt: in qbuſdã politijs iſta ꝯmiſſa ſunt populo: multitudo.n. in illis dñiuʒ hʒ: ⁊ in eligẽdo ⁊ corrigẽdo: q꞉ in aliq̃ ciuitate populares ⁊ iferiores attingũt ad pncipatũ: ⁊ ad iudicatiuũ ⁊ ꝯſiliatiuũ ẽt de paruis honorib' iudicant ⁊ pſunt diuitibꝰ: ⁊ ducũt exercitus: ⁊ pncipantˀ maximis pncipatibꝰ: ⁊ magis q̃ʒ maiores: q̃re manifeſtũ ꝙ ordinatiões iſtoꝝ incõueniẽtes ſunt. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Nõ illa põt eodẽ mõ ſolui: nã forſan id ſe recte hʒ: neq꞉.n. iudex neq꞉ ꝯſultor: neq꞉ is q in ꝯcione exiſtit dñatˀ: ſʒ iudiciũ ⁊ ſenatꝰ ⁊ pplꝰ: illoꝝ ꝟo vnuſq꞉ſq꞉ eſt pticula iſtoꝝ. Dico aũt pticulã eẽ ꝯſultorẽ ⁊ ꝯcionatorẽ ⁊ iudicẽ: itaq꞉ iuſte dña maior ẽ multitudo: ex multis.n. populus cõſtat ⁊ iudiciũ: maiorq꞉ ſenſus eſt vniuerſoꝝ q̃ʒ ſinguloꝝ p ſe: ⁊ q̃ʒ illoꝝ paucorum: qui magnos ſuſcipiunt magiſtratꝰ. Hec igitˀ in hũc modũ terminata ſint.

¶ Soluit dubitationẽ: ⁊ pˀ facit h. Scðo oſtẽdit qd ex dictis põt eẽ manifeſtũ: ⁊ qd imanifeſtũ ibi. (Pria ꝟo ⁊c̃.) In pˀ dicit: ꝙ eodẽ mõ iſta dubitatio põt ſolui ſicut pria: forte enĩ ṽitatẽ hʒ: ꝙ expedit aliquã multitudinẽ hñe poteſtatẽ in electione ⁊ correctiõe pncipũ: in aliq̃.n. multitudine: nec iudex: nec ꝯſiliator: nec ptor: neq꞉ cõcionator vnꝰ p ſe eſt iudex de pncipatu ⁊ dñis in electiõe: ſʒ totũ aggregatũ ex ptorio ꝯſilio ⁊ pplo: ⁊ vnuſq꞉ſq꞉ iſtoꝝ ps eſt aggregata. ſ. ꝯſiliariꝰ ⁊ ꝯcionator ⁊ iudex. Et manifeſtũ ẽ ꝙ expedit magi dñari totã multitudinẽ q̃ʒ aliquos: q꞉ tota multitudo ſtudioſa magis eſt q̃ʒ aliq pauci. Eſt enĩ multitudo ex ſapiẽtibꝰ mediocribꝰ ⁊ iferioribꝰ: eſt.n. ibi populus ⁊ ꝯſiliũ ⁊ ptor: ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ honorabilior eſt tota multitudo q̃ʒ aliqs vnꝰ ſʒ ſe acceptꝰ vel aliq pauci. Et ex his manifeſtũ eſt ꝙ obiectio ꝑdicta nõ valʒ. Nõ.n. dicebatˀ ꝙ multitudo praua eſt ⁊ iprudẽs: dicẽdũ ꝙ nõ eſt veꝝ: q̃uis.n. aliq ſint tales: nõ oẽs tñ. Sʒ ſi eẽt talis multitudo vilis: in qua nullus eẽt ſapiẽs nec prudẽs: nõ expediret talẽ hñe ptãtẽ in eligẽdo ⁊ corrigẽdo pncipes. Et ex his appʒ qð phs itẽdit: ꝙ magis expedit totã multitudinẽ hñe ptãtẽ in eligẽdo ⁊ corrigẽdo q̃ʒ paucos: ⁊ vocat hic multitudinẽ aggregatũ ex ſapiẽtibꝰ maioribꝰ ⁊ prudẽtibꝰ ⁊ mediocribꝰ ⁊ populo: iſtã totã multitudineʒ talẽ magis expedit dñari q̃ʒ paucos. Uilẽ tñ multitudinem nõ expedit: ⁊ dicit forſan: q꞉ in politia: in qua eſt vnus excellẽs in ṽtute ⁊ alij nati ſibi obedire nõ expedit multitudinẽ attigere ad iſta: q꞉ duo exigũtˀ in regimie politie: vnũ eſt rõ recta: h aũt hʒ iſta multitudo p illos ſapientes. Aliud eſt potẽtia: vt poſſit cohercere ⁊ punire malos: hoc aũt habʒ per populũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima ꝟo illa qð mãifeſtũ facit nihil adeo vt leges recte poſitas debere dñari: illuʒ autẽ q reip. ꝑeſt ſiue vnus hic ſit: ſiue plures in his ptãtẽ hñe debere: in qbꝰ leges expreſſe cauere nõ pñt: ex eo q꞉ nõ facile ſit gnãli ſermone ſingulos caſus cõprehẽdere.

¶ Oſtẽdit qd eſt manifeſtũ: ⁊ qd imanifeſtũ ex ꝑdicta dubitatiõe: ⁊ pˀ oſtẽdit qd eſt manifeſtũ. Scðo qd eſt imanifeſtũ ibi. (Quas tñ ⁊c̃.) Iſta lr̃a dupl'r põt exponi. Prio vt referamꝰ iſtã lr̃aʒ ad dubitationẽ: qua q̃rebatˀ priꝰ: veꝝ magis expediret multitudineʒ dñari q̃ʒ paucos ṽtuoſos: vt dicamꝰ ſic: dubitatio pma. ſ. iſta q̃ iã dicta eſt nihil aliõ manifeſtat niſi q̃l'r lex dñetˀ in ciuitate: ⁊ q̃l'r pnceps ſiue ſit vnꝰ ſiue plures: legẽ.n. opʒ eẽ dñam ⁊ pncipatiuã oĩuʒ eoꝝ: de qbꝰ leges determiare pñt: pncipeʒ aũt oʒ eẽ dñm de oĩbꝰ illis: que p leges nõ pñt cũ certitudine determiari. Lex.n. fertˀ in vniuerſali: ⁊ iõ in aliquo pticulari q̃nq꞉ hʒ inſtãtiã: nõ.n. põt legiſlator ꝓuidere oĩa pticularia: in qbꝰ lex põt deficere: ⁊ iõ q̃nq꞉ deficit. In iſto aũt caſu pnceps dñatˀ: illud ꝟo manifeſtũ eſt ex ꝑdicta dubitatiõe ⁊ ſolutiõe: oʒ.n. in ciuitate pncipẽ hñe regulã: p quã dirigatˀ in opõnibꝰ ſuis ⁊ dirigat alios: ⁊ p quaʒ iudicet: h aũt põt facere p legẽ. Quare opʒ legeʒ pncipari: ⁊ q꞉ q̃nq꞉ nõ põt p legem iudicare: q꞉ lex deficit in aliquo caſu: iõ appʒ ꝙ in illo caſu oʒ pncipẽ corrigere: ⁊ iõ expedit: ꝙ i iſto caſu pnceps dñetˀ. Alr põt exponi vt referatˀ lr̃a ad illud qð dictũ eſt priꝰ: dicebatˀ.n. ꝙ nõ opʒ hoieʒ pncipari ſʒ legẽ: q꞉ paſſiones hʒ ꝯiũctas: q̃ ꝑuertũt iudiciũ rõnis. In ꝯriuʒ arguebatˀ: q꞉ ꝯtingit legẽ eſſe prauã: ⁊ talẽ nõ expedit pncipari. Ex h oritˀ dubitatio quẽ expedit magis pncipari vel legẽ vel hoieʒ: ⁊ tũc legatˀ ſic. Dubitatio pˀ hoc eſt priꝰ dicta aliud nõ querit niſi quãdo opʒ legeʒ principari ⁊ quomodo principẽ ſiue ſit vnus ſiue plures: ⁊ ſicut priꝰ dictũ eſt ꝙ legẽ expedit principari in illis: in qbꝰ põt cũ certitudine terminare: in alijs in qbus nõ põt expedit principeʒ dominari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas tñ leges recte poſitas dicamꝰ nõdum appʒ: ſʒ adhuc ſupeſt anterior dubitatio: atq꞉ tales eẽ leges q̃les ſunt reſp. neceſſariũ eſt prauas vel ſtudioſas iuſtas vel iniuſtas: ⁊ h vnũ mãifeſtũ oportere ad ſpẽʒ reip. leges eẽ accomodatas. Nõ ſi ita ſit pʒ ꝙ leges illas q̃ ad rectas gubernatiões accõmodate ſũt neccẽ eſt eẽ iuſtas: illas ꝟo q̃ ad caꝝ labes eẽ nõ iuſtas.

¶ Oſtẽdit

¶ Oſtendit quid eſt manifeſtū ex dictis: qꝛ dictū eſt ſuperius: ꝙ leges quedā ſunt recte: dicat ꝙ que ſint leges recte ⁊ que nō adhuc nō eſt manifeſtū: ſed adhuc eſt dubitatio de hoc: de quo ſimilr prius dubitatū eſt: ſed de legibus dicendū eſt ſicut de politijs: ſicut enī quedā politie ſunt praue ⁊ iniuſte ⁊ quedā ſtudioſe ⁊ iuſte: ſic ſūt leges ꝗdā iuſte ⁊ ſtudioſe: ꝗdā praue ⁊ iniuſte: qꝛ leges danť de ꝯferētib⁹ ad finē politie. ḡ ſi finis politie rect⁹ ſimplr ⁊ politia recta ⁊ lex data de his etiā ſunt ad talē finē recta ē ſi finis politie nō ſit rectus: nec politia recta: nec lex data de ꝯferentibus ad finē talis politie recta erit: ⁊ ſi hoc: mãifeſtū eſt ꝙ leges danť multitudine ad politiā ⁊ ad finē eius: manifeſtum eſt ꝙ leges que danť ſm politias rectas ſunt recte: que ſm tranſgreſſiones non recte ſunt.

Cum vero in cunctis ſciētijs ⁊ artib⁹ finis ſit bonū: maximū aūt ⁊ maxime in principaliſſima oīuꝫ: hec aūt eſt ciuilis ptās. Eſt aūt ciuile bonū iuſtū: id aūt cōmunis vtilitas. Lec. XI.

¶ Poſtꝗ phs declarauit qs debet eſſe dominās ⁊ principās in ciuitate oſtēdit in pte iſta ſm cuius boni exceſſuꝫ debeāt diſtribui ꝑncipatus: ⁊ diuidiť ĩ duas. In ꝑma premittit intentū ſuū ⁊ cām intenti. Scđo ꝓſeqꝛ ibi. (Forſan ⁊c.) Prima in duas. In ꝑma oñdit ꝙ finis politie recte ordinate eſt bonū cōiter ꝯferens. Scđo dat intentum ſuū ⁊ cām intēti. ibi. (Videť aūt ⁊c.) In ꝑma dicit: ꝙ in oībus artibus ⁊ ſcientijs. ſ. opatiuis finis eſt aliqd bonuꝫ: qꝛ oīs doctrina ⁊ ars: ſilr aūt actus ⁊ opatio bonū qđdam appetere vr: ſicut ꝑ ethicoꝝ dr. Si aūt cuiuſlibet artis ⁊ ſcie finis eſt aliqd bonū: principaliſſime eſt finis optimū ⁊ ꝑncipaliſſimū: qꝛ in his que ſūt ꝑ ſe: ſicut ſimplr ad ſimpliciter: ita magis ad magis: ⁊ maxime ad maxime: ſꝫ inter oēs ſcias practicas actiuas politica eſt ꝑncipaliſſima. vt oſtenſum eſt in ꝑ huius. quare finis eius debꝫ eſſe ꝑncipaliſſimū qd ⁊ optimū: ſed bonū intentū in politica eſt illud qđ iuſtū eſt ſimplr. i. in ordine ad qđ attendiť iuſtū ſimplr: ⁊ tale eſt bonū ꝯferens cōiter. ergo bonum cōiter cōferens eſt finis in politia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur aūt omnibus equū quoddam eſſe iuſtum: ⁊ vſqꝫ ad aliquid cōſentiunt phicis rationibus: in quibus determinatū eſt de moralibus: quid enim: ⁊ ꝗbus iuſtū: ⁊ oportere paribus par exiſtere: quorū certe paritas: ⁊ quorum imparitas ſit oportet non latere: habꝫ enī id dubitationem ⁊ philoſophiā ciuilem.

¶ Dat intentionē ſuam cuꝫ cauſa ⁊ dicit: ꝙ oībus apparet ꝙ iuſtū eſt equale: qđ cōſonat ei qđ dictū eſt vbi determinatū eſt de ſermonibus moralibus. ſ. in ethicis. ibi enī dictū eſt ꝙ iuſtū eſt equale in rebus: que debēt diſtribui ſꝫ dignitatē ⁊ aliꝗbus ⁊ equalibus ꝑſonis ꝗb⁹ debꝫ fieri diſtributio. In hꝫ vͦo diſtributione opꝫ eſſe aliquā menſurā ſm quā dirigantť. In diſtributione hꝫ aūt mēſure finis ē ita ꝙ ſm ꝙ aliqs plus accedit vel minus ad finē: ſm hoc plus vel minus debet ei diſtribui de cōibus bonis: ita ⁊ ꝙ equalr attigūt ad hꝫ dignitatē ĩ ordīe ad finē eq̄lr debēt recipe: qd āt eſt illud bonū illud cui⁹ vl̄ ꝗꝝ eſt eq̄litas vl̄ ineq̄litas nō dꝫ eē in minimū: hoc. n. hꝫ dubitationē quā determinare pertinet ad politicū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſan eniꝫ diceret aliquis ſm oīs boni preeminentiam oportere ĩpariter magiſtratus tribuere: ſi in alijs non differant: ſed pares ſint: differētib⁹ enī aliud eē iuſtū ⁊ ſm dignitateꝫ.

¶ Proſequiť ⁊ ꝑmo improbat opionē quorūdā circa hoc. Scđo inquirit veritatē ſm itentionē ſuā. ibi. (At ex quibus ⁊c.) Prima in duas. Primo ponit opionē illoꝝ. Secundo reprobat. ibi. (At qui ⁊c.) In ꝑma ponit opioneꝫ: ⁊ dicit ꝙ cum aliqs poſſet dicere ꝙ principatus debꝫ diſtribui ſm dignitatē vel exceſſum cuiuſlibꝫ boni ſiue ſit bonū ſm aīam: ſiue ſit ſm corpus. Si enim aliqui duo in aliquo bono differant ſm exceſſum: ita ꝙ vnus excedat alium in illo: ⁊ in oībus alijs ſint ſilēs ⁊ nō differāt: ꝑncipatus debet diſtribui ſm exceſſum illius boni: ita ꝙ ille qui excedit plus dꝫ hrē ꝑncipatū. qui enī differunt in aliq̄ bono quocūqꝫ differunt ſm dignitatē: ad quā inſpiciēdū eſt in diſtribuēdo honores cōes: differentibus eniꝫ in aliquo bono non eſt idem iuſtum: nec eſt idem ſm dignitatem: ſed diuerſum ⁊ alterū: ita ꝙ que eſt ꝓportio dignitatis alicuius ſiue boni ad dignitatē alterius: ſiue ad bonuꝫ eadem eſt ꝓportio eius qđ dꝫ diſtribui vni ad illud: quod debꝫ diſtribui alteri: ita ꝙ quantū bonū vni⁹ excedit bonū alterius: ⁊ ꝑncipat⁹ vnī⁹ ꝑncipatū alteri⁹. Deīde cū d.

¶ Atqui ſi hoc verum ſit: erit ⁊ ſm colorem: ⁊ ſm magnitudinē: ⁊ ſm vnūqđqꝫ bonoꝝ plus tribuendū de ciuili iuſto illis qui ſuperexcellunt: at hoc quidem falſum eſt: qđ patet in alijs ſciētijs ⁊ artibus. Paribus enim fiſtulatoribus quantū ad arteꝫ danda non eſt prerogatiua fiſtularū illi: qui ſit nobilior: nihil eniꝫ melius caneret: ſed oportet his qui in opere ſuperexcellunt tribuere fiſtularum prerogatiuam.

¶ Reprobat iſtam opionē: ⁊ diuiditur in partes tres: ſm ꝙ reprobat eā per tres rōnes. ſcđa ibi. (Qđ ſi ⁊c.) tertia ibi. (Preterea ⁊c.) In ꝑma dicit ꝙ ſi iſtud veꝝ eſt: ꝙ ꝑncipatus debꝫ ĩequalr diſtribui ſm exceſſuꝫ cuiuſlibꝫ boni manifeſtū eſt: ꝙ ſm exceſſum coloris ⁊ magnitudinis ⁊ ſm exceſſum cuiuſlibet alterius boni plus debꝫ diſtribui de ꝑncipatu politico: ſed iſtud ſtatim apparet eſſe falſum: ⁊ hoc manifeſtū eſt in alijs ſcientijs ⁊ potētijs. ſi enī ſint duo habentes equaliter artem fiſtulandi: ſi vn⁹ excedat alium in nobilitate: manifeſtū ꝙ nō ꝓpter hoc debēt ei darī plures fiſtule vel meliores ei qui excedit in nobilitate: ⁊ ratio huius eſt: qꝛ fiſtule non danť niſi ꝓpter opus fiſtulandi. ergo nō debēt dari niſi ei: qui aptus nat⁹ eſt ad fiſtulandū: quare plures ⁊ meliores debēt darī ei qui magis eſt aptus ⁊ melius ſcit fiſtulare. ergo ꝓpter exceſſum illius nō debēt plures diſtribui: per qđ homo nō eſt magis aptus ad fiſtulandū: nec melius ſcit fiſtulare: q̄re manifeſtū eſt ꝙ per exceſſuꝫ in nobilitate non debēt plures fiſtule diſtribui. ſimilr ſi ſint duo equales in virtute vn⁹ tamē excedat aliū in pulchritudine: vel in aliquo alio bono: cum hoc ſit accidens in ordine ad principatum: manifeſtū eſt ꝙ ꝓpter iſtum exceſſum nō debet plus attribui de ꝑncipatu vni ꝗꝫ alteri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ ſi nondum patet qđ dicimus etiam magis deducentibus erit manifeſtum: nam ſi erit aliquis excellens fiſtulatoria arte: ĩferior tamē nobilitate generis vel forma: ⁊ ſi magis qđlibet illoꝝ eſt bonū ꝗꝫ fiſtulatoria. Dico aūt nobilitatē ⁊ formā ⁊ ſm ꝓportioneꝫ fiſtulatorie ſunt anteponenda: tamē huic dāde ſunt meliores fiſtule: opꝫ enī in opus ipꝫ ꝓrogatiuā ꝯferre: diuitiaꝝ vͦo ⁊ nobilitatꝫ reſpect⁹ nihil ꝯfert.

¶ Ponit ſcđam rõnē ⁊ dicit: ꝙ ſi ex iſta rõne nõ ſit manifeſtũ ꝙ ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni nõ dꝫ diſtribui ꝑncipatus: volentibus vlterius ꝑducere rõnem ꝑdictã magis erit manifeſtũ. ſi eni ſit aliqs qui multũ excedit aliũ in arte fiſtulãdi: excedat tñ ab alio in nobilitate ⁊ pulchritudine ſuppoſito ꝙ qđlibꝫ illoꝝ ſit melius q̃ ars fiſtulatiua: ſicut pulchritudo ⁊ nobilitas ⁊ ſm aliquã proportionem excedant plus illa bona artem fiſtulandi q̃ alius ſm artẽ fiſtulãdi illa bona: nihilominus pl'es fiſtule ⁊ differentes in bonitate debẽt dari ei qui excedit in arte fiſtulandi q̃ alij: ⁊ rõ huius eſt: qꝛ diſtributio fiſtulaꝝ ſm exceſſum debꝫ fieri in ordine ad opus: qꝛ fiſtule nõ danť niſi ꝑpter opus. ĝ ei qui melius ſcit artẽ fiſtulãdi pl'es ⁊ meliores fiſtule debẽt diſtribui: ſꝫ ꝑ diuitias ⁊ voluptates nõ eſt magis aptus ad fiſtulãdũ. ſilr ſi ſit aliqs melius diſpoſit⁹ ſm ỽtutẽ: ⁊ magis aptus ad ꝑncipiãdũ q̃ alius: excediť tamẽ ab alio in nobilitate ⁊ pulchritudine: diſtributio ꝑncipat⁹ magi⁹ dꝫ fieri ỽtuoſo q̃ alij: ⁊ rõ huius eſt: qꝛ diſtributio ꝑncipatus ſm exceſſum non dꝫ fieri niſi ei qui magis eſt aptus ad ꝑncipãdũ. hoc aũt eſt ille qui excedit in virtute. Quare manifeſtũ eſt ꝙ diſtributio ꝑncipatus nõ dꝫ fieri ſm exceſſum cuiuſlibet boni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſm iſtam rõnẽ omne bonũ ad oẽ bonũ eſſet vtiqꝫ cõparabile: nam ſi magis aliqua magnitudo: ⁊ certe oĩo magnitudo cõparabilis foret ⁊ ad diuitias ⁊ ad libertatẽ. Itaqꝫ ſi magis hic excelleret magnitudine q̃ ille virtute: ⁊ magis ſupereminceret oĩo magnitudo: ỽtuti eſſent oĩa ꝯferẽda. Quãto eni magnitudo huius illũ ſuparet: tãto ꝯſtat eſſe vt pareꝫ.

¶ Ponit tertiam rõnem: ⁊ eſt ducens ad ĩpoſſibile: ⁊ diuiditur in duas. In prima ponit rõneꝫ. Scđo deſtruit ꝯñs qđ ſequiť. ibi. (Cum vero ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ ſi diſtributio ꝑncipatus fiat ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni: tũc oẽ bonum erit ad omne bonum cõparabile: ⁊ ſm magis ⁊ minus ⁊ ſm equale: ſed hoc eſt falſum: quare ⁊ ꝑmũ. Qꝛ aũt ita ſit declarat ph̃s ꝙ oẽ bonũ ſit ad oẽ ꝯparabile ſm magis ⁊ minus: ⁊ ſi diſtributio ꝑncipatus fiat ſꝫ exceſſuꝫ cuiuſlibet boni: hoc manifeſtũ eſt: ⁊ ideo ph̃s hoc nõ declarat: ſed ꝙ ſit cõparabile ſꝫ equale ſic ꝓbari põt. ſi eni ſint duo ⁊ vnus excedat aliũ in nobilitate ⁊ pulchritudie: manifeſtũ ꝙ ſunt cõparabilia ſm magis ⁊ minus: ſilr ſꝫ eq̃le: qꝛ ſi ab eo qđ excedit aliũ auferať illud in quo excedit manifeſtũ ꝙ reſiduuꝫ erit eq̃le: ſi eni aliq̃ magnitudo ſit maior altera: ſi auferať ab ea in quo excedit alterã totalr erit equalis ei. Eodẽ mõ eſt ꝯſiderãdo ad diuitias ⁊ ad libertatẽ: ſi eni aliqs excedat aliũ in nobilitate ⁊ diuitijs ⁊ libertate: ſi ãmoueať illud in quo excedit: manifeſtuꝫ ẽ ꝙ erit equalis: ⁊ ex hoc manifeſtũ ẽ ꝙ ſi iſti duo ſic ſe hẽant ꝙ magnitudo boni vni⁹ plus excedat virtuteꝫ alterius q̃ alius ſm virtutẽ: ſi addamus ỽtutẽ ampliorẽ: manifeſtũ ꝙ iſte excedet in ỽtute: quare manifeſtuꝫ eſt ꝙ oĩa bona ad oĩa ſunt comparabilia ⁊ ſm magis ⁊ ſm minus ⁊ ſm equale: ſi eni tãta magnitudo ſit maior altera: ãmoto illo in quo excedit reſiduũ erit equale. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cũ ỽo hoc ſit ĩpoſſibile: patet ꝙ in rebus ciuilibus nõ ſꝫ ĩparitatẽ de magiſtratibus recte contendũt. Si eni ſunt hi quidẽ tardi: illi autẽ veloces: nihil ob hoc oportet alios plus: alios minus habere: ſed in gymnicis certaminibus horum excellentia honorem capit.

¶ Deſtruit ꝯſequẽs ⁊ dic̃: ꝙ hoc eſt impoſſe. ſ. ꝙ oĩa bona ſint cõparabilia ſm equale ⁊ magis ⁊ minus: ⁊ rõ huius eſt: qꝛ cõparabilia opꝫ eẽ vnius ſpeciei: ſicut dr̃ 7⁰ phy. ſꝫ oĩa bõa nõ ſunt vnius ſpẽi: nec vni⁹ gñis: q̃re oĩa bona adiuicẽ nõ ſunt cõparabilia: ⁊ ſi hoc eſt ĩpoſſe: manifeſtũ eſt ꝙ ĩpotheſis eſt ĩpoſſis. ſ. ꝙ ſm exceſſuꝫ cuiuſlibꝫ boni vl' q̃litatis diſtribuať ꝑncipat⁹: ⁊ adiũgit ad ȯ̃clõnẽꝫ hꝫ dicẽs: ꝙ ſi iſti ſĩt tardi ⁊ alij ſĩt veloces: iſti veloces nõ plus debẽt ꝑticipare ꝑncipatu: qꝛ ſm aliqđ iſtoꝝ nõ magis attigit ad finẽ ꝑncipat⁹ ꝑ ſe: qꝛ ꝑꝑ aliqđ iſtoꝝ nõ eſt magis ỽtuoſus: tñ in agonib⁹ exercitatiuis hꝫ diuerſitas ꝯſiderãda eſt: in tali eni exercitio ſꝫ exceſſuꝫ velocitatis eſt diſtributio honoris: ita ꝙ ille q velocior ⁊ agilior eſt plus recipit de honore. In principatu vero politico ſm exceſſum iſtoruꝫ nõ debet fieri diſtributio principatus.

ET ex qbus ꝯſtat ciuitas: in his neceſſe eſt ꝯtentiones cadere. Quapropter rõnabiliter ſibi arrogãt honorẽ nobiles ⁊ ingenui ⁊ opulenti. Opꝫ enim ingenuos eſſe ⁊ cenſum habere ad onera ꝑferẽda. Nõ eni ciuitas eẽ põt ex pauperibus oĩbus: queadmodũ nec ex ſeruis. Atq ſi hec requirunť: patꝫ ꝙ ⁊ iuſtitia ⁊ virtus bellica requiriť. Sine his eni ſtare ciuitas nõ põt. Hoc tñ intereſt ꝙ ſine primis illis ciuitas eẽ nõ ꝑt. Sine his aũt nõ bene ꝑmanere. Lectio XII.

¶ Poſtq̃ ph̃s reprobauit opionẽ antiquoꝝ volẽtiũ: ꝙ ſꝫ exceſſuꝫ cuiuſlibꝫ boni debeãt diſtribui ꝑncipat⁹. inquirit ſm ĩtẽtionẽ ſuã: ſm cui⁹ boni exceſſum debeat fieri: ſunt eni q̃dã bona q̃ ordinãť ad ciuitatẽ ꝑꝑ finẽ ipſi⁹: ⁊ de talibus inquirit: vtrũ ſm exceſſuꝫ alicuius iſtoruꝫ debeat fieri. rõnabile eni vr̃ ꝙ ſm exceſſum alicuius illoꝝ que ordinanť ad ciuitatẽ debeat fieri: ⁊ diuidiť in duas. In ꝑmo oñdit q̃ ſunt illa: ex qbus eſt ciuitas: ꝑponẽs ꝙ nõ irrõnabilr dubitabit aliqs de iſtis. In ſcđa inquirit. vtrũ ſm exceſſuꝫ illoꝝ debeat fieri. ibi. (Cum ỽo ⁊c̃.) Pꝛia in duas. Primo ꝑponit ꝙ de bonis illis q̃ ordinanť ad ciuitatem rõnabilr aliqs dubitabit. Scđo includit intẽtũ ſuũ. ibi. (Ad hoc igiť ⁊c̃.) In ꝑma dicit: ita dictũ eſt ꝙ ĩcõueniẽs eſt vt ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni fiat diſtributio ꝑncipatus. ſꝫ de illis q̃ ordinanť ad ciuitatẽ nõ dubitabit aliqs irrationabilr. ſũt aũt iſta q̃ ordinãť ad ciuitatẽ: diuitie: nobilitas: ⁊ libertas: ⁊ ꝑꝑ h̄ diuites honorãť in ciuitate: ⁊ nobiles: ⁊ liberi. liberos. n. opꝫ in ciuitate honorari. Qꝛ autẽ iſta requiranť ad ciuitatẽ h̄ appꝫ: nã ciuitas nõ dꝫ eẽ ex egenis: qꝛ ſi eẽt ex oĩb⁹ egenis: nihil poſſet tribuere ad cõe qđ tñ eſt neceſſariũ. alr nõ poſſent repelli inimici: nec dꝫ eſſe ex ſeruis: qꝛ nõ eſſet ciuitas: ſeruus eni nõ põt habere ꝑncipatũ: qꝛ nõ põt preuidere de agibilibus. ergo dꝫ ciuitatem eſſe ex diuitibus ⁊ liberis. ſi autẽ iſta ſunt neceſſaria ad ciuitatem: multo magis iuſtitia ⁊ virtus bellica. nã ſine iſtis non cõtingit inhabitari bene ciuitatem: ſed differenter ſunt neceſſaria ad ciuitatẽ iſta: ⁊ ꝑ⁰ qa ꝑma ſic ſĩt neceſſaria: ꝙ ſine ipſis nõ põt eſſe ciuitas: ſed ſine iuſtitia ⁊ bellica ỽtute põt q̃dẽ eẽ: ſed nõ bñ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ad hoc igitur vt ſit ciuitas videri poſſunt vl' oĩa vel quedã iſtoꝝ recte ſibi honores vendicare. Ad vitam tamen optimam diſciplina ⁊ virtus iuſtiſſime ſibi vendicare honores vtiqꝫ viderenť: vt ſupra dictum eſt.

¶ Cõcludit intẽtũ ſuũ: ⁊ dicit ꝙ manifeſtuꝫ eſt ꝙ oĩa iſta

vel q̃dã

vel quedā bonoꝝ cōferūt ⁊ ordinant̄ ad ciuitatē: ſed ad bonā vitā diſciplina: ⁊ maxime v̄tus: ꝓpter qđ manifeſtū eſt ꝙ rōnabilr̄ dubitabit aliqs: vtrū ſm exceſſum iſtoꝝ debeat fieri diſtributio principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū vero nec oium pariū par habere debeant: qui in vno aliquo ſint pares nec impares ſm vnū: neceſſariū eſt oēs huiuſmodi rerūp. trāſgreſſiones eſſe ⁊ labes. Dictum vero eſt prius quia īter ſe quodāmodo oēs iuſte cōtendunt: ſimpliciter aūt nō oes iuſte: opulenti quidem ꝙ plus regionis poſſidēt. Regio aūt cōmune quiddaꝫ. Preterea in commercijs magis creditur eis vtplurimum.

¶ Inquirit vtrū ſm exceſſum alicuius iſtoꝝ debeat diſtribui ꝑncipatus: ⁊ diuidit̄ in duas. In ꝑma ponit rōnes ad vtrāqꝫ ꝑtē. Scđo ſoluit dubitationē. ibi. (Dic itaqꝫ ⁊c.) Prīa in duas. In ꝑma oſtēdit ꝙ ſꝫ dignitatē alicuiꝰ iſtorū debeat diſtribui ꝑncipatus. Scđo arguit in ꝯ̄riū. ibi. (Eſt aūt dubitatio ⁊c.) Adhuc ꝑma in duas. In ꝑma facit qđ dictū eſt. Scđo īducit quādā qōnē. ibi. (An ḡ ⁊c.) Prima in q̄tuor. Primo oñdit ꝙ ſm exceſſum diuitiaꝝ debeat fieri diſtributio ꝑncipatus. Scđo ꝙ ſm dignitatē libertatis. ibi. (Ingenui ⁊c.) Tertio ꝙ ſm dignitatē v̄tutis. ibi. (Similr̄ ⁊c.) Quarto ꝙ ſm dignitatē multitudinis. ibi. (Atqui ⁊c.) In ꝑma igit̄ vult ponere rōnes: ꝑ q̄s vr̄ ꝙ ſm diuitias magis debeat diſtribui: ⁊ ꝑmo dicit qđ manifeſtū eſt: ꝙ nō opꝫ ꝙ ſi aliq ſint ſm aliqd eq̄les ꝙ equaliter debeāt recipere: qꝛ poſſibile eſt ꝙ ſint eq̄les in paruo bono: ⁊ ineq̄les in maiori: nō aūt expedit ꝙ iſti eq̄liter recipiāt. imo iniuſtū eſt. ſimilr̄ ſi aliq ſint ſꝫ aliquid ineq̄les nō opꝫ: ꝙ inequalr̄ recipiant: qꝛ poſſe eſt ꝙ ſint in eq̄les ī minori bono: ⁊ ꝙ ſint eq̄les in maiori bono: tales āt recipe īeq̄lr̄ iniuſtū eſt. Quare maniᵐ ē ꝙ ille politie: ī qbꝰ ita fit ꝙ eq̄les ſm aliqd equalr̄ recipiāt: ⁊ ineq̄les ſm aliqd inequalr̄ trāſgreſſiones ſunt ſm ꝙ dictū eſt: oēs ēt tales altercant̄ cōſiderātes ſm qd iuſtū ⁊ aliquo mō: ſed nō ſimplr̄ iuſtum: ſicut diuites dicunt ſe plus debere recipere de ꝑncipatu: qꝛ ille qui plus hꝫ in regione plus debꝫ participare ꝑncipatū: qꝛ regio cōis eſt. Diuites vo plus ꝑticipant regione. hñt eni magnas poſſeſſiones: pauperes vo aut paruas aut nullas. Itē illi q fideliores ſūt ciuitati ⁊ magis obſeruāt politiā ⁊ cōuentiones politie plus debēt ꝑticipare ꝑncipatū: ſed diuites ſunt fideliores pauperibꝰ ⁊ melius ſeruant politiā ⁊ ꝯuentiones: qꝛ pauperes ꝓpter penuriā cogunt̄ infringere pacta: ⁊ ſic infideles ſunt: diuites vo nō qꝛ diuitias hñt: ⁊ itē ꝓpter defectū diuitiarū nō tradent regionē in manu alterius: ⁊ iō fideliores ſunt q̄ȝ pauperes in pluribus ad minus vt videt̄. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Ingenui aūt ⁊ nobiles quaſi prope inter ſe. Ciues enim magis generoſi q̄ȝ īgeneroſi. Nobilitas autēꝫ apud oēs in honore habetur. Inſuper qꝛ conſentaneū eſt ex melioribus ortos eſſe meliores: eſt eni generis virtus nobilitas.

¶ Oñdit ꝙ ſm dignitatē libertatis ⁊ īgenuitatis debeat diſtribui: ⁊ dicit ꝙ liberi ⁊ ingenui tanq̄ȝ ſint ꝓpinq adinuicē altercant̄ de ꝑncipatu: liber aūt dicit̄ qui mēte pōt ꝓuidere que agenda ſunt: ⁊ īclinat̄ ad v̄tutē: ſilr̄ ingenuꝰ: ſed differūt: qꝛ ingenuus dicit̄ qui hꝫ hōꝫ inclinationē ſm virtutem ꝑfectā a parentibus ⁊ illi ab alijs ⁊ illi ab alijs: ⁊ ſic ſꝫ q̄ndā antiq̄tatē: liber aūt q hꝫ vndecūqꝫ. iſti igit̄ altercant̄ dicentes ſe hr̄e ꝑticipare ꝑncipatū: alſ non. ⁊ hoc duplr̄. Primo qꝛ illis magis debet̄ ꝑncipatꝰ q magis attingunt ad ciuitatē: ſed liberi ⁊ igenui tales ſūt: qꝛ generoſi magis ſunt ciues q̄ȝ alij nō generoſi: qꝛ magis viir v̄tuoſi. ⁊ huiꝰ ſignū ē qꝛ apō quoſcūqꝫ nobiles ſiue gnōſi honorabiliores ſūt: qꝛ liberis ⁊ generoſis magis debet̄ ꝑncipatꝰ q̄ȝ alijs. Scđo qꝛ illis magis debet̄ ꝑncipatꝰ q meliores ſūt: ſꝫ liberi ⁊ gnōſi meliores ſſt: gnōſi q̄dē: qꝛ v̄iſile ē ꝙ q gnāti ſūt ex melioribꝰ meliores ſunt: gnōſi aūt ſſt ex melioribꝰ. eſt eni generoſitas v̄tus gnīs: hec eſt īclinatio ad virtutem.

¶ Sꝫ ītelligēdū circa hᵒ qđ dicit: ꝙ meliores ex melioribus gnant̄: ꝙ bonꝰ dr̄ duplr̄. vno mō ſm actū ꝑfectū: ⁊ ſic bonꝰ nō gnāt bonū: qꝛ bonꝰ eſt ſm ītellectū: ⁊ ſm electionē ⁊ exercitationē: nō ergo fit bonꝰ aliqs ſm actū ꝑfectū a parētibꝰ. alio mō dr̄ bonꝰ ſm inclinationē ad v̄tutē ꝑfectā: ⁊ ſic bonꝰ vult bonū gnāre: qꝛ v̄tus in ſemine exiſtēs īēdit ꝑ ſe gnāre. Siſe ei a quo eſt ipſuꝫ ſemē ſꝫ oēs diſpōnes: ad q̄s pōt attingere v̄tus gnatiua. Attigit aūt ad oēs diſpōnes nāles q̄ īclināt ad diſpōnes voluntatis ⁊ ītellectus. ⁊ iō ītendit gnāre ſibi ſile ſm oēs diſpōnes īclinātes ſiue in bonū ſiue in malū: ꝓpter qđ īclinatio ad v̄tutē aliqualr̄ ē ex parētibꝰ. bonꝰ igit̄ iſto mō gnāt vt in plibꝰ bonū. ſi aūt q̄nqꝫ accidit ꝯ̄riū: hᵒ eſt ꝑ accñs. ¶ De hᵒ aūt qđ dic̄ ꝙ ingenuitas eſt v̄tus: ītelligendū ꝙ v̄tus duplr̄ dicit̄. vno mō ſm actū ꝑfectū: ⁊ ſic nobilitas nō eſt v̄tus: ſꝫ in ordine ad ipſam dr̄. alio mō dr̄ v̄tus īchoatio quedā ⁊ diſpō ſiue īclinatio ad v̄tutē ꝑfectā. iſto mō dr̄ vtꝰ nobilitas ſi ꝓueniat ex parētibꝰ ⁊ alij ex alijs: ⁊ ſic ſm quandā antiq̄tatē. ſi aūt ꝓueniat ex q̄cūqꝫ cā facit liberū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter quoqꝫ dicimus virtutē merito cōtentionem inducere. Sociabilem enim virtutem dicimus eſſe iuſtitiā: cui cetere omnes virtutes neceſſario conſequuntur.

¶ Oñdit ꝙ ſm dignitatē v̄tutis debeat diſtribui ꝑncipatus: ⁊ ꝙ eodē mō rōnabilr̄ altercant̄ v̄tuoſi de ꝑncipatu dicētes ſe debere ꝑncipari ⁊ nō alios: qm̄ ſm dignitatem illiꝰ dꝫ diſtribui ꝑncipatꝰ qđ eſt magis ſaluatiuū ciuitatis. ſed hoc eſt v̄tus quod apparet: qꝛ iuſtitia eſt maxime ſaluatiua ciuitatatis. Eſt enim iuſtitia habitus: per quem ſumus opatiui iuſtoꝝ ⁊ volumꝰ opari iuſta: hoc aūt ꝯtingit in agere ⁊ ꝯ̄ in pati eq̄le. hoc aūt maxie ſaluatiuū eſt ciuitatis. vt dr̄ ·5·ethicoꝝ. ipſaꝫ. n. ꝯſeq̄t̄ oīa alia v̄tus: qđ pt̄ duplr̄ exponi. vno mō ſic ꝙ oēs alie ſibi cōſequūt̄ ꝓ tāto: qꝛ qui hꝫ vnā v̄tutē ꝑfecte hꝫ oēs. iuſtitia eſt v̄tus ꝑfecta. ḡ q hꝫ iuſtitiā hꝫ oēs: alr̄ ſic: qꝛ duplex eſt iuſtitia. vna particularis: per quā aliqs hñ ſe hꝫ in opatione ad alterū: vel ī his que ordināt̄ in bonū alteriꝰ. alia vo iuſtitia eſt vlis ꝑ quā aliqs hñ ſe hꝫ in opere: qđ eſt ad alterū in ordine ad bonuꝫ cōe. Unde ꝑ iuſtitiā vlem aliqs recte vtit̄ oī v̄tute ⁊ actu cuiuſqꝫ v̄tutis in ordine ad bonū cōe: ⁊ ſic īcludit oēꝫ v̄tutē: tale vo qđ īcludit oēm v̄tutē maxie ſaluatiuū eſt ciuitatis: ⁊ ſic vr̄ ꝙ ſm dignitatē virtutis debeat diſtribui principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ⁊ plures ad pauciores: nam ⁊ potentiores ⁊ ditiores ⁊ meliores ſunt: vt ſuſceptis pluribus ad pauciores.

¶ Arguit ꝙ ſm dignitatē multitudinis debeat diſtribui: ⁊ dicit ꝙ plures ſiue multitudo altercant̄ cū paucioribus rōnabilr̄ de diſtributione ꝑncipatꝰ dicētes ſe debere ꝑncipari: qꝛ ſm dignitatē iſtoꝝ dꝫ diſtribui ꝑncipatꝰ q meliores ⁊ ditiores ⁊ valētiores ſūt: nūc aūt mltitudo valētior: melior: ⁊ ditior ē q̄ȝ aliq ꝑticulares qcūqꝫ: qꝛ mltitudo includit iſtos ⁊ alios ⁊ pauci nō. Quare māifeſtū ē ꝙ ſꝫ dignitatē mltitudis dꝫ diſtribui ꝑncipatꝰ. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ An ergo ſi oẽs iſti forent in vna ciuitate: ceu boni ⁊ diuites ⁊ nobiles: eſſetq; alia multitudo populi. Utrũ in dubiũ veniret qb⁹ gñatio reip. foret tribuẽda: an nõ eſſet dubiũ. In vnaquaq; igit̃ rep. earũ quas diximus indubitatũ eſt iudiciũ: qui nã debeãt gubernare. Principalibus eni inter ſe differunt: ceu alia per diuites eſſe: alia p virtuoſos: ⁊ aliar̃ vnaqueq; eodẽ modo. Sed tñ ꝯſiderãdũ ẽ qñ circa idẽ tẽpus iſta exiſtunt qũo ſit determinandũ. Nempe ſi virtuoſi ſint in ciuitate admodũ pauci: qño eſt agẽdũ? An ꝯſiderare opꝫ ſi pauci ad opus gubernandi rempublicam ſufficiant: aut tot eſſe oporteat: vt ex his ciuitas conſtet.

¶ Inducit quãdã dubitationẽ: ⁊ dicit ꝙ ſi iſti oẽs diuites ſcꝫ liberi: ingenui: ⁊ v̾tuoſi ſint in ciuitate iter̃ multitudo ciuilis. Dubitabit aliqs vtrũ inter iſtos ſit altercatio de pncipatu aut nõ: ⁊ ſoluit ꝙ ſit: qm̃ ĩ vnaq̃q; politia determinatũ eſt qs dꝫ eſſe dominãs: ſic in ſtatu populari popul⁹: in ſtatu paucor̃ diuites: in ſtatu optimatũ v̾tuoſi: ⁊ ſic de alijs. politie eni dĩnt ſm̃ diuerſitatẽ principatuũ: ⁊ ideo erit altercatio de pncipatu. Dicẽt eni diuites ſe debere pncipari: ſilr̃ v̾tuoſi: q̃re altercatio erit qs dꝫ eſſe pncipans: ſꝫ ſi ſint oẽs in ciuitate ⁊ eodẽ tẽpore: ꝯſiderãdũ ẽ in vniuerſali ſm̃ cui⁹ dignitatẽ magis ⁊ ſimplr̃ dꝫ diſtribui pncipatus. vtrũ ſm̃ diuitias vel ĩgenuitatẽ: ⁊ ſic de alijs. Adhuc etiã magis cõſiderãdũ eſt in ſpãli ſi in ciuitate ſint valde pauci viri virtuoſi: dato ꝙ pncipatus debeat diſtribui ſꝫ dignitatẽ v̾tutis: ꝯſiderãdũ eſt qũo illi pauci determinari debẽt. Et ſoluit dicẽs ꝙ in determinatione iſta opꝫ cõſiderare ad op⁹. Manifeſtũ ẽ eni ꝙ rõ pncipatus ex fine ſumit̃. Finis v̾o politie recte eſt feliciter viuere: iõ ex hoc debꝫ ſumi rõ pncipatus. iõ tot ſunt neceſſarij v̾tuoſi in ciuitate: quot ſunt neceſſarij ad dirigẽdũ ⁊ regulãdũ ciuitatẽ vt poſſit feliciter viuere. Iterũ tot v̾tuoſi debẽt pncipari vt poſſint p prudẽtiã ſuã ꝯſtituer̃ ciuitatẽ. ¶ Sꝫ quãtã dꝫ eſſe multitudinẽ oĩuꝫ habitãtiũ in ciuitate? Dõꝫ ꝙ tãta dꝫ eſſe quãta põt viuere per ſe ſufficiẽter: ⁊ q̃ta põt repellere inimicos: ſic ĩſen⁹ oñdet̃ in 7° hui⁹. ¶ Deĩde. c. d.

¶ Eſt aũt dubitatio quedã in cũctis qdẽ honoribus reipublice cõtendunt. Nã qui vel ꝓpter diuitias: vel ꝓpter genus gubernationem ſibi tribuendã putãt: nihil iuſte dicere vident̃. Se quereẽt eni vt ſi vnus oĩum ditiſſimus foret: is eodẽ iure gubernare alios oẽs deberet. Eodẽ mõ q nobilitate antecelliꝫ: eor̃ gubernator eẽt qui cũ ipſi ſint ingenui de honore ꝯtendunt.

¶ Arguit in ꝯriũ: ⁊ diuidit̃ in tres. In pma arguit ꝙ ſꝫ dignitatẽ diuitiar̃ ⁊ ingenuitatis nõ dꝫ fieri diſtributio pncipat⁹. Scdo ꝙ nec ſm̃ dignitatẽ v̾tutis. ibi. (Hoc idem forſan ꝯtingeret ⁊c̃.) Tertio ꝙ nec ſm̃ dignitatẽ multitudinis. ibi. (Ergo ſi ⁊ multitudinẽ ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ ad oẽs altercãtes de diſtributiõe pncipatus eſt dubitatio alia in ꝯriũ. Primo eni illi: qui dicũt ꝙ ſm̃ dignitatẽ diuitiar̃ debẽt pncipat⁹ diſtribui: ſilr̃ ⁊ illi q dicũt ꝙ debꝫ fieri ſm̃ generoſitatẽ nõ ver̃ dĩt nec iuſtũ. ſi eni ſꝫ dignitatẽ diuitiar̃ diſtribuant̃: ſi ꝯtingat vnũ ditiorẽ eſſe oĩbus alijs: manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ hoc iuſtũ ꝙ ipſi dicunt oportebit iſtũ pncipari: hoc aũt ẽ icõueniens: q2 ille ꝓꝑ diuitias cũ nõ hẽat v̾tutẽ iniuriabit̃ alijs. Erit eniꝫ elatus ⁊ ſupb⁹. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ diuitiar̃ non debꝫ diſtribui principatus: ſimilr̃ accidet illis qui altercant̃ ꝓpter libertatẽ ⁊ ingenuitatẽ: q2 ſi ſit vnus generoſior omnibus alijs: ſm̃ iſtud iuſtum oportebit iſtũ dñari. hoc aũt eſt incõueniẽs: q2 cũ nõ habeat virtutẽ: ſed ſoluꝫ inclinationẽ ad ipſaꝫ põt eſſe ꝙ habeat malitiã: ⁊ tũc faciet iniurias alijs. quare manifeſtum eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ ingenuitatis non debet fieri diſtributio pncipatus: eodem modo poteſt argui de libertate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc idẽ forſan cõtinget in optimatũ gubernatione circa virtutẽ. Si quis eni vnus ꝓbitate antecellat alijs: qui in eadem rep. verſentur: hunc dominari oportebit ſm̃ illam rationem.

¶ Oſtendit ꝙ nõ debeat fieri diſtributio ſm̃ dignitatem v̾tutis: ⁊ dicit ꝙ iſtud idẽ attingit circa politiã optimatuꝫ in qua diſtribuit̃ pncipat⁹ ꝓꝑ dignitatẽ v̾tutis: q2 ſi ꝯtingat vnũ eẽ meliorẽ ſm̃ v̾tutẽ oĩb⁹ alijs ſtudioſis q ſunt in ciuitate: iſte pncipabit̃ ⁊ dñabit̃: hoc aũt eſt icõueniẽs: q2 ſeq̃t̃ ꝙ alij erũt ihonorati: ⁊ tũc ſequũt̃ ſeditiones ⁊ turbatiões in ciuitate. Quare manifeſtũ eſt ꝙ nõ dꝫ fieri diſtributio pncipat⁹ ſm̃ dignitatẽ v̾tutis. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Ergo ſi ⁊ multitudinem dominari oportet ex eo quia potentior eſt q̃ꝫ pauci: ⁊ ſi vnus vel plures vno: pauciores tamen q̃ꝫ multitudo potentiores ſint alijs: hos oporteat gubernare potius q̃ꝫ multitudinem.

¶ Arguit cõtra altercãtes de multitudine ꝙ ſm̃ dignitatẽ multitudinis non debeat fieri diſtributio principatus. q2 ſi ꝓpter cãm iſtam multitudo dꝫ dominari: q2 ditior ⁊ melior: tũc ſi vnus ſit ditior oĩbus alijs vel plures vl̃ pauciores: tunc manifeſtũ ꝙ iſtuꝫ vel iſtos paucos magis expediret dñari q̃ꝫ totam multitudinem: ſed tunc ſequit̃ ſicꝑus ꝙ omnes alij erunt inhonorati: ⁊ ex hoc ſequunt̃ ſeditiones ⁊ turbationes in ciuitate. Iſta aũt corrumpunt eam. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ multitudinis nõ debet diſtribui principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec itaq; omnia vident̃ oſtendere ꝙ haruꝫ determinationum nulla eſt recta ſm̃ quã cenſet ſibi quiſq; gubernationem eſſe tribuendã. Ceteros vero oẽs ſub eor̃ gubernatione eſſe debere. nam profecto ⁊ ad eos qui per virtutẽ ſibi arrogant gubernãdi auctoritatẽ: ⁊ ad eos qui per diuitias reſpondere poſſet multitudo iuſtum ſermonẽ. Nihil enim vetat multitudinem quandoq; meliorẽ eſſe q̃ꝫ pauci: ac ditiorem nõ ſm̃ ſingulos: ſed ſm̃ vniuerſos.

¶ Soluit dubitationem: ⁊ primo ponit ſolutionem. ſecundo inducit quedam ad declarationẽ eius. ibi. (Ex quo ad queſtionem illam quam afferunt per hunc modum ⁊c̃.) In prima philoſophus videt̃ colligere ſolutionem ſuam ex tactis rõnibus ad vtramq; partem: hec eni eſt conſuetudo phĩ: cũ arguit ad aliquã dubitationẽ ad vtrãq; partem: ꝙ rõnes vtreq; aliqd veri cõcludunt: ⁊ ſic ex oĩbus rationibus colligit ſolutionẽ. Dicit ergo ꝙ oĩa iſta que arguta ſunt faciunt manifeſtũ: ꝙ nullum iſtor̃ per ſe determinate ſit illud ſm̃ cuius dignitatem debꝫ diſtribui principatus nec diuitie: nec libertas: nec virtus: ⁊ ſic de alijs: q2 cõtra illos qui volunt pncipari ꝓpter diuitias ⁊ virtutes arguet multitudo volens principari: ⁊ hoc iuſte ⁊ rõnabiliter

nabiliter

nabiliter:qꝛ meliorem ⁊ ditiorē opꝫ principari in ciuitate:ſed multitudinem cōtingit eſſe meliorē ⁊ ditiorem ꝙ̄ paucos:nō ꝙ quilibꝫ de multitudie ſit melioꝛ ⁊ ditioꝛ diuiſim:ſꝫ omnes inſimul cōtingit eſſe meliores ⁊ ditiores. poſſibile eni eſt in multitudine eſſe aliquos viros ſapientes ⁊ prudentes:⁊ aliquos valde diuites:ipſos aūt ⁊ alios populares bene ſuaſibiles a rōne ⁊ obedibiles.talē autēꝫ multitudinē melius eſt ꝑncipari ꝙ̄ paucos:quia ad ꝑncipādū duo requirunt̄:ſcire recte regere:⁊ potētia:ſꝫ in multitudine tali iſta duo reperiunt̄:qꝛ ſapiētes hꝫ ⁊ prudētes ſcit regere:qꝛ multitudo eſt hꝫ potētiā cohercēdi ⁊ repellendi inimicos:quare rōnabiliter arguit multitudo ꝯtra illos ꝙ melius eſt eā ꝑncipari:aggregat eni multitudo diuites ⁊ nobiles virtuoſos ⁊ populi potentiā:⁊ iō videt̄ rōnabilius totaꝫ multitudinē que aggregat oīa iſta debere principari:vbi poſſibile erit inuenire talem multitudinē:ſed nō multitudinem vilē ⁊ nō ꝑſuaſibilē:⁊ ꝓpter hoc in electione principatus opꝫ ad multa īſpicere non ad vnū. ⁊ hoc dixit philoſophus prius.

Ex quo ad queſtionē illā quā afferunt per hunc modū reſpōderi pōt. Querūt eni qdā ad qd reſpicere legis cōditor debeat in legibus rectiſſimis conſtituēdis. Utrū ad melioꝝ vel ad pluriū vtilitatē:qn̄ cōtingat qȯ mō diximus:rectū quidēꝫ accipiendum eſt eque. Lectio. XIII.

¶ Poſtq̄ phs declarauit:ꝙ in diſtributōe principatus nō eſt inſpiciendū ad vnū ſed multa:inducit quedā ad declarationē dictorū:⁊ diuidit̄ in duas:in pma ꝑmittit dubitationē quandā.ſcdo declarat quiddā:cuius cōtrariū vr̄ opponi cuidā dictoꝝ.ibi.(Qȯ ſi vnus ſit vſqueadeo ſuperexcellens v̄tute ⁊c̄.)pma in duas:in pma ꝑmittit dubitationē.ſcdo ſoluit eā.ibi.(Eque v̄o rectum ad totius ciuitatis vtilitatē ⁊c̄.)In pma dicit:dictū eſt ꝙ expedit multitudinē aliquā magis ꝑncipari ꝙ̄ paucos aliquos vel vnū:⁊ ꝙ in diſtributione principatus nō debꝫ cōſiderari ad vnuꝫ ſolū:ſed plura:ꝓpter hoc ad dubitationē quā queſiuerūt aliqui ⁊ dimiſerunt inſolutā iſto mō pōt ſolui vel obuiari ad ipſam.Dubitauerunt eni vtrū legiſlatoꝛ volens ponere rectas leges debeat eas ponere ad conferens:vel bonū totius multitudinis:vel meliorē aliquoꝝ:vl̄ ſm̄ diuitias vel ſm̄ v̄tutē:ſuppoſito ꝙ ſit multitudo hn̄s ſapiētes ⁊ diuites ⁊ alios ſuaſibiles ⁊ obedibiles rōni.¶ Deīde cū dic̄.

¶ Eque vero rectum ad totius ciuitatis vtilitatem ⁊ ad cōmunē ciuium. Ciuis autem communiter ē qui particeps eſt imperandi ⁊ parēdi:licꝫ alius ſm̄ vnamquamqꝫ ſpecieꝫ rerum publicarum. Secundum autem optimaꝫ ſpeciem qui poteſt ⁊ eligit parere ⁊ imperare ad vitam ſm̄ virtutem degendam.

¶ Soluit iſtā dubitationē:⁊ dicit ꝙ illud qȯ rectum eſt ⁊ melius hoc eſt accipiendū:melius autē ⁊ magis rectū eſt ꝙ leges ferant̄ ad bonū totius ciuitatis ⁊ cōmunitatis ⁊ ciuiū.nā leges ferunt̄ de cōferentibus ad finē ciuitatis.finis v̄o ciuitatis eſt bonū cōmuniter ꝯferēs.ergo leges debent ferri in ordine ad cōmune bonū totius ciuitatis ⁊ ciuiū.Ciuis aūt dicit̄ ille qui v̄tuteꝫ hꝫ:per quā recte poteſt ſubijci ⁊ ꝑncipari in diuerſis temporibus:ſed alius ⁊ aliꝰ eſt ſm̄ ſuppoſitū ⁊ rationē:⁊ in diuerſis polítijs.nā in ſtatu multitudinis populus eligit dominari ꝓpter libertatē: in ſtatu paucoꝝ ꝓpter diuitias:ſed in optima politia ille dicit̄ ciuis qui eligit ⁊ pōt ſubijci ⁊ ꝑncipari ꝓpter vitam virtuoſam.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod ſi vnus ſit vſqueadeo ſuperexcellēs v̄tute:vel plures ꝙ̄ vnus:nec tamē tot numero vt implere ciuitatem poſſint:vt neqꝫ comparanda ſit alioꝛum omnium virtus:neqꝫ facultas gerendi rempublicam:ad hanc pluriū ſi plures ſint:vel vnius tantū ſi vnus non amplius:hi ponendi ſunt ciuitatis pars.

¶ Declarat quiddā cuius cōtrariū videt̄ opponi cuidam dictoꝝ prius:dictū eſt eni ꝙ magis expedit multitudinē dominari ꝙ̄ vnū vel plures:adeo intendit inquirere ſi inueniretur vnus vel plures in ciuitate:qui excederent oēs alios in v̄tute:vtrū expediret iſtum vel iſtos dn̄ari:ſi enīꝫ expediat:nō eſt verū qȯ determinatū eſt iam.⁊ circa hoc duo facit:pmo eni declarat ꝙ iſte nō ſit ciuis.ſcdo declarat q̄liter ſe debeat habere ad ciuitatē ⁊ ciuitas ad ipſūꝫ. ibi.(In his igit̄ ſpeciebus gubernandi que lapſe ſūt ⁊c̄.) Pria in duas.In pª ꝓponit cōcluſionē ſuā.Scdo arguit ad eā.ibi.(Fieret eni illius iniuria ſi pariter ⁊c̄.)In pma dicit ꝙ ſi in aliq̄ ciuitate vnus inueniat̄ qui excedat oēs alios in v̄tute vel plures virtuoſi excedentes alios:nō tn̄ tot quot ex ipſis ciuitas poſſit cōpleri vel fieri:⁊ in tantū iſte vel iſti excedant alios:ꝙ virtus oīum alioꝝ ⁊ poſitio ipſa ciuilis non poſſit equari ſm̄ equalitatē virtuti ⁊ potentie illorum plurium:nec virtuti ⁊ potentie illiꝰ vnius ſi nō ſit niſi vnus ſolus:talis iſte nō erit pars ciuitatis:nec illi plures ſi ſint pl̄es v̄tuoſi.¶ Deīde cū dicit.

¶ Fieret enim illis iniuria ſi pariter atqꝫ alij cēſeantur cuꝫ ſint vſqueadeo ſupiores ſm̄ ciuilem potentiam. Putandum eſt enim taleꝫ virum tanq̄ deum in hominibus eſſe.

¶ Probat qȯ dictū eſt:⁊ pmo arguit ꝙ iſte vel iſti nō ſint pars ciuitatis.ſcdo reſpōdet ad obiectionē que poſſet fieri.ibi.(Quare ſm̄ eas quas ꝯfitemur ſuperexcellētias ⁊c̄.) tertio corrigit quoddā dictū.ibi.(Melius tn̄ foret ſic ab initio per legis cōditorē ⁊c̄.)Adhuc pma in tres:qꝛ pmo ꝓbat ꝙ iſte nō ſit pars ciuitatis ꝑ rōnes politicas.Scdo per facta ⁊ dicta alioꝝ.ibi.(Dicerent eni fortaſſe quēadmodū de leone ⁊c̄.)Tertio per ſimile.ibi.(Patet hoc in alijs quoqꝫ artibus ⁊ ſciēcijs ⁊c̄.)Adhuc pma in duas ſcꝫ ꝙ ꝓbat per duas rōnes.ſcdo ibi.(Ex quo manifeſtuꝫ eſt poſitionē legū neceſſariā eē circa equales ⁊c̄.)Prima rō cōſiſtit in hoc.iuſtū ſimpl̄r eſt vt qui ſunt equales in v̄tute recipiāt ⁊ attingant ad ꝑncipatū equalr̄:qui v̄o inequales ſunt inequalr̄ recipiant:ſed iſte vel iſti excedit vel excedant oēs alios in virtute:ergo plus dꝫ recipere ille vnꝰ vel iſti pl̄es ꝙ̄ oēs alij:ſed oēs alij ꝓpter multitudinē credunt ſe plus debere recipere ꝙ̄ ille vel iſti pauci:quare ſi excedentes ſm̄ virtutē ⁊ potentiam plus recipiant ꝙ̄ oēs alij videbunt̄ iniuriari alijs:⁊ tunc ſequit̄ diſſenſio ⁊ turbatio in ciuitate ⁊ corrūpet̄ ꝓportio ciuitatis:hoc aūt eſt incōueniēs:quare nec iſte nec illi:ſi ſint plures excedētes in ciuitate erūt ciues:ꝓpter talē vnū excedentē oēs alios in virtute:veriſimile eſt eſſe quaſi deū.Circa qȯ intelligēdum eſt ꝙ aliqs pōt attingere ad virtutē perfectā ⁊ actū ipſius dupl̄r.vno modo ſm̄ ſtatum cōem humanuꝫ.alio modo vltra cōem modum vel ſtatum humanū:hoc aūt fit per virtutem heroicaꝫ.Eſt autē virtus heroica ſꝫ quā aliquis per virtutem moralē ⁊ intellectualeꝫ attingit ad operationē cuiuſlibet virtutis ſupra cōmunem modum hominum.hoc autem eſt aliquod eſſe diuinum:quia fit per aliquid diuinum in hoīe exiſtens:qȯ eſt itellectus.ſic loquit̄ hic philoſophus:talem eni hoīem:⁊ ſic excedentē

omnes alios dicit eſſe: ſicut deum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ex quo manifeſtū eſt poſitionem legum neceſſariam eſſe circa equales genere ⁊ virtute. Sȝ in illos tales nō ē lex. Ipſi eni lex ſūt etenī ridiculus foret ꝗ illos legi ſubijcere conaret̄.

¶ Ponit ſecundā rōnem: que eſt hec. lex que datur in ciuitate eſt neceſſaria oībus equalibus potentia ⁊ genere: ⁊ hꝯ pȝ: qꝛ lex eſt de cōferentibus ad finē politie. In his autē nō oēs ſunt ſufficientes ſe dirigere ex ſe: ⁊ ideo indigent lege dirigente eos in agibilibus: vñ datur lex eis qui ſunt equales genere ⁊ potētia iſto modo: qꝛ nō ſunt ſufficiētes dirigere ſe in actionibus: ⁊ iſti dicunt̄ ciues: ſed talibus ꝗ ſic excedunt alios in v̄tute nō dat̄ lex: ipſi eni ſūt ſibi lex: ⁊ hoc pȝ: qꝛ lex eſt ordinatio quedā ſm rōnē de cōferentibus ad finē politic: iſti eniȝ ordinationeȝ hñt in ſeipſis: ꝗ ſunt ſibi leges. Deridendus igit̄ eſſet ille qui vellet dare legē iſtis virtuoſis cuȝ in eis nō ſit cā: ꝓpter quā lex fert̄. Igit̄ iſti ſic excellentes ciues nō erūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dicerent eni fortaſſe queādmodū de leone ſcribit Antiſthenes concionantibus lepuſculis: ac cenſentibus equum omnes hr̄e debere.

¶ Probat ꝙ iſte ꝗ ſic excedit oēs alios nō ſit ciuis reſpectu alioꝝ: ⁊ diuidit̄ in qnqꝫ ſm ꝙ ꝓbat per qnqꝫ. ſcḋa ibi. (Quapropter ⁊c̄.) tertia ibi. (Tradunt etiā ⁊c̄.) q̄rta ibi. (Quapropter qui vituperāt ⁊c̄.) q̄nta ibi. (Hoc ideȝ ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ de iſto virtuoſo vl̄ de talibus fortaſſis recte poterit dici qḋ dixit Antiſthenes de leonibꝰ: dixit enī ꝙ lepuſculis volentibus hr̄e equale ſiue volētibus eē eq̄les nō eſt bonū habere leoneȝ cū dentibus in ſocios: quia leones ꝓpter potētiā eoꝝ deuorarēt eos: ſic in ciuitate nō eſt bonum ciuibus volentibus eſſe equales habere iſtuȝ virtuoſum: vel plures cōciues: qꝛ ꝓpter potentiā ſuā ⁊ virtutem opprimerent eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter a ciuitatibꝰ que populariter reguntur Oſtraciſmus repertus eſt. He ſiquideȝ ciuitates equalitatē maxime cōplectūt̄. Itaqꝫ qui ſuperexcellere videtur: vel ꝓpter diuitias vel ꝓpter amicos: vel ꝓpter aliquam aliam ciuilem potentiam extra ciuitatem relegatur ad tempus aliquod terminatum.

¶ Declarat ſcḋm: ⁊ dicit ꝙ rectum manifeſtum eſt: ꝙ iſti vel iſte ſic excedentes alios non debent eſſe ciues: ꝓpter hoc enim ciuitates populares ſtatuerunt Oſtraciſmā relegationem cōtra tales: hᵉ enī ciuitates nolūt hr̄e equalitatē: dn̄atur enī in tali rep. populus ꝓpter libertatem: oēs aūt equaliter attingūt ad libertatē: ⁊ pp hoc illos qui excedebant cōiter vel in diuitijs vel in amicis vel in potentia aliqua ciuili relegabant a ciuitate: ⁊ tranſtulerūt aliqbus tēporibus determinatis: q̄re manifeſtū eſt ſm iſtos ꝙ nō expedit ſic excedentes ciues eſſe ⁊ remanere in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tradunt etiam fabule ob huiuſmodi cām Herculeȝ ab Argonautis fuiſſe relictū: nō enī vna cum alijs nauem gerere illū voluiſſe vt nimium ſuperexcellentem inter nauigantes.

¶ Declarat hoc idem per tertium: ⁊ dicit: ꝙ narrat̄ ꝙ quidam naute dicti Argonaute ab Argo ⁊ naui: noluerunt recipere Herculem ꝓpter cōſimilem cauſam. Hercules. n. multum excedebat eos virtute ⁊ potentia: timentes ergo ꝙ quia excedebat eos multū vellet dominari dereliquerunt: eū ⁊ noluerunt ꝙ ꝯduceret cū eis naueȝ ſuā. Quare videt̄ ꝙ iſte excedēs alios in virtute: ⁊ potētia nō debeat remanere in ciuitate ne alios opprimat. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Quapropter qui vituperant tyrannidē ⁊ cōſilium Periandri Traſibulo datuȝ nō ſimpliciter exiſtimandi ſunt recte dicere: ferunt eniȝ Periandrū nihil r̄ndiſſe ei: ꝗ cōſiliū petendi cā ad ipm miſſus fuerat: ſed ſupereminentes ſpicas demendo ſegetē adequaſſe: cuius cām cuȝ nō intelligeret nuncius: ac factū ab eo narraret intellexiſſe Traſibulū: ꝙ oportebat ſupereminētes ciues aufere. Hoc autē nec prodeſt ſolū tyrānis: nec ſolū faciunt tyrāni: ſed ⁊ in paucorū potētia: ⁊ in populari ſtatu ſimilr̄ ſe habȝ. Oſtraciſmus eni eādē quodāmō viȝ hȝ tollēdo eos: ꝗ ſupeminēt: ⁊ in exilium pellēdo.

¶ Ponit quartum ad declarationem illius eiuſdem: ⁊ dicit ꝙ propter hoc ꝙ non expedit tales excedentes alios remanere in ciuitate: ſed vel relegare vel interimere oīno quidam volentes increpare tyrannideȝ non ſm rationeȝ vituperauerunt conſilium Periandri ad traſibuluȝ: miſſo enim nuncio a traſibulo ad Periandrum quid faciendum ſibi eſſet contra potentes ⁊ diuites ⁊ vniuerſaliter excellentes turbantes ciuitatis dominiū: dicunt enim ꝙ volens manifeſtare intentum ſuum Periander expreſſe nuncio miſſo ſub parabola dixit ei quid faciendū erat dicens ꝙ auferens excedentes ſpicas equabat ſegetes: cum autē nuncius ignoraret cauſam eius quod fiebat: ⁊ nūciaret: quod ei dictum erat traſibulo: ſtatim intellexit traſibulus ꝙ oportebat viros excellentes in virtute ⁊ potētia politica interficere: ⁊ dico ꝙ non rationabiliter increpauerunt conſilium huius: quia iſtud non ſolum expedit tyrānis: nec ſolum hoc ipſi faciunt: imo conſimiliter fiebat in politia paucorū ⁊ populari: in illis enim ordinata fuit relegatio ad prohibendum ne aliquis fieret ita excellens: ⁊ ſi contingeret eſſe aliqueȝ talem qḋ relegaret̄ a ciuitate. ſic igitur manifeſtum eſt ex hoc: ꝙ tales viri non debent remanere in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc idē ⁊ in ciuitatibus ⁊ in gentibꝰ faciunt: hi qui dominant̄: velut Athenienſes circa Samios ⁊ Chios ⁊ Leſbios: q̄ꝫ primū eni imperiuȝ firmiter habuere: eos in multis peſſundarūt ꝯtra federis equitatē. Perſarū aūt rex medos ⁊ aſſyrios: ⁊ alios qui magnū aliq̄d de ſe ipſis ſapiebant ob imperiū prius habituȝ ſepe contriuit. Queſtio aūt ꝓpoſita circa oēs eſt rerūpublicarū ſpēs vlr̄: que ſunt recte: nā ille q̄ trāſgrediunt̄ ad ꝓpriā reſpiciētes vtilitatē hoc agunt. Quinimo ⁊ ille que ad cōmune reſpiciunt bonum eodem modo ſe habent.

¶ Ponit quintum ad declarationem illius eiuſdeȝ: ⁊ dicit ꝙ idem in quibuſdam ciuitatibus fecerunt aliqui hñtes dn̄ium ⁊ potentiā ſuper illas: ſicut Athenienſes ſubiugantes ſibi Samios ⁊ Chios ⁊ Leſbios quibuſdā pactis interuenientibus: cum illi Athenienſes excederent ⁊ principarent̄ magis quantū ad aliqua humiliauerūt eos opprimēdo eos ꝑtermiſſis pactis: eodē modo fecit rex perſarū: cū ſubiugaſſȝ ſibi medos ⁊ babylonicos prudētiores ⁊ magiſ

ſagaces

ſagaces inter ipſos diſperſit ſepe: videns eñi ꝙ iſti prudẽtes ⁊ ſagaces erãt: qꝛ fuerant in ṗncipatu ⁊ ciuiliter vixerant: timens ꝙ ſi ſimul manerẽt: per ſapiẽtiã eoꝝ poſſent īuenire vias: per quas diſcuteret ſe a iugo illoꝝ: diſperſit eos: ⁊ ſic iſti excellẽtes ꝓpter eorũ ſapiam trãſlati ſũt ad alias regiões: ſic igiť hꝰ ꝓblema vniuerſalr̃ eſt circa oẽs politias: ꝙ ſcȝ illi qui excedunt alios in potẽtia ⁊ v̾tute ciues non ſunt. Iſtud aũt in tranſgreſſis politijs obſeruať. nam principantes in illis intẽdẽtes bonũ ꝓpriũ illos: qui excedunt alios in potẽtia vel virtute relegant a ciuitate ⁊ non ſolũ intendentes bonũ proprium: ſed cõmune hoc faciunt. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Patet hoc in alijs quoqȝ artibus ⁊ ſcientijs: neqȝ enim pictor excedentem menſuraȝ pedẽ animal habere pateretur: quãuis pulcherrimꝰ ille pes eſſet: neqȝ faber prorã: aut aliaȝ partẽ nauis: neqȝ vero magiſter chori eum: qui pulchriorẽ ac meliorem toto choro voceȝ emittit ſineret in choro eſſe. Itaqȝ ob hoc quidẽ nil ꝓhibet eos: qui domini ſunt conuenire: cuȝ ciuitatibus ſi proprie dominationis grã: que etiaȝ ciuitatibus vtilia ſunt agant.

⸿ Declarat ideȝ per ſimile in artibus ⁊ dicit: talẽ qui excedit alios nõ debere eſſe ciueȝ nec manere in ciuitate manifeſtũ eſt per ſimile in alijs artibus. videmus eniȝ ꝙ pictor ſi pingat imaginẽ nõ pinget pedẽ excedẽtẽ alias partes ſȝ ꝓportionẽ: dato etiã ꝙ ſit pulchrior alijs: quinimo ſi pinxerit delet ⁊ pinget pedẽ minorẽ magis ꝓportionatũ: ſilr̃ ille qui facit nauẽ nõ facit puppim partẽ ſcȝ anteriorẽ nauis maiorẽ p̄ter ꝓportionem: dato ꝙ illa pars ſit optime facta: ⁊ ſi fecerit abijcit ⁊ facit minorẽ: ſimiľr magiſter chori: ſi vnus cãtat altius oĩbus alijs p̄ter ꝓportionẽ: dato ꝙ pulchrius ⁊ delectabilius cantet non ꝑmittet eum cantare cum alijs: q̄re legiſlator ſi ſit aliqs in ciuitate excellentior oĩbus alijs in v̾tute ⁊ potẽtia: q̃uis ſm̃ ſe ſit bonus: qꝛ tamẽ iproportionalis eſt alijs: ipſum debȝ relegare a ciuitate. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Quare ſm̃ eas quas confitemur ſuperexcellentias quandam habet vtilitatem ratio: ꝑ quã Oſtraciſmus fuit repertus.

⸿ Reſpondet cuidam obiectioni que poſſet fieri. Aliquis enim poſſet dicere: ꝙ ſi ille qui excedit alios oẽs in ciuitate deberet expelli ꝓpter exceſſum: cum monarcha in aliq̃ monarchia excellat oẽs alios: talis debȝ expelli ⁊ nõ ṗncipari. Soluit dicens ꝙ q̃uis monarcha excellat alios in ṗtãte: tamẽ nihil ꝓhibet ipſum cõcordare cuȝ alijs ſi ṗncipeť ꝓpter bonũ cõe: tunc enim cõcordabit cũ alijs: ſiĉ monarcha qui nõ principareť ꝓpter bonũ cõmune: tunc ibi laborandũ eſſet ad expulſionẽ eius. ⸿ Deinde cũ diĉ.

⸿ Melius tñ foret ſic ab initio per legis cõditorem prouideri: vt reſpublica non indigeret tali medicia. Secũdo aũt loco ſi quid tale accidat conandum eſt tali aliquo remedio corrigere: qȯ tamen factum non eſt a ciuitatibus. Non enim reſpexerunt ad commodum publicum: ſed per ſeditionem vſe ſunt ciuili pulſione.

⸿ Docet corrigere quoddã dictũ: prius dictũ eſt eñi ⁊ declaratũ ꝙ excellẽtes oẽs alios debeãt a ciuitate relegari: ⁊ hoc durũ valde: ideo volens hoc corrigere dicit phs: ꝙ ſermo de relegatiõe faciẽda eius qui excedit oẽs alios in potẽtia vel v̾tute aliqȯ iuſtũ hȝ: ſed nõ ſimpľr iuſtũ. ideo melius fuit a ṗncipio ſic ordinare politiã ꝙ non eſſet neceſſariũ vti ipſa relegatiõe: qꝛ relegatio iſta periculoſa ẽ. qꝛ non relegant niſi potẽtes: iſti aũt nocere poſſunt ciuitati: ⁊ iõ melius fuiſſet ſic ordinaſſe ciuitatẽ: vt nõ oporteret vti ea: ita ꝙ a principio fuiſſet ordinatum ꝙ non liceret alicui excedere determinatũ gradũ diuitiarũ: nec excedere alios ſm̃ quẽcũqȝ gradũ: nec recipere excedentes ſed equales: ⁊ ſi cõtingeret aliquẽ excedere corrigereť ⁊ dirigereť aliqualr̃ ſcdo loco. i. ſi ſecũdario defecerit: corrigereť tali relegatione: tunc eñi eſſet vtendũ relegatione: ſic aũt nõ fiebat in quibuſdã ciuitatibus: qꝛ relegãtes hꝰ excedẽtes non reſpiciebãt ad bonũ cõe politie: ſed ꝓpter cõmodũ ꝓpriũ ⁊ malitioſe ⁊ ſeditioſe: ⁊ ꝓpter malã affectionem: quã habebant ad illos. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ In his igiť ſpeciebus gubernandi: que lapſe ſunt: qȯ ad priuatum cõmoduȝ pertinet: ac iuſtum eſt patet: forſan auteȝ non ſimpliciter iuſtum: ⁊ hoc eſt manifeſtum: ſed in optima republica magnã habȝ dubitationẽ: nõ per excellentiam alioꝝ bonoꝝ: ceu viriuȝ ⁊ diuitiarũ ⁊ amicitiarũ: ſed ſiquis excellat v̾tute qd de eo ſit faciendũ: nõ eñi dicenduȝ eſt: vt talis vir ſit de ciuitate pellendus: atqui neqȝ gubernatiõi alioꝝ talis vir erit ſubijciendus: perinde enim eſt: ac ſi qui Iouem gubernare velint poteſtateȝ diuidentes. Reſtat ergo vt videtur naturã huius talem eſſe: vt oẽs ſpõte ſua illi parere debeant: ita huiuſmodi quidem homines eſſe reges perpetuos in ciuitatibus.

⸿ Declat q̃lr iſte q excedit oẽs alios in ciuitate potẽtia vł v̾tute ſe debeat hr̃e in ciuitate ⁊ ciuitas ad ipm̃: ⁊ dicit ꝙ in politijs nõ recte ordinatis ſȝ trãſgreſſis tm̃ expedit talẽ ſic excedentẽ relegare a ciuitate: ⁊ iuſtũ ſit nõ ſimpľr: ſȝ ſm̃ qd eſt iuſtũ ſicut in populari ſtatu: in ipſa. n. intendiť eq̃litas ciuiũ: ⁊ ideo contra fineȝ illius politie eſt talis exceſſus ꝑꝑ qȯ iuſtũ eſt in ea taľr relegari. Iteꝝ in ſtatu paucoꝝ nõ expedit talẽ eẽ ciuẽ: qꝛ ꝑ ſuã potẽtiã ꝯuerteret politiã illã ad vtilitatẽ ſuã: nec in tyrãnide expedit talẽ eẽ: qꝛ talis nimis tyrãnicare vellet: q̄re manifeſtũ ẽ ꝙ in tranſgreſſis iuſtũ eſt talẽ relegare nõ ſimpľr iuſtũ ſȝ ſȝ qd: qꝛ in iſtis politijs nõ eſt iuſtũ ſimpľr: ſed ſm̃ quid: vt dictuȝ eſt ṗus. ſed in optima politia magna dubitatio eſt qualr̃ ſe habendum ſit circa talẽ: non eſt aũt dubitatio de illo q excedit oẽs alios vel in fortitudine corpali: vel in diuitijs vel in multitudine amicoꝝ: ſȝ de illo q excellat oẽs alios in v̾tute ſiue in bonis ſm̃ aiam qd opȝ facere de iſto. non eñi dõm eſt ꝙ debeat expelli a ciuitate: ⁊ trãſferri ad aliũ locũ: h̄. n. eſt ꝯ rõnẽ: ex q̃ eſt optimꝰ: q̄re nullo mõ eſt expellẽdus. Iteꝝ nõ eſt aſſumẽdus ad principatũ: ſiĉ alij vt aliq̃ñ ṗncipeť aliq̃ñ nõ: ſiľe eñi eẽt ac ſi vellemꝰ ṗncipari Iouẽ aliq̃ñ ⁊ aliq̃ñ nõ: h̄. n. deriſoriũ eſt: ⁊ iõ relinquiť ꝙ cũ talis ſit optimꝰ: ꝙ dignũ ⁊ iuſtũ eſt ꝙ oẽs ſibi letãter obediãt: ⁊ vt ſit rex: vł ſi ſint tales pl̃es ꝙ ſint reges ṗncipãtes nõ aliq̃ñ ſic aliq̃ñ nõ: ſȝ ſemꝑ. ⸿ Sed eſt ꝯſiderandum ꝙ phs vr̃ ſibi ꝯriari: dixit. n. ṗus ꝙ meliꝰ ẽ mľtitudinẽ aliq̃ ṗncipari q̃ꝫ paucos: dixit ẽt ꝙ ſi vnꝰ ṗncipareť: alij eſſent īhonorati: qȯ eſt icõueniẽs: in iſta pte dicit: ꝙ iſte q ſic excedit oẽs alios nõ ẽ ciuis: ſȝ ille q nõ ẽ ciuis nõ dȝ ṗncipari: q̄re iſte nõ dȝ ṗncipari: cuiꝰ ꝯriũ diĉ h̄. ⸿ Ad hoc dõȝ ꝙ ſi vnus inueniatur: qui excedat oẽs alios in virtute iſte

debet ṗncipari: ⁊ rō huius eſt: q illum opꝫ magis ṗncipa-ri qui accedit magis ad ṗncipatū nālez: ⁊ ad principatuz vniuerſi: ſed iſte qui ſic excedit oēs alios in v̄tute eſt hō-ğ expedit ipſum ſolum ṗncipari: maior ꝑpoſitio apparet in aīali: pars eni que principaẗ cor eſt: cor aūt vnuz eſt ⁊ ṗn-cipale: a quo deriuaẗ virtus ad ſingulas partes corporis. Iterū in vniuerſo eſt vnus ṗnceps. principatus aūt vni-uerſi vnus ⁊ optimus eſt: ḡre ille in ciuitate: q magis vn⁹ ⁊ melior eſt accedit magis ad ſimilitudinē ṗncipat⁹ vni-uerſi ⁊ nālis. ğ ille principatus erit melior: in quo erit vn⁹ ṗnceps: ⁊ illū magis expedit ṗncipari: qui vnus exiſtens optimus eſt: talis eſt ille qui excedit oēs alios in virtute. ergo manifeſtū eſt q iſtū expedit magis ṗncipari q̄ aliū: nec vꝫ qḋ ṗmo obyciẗ q ſuperius dixit q magis expedit multitudinē dn̄ari: q illud intelligendū eſt vbi eſt poli-tia equaliū ⁊ ſimiliū: ⁊ virtus vnius non excedat v̄tutem oīum aliorū: qḋ in ꝑpoſito nō contingit: nec valꝫ qḋ ſcḋo obyciebaẗ: ſi vnus vel plures ṗnciparent q oēs alij eēnt inhonorati: q in politia recte ordinata quilibꝫ diligit ſta-tū propriū ⁊ gradū alterius: ⁊ iō vult honorē ſibi ſm gra-dū ſuū: ⁊ vult alij honorē ſm gradū illi⁹: nec vult ſibi ho-norē alterius: ⁊ ideo ſi ſit vnus excellēs oēs in v̄tute: oēs volunt ſibi honorē qui debeẗ ei: ⁊ ideo nō ſunt inhonora-ti: q quilibꝫ habet honorē qui debeẗ ei: nec valꝫ qḋ oby-ciebaẗ tertio de hoc qḋ dicit: q iſte nō eſt ciuis: verū eniꝫ eſt: q ſicut ille q ṗncipaẗ ꝑpter excellentiā v̄tutis nō eſt ciuis: ſed ſupra ciuē: eodē eni modo eſt aliqs ciuis: ſicut ſe hꝫ ad legē: ſed cū aſſumitur q nō dꝫ dominari niſi ciuis: nō hꝫ veritatē in politia regali ⁊ optima ſimplr: qualis eſt illa: in qua dominatur ille qui dictus eſt.

FOrſan vero poſt hec congruuꝫ fue-rit conſiderare de regia gubernatio-ne: dicimus eni hanc eſſe vnam ex re-ctis ſpeciebus rerū publicarū. Cōſi-derandum eſt autē: vtrū cōducat ciuitati ⁊ re-gioni quā recte gubernari oporteat regē habe-re vel non: ſed alia quedam ſpecies gubernādi magis ꝯducat: vel an qbuſdā ꝯducat qbuſdaꝫ nō. Ante oīa vero diſtinguendū eſt: an ſit vnū genus eoꝝ: vel dr̄ias hēant plr̄es. Lec. XIIII.

¶ Poſtq̄ diſtinxit phs politias ſm diſtictiones principa-tuum: hic proſequiẗ de vnaquaqꝫ ipſaruꝫ: ⁊ habꝫ partes duas. ṗmo enim determinat de vnaquaqꝫ ipſarū: ſecūdo oſtendit ex quibus corrumpunẗ ⁊ ſaluanẗ in ṗncipio qn-ti libri. ibi. (De alijs quidē ⁊c̄.) ṗma diuidiẗ in duas. In ṗma determinat de optima politia. ſ. de regno. In ſecun-da determinat de alijs in ṗncipio q̄rti libri. ibi. (In cun-ctis ⁊c̄.) adhuc ṗma in duas. In prima ṗmittit intentum ſuum. ſcḋo ꝓſequiẗ. ibi. (Facile eſt ⁊c̄.) In ṗma dicit q poſt ṗdictas īquiſitōes de politijs forte bn̄ ſe hꝫ trāſire ad cōſiderationē de regno. ⁊ ratio huius eſt: q inter politias rectas regnū ē optima ⁊ rectiſſima politiaꝝ: ⁊ ideo regu-la ⁊ menſura aliarū: optimū enim perfectiſſimū eſt ī vno quoqꝫ genere: ⁊ menſura eſt oīum aliorū: ꝑpter qḋ ṗmo dicendū eſt de regno. Eſt aūt cōſiderandū de regno vtrū ciuitati ⁊ regioni: que debēt inhabitari expediat regi a re-ge vl̄ nō: ſꝫ magis expediat regi ciuitatē ⁊ regionē ab aliq̄ multitudine: vl̄ aliquibus paucis viris. Primo aūt viden-dū eſt: vtruꝫ ſint monarchie regalis plures modi ⁊ dr̄ie: aut vnus modus ſolū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Facile eſt inueni: qḋ plura genera ſunt: nec eſt omnium regum modus vnus poteſtatis. In Lacedemoniorū eniꝫ rep. videtur rex eſſe ma-xime ſm leges: neqꝫ eniꝫ poteſtatē hꝫ omniū: ſed cuꝫ egrediẗ extra regionē imperiū habꝫ eo-rum que pertinent ad bellum. Preterea ſacri-ficia deorūqꝫ cerimonie ei cōmiſſe ſunt. Hec igitur regia poteſtas eſt quaſi auctoritatē bel-li perpetuam habere. Vite enim necīſqꝫ alicu-ius non habet poteſtatem: niſi duꝫ bellum ge-rit: vt etiam apud antiquos fuiſſe videtur.

¶ Proſequiẗ intentū ſuū: ⁊ hꝫ partes duas. ṗmo diſtīguit modos monarchie regalis. ſcḋo ꝓſequiẗ de ṗncipali mō ibi. (Caput ne ⁊c̄.) ṗma in duas. ṗmo ponit diuerſos mo-dos huius monarchie. ſcḋo reducit iſtos ad duos modos ibi. (Fere aūt ⁊c̄.) ṗma adhuc in duas. ṗmo ponit q̄tuor modos. ſcḋo recolligendo illos addit qntū qui eſt ṗncipa-lis. ibi. (Regie ⁊c̄.) ṗma in q̄tuor ſꝫ q ponit q̄tuor mo-dos. ſcḋa ibi. (Eſt ⁊.) 3⁰ ibi. (Tertia ⁊c̄.) q̄rta ibi. (Quar-ta ſpēs ⁊c̄.) adhuc ṗma in duas: in ṗma ponit ṗmū modū in ſcḋa ḋclarat qḋdā dictū per dictū Homeri. ibi. (Quod oſtendit ⁊c̄.) In ṗma dicit q parū cōſiderātibus in poli-tia regali facile pōt apparere q principatus regalis plura ⁊ diuerſa genere cōtinet ⁊ iſtiuſmodi ṗncipatus nō ē vn⁹ modus ſed plures: eſt aūt vnus modus ipſius qui fuit in Lacedemonia: in iſto eni regno rex ṗncipabaẗ ſm legeꝫ ⁊ non erat dn̄s oīum: q non ferebat ſn̄ias nec puniebat ſm ſuā voluntatē: tn̄ qn̄ exibat regionem ad preliādum: tunc ṗncipabaẗ quantū ad oīa: que pertinebant ad ꝓliuꝫ iterū dn̄s erat oīum eoꝝ que ꝑtinebāt ad cultū diuinuꝫ. Iſtud aūt regnū erat ſicut qdam ducatus exercitus ſpe-cialis: q iſte rex vl̄e īperiū habebat quātū ad ea que ſunt exercitus. Iterū iſtud regnū perpetuū erat: ita q rex non qn̄qꝫ regnabat: qn̄qꝫ non. ſed nō erat dn̄s oīum in ciuita-te: q nō iudicabat homicidā: nō eni erat dn̄s ad punien-dū homicidiū: niſi qn̄ exibat ad prelia: poterat eni tūc da-re leges ⁊ punire vniuerſalr. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qḋ oſtendit Homerus. Naꝫ Agamemnō in cōcionibus maledictis ⁊ iurgijs vexabaẗ: ſꝫ cum a cōcione digreſſus in prelio erat: occidē-di habebat poteſtatē: itaqꝫ inquit. Quem ego procul a pugna fugientem conſpexero: nō ſibi ſat erit fugare canes ⁊ aues: nam penes me oc-cidēdi poteſtas. Vna ergo ſpēs regia ē aucto-ritas belli perpetua: ⁊ qn̄qꝫ per genus: qn̄qꝫ per electionem huiuſmodi regnū obtinetur.

¶ Declarat qḋ dictū eſt per dictum Homeri. Dixit enim q in iſto regno princeps eſt dn̄s omnium: ⁊ dicit q hoc ſignauit Homerus dicens q Agamēnon cum eſſet in ci-uitate ⁊ veniret ad congregationē ciuium multotiens op-primebaẗ: q non eſſet dn̄s oīum: cum aūt egrederet ad prelium dn̄s erat in oībus ⁊ interficiendi ⁊ dandi legem quantū ad ea que erant exercitus. dicebat enim: quē vide-ro fugientem ex prelio talr tractabo ipſum q nō poterit fugare canes nec aues: apud me eni eſt mors. ideſt in po-teſtate mea eſt īterficere. eſt ergo vna ſpēs monarchie re-galis que ducatus exercitus eſt: qui principatus durat per totam vitam hoīs. Iſtorū autē qui ṗncipāẗ in iſto regno quidam regnant per ſucceſſionem generis: quidā ex ele-ctione: quia ad hoc eligunẗ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt ⁊ alia īſuper monarchie ſpecies: qualia ſunt apud quoſdam barbaros regna.

¶ Ponit

¶ Ponit ſecūdā ſpēʒ huius monarchie: ꝛ diuidit̃ in duas. In pͥma ponit ſpecieʒ illam. In ſcd̾a declarat qualis eſt. Scd̾a ibi. (Uim hn̄tia ꝛc̄.) In prima dicit: ꝙ p̄ter ſpēm monarchie: de qua dcm̄ eſt: eſt alia ſpēs ſ̄m quā aliqui regnāt apud barbaros. Dicūtur aūt barbari qui deficiunt a rōne: barbari enim quaſi extranei dicuntur. Et qꝛ homo vtit̃ ratione: qcunqꝫ deficiunt a ratione barbari dicūtur ſicut apparuit in primo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uim habentia proximā tyrānidi: lʒ ſint legitima ꝛ ſ̄m morem pr̄ie: ob id. n. qꝛ magis apte ſunt ad ſeruiēdū natiōes barbaroꝝ q̄ꝫ Grecorum: ꝛ eoꝝ qui incolunt Aſiā q̄ꝫ eoꝝ qui Europā ꝑferunt ſeruile iugū equo aīo: ꝛ ob hoc tyrānica ſunt huiuſmodi regna.

¶ Oñdit qualis eſt: ꝛ pͦ ꝙ eſt volūtaria. 2ͦ ꝙ ē ſecura ibi. (Sed hn̄t ꝛc̄.) In pͥma dicit: ꝙ hͦ regna ſ̄m q̄ pͥncipant̃ aliq barbari ſunt: ſicut tyrānides monarchice: ꝛ q pͥncipāt̃ in iſtis pͥncipant̃ ſ̄m legē ꝛ ſ̄m leges pr̄ias. Dr̄ aūt leges pr̄ie ꝯſuetudines: q̄ deſcēdūt a parētibus in filios: iſti aūt ſ̄m tales leges pͥncipant̃. Et qꝛ barbari nal̄r ſunt magis ſeruiles q̄ꝫ Greci: ꝛ hi q ſunt circa Aſiā ſunt magis ſeruiles q̄ꝫ q circa Europam: qꝛ Europa ē media inter Affricā ꝛ Aſiā: ꝛ ſicut media ē ſ̄m locū: ſic hoīes medio mō ſe hn̄t in alijs diſpōnibus. ꝛ iō iſti barbari ſuſtinent pͥncipatū dn̄atiuū ſine triſtitia: qꝛ inclinationē hn̄t ad ſuſtinēdū ipm̄. Qꝛ aūt ſ̄m inclinationē nal̄e eſt: eſt volūtariū. Quare manifeſtū ē: ꝙ tales voluntarie ſuſtinent talē principatum dn̄atiuum: qui eſt domini ad ſeruum. Quare manifeſtum eſt: ꝙ principantes in tali regno propter hoc aſſimilantur tyrannidi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed hn̄t ſecuritatē: qꝛ moribus ꝛ legibꝰ cōſiſtunt: ꝛ ea de cā cuſtodiā hn̄t regiā nō tyrannicā. Reges. n. a ciuibꝰ cuſtodiunt̃. Tyrāni v̾o ab externis mercede ꝯductis: ꝛ reges ſʒ leges ꝛ volētibus. Tyrāni v̾o inuitis noīant̃. itaqꝫ alteri a ciuibus cuſtodiunt̃: alteri contra ciues cuſtodiam parant. Sūt igit̃ hec: de quibus dictum eſt: due ſpecies monarchie.

¶ Oñdit ꝙ eſt ſecura ꝛ dicit: ꝙ hͦ monarchie ſpēs ſecura eſt. Et rō huius eſt: qꝛ pͥncipans in tali regno pͥncipat̃ ꝛ ſʒ genus ꝛ ꝯſuetudines q̄ deſcēdunt a parētibus. Et qꝛ ſ̄m genus dn̄atur volūtarie: regnāte. n. pr̄e aliquo mō aſſueſcūt ſubditi filio: ꝛ iō poſtmodū regnāte filio voluntarie ſibi ſubijciunt̃: qꝛ ꝯſueti ſunt. Itē pͥncipat̃ ſ̄m ꝯſuetudinem ꝛ ſ̄m leges: que aūt inſunt ſ̄m ꝯſuetudinē delectabilia ſunt: ꝛ iō minus odiūt eos. Et ꝙ ſit ſecura ſignū eſt: qꝛ iſti barbari cuſtodiūt regē ſuū: qꝛ diligūt eū: ꝛ libēter ſubijciunt̃ ei. Tyrānū aūt cuſtodiūt alieni: ꝛ ciues reges ſuos cuſtodiūt cū armis: qꝛ ſ̄m legē ꝛ volūtarie ſubijciūtur eis: tyrāni aūt pͥncipant̃ ſubditis inuolūtarijs: ꝛ ꝑꝑ hoc tyrāni ſuꝑ ciues habēt cuſtodiā: diffidunt. n. de ſubditis. Sic igitur apparet: ꝙ he ſunt due ſpecies monarchie regalis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertia eſt ſpecies: vt antiqtus in Grecia fuere: quos vocabāt Eſynetas. Eſt aūt h vt ſimpliciter dicamus electiua Tyrānis differens a barbarica: nō eo ꝙ legitime: ſed eo qd̾ nō ꝯſuete: ꝑtās aūt hmōi aut viuēte eo durabat: aut tēpore vel rebus geſtis finiebatur.

¶ Ponit tertiā ſpēm: ꝛ pͦ ponit eā. 2ͦ declarat qd̾dā dictū ꝑ exēplū ibi. (Qualē elegerūt ꝛc̄.) In pͥma dicit: ꝙ illa eſt ſpēs monarchie regalis: q̄ erat apud antiquos Grecos: q dicebant̃ Eſynete. Eſt aūt hͦ monarchia: vt ſimpl̄r eſt dicere tyrānis ſ̄m electionē: ꝛ dicit: vt ſimpl̄r dicamus: qꝛ tyrānis: q̄ eligit̃ ſimpl̄r nō eſt tyrānis. Differt aūt iſta a barbarica tyrānide: de qua dcm̄ eſt: nō eo ꝙ in iſta q̄ ē ſ̄m electionē nō pͥncipet̃ pͥnceps ſ̄m legē: in illa aūt pͥncipet̃: ſed in hoc ſolū differūt: ꝙ iſta nō ē pr̄ia. i. pͥnceps nō pͥncipat̃ ſ̄m ſucceſſionē generis: vel nō ē ſic aſſueta ſicut ſunt ea: q̄ ſunt pr̄ia: ſed ꝑ electionē. In iſto v̾o pͥncipatu qdā pͥncipantur ꝑ totā vitā ſuā: ꝛ eligunt̃ ad vitā ſuā: alij principantur vſqꝫ ad aliq̄ tp̄a determinata: qꝛ ſic eligunt̃: alij pͥncipantur q̄ꝫtum ad aliquas actiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualē elegerūt qn̄qꝫ Mithilenei Pittacū aduerſus exules ſuos: qbus p̄erant Antimenides ꝛ Alceus poeta: oſtēdit hoc Aolcus in quodā loco ſuoꝝ carminū: increpat. n. ꝙ Pittacū hoiem obſcuri generis ꝛ ſine felle laborāti ciuitati prefecerint tyrannū: hmōi igitur ſpees: qꝛ tyrannice ſunt dn̄ationē habent: qꝛ vero electiue ſunt ꝛ volentium regie.

¶ Declarat qd̾ dcm̄ ē ꝑ exēplū. Dcm̄ eſt. n. ꝙ in iſto principatu pͥncipat̃ tyrānus ꝑ electionē: q̄lis fuit ille: quē elegerūt qdā dicti Mithilenei: cū. n. qdā eēnt ꝓfugi a ciuitate illoꝝ: elegerūt quēdā Pittacuʒ noīe ꝯ ꝓfugos illos vt fugaret illos: atqꝫ extirparet: tunc aūt pͥncipabant̃ iſtis Mithilenens duo: quoꝝ vnus erat Antimenides: alius Alceus poeta. Dixit aūt Aolcus hoc in quodā loco ſuoꝝ carminū: dixit inq̄: ꝙ iſti elegerūt ſibi Pittacū tyrannū ꝛ increpabat eos: ꝙ eū in malū pr̄ie prefecerūt. Itē ꝑfecerūt ciuitati hoiem ſine felle. Fel aūt dr̄ cōmouere ad irā: ira āt valet ad fortitudinē v̾tutis. vn̄ dr̄ 3ͦ ethi. Uirtutē immitte furori: ꝛ virtutē erige furore. Uolebat igit̃ dicere: ꝙ cū deberet eē fortis ꝯ inimicos ciuitatis nō mouebat̃: erat. n. timidus nec potēs eos opprimere. Itē qꝛ elegerūt hoiem grauis felicitatis: qꝛ felicitatē ſuā poſuit in voluptatibus ꝛ grauabat ſubditos vt poſſet exercere voluptates ſuas. Itē increpabat eos: qꝛ cū ꝯueniſſent ꝛ fuiſſent ꝯgregati approbauerūt eū eligentes. Iſte aūt monarchie erant regales ꝛ tyrānice. Tyrānice qdē: qꝛ pͥncipātes i eis pͥncipabant̃ principatu dn̄atiuo. Et qꝛ principabant̃ voluntarie ꝛ per electionem regales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarta ſpēs regni eſt: quales erant heroicis tp̄ibus ſpōtanee: ꝛ ſ̄m morē ꝛ legē: ꝑpter bn̄ficia. n. a primis collata in populos: vel per artes: vel ꝑ bellū: vel ꝑ ꝯgregationē in vnum: vel ꝑ acq̄ſitionē regionis delatum fuit eis regnū de populorum voluntate ꝛ ſucceſſoribꝰ: id erat ſ̄m patrie morem.

¶ Ponit quartā ſpēm ꝛ diuidit̃ in tres. In prima ponit illā ſpēʒ. Scd̾o oñdit quoꝝ erāt dn̄i pͥncipātes in iſto regno ibi. (Di ꝛ ꝛc̄.) Tertio oñdit quō hͦ monarchia augmētata fuit ibi. (Ueteres igit̃ ꝛc̄.) In prima dicit: ꝙ q̄rta ſpēs monarchie regalis eſt ſ̄m ꝙ aliqui principant̃ aliquibus ſ̄m virtutē heroicā. Et principantes dicebant̃ Heroes. i. attingentes ad virtutē perfectā ꝛ actū eius vltra cōeʒ ſtatum hoium: ꝛ fuit iſta tp̄ibus Heroum. Iſti aūt voluntarie principabant̃ ſ̄m legem. Primi aūt principantes iſto principatu aſſumpti fuerunt ad iſtū principatum ꝑꝑ bn̄ficium quod contulerūt multitudini: aut qꝛ inuenerunt artē aliq̄ꝫ vtilē regiōi: ſicut Saturnus in Italia primus do

tuit artem ſeminādi triticū: ꝓpter qđ reputatus fuit deꝰ
apud ipſos: aut q: primo preliati fuerūt contra inimicos
multitudinis: aut q: primo congregauerūt inducētes eos
ad vitam ciuilē: aut q: emerūt regionē: ⁊ iō facti fuerunt
reges ꝓpter hꝫ beneficia: ⁊ hoc volentibus ſubditis volū
tarie eos aſſueſcentibus ꝑncipantes ſm̄ ſucceſſionē gene-
ris: ⁊ erant quaſi principantes pr̄ie. i. principātes ſꝫ leges
deſcendentes a parentibus in ipſos. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Ubi ⁊ impiuꝫ hēbant belli: ⁊ rei diuine cultū
exercebant niſi talia eſſent ſacrificia: que ſacer-
dotium requirerent: ⁊ ꝑterea de cōtrouerſijs iu
dicabant: ⁊ hoc faciebant alij iureiurando pre
ſtito: alij ſine iureiurando. Erat aūt illis iuſiu
randum per ſceptri eleuationem.

⁋ Oſtēdit quoꝝ erāt dn̄i: ⁊ dicit: ꝙ iſti dn̄i erant oīum. que
ꝑtinebāt ad bellū: itēꝝ oīum poſſeſſionū ſubaꝝ: que non
erant ſacerdotales: ſiue ꝑtinētes ad cultū diuinū. ſic erant
poſſeſſiōes ſacerdotū: ⁊ cū h̄ ferebāt ſn̄ias ⁊ iudicabant.
Iſta aūt faciebāt ita ꝙ qdā coꝝ nō iurabāt ꝙ fidelr̄ hꝫ
exercerent: quidā aūt iurabāt. Iuramētū aūt ipſoꝝ erat
eleuatio ſcepri. ſ. baculi regalis. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Ueteres igitur illi reges antiqs tp̄ibus ciuita
tes: ⁊ gentes: ⁊ nationes externas cōtinue gu
bernabant: poſtea v̄o partim ipſis regibus di
mittentibus: partim multitudine detrectāte il
lud ſolum in quibuſdaꝫ ciuitatibus relictū eſt
regibus: vt cerimoniaꝝ erga deos haberēt fa-
cultatē: ac belli duces in externis eſſent.

⁋ Declarat q̄uo hꝫ monarchia augmentata fuit ⁊ dicit: ꝙ
in tp̄ibus antiquis p̄mo principatus fuerūt in aliq̄ ciui
tate. ⁊ in eis que circa ciuitatē: ſicut ſunt caſtra: deinde gē
tibus: deinde principatus fuerūt ciuitatibus circumuicinis:
poſt hec aūt regibus permittentibus ⁊ indulgentibus: vel
multitudine ciuili cogente vel vſurpāte: ſube paterne re
gū remanſerunt in ciuitatibꝰ principantibꝰ ipſis regibus
h̄ntibus ducatū vel dn̄ium circa exteriora: ⁊ in remotis a
ciuitate: vbi exēpta ciuitate ꝑncipali ⁊ imuni fcā a tribu-
to regali: rex quaſi in exteriorib' ꝑncipabaṫ. ⁋ Deinde.

⁋ Regie ergo poteſtates tot ſūt: ſpēs quatuor
videlicet. vna qualis erat tp̄ibus Heroū volē
tiū. ſ. ⁊ in quibuſdā determinatis rebus. Dux
eniꝫ belli: ⁊ iudex cōtrouerſiaꝝ: ⁊ dn̄s cerimo
niaꝝ erga deos. Altera erat barbarica ex ꝓge-
nie. ſ. dominatio ſm̄ leges tn̄. Tertia quā Eſy
netiam vocant: quā eſſe diximus electiuā tyrā
nidē. Quarta Laconica: ea āt ē vt ſimplr̄ dicā
impiū belli in quodā genere ꝑpetuū: iſta qdeꝫ
igiṫ per hunc modum inter ſe differunt.

⁋ Recolligit iſtos modos ⁊ addit quintū: ⁊ primo recolli
git iſtos quattuor. Scđo addit ēt q̄ntū ibi. (Quinta ē ſpe
cies). In p̄ma dicit: ꝙ monarchie regalis ſunt q̄tuor ſpe
cies numero. Una ſpēs in qua ꝑncipabanṫ aliq ſm̄ virtu
tē heroicā ſm̄ aliqua tp̄a. In iſta v̄o monarchia principa-
baṫ princeps volentibus ſubditis. Erat aūt dn̄s in quibuſ
dā determinatis nō in oibꝰ. Rex eniꝫ erat dux exercitus
⁊ ferebat ſn̄ias: ⁊ coꝝ que ꝑtinebant ad cultū diuinū dn̄s
erat: ſicut electionis ſacerdotis: punitionis: ⁊ aliūꝫ: ſed non
poſſeſſionū. Scđa ſpēs eſt ſm̄ quā aliq principabanṫ bar
bari: ⁊ in iſto principatu principabaṫ rex ſm̄ ſucceſſionē
generis: ⁊ ſm̄ legem: ⁊ eſt principatꝰ dn̄atiuus. Tertia ſpe
cies eſt: que dicitṫ Eſynetia: ⁊ dr̄ iſta monarchia tyrannis
ſm̄ electionē. Quarta ſpēs eſt Laconica: in qua princeps
dominabaṫ ſm̄ legē. Huiuſmodi monarchia dicebaṫ du
catus exercitus ad pluū: vt ſimplr̄ eſt dicere qđ dicit: quia
nō oiuꝫ dn̄s erat: ſed coꝝ q̄ ꝑtinebant ad pluū: iſte aūt du
catus erat ſm̄ ſucceſſionē generis ⁊ ꝑpetuus. Iſte igiṫ ſpe
cies iſto mō adinuicem differunt. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Quinta eſt ſpecies qn̄ vnus oiuꝫ hꝫ poteſta
tē quēadmodū vnaqueqꝫ gēs: ⁊ ciuitas vna-
queqꝫ publice ordinata ad exēplar gubernatio
nis domus. Ut enim gubernatio patriſfami-
lias eſt regia q̄dam poteſtas domi. ita regia po
teſtas eſt ciuitatis ⁊ gētis vnius: aut plurium
quaſi domeſtica q̄dam gubernatio.

⁋ Addit quintā ſpēm ⁊ dicit: ꝙ quinta ſpēs monarchie re
galis eſt: in qua dn̄s eſt oīum principans: ſic nāqꝫ gens ⁊
ciuitas ordinata ſunt ſm̄ ꝙ gubernatio domus ordinaṫ.
In gubernatione. n. domus vnus principaṫ ad vtilitateꝫ
ſubditoꝝ ⁊ dn̄s eſt oiuꝫ q ſunt in domo: ita ēt eſt ī regno
vnus principaṫ ad vtilitatē ſubditoꝝ: ⁊ iō ſicut guberna-
tio patriſfamilias eſt quedā regia ꝑtās: ita regia poteſtas
eſt quedā domeſtica gubernatio ciuitatis ⁊ gentis: ſiue ſit
vna ciuitas ⁊ vna gens: ſiue plēs ciuitates ⁊ gētes. Deiñ.

⁋ Fere aūt due ſunt regni ſpēs: de qbus conſi
deratione facere expedit. Una hec de qua dixi
mus. Altera laconica. Nā aliaꝝ plereqꝫ inter
has medie ſunt: paucioꝝ enim domine q̄ꝫ om
nimoda poteſtas regia. Plurium vero q̄ꝫ la-
conica. Itaqꝫ cōſideratio fere circa duo verſa
tur. Unū conducat ne ciuitatibus perpetuum
belli ducē habere: ⁊ hūc vel per genus: vel per
electionem. Alterum conducat ne vnuꝫ habe-
re poteſtatem omnium: an non.

⁋ Reducit iſtos modos ad pauciores. ſ. ad duos. Et p̄mo
facit hoc. Secūdo oſtendit de quo iſtoꝝ dicendū ē nunc
ibi. (De duce igiṫ ⁊c.) In prima dicit: ꝙ fere due ſunt ꝯſi
derande ſpēs monarchie regalis: ad quas alie aliquo mo
do reducunṫ. Et primo dicit: ꝙ diſtinguēdo eas ꝑ ꝓprias
rōnes plures ſunt: ſed conſiderando eas inq̄ntum reducū
tur ad duas due ſunt. Una eſt laconica in qua principaṫ
aliquis ſm̄ legem. Alia eſt regnum. Laconica aūt differt
a regno: q: in laconica rex principaṫ ſm̄ legem. Itēꝝ non
eſt dn̄s oīum: ſed in regno principaṫ ſm̄ virtutē: ⁊ eſt dn̄s
oīum. Alie aūt ſunt medie inter iſtas vel priuatiōes ipſa-
rū: q: in aliqbus principantes pluriū ſunt dn̄i q̄ꝫ in laconi
ca monarchia. Sed paucioꝝ q̄ꝫ in regno: ſicut in monar-
chia: in qua principaṫ aliqs ſm̄ virtutē heroicam: ꝙ etiaꝫ
illa ē que dr̄ electa tyrānis. Manifeſtū igiṫ ex iſtis: ꝙ de
duobus reſtat conſiderare. Primū qdē de ducatu exerci-
tus: vtrū magis expediat eſſe ducē exercitus ⁊ ꝑpetuū: vl̄
nō: ⁊ vtrū magis expediat ꝙ iſte aſſumaṫ vel per generis
ſucceſſionē: vel ꝑ electionē. De regno ēt reſtat cōſiderare
vtrū expediat vnū eſſe principem oīum: vel nō expediat
eſſe vnum: ſed plures magis. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ De duce igitur belli cōſiderare ad leges poti
tius ꝑtinet q̄ꝫ ad aliq̄ꝫ ſpēm reip. Nā in oī rep.
id cadere poteſt: quare dimittamus hanc pri-
mam partem. De rege aūt qm̄ hec eſt vna gu-

bernandi

bernãdi legitima ſpẽs ꝯſiderare oportet: ⁊ dubitationes que in ea cadunt percurrere.

¶ Oñdit de quo iſtoꝝ eſt dõm. Et dicit: ꝙ de ducatu exercit⁹ ꝯſiderare ptinet ad legiſlatorẽ magis ꝙ̃ ad politicũ. In omnibus. n. politijs fit ducatus exercitus. ⁊ ideo cõſiderare de ipſo cõmutat̃ ad pñs: ſʒ monarchia regalis ſpecies eſt politie: propter hoc de iſta conſiderandũ: ⁊ trãſferẽde ſunt dubitationes: que pñt circa ipſam accidere.

Caput vero huius queſtionis ẽ. vtrũ expediat magis ab optimo homine regi: vel ab optimis legibus gubernari. Lectio. XV.

¶ Poſtꝙ̃ pħs diſtinxit monarchiã regalẽ: ⁊ poſuit qnqꝫ modos ipſius: ꝓſequit̃ de primo mõ ⁊ principalr̃ dicto. ſ. de regno. Et primo ꝓſequit̃ quaſdã dubitatiões: ex qbus apparet nã regni. Scðo oñdit: ꝙ eadẽ eſt virtus regis optimi: ⁊ optimi viri in fine hui⁹ tertij ibi. (Uez ex eodẽ). Prima in duas. Primo inqrit: vtrũ magis expediat ciuitatẽ regi optimis legib⁹: vel optimis hoibus. Scðo vtrũ vno optimo viro: vel pl'ibus ibi. (Cũ vo tres ⁊c̃.) Adhuc prima in duas. Primo inquirit: an melius ſit ciuitatẽ regi optimis legibus: an optimis viris. Scðo mouet alias dubitatiões ibi. (Sin autẽ ⁊c̃.) Adhuc pma in duas. Primo ꝓmittit dubitationẽ. Scðo ꝓſequit̃ ibi. (Qui gubernationẽ ⁊c̃.) In prima igit̃ dicit: ꝙ primo inquirendũ eſt de regno: vtrũ magis expediat ciuitatem regi ab optimo viro: an optimis legibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui gubernationẽ hoĩs preferũt: aiũt leges ſolũ vl'r ꝓuidere: non aũt ad ſingularia ordinari. Itaqꝫ in quacũqꝫ arte litteris ꝑcipere fatuũ eſſe. Et in Egypto poſt tertiã diẽ mouere licʒ medicis: qd̕ ſi prius periculo id agũt ſuo. Patet ergo ꝓpter eandẽ cãm non eſſe per litteras ⁊ leges optimam gubernationem.

¶ Proſequit̃. ⁊ primo arguit: ꝙ melius eſt regnũ regi ab optimo viro. Scðo arguit in ꝯ̃riũ ibi. (At qui ⁊c̃.) ꝙ melius ſit regnũ regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optimis legib⁹ oſtẽdit rõne ⁊ exẽplo: ⁊ dicit: ꝙ qdã opinant̃: ꝙ ciuitati expedit magis regi ab optimo viro: qꝛ ab eo melius eſt ciuitatẽ regi: q põt terminare caſus oẽs emergẽtes: ſʒ hoc nõ poteſt lex: qꝛ lex nõ dicit niſi vl'e: nihil aũt de ꝑticulari. Particularia aũt infinita ſunt: ⁊ nõ pñt apprehendi. Iterũ lex non ordinat qd̕ dicit ad ea: que emergũt: ſed hoc põt facere optimus vir ꝑ prudentiã ſuã. Hʒ. n. rectũ iudicium de agibilibus: ⁊ appetitũ rectũ ꝑ virtutẽ moralẽ: ⁊ tunc interponit exẽplũ anteꝙ̃ ꝯcludat ꝯclõnẽ: ⁊ dicit: ꝙ ſic videm⁹ in artibus alijs: ꝙ non eſt ſemꝑ bonũ agere ſm artẽ ſcriptã: qꝛ aliqua ſunt ſcripta: ſm que ſi ageret̃ eẽt nocumẽtũ alicui: ſicut apparet in medicina. Nõ. n. medicus in oĩbus ꝯſiderat ea: q̃ ſcripta ſunt in medicina: qꝛ multa ſũt dimiſſa prudẽtie medici. ſicut apud Egyptios ſcriptum fuit: ꝙ medicis poſt tertiũ diẽ liceret mouere: hoc eſt agere per medicinã ad expulſionẽ morbi: qꝛ ante tertiũ diem non poterat hñ videri nã morbi: ⁊ ſi moueret añ tertiũ diẽ in ꝑiculo ſuo erat. hoc aũt obſeruare in oĩbus nõ erat bonũ: in aliquibus. n. citius: in aliquibus tardius: hoc expedit ſʒ diuerſitatẽ medicine ⁊ morbi facere: ſilr̃ eſt in politia: ꝙ non expedit ſemꝑ per ſcriptum: vel per legem regi: qꝛ lex qñqꝫ deficit in aliquo particulari: ⁊ tunc indiget aliquo dirigẽte. Quare manifeſtũ eſt: ꝙ melius eſt regnum regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optimis legibus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ At qui ⁊ illã adeſſe opꝫ gubernãtibus vl'em rõnem. Et melius certe cui nõ adeſt turbatio aliqua oĩno ꝙ̃ cui nãliter ineſt. Hac igit̃ turbatione lex caret: mẽs vo humana nõ caret.

¶ Arguit ꝙ melius eſt ciuitatẽ regi ab optimis legib⁹. Et pmo facit hoc. Scðo obijcit in ꝯ̃riũ ibi. (Sed forſan ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ ꝓncipantib⁹ opꝫ ineſſe vl'em rõnẽ. ideo melius eſt ciuitatẽ regi ab eo: q nõ hʒ paſſiões ꝯiũctas ꝙ̃ ab eo: q nãlr̃ hʒ eas: qꝛ paſſiones ꝑuertunt iudiciũ rõnis. Eſt. n. paſſio motus appetitus ſub fantaſia boni vel mali. ſed lex nõ hʒ paſſiones ꝯiunctas: hoc aũt hʒ: q̃re melius eſt ciuitatem regi ab optimis legibus ꝙ̃ ab optimo viro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan dicet aliqs: ꝙ ꝑ hmõi rõnẽ ꝓbabilius deliberabit circa ſingula.

¶ Obijcit in ꝯ̃riũ ⁊ ponit obiectionẽ. Scðo remouet eam ibi. (Qd̕ igit̃ ⁊c̃.) In pma dicit: ꝙ dicet aliqs q̃ſi in ꝯ̃riũ: ꝙ ꝙ̃uis hõ hẽat paſſiones ſibi nãliter ꝯiunctas: tñ bonus hõ ꝯſiliabit̃ de ſingularibus: ⁊ ſm deliberationẽ habitaʒ ipſe recte iudicabit. Quare adhuc melius eſt ciuitatẽ regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optima lege. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quod igit̃ neceſſe ſit ipm legis cõditorẽ eſſe ac leges poni manifeſtũ eſt: ſed non inuiolabiles: qꝛ tranſgrediunt̃. Nã in ceteris qdẽ inuiolabiles eſſe opꝫ. At de qbuſcunqꝫ lex aut ꝓuidere nõ põt oĩno: aut nõ hñ ꝓuidere. Utꝝ ĩ his vni viro optimo dãda ſit ptãs vel multis.

¶ Remouet iſtã obiectionẽ inducẽdo qͦdã aliã dubitationẽ: ex cuius diſſolutiõe apparet ſolutio iſtius obiectionis. Et diuidit̃ in duas. In pͦ facit qd̕ dcm̃ ẽ. Scðo infert qͦdã correlaria ibi. (Si g ⁊c̃.) Adhuc pͦ in duas. Primo ponit dubitationẽ. Scðo ſoluit ꝓbãdo alterã ꝑtẽʒ ibi. (Etenim nũc ⁊c̃.) In pͦ dicit ꝙ manifeſtũ ẽ: ꝙ pncipãtẽ in ciuitate opꝫ ſcire leges ⁊ ponere eas: nõ opꝫ tñ ꝙ ſit dñs oĩuʒ: ex quo. n. dñatur ſm legẽ: nõ opꝫ ꝙ in oĩbus dñet̃: ſed oꝫ ꝙ dñetur in illis: q̃ non pñt ꝑ legẽ terminari: vel ſimplr̃: vel nõ hñ: ⁊ tũc eſt dubitatio: vtrũ in iſto caſu magis oporteat vnũ ꝓncipari in iudicãdo de ꝑticularibus: de quibus non põt lex hñ determinare: vel multos. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Etenim nũc pl'es ſimul cognoſcũt de cauſis ⁊ deliberãt ⁊ iudicãt. Sunt aũt hmõi iudicia de ſingularibus: ⁊ cũ vnuſqſqꝫ ꝑ ſe fortaſſe d̕ficiat. Ciuitas aũt ex multitudine ꝯſtet: vt cõuiuiũ ad qd̕ plures ꝯferũt: melius ẽ ꝙ̃ vno atqꝫ ſimplex menſa. Sic iudicia multoꝝ ſepe meliora ſunt ꝙ̃ vniuſcuiuſqꝫ.

¶ Soluit ꝓbãdo alterã ꝑtẽ: ⁊ diuidit̃ in tres ſm ꝙ ꝓbat: ꝙ melius ſit in iſto caſu iudicare ꝑ pl'es ꝑ tres rõnes. ſcða ibi. (Preterea ⁊c̃.) tertia ibi. (Qd̕ ſi ⁊c̃.) In pma dicit: ꝙ qñ emergit caſus ꝑticularis: q nõ põt terminari ꝑ legem: tunc ꝯueniũt pl'es ⁊ diſceptãt de illo adinuicẽ ⁊ inqrunt ꝑ ꝯſiliũ de illo: ⁊ poſt ꝯſiliũ iudicãt: ⁊ talia ſunt oĩa iudicia de ꝑticularib⁹: de qbus lex nõ põt terminare. Sic aũt pñt facere pl'es ⁊ nõ vnus: qꝛ plures ꝯſiliãtes ſemꝑ plura pñt videre ꝙ̃ vnus. ĝ manifeſtũ eſt: ꝙ vnus ꝯparatus ad plures deterior ẽ in iudicãdo: ⁊ iudiciũ eius cõparatũ ad iudiciũ pluriuʒ deterius ẽ. ſicut. n. ciuitas ex multis pulchrior eſt ꝙ̃ ex paucis: ⁊ iudiciũ multoꝝ melius ẽ ꝙ̃ vnius: ſicut cena cõpoſita ex multis ferculis. i. ſicut cena: in q̃ ſunt pl'a fercula pulchrior eſt ꝙ̃ cena ſimplex: vbi nõ eſt niſi vnuʒ

ferculū. Manifeſtū igif ꝑꝑ h̄: ꝙ melius ⁊ certius iudica bit multa turba: ſiue plr̄es q̄ vnuſquiſq; de turba: ⁊ breui ter rō ph̄i in h̄ cōſiſtit. Per illū dꝫ fieri iudiciū in caſu nō determinato ꝑ legē: q̄ certius pōt iudicare: ſed in tali caſu melius ⁊ certius poſſunt iudicare plures. ergo in tali caſu dꝫ fieri iudicium per plures. Minorem huius rationis declarat. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Preterea multitudo minus ſubiacet corruptioni: queādmodū aq̄ magna cōgeries: ſic ēt plr̄es q̄ pauci incorruptibiliores ſūt. At cū vn⁹ iudicat ſi ira vel alia hm̄ōi ꝑturbatio vincat: neceſſariū eſt iudiciū corrūpi. Sꝫ in multitudie difficile foret oēs iraſci atq; errare. Sic multitudo liberoꝝ hominū: q̄ nihil agāt preter legē niſi in q̄bus lex ipſa neceſſario deficiat.

ℂ Ponit ſcd̄am rōnē ad idē. ⁊ dicit: ꝙ manifeſtū ē ꝙ plures magis ſunt indifferētes reſpectu paſſionū turbātiū ⁊ ꝑuertēciū iudiciū rectū q̄ vnus ſiue pauci: ſicut aq̄ maior ⁊ amplior magis eſt indifferēs vt fluat ad multa loca q̄ parua. Parua. n. aq̄ cito fluit ad vnā ptē: ⁊ iō vnus poteſt magis occupari paſſionib⁹ q̄ plr̄es. Cū aūt vnus fuerit occupatus ab aliqua alia paſſiōe corrumpif iudicium. Ubi aūt ſunt plr̄es difficile eſt corrūpi iudiciū ꝑꝑ impetus paſſionū: q̄ ſi aliq̄ ſunt paſſionati cū reprimenf paſſiōes eorū ꝑ rōnē alioꝝ: ⁊ iō difficile erit eos peccare: ⁊ maxime ſi ſit multitudo nō vilis: ſed ſit eoꝝ: q̄ liberi ſunt ſm̄ virtutē. tales. n. nihil agent ꝑter legem: niſi vbi lex deficit. Cōſiſtit aūt rō ph̄i in hoc per illū dꝫ fieri iudiciū in tali caſu: q̄ nō terminaf ꝑ legē: q̄ magis indifferens eſt reſpectu paſſionum: ſed plures ſunt magis indifferētes reſpectu paſſionum q̄ vnus. Quare melius debet fieri iudicium per plures q̄ per vnum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quod ſi hoc non facile i pluribus: ſi plures ſint boni viri ⁊ ciues. Utrum incorruptior erit vnus in gubernando: vel cū erūt plures ⁊ boni omnes: vel patet ꝙ plures.

ℂ Ponit tertiā rōnē. Et ꝑmo ponit eam. Scd̄o obijcit in ꝯriū ibi: (Enimuero ⁊c̄.) In ꝑma dicit: ꝙ ſi dicaf: ꝙ non eſt facile: ꝙ plures hn̄ iudicēt in tali caſu: ſi fuerint q̄cūq; indifferēter. Si tn̄ fuerint boni viri ⁊ ciues: adhuc q̄rēdū eſt ſi ſic dicaf: vtrū vnus pinceps difficilius poſſit ꝑuerti ⁊ corrūpi q̄ plures numero boni viri. Et manifeſtū eſt: ꝙ plures boni viri difficilius ꝑuertenf ⁊ corrūpentur q̄ vnus bonus: ⁊ ꝑ illū melius eſt fieri iudiciū: q̄ difficilius pōt corrūpi ⁊ ꝑuerti: ſed plr̄es difficilius poſſunt corrūpi ⁊ peruerti q̄ vnus. quare melius eſt: ꝙ fiat iudiciū per plures q̄per vnum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Enimuero plr̄es inter ſe factionib⁹ ꝯtendunt. Unus aūt non ꝯtendit: ſed aduerſus h̄ forſan ponēdū ē: ꝙ ſtudioſi viri ſūt oēs vt ille vnus.

ℂ Obijcit in ꝯriū: ⁊ dicit ꝙ aliq̄s diceret: q̄ melius eſt ꝙ fiat iudiciū ꝑ vnū q̄ ꝑ plr̄es: q̄ plr̄es faciēt diſſenſiōes adinuicē. Unus aūt ſibi nō pōt diſſentire. Quare melius ē fieri iudiciū ꝑ vnū q̄ per plr̄es: ⁊ ſoluit hoc dicēs: ꝙ ꝯ hoc dicendum eſt: ꝙ iſti plures ſtudioſi ſunt ſicut ille vnus. Et manifeſtum eſt: q̄ ſtudioſos non eſt poſſibile adinuicem diſſentire ſm̄ ꝙ huiuſmodi. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Si ergo pluriū gubernatio bonoꝝ: aut viroꝝ omniū optimantiū dicif. Unius aūt regnū optabilius eſſet ciuitatibus ab optimis gubernari q̄ a rege. Et cū poteſtate ⁊ ſine poteſtate modo reperiri queant plures ſimiliter.

ℂ Infert duo correlaria: ⁊ hꝫ duas ptes ſm̄ ꝙ duo infert. 2ª ibi. (Et ob ⁊c̄.) In p⁹ ꝯcludit ꝑeminentiam ſtatus optimatū ad regnū: ⁊ dicit: ꝙ ſi ita ſit: vt dclaratū ē ꝙ melius ſit plures bonos iudicare q̄ vnū. Et illa politia in q̄ ꝑncipanf plures ſapientes ſit ſtatus optimatū: illa in q̄ vnus ſolus ſapiens ſit regnū: manifeſtū ē: ꝙ ſtat⁹ optimatū melior ē q̄ regnū: dato ꝙ vtrunq; potētiā hēat vel nō hēat: adhuc ē melior ſtat⁹ optimatū q̄ regnū. ℂ Deiñ cū dicit.

ℂ Et ob hoc forſan rex ab initio repertus ē: ꝙ difficile erat viros plures excellenti virtute reperiri: ꝓſertim cū tunc ciuitates parue forent. Preterea ob beneficia accepta reges creauere: qđ opus eſt bonoꝝ virorum.

ℂ Ponit ſcd̄m correlariū: ⁊ eſt de ordine introductiōis politiaꝝ: ⁊ diuidif i ptes q̄nq;. Primo. n. ꝯcludit qualr̄ monarchia regalis primo fuit introducta. Scd̄o q̄liter ſtatus optimatū ibi. (Sed cū poſtea). Tertio q̄liter paucoꝝ potētia ibi. (Cū vō ⁊c̄.) Quarto q̄lr̄ tyrānis ibi. (Ex his ⁊c̄.) Quinto q̄lr̄ ſtatus popularis ibi. (Tyrānis ⁊c̄.) In ꝑma dicit ꝙ ꝓpter h̄: ꝙ melius eſt ciuitateꝫ regi ⁊ iudicia dari ꝑ plures q̄ vnū ciuitates primo regebanf vno rege: q̄ in ꝑncipatu facilius fuit inuenire vnū ſapientē q̄ plures: et iō primo ꝑncipatus regalis fuit conceſſus vni. Itē in ꝑncipio ciuitates parue fuerūt: ⁊ iō ſufficiebat vnus ad regēdū. Itē ꝓfecerunt ſibi aliquem in regem ꝓpter beneficium eis ab illo collatum: vel q̄ pugnauit contra inimicos pro illis: vel inuenit artem aliquam eis neceſſariam: hoc autem eſt opus boni viri: ⁊ ideo talē tanq̄ bonū ⁊ virtuoſum fecerunt ſibi regem. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Sed cū poſtea ꝯtingeret vt plr̄es pari virtute reꝑirenf: nō amplius tollerarūt regem: ſꝫ cōmune q̄ddam querentes reſp. conſtituere.

ℂ Declarat qualr̄ poſtmodū introductus fuit ſtatus optimatū. Et dicit ꝙ poſtmodū accidit: ꝙ plures exercitabāt ſe in operibus virtutū: q̄ plures facti ſunt virtuoſi: ſimiliter ⁊ tūc querebāt ꝑncipatū pluriū ſimiliū in ꝟtute: nec ſuſtinuerūt principatū regalē inſtituētes pncipatū eq̄lius in virtute: iſte aūt eſt ſtatus optimatum: poſt igif regnuꝫ venit ſtatus optimatum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cū vō deteriores facti lucrū ſibi q̄rerent ex gubernatiōe reip. paucoꝝ hinc potentiā exortā fuiſſe credēdū ē. Honorabāt. n. diuitias.

ℂ Declarat qualiter poſt venit ſtatus paucorum ⁊ dicit: ꝙ poſtmodū ꝯtingit: ꝙ iſti principātes facti ſunt diuites de bonis cōibus: ⁊ inclinabanf ad voluptates deficiētes a rōne: ⁊ ꝑncipabanf ꝓpter diuitias ⁊ ſic cōuerſus fuit ſtatus optimatū in ſtatū paucoꝝ. Fecerunt. n. diuitias honorabiles: ⁊ debere ꝑncipari ꝓpter ipſas. ℂ Deinde cū dic̄.

ℂ Ex his vero in tyrānides tranſiere.

ℂ Declarat de tyrānide ⁊ dicit: ꝙ poſtmodū contingit: ꝙ vnus factus fuit ditior aliq̄s: ⁊ potētior in amicis ſubiugauit alios: ⁊ ſic conuertit ſtatū paucoꝝ in tyrannidē principans ꝓpter cōmodū ſuum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Ex tyrānis rurſus ad plebē: ſemꝑ. n. ad pauciores redigentes ꝓpter queſtus cupiditatem multitudinē corroborauerūt: vt tādē iſurgēs multitudo ad popularem ſtatum ciuitatis redegerit. Factis nempe maioribus ciuitatibus

non facile

non facile eſt ad aliam q̄ popularem gubernā di ſpeciem remanere.

¶ Declarat qualr̄ introductus fuit ſtatus multoꝝ: ꝛ dič ꝙ poſt tyrānidem factus fuit ſtatus multoꝝ: cū.n. tyrannus opprimeret diuites ꝑ turpe lucrū ciues ducētes politias ad pauciores extorſiōes fugiētes turpe lucrū tyrāni indu xerūt multitudinē fortiorē ꝛ fecerūt eā vt inſurgerēt cōtra tyrānū: ꝛ ɔtingit ꝙ populus inſurrexit ꝛ expulſus eſt tyrā nus ꝛ remāſit ptās penes populū: ꝛ tūc fuit politia popula ris. Et hec eſt cā q̄re in plibus ciuitatibus dn̄af popul⁹: qꝛ ppl̄us multus ē: ꝛ iō ptātē hꝫ. verūtn̄ vbi populus dn̄atur aliqd accipit ab aliqꝫ politijs. Faciūt.n. aliquos capitane os ꝛ vnū ſupra illos. Ulterius dicit ꝙ qꝛ ɔtingit fieri ma iores ciuitates: fortaſſis non ɔtingit de facili fieri aliā poli tiā ꝑter popularē. Ex dictis aūt apparet ſolutio obiectiōis prius facte ad ꝓbandū: ꝙ vnus debeat iudicare q̄uis ha beat paſſiōes ſibi nālr̄ ɔiūctas: qꝛ ɔſiliabit̄ de ſingularib⁹: ꝛ ſic recte iudicabit. Eſt.n. dōm: ꝙ melius poterant ɔſilia ri plēs q̄ vnus: ꝛ ſic melius iudicare: q̄re adhuc meli⁹ ē ci uitatē regi ꝑ plēs q̄ ꝑ vnū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si autē qs ponat optimū eē ciuitatib⁹ a re ge gubernari: qūo fiet in filijs: vtrum ꝑ genus erit ſucceſſio: At ſi qualeſcunqꝫ pernitioſum eſt: ſed nō relinquet regnū h⁹ natis rex: cū id in ſua ſit ptāte: at nō facile iā ē in hoc fidē hr̄e. Ar duū.n. ac maioris ꝟtutis ē q̄ ſm hūanā nām.

¶ Inducit alias dubitatiōes ꝛ diuidit̄ in duas ſm ꝙ ponit duas. 2° ibi. (Queſtio ē ꝛč.) In p° dicit: ꝙ ſi qs dicat: ꝙ op timū eſt ciuitatē regi ab vno: dubitatio erit de illo q̄liter ſit aſſumēdus: vtrū ꝑ electionē: vel ꝑ generis ſucceſſionē: ꝛ ꝙ nō dꝫbeat aſſumi ꝑ generis ſucceſſionē oñdit: qꝛ dubiū eſt de filijs ſuccedentib⁹ quales futuri ſint: ꝛ pōt ɔtingere: ꝙ malus ſit filius. ſi g̊ aſſumat̄ ille vnus ꝑ generis ſucceſ ſionē ɔtinget aſſumi malū ad principatū: hoc aūt eſt incō ueniēs. g̊ nō eſt aſſumēdus ꝑ ſucceſſionē. Sed qꝛ forte ali qs diceret: ꝙ pater bonus ex his vidēs malum filiū nō tra det filio regnū: ſed alij. Ipſe iſtud remouet ꝛ dicit: ꝙ iſtud difficile eſt credere patri. ſ. dimittere filiū ꝛ tradere alij ꝑn cipatū. Hoc.n. eſt ſupra cōem facultatē hoīum. Opꝫ.n. ꝙ dimittat principatum magis dilecto: ꝛ magis dilectus ſꝫ nām eſt ꝓpinquior ſm nām: filius aūt ſicut alter pater: ꝛ iō ſicut pater plus diligit ſe q̄ quēcūqꝫ aliū: ſic poſt ſe nāli ter plus diligit nālē filiū q̄ quelibet aliū: quare citius di mittet ſibi regnū q̄ alicui alij. Et eſt intelligendū: ꝙ ꝑ ſe ſemꝑ melius eſt aſſumi regē ꝑ electionē q̄ ꝑ ſucceſſionē: ſed ꝑ ſucceſſionē melius ꝑ accñs primū: pꝫ ſic. Melius eſt aſſumi principantē illo mō: quo ꝑ ſe ɔtingit ipꝫ accipi me liorē: ſꝫ ꝑ electionē ɔtigit aſſumi meliorē q̄ ꝑ ſucceſſionē generis: qꝛ melior vt in plurib⁹ inuenit̄ in tota multitudi ne q̄ ſit vnus. Et electio ꝑ ſe eſt appetitus rōne determia tus: tn̄ ꝑ accñs eſt melius aſſumere per generis ſucceſſio nē: qꝛ in electione cōtingit eſſe diſſentionē inter eligētes. Itē qñqꝫ eligētes mali ſunt: ꝛ iō ɔtingit ꝙ eligāt malū. Utrūqꝫ aūt iſtoꝝ malū eſt in ciuitate. Itē ɔſuetudo do minādi multū facit ad h̄: ꝙ aliqs ſubijciat̄ alteri. ꝛ ideo regnante pr̄e aſſueſcūt filij ſubijci: ideo inclinat̄ ad hoc vt ſubijciat̄ ei. Itē valde duꝝ ꝛ extraneū eſt: ꝙ ille q ē ho die equalis alicui cras dn̄et̄ ꝛ ſit princeps illi: ꝛ iō per acci dens melius eſt principantē aſſumi per ſucceſſionē gene ris q̄ per electionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Queſtio ē ēt vtrū hr̄e debeat q regnaturus ē circa ſe potentiā q̄dā q̄ poſſit ɔpellere nō parē tes: vel qūo gubernationē exercebit. Si.n. ha beat ptātē a legibus ɔceſſam: ꝛ nihil ex volūta te ſua faciat ꝑter leges: tn̄ neceſſaria erit ſibi po tentia: per quam leges tueri queat.

¶ Mouet ſcðaꝫ dubitationē ꝛ diuidit̄ in duas ptes. In p° mouet dubitationē. In 2° ſoluit ibi. (Forſan qdē ꝛč.) In p° dicit: ꝙ de potētia principantis in monarchia regali eſt dubitatio: vtrū oporteat ipꝫ hr̄e potētiā: ꝑ quā poſſit coge re ꝛ punire rebelles nolentes obedire ſibi: vel qualr̄ oꝫ ꝑn cipatū regere ꝛ diſpēſare: ꝛ ꝙ oporteat ipm̄ hr̄e potentiaꝫ ad puniendū rebelles apparet: qꝛ videmus ꝙ ꝑncipās ſm legē nihil agēs ſm voluntatē vltra legē: opꝫ ꝙ hēat poten tiā: ꝑ quā puniat nolētes obedire legi: vel ɔmittētes cōtra legē. quare ſilr̄ opꝫ principantē ſm ſuā voluntatē qualis ē in monarchia regali hr̄e potentiam ad puniendū nolētes obedire ſibi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſan qdē de h⁹ rege nō difficile eſt deter minare. Nā opꝫ ipꝫ vires hr̄e: ſed tales vt vno quoqꝫ ſeparatim: ꝛ ſimul plib⁹ potentior ſit: populo tn̄ ſit ipotētior: vt antiq ſolebāt cuſto diā ciuitatis tradere: ꝛ qñ aliquem ꝑficiebāt: quē Eſynetē vocitabāt: vel tyrānū: ꝛ Diony ſio ſic poſtulanti circa ſe habere aliquos cuſto die cā ɔſuluit qdā Syracuſanis tot eē dādos.

¶ Soluit iſtā dubitationem ꝛ dicit: ꝙ forte ſoluere dubita tionē circa regē nō eſt difficile. Manifeſtū eſt.n. ꝙ oꝫ ipꝫ hr̄e potētiā ꝛ maiorē potētiā q̄ ſit potētia vni⁹: qꝛ ſi nō hē ret maiorē nō poſſet illū vel illos punire: ſi nollet ei obedi re. Itē ꝛ maiorē opꝫ ipm̄ hr̄e potētiā q̄ pluriū ſimul: alr̄ nō poſſet illos punire: minorem tn̄ q̄ ſit potētia totius ci uitatis reſpectu multitudinis: qꝛ ſi hr̄et maiorē potentiaꝫ q̄ ciuitas opprimeret eā ꝛ ɔuerteret principatū in tyranni dē: ſicut fecerunt qdā antiq qñ ꝑfecerunt quēdā in regem quē dicebāt Eſynetē vel tyrānum dederunt ſibi cuſtodias maioris potētie q̄ vnius vel pluum inſimul: minores tn̄ q̄ ciuitatis toti⁹. Silr̄ cū qdā alius Dionyſius peteret cuſto dias a Syracuſanis: cōſuluit qdā illis: ꝙ darent tot cuſto dias: que nō excederēt potētiā ciuitatis vel multitudinis ne opprimeret eā: maiorē tn̄ cuſtodiā q̄ vnius vel pluriū inſimul. Sic igit̄ manifeſtū ē. ꝙ ꝑncipantē ſm legē oꝫ ha bere potētiam ad puniendū rebelles.

VErū de eo rege: q cūcta ex volūtate ſua gerit: ɔſideratio nūc eſt faciēda. Nā ille q ſm leges dr̄ rex: nō facit vt diximus regie gubernationis ſpēm: qꝛ in cūctis rebus ſp. cadere pōt: vt ſit qdā ducē do exercitui quotiēs ciuitas bellū gerit ꝑpetuo ꝑfectus: puta in populari ſtatu ꝛ optimatium gubernatione: pluresqꝫ auctoritatē vni cōmit tunt belli gerēdi. Eſt aūt talis quedā deputa tio apud Dyrachium: ꝛ apud Sipontinos: ſꝫ apꝺ Sipōtinos paulo ɔſtrictior. Lec. XVI.

¶ Poſtq̄ phs inqſiuit: vtrū magis expediat ciuitatē regi optimis legibus: an optimo viro. In pte iſta inqrit: vtrum magis expediat ipſam regi vno viro optimo: an pluribus. Et diuidit̄ in ptes duas. In p° dat intentionē ſuā: ꝛ cāꝫ in tentiōis. In ſcða ꝓſeqt̄ ibi. (Sed regia ꝛč.) In p° dicit: ꝙ poſt ꝑdicta reſtat dōm de rege ſimplr̄: q in oībus ſm ſuaꝫ voluntatē agit ꝛ regit: ꝛ nō ſꝫ ꝙ mouetur ab alio: ꝛ de iſto

facienda ē ꝯſideratio. Et cā huius eſt: qꝛ ille q̄ pncipaſ ſm legē nō eſt rex ſimplr: nec pncipatus ſuus eſt ſpēs regni: ſicut dcm̄ fuit ſupius: ⁊ ꝙ non ſit ſpēs regni apparet: qꝛ ille principatus: q̄ eſt ducatus exercitus repiē in oib⁹ polityis: ſicut in ſtatu multoꝝ ⁊ optimatū. In iſtis. n. faciunt vnuȝ dn̄m ad regendū ⁊ diſpenſandū: ⁊ multi alij vnū faciunt ducē. Nō ergo iſte ducatus ē ſpēs regni. Talis aūt fuit pncipat⁹: q̄ fuit circa Dyrachiū ⁊ Sipontū: lȝ apō Sipōtinos ſit paulo ꝯſtrictioꝛ minore extite q̄ꝫ pma. ❡ Deīn cū dic̄

❡ Sed regia illa ptās pleniſſima: p quā rex oīa ex volūtate ſua gubernat. Uiſ q̄buſdā nō eſſe ſm naturā: vt vnus oium dominus ſit ciuiuȝ: cum ex ſimilibus ciuitas conſtet.

❡ Proſeq̄ſ ⁊ diuidiſ in ptes tres. In prima ꝑponit dubitationē. Scdo arguit ad ipſam ibi. (Nā ſilibus ⁊c̄.) Tertio declarat veritatē ibi. (Sed hec forſan ⁊c̄.) In prima reſumens intētionē ſuā. dicit ꝙ de regno ſimplr: in quo aliq̄s dn̄atur oibus ſm ſuā voluntatē: ⁊ non ſm legē nūc dicendū: ꝙ q̄buſdam apparet ꝙ nō eſt ſm nām: nec ex inclinatione nāli conſonum rationi: ꝙ vnus ſit dn̄s oium ſm voluntatē: vbi ciuitas conſtet ex ſimilibus ſm virtuteȝ. i. ſȝ diſpoſitionem naturalem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Nā ſimilibus nā ideȝ ius eſſe neceſſariū ē: ⁊ eādē dignitatē ſm nām. Quare vt parē h̄re impares alimoniā aut veſtē nociuū eſt corpib⁹: ita ⁊ ī honorib⁹ res ſe hȝ: ſilr ḡ ⁊ ineq̄le eq̄lib⁹.

❡ Arguit ad q̄ōnē ⁊ oñdit: ꝙ non eſt nāle vnū dn̄ari pluribus ſimilibus illi ſm virtutē ⁊ diſpōnē nālē. Et diuidiſ in ptes q̄ttuoꝛ ſm ꝙ adducit quattuor rōnes ad ꝓbationē huius. Scda ibi. (Atq̄ ⁊c̄.) Tertia ibi. (Inſuper ⁊c̄.) Quarta ibi. (Forſan vō ⁊c̄.) Prima in duas. Primo ponit rōnē illā. Scdo infert ex dictis: ꝙ melius eſt ciuitateȝ regi lege q̄ꝫ viro ibi. (Ex quo ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ſimilib⁹ ſm diſpōnē nālē ⁊ ſm virtutē idē eſt iuſtū ⁊ eadem virtus. Dicimus. n. ꝙ iuſtū eſt eq̄le. ḡ quoꝝ eadē virtus ⁊ diſpō nālis: idē eſt iuſtū ⁊ dignitas: qꝛ dignitas attēditur ſm virtutē: ⁊ quoꝝ nō eſt eadē virtus nec dignitas eadē: nec iuſtū idē. Si igiſ ponamus: ꝙ aliq̄ ſint ſiles in virtute eoꝝ erit eadē dignitas ⁊ iuſtum. Quare nō expedit aliquē vnū dn̄ari ſm volūtatē iſtis: qꝛ nō ineſſet eis eadē dignitas. Et ſicut videmus in de nālibus: ꝙ nō expedit inequales h̄re par alimētū: aut eandē veſtē: qꝛ qō ꝓficuū eſt vni: nociuū eſt alij. Sunt. n. aliq̄ calidi: aliq̄ frigidi. Et manifeſtū eſt: ꝙ iſti indigēt diuerſis alimētis: eodē mō ē circa honores. Si. n. inequales ſm virtutē equale recipiant iniuſtū eſt: ⁊ ſi equales inequale: ſilr iniuſtū. Si aūt aliq̄ ſint ſiles in virtute ⁊ diſpōne nāli: ⁊ vnus pncipeſ ſm ſuā volūtatē alijs: manifeſtū ē: ꝙ equales inequale recipiūt. hoc ergo ē ineq̄le ⁊ iniuſtū. q̄re manifeſtū eſt: ꝙ nō expedit vnū dn̄ari ſȝ ꝟtutē eq̄lib⁹ ⁊ diſpōne nāli. ❡ Deinde.

❡ Ex quo nō magis ꝑeſſe q̄ꝫ ſubeſſe iuſtū ē: ⁊ p viciſſitudinē eodē mō. Et hec iā lex: nā iſtitutio lex ē. Meli⁹ ē igiſ vt lex dn̄eſ q̄ꝫ aliq̄s ciuiū.

❡ Infert ex dictis: ꝙ melius ē optimā legē pncipari q̄ꝫ optimū viꝝ. Et p̄ facit hoc. Scdo adducit rōnē ad ꝓbationē huius ibi. (Quecunq̄ȝ ⁊c̄.) Prima in duas. In pma facit qō dcm̄ eſt. In ſcda ex eodē īfert: ꝙ melius ē legē pncipari q̄ꝫ pl'es optimos ibi. (Eadēq̄ȝ ⁊c̄.) In p̄ᵃ dicit: ſicut dcm̄ eſt: iuſtū eſt eq̄les ſm ꝟtutē ⁊ diſpōnē nālē h̄re equale: ꝑꝑ qō manifeſtū eſt: ꝙ ſi ſint pl'es eq̄les vel ſiles ſm ꝟtuteȝ ⁊ diſpōnē nālē: ꝙ vnus nō ē magis natus pncipari vel ſubijci q̄ꝫ alius: ⁊ iō vnus nō dȝ magis pncipari q̄ꝫ alius: ⁊ qꝛ neceſſe aliquē pncipari: iuſtū ē ꝙ viciſſim ⁊ ſm quendam ordinē pncipenſ ⁊ eodē mō. Principari aūt eos ſm ordinē ⁊ viciſſim lex q̄dā eſt. Eſt. n. lex ordo q̄dā: quare manifeſtū eſt: ꝙ melius eſt ⁊ eligibilius legē principari q̄ꝫ vnū aliquem ciuem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eadēq̄ȝ iſta rōne ſi quos ꝑeſſe opȝ: ita ſunt ꝑficiendi vt cuſtodes legū atq̄ȝ miniſtri: neceſſe eſt eſſe aliquos magiſtratus cum ptāte: ſed nō vnū h̄ūc eē debere aiunt in ciuiū paritate.

❡ Ex eodē infert: ꝙ melius ē legē pncipari q̄ꝫ pl'es: paucos tñ. Et dicit q̄ ſm eandē rōneȝ: ſi melius eſt pl'es pncipari q̄ꝫ vnū: illos tñ melius eſt pncipari ſm legē q̄ꝫ ſm volūtates ꝓprias: ⁊ iuſtū ad ſeruandū legē ⁊ miniſtros eſſe legis. ſicut. n. dcm̄ eſt pius: ꝙ eq̄lib⁹ ſm ꝟtutē debeſ equalis honoꝛ ⁊ dignitas. ḡ ſi ciuitas ſit ex eq̄libus ſm ꝟtutē equalis honoꝛ debeſ illis. ḡ nō expedit aliquos ex illis ſemꝑ pncipari: ſed neceſſariū eſt eſſe diuerſos pncipatus: ita vt iſti mō pncipenſ: alij alias ſm quēdā ordinē. Quare opȝ eos pncipari ſm quēdā ordinē: ſed hoc eſt lex q̄dā. quare manifeſtū ē: ꝙ pl'es ſm legē pncipari q̄ꝫ ſm ꝓprias voluntates: ſi pl'es ſit melius pncipari q̄ꝫ vnū. ❡ Deide cū dicit.

❡ Quecūq̄ȝ tñ vſ p legē q̄dē terminari nō poſſe: p hoiem vero cognoſci poſſe: prudenter cauēs lex adiūgit. Cetera iuſtiſſima intētione iudicari debere p eos: q̄ iudicijs preſunt. Ac inſuper emēdare ꝑmittit: quod videanſ conantibus: vt melius diſponatur q̄ꝫ ſicut iacet.

❡ Adducit rōnē ad ꝓbādū: ꝙ melius ſit legē pncipari vel hoiem ſm legē q̄ꝫ viꝝ bonū ſm ꝓpriam voluntatem. Et diuidiſ in duas. In prima facit qō dcm̄ eſt. In ſcda ſoluit rōnē adductā prius p ſile ad ꝓbādū: ꝙ melius ſit hoiem pncipari q̄ꝫ legē: ibi. (Uiſ āt ⁊c̄.) Adhuc pma ī duas. Primo oñdit de q̄bus ferſ lex: ⁊ que opȝ dimittere principi. Scdo ponit rōnē ad ꝓbandū: ꝙ melius eſt legē pncipari q̄ꝫ hoiem: ibi. (Qui igiſ ⁊c̄.) In pma dicit: q̄ illa quecunq̄ȝ nō pñt terminari p legē: nec nō ſm ſe pōt facere nota ⁊ manifeſta: niſi p prudētiā multā ⁊ lōgā expientiam: lex vero de pticularib⁹ nihil ordinat ſm ſe: ſed tñ in vli. Eſt. n. enunciano vlis: ⁊ iō dcm̄ ē ipſam deficere in aliquo pticulari: ⁊ talia dimitti pncipi: q̄ opȝ ipm diſponere ⁊ iudicare ſm rectā ſnīam. Itē ſi aliq̄d inueniaſ ſm rōnē meli⁹ q̄ꝫ lex poſita determinet: iſtud dimittēduȝ eſt principi vt ipſe ordinet p lege: ita ꝙ duo dimittunſ principi vnū ē iudicare ⁊ diſponere recte pticularia p legē: vbi poſſibile eſt h̄ fieri p legē. Scdȝ eſt: ꝙ vbi lex ſcripta deficit in aliquo caſu pticulari dirigat: ⁊ h̄ eſt p virtutē ipſius ꝓpriā: vel ſi lex poſita non ſit bene ordinata ſm rōnē dimittiſ pncipi vt illa dimiſſa inueniat meliorē vel p ſe: vel de conſenſu multitudinis: ⁊ ordinet p legem. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Qui igiſ legē ꝑeſſe iubent: videnſ iubere deum ꝑeſſe ⁊ leges. Qui aūt hoiem iubet ꝑeſſe adiūgit ⁊ beſtiā ſeuā: libido q̄ppe talis ē: atq̄ȝ obliquos agit etiam viros optimos: q̄ ſunt in ptāte: ex quo mens abſq̄ȝ appetitu lex eſt.

❡ Adducit rōnē ad ꝓbandū: ꝙ melius ē legeȝ pncipari q̄ꝫ optimū viꝝ ſm ꝓpriam voluntatem. Et eſt intelligendū ꝙ vnūq̄ōq̄ȝ maxime dſ illud vel ſm illud qō eſt pncipale in eo: ſicut dſ 4° ethi. Principale vō in hoie eſt intellectus. Et iō maxime hō dſ intellectus vel ſm intellectuȝ: ⁊ tūc dſ hō maxime opari: cū opaſ ſm intellectū. Cōtingit aūt ꝙ hō aliq̄ñ opatur ſm intellm: ita ꝙ nō impediſ

a ſenſu oīno: nec ſenſu vtiť: nec q̄tū ſibi neceſſarius eſt: ⁊ tūc dr̄ hō ſimplr̄ opari: q2 opať ſm id qđ ſimplicius eſt in eo: ſed q2 indiget ſenſu: cōtingit aliqñ opationi itellectus cōiungi appetitū ſenſitiuū: ⁊ tūc dr̄ homo cōpoſitus: ⁊ cū hō operať ſm itellectū: nec impediť a ſenſu: tūc opať maxime ſ3 intellectū ⁊ rōnem: ⁊ ſm diuinū aliqđ inexiſtēs: tū q2 intellectus diuinū aliquid in eo eſt: tum q2 opať ſupra cōem modum hoīum. Dicit igiť ꝙ ille q̄ p̄cipit intellectū principari: vel hoīem ſm intellectū: ita ꝙ nō coniūgatur appetitus ſenſitiuus aliq̄liter retrahēs p̄cipit velut deum: hoc eſt hoīem ſm aliquid diuinū principari ⁊ legē: qui aūt vult hoīem principari a comitante appetitu ſenſitiuo apponit beſtiā. ſ. apponit aliquid: ꝑ qđ aſſimilatur hō beſtijs. ſ. appetitū ſenſitiuū. Sed melius eſt principari aliquid diuinum q̄ ꝯiunctū beſtie: q2 ſi p̄cipeť hō ſm itellectū cum appetitu ſenſitiuo: cū in appetitu ſint paſſiōes ꝑuertentes ipſum: ⁊ per ꝯñs iudiciū rōnis continget tandē: ꝙ principans exiſtens in paſſione ꝯcupiſcentie ⁊ furoris: qđ bonos viros ⁊ virtuoſos interficiet. hoc aūt eſt icōueniens. quare melius eſt hoīem per intellectū abſolute principari q̄ ꝑ intellectū ꝯiunctū appetitui ſenſitiuo. Cū igiť lex ſit ſine paſſione: ⁊ ſit ſm rōnem relinquiť ipſam eſſe intellectū ſine appetitu ſenſitiuo. quare melius eſt legem principari q̄ hoīem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur aūt de artibus falſum eſſe exemplū ꝙ ſm litteras medicari vanum eſſet: meliuſq3 fore ſi poſſidentibus artem vtamur: nam illi q̄dem nihil contra rōnem per amicitiam agunt: niſi ꝙ recuſant mercedem accipere cū ſanos fecerint: ac in magiſtratibus multa per affectionem ⁊ gratiam conſueuerunt delinquere: cu3 ſi de fide medici timeretur: ac ſuſpitio foret: ne ſuſcepto ab inimicis precio necare velit: tūc ex litteris curam magis optaremus.

¶ Diſſoluit rōnem que prius adducebať ex ſimili in artibus operatiuis ad ꝓbandū: ꝙ melius ſit hoīem p̄ncipari q̄ legem: ⁊ primo ꝑ interēptionez aſſumpti. Scđo interimēdo ſimilitudinem: ibi. (Preterea validiores ⁊c̄.) Prima in duas ſm ꝙ duplr̄ ꝓbat ꝙ nō eſt vex qđ aſſumebatur. Scđa ibi. (Atqui ⁊c̄.) In p̄a dicit: ꝙ illud qđ aſſumebať prius ex ſimili in artibus non vř eſſe vex ſed falſu3. Aſſumebať. n. ꝙ non eſt bonū opari ꝑ artem: imo prauu3 ſit: nec in politicis eſt bonū p̄ncipari per legē: iſtud aūt nō eſt vex: imo melius eſt: ꝙ habentes artē opereñ ꝑ eā q̄ alio aliquo modo. Et rō huius eſt: q2 operantes per artem ſm ꝙ huiuſmodi non habent paſſiones: nec affectiōes ſibi ꝯiunctas: ⁊ ideo ꝓpter amicitiam nihil operanť preter rōnem: ex quo operantur per artem. Operantes. n. ꝑ arte3 curāt egrotos mercedem recuſantes per gratiā ſolum: ſed qui operantur ꝑ prudentiam ꝓpriam poſſunt habere paſſiones coniunctas ꝑuertentes appetitū ſenſitiuum: ⁊ ꝑ cōſequens iudicium rōnis: ⁊ multas faciant ſequentes paſſiones dimittentes rationem: ſicut principantes in politicis per paſſiones ⁊ affectiones: multa faciunt per gratia3 dimittentes rōnem recta3. Et propter hoc qñ amici egroti alicuius ſuſpicantur: ꝙ medici volunt illu3 interficere propter lucrum: quod recipiant ab aliquo: tunc nolunt ꝙ operentur circa egrotū: nec curent eum ſm induſtriam ꝓpriam: ſed volunt ꝙ operentur per artem. Quare manifeſtum eſt: ꝙ melius eſt operari per artem q̄ per induſtriā propriam. Nō igitur prauū eſt operari per artem: quēadmodum accipiebatur prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui egrotātes medici alios ad ſe medicos vocant: ⁊ magiſtri paleſtre alios magiſtros: quaſi nequeant verum diſcernere: qui de ſe ꝓprijs iudicant: ⁊ in affectu ꝯſtituti ſunt. Quare manifeſtum eſt: ꝙ iuſtum querentes medium querunt: lex enim medium.

¶ Declarat ſcđo aſſumptū eſſe falſu3: ⁊ dicit ꝙ melius eſt operari ꝑ illud: per qđ certius opari pōt eſt ⁊ rectius: ſed ꝑ artem certius ⁊ rectius pōt operari q̄ ꝑ rationem: q2 operantem per rationē ꝯtingit habere paſſiones peruertētes iudiciū: ⁊ ꝓpter hoc medici egrotantes ad ſeipſos vocant ſanādos alios medicos: ꝓpter hoc. ſ. ꝙ ſunt in paſſiōe: q̄uis habeant habitū artis ⁊ turbati a paſſione non p̄ñt recte iudicare. Silr̄ illi qui ſunt magiſtri paleſtre: cū ſe exercent vocant alios magiſtros vt videant ſi bñ opeñť tanq̄ nō potentes recte iudicare de ꝓprijs: qui vt in pluribus non bñ iudicāt: nec vere de eis. Quare manifeſtū eſt: ꝙ ꝑ paſſiones turbať iudiciū rōnis. Operās aūt ꝑ artem paſſiones non h3 ſm ꝙ hꝰ: quare certius ⁊ melius pōt iudicare q̄ per rōnem: ⁊ tunc infert q̄dam ꝯclonem: que ſequiť non ex imediate dictis: ſed ex prius dictis: ⁊ ſeqtur ſic. Dictum eſt: ꝙ non eſt iuſtū vix principari aliqbꝰ ſilibꝰ ⁊ eq̄libus ſm virtutē ⁊ nālē diſpōnē: ſed iuſtū eſt eos viciſſim ⁊ ſm ordinē principari: ⁊ hoc eſt p̄ncipari ſm legē. ğ iuſtū eſt p̄ncipari ſ3 legē ⁊ opari. ğ cū lex ſit mediū palā ē: ꝙ q̄rētes iuſtū querūt mediū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea validiores: ⁊ de validioribus rebꝰ leges ſunt ille: que ex moribus proueniunt q̄ que ex litteris. Quare ſi minus falliť hō q̄ hi qui ſm lr̄as: nō tñ q̄ hi q̄ ſm ꝯſuetudinem.

¶ Soluit rōnē per interpretationē ſilitudinis: ⁊ dicit ꝙ ratio adhuc in alio deficit: non enim eſt ſimile in artibus ⁊ in polítijs: ⁊ hoc apparet: q2 leges politiarum: que confirmate ſunt per conſuetudinem: q2 hoīes ſm illam viuere aſſueti ſunt: ſunt principaliores: ⁊ de principalioribus q̄ leges operatiuarum artium: q2 leges politiarum ſunt de agibilibus in ordine ad finem polítie: ⁊ de his per que ꝑficiť aīa: ſed leges artis: ſiue ea que ſunt ſm artem ſūt de his per que corpus perficiť ſicut medicia. Sicut ergo anima eſt melior q̄ corpus ⁊ principalior: ſic leges que ſunt de his per que perficitur anima p̄cipaliores: ⁊ meliores ſunt q̄ ille: que ſunt de diſpoſitionibus ⁊ de conferētibus ad corpus. Quare manifeſtum eſt: ꝙ q̄uis homo ſm artē iudicet ſecure: ⁊ cum certitudine tamen certius per leges: que ſunt ſm conſuetudinem non ſm artem: cum iſte ſint principaliores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui nec facile ē vnū diſcernere: opus erit ergo vt plures ſint ſub eo iudicantes. itaq3 qđ refert hoc ſtatim ab initio ꝓuidere: vel expectare: vt ipſe vnus alijs iſta cōmittat.

¶ Ponit ſecūdam rōnem ad principale. ſ. ad probandum ꝙ non eſt naturale vnū dñari pluribus ſimilibus ſm virtutē: ⁊ dicit ꝙ adhuc manifeſtū eſt: ꝙ non expedit vnum principari ſimilibus ſm virtutem: ſed magis plures: quia principantem op3 ad multa inſpicere: ſed vnus nō poteſt bene inſpicere. Quare manifeſtū eſt: ꝙ o3 ꝙ ſint alq multi principantes ſub ipſo. ergo ſi a principio fuiſſent multi principantes non videretur in aliquo differre: ſed melius fuiſſet ordinatum ꝙ ſint multi ſub ipſo. ſi ergo vnus non pōt p̄ncipari niſi habeat ſub ſe aliquos principantes: vbi aūt oēs ſunt ſimiles ⁊ equales ſm virtutem nullus nāli

ter ſub alio eſt: manifeſtũ eſt ꝙ non eſt nãle vnũ ꝓncipari ſilibus ꝛ equalibus ſm virtutẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuper quod prius dicebatur ſiquidem vir ſtudioſus: q̃m melior ſit ꝑeſſe dꝫ: vno autem duo boni meliores ſunt. Hoc.n. eſt qđ Homerus ait. Duo ſil' eũtes. Et optatio Agamẽnonis. Utinã tales mihi decẽ ↄſultores adeſſent.

¶ Ponit tertiã rõnẽ: ꝛ primo ponit eã. Secundo regredit̃ ad ſoluendũ rõnem prius adductam ad ꝓbandũ: ꝙ melius ſit bonũ viꝝ principari q̃ꝫ bonã legem ſibi. (Sũt autẽ ꝛc.) In prima dicit: ꝙ ex hoc: ꝙ primo dictũ eſt manifeſtum eſt: ꝙ non eſt nãle vnũ dñari pluribus ſed plures: qꝛ ſm ꝙ dcm̃ eſt virtuoſis principari dꝫ: qꝛ melior eſt: cũ ergo duo ſint meliores vno: in ſimilibus manifeſtũ ꝙ melius eſt plures dñari q̃ꝫ vnum. ꝛ hoc eſt quod dicit Homerus. Duo ſimul euntes. Non plus ponit: ſed ſupplendum eſt: ꝙ ſocietas erit melior: qꝛ vnus iuuabit alium. ꝛ hoc ẽ quod Agamẽnon petijt in oratiõe ſua: ꝙ haberet tales cõſultores: ꝙ nõ eſſet iuſtum ipſum eis principari: ſed ꝙ illi eẽnt cõprincipantes cum illo. Manifeſtũ igit̃ eſt: ꝙ melius eſt plures ꝓncipari q̃ꝫ vnũ. nõ eſt g̊ ſm nãm: ꝙ vnus ꝓncipet̃ pluribus ſilibus ſm virtutẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sunt aũt etiam nunc magiſtratus cum poteſtate iudicandi de quibuſdam: ceu iudex de quibus lex prouidere non poteſt: nam de quibus lex determinare poteſt nemo dubitaret: ſed cũ quedam cõprehendi legibus poſſint: quedam non poſſint: ꝛ hec ſint illa: que dubitationem ꝛ queſtionem faciunt: vtrum melius ſit ab optima lege: an ab optimo viro gubernari: nam que in conſultationẽ veniunt de eiſdeꝫ ferri legeꝫ impoſſibile eſt. Non igitur hoc aiũt: ꝙ neceſſariũ ſit hoĩem in hꝰ rebꝰ iudicare: ſed ꝙ nõ vnuꝫ ſolũ ſed plures. Judicat enim vnuſquiſqꝫ i magiſtratu bñ ſi ſit eruditus primo a lege.

¶ Regredit̃ ad diſſoluẽdũ rõnẽ prius adductã ad probãdũ: ꝙ melius eſt principari bonũ virũ q̃ꝫ legẽ: ꝛ dicit ꝙ in actionibus politicis ſunt q̃dã q̃ opꝫ dimitti iudicio ꝓncipãtis: ſicut ſũt ille: de q̃bus lex nõ põt determinare. Manifeſtũ eſt ꝙ nullus dubitat: vtrũ bene ordinata ſit: nec intromittet ſe aliq̃s ad iudicandũ de ipſis tanq̃ꝫ lex non bñ ordinauerit: propter qđ in iſtis melius eſt legẽ principari cũ lex ſit ſine paſſionibus: ꝑ quas ꝑuertitur appetitus: per cõſequens iudiciũ rõnis q̃ꝫ principem. Sed qꝛ lex datur in vniuerſali aliqua poſſunt comprehendi per legeꝫ: alia vͦo cõprehendi impoſſibile. Ex iſtis oritur dubitatio: vtrũ melius eſt principari optimã legem vel optimũ virũ. Illa vero de quibus principes conſiliant̃ nõ poſſunt eẽ ordinata per legẽ: q̃m ſi eſſent non inquirerent de iſtis per conſiliũ: ꝛ iõ in talibus iudicabit ꝓnceps in alijs vero de q̃bus determinauit lex nõ iudicabit. Et ſic manifeſtũ eſt: ꝙ iſta non ↄdicunt legem principari in vli: ꝛ principem in particulari: non.n. recte põt dici ꝙ nõ ſit expediens hoiem bonũ iudicare de talibus ꝑ legem nõ determinatis. Sed dici poteſt ꝙ non expedit vnum ſolum: ſed magis plures: tunc enim plures iudicabunt optime: maxime ſi ſint inſtructi ſm legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſan vero abſurdũ videri poſſet ſi melius cernat duobus oculis: ꝛ duabus auribus audiat: ꝛ duobus pedibus: duabuſqꝫ manibus agat q̃ꝫ plures pluribus: cũ ꝛ nunc quidem reges ꝛ tyrãni oculos plures ſibi comparant ꝛ aures: ꝛ manus: ꝛ pedes pꝛeficiẽdo amicos: ꝛ curationem reꝝ eis cõmittendo: qui niſi ſint amici nõ faciunt ſm illoꝝ intentionem. ſi vero ſint amici ꝛ ſtatus illorũ ꝛ perſonarum: amicus aũt par ꝛ ſimilis. Quare ſi eos cenſet ꝑficiendos certe pares ac ſimiles gubernatiõi ꝑeſſe cenſet oportere. Que igit̃ contẽdentes cõtra regiã gubernationem aiunt fere iſta ſunt.

¶ Ponit q̃rtã rõnẽ ꝛ dicit: ꝙ incõueniẽs ẽ dicere: ꝙ vnus duobꝰ oculis ꝛ duabꝰ auribꝰ melius ꝑcipiat q̃ꝫ multi multis auribꝰ ꝛ multis oculis. Et incõueniẽs ẽ dicere: ꝙ vnus melius oper̃ duabꝰ manibus ꝛ duobus pedibus q̃ꝫ multi multis pedibꝰ ꝛ multis manibus. Siĺr incõueniẽs eſt: ꝙ vnus melius iudicet ꝑ ſuã prudẽtiã q̃ꝫ multi: ꝛ iõ videmꝰ ꝙ principes faciunt ſibi multos oculos: ꝛ multas manus ꝛ pedes: qꝛ faciũt ſibi multos cõprincipãtes: hos.n. vocat pedes ꝛ manꝰ ꝛ oculos: qꝛ ꝑ hos diſcernit ꝛ opat̃. Faciũt aũt cõprincipes illos: q̊ ſunt amici ſui ꝛ ꝓncipatꝰ: qꝛ ſi nõ eſſent amici vtriuſqꝫ: ſed alterꝰ ſic̃ ꝓncipes nõ curarẽt de bono ꝓncipis ſed ꝓncipatꝰ. Itẽ ſi nõ diligerẽt ꝓncipatũ: ſed ꝓncipẽ nõ curarẽt de bono ꝓncipatꝰ. Opꝫ aũt ↄprincipãtes curare de bono ꝓncipis ꝛ ꝓncipatꝰ: ꝛ iõ faciũt ↄprincipãtes amicos ſui ꝛ ꝓncipatꝰ: qꝛ amici nõ faciũt niſi ꝙ rectũ ẽ ꝛ honeſtũ: ꝛ ſi ſint amici ꝓncipis ꝛ ꝓncipatꝰ ꝓcurant bonũ vtriuſqꝫ: mõ ita ẽ ꝙ amicos opꝫ eſſe ſiles. Quare ſi iſtos opꝫ eẽ ↄprincipãtes illi manifeſtũ ẽ. ꝙ ſiles ꝛ eq̃les ſm virtutẽ opꝫ ſiĺr ꝓncipari. Nõ igit̃ nãle eſt vnũ ſꝫ ſuã volũtatẽ ꝓncipari aliq̃bꝰ ſilibꝰ ꝛ eq̃libꝰ ei ſm vtutẽ. Et adiungit recapitulãdo dicens: ꝙ iſta ſunt que faciunt dubitare de regno. Et eſt intelligendum circa id qđ dcm̃ eſt: ꝙ aſſumit ꝓncipes ſibi ↄprincipantes amicos ſui ꝛ ꝓncipatꝰ ꝙ rõ ꝓncipis ſumit̃ a rõne ꝓncipatus: ꝛ iõ bonũ ꝓncipis ẽ in ordine ad ꝓncipatus bonũ: ꝛ iõ q̊ diligit ꝓncipẽ ſꝫ ꝙ ꝓnceps ẽ diligit ꝓncipatũ: ſed ille q̊ ꝓncipat̃ duobꝰ modis poteſt ↄſiderari: vel ſm ꝙ ꝓnceps: vel ſm ꝙ hõ talis: ꝛ ideo põt aliq̃s diligere ipm: vel ſm ꝙ princeps: vel ſꝫ ꝙ talis hõ. Si diligat ipm ſm ꝙ princeps diligit ꝓncipatũ: ꝛ ꝓcurãdo bona vnius ꝓcurat bona alterꝰ. Si diligat ipm ꝙ talis vel talis nõ opꝫ ꝙ diligat ꝓncipatũ: ꝛ tũc ꝓcurat ſm ꝙ talis vel talis nõ ꝓcurãdo de bono ꝓncipatus.

SEd hec forſan in q̃buſdam ita ſe habent: in quibuſdam aũt non ita. Eſt enim quoddaꝫ natura dominabile: aliud regibile: aliud populare ꝛ iuſtum ꝛ vtile. Tyrannicum vero nõ eſt ſm naturam: nec vlla aliarum gubernationum: que rectam tranſgrediuntur formam: hec.n. fiunt preter naturam.

Lectio. XVII.

¶ Poſtq̃ꝫ phs poſuit rõnes ad oſtendendũ: ꝙ non eſt nãle vnũ ꝓncipari pluribus ſm virtutẽ: in parte iſta determinat veritatẽ: ꝛ diuiditur in duas. In prima ꝓponit intẽtionẽ ſuã cũ quadã diſtinctione. In ſcđa manifeſtat eam ibi. (Sꝫ ex his ꝛc.) In pͦ dicit: ita dcm̃ eſt: ꝙ nõ expedit vnũ dñari multis ſilibꝰ: ſꝫ forte in aliq̃bꝰ expedit: in aliquibus aũt nõ expedit. Uñ ẽ itelligẽdũ: ꝙ aliq̃d ẽ iuſtũ ꝛ conferẽs ſm nãm in ordine ad dñatiuam: aliud ẽ iuſtũ ꝛ cõferẽs i ordĩe ad politiã: ꝛ manifeſtũ ẽ ꝙ iſta nõ ſũt vnũ ꝛ

idem

idē: z h appet qꝛ ṗncipatus dn̄atiuꝰ ē ī quo aliqs ṗncipaṫ alteri q natus eſt ſubici: ſicut ē ſeruus: z ṗncipaṫ pᵒ z ṗncipalr ad bonū ꝓpriū. Principatꝰ aūt politicus eſt ī quo ṗncipaṫ aliqs liberis z eq̄lib' ſ3 virtutē z ad bonū ſubditoꝝ. Sicut g̊ ṗncipatus iſti ſūt diuerſi: ſic iuſtū qḋ eſt ī ordine ad vnū nō ē idē ꝙ iuſtū ī ordīe ad aliū ṗncipatū: z iō māifeſtū eſt ꝙ nō ſūt idē iuſtum dn̄atiuū z iuſtū politicū. In tyrānide āt z ī alijs trāſgreſſis nō ē iuſtū ſimplr: qꝛ in illis politijs ī qbꝰ ē finis ṗter nāẓ nō ē iuſtū ſimplr: ſ3 ī trāſgreſſis politijs eſt finis preter naturaẓ: ſunt .n. huiuſmodi politie preter naturam: ergo in ipſis non eſt iuſtum ſimpliciter vel ſm naturam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ex his que dicta ſunt pꝫ: ꝙ in ſimilibus z paribus nec vtile eſt: neqꝫ iuſtū: vt vnus ſit dominus oium: neqꝫ ſi non ſint leges: ſed tam ipſa ſit lex atqꝫ ſi ſint legē: neqꝫ bonus bonoꝝ: neqꝫ non bonorum non bonus: neqꝫ ſi ſm virtutem ſit melior niſi per quēdam modum.

¶ Declarat ſolonē in ſpāli: z ṗmo declarat ꝙ in ſilibus ſ3 nāẓ z eq̄lr ſe h̄ntibꝰ ad virtutē nō eſt iuſtū eē vnū dn̄ʒ niſi aliquo mō. Scḋo declarat q̄s ē ille modus ibi. (Quis āt) in ṗma dicit qḋ pꝫ ex dictis q̄ nō eſt ſ3 nāṁ: nec expedit: nec iuſtū eſt vnū ṗncipari ſilibus z eq̄libꝰ ſ3 virtutē: ſiue nō ṗncipeṫ ſm legē ſed ſm volūtatē ſuā tāq̄ ſit ipſe lex: ſiue nō ṗncipeṫ ſ3 ſuā ꝓpriā volūtatē: ſed ſm legē: ſiue ēt princeps ſit bonus z ſubditi boni: ſiue ipſe ſit malus z ipſi mali: ſiue ſit melior z excellētior oībus alijs in v̄tute morali. Quō aūt appet hoc ex dictis. Sicut .n. dictū eſt: iuſtū eſt qḋ ſilibus ſm virtutē ſit eadē dignitas: ſi aūt ſilibꝰ ſm virtutē vnus ṗncipareṫ nō eſſet eis eadē dignitas. Iteruꝫ dictum eſt prius ꝙ plures plura poſſunt videre z rectius iudicāt q̄ vnus ex iſtis: manifeſtum eſt: ꝙ non eſt iuſtum ſimilibus exiſtentibus ſm virtutem vnum ex illis principari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quis aūt iſte ſit modus dicendum eſt: dixímus vero aliqualiter z ante: primo determinādum eſt quid congruat regi: quid optimatibꝰ: quid reipublice.

¶ Declarat q̄s eſt modus ille quo expedit vnū principari plibus: z ṗmo pmittit intētū ſuū. Scḋo ꝓſeqꝛ ibi. (Regibus zc̄.) In ṗma dicit ꝙ dicēdū eſt q̄s eſt modus ille quo expedit vnū ṗncipari plibꝰ z q̄lr. Aliqualr aūt dictū eſt ṗus q̄s eſt modus ille .ſ. vbi q̄ſuit. Utrū excedēs oēs alios in virtute eſſet ciuis. Sed anteq̄ dicamus q̄s eſt modus ille: dicēdū eſt q̄d ſit regius ſtatus z optimatū z politicus. Et rō huius eſt: qꝛ iſta ſunt obiecta politiaꝝ: z ex rōe iſtorum aliqualr apparebit ꝓpoſitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Regibus ꝯgruit huiuſmodi multitudo: que natura apta ſit ferre genus preſtans virtute ad principatum ciuilem: optimatibus vero congruens eſt multitudo que nata ſit ad ferenduꝫ gubernationē eorum qui ſunt ſm virtuteꝫ primarij. Ad ciuilem gubernationem auteꝫ reip. congruit ea multitudo: in qua populus naſcitur bellicus: qui gubernari poſſit z gubernare ſm leges z equitateꝫ: imparticns tenuioribus honores z magiſtratus.

¶ Proſeqꝛ z ṗmo declaraṫ q̄d eſt vnūqḋqꝫ iſtoꝝ. Scḋo declarat modū illū ibi. (Qn̄ igiṫ zc̄.) in ṗma dicit ꝙ regius ſtatꝰ ē cui ſubijciṫ multitudo q̄ nata ē ſubijci ſm īclinationē nālē .i. alicui ſuperexcellēti ī v̄tute ad ṗncipatū politicū vel regalē. Statꝰ vō optimatū ē cui ſubijciṫ multitudo q̄ nata ē ſuſtīere dn̄iū multitudīs ſtudioſoꝝ: q̄ .ſ. multitudo ſtudioſoꝝ nata ē regi ṗncipatu optimatū z liberoꝝ ab his qui principanṫ ſm virtutem in ordine ad politicum principatum: politicus autem eſt multitudo que nata ē ſubijci z principari quandoqꝫ ſm legem: ſm quā diſtribuiṫ ṗncipatus vel dignitates tenuioribus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quando igiṫ aut totum genus: aut inter alios vnum aliquem ita ṗcellere cōtingat: vt vnius ipſius virtus maior ſit alioꝝ omnium virtute: tunc iuſtum eſt hoc eſſe regium genus: z oium dominari: z hunc vnum eſſe regeꝫ. Ut enim dictum eſt prius: non ſolum id hꝫ iuſtitiam quā preferre ſolent rerūp. inſtitutores z q optimatum: z qui paucorum potentiam: z q popularem: omnes .n. ſm excellētiaꝫ tribuūt: ſed excellentiā non eandē: ſed ſm prius dictaꝫ: neqꝫ interficere: neqꝫ in exiliū agere: neqꝫ relegare hunc poſſe decet: neq̄ dignari: vt per vices gubernet: nō .n. natura fit: vt pars ſuperet totū: habenti vero tantā excellētiā hoc accidit. Reſtat ergo vt huic ſuadēti pareaṫ: z poteſtatem eum habere non per vices ſed ſimpliciter.

¶ Declarat quis eſt ille modus: ſm quem expedit vnum principari pluribus z qualiter: z primo facit hoc. Secūdo recapitulat ibi. (De regia zc̄.) In ṗma dicit ꝙ ſi ꝯtingat vnum totum genus vel vnum inter alios ſic differre ī genere ab alijs ſm virtutem: vt virtus eius excedat virtutē oium alioꝝ: iuſtum eſt hoc genus eſſe regale vel illum ſi ſit vnus z regnū z dn̄ium eſſe vnum oium: hoc .n. eſt ſm naturā ꝙ ille qui excedit ſm virtuteꝫ ſit dn̄s alioꝝ. Ergo ſi virtus alicuius excedat virtutem alioꝝ: nāle eſt ꝙ iſte ſit rex z dn̄s: nec ſolū ꝓpter hoc iuſtum eſt iuſtum eſſe regem: qꝛ excedit abſolute ſicut eſt prius dictum: ꝙ omnes illi qui inſtituerunt politias dixerunt ꝙ iuſtum eſt principari illum qui excedit: ſicut z qui optimatū z qui paucoꝝ potentū: z qui popularem ſtatum inſtituerunt: omnes .n. conſiderantes ad exceſſum dixerunt illum qui excedit debere principari: q̄uis non eundem exceſſum ponerent: ſ3 quidā ſm virtutem: q̄dam ſm diuitias: alij ſm libertatē: ſed expedit iſtum principari qui excedit alios ſm virtutem: nec expedit interimere vel relegare vel fugare h̄ enī eſſet tollere regulā viuendi a ciuitate vel regione. Iteruꝫ non expedit iſtū principari ſm partem: ſed oibus: nec ſm aliquod tp̄s: ſed ſemꝑ: qꝛ pars non eſt nata excedere ſuuꝫ totum: ſed iſte in virtute excedit oēs alios: ergo alij ſūt ꝑs reſpectu iſtius: ergo nō ſunt nati excedere ipm̄ ſ3 ſemꝑ excedens magis ſm virtuteꝫ debet principari. Quare relinquiṫ iſtum debere principari omnibus z ſemper z dominum eſſe: z oēs illi tali obedire: quaſi ex inclinatione nāli. ¶ Sed eſt intelligēdū ꝙ q̄uis multi ꝯueniāt in virtute z diſciplina: opꝫ tn̄ q̄nqꝫ vnum principari principatu regali: eſt .n. aliqua multitudo virtuoſoꝝ z in hoc dignitatē hꝫ: z dr̄ multitudo politica: alia eſt que deficit a rōne multum: z hec dr̄ dominatiua: vtrāqꝫ expedit regi principatu regali: primam inq̄ntum eſt vnus qui excedit oēs alios in virtute: aliam aūt expedit regi vno inquantum eſt aliq̄s qui excedit oēs alios in virtute: ſed differt qꝛ in prima principatus politicus multū diſtat a dn̄atiuo principatu: in ſecunda aūt multū appropinquat: qꝛ multitudo iſta a rōne

deficit:prima aūt non. Itē differt:qꜫ ſcðm regnū diuturnius eſt ꝙ̄ primū:qꜫ ad ſcðm minus de virtute ſufficit ꝙ̄ ad primū:ꝛ ideo facilius pōt inueniri vnus qui excedat alios:in primo nō. In prima.n.multitudine:qꜫ oēs attingunt ad rōnē ꝯtingit eſſe aliquos qui poſſunt inuenire diuerſas vias ꝛ modos ad expellendum principem: non ſic eſt in ſcða:qꜫ in ſcða deficiunt a rōne:ꝛ iō non pñt inuenire vias ꝛ cautelas ꝯ̄ principantē: ꝛ ideo ſcðs principatus plus durat ꝙ̄ primus. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ De regia igiẗ gubernatione: ꝛ quas differentias habeat: ꝛ vtrū vtile ſit ciuitatibus vel nō: ꝛ q̄bus ꝛ q̄uo in hunc modū determinatū ſit.

ℂ Recapitulat ꝛ dicit ꝙ de monarchia regali quas habet differentias ꝛ modos ꝛ que ſunt:ꝛ vtrū non expediat vnū principari:ꝛ q̄bus non expediat:ꝛ quibus expediat: ꝛ quo modo dictum eſt. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cum ṽo tres diximus eſſe gubernādi ſpecies:haꝝ vero neceſſarium ſit eā eſſe optimā que ab optimis gubernetẗ:talis aūt ē in qua cōtingit aut vnum aliquem oīum: aut genus totum:aut multitudinem virtute preſtantem gubernare eos:qui gubernari valeant ad eam vitam: que ſit maxime expetenda: ꝛ in primis libris oſtēſum ſit neceſſariū eſſe vt ſit eadē virt⁹ boni viri: ꝛ ciuis optime ciuitatis:pꜫ ꝙ eodē modo ꝛ per eadem ſit vir bonus: ꝛ ciuitatē ſtatueret quis ab optimis gubernari vel a rege.

ℂ Declarat ꝙ eadem eſt virtus optime legis ꝛ viri ſtudioſi:ꝛ adiungit etiam ſtatū optimatū:ꝛ primo hoc declarat. Scðo continuat ſe ad dicenda ibi. (His determinatis.) prima in duas. Primo oñdit ꝙ eadē eſt virtus:per quā aliquis inſtituit rēpu.optimatū ꝛ regnū optimum ꝛ viri ſtudioſi. Scðo ex dictis infert vnā eſſe diſciplinā:ꝛ ꝑ conſequens vnā virtutē regis optimi ꝛ politici ꝛ optimi viri: ibi. (Itaqꜫ eadem ꝛc̄.) in prima dicit ꝙ cum ſint tres politie recte ordinate ſcðm ꝙ dictum eſt prius: illa inter oēs optima eſt que regitur ꝛ diſpenſatur ab optimo viro vel ab optimis viris:qꜫ ad optimum finem ordinatẗ: ſemper enim quod ſit ab optimo agente ad optimū finē ordinatẗ per ſe. Illa igiẗ que ab optimo vel optimis viris diſpenſatur optima eſt. Talis aūt eſt politia illa in qua principatẗ vnus vel totū vnū genus:vel in qua multitudo excellens ſcðm virtutē principatẗ in qua quidā poſſunt ſubici ꝛ principari ad electiſſimā ꝛ perfectiſſimam vitam.ſ. que eſt ſcðm virtutem perfectiſſimam:oſtenſuꜫ aūt fuit ꝙ aliquo modo eadem eſt virtus optimi viri ꝛ optimi ciuis:quare manifeſtum eſt ꝙ eodē modo ꝛ per eandem virtuteꜫ ꝑ quā aliquis eſt vir ſtudioſus inſtituit has politias.ſ. regnum ꝛ optimatum ſtatum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Itaqꜫ eadē fere diſciplina ꝛ iidem mores facient ſtudioſum viꝝ q̄ faciūt ciuilē ꝛ regium.

ℂ Ex dictis infert vnaꜫ eſſe diſciplinā:ꝛ ꝑ ꝯñs virtutē vnā regis optimi ꝛ politici ꝛ optimi viri:ꝛ dicit ꝙ ſi eadē ē virtus per quā inſtituitẗ politia optimi viri ꝛ viri ſtudioſi manifeſtū eſt ꝙ eadē erit diſciplina ꝛ eedē ꝯſuetudines q̄ faciunt viꝝ ſtudioſum ꝛ q̄ faciunt ciuē politicū ꝛ regales viros:rō aūt huius ꝯñtie eſt:qꜫ ꝑ illam virtutē per quā aliqua cā per ſe ꝛ primo inſtituit aliquem effectū:per eandē eſt ꝛ determinatẗ:per idē.n.eſt aliq̄d ꝛ operatẗ. Sed ꝑ virtutem boni ꝛ ſtudioſi viri inſtituit rex politiā regalē ꝛ iſti ꝑtoꝝ ſtatus optimatum ſtatū optimatū vt probatum eſt prius. Ergo per eandem ſunt:hic aūt rex:hic aūt inſtitutoꝛ ſtatus optimatum. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ His determinatis conandum iam erit de optima repu. dicere:quemadmodum fiat ꝛ quo modo conſtituatur:nam neceſſe eſt de illa conuenientem conſiderationem facere.

ℂ Continuat ſe ad dicenda:ꝛ dicit ꝙ his determinatis cōſiderandum eſt qualiter ꝛ quomodo ſit inſtituēda optima reſp.ꝛ q̄uo neceſſe eſt eum qui dꜫ de ea facere ſpeculationem conuenientem prius in vniuerſali de ea cōſiderare.

ℂ Finis tertij libri politicorum Ariſtotelis.

ℂ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie ꝑcuratoris ordinis p̄dicatoꝝ ad Reuerēdiſſimū in Xp̄o patrē ꝛ dñꜫ dominū.F.Cardinalē Seneñ. Epithoma per ꝯcluſiōes tertij libri politicoꝝ Ariſtotelis.

ℂ Qui de repu.conſiderat dꜫ primo tractare quid ſit ciuitas:tū qꜫ non alr̄ poſſumus iudicare an qð q̄ſqꜫ:puta tyrān⁹ facit:ciuitas itelligatẗ feciſſe:qð q̄ñqꜫ ſolet ī dubitationē venire:tū qꜫ reſp.ciuitatis ordinādi gratia inſtitui vr̄.

ℂ Eadem quoqꜫ ratione de ciue opus eſt dicere:cūꜫ ciuis ſit ciuitatis pars:ac etiam qꜫ diſſentiunt homines in conſtituendo quis ciuis proprie ſit.

ℂ Non is vere ciuis eſt dicendus qui ciuitateꜫ incolit: cū ꝛ aduene quandoqꜫ in ciuitate exiſtant.

ℂ Neqꜫ is ciuis eſt qui iuriſdictioni ſubditur ciuitatis:qꜫ ꝛ extraneos ſubdi contingit ob cōtractus initos: quos tñ conſtat non eſſe ciues:niſi forte ſcðm quid ciues dicantur.

ℂ Sunt etiam pueri ciues ſcðm quid ꝛ ſenes non ſimpliciter. Pueri.n.nondū ſcripti ſunt in numero ciuiū. Senes aūt cum inutiles ſint negocijs reſp.iam emiſſi ſunt. Hoc etiā mō ꝛ ꝓfugos ꝛ īfames ciues ſcðm q̄d poſſum⁹ dicere.

ℂ Simpliciter is ciuis eſt diffiniendus qui magiſtratum gerere poteſt in rep.ꝛ hec quidem diffinitio: ſi ſcðm actum intelligatur maxime populari ſtatui conuenit: ſi vero ſcðm facultatem eque omnibus conuenit.

ℂ Non ſunt putādi ciues ſolū illi q̄ ex ciuib⁹ nati ſunt:aut qui auos ꝛ ꝓauos ciues habuerunt:alioq̄n q̄ ab initio edificatis vrbibus ciuitatē incoluerūt non eſſent ciues:neqꜫ etiā cōperto auo de illo poſſet ſciri an ciuis eēt ſi vſqꜫ ī tertiā ciuis gñationē opus eſſet ꝓcedere:nā ꝛ illa cōꝑta vſqꜫ ad aliā tertiā gñationem ꝓcedere neceſſe ē: ꝛ ſic ī īfinitū.

ℂ Cui non eſt iuſte ciuis: ciuis tamen eſt:ſicut ꝛ qui iniuſte principatur:princeps tamen eſt.

ℂ Unitas ciuitatis non eſt ex menibus accipienda:ſic nāqꜫ tota regio:ſi vno muro circundaretẗ vna ciuitas eſſet.

ℂ Unitas ciuitatis accipiēda eſt ex forma reſp.q̄ mutata eiſdē manentibus hoībus non eſt eadē ciuitas niſi mālr̄.

ℂ Non eſt oīno idē ciuis bonus ꝛ vir bonus:ciuis.n. bon⁹ ea dꜫ virtute ꝓditus eſſe q̄ ad ſalutē reip. ꝯducat: ſed vir bon⁹ prudētia dꜫ pollere que q̄ñqꜫ nō eſt eadē cū v̄tute q̄ reip.ꝯfert que alia ꝛ alia eſſe hꜫ ſcðm diuerſas reip.ſpecies. Et qꜫ opꜫ oēs ciues eſſe bonos ciues vt reſp.optima ſit:cū tñ non poſſunt oēs eē boni viri. Itē qꜫ cūꜫ ciuitas ex diuerſis conſtet partibus ꝛ officijs non eadeꜫ omnium bonoꝝ ciuium virtus eſſe pōt: ꝛ tñ eadem eſt boni viri virtus.

ℂ Q̄ñqꜫ tñ eadē eſt virtus boni ciuis ꝛ boni viri:nō eſt.n. bonus princeps niſi qui prudentia ac ceteris moralib⁹ virtutibus inſtruct⁹ eſt ꝛ q̄bus ēt bonus vir quis efficiẗ: ſꜫ qꜫ non oīs ciuis eſt princeps non vir:opꜫ eandē eſſe virtuteꜫ boni viri ꝛ boni ciuis:lꜫ aūt bonus ciuis ſimplr̄ ea virtute ꝓſtare debeat qua ꝛ bene principari ac bene ſubici poſſit:

ſitqꜫ eadem

ſitqꝫ eadē virtus boni viri principis: ex hoc tñ nil aliud ſequit̃ niſi ꝙ eadē ſit virtus boni viri ⁊ boni ciuis inq̃ztum bene principari pōt: non aūt ſimplr̄ ⁊ inq̃ztum bene ſubyci poteſt: bonus.n. vir non poteſt eſſe abſqꝫ prudētia: bene aūt ſubyci poteſt abſqꝫ prudentia: ſatis eſt.n. rectam habere opinionem de agendis que ſibi committuntur.

℄ Artifices ⁊ mercenary in ciuitate non ſunt cenſendi ciues cū non poſſint magiſtratus exercere: fortaſſis tñ ī populari ſtatu ciues eſſe poterunt: nā cū liberi ſint poterunt ptātē hr̄e: in optimatū vō ſtatu nullo mō ſūt ciues: cū ille tm̄ ſit coꝝ q virtute pſtāt: ciues exercitationē nō hn̄t: ī paucorum vero ſtatu mercenary non erunt ciues: cum ſit tantum diuitum: artifices vero in eo forte ſtatu poterunt ciues eſſe poſt multas congregatas diuitias.

℄ Reſpu. eſt inſtitutio ciuitatis q̃tū ad oēs magiſtratus: pſertim aūt q̃ztum ad primū: cū illius ſit ceteros ordiare.

℄ Finis ciuilis ſocietatis eſt bn̄ viuere: ad hoc.n. cōicatio vite ꝯfert ⁊ publice ⁊ priuate: ⁊ ſilr̄ finis eius eſt viuere: vita.n. q̃ꝫ nālr̄ deſideramus ꝑ ſocietatē iuuat̃ ⁊ defendit̃.

℄ Principatus liberoꝝ grā ſubditoꝝ eſt ⁊ q̄nqꝫ eſt ꝑpetuus: qđ qdem eſſe dꝫ qn̄ q pncipat̃ bonitate virtutis alios excedit: ſed nunc ex vſurpatione fit: q̄nqꝫ vō mutat̃: qđ cōtingit qn̄ ꝯcuies virtute eq̄les ſunt. Jś tñ pncipat⁹ iniuſt⁹ reddit̃: cū nō ad vtilitatē ſubditoꝝ dirigit̃ cui⁹ grā eē dꝫ.

℄ Principatus vnius publicis cōmodis intēdens regius vocat̃: ꝑpꝛys tyrānus. Pncipatus paucoꝝ cōeꝫ pmouēs vtilitatē optimatū dr̄: priuatā diuitū. Pncipatus multoꝝ cōi bono ſtudēs reſp. appellat̃: puato bono ſtat⁹ paupeꝝ:

℄ Status paupeꝝ ⁊ diuitū non dr̄ia multitudinis ⁊ paucitatis differūt: cū ſe ꝑ accn̄s hēat: ꝯtingit.n. paucos eē diuites ⁊ mltos paupes. ſꝫ diuitys ac paupᵱtate diſtiguunt̃ cū vn⁹ ad diuitias ordiet̃ alter ad libtatē quā paupes optāt.

℄ Diffiniētes rēp. per iuſtū vident̃ ſolū attēdere ad iuſtū ſm qđ: rēpu.n. paucoꝝ diffiniūt per iuſtū qđ in diuitys reperit̃. Diffinientes vō rēp. multoꝝ: diffiniunt per iuſtum qđ ad libertatē ſpectat. Cōſtat aūt diuitias ⁊ libertatē nō eſſe bona ſimplr̄: quare nec iuſtū in eis eſt iuſtuꝫ ſimpliciter. Rurſum ꝯſiderant iuſtitiā ex parte reꝝ tm̄: ⁊ nō ex ꝑte ꝑſonaꝝ. Juſtitia aūt penſanda eſt tā ex ꝑte reꝝ q̄ꝫ ex ꝑte ꝑſonaꝝ. Non ꝯſiderauerunt aūt antiq iuſtū niſi ex ꝑte reꝝ. Quis de ſeipſis praue iudicātes inordinato in ſeipſos affecti amore diſtributiones reꝝ ſibimet fieri volebant.

℄ Amplius exiſtimabāt ſequalitatē ⁊ equalitatē diuitiaꝝ ac libertatis eſſe equalitatē ⁊ inequalitatē ſimplr̄. Vn̄ ſꝫ haꝝ reꝝ dr̄iam bōa publica iure diſtribui putabāt. Jteꝝ reſp. nō eſt inſtituta grā diuitiaꝝ cū diuitie alteri⁹ cā ſint. nō ḡ ex diuitys iuſtū eſt ſimplr̄ rēp. paucoꝝ determiari.

℄ Ciuitas non eſt inſtituta ſolum vite grā. Sic.n. ⁊ animalia felicitatem politicā participarent que ciuitatis finis ē.

℄ Ciuitas non eſt inſtituta gratia ſocietatis bellice: aut cōtractuū. Sic.n. Thuſci ⁊ Carthaginenſes cū in his cōicēt cōciues eſſent: qđ falſum eſſe ꝯſtat: cū nec eiſdē magr̄atibus cōicēt: nec ſe inuicē bonos ciues ſtudeāt efficere. Jterū ſi q ēt ſitu nō diſtantes in cōnubys cōicent ſolū. Jn ceteris vero alys viuant moribus: non ſunt cōciues habendi. Propinquitas ergo ⁊ diſtantia ſitus non facit ciuitatē aut vnā aut plures. Ergo idem etiam putandū eſt de his qui ſolum in cōtractibus ⁊ belli ſocietate cōmunicant.

℄ Ciuitas eſt cōicatio bene viuendi cōpoſita ex domibus ⁊ diuerſis generibus gratia vite pfecte ⁊ ꝑ ſe ſufficientis. Conſtat.n. hec diffinitio ciuitatis ex pluribus generibus. exprimitur.n. forma cū dr̄. cōicatio bn̄ viuendi: mā taꝫ ꝓpinqua q̄ꝫ remota cuꝫ dr̄. cōpoſita ex domibus ⁊ diuerſis generibus. Finis vero cum dicit̃. gratia vite perfecte.

℄ Ciuitatis finis eſt cōicatio in actionibus que fiunt ſm ꝑfectam virtutē practicā que prudentia dr̄. Unde finis ciuitatis eſt felicitas practica: opꝫ igit̃ in eodē loco ciues habitare vt in his cōicent. Et qui plura conferunt ciuitati ex his que ad perfectam virtutem ſpectant plus obtinēt in rep. Conſequens ergo eſt ciuitatem diffiniendam eſſe ex iuſto ſimpliciter: qđ eſt equalitas reſpectu virtutis.

℄ Expedit magis reip. ꝙ a multitudīe regat̃: ſi rōnis ⁊ prudentie ꝑticeps ſit: q̄ꝫ a paucis vtute ꝑditis. Lꝫ.n. qſqꝫ multitudinis ꝑ ſe accept⁹ inferior ſit ſtudioſis: oēs tñ ſimul aliquid ꝑclaꝝ efficiēt. Sicut in muſica ⁊ poetis ⁊ alys diſciplinis ſolet ꝯtingere: vt qđ a multis iuētū eſt ꝑfectum ſit.

℄ Non eſt tamen tutum multitudinem regere cum facile ſit vt ad iniuſtitiam declinet. Sinenda tñ eſt aliqđ participare in rep. in conſulendo ⁊ decernendo: ne perturbatio ſequatur: ſi omnino excludatur ab honoribus reipu.

℄ Lex quoqꝫ ſolonis que multitudini ꝯferebat poteſtatē eligendi magr̄atus ⁊ repetendi ab eis rōnem non eſt iniuſta: ſi multitudo ēt prudentes habeat. Neqꝫ.n. ſcientis ſolum eſt iudicare: ſed vtentis. Unde multitudo que repu. vtitur poterit iudicare de his que ad rempu. ſpectant.

℄ Lege iuſta regi debent reſp. Que vero lege non ſunt decīſa: regis arbitrio debent decerni.

℄ Finis reipu. debet eſſe cōmunis vtilitas. Hec eniꝫ optimum bonum eſt. Optime autem ſocietatis qualis eſt ſocietas ciuilis finis eſt optimum bonum.

℄ Non ſunt diſtribuenda bona reip. huic magis ⁊ illi minus ſm exceſſum ⁊ ipantatē cuiuſlibet boni. Eſt.n. dāda in qualibet arte ⁊ ſciā ꝑrogatiua reꝝ iuxta actū illius artis ⁊ ſciē: vt fiſtule fiſtulatori iuxta actū fiſtulādi. ⁊ nō ſꝫ nobilitatē ⁊ diuitias. Rurſum nec qđlibet bonū cuilibet bono poteſt conferri. Sicut tarditas ⁊ velocitas nō recte conferunt̃ ad bonum: quod in magiſtratibus attenditur.

℄ Nec diuitibus ſolis nec ſtudioſis: nec ingenuis magr̄at⁹ in rep. debet̃: ſed potius multitudini que ex his oibus cōſtat: qꝛ cuilibet coꝝ aliqđ deeſt qđ ad optimū reip. ſtatum ꝑtinet. Jtē qꝛ ſi diuitibus ſolis deberet̃ ditiſſimum vnuꝫ ſolū regere interdū ꝯtingeret. Si ſtudioſis codeꝫ mō vni poſſet regimen ciuitatis contingere. Si vō ingenuis: ſimiliter vni qui nobiliſſimus eſſet regimen dari deberet.

℄ Leges ferēde ſunt ꝓ bono publico. hoc.n. ē finis ciuitatis. Hoc vero in quibuſdam eſt libertas. Jn quibuſdam diuitie. Sed ſimpliciter eſt vita ſm perfectam virtuteꝫ: qua poteſt bene imperare ⁊ ſubyci.

℄ Qui oēs alios ciues virtute excedit ēt ſi oiuꝫ ſimul virtute accipiat̃ nō eſt hn̄dus ciuis. Eſt.n. veluti deus. Neqꝫ ſub lege eſt cū ipſe ſibi ſit lex. Hunc tñ ſolū regere ſemper iuſtū eſt in optima rep. lꝫ ubi inter ciues eſt virtutis eq̄litas. Aut nemo eſt q oium ſimul virtutē excedat digni⁹ ſit multitudinē regere ſupi⁹ vt dictū fuit q̄ꝫ vnū: aut paucos.

℄ Quinqꝫ ꝯſtant eſſe monarchie ſpēs quaꝝ vna heroum eſt qui ſm virtutē ciuiū ꝯſenſu ⁊ per tp̄s aliqđ ⁊ in certis cauſis regebāt ciuitatē. Alia vō barbaricaꝝ genus qdem deſcendēs ac legibus iperās: ſed ⁊ altera eſinea tyrānis ꝑ electionē ꝯſtituta. Altera aūt laconica penniſ ſꝫ leges cui tm̄ plenū erat belli impium. Ultima vō in qua rex oiuꝫ hꝫ ptātē ad modū quo ſe hꝫ prīfamilias in domeſtica gubernatiōe. Eſt.n. regia ptās q̄ſi dōeſtica q̄dā gubernatio: ſicut ⁊ gubernatio prīſfamilias eſt q̄daꝫ regia ptās domi.

℄ Si ciues virtute equales ſint non eſt equū vnum regere: equalibus.n. inequalia tribuerent̃. Pluresqꝫ etiā ⁊ certius ⁊ liberius poſſunt iudicare. Si tñ vnus omnes antecellat illum quidem plena ac ꝑpetua poteſtate omnibus imperare iuſtum eſt. Non.n. pars toto anteponi debet. Quiſqꝫ aūt ciuis partem obtinet virtutis: qua rex huiuſmodi preſtat: ſua enim virtute omnes in ſimul excedit.

❡ Politicorum Ariſtotelis liber quartus.

IN cunctis artibus ⁊ ſcientijs que nó circa partẽ: ſed circa genus aliquod perfecte exiſtunt: vnius eſt ꝯſiderare qd cuiqꝫ ꝯueniat generi: ceu exercitatio corpori qualis quali ꝯueniat: ⁊ que ſit optima. Optime.n. natura diſpoſito ⁊ optime affluẽti optimã ꝯuenire neceſſariũ eſt: ⁊ que plurimis vna oibus. Etenim hoc gymnaſtice eſt. Preterea ẜo ſiquis non exactã illã cupiat habitudinem ⁊ ſciam circa certamia: nihilominus magiſtri gymnaſioꝝ ẽ hãc potẽtiã ꝑparare. Eodẽqꝫ mõ in medicina: ⁊ in fabricatiõe nauiũ: ⁊ veſtiũ: ⁊ in oĩ alio artificio videmus ꝯtigere.

Lectio. I.

❡ Poſtq̃ pħs determinauit de politia optima: puta de regno ⁊ diſtinxit eius modos ⁊ diſſoluit quaſdã dubitatiões ex quibus apparet natura ipſius. ſ. monarchie regalis: ꝓſequit̃ de alijs politijs. Et diuidit̃ in duas. In prima oñdit de qͥbus ⁊ quo ordine ꝯſiderandũ eſt in hac ſcia: ⁊ q̃ ſũt cõſiderata: ⁊ que reſtant ꝯſiderãda. Scđo ꝓſequit̃ de illis: ibi. (Ut igit̃ ⁊c̃.) prima in tres. In primo oñdit q̃ ſũt conſideranda in hac ſcia. Scđo oſtendit que ſunt conſiderata ⁊ que reſtant ꝯſideranda: ibi. (Cũ ẜo ⁊c̃.) In tertia oſtendit quo ordine ꝯſiderãdũ eſt: ibi. (Eſt a nobis ⁊c̃.) Adhuc prima in duas. In primo oñdit: ꝙ iſtius ſcie eſt ꝯſiderare de politia optima que ⁊ qualis ſit: ⁊ qͥbus ⁊ qualibus congruit. Scđo oñdit que ſunt illa vl'r que ꝑtinent ad cõſiderationẽ huius ſcie: ibi. (Itaqꝫ ⁊ ea que ⁊c̃.) In pͥma intendit iſtã rõnem: in oĩbus artibus factiuis ⁊ in oĩbus ſciẽtijs actiuis que non verſant̃ circa aliquã nãꝫ particularẽ: ſed circa aliqđ vnum cõe: ⁊ que ꝑfecte ꝯſiderant vnũ cõe: vnius eſt ꝯſiderare qualis diſpoſitio ꝯuenit vnicuiqꝫ illorum que ſunt ſub illo cõi: ⁊ qualis eſt optima que cõpetit illi cõi: ⁊ primo: ſed politica eſt ſcientia actiua conſideratiua alicuius vnius cõis non particularis: ⁊ ꝑfecte ꝯſiderat illud: quare ipſius ẽ ꝯſiderare que politia ẽ optima ⁊ qͥbꝰ conuenit. Circa iſtam rõnem ſic ꝓcedit. Suppoſita minore pͥmo ꝓbat maiorem ⁊ eam ponit. Scđo ꝯcludit ꝯclõnem: ibi. (Quare manifeſtũ ⁊c̃.) Circa pͥmũ intelligẽdũ eſt: ꝙ ſcientie oẽs aliqđ ſubiectũ ꝯſiderãt. Sed in quibuſdam ꝯtingit eſſe illud vniuocũ in alijs non vniuocũ: ſed analogũ dictum de pluribus per attributionem ad aliqđ prius inter illa. Et ſicut eſt in ſpeculatiuis: ſic ẽt eſt in actiuis ⁊ factiuis que ſunt quedã ſcientie actiue ⁊ factiue conſiderantes aliqđ vnũ dictum de pluribus per attributionem ad aliqđ primũ. Et in talibus ꝓponit ꝓpõnem ſuã. Et dicit ꝙ in oĩbus artibus factiuis ⁊ ſcientijs actiuis: q̃ non ꝯſiderant ꝑticulare aliqđ: ſed conſiderant aliqđ vnũ cõe pluribus ſm̃ analogiã ꝯſiderantibus: illud cõe vnius eſt cõſiderare q̃ ⁊ qualis eſt diſpõ vniuſcuiuſqꝫ illoꝝ habẽtiũ attributionẽ ad primũ: ⁊ qualis ẽ optima diſpoſitio que cõpetit illi primo: ad qđ alia hñt attributionẽ. Et declarat iſtam ꝓpõnem: q: ars exercitatiua ꝯſiderat que ⁊ qualis exercitatio cui ⁊ quali corpori ꝯueniat. Conſiderat ẽt que eſt exercitatio optia: que optime diſpoſito corpori cõuenit. Optima.n. exercitatio ꝯuenit ei qui ẽ optime diſpoſitus ⁊ ꝓportionatus ſm̃ nãm: ⁊ illa exercitatio: que cõpetit pluribus hñtibus attributionem ad aliqđ vnum: illa vna oĩbus cõpetit ſm̃ attributiõem. Iſta.n. eſt ꝯſideratio exercitatiue artis. ❡ Et ſi aliqs obijciat ꝙ exercitatiua nõ dꝫ ꝯſiderare diſpõnẽ illã optimam: q: nullus attingit ad eam. Hoc remouens dicit ꝙ ſi aliquis deſideret diſpoſitionẽ optimã vel que ſibi poſſibilis eſt: nec ſciaꝫ vel habitũ eoꝝ que circa exercitationẽ illã ſunt: tñ ars exercitatiua de iſtis dꝫ ꝯſiderare. Iteꝝ ars exercitatiua dꝫ diſponere potentiã exercitati: ad hanc ſil'r medicina ꝯſiderat ſanitatẽ ⁊ que ⁊ qualis: cui ⁊ quali corpori ꝯueniat. Conſiderat ẽt diſpõnes corporũ: puta cõplexiones ⁊ que cõplexio optima: ⁊ que ſanitas optime cõplexionato ꝯgruit. Similiter eſt circa artẽ faciendi veſtes ⁊ circa oẽs alias artes: ⁊ ratio huius eſt: q2 ſi aliqua ſcia ꝯſiderat aliquã nãm: ꝯſiderat paſſiões illius: ꝯſiderat ẽt oĩa q̃ attributionẽ hñt ad illã nãm. Iteꝝ paſſiões illoꝝ attributoꝝ: ſꝫ paſſio pͥmi in ſcia eſt diſpõ eius optima. Paſſiões eoꝝ q̃ attribuunt̃ ſũt quales illis ꝯgruũt: ⁊ iõ eiuſdẽ ſcie eſt ꝯſiderare ⁊ optimã diſpõnem ⁊ que quali congruit. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Quare manifeſtũ eſt ꝙ eiuſdẽ eſt ſcientie videre que optima reſp. ⁊ qualis maxime ad votum foret nullo exterioꝝ eam impediente: ⁊ q̃ quibus conueniat. Nam plures optimam aſſequi forſan impoſſibile eſt.

❡ Cõcludit ꝯclõnẽ. Et dicit ꝙ ex iſtis manifeſtũ eſt: ꝙ ſcie eiuſdem. ſ. politice eſt ꝯſiderare que eſt optĩa politia. Hec aũt eſt que maxime deſiderat̃ ⁊ eſt ſm̃ voluntatẽ: ſi non ſit impedimentũ per aliqđ extrinſecũ. Contingit.n. ꝑ aliqđ impediẽs ꝙ aliqs non appetit optimã politiã. Iteꝝ politica ſcia ꝯſiderat que politia qͥbus ꝯuenit. Sunt.n. multi qui non ꝑñt attingere ad optimã que illis cõpetat: ſed ad illã que illis congruit. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Itaqꝫ ⁊ ea que ſit ſimpl'r optima: ⁊ ea q̃ quãtum fieri põt optima latere non dꝫ legis ꝯditorem: ac ẜo ciuilẽ hoiem. Ac ꝑterea tertia que ſit ex ſuppõne. Nã opꝫ dataꝫ quoqꝫ ꝯſiderare poſſe quẽadmodũ ab initio ꝯſtituat̃: ⁊ ꝯſtituta ꝯſeruet̃ q̃ꝫ plurimo tpe. Dico autẽ ceu ſi cui ciuitati ꝯtigerit neqꝫ optimã gubernationẽ habere: neqꝫ neceſſarie illi adeſſe: neqꝫ illis ipſis que aſſunt recte vti: ſed alijs deterioribꝰ. Preter hec aũt oĩa eam gubernationeꝫ que oĩbus maxime congruat ciuitatibus noſſe oportet.

❡ Oſtendit q̃ ꝑtinent ad ꝯſiderationẽ vl'r huius ſcie. Et pͥmo oñdit de qͥbus cõſiderat per ſe ⁊ primo. Scđo oſtendit de quibus ex ꝯſequẽti: puta de differentijs legũ ⁊ politiaꝝ: ibi. (Quapropter ⁊c̃.) Prima in duas. In pͥma facit qđ dictũ eſt. In ſcđa tangit de ſcientijs, quorũdã circa ꝓdicta: ibi. (Ut tradũt ⁊c̃.) In pͥma dicit. ꝙ manifeſtũ eſt ex dictis ꝙ politicus ꝯſiderat politiã ſimpl'r. Sicut.n. dictũ eſt ꝯſiderans aliq̃ nãm ꝯſiderat q̃ eſt optima diſpõ eius: ſed politicus de politia ꝯſiderat: quare manifeſtũ eſt ꝙ politicus ⁊ legiſlator ꝯſiderant de optima politia. Iteꝝ ad ipm ꝑtinet ꝯſiderare q̃ eſt politia optima ex ſuppõne. Si enim in ciuitate aliq̃ ſint ples virtuoſi excedẽtes alios in virtute: ⁊ ppl's inclinet̃ ad virtutẽ: his ſuppoſitis optia politia regimẽ iſti. Iteꝝ ad politicũ ꝑtinet ꝯſiderare politiã: que eſt ex ſuppõne nõ ex ſuppõne ſimpl'r: ſed ex ſuppõne alicuius qđ nõ eſt bonũ ſimpl'r. Si.n. iſta ſit politia: opꝫ cõſiderare in principio qual'r poterit fieri ⁊ qual'r poterit cõſeruari in multo tpe. Si.n. aliqua ciuitas nõ regeret̃ optima politia ſimpl'r: nec ẽ ſufficienti per ſe neceſſarijs: nec etiam optima ex ſuppõne que ei ꝯtingere põt: ſed quadã

alia

alia politia peiori iſta ex ſuppōne nō ſimplr: ſed alicuius qḋ nō eſt ſimplr bonū. Itē pter oia iſta ꝯſiderat politicus que politia cui ciuitati ꝯgruit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut tradūt plurimi coꝝ qui de rep. tractant ⁊ ſi de aliȷs recte dicunt: de vtilibus ṽo aberrāt: non ſolū. n. optimā rēp. conſiderare opꝫ: ſed ēt illam q̄ in vſum cadere poſſit: ⁊ q̄ ſit facilioꝛ ⁊ cōioꝛ oibus. Nunc aūt aliȷ ſupremā querunt ſolū multis ſane adminiculis indigētē: aliȷ magis cōem aliq̄ꝫ tradētes: tollēteſqꝫ eas q̄ in vſu ſunt laconicā vel aliā q̄ꝫdam commendant.

¶ Tangit defectum quorūdam circa predicta. Et diuidiẜ in duas ſm ꝙ dupliciter eos reprobat. Scḋa ibi. (At eniꝫ ⁊c.) In prima dicit: dictum eſt ꝙ politicus dꝫ conſiderare politiam optimā ſimpliciter: ⁊ ex ſuppoſitione que pluribus ciuitatibus congruit. Sicut medicus non ſolum cōſiderat ſanitatem ſimpliciter: ſed ſanitatem que cōpetit iſti: in hoc aūt multi loquentium de politia defecerūt. Et ſi in aliquibus dicant bene: tn̄ in politȷs que non ſunt optime opportune: cuꝫ aliquibus ciuitatibus defecerunt: qꝛ politicus non ſolum dꝫ conſiderare politiam ſimplr optimam: ſed ex ſuppoſitione: ⁊ q̄ cuiſqꝫ congruit ⁊ que poſſibilis ē. Similiter dꝫ politicus ꝯſiderare politiaꝫ faciliorē ⁊ cōmuniorem oībus. Iſti aūt ſolum de optima politia determinauerunt: que multis indiget: ad quaꝫ pauci pertingere poſſunt. Et ideo ſolum de illa que vix aut nunq̄ꝫ eſſe pōt ꝯſiderauerunt. Aliȷ conſiderauerunt politiam magis cōmunem: ⁊ nihil de optima dixerūt. Unde reprobabāt quaſdā politias: ſicut politias laconicoꝝ: ⁊ ſi qua alia eſt q̄ approbanda eſt: ⁊ quam laudamus. Et ideo manifeſtum eſt ꝙ errauerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At. n. opoꝛtet talē inſtitutionē reſp. inducere vt velint ac poſſint hoīes ex his: que ſibi aſſunt facilr recipe. Nā eſt non minus difficile corrigere rēp. iā inſtitutā q̄ꝫ ab initio inſtituere: quēadmodū ⁊ poſt diſcere q̄ꝫ ab initio didiciſſe.

¶ Improbat illos: reprobat autēꝫ eos in hoc ꝙ voluerūt alias politias corrigere: in quo errauerunt. Et dicit ꝙ volentem corrigere aliquā politiā opꝫ talem modū ⁊ ordineꝫ inuenire ad quē pñt ciues ſuaderi ⁊ proſequi faciliter. Non. n. minus difficile videẜ corrigere politiam aliquaꝫ q̄ꝫ inſtituere eam a principio: ſicut non videẜ minus eſſe difficile addiſcere poſtq̄ꝫ aliqs oblitus eſt ⁊ a pricipio: ſic aūt iſti nō fecerunt: opoꝛtebat aūt. Opꝫ. n. q vult corrigere aliquā politiā prius admouere inordinatiōes que ſunt in illa politia: ⁊ deinde inducere nouum ordinem. Sicut ſi aliquis vult calefacere frigidū: opoꝛtet q prius nā abȷciat formā frigiditatis ⁊ poſtmodū inducat formam caliditatis ſic in propoſito. Non ſic aūt fecerunt iſti: ⁊ ideo errauerunt in corrigendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter non ſolū his que libris ſcripte ſunt reſp. verūetiam illis que reuera exiſtūt auxiliari poſſe opꝫ ciuilē hoīem vt diximꝰ. Hoc aūt facere non pōt ſi ignoꝛet quot ſint ſpēs earum. Nā nūc qdam putāt vnā eſſe popularē: ⁊ vnam paucoꝝ potentiū: qḋ non eſt verum. Itaqꝫ opoꝛtet latere differentias omnium: ⁊ quot ſint ⁊ quotupliciter componantur.

¶ Declarat ꝙ opꝫ politicum conſiderare que ſunt differētie politiaꝝ. Et primo facit hoc. Scḋo dicit ꝙ ad ipſum ptinet cōſiderare dñas legūꝫ: ibi. (Leges etiā ſimul ⁊c.) In prima dicit ꝙ pter ea que dicta ſunt opꝫ politicum cōſiderare per que ⁊ quō ꝯtingit auxiliari politȷs exiſtentibus cum fuerit error in illis: ſicut ptractum fuit in pcedētibus. Hoc aūt non poteſt fieri niſi manifeſtū ſit: que ſint differentie ⁊ ſpecies politiarum: qꝛ nō eſt poſſibile aliquē auxiliari per ſe in eo: qḋ non nouit. Aliqui. n. dicunt popularem eſſe vnam tm̄: ſimiliter paucorum: nunc autē iſtud non eſt veꝝ: ſunt. n. plures ſpēs vtriuſqꝫ iſtoꝝ. Opꝫ igitur politicū: ſi debeat auxiliari politȷs exiſtētibus ⁊ dirigere eas ꝯſiderare dñas ipſaꝝ quot ſunt: ⁊ qualiter etiā componanẜ ex principȷs ſuis. ¶ Conſequenter cū dicit.

¶ Leges etiā ſimul cū his conſiderande erunt que ſint optime: ⁊ que cōueniant vnicuiqꝫ gubernationi. Sunt. n. leges oēs ad rēp. accōmodande: non aūt reſp. ad legem. Eſt nāqꝫ reſp. inſtitutio ciuitatis circa magiſtratus honoreſqꝫ publicos: quēadmodū debeāt impartiri: ⁊ in quo poteſtas auctoritaſqꝫ ſūma debeat cōſiſtere: ⁊ qui ſit finis cuiuſqꝫ ſocietatis. Leges aūt eaꝝ varie ſunt: per quas modus reipu. gubernande ſignificaẜ: ſm quas debeant illi q ſūt in ptāte imparē ⁊ ꝓhibere tranſgreſſores. Ex quo pꝫ ꝙ neceſſariū eſt dñas ⁊ numeꝝ tenere ſingulaꝝ rerūp. etiā ad legū poſitiones. Neqꝫ enim fieri pōt: vt eedē leges vtiles ſint paucoꝝ potentie ac popularibus: neqꝫ popularibus omnibꝰ: ſi que plures ſunt: ⁊ nō vna dūtaxat.

¶ Declaret ꝙ opꝫ ipſum ꝯſiderare de differentȷs legum dicens ꝙ cū cōſideratione pdictoꝝ opꝫ conſiderare de legibus: puta que ſunt optime ſimpliciter: vel que ſunt optime ſm vnāquāqꝫ politiā: ⁊ que ⁊ quales vnicuiqꝫ illaruꝫ cōueniunt. Cuius rō eſt: qm̄ leges oēs ferunẜ vel ferri debent ſm ꝙ cōpetit politie per ſe: ⁊ non econuerſo politias ordinare ſm ꝙ cōpetit legibus. Politia. n. eſt ordo principatuū in ciuitate: ſm quē diſtribuunẜ ipſi principatus ſꝫ rōnem: ⁊ ſm quē attendiẜ quē opꝫ eſſe dñantem in ciuitate: ⁊ quis etiam ſit finis cōicationis ciuium. Iſta autēꝫ determinanẜ per leges. Leges. n. ſeparate ſeoꝛſum accepte ſunt enunciationes de agibilibus ſignificantes predictuꝫ ordinem. ſ. ꝙ oportet eſſe differentias: ⁊ quis finis ciuitatis: ⁊ qualiter ⁊ quomodo opꝫ dñari: ⁊ qualiter opꝫ obſeruare tranſgredientes ipſas. Igiẜ manifeſtum: ꝙ neceſſe ē politicum ꝯſiderare leges ⁊ dñas ⁊ numeꝝ ipſoruꝫ: ⁊ differentias que ſunt ſm differentias ⁊ numeꝝ politiaruꝫ: qꝛ non eſt poſſibile eaſdem leges ꝯferre ſtatui populari: ⁊ paucoꝝ: leges. n. differunt ſm diuerſitatem finium ſtatus popularis: ⁊ multoꝝ non eſt idem finis: nec eedem leges cōpetunt oībus modis ſtatui populari: ſimiliter nec oībus modis ſtatui paucoꝝ. Si nos ſupponamus ꝙ non ſit popularis vna tm̄: nec paucoꝝ vna tm̄: ſꝫ multe. Si. n. ſunt multe: aliqualiter diuerſos fines hñt: leges ṽo diuerſificanẜ ſm diuerſitatem finiū. ¶ Cōſequenter cū dicit.

¶ Cum vero in pcedentibus dictū ſit a nobis: tres eē rerūpublicaꝝ ſpēs: rectas: regnū optimatū: ⁊ eā que appellaẜ reſpu. Ac tres earum tranſgreſſiones ⁊ labes: cū regnū in tyrānidē. optimoꝝ aūt gubernatio in paucoꝝ potentiā: reſp. aūt in popularē ſtatū labaẜ: ⁊ ṽ optima-

tū gubernatione. ⁊ regia ſit dictū. Nā de optima repu. ꝯſiderare idem eſt: ac de illis dicere. Uult.n. vtraqꝫ illarū ꝑ virtutē ceteris opportunis ꝯcurrētibus ꝯſiſtere. Et iſup qd inter ſe differat regia ptās ⁊ optimoꝝ gubernatio: ⁊ qñ regia gubernatio putāda ſit determiatum⁹.

℄ Declarat que de ꝑdictis ꝯſiderata ſunt: ⁊ que reſtant cōſiderāda. Et diuidit̄ in duas. Qm̄ primo declarat q̄ ſunt conſiderata. Scđo cum dicit. (Reſtat nunc.) declarat q̄ reſtant cōſideranda. Primo igit̄ dicit ꝙ in ꝑcedenti methodo diſtinximus politias in rectas ⁊ tranſgreſſas. Rectas qdem vt ſunt regnū: qđ eſt optimū ⁊ optimatū: ⁊ ea que dr̄ cōi noīe politia. Tranſgreſſe aūt ſunt tyrānis que a regno tranſgredit̄: ꝓpter hoc eſt peſſima ⁊ paucoꝝ q̄ trāſgredit̄ ab optimatu: ⁊ popularis que politia. Adhuc autez cōſideratum eſt in ꝑcedentibus de regno optimatū. Idez enim eſt cōſiderare de his que ſignificant̄ per iſta noīa: ⁊ de optima politia. Utraqꝫ.n. iſtaꝝ duaꝝ intēdit principaliter in finē: qui eſt ſm̄ virtutem: ⁊ ad ipſam virtutē multā ⁊ ꝑfectam exitē. Iteꝝ ꝯſideratū eſt in quo differūt regnum: ⁊ reſp. optimatū: ⁊ qñ etiam opꝫ regnum eſſe: ⁊ quibus opꝫ viuere ſub regno. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Reſtat nunc: vt de illa que appellat̄ reſp. dicam⁹: ⁊ de ceteris gubernādi formis: ⁊ ꝺ paucorū potētia: ac de pplari ſtatu ⁊ de tyrānide.

℄ Declarat que reſtant ꝯſiderare. Et circa hoc duo facit. Primo tangit hoc qđ dictum eſt. Scđo qꝛ fecerat mētionem de tranſgreſſis politijs: declarat que illaꝝ eſt magis: ⁊ q̄ minus mala: ibi. (Patet igit̄ ⁊c̄.) Circa primū dicit ꝙ poſt ea: q̄ determinata ſunt relinquit̄ nobis ꝯſiderandum tranſeundo de ea: que appellat̄ cōi noīe politia recta exiſtente: ⁊ de his que tranſgrediunt̄ a rectis: ſicut de populari ⁊ paucoꝝ ⁊ tyrannide. Conſequenter cum dicit.

℄ Patet igit̄ harū tranſgreſſionū que deterrima ſit: que ve ſm̄ q̄dam. Neceſſe eſt.n. prime ⁊ diuiniſſime trāſgreſſionez eſſe deterrimam. Regiā quippe gubernationē neceſſe ē aut nomen hr̄e ſolū cū nō ſit: aut ꝓpter magnā illi⁹: q regit excellētiā eē. Ex quo fit tyrānidē deterrimā exiſtere: ac plurimū a recta ſpē gubernādi abeſſe. Scđo aūt loco paucorū potētiā. Nā optimoꝝ gubernatio multū ab hac ſpē diſtat. Maxime vo meliorem eſſe popularem ſtatū.

℄ Declarat que iſtoꝝ eſt magis ⁊ minus mala. Et primo facit hoc. Scđo tangit defectū cuiuſdā: ibi. (Fuit ⁊ prius ⁊c̄.) Primo igit̄ dicit ꝙ ex dicendis poterit eſſe māifeſtū que politiaꝝ tranſgreſſaꝝ eſt peſſima: ⁊ que minus mala poſt illā: ⁊ que minime. Illa.n. que trāſgredit̄ ab optima: ⁊ diuiniſſima politia: q̄ ē maxie ſm̄ rōnē rectā neceſſariū eſt eſſe peſſimam: ſicut ex ſe eſt manifeſtū. Regnū aūt ē optima politia ⁊ maxime ſm̄ rōnē. Regnū.n. aut ſolum nomen regis: opꝫ habere: ⁊ equoce: aut talē eſſe ꝓpter neceſſitatem excellentiā virtutis ⁊ boni vlr̄. Dicit̄.n. i 8° ethicoꝝ. ꝙ non eſt rex qui non eſt per ſe ſufficiens ⁊ oīb⁹ bonis ſuperexcellens: quare tyrannis erit peſſima oīum: ⁊ ꝓpter hoc plurimū diſtat ab optima. Deinde aūt poſt ipſam mala eſt paucoꝝ. tranſgreditur.n. ab optimatu q̄ optima eſt poſt regnū. Ergo ipſa peſſima eſt poſt tyrānidez. Minus aūt mala: ⁊ magis ꝯmēſurata inter tranſgreſſas eſt popularis: qꝛ tranſgredit̄ a politia: q̄ min⁹ recta ē inter rectas: ergo iſta ē minīe mala inter trāſgreſſas. Qđ.n. a minus bono trāſgredit̄ neceſſe ē eē min⁹ malū. Deiñ cū dic̄.

℄ Fuit ⁊ prius qdā qui iſto mō tradidit: nō tñ in idē aſpiciens nobiſcū. Ille.n. exiſtimabat rectarū ſpecierū oīum ceu paucorū potētie laudabiles: ⁊ aliarū deterrimā eē pplarē. Improbarū vo optimā. Nos aūt eas q̄ trāſgrediunt̄ aberrare oēs dicimus: nec paucorū potētia ꝙ melior ſit altera q̄ꝫ altera recte dr̄. Sed ꝙ min⁹ iꝓba. Ueꝝ de his nūc diſcutere omittam⁹.

℄ Tangit defectū Platonis circa ꝑdicta dicens: ꝙ qdam prioꝝ phoꝝ phantū.ſ. Plato de iſtis ꝓnunciauit: non tñ in idem ferens intētionē nobiſcū. Ipſe.n. indicauit oēs politias bonas eſſe: ſicut regnū ⁊ paucoꝝ ⁊ alias. Sed popularem dixit eſſe peſſimā reſpectu rectaꝝ ſimpliciter. Dixit tñ eſſe optimam reſpectu eaꝝ: que inordinate ſunt. Nos aūt ecōtrario dicimus has tres politias totalr̄ tranſgreſſas eſſe popularē ⁊ paucoꝝ ⁊ tyrānidem: ⁊ ꝙ non cōuenienter dr̄ paucoꝝ vnam meliorē alia: que.n. rōnem boni non hn̄t omnino: non ſunt cōparabilia ſm̄ bonitatem: ſed verius pōt dici vnā eſſe minus prauā alia. Que.n. praua ſūt contingunt cōparari vnum alij ſm̄ prauitatem. Sed qꝛ iudiciū de talibus non multum facit ad ꝓpoſitum: dimittatur ad preſens. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Eſt aūt nobis primo diſtinguendū quot ſint differentie rerūpublicarū. Siquidem plures ſūt ſpēs popularis gubernatiōis: ac paucorū.

℄ Dat ordinem conſiderandi de iſtis. Et primo quantuꝫ ad ea: que ꝯſideranda ſunt in quarto. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Deide que cōiſſima ⁊ optabiliſſima ſit poſt optimā rēpu. Et ſi qua contingit: alia ad optimatū naturam declinans recte cōſtituta: ⁊ q̄ꝫ plurimis congruēs ciuitatibus que nā iſta ſit.

℄ Quantum ad q̄dam que ꝯſideranda ſunt ꝯñr. Dicit igitur ꝑmo: ꝙ poſt ꝑdicta ꝑmo ē ꝯſideranduꝫ a nobis quot ſunt differentie politiaꝝ dictaꝝ prius: puta pplaris ⁊ paucorum ⁊ optimatū. ſi ita ſit ꝙ ſint plures ſpēs ipſaꝝ. Poſtea ꝯſiderabimus que politia ſit cōiſſima q̄ꝫtū ad omnes conditiones multitudinis: ⁊ que maxime eligibilis in ordine ad finez poſt optimas politias: que ſunt regnū ⁊ optimatum ſimplr̄. Et iteꝝ ſi ꝯtingit eſſe aliquā ſpēm optimatum ꝑter ſimplicē: que ſit hn̄ māſiua: ⁊ ꝯueniens multis ciuitatibus que ſit illa. Poſt hec vo ꝯſiderandū erit q̄ vel qualis gb⁹ vel q̄lib⁹ ſit magis eligibilis: ⁊ magis ꝯgruēs. Poſſibile.n. eſt ꝙ qbuſdā magis ꝯgruat pplaris q̄ꝫ paucorū. Quibuſdā aūt magis illa q̄ꝫ illa. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Deinde aliarū que a qbus expetēda. Forſan enim quibuſdā neceſſaria eſt popularis gubernatio magis q̄ꝫ paucorū potentia. Quibuſdā vero hec magis q̄ꝫ illa. Deinde quēadmoduꝫ diſpoſitū eſſe ꝯueniat illū: q velit has gubernatiōes recipe. Dico aūt pplarē ſꝫ ſingulas ſpēs: ac rurſus paucorū potentiā. Tādez vo oīum iſtarū cū facta fuerit breuiter mentio conādū erit referre q̄nam labes ⁊ q̄ ꝯſeruationes ſint ⁊ cōiter oīum: ⁊ ꝑticulariter vniuſqꝫqꝫ: ⁊ per quas cāſ illas maxime euenire contingat.

℄ Dat ordinem ꝯſiderādi q̄ꝫtū ad ꝯſiderandū ꝯñr dicens ꝙ deinde

ꝙ deīde poſt determinationē dictoꝝ ꝯſiderādū erit: quō inſtituende ſunt a principio hͦ politie: ⁊ ex qͥbus: puta quō inſtituēde ſunt: ⁊ ex qͥbus reſp. popularis ⁊ paucoꝝ ſ͡ƺ oēs ſpēs eaꝝ: ⁊ quō optima ſit inſtituenda. Deinde aūt poſteri us ſ͡m intentionē: ꝗuis prius ſ͡m executionē: puta in 5° li. ſequenti ad ꝯſiderādū q̄ ſunt principia corruptiua ⁊ ſalua tiua hͦ politiaꝝ ⁊ in vl̄i: ⁊ ſ͡m vnāquāqƺ aliaꝝ: ⁊ q̄ ſūt cāe ꝑꝑ q̄s maxīe nate ſunt corrūpi ⁊ ſaluari. Eſt tn̄ itelligēdū ꝙ prius ꝯſiderat de corrūpētibꝰ ⁊ ſaluātibꝰ eas: puta ī 5° iſti us: poſterius ⁊ deinceps de inſtitutione eaꝝ ꝗuis priꝰ eēt in intentione de inſtitutiōe ꝗ̄ de ſaluatione ⁊ corruptiōe.

VT igitur ſint plures rerump. ſpecies illa ē cauſa: ꝙ cuiuſqƺ ciuitatis partes ſunt plures.

Lectio. II.

¶ Poſtq̄ ph̄s declarauit de qͥbus ꝯſiderat ſcīa iſta: ⁊ que ſunt dicta: ⁊ que dicēda: ⁊ ſ͡m quē ordinē. In pte iſta ꝓſequit̄: ⁊ diuidit̄ in ptes duas: qꝛ p̄mo facit qđ dictū eſt. Secūdo determinat de qͥbuſdā ptibus p̄ncipalibus politie ibi. (Rurſus aūt.) prima in duas. In p̄ma diſtinguit politias. In ſcđa ꝓſequit̄ de illis: de qͥbus non eſt dictū p̄us: ibi. (Reliquū eſt.) Adhuc prima in duas. In prima oſtēdit eſſe plures politias. In ſcđa diſtinguit ſpēs ipſaꝝ magis in ſpāl̄i. ibi. (Qđ aūt.) prima in duas ſ͡m ꝙ p̄mo probat politias eſſe pl̄es: ⁊ quot ſunt aliquo mō. Scđo ꝙ ſūt plures dictis cū dicit. (Quāobrē vō.) Adhuc p̄ma ī duas. In prima dicit ꝙ ſunt plures. In ſcđa quot ſūt: ibi. (Maxime vō.) Adhuc p̄ma in duas. Primo p̄mittit cām: propter quā ſunt plures. Scđo manifeſtat ibi. (Videmꝰ.n.) In prima dicit ꝙ cā quare politie ſunt plures eſt: qꝛ cuiuſlibet ciuitatis pl̄es ſunt ptes differentes ſ͡m rōnē: ⁊ ꝗuis diſtinctio forme non ſit ꝑꝑ diſtinctionē mā̄e: tn̄ ad diſtinctionē mā̄e ſequit̄ diſtinctio forme. ¶ Deinde cūƺ dicit.

¶ Videmus.n. primo ex domibus ꝯſtare ciuitatē: deinde rurſus ex hac multitudie alios eē diuites: alios paupes: alios medios: diuitūqƺ ⁊ paupeꝝ ptē eſſe bellicam: partem imbelleƺ.

¶ Propoſitā cām manifeſtat: ⁊ primo oñdit q̄ ſunt ptes ciuitatis. ⁊ quā hn̄t habitudinē ad politiā. In ſcđa ex hoc cōcludit ꝙ ſunt pl̄es politie ſubinducēs cāƺ ex dictis ꝑꝑ quā ſūt plures politie: ibi. (Patet igit̄.) Pria ī duas. Prio diſtinguit partes ciuitatis. Scđo oñdit quā habitudinē hn̄t ad politiā. ibi. (Et he qdeƺ.) Adhuc p̄ma in duas. Primo diſtinguit partes ciuitatis. Scđo ſubdiuidit: ibi. (Et rurſus.) In prima dicit ꝙ manifeſtū eſt: ꝙ p̄mo ciuitas componat̄ ex domibus: ⁊ iō q̄cūqƺ ſunt ptes domus ſunt partes ciuitatis radicaliter. Itē in multitudine ciuitatis qdā ſunt diuites ⁊ opulēti: qdā paupes paucā aut nullā hn̄tes ſubſtāntiā: qdā medij. Iteꝝ diuitū ⁊ egenoꝝ qdā hn̄t exercitiū armoꝝ: qdā non hn̄t. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et rurſus ex plebe partem agrorum culture eſſe deditam videmus: parteƺ mercature: partem opificijs ⁊ ſordibus miniſterijs.

¶ Subdiuidit partes ciuitatis: ⁊ p̄mo ſubdiuidit egenos. Scđo diuites: ibi. (Nobilitatis.) Tertio ſubdiuidit medios: ibi. (Preterea.) In pria dicit ꝙ egenoꝝ multi ſunt modi: qdā.n. ſunt agricultores q verſant̄ circa culturam agroꝝ: alij ſunt q vacāt circa cōmutationes venaliū reꝝ. alij ſunt dediti ſordidis miſterijs q faciēdo opa ſua maculant corpus: ſicut mercenarij: ⁊ iſtoꝝ ſunt multi modi: quidā coriarij: qdā pelliū curatores ⁊ hͦ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nobilitatis quoqƺ dr̄ie ſunt ſ͡m opulentiā ⁊ magnitudinē cenſus. Sunt.n. alij eqtes: quod munus nemo facil̄r ſupportare pōt: niſi ſit diues. Itaqƺ antiqs tpibus quecunqƺ ciuitates equeſtri potētia excellebant: in his paucoꝝ potentia gubernabat. Equitatu aūt bella cōtra finitimos exercebant: ceu Eretrienſes ⁊ Calcidēſes ⁊ Magneſij: qui ſūt ſuper Menādro: ⁊ alie plures Aſiaticarum ciuitatum.

¶ Subdiuidit opulētos: ⁊ dicit ꝙ modi opulētoꝝ ſunt ſ͡ƺ diuerſitatē diuitiaꝝ ⁊ exceſſum eaꝝ: qdā.n. ſunt diuites ⁊ ſunt eq̄ſtres: illud.n. munus nō pñt ferre niſi diuites: ⁊ iō antiqͥtus in alijs ciuitatibus quarū potentia erat in eqs ⁊ aīalibus erat politia paucoꝝ: iſti.n. vtebant̄ eqs quos nutriebant ꝯ aduerſarios ſicut cōtra vicinos: ſicut qdā dicti Eretrienſes ⁊ Calcidēſes ⁊ Magneſij: q ſunt ſup Menādro: ⁊ alie plures ciuitates Aſie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſunt alie nobiliū dr̄ie: quoſdam.n. genus: quoſdā virtus extollit. Et ſiquid aliud tale ciuitatis partem eſſe dictū eſt: vbi de optimatibus tractauimꝰ: ibi nāqƺ diſtinximꝰ quot ex partibus neceſſarijs omnis conſtat ciuitas.

¶ Subdiuidit medios: ⁊ dicit ꝙ ꝑter dr̄as iſtoꝝ diuitum ſunt alie dr̄ie medioꝝ: quoꝝ quidā excedunt ſ͡m genus ⁊ nobilitatē: alij excedūt ſ͡m virtutē. Sil̄r aliud aliqđ ſit tale qđ ſit neceſſariū ⁊ vtile ciuitati: ⁊ dr̄ ps ciuitatis: ⁊ h̄ dictū fuit: vbi dicebat̄ de ſtatu optimatū. Ibi.n. dictuƺ fuit ex quot ptibus neceſſarijs eſt q̄libet ciuitas: puta in ſcđo huius: vbi poſuit politiā Platonis: quā forte dixit eē optimatuƺ. Ibi.n. numerauit ptes ciuitatis: vel forte in tractatu ſepato: vbi de rep. optimatū dixit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et he qdē ptes qñqƺ ꝯcurrūt oēs ad rēp. gubernandā: qñqƺ pauciores: quādoqƺ plures.

¶ Declarat quā habitudinem hn̄t iſte ptes ad politiā: ⁊ dicit ꝙ iſtaꝝ partiū aliqñ omnes attingunt ad politiā: ſicut in populari: in qua pp̄ls dn̄at̄ oēs attingunt ad eaƺ ēt infimi. Aliqñ pauci ſicut in paucoꝝ ſtatu: in qua diuites principant̄. Aliquādo plures ſicut in ſtatu optimatum: in qua p̄ncipant̄ plures virtuoſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̄ ꝙ neceſſe eſt pl̄es reſp. eſſe inter ſe differētes ſpecie: nā ⁊ he ptes eaꝝ iter ſe ſpē differūt: reſp. eſt iſtitutio gubernatoꝝ: hāc vō diſtribuūt oēs: vel ſ͡m potentiā eoꝝ q participes ſunt: vel ſ͡m aliquam eqtatem cōem. Dico aūt veluti tenuioꝝ ⁊ opulentorū vel cōmunem aliquā amborū. Neceſſariuƺ eſt ergo reſpu. tot eſſe quot ſunt inſtitutiones circa earū ſupereminentias ſ͡m differentiam partium.

¶ Concludit cām ꝓpter quā ſunt plures politie: ⁊ vr̄ cōcludere duas cās: ⁊ dicit ꝙ manifeſtū eſt: ꝙ neceſſe eſt eē plures politias differentes adinuicē ſ͡m ſpēƺ: qꝛ diſtinctio politiaꝝ ſ͡m ſpēm eſt ſ͡m diſtinctionē partiū principalium. Ciuis.n. diuerſitas ſ͡ƺ ſpēƺ nō ſit ꝑꝑ diuerſitatē ptiū mā̄liū: cū ad diuerſitatē ptiū mā̄liū ſequit̄ diuerſitas forme. Sed partiū ciuitatis q̄dam differunt ſpē adinuicem: etiā pertinentiū ad ſpēm: plures igit̄ erunt politie. Et eſt intelligendū ad euidentiā dicti: ꝙ ſicut ptium aīalis quedam ſunt: que nō ptinent ad ſpēm: ſicut hec caro: hec oſſa: quedam que ptinent ad ipſam: ſicut caro ⁊ oſſa abſolute. Et ſicut ſunt quedā: que non attingūt ad formā rei: ſicut pili ⁊

vngues. Quedā que attingūt ſicut coꝛ ⁊ epar. Et ſm diſtinctionē iſtoꝝ ſm ſpēm diuerſificanꝰ aīalia ſm ſpēm: non aūt ſm pꝛimaꝝ diſtinctionē: que nō attingūt ad formaꝫ: nec ptinēt ad ſpēm. Sic ciuitatis ſunt q̄dam ptes: que nō attingunt ad ciuitatē: nec ptinent ad formaꝫ eius. Alie ſunt partes principales ipſius: ⁊ ſm diſtinctionē iſtaꝝ diſtinguūtꝰ politie: cuiuſmodi ſunt ille ſm quas diſtinguūtur principatus. Alia tn̄ tāgit ⁊ dicit: ꝙ politia eſt ordo pꝛincipatuū: ergo ſm diſtinctionē pꝛīcipatuū eſt diſtinctio politiaꝝ. Sed diſtinctio principatuū eſt ſm diſtinctionē hꝫ partium: in q̄buſdam .n. politijs principatus diſtribuūtꝰ ſm potentiā coꝝ qui pñt attingere ad pꝛincipatū: in alijs ſm equalitatē quādam ſicut diuites ꝓpter exceſſum diuitiaꝝ ⁊ egeni principanꝰ ꝓpter libertatē: in alijs plures ꝑ virtutem: ⁊ iſti ſunt medij inter iſtos. Quare manifeſtuꝫ eſt: cū iſte partes ſint plures differentes ſpē: ꝙ erūt plures politie differentes ſm ſpēm. ⁊ tot erunt politie quot ſunt gradus ſm exceſſum aliquem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Maxime vero due videnꝰ eſſe: quēadmodū de ventis dici ſolet: alios q̄dem eſſe boꝛeales: alios auſtrales: ceteros aūt ventos hoꝝ eſſe exceſſus. Sic .n. reſp. duas eſſe: popularem .ſ. ⁊ paucoꝝ potentiam: nam optimates ſpēm eſſe paucoꝝ potentiuꝫ poſuere: ⁊ eā q̄ nocaꝰ reſp. dicebāt eſſe popularē: quēadmodū de vētis. Zephyꝝ q̄dem boꝛealē: Eurum aūt auſtralē. Eodē q̄ mō in harmonijs: vt q̄dā tradunt: nā ⁊ in illis poſuerunt duas ſpēs: vnā doꝛicam alteram phꝛygiam: ceteras vero omnes vel ad doꝛicam vel ad phꝛygiam referri.

❡ Oſtendit quot ſunt politie: ⁊ pꝛimo facit hoc. Scḋo remouet erroꝛē quoꝝūdā: ibi. (Neqꝫ vero ⁊c̄.) Pꝛima i duas. In pꝛima dicit quot ſunt ſm opinionē alioꝝ. In ſcḋa quot ſm opinionē ſuā: ibi. (Maxime q̄dem ⁊c̄.) In pꝛia dicit: ꝙ ſm intentionē alioꝝ due videnꝰ maxime eſſe politie: ſicut duo ſunt venti pꝛincipales .ſ. auſtralis ⁊ boꝛealis: ⁊ alij oēs ꝑtergreſſiones iſtoꝝ duoꝝ ⁊ ꝙ ab eis deficiētes reducunꝰ ad ipſos. Una eſt paucoꝛuꝫ: alia eſt popularis. Optimatū aūt dicunt eſſe ſub paucoꝝ ⁊ reduci ad eā: ⁊ politiam dicunt eſſe popularē q̄uidam ſicut accidit in vētis: ad illos .n. duos oēs alios reducunt: ſicut Zephyrū ad Boꝛeam: Euꝝ aūt ad Auſtrū. Eodē modo accidit i ꝓpoꝛtionibus muſicalibus. Sunt .n. due harmōie principales quibus oēs alie coordinantur .ſ. doꝛica ⁊ phꝛygia. Doꝛica dꝛ harmonia pꝛimi toni. Phꝛygia vero tertij. Sed iſtis alijs coordinant quaſdam reducentes ad doꝛicam: quaſdaꝫ ad phꝛygiam. Similiter in pꝛopoſito duas poſuerūt pꝛincipales .ſ. popularem ⁊ paucoꝛum: ⁊ iſtis duabus alias coordinauerunt. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Maxime q̄dem igiꝰ ꝯſueuerunt de rebꝰ pu. ſic exiſtimare: ſed certe verius ac melius eſt: vt nos diuiſimus duaꝝ vel vnius recte cōſtitute ceteras eſſe trāſgreſſiones: vt recte harmonie: ſic ēt optime reip. ad paucoꝝ q̄dem potentiaꝫ inclināt: que duriores ſunt ac magis violente: que vero remiſſe ⁊ molles ad popularez ſtatū.

❡ Declarat quot ſūt ſm ſuā opinionē: ⁊ dicit ꝙ antiqui ſic cōſueuerunt diuidere politias: melius tn̄ eſt ꝙ diuidamꝰ eas ſm ꝙ ſupius dictū fuit .ſ. ꝙ q̄dā ſunt politie recte: q̄dā que ſunt trāſgreſſiones: ita ꝙ vnius politie bene oꝛdinate vel duaꝝ: alie ſunt tranſgreſſiones: puta bene oꝛdinate: ſicut bene menſurate: ſicut eſt illa: que cōi noīe noiaꝰ reſp. Alie vero ſicut tranſgreſſiones. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Neqꝫ vero popularis ita ſimplr ponēda ē: vt q̄dā ponūt: vbi multitudo dn̄aꝰ: nā ⁊ i paucoꝛū potētiſi: ⁊ vbiqꝫ maioꝛ ps ꝑualet. Eteni ſi eſſent vniuerſi mille trecēti: ⁊ hoꝛū mille foꝛent opulenti: neqꝫ ptē gubernationis darent trecētis illis paupibus ingenuis: ac ceteris paribus: nemo certe diceret hanc eſſe popularē. Eodēqꝫ mō ſi pauci q̄dem inopes in ciuitate plus eſſent q̄ꝫ multi ⁊ opulenti: nec honoꝛes illis impartirentur: nemo vtiqꝫ diceret hanc eē ſpeciem: que appellatur paucoꝛū potentium.

❡ Remouet erroꝛē quēdā circa diſtictionē ſtatus paucoꝛum ⁊ popularū: ⁊ pꝛimo ꝓbat ꝙ non diſtinguunꝰ ſicut ipſi poſuerunt eas diſtingui ꝓponēdo intentū ſuū. Scḋo oñdit qualr diſtinguunꝰ: ibi. (Potius itaqꝫ.) In pꝛia dicit ꝙ non opꝫ ꝙ determineꝰ ſtatus popularis: ſicut q̄daꝫ cōſueuerūt ponere ⁊ determinare ipm ſimplr: ita ꝙ ſtatꝰ popularis ſit politia: in qua multitudo pꝛincipaꝰ: qꝛ ꝯtingit ꝙ in ſtatu paucoꝝ multi diuites dn̄enꝰ: ⁊ tn̄ tunc non erit ſtatus popularis. Non ergo dꝫ ſtatus popularis determinari ꝑ h̄ ꝙ multi principenꝰ: nec paucoꝝ dꝫ determiari: per h̄ ꝙ pauci dn̄enꝰ: qm̄ ſi eēnt in aliqua ciuitate mille trecenti: ⁊ mille eēnt diuites ⁊ principarenꝰ alijs trecētis paupibus: ⁊ liberis exiſtentibus: ⁊ nō ꝯcederent eis aliquid de pꝛincipatu. ſed tn̄ ſubijcerenꝰ eis: nullus diceret eos principari principatu populari: ⁊ tn̄ multitudo dn̄aretur. Non ergo ꝑ h̄ determinaꝰ popularis ſtatus: qꝛ multi pꝛincipanꝰ. Silr ſi illi trecenti pauperes: ⁊ pauci reſpectu alioꝝ exiſtentes eſſent meliores diuitibus ⁊ principarentur: diuites aūt non principarenꝰ ſed ſubijcerenꝰ illis: talem politiā nullus diceret ſtatus paucoꝝ: ⁊ tn̄ ſunt pꝛincipantes. Quare manifeſtū eſt ꝙ ſtatus paucoꝝ nō dꝫ determinari: ꝑ hoc ꝙ pauci dn̄enꝰ: ❡ Deinde cum dicit.

❡ Potius itaqꝫ dicēdū fuerit: popularem quidē eē: cū penes igenuos hoīes eſt gubernatio. Paucoꝛū aūt potentia: cum penes opulētos: ſed cōtingit vt alteri multi ſint: alteri pauci: pleriqꝫ ingenui ſunt: rari vero diuites.

❡ Declarat quō determinande ſunt reſpu. paucoꝝ ⁊ populares: ⁊ hꝫ partes duas. In pꝛima ꝓponit: ꝙ per ſe determinanꝰ libertate ⁊ diuitijs: ⁊ ꝑ accñs multitudine ⁊ paucitate. In ſcḋa ꝓbat ibi. (Etenim ſi ⁊c̄.) In pꝛima dicit: ꝙ magis dicēdū: ꝙ ſtatus popularis fit: qn̄ liberi exiſtētes pꝛincipanꝰ: paucoꝝ qn̄ diuites. Sed accidit liberos eſſe plures: diuites vero paucos: ⁊ iō per accñs determinanꝰ paucitate ⁊ multitudine. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Etenim ſi magiſtratus honoꝛeſqꝫ publici ſꝫ dignitatē diſtribuerēꝰ: vt i Ethiopia q̄dā tradūt fieri: vl' ſꝫ pulchꝛitudinē paucoꝛū eēt gubernatio: cū ꝑua ſit mltitudo magnoꝝ ⁊ foꝛmoſoꝝ.

❡ Pꝛobat iſtud: qḋ dictū eſt: ⁊ pꝛimo ꝓbat ꝙ multitudine ⁊ paucitate ꝑ ſe nō diſtinguūꝰ nec determinanꝰ. Scḋo ꝙ ſolū determinanꝰ ꝑ ſe ꝑ diuitias ⁊ paupertatē: ſed opꝫ adiūgere multū ⁊ paucū: lꝫ ꝑ accñs: ibi. (Uerūtn̄.) In pꝛima dicit ita: dictū eſt ꝙ paupertate ⁊ diuitijs ꝑ ſe determinaꝰ popularis ⁊ paucoꝝ: ſed per accñs multitudine ⁊ paucitate: qꝛ ſi per ſe diſtribuerenꝰ pꝛincipatus ſm magnitudinē: ſicut dicunt

cut dicūt gdā fieri in ethiopia: vel ſm pulchritudīnē:ita ꝙ ille q eēt maior ⁊ pulchrior ꝓnciparet: cum pauci ſint pulchri ⁊ magni:eſſet tunc paucoꝝ. hoc autem falſuꝫ eſt. Status enim paucorum tm̄ eſt cum diuites principant̄. Quare manifeſtum eſt ꝙ per ſe nō determinant̄ paucitate ⁊ multitudine. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Verūtamen non ſat eſt reſp. iſtas determinaſſe: ſed cuꝫ plures ſint partes multitudinis ⁊ paucoꝝ potentium: adhuc reſumendum eſt vt neqꝫ ingenui pauci exiſtentes pluribus neqꝫ multitudo ingenuis dn̄etur vt in Apollonia que eſt in Jonio: ⁊ in Thera. Jn vtraqꝫ enim iſtarum vrbiuꝫ honores dignitateſqꝫ erant illoꝝ qui nobilitate ꝓſtabāt ⁊ qui primi in eas colonias venerant: qui erant pauci: nō autem diuitum: licet multitudine ſuparet populus: vt in Colophone antiqtus. Jbi eni poſſidebat magna patrimonia multitudo antequam belluꝫ gereret aduerſus Lydos: ſed eſt multitudinis quideꝫ gubernatio: quando ingenui homines ⁊ inopes multi exiſtētes gubernant rempub. Paucorum vero potentium quando opulenti ⁊ nobiliores pauci exiſtentes gubernant. Quod igit̄ plures ſint rerūp. ſpecies: ⁊ quibus de cauſis patet.

¶ Declarat ꝙ paucitate ⁊ multitudine diſtinguunt̄: ſꝫ p accñs: ⁊ ꝙ opꝫ iſta adiūgere ⁊ dicit ꝙ ſtat⁹ paucoꝝ ⁊ ſtatus pplaris nō ſufficiēter hñt terminari his dñijs ſolū. ſ. paupꝑtate ⁊ diuitijs: ſꝫ tn̄ ſit̄ plēs ptes pplaris ⁊ paucoꝝ: opꝫ adiūgere aliq̄ ad determinationē eoꝝ ſaltē p accñs: qm̄ ſi pauci liberi exñtes ꝓncipent̄ plibus nō liberis nō dicemus ꝙ ſit ꝓncipatus pplaris: ſic̄ accidit in apollonia q̄ eſt in ionio ⁊ in thera. Jn iſtis. n. vrbib⁹ ꝓncipabant̄ excellētes ſm īgenuitatē ⁊ pauci exñtes ſup vicinas ciuitates ⁊ tn̄ nō erat pplaris. Silr̄ ſi multi ſm diuitias excedētes ꝓnciparent̄: nō diceremꝰ pplarē: ſic̄ accidit antiqtus in q̄dā ciuitate q̄ dr̄ colophon. Jn illa. n. ciuitate erāt plures diuites āteq̄ꝫ fieret bellū īter ipſos ⁊ lydos ⁊ ꝓncipabant̄: attn̄ nō erat pplaris: ſꝫ ſic dꝫ dterminari pplaris vt dicat̄ ꝙ pplaris ē in q̄ plēs exñtes liberi ⁊ paupes ꝓncipant̄: ⁊ paucoꝝ ē qn̄ diuites pauci exñtes vel nobiles dominant̄. ⁊ tūc ꝯcludit ꝙ ſūt plēs politie dicēſqꝫ ꝙ manifeſtū ē ꝙ politie ſunt plēs ⁊ pp quā cām ſunt plures.

Qvamobrem vero plures ſint q̄ꝫ ille quas diximus: ⁊ q̄ naꝫ iſte ſint ⁊ pp qd deinceps dicemꝰ: principio inde pri⁹ aſſumpto: fatemur. n. nō vnam ptē: ſꝫ plures oēm hr̄e ciuitatē. Lec. III.

¶ Poſtq̄ꝫ p̄hus declarauit ꝙ plures ſunt politie ⁊ pp quā cām ⁊ quot ſunt aliq̄ mō: in pte iſta declarat ꝙ ſunt plures politie q̄ꝫ que dicte ſunt ⁊ oñdit hoc q̄ſi ex vtute cuiuſdaꝫ medij p qd oñdebat ꝑus ꝙ ſunt plures: ⁊ diuidit̄ in duas. Jn ꝑma oñdit ꝙ ſunt plures q̄ꝫ q̄ dicte ſunt. Jn ſcd̄a oſtēdit q̄ ſunt ꝓncipales īter illas ſm alios. ibi. (Ceteras q̄.) Adhuc ꝑma in duas. Jn ꝑma ꝑmittit itētū ſuū ꝓponēdo ꝑn̄ ad ꝓbādū hoc. Jn ſcd̄a ꝓſequit̄ ibi. (Vt igr̄.) Jn ꝑma dicit ſic: dcm̄ eſt ꝙ ſunt plures politie: q̄dā. n. ſūt recte ⁊ iſte ſunt tres regnū optimatū: ſtat⁹: politia ⁊ ſunt tres nō recte: tyrānis: paucoꝝ: popularis: modo dicendū eſt ꝙ ſunt plures politie q̄ꝫ q̄ dicte ſunt ⁊ q̄ ſunt ille ⁊ pp quā cām ſunt plures accipiēdo ꝑn̄ ad hoc ꝓbandū qd ꝑus aſſumptū fuit ad ꝓbādū ꝙ eēnt plēs. ſ. ꝙ oīs ciuitas plures ptes hꝫ ⁊ nō vnā ſolū: ex iſto. n. eodē ꝓbabit̄ ꝙ ſint plures q̄ꝫ que dicte ſunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Vt igit̄ ſi aīalis vellemus ſpecies capere primo ſegregaremus: id qd neceſſarium ſit animal omne hr̄e: ceu quedam ſenſitiuoꝝ: ⁊ ꝙ cibuꝫ ꝯficiat: atqꝫ recepter: puta os ⁊ ventrē: ⁊ ꝓterea illas: qbus mouent̄ ptes: ſi itaqꝫ tot ſpēs ſolum: harum vero differētie forēt. Dico aūt ceu oris genera plura ⁊ ventris ⁊ ſenſitiuorum: ⁊ ꝓterea eaꝝ qbus mouent̄ ptiū harū cōiugationis numerus neceſſario efficiet plura genera aīalium. Nō enim fieri pōt vt idem animal habeat plures differētias oris: ſic etiā neqꝫ auriū. Jtaqꝫ qn̄ ſuſcepte ſint oēs cōbinationes iſtoꝝ faciēt ſpēs aīalis: ⁊ tot qdē ſpēs quot ꝯiugatiōes ſunt partiū neceſſariarū.

¶ Probat accipiēdo ſile in his q̄ ſunt ſm nām: qꝛ politia aſſimilat̄ eis. Eſt. n. politia ſm rōnē. ea āt que ſm rōneꝫ ſunt poſteriora his q̄ ſunt ſm nām: ⁊ ortuꝫ hñt ex illis: ⁊ iō aſſumit ſimile in his ad ꝓbādū intētū ſuū: ⁊ hꝫ ptes duas. Primo aſſumit ſimile. Scd̄o adaptat ꝓpoſitū. ibi. (Eodē mō.) Circa ꝑmū itelligendū eſt ꝙ ſicut dcm̄ eſt ꝑus ptiū mālium q̄dā ſunt q̄ ptinēt ad ſpēm: q̄dā aūt non. Partes ptinētes ad ipſam ſunt ſine qb⁹ ſpēs nō pōt eſſe: ſicut caro ⁊ os ptinēt ad ſpēm hoīs: qꝛ ſine his nō pōt eē homo. Partes mālēs nō ptinētes ad ſpēm ſunt ſine qb⁹ ſpēs pōt reperiri: ſicut iſta oſſa ⁊ iſte carnes nō ptinēt ad ſpēm hūanā: qꝛ ſine iſtis pōt eſſe hō. Scd̄ꝫ igit̄ diſtinctionem ptiū ptinētiū ad ſpēꝫ diſtinguit̄ forma: q̄ꝫuis diſtinctio forme nō ſit pp diſtinctionē māe. De talib⁹ vero ptib⁹ ſm quaꝝ diſtinctionē diſtinguunt̄ forma ⁊ ſpēs loquit̄ hic p̄hus ⁊ dicit: ꝙ ſi aliq̄s velit accipere ſpēs aīalis oꝫ ꝙ diſtinguant̄ ptes mālēs aīalis ſine qb⁹ nō pōt eē forma aīalis: nō aūt ſine qb⁹ aīal pōt eſſe vt dicat ꝙ ptiū aīalis māliuꝫ aliud eſt ſenſitiuū: aīal. n. determinat̄ ſenſu: ⁊ iō opꝫ eſſe vnā ptē ſenſitiuā organicā. Aliud nutritiuū: aliō digeſtiuū: cū aīal nutriat̄ opꝫ ꝙ recipiat alimētū ⁊ ꝙ digerat. iſta aūt fiūt p diuerſas ptes. q̄re aīalis eſt q̄daꝫ ps receptiua alimenti: ſicut os: alia digeſtiua ſicut venter. Tertiā nō adiungit hic que neceſſaria eſt: per quā. ſ. emittit ipurū ⁊ ſupfluū: ſed in libro de morte ⁊ vita adiungit illā. Jterū cū aīal moueat̄ vel de loco ad locuꝫ: ſicut aīalia: que mouent̄ motu ꝓgreſſiōis vel motu dilatiōis ⁊ cōſtrictiōis: ſicut q̄dā īpfecta oꝫ ꝙ habeat ptes aliquas oportunas ad motū. Si ergo ſint tot ptes aīalis ⁊ iſtaruꝫ ptiū ſint plura genera differētia ſm ſpēm: ſicut ſunt plura gnā oris ⁊ ventris que differūt ſm ſpēꝫ. Similr̄ ⁊ plura ſenſitiua differētia ſm ſpēm ⁊ plures ptes opportune ad motū manifeſtū eſt ꝙ ſm diſtinctionē iſtaꝝ ptiū eſt diſtinctio ſpecierū aīaliū: qꝛ nō eſt poſſibile ꝙ idem aīal ſm ſpēm hēat plures vētres differētes ſꝫ ſpēm ⁊ plures aures ⁊ plures differētias oris: qꝛ ſi aīal ſit vnius ſpēi oꝫ ꝙ ptes ſint vnius ſpēi: qꝛ per formā ipſi⁹ ptes eius determinant̄. Ergo ille que terminant̄ per formam vnā ſunt vnius ſpēi. Nō ergo poſſibile eſt vnius aīalis eſſe plures differētias ſpecificas oris ⁊ ſic de alijs. Quare māifeſtū eſt ꝙ ſi accipiant̄ oēs cōbinationes que poſſibiles ſunt iſtarū partiū aīaliū que differūt ſm ſpēs ꝙ erunt diuer-

ſe ſpecies animalis ⁊ tot quot ſunt tales combinationes.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodem modo de rebuſ. ciuitates enim non ſolum ex vna: ſed ex multis partibus conſtant vt ſepius dictum eſt.

¶ Applicat ad ꝓpoſitū ⁊ intendit iſtā rōnē: ſm diſtinctionē partiū ꝑtinentiū ad ſpēm diſtinguūt ſpēs: ſed plures ſūt ꝑtes ꝑtinētes ad rōnē politie ⁊ plures q̄ que dicte ſunt. ergo plures erūt politie ⁊ plures q̄ que dicte ſunt. Circa iſtā rōnē duo facit: pmo applicādo ſimile ad ꝓpoſitū ponit minorē. Scdo ꝓbat eā. ibi. (Una quedā ⁊c.) In prima dicit q̄ ſicut ſm diſtinctionē partiū aialis pertinētiū ad ſpēm eſt diſtinctio ſpecierum aialis ⁊ plures ſunt ſpēs aialis cū ſint plures tales ꝑtes: eodē mō ſunt plures politie: q: diuerſe ſunt partes ciuitatis differētes ſm ſpeciem: nō enim ciuitas ex vna parte cōponit̄: ſed ex multis ſicut frequēter dcm̄ eſt ſuperius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Una quidem pars eſt circa alimenta multitudo quos agricolas dicimus. Altera vero ps circa miniſteria: ceu artifices: ſine quibus ciuitas habitari nō poteſt. Harum vero artium alie ſunt neceſſarie: alie ad delitias pertinent ⁊ ad vite cultum. Tertia pars eſt forenſis multitudo: que circa emendum vendendumq; ⁊ circa mercaturam ⁊ nūmulariam verſat̄. Quarta pars mercenarij.

¶ Probat q̄ ſunt plures partes ciuitatis. Sunt aūt tres gradus in ea. infimus: medius: ⁊ ſupremus: ⁊ ſm hoc diuidit̄ in tres partes. In pma enumerat partes populi q̄ eſt in gradu infimo. Scdo enumerat partes medias. ibi. (Quinta.) Tertio partes ſupremas. ibi. (Reliqua.) In pma dicit bene dcm̄ eſt: q̄ ſunt plures partes ciuitatis. Una enim eſt multitudo que adminiſtratiua eſt alimēti: ſicut ſunt agricole: ⁊ iſta eſt pma ps ⁊ neceſſaria: alimētum enim neceſſariū eſt in ciuitate: ⁊ iō neceſſarij ſunt illi qui adminiſtrant ipm. Secūda pars ciuitatis q̄tū ad gradum inferiorem ſunt viles mercenarij: ⁊ dicunt̄ viles mercenarij qui in operibus ſuis maculant corpus ſicut ſunt fullones ⁊ coriarij ⁊ alij hmōi artifices ſine quibus nō pōt ciuitas inhabitari: ⁊ iſtarū artiū multa ſunt genera. Quedā enim eſt: que eſt ad neceſſitatē ciuitatis: ſicut textiua ⁊ coriaria: ſine enim iſtis nō eſt ciuitas. Alia eſt ꝓpter delectationē ⁊ bene viuere: ſicut muſica: ⁊ quedā: que ordinant̄ ad ſuperfluas delectationes ſicut muſica quedā. ⁊ quedā que nociue ſunt ciuitati: ſicut taxillaria ⁊ aleatiua. Tertia ps ciuitatis eſt forenſis: que eſt circa vēditiones ⁊ emptiōes ⁊ negociatiōes ⁊ nūmularios. Quarta pars ciuitatis eſt mercenaria: ⁊ dicūt̄ mercenarij qui locāt opa ſua. Sic igit̄ ſunt q̄ttuor ꝑtes ciuitatis q̄tū ad inferiorē gradū ipſius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quinta propulſatores belli: que qdē pars nō minus neceſſaria eſt ciuitati q̄ aliqua ſuperiorum ſi velint tueri libertatem. Impoſſibile eſt enim vt que ciuitas vocari mereat̄ ſit natura ſerua. Per ſe enim ſufficiens ciuitas: ſeru⁹ autem non per ſe ſufficiens eſt.

¶ Enumerat partes medias ciuitatis: ⁊ dicunt̄ medie: q: medio mō ſe habēt inter primū pncipans ⁊ populū qui tenet inferiorē gradū: ⁊ diuidit̄ in ꝑtes q̄nq;. In pma ꝓbat q̄ ꝓpugnatiuū ſit ps ciuitatis. In ſcda q̄ iudicatiuū. ibi. (Aeq ⁊c.) Et in tertia q̄ ꝯſiliatiuū. ibi. (Iudiciarie exhibitores ⁊c.) In q̄rta q̄ diuites. ibi. (Septima ⁊c.) In q̄nta q̄ directiuū populi. ibi. (Octaua ⁊c.) Prima iſtaꝝ diuidit̄ in duas. In pma ꝓbat q̄ ꝓpugnatiuū ſit ps ciuitatis. Scdo remouet errorē quorūdā. ibi. (Quapropter ⁊c.) In pma dicit q̄ q̄nta ps ciuitatis cōputādo q̄ttuor pmas ꝑtes: ⁊ pma īter medias eſt q̄ ꝓpugnatiuū eſt ps que nō eſt minus neceſſaria q̄ aliq̄ pdictaꝝ: ſi non debeat ciuitas eſſe ſerua. manifeſtū. n. eſt incōueniēs ⁊ ꝯtra rōnē ciuitatis ipſam eſſe nāliter ſeruā. Et rō huius eſt: q: ciuitas eſt per ſe ſufficiēs: ſed illud qḋ ſeruū eſt nō eſt per ſe ſufficiēs: q: oēs opationes eius ad alterū ordinant̄. Illud aūt cuius opationes ad alterū ſunt: non eſt ꝑ ſe ſufficiēs. q̄re manifeſtū eſt q̄ ciuitas nō debet eſſe ſerua. Sed ſi ciuitas nō hr̄et pugnātes ꝯtra aduerſarios ſubiugaret̄ alijs ⁊ eēt ſerua. Quare māifeſtū ē q̄ neceſſarium eſt in ciuitate eſſe ꝓpugnatiuū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapropter in libris de rep. ornate quidem hoc dictum eſt a Socrate. Inqt eniz ex quattuor maxime neceſſarijs ciuitatem conſtare: hos aūt eſſe textorem: agricolam: coriarium: edificatorem. Rurſus vero adiungit q̄ſi illi nō ſufficiāt: fabrū ferrariū: ⁊ paſtorē: ⁊ inſup negociatorē ⁊ nūmulariū. ⁊ hec oia complent primā ciuitatē: q̄ſi vero ciuitas ois neceſſarioꝝ grā ſit ꝯſtituta: ac nō magis grā honeſti: ⁊ q̄ſi eque indigeat coriarijs ⁊ agricolis.

¶ Remouet errores platonis: ⁊ diuidit̄ in duas. In pma oſtēdit q̄ inſufficiēter dixit de ꝑtibus ciuitatis. Scdo tāgit qḋ dixit Plato de propugnatiuo. ibi. (Propulſatores ⁊c.) In pma dicit: ita dcm̄ eſt q̄ q̄ttuor ſunt ꝑtes ciuitatis neceſſarie circa gradū infimū ciuitatis: ⁊ eſt alia ps nō min⁹ neceſſaria que dr̄ ꝓpugnatiuū: ꝓp qḋ manifeſtū eſt: q̄ qdā ſicut Plato leuiter: hoc eſt ſine inqſitiōe ⁊ non ſufficiēter dixit de ꝑtib⁹ ciuitatis. Dixit. n. Socrates ⁊ vocat Platonē Socratē: q: Plato intitulauit politiaz noīe ſocratis magiſtri ſui q̄ q̄ttuor ſunt ꝑtes valde neceſſarie ⁊ ſine qbus nō pōt eē ciuitas. Dixit aūt illas ꝑtes eē: agricolā curantē de alimēto: ⁊ manifeſtū eſt q̄ iſta eſt neceſſaria: q: ſine alimēto nō pōt eſſe ciuitas. aliā dixit textorē ⁊ coriariū: ſine iſtis. n. nō pōt eē ſilr̄ ciuitas. aliā dixit edificatorē: ciuitas. n. ex domibus eſt: iō opꝫ q̄ ſint edificatores in ciuitate. Iſtas quattuor poſuit neceſſarias ciuitati. Iterū poſuit alias quas dixit nō neceſſarias. ſ. fabrū ferrariū: ⁊ dicit̄ ferrarius qui opat̄ ferro. Iterū paſtores qui curā habēt de aialib⁹. Iterū negociatorē ⁊ nūmularium. Et iſtas dixit eſſe cōplemētū pme ciuitatis. Uocabat āt pmā ciuitatē vt eſt ex pmis ꝑtib⁹ cōpoſita. Sic āt poſuit ac ſi ciuitas eſſet gratia ipſius viuere abſolute: ⁊ nō ꝓp bene viuere: ac ſi ciuitas tm̄ pmo ⁊ per ſe ſit ex eq̄lib⁹: ſicut ſunt coriarij ⁊ agricole: nō aūt eſt ita: nō. n. ciuitas eſt grā ipſius viuere abſolute: ſed grā ipſius bene viuere: ⁊ ꝓp h̄ multe alie ꝑtes ſunt neceſſarie in ipſa q̄ ille poſuit. Itē ciuitas nō tm̄ indiget eq̄libus imo ineq̄libus: ⁊ iō dcm̄ eſt q̄ errauit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propulſatores aūt belli nō primaꝫ facit partem anteq̄ aucta regione: ac vicinis cōtractis ad bellum deueniatur.

¶ Tangit qḋ dixit de ꝓpugnatiōe ⁊ dicit q̄ de ꝓpugnātibus ſilr̄ nō bene dixit: q̄ in pncipio tn̄ ciuitas edificaretur nō fuerūt neceſſarij: ſed poſtea cū ciuitas augmētat̄

⁊ expēdit ad fines: vel ad terminos alterius ciuitatis: ex quibus ſepe cauſatur diſſentio ad reprimendū violentiā aduerſariorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq̄ in q̄ttuor illis ⁊ in quotcūq̄ cōicantib⁹ neceſſariū eſt eē aliquē qui ius dicat ac decernat. Siq̄dē ergo aiam q̄s ponat aialis eſſe ptē magis q̄ corpus: ⁊ ciuitatū magis talia ponē dū eſt eſſe ꝑtes q̄ ea que ꝑtinēt ad neceſſariū vſuȝ. Propulſatores belli videlicȝ ac iuſtitie.

¶ Oſtendit ꝙ iudicatiuū ſit ps ciuitatis. ⁊ dicit ꝙ iterum iter q̄ttuor ꝑtes: vel quot quot ponant neceſſariū eſt eſſe in ciuitate ptē que determinet ⁊ diffiniat accuſatiōes ⁊ diſceptatiōes que ſunt in ea ⁊ faciat iuſtū ⁊ hoc ꝓbat: q̄r ſicut aīa ſe hȝ ad corpus: ſic iudex ſe hȝ ad ciuitatē: nā ſicut aīa vel intellect⁹ inq̄rit ⁊ ꝯſiliat ⁊ iudicat de inuentis ſic iudex inq̄rit ⁊ ꝯſiliat de ꝯferentib⁹ ad finē politie ⁊ iudicat. ſed aīa neceſſaria ps eſt aialis ⁊ hoīs ⁊ magis q̄ corpus. ergo ſimilr̄ iudex eſt ps necc̄ia in ciuitate ⁊ q̄ ꝓpugnatiuū qđ magis q̄ illa que ordinant ad vſuȝ corporis. Probat aūt ꝑ̄ius de iſtis ꝙ ſint ꝑtes magis q̄ de alijs: q̄r de iſtis min⁹ videbatur ꝙ eſſent neceſſarie: ⁊ p̄cipue minus videret ſi ciuitas eſſet inſtituta gratia ipſius viuere abſolute. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Iudiciarie exhibitores: ac ꝑterea cōſultores quod eſt ciuilis prudentie opus: ⁊ hoc ſiue ſeparatim exiſtat quibuſdam: ſiue eiſdem: nihil refert ad hunc ſermonem: nam ⁊ in armis eē ⁊ agros colere ſepe contingit eiſdem. Quare ſi hec ⁊ alia ponēda ſunt ciuitatis eſſe partes: manifeſtum eſt ꝙ ⁊ propulſatores belli pars neceſſaria ſunt ciuitatis.

¶ Oſtendit ꝙ ꝯſiliatiuū ſit ps ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ ꝯſiliatiuum eſt ps ciuitatis: ⁊ rō hui⁹ eſt q̄r ꝯſiliari eſt opus politici: hȝ.n. politicus ꝯſiliari de ꝯferētib⁹ ad finē ciuitatis. quare manifeſtū eſt ꝙ ad politicū ꝑtinet ꝯſiliari. Sed que ꝑtinēt ad politicū ſm̄ ꝙ hmōi ſunt de neceſſitate ciuitatis. quare ꝯſiliatiuū eſt ps ciuitatis. Iſta aūt. ſ. ꝯſiliatiuū ⁊ iudicatiuū vtrū ſeparatim exiſtāt: vt alius ſit ille qui iudicat. alius ſit qui ꝯſiliat. ali⁹ qui in armis eſt. ali⁹ qui colit agros: ſiue nō ſeparatim exiſtāt: ſed vnus ⁊ ideȝ ſit qui iudicat ⁊ ꝯſiliat: nihil differt ad ꝓpoſitū: hoc eniȝ poſſibile eſt: videmus.n. ꝙ idē pōt eſſe miles ⁊ agricola: ſimilr̄ idem pōt eſſe iudicans ⁊ ꝯſilians. Si igit miles ⁊ agricola ſint ꝑtes ciuitatis: manifeſtuȝ ꝙ ⁊ iſta ⁊ illa que ordinant ad bella ps erit ipſius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Septima pars eſt eorum qui magna patrimonia habentes reip. onera ſuſtinent: quos opulentos vocamus.

¶ Oſtendit ꝙ diuites ſunt ꝑtes ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ ſeptima pars ciuitatis cōputādo oēs ꝑcedentes eſt illa: q̄ miniſtrat diuitias: quā partē dicim⁹ opulētos. Cū.n. ciuitas debeat eē ꝑ ſe ſufficiēs oȝ ꝙ hēat diuitias: alr̄ nō eēt. ⁊ iō illi ſunt nec̄ij in ciuitate q̄ hn̄t hōi diuitias. Deide cū dic.

¶ Octaua eorum qui publicam operam exhibent: ⁊ qui in magiſtratibus gerēdis occupati exiſtunt. ciuitas enim abſq̄ magiſtratibus eſſe non poteſt. Neceſſariuȝ igit eſt eſſe quoſdam qui magiſtratus gerere valeant: ⁊ hoc munus ſufferre vel ꝑpetuo vel ad tp̄s.

¶ Oſtēdit ꝙ directiuū ꝑplī ſit ps ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ octaua ps ciuitatis eſt illa q̄ magiſtrat⁹ gerat: directiua ſit populi. Iſta aūt ē nec̄ia: q̄r ꝑplus eſt ſine rōne ⁊ iō idiget aliq̄ directiuo: ne ꝑter rōnē moueat. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Reliqua ꝟo ſunt illa: de q̄b⁹ ſupra determinauimus in conſulēdo ⁊ ius litigantibus reddendo ꝟſari. Si igit hec ciuitatibus adeſſe oȝ recteq̄ fieri ⁊ iuſte: neceſſariū eſt eē aliquos qui virtutem habeant rerum ciuilium.

¶ Oſtēdit ꝙ ſupma pars ciuitatis eſt nec̄ia: ⁊ dicit ꝙ ps que adminiſtratiua eſt in ciuitate circa p̄ncipatus nec̄ia eſt in ciuitate: q̄r ciuitas nō pōt eſſe ſine p̄ncipib⁹: cui⁹ rō eſt. Quia politia eſt ordo p̄ncipatuū ⁊ maxie p̄mi. ergo manifeſtū eſt ꝙ nec̄e eſt aliquos eſſe in ciuitate potētes p̄ncipari: vel ſemꝑ: vel aliq̄ñ: ita ꝙ aliq̄ñ vn⁹ p̄ncipet aliq̄ñ alius. Silr̄ alia de q̄b⁹ dcm̄ eſt. ſ. de ꝯſiliatiōe: ⁊ de illo qui determinat diſceptationē iter aliquos altercātes de iuſto oȝ eē in ciuitate. Si igit hec in ciuitate fieri pn̄t bene ⁊ iuſte ⁊ iniuſte ⁊ male. opȝ aūt fieri bene: hoc aūt nō pōt eſſe ſine v̄tute dirigēte. manifeſtū ꝙ nec̄e ē aliquos viros politicos p̄ncipari in ciuitate ſȝ v̄tutē. Sic igit apparet ꝙ ſunt plures ꝑtes ciuitatis differētes ſm̄ ſpēm ⁊ rōnē: q̄re erūt plēs politie. ¶ Si aūt aliq̄s dicat qđ ſupi⁹ dcm̄ eſt: ꝙ ſunt ſex. tres recte: ⁊ tres trāſgreſſe: ⁊ nō plēs. Dōm qđ ſupius dixit ꝙ ſunt ſex gn̄a politie ⁊ nō plēs: q̄dā tn̄ ipaꝝ hn̄t ſpēs ſub ſe ꝯtētas: ⁊ ſic hic logr̄. vn̄ vult ꝓbare ꝙ ſunt plēs politie ſm̄ ſpēs. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ceteras ergo potentias eiſdem adeſſe poſſe videntur pluribus: ceu eoſdē eſſe propulſatores belli: ⁊ agricolas: ⁊ artifices. Et preterea conſultores ⁊ iudicantes arrogant quoq̄ ſibi virtutē: cuncti ⁊ multipharíam ſe idoneos exiſtimant ad gubernandum. Verū paupes: ac diuites eoſdē eſſe impoſſibile eſt. Quapropter he partes precipue vidētur eſſe ciuitatis inopes. ſ. ⁊ opulenti.

¶ Oſtēdit que ſunt p̄ncipales inter iſtas ſm̄ intentioneȝ alioꝝ. Et diuidit in duas ſm̄ ꝙ per duas rōnes oſtendit ꝙ ijdem pn̄t eſſe ꝯſiliantes ⁊ iudicātes que ſunt p̄ncipales. Secūda ibi. (Et ꝑpterea ⁊c.) In p̄ma dicit ꝙ cū ſint multe partes ciuitatis: due tn̄ videnť eē p̄ncipales ⁊ maxime oppoſite. ſ. diuites ⁊ egeni. Alias enim ꝑtes ꝯtingit multis eiſdē exiſtere ſimul. verbi gratia. Idē poſſunt eē ꝓpugnantes ⁊ agricole ⁊ artifices. Iteꝝ idē poſſunt eſſe cōſiliantes ⁊ iudicantes. Iterū cum his poſſunt eſſe virtuoſi. Sed īpoſſibile eſt vnū ⁊ eundē ſimul eſſe diuiteȝ ⁊ pauperes. Propter qđ manifeſtū eſt: ꝙ diuites ⁊ egeni videnť eſſe maxime p̄ncipales partes ciuitatis: ⁊ maxime differētes ꝑꝑ qđ due maxie videnť ꝑtes ciuitatis eē in q̄b⁹ diuites vel paupes p̄ncipanť. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ꝑterea ex eo ꝙ vtplurimū alij pauci ſunt alij multi maxime omnium contrarie inter ſe partes iſte apparent. Itaq̄ ⁊ reſp. ſm̄ earum ꝑualētiam conſtituerunt: ac due videnť. ſ. popularis ⁊ paucorum potentia.

¶ Proponit ſecundā rōnē. Et dicit ꝙ iterū diuites ⁊ egeni videnť due partes eſſe ciuitatis maxime cōtrarie: q̄r vt in pluribus diuites ſunt pauci ⁊ pauperes multi. Quare manifeſtū eſt ꝙ politie que determinanť ſȝ exceſſus iſtarum partiū erunt due politie maxime contrarie ⁊ di

uerſe. Ex quo manifeſtuʒ eſt ꝙ popularis ꝛ paucoꝝ ſunt due politie diuerſe ꝛ diſtincte: q̄uis autē diues ſm ꝙ di ues: ꝛ pauper ſm ꝙ hmōi maxime differunt ne vnus ꝛ idem ſimul poſſit eſſe diues ꝛ pauper: tamē nō maxime differūt ſm rōnē bonitatis ꝛ malitie. Et iō ꝯſiderando ſm rōneʒ boni ꝛ mali nō maxime differūt: ſʒ ſunt aliq̄ q̄ plus differunt. Ulterius ꝯcludit qd̄ dcm̄ eſt ṗus: ꝙ ſunt plures politie q̄ȝ que dicte ſunt ꝛ ꝑꝑ quā cām.

Uod igit̄ ſint plęs reſp. ꝛ ob q̄s cāſ dcm̄ eſt prius. Lec. IIII.

℄ Poſtq̄ȝ ṗhus oñdit plures eē̄ politias in generali: oſtēdit in ſpeciali eſſe plures diſtin guendo quedā genera ipſarū ſicut popularē ꝛ paucorū. Et diuidit̄ in duas. In ṗma premittit intētū ſuū. Secundo pſequit̄ ibi. (Quod vō ꝛc̄.) In ṗma dicit ꝙ poſtq̄ȝ dcm̄ eſt: ꝙ ſunt plures ſpēs popularis ꝛ paucorūʒ: ꝛ hoc manifeſtū erit ex eodē ṗncipio: ex quo ꝓbatū fuit in gñali: ꝙ ſunt plęs ſpēs politie. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Quod vero ꝛ popularis ipſi⁹ ſpēs ſint plures: ꝛ paucorum potentiū oſtendim⁹. Patet autē hoc ex his que dicta ſunt: nam ꝛ in plebe ꝛ in nobilitate plura ſunt hoīuʒ genera. Plebis quidem vna ſpecies agricole. Alia artifices. Alia negociatores qui emendis vendēdiſq̄ȝ rebus intendunt. Alia circa rem maritimā: ꝛ horum aliꝗ̃ bellatores: aliꝗ̃ mercatores: aliꝗ̃ naute: aliꝗ̃ piſcatores: multis enim locis horū omniū turba ingens: vt piſcatores Tarenti ꝛ Bizantiꝗ̃. Naualis mltitudo Athenis. Mercatores i Egina ꝛ Chio. Portitores i Thenedo. Inſuꝑ manuales ꝛ paruas facultates habentes qui ocioſi eſſe non poſſunt. Preterea qui non ex vtroq̄ȝ parēte ciues ſunt orti: liberi tamen hoīes: ꝛ ſi q̄ hmōi plebeiorū hominum ſpecies altera.

℄ Proſequit̄ ꝛ ṗmo oſtendit ꝙ ſunt plures politie populares ꝛ plures paucorū. Et ṗmo in generali. Scḋo in ſpeciali ꝛ diuiſim. ibi. (Popularis igit̄.) In prima intendit iſtā rōnē. Scḋʒ diſtinctionē partiū pertinentiū ad ſpēʒ: diſtinguit̄ ſpecies. ſed partes māles populi pertinentes ad rōnē ſtatus popularis: ꝛ partes diuitū pertinentes ad rōneʒ potentie paucoꝝ ſunt plures: q̄re ſunt plures ſpecies. Hmōi rōnis declarat minorē: ꝛ ṗmo ꝙ ſunt plures partes populi. Scḋo ꝙ ſunt plures ꝑtes diuitū. ibi. (Nobilitatis ꝛc̄.) In ṗma dicit ꝙ plures ſunt ꝑtes populi differentes ſm ſpēm: etiā diuitū ſilr: vna q̄dē ſpēs vel pars populi eſt agricultura. alia circa artes ſicut negociatores alia que verſat̄ circa emptionē ꝛ venditionem. alia que circa mare: ꝛ iſta multas hʒ ſub ſe ſpēs. Quedā .n. eſt que ordinatur ad bellicas operatiōes. Alia que ad pecunias acgrendas. Alia eſt nautica ſolū ad piſcādū: in diuerſis aūt locis multi ſunt oꝑantes ſm ſingula iſtoruʒ: ſicut in tarēto ꝛ biçātio multi ſunt piſcatores. Athenis ſunt multi naute. In egina vō ꝛ chio ſunt multi negociantes in mari. Et in thenedo multi ſunt tranſportātes per mare. Ulterius eſt alia parſ populi que dicit̄ manualis que laborat manib⁹. Hoc aūt eſt: q2 modicā habēt ſubam tales vñ pñt viuere. et iō nō pñt vacare ſpeculationi vel actib⁹ bellicis. Ulterius alia ſpēs populi. ſ. ſi aliqs nō natus ſit ex duob⁹ ciuib⁹ liber ꝑs populi eſt. Itēꝝ ſi ſit aliq̄ alia ſpēs multitudinis ꝑs populi eſt. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Nobilitatiſ vō diuitie: gen⁹: virt⁹: diſciplina: ꝛ his ſimilia: q̄ dñr ſm eandē differētiā.

℄ Oſtēdit ꝙ ſunt plures ꝑtes diuitū. Et dicit ꝙ īſigniuʒ plures ſunt partes. Quidam enim ſunt diuites q2 diuitias habēt. Aliꝗ nobiles. Aliꝗ virtuoſi ꝛ diſciplinati: ꝛ qui cumq̄ȝ aliꝗ ſimiles iſtis ſm eundem modum partes ſunt inſignium. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Popularis igitur prima ſpēs dicit̄ maxime ſm equalitatem. Uult enim lex huius popularitatis eſſe pares diuites ꝛ pauperes: nec alteros plus poſſe: alteros minus: ſed vtroſq̄ȝ eſſe equales: ſiquidem maxime libertas eſt in populari ſtatu: vt putant quidaʒ ꝛ equalitas certe eſſet maxime pariter omnibus reip. participantibus. Cum vero populus ſit multitudo ꝛ id obtineat ꝙ pluribus videatur: neceſſe eſt vt hec ſit popularis gubernatio. Una igit̄ ſpecies popularis eſt hec.

℄ Proſequit̄ modos popularis ꝛ paucorū in ſpāli ꝛ diuiſim. Et diuiditur in duas: q̄ꝛ in prima parte ponit modos popularis ꝛ paucorū. Secūdo cū dicit. (Sunt inſuper ꝛc̄.) Ponit modos ſtatus optimatuʒ. Adhuc prima diuiditur in duas. Qꝛ in prima ponit modos iſtaruʒ politiarum. Secūdo aſſignat rōnē iſtoꝝ. ſcḋa ibi. (Nec latere ꝛc̄.) Adhuc ṗma in duas. In prima enumerat modos popularis. In ſcḋa modos paucorū. ibi. (Paucoruʒ vero ꝛc̄.) Prima in quinq̄ȝ: ſm ꝙ enumerat quinq̄ȝ modos popularis: quorum tñ ṗmus ꝛ vltimus in vnū incidunt vt videbit̄. Secunda ibi. (Alia vō ꝛc̄.) Tertia ibi. (Alia ſpecies.) Quarta ibi. (Alia ſpecies.) Quinta ibi. (Alia ſpecies ꝛc̄.) In ṗma dicit: ꝙ prima ſpēs popularis que maxime dicitur popularis eſt in qua principant̄ ſʒ oīmodam equalitatē: ꝛ hoc apparet. Quia lex fuit in tali politia ꝙ de honoribus nō plus diſtribueret̄ diuitib⁹ q̄ȝ egenis: vel virtuoſis q̄ȝ nō virtuoſis: ſed equaliter iſtis ꝛ illis. Iterū dicebat lex ꝙ iſti nō magis deberent dominari q̄ȝ illi: nec ecōuerſo: ſed iſti ꝛ illi indifferēter: q2 ſunt ſimiles vel equales. Et ideo q2 equalitatē habēt in libertate ꝛ equaliter debēt dñari ꝛ recipere de honoribus nō plus vnus q̄ȝ alter. Si enī libertas maxime ſit in populari vt dicūt plures: in iſta aūt ſunt oēs eq̄les. Manifeſtuʒ eſt ꝙ maxime erit politia ꝛ equalitas ſm ipm ſi oēs cōmunicēt in oībus eq̄liter. Et ꝙ iſta ſpēs ſit popularis ꝓbat ſic. In iſta enī ſpē politie dñat̄ populus ſiue multitudo: q2 oēs ſunt eq̄les ſm libertatē ꝛ ṗncipat⁹ diſtribuitur ſʒ ipāʒ. Et iō multitudo tota dñat̄: ſʒ vbi multitudo dñat̄: ꝑplaris ē. h igit̄ eſt vna ſpēs ꝑplaris. Deīde cū dic̄.

℄ Alia vero ſpecies vt magiſtratus: honoreſq̄ȝ in rep. ſm cenſum patrimoniorum: ꝛ eum quidem paruū tribuant̄: ita vt qui tanta poſſidet habilis ſit ad honores reip. ſuſcipiendos. Qui vō nō poſſidet: ſit inhabilis.

℄ Ponit ſcḋam ſpēm. Et dicit ꝙ ſecūda ſpēs popularis eſt in qua aſſumit̄ aliqs ad ṗncipatū ꝑꝑ aliquē terminū diuitiarū: paruū q̄dē. Et adiūgit paruuʒ ad h vt plures poſſint regere. Si .n. nō aſſumerent̄ niſi qui magnū poſſiderent cenſum: eſſet admodum paucorum: ꝛ ſic nō eēt popularis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Alia ſpecies popularis eſt vt oībus omnino

ciuibus

ciuibus habilitas ſit modo non ſint aliqua ex cauſa obnoxij: dominetur autem lex.

❡ Ponit tertiã ſpẽm. Et dicit ꝙ tertia ſpẽs popularis eſt in quo oẽs habiles ſunt ad magiſtratus gerẽdos: dũmõ nõ ſint obnoxij ex aliq̃ cã: puta q2 ex aliq crimine ciuilitatẽ amiſerunt vt ꝯtingit capite diminutis: aut q2 ſerui ſint vel aliquo alio mõ ciuilitate careãt. Et in iſto ꝑncipatu ꝑncipãs ꝑncipaṫ ſm legẽ: cũ enim q̃libet aſſumaṫ. Et quilibet ex ſe nõ põt eſſe ſufficiens dirigere: opꝫ ꝙ ſit dirigabilis ⁊ a lege dirigaṫ. Iterum nõ oẽs põt vacare: iõ oportet ꝙ ſm legẽ ꝑncipenṫ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Alia ſpẽs popularis eſt: vt omnes omnino habiles ſint ad magiſtratus gerendos: modo ſint ciues ⁊ dominetur lex.

❡ Ponit quartam ſpeciem. Et dicit ꝙ quarta ſpecies popularis eſt in qua aliqui aſſumunṫ ad principatum ſiue ſint ſerui ſiue liberi dum tamẽ ſint in ciuilitate. Et q2 nõ omnes tales poſſũt vacare ad principatũ oꝫ ꝙ ꝑncipenṫ ſm legem ſicut prius. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Alia ſpecies eodem modo niſi ꝙ non lex dominaṫ: ſed multitudo. Hoc aũt ſit quando populi decreta preualent legibus.

❡ Ponit q̃ntã ſpẽm ⁊ videṫ eadẽ eſſe cũ prima: niſi ꝙ in iſta repetit magis determinate qð dixit in ꝑma. Et diuidiṫ in duas. In pᵒ ponit ſpẽm iſtã. In 2ᵒ oñdit ꝙ nõ eſt vere politia nec ſtatus popularis. ibi. (Merito ⁊c̃.) Adhuc ꝑma in duas. In pᵒ ponit ſpẽm iſtã. In 2ᵒ oñdit ꝑꝑ quã cãm accidit. ibi. (Accidit aũt ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ q̃nta ſpẽs que videṫ eſſe eadẽ cũ ꝑma eſt qñ multitudo ꝑncipaṫ nõ ſm legẽ: ſed ſm decretũ. Et eſt intelligẽdũ ꝙ decretũ itelligiṫ dupliciter. Uno mõ dicit enũciatio q̃dã vniuerſalis de particularibꝰ opabilibꝰ: ſicut dicit phũs ſcðo rhetorice ſue. Alio mõ dicit iudicium aliq̃d de aliq̃ operabili: ⁊ ſic ſumiṫ hic decretum. Et differt a lege: q2 lex eſt de vniuerſali ⁊ obligat ad futurum: decretum vo iſto modo ſumptum eſt de particulari operabili ⁊ obligat ad preſens tantum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Accidit autẽ iſtud ob prepotẽtes quoſdam qui populum ducunt. Nam in his rebuſp. in quibus dominatur lex: prepotẽs aliquis non ſit qui populum ducat: ſed optimi ciuiũ rẽp. gubernant. At vbi leges non dominantur: ibi ductores populi oriuntur. Solus enim populus regit compoſitꝰ vnus ex pluribꝰ. Multitudo enim auctoritatem habet nõ vt ſinguli: ſꝫ vt oẽs. Homerus aũt cũ dicit non eſſe bonũ vt plures regant: vtrum de hac dicit: vel de illa cum plures gubernant vt ſinguli: incertum eſt. Talis ergo populus: vtpote abſolutam poteſtatem habẽs dominari ſolus querit nec vlli legi ſubeſſe. Efficiturq3 dominator: itaq3 aſſentatores eius in ꝑcio habenṫ. Et eſt hmõi populus in gubernatione ſua tyrãno ꝯſimilis. Idẽ nẽpe mores: ⁊ vtrobiq3 meliores depriмunṫ. Et decreta huiꝰ populi perinde ſunt vt tyranni precepta.

❡ Declarat ꝓpter quã cãm iſte modus accidit. Et diuiditur in duas. In ꝑma ꝓponit qð accidit ꝓpter ductores populi ⁊ ſuaſores. Et aſſignat cãꝫ q̃re iſti itroducti ſunt. In ſcða aſſignat cãm popularis ꝑdicte ex dictis. ibi. (Et ductores.) Prima in duas. In ꝑma oſtẽdit quare ductores ſunt introducti. Scðo cõparat eos ad adulatores. ibi (Et ductores.) Dicit igiṫ ꝙ accidit populũ dñari nõ ſm legẽ: ſed ſm ſniam populi ꝓpter ꝑpotẽtes. Et hoc apparet: q2 in his popularibus in q̃bus ꝑncipatus eſt ſm legẽ nõ opꝫ ꝙ ſit ductor: ſed ſunt viri optimi in ꝑeminentia. Tunc. n. populus nõ duciṫ ſm ſolã volũtatẽ alicuius: ſꝫ ſm legẽ. Prepotẽs aũt ducit populũ ſm ſuã voluntatẽ: nõ ſm legẽ. Sed vbi nõ eſt ꝑncipatus ſm legem. ibi eſt ductor ⁊ ſuaſor: q2 populus deficit a rõne. Et iõ indiget aliquo ductore: ⁊ cũ nõ ducaṫ ſm legẽ: opꝫ ꝙ ſm rõnem vel voluntatẽ alicuius. Talis vo eſt ꝑpotẽs ⁊ ſuaſor ⁊ tñ totus populus cõpoſitus ex multis dñaṫ ⁊ eſt ſicut monarcha ⁊ ꝑnceps vnus. Omnes eni ꝑncipanṫ nõ diuiſiꝫ ſed ꝯiunctim De quo dixit homerus ꝙ nõ eſt bonꝰ ꝑncipatus vbi multitudo ꝑncipaṫ. Sed incertũ eſt vtrũ intellexit homerus ꝙ qñ tota multitudo dñaṫ ſicut vnus monarcha ꝯiunctim nõ ſit per ſe bonus ꝑncipatus: vel qñ populus dñaṫ ita ꝙ vnuſquiſq3 dñeṫ. Sed qñ hmõi populus qui eſt ſicut monarcha q̃dã vult regere ciuitatẽ monarchice: ⁊ q2 hoc nõ facit ad vtilitatẽ oĩum: ſed ſui ⁊ ꝯtra voluntatẽ inſigniũ: opꝫ ꝙ dñatiue ꝑncipeṫ .i. ꝑncipatu dñi ad ſeruũ: ꝓpter qð accidit ꝙ adulatores acceptanṫ ⁊ honoranṫ a talibus: q2 acceptanṫ ⁊ honoranṫ a tyrãnis cuius rõ eſt: q2 adulator eſt qui dicit ⁊ operaṫ ea que opinaṫ placere: in nullo volẽs cõtriſtari. Unuſq̃ſq3 aũt diligit ſuã excellentiã ⁊ vult eſſe certus de ipſa: ⁊ iõ libẽter audit ipſam ⁊ illũ qui teſtaṫ de ea. Sed adulator dicit excellẽtiã alterius affirmando vt ſibi placeat: ⁊ iõ honoraṫ. Et q2 in iſta politia ſunt aliq̃ qui dicũt excellentiã populi: cũ dicũt ꝙ oĩa debent referri in populuꝫ ⁊ ꝙ vnus nõ debet magis dñari q̃ꝫ alius: ⁊ ꝙ ſunt oẽs eq̃les. Ideo in tali politia adulatores ſiue ductores honoranṫ vel acceptanṫ. Populus ẽt iſte qui ſic ꝑncipaṫ ꝓportionabiliter ſe hꝫ tyrãnis in monarchijs in q̃bus vnus ꝑncipaṫ. Et iõ eadẽ ꝯſuetudo ⁊ idẽ mos. in vtroq3 eniꝫ opprimunṫ meliores: eſt enim ꝑncipatus eorũ dñatiuus reſpectu meliorꝝ: q2 opprimũt ipos ⁊ nõ itẽdũt bonũ eorꝝ ꝑ ſe. Iterũ in ꝑncipatu iſtorꝝ ſunt decreta ſicut in tyrãnide ſunt ꝑcepta ad opprimẽdũ meliores. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Et ductores ſuaſoreſq3 huiꝰ populi ſunt, velut adulatores illi qui circa tyrannos verſanṫ ⁊ vtriſq3 apud vtroſq3 potentia par tam adulatoribꝰ penes tyrannũ q̃ꝫ ductoribꝰ ſuaſoribuſq3 populi apud ipm populũ.

❡ Cõparat ductorẽ ad adulatorẽ: dicẽs ꝙ ductor ⁊ adulator ſunt idẽ ⁊ ꝓportionanṫ. Uterq3 eniꝫ vult dicere vel facere q̃ placeat alij. Sed differunt: q2 ductor dicit ea q̃ placẽt populo. Sed adulator dicit ea que placẽt tyrãno: q2 tyrãnus ⁊ populus habẽt magnã ptãtẽ. Manifeſtuꝫ eſt ꝙ vterq3 hꝫ magnã ptãtẽ. Sed ductor apud populũ: adulator apud tyrãnũ. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Hi auctores ſunt vt decreta ⁊ leges infringant: ⁊ ad volũtatem populi cũcta referanṫ. Cõtingit aũt illis fieri potẽtes ex eo: q2 populus dominaṫ omniũ. Ipſi ãt volũtatẽ ppli maxime ducũt: qm̃ fides a pplo eis adhibeṫ.

❡ Declarat ꝓpter q̃d accidit talis politia. Et diuidiṫ in duas. Primo aſſignat cãm ꝓpter quã ſit ꝑncipatꝰ in iſta politia ſm ſniam nõ ſm legẽ. Scðo aſſignat cãm q̃re to

tus populus dñaẽ. ibi.(Preterea.) In pͥma dicit ꝙ du/ctores ſunt cã q̃re populus dñaẽ ſm ſniam ſuã nõ ſm leges. Dicũt enĩ ductores ⁊ ꝑpotentes oĩa debere referri in populũ ⁊ ꝙ vnus nõ debet magis dñari q̃ alius ⁊ ꝙ oẽs ſunt eq̃les. Hec aũt placẽt populo: iõ dñanẽ ſm ſniam: ⁊ q꞉ populus pͥncipaẽ oĩbꝰ ꝯtingit ꝙ iſti ſunt magni ⁊ magnã potẽnã hñt. Iſti.n.tenẽt opinionẽ ppli. Sũt.n.tria q̃ faciũt ad bñ ꝑſuadẽdũ ſm Ariſto.z.rhetoꝝ.ſ.prudentia: virtus: ⁊ beniuolẽtia. Et pp̄ iſtud tertiũ ductores ꝺ facili ſuadẽt populo: ſunt.n.eis beniuoli. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea qui de magiſtratibus querunẽ ad iudiciuꝫ populi negocia ferũt. Populus aũt grataanter audit eoꝝ prouocationes: per hũc modũ magiſtratus irritanẽ oẽs.

¶ Declarat q̃re totus populus pͥncipaẽ. Et dicit ꝙ iſti du/ctores accuſantes pͥncipatus in qbꝰ vnus vel pauci pͥnci/panẽ: dicũt ꝙ tota multitudo ꝺbet dñari ⁊ iudicare que ſunt per alios magiſtratꝰ. Omnia.n.debẽt referri ad populũ: ⁊ melius eſt totũ pͥncipari q̃ ptẽ. Populus aũt gratãter recipit hãc allegatiõnẽ: oẽs.n.faciliter exaudiũt ꝓ/ponẽtes pro eis ad q̃ iclinanẽ: ſicut intẽperatus pro actu intẽperãtie ꝓpter qꝺ cũ ptãtẽ habeãt pͥncipanẽ deſtruẽtes alios pͥncipatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Merito aũt reprehendere videnẽ qui dicũt hmõi popularẽ non eſſe legitimam reip. ſpeciem. Ubi enim leges non preualent: non eſt reſp. nam lex dominari omnibus debet. In particularibus autem magiſtratũ ⁊ politiam vel populum prouidere.

¶ Declarat ꝙ hmõi politia ĩ qua pͥncipaẽ pplus nõ ſꝫ le/gẽ: ſꝫ ſm ſnias nõ eſt ꝓp̄e politia nec ſtatꝰ popularis. Et pͥmo ꝺclarat ꝙ nõ eſt ꝓp̄e politia. Scdo ꝙ ꝓp̄ie nõ eſt popularis.ibi.(Itaqꝫ ſi.) In pͥma dicit ꝙ rõnabiliter videẽ dicere ille q̇ dicit ꝙ hꝫ popularis nõ eſt ꝓp̄e politia: ⁊ rõ huiꝰ eſt: q꞉ vbi nõ pͥncipanẽ leges nõ eſt politia: q꞉ oꝫ in politia legẽ pͥncipari in oĩbꝰ. Opꝫ.n. pͥncipatũ ⁊ politiã iudicare de ſingularibꝰ. Iudicãt aũt ſm leges vbi leges ꝓuidẽt: vbi ꝟo nõ: tũc magiſtratꝰ ſupplẽt ⁊ decernũt. Et iõ vbi eſt politia leges pͥncipanẽ: ſed in tali populari non pͥncipanẽ leges: ſꝫ ſnia populi. q̃̃ talis popularis nõ eſt po/litia ꝓp̄ie. ¶ Sed aliq̇s argueret ꝯ̃ illud ⁊ qꝺ diẽ ꝙ vbi leges nõ ꝑualẽt nõ eſt reſp. q꞉ monarchia regalis politia eſt: tñ nõ eſt pͥncipatꝰ ſm legẽ: ſed ſm volũtatẽ ⁊ rõnẽ pͥn/cipãtis. ¶ Ad h̄ poſſet aliq̇s dicere breuiter ꝙ q̃dã ẽ po/litia monarchicha in qua vnus dominatur. Alia eſt politia poliarchicha in q̃ plures pͥncipanẽ. In politia poliar/chicha nõ corrupta pͥncipatꝰ eſt ſm leges ⁊ de tali loquiẽ hic Ariſto. in alia nõ. Aliter dõꝫ eſt ⁊ meliꝰ ꝙ in omni politia recta pͥncipãs dominaẽ ſm leges: q꞉ in oĩ politia pͥn/cipaẽ aliq̇s ſm aliq̃ regulã quã dicimꝰ legẽ. Sed in qbuſdã illa regula eſt exiſtẽs in volũtate ⁊ rõne: in qbuſdã eſt extra in ſcripto. In monarchia regali monarcha hꝫ iſtaꝫ regulã que eſt in volũtate ⁊ rõne eiꝰ: in politia poliarchicha eſt extra in ſcripto: qꝺ g̃ dicebaẽ ꝙ vbi eſt politia ibi/ eſt pͥncipatus ſm legẽ: verũ eſt vel itrinſecã vel ſcriptaꝫ. Hic aũt intelligit de ſcripta: ⁊ iõ nõ multũ differt a pͥma: ſed eam declarat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ ſi eſt popularis vna ſpẽrũ reip. clarũ eſt ꝙ talis gubernatio in qua decretis cuncta efficiũtur non eſt proprie popularis. Nulluꝫ enim decretum recipit eſſe vniuerſale. De populaaris igitur ſpeciebus in hunc modum determinatum ſit.

¶ Oſtendit ꝙ nõ eſt ꝓp̄ie popularis. Et dicit ꝙ popula/ris eſt politia q̃dã. Sꝫ talis popularis in qua ſentẽtie pͥn/cipanẽ nõ leges nõ eſt politia: q꞉ politia eſt ſm leges: que ſunt de vniuerſalibꝰ: ſed ſnie ſunt de ꝑticularibꝰ nõ vni/uerſalibꝰ. Nulla.n.ſnia eſt vniuerſalis ſm ꝙ hic itẽdimꝰ de ipa vt dcm̃ eſt ꝑus. Quare manifeſtũ eſt ꝙ talis popularis nõ eſt ꝓp̄e ꝑplaris. Ulteriꝰ ꝯcludit ꝙ ſpẽs popula/ris determinent hoc mõ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Paucoꝝ vero gubernationis ſpẽs vna eſt in qua magnũ habentes cenſum ad gubernationem reip. recipiunẽ: atqꝫ ita magnum vt tenues homines ad eũ ꝑuenire non poſſint. Is ꝟo q̇ tanta poſſidet habilis ſit ad rẽp. gerẽdã.

¶ Enumerat modos paucoꝝ. Et diuidiẽ in q̃ttuor ſm ꝙ ponit q̃ttuor. Scda ibi.(Alia ſpẽs ⁊c̃.) Tertia ibi.(Alia ſpẽs.) Quarta ibi.(Quarta ſpẽs.) In prima dicit ꝙ vna ſpẽs paucoꝝ eſt in qua diſtribuunẽ pͥncipatꝰ ſm q̃̃dã honorabilitatẽ: puta diuitiaꝝ vel generis: ita ꝙ egeni nõ attingãt ad ipos q̃uis ſunt plẽs. In paucoꝝ aũt iſte licituꝫ eſt pͥncipãti attingere ad eãdẽ remp.ſ.q̃ttũ ad ꝯſiliũ ⁊ deliberatiõẽs cõẽs ⁊ tractatꝰ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Alia ſpecies eſt cum a paruo cenſu eſt habilitas: ⁊ eligũt ipſi eos quibus deſit. Si igitur ex omnibus hoc faciant: videtur hoc eſſe potius optimatuꝫ. Sin vero ex paruo numero: paucorum potentie.

¶ Ponit ſecundã ſpẽm. Et dicit ꝙ alia eſt ſpẽs paucoꝝ in qua diſtribuunẽ pͥncipatus ſꝫ minores cẽſus. Et pͥncipã/tes pñt eligere alios ꝯſocios ſuos ſi aliq̇ deficiant: ⁊ ſi eligant illos qui deficiunt ex quibuſcũqꝫ: dum tñ virtuoſi ſint: optimatum eſt. Si aũt ex aliquibus vt ex diuitibus vel nobilibus: tũ paucoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies eſt cũ filius patri ſuccedit.

¶ Ponit tertiã ſpẽm. Et dicit ꝙ tertia ſpẽs eſt qñ pͥncipa/tus diſtribuunẽ ſm honorabilitatẽ maioreꝫ ad hec diui/tiarum aut generis: ⁊ filius in principatu ſuccedit patri ⁊ fit princeps pro patre. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarta ſpecies cũ hoc fit qꝺ modo diximꝰ ⁊ lex non dominaẽ: ſed illi qui regunt. Et hec eſt ſpecies in paucoꝝ gubernatiõe: vt eſt tyrãnus in monarchia. ⁊ vt eſt in populari ſtatu vltima illa ſpecies: de qua diximus: ⁊ vocant hmõi ſpeciem paucoꝝ potentiam. gubernationis igiẽ paucoꝝ he ſpẽs ſunt.

¶ Ponit quartã ſpẽm. Et dicit ꝙ quarta ſpẽs eſt qñ aliq̇ pͥncipanẽ pp̄ honorabilitatẽ maximã: ⁊ filius ſuccedit patri. Et in iſto pͥncipatu nõ pͥncipaẽ lex: ſed pͥncipes ſm voluntatẽ ꝓpͥã: ⁊ ſic ſe hꝫ iſta iter paucoꝝ: ſicut tyrãnus inter monarchias. ſicut.n.in tyrãnide tyrãnꝰ pͥncipaẽ pͥmo ⁊ per ſe pp̄ bonũ ſuũ: ⁊ bonos opprimit: ſic in iſto pͥncipa/tu pͥncipes pͥncipanẽ pp̄ bonũ ſuũ. Et iõ ſicut iter monarchias tyrãnis eſt peſſima: ſic iter paucoꝝ potẽtias iſta eſt peſſima. Et ſicut popularis vltima de qua dcm̃ eſt inter oẽs ſpẽs popularis peſſima eſt: aſſimilaẽ enĩ tyrãnidi: ſic dcm̃ eſt ꝑus: ſic inter potentias paucoꝝ iſta eſt peſſima: ⁊ talem paucoꝝ potentiã vocant paucoꝝ potentiam: q꞉ potentes valde principanẽ. In fine ꝯcludit ꝙ tot ſunt ſpẽs popularis ⁊ paucoꝝ vt dictum eſt.

Nec latere

Nec latere nos debet qꝺ multis locis accidit rẽp. que ſm leges nõ ſit popularis: more tamen ⁊ geſtione populariter gubernari. Similiter aũt ecõuerſo apud alios ꝯtingit rẽp. ſm leges eẽ pplarem: moribꝰ tamẽ ⁊ geſtione ad paucoꝝ gubernationẽ magis referri. Lec. V.

¶ Poſtq̃ pꝰus poſuit modos popularis ⁊ paucoꝝ ponit incidẽs vnũ. Et diuidiẽ in duas. In pma ponit incidens. In ſcda oſtẽdit pp quã cãm illud ꝯtingit. ibi. (Cõtingit aũt ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ iſtud non dꝫ nos latere qꝺ accidit in multis locis: ꝙ aliq̃ politia nõ ſit ſm leges popularis: ſed pp ꝯſuetudinẽ ⁊ modũ ipſam ꝯtingit eẽ popularem. ſimilr ecõtrario apud alios ꝯtingit vt ſit popularis reſp. ſm leges: ſed per aſſuefactionẽ ꝯtingit ciues viuere ſꝫ rẽp. paucoꝝ. ¶ Sed illud nõ videẽ eẽ verũ: q leges ſunt de ꝯferẽtibꝰ ad finẽ reip. ergo ſi aliq viuãt ſm vnã rẽp. ⁊ regãẽ per leges alterius reip. ſimul ⁊ ſemel itẽdũt diuerſos fines: vel eadẽ reſp. tẽdit in diuerſos fines: ſꝫ h̃ eſt ipoſſibile. q̃re nõ videẽ eẽ poſſibile ꝙ aliq viuãt ſm vnã rẽp. ⁊ leges ſint alteriꝰ reſp. ¶ Dõꝫ ꝙ nõ ẽ poſſibile ꝙ aliq ſimplr viuãt ſꝫ vnã rẽp. ⁊ ſimplr leges in illa ſint ſm aliã: q ſil tẽderẽt in diuerſos fines ſimplr: qꝺ nõ eſt poẽ: ſed poẽ eſt ꝙ aliq ſm gd viuãt ſm vnã rẽp. ⁊ ſm gd regãẽ legibꝰ alteriꝰ reip. vel ſimplr gdẽ viuãt ſꝫ vnã rẽp. regãẽ aũt in aliqbꝰ legibꝰ alteriꝰ: vel ecõtrario. Et ideo eſt cã diſſenſiõis in aliqbus ciuitatibꝰ: ꝙ aliq viuãt ſm vnã rẽp. ⁊ leges ſint ſm aliã: q ille qui cognoſcit leges ⁊ amat eas odit volentes viuere ſm eas leges: ⁊ hoc eſt cauſa diſſenſionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contingit aũt hoc maxime poſt mutatiões rerũp. non enim ſtatim mutanẽ: ſed contenti ſunt ab initio homines parua acceſſione potẽtie. Itaqꝫ leges qdem manent vt prius erant. preualent tamẽ qui rẽp. mutauerũt.

¶ Oſtendit qñ ⁊ pp quã cãm accidit aliquos viuere ſm vnã rẽp. ⁊ leges ſꝫ aliã. Et dicit ꝙ hoc qꝺ dcm̃ eſt maxĩe ꝯtingit poſt trãſmutatiões rerũp. Cũ. n. vna ciuitas trãſmutaẽ de rep. in aliã: nõ ſtatim trãſmutaẽ: ſicut. n. in medicinalibꝰ ſubite trãſmutatiões nociue ſunt ſic in rebuſ. ⁊ iõ cũ trãſmutaẽ de vna rep. in aliã: aliqd retinẽt de pꝰ. Amãt. n. ciues ea que ſub pma rep. ꝯtinebanẽ: ⁊ iõ aliqd retinẽtes de pma trãſmutanẽ ad aliã q̃ſi paulatiꝫ aliqd accipiẽtes de poſteriori: ⁊ ſꝫ aliꝺ dimittẽtes pmã: ita ꝙ accidit ꝙ leges pme reip. remaneãt ſm aliud ⁊ viuãt ſꝫ rẽp. ad quã trãſmutanẽ ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod aũt tot ſint popularis ⁊ paucoꝝ gubernationis ſpecies: ex ipſis patet. Neceſſe eſt eñi aut omnes partes populi quas ſupra enumerauimus reip. gubernationem habere: aut quaſdam habere: q̃ſdam non habere. Cũ igiẽ ⁊ agricole ⁊ mediocria poſſidentes rempu. gubernant: ſm leges eſt gubernatio. Victum enim ex opera ſua querere habent: nec ocioſi eſſe poſſunt. Itaqꝫ lege conſtituta ſolũmodo neceſſarijs cõcionibꝰ intendũt. Alijs aũt recipi ad remp. licet cũ tanta poſſidebũt q̃ta determinat lex: omnino enim non licere omnibꝰ paucoꝝ potẽtie eſt. Ociari aũt eũ q non reddiꝰ habeat impoſſibile. Hec igiẽ eſt vna ſpecies popularis gubernationis.

¶ Aſſignat rõnẽ modoꝝ popularis ⁊ paucoꝝ. Et pmo aſſignat rõnẽ modoꝝ popularis. Scdo paucoꝝ. ibi. (Paucoꝝ aũt ⁊c̃.) Prima in q̃ttuor ſꝫ ꝙ aſſignat rõnẽ q̃ttuor modoꝝ popularis. Scda ibi. (Altera vͦ ſpẽs ⁊c̃.) Tertia ibi. (Tertia ſpẽs ⁊c̃.) Quarta ibi. (Quarta ⁊c̃.) In pma dicit: ꝙ ex his que dicta ſunt apparet ꝙ ſunt tot modi popularis ⁊ paucoꝝ: q in populari aut pncipanẽ oẽs: aut plures. Et ſi plures: aut iſti: aut illi. cõtingit. n. ꝯſiderare agricolas ⁊ alios artifices. Et ſi agricole ⁊ illi qui habent diuitias mediocres ita ꝙ nõ ſunt excellẽter diuites nec nimis paupes: ſed mediocriter ſe habẽt pncipenẽ ſꝫ leges: nõ ſm volũtates eoꝝ: eſt pmus modus. Et rõ huiꝰ eſt: q agricole habẽt viuere de agricultura circa quã oꝫ eos laborare ⁊ iõ nõ pñt vacare ꝯgregatiõibꝰ ciuitatis vñ pncipantes talibus ſciẽtes leges nõ faciũt ꝯgregationes: niſi pro magnis ⁊ valde neceſſarijs caſibꝰ: ⁊ q multitudo nõ vult aliter ſubijci. Et opꝫ aliquos q̃qꝫ aſſumi ad pncipatũ. ordinaẽ ꝙ pncipenẽ ſm leges. Alij etiã qui habẽt aliq̃ dignitatẽ diuitiaꝝ aut generis moderatã: cũ ſm legẽ pñt aſſumi ad pncipatũ. Et iõ oẽs qui habẽt poſſeſſiones pñt aſſumi vt melius poſſint vacare. Si eñi nõ pñt aſſumi oẽs qui ad aliq̃ dignitatem poſſeſſionis: erit paucoꝝ in qua nõ oẽs aſſumunẽ: ſed excellentes valde. Illi aũt qui nõ habẽt aliquas diuitias nõ pñt aſſumi: q tales debent aſſumi ad pncipatũ qui pñt vacare: ſed eũ qui nõ hꝫ aliquos ꝓuentus vel aliq̃s poſſeſſiões ipoẽ ẽ poſſe vacare: q̃re manifeſtum ꝙ in tali pncipatu nõ aſſumunẽ oẽs q mediocres hñt diuitias. Et tũc ꝯcludit ꝙ h̃ eſt vna ſpẽs pplaris: ⁊ pp pdictas cãs. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Altera vͦ ſpecies eſt omnibꝰ licere qui prohibiti non ſint p genꝰ: potentibꝰ tamẽ in ocio eẽ. Quapropter in hmõi qdeꝫ populari leges pualẽt ⁊ gubernãt: q redditꝰ non eſt.

¶ Aſſignat rõnẽ ſecũde ſpẽi: ⁊ dicit ꝙ alia ſpẽs popularis in qua aliq aſſumunẽ ad pncipatũ per electionẽ aſſequẽtem ad q̃libet oẽs attingere qui nõ ſunt refutati ſm genus: puta viles valde: ſed liberi ſimplr ex vtroqꝫ ciue libero. Si tñ poſſint nõ refutari pp penuriam: pp ꝙ in iſto pncipatu pncipanẽ ſm legẽ. Et rõ eſt: q tota multitudo nõ hꝫ ſufficiẽtes diuitias. ⁊ iõ opꝫ cõmittere pncipatum alijs: ⁊ q ſubijci nõ vult oĩno: ordinat multitudo qui pncipenẽ ſm legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertia ſpẽs eſt omnibꝰ omnino licere rẽp. gerere qui liberi ſint: non tamẽ licere ob ſupra dictam cauſam. Quare neceſſariuꝫ eſt in hac quoqꝫ legem dominari.

¶ Aſſignat rõnẽ tertie ſpẽi. Et dicit ꝙ tertia ſpẽs eſt qñ qcunqꝫ fuerint: dũ tñ liberi fuerint quocũqꝫ mõ aſſumantur ad pncip. atũ: nõ tñ pncipanẽ ꝓpter dignitatẽ aliq̃ diuitiaꝝ ſicut in alijs: ſed aſſumunẽ ꝓpter libertateꝫ. Sed in iſto aũt pncipatu ille qui dilaẽ pncipaẽ ſm legẽ. Et rõ huius eſt: q multitudo nõ hꝫ diuitias ſufficiẽtes: ⁊ iõ oꝫ ꝙ pncipatũ ꝯmittat oibus exceptis his de qbus nõ vult aut ſubijci oĩno volũtati alicuius: ⁊ iõ ordinat ꝙ pncipatus ſit ſm legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarta vͦ ſpecies eſt illa que poſterioribus temporibus in ciuitatibꝰ eſſe cepit. Maioribꝰ. n. factis ciuitatibꝰ q̃ ab initio fuerant: ⁊ redditibꝰ faciliter abũdantibꝰ pricipãt oẽs reip. pp

multitudinis preualētiā. Verſanturq; in rep. gubernanda ex eo: q2 poſſunt ocioſi eſſe: etiaʒ inopes mercedem capientes. Maximeq; huiuſmodi multitudo ocioſa eſt. Non eniʒ cura rei familiaris proprie eos impedit: que diuites ita occupat: vt ſepe a cōcionibus abſint ⁊ a iudicijs. Ex quo fit vt multitudo pauperū dominet̄ in rep. non autem leges. ſpecies igit̄ popularis gubernationis tot ac tales ſunt ob neceſſitates ſupradictas.

⁋ Aſſignat rōneʒ q̄rte ſpēi. et dicit q̄ q̄rta ſpēs popularis que vltimo ſm tp̄s facta eſt in ciuitatib' eſt qñ tota multitudo dñat̄ ſm ſniās nō ſm legē. Et rō huius eſt: q2 ciuitates multo maiores ſunt q̄ erāt a p̄ncipio: ⁊ puentus ⁊ diuitie multo maiores. Et ideo q2 multitudo magna eſt multā hʒ ⁊ magnā potētiā. Et iō oēs de multitudine attingūt ad p̄ncipatū: q2 pñt vacare etiā egeni qui nō habēt ſufficiētes diuitias: nec pp defectuʒ diuitiarū ipedit̄ aliqs a p̄ncipatu: q2 ſi ɔtingat egenū p̄ncipari accipit de cōmuni aliqd: maxie et iſta multitudo pōt vacare: q2 nō ipedit̄ pp curā de ꝓprijs: aliq̄s. n. ſubſtātias habēt: ſʒ diuites ipediunt̄ vt frequēter nō vadāt ad ɔgregatiōes ciuitatis: nec ptīcipēt iudicatiuo. diuites. n. volūt honorari in ɔgregationib' vō nō honorant̄: aut nō tm̄ q̄tū credūt debere honorari: ⁊ iō nihil curant hr̄e de cōmuni. Item virtuoſi nolunt ire: q2 nō honorant̄ vel nō ſʒ q̄ deberēt: ⁊ iō relinquit̄ q̄ ſit multitudo pauperū ⁊ egenoꝝ dominās a p̄ncipās in tali rep ſm ſentētias nō ſm leges. ⁊ tūc ɔcludit dicens q̄ ſpecies popularis ⁊ tot ⁊ tales ſunt ꝓpter p̄dictas cauſas. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Paucoꝝ aūt gubernationis prima ſpecies eſt: qñ plures habēt patrimonia: ſed nō admodum ampla: faciūt enim poteſtatē participandi ei qui tanta poſſidet: ⁊ propter multitudinē eoꝝ qui ad remp. recipiunt̄ neceſſe eſt non hominem: ſed legeʒ dominari. q̄to enim magis diſtant a monarchia: neq; tam amplas habēt facultates vt eas negligēdo ociari valeant: neq; ita exiguas vt a ciuitate victū q̄rant. neceſſe eſt vt legē velint dominari: nō aūt ipſos.

⁋ Aſſignat rōnē modoꝝ potētie paucoꝝ ⁊ diuidit̄ in q̄ttuor ſʒ q̄ aſſignat rōnē q̄ttuor modoꝝ ipſius. Scd̄a ibi. (Qð ſi.) Tertia ibi. (Qð ſi eo.) Quarta ibi. (Qð ſi magis.) In p̄ma dicit q̄ ſunt plures diuites in ciuitate non habētes tm̄ diuitias excellētes: ſʒ mediocres: tūc eſt prima ſpēs gubernatiōis paucoꝝ. Dn̄i oīn. n. dant ptātē p̄ncipādi alicui habēti vel poſſidenti ſubſtantias ſiue diuitias: q2. n. plures ſunt qui ptātē hn̄t: iō eligunt alios: q2 diuites ſunt eligūt ſibi ſimiles. Vnuſqſq3. n. libenti' eligit ſibi ſimilē q̄ diſſimileʒ. Et qñ multi ſunt in iſta ſpē qui attingūt ad remp. ⁊ pñt attingere ad p̄ncipatuʒ: p̄ncipes dominant̄ in ea nō ſm ipſoꝝ hoium volūtatē: ſʒ ſm leges. Quāto. n. magis diſtāt a monarchia: q2. ſ. multi ſunt potētes attingere ad p̄ncipatū volūtates hn̄tes diuerſas nō vnā ſicut monarchia: ⁊ q̄to mediocriores ſubſtātias hn̄t nō tātas vt poſſint multū vacare negligētes ꝓp̄a negocia: nec taʒ puas vt nec̄ie hēāt viuere de cōi: tm̄ plus volūt nō ſeipſos p̄ncipari: aut q2 nō pñt oino vitare: aut q2 timēt grauari ab alijs: ſʒ leges magl. ⁋ Deide cū dic̄.

⁋ Quod ſi pauciores ſint qui poſſident patrimonia ſiquidem prius: plures aūt: ſcd̄a ſpēs fit gubernationis paucoꝝ. Magis enim potentes plus habendi ſe dignos putant. Quapropter ipſi ſumūt ex alijs: qui ad remp. ſe cōferant. Preterea q2 nondum ita robuſti ſunt vt abſq; lege gubernare poſſint: legem huiuſmodi poſuere.

⁋ Aſſignat rōnē ſecūde ſpēi ⁊ dicit q̄ ſi ſint pauciores diuites q̄ p̄us p̄ncipes: ſed tm̄ ditiores q̄ qui p̄us: ſcd̄a ſpēs potētie paucoꝝ eſt: q2 ditiores ſunt: ideo volūt excedere alios ⁊ ſupgredi: ⁊ iō poteſtatē hn̄t eligendi ex multis illos qui deficiūt in p̄ncipatu. Et q2 nō ſunt adhuc ita potentes q̄ excedant multitudinē permittunt q̄ p̄ncipent̄ ſm legem. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quod ſi eo deueniant vt ipſi pauciores numero maiores facltates habeant. tertia cumulatio fit gubernationis paucoꝝ: ipſi enim per ſe magiſtratus ⁊ imperia retinent ſm legem iubentem: vt parentum defunctorum loco filij ſuccedant.

⁋ Aſſignat rōnem tertie ſpēi ⁊ dicit q̄ ſi adhuc fuerint pauciores diuites q̄ p̄us ⁊ hn̄tes maiores diuitias tertia ſpēs eſt gubernatiōis paucoꝝ: ⁊ vident̄ p̄ncipes per ſe habere q̄ſi ex hereditate principatus: ⁊ q2 iſti potētes ſunt valde ordinant ⁊ ſtatuunt q̄ filij ſuccedant eis in p̄ncipatu. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Qð ſi magis etiam ſubnixi ſint opib' ⁊ amicitijs: prope eſt talis potētia ad monarchiam ⁊ dominant̄ homines nō aūt lex. ⁊ ē hec quarta ſpēs gubernationis paucoꝝ correſpondēs vltime ſpeciei popularis.

⁋ Aſſignat rōneʒ q̄rte ſpēi ⁊ dicit q̄ qñ adhuc ſunt pauciores diuites q̄ p̄us ⁊ m̄lto ditiores ⁊ potētiores in amicis eſt q̄rta ſpēs potētie paucoꝝ. ⁊ tūc eſt hō p̄ncipat' q̄ſi monarchic' : q2 illi qui p̄ncipant̄: p̄ncipant̄ ſm ſuas volūtates nō ſʒ leges: ſicut fit in monarchia regali ⁊ pp potētiā ipoꝝ ſuccedūt. Et iſta q̄rta ſpēs potētie paucoꝝ ꝓportionat̄ q̄rte ſpēi popularis: q2 ſic illa peſſima eſt inter populares: ſic iſta peſſima eſt iter potentias paucoꝝ ⁊ tyrānidi aſſimilat̄: p̄ncipātes. n. in iſta pp bonū ꝓp̄iū p̄ncipalr dn̄ant̄: ſic aūt eſt in tyrānide.

SUnt inſup duo alia gn̄a reip. p̄ter eas in qb' aut m̄ltitudo: aut pauci gubernant: q̄rum alteram aiūt oēs ſpēm eē vnā ex q̄ttuor. Dicūt aūt eas q̄ttuor: monarchiam: paucoꝝ gubernationē: pp̄larē: ⁊ optimatē. Eſt ⁊ q̄nta quam cōi noie omniū appellant remp. ſed q2 nō ſepe fit: latet nūerare volentes ⁊ ita ſuſcipiūt q̄ſi ſint q̄ttuor ſolū: vt Plato in libris de rep. facit. Lec. VI.

⁋ Poſtq̄ ph̄s determinauit de ſpēbus popularis ⁊ paucoꝝ determinat ſpēs optimatū: ⁊ diuidit̄ in duas. In prima dicit q̄ p̄ter iſtas reſpublicas. ſ. popularē ⁊ paucoruʒ ſunt alie due reſpublice. In ſcd̄a tangit modos optimatū ſtatus. ibi. (Optimatē igit̄ ⁊c.) In p̄ma dicit q̄ p̄ter duas p̄dictas politias. i. popularē ⁊ paucoꝝ ſūt alie due: quaꝝ alterā oēs loquētes de rebus ponunt. ⁊ eſt vna ſpē inter q̄ttuor reſpu. que dicte ſunt prius ab alijs. Poſuerunt enim

runt enim antiqui quattuoꝛ reſpu.ſ.monarchiā:paucoꝝ: popularem: ⁊ quartam optimatem dicunt. Sed tamen his quinta ſubeſt que cōmuni nomine nominaẗ.ſ.reſpublica. Et q̄ꝛ iſta reſpu.cōmuni nomine dicta raro accidit latet homies volētes diſtinguere ſpēs reipublice: ⁊ iō nō habet nomen ꝓpꝛium: ⁊ ideo vtunẗ tm̄ quattuoꝛ: ſicut fecit Plato in ſuis rebuſpublicis. Non enim poſuit niſi quattuoꝛ ſpecies: ſed diuidendo monarchiā in regalē rectam ⁊ tyrannidem cū republica cōmuni nomine dicta apparet q̄ ſunt ſex. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Optimatem igiẗ ſe recte habet appellare illā de qua tractauimus in pꝛimis libꝛis. Que enim ab optimis viris ſimplr̄ per virtutez eſt gubernatio reip. ⁊ nō ad ſuppōnez quandam bonoꝝ viroꝝ eam ſolam iuſtū eſt optimatem appellari: in ſola enim iſta ſimpliciter: idez eſt vir bonus ⁊ ciuis: in alijs aūt boni ſunt ad ſpeciem gubernandi ſuam.

❡ Ponit modos optimatum: ⁊ diuiditur in quattuoꝛ ſm̄ q̄ ponit quattuoꝛ modos eius. Secūda ibi.(Sunt tamē quedam ⁊c̄.) Tertia ibi(Ubi ergo ⁊c̄.) Quarta ibi.(Et vbi ad ⁊c̄.) In pͥma dicit: q̄ reſpu. illa de qua dictum eſt prius cum determinabaẗ de regno recte dicitur optimatum: reſpubli. enim in qua optimi viri ſimpliciter principantur ⁊ nō aliquis vir optimus ex ſuppoſitione ſola dicitur optimatum. Item in ſola iſta repu. idē eſt optimus vir ⁊ ciuis optimus ſimpliciter: in alijs autez nō: ſed optimus ciuis in aliqua alia repu. eſt optimus vir: in illa non ſimpliciter. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sūt tm̄ quedā que differentiaz hēant a paucoꝝ gubernatione: ⁊ appellanẗ optimates: ⁊ ab ea que vocaẗ reſp. vbi nō ſolū reſpcū diuitiaꝝ: ſ ēt reſpcū v̄tutis ad gubernationē reip. ſumunẗ. Hec reſp. differt ab illis ⁊ nām optimatis ſapere videẗ. nā in his ciuitatibꝰ que nō faciūt publice curam virtutis: ſunt tm̄ qdē pꝛeſtantioꝛes q̄ videnẗ eē boni viri.

❡ Ponit ſcdm̄ modū: ⁊ dicit q̄ nō ſoluz iſta reſpu. eſt ſpecies optimatū: imo ſunt alique reſpu. que differūt a paucorum potētijs: ⁊ ab ea que reſpu. dicitur: ⁊ in aliquo conueniunt in eis: quaꝝ vna eſt in qua eliguntur principantes habendo reſpectum ad diuitias ⁊ ad virtutes: ita q̄ aliqui diuites ⁊ virtuoſi aſſumuntur. Differt autez a paucorum ⁊ repu. in hoc: q̄ eliguntur in ipſa virtuoſi: ⁊ quia non ſolum habetur reſpectus ad diuites. Paucoꝝ aūt ⁊ reſpu. non faciunt cauſam cōmunem: propter quam ſcilicet aſſumantur ad principatuz virtutis.i. a virtute: hoc eſt non habent reſpectuz ad virtutem in eligendo ſm̄ q̄ huiuſmodi: quāuis ſint aliqui approbati ⁊ qui videntur eſſe excellentes viri quibus attribuunt principatus: non quidem ſm̄ q̄ huiuſmodi: ſed ſm̄ q̄ diuites vel apti ad regendum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ubi ergo reſp. reſpicit ad diuitias ⁊ ad v̄tutem ⁊ ad populū: vt eſt apud Carthaginēſes: ea nām optimatū ſape videẗ.

❡ Ponit tertiam ſpēm: ⁊ dicit q̄ tertia ſpecies eſt in qua eligentes pͥncipes reſpiciūt ad diuites virtuoſos ⁊ populaz: ſicut accidit in carthagine: vbi reſpiciūt ad iſta tria: ⁊ talis reſpu. optimatū ſtatus dr̄. Sed mixta ex ſtatu paucoꝝ populari ⁊ optimatū. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et vbi ad duo illoꝝ ſolū: vt Lacedemoniorū ad virtutez ⁊ ad ppl̄m. Et eſt hec mixtura popularis ac virtutis. Optimatū igiẗ p̄ter illā pꝛimā optimā reip. gubernandi foꝛmā he due ſpēs ſunt: ⁊ tertia quecūq ̄ illiꝰ que appellaẗ reſp. inclināt ad paucoꝝ gubernationē.

❡ Ponit quartā ſpēm: ⁊ dicit q̄ quarta ſpēs ſtatꝰ optimatuz eſt in qua ī eligēdo pͥncipatꝰ hētur reſpectꝰ ad duo.ſ. ad virtutē ⁊ populū: vt eſt reſpu. lacedemonioꝝ: ⁊ ꝓpter hoc mixta eſt ex optimatū ⁊ populari pͥmo mō dicta. Et tunc recapitulat iſtos modos: ⁊ dicit q̄ manifeſtuz eſt q̄ p̄ter pꝛimā ſpēm ſtatus optimatum que eſt optima ſunt iſte due vltime: de quibus iaz dcm̄ eſt: ⁊ tertia que fuit ſecunda in ponendo ſpēs ⁊ quecūqz iſtius ſpeciei que reſp. dicitur magis inclinatur ad ſtatuz paucorum inquantū fit reſpectus ad diuites ⁊ non ad pauperes.

REliquum eſt vt de ea que reſpublica appellaẗ dicamus ⁊ de tyrānide. Oꝛdinauimus aūt ipſam nos cum pꝛius nō eēt: neqꝫ hec tranſgreſſioꝛ neqꝫ ille de quibꝰ modo diximus optimates: q̄ꝛ re vera oēs aberrant a rectiſſima gubernandi foꝛma: poſtmoduz cum iſtis numeranẗ: ⁊ ſunt harū tranſgreſſiones ⁊ labes vt in ſupioribꝰ circa pꝛincipiū diximus. Merito aūt poſtremo loco tyrānidē reſeruauimꝰ: ꝓpterea: q̄ iſta minime eſt reſpu. noſtra v̄o mā eſt de rep. tractare. Qua igiẗ cauſa cū oꝛdinauimus dictum eſt. Lec. VII.

❡ Poſtq̄ ph̄s diſtinxit reſpu. ⁊ modos popularis: paucoruz ⁊ optimatū in vniuerſali: in particulari ꝓſequiẗ de ea que cōi nomine appellata eſt reſp. ⁊ de tyrānide. Et diuidiẗ in duas. In pͥma p̄mittit intentiōez ſuā ⁊ oꝛdinez ꝓcedēdi ⁊ cām oꝛdinis. In ſcda ꝓſequiẗ intentū ſuum. ibi.(Nunc aūt.) In pͥma dicit: q̄ poſtq̄ determinatū eſt de monarchia regali ⁊ de modis eius ⁊ de populari paucoꝝ ⁊ optimatū ⁊ modis earum: relinquiẗ ꝯſiderandū nobis de illa que cōi nomine appellaẗ reſpu. ⁊ tyrannide. Cauſa aūt quare pͥmo de alijs rebuſp. pͥus d̄terminatū eſt q̄ de ea que cōi nomine nominata eſt: ⁊ q̄ꝛ reſpu. ē quedā ſpēs reipu. optimatum pꝛius aſſignate aliquo modo trangreſſiones ſunt pꝛimarū rerumpu. Non ſimpliciter quidem ſunt tranſgreſſiones: ſm̄ quid aūt ſunt: q̄ꝛ oēs reſpu. alie ab optima ⁊ rectiſſima deficiunt ab ipſa: ⁊ ideo reſpu. que cōmuni nomine nominata eſt: ⁊ ſpēs quedā optimatum tranſgreſſiōes ſunt ⁊ ꝯnumeraẗ alijs que ſunt tranſgreſſiones: ſicut pꝛius dcm̄ eſt. Illud aūt qđ eſt trāſgreſſio alicuius cognoſciẗ ex illo. quare cognoſciẗ per alias rectas politias de quibus dcm̄ eſt. Illud autez qđ cognoſcitur per aliud ſequitur illud ⁊ poſterius eſt eo quo ad nos. Quare poſt determinationem de alijs politijs rectis debuit determinare de politia cōmuni nomine nominata: cum et ipſa aliquo modo trāſgreſſio ſit.ſ. optime ⁊ perfectiſſime reipu. Ultimo v̄o de tyrānide: ⁊ hoc rationabiliter: quia tyrannis inter oēs politias minime politia eſt: ⁊ ideo pͥus debuit determinari de illis: que ſimpliciter vel magis politie ſunt: quia cōſideratio ph̄i in iſto libꝛo eſt determinare de politia: ꝓpter quā ergo cauſam pꝛius determinatū eſt de alijs q̄ de politia ⁊ vltimo de tyrānide dicetur dictum eſt. ❡ Deinde cum dicit.

¶ Nũc aũt eſt a nobis de illa que cõi nomĩe appellaꝛ reſp. oſtendendũ. naȝ clari⁹ eius vis apparebit poſt determinationẽ eoꝝ que ad paucoꝝ gubernationẽ ⁊ ad popularẽ ſpectabant. Eſt.n.reſp. vt ſimplr̃ dicam⁹ mixtura paucorũ gubernatiõis ac popularis.

¶ Proſequiꝛ intentuȝ ſuum: ⁊ diuidiꝛ in duas. In prima determinat de politia. Secũdo de tyrãnide.ibi.(Reſtat nunc.) Adhuc pͥma in duas. In pͥma oñdit ꝙ eſt cõpoſita ex populari ⁊ paucoꝝ: ⁊ quã hȝ differentiã ad aliquas ſpecies ſtatus optimatũ. In ſecũda oſtẽdit qualiter inſtituaꝛ.ibi(Qua igiꝛ.) Adhuc pͥma in duas. In pͥma pbat qḋ eſt compoſita ex populari ⁊ paucoꝝ. Scḋa qꝛ aliquaȝ hȝ ꝯuenientiã cũ aliquib⁹ ſpẽbus ſtatus optimatum ponit dr̃iam inter politiam ⁊ ſtatũ optimatũ quãtum ad illas ſpẽs.ibi(Magis videꝛ.) Adhuc pͥmo ꝓponit intentum ſuũ. Scḋo pbat.ibi(Cõſueuerũt.) In pͥma dicit qḋ nũc dõm eſt de politia. Ratio aũt ⁊ natura eius manifeſta erit viſis rõnibus ſtatus popularis: qꝛ politia ſimplr̃ vt eſt dicere mixta eſt ex paucorũ ſtatu ⁊ populari: qꝛ in politia actu ⁊ ſimplr̃ nõ maneret ratio potẽtie paucoꝝ et popularis ſed tñ v̾tute: ſicut mixtibilia manent in eo qḋ cõponiꝛ ex eis. Hoc aũt hȝ rõnem medij. Ratio aũt medij cognoſciꝛ ex rõnibus extremoꝝ. Quare manifeſtum eſt ꝙ politia cognoſcitur per rationes potentie paucoruȝ ⁊ popularis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſueuerũt aũt eas: que inclinãt ad popularem vocare reſp. Eas ṽo que ad paucoruȝ gubernationẽ vocare optimates: ex eo qꝛ opulẽtiorib⁹ doctrina atqȝ nobilitas magis adeſſe ꝯſueuerũt. Preterea q diuitias hñt: ea videntur habere ꝓpter q̃ ceteri iniurias faciũt. Unde ⁊ honeſtos ⁊ bonos ⁊ nobiles iſtos appellant. Cũ ergo optimatiũ gubernatio velit excellẽtiaȝ tribuere optimis ciuib⁹: ⁊ paucoꝝ gubernationẽ eẽ dicãt ex bonis ⁊ honeſtis.

¶ Probat ꝙ ſit mixta ex illis. Probat aũt hoc ex cõi dicto quoꝛundã: ⁊ dicit ꝙ quidã antiquoꝝ politiã cũ declinat ad populareȝ dicunt eam rempu. cum aũt ad paucorum dicunt eã ſtatũ optimatũ. Eſt ratio huius eſt: qꝛ paucoꝝ attendiꝛ ſm dignitatẽ diuitiarum: diuitijs aũt aſſequunꝛ diſciplina ⁊ nobilitas: diſciplina quidẽ: qꝛ organa neceſſaria ad diſciplinã ſunt diuitie. ideo p tanto diciꝛ diſciplina aſſequi diuitibus: qꝛ habent ea que ſunt neceſſaria ad diſciplinaȝ: nobilitas etiam aſſequiꝛ: qꝛ nobilitas eſt virtus.i.inclinatio ad virtutẽ ⁊ diuitie antique. Ergo manifeſtuȝ eſt ꝙ nobilitas ⁊ diſciplina aſſequunꝛ diuitibus. Adhuc qꝛ diuites hñt illa penes ſe: ꝓpter quoꝝ defectũ aliqui faciunt iniuriã. Aliqui enim ꝓpter penuriaȝ qñqȝ faciunt iniuriã: diuites aũt ſubſtantiã hñt. Habent igiꝛ penes ſe illa ꝓpter quoꝝ defectũ aliqui faciũt iniuriam: ꝓpter qḋ diligentes in ſtatu paucoꝝ viros diuites et inſignes vocant per ſe bonos: qꝛ in politia optimatuȝ pͥncipatus ⁊ excellentia attribuiꝛ optimis viris ⁊ virtuoſis ⁊ fauẽtes ſtatui paucoꝝ dicunt ſtatum paucoꝝ eſſe ex viris per ſe bonis. Dicunt etiã ꝙ cũ politia declinat ad paucoꝝ potentiã eã eſſe optimatũ. hoc aũt nõ eſſet niſi aliqd haberet de potentia paucoꝝ. Similiter dicunt alij cum declinat ad popularẽ: qḋ eſt politia popularis. Quare manifeſtum eſt ꝙ politia componitur ex ſtatu populari et paucorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magis videꝛ impoſſibile que ciuitas nõ ab improbis ſȝ ab optimis guberneꝛ eam nõ bñ gubernari. Eodẽqȝ modo que leges nõ bñat bonas gubernari ab optimatib⁹.

¶ Ponit dr̃iam inter politiã ⁊ alias ſpẽs optimatũ ſtat⁹: ⁊ diuidiꝛ in duas. In pͥma pͥmittit quedã neceſſaria ad hoc declarandũ. In ſcḋa ꝯcludit dr̃iam.ibi(Cũ ṽo.) Prima in duas. Primo premittit illa. Scḋo oñdit ꝙ politia obſeruaꝛ in multis ciuitatib⁹.ibi.(In pleriſqȝ.) Prima in q̃tuoꝛ ſm ꝙ pͥmittit q̃tuoꝛ. Scḋa ibi.(Habere aũt.) Tertia ibi.(Videꝛ aũt.) Quarta ibi.(Qḋ aũt.) In prima dicit: ꝙ nõ videꝛ eſſe poſſibile ciuitatẽ aliquã que regiꝛ pͥncipatu optimatũ non bene diſponi legibus: ſed male gubernari ſm eas. Silr̃ nõ eſt poſſibile aliq̃ȝ bene diſponi ⁊ nõ eſſe bene optimatũ: qꝛ ciuitas que bene regitur ſm ſtatũ optimatũ bonũ finẽ hȝ ſimplr̃: qꝛ finẽ virtutis: ⁊ bñ diſponit que ad fineȝ: ⁊ ad illud grã cuius eſt: bona aũt ordinatio ſm rõnem eoꝝ que ad fineȝ ad ipm eſt bona legis ordinatio: ciuitas ergo que bene regiꝛ ſm optimatum ſtatum bene regitur legibus. Et eadem ratio eſt de conuerſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habere aũt leges bonas nõ id eſt: ſi recte ſint poſite nec eis pareaꝛ. Itaqȝ vna recta legũ inſtitutio putanda eſt legib⁹ parere. Altera vt recte ſint leges poſite qb⁹ parere opȝ. Fieri eniȝ põt vt pareant ciues male poſitis legibus. Id aũt dupliciter accidit: aut.n.optimis q̃tuȝ datur ipſis: aut ſimpliciter optimis.

¶ Premittit ſcḋm: qꝛ aliqs poſſet dicere ꝙ leges bñ ſunt diſpoſite ⁊ regiꝛ ciuitas ſtatu optimatũ: ſed tñ nolũt obedire legib⁹: iḋ pͥus dicit: ꝙ nõ eſt bona diſpoſitio ⁊ ordinatio legum: ꝙ leges bñ ponanꝛ ⁊ ꝙ nõ obediaꝛ legib⁹. Et hoc apparet. Leges.n. ſunt organa quedam ad finem ciuitatis. ſic igitur eſſet inconueniens: ꝙ aliqua organa ſi aut fiſtule eſſent bene poſita vel facta: ⁊ tamẽ non bene ordinarentur ad finem: ſic inconueniens eſt ꝙ leges bene ponantur: ⁊ tamen nõ bene ordinentur ad finem. hoc aũt cõtingit: ſi nõ obediatur legibus. Ergo manifeſtum eſt ꝙ non eſt bona legis diſpoſitio ꝙ lex bene ponatur. ⁊ ꝙ nõ obediatur ei. Et ideo due videntur eſſe bone diſpoſitiones leguȝ. Una ꝙ legibus obediatur. alia vt ponantur leges recte ⁊ iuſte: qꝛ ſic legibus bene contingit obedire: ⁊ iḋ ſic debẽt poni vt eis obediaꝛ ⁊ poſſint manere. Leges aũt bñ diſponi vt eis obediaꝛ cõtingit dupl̃r: aut qꝛ ſunt optime ex ſuppõne ⁊ ſm ꝙ ꝯtingit in tali ciuilitate: aut qꝛ ſunt optime ſimplr̃ ⁊ ſine ſuppõne. Eſt.n. itelligendũ ꝙ leges rõneȝ ſumũt ex fine: ⁊ iḋ ſi finis ciuitatis eſt optimus ſimplr̃: ſicut in regno ⁊ in ſtatu optimatũ leges ſunt optime ſimplr̃. ſi aũt finis nõ ẽ bon⁹ ſimplr̃: ſȝ ex ſuppõne ſicut ẽ in poͣ paucoꝝ: leges nõ ſũt optime ſimplr̃ ſȝ ex ſuppõne: qꝛ optĩe ſunt ĩ illa ciuitate. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Videꝛ aũt optimatuȝ eſſe maxime honores tribuere ſm virtutem. Finis enim optimatuȝ virtus: paucorum ṽo gubernationis diuitie: popularis aũt libertas.

¶ Ponit tertiũ ⁊ dicit ꝙ in ſtatu optimatũ fit diſtributio pͥncipatus ſm dignitatẽ virtutis. Et rõ huius eſt: qꝛ rõ ⁊ terminus ſtatus optimatuȝ eſt v̾tus: ⁊ iḋ ſm dignitatem v̾tutis fit diſtributio pͥncipatus in eo. In paucoꝝ aũt fit diſtributio pͥncipatus ſm dignitatẽ diuitiaruȝ: qꝛ ratio ⁊ terminus eius ſunt diuitie: ſed ratio ⁊ terminus popularis eſt

ris eſt libertas: ⁊ ideo ſm dignitatē libertatis diſtribui/tur principatus in ea. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qđ aūt pluribus videt̄ cōmune eſt omniū. nam in paucoꝝ ⁊ in multitudinis gubernatione ⁊ in optimoꝝ qđ videt̄ maiori parti eorū q̄ in rep. verſant̄: id obtinet.

¶ Ponit quartū: ⁊ dicit ꝙ quicqđ videt̄ pluribus in quacūqꝫ politia vigorem hꝫ ⁊ exiſtit apud oēs in illa politia: ſicut in paucoꝝ illud qđ videt̄ plurib⁹ p̄ncipantib⁹ politia: hoc vigorem hꝫ. Et rō hu⁹ eſt: melius. n. iudicant plures q̄ pauci vel vnus. Itē plures ſunt potentiores q̄ pauci vel vnus: ⁊ iō qđ videt̄ pluribus melius videt̄ ꝓpter potentiā ipſoꝝ obſeruat̄ ⁊ hꝫ vigorē: ꝓpter qđ illud qđ videbit̄ maiori parti coꝝ: qui participant politia erit p̄ncipatus in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In pleriſqꝫ igit̄ ciuitatib⁹ hec ſpecies gubernandi reſp. vocat̄: ſola enī mixtio ꝯiecturā facit opulentoꝝ ⁊ inopū: diuitiarū ⁊ libertatis: fere enim apud plurimos illi q̄ diuitijs pollēt bonoꝝ ⁊ honeſtoꝝ locū obtinere vident̄.

¶ Oſtendit ꝙ politia obſeruat̄ in pluribus ciuitatibus: ⁊ dicit ꝙ in plurimis ciuitatibus reſpu. cōi nomine vocata vocat̄ ⁊ obſeruat̄. Et ratio hu⁹ eſt: q꞉ plurime ciuitates mixte ſunt ex pauperibus ⁊ diuitibus. Hec āt cōmixtio nihil aliud coniecturat niſi libertatē ⁊ diuitias ſm quas determinant̄ gubernatio paucoꝝ ⁊ popularis. Apud aūt plurimos diuites exiſtes boni ⁊ honeſti vident̄: ⁊ iō p̄ncipant̄ in tota regione: ⁊ apud aliquos populus propter libertatē. Cum igit̄ politia ſit mixta ex populari ⁊ paucorum: manifeſtum eſt ꝙ plures ciuitates ſeruant politiā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ꝟo tria ſint que circa equalitatem reſp. contendunt: libertas: diuitie: virtus. nā quartum illud que appellat̄. nobilitas duobus conſequens eſt. Nobilitas enim eſt antique diuitie ⁊ virtus. Manifeſtū eſt ꝙ duoꝝ mixtura: diuitū ⁊ pauperū eſt reſp. appellanda. Triū vero optimatū gubernatio maxime aliarum preter illam veram ⁊ primam.

¶ Cōcludit dr̄ntiā inter politiā ⁊ optimatū potentiā quātū ad aliquas ſpēs. Et p̄mo facit hoc. Scđo recapitulat ibi (Qđ igit̄.) In p̄ma dicit ꝙ tria ſunt ad que p̄ncipalr̄ attendētes in politia altercant̄ de p̄ncipatus equalitate ſ. libertas: virtus: diuitie. Quidā eni dicunt ꝙ p̄ncipatus dꝫ diſtribui ſm dignitatē libertatis: vt q꞉ equales ſunt in libertate: equalr̄ participēt p̄ncipatu. Alij dicūt ꝙ nō dꝫ fieri diſtributio p̄ncipatus ſm dignitatē libertatis: ſꝫ ſm dignitatē diuitiarū: vt qui abūdātes ſunt in diuitijs. Alij dicunt ꝙ ſm nullū iſtoꝝ dꝫ fieri diſtributio p̄ncipatus: ſed ſm dignitatē virtutis: vt qui equaliter attingunt ad virtutē: equaliter attingāt ad p̄ncipatū: ⁊ ſic altercantur aliqui ſm cuius iſtoꝝ equalitatē debeat diſtribui eq̄liter p̄ncipatus. Quartū aūt de quo aliqui altercātur qđ vocat̄ nobilitas: annexū eſt vel aſſequit̄ duobus. ſ. virtuti ⁊ diuitijs. Nobilitas enī eſt virtus generis: hoc eſt inclinatio ad virtutem deſcēdens a parētibus in filios et in parētes ab alijs priorībus: ⁊ ſic ſm quandā antiquitatē. Similr̄ nobilitas eſt diuitie antique: nō ꝙ diuitie ſint dͤ rōne nobilitatis: poſſibile enī eſt ꝙ in pauperibus ſit inclinatio ad virtutē orta ex parentibus ⁊ ſm antiquitatē: ſed pro tanto dicit̄ nobilitas diuitie antique: q꞉ ſunt neceſſarie ad virtutem: cum igit̄ ita ſit: manifeſtū eſt ꝙ politia mixta ex diuitib⁹ ⁊ egenis dicēda eſt politia cōmuni nomine: ſꝫ illa que mixta eſt ex tribus. ſ. diuitib⁹ ⁊ egenis ⁊ virtuoſis optimatū ſtatus eſt vna de trib⁹ optimatum potentijs alijs a prima: que eſt vera reſp. optimatuū non mixta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ ſint alie reſp. preter monarchiā ⁊ popularem ⁊ paucorum potentiū dcm̄ eſt: ⁊ quales iſte: ⁊ in quo differāt inter ſe ⁊ optimatum gubernatio: ⁊ alie ſpecies: que ad optimates declinant: ⁊ q̄ō non longe diſtant inter ſe manifeſtum eſt.

¶ Recapitulat ⁊ dicit qđ dictuꝫ eſt iam: ꝙ preter monarchiam regalem ⁊ paucoꝝ potentiam ⁊ popularem ſunt alie ſpecies politie ⁊ quales ſunt ⁊ que: quoniā optimatū ⁊ politia. Iterum dictum eſt qualiter ſpēs optimatū adinuicem differūt: ⁊ qualiter politia differt ab optimatuū ſtatu: ⁊ manifeſtum eſt ex dictis ꝙ nō multū diſtant adinuicem politia ⁊ optimatuū ſtatus qui reſpicit diuites ⁊ pauperes. i. virtuoſos: q꞉ ſolum in hoc ꝙ reſpicit virtuoſos: alia nō: ⁊ ita diuites ⁊ pauperes ſicut politia: propter quod manifeſtum eſt ꝙ non multum diſtant.

Quomodo aūt fiat preter popularē ⁊ paucoꝝ potentiū illa que appellat̄ reſp. ⁊ quo in ordine reponenda ſit deinceps dicemus: ⁊ ſimul apparebit quibus diffiniant popularem ⁊ paucoꝝ gubernationem. Sumenda eſt enim hoꝝ diſtinctio: poſtea ex his ab vtraqꝫ tanq̄ regulā ſumētes cōparare opꝫ. Lec. VIII.

¶ Poſtq̄ phs declarauit ꝙ politia cōmuni nomine nominata eſt cōpoſita ex populari ſtatu ⁊ paucoꝝ qualiter differat ab optimatuū ſtatu quātum ad aliquā ſpeciem: oſtendit qualiter inſtituat̄: ⁊ habet duas partes. In p̄ma premittit intentum ſuum. In ſecūda ꝓſequitur ibi. (Sunt aūt ⁊c.) In p̄ma dicit ꝙ poſtq̄ declaratum eſt ꝙ politia eſt compoſita ex populari ſtatu ⁊ paucorū conſequenter dicendum eſt qualiter reſpu. cōmuni nomine nominata ſit quedā politia alia a ſtatu populari ⁊ paucoꝝ: cū tamē ex illis componatur. Dicendum etiam eſt qualiter inſtituat̄. Viſis aūt rōnibus: quibus determinant̄ gubernatio paucoꝝ ⁊ popularis ſimul apparebit rō politie. Et iō ſumēda eſt diſtinctio iſtaꝝ duarū politiarū: deinde qualiter ex iſtis duabus accipiendo ab vtraqꝫ ⁊ aliquid dimittendo: fit vnum mixtum: vel totum aliquod ꝯtinens aliquid vtriuſqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sūt aūt diffinitiones tres compoſitiōis ac mixture: aut enī ambo ſumenda: quoꝝ vtreqꝫ leges ponūt: ceu circa iudicia. In paucorū enim potentia diuitib⁹ penam cōſtituūt niſi in iudicando aſſint. Pauperib⁹ ꝟo mercedem nullam. In popularib⁹ aūt pauperib⁹ mercedem: diuitib⁹ aūt penam nullam. Cōmune ac medium iſtoꝝ ambo hec: itaqꝫ ⁊ ciuile: mixtum eſt enim ex ambobus. Unus igitur modus hic eſt combinationis.

¶ Proſequitur ⁊ diuidit̄ in duas. In prima oſtēdit qualr̄

ex illis inſtituatur politia. Secundo oſtendit quis ſit ter
minus ⁊ ratio bone cõmixtionis. ibi. (Modus igitᷓ ⁊c.)
Circa p̃mam partẽ intelligendũ eſt ꝙ circa p̃ncipatum
tria eſt ↄſiderare. Primũ eſt perſonas p̃ncipantes. Se-
cundũ eſt actus p̃ncipantiũ. Tertiũ eſt modus iſtitutio-
nis p̃ncipantiũ: ſm hoc iſta pars diuidiᷓ in tres partes.
In p̃ma declarat terminũ ⁊ rõnem mixtionis politie ex
ipſis q̃ntum ad actus p̃ncipantiũ. Scḋo q̃ntum ad perſo-
nas que debent aſſumi ad p̃ncipatũ. ibi. (Alius.) Tertio
q̃ntuꝫ ad inſtitutionẽ ipſoꝝ. ibi (Tertius.) In p̃ma dicit:
ꝙ termini ſiue rões compõnis ſiue mixtiõis politie ex
gubernatiõe paucoꝝ ⁊ popularium tres ſunt: ⁊ vna ratio
eſt quantũ ad actum principantium qui eſt iudicare. Ut
aũt appareat hec ratio mixtiõis aut ſumẽda ſunt ea que
vtreqꝫ ordinant ſaltem ſm partẽ: quãuis nõ ſm totuꝫ et
ſimpliciter. Uerbi gratia. de iudicio lex fuit in paucoruꝫ
ſtatu: ꝙ ſi diuites nõ venirent ad iudicandũ ⁊ diſceptan
dum ꝙ hẽrent dãnum: puta ꝙ punirentur in aliquo: ⁊ ſi
pauperes venirẽt nullã mercedẽ reportarent: manifeſtum
eſt aũt ꝙ iſta lex introducta fuit in fauoreꝫ diuitum ⁊ in
odium egenoꝝ: q2 lex iſta data fuit: vt pauperes excluderẽ
tur a p̃ncipatu: ex quo enim nullã mercedẽ reportãt ſm
legem nõ veniunt: ⁊ ſic excluduntᷓ. Data etiã fuit vt diui
tes participarẽt p̃ncipatu: q2 ex quo dãnum reportarẽt ſi
nõ venirẽt cõpelluntᷓ venire. In cõtrariũ aũt in popula-
ri ſtatu fuit alia lex ꝙ egeni veniẽtes ad diſceptanduꝫ et
iudicandũ hẽant mercedem diuites vero nullum dãnum.
Et manifeſtũ eſt: ꝙ iſta lex data fuit in odiũ diuituꝫ ⁊ in
fauorem egenoꝝ: q2 per iſtam legem videntᷓ excludi di-
uites: ⁊ ſolum pauperes participare principatu. Illud vero
qḋ eſt cõmune iſtis duabus legibus eſt medium in quo
conſiſtit ratio cõpoſitionis politie. Si enim accipiatᷓ ex
paucoꝝ potẽtia diuites reportare dãnuꝫ: ex populari pau-
peres reportare mercedem: hoc eſt medium ⁊ cõmune il
lis: ⁊ hoc eſt politicum. Quare manifeſtuꝫ eſt quomodo
politia componitᷓ ex illis: ⁊ tunc ↄcludit ꝙ vnus modus
mixtionis politie ex ſtatu populari ⁊ paucoꝝ eſt iſte qui
dictus eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius aũt mediũ cape coꝝ que ab vtriſqꝫ iu
bentᷓ: ceu concionari. hec qdẽ a nullo cẽſu vel
exiguo penitꝰ: he vero a magno cenſu: cõmune
certe neutrũ: ſꝫ mediũ vtriuſqꝫ cẽſus.

¶ Determinat rõnem mixtionis q̃ntum ad perſonas que
debent aſſumi ad p̃ncipatum: ⁊ dicit ꝙ alia eſt rõ mixtio
nis. ſ. q̃ntum ad perſonas quas fauentes paucoꝝ potentie
⁊ populari dicunt debere vocari ad congregationes ſiue
ad principatũ: q2 fuit lex in populari: ꝙ nullus aſſumere-
tur ad p̃ncipatũ ſm dignitatem diuitiaruꝫ vel honorabi
litatem: ſed ſi deberẽt aſſumi ſm aliquã honorabilitatẽ
ꝙ aſſumerentur ſm paruã in paucoruꝫ. Econtrario fuit
lex ꝙ aſſumerentᷓ ſm honorabilitatem maximã. Mani
feſtum eſt aũt ꝙ neutrum iſtoꝝ eſt cõmune: ſed ſunt di-
uerſa ⁊ ſeparata. Si vero accipiatᷓ mediũ in hoc ↄſiſtit ratio
politie: ꝙ. ſ. accipiatᷓ princeps ſm mediã honorabilitatẽ.
Quare manifeſtuꝫ eſt quõ politia inſtituẽda eſt ex popu
lari ſtatu ⁊ paucorum quantuꝫ ad perſonas: que debent
aſſumi ad p̃ncipatũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertius vero ex duobꝰ iuſſis: hoc qdẽ ex po-
pulari lege: illo aũt ex paucoꝝ gubernatione.
Dico aũt tale aliqd videtᷓ populare qdẽ magi
ſtratus ſortiri. Paucoꝝ aũt gubernatiõis eli-
gere: ⁊ populare nõ ex cẽſu tribuere. Pauco
rũ aũt ex cẽſu. Optimatũ igitᷓ ac ciuile ab vtra-
qꝫ vtrũqꝫ accipe: ex paucoꝝ qdẽ gubernatiõe
electiuos facere magiſtratus: ex populari aũt
ſumere non per cẽſum.

¶ Declarat rõnem mixtionis politie quantum ad inſtitu
tionem perſonarũ que debent aſſumi ad p̃ncipatuꝫ: ⁊ di
cit ꝙ tertia rõ mixtionis eſt q̃ntum ad modũ eligendi ſi-
ue inſtituendi perſonas per p̃ncipãtes: diuerſus. n. eſt mo
dus eligendi in ſtatu populari ⁊ paucoꝝ. In populari enĩ
lex fuit ꝙ per ſorteꝫ acciperentur principantes ⁊ nõ ſm
honorabilitatem magnam diuitiarum. In paucoruꝫ ve
ro fuit lex ꝙ acciperentur ſm leges ⁊ ſm dignitates diui
tiarum. Accipere auteꝫ aliquid ab vtraqꝫ politicuꝫ ⁊ op-
timatum ſtatui cõuenit. malum enim eſt ꝙ oẽs accipian
tur per ſortem: ⁊ etiam malũ eſt ꝙ omnes accipiantᷓ ſm
honorabilitatem diuitiarũ: ⁊ ideo vtrũqꝫ iſtoꝝ dimitten
dum eſt. Sed accipiatᷓ ab potentia paucoꝝ ꝙ accipiendi
ſunt per electionẽ: ⁊ ꝙ nõ ſm aliquã honorabilitatẽ diui-
tiarũ: ſed per ſortem ex populari ſtatu: ⁊ tunc erit politi-
cum: quare manifeſtũ eſt quõ politia cõponitᷓ ex popula
ri ⁊ paucoruꝫ quantum ad modum inſtituendi perſonas
principantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Modus igitur admiſcendi talis: bene auteꝫ
admiſcuiſſe popularem ⁊ paucoruꝫ guberna
tionem. Finis ẽ quando cadeꝫ reſpu. dici po-
teſt popularis ⁊ paucoꝝ gubernatio.

¶ Declarat quis eſt terminus: ⁊ ratio bone mixtiõis. Se-
cundo manifeſtat per exemplũ ibi. (Patet enim.) Ter
tio declarat quid oportet obſeruari in politia bene mix-
ta. ibi (Oportet enim ⁊c.) In prima dicit: ⁊ ꝙ ratio ⁊ ter
minus bone mixtionis paucorum ſtatus et popularis in
politia aliqualiter quando contingit dicere ꝙ reſpu. que
mixta eſt ex ſtatu paucorum ⁊ populari. Et tũc bene mix
ta eſt reſpub. ex illis quando in republ. apparent ille due.
Hoc enim contingit: quia mixta eſt ex illis. In mixto. n.
manent miſcibilia aliqualiter ⁊ in medio extrema. Me
dium eniꝫ comparatũ ad vtrunqꝫ extremoꝝ appꝫ eſſe
vtrũqꝫ. Tunc igitur bene mixta eſt reſpu. ex paucoruꝫ ⁊
multoꝝ ſtatu: quãdo in repu. apparet paucoꝝ ⁊ multoꝝ
reſpu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet enim hoc accidere dicentibus eas be
ne eſſe cõmixtas: accidit hoc etiã medio. Con-
ſpicitur nãqꝫ in eo vtrũqꝫ extremorũ: qḋ con-
tingit Lacedemonioꝝ reipu. Sunt enĩ ꝑmul-
ti qui aggrediuntᷓ dicere eam eſſe popularem:
ꝓpterea ꝙ populariter complura in illa ſunt
conſtituta premiũ circa educationeꝫ pueroꝝ.
Pari modo diuitũ filij educantᷓ ⁊ pauperuꝫ:
⁊ erudiuntᷓ per eum modum: per quẽ valeãt
pauperum filij erudiri. Similiterqꝫ in ſequen
ti etate cum viri facti ſunt. In nullo enim ma-
gis conſpicuus diues q̃ꝫ pauper. Cibi quoqꝫ
ijdem vtriſqꝫ in comeſſationibus. Ueſtitu ẽt
tali diuites vtuntur: qualem ⁊ pauperuꝫ qui-
uis habere poteſt. Preterea duoꝝ maximo-
rum magiſtratuũ alterũ eligit populus: alteꝝ
gerit. Senatores enim per populũ eliguntur.
Ephori auteꝫ ex popularibus conſtituuntur.

Aliꝫ

Alij ṽo dicunt eſſe illam paucoꝝ gubernationē: qm̄ multa habeat que paucoꝝ potētiā aſſerant: ceu oēs dignitates per electionē cōferri: per ſortē ṽo nullam. Et inſup apud paucos ptātem eē necandi: ⁊ in exilium pellēdi: ac cetera huiuſmodi permulta.

℄ Declarat per exēpliū. Et dicit ꝙ in repu. lacedemoniorum manifeſtū eſt ꝙ in repu. appꝫ popularis ⁊ paucoꝝ: qꝛ multi dicūt ꝙ illa reſpu. eſt popularis: qꝛ hꝫ multa de ſtatu illo. Uerbi gratia. Primo ſilr ſe hꝫ circa nutritionē ſicut popularis. Pueri eniꝫ in lacedemonia diuitū ⁊ egenoꝝ eodē modo ⁊ ex eiſdē alimētis nutriunt̄: ſilr eodeꝫ modo erudiunt̄: ⁊ illo modo quo poſſunt erudiri pauperū filij. Silr in ꝯſequenti etate: cū facti ſunt viri eodem modo ſe hn̄t ſicut diuites. In alimētis eniꝫ ⁊ veſtimētis nō eſt diuerſitas inter pauperē ⁊ diuitē: talibus enim induunt̄ diuites qbus pauperes pn̄t ſi volunt. Iterū habebant duos magnos ṗncipatus populares: populus enim eligebat ṗncipē in vno ṗncipatu. Eligebant̄ eniꝫ ſenes a populo. Ad ṗncipatū aūt quedā attingebat populus. ſ. ad ṗncipatū ephoroꝝ. Et dr̄ ṗncipatus iſte eoꝝ qui ptātem hn̄t ꝯuocandi multitudinē ⁊ exequendi per eam que ad ipm̄ pertinēt: ſic igit̄ apparet ꝙ reſpu. lacedemonioꝝ videbat̄ eſſe quibuſdā popularis: alijs videbat̄ eē paucoꝝ. ſ. ꝙ oēs principātes aſſumunt̄ per electioneꝫ ⁊ nullus ꝑ ſortem. Iteꝫ pauci erant ṗncipantes ꝗtum ad ꝯdēnationem mortis ⁊ relegationē: ⁊ ſilr ꝗtum ad alia talia. Sic igit̄ apparet: ꝙ in rep. cōi noīe noīata debēt apparere popularis ⁊ paucoꝝ ſtatus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Opꝫ. n. in rep. bn̄ tēperata vtrūqꝫ videri inē ⁊ neutrū: ⁊ conſeruari ꝑ ſeipſam nō aliunde: ⁊ ꝑ ſeipſam non ꝑ alios multos extraneos q velint. Nam ⁊ praue reſp. hoc pōt contingere. Sed ne velle quidē gubernationē alteram quoquomō partiuꝫ ciuitatis oīno: quēadmodū igit̄ oporteat remp. ꝯſtituere: ⁊ ſimilr illas que appellant̄ optimates dcm̄ eſt.

℄ Oſtēdit qd oꝫ obſeruari in rep. Et dicit ꝙ in rep. bene mixta ex populari ⁊ paucoruꝫ ſtatu opꝫ ꝙ vtrūqꝫ extremoꝝ eſſe videat̄ ⁊ neutrum. Opꝫ qdē ꝙ vtrūqꝫ videat̄: qꝛ in mixto manēt aliquo modo miſcibilia. Quare ſi bene fuerit mixta reſpu. ex illis opꝫ ꝙ in repu. aliquo modo appareat paucorum ſtatus ⁊ popularis. Item nō opꝫ ꝙ neutrum videatur. ſ. ſm actum. naꝫ in mixto nō ſaluantur miſcibilia ſm actus ꝓprios. Et ideo in repu. non debet apparere ſtatus paucoꝝ ſimplr ⁊ ſm actum ſuū ſimpliciter: nec popularis. Iteꝫ opꝫ hic obſeruari ꝙ reſpub. ſit talis ꝙ per ſeipſam poſſit ſaluari: nō per aliud extrinſecuꝫ: ſed per ſe. Non ex eo ꝙ ſint aliqui plures extrinſeci qui velint ſaluationē eius: quia hec pōt ineſſe tyrannidi: vel alicui alij praue vel male ordinate. Sed opꝫ ꝙ ſaluetur propter hoc ꝙ nulla pars huius reipu. velit aliam rempu. ſed tm̄ iſtam. Et tunc recapitulat ⁊ dicit ꝙ patet qualiter ſe habet reſp. ſimiliter qualiter ſe habent ſtatus optimatum mixte dictum eſt.

REſtat nūc vt de tyrānide dicamus: non ꝙ multis ṽbis indigeat: ſꝫ vt habeat i hoc tractatu locū ſuū. Qñqdē hāc quoqꝫ poſuimus partē eē alicꝫ publice gubernationis. Lec. IX.

℄ Poſtꝗ̄ phūs determinauit de repu. qualiter mixta eſt ex ſtatu paucoruꝫ ⁊ multoꝝ: ⁊ qualiter habet inſtitui: determinat de tyrānide. Et diuidit̄ in duas. In prima premittit intentū ſuū. In ſcd̄a ꝓſequit̄. ibi. (De regno ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ poſtꝗ̄ determinatuꝫ eſt de repu. communi nomine nominata. Dicendū eſt de tyrannide non ꝙ debeat fieri ſermo ꝓlixus de ea: eſt enim reſpub. peſſima. et ideo breuiter dicendū eſt de ipſa vt habeat̄ pars quedā preſentis tractatus. Intētio. n. phi in iſto libro eſt determinare de repu. tyrannis eſt reſpu. quedaꝫ: ideo dicendum eſt de ipſa. ℄ Deinde cum dicit.

℄ De regno igr̄ determinauimus in ſuperioribꝰ libris: vbi tractatū eſt a nobis nūqd regia gubernatio vtilis foret ciuitatibus: an inutilis: ⁊ quā: ⁊ vñ conſtituere opꝫ: ⁊ qñō.

℄ Proſequit̄ ⁊ qꝛ tyrannis eſt tranſgreſſio a regno: recolligit ṗmo quedā determinata de regno. Secūdo ꝓſequitur de ipſa ibi. (Tyrannidis ṽo ⁊c̄.) In ṗma dicit: ꝙ in precedētibus dictuꝫ eſt de monarchia regali vbi cū conſideratuꝫ eſt de ipſa monarchia: vtrum ciuitatibus expediat vnum principari aut non expediat. Et dato ꝙ expediatur: conſideratum fuit qualem vnum: quoniam optimum: ⁊ vnde aſſumendus eſt: quoniaꝫ ex optimis viris ⁊ qualiter. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Tyrannidis ṽo ſpēs duas ibidem diſtinximus. Propterea ꝙ earū potentia quodāmodo alterat̄ ad regiam gubernationem: ex eo qꝛ ambe poteſtates iſte ſūt ſm leges. Nā ⁊ apud quoſdam barbaroꝝ eligūtur aliqui ad gubernandū ſoli cū abſoluta omnimodaqꝫ poteſtate. Et apud Grecos eodem modo qdā eligebant̄ q ſoli gubernarēt: quos vocabāt Eſynetas: hn̄t ṽo hec inter ſe differētias qſdā: erant. n. regie: ex eo qꝛ ſm leges: ⁊ ex eo qꝛ volētibꝰ imperabant. Tyrannice aūt: ex eo qꝛ pro arbitrio dominationem exercebant.

℄ Proſeqt̄ de tyrānide. Et ṗmo ponit duos modos eiꝰ quos poſuit prius capitulo de regno. Secūdo ponit modum vnū qui ꝓprie dicit̄ tyrannis. ibi (Tertia ſpēs ⁊c̄.) In ṗma dicit: ꝙ due ſunt ſpecies tyrannidis: de qbus dictuꝫ eſt ſuperius cum de regno determinaret̄ que valde ſunt ꝓpinque monarchie regali, ꝓpter potentiam quam habēt ṗncipantes ſm illas ſupra ſubditos: ⁊ ṗncipantes ſm iſtas ſpecies principant̄ ſm leges qđ pertinet ad monarchiam regalem. Eſt eniꝫ vna iſtarū ſpērum ſm quā in quibuſdaꝫ ciuitatibus barbaroꝝ aſſumit̄ monarcha qui regit eos ſm leges ⁊ cōſuetudineꝫ. Eſt aūt conſuetudo eoꝝ ꝙ aſſumant ſibi monarchaꝫ vel per electionem vel per ſucceſſionē qui regat eos ſm leges. Scd̄a ſpēs eſt ſm quā aliqui eligunt ſibi principem ad fugandū inimicos ſm ꝙ apud grecos olim eligebātur quidam qui vocabantur eſynete. Iſti enim eligebant quoſdam in principes ad fugandum aduerſarios. Iſte aūt due ſpecies habebant in ſe quedā oppoſita ⁊ differētia: qꝛ videlꝫ cuꝫ regerent hoꝝ reges ſm leges ⁊ volentibus imperarent: erāt eoꝝ monarchie regales: cuꝫ ṽo pretermiſſis legibus ſm quas regere debebant plena ptāte ſm arbitrium ſuū dominarent̄ tyrānice regnabant: ⁊ monarchie ille tyrannides erant. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Tertia ſpēs tyrānidis que maxie ꝓprie vide

tur id nomẽ hẽre. Oppoſita eſt regio poteſtati abſolute. Nã neceſſe eſt tyrãnidẽ illã q̃ nullis ſubiaceat legibus ⁊ dñeẽ partiuʒ ac melioꝝ ad ꝓpriã vtilitatẽ nõ ad vtilitatem ſubditoꝝ. Quapropter inuoluntaria eſt cum nemo liber ſponte ſua ferat huiuſmodi ſeruitutem. Species igitur tyrannidis tot ⁊ tales ſunt.

¶ Ponit modũ qui ꝓprie dicit̃ tyrannis. Et dicit ꝙ tertia ſpẽs que ꝓprie ⁊ maxime videt̃ eſſe tyrannis videt̃ eſſe cõuertibilis cum monarchia regali p̃mo ⁊ p̃ncipalr̃ dicta: nõ ꝙ ſit eadẽ illi: ſed per oppoſitũ: q2 ſicut in regno p̃ncipat̃ vnus ſm voluntatem ſuam ⁊ rõne ordinata ad vtilitatẽ ſubditoꝝ: ſic in iſta p̃ncipat̃ ſm voluntatẽ ſuã. Eſt aũt h9 tyrãnis nullis ſubiacens legibus incorrigibilis principatus ſimiliũ ⁊ melioꝝ pp̱ bonũ ſuuʒ nõ ꝓpter bonũ ſubditoꝝ. In iſta aũt diffinitiõe p̃ncipatus eſt loco generis incorrigibilis loco dr̃ntie. Et dr̃ incorrigibilis: q2 nõ eſt natus corrigi. Illud.n. dr̃ corrigibile qđ a diſpoſitione praua ad bonã põt mutari ſaluata natura ei9: nũc aũt iſte p̃ncipatus ita peſſimus eſt: ꝙ a diſpõne ſua praua ad boneʒ nõ põt mutari ſaluata eius natura: imo corrumpent̃: per pariũ ⁊ melioꝝ tangit̃ materia principat9. Sunt enim in iſto p̃ncipatu equales ⁊ liberi ⁊ virtuoſi. Cauſam finalẽ tangit cum dicit: ꝓpter bonum propriuʒ nõ ſubditoꝝ. Ex quo ſequit̃ ꝙ iſte p̃ncipatus nõ eſt voluntarius: q2 nullus liber voluntarie ſubijcit̃ tali p̃ncipatui. Et ratio huius eſt. Q2 nullus qui eſt bene diſpoſitus ſm nãm: ⁊ inclinat̃ ad virtutẽ vult ſubijci ei qui p̃ncipat̃ nõ ſm virtutẽ: ſed ꝓpter bonum ꝓpriũ: imo magis inclinatur ad p̃ncipandũ ſimplr̃ q̃ ſubijciendũ. Nunc aũt liber bene diſpoſitus eſt ſm naturã ⁊ inclinat̃ ad v̾tutẽ. Ergo manifeſtum eſt ꝙ nõ vult ſubijci ei qui non p̃ncipat̃ ſm virtutem: ſed inclinatur magis ad p̃ncipandũ. Sed tyrãnis p̃ncipatur nõ ſm virtutem: quare manifeſtum eſt ꝙ principatus iſte inuoluntarius eſt. Dixit aũt liberoꝝ propter principatũ ſeruilem. In illo.n. principatu ſubditi ſubijciunt̃ tyranno voluntarie: q2 inclinant̃ ad ſubijciẽduʒ tali principatui: ſicut in principatu barbarorum. Ulteri9 ꝯcludit ꝙ he ⁊ tot ſunt ſpẽs tyrannidis ⁊ pp̱ cãs dictas.

QUe ꝟo ſit optima reſp. ⁊ q̃ vita optima plurib9 ciuitatib9 ⁊ hominib9 neq3 per virtutẽ iudicãt que ſupra vulgus emergat: neq3 per doctrinã que igenio idiget ⁊ adiumẽtis externis: neq3 p gubernationẽ que ad votũ fiat: ſ3 vitaʒ eã ꝓbant quã plurimi cõſeq poſſint: ⁊ gubernationẽ eã quã plurime ciuitates valeant recipe. nã quas vocãt optimates: de qb9 modo diximus: partim exterius cadunt plurimis ciuitatibus: partim appropinquant illi que reſpub. vocatur. Quãobrẽ de ambab9 tãq̃ vna ſit dicẽdũ eſt. Iudicium aũt de omnib9 iſtis ex eiſdem principijs eſt. Lec. X.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de repu. cõi noĩe noĩata: ⁊ de tyrannide declarat que ſit optima reſpu. pluribus ciuitatibus ⁊ pluribus hominibus ſimplr̃. Et diuidit̃ in duas. In p̃ma dat intentũ ſuũ. In ſecũda ꝓſequit̃ ibi. (Si recte ⁊c.) In p̃ma dicit ꝙ poſtq̃ determinatũ eſt de repu. ⁊ tyrannide: dicendum eſt que eſt optima reſpu. ⁊ que eſt optima vita pluribus ciuitatibus ⁊ pluribus hominib9: ⁊ non dicendũ eſt nobis: que eſt optima vita ſimpliciter ſm veritateʒ in comparatione ad ſimplices ⁊ idiotas .i. ſm quas ſimplr̃ viuũt. Nec dicenduʒ eſt que eſt optima vita in comparatiõe ad diſciplinaʒ: eſt eniʒ ſpeculatiua. Iſte enim indigent bona inclinatiõe naturali ⁊ bono ſucceſſu fortune. Iſta aũt hẽre difficile eſt. Iteruʒ nõ dicendum eſt de repu. optima: que eſt ſm voluntateʒ ⁊ electionem ſimpliciter. Sed dicendum eſt de vita optima que poſſibilis eſt plurib9 hominibus ⁊ ciuitatibus: ⁊ de repu. ad quã poſſunt pertingere plurime ciuitates. Status autem optimatũ de quibus dcm̃ eſt p̃us. ſ. ille que ſunt ſimplices ⁊ mixte que magis accedunt ad ipſam nõ ſunt poſſibiles multis ciuitatibus: ſ3 magis cadũt extra optimũ pluribus ciuitatibus. Quidam aũt magis appropinquãt ei quã dicimus rempu. Et ideo de illis optimatibus ⁊ de hac repu. dicendũ eſt: ſicut de vna repu. quia ex eiſdẽ p̃ncipijs fit iudicium de ipſis. Et iſte due ſunt optime ⁊ poſſibiles pluribus ciuitatibus ⁊ hominibus de quib9 nunc dicendum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si recte dictuʒ fuit in ethicis vitam beatam eſſe ſm virtutem non impeditam. Uirtutem aũt ipſam eſſe mediocritateʒ. Neceſſe eſt medium eſſe vitam optimam eius: quam ſinguli adipiſci valeant mediocritatis. In 8° capite 9°. Lec. ix.

¶ Proſequit̃. Et p̃mo oñdit que ſit optima vita ⁊ reſpu. poſſibilis pluribus ciuitatib9. Scđo qualiter alie reſp. ſe habẽt ad iſtam. ibi (De alijs aũt ⁊c.) Prima in tres. In p̃ma oſtendit que ſit optima vita hominis. Secundo ꝙ iſta eadem eſt reipu. poſſibilis pluribus ciuitatibus. ibi. (Et has ⁊c.) In tertia que ſit optima reſp. poſſibilis pluribus ciuitatibus. ibi (In cunctis ⁊c.) In prima dicit: ꝙ ſicut dictum eſt in libro ethicoꝝ. Optima vita hominis eſt operatio ſm virtutem non impedita. Non enim conſiſtit in actu p̃mo: q2 exiſtens in actu p̃mo in potentia eſt ad ſcđm actuʒ. ergo nõ eſt perfectus ſimpliciter. Sed felix perfectus eſt ſimpliciter nec in habitu: q2 in potentia eſt ad actum ſcđm: quare ꝯſiſtit in operatione vltima: q2 illa nõ eſt amplius in potẽtia ad aliã: ſ3 virtus eſt medietas quedã. Eſt eñi habitus electiuus in mediocritate exiſtens determinata rõne: ⁊ vt ſapiẽs determinabit. Quare optima vita hoĩs eſt vita media: ⁊ loquimur de tali medietate q̃ poſſibilis eſt hoĩb9. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et has oẽs diffinitiões neceſſe eſt eſſe circa ciuitatis virtutem: vitiũ: ⁊ rempublicam. Eſt enim reſpublica vita quedam ciuitatis.

¶ Declarat ꝙ idem eſt terminus: ⁊ eadem ratio ciuitatis ⁊ reipu. ⁊ virtutis vel malitie. Et dicit ꝙ eadem eſt ratio ciuitatis bone ⁊ reipu. bone: ⁊ ciuitatis male ⁊ reipu. male. Et ratio eſt: q2 reſpu. comparat̃ ad ciuitateʒ ſicut vita. Eſt enim reſpu. ordo ciuitatis. Ordo aũt vita eſt quedaʒ eius: cuius eſt. Ideo reſpub. vita ciuitatis. Et ſicut ceſſante vita ceſſat illud cuius eſt. ſic ceſſante reſpubli. ceſſat ciuitas. Sicut ergo eadem eſt ratio vite: ⁊ illius cuius eſt ⁊ perfectionis ⁊ illa cuius eſt: ſic eadem eſt ratio reipub. bone ⁊ ciuitatis bone. De mala repub. ⁊ ciuitate mala non probat: quia apparet ex eo: qđ dictum eſt de bona repub. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In cunctis aũt ciuitatib9 p̃tes ſunt tres. Naʒ alij diuitijs excellunt. Alij paupertate nimia deprimunt̃. Alij ſunt iter hos medij. Cũ igit̃ cõfeſſi ſimus mediocritatẽ ⁊ mediuʒ eẽ optimũ

palam

palam ꝙ bonorum fortune mediocris poſſeſſio eſt optima omnium exiſtimanda.

¶ Probat que ſit optima reſpu. plurib⁹ ciuitatib⁹. Et primo ꝓbat que ſit optima ciuitas. Scḋo concludit que ſit optima reſp. ibi (Patet igitur ⁊c̃.) Adhuc ṗma in duas. Primo oñdit ꝙ ciuitas eſt optima que ē ex medijs. Secūdo ꝙ talis ciuitas bñ ſaluaṫ. ibi (Cōſeruaṫ ⁊c̃.) Adhuc ṗma in duas. Primo oñdit q̄ ſunt optimi ciues: q̄ṁ medij. Scḋo que optima ciuitas. ibi (Uult q̄dē ⁊c̃.) Ad hec ṗmo cōcludit ex ṗcedentib⁹ ꝙ medij ſunt optimi ciues. Scḋo ꝓbat per rōnes. ibi (Hec.n. ⁊c̃.) In prima dicit dictū eſt: ꝙ eadē eſt rō bone reipu. ⁊ bone ciuitatis. Sunt aūt ciuitatis tres partes. Quidam.n. ſunt opulēti valde. Quidā egeni valde. Alij ſunt medij q̄ nec nimis diuites nec nimis pauperes ſunt: ſ; medio modo ſe habēt. Cum igiṫ oēs ꝯcedant ꝙ mediū eſt optimū: q̄ṁ vita ſm̄ virtutem eſt optima: virt⁹ ēt eſt in medio: manifeſtū eſt ꝙ medij in ciuitate ſunt optimi: ⁊ poſſeſſio ipſoꝝ media exiſtēs optima eſt inter ceteros. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec.n. facilis eſt ad obedientiā mandatoꝝ. At.n. ſi modū excedāt in alterutrā partē: ceu ſi forma: ſi virib⁹: ſi nobilitate gn̄is: ſi diuitijs: vel his ꝯrijs: ceu paupertate nimia: ſi imbecillitate egregia: ſi ignominia multa: difficile ē vt rōni obediant. Fiūt.n. iſtoꝝ alij ſuꝑbi ⁊ delinquētes apte in reb⁹ magnis: alij occulte praui: ⁊ in reb⁹ exiguis fraudatores. Iniurie ṽo iferunṫ q̄ñq; per ꝯtumeliā: q̄ñq; per dolū.

¶ Probat hoc ꝑ rōnes. Et diuidiṫ in q̄ttuor ſm̄ ꝙ ꝓbat per q̄ttuor rōnes. Scḋa ibi (Inſuꝑ ⁊c̃.) Tertia ibi (Preterea q̄ bonis ⁊c̃.) Quarta ibi (Que aūt ⁊c̃.) In ṗma intendit iſtā rōnem. Illi ſunt optimi ciues q̄ facillime obediunt rōni: ſ; medij in ciuitate facillime obediunt rōni: nō aūt extremi. ergo medij ſunt optimi ciues. Huiuſmodi rōnis minorē ponit in lr̃a: et declarat eam. Ponit aūt minorem dicēs: ꝙ media pars ciuitatis facillima eſt ad obediēdū rōni nō extremi: ⁊ ille qui excellit alios in pulchritudine: vl̄ in fortitudine: vel in nobilitate: vel in diuitijs nō de facili obedit rationi. Iterū ille qui nimis egenus eſt aut ſuꝑdebilis vel multū vilis nō de facili obedit rationi. Et ratio hui⁹ eſt: q2 ille qui excedit vel in pulchritudine: vel fortitudine: vel nobilitate: vel diuitijs alios ꝯtēnit: ⁊ fit iniurioſus: ⁊ inclinaṫ etiā ꝓpter exceſſum aliquis iſtoꝝ ad inordinatas delectatiōes ⁊ ſunt nequam magis: q2 iſta eos faciūt declinare ab eo qḋ eſt ſm̄ rationem rectā. Egeni aūt valde debiles vel viles deficiunt a ratiōe ⁊ fiūt auari ⁊ in ꝑuis nequā valde. ¶ Circa qḋ intelligendum eſt ꝙ aſtutia eſt inclinatio ad inueniendū diuerſos modos ⁊ vias ad finē non rectum. Actus aūt q̄ ꝓcedit ex hoc dr̃ dolus vel fraus ad nocēdū alijs. Et ſm̄ qḋ eſt ad nocendū alij in rebus fraus dr̃: ſm̄ ꝙ in ꝑſona vel fama dolus. Iſti aūt ſuꝑegeni diuerſos modos ⁊ diuerſas vias inueniūt: ⁊ quib⁹ poſſint hēre diuitias vel potentiā vel aliud tale preter rōnem. Propter qḋ manifeſtū eſt ꝙ ſunt aſtuti ⁊ nequā in paruis valde. Sed iniuriarū quedā fiunt ꝓpter aſtutiā vt ꝓpter ꝯtemptum vel ꝯtumeliā: quedā aut ꝓpter iniuriā. Quare manifeſtū ē ꝙ extremi difficili obediūt rōni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuꝑ hi minime circa gubernationē reipublice afficiunṫ: minimeq; cōſulunt. Hec autē vtraq; dānoſa ſunt ciuitatibus.

¶ Ponit ſecundā rōnem ⁊ eſt. Illi ſunt optimi in ciuitate qui amant principes ⁊ magiſtratus curāt ac bene ꝯſulunt bono reipublice: ſ; medij amant principes: nō autē extremi. Illi enim qui ſunt excellenter diuites nō amāt ipſos: nec ꝯſequenter bene conſulunt: hec aūt reipublice dānoſa ſunt. Iſti pauꝑes etiā ṗncipes nō amāt: q2 opprimi reputant ſe ab eis. Quare manifeſtum eſt ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea q̄ bonis fortunis ſuꝑabūdant: ceu opib⁹: diuitijs: amicis: ⁊ alijs hmōi: nec imperiū cuiuſq; pati volūt neq; ſciūt: ⁊ hoc ſtatim domi eoꝝ natis exiſtit. Propter delitias.n. nec in ſcholis q̄dē ṗceptorib⁹ obedire ꝯſueuerūt.

¶ Ponit tertiam rōnem. Et dicit ꝙ adhuc manifeſtū eſt ꝙ extremi in ciuitate nō ſunt optimi ciues ſed medij: q2 illi qui excedunt alios in bonis fortitudine ſicut in diuitijs: potētijs: ⁊ in amicis: ⁊ in conſimilibus nec ſubijci volunt alijs: nec ſciūt. Et hoc ineſt ſtatim eis a pueritia. Nā a pueritia in delitijs nutriti ſunt. Et ideo doctoribus non ſunt aſſueti ſubijci: ꝓpter hoc nō ſubijci eis volunt: quia non poſſunt inclinari ad oppoſitum eius ad qḋ inclinantur ex aſſuetudine: ſed ſtatim ex natiuitate inclinanṫ ad oppoſitum eius qḋ eſt ſubijci. Et ideo etiā addiſcere nolunt. Illi etiam qui excellenter egeni ſunt intantū ſunt humiles ꝙ neſciunt principari: ſed ſubijci etiā ſeruili ṗncipatu. nam ſubijciuntur principatu deſpotico qui eſt domini ad ſeruum. Si igiṫ ciuitas ſit ex iſtis: erit ex ſeruis ⁊ dominis: ſed iſta inconueniētia ſunt. Quare manifeſtū eſt ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues: relinquitur igitur ꝙ medij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui aūt eoꝝ ſunt in idigētia nimia cōſtituti: deiecto nimiū aīo vileſq; exiſtūt. Ex quo fit vt alij magiſtratū gerere neſciāt: ſ; ad parēdū ſeruiliter ſint apti. Alij ṽo ſibi imꝑari nullo mō patianṫ: ſ; ipſi alijs tāq; dn̄i volūt imꝑare. Efficiṫ ergo ſuoꝝ ⁊ dn̄oꝝ ciuitas. Nō aūt liberorū ⁊ alioꝝ inuidentiū: alioꝝ ſpernētiū: qḋ plurimū abeſt ab amicitia ⁊ ciuili ſocietate. Nā ſocietas amicabile q̄ddā eſt: cū inimicis enī nec viā q̄dē cōicare volunt homines.

¶ Ponit quartā rōnem. Et dicit ꝙ illi qui inuident alijs ⁊ contēnunt alios nec magiſtratus gerere ſciunt nō ſunt optimi ciues. S; egeni valde inuidēt alijs nec magiſtratus gerere ſciunt. Diuites etiā valde contēnunt eos qui ſunt etiam cōtra rationem reipub. medij nō: quare extremi non ſunt optimi ciues ſed medij. Huiuſmodi ratiōis ponit minorem ṗmo dicens: ꝙ illi qui ſunt de numero egenoꝝ inuidentes ſunt. Illi aūt qui ſunt de numero excedentiū in bonis fortune contēnentes ſunt alios: ⁊ hoc apparet. Diuites enī ⁊ potētes vidētes ſe habere ea que nō habent alij illos deſpiciunt ⁊ contēnunt. Egeni ⁊ deficientes videntes ꝙ nō habent ea que alij habēt inuidēt illis. ſed medij nō. Q2 enim ad ſufficiētiā habēt nō inuident: nō contēnunt aūt: q2 nō ſunt valde excedētes. Inuidere ṽo ⁊ ꝯtēnere ſunt ꝯtra rōnem reipu. qḋ declarat. Q2 amicitia neceſſaria eſt in ciuitate. Nā cōmunicatio amicitia quedā eſt: quia inimici cum inimicis participare nolunt in nūmis etiam in via. Sed inuidia ⁊ ꝯtēptus ſunt cōtra rationem amicitie: quare ſunt cōtra rationē reipu. Manifeſtū igiṫ ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues ſ; medij inter extremos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vult ꝗdē ciuitas ex paribꝰ ac ſimilibꝰ eē q̄ntū fieri pōt. Hoc aūt maxime exiſtit medijs. Itaqȝ necc̃ario fit vt hmōi ciuitas optime guberne tur: ex qbꝰ diximus nā ꝯſtare ciuitatē.

¶ Poſtq̄ phs determinauit q̄ ſunt optimi ciues: qꝛ̃ medij. declarat q̄ eſt optima ciuitas: qꝛ̃ illa q̄ eſt ex medijs. Et dicit ꝙ ciuitas dȝ ⁊ vult eē ex equalibꝰ maxie. Sȝ tales ſunt medij: ſic ꝓbatū eſt. q̄ ciuitas optima eſt q̄ eſt ex medijs. Et ꝑꝑ hoc manifeſtuȝ eſt ꝙ talis ciuitas optime gubernat̄. Illa. n. necc̃uȝ eſt optime gubernari que eſt cōſtituta ex his: ex qbꝰ ciuitas optima nāliter ꝯſtituit̄: talis aūt eſt que dicta eſt. q̄ ⁊c̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſeruant̄ quoqȝ in ciuitatibꝰ iſti maxime ceteroꝝ ciuiū. Neqȝ. n. aliena ꝯcupiſcūt vt faciunt pauꝑes: neqȝ eoꝝ bona capiunt̄ ab alijs vt accidit diuitibꝰ. Et qꝛ neqȝ inſidiant̄ alijs: nec alij ipſis: ſine ꝑiculo degunt.

¶ Declarat ꝙ talis ciuitas bn̄ ſaluat̄ ⁊ ſine ꝑiculo viuūt. Et p̊ oñdit ꝙ bn̄ ſaluat̄. Scđo ꝙ viuunt ſine ꝑiculo. ibi. (Quapropter bn̄ ⁊c̄.) In p̊ᵒ dic̄ ꝙ iſti medij ex qbꝰ cōponit̄ ciuitas optima maxime ſaluant̄ in ciuitate: ⁊ hoc apparet: qꝛ ipſi nō ꝯcupiſcūt aliena ſicut pauꝑes. Habēt. n. ad ſufficiētiā: ⁊ iō nō deſiderāt aliena: ꝑꝑ qđ alijs nō inſidiant̄. Pauꝑes vō qꝛ deficiētes ſunt deſiderāt aliena: et iō īſidiant̄ diuitibꝰ. Medij vō nō: qꝛ nō hn̄t ſuꝑabūdantiā diuitiaꝝ: iō medij nec inſidiant̄ alijs nec alij ipſis: tales aūt maxime ꝯſeruant̄: q̄re manifeſtū eſt ꝙ ciuitas q̄ eſt ex medijs maxime ꝯſeruat̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter bn̄ optauit Phocylidas multa mediocribus optima: mediocris eſſe volēs in ciuitate.

¶ Oñdit ꝙ viuunt ſine ꝑiculo: ⁊ dicit ꝙ medij: qꝛ nullus īſidiat̄ ipſis nec ipſi alijs īſidiant̄ ſine ꝑiculo viuūt. Et ꝓpter hoc phocylides rōnabiliter deſiderauit mediꝰ eē in ciuitate: vidēs ꝙ medij ſunt in ciuitate optimi. vn̄ dixit mediꝰ in ciuitate volo eē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̄ ꝙ ciuilis ſocietas optima eſt que ꝑ mediocres fit: eaſqȝ ciuitates recipe vt optime gubernent̄: in qbꝰ mediocres plurimi ſunt ac plus poſſunt: maxime ꝗdē ambabꝰ vel ſaltē altera parte. Hec. n. addita preualere facit: ⁊ ꝓhibet contrarios exceſſus fieri.

¶ Oñdit ꝙ reſp. q̄ eſt ex medijs eſt optima. Et diuidit̄ in duas. In p̊ma infert ex dictis ꝙ reſp. media eſt optima. Scđo ꝓbat hoc ꝑ ſigna ⁊ effectꝰ. ibi (Qđ aūt ⁊c̄.) Adhuc p̊ma in duas. In p̊ma facit qđ dcm̄ eſt. In ſcđa infert correlariū. ibi (Quapropter.) In p̊ma dicit: ꝙ qꝛ ciuitas optima eſt q̄ eſt ex medijs: manifeſtuȝ ꝙ reſp. optima ē ex medijs: ⁊ ille ciuitates q̄ multos hn̄t medios hn̄t remp. optimā. Et rō huiꝰ eſt. Qꝛ pars media ciuitatis valētior ⁊ melior eſt q̄ȝ alie due ptes diuiſim: qꝛ ſi vna pars ꝓter rōnē velit opprimere aliā partē: ſicut ſi diuites pauꝑes velint opprimere: pars media adiūgit ſe pauꝑibꝰ: ⁊ cū illis reprimit malitiā diuitū. Si aūt pauꝑes velint inſurgere ꝯtra diuites ꝓter rōnē: medij iungūt diuitibus ſe: ⁊ reprimūt pauꝑes. Et iō medij ꝓhibēt exceſſus ī ciuitate. Talis ēt reſpublica optia ē. ¶ Deide cū dicit.

¶ Quapropter valde optādū ē vt hi q̄ in rep. v̈ſant̄ facultates hēant mediocres ac ſufficiētes. Nam vbi alij nimis multa poſſidēt: alij nihil: vel plebes infima inſurgit: vel paucoꝝ potētia illa extrema: vel tyrānis ꝑꝑ vtrūqȝ exceſſū. Ex ppl̄ari. n. ſtatu nimiū ſuꝑbo: ⁊ ex paucoꝝ potentia ad tyrānidē deuenit̄. Ex mediocribꝰ aūt ac ꝓpe paribꝰ multo minꝰ. Cuius rei cām poſtea vbi de mutatiōibꝰ tractabit̄ dicemus.

¶ Infert vnū correlariū. Et dicit ꝙ manifeſtuȝ eſt ex dictis: ꝙ ex quo ciuitas ē optima: q̄ eſt ex medijs: ꝙ maximū bonū eſt ꝙ in ciuitate gubernātes hēant ſubſtantiaȝ mediaȝ ⁊ poſſeſſiones medias. Qꝛ vbi ſunt q̄ valde excedūt in diuitijs: aut indigētes valde: erit ibi aut ſtatus popularis: aut paucoꝝ intēꝑatus: in quo pauci diuites valde dn̄ant̄ ſm volūtatē ſuam: aut erit tyrānis ꝑꝑ ambos exceſſus. ſ. diuitiaꝝ ⁊ egeſtatis: ex populari. n. ſtatu nimis ſuꝑbo inſurgit tyrānis. Silr ex paucoꝝ potentia: ex medijs aūt nō. Multo aūt minus ēt orit̄ tyrānis ex his qui ſunt propinqui medijs q̄ȝ ex ſtatu populari. Cauſa autē iſtorum apparebit inferius cum determinabit̄ de tranſmutatione reipu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ aūt media ſit optima: manifeſtū eſt: ſola. n. ſeditiōibꝰ caret: vbi. n. ꝑmultū eſt mediocre minimū ſeditiōes ⁊ diſcordie ciuiū īnaſcūtur: magneqȝ ciuitates ob hāc ipſaȝ cām minꝰ ſeditiōibꝰ ſubiacēt: qꝛ magna in his eſt mediocriū hominū multitudo. Paruas āt ciuitates facile eſt in duas partes diuidi oēs: ita vt nihil mediū relinquat̄. Et fere cūcti vel iopes ſunt: vel opulēti. Populares quoqȝ gubernatiōes tutiores ſunt ⁊ diuturniores q̄ȝ paucoꝝ potentium ꝓpter medios. Plures. n. ſunt ⁊ magis honoris participāt in populari gubernatiōe q̄ȝ paucoꝝ. Nā qn̄ ſine his multitudo iops plus pōt: male res ſe hn̄t: ac cito pereunt.

¶ Probat per ſigna ꝙ reſp. que ex medijs optima eſt. Et diuiditur in partes tres ſm ꝙ declarat per tria. Secūda ibi. (Signū vero ⁊c̄.) Tertia ibi (Patet aūt ⁊c̄.) In prima intendit iſtam rōnem: illa reſpu. eſt optima que eſt ſine ſeditiōe magis ⁊ turbatiōe: ſed talis eſt illa que eſt ex medijs. ergo reſp. que eſt ex medijs optima eſt. Huius rationis ponit ꝯcluſionē ⁊ minorē cum ſua probatione. Dicat igitur ꝙ reſpublica que eſt ex medijs ſit optima: manifeſtum eſt. Iſta eniȝ ſola ⁊ ſine ſeditiōe ⁊ turbatiōe eſt. Hoc aūt ꝓbat dupliciter. Primo qꝛ vbi ſunt plures medij nō ſunt ſeditiones nec turbatiōes. Et propter hoc magne ciuitates ſunt magis ſine ſeditiōibus q̄ȝ parue. Quia in magnis ciuitatibus ſunt multi medij. Sed in paruis ciuitatibus ſtatim omnes ſunt diuiſi in diuites ⁊ pauperes: ⁊ iō in illis ſepe fiunt ꝑturbatiōes ⁊ ſeditiōes. Quare manifeſtū ē ꝙ illa reſpublica q̄ ē ex medijs magꝭ ē ſine ſeditiōe ⁊ turbatiōe. Hoc idē ꝓbat 2ᵒ ex alio: qꝛ ſtatꝰ populares ſūt durabiliores q̄ȝ paucoꝝ: qꝛ plures hn̄t medios ⁊ magis attingūt medij ad p̄ncipatū q̄ȝ in paucoꝝ potentia. Ex quo manifeſtū eſt ꝙ illa reſpublica que ē ex medijs eſt magis ſine ſeditione ⁊ turbatiōe. Si aūt accidat ꝙ inter egenos ⁊ diuites nō fuerint plures medij: aut nō ſufficiētes: multitudo īualuerit: multos exceſſus facient: ⁊ iō male ſe hn̄t: ⁊ cito ꝑibit reſpu. ¶ Deide cū dicit.

¶ Signū vō huius putandū eſt ꝙ qui optime leges cōdiderūt ex mediocribꝰ ciuibus fuere.

Nam

Naz ⁊ Solon huiuſmodi fuit: vt apparet ex eius carminibus: ⁊ Licurgus: nõ eni erat rex ⁊ Charondas: ⁊ plurimi aliorũ.

¶ Ponit ſcdm ſignũ. Et dicit ꝙ reſp. que eſt ex medijs ſit optima: ſignũ eſt ꝙ optimi legiſlatores fuerũt de medijs ſicut Solõ. Iſte. n. Solõ nõ fuit de diuitib⁹ excellẽter: nec de pauperib⁹. Et h̃ ſignauit in q̃dã poeſi ſua: quã nõ põit ph̃s: ſilr Licurgus nõ fuit de magnis: nõ eni fuit rex: ſilr Charõdas: nec de diuitib⁹: nec de pauperib⁹ excellẽter fuit: ſed de medijs: ſilr plures alij. Iſti vero fuerũt optimi legiſlatores: ⁊ fuerũt de medijs: q̃re manifeſtũ ẽ: ꝙ medio modo ſe habere diſponit ad optimã rẽp. Qr igitur reſp. ſit ex medijs: ſignum eſt ꝙ optimi legiſlatores fuerunt de medijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet autẽ ex his: ⁊ qꝛ plurime reſpublice: aut populares ſunt: aut paucorũ gubernationes. Quod enim in his frequenter pauci ſunt medij ſemper qui preualẽt: ſiue hi ſint qui facultates habent: ſiue populares: qui medium tranſcẽdunt: per ſeipſos gubernationez agũt. Itaqz aut multitudo populi iſurgit: aut paucorum potentia.

¶ Ponit tertiũ ſignũ: ⁊ ponit p̃mo ſignũ. Scdo rõnez aſſignat cuiuſdã qđ in ſigno eſt dictũ ibi. (Preterea ex eo.) In p̊ dicit: qđ manifeſtũ eſt ex his que dicent iaz ꝙ optima reſp. eſt ex medijs: qꝛ ꝓpter hoc ſunt plures reſp. aut populares: aut paucoꝝ: qꝛ frequẽter in ciuitatib⁹ medius paucũ eſt: ſtatiz. n. ſunt oẽs vel diuites vel egeni: ⁊ qcũqz excellũt alios: ꝯuertũt rẽp. ſm volũtatẽ ſuã ad vtilitatez ſuã: ita ꝙ ſi diuites ſupauerint pauperes ꝯuertũt rẽp. ad volũtatẽ ſuã ⁊ regũt eã: ⁊ tũc ſit paucoꝝ potẽtia. Si autẽ pauperes exceſſerint regũt rẽp. ſm volũtatẽ ſuã: ⁊ ſic ſtatus popularis: quare manifeſtũ eſt: ꝙ aut erit popularis: aut paucoꝝ. Cum g̃ iſte accidãt: que nõ ſunt recte ꝓpter defectũ mediorum: ſignum eſt ꝙ reſp. que eſt ex medijs ſit optima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ex eo quia ſeditiones fiunt ⁊ pugne inter multitudinem ⁊ opulẽtos: quibuſcunqz vincere contingit: hi neqz cõmunẽ amplius habent rempublicam: neqz equalez: ſed quaſi victorie premiũ reportant rẽpublicam obtinere: ⁊ alteri popularem ſtatũ: alteri paucorum potẽtiam faciunt.

¶ Aſſignat cãm quare ſunt plures populares ⁊ paucoꝝ: ⁊ diuidit̃ in duas: ſz ꝙ ꝓbat h̃ ꝑ duas rões. ſcda ibi. (Preterea qui ⁊c̃.) In p̃ma dicit ꝙ ſeditiões ⁊ pugne que fiũt in ciuitate iter diuites ⁊ pauperes adiuicẽ ſunt cã: quare ſunt tot populares ⁊ paucoꝝ. Illi eniz q obtinẽt ꝯtra aduerſarios nõ iſtituũt rẽpublicã cõem nec equalẽ: ſed inſtituunt rẽpublicã ad vtilitatez ſuã ⁊ honorez ⁊ premiũ victorie ſue inſtituunt rẽpublicã: in qua excedunt aduerſarios: ita ꝙ ſi pauperes obtineãt faciunt popularẽ ſtatum: ſi diuites: paucorũ potentiã. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea qui principatũ grecie habuerunt: hi ad propriam reſpiciẽtes rẽpublicaz: aut popularem ſtatum in ciuitatibus conſtituerunt: aut paucorũ gubernationẽ non ad ciuitatũ illarũ cõmoda reſpiciẽtes: ſed ad ſua. Atqz ita per iſtas cauſas effectum eſt: vt vel nũq̃ mediorũ illa gubernatio extiterit: vel admodũ raro. Unus eniz vir cõſenſit ſolus ex his qui antiquitus in principatu fuere. Hũc gubernãdi modũ ꝯſtituere. Iamqz i ciuitatib⁹ ꝯſuetudo obtinuit nõ velle equale: ſz aut impare q̃rere: aut victos obedire. Que igr̃ optima ſit reſpublica: ⁊ quã ob cãm ex his pz.

¶ Ponit ſcdam rõnẽ: ⁊ dicit ꝙ aliq preeminẽtes in grecia in potẽtia amicoꝝ vel in diuitijs vel in nobilitate vel in aliquo alio nutriti in aliq̃ rep. cũ vellent iſtituere rẽp. aliquã nõ iſtituerũt quãcũqz: ſed cõſiderãtes ad rẽpublicaz in qua nutriti ſunt iſtituerunt illã. Et qꝛ iſti nutriti erant in populari vel in paucoꝝ iſtituerũt hanc vel illã nõ conſiderãtes bonũ cõe: ſed bonũ ꝓpriũ: ⁊ iſte vtiliores erant eis: ideo iſtas iſtituerunt. Et ꝓpterea nũq̃ aut raro: ⁊ apđ paucos inenitur reſpublica media: vnus aũt optim⁹ fuit vir: qui cũ eſſet in p̃cipatu ſuaſit ciuib⁹ rẽpublicaz hanc mediã: ſed illi noluerũt acceptare ipſaz: ſilr nec iſti q modo ſunt in ciuitatib⁹ volunt eã recipere: qꝛ ꝯſuetudinẽ nõ habẽt: per quã iclinẽtur ad volẽdũ equalitatez: ſed vel q̃runt p̃cipari: aut magis volunt ſuſtinere rẽp. quã habẽt nõ recte ordinatã: ſicut paucoꝝ potẽtiã: in qua dominantur: aut aliquam aliam. Et tunc concludit dicẽs: ꝙ que ſit optima reſpu. ⁊ propter quam cauſam manifeſtũ eſt ex determinatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De alijs autez cum plures populares ⁊ plures paucoꝝ gubernationes eſſe diximus: que prima ponẽda ſit: ⁊ que ſcda: ⁊ que deinceps: qꝛ potior ſit: aut deterior determinata optima nõ erit difficile intueri. Neceſſe eſt. n. meliorẽ eſſe: q̃ ꝓxime huic accedit: deteriorẽ vero q̃ plurimũ diſtat a medio: niſi ad ſuppoſitionez qs iudicet. Dico aũt ad ſuppoſitionẽ: qꝛ multotiẽs alia reipublice forma eligibiliori exiſte: nihil vetat aliã qbuſdã magis vtilẽ eſſe.

¶ Declarat qualiter alie reſp. ſe habẽt ad iſtam. ⁊ dicit ꝙ rerũp. aliarũ a media poſuimus plures ſpẽs: ſicut popularis ⁊ paucoꝝ. Unaqueqz enim iſtarũ plures ſpẽs hz ſicut apparuit pri⁹: que autẽ iſtaruz ſit melior: ⁊ que peior viſa rõne medie reip: nõ eſt difficile videre. Cũ eniz reſp. que eſt ex medijs ſit optima: illa q̃ eſt ꝓpinquior huic melior eſt: ⁊ que remotior peior. Nã vlr hoc verũ eſt ꝙ i vnoq̃qz genere illud qđ eſt ꝓpinqui⁹ p̃mo: ꝑfecti⁹ eſt ⁊ melius in illo genere: quare illa reſp. que ꝓpiquior eſt reip. optime in plurib⁹ melior eſt: ſicut: p̃ma ſpẽs popularis melior eſt q̃ ſecũda: ⁊ ſecũda q̃ tertia: ⁊ tertia q̃ quarta: q̃rta vero peſſima eſt iter illas: ſilr de paucoꝝ potẽtia p̃ma melior q̃ ſecũda: ſecũda q̃ tertia: ⁊ ſic deinceps. Et dato ꝙ illa q̃ eſt ꝓpiquior optime eſt melior ſimplr loquẽdo ſine ſuppoſitione: quia ſi loquamur de meliori: ⁊ optima ex ſuppoſitione nihil ꝓhibet aliquã: que non eſt melior ſimplr eſſe meliorẽ aliqb⁹: ſicut ſi in ciuitate aliqua ciues ſint eq̃les in libertate: meli⁹ eſt eis regi populari q̃ repu. media. Sic igitur apparet qualiter alie ſe habẽt ad iſtã.

Que autez reſpublica quibus ⁊ qualis qualibus conferat conſequẽs eſt tractare. Lectio. XI.

¶ Poſtq̃ ph̃s declarauit: que ⁊ qualis reſp. eſt optima plurib⁹ ciuitatib⁹: declarat que ⁊ qualis: quib⁹ ⁊ qualib⁹ expediat: ⁊ diuiditur in duas. In prima premit

tit intētū ſuū. In ſecūda ꝓſeqtur ibi. (Sʒ capiendum.) In prima dicit ꝙ poſt illa que determīata ſunt dicendū eſt pertranſeundo: que reſpub. quibus ⁊ qualis qualibus expediat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed capiēdū prius eſt vniuerſaliter de cunctis. Oportet enim partē illam ciuitatis: que in republica ſtare vult potentiorē eſſe: ꝙ̄ illa pars que nō vult in republica manere. Eſt autem oīs ciuitas ex quali ⁊ quāto. Dico autē quale: ceu libertatē: diuitias: diſciplinā: nobilitatem. Quantū vero: ceu multitudinem populi preualētē. Fieri autē poteſt vt quale exiſtat vni ciuitatis parti: alteri vero quantū: ceu maiorē ēe numerū ignobiliū ꝙ̄ nobiliū: ⁊ paucorū pauperū ꝙ̄ diuitū: neqȝ tn̄ tātū ſuperare quātitate: quātū ſuperari qualitate ꝓpter hoc adinuicem cōferenda ſunt.

¶ Proſequit̄: ⁊ diuidit̄ in duas. Primo premittit quedā vniuerſalia que valēt ad ſequētia in iſto caplo. In ſecunda oſtēdit qḋ ꝓpoſitū fuit. ibi. (Ubi ergo.) In prima dicit: ꝙ anteꝙ̄ determinet de repub. que cui ⁊ qualis quali competat accipiēdū eſt p̄mo: qḋ vniuerſalr̄ verū eſt in oībus rebusp. ſ. ꝙ illa pars reip. melior eſt: ⁊ valētior que vult ſaluationē reip. ꝙ̄ illa que nō vult. Et rō hui⁹ eſt: qꝛ bonum rei attēditur in ordine ad finem. ſed partes reip. ordinant̄ in finē reip. finis autē reip. eſt ſalus ⁊ permanētia eius. ergo bonū partiū reipublice itēditur in ordine ad finē iſtū. Sed vnūqḋqȝ vult bonū ꝓpriū: ⁊ quanto magis vult: tāto melius eſt. ergo illa pars reipublice melior eſt: que intēdit iſtū finē ꝙ̄ illa que nō intēdit. Scḋm eſt qḋ ꝓponit: ꝙ oīs ciuitas cōponitur ex quali ⁊ quāto: ⁊ exponit quid vocat quale ⁊ quātū. Quale quidē vocat dignitatē: ad quā cōſiderat volēs iſtituere republicam: vel volēs diſtribuere p̄ncipatū: ſicut ſunt diuitie: diſciplina: ingenuitas. Quātū vocat multitudinē: modo ita eſt quādoqȝ qḋ alteri parti ciuitatis ieſt quale: ita ꝙ excedit aliā in qualitate. Alteri parti ineſt quantū: ita ꝙ excedit aliā in multitudine: ſicut vbi grā. Plures ſūt in ciuitate ignobiles ꝙ̄ nobiles: pauperes ꝙ̄ diuites: tn̄ pars illa que abūdat in quāto: tamen nō abūdat in illo quantū deficit in quali. Iſta autem cōſideranda ſunt in determinādo: que vel qualis: cui vel quali cōueniat, comparādo iſta adinuicem: puta defectum ſm vnū ad ſuperabundantiam reſpectu alterius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubi ergo ſuperat pauperū multitudo eam quā diximus proportionē hic popularis gubernatio exoritur: ac ſpecies ſingule popularis ſtatus ſm multitudinis exuperantiā: ceu ſi agricolarū multitudo plus poſſit: pria ſpēs. Si multitudo tenuiorū ac mercenariorū: vltia ſpēs: ⁊ ſic de alijs: que ſunt harū medie.

¶ Oſtēdit ꝙ qualis quib⁹ ⁊ qualib⁹ cōueniat: ⁊ p̄mo qbus ⁊ qualib⁹ popularis ſtat⁹. Scḋo qb⁹ ⁊ qualib⁹ paucorū potētia ibi. (Ubi aūt ea pars ⁊c̄.) Tertio qbus ⁊ qualib⁹ reſpublica. ibi. (Debet aūt qui ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ quālibet ciuitatē vbi abūdat multitudo egenorū ſm dictam ꝓportionē. ſ. qḋ nō excedat: puta in v̄tute quantū deficit in multitudine diuitū vel egenorū opʒ regi ſtatu populari: vt ſi agricole excedunt: tūc eſt popularis ſtatus agricolarū. Et ſm ꝙ diuerſus eſt populus: ſm hoc opʒ ipſm regi diuerſis ſpēb⁹ popularis ſtatus: vt ſi multitudo agricolarū excedat opʒ regi p̄ma ſpē popularis ſtatus. Si autē multitudo tenuiorū ⁊ mercenariorū: tūc opʒ eam regi vltima ſpē popularis ſtat⁹. Iſti enim minus ſunt ꝑſuaſibiles ⁊ rōne ⁊ magis iclinant̄ ad auaritiam: ⁊ ideo expedit eis magis regi illa ſpē popularis ſtatus: ꝑ quā poſſunt ſatiſfacere magis auaritie ſue. Hec aūt eſt vltia ſpēs: in qua p̄ncipatur ppl's nō ſʒ legē: ſed ſm ſuā ſniā ⁊ voluntatē: vbi aūt multitudo eſt itermedia cōpetit regi eam aliqua ſpecie intermedia: vt ſi excedat multitudo liberorum ſecunda ſpecies debet eſſe. ſi multitudo aliorum quorūcunqȝ tertia ſpecies. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubi autē ea pars in qua ſunt opulēti ⁊ nobiles magis ſuperat qualitate ꝙ̄ deficiat quātitate: hic paucorū potētia gubernatio qȝ exoritur: ac eodē modo ſingule ſpēs hui⁹ ſʒ exuperantiam iſtiuſmodi hominū.

¶ Oſtēdit qbus cōpetit paucorū ſtatus: ⁊ dicit: ꝙ vbi multitudo diuitū: que plus abūdat: in quali. ſ. in diuitijs ⁊ nobilitate ꝙ̄ deficiat in quāto. i. in multitudine: ibi opʒ eſſe paucorū ſtatus. Et ſm diuerſitatē hꝰ multitudinis opʒ diuerſificare ſpēs paucorū ſtatus: ita ꝙ vbi eſt multitudo diuitū habētiū poſſeſſiones mediocres opʒ regi p̄ia ſpē popularis ſtatus: in qua dominant̄ plures diuites nō nimis excedētes in diuitijs: ſed habētes poſſeſſiones mediocres. Ubi aūt eſt minor multitudo diuitū: ſed habent plures diuitias opʒ regi ſecunda ſpē paucorū ſtatus. Ubi autē ſunt adhuc pauciores diuites ditiores ꝙ̄ primi: expedit illos regi tertia ſpē. Ubi autē pauciores ſunt ⁊ magis diuites opʒ regi illā ciuitatē quarta ſpē: ita ꝙ ſicut ſe habent ſpēs ſtatus popularis quātū ad multitudinē: ſic ſpecies paucorū potentie quantū ad diuitias: ita ꝙ ſicut vbi ſunt pauciores egeni: ſicut vbi ſunt plures agricole dʒ eē primā ſpēm ſtatus popularis: vbi adhuc plures ſecūdā. vbi adhuc plures ꝙ̄ prius tertiā: vbi tota multitudo q̄rtam ⁊ peſſimā: ſic ex parte potentie paucorū vbi ſunt plures diuites habētes mediocres diuitias p̄ma ſpecies: vbi pauciores ditiores: ibi ſecūda. Sed vbi adhuc pauciores ⁊ ditiores tertia: ſed vbi ſunt pauciores ꝙ̄ prius ⁊ valde diuites quarta ſpēs ⁊ peſſima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Debet autē qui legē ponit in republica ſemper ad medios reſpicere: ſiue enim ad paucorū gubernationē dirigant̄ leges de medijs eſt coniectādū: ſiue ad popularē ſtatum hos reſpicere debʒ: vbi enim mediocriū ſuperat multitudo: vel vtrūqȝ extremū: vel alterū tm̄: hic reſpublica recipit ſtabilitatem.

¶ Oſtēdit qbus cōpetit reſpublica: ⁊ diuidit̄ in duas. In p̄ma facit qḋ dictū eſt. In ſecūda regredit̄ ad declarādū qualiter miſcetur ex populari ſtatu ⁊ paucorū. ibi. (Sunt autē ⁊c̄.) Prima in duas. In p̄ma oſtendit qbus cōpetit reſpublica. Secūdo remouet errorē quorūdā ibi. (Aberrant aūt ⁊c̄.) Adhuc p̄ma in duas. In p̄ma facit qḋ dctm̄ eſt. Secūdo remouet obiectionē que poſſʒ fieri ibi. (Nō enim eſt mer⁹ ne qnqȝ ⁊c̄.) In prima dicit ꝙ legiſlator ſi bene debeat ordinare rēpublicā dʒ aſſumere ad rēpublicā medios. Et hoc quaſcūqȝ leges ponat: ſiue ꝯuenientes potētie paucorū: ſiue populari ſtatui ſemꝑ opʒ coaſſumere medios: qꝛ ſic dʒ ferre leges ⁊ ordinare rēpublicā: vt ꝑ leges poſſit reſpublica ſaluari. Ubi vō multitudo hꝰ mediorū abūdat ſm quale: aut ſm quantitatē vel in vno in cōparatione ad aliud: cōuenit eſſe rēpublicam: que bene

nata eſt

nata eſt regi rectis legibꝰ: ex talibꝰ enim dicta eſt eſſe ipſa igit̃ expedit coaſſumere medios. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Non eni eſt metus: ne quandoqꝫ diuites cũ pauperibus conſpirent cõtra mediocres: nũq̃ enim alteri ſeruire alteris vellent. Q̃ ſi cõmuniorẽ aliquã querũt: nullam aliam q̃ iſtã reperirent. Nam per vices gubernare non paterent̃ ꝓpter diffidentiã: que inter eos exiſtit. In cunctis vero locis arbiter eſt fideliſſimus: arbiter autem medius quãdoqꝫ melior eſt gubernatio tẽperata: tãto durabilior.

⁋ Remouet obiectionẽ que poſſet fieri. Aliquis enĩ diceret ꝙ legiſlator nõ dꝫ aſſumere medios: q2 pauperes ⁊ diuites nõ ꝯſentiẽt: ⁊ ſic erit turbatio in ciuitatibꝰ. Remouet hoc: ⁊ dicit: ꝙ nõ eſt timẽdũ qn̄ diuites ꝯſentiant pauperibꝰ. Et rõ huiꝰ eſt: q2 nũq̃ volũt eẽ ſerui dominoꝝ nec diuites nec pauperes: ⁊ ideo querũt cõẽꝫ rẽp. magis. Hoc aũt eſt reſp. ⁊ nõ alia. Si aũt querũt rẽp. cõem nõ inuenirent aliã magis cõem: q2 pauperes nolunt: ꝙ diuites dominent̃ ne opprimant̃ ab illis: nec diuites volunt ꝙ pauperes timẽtes opprimi ab eis: ⁊ iõ querũt fideliorẽ ꝓncipantẽ. Sꝫ vbiqꝫ fideliſſimꝰ eſt ⁊ cõis magis medius ⁊ arbiter. Ex quo manifeſtum eſt ꝙ reſpublica quãto magis mixta eſt accedens ad equalitatem ⁊ indifferentiaꝫ: tanto magis manſiua eſt. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Aberrant etiaꝫ pleriqꝫ illoꝝ: qui optimates reipublice gubernationes efficere volũt non ſolũ in tribuẽdo nimiũ diuitibꝰ: verũ etiam in excludẽdo plebẽ. Neceſſe eſt enim procedẽte tẽpore ex falſis bonis verũ malũ euenire. Diuitiã enim cupiditates plus habẽdi magis deſtruũt rẽpublicaꝫ q̃ multitudinis.

⁋ Remouet errorẽ quorũdã. Aliqui enĩ fuerunt qui voluerunt facere reſpublicas optimatũ q̃ plus attribuebãt diuitibꝰ q̃ deberẽt: ⁊ q̃ pauperibꝰ. Ꝑhus dicit ꝙ iſti peccauerũt nõ ſolũ in hoc ꝙ plus attribuebãt diuitibꝰ q̃ deberent: ſed in hoc ꝙ paupes nõ audiebãtur in his: in qbꝰ debebãt audiri ſꝫ rectã rõnẽ ⁊ minus attribuebãt eis q̃ oporteret: qm̄ aliqñ ex minꝰ malo venit magnũ malũ: ⁊ ideo q̃uis hoc ſit modicũ malũ. ſ. attribuere diuitibus q̃ pauperibꝰ: tñ ex hoc ſeqtur exceſſus diuitiꝫ. Sꝫ exceſſus diuitiũ magis corrũpit ciuitatẽ q̃ exceſſus paupeꝝ. et rõ huiꝰ eſt: q2 exceſſus qui plus facit diſtare bonũ cõe a cõitate magis corrũpit ciuitateꝫ q̃ qui minꝰ. Sed exceſſus diuitiũ magis facit diſtare a cõitate: q2 bonum cõe trahit ad paucos: q2 pauperes ſunt plures q̃ diuites: quare manifeſtũ eſt ꝙ exceſſus diuitiꝫ magis corrũpit ciuitatẽ q̃ exceſſus pauperũ: quare hoc eſt malũ ⁊ peccatuꝫ in republica plus dare diuitibꝰ. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Sunt autẽ illa circa que ſimulant ac fallaciter pretexũt ad populũ qnqꝫ numero: concio magiſtratꝰ: iudicia: armatura: exercitatio.

⁋ Poſtq̃ declarauit que ⁊ qualis reſpublica: qbus ⁊ q̃libꝰ cõueniat: regredit̃ ad declarãdũ qualr̃ reſpublica miſceatur ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ diuidit̃ in duas. In pria oſtẽdit ex qbꝰ eſt mixtio. In ſcda recapitulat ibi. (Quam igit̃ ob cãm ⁊c.) Prima in tres. Primo oſtẽdit qualiter miſceatur. Secũdo oſtẽdit ex qbus eſt: q2 ex habẽtibꝰ arma: ibi. (Ops qdẽ ⁊c.) In tertia aſſignat rõnẽ ꝓpter quã antiqui vocauerũt rẽpublicã popularẽ ſtatuꝫ. ibi. (Sed auctis ⁊c.) Adhuc ꝓma in duas: q2 enĩ reſp. miſcetur ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ꝓmo tãgit leges popularis ⁊ paucoꝝ. Scdo infert ex dictis quõ miſcet̃ ex illis ibi. (Itaqꝫ manifeſtũ ⁊c.) Adhuc ꝓma in duas. In ꝓma tãgit leges paucoꝝ ſtatꝰ. Scdo popularis ibi. (Populari ſtatu ⁊c.) In pria tãgit leges paucoꝝ ſtatꝰ: per q̃s intẽdunt ſophiſtice excludere multitudinẽ a republica: ⁊ ꝓmo tãgit ea de qbus ferunt̃ leges. Scdo tãgit leges ipſas ibi. (Circa concionẽ.) In ꝓma dicit ꝙ illa de qbus dñantes paucoꝝ ſtatui ferũt leges fallaciter ⁊ doloſe ꝓponẽtes populo qnqꝫ ſunt numero. ſ. concio: magiſtratus: iudicium: armatura: exercitatio. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Circa concionem quidem licere omnibꝰ adeſſe: ſed pena appoſita diuitibꝰ ſi non aſſint vł ſolis vel maior q̃ multitudini.

⁋ Tangit leges circa iſta: ⁊ ꝓmo tãgit legẽ circa cõcioneꝫ. Scdo circa magiſtratũ ibi. (Circa magiſtratus.) Tertio circa iudicium ibi. (Circa iudicia. (Quarto circa arma ⁊ exercitia ibi. (Eodẽ modo.) In ꝓma dicit ꝙ circa cõcionẽ ordinauerũt fauẽtes paucorũ ſtatui: ꝙ oẽs venire liceret ad concionẽ: ſed vlteriꝰ ordinauerũt: ꝙ diuites ſi non venirẽt haberẽt dãnũ. Pauperes vero nõ. Uł ꝙ diuites multo maius dãnũ reportarẽt q̃ pauperes. et manifeſtũ eſt: ꝙ per iſtã legẽ pauperes excludebant̃: q2 diuites ex hoc ꝙ dãnũ magnũ reportabãt ꝯpellebant̃ venire: pauperes q2 nullũ dãnũ reportabãt nõ curabãt venire: ⁊ ita nõ participabãt ciuitate libẽter. ⁋ Deinde cuꝫ dicit.

⁋ Circa magiſtratꝰ aũt non licere his qui cenſum habent magnum renũciare magiſtratui: pauperibꝰ aũt licere.

⁋ Tangit legẽ circa ꝓncipatũ: ordinauerũt ꝙ oẽs poſſent attingere ꝓncipatũ: ſed vlteriꝰ ſtatuerũt: ꝙ pauperibꝰ liceret renũciare ꝓncipatui: diuitibꝰ vero nõ. ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ per iſtã legẽ excludebant̃ paupes: q2 pauperes cũ ſint occupati circa alia facile eſt qđ cũ liceat eis renũciare dimittãt principatum: diuites vero ſemper remanebũt: cũ eis nõ liceat renũciare. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Circa iudicia vero penaꝫ eſſe diuitibꝰ niſi iudicent: pauperibꝰ aũt impunitatẽ: aut illis magnaꝫ: his paruaꝫ penam: vt eſt in Charonde legibꝰ. Quibuſdã vero locis omnibꝰ licet deſcriptis in concionibꝰ iudicijſqꝫ adeſſe. Q̃ ſi deſcripti ſint: ⁊ nõ exerceant: in penas incidũt permagnas: vt metu pene vitent deſcriptionem: ⁊ per non deſcriptionem: neqꝫ iudicia: neqꝫ conciones exerceant.

⁋ Tangit legem circa iudicium ⁊ dicit: ordinauerunt ſuppoſito ꝙ oẽs poſſint attingere ad iudicia. Ulterius ordinauerunt diuitibus damnũ ſi nõ iudicarent ⁊ diſcuterẽt. Pauperibus vero dederunt licentiaꝫ de nõ diſcutiendo: vel ſi ordinauerũt damnũ vtriſqꝫ: tamẽ diuitibꝰ magnũ damnũ: pauperibꝰ modicum: ſicut ordinatuꝫ fuit in legibus Charonde. In aliquibꝰ vero paucorũ gubernationibus licebat quidẽ omnibꝰ diſcutere in iudicio ⁊ intereſſe cõgregationi: preſcriptis tamẽ penis. Si vero cõtingeret ꝙ ſcripti nõ intereſſent vel non diſcuterent imponebantur magne damna: ita vt ꝓpter fugam damni nõ appeterent ſcribi: ⁊ ſic ſi non ſcriberentur nec intereſſent iudicio. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Eodem modo circa arma ⁊ circa gymnaſia

legibus ſtatuunt. Pauperibus enim licet nõ habere arma. Diuitib⁹ aũt pena conſtituta eſt niſi habeant: ⁊ ſi in gymnaſio ſe nõ exerceant pauperes nulla pena eſt. Diuitibus aũt eſt pena: vt alij metu pene ſe exercere cõpellant̃: alij q² nullã formidẽt penã nõ faciant. Hec igitur paucoꝝ potẽtie ſunt machinamẽta.

℄ Tangit legẽ circa arma ⁊ exercitia ſil: ⁊ dicit ꝙ eodem mõ tulerũt legẽ de poſſeſſione armoꝝ: ⁊ circa exercitia ipſoꝝ: ⁊ ordinauerũt ꝙ liceret egenis nõ hr̃e arma. Diuitibus ſi nõ haberẽt ordinauerũt magnũ dãnũ: ſilr̃ circa exercitiũ ordinauerũt ꝙ pauperes ſi ſe nõ exercitarẽt in armis nullũ dãnũ haberẽt. Sʒ diuitib⁹ ordinauerũt magnũ dãnũ: ſic aũt ordinauerũt vt diuites ꝑ dãnũ haberent arma: ⁊ vſum armoꝝ: ⁊ ſic haberẽt ſoli poteſtatẽ ⁊ tenerent ꝑncipatũ: pauperes vͦ q² nõ timerẽt dãnũ nõ haberẽt arma ⁊ vſum armoꝝ: ⁊ per ꝯñs nõ participarẽt ꝑncipatu. Et tũc cõcludit ꝙ hec ſunt ſophiſmata de legiſlatione: per que volunt fauentes paucoꝝ potentie excludere multitudinẽ a ciuilitate. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ In populari autem ſtatu contra hec alia excogitant: pauperibus enim ſalaria ſtatuunt concionantib⁹ atq₃ iudicantib⁹. Diuitibus autem nullam penam imponũt.

℄ Oſtẽdit qualr̃ fauẽtes populo ſapiẽter aduerſant̃ iſtis: ⁊ dicit ꝙ fauẽtes ꝑplo in politia ſua ſapienter aduerſant̃ iſtis: ꝯtra enĩ oĩa iſta ordinauerũt ꝙ pauperes q conuenirent ad ꝯgregationẽ ⁊ diſcuterẽt haberent mercedẽ: diuites vͦ ſi nõ venirẽt nullũ dãnũ reportarẽt. Et ꝑ iſtã legẽ monſtrat̃ ꝙ excludebant̃ diuites. Pauperes. n. ſcientes ꝙ haberẽt mercedẽ libẽter veniebãt. Diuites aũt ſcientes ꝙ nullũ haberẽt dãnũ ſi nõ irent nõ curabãt ire: maxime q² non honorabant̃: ⁊ ſic tota poteſtas dimittebat̃ penes multitudinẽ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Itaq₃ manifeſtum eſt: ſi quis velit iuſto hec tẽperare qͦd opʒ vtrinq₃ aſſumere: ⁊ his quidem ſalaria cõſtituere: his autẽ penam. Sic. n. oẽs cõmunicarent: nam in illo quidem modo reſpublica fit alteroꝝ ſolum.

℄ Cõcludit qualr̃ reſp. ſit miſcenda ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ dicit ꝙ manifeſtũ eſt ex dictis qualr̃ reſp. miſcenda eſt ex illis: mixtũ. n. dʒ aliqualr̃ hr̃e miſcibilia: ⁊ aliqualiter nõ: ⁊ iõ ſi recte fiat mixtio ex iſtis opʒ accipe ea que pertinẽt vtriſq₃ ſʒ partẽ: ⁊ ordinari pauperib⁹ mercedem ſi veniant: diuitib⁹ vero dãnũ ſi nõ veniant: ⁊ iſto mõ oẽs cõicabũt ciuilitate: ſʒ ꝑdictis modis altera ſolũ vt reſp. tãtũ ſit paucoꝝ. i. ꝑplo fauẽtiũ. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Opʒ quidẽ rẽpublicã eſſe ex his ſolũ qui arma poſſident: cenſus aũt magnitudo diffiniri ſimplr̃ nõ põt: ſed cõſiderata qualitate adiũgatur largiſſim⁹: vt qui participãt reipublice ſint plures q̃ hi q nõ participãt hoc iſtituere.

℄ Oſtẽdit ex qbus eſt reſp. ⁊ ꝑmo oſtẽdit ꝙ eſt ex vtẽtib⁹ armis maxie. Secũdo ꝙ eſt ex illis q vſi fuerunt armis ibi. (Apud quoſdã.) Pria ĩ duas. In ꝑma facit qͦd dictũ eſt. Scdo aſſignat cãm cuiuſdã dicti ibi. (Volunt enim.) In ꝑma dicit ꝙ reſp. dʒ eẽ ex habẽtib⁹ arma ⁊ vtẽtib⁹ iam in actu ipſis. Et rõ hui⁹ eſt. q² reſp. dʒ eẽ ex medijs: ⁊ iõ dʒ eſſe ex illis: in qb⁹ ſunt plures medij: tales ſunt vtẽtes armis. Quãta aũt debʒ eẽ multitudo ciuitatis ⁊ cenſus nõ eſt determinatũ nũc: opʒ enim cenſum in ciuitate determinare ſʒ regionẽ: ⁊ ſʒ potẽtiã aduerſarioꝝ. Opʒ ẽt tãtã eẽ multitudinẽ quãtã regio poſſit nutrire: ⁊ tãtã ꝙ poſſit repellere aduerſarios. ℄ Sʒ aduertẽdũ ꝙ qualitas ⁊ bona diſpoſitio ſʒ diſciplinã vel mores multũ addit ad bonitatem reipublice: ⁊ iõ cõſideratis hͦ qualitatib⁹ ⁊ circũſtãtijs dʒ addi largior cẽſus q̃ põt: q² ſic plures poterũt participare magiſtratu: qͦd quidẽ expedit iſtituere: vt. ſ. plures participẽt magiſtratu. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Volunt enim pauperes ⁊ honoꝝ expertes quietem agere: ſineq₃ cõtumelia eos qs afficiat: neq₃ bona illis auferat: ſed hoc nõ facile. Nõ enim ſemper cõtingit vt qui rẽpublicam gubernant ſint mites ⁊ humani: ⁊ conſueuerũt quotiẽs bellum eſt grauiter ferre: niſi ſuſcipiant alimẽta: nam ſunt egeni: ⁊ ſi quis alimẽta porrigat cupiunt bellum.

℄ Aſſignat cauſam cuiuſdã dicti. ſ. ꝙ opʒ eẽ plures participãtes rep. q̃ nõ participãtes: ⁊ dicit ꝙ pauperes in ciuitate exiſtẽtes abſq₃ ꝑncipatu volũt viuere qete ⁊ ſine turbatione: dato ꝙ nullus moleſtet eos: ⁊ dato ꝙ nihil auferatur ab eis de bonis ſuis: ſed iſtud nõ eſt facile: q² frequenter ꝯtingit ꝙ ꝑncipãtes nõ ſint mites ⁊ hũani: ⁊ iõ difficile eſt ꝙ nõ ſuſcipiãt pauperes moleſtiã. Itẽ illi qui vtũtur armis qñ bellũ dʒ fieri volũt recipere alimẽtũ a pauperib⁹ ſi ſint aliq pauperes: ⁊ ſi nõ recipiãt mouẽt bellum ꝯtra illos: ⁊ ſi accipiãt pauperes volunt iſurgere. Ut igit̃ nõ poſſint iſurgere cõtra ꝑncipãtes: expedit eẽ plures habentes arma q̃ nõ habẽtes. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Apud quos gubernatio reip. exiſtit nõ in his qui ad armaturam ſunt habiles: ſed in his q exercebant arma. In Malienſib⁹ quidem gubernatio reip. erat in iſtis: ⁊ magiſtratũ creabant ex his qui militabãt. Prima que reſpu. apud Grecos ꝯſtituta eſt ex his: qui bellũ gerebãt: ab initio quidẽ ex equitib⁹: nam robur belli tũc in equitibus habebatur. Peditatus enim niſi ordo ac diſciplina aſſit iutilis eſt. Huiuſmodi autem diſciplina ⁊ ordo antiquis illis temporibus nondum erat: ex quo fiebat vt in equitatu robur belli haberetur.

℄ Oſtẽdit ꝙ reſp. nõ tm̃ eſt ex illis qui poſſidẽt: ſed ex illis qui poſſederũt arma ⁊ habuerũt vſum eoꝝ: ⁊ dicit ꝙ apud aliquos eſt reſp. nõ ſolũ ex illis q vadũt ad arma: ⁊ vtunt̃ eis iam actu: ſed ex eis qui fuerunt ⁊ vſi ſunt. Et rationabiliter hoc eſt: quia illi ſunt magis exercitati in actibus virtutum ⁊ in armis. Rationabile autem eſt ꝙ reſp. ſit ex illis: qͦd declarat per quandam rẽp. dicens: ꝙ apud Malienſes erat reſpub. ex his qui fuerant in armis ⁊ vſi fuerant. Uerũtamen principantẽ eligebãt ex militibus ſiue ex illis qui iam vtebãtur armis. Prime etiam reſp. fuerunt magis ex prelиantibus ⁊ vtentibus armis preter ꝑncipatus regales. Principem autẽ eligebãt de equeſtribus: ⁊ reſp. que fuit a principio fuit ex equeſtrib⁹: quia robur belli tũc in equeſtribus habebatur. Peditatus autẽ eſt omnino inutilis: niſi adſit ordo ⁊ diſciplina: ſed qualis ſit hͦ ordo ⁊ diſciplina non fuit cognitum antiquis: ⁊ ꝓpterea totum robur ⁊ excellẽtia exercitus habebatur ex equeſtribus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sed

¶ Sed anctis ciuitatibus: que in armis potentiaꝫ habebant plures ad cõionem reip. recepti ſunt: ex quo factũ eſt vt quas nunc reſp. vocamus: tũc popularis ſtatus diceret.

¶ Aſſignat cãm cuiuſdã dicti. Aliqui eniꝫ iſtã rẽp. vocauerunt popularẽ. Alij paucoꝝ: ideo cãm huius aſſignat: ꝛ ꝑ quare dixerũt eandẽ popularẽ ſtatũ. Secũdo quare paucorũ ibi. (Fuerat eniꝫ ꝛc̃.) In prima dicit: ꝙ creſcẽtibus ciuitatibꝰ cõtingit: ꝙ erat magna multitudo habentium arma qui dñabantur. Ubi aũt multitudo dñatur ſtatus popularis eſt: ꝑpter qđ quidam dixerunt illam quã vocamus rẽp. popularẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fuerat enim antiqua ciuitatũ gubernatio rationabilr̃ paucoꝝ ꝛ regia: ꝑpter paucitatẽ. s. hominũ nõ erat magnꝰ numerus mediocriuꝫ. Itaqꝫ pauci cũ eẽnt multitudine ꝛ inſtitutione magis ferebãt ab alijs gubernari.

¶ Oſtendit quare vocauerũt eã paucoꝝ ſtatum: ꝛ dicit ꝙ antique reip. rõnabiliter erãt fauentes paucoꝝ: ꝛ regalis. Antiquitꝰ eniꝫ pauci erãt hoĩes inhabitãtes ciuitates: ꝛ iõ pauci erant medij: ꝛ qꝛ pauci erãt ſꝫ multitudinẽ paucorũ erãt: ſꝫ qꝛ bene erant ordinata: bene ſuſtinebant principatũ ꝛ ſufficiebantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quam igitur ob cauſam plures ſint rerũp. forme: ꝛ quãobrẽ preter alias: que neqꝫ dicũtur popularis gubernationis vna eſt ſpẽs: neqꝫ aliarũ ſimiliter: ac ꝑterea que differẽtie ſint inter eas: ꝛ quare accidat: ꝛ inſup que ſit optima reſp. ꝛ vtplurimũ dici poteſt: ꝛ aliarũ q̃lis ꝛ qualibꝰ congruat dictũ eſt.

¶ Recapitulat dicta a principio quarti: ꝛ dicit qđ dictũ ẽ in precedẽtibꝰ ꝑpter quam cãm ſunt plures reſp. ꝛ ꝑpter quã cãm ſunt alie reſp. preter ſex reſp. acceptas ſꝫ genus: vt ſunt plures populares ꝛ paucorũ ſtatus ꝛ optimatum ꝛ nõ vna numero ſolum. Iteruꝫ dictum eſt qualiter differant adinuicem: ꝛ que ſit optima reſp. ꝛ ꝑpter quã cauſam accidit: ꝛ quibus expediat.

Rurſus autẽ ꝛ cõiter ꝛ ſeparatim de vnaquaqꝫ dicemꝰ eoꝝ: que poſt hoc ſequũtur cõuenientẽ ſũpto principio. Sũt ergo tres partes omniũ rerũp. in ſingulis: quarũ ſtudioſus legis poſitoꝛ conſiderare dꝫ vtilitatẽ quibꝰ bene ſe habentibus neceſſe eſt rẽpu. bene ſe habere ꝛ gubernandi formas inter ſe differre in eo ꝙ ſingule iſtarũ differũt. Harũ triũ partiuꝫ vna eſt que verſat̃ in publicis ꝯſilijs. Altera in magiſtratibꝰ: hoc eſt quos eſſe opꝫ: ꝛ quaꝫ poteſtatẽ habere: ꝛ quẽadmodum debeant creari. Tertia pars in iudicijs conſiſtit. Lec. XII.

¶ Poſtq̃ꝫ ꝑhus determinauit: que reſp. eſt optima: ꝛ que ꝛ qualis: quibꝰ ꝛ qualibꝰ cõueniat: determinat de quibuſdã partibꝰ reipu. ſ. de conſiliatiuo ꝛ dñatiuo ꝛ iudicatiuo. Et ꝑmo dat itẽtionẽ ſuã. Secũdo ꝓſequitur ibi. (Et pars ꝛc̃.) In prima dicit ꝙ poſtq̃ꝫ determinatũ eſt de vnaq̃qꝫ rep. ꝛ in cõi ꝛ diuiſiꝫ. Cõſequẽter dicendũ eſt de quibuſdã ex quibꝰ pẽdet cõſideratio determinatoꝝ: ꝛ dicit rurſus: qꝛ in tertio facit mentionẽ de ipſis: ꝛ accipiẽdũ eſt principiũ cõueniẽs illis. ſ. ꝙ ſunt tres partes rerũp. de qbus ſtudioſus legiſlatoꝛ dꝫ cõſiderare ꝛ cõferre ſm rõnem de illis. Illis eniꝫ bene ſe habẽtibꝰ neceſſariũ eſt rẽp. bene eſſe ordinatã: ꝛ male ſe habẽtibꝰ male: ꝛ ſm differẽtiã iſtoꝝ adinuicẽ neceſſe eſt reſp. differre: qꝛ per iſtã diſtribuit̃ reſp. que eſt ordo principantiũ. Iſtaꝝ autem vna pars eſt que cõſiliatur de cõibus ciuitatis. Alia eſt que verſatur circa ꝑncipatus: ꝛ hoc eſt quos opꝫ eẽ ꝑncipes: ꝛ quoꝝ debẽt eẽ dñi: ꝛ qualr̃ aſſumant̃ vtrũ per ſortẽ vel ꝑ electionẽ. Tertia ps eſt que verſat̃ circa iudicia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ea pars que conſulit auctoritateꝫ habet de bello ꝛ pace: de ſocietate incũda vel diſſoluẽda: de legibus ferẽdis vel abrogãdis: de morte: de exilio: de publicatione bonoꝛum: ꝛ rationibus repoſcendis.

¶ Proſequitur. ꝛ ꝑmo de cõſiliatiuo. Secundo de ꝑncipatu ibi. (De cõſultãdo ꝛc̃.) Tertio de iudicatiuo ibi. (Reliquũ ex ꝛc̃.) Prima in duas. Primo tãgit de qbus cõſiliantur in cõi. Secũdo ꝓſequitur de ipſo cõſiliatiuo ibi. (Neceſſe eſt eniꝫ ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ dominãs in ciuitate cõſiliatur de bello: vtrũ bellandũ ſit vel non: ꝛ de pace vtrũ pax debeat fieri cũ aduerſarijs vel nõ. Conſiliatur etiã de ꝓpugnatiõe ꝛ de diſſolutiõe: vtꝝ ſimul vel ſeparatim debeat pugnare. Iteꝝ cõſiliatur de legibꝰ qualiter ſint ferẽde. Cõſiliat̃ ẽt de morte alicuius: vtrũ expediat aliquẽ qui fuit cõtra ciuitatẽ iterfici vel relegari. Iteruꝫ de populatione qualiter debeat ſi indigeat ciuitas populari: ꝛ ex quibus. Iterum qualiter principantes debẽt eligi ꝛ corrigi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſe eſt eniꝫ vel omnibꝰ ciuibus hec oĩa decernenda tribuere: vel quibuſdam: ceu vni cuidã magiſtratui: aut pluribꝰ: vel alijs alia: vel quedã illoꝝ omnibꝰ quedã quibuſdaꝫ.

¶ Proſequitur de ipſo cõſiliatiuo declarãdo eiꝰ ꝯſiliatiuũ cui cõpetat reip. Et ꝑmo ponit diuiſionẽ vnã. Scđo oſtẽdit qbus reſp. ꝯpetant mẽbra ipſiꝰ ibi. (Oẽs igit̃ ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ neceſſariũ eſt aut oĩa iudicia dare oĩbus ciuibus: ita ꝙ oẽs ciues de oĩbus iudicent: aut quibuſdã oĩa: ſicut ꝑncipãti vniãt pluribꝰ ſi ſint plures ꝑncipantes: aut alia alijs: ita ꝙ qdã iudicẽt de qbuſdã: alij de alijs: aut de qbuſdã oẽs: aut qdã de qbuſdã. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Omnes igitur ꝛ de oĩbus populare eſt: talem enim equalitatem affectat populus.

¶ Oſtẽdit ꝑmo qbꝰ ꝯpetãt mẽbra. Scđo determiat q̃daꝫ cõueniẽtia qbuſdã rebuſp. ibi. (Confert aũt ꝛc̃.) Prima adhuc diuidit̃ in duas. In ꝑma oñdit qbꝰ rebuſp. ꝯpetãt mẽbra ꝑdicta. Et diuidit̃ in tres. Prio. n. oſtendit qs modus cõpetit populari ſtatui. Scđo cũ dicit. (Quoſdã vero ꝛc̃.) quis paucoꝝ ſtatui. Tertio qs optimatũ cũ dicit. (Sed quãdo ꝛc̃.) Adhuc prima in duas. In ꝑma tangit quis modus cõpetat populari ſtatui. In ſecũda cũ dicit. (Sunt aũt ꝛc̃.) ſubdiuidit ipm declarando q qbus modis eius ꝯueniũt. In ꝑma dicit ꝙ ad popularẽ ſtatũ pertinet: ꝙ oẽs iudicẽt ꝛ deliberẽt de oĩbus. Et rõ huius eſt: qꝛ fauẽs populo intẽdit eq̃litateꝫ: hoc aũt videt̃ eſſe equalitas: ꝙ oẽs attingãt ad iudiciũ de oĩbus: quare iſte modus pertinet ad popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem plures modi. Unꝰ ſi ſingulariter: ꝛ nõ ſimul omnes: vt eſt in repub. Theledei milleſij. Et in alijs rebuſp. deliberãt ma

giſtratus ſimul collecti. Ad magiſtratũ vero vadũt oẽs ſingulatim ex trib⁹: τ partib⁹ etiam minutis donec trãſeat per oẽs. Cõgregat̃ aũt populus ſolũmodo pro legib⁹ ferẽdis: τ pro his que pertinẽt ad reip. ſtatũ: τ pro his audiẽdis: que a magiſtratib⁹ annũciant̃.

¶ Subdit modũ iſtũ. et diuidit̃ in q̃tuor ſm ꝙ ponit q̃tuor modos declarãs: qbus modis populari ſtatui cõpetunt illi modi. 2ª ibi. (Alius modus τc̃.) 3ª ibi. (Ali⁹ modus eſt vt.) 4ª ibi. (Quartus modus τc̃.) In prima dicit ꝙ ei⁹: qḋ eſt oẽs iudicare de oib⁹ plures ſunt modi. Un⁹ eſt ꝙ oẽs attingãt ad iudicia oia: ſed ꝙ nõ oẽs ſimul conueniãt: ſed ſm ptẽ: ſicut accidit in rep. Milleſij τ in alijs. De qbuſdã enim rebuſp. cõſiliant̃ pncipãtes. Cõueniunt aũt oẽs ſm partẽ: vt ſm tribus τ partes minimas: ita ꝙ modo vadit vna pars: cras alia: ita ꝙ nõ ſit aliq̃ pars que nõ attingat ad ciuilitatẽ. Iſte aũt modus competit pmo modo populari ſtatui ſʒ quẽ pncipant̃ agricole habẽtes diuitias mediocres τ ſʒ leges nõ ſm volũtatẽ. Tales. n. nõ ſemꝑ poſſunt venire: qꝛ hñt viuere de agricultura circa quã opʒ eos laborare. Et ideo neceſſariũ eſt eos venire ſʒ ptẽ: aliqñ tñ opʒ oẽs venire ſil' vt qñ dʒ ferri lex aliq̃. ſimil'r quãdo debʒ tractari de his que pertinent ad rẽpublicam: etiã quando debent audire reſponſiones a principibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius modus eſt omnes ſimul ↄuenire: aut ſolũ modo ad magiſtrat⁹ creandos: aut ad ferendas leges: τ pro bello vel pace: τ ad rationes repoſcẽdas. In ceteris vero eos qui magiſtratũ gerũt decernere ad ſingula deputatos: vel per electionẽ: vel per ſortem.

¶ Ponit ſcd̃m modum. Et dicit ꝙ ſecũdus modus eſt: ꝙ oẽs cõueniãt ſimul: τ hoc in magnis ſolũ: ſicut in electione pncipis vel pncipantiũ: τ quãdo dʒ lex aliqua dari: ſimiliter quãdo dʒ tractari bello vel de pace: ſimil'r quando debẽt fieri correctiones pncipantiũ. Alia vero dimittuntur pncipantib⁹ qui aſſumẽdi ſunt vel per electionẽ: vel ꝑ ſortẽ. Et ↄpetit ſcd̃o mõ populari ſtatui: in quo multitudo nõ hʒ ſufficiẽtes diuitias: ideo opʒ principatũ cõmittere aliquibus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Alius modus eſt: vt ad magiſtratus creandos: τ ad rationes repoſcẽdas cõueniant oẽs ciues: τ ad deliberationẽ belli ſuſcipiendi: vel ſocietatis ineũde. Cetera vero magiſtrat⁹ exequant̃ ꝑ electionẽ creati: qḋ fieri põt: talia ꝓo ſunt quot exercere neceſſariũ ẽ eos qui ſciũt.

¶ Ponit tertiũ modũ. et dicit ꝙ terti⁹ modus eſt quãdo oẽs cõueniũt in magnis: ſicut in correctionib⁹ principũ: τ tñ debet tractari de bello: τ de pugnatiõe. Alia autẽ dimittuntur pncipib⁹ qui eligũtur a qbuſcũqꝫ qui ſciũt pncipari. Et differt iſte modus a pmo: qꝛ in pmo nõ eliguntur pncipãtes ex qbuſcũqꝫ: ſʒ in iſto eligunt̃. Iſte aũt modus cõpetit tertio modo populari ſtatui: in quo aſſumuntur pncipes ex qbuſcũqꝫ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quartus modus eſt: vt omnes de omnib⁹ cõuenientes deliberent. Magiſtrat⁹ vero de nullo ſtatuant: ſed tantũ primo loco ſententiã dicãt: quemadmodũ fit in extrema illa gubernatione populari: q̃ʒ in paucorũ gubernatiõe ſpeciei illi violẽte: τ in gubernatione vnius tyranni correſpondere diximus. Hi ergo modi populares omnes.

¶ Ponit quartũ modũ. et dicit ꝙ quart⁹ modus eſt qñ oẽs de oibus cõſiliant̃ τ iudicant: ita ꝙ nihil oio dimittitur pncipãtibus: ſed ſolũ referre: ſic aũt eſt in vltimo modo popularis ſtatus: in qua multitudo pncipat̃. Et iõ iſte modus quart⁹ cõpetit quarto modo populari ſtatui: q vt dictũ eſt ſupeꝛ⁹ ꝓportiõabilis eſt quarto modo paucorũ ſtatui: qui qdeʒ eſt potẽtatus ꝓportionabilis monarchie tyrãnice. Sicut eniʒ iſta monarchia tyrãnica peſſima eſt τ ẽt hec paucoꝝ potẽtia peſſima iter alias ſpẽs ei⁹: ita iſte quartus modus popularis ſtatus peſſim⁹ eſt iter oẽs modos popularis ſtat⁹. Et vlteri⁹ cõcludit ꝙ oẽs iſti ſunt de ſtatu populari: quia conueniunt popularis ſtatus modis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdaʒ vero de omnib⁹ paucoꝝ potẽtie: habʒ aũt τ hoc differẽtias plures.

¶ Oſtẽdit quis modus eſt paucis potẽtie. et diuiditur in duas. In pma ponit modũ mixtũ. Secũdo põit modos pure paucoꝝ dominãtiũ ibi. (Quãdo vero τc̃.) In pma dicit ꝙ quãdo aliqui cõſiliant̃ de oibus: eſt modus paucorũ. Et iſte modus diuidit̃ in plures: quãdo. n. de oibus cõſiliant̃ aliq diuites nõ habẽtes diuitias excellẽtes ſed mediocres: τ ſunt plures ſm multitudinẽ plures habentes hꝫ diuitias: τ pncipant̃ ſm legẽ: ita ꝙ legẽ nõ poſſunt mutare: nec facere que ꝓhibet: ſed exequi ea que ꝑcipit: τ poſſunt attingere ad principatuʒ: tunc eſt vnus modus paucoꝝ dominãtiuʒ: ſed ciuilis eſt ꝓpter moderatas habere diuitias. Tales enim medij ſunt in ciuitate. reſpub. autem ex medijs eſt: quare iſte modus mixtus eſt τ paucorum ſtatu τ rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quãdo eniʒ a mediocri cẽſu fiat aſſumptio τ multi aſſumũtur propter eaʒ cẽſus mediocritatem: τ que lex vetat non moueant: ſed ſequant̃. Et liceat acqrenti cenſum habere: paucorũ eſt hꝫ gubernatio: ſed tamen ciuilis propter eius mediocritatem.

¶ Tangit alios modos paucoꝝ ſtat⁹ pure. Et dicit ꝙ qñ qꝫ nõ oẽs diuites cõſiliant̃ de oibus: ſed quidã electi ditiores poꝛibus τ pncipant̃ ſm legẽ paucoꝝ potentie eſt τ quãdo adhuc ditiores pncipant̃ oibus: τ ↄſiliant̃ τ pauciores: τ habent poteſtatẽ eligendi illos: qui deficiunt in principatu: τ filij eoꝝ ſuccedunt in principatu: ſed adhuc principant̃ ſm legem: vel quando principant̃ pauciores q̃ʒ paus τ ditiores: τ principãtur non ſm legem: ſed ſm ſuas ſententias: ita q' domini ſunt legis: qꝛ poſſunt ferre legem vel mutare: tunc eſt paucoruʒ potentia ſm diuerſos modos eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quando vero nõ omnes principes ſunt: ſʒ qui eligũtur: τ ſm leges gubernant: vt prius paucorũ potẽtie eſt. Quãdo aũt ipſi ſe eligũt qui deliberandi auctoritatẽ habent: τ quãdo fili⁹ patri ſuccedit: ac dñi ſunt legũ: neceſſe eſt hꝫ gubernationẽ eſſe paucorũ potentiũ. Sed quando aliquorũ aliq: ceu cũ de bello τ pace: τ repetẽdis rationib⁹ vniuerſi. De alijs autẽ magiſtrat⁹ electi: vel ſorte aſſumpti optimatũ ideſt vel eius: qui appellat̃ reſpublica.

¶ Oſtẽdit

¶ Oſtendit quis eſt modus optimatū. ⁊ circa hoc duo facit. Primo enim tāgit quis modus eſt optimatū pure. Secundo cū dicit: qd̄ ſi de quibuſdā electi ⁊c̄. Oſtēdit quis eſt mixt⁹ ex paucoꝝ ⁊ optimatum ſtatu. In p̄ma dicit: ꝙ q̄n oēs cōſiliant̄ de quibuſdā magnis: ſicut de pace: vtrū debeat fieri cū adverſarijs: ⁊ de bello: ⁊ de correctiōe: ⁊ alia permittunt̄ p̄ncipantib⁹: qui ſunt accipiēdi vel p̄ ſortem vel per electionē: modus eſt optimatū vel ciuilis: q2 enim magna ſunt ⁊ periculoſa magnā inimicitiā habent. Maiorem vero inimicitiā h3 aliquis ad paucos: vel ad aliq̄s q̄ ad totā multitudinē: q2 diuiditur in plures: ꝓpter hoc minor eſt ad ſingulos. Et ideo in talibus oēs debēt iudicare. In alijs iudicare poſſunt principes: in quib⁹ nō ſunt magna pericula. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qd̄ ſi de quibuſdam electi: ⁊ de quibuſdā v̄o ſortiti: ⁊ ſortiti vel ſimpl'r: vel ex prelatis: vel cōiter electi: ac ſi ſortiti ptim optimatū eſt: partim reip. ipſi⁹. Diſtinguit̄ ergo ea pars: que in cōſulēdo: deliberando ve conſiſtit in hūc modū pronā reip. Et adminiſtrat̄ vnaq̄q3 reſpublica ſm̄ h⁹ terminationem.

¶ Oſtēdit quis modus mixtus eſt ex p̄cedēti ⁊ ciuili intēdens dicere: ꝙ ſi de quibuſdā oēs cōſilientur: ſicut de magnis. De alijs aūt p̄ncipātes qui aſſumunt̄ per electionē: aut ſi cōtingat: ꝙ de quibuſdā eligant̄ aliqui p̄ncipantes p̄ ſortē: ⁊ hoc vel cōiter ex quibuſcūq3. ſ. indifferēter: vel aſſumant̄ ex aliq̄bus: prius inq̄ſito ⁊ facto iudicio vel ſcrutinio de illis ex quibus aſſumēdi ſunt per ſortem: vel ſi aſſumant̄ de oībus per electionē hoc pertinet ad optimatus vel rēp. qd̄ enim per electionē: ⁊ ex quibuſdā optimatū eſt: qd̄ autē per ſortē magis ciuile eſt. Ulterius cōcludit q̄ſi recapitulādo: ⁊ cōſiliatiuū de eis: que ordinant̄ ad reſpub. h3 diuidi: ſicut dictū eſt: ⁊ quel3 reſp. diſponit̄ ⁊ regit̄ cōſiliatiuo ſm̄ modū dictum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Confert aūt ⁊ gubernationi illi: que nūc maxime videt̄ eſſe popularis. Dico aūt ei in qua populus domin⁹ eſt etiam legū in deliberando ac melius diſponēdo hoc idē facere in concionib⁹: qd̄ fit circa iudicia in paucorū potētia Imponūt enim penam illis quos iudicare volūt vt iudicēt. Populares vero mercedē ſtatuūt pauperib⁹. Meli⁹ enim deliberabūt ſi oēs conſilio interſint: ppl's quidē cū nobiliorib⁹: iſti autem cum populo.

¶ Determinat quedā expediētia rebuſp. quibuſdā. ſ. populari ⁊ paucorū ſtatui. Et p̄mo tāgit expediētia popularis ſtatus. Secūdo paucoꝝ ibi. (Paucoꝝ vero ⁊c̄.) Prima in tres ſm̄ ꝙ ponit tria expediētia. ſcd̄a ibi. (Cōfert etiā per electionē aſſumi ⁊c̄.) 3ª ibi. (Cōfert ēt ſi plurium ⁊c̄.) In p̄mo dicit: ꝙ populari que maxime apparet eſſe popularis: ſicut eſt q̄rta ſpēs: in qua populus tot⁹ dn̄atur nō ſ3 legē ſed ſm̄ ſniam: expedit ⁊ meli⁹ eſt facere illud qd̄ obſeruatur in iudicijs: ⁊ in paucoꝝ ſtatu. ſ. ꝙ de diuitibus ſi nō ꝯueniāt ad iudiciū ⁊ congregationē ordinet̄ damnū magnū: pauperib⁹ ſi venerint ad ꝯgregationē merces. Et ratio hui⁹ eſt: q2 ſi venerint ⁊ diuites ⁊ pauperes: meli⁹ deliberabūt: ⁊ ſanius oīs populus. ſ. diuitib⁹ ⁊ ecōuerſo. Qd̄ enim nō videbūt diuites: videbūt pauperes: ⁊ econuerſo. Et tūc q̄ñ cōiter deliberabūt: cōiter exeq̄ntur: ꝓpter qd̄ expedit huic ſpēi populari ordinare diuitibus damnū ſi nō venerint ad congregationē pauperibus mercedem ſi venerint. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Confert etiam per electionē aſſumi eos qui deliberaturi ſunt: vel per ſortem equaliter ex partibus ciuitatis.

¶ Ponit ſecundū expediens: qd̄ cōpetit alijs ab vltimo modo populari. Et dicit ꝙ expedit populari ſtatui: ꝙ ad ꝯſiderandū vel iudicandum eligant̄ aliqui de oībus: vt tot de diuitib⁹: tot de pauperib⁹: tot de turba: tot de alia: vel tot de iſto vico: tot de alio: ita ꝙ ſemp̄ ꝯſeruet̄ equalitas: vt quot aſſument̄ de quibuſdā: tot aſſument̄ de alijs ſm̄ equalē ꝓportionē. Et ratio eſt: q2 meli⁹ exequunt̄ deliberatiōes ⁊ magis cōcordes erūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Confert etiam ſi plurium excedat multitudo plebis eos: qui ſunt in gubernāda rep. peritiores: vel nō oīb⁹ mercedē tribuere. S3 quantis reſpōdet numero nobilitatis vel ſortiri p'les.

¶ Ponit tertiū expediēs: ⁊ videt̄ eſſe cautela cōtra aliq̄d: ꝙ poſſet dici ꝯtra p̄mū expediēs. Dicebatur enim ꝙ merces erat dāda pauperib⁹: ſi venirēt ad ꝯgregationē. Pōt aūt dici ꝙ nō eſt hoc expediēs: quia tūc multi venient: ⁊ tūc cū ſint plures q̄ diuites deliberabūt ſm̄ ꝙ placebit eis: ⁊ nollent illud obſeruari: ⁊ ſic erit diſſolutio. Cōtra h̄ ponit expediens: ⁊ dicit: ꝙ ſi pauperes ſm̄ multitudinē excedāt viros ciuiles: ſicut medios ⁊ inſignes: aut quoſcūq3 alios: cum non eſt danda merces oībus niſi ſm̄ ꝓportionem ad multitudinem diuitum: aut multos op3 priuare a cōgregatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In paucorū vero gubernationib⁹: aut eligere quoſdā ex multitudine: aut tale aliquid cōſtituere: quale eſt i quibuſdā ciuitatib⁹: quos appellant p̄conſultores: ac legū cuſtodes: ac de his ſolū modo reb⁹ ad conſiliū referre: de q̄b⁹ iſti ante deliberauerūt: per hūc. n. modū populus interueniet in deliberando: nec tollere quicq̄3 de republica valebit.

¶ Tangit cautelas ꝯueniētes paucis. Et diuiditur in tres ſm̄ ꝙ tāgit tria. ſcd̄a ibi. (Inſuper aut illa ⁊c̄.) tertia ibi. (Et oppoſitū ei⁹ facere ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ ad hoc ꝙ hīi cōſiliētur fauētibus paucis: ⁊ cōſilium eoꝝ ſit firmū: op3 ꝙ vocent aliquos fauētes populo ſiue aliquos de populo ſicut illos qui preeminēt aliqual'r populo: ſicut eſt in quibuſdā reſpublicis: vbi vocant̄ premiſſi vel ſeruatores legis: ⁊ tractare cū iſtis de illis: de quibus fauētes paucis conſiliati fuerunt. Et ratio hui⁹ eſt: q2 poſito iſto modo participabit cōſiliatiuo: ⁊ qd̄ deliberatū fuerit iſto modo: multitudo nō poterit diſſoluere: ſed potius exequētur vna cū paucorum potentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper aut illa decernere poterit populus aut nihil contrarium illis: que p̄ponētur: vl' cōſultādi quidē oēs participes facere. Deliberādi v̄o magiſtratib⁹ poteſtatē relinq̄re.

¶ Ponit ſcd̄a3 cautelā: ⁊ dicit ꝙ ad hoc ꝙ ꝯſiliū paucorū ſit firmū: op3 paucos inquirere ſniam populi vel opinionē que eſt: ⁊ tunc ſentētiare ſm̄ ſniā3 ciuis: ita ꝙ populus eandem ſniam dicat: quā pauci: aut ſi nō: nihil ſentētient contrariū populo: vel ꝙ p̄ncipes cōſilient̄ de his: que ad rēpublicā ordinant̄: ⁊ tunc qd̄ inuētum eſt per conſiliū tradat omnib⁹ cōſiliarijs populi: ſic etiam ſentētia paucorū firmior erit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et oppoſitum eius facere qđ fit in populari ſtatu. Populi eniȝ decretū in ꝯdēnādo ratuȝ nō fit: ſed ad magiſtrat⁹ rurſus referat: qđ contra fit in popularib⁹. Magiſtrat⁹ eniȝ abſoluēdi domini ſunt oīno: cōdēnādi vero nō ſunt: ſȝ ad populum habetur recurſus.

¶ Ponit tertiā cautelā: ⁊ dicit ꝙ ad hoc ꝙ cōſiliū paucorū firmū ſit opȝ eos facere oppoſituȝ eius: qđ fit in rep. ſ. cū pauci per ſentētiā debeāt abſoluere aliquem: ꝙ cōuocent multitudinē ⁊ faciant eā dñam in dādo ſniam propter beniuolētiā habēdā. Cū autē cōdēnabunt aliquem ad mortē vel religabūt nō dent poteſtatē multitudini: ſȝ poteſtas ſolū dimittiť principib⁹. Et rō hui⁹ eſt: qꝛ ꝯdēnatio alicuius ad mortē vel relegatio fit: qꝛ ꝯmiſit ꝯtra principantes paucos: populus aūt cōtrari⁹ eſt eis. Si igiť darent poteſtatē populo in ꝯdēnatione vel relegatione: contingeret ꝙ populus abſolueret: aut nō tñ ꝑmitteret quātū deberet: qđ eſt incōueniēs: ⁊ ideo nō debent dare poteſtatē populo ſupra morteȝ alicui⁹: ſed in rep. fit ecōtrario ⁊ abſoluētes ſunt pauci. ſ. ꝑncipātes: ꝯdēnātes vero ſunt nō principātes: ſed plures ſicut populus: ⁊ tunc concludit intentū ſuum: ꝙ de principante conſiliatiuo in repub. determinatum ſit hoc modo.

DE conſultādo igitur ⁊ deliberando eiuſqȝ poteſtate in hūc modum determinatū ſit: cōſequēs his eſt circa magiſtrat⁹ diſtinguere. Habȝ enim ⁊ hec pars differentias multas quotqȝ magiſtratus: ⁊ quarū rerū auctoritatē habere: ⁊ ꝑ quo tēpore ſingulos: nā aliȷ̄ ſemeſtres: aliȷ̄ breuiores: aliȷ̄ annuos: aliȷ̄ diuturniores ſtatuūt magiſtratus: ⁊ vtꝝ magiſtratus oporteat eſſe perpetuos: an ad longum tempus: aut neutrum: ſed multotiens eoſdem: aut nō eundem bis: ſed tantum ſemel. Et preterea circa cōſtituendum magiſtratus: ex quib⁹ oportet creari: ⁊ a quib⁹ ⁊ quomodo. De his enim omnib⁹ oportȝ poſſe diſtinguere quot modis valeant fieri: ac deide accōmodare qb⁹ ꝯferāt gubernatiōib⁹ reipublice.

Lec. XIII.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de ꝯſiliatiuo: ⁊ modis eius: ⁊ q quibuſdā rebuſp. expediūt: determinat de ꝑncipatu. Et diuidiť in duas. In ꝑma ꝑmittit intētū ſuū. In ſecunda ꝓſeqtur ibi. (Eſt aūt ne hoc.) In ꝑma dicit: ꝙ poſtq̄ determinatū eſt de cōſiliatiuo: dicendū eſt de ꝑncipatu. Diuiſio aūt ꝑncipatus ꝯueniens eſt dictis de ꝯſiliatiuo: ſunt autē multe partes ⁊ differētie ꝑncipat⁹ ſȝ ꝙ ſunt ꝑncipatus: ⁊ quoꝝ debēt eſſe dñi ꝑncipātes. Item de tēpore per quātuȝ tēpus debent eſſe dñi ſm vnūquēqȝ ꝑncipatum: ſunt eniȝ quidā ꝑncipatus durātes per ſex mēſes: quidaȝ qui durāt per annū: aliȷ̄ qui durant plus. Quidā aūt ſunt perpetui: qdā ſunt nō ꝑpetui: ſed multū durant: ēt quidā ſunt qui nō ſunt ꝑpetui: nec multū durāt: ſed ꝯtingit eundē frequēter ꝑncipari: aliquotiēs ēt ꝯtingit principari nō eundē bis: ſed ſolū ſemel. Iteꝝ dicēdum eſt de īſtitutiōe ꝑncipatuū: ex quibus qui debēt inſtituere ⁊ qualiter. De omnib⁹ enim iſtis opȝ diligenter videre quib⁹ modis pñt fieri: ⁊ poſtmodū videre qui modi ⁊ quales: qbus ⁊ qualibus reſp. cōueniāt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem ne hoc qdem facile determinare quales magiſtratus ſint nūcupandi. Indiget enim ciuilis ſocietas multis preſidētib⁹: quapropter nō oēs qui vel eligunť: vel aſſumunť ſorte ſunt magiſtrat⁹ exiſtimādi: vtputa ſacerdotes: hoc enim aliud qddam ponēdū eſt a ciuilib⁹ magiſtratib⁹. Preterea q pompas ducūt: ⁊ precones: ⁊ legati qui eligūtur. Huiuſmodi enim cure ciuiles: aut omniū ciuiū ſunt ad vnam actionē: puta dux eoꝝ q militant: aut ſm parteȝ mulierū: puerorūqȝ curatores alie diſpēſatiue. Sepe enim eligūtur qdam ad diſtribuendū annonā: alie miniſtratiue: ad q̄s ſi opulēti eligant ſubſtituūt ſeruos.

¶ Proſequitur. Et diuiditur in duas. In prima determinat de diuiſione principatuum: ⁊ de modo inſtitutionis ipſoruȝ. Secundo recolligit determinata remittens nos de conſideratione aliquorum ad ſequentia. ſ. ad ſeptum libruȝ ibi. (Quot igitur ſunt ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat diſtinctionem principatuuȝ in ordine ad reſpub. Secundo determinat de modo inſtitutiōis ipſarum ibi. (De conſtituendis ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat diſtinctionem principatus in generali. Secundo tangit diſtinctionem principatus in ordine ad reſpub. ibi. (Uerum iſta ⁊c̄. (Prima in duas. Primo tāgit modos principatus minus principales. Secundo tangit modos principaliter dictos ibi. (Maxime vero ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ nō eſt facile determinare qui debent eſſe principatus: ⁊ quot: quoniam reſpub. cōueniens multis indiget principantibus: ⁊ precipientibus: ⁊ quia plures oportet eſſe: manifeſtum eſt ꝙ non omnes ſunt aſſumendi vel per electionem: vel per ſortem: ſicut ſacerdotes. Et dicuntur ſacerdotes qui curam habent de cultu diuino. Tales autem non debent aſſumi per ſortem: ſed per electionem: principatus autem iſte eſt alter a ciuilibus principatibus. Sunt etiam aliȷ̄ principatus qui diſtribuūt bona cōmunia: quibus debēt diſtribui: ſunt etiam qui pompas ducunt: precones qui nūciant dicta cōia: que debent nunciari. Eliguntur etiam aliȷ̄ qui dicūtur legati: qui mittuntur ad extrinſecas ciuitates ⁊ principatus. Sunt etiā aliȷ̄ principes ciuiles: qui curam habent de omnibus ciuitatibus quantum ad aliquam operationem: ſicut eſt dux exercitus bellantium. Iſte enim habet dirigere ciues in exercitu. Aliȷ̄ ſunt principes qui nō habent curam de oībus quantum ad aliquam operationem: ſed curam habent de aliqua parte ciuitatis: ſicut ſunt mulierum puerorumqȝ curatores. Aliȷ̄ ſunt principatus iconomici ſeu diſpenſatiui quos frequenter eligunt. ſ. menſuratores frumenti: ⁊ miniſteriales qui habēt miniſteria diuerſa in ciuitate. Cum autem in talibus aliquis abundat: ordināt ſeruos ad huiuſmodi officia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero vt ſimpliciter dicam⁹ illi ſūt magiſtratus appellandi: quibus datū eſt deliberare de quibuſdam ⁊ ſtatuere ⁊ iubere: ⁊ maxime hoc extremum. Nam iubere imperioſius eſt.

¶ Tangit modos principatus principaliter dictos: ⁊ eſt intelligendum: ꝙ vnumquodqȝ naturalium aliqua operatione determinatur inquantū poteſt dicitur illud. Cuȝ autem nō poteſt nō dicitur niſi equiuoce: quare principatus eſt

tus eſt aliqua operatio in quam cum poterit maxime dicetur p̄ncipatus. cum autem non poterit: nō diceṫ niſi eq̄uoce: operationes autem p̄ncipatus ſunt conſiliari de aliquibus iudicare et precipere: maxime aūt operatio principatus eſt precipere: precipere enī maxime pertinet ad p̄ncipatum. dixit igitur maxime et ſimplr̄. vt eſt dicere illi debent dici principatus: quibus competunt iſti actus cōſiliari: iudicare: et precipere. Et ille p̄ncipatus maxime dicitur principatus: cui competit precipere: q2 iſte eſt actus precipuus ipſius principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerum iſta quantū ad vſum nihil differūt vt ita dixerim. Nondum enim determinata eſt huiuſmodi de nomine cōtrouerſia. Habz aūt quandā aliā intellectiuaz cōſiderationez. Sed quales magiſtratus et quot neceſſarij ſunt ciuitati et quales neceſſarij quidez. Inutiles vero ad bonam reipu. gubernationem magis vtiq3 quiſpiam dubitabit. Et ad omnem rempu. et preſertim ad paruas ciuitates.

¶ Tangit diſtinctionez p̄ncipatus in ordine ad rempublicam: et p̄mo tangit que circa principatus faciunt difficultatem: et que non. Scđo p̄ſequiṫ de illis que faciunt difficultatem ibi. (Nam in magnis etc.) In p̄ia dicit q̄ vtrū principatus dicaṫ ſm vnū modū vel plures: et ſm diuerſas rationes: non multū facit ad propoſitū: q2 iudiciū nō fit de altercatione que fit de noībus: ſed pertinet ad aliud negocium. ſ. ad metaphyſicū: cōſideratio enim de diſtinctione vocabulorū eſt negocium intellectuale: ſed qui p̄ncipatus et quales ſunt neceſſarij: et quare et quot in ciuitate ſi debeat eſſe ciuitas: et qui et quales nō ſunt neceſſarij: tn̄ expediunt ad bonam rempu. hoc magis facit ad propoſitum: et magis dubitabit aliquis de iſtis et circa omnē rēp. et paruas ciuitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam in magnis quidem licet et debēt ſinguli magiſtratus ad ſingula deputari. Sufficit enim multitudo ciuium ad magiſtratus gerendos: et alios cum intermiſſione magna temporis: alios ſemel duntaxat gerunt. Meliuſq3 ſingula curanṫ q̄z ſi in multis cura nr̄a diſtrahaṫ.

¶ Proſequiṫ de illis que faciūt difficultatē: et diuiditur in duas. In p̄ma oſtendit in quibus ciuitatib9 expedit vnū p̄ncipatū in plures diuidi: et in q̄bus nō. Scđo mouet circa hoc dubitationes. ibi. (Debz etiam.) Prima in duas. In prima oſtendit q̄ in magnis ciuitatibus non expedit vnum p̄ncipatū in plures diuidi. In ſcđa q̄ in paruis nō expedit. ibi. (Sed in paruis.) In p̄ma dicit q̄ in magnis ciuitatibus congruit et expediens eſt vnum principatū ordinari ad vnū opus et nō ad plures: ſed cōtingit eſſe multos p̄ncipātes in talibus ciuitatibus: et rō hui9 eſt duplex. Prima eſt: q2 in magnis ciuitatibus multi ſunt ciues digni p̄ncipari: et expediēs eſt q̄ quidā multo tēpore dimittanṫ in principatu: alios ſemel expedit p̄ncipari: hoc aūt non cōtingeret ſi vnus teneret multos p̄ncipatus: q̄re in magnis ciuitatibus non expedit vnum plures principat9 tenere. Alia ratio eſt: q2 vnum opus melius perficitur ab vno adhibente curam circa illud q̄z ſi circa multa intendens diſtraheret: quare melius eſt vnum principatū cōmittere vni q̄z plures. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in paruis ciuitatibus neceſſe eſt in paucos magiſtratus plures conferre. Nam cum ſit paucitas hominuz: non facile eſt multos in magiſtratibus eſſe: qui naz poſtea forent ſucceſſores horum.

¶ Oſtendit q̄ in paruis ciuitatibus expedit vnum plures p̄ncipatus tenere: et diuidiṫ in tres. In p̄ma facit qđ dictū eſt. In ſcđa r̄ndet obiectiōi: que poſſet fieri. ibi. (Indigēt q̄nq3.) In tertia oñdit ex quo pōt dinoſci quos principat9 cōgruat cōiungere in vnū et quos nō. ibi. (Si g̊ dicere.) In p̄ma dicit q̄ in paruis ciuitatibus op3 vnū plures p̄ncipatus tenere: et rō huius eſt: q2 in paruis ciuitatibus ſūt pauci ciues: et ideo p̄pter paucitatē ipſorū non poſſunt eē plures p̄ncipantes: quare op3 vnum p̄ncipatus plures tenere: et contingit in talibus ciuitatibus q̄ ſucceſſiue iterū principantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Indigent quandoq3 magiſtratibus eiſdem et legibus: parue magneq3 ciuitates: niſi q̄ he quidem non ſepe indigent eiſdem. His vero multo tempore itermiſſo id accidit. Quapropter multa ſimul his demandare: non enim ſe impediunt. Et propter hominum paucitatez neceſſarij ſunt magiſtratus quidam quaſi luminaria obeliſcis impoſita.

¶ R̄ndet obiectioni que poſſet fieri: aliq̄s enī poſſet dicere: ſi in magnis ciuitatibus op3 vnū principantem vnum p̄ncipatum tenere: in paruis vnū plures: nō erit idem p̄ncipatus ſm rōnem in magnis ciuitatibus et paruis: iterū poſſet dici q̄ non expedit in paruis ciuitatibus vnū p̄ncipatus plures tenere: q2 regimen vnius impediret curā alterius: minus enim pōt eſſe intentus circa plures q̄z circa vnū: iſta duo remouet: et dicit q̄ parue ciuitates aliquādo indigent eiſdem principantibus ſm ſpēz: quibus indigēt magne: ſed in hoc eſt drĩa q̄ in magnis ciuitatib9 frequēter ſunt idem principatus et p̄ncipantes p̄p multos eſſe ciues in ciuitate: in paruis aūt non niſi in multo tēpore. In paruis enī p̄p paucos eſſe ciues nō p̄nt multi eſſe p̄ncipātes: et p̄p hoc op3 vnū multo tēpore p̄ncipari et tenere p̄ncipatus multos: nō enī oēs p̄ncipatus īpediunt ſe inuicem: ita q̄ p̄p curā vnius impediṫ cura alterius: ſicut plura luminaria vni obeliſco impoſita non ſe impediūt: nō ſecus ergo plures principatus vni iniuncti non ſe impediunt. tales autem ſunt principatus propinqui exiſtentes natura: qui vel ordinantur ad vnum finez vel ad propinquos ſicut eſt principatus qui habet curam honeſtatis puerorum et mulierum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo dicere poſſum9 quot neceſſarij ſunt omni ciuitati: et quot non neceſſarij quidem: ſed opportuni: facile quis ſciens iſta cōiungat quot coniungere cōgruat in ciuiū magiſtratu.

¶ Declat ex q̄ pōt dinoſci q̄s p̄ncipatus ꝯgruit demādare in vnū: et quos nō: dicēs q̄ ſi ſciam9 quos p̄ncipat9 neccīuz eſt eē in ciuitate: et quos nō eſt neceſſariū: et tn̄ expedit eē: de facili ſciem9 quos p̄ncipat9: et q̄les expedit ꝯgregare in vnū p̄ncipatū: et quos et quales nō. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Debet etiam hoc non latuiſſe quales conueniant ſm locum magiſtratus plurium curam habere: et qualium vbiq3 vnum magiſtratuz poteſtatem habere: ceu honeſtatis. Utrum in foro prefectum an non: et aliū alibi: aut vbiq3 eandem: et vtrum ſm negocia partienduz eſt

an ſm perſonas. Dico autem ceu vtrum curã honeſtatis: alium puerorũ ⁊ mulierũ: ⁊ in rebuſpu. vtrum differant ſm vnãquãque ⁊ magiſtratuum genus vel nihil: ceu in populari ſtatu ⁊ paucorũ gubernatione ⁊ optimatum ⁊ monarchia: vtrum iidem ſunt magiſtratus poteſtatem habentes: ſed non ex equalibus aut ſimilibus: ſed alij in alijs: veluti in optimatibus quidem ex hominibus doctis. In paucorum autem ex opulentis. In populari ſtatu ex ingenuis.

¶ Inquirit principatus quos oportet vniri in vnũ: ⁊ quos oportet diuidi in plures per comparationem ad loca ⁊ homines ⁊ reſpu. ⁊ primo mouet dubitationes circa hoc. Secundo ſoluit eas. ibi. (Uel exiſtant quidam.) In prima dicit ꝙ nõ debet ciuem latere qui principes poſſunt habere curã de diuerſis ſm diuerſitatẽ locorum: ⁊ quorũ ⁊ qualiũ oportet vbique eſſe vnum principem. verbi gratia. Contingit aliquã curam habere honeſtatis in foro: ⁊ curãs honeſtatẽ in foro ſit prefectus fori: ⁊ alius ſit princeps honeſtatis in alia parte ciuitatis: ita ꝙ ſm diuerſitatem locorum diuerſificentur principes. Utrum principatus honeſtatis ſit vnius rõnis: aut ſit vnus princeps honeſtatis ⁊ in foro ⁊ in omni alio loco. Secũda queſtio eſt. vtrum principatus debeant diſtingui ſm rem vel ſm homines: id eſt ſm illud ad quod per ſe inſpicitur in dirigendo: vel ſm multitudinem hominum qui debent dirigi per illum. verbi gratia. vtrum ſit idem principatus honeſtatis puerorum ⁊ mulierum: aut non. Tertia queſtio eſt. vtrum principatus diſtinguantur ſm diſtinctionem rerumpublicarũ: ſicut verbi gratia. vtrum in ſtatu populari paucorũ ⁊ optimatũ ⁊ monarchia regali ſint idem vel alij genere vel ſpecie non exiſtentes ex equalibus: nec ex ſimilibus: vel ſint diuerſi in diuerſis rebuſpu. vt in ſtatu optimatum virtuoſi: in ſtatu populari liberi: in ſtatu paucorũ diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel exiſtant quidam ſm ipſas differentias magiſtratuum: ⁊ alicubi conferat eoſdẽ eſſe: alicubi diuerſos: alicubi enim cõgruit magnos eſſe: alicubi paruos eoſdem magiſtratus.

¶ Soluit dubitationes iſtas: ⁊ primo ſoluit eas. Secũdo addit ad ſolutionem quiddam. ibi. (Uerumtamen.) Circa primum intelligendum eſt ꝙ principatus diſtinguitur: ſicut alia naturalia. ſcilicet ⁊ ſm formam ⁊ ſm materiam. Forma vero principatus virtus aliqua vel potentia eſt: eſt enim principatus poteſtas quedam vel virtus: virtus autem attenditur in ordine ad finem: ergo ſm diſtinctionem finis diſtinguuntur principatus: finis autem principatus duplex eſt: quidam. ſcilicet eſt remotus: quidã vero propinquus: remotus ſicut finis reipu. ad quem ordinantur vltimo omnes principatus: ⁊ maxime ⁊ immediate principalis: principatus propinquus eſt ſicut finis ducatus exercitꝰ victoria: ⁊ iudicij iudicare de ſubortis. Diſtinguitur igitur principatus primo ſm diſtinctionem finis remoti: cum igitur fines rerumpub. ſint diuerſi: principatus diuerſarum rerũp. erunt diuerſi. ⁊ ſicut reſpu. oẽs attributionẽ habent ad vnã primã: ſic principatus rerumpu. poſteriorũ ad principatũ in repu. prima ⁊ ſimpliciter dicta attributionem habent: ⁊ per hoc ſoluitur tertia queſtio cũ querebatur: vtrum principatus diſtinguerentur ſm diſtinctionem rerumpu. Apparet enim ꝙ ſic ſm diſtinctionem finis vltimi. Finis autem propinquus ciuitatis diuerſus eſt in qualibet repu. ſicut ducatus exercitus victoria: iudicij iudicare. Secundum vero diſtinctionem huius finis diſtinguitur principatus: ⁊ hoc dupliciter. vno modo ſm diſtinctionem ipſius finis ſm ſe: ⁊ ſic diuerſi ſunt principatus ducatus exercitus ⁊ iudicij. alio mõ diſtinguitur principatus per hoc ꝙ homines diuerſimode ſe habent ad finem illum: ita ꝙ finis poteſt eſſe vnius ſm rem: ſed quia homines aliter ſe habẽt ad illũ finẽ principatus diſtinguitur: ſicut eſt principatꝰ ornatꝰ mulierũ puerorum ⁊ virorũ. Cuius enim finis iſtorũ ſit vnus: tamen quia aliter ſe habet puer ad iſtum finẽ quam mulier ⁊ quam vir adultus. ideo alius eſt principatus ornatus mulierum: alius puerorum: ⁊ adultorũ: ⁊ per hoc ſoluitur ſecunda queſtio cum querebatur. vtrum diſtinctio principatus eſſet ſm homines: vel rem: quia ⁊ eſt ſm rem quando diſtinguitur ſm diſtinctionẽ finis propinqui ſm ſe: ⁊ ſm homines quãdo homines diuerſimode ſe habent ad finem principatus. Secundo vero diſtinguitur principatus ſm materiam: vt ſm diuerſitatem locorum ⁊ hominum: poſſunt enim loca eſſe ita diſtantia ꝙ vnus homo non poſſet regere: ⁊ tunc vnus principatus diuiditur in plures: iterũ ſi ſit magna multitudo ciuium: que non poſſit dirigi per vnum: oportet principatum vnum ſm ſpeciem diſtingui in plures: ſi autem loca ſint propinqua: ⁊ pauci ſint homines: tũc plures principatus vniuntur in vnum. Similiter cõtingit aliquando diuerſos principatus ſm rem: maxime eos quorũ eſt vnus finis ſm rem: diuerſus tamen ſm diuerſum modũ ſe habendi ad ipſum propter paucitatẽ hominum ⁊ propinquitatem locorũ cõiungi: ſicut conuenit eundem habere curam boni ornatus virorũ ⁊ puerorũ ⁊ mulierũ: aliquando cõtingit contrariũ propter cauſas contrarias: ⁊ per hoc ſoluitur prima queſtio cũ querebatur. vtrũ principatus diſtinguerentur ſm diuerſitatem locorum: quoniam aliquando ſic: aliquãdo non: ⁊ hec oĩa innuit philoſophus breuiter dicens: ꝙ ſm diuerſitatẽ iſtorũ. ſcilicet locorum hominum ⁊ rei ⁊ rerumpu. eſt diuerſitas principatuũ. Cõtingit enim aliquãdo ꝙ diuerſi principatus congregantur in vnum: aliquãdo vnꝰ diuiditur in plures: quia contingit in aliquibus ciuitatibus multos eſſe ciues ⁊ loca diſtantia: ita ꝙ vnus non poſſet regere ⁊ vnus principatus: ⁊ diuiditur in plures: ſicut principatus boni ornatus: ⁊ propter multitudinem ciuiũ ⁊ diſtantiã locorũ diſtinguitur in plures: in aliquibus enim contingit paucos eſſe ciues ⁊ loca non eſſe diſtantia ſed propinqua: ⁊ tũc plures principatus vniuntur in vnũ: quia idem ſufficiens eſt regere diuerſos principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerumtamen ſunt aliqui proprij: ceu eorum qui ante deliberant. Hec enim poteſtas nõ eſt popularis: conſilium vero populare: oportet eſſe aliquid tale cui cura ſit populum conſilio preuenire: ne ocioſus ſit. Hi autem ſi pauci ſũt numero paucorũ potentia. Eſt autem neceſſe vt illi ſint pauci qui ante deliberant: itaque paucorũ potentia eſt. Sed vbi ſũt ambo hi magiſtratꝰ illi qui ante deliberant conſiliarios cõſtituũt. Conſiliarius enim popularis. Qui vero ante venit in conſulẽdo ⁊ deliberãdo paucorum potẽtie.

¶ Adiungit predictis quedam: ⁊ primo adiungit ꝙ ſunt quidam principatus ſingulares quibuſdã rebuſpu. Secũdo adiungit de principatu puerorum. ibi. (Qui autem ⁊c.) Adhuc prima in duas. In prima facit quod dictũ eſt. In ſecunda oſtendit ꝙ conſilium in populari ſtatu quoddam eſt. ibi. (Diſſoluuntur ⁊c.) In prima dicit ꝙ non ſolum diſtinguitur vel vnitur principatus ſm loca: vt vnus diuidatur in duo: ⁊ duo in vnum congregentur: ſed quidam ſunt principatus ſingulares: qui reperiuntur in quibuſdam rebuſpublicis: ⁊ non in alijs: ſicut principatus deliberantium eſt

in paucorum

in paucoꝝ ſtatu non in populari:ſed conſiliuꝫ inuenit̃ in populari ſtatu:qꝛ opꝫ in populari ſtatu eſſe aliquos qui conſilient̃ de eis que ſunt populi. Populus enim deficit a ratione vt in pluribus: vtiliter enim in ciuitate opꝫ eſſe aliquid conſiliatiuum qd̓ dirigat ⁊ caueat vt populus nõ vacet ⁊ inſoleſcat:⁊ ſi ſint multi populare eſt:ſi aũt pauci eſt paucoꝝ potentia:non ſunt autẽ in populari ſtatu:ſꝫ in paucoꝝ deliberantium qui ſunt pauci ⁊ diuites:⁊ ideo in paucorũ ſtatu ſunt:vbi aũt ſunt ambo principatus.ſcilicꝫ paucorũ deliberantium ⁊ conſiliantium pauci ſunt ſupra conſiliarios.cõſiliarius aũt eſt:vt dictum eſt:ſtatus popularis:ſed deliberantiũ eſt paucorũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diſſoluitur etiam poteſtas conſilij in huiuſmodi gubernatiõibus:in quibus populus ipſe conueniens de omnibus conſtituit. Hoc autem accidere conſueuit cuꝫ eſt vtilitas quedaꝫ aut merces conſtituta his qui in concione conueniunt:ocius enim conueniunt perſepe ⁊ de cunctis ipſi ſtatuunt.

¶ Declarat ꝙ in quadam potentia populari non eſt conſilium:⁊ dicit ꝙ ꝑncipatus cõſiliatiuus in quibuſdam a popularibus ſtatibus ãmouetur ſeu deſtruit̃:ſicut in illis in quibus totus populus cum cõuenit tractat de omnibus. hoc autẽ fit quando cõuenit totus populus ⁊ omnes tractant de omnibus:maxime quando ordinat̃ damnũ vocatis ſi non veniunt:⁊ merces ſi veniunt:cuꝫ enim ſic vocantur conueniunt:⁊ de oĩbus iudicant. ¶ Deinde cũ.d.

¶ Qui autẽ puerorũ curam habent:⁊ qui mulierum:⁊ ſiquis alter eſt:qui poteſtatem habꝫ ⁊ curam huiuſmodi optimatum id eſt ⁊ non populare. Fieri enim non poteſt vt prohibere pauperum mulieres alterius ſit ꝙꝫ paucorum potentie:cum mulieres ipſorum in delitijs viuãt. Sꝫ de his qdẽ caten⁹ dixiſſe nũc ſatis ſit.

¶ Adiungit de ꝑncipatu pueroꝝ ⁊ mulierũ quod eſt optimatum potentie vel ciuilis:⁊ dicit ꝙ ꝑncipatus puerorũ ⁊ mulierum:⁊ ſi ſit alius talis ꝑncipatus optimatum potentie eſt non popularis:qꝛ popularis ſtatus non prohibet mulieres pauperũ exire ad negociationes:ſed ꝑcipit:optimatum autẽ ſtatus prohibet:nec talis ꝑncipatus eſt paucorũ:qꝛ mulieres paucorũ delitioſe viuunt:⁊ ideo volunt ſequi rationis motum:⁊ conſequenter recapitulat dicens ꝙ de his intantum determinatum ſit.

De cõſtituendis autẽ magiſtratibus conãdũ eſt iã trãſigere. Lec. XIIII.

¶ Poſtꝙꝫ phs de diſtinctione ꝑncipatuũ determinauit:declarat de modo inſtitutionis ipſorũ:⁊ diuidit̃ in duas. In ꝑma premittit intentionem ſuã. In ſecunda proſequit̃ ibi.(Conſiſtunt aũt.) In prima dicit ꝙ poſtꝙꝫ determinatũ eſt de diſtinctione principatuum conandum eſt pertranſire de modo inſtitutionis ipſorum:⁊ hoc a principio. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Conſiſtunt autem differentie in tribus diffinitionibus:quibus compoſitis neceſſe eſt oẽs modos eſſe comprehenſos. Unum ex tribus eſt qui ſint illi qui magiſtratus conſtituant. Alterum ex quibus conſtituantur. Tertium per quem modum.

¶ Proſequit̃ ⁊ ꝑmo declarat qualr̃ conuenit principatus inſtitui:ponendo quaſdaꝫ diuiſiones. Scḋo oſtendit qui modi cui reipu.conueniunt ibi.(Horũ aũt duo.) Prima in duas. In ꝑma ponit diſtinctionẽ vnam. Scḋo ſubdiuidit membra.ibi.(Cuiuſcũꝙ vero.) In ꝑma dicit ꝙ tria ſunt differentia ſm rõnem:quibus diuiſis ⁊ combinatis poſſint omnes modi inſtitutionis principatuum accipi. Iſtorum autem trium vnum eſt qui ſunt inſtituentes ꝑncipatum. Secundum eſt ex quibus inſtituit̃ ꝑnceps. Tertium eſt modus ſm quẽ inſtituit̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cuiuſcunqꝫ vero iſtoꝝ ſunt differẽtie tres. Aut enim ciues omnes conſtituũt:aut quidã ⁊ vel ex omnibus:vel ex quibuſdam determinatis:ceu per cenſuꝫ:vel per genus:vl̓ per virtutem:vel per aliud quiddam tale quale apud Megarẽſes ex his qui vna cũ populo ꝯiuncti redierũt:⁊ hoc aut per electioneꝫ:aut ꝑ ſortẽ.

¶ Subdiuidit qđlibꝫ iſtorũ:⁊ ꝑmo facit hoc. Scḋo tãgit diuerſas combinationes diuidentium:vt habeat̃ numerus modoꝝ.ibi.(Rurſus aũt.) In ꝑma dicit:ꝙ iſtorum ſũt tres differẽtie:vel tres diuiſiones:ita ꝙ vniuſcuiuſqꝫ ſit vna:aut enim inſtituentes ſunt oẽs ciues:aut quidaꝫ:⁊ hec ꝑma differentia. Scḋa eſt ꝙ aut inſtituunt ex oib⁹ aut ex aliquibus determinatis ſm aliquam dignitatem vel ſm genus vel ſm virtutem vel ſm aliquẽ alium modum:ſicut accidit in ciuitate Megare in qua inſtituũtur principantes ex condeſcentibus ad populum:hoc eſt ex illis qui cõdeſcendebant populo in neceſſitate:⁊ ex illis q ſimul pugnabant cum populo contra impugnantes ⁊ grauantes eos. Tertia differentia eſt ꝙ inſtituentes aut inſtituunt ſorte aut electione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rurſus autem hec ſimul conduplicata. Dico autem hec:ceu quoſdam aliqui:quoſdam omnes:⁊ quidam ex omnibus:⁊ quidam ex quibuſdam:⁊ quidam electione:qdam ſorte. Uniuſcuiuſqꝫ iſtoruꝫ differentie modi erunt quatuor. Aut enim omnes ex omnib⁹ per electionem:aut oẽs ex oibus per ſortem:⁊ vel ex cunctis:vel quaſi diuiſim per trib⁹:⁊ conuentus ⁊ ſocietates quouſqꝫ pertranſeat per vniuerſos ciues:aut ſemper ex omnib⁹ ⁊ partim ſic:parti illo modo. Rurſus vero ſi pauci ſũt illi qui conſtituũt magiſtrat⁹:aut ex omnib⁹ ꝑ electionem:aut ex omnibus per ſorteꝫ:aut ex quibuſdam per electionem:aut ex quibuſdaꝫ per ſortem:vel partim iſto modo partim illo. Dico autem quedam ex omnibus per electionem:q̃dam per ſortem:atqꝫ ita.xij.modi efficiuntur ſeorſum duobus conduplicatis.

¶ Ponit combinatiões diuerſas vt habeat̃ numerus modorum:⁊ dicit iterum ꝙ iſta tria combinari poſſunt adinuicem.vnde per alia diuidendum:⁊ exponit que ſunt illa tria dicens. Dico aũt.i.expono:qꝛ aut omnes inſtituunt: aut quidam:⁊ aut ex omnibus:aut ex aliquib⁹:aut ex electione aut ex ſorte:⁊ quodlibet iſtoꝝ quatuor habꝫ diũas quibus diuidit̃:qꝛ ſi oẽs inſtituũt:aut ex omnibus:aut ex quibuſdam:ſi ex omnibus:aut ſorte:⁊ ſic vnum mẽbruꝫ: aut electione:⁊ ſic ſcḋm aut diuiſim:⁊ ſic tertiũ:aut cõiunctim:⁊ ſic q̃rtũ. Dico aũt diuiſiꝫ:ſicut ſi ſm trib⁹ inſtituat̃

tur ⁊ populos diuerſos ⁊ ſocietates: ita ꝙ modo inſtituã-tur ex vna tribu: deinde ex alia: ⁊ ſimiliter diſcurrendo ꝑ omnes partes ciuitatis. Coniunctim vero ita ꝙ ſemꝑ ex oībus ſimul ſumptis inſtituatur: aut alios quidẽ ſic: alios aũt alio modo: puta quoſdam ex oībus coniunctis: quoſdam aũt ex omnibus diuiſis: ⁊ ſic ſunt ſex mẽbra. ſi aũt quidam ſunt inſtituentes habemus alia ſex membra: qꝛ aut inſtituunt ex omnibus: aut quibuſdam: ⁊ ſi ex oībus aut ſorte: aut electione: ⁊ ſic duo membra habemus: ſi ex quibuſdã: aut ex quibuſdam vel ſorte aut electione: ⁊ ſunt alia duo: aut quoſdam inſtituunt ex oībus ſorte: quoſdaꝫ auteꝫ alios electione: ⁊ ſic habemus alia duo mẽbra: ⁊ ſic in vniuerſo habemꝰ duodeciꝫ mẽbra: ducẽdo mẽbra p̄ie diuiſionis in mẽbra aliarũ duaruꝫ: premittendo duas cõbinationes: hoc eſt non ducendo membra tertie in membra ſecunde. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horum auteꝫ due conſtitutiones ſũt populares: hoc eſt omnes ex oībus electiõe vel ſorte: vel partim ſorte partim electione.

¶ Oſtendit qui modi cui reip. ꝯueniunt ⁊ diuidit̃ in ptes quinqꝫ. In p̄ma oſtendit qui cõueniunt populari ſtatui. In ſcda qui reipublice. ibi. (At enim non ⁊c̃.) Tertio qui paucoꝝ ſtatui. ibi. (Quoſdam vero ex omnibus.) Quarto qui optimatũ potentie. ibi. (Sed quoſdam ex oībus.) Quinto adhuc quis paucoꝝ potentie. ibi. (Quoſdã vero ex quibuſdam.) In prima dicit ꝙ iſtarũ cõbinationũ q̃ dicte ſunt pertinent ad popularẽ ſtatum. ſ. oẽs p̄ncipatus inſtituere ex oībus ſorte: vel etiã electione: vel etiã ſi aſſumunt̃ oẽs ex oībus coniunctim vel diuiſim: vel per ſortẽ vel per electionẽ. hoc eniꝫ maxime pertinet vbi multitudo dominat̃: hoc eſt populari ſtatui. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ At enim nõ oẽs ſimul: ſed ex oībus cõſtituere: vel ex qbuſdã ſorte: vel electiõe: vel vtroqꝫ modo: aut partim ex omnibus: partim ex quibuſdam vtroqꝫ modo. Dico aũt vtroqꝫ modo partim ſorte: partim electione illius ſpeciei eſt: que appellatur reſpublica.

¶ Oſtendit qui modi ſunt reipublice: ⁊ dicit ꝙ nõ omnes inſtituere ex omnibus ſimul vel quibuſdam: ſed omnes ſimul ⁊ diuiſim per tribus: ⁊ officia ex omnibus ⁊ diuiſiꝫ ⁊ hoc vel per ſortem vel per electionem: aut ſm̃ iſtos modos aliquos ex omnibus vel quibuſdam: vt aliquos ꝑ ſortem ex omnibus: alios per electionẽ ciuile eſt: qꝛ reſpu. eſt mixta ex paucorũ ⁊ populari ſtatu: inſtituere aũt ex quibuſdam paucoꝝ eſt: iſtituere vero ex oībus populare eſt. ⁊ ideo inſtituere ex oībus vel quibuſdã ciuile eſt: ⁊ expõit qđ dixerat. (Utroqꝫ mõ.) dicens. dico aũt ⁊ expono vtroqꝫ modo. i. quoſdã accipi ex oībus diuiſim: vel quibuſdã per ſortem vel per electionẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdam vero ex omnibus cõſtituere partim electione partim ſorte paucoꝝ potẽtie eſt: multoqꝫ magis ſi ex ambobus.

¶ Oſtendit qui modi ſunt paucoꝝ potẽtie: ⁊ dicit ꝙ quoſdam inſtituere ex oībus vel per ſortem vel per electionẽ: vel inſtituere aliquos ex oībus ſm̃ vtrũqꝫ modũ. vt ſcꝫ aliqui inſtituant̃ per electionẽ: aliqui per ſortẽ paucoruꝫ potentia eſt magis. naꝫ paucoꝝ potentia eſt aliquos paucos p̄ncipari: ⁊ hoc eſt iſto modo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed quoſdam ex omnibus: quoſdam ex quibuſdam ciuile optimatum eſt: vel quoſdã electione: quoſdam ſorte.

¶ Oſtendit qui modi ſunt ciuiles optimatuꝫ. i. reipublice mixte cum optimatum ſtatu: ⁊ dicit ꝙ aliquos inſtituere ex omnibus: aliquos ex quibuſdam. ſed iſtos eligere per electionem: illos per ſortem eſt reipublice mixte cum ſtatu optimatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdam vero ex quibuſdam paucoꝝ potentie: etiã ſi per ſortẽ fiat vel non fiat: ⁊ quoſdam ex quibuſdaꝫ vtroqꝫ modo: quoſdã aũt ex omnibus: ⁊ ex quibuſdam omnes per electionem optimatum.

¶ Oſtendit adhuc qui modus eſt paucorũ potẽtie: ⁊ dicit ꝙ inſtituere quoſdam ex quibuſdam paucoruꝫ potentie eſt: qꝛ paucorum potentia eſt paucos principari ⁊ eligere quoſdam ex quibuſdam per ſortẽ facta electione non eo modo quo fit in alijs: qꝛ hic ad paucos diuites inſpicit̃: ⁊ inſtitui quoſdã ex quibuſdaꝫ ſm̃ ambos modos eligẽdi: vt quidam inſtituunt̃ ſorte: quidam electione eſt paucorum potentia: ſed inſtituere quoſdam ex omnibus ſimul eſt paucoꝝ potentia: ſed inſtituere ex quibuſdã: ſicut virtuoſis per electionem optimatum eſt. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Modi igitur circa magiſtratus tot ſunt ⁊ diſtinguũtur ita ſm̃ rerumpu. formas. Qui aũt quibꝰ conducant: ⁊ quõ cõſtitutiones eorum faciende ſunt vna cum poteſtatibus magiſtratuũ: ⁊ q ſint manifeſtũ erit. Dico aũt poteſtatem magiſtratus: ceu circa redditus auctoritatem habere: ⁊ circa cuſtodiam. Alia enim poteſtatis ſpecies: quemadmodũ circa belluꝫ ⁊ circa contractus forenſes.

¶ Recolligit determinata remittẽs de ꝯſideratione aliorum propoſitorum prius ad ſequentia: ⁊ dicit ꝙ modi eorum qui circa principatus. id eſt modi aſſumendi principatus tot ſunt quot dicti ſunt: ⁊ ſic diuidunt̃ principatus ſm̃ diſtinctioneꝫ rerumpu. que autẽ quibus principantibus expediant ⁊ qualiter oportet eos inſtitui poſterius ſimul erit manifeſtum: cum erit manifeſtũ de potentijs ipſorum: ⁊ exponit quid vocat potentiã p̄ncipatus dicẽs: ꝙ potentia principatus dicitur: vt que eſt dñia prouentuum ⁊ regionis. Iſte eniꝫ due potentie ſpecie differũt: ſicut potentia ducatus exercitus: ⁊ potentia que eſt domina contractuum: qui circa forum ſunt.

REliquum ex tribus eſt de iudicijs dicere. Capiendi vero ſunt iſtorũ modi per eandem viam. Eſt enim differentia iudicioꝝ in tribus terminis: ex quibꝰ: ⁊ de qbus: ⁊ quõ. Dico aũt ex quibus vtrũ ex omnibꝰ vel ex quibuſdam. De quibꝰ quot ſpecies iudiciorũ. Quõ vtrũ per ſorteꝫ vel per electionẽ. Primo igitur diſtinguamꝰ quot ſint iudiciorũ ſpecies. Lectio. XV.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de conſiliatiuo ⁊ principatu determinat de iudicatiuo: ⁊ diuidit̃ in duas. In p̄ma premittit intentum ſuum. In ſcda ꝓſequit̃. ibi. (Sunt ꝗ.) In prima dicit ꝙ poſtq̃ determinatum eſt de conſiliatiuo ⁊ principatu. dicendũ eſt de tertio prius propoſitoruꝫ. ſcilicet de iudicatiuo ⁊ iudicio: ⁊ accipiendi ſunt modi iudicij ⁊ iudicatiui ſm̃ ꝙ prius accepti ſunt modi aliorum ſcilicet principatus ⁊ conſiliatiui. ¶ Circa iudicium aũt tria ſunt conſideranda: in quibus conſiſtit diuerſitas iudicij. ſcꝫ

cij.ſcꝫ

ex.ſ.ex qbus ſumēdi ſunt. ſcōm eſt a qb⁹. tertiū ē q̄lr aſſumendi ſunt: ⁊ exponit ex qbus ſūt aſſumēdi. vtruz ex oībus aut quibuſdaz: de quibus quot. ſ. ſunt ſpecies iudicij. qualr aūt: vtrum inſtitui debeāt electione vel ſorte: ⁊ primo vidēdū eſt quot ſunt ſpēs iudiciorū. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Sunt autem octo. Unum rationes repoſcere. Alterum ſi publice quis cui iniuriatus ſit. Alterum quot ad ſtatum ciuitatis pertinent. Quartum ⁊ magiſtratibus ⁊ priuatis hominibus quecunq̄z circa penas verſant̄. Quintū de priuatis contractibus ⁊ habentibus magnitudinem. Ac preterea de homicidijs ⁊ de peregrinis: homicidij rurſus ſpecies: ſiue i ipſis iudicijs: ſiue in alijs ex prouidentia fecerit vel inuitus: ⁊ quotcūq̄z confitemur quidem facta: ſed de iure cōtrouerſiam facimus: ⁊ quot pro homicidio exulantibus circa reditū ſtatuūt̄: vt Athenis dicit̄: ⁊ in Phreatti iudicium. Cōtingunt talia ⁊ in omni tēpore pauca: ⁊ in magnis ciuitatibus. De peregrinis aūt vna pars eſt: ſi peregrinus contra peregrinuz agat. Altera ſi peregrinus contra ciuem. Eſt inſuper vltra hec omnia de paruis reb⁹ cognitio: que dragmas quinque aut non excedant: aut parū. Oportet enim de his ius dici: nec incidit in iudiciorum multitudinem.

¶ Proſequit̄ ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit ſpecies iudiciorū. In ſecunda oſtendit quibus modis inſtituunt̄. ibi. (Neceſſe eſt.) Prima in duas. In prima facit qd̄ dictum eſt. In ſecunda excludit quedam a conſideratione ſua. ibi. (Sed omittamus.) In prima dicit q̄ ſpecies iudiciorum in vniuerſali octo ſunt. Una eſt correctiua ſm̄ quā tranſgredientes legē puniunt̄. Alia eſt punitiua eius qui peccat cōtra aliqd cōmune. puta cōtra aliquā perſonā publicam. Alia eſt ſm̄ quā puniunt̄ qui deliquerūt cōtra totam rempubli. Quarta eſt que cōmunis ⁊ principibus ⁊ idiotis ⁊ quibuſcū q̄: que eſt damnorū ⁊ iniuriarū illatorum iudicatiua: de quibus eſt altercatio. Quinta ſpecies eſt de contractibus paruis ⁊ magnis. Alia vero eſt p̄ter hāc iudicatiua homicidiorū: de peregrinis. ideſt de eis que ad peregrinos pertinent. Illa vero ſpecies que eſt iudicatiua homicidiorū: ſiue ſint ijdem iudices iudicantes ⁊ exequētes: ſiue ſint alij: vel ſic: ſiue ſint ijdem iudices ſm̄ vnam rempublicam: ſiue ſint diuerſi ſm̄ aliam ⁊ aliam rempublicam ſpecies aliquas habet. Una eſt que eſt iudicatiua homicidij facti ex premeditatione ⁊ deliberatione ⁊ voluntarie ponendo inſidias. Scōa eſt iudicatiua homicidij perpetrati ⁊ confeſſi: allegatur tamē q̄ iuſte factum eſt: ⁊ ſuper hoc eſt altercatio: vtrū iuſte vel iniuſte factum eſt. Quarta ſpecies eſt que eſt iudicatiua eorū: que ferunt̄. ideſt ponunt̄ in deſcenſu homicidij. ideſt in reatu. hoc eſt que eſt iudicatiua eorū quibus imponunt̄ homicidia ab aliquibus: ſed hoc ipſis fugientibus: hoc eſt negātibus: talibus enim ſolet aliquādo indici duellū vel purgatio per iudicium ignis vel aque: vt q̄ accuſatus accipiat ignitū ferrum manu nuda: ⁊ ſi vrat̄ iudicet̄ reus: ſi non: abſoluatur: vel q̄ ligatis manibus ⁊ pedibus ponat̄ in aqua magna: ⁊ ſi q̄dez euadat: abſoluat̄: ſi non: reputet̄ reus fuiſſe: ſicut dicit̄ Athenis q̄ iudex compulit deſcēdere in puteo quendā ad purgādū ſorte ſe ſup homicidio. Iſtud aūt eſt irrōnabile: q̄r hoc eſt cōmittere ſe fortune ⁊ iudicio diuino: ⁊ ideo raro fit nunc hominibus magis vtentibus rōne: minus aūt in magnis ciuitatibus vbi plures ſunt ſapientes. Septima ſpecies iudicij eſt: que eſt iudicatiua de diſceptatione peregrinorū: ⁊ iſta eſt duplex. Quedaz que eſt iudicatiua cōtrouerſie que eſt inter peregrinos adinuicē. Alia eſt iudicatiua de diſceptatiōe que eſt inter peregrinos extraneos ⁊ ciues. Adhuc preter iſtas ſpēs iudicij eſt vna alia que eſt octaua: ⁊ eſt illa que eſt iudicatiua de paruis cōmutationibus: que ſunt circa minima: ⁊ quaſi nulla: vt de his: que ſunt quinq̄ dragmarū: ⁊ de his que parū plus valent: De oībus eni talibus oportet fieri iudiciū: nec debent reduci in multitudinem iudiciū ꝑpter paruitatez earum: ſed in aliquē vnum determinatū. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Sed omittamus de his ⁊ de homicidijs ⁊ de peregrinis. Dicamus autem de ciuilibus: in quibus ſi non recte iudicetur: ſeditiones gignuntur: ac rerumpu. motus.

¶ Excludit quedam a cōſideratione ſua: ⁊ dicit q̄ de iſtis ⁊ de ſpecieb⁹ iudicatiuis homicidijs: ⁊ de illis qui iudicāt de diſceptatione peregrinorū dimittat̄ ad preſens: ſed de ſpeciebus iudicij pertinentibus ad rempu. dicendum eſt: quia ſi iſta non bene fiunt accidunt ſeditiones ⁊ tranſmutationes rerumpublicarum. de talibus autē per que pñt contingere ſeditiones ⁊ tranſmutationes rerumpu. pertinet ad ciuem determinare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſe eſt enim vel omnes de omnibus ſupradictis iudicare electione vel ſorte: vel oēs de omnibus partim ſorte: ptim electione: vel de quibuſdam eorū aliquos partim ſorte: partim electione aſſumptos. Hi ergo modi ſunt quatuor: totidem alteri qui ſm̄ partem. Rurſus enim ex quibus ⁊ qui iudicant de omnib⁹ per electionez: aut ex quibus de omnibus per ſortem: vel partim ſorte: partim electione: vel quedam iudicia ex eiſdem ex ſortitis ⁊ electis. Iſti ergo vt dictuz eſt ſunt modi in predictis. Inſuper eadem conduplicata vt quedā ex omnibus: quedam ex quibuſdā: quedā ex vtriſq̄z ceu ſi eiuſdē iudicij eſſent alij ex omnibus: alij ex quibuſdam: ⁊ vel per ſortez: vel per electionem: vel ex ambobus. Quot igitur modi iudiciorum eſſe poſſunt dictum eſt.

¶ Tangit modos inſtituendi iudiciū ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit modos inſtituendi iudicium. In ſecunda oſtendit qui modi cui reipub. conueniant. ibi. (Notuz autez.) In prima dicit: q̄ neceſſe eſt omnes iudicare aut quoſdam: ſi omnes: aut de omnibus: aut de quibuſdam. ſi de omnibus: aut de cōmunibus: aut per electionem: aut de omnibus per ſortez: aut de oībus hec quidē ſorte: alia vero electione: ſi omnes iudicent de quibuſdam: aut iudicabunt de quibuſdā ſorte: aut electione: aut de quibuſdā. hec quidez per ſortem: alia per electionē: ⁊ ſic ſunt q̄tuor modi ſi oēs iudicent: ſimilr erunt quatuor modi ſubdiuidendo aliud membrum. Adhuc ſi quidam iudicant: aut iudicant de omnibus: aut de quibuſdaz: ſi iudicant de oībus: aut iudicant ſorte de omnibus: aut per electionē: aut de omnibus hec iudicant ſorte. alia autem electione. Si autē iudicent de quibuſdam: aut ſorte iudicāt de quibuſ/

dam:aut electione:aut de quibuſdam quidam ſorte:quidam electione:⁊ ſic ſunt alij quatuor modi ſubdiuidēdo aliud mēbrū.ſ.aut quidā iudicāt:⁊ hoc breuiter innuit:cū dicit: vel quedam iudicia.ſ.oībus vel quibuſdam ex ſortitis ⁊ electis. Ulterius concludit:ꝙ iſti modi conſimiles ſunt modis dictis prius de inſtitutione principatus. Iterum ſi iſta fuerint combinata erunt alij modi. Ut ſi dicamus ꝙ iudicantes ſunt aut ex omnibus:aut ex quibuſdam:⁊ hoc ſm alterum modum eligendi.ſcȝ ſorte ⁊ electione:vt ſi dicamus ꝙ iudicia aut ſunt ex omnibus: aut quibuſdam:⁊ ſi ex omnibus:aut ſorte aut electiōe:aut ex omnibus.hi quidem electione:alij vero ſorte:⁊ ſi ex quibuſdam aut ſorte:aut electione:aut ex quibuſdam quidē ſorte:ex quibuſdam vero electione:⁊ tunc cōcludit ꝙ tot contingit eſſe modos iudiciorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Horuȝ aūt prima popularia ſunt quecunqȝ ex omnibus vel de omnibus. Secunda vero paucorū potentie quecunqȝ ex quibuſdam de omnibus. Tertia optimatū ⁊ ciuilia quecūqȝ partim ex omnibus:partim ex quibuſdam.

¶ Oſtēdit q̄ modi reipu.cōueniunt:⁊ dicit ꝙ p̄mi quatuor ſcȝ omnes de omnibus cōueniunt ſtatui populari. Secūdi quatuor paucoꝝ potentie:ſcȝ quecunqȝ ex quibuſdaȝ de omnibus. Tertij:ſcȝ quatuor optimatibus ⁊ rebuſpu. ſcȝ ꝙ partim ſunt ex omnibus:partim ex quibuſdam.

¶ Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magri Ludouici Ualentie procuratoris ordinis predicatoꝝ ad reuerēdiſſimū in xp̄o p̄rem ⁊ dnm dnm. F. Cardinalē Senen̄.epithoma per ꝯcluſiones quarti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ Huius ſcientie cum ſit circa genus quoddā:qđ eſt reſp. eſt cōſiderare que ſit optima reſp.⁊ maxime expetibilis: ⁊ que qualiſqȝ cuiqȝ poſſit cōferre.ſic enī ⁊ in cunctis artibus ac ſcientijs debet contingere vt optimū ſui generis perquirant:etiā ſi id aut non cupiant homines:aut aſſequi nequeant:⁊ non ſolum eius eſt optimā remp.ꝯſiderare ſimpliciter:ſed ⁊ que bona eſt quantū fieri pōt:⁊ deinde que ex ſuppoſitione bona ſit:⁊ hāc certe que non ſimpl'r bona ſit ſpectare opȝ quo pacto ab initio conſtituat̄:⁊ ꝗ̄plurimo tēpore conſtituta cōſeruet̄:ſed ⁊ cōmuniorē oībus:⁊ que ſit facilior cōſiderare debet ciuilis homo.vnde errāt qui ſolum de optima tradunt:⁊ qui ſolū cōem proſequunt̄.

¶ Corrigere aūt rempu.iam inſtitutā nō eſt minus difficile ꝗ̄ȝ ab initio inſtituere:ſicut diſcere eum qui male didicerit difficilius ꝗ̄ȝ ab initio didiciſſe.

¶ Qui autem de his vult cōſiderare non debȝ ignorare ⁊ ſpecies ⁊ differentias earū:⁊ cum hoc etiā leges ac legum differentias eū nō opȝ latere:cū leges reipu.cauſa ſint inſtitute:⁊ eius fini accōmodāde.vnde diuerſis ⁊ multiplicibus rebuſpu.exiſtentibus varias quoqȝ ac multiplices neceſſe eſt leges eſſe.

¶ Inter oēs reſpu.tranſgreſſiones peſſima eſt tyrānis q̄ ab optimo regno diuertit:poſt hanc paucoruȝ potentia q̄ optimatis labes ē quā poſt regnū eſſe cōſtat:poſtrema vō labes popularis ſtatus qui reip.cōi noīe dicte trāſgreſſio eſt quā vltimo bonarū reſpu.loco reponimus.nec iſtarū tranſgreſſionum vnā altera meliorē:vt exiſtimauit Plato cenſendam eſt:ſed minus improbam.

¶ De pluralitate rerumpu.in genere.

¶ Plures eſſe opȝ reſpu.eo ꝙ ⁊ ptes ciuitatis ſpē differant quarū dn̄iam reip.formā ſequi neceſſe eſt.Alij nāqȝ pauperes:alij diuites:alij vō medij.diuitū quoqȝ ⁊ pauperū ⁊ medioꝝ multas eſſe ptes ꝯſtat:rurſuȝ reſpu.eſt gubernatorum inſtitutio:ſm igit̄ gubernatoꝝ diſtributioneȝ plures neceſſe eſt eſſe reſpu.ſpecies.

¶ Item non recte ſentiunt priores putantes duas tm̄ eſſe reſpu.popularē ⁊ paucoꝝ:ceteras vero ad has reduci inſtar ventorū:quoꝝ alij boreales:alij auſtrales ſunt:ceteri vero venti hoꝝ exceſſus ſunt:ſed melius eſt ꝯſtituere aliquas reſpu.bene ordinatas vt vnius optimatū:vel plurimoꝝ:quaſdā deinde harum eſſe labes ⁊ tranſgreſſiones.

¶ Status paucoꝝ ⁊ popularis ꝗ̄uis multitudine ⁊ paucitate per ſe non differant:vt ſupra oſtenſum eſt:nō tn̄ eorū eſt cōſtitutio ⁊ diuiſio:niſi ⁊ multitudinis ⁊ paucitatis ratio ac differētia his adueniat:vt popularis ſit quidem gubernatio:qñ ingenui homines ⁊ inopes multi exiſtentes gubernant rempu.paucorum vero potentia quādo opulenti ⁊ nobiliores pauci exiſtentes gubernant.

¶ Preter aūt illas reſpu.quas diximus:multas eſſe alias opus eſt:ſuſcepte enim combinationes partium ciuitatis que ad ſpēm ſpectare poſſunt:ſpecierū quoqȝ dn̄iam oſtēdunt:ſicut plures ventris:oris:aurium qȝ combinatiōes: multas quoqȝ aīalium ſpēs eſſe arguunt:lȝ autem multas hō in ciuitate ptes aduerti.Infime eniȝ ciuitatis pars rurſum in agricolas artifices forenſem multitudineȝ ⁊ mercenarios diuidi:media vero propulſatores belli ius dicētes:cōſultores opulentos publicam exhibentes operaȝ ac magiſtratus gerentes congregat:ſuprema vero ex his cōſtat qui p̄ncipari poſſunt:ac ex ceteris quos diximus ⁊ cōſultoribus ⁊ decernentibus iudicia:hec aūt pars his ſoluȝ poteſt competere qui virtute preſunt.

¶ Socrates errauit in aſſignandis partibus ciuitatis qui ſolū eas reddidit que vite gratia eſſe vident̄:ciuitas autē bene viuendi gratia eſt inſtituta.

¶ Propulſatores belli ſūt in ciuitate neceſſarij ſi debeat ciuitas libertatem tueri: alioquin eſſet natura ſerua nec ſibi per ſe ſufficiens.

¶ Ius dicentes quoqȝ in ciuitate eſſe opȝ:hi eniȝ velut anima ſūt in ciuitate:cuius eſt decernere ac ſentētias dicere.

¶ Conſultores etiam neceſſarij ſunt:conſulere enim ciuilis prudentie opus eſt.

¶ Ciuitas etiam opulentis indiget:hi enim poſſunt reipu. onera ſuſtinere.

¶ Ciuitas quoqȝ abſqȝ magiſtratibus eē nō pōt: populus enim abſqȝ rōne eſt:⁊ ideo rectore ac ductore indiget.

¶ Maxime autem due apparent reſpu.popularis ⁊ paucorum:eo ꝙ partes ex quibus conficiuntur plurimū diſtare ⁊ opponi vident̄:diuites enim ⁊ egeni idem eſſe non pn̄t ſimul:ſicut contingit eundem eſſe artificē ⁊ agricolam ac belli propugnatorē:rurſum eundem iudicē ⁊ cōſultoreȝ: ac etiam q2 vt plurimū diuites pauci ſunt:īopes vō mlti.

¶ De ſpēbus ſtatus popularis.

¶ Plures ſunt ſpecies popularis ſtatus ⁊ paucoruȝ gubernationis:eo ꝙ ⁊ in plebe ⁊ in nobilitate multa ſunt hominum genera.

¶ Prima popularis gubernationis ſpecies eſt:cuȝ omnes equales ſunt in repu.⁊ diuites ⁊ pauperes:eo ꝙ omnium ſit equalis libertas.

¶ Alia ſpecies eſt vt qui determinatū:⁊ illum quideȝ paruum cenſum poſſident poſſint magiſtratuȝ ⁊ honores in repu.obtinere:ſic enim multitudinis erit ſtatus.

¶ Alia ſpecies vt omnibus ſit habilitas ad reipu.honores modo ex aliqua cauſa non ſint obnoxij:⁊ lege tn̄ dn̄ent̄.

¶ Alia ſpecies vt omnes quoqȝ habiles ſint modo ciues exiſtant ⁊ lex dominetur.

¶ Alia ſpecies eſt vt oēs vt dictū eſt habiles ſint:ſȝ decre-

ta populi

ta populi legibus preualeant: cuius quidē cauſ prepotētes exiſtunt qui populum ducunt beniuolētia ⁊ aſſentatione. ſed in hac gubernatione populus tyranno perſimilis eſt apud quem aſſentatores magnam habent poteſtatez vt adulator apud tyrānū: ⁊ q decretis ſuis leges infringit tyranni more: his aūt eſt auctoritas apud populū: eo ꝙ ea que ad populi cōmoda ⁊ ſtatum pertinent ꝑdicant: atqui hec ſpēs nō eſt reſp. cenſenda: que lege nō gubernet̃: quia lex in vniuerſis dominari dꝫ. In ꝑticularib⁹ vō populus ⁊ magiſtratus decernere: ac cōſequēter popularis ſtatus habendus eſt: qui reſpu. eſſe non poſſit.

¶ De ſpeciebus reipu. paucoꝝ.

¶ Prima paucorum gubernationis ſpecies eſt in qua magnum adeo cenſum habentes: ad quem tenues non poſſunt pertingere dominantur.

¶ Alia ſpecies in qua etiam paruum habentes cenſuz habiles ſunt ad magiſtratum ⁊ deficientes poſſunt eligere. ⁊ ſi ex oībus qui virtute ꝑditi ſint fieri poſſit electio: optimatū eſt ſtatus. ſi vero ex diuitibus ſolū paucorum.

¶ Alia ſpecies eſt cuꝫ filius patri in gubernatiōe ſuccedit.

¶ Quarta vō ſpēs eſt cū ⁊ filius patri ſuccedit ⁊ lex nō dominat̃: ⁊ hec tyrānidi ſimilis eſt: ac inter paucoꝝ poteſtates peſſima: ſicut ⁊ vltima ex his que popularis eſt.

¶ Contingit autē plerūqꝫ ciues ſm vnam reip. ſpeciem viuere ⁊ alterius reipub. leges eis poſitas eē: qđ maxime cōtingit in rerumpub. mutatione fieri: qꝛ non ſtatim leges abrogant̃ prioris reipub. vnde ⁊ illis manentibus: more tamen alterius reipub. viuunt.

¶ De ſpeciebus reipu. optimatum.

¶ Optimatū ſtatus quidam eſt in quo ſolum viri optimi gubernāt atqꝫ in hoc ſolo contingit bonū viruꝫ nō differre a ciue bono: quidam eſt in quo qui regunt ⁊ diuitijs ⁊ virtute ꝑſtare debēt: qui quidē modus ⁊ a paucoruꝫ ſtatu differt cū virtutes ſpectent̃: ⁊ a rep. cōi noīe dicta eū non ſola diuitie in ea conſiderent̃: quidā vero eſt qui ⁊ ad virtutes ⁊ ad diuitias ⁊ ad populū attendit: vt eſt apud Carthaginenſes: mixtuſqꝫ redditur ex paucoꝝ potentia ⁊ optimatū ſtatu ac populari gubernatione: quidaꝫ poſtremo qui ⁊ virtutibus ⁊ populo poteſtatē cōcedit: vt apud Lacedemōes: q ſane ex optimatū: ac populari ſtatu miſcet̃.

¶ De ſpeciebus reip. cōmuni noīe dicte.

¶ Reſp. cōmuni noīe dicta eſt mixtura quedā ex populari ⁊ paucoꝝ gubernatione: vnde ⁊ reſp. ad popularē declinātes reſpu. ſolent appellari: ad paucoꝝ optimates: eo ꝙ diuites virtute ac nobilitate preſtare credant̃.

¶ Reſpu. bona eſt que ⁊ ab optimis viris ⁊ optimis legibus gubernat̃: que quidem recte non ſunt cenſende ſi eis non pareat̃. vna enim recta legum inſtitutio putanda eſt legibus parere. ſunt aūt recte ſimpl̃r optimatū leges: que virtuti tribuunt: ſed paucoꝝ gubernationis leges diuitijs populares vō libertati: q̄re non ſunt ſimpl̃r bone.

¶ Reſp. cōmuni noīe dicta ab optimatū ſtatu differt: eo ꝙ ex populari ⁊ paucoruꝫ gubernatione conſtet: ab ea tamē optimatus ſpecie: que ex paucorum ⁊ populari ⁊ optimatum conſtat: parum differt.

¶ Optima aūt mixtio reip. ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu eſt vt qđ mediū eſt ex vtraqꝫ ſumat̃: ⁊ quātū ad actiones earū: ⁊ quantū ad ꝑſonas magiſtratus gerentes: ⁊ quantum ad magiſtratuū creationeꝫ: puta ꝙ in oī ſtatu paucoꝝ ſoli opulenti eligant̃: in populari ſoli paupꝫs. i rep. vō medij.

¶ Finis aūt bone ꝑmixtionis eſt: cū vtrūqꝫ extremoꝝ popularis. ſ. ⁊ paucoꝝ gubernationis in ea cōſpicit̃ ⁊ per ſe ipſam ſaluari poſſit: ⁊ neutrū tamen actu appareat: ſicut in omni cōmixtione bene temperata ſolet accidere.

¶ De ſpeciebus tyrannidis.

¶ Tres vō tyrannidis ſpēs ſunt. ꝑma quidē in qua aliqui apud barbaros cum abſoluta omnimodaqꝫ poteſtate ad gubernandā rempu. eligebant̃ legibus poſitis. Scđa vō in qua aliqui in parte: ſicut apud grecos Eſynetes legib⁹ ſil̃r poſitis. vn̄ ⁊ he due ſpēs ꝑꝑ leges regie quodāmodo erant: ſed quia arbitrio ſuo dominationeꝫ hi exercebant: ſpretis legib⁹ tyrānice habebant̃. Tertia vō ſpēs que maxime ꝑprie dr̄ eſt que nullis ſubiacet legib⁹: ⁊ que per viꝫ ⁊ melioribus ad ꝑpriam vtilitatē ⁊ non ſubditoꝝ dn̄et̃. vn̄ ⁊ inolūtaria ē: cū nēo liber ſua ſpōte hꝫ ſeruitutē ferat.

¶ De optima rep. pluribus ciuitatibus poſſibili.

¶ Optima reſpu. que pluribus ciuitatibus ſit poſſibilis ex medijs in ciuitate cōſiſtit. medietas eni virtus eſt: beata aūt vita eſt ſm virtutē non impeditā: medij eni ciues facile obediunt rationi: qui eni excedunt: ſupbi fiunt palaꝫ in reb⁹ magnis delinquētes: qui vō paupertate nimia deprimuntur occulti praui ⁊ in rebus exiguis fraudatores. rurſum medij gubernationē reip. amant: non autē aut excedentes: aut qui deficiunt. Item qui ſuperabundant: nec ſubijci volunt: nec ſciunt: ſic domi aſſueti: nec ꝑceptorib⁹ ꝑpter delitias obtemperare. Egeni vero deiecto nimis animo: viliqꝫ exiſtunt apti ſeruire ⁊ imperare neſcientes: amplius opulenti contemnunt pauperes ⁊ inuident: que certe a ciuili amicitia ⁊ ſocietate abſunt.

¶ Cōſeruat̃ etiā valde hꝫ reſpu. que ex medijs cōſtat: nec eni ipſi alijs inſidiant̃ cum ſibi ſufficiant: nec alij eis inſidiant̃ cū nō multuꝫ excedant: quare ſine periculo manet hꝫ reſpu. vnde nec diuites poſſunt pauperes opprimere: hos eniꝫ medij defendunt: nec plebs nobilitatē extinguere valet medijs eas tuentibus.

¶ Expedit igit̃ rerūp. plures eſſe medios. Si enim plures diuites ſint: ſtatus paucorū fit aut tyrānis. ſi multi pauperes: popularis: vtrūqꝫ aūt exceſſum prohibent: medij ſunt preterea ſine ſeditione: aut in magnis ciuitatibus apparet in q̄bus multi medij ciues exiſtunt: quod etiā oſtendit ꝑmanentia popularis ſtatus: qui plures medios habet q̄ꝫ paucorum: hinc etiam qui optimas condiderunt leges ex medijs fuerūt ciuibus: vt Solon: Licurgus: Charōdas.

¶ Plurime autem reſpu. aut populares: aut paucoꝝ ſunt ꝑpter pugnas inter diuites ⁊ pauperes ortas. vnde victores pauperes ad ſua cōmoda popularē fecerūt. Uictores vero diuites exiſtentes paucorū: aut inſtituentes eas mututi: aut in hac aut in illa: hāc vel illā amātes ordinauerit.

¶ Que reſpu. cuiqꝫ ciuitati conueniat.

¶ Cum omnis ciuitas ex quali conſtet ⁊ quanto reſp. ſpēs illa cōmode exoritur: in qua aut qualis quanti: aut quanti qualis ꝑportionem non excedit ſi nāqꝫ ignobiliū multitudo quale paucoruꝫ excedat: naſcitur reſpu. popularis. ſi vero diuitūꝫ multitudo plus abūdat in q̄le q̄ꝫ deficiat in q̄to: neqꝫ cōſequēter plus excedat̃ a multitudine in q̄to q̄ꝫ ipſi multitudinē excedant in quali: dignum eſt exoriri potentiam paucorum.

¶ Cuicunqꝫ autē reipu. conducit medios coaſſumere: aut quali: aut quanto: aut proportionem vtriuſqꝫ. his eniꝫ ꝑhibetur perturbatio diuitum ⁊ pauperum: eſt enim medius velut arbiter ⁊ fidelis.

¶ Qui autem rempu. optimatum conſtituere intendētes nimis diuitibus tribuunt: plebēqꝫ excludūt aberrant: ſic enim diuites cupiditate plus habendi deſtruunt rempu. q̄ꝫ ſi multitudini plus tribueret̃ q̄ꝫ diuitibus.

¶ De tribus partibus omnibus rebuſp. neceſſarijs.

¶ Sunt tres partes omnium rerump. neceſſarie: quibus ſe bene habentibus neceſſe eſt reſpu. bene ſe habere. videlicet vna que in publicis verſatur conſilijs: altera in magiſtratibus: tertia in iudicijs.

¶ De conſiliatiua parte.

¶ Ea pars que conſulit auctoritatē habz de bello: de pace: de ſocietate ineunda vel diſſoluēda: de legibus ferendis vel abrogādis: de ſententia mortis: de exilio: de publicatione bonoꝝ: de rōnibus repoſcēdis. de oībus aūt his ↄſiliari ad oēs ſpectat in ſtatu populari: ſed q̄tuor modis: vnus quidē eſt vt oēs attingant: ſed non ſimul: per partes autez niſi forte cū leges ſunt ferende aut de his que ad ſtatum pertinent: aut pro audiēdis his que a magr̄atibus ↄferūtur. alius vō vt oēs ſimul cōueniāt ad magr̄atus creādos ad ferendas leges pro bello vel pace: ⁊ ad rōnes repoſcendas: per electos vō aut ſortitos magr̄atus cetera expediātur: alius aūt cū oēs ad magr̄atus creandos: rōnes repoſcendas ad deliberationē belli ſuſcipiēdi: ⁊ ſocietatis ineūde ↄueniūt: cetera vō per electos magr̄atus ex q̄buſcūq; tractanꝰ: qđ vō cū oēs oīa ſimul agant. magr̄atus aūt nihil agant: niſi vt primo loco ſententiā dicant.

¶ Cum vero ad paucos cōſiliari pertinet de oībus: paucorū potētie eſt: qđ quidē multiplr̄ ſm̄ multiplices prenūeratas huius ſtatus differentias fieri contingit.

¶ Cū vero ad oēs de magnis quibuſdā ſpectat cōſiliari: cetera vero per magr̄atus tractanꝰ: optimatū ſtatus eſt: ⁊ ſi magiſtratus ſit per ſortem magis ciuile eſt q̄ꝫ optimatū.

¶ Ut firmior autē ſit popularis ſtatus deliberatio: cōducit diuites ad conſiliū vocare: ⁊ per ſortē equalr̄ ex partibus ciuitatis aſſumere ⁊ conuocare vt equalitas ſeruetꝰ.

¶ Ut vō firmius ſit paucoꝝ potētie cōſiliū expedit ex populo aliquos cōuocare: ⁊ ex eis conſtituere precōſultores ac legū cuſtodes. Inſuper ⁊ populo plus decernendi arbitriū relinquere ⁊ abſoluēdi ei dūtaxat tribuere poteſtatē cōdemnandi vero magiſtratibus reſeruare iuriſdictionē.

¶ De magiſtratibus.

¶ Nō oēs qui ſorte eligunꝰ ad aliquā ciuilē actionē: vt ſacerdotes: precones: prefecti ānone ⁊ alij hōꝫ ſunt magr̄atꝰ habēdi: ſed quibus datū eſt deliberare: ſtatuere: ⁊ iubere: ⁊ preſertim iubere.

¶ In magnis ciuitatibus expedit ſingulos magiſtratꝰ ad ſingula deputari: tum q2 ſufficit multitudo ciuium: tum quia melius ſingula curantur.

¶ In paruis ciuitatibus neceſſe eſt i paucos magiſtratus plures ↄferre ꝓpter hominū paucitatē: nō eni ſinguli magiſtratus ſe adinuicē impediūt: ſicut nec plura luminaria ſingulis obeliſcis ſiue candelabris ſimul impoſita.

¶ Qñ vero magiſtratus in vnū cōiungi poſſint ex loco ⁊ ꝑſonis pōt intelligi: ſi eni in locis diſtātibus debeāt exerceri: vt in ciuitatibus magnis ſolet ↄtingere: aut fines nō ſe cōpatianꝰ: nō recte in vnū congreganꝰ. ſi vō ⁊ fines ꝓpinqui ſint ⁊ loca in quibus ſeruanꝰ: vt in paruis ciuitatibus pōt accidere: in vnū prīt duo vl̄ plēs magr̄atꝰ ↄferri.

¶ De creandis magr̄atibus.

¶ Creatio aūt magiſtratuū tribꝰ differētijs variaꝰ: aut eni oēs creāt: aut q̄dā: aut ex oībꝰ creanꝰ: aut ex q̄buſdaꝫ: aut ſorte creanꝰ: aut multitudine: que q̄dē drīe ſi in ſeipſas inuicem ducanꝰ: multas alias cōſtituūt. Si eni accepta prima q̄ aut oēs: aut aliq̄: ſumpſero q̄ oēs dicā. ſi oēs: aut ex oībus: aut ex aliq̄bus: ⁊ ſi ex aliq̄bus: aut ſorte: aut electione: ſi vō aliq̄: rurſum dicā aut ex oībus: aut ex aliq̄bus: ⁊ ſi ex aliq̄bus: aut ſorte: aut electione: ⁊ ſic in alijs procedaꝫ.

¶ Due differentie ex predictis populares ſūt. vꝫ oēs creare ex oībus ſorte: vel electiōe: vel ꝑtiꝫ ſorte: ꝑtiꝫ electōe.

¶ Ciuile vero eſt nō oēs ſimul: ſed ex oībus ↄſtituere: vel ex quibuſdā: aut partim ex oībus: partim ex quibuſdam: ſorte: vel electione: vel partim ſorte: partim electione.

¶ Quoſdā vero ex oībus cōſtituere partim electione: partim ſorte paucorū potentie eſt: ⁊ ſilr̄ inſtituere quoſdam ex quibuſdam: vel ſorte: vel electione.

¶ Quoſdā vō ex oībꝰ ⁊ ex q̄buſdā oēs eligere optimatū ē.

¶ De iudicijs.

¶ Sunt aūt octo iudicioꝝ ſpēs: vꝫ. rōnes repoſcere. Perſequi cū qui publice iniuriatus alicui fuerit: ⁊ ſimilr̄ q̄ ↄ ſtatū ciuitatis egerit: punire illatas iniurias: qđ ⁊ magr̄atibꝰ ⁊ ꝑuatis hoībus cōpetit. de ꝑuatis ↄtribꝰ iudicare: de homicidijs: ⁊ hoc ſiue ex deliberatione fecerit: vel caſu: aut inuitus: ac etiā ſi homicida cōfiteaꝰ factū homicidium: ⁊ cōtrouerſiam de iure faciat: ⁊ quot dies exulātibus pro homicidio circa reditū ſtatuunꝰ: que oīa ſub ſexta ſpecie: que eſt de homicidio ↄtinenꝰ: de ꝑegrinis ēt ſiue ꝑegrinꝰ ↄ ꝑegrinū agat: ſiue contra ciuē: de paruis etiā rebꝰ: vꝫ puta que dragmas q̄nq; nō excedūt: vel parū: nā hec in iudiciorum multitudinem non debent reduci.

¶ De ciuilibus āt cauſis maxie oꝫ recte iudicare: ſi eni nō recte de his iudiceꝰ: ſeditiōes gignunꝰ: ac reip. motꝰ fiūt.

¶ Neceſſe eſt aūt eos qui iudicāt vel oēs de oībꝰ ſupradictis iudicare: vel ſorte: vel electiōe: vel partim ſorte: ꝑtim electione: vel aliquos de aliquibus partiꝫ ſorte: partiꝫ electione aſſumptos cōduplicando per oīa: vt de magiſtratuum creatione dictum eſt. ¶ Finis.

¶ Politicorum Ariſtotelis liber quintus.

De alijs q̄dem oībus: de q̄bus dicere ꝓpoſuimus: fere dictuꝫ eſt. Ex quibus antez mutanꝰ reſp. ⁊ quot ea ſint: ⁊ qualia: ⁊ que nam ſint ſingularū rerūp. corruptiōes ⁊ labes: ⁊ ex qualibus in quales maxime mutantur. Preterea que remedia generalr̄ ⁊ ſpecialr̄ cuiuſq;: ⁊ per que maxie cōſeruari poſſit vna queq; reſpu. conſiderandū deinceps erit. Lectio. I.

¶ Poſtq̄ꝫ phs determinauit de rep. oſidendo quid eſt ⁊ de differētijs eius ⁊ in vli ⁊ in particulari. In iſto q̄nto libro determinat de ꝑncipijs ſaluātibꝰ ⁊ corrūpentibus remp. ⁊ diuidiꝰ in partes duas. In ꝑma dat intentionē ſuā cōtinuādo dicta dicēdis. In ſcda ꝓſequiꝰ cū dicit. (Oportet aūt ⁊c̄.) In prima dicit q̄ poſt illa que determinata ſunt prius cōſequēter dōm eſt ex q̄bus corrumpunꝰ reſp. ⁊ ex quot: ⁊ ex q̄libꝰ: ⁊ q̄ ſint corruptiones ⁊ correctōes cuiuſlibet reip. ⁊ ex q̄libus ⁊ quibꝰ rebuſp. ad quales ſit trāſmutatio: aliq̄ñ eni vna reſp. tranſmutaꝰ in aliā: ⁊ ideo videndū eſt a quali ad qualē ↄtingit fieri trāſmutationē. Item dicendū eſt de ſaluatione cuiuſq; reip. q̄liter. ſ. ſaluaꝰ vnaqueq;: ⁊ in vli ⁊ in particulari. Itē dōm eſt per que maxime hꝫ ſaluari quelibet: de oībus eni alijs. q̄ ꝓpoſuimꝰ dicere in principio fere dictū eſt: ⁊ dicit fere: q2 ſuperius fecit mentionem de inſtitutione principatus: ſed non determinauit de ipſa ad plenum: ſed determinabit in ſequenti libro ſcꝫ in ſexto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet aūt prius illud principiū aſſumere q̄ plures ſunt forme reip. Et in his cōfitentur quidē oēs iuſtitiā ⁊ conuenienteꝫ equitatem. Sed aberrant ab ea vt eſt ante dictū. Naꝫ populus conſtat ex his qui cuꝫ ſint ſm̄ q̄d pares: putant ſe ſimplr̄ pares. Paucoꝝ vero potentia ex his qui cū preſtent aliqua re: ſe in cūctis preſtare arbitranꝰ. Opibus enim ſuperātes:

ſimplr̄

ſimplr̃ exiſtimāt ſupare. Deinde vero illi quaſi pares exiſtētes: in cūctis dignū putant ſe parem portionē habere. Hi aūt quaſi ſuperiores ſint maiora ſibi competere arbitrant̃. Maius enim inequale. Habent vero omnes aliquid iuſtum: ſed ſimpliciter aberrant.

¶ Proſequit̃ ꝛ diuidit̃ in duas. In p̊ ꝓſequit̃ de ſaluatione ꝛ corruptiõe rerū p. ſm intẽtionē ſuā. In 2ᵃ circa h reprobat opinionē Platonis in fine huiꝰ qnti cū dicit. (In rep. ꝛc̃.) Prima in duas. In prima determinat cās corruptionis ꝛ ſaluatiõis rerū p. ꝓpꝛie dicta p. ſ. in qbus plures pncipant̃. In ſcd̃a determinat cās corruptiõis ꝛ ſaluationis monarchiarum: ſicut tyrānice ꝛ regalis: ibi. (Reſtat nūc ꝛc̃.) Prima in duas. In prima determinat cās corruptionis rerumpu. in qbus principant̃ plures. Scd̃o determinat de cauſis ſaluationis: ibi. (De ꝯſeruatiõe ꝛc̃.) Prima in duas. Primo dat radicale pncipiū corruptiõis rerūpu. Scd̃o determinat cās ꝛ principia corruptionis p ꝓpꝛias magis: ibi. (Qm̄ aūt ꝛc̃.) Prima in duas. In pma declarat q̇ eſt radix corruptionis rerūpu. ꝛ qūo tranſmutant̃. In ſcd̃a reſumit cām illā vt addit: ibi (Ubiqꝫ. n. ꝛc̃.) Prima in duas. In p̊ oſtēdit radicale pn̄ᵐ corruptionis. In 2ᵃ oñdit in quot modis trāſmutant̃: ibi. (Quapp ꝛc̃.) Adhuc p̊ in duas. In pma pmittit qddā. Scd̃o ex illo cõcludit cām pmā corruptõis rerūp. ibi. (Et ob eā cām ꝛc̃.) In p̊ dicit: q ad vidēdū cām corruptiõis rerūpu. opꝫ primo accipere ꝓ principio: q rerūp. quedā ſunt recte: q̄dam aūt nõ: ꝛ q oēs intendūt aliqd̓ iuſtū ꝛ equale ſm ꝓportionē. Et rõ huius eſt: qꝛ oēs intendūt ſaluationē. Reſp. aūt ſaluari nõ põt ſine ꝯiūctiõe: nec ꝯiūctio fieri põt niſi reddat̃ equale: hoc aūt iuſtū eſt. g̃ oēs intendunt iuſtū ꝛ equale. Peccant tm̄ multi in determinādo illud iuſtū. Quidaꝫ enim male determinant ipm̄. populus. n. putat q ſi ſint aliq equales in quocunqꝫ: q ſint equales ſimplr̃: ꝛ q equaliter debent recipe: ꝛ qꝛ oēs ciues ſunt liberi ꝛ equales ſimpliciter dicit eos eē. Paucoꝝ vero potētia putat: q ſi ſint inequales in aliquo: q ſint inequales ſimplr̃: ꝛ iequaliter debeant recipere illos. ſ. q ſunt inequales in diuitijs: putāt inequales eſſe ſimplr̃ ꝛ inequaliter debere recipere de bonis cõibus: ſed non opꝫ q inequales in diuitijs ſint eq̄les ſimplr̃: nec equales in libertate ſint equales ſimplr̃: qꝛ diuitie ꝛ libertas non ſunt bona hoĩs ſm q homo. Manifeſtum igit̃ eſt: q oēs intendūt equale: ꝛ dicit̃ q vteri9 accipiunt: q ſi ſint equales aliq: q debēt recipere eq̄liter de cõibus bonis: ꝛ cū oēs ſint liberi equaliter ſm populares ſtatus: debēt oēs recipere d̓ bonis cõibus equaliter: q paralogiçantes equales equaliter debent recipere de bonis cõibus: ſed liberi ſunt equales. g̃ equaliter debēt recipere. Sed manifeſtum eſt: q hic eſt defectus ſm qd ꝛ ſimplr̃. Non. n. ſequitur: ſunt equales in aliquo. ſ. libertate. g̃ ſunt ſimplr̃ equales. Paucorum vero potentia dicit: q cū ipſi ſint alijs inequales: qꝛ excellētes eos debēt recipere plus ꝛ ꝓponēdi ſunt in plus accipiēdo. Qd̓. n. plus ē ineq̄le eſt. Sic igit̃ manifeſtū eſt: q oēs iſte reſp. aliud iuſtū itēdūt: ſed virtute ſunt ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ob eā cām qñ non ꝓ opinione ſua vtriqꝫ reportent: de rep. ſeditiones concitant.

¶ Cõcludit ex dictis pmā radicē ꝛ pꝛimū pn̄ᵐ corruptionis reip. ꝛ ſeditionis. Et p̊ facit h. Scd̃o adiūgit aliud pncipium: ibi. (Sunt aūt ꝛc̃.) Prima in duas. In pma facit qd̓ dc̄m eſt. In 2ᵃ oñdit qui ſunt in ciuitate: q iuſte poſſūt mouere diſſenſionē: ꝛ tm̄ nõ faciūt: ibi. (Oium võ ꝛc̃.) In prima dicit: q cū vnuſqſqꝫ ſm vnā dignitatē debeat recipere de bonis cõibus qñ nõ recipiūt ſm q exiſtimāt ſe dignos faciunt ſeditionē in ciuitate ꝛ mutant remp. ex h . n. qd̓ non recipiunt ſm exiſtimationē quā hñt de ſe: videtur eis q fiat eis iniuſtū ꝛ q ꝯtemnant̃. Iſta aūt cā ſunt diſſenſionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oium vero iuſtiſſime hoc facerent q virtute ꝓcellunt: q tm̄ minime oium id faciūt. Nam hi ſimplr̃ rõnabile eſt: vt ſoli preferantur.

¶ Oñdit qui iuſte pñt mouere diſſenſionē in ciuitate: ꝛ tm̄ nõ mouēt. Et dicit q inter oēs iuſtiſſime pñt mouere ſeditionem in ciuitate. q̄uis non faciant virtuoſi excellentes alios ſm virtutē. Et rõ huius eſt: qꝛ illi q ſunt ſimplr̃ inequales ſi nõ recipiant ſm illā inequalitatē iniuſtū fit ſimpliciter eis: ſed virtuoſi ſunt ſimplr̃ inequales reſpcū iſtorū ipſos excedētes ſm virtutē. g̃ ſi non recipiant ſm illaꝫ virtutē iniuſtū fit eis. Et cū excedant in eo qd̓ eſt bonum ſimplr̃ iuſtiſſime pñt mouere diſſenſionē: ſed nõ faciūt ꝓpter duas cās. Prima eſt: qꝛ frequenter ꝯtingit pp̄ diſſenſionē detrimētū boni cõis. Sapiens aūt vtplurimū plus diligit bonū cõe q̄ ꝓpꝛiū: ꝛ iõ non facit diſſenſionem. Secūda rõ eſt: qꝛ ad hoc q aliqs debeat mouere ſeditionem in ciuitate: opꝫ q habeat iuſtā cām ꝛ potentiā: ſed virtuoſi vt frequēter nõ hñt potentiā: nec putāt ſe habere iuſtam cām: iõ non mouēt. Sꝫ iſta ꝯcurrerēt q hērēt cām iuſtaꝫ ꝛ potentiā: ꝛ nõ eēt detrimētū boni cõis. mouēt ſeditionē rõnabilr̃: ꝛ peccarēt ſi nõ mouerēt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt aūt qdā: q pꝛeſtantes genere plus hr̃e ſe dignos putant. Vident̃ nobiles eſſe illi: quorū maiores virtute ꝛ diuitijs ꝓditi fuere. Hic pꝛicipia ꝛ fontes: vt ita dixeri: ſeditionū oriūt̃.

¶ Adiungit aliud pn̄ᵐ corruptionis reipub. ꝛ dicit q ſunt alij q excellentes alios i nobilitate credūt excedere illos ſimplr̃: ꝛ iõ reputāt ſe dignos maioribus. Tales aūt vidēt̃ eſſe illi: q hñt diuitias ꝛ virtutē a ꝓgenitoribus: ꝛ ideo ſi nõ recipiant de bonis cõibus ſm exiſtimationē: quam hñt de ſeipſis mouent diſſenſionē: ꝛ tunc ꝯcludit q principia ꝛ fontes ſeditionū: ꝑ que mouent̃ ciuitates ſunt iſta: ſed iſtud principiū reducit̃ ad primū. Eſt. n. radix ſeditionis excellentia in nobilitate ꝑ hoc: q tales non recipiunt ſm exiſtimationē ſuam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapꝛopter ꝛ ſeditiones merito fiūt qñqꝫ ex pꝛeſenti ſtatu ad aliū: ceu ex populari gubernatiõe ad paucoꝝ potētiā: vel ad popularē ex paucis: vel ad rēp. ex illis: vel ad illas ex iſtis.

¶ Declarat quot modis fit tranſmutatio reip. ꝛ diuidit̃ in quattuoꝛ ſm q ponit quattuoꝛ modos. Scd̃a ibi. (Qñqꝫ ꝛc̃.) Tertia ibi. (Inſup ꝛc̃.) Quarta ibi. (Uel in pte ꝛc̃.) In p̊ dicit: q pp̄ hoc qd̓ ꝯtingit ſeditionē in rep. contingit rempu. mutari. Primo qdē qñ fit trāſmutatio a rep. vna ad aliā diuerſam: vt qñ ex rep. inſtituta fit tranſmutatio ad aliā: vt ex populari gubernatione ad paucoꝝ cõſtituatur: aut econuerſo. vel ex illis ad rempub. ꝛ optimatuꝫ ſtatum: vel econtra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qñqꝫ ꝓſentē gubernādi formā nõ q̄rūt mutare: ſed in ea ꝑmanētes ꝑ ſe illam ſuſcipiūt: vt paucoꝝ potētiā vel monarchiam.

¶ Ponit ſecūdum modum ꝛ dicit: q aliqñ tranſmutatur reſpub. in aliam rempub. ſed manet eadem: ꝛ eligunt eandē hr̃e inſtitutionē ꝛ ordinationē: ſed pꝛincipātes mutāt ꝛ volūt eandē remp. regere ꝛ obſeruare ꝑ ſeipſos: vel per amicos ſuos: ſicut in paucoꝝ potentia ꝛ monarchia regali

manēte eadē rep. volunt eā ſeruari ⁊ regi ꝑ alios: ⁊ nō mutant eos. Similiter eſt in monarchia ipſa manente aliaꝫ conſtituunt quandoqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper circa magis ⁊ minus: ceu vel paucorū potentiam exiſtentē magis extendere vel cohercere: vel popularē ſtatum ampliare vel reſtringere. Eodēqꝫ modo de alijs ſpeciebus ampliandis vel reſtringendis.

¶ Ponit tertium modū ⁊ dicit: ꝙ iteꝝ fit trāſmutatio rei pub. nō ꝙ reſp. tranſmutet̄ in aliam: nec ēt q̄ntū ad principatus ꝑ ſe: ſed fit qꝛ eadē reſpub. mutat̄ in eandē magis extēſam vel remiſſam: ſicut paucoꝝ ſtatus trāſmutat̄ in paucoꝝ ſtatū: vel popularis ſtatus in popularē ſtatū magis vel minꝰ intēſum. Siſr ē in alijs rebuſp. vt fiat tranſmutatio reipub. eiuſdem in eadem ſm intenſionem ⁊ remiſſionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vel in aliqua pte reip. mouenda: ceu magiſtratū quēdam de nouo inducere vel remouēre: vt apud Lacedemonios ferunt Liſandrū tentaſſe regiā ptātē tollere: ⁊ Pauſaniā regeꝫ Ephoros: ⁊ Epidamni mutata eſt reſp. in ꝑte: cū ꝓ tribubꝫ prefectis ſenatores creauerunt. Apud Elienſes vero neceſſariū eſt illoꝝ etiaꝫ q verſant̄ in republica dignitates inuadere qn̄ creatur magiſtratus aliquis. Paucorum aūt potētie erat in hac republica: ꝙ vnus ſolus ad magiſtratum ſumebatur.

¶ Ponit quartū modū ⁊ dicit: ꝙ q̄rto fit tranſmutatio rei pu. ſm ptē: vt qn̄ vnus principatus deſtruit̄ ⁊ alius inſtituit̄: ſicut dr̄ factuꝫ fuiſſe in Lacedemonia: ꝙ Liſander conatus fuit diſſoluere regnū. Et ſilr alius noīe Pauſanias: q rex fuit: conatus fuit deſtruere principatum Ephororū: ſm quem alius hꝫ ptātem conuocandi multitudineꝫ. Conſimiliter fuit in ciuitate. q̄ dr̄ Epidamnū: fuit trāſmutata reſpublica ſm partē. In illa .n. ciuitate erat alius p̄ncipatus. illi v̄o ammouerunt eū ⁊ fecerūt principatū ſenatoꝝ. Uidētes .n. ꝙ multi erant amatores illius principatus: mutauerunt ipm in ſenatoꝝ. Propter qꝺ ſtatuerunt etiā apud Elienſes: ꝙ principatus oēs eligerent̄ in cōmuni. Unde neceſſe erat oēs principatus: q ptātem habebāt ⁊ dignitatē in rep. cōcurrere qn̄ magiſtratus creabatur: ⁊ ibi eligere vt minor fraus fieret. Ille aūt p̄ncipatus: q fuit āmotus paucoꝝ potētie erat: ⁊ erat vnus p̄nceps in illa republica: non plures. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubiqꝫ .n. ꝓpter inequalitatē orit̄ ſeditio: diſparibus tn̄ nō exiſtit ꝓportio. Perpetua eniꝫ ptās regia iniqua foret ſi eſſet in paribus: oīno .n. querētes equū in ſeditiones incidunt.

¶ Reſumit cām ſeditiōis vt addat: ⁊ primo tangit cauſaꝫ ſeditionis. Scḋo exponit quoddā dcm̄ ibi. (At enim duplex ⁊c.) In prima dicit: ꝙ vbiqꝫ fit ſeditio ꝑꝑ inequalitatē: ⁊ nō ſolū ineq̄lib' ſm aliqd ē eq̄le ꝓportiōe: puta diues ⁊ pauꝑ ineq̄les ſunt ſm ſubam: tn̄ ꝯtingit eis fieri eq̄le ſm ꝓportionē: ſilr magis ⁊ minus virtuoſus: ſed etiaꝫ eis q ſunt inequales ꝯtingit fieri inequale ſm ꝓportionē: puta ſi quis ſit dignior alijs ſm virtutem: dignū eſt eū regē eſſe: ſed non ꝑpetuuꝫ: qꝛ forte non tn̄ excedit dignitas eius in virtute dignitatē alioꝝ q̄ntum honor perpetuo regnādi excedit honorem alioꝝ: ⁊ ideo eis inequalis contingit fieri inequale ſm ꝓportionē. Uſr igit̄ exiſtimantes ſe debere equale ⁊ nō habentes ſeditiones mouent in reip. Et eſt intelligendum: ꝙ imediatū principiū ipſoꝝ agibilium eſt electio. Electio aūt eſt habitus ꝓcōſiliatiuꝰ. Ad cōſilium aūt requirit̄ intellectus practicus: quare intellectꝰ practicus eſt principium agibilium. Principiū aūt intellectus practici eſt voluntas recti finis: ⁊ ideo adhuc principium agibiliū eſt appetitus recti finis. Uoluntas v̄o recti finis p̄ſupponit intellectum ſpeculatiuum: ⁊ iō intellectus ſpeculatiuus cā eſt ⁊ p̄nm agibiliū. Et q̄ntū ad h̄ dixit prius: ꝙ exiſtimare p̄nm eſt ſeditiōis: p̄nm v̄o intellꝰ eſt intelligibile: ⁊ h̄ eſt inequalitas. Scḋm hoc dicit hic: ꝙ inequalitas eſt cā ſeditionis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ At .n. duplex eſt equū. Unū numero. Alterū dignitate. Numero qdem: ceu multitudie: ac magnitudine: idem ⁊ equū. Dignitate aūt dico id: qꝺ eſt ſꝫ rōnē: ceu tria excedūt duo ſꝫ equalē numeꝝ: ⁊ hoc in vno. Dico aūt q̄tuor excedere duo: ⁊ hoc in vno: equa .n. pars duo ex q̄ttuor: ⁊ vnū ex duobꝰ: ābo .n. medietates.

¶ Exponit quod dixit. ſ. equale: ⁊ primo facit hoc. Secundo aſſignat diuerſitatē inter quedaꝫ dicta ibi. (Fatentes aūt ⁊c.) Circa primū intelligendū eſt: ꝙ ꝓportio ē habitudo duaꝝ q̄titatum adinuicē. Proportionalitas vero eſt habitudo ꝓportionū: que conſiſtit in quattuor terminis: vel ſm rem: vel ſm rōnem: hꝫ aūt ꝓportionis equalitas: vel ſilitudo attendit̄ vel ſm equalitateꝫ quantitatis: vel ſꝫ equalitatē dignitatis: vel ſimilitudinis. Et h̄ eſt quod dicit: ꝙ equale duplr̄ dicit̄. Uno modo equale dicit̄ nūero. Alio modo ſm dignitatē: ⁊ exponit ꝙ equale numero dicit̄ equale ſm magnitudinem: vel ſm multitudinem. Scḋm dignitatē equale dr̄ equale ſm ꝓportionem ſimilitudinis. Et declarat per exempla equale ſm q̄titatē: vt ſicut ſe habent duo ad vnū: ſic tria ad duo. Exceſſus enim vtrobiqꝫ equalis eſt. Equalitas vero ſm dignitatem: vt ſi dicamus ſicut quattuor ad duo: ſic duo ad vnum: ſicut enim duo ſunt medietas de quattuor: ſic vnum ē medietas duorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fatētes aūt ſimplr̄ eē iuſtū id: qꝺ ē ſꝫ dignitatē contēdunt: vt prius dcm̄ ē. Alij qꝛ ſi in aliquo ſint pares: ſe penitus pares exiſtimāt. Alij quia ſi in aliquo preſtant: in cunctis ſe ſuperare arbitrantur.

¶ Ponit diuerſitatem inter quedam dicta. Dixit enim ꝙ omnes volunt equale ſm dignitatem popularis ſtatus ⁊ paucoruꝫ: dicit ꝙ differenter. ⁊ primo facit hoc. Secūdo infert correlarium: ibi. (Quamobrē). In prima dicit: ꝙ omnes confitentur: ꝙ iuſtū eſt ſm dignitatē: ſed differūt qꝛ popularis ſtatus fautores dicūt: ꝙ ſi ſint aliq equales ſm aliqd: puta ſm libertatē: ꝙ ſimplr̄ ſunt equales: ⁊ ꝙ equaliter debent recipere paucoruꝫ ſtatus fautores. Etiā dicūt ꝙ ſi aliq ſunt ineq̄les ſꝫ aliqd: puta ſm diuitias ꝙ ſunt ſimpliciter inequales ⁊ digniores: ⁊ ſm hoc inequaliter recipere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quāobrē due p̄cipue fiūt gubernādi forme. Populus. ſ. ⁊ paucoꝝ potentia. Nobilitateꝫ .n. ac virtutē in verbis qdeꝫ oēs fere vſurpāt. At .n. q re vera nobiles ac boni ſint: nuſq̄ cētū reperiunt̄. Diuites aūt multis in locis.

¶ Infert correlarium: ⁊ primo facit hoc. Scḋo ꝓbat ꝙ ſtatus popularis

tus popularis ⁊ paucoꝝ ſunt male ordinati:ibi.(Simplr vero.) In prima dicit: ꝙ ꝓpter hoc: ꝙ fautores ſtatus popularis volūt equale: fautores vero paucoꝝ inequale: vñ ſtatus popularis ⁊ paucoꝝ ſunt reſpu. maxime diſtincte. Nobilitas enim .i. inclinatio ad virtutem: ⁊ virtus in paucis reperiunt̃: ſed paupertas in pluribus. Nobiles. n. virtuoſi vix alicubi centum inueniunt̃. Pauperes aūt in plibus locis: ⁊ ideo reſpub. vt frequenter: vel ſunt paucorum: vel ſunt populares. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Simpliciter vero oīo ſm alterutra ſtatuere equalitatem improbū eſt. Patet aūt ex eo qḋ contingit: nulla. n. hꝰ rerūpublicaꝝ recipit ſtabilitatē. Cā vero huius: qꝛ impoſſibile ē ex primo errore in principio cōmiſſo nō euenire ad extremum aliquid mali. Quare opus eſt partim arithmetica equitate vti: partim ea que eſt ſm dignitatem.

ℭ Oñdit ꝙ ambe ſunt male ordinate: ⁊ primo facit hoc. Scḋo oñdit ꝙ ſtatus popularis ſit ſecurior: ibi. (Verūtamen.) In prima dicit: ꝙ vtraqꝫ reſp. male ordinata eſt. ſ. ſtatus popularis in qua attendit̃ equalitas ſm libertatē: ⁊ ſtatus paucoꝝ: in quo eſt equalitas ſꝫ diuitias: ex eo qḋ accidit: ꝙ nulla iſtaꝝ manſiua eſt. Et rō huius eſt. Impoſſibile eſt enim ex eo: ꝙ in ꝓncipio corruptū ⁊ inordinatum eſt in fine non accidere malum. Iſte aūt inordinate ſunt. Quātulo igit̃ in principio videat̃ modica inordinatio: tñ in fine magna ⁊ malū apparet. Tale aūt nō pōt eſſe manſiuū: ⁊ ideo vtraqꝫ reſp. nō poteſt eſſe mā̄ſiua: ⁊ qꝛ vtraqꝫ viciata ⁊ inordinata eſt: ad hoc ꝙ ſint magis manſiue: oꝫ ꝙ vtraqꝫ qñqꝫ vtat̃ equalitate ſm ꝓportionem arithmeticā: in qua attenditur equalitas exceſſus. vt ſicut tria ad duo: ita duo ad vnū: ⁊ qñqꝫ equalitate ſm ꝓportionē dignitatis: in qua attendit̃ equalitas: vt ſicut ſe hñt quattuor ad duo: ſic duo ad vnum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Verūtamē tutior eſt: ac minus ſeditioni ſubiacet popularis gubernatio ꝙ̄ paucoꝝ: naꝫ in paucoꝝ gubernatione due gignunt̃ ſeditiōes. Vna inter ſeipſos: alia ad populū. In gubernatiōibus aūt populi vna tm̄ ſeditio fit ad paucoꝝ potētiā. Ipſis vero inter ſe: qḋ qdē dignū dictu ſit: non accidit ſeditio populi.

ℭ Oñdit ꝙ ſtatus popularis ſit magis ſecurꝰ ⁊ minus ſeditioſus: ⁊ diuidit̃ in duas ſm ꝙ oñdit hoc ꝑ duas rōnes. ſcḋa ibi. (Inſuper ⁊c.) In prima dicit: ꝙ ꝙ̄uis ſtatꝰ paucoꝝ ⁊ multoꝝ ſint male ordinati: tñ ſtatus popularis eſt ſecurior ⁊ minus ſeditioſus ꝙ̄ paucoꝝ. Et rō huius eſt: qꝛ illa reſpu. magis eſt ſecura: in qua fiunt pauciores ſeditiones: ſed in ſtatu populari ſunt pauciores ꝙ̄ in ſtatu paucorū: qꝛ in ſtatu paucoꝝ ſunt due ſeditiones. Una diuitū inter ſe. alia pauperū ad diuites. In ſtatu populari vo vna ſeditio eſt. ſ. diuitū ad pauperes. Pauperū aūt inter ſe nō eſt ſeditio: que ſit digna reputatione: qꝛ inter ſe magis cōueniunt ꝙ̄ cum diuitibus. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Inſuper mediocriū hominū gubernatio ꝓpinquior eſt populari gubernationi ꝙ̄ illi que paucoꝝ. Que quideꝫ eſt magis tuta ꝙ̄ aliqua huiuſmodi rerūpublicarum.

ℭ Ponit ſcḋam rōnem ⁊ dicit: ꝙ iteꝝ manifeſtū ē: ꝙ ſtatꝰ popularis eſt ſecurior: qꝛ reſp. que ē ex medijs ꝓpinquior eſt populari ſtatu ꝙ̄ paucorum ſtatui: in quo pauci dominantur. Sed reſpublica media ſecuriſſima inter tales reſpublicas que declinant ab optima: ſed illa que ꝓpinquior eſt ſecuriſſime ſecurior eſt ꝙ̄ paucoꝝ potentia.

CUm vero conſideremus qbus de cauſis ſeditiones: mutationeſqꝫ rerūpublicaꝝ euenerint: capiēda ſunt primo vniuerſaliter principia ⁊ cauſe caꝝ. Sunt aūt fere tria: de quibus ipſis primo ſuccincte determinandum eſt. Videre. n. opꝫ quemadmodū diſpoſiti ad ſeditiones deueniūt: ⁊ quarum rerum gratia: ⁊ tertio que ſint initia ciuilium turbationum: ac ſeditionū inter ciues. Lectio. II.

ℭ Poſtꝙ̄ phs poſuit primā radicē ⁊ primū principiū corruptionis rerūpu. ⁊ modos qbus trāſmutant̃: determinat cās vlr huius corruptionis ⁊ trāſmutationis: ⁊ diuidit̃ in duas. In pᵒ determinat cās corruptiōis rerūp. in vlī nō deſcendendo ad aliq̄ rempu. In ſcḋa determinat cās corruptionis ſm vnāquāqꝫ remp. ibi. (Sed opꝫ.) Prima diuiditur in tres. In prima determinat cās trāſmutatiōis rerūpu. Secūdo declarat terminū huius trāſmutatiōis declarando que reſp. in quā trāſmutat̃: ibi. (Sūt ēt.) In tertia declarat q̄lr maxime fiat hꝰ trāſmutatio: ibi. (Mouetur quoqꝫ.) Prima in duas. In ṗma ṗmittit intētū ſuuꝫ. In ſcḋa ꝓſequit̃ ibi. (Qḋ qdē.) In prima dicit: qm̄ intentio noſtra eſt ꝯſiderare ex qbus fiunt ſeditiones ⁊ trāſmutationes rerūp. accipienda ſunt primo in vlī ṗncipia ⁊ cāe trāſmutationis ⁊ corruptionis rerūpu. Sunt aūt tres cāe ⁊ tria ṗncipia fere: vt eſt dicere trāſmutatiōis ipſaꝝ: de qbus ꝯſiderare opꝫ ſuccincte. Primo ġ opꝫ ꝯſiderare qualiter hoīes ſe hñtes mouēt ſeditiōes ⁊ trāſmutāt reſp. Secundo propter quem finem hoc faciant. Tertio que ſunt principia per que diſponuntur ad mouendum diſſenſiones ⁊ ſeditiones in rep. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod qdeꝫ igit̃ diſponant̃ ad res nouas appetendas illa eſt potiſſima cā: de qua iam diximus: qꝛ alij pares eſſe volūt hiis: q plus hñt: ⁊ niſi hoc fit non acqeſcūt. Alij vero ſe ꝓſtare dignos putantes: indigne ferūt niſi plus hēant. Hec aūt qñqꝫ iuſte capiunt̃: qñqꝫ iniuſte. Inferiores qdeꝫ vt pares ſint res nouas exoptāt: ⁊ pares q ſunt vt preſtent. Quēadmodū igit̃ diſpoſiti ſint: q res nouas querūt dcm̄ eſt.

ℭ Proſequit̃ ⁊ diuidit̃ in tres. In ṗma oñdit q̄liter ſe habētes mouēt ſeditiones ⁊ turbationes. Scḋo ꝓpter quem finem hoc faciūt ibi. (Res aūt.) Tertio q̄ ſunt cāe ⁊ principia: ⁊ quot ⁊ per q̄ diſponunt̃ ad faciēdū ſeditiones: ibi. (Cāe vo ⁊c.) In pᵒ dicit: ꝙ cā eius qḋ eſt hoīes aliq̄liter ſe hr̄e ad faciendū ſeditionē ⁊ turbationē eſt illa: de qua dcm̄ eſt prius: ꝙ aliqui homines ex hoc: qḋ appetūt equale: ſi non credant ſe hr̄e eq̄le ſm minus: cū tñ ſint equales vel exiſtiment ſe equales eſſe illis: q plus receperunt: mouent ſeditionem. Alij aūt volūt hr̄e inequale ⁊ plus exiſtimātes ſe ineq̄les alijs eſſe ⁊ excedere alios. Si aūt exiſtimēt ſe hr̄e non plus: ſed equale vel minus mouēt ſeditionem. Qualiter igit̃ ſe hñtes mouent ſeditiones exiſtimātes ſe minus hr̄e ꝙ̄ credāt ſe debere hr̄e. Sed ꝯtingit iſta. ſ. plus ⁊ equale appetere iuſte ⁊ iniuſte. Si. n. dignus eſt hr̄e equale habens in ſe bonum virtutis ⁊ ſimplr equale alijs: iuſte pōt appetere. Si aūt non eſt dignus iniuſte ap-

petere: ſilr pōt aliqͥs appetere plus ⁊ equale: iuſte ⁊ iniuſte.
Juſte ſiquidem excellat alios in his: que ſunt bona ſimplr.
Si aūt non excellat iniuſte appetit: qꝛ illi q minus recipi-
ant vt ſint alij equales in recipiēdo ſeditiōes faciūt: ⁊ il-
li qui ſunt equales in accipiēdo vt plus accipiāt diſſenſio
nes faciūt. Hoc aūt eſt iniuſtū: ⁊ tūc ꝯcludit dicens ꝙ q̄li
ter ſe hñtes faciūt ſeditiones dcm̄ eſt. Et eſt intelligēduꝫ
ꝙ illa eq̄litas attendit̃ ſm̄ dignitatem eius qđ eſt bonuꝫ
hoīs ſm̄ ꝙ homo. Bonū aūt hoīs duplex eſt. Quoddā.n.
eſt bonū hoīs intrinſecum: ⁊ iſtud diuidit̃: qꝛ quoddā bo
nū ſm̄ partē inferiorē: ſicut ſanitas: robur. Aliud ſm̄ par-
tem ſuperiorē: ſicut ſciē: ⁊ virtus: ⁊ hm̄ iſta ſunt bona ſim
pliciter. Alia ſunt bona hoīs exteriora: ſicut diuitie ⁊ ho-
nor: iſta vō ſunt bona ſm̄ qd: ⁊ iō dignitas hoīs ſimplr nō
dꝫ attēdi ſm̄ dignitatē iſtoꝝ bonoꝝ: ſed ſm̄ dignitatē bo
noꝝ ſimplr: ⁊ iō qꝛ in paucoꝝ ſtatu attēdit̃ equalitas ſm̄
iſta bona ſm̄ quid: non ꝯſideratur iuſtū ſimplr: ſꝫ ſꝫ qd:
⁊ ideo ꝓp iſta non mouet̃ iuſte ſeditio: ſi nō recipiat plus
q excedit in iſtis. Sed ille q non recipit equale ſm̄ digni
tatē boni ſimplr ſi ſit bonus iuſte pōt mouere. Jn popula
ri vō ſtatu cōſiderat̃ libertas: vt.ſ. nō ſeruiat aliqͥs alij ſm̄
corpus vel in rebus. Jſta aūt nō eſt bonū ſimplr: ſꝫ ſꝫ qd:
⁊ iō qꝛ in iſta repub. attendit̃ equalitas ſm̄ libertatē iſtā
per quam non cōſideratur iniuſtum ſimpliciter: ſed ſm̄
quid. Qualiter igitur ſe habentes homines.i. qualr diſpo
ſiti mouent ſeditiones dcm̄ ē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Res aūt pro qbus contendūt: ſunt lucruꝫ ⁊
honor: atqꝫ his cōtraria. Dedecus.n. ⁊ dānū
vel ipſoꝝ vel amicoꝝ fugiētes ſeditiōes agūt.

¶ Declarat ꝓpter quē finē faciunt diſſenſionē. Et eſt intel
ligendū: ꝙ quidam eſt finis ſm̄ veritatē: ſicut eſt bonum
aīe. Alius finis eſt ſm̄ apparentiā: ſicut eſt bonū corporis.
Decet igit̃ hoīem in operatione ſua intēdere finē ſimplr
vel ſm̄ apparentiā. Et bonū corporis eſt lucruꝫ: bonū au
tē aīe eſt honor. Dicit igit̃ ꝙ illa ꝓ quibus: hoc eſt ꝓpter
que faciunt diſſenſionē ſunt duo.ſ. lucrū: vt ſub lucro oīa
bona ſm̄ quid ſiue corporis ꝑtineant̃. Aliud eſt honor: vt
ſub honore oīa bona ſimplr: que ſunt bona aīe cōprehen-
dant̃. Faciunt ſimplr ſilr ſeditionem ꝓp ꝯ̄ria iſtoꝝ: vt ꝓp
dānū inhonorationem. Propter dānum: qꝛ eiuſdē rōnis
eſt appetere lucrū ⁊ fugere dānū. Propter inhonorationē:
qꝛ eiuſdē rōnis eſt appetere honorē ⁊ fugere ſuum oppoſi
tū. Sed qꝛ amicus eſt velut alter: ideo adiungit ꝙ faciūt
ſeditionem propter honorem proprium ⁊ damnū ꝓpriuꝫ
vel amicorum ſuorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Cauſe vero ac principia motus vnde ipſi ita
diſponūtur: ⁊ pro his de qbus diximus ſunt
vt ſepteꝫ: ſunt etiā plura: quoꝝ duo ſunt eadē
cū illis: q̄ dicta ſunt: nō tñ eodem modo. Pro
pter lucrū.n. ⁊ propter honorem irritant̃ inui
cem: non vt acqͥrant ſibiipſis: ſed qꝛ vident ali
os partim iniuſte: partim iuſte plus hēre. Jn-
ſuper propter contumeliam: propter metum:
propter preponentiam: propter contemptuꝫ:
propter incrementum exceſſiuū: ⁊ alio modo
ꝓpter verecūdiam: ꝓpter negligentiam: pro-
pter puſillitatē: propter imparitatem.

¶ Declarat q̄ ſunt ꝑncipia per que diſponunt̃ ad faciēdū
diſſenſionē ⁊ ſeditionē: ⁊ diuidit̃ i duas. Primo declarat
cāe per quas diſponunt̃ ad ſeditionē. Jn ſcđa declarat q̄-
liter inchoate exinde de facili inualeſcūt ibi. (Oriunt̃ ⁊c.)
Prima in duas. Primo enumerat cās illas. Scđo ꝓſeqͥt̃
ibi. (Ex quibus ꝯtumeliā ⁊c.) Jn ꝑma dicit: ꝙ principia
⁊ cauſe tranſmutationū reꝝ.p. per quas diſponunt̃ ad fa
ciendū ſeditionem: ⁊ de dictis.i. ꝓp dicta.ſ. lucrū ⁊ honorē
ſunt ſeptem numero vno mō. Alio modo plures. Si eniꝫ
enumerent̃ cāe: que diſponunt̃ ad occultā diſſenſionem:
cuius eſt ſeditio. eſt.n. ſeditio occulta diſſenſio: ſic ſunt ſe-
pteꝫ numero. Si aūt iſte enumerent̃ ⁊ ille que diſponūt
ad manifeſtā diſſenſionē: ſic ſunt plures. Prima vero prin
cipia diſpoſitiua ad ſeditionē ſunt duo predicta: honor: ⁊
lucrū: ſed non ſicut dcm̄ eſt prius. Honor.n. ⁊ lucrum pñt
ꝯſiderari duplr. Uno modo ſm̄ ꝙ intenditur ab aliquo: ⁊
ſic habent rōnem finis: ⁊ ſic dicebat prius: ꝙ ea ꝓp que fi-
naliter faciant ſeditionē ſunt honor ⁊ lucrum ⁊ oppoſita
iſtoꝝ. Alio mō pñt ꝯſiderari ſm̄ ꝙ aliqͥs videt iſta i alios
⁊ tunc qꝛ videt lucrū ⁊ honorem: ⁊ vnū habere iuſte: aliuꝫ
non: triſtatur: non qꝛ velint hēre: ſed qꝛ iniuſte de eis hꝫ ali
quis plus q̄ꝫ debet. Sunt igit̃ duo principia per que mo-
uent ſeditionem.ſ. honor ⁊ lucrū. Sunt alia ēt.ſ. iniuria. ti
mor: exceſſus: contemptus: excellētia ꝓpter ꝓportionem:
ꝓp iſta diſponunt̃ ad manifeſtā diſſenſionē.ſ. verecūdiā:
ꝑuipenſionē: puſillitatē: iparitatē: vel negligētiā. Propter
enim iſta mouent ſeditiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex qbus contumelia ⁊ lucrum quā habeāt
vim: ⁊ quot cauſe fere eſt manifeſtū. Super-
bia.n. ⁊ auaritia eoꝝ: q gubernant homines ꝓ
uocant contra ſe ⁊ contra ſtatum eius reipub.
que iſta fieri patiatur. Auaritia vero qñqꝫ ex
priuatis rebus fit: qñqꝫ ex publicis.

¶ Proſeqͥtur de iſtis declarans qualiter iſta diſponunt ad
ſeditionem: ⁊ primo ꝓſequit̃ de illis que diſponunt indif
ferēter ad occultā ⁊ manifeſtam diſſenſionem. Secūdo
de illis que diſponunt ad manifeſtā principalr: ibi. (Mu
tant̃ etiam ⁊c.) Prima in duas. Primo declarat qualiter
iniuria ⁊ lucrū diſponunt ad ſeditionem. Secundo decla
rat de alijs: ibi. (De honore ēt ⁊c.) Jn prima dicit quā po-
tentiam habeant: ⁊ qualiter ſunt cā ſeditionis honor ⁊ lu
crū fere manifeſtū eſt. Contingit.n. principantes iniuria-
ri ciuibus ⁊ excellere eoſdem honoribus vel lucro: ꝓpter
quod ciues mouent ſeditionem ⁊ cōtra principē: ⁊ contra
remp. Contra principem: qꝛ iniuria fecit ⁊ excellit iniuſte.
Cōtra remp. qꝛ per remp. ꝑtātem hꝫ. ⁊ ꝙ ſit deſpotica: alſ
dñatiua moueant ſeditionem: manifeſtū eſt: qꝛ cum prin
ceps accipit bona ſubditoꝝ volūtatē hꝫ ad accipiēdū. Alij
habent cōtrarias voluntates. q̄ diſſident voluntate: ſꝫ diſ
ſenſio voluntatū radix eſt ſeditionis propter iniuriā. igit̃
⁊ lucra mouent ſeditiones. Et dicit vlterius: ꝙ principes
poſſunt plus accipere q̄ꝫ oꝫ: vel de bonis cōibus: vel de bo
nis ꝓprijs ſubditoꝝ: ⁊ vtroqꝫ modo faciunt iniuriā ſubdi
tis. Et eſt intelligendum: ꝙ lucrū ⁊ iniuria qñqꝫ idē ſunt
ſubſtātia ⁊ differunt rōne: nam illud idem qđ ē lucruꝫ re-
ſpectu vnius qui plus accepit: iniuria ē reſpectu alterius
.ſ. a quo accepit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De honore etiam clarū eſt. ⁊ quid valeat: ⁊
qūo cauſa ſit cōtendendi. Jpſi enim inhonora
ti: ⁊ alios honoratos cernētes ſeditionē aggre
diuntur. Hec aūt iniuſte quidem fiunt: cum ꝓ
ter dignitatē honorantur quidā: vel inhonorā
tur. Juſte vero cum ſm̄ dignitatem.

¶ Declarat de alijs ⁊ diuidit̃ i quinqꝫ. Primo declarat de
honore qualiter diſponit ad ſeditioneꝫ. Secūdo de exceſ-
ſu: ibi. (Propter prepotentiā ēt ⁊c.) Tertio de timore: ibi.
(Propter

(Propter metum.n.ad ſeditionem rc.) Quarto de contemptu ibi.(Propter conteptum enim ad ſeditiões rc.) Quinto de excreſcentia ibi.(Fiunt et ppter incrementū mutationes rc.) In prima dicit: q manifeſtum eſt quaз potentiam habeat: τ qualiter eſt cā ſeditionis honor. Cuз enim aliq non honorant videntes alios honoratos faciūt ſeditiones: τ tunc diffident voluntate. Hoc aūt eſt radix ſeditionis. Pōt aūt honorari aliquis τ iuſte τ iniuſte: τ appetere honorē ſilr iuſte τ iniuſte. Si.n.aliqui honorent preter dignitatē vel inhonorent: iniuſtū eſt: τ ſi appetat honorē preter dignitatem iniuſte appetit. ſi aūt hoc fiat ſm dignitatē iuſtum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter prepotētiam aūt qñ quis maior ſit τ potētior vel vnus vel plures q̄ ſm dignitatē reipub. Conſueuit enim ex talibus fieri vnius dominatio: vel gubernatio violenta. Quapropter qbuſdam in locis oſtraciſmo vtūtur: ceu Argis τ Athenis. Atqui melius erat ab initio puidere: ne i hmōi potentiā augeri homines permitterentur: q̄ poſt contra auctos remedium querere.

¶ Declarat qualiter ppter exceſſum faciūt ſeditionē: τ dicit q aliqñ ppter exceſſum faciūt ſeditionē: qñ.n. aliquis maior eſt in potētia: ſiue vnus: ſiue plures potētiā habeat in ciuitate: vel in rep. faciunt ſeditionē. Ex talibus.n. ꝯtingit qñqз fieri monarchiā: qđ pз: q2 vnuſquiſqз inclinatur ad ſui excellētiā. Cū ergo eſt aliquis talis: q excellit alios in potētia: vel in amicis: vel diuitijs conat rempub. mutare in monarchiam: aut ſi non fiat monarchia fit quādoqз potentatus: in quo dñantur diuites valde τ potentes non ſm legem: ſed ſm ſuas volūtates. Et pp hoc in quibuſdā ciuitatibus relegabāt tales excellentes: ſicut fiebat in Argis τ Athenis: τ tñ melius fuiſſet a principio ordinaſſe: q nullus eſſet in ciuitate qui tñ excederet: τ vſqз ad quem terminū poſſet excedere q̄ poſtq̄ dimiſerunt relegare: ſicut in medicinalibus melius a principio puidere: ne morbus aliquis excreſcat q̄ poſtq̄ excreſſerit vel excreuerit ipſum expellere τ curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter metū enim ad ſeditionem deueniunt: q penas formidant ob maleficia cōmiſſa: τ hi contra quos paratur violētia puenire volentes prius q̄ malū patiantur: vt apud Rhodum nobilitas contra plebē inſurrexit metu iudicioꝝ: que ſibi parabantur.

¶ Declarat qualiter pp timorem fit ſeditio in ciuitate: τ dicit q pp timorē faciunt ſeditiones: qñ.n. aliqui fecerūt iniurias timētes q puniantur, τ vindicta fiat de eis mouēt ſeditionē: vt p ſeditionē motam poſſint euadere vt nō puniant. Silr ſi aliqui ſint paſſum iniuſta: vel timeāt ſe paſſuros ppter aliq̄ cām anteq̄ patiant volētes puenire mouent ſeditionem τ turbant rempu. anteq̄ ſuſtineant iniurias: ſicut contigit fieri in Rhodo inſula. Diuites.n. ꝯuenerunt contra populū timentes ſniās: que debent dari contra eos τ turbauerunt reſpublicas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter contemptū enim ad ſeditiones deueniūt: ceu in paucoꝝ potētia: qñ plures ſunt illi: q a republica excludunt. Potentiores eniз ſe putant: τ in populari ſtatu opulēti ꝯuenientes in ordinationē τ in curiam eoꝝ: q rempub. gubernant: ceu apud Thebanos poſt pugnā in Heriophitis cōmiſſam mala gubernatione popularis ſtatus interijt. Et in Megarenſibus: cum per inordinationem τ negligentiā ſe parati ſunt. Et Syracuſis añ Gelonis tyrannidē: τ Rhodi populus añq̄ ꝯ inſurgeret.

¶ Declarat qualiter pp contemptuз diſponunt ad ſeditionem: τ dicit q ppter contemptum faciunt ſeditioneз τ inſurgunt. Manifeſtum eſt.n. q quilibet vult aliquid reputari: τ ideo ſi contemnatur mouet ſeditionē: ſicut fit i paucoꝝ τ populari potentia: q2 in paucoꝝ in qua plures ſunt: qui nō participant principatu: illi qui ſunt diuites τ tenēt principatum contemnunt alios: qui non principantur: et ideo incitant alios ad diſſenſiones: propter quod faciunt ſeditiones cōtra diuites τ permittunt rempu. Silr eſt in populari ſtatu: illi qui ſunt ditiores ꝯtemnunt minores q ſunt vel vident eſſe ſine rōne τ ordine: ſicut indignos principatu: ppter qđ ipſi incitantur ad diſſentiendū: ſicut accidit in Thebis poſt pliū qđ habuerunt in Heriophitis cū dominaretur populus excreſſit τ male gubernabat: fecerunt diuites ſeditionē τ mutauerunt popularē illū ſtatū. Silr in ciuitate Megarenſium cū exiſſent ad prelīuз ꝯtingit q populus principabat τ inordinate: τ iđ fecerūt diuites ſeditionē. Silr accidit in Syracuſis anteq̄ tyranniꝫaret Gelo. τ in Rhodo inſula populus dñabatur anteq̄ inſurgerent diuites: τ q2 diuites contemnebant eos: inſurrexerunt τ fecerunt ſeditionem τ mutauerunt rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiūt et ppter incrementuз mutationes rerūpublicaꝝ. Ut enim corpus ex partibus ſuis cōſtat: τ opз eas ſimul pro modo quāqз ſuo creſcere: vt conuenientia permaneat: ac niſi hoc fiat corrūpit. Quando pes quatuor cubitorum ſit: ceterū vero corpus duaꝝ palmarū longitudinē habeat: interdū vero τ in alterius aialis figuram tranſiret: ſi non ſolū quantitate: verum etiam qualitate imoderatū fieret incrementū: ita τ ciuitas ex partibus conſtat: quaꝝ interdū aliqua populariter ſuberēſcit: ceu egenorū hominū multitudo in popularibus gubernatiōibus τ rebuſpublicis.

¶ Declarat qualiter propter excreſcētiam pter pportionē faciunt ſeditionē: τ diuidit in duas partes. In prima facit qđ dcm̄ eſt. In ſcđa declarat: q hec excreſcētia fit a fortuna qñqз ibi.(Contingit vo qñqз id pter fortunam velut apud Tarentum rc.) In prima dicit: q ppter excreſcentiā: que pter pportionē fit fiūt qñqз ſeditiōes τ corruptiones rerup. vt ſi diuites ſuperexcreſcant: vel virtuoſi: vel pauperes ꝯtingit fieri trāſmutationem ipſaꝝ. Et hoc apparet q2 ſicut corpus cōponit ex partibus pluribꝰ: ſic ciuitas cōpoſita eſt ex partibus. Nunc ita eſt q opз corpus aialis cōpoſitū augeri ſm pportionem: vt maneat recta pportio mēbroꝝ τ cōmenſuratio. Si aūt non augeant ptes pportionaliter: corrūpitur aial. Si enim pes tñ augeatur q ſit quatuor cubitoꝝ: τ reſiduū ſit duoꝝ palmoꝝ: corrumpit pportio debita. Si aūt aial creſcat improportionalr τ ſз q̄titatem: τ ſm virtutē vel qualitatem: trāſmutabitur in formam alterius animalis. Silr accidit in ciuitate: cōponitur.n. ex partibus: τ ideo ſi debeat ſaluari opз eam componi ex partibus cōmenſuratis adinuiceз. Aliqñ aūt mul

eitudo ſicut in populari ſtatu ⁊ in rep. ⁊ tūc cōponiť pauco rum ſtatus: ⁊ fit popularis vel reſp. Aliqñ eſt excreſcentia non ſm q̄titatem: ſed ſm qualitatez: ſicut qñ ſunt aliq̄ di uites valde excellentes in potentia: ⁊ tunc corrūpiť popu laris ſtatus: ⁊ fit paucorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contingit vero qñqꝫ id per fortunam: velut apud Tarētū cū ſupari prelio a Japigenſibus nobilitatis magnam partē amiſiſſent. Fuit au tē id preliū paulopoſt id tp̄s: quo medi Greciā inuaſerūt: ad pplarez ſtatū in rep. eſt facta mu tatio. Et Argiui poſt cedem ſuoꝝ in Eudonia a Cleomone Sparciata factam coacti ſūt inq̄ linos quoſdaꝫ ad remp. recipere. Et Athenis cū terra male pugnareť aduerſus Lacedemo nios nobilitas attēuata eſt: cū ex deſcripto ſub mittere ad bellum cogereť. Contingit aūt hoc ⁊ in popularibus gubernationibus rarius tñ: plurib⁹ .n. diuitibus exiſtentib⁹: vel diuitijs in pluribus auctis: mutatio fit ī paucoꝝ potētiā.

¶ Declarat q̄ hec excreſcētia fit aliqñ a fortuna: ⁊ dicit q̄ hꝫ excreſcentia accidit qñqꝫ a fortuna: ſicut accidit in Ta rento. Cū .n. illi exiſſent ad p̄liū ⁊ multi nobiles ⁊ diuites fuiſſent interfecti a Japigenſibus: facta eſt ex populari ſta tu paucoꝝ potentia: ⁊ ſic a fortuna ⁊ p̄ter intētionē excre uit populus ⁊ mutauit remp. Idē ēt accidit Argiuis: cum enim fuiſſent interfecti illi: qui erant in ciuitate Eudonia a Cleomone ſparciata cōpulſi ſunt ꝓpter paucitatē inha bitantiū in ciuitatē recipere aliquos inglinos ad remp. ſu am: qui poſtmodū excreuerūt ⁊ facta fuit reſp. popularis. Silr̄ accidit Athenis: cū diuites fuiſſent infortunati ⁊ oc cubuiſſent multi in prelio: pauci fuerunt diuites: q2 mor tui fuerunt. Silr̄ accidit in popularibus: ſed minus q̄̄ gu bernationi ſufficeret. Cū .n. ſint plures egeni: contingit q̄ plures dicanť: ⁊ tunc augmentatis diuitijs tranſmutāt po pularem in paucoꝝ potentatus: in quibus plures diuites principantur non ſm legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutanť etiam reſp. abſqꝫ ſeditione propter verecūdiam vt in herea. Cū enim per electio nem ſumere magiſtratus ſolerent: poſtea ſor titi ſunt: ex eo q̄ electiones coꝝ in homine tur pes: pudendoſqꝫ cadebant.

¶ Declarat que ſunt cāe tranſmutationis reſp. ſine ſeditio ne occulta. Et diuidiť i partes quattuor. In p̄ma declarat qualiter ꝓpter verecūdiā fit ſeditio ⁊ trāſmutatio reipub. Scđo qualiter pp̄ negligētiā: ibi. (Et pp̄ negligentiam.) Tertio qualr̄ ꝓpter ↄtemptū eius qđ eſt paruū: ibi. (In ſuper ꝓpter ⁊c̄.) Quarto qualiter ꝓpter diſſenſionem: ibi. (Seditiones quoqꝫ ⁊c̄.) In p̄ma dicit: q̄ reſp. aliquan do tranſmutanť ſine ſeditione: hoc eſt ſine occulta diſſen ſione: ⁊ hoc ꝓpter verecundiā: ſicut accidit in Herea ciui tate. Contingit enim in illa ciuitate: q̄ aliqui qui cōmiſe rant aliqua turpia vnde paſſi fuerant verecundiam elige bantur ad principatum ab aliquibus. Alij vō volentes ſu ſtinere: q̄ iſti infantes principarentur: ⁊ ſtituerunt q̄ p̄n cipatus qui prius fiebant p̄ ſortem fierent per electionez. ⁊ ſic ꝓpter verecūdiā: quā aliq̄ paſſi fuerāt fuit facta ſedi tio ⁊ tranſmutatio reipublice. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et propter negligētiaꝫ qñ ſinit ad ſūmas po teſtates eos aſſumi: q̄ non ſunt amici ſtatus eo rū. Per quem q̄dē modū apud Oreū euerſa eſt paucoꝝ gubernatio p̄ Heraclodoꝝ: q̄ ma giſtratū nactus gubernationē ciuitatis ex pau corū potētia ad popularē ſtatū traduxit.

¶ Oñdit qūo propter paruipenſionem fit ſeditio ⁊ trāſmu tatio reip. Et dicit q̄ propter paruipēſionem qñqꝫ fit mu tatio reipublice ⁊ ſeditio: vt quando aſſumit aliquis ad principatum principantem qui non diligit ipſum: ſed par uipendit. Tunc enim accidit: q̄ iſte qui paruipendit prin cipatum mutat remp. ſicut in Oreo ciuitate contingit: q̄ elegerunt Heraclodoꝝ in principem. Iſte aūt non dilige bat rēp. coꝝ: ⁊ iō mutauit ſtatū paucoꝝ: q̄ erat in illa ciui tate: ⁊ inſtituit rēp. ⁊ popularē ſtatū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſup̄ propter puſillitatē. Dico aūt puſilli tatē qñ latet paulatim ſubcreſcēs reip. mutatio q̄ ad magnitudinez latenter euadit ſi negligať: queadmodū apud Ambraciotas paruo cenſu pri⁹ erant magiſtrat⁹: tādem vero nullo fuerūt q̄ſi nihil aūt prope foret inter paꝝ ⁊ nihil.

¶ Declarat qualiter pp̄ contemptū ei⁹ qđ eſt penes puſilli tatē mutať reſp. Et exponit quid vocant puſillitatez: ⁊ di cit q̄ penes puſillitatē eſt qñ aliqua parua trāſgreſſio negli gitur: ſilr̄ ⁊ alia. Contingit .n. ex oībus iſtis fieri magnam tranſgreſſionē: q̄ a principio non erat manifeſta: ⁊ propter talē magnā trāſgreſſionē: que ex multis paruis neglectis cauſata eſt contingit mutari rempub. ſicut dicit accidiſſe apud Ambraciotas. Apud eos erat vna honorabilitas pa rum reputabať: ⁊ multe parue negligebanť: ſi paꝝ ⁊ nihil nō differrent: aut eſſent ꝓpinqua: ⁊ iō accidit tandē in illa ciuitate: q̄ nulli p̄ncipabanť ſꝫ honorabilitatē aliq̄̄: ⁊ tūc paucoꝝ ſtatus: in quo principātur inſignes ⁊ honorabiles mutatus eſt in ſtatum popularē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Seditiones quoqꝫ concitat peregrinitas do nec in eandem ſimul conſpirationem deuene rit. Ut enim non ex q̄uis multitudine cōſtituiť ciuitas: ita etiam neqꝫ in quouis tempore.

¶ Declarat qualiter ꝓpter diſſimilitudinem mutať reſp. Et diuidiť in tres. In p̄ma oſtendit qualiter ꝓpter diſſimi litudinē diſponunť ad ſeditionē. Secūdo accidentaliter declarat qui mouent ſeditiones in populari ſtatu ⁊ pauco rū maxime ex dicta cauſa: ibi. (Seditionem ⁊c̄.) Tertio ponit cām accidentalez magis ſeditionis ibi. (Incidunt etiaꝫ ⁊c̄.) Prima in duas. In prima ponit qualr̄ diſponū tur ad ſeditionē p̄ ſimilitudinē. Scđo manifeſtat per exē pla: ibi. (Quapropter ⁊c̄.) In p̄ma dicit: q̄ alia cā ſeditio nis eſt diſſimilitudo: cū enim inhabitauerit ciuitatem illi q̄ non hñt eoſdem mores nec conſuetudines mouēt ſedi tiones: donec multo tp̄e ↄſpirauerint: vel maxime ſimul. Primum apparet: q2 illi qui habēt diuerſos mores incli nanť ad diuerſos fines. Ex hoc aūt ſequiť diuiſio volūta tis: hoc aūt eſt cā diſſēſionis. quare manifeſtū eſt: q̄ diſſi militudo cā eſt ſeditionis. Scđo apparet: q2 ſi illi q̄ habēt diuerſos mores ſimul vixerint: ↄtingit q̄ vnus trahit ali um: ⁊ in fine hñt eoſdem mores: ⁊ inclinantur ad eūdē fi nē ⁊ nō mutāt remp. Eſt igiť manifeſtū: q̄ donec ſimul vi xerint multo tp̄e mouebūt ſeditiones illi: q̄ hñt diuerſos mores. Sicut .n. ciuitas nō fit ex q̄buſcunqꝫ: ſed ex ſimili bus: ita nō fit in quocūqꝫ tp̄e: ſed qñ vixerint ciues ſimul: ⁊ iam inclinanť ad eoſdē mores. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapropter q̄cūqꝫ adhuc inglinos ſuſcepe rūt vel aduenas: omnes fere ſeditionib⁹ iactati

ſunt:

ſunt: ceu apud Sibarim vna cū Trezenijs incoluerūt Achei. Poſtea maiorez in nūerū creſcentes Achei Trezenios pepulerūt: vñ pollutio illa exorta ē Sybaritis: ꝛ in Thurijs idē fecerūt Sybarite contra eos q illos receperāt. nam plus habere volētes q̄ſi de ſuis agris pulſi ſūt: ꝛ apud Bizantiū peregrini in oppreſſionem ciuiū coniurati: cognita re: prelio ꝛ armis expulſi ſunt: ꝛ Antiſſei exules ex Chio ſuſceptos tandem armis deicere coacti ſunt. Zanclei vō q Samios receperūt 'mox ab eis ſūt ꝓpria ciuitate deiecti. Apolloniate q ſūt in Pōto incolis receptis ſeditione agitati ſūt. Et Syracuſani poſt tyrannos expulſos: cū hoſpites ꝛ conductos milites feciſſent ciues in ſeditionem ꝛ preliū inciderūt: ꝛ Amphipolite receptis Calcidenſium Colonis pulſi tandem ab illis ſunt fere omnes.

℄ Manifeſtat qḋ dcm̄ eſt per ſeptē exempla: ꝛ dicit ꝙ qꝛ diſſimilitudo cā eſt ſeditionis: accidit ꝙ ille ciuitates: que extraneos indifferēter receperūt: plꝰes paſſe ſūt ſeditiōes ꝛ diuiſiōes: ſicut accidit in quadā ciuitate quā vocat Sibarim. In illa.n. ciuitate habitabāt Treꝫenij: iſti vō receperūt Acheos: cū aūt eſſent augmentati eiecerant Treꝫenios: ꝛ ex h̄ tūc fuit odiū inter Sibaritas q eiecti fuerāt: ꝛ inter Thurios: q eos receperāt. cū.n. plus exigerent: eo ꝙ regio eſſet ſua: eiecti fuerunt ab alijs. ℄ Ponit 2m exēplū ꝛ dicit: ꝙ ſilr accidit Biꝫantijs. Cū.n. iſti recepiſſent extraneos: iſti inſidiati ſunt Biꝫantijs: q Biꝫātij re cognita eos ꝑlio ꝛ armis expulerūt. ℄ Ponit 3m exēplū ꝛ dicit: ꝙ ſilr accidit in alia ciuitate: ꝙ Antiſſei ꝓfugos ꝛ extraneos receperūt in ſua ciuitate ex Chio. ꝛ tandē facta fuit ſeditio inter ipſos: ꝛ eiecti ſunt extranei. ℄ Tunc ponit quartū exēplū ꝛ dicit: ꝙ Zanclei receperunt Samios in ſua ciuitate: ꝛ poſtmodū facta ſeditione inter ipſos: ipſi expulſi fuerūt a ciuitate. ℄ Tūc ponit 5m exemplū ꝛ dicit Apolloniate ciuitatē inhabitantes iuxta Pontū: cū recepiſſent extraneos paſſi ſunt ſeditionē. ℄ Tūc ponit 6m exēplū ꝛ dicit. ꝙ Syracuſani cum expuliſſent tyrānos a ciuitate: receperūt extraneos: ꝛ eos q portāt merces ꝛ fecerūt eos ciues: ſeditio facta fuit eis ꝛ venerūt ad pugnā. ℄ Tūc ponit vltimū exēplū ꝛ dicit: ꝙ Amphipolite cū recepiſſent Calcidenſiū colonos: ſeditione facta inter eos plurimi Amphipolitaꝝ mortui ſunt ꝛ expulſi ab alijs. Ex oibus iſtis nō plus vult habere: niſi ꝙ diſſimilitudo cauſa eſt ſeditionis ꝛ deſtructionis reipublice. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Seditionē aūt concitant in paucoꝝ q̄dē potētia multitudo indigne ferēs: ꝙ cū ipſi ſint pares nō pariter honorāſ. In pplari vō ſtatu nobilitas ꝙ par fiat ceteris: cū ipſi ſint ꝑſtātiores.

℄ Declarat q mouent ſeditiōes in populari ſtatu ꝛ paucorū ex dicta cā. Et dicit ꝙ in paucoꝝ potentia facit ſeditiones populus. Populus.n. credit ſe dꝫbere recipere equale: qꝛ oēs ſunt equales in libertate. Diuites aūt totū hñt vel plus: ꝛ iō populus exiſtimās ſe iniuſte ſuſtinere mouet ſeditiones. In ſtatu populari aūt ſeditiones mouēt diuites: qꝛ in ſtatu populari recipiunt equale. Exiſtimant autem plus debere recipere: cū ſint excellentiores: ꝛ iō mouent ſeditiones contra populum. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Incidūt ēt q̄nq3 in ſeditionez ciuitates ꝑꝑ ſitū q̄ñ talis eſt locus vt non ad vnam eandēq3 gubernationē ſit aptus: vt Claꝫemonijs accidit. q in Chrito habitant contra eos: q habitāt in iſula: ꝛ Colophōijs erga Notios. Athenis quoq3 nō eodē modo: ſed multo magis populares ſunt: q in Pyrrheo habitant q̄ꝫ q in vrbe. Vt.n. in ꝑlijs tranſitus foſſarum: etiā ſi admodū parue ſint interrūpūt ordines militum: ita ꝛ in ciuitate diſſidentia oīs videſ diſiūctionem facere. Maxime forſan diſſident virtꝰ ꝛ vitiū. Deinde paupertas ꝛ diuitie: ꝛ alia magis q̄ꝫ alia. Quaꝝ vna eſt illa: de q̄ diximus.

℄ Tangit cām ſeditionis accñtalē magis: ꝛ dicit ꝙ in aliq̄bus ciuitatibus fiūt ſeditiones ꝑꝑ diſpōnē loci. Cōtingit enim ꝙ regio nō eſt bñ diſpoſita: ad hoc ꝙ ciuitas ſit vna ſed magis alia ꝛ alia. Unitas aūt ordinis in finē facit ciuitatē vnā: ꝛ iō illud qḋ diſponit ad h̄ regriſ ad vnitatez ciuitatis. Facit aūt ad hoc bona diſpoſitio loci. Si igiſ locꝰ nō eſt bñ diſpoſitus ad h̄ ꝙ ſit ciuitas vna fit ſeditio: ſicut accidit Claꝫemonijs. Illi.n. q inhabitabāt in Chrito: que eſt vna ps ciuitatis erāt ꝯ illos: q habitabāt in inſula.ſ. in alia pte ciuitatis: ꝛ volebāt facere diuerſas reſpublicas: ꝛ ciuitatē ꝓncipalē in ſua pte. Silr Colophonij ꝛ Notiti adinuicē paſſi ſūt ſeditiōes ꝑꝑ malā diſpōnē loci. Silr Athenis nō ſunt bene diſpoſiti ad vnā rempub. qꝛ illi q ſunt in ſuburbio: vꝫ in Pyrrheo extra muros ciuitatis populares ſunt magis q̄ꝫ illi: q habitāt in vrbe: q̄ eſt locus magis munitus vbi ſunt fortalicie. Sic igiſ manifeſtū eſt: ꝙ diuerſitas facit ad diuiſionē ꝛ ſeditionē in ciuitate. Sicut eniꝫ in bello paruus foſſaꝝ trāſitus: ꝛ quecūq3 modica apertura diſtrahit exercitū vel aciē: ꝛ ordinē eius interrūpit: ita oīs diuerſitas ꝛ diſſimilitudo in ciuitate facit ſeditiōes. Sed ꝯſiderādū ē: ꝙ diſſimilitudo q̄ maxime cāt ſeditionez eſt diſſimilitudo vtutis ꝛ malitie: qꝛ inclināt ſtatiꝫ ī diuerſos fines. Poſt hec aūt diuitie ꝛ paupertas: ꝛ ſic vlterius alia diſſimilitudo aliq̄ ſm alia: q̄ pōt attēdi inter multa. Sed hec ē dña: ꝙ quedā magis: q̄dā minus faciūt ſeditiones. Sub iſto vō mēbro ꝯtineſ cā: que iam dicta eſt.

Oriunſ aūt ſeditiones nō ꝓ paruis rebus: ſed ex paruis ad magna perueniūt. Maxime vero etiaꝫ parue corroboranſ: q̄ñ in principalibꝰ fiūt: vt contingit Syracuſanis antiq̄tus. Mutatꝰ eſt enim ciuitatis ſtatus ꝓpter duos adoleſcentes q in magiſtratu conſtituti ſimultatē inter ſe habuerunt ex amatoria cā. Altero.n. abſente: alter pueꝝ quē amabat ſibi conciliauit. At ille reuerſus cū id grauiter ferret: vxorē illiꝰ hr̄e ſtuduit: ex hoc oēs q verſabātur in rep. diuerſo fauore ſe diuiſerūt. Lectio. III.

℄ Poſtq̄ꝫ phs determinauit qualiter ſe hñtes faciūt ſeditiones: ꝛ que ſunt diſponētia: declarat qualiter ſeditiones inchoate a paruis inualeſcunt multū. Et diuidiſ in duas ſm ꝙ tangit duas cās huius. Secūda ibi. (Dino.n. ꝛc̄.) Prima in duas. In prima tangit cām illā. In ſcḋa dat remediū cōtra illā: ibi. (Quāobrē ꝛc̄.) In prima dicit: ꝙ ſeditiones nō fiūt de paruis: ſed de magnis: fiūt aūt ex par

uis: q2 incipiũt ex puis. Parue aũt ſeditiões ⁊ diſſenſiões inualeſcũt citius qñ fiũt inter dños hñtes ptãtez in ciuitate: ſic accidit antiquus in ciuitate Syracuſanoꝝ. Cõtingit .n. ꝙ reſp. illoꝝ fuit mutata pp diſſenſionẽ duoꝝ iuuenũ q principabant̃ diſſiderunt ꝓpter amoris cãm. Accidit enĩz cũ vnus eſſet extra ciuitatẽ: ꝙ alter pueꝝ quez amabat ſibi cõciliauit. Cũ aũt alter veniſſet indignatus eſt: ⁊ ſtuduit habere vxorem alterius. Cũ aũt ille iſtud ſciret mota ẽ diſſenſio inter illos ⁊ coaſſociantes ſibi ciues: diuiſerunt omnes in duas partes. Sic igit̃ manifeſtum eſt: ꝙ parua diſſenſio multũ inualeſcit: quando fit inter diuites habẽtes poteſtatem in ciuitate. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Quãobrẽ ab iſtis principijs cauendũ eſt diligẽter: ac diſſoluẽde ſtatim ſunt eoꝝ diſcordie: q multũ in rep. poſſunt: in principio .n. peccat̃. Principiũ aũt dr̃ eẽ dimidiũ toti⁹: itaq3 puũ i pricipio erratũ correſpõdẽs ẽ ad alias ptes.

⸿ Tangit remediũ cõtra hoc. Et dicit ꝙ ꝓpter hoc: ꝙ parua diſſenſio inter dominos multũ inualeſcit. opz ꝙ ſubditi talia timeant multũ: ⁊ ꝙ diſſenſiones inter diuites diſſoluãt ⁊ ꝯbant ad cõcordiã. q2 diſſenſio que accidit inter maiores ⁊ pncipantes eſt pctm̃ in principio. Principiũ autẽ eſt dimidiũ totius: q2 pncipiũ ꝯtinet ſe ⁊ pncipatũ virtute: ⁊ ideo reſiſtẽdũ eſt peccato in pncipio. Nã pctm̃ in principio ꝓportionalr̃ ſe hz ad ea peccata: q fiunt in partib⁹ pncipalibus aĩalium. Uidemus aũt ꝙ modica facta diuerſitate in pte pncipali in aĩali. ſ. i corde: magna fit diuerſitas in alijs. Silr̃ modica exñte diuerſitate in ſemine: fit magna diuerſitas in eo: qđ fit ex ſemine: q2 ex modica differẽtia calidi ⁊ frigidi cauſat̃ dr̃ia maris ⁊ femine. Silr̃ facta modica trãſpoſitiõe in gubernaculo nauis: tota nauis trãſmutat̃: quare ſic erit in rep. ꝙ paruũ pctm̃ in pncipio ⁊ parua diſſenſio multũ inualeſcit. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Omnino .n. excellẽtiũ viroꝝ diſcordie totaz poſt ſe trahũt ciuitatem.

⸿ Tangit ſcđam cãm ⁊ declarat: ꝙ diſſenſiones in ſignuz multũ inualeſcunt. Et pmo ꝓponit. Scđo manifeſtat per exẽpla: ibi. (Ut ꝯtigit apud ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ non ſolũ diſſenſiones pncipantiũ multũ ⁊ cito inualeſcunt: imo vlr̃ diſſenſiones diuitũ: ex quo .n. diuites ſunt potentiã habent. Et manifeſtũ eſt: q indignantur ſi nõ fiat eis ſm ꝙ exiſtimãt ſe excellere alios: ⁊ faciũt diſſenſiões ⁊ totaz ciuitatẽ ponunt in diſſenſione. ⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ Ut contigit apud Eſticã poſt popularez ſtatũ. Duob⁹ .n. fratrib⁹ de diuiſione patrimonij cõtẽdẽtib⁹ vnus eoꝝ: q erat paupior qñ nõ exhibẽte altero fratre bõa oĩa: neq3 theſauꝝ quẽ pr̃ inuenerat ꝓferẽte q̃rebat̃: ac pplum in ſuos fauores ptraxerat. Alter vero q diuitijs pollebat: locupletes ſibi aſciuerat.

⸿ Declarat p exẽpla: ⁊ diuidit̃ in qnque ſm ꝙ declarat p quinque exẽpla. Scđa ibi. (Et in Delphis ⁊c̃.) Tertia ibi: (Mithilene quoq3 ⁊c̃.) Quarta ibi. (Apđ phocẽſes ⁊c̃.) Quinta ibi. (Mutata eſt ⁊c̃.) In prima dicit: ita dictũ eſt ꝙ diſſenſiones diuitũ multũ inualeſcũt: ſicut accidit in Eſtica ciuitate. Contigit .n. ꝙ duo fratres diſſiderẽt de paterna hereditate: cũ vnus nõ haberet de diuitijs ⁊ de theſauro: quem acquiſiuit pater: coaſſumpſit ſibi populares: alius diuites. Et fuit diuiſa ciuitas in duas partes: ⁊ facta fuit magna diſſenſio. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Et in Delphis ex fauore ptiũ ꝯtentione exorta pricipiũ fuit ſeditionũ oĩuz: q̃ poſtea fuerũt in ea ciuitate ſecute. Hic .n. cũ ſibi triſte auguriũ incidiſſet: vt venit ad ſpõſaz ſuſcipe illã noluit. Parẽtes xo puelle qñ ſpreti atq3 cõtẽpti: ſacroꝝ qddã eo ſacrificãte iniecerũt: atq3 vt ſacrilegũ accuſantes capite dãnari fecerũt.

⸿ Oñdit ſcđm exẽplũ ⁊ dicit. ſilr̃ accidit in Delphis: ꝙ qdã habuit q̃dã puellã in cura ſua: q̃ cura fuit principium oĩum diſſenſionũ: q̃ poſtmodũ cõtigerũt. Unus .n. deſpõſauit illã: poſtmodũ ꝯſulit quẽdã ſacerdotẽ augurẽ: vtruz expediret ei accipere eã in vxorẽ: q ꝯſuluit ꝙ non acciperet: tunc iſte timẽs ꝓpter dictũ auguris. ſ. infortuniũ aliquod cum veniret ad ſponſam non accepit: ſed receſſit. Amici vero videntes hoc ſicut illi: qbus facta fuerat iniuria: eo ſacrificante ſacrum aliqđ clam iniecerũt. Deinde accuſauerunt eũ ꝙ male ſacra tractaſſet: vnde tanq̃ ſacrilegũ capite damnari fecerunt. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Mithilene quoq3 ſeditio ex hereditate exorta magnoꝝ maloꝝ fuit origo. Indeq3 bellum Athenieñſib⁹ ꝯ Mithileneos ſuſceptũ: in quo vrbs eoꝝ a Pachite duce capta fuit. Thimophane .n. quodã opulẽto hoĩe vita functo: cuz due filie ſupſtites fuiſſent: Doxãdrus qdã dari illas filijs ſuis in mr̃imoniũ concupiuit. Q̃ð cũ aſſeq nõ potuiſſet alios ſibi prelatos dolẽs: res nouas moliri aggreſſus Athenieñſib⁹: qb⁹ erat publice hoſpes bellũ ſuſcipe pſuaſit.

⸿ Ponit tertiũ exẽplũ ⁊ dicit: ꝙ circa Mithilenã ciuitatẽ facta fuit diſſenſio inter aliquos pp diuiſionẽ hereditatũ q̃ fuit pn̄m multoꝝ maloꝝ: q̃ poſtmodũ cõtigerũt. Et fuit pn̄m belli: qđ fuit inter ipſos ⁊ athenieñſes: in quo ꝓlio qdã dux noĩe Pachites accepit ciuitatẽ ipſoꝝ Athenieñſiũ. Accidit .n. ꝙ thimophanes opulẽtus vita functus: reliqt duas filias ſupſtites. Quãdaz aũt Doxãdrus eas dari ꝯcupiuit filijs ſuis in vxores: qđ cũ aſſequi nõ potuiſſet: pſuaſit Athenienſibus: apud quos hoſpes publice erat: vt bellum ſuſciperent ꝯ Mithilenas. ⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ Et apud Phocẽſes ſeditio exorta ẽ ex hereditate īter Mnaſiã Mnaſiõis pr̃ez: ⁊ Euthicratẽ Onomarchi: hec ſeditio Phocẽſib⁹ initiũ fuit eius belli: qđ ſacrũ appellauerũt.

⸿ Ponit quartũ exẽplũ ⁊ dicit: ꝙ apud Phocenſes qdam fuerũt exheredati: ex quo facta fuit ſeditio inter Mnaſiã pr̃ez Mnaſonis: ⁊ Euthicratẽ patrẽ Onomarchi. Hec autem diſſenſio fuit principiũ belli Phocenſibus: illi⁹ inq̃ belli: qđ ſacrũ appellauerunt. ⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ Mutatus eſt ẽt Epidãni ciuitatis ſtatus ex nuptijs. Deſpõderat eni quis filiã. Cũ xo pater ſpõſi magiſtratuz gerens ſibi multã irrogaſſet: quaſi deſpectus oẽs qui preſenti ciuitatis ſtatui infenſi erãt: p factionẽ ad ſe recepit.

⸿ Ponit quintum exemplum ⁊ dicit: ꝙ i Epidamno ciuitate tranſmutata fuit reſpublica propter diſſenſionẽ: que fuit facta propter nuptias quaſdam. Cum enim quidam deſponſaſſet quandam: quidam fecerunt ſibi iniuriam: ⁊ facta fuit diſſenſio. Poſtmodum contigit: ꝙ pater deſpõſati factus fuit vnus de principibus: ⁊ tunc accepit alios: qui erant extra rempublicam: ⁊ infenſi ſtatui coniungens

eos ſibi

eos ſibi ⁊ tranſmutauit rempub. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Fiunt ẽt mutationes ⁊ in paucoꝝ potẽtia ⁊ in populari ſtatu: ⁊ in ea q̃ appellaꝫ reſp. ex eo ꝙ aliqͦd collegiũ: vel aliqua ps ciuitatis famaꝫ ſit vel augmentũ maiorẽ in modũ conſecuta.

¶ Cum declarauit ꝙ reſpubli. tranſmutentur: declarat in quid tranſmutanꝫ: ⁊ primo ꝓponit. Secundo manifeſtat ibi. (Ut apud ⁊c̃.) In pͥma dicit ꝙ reſpu. tranſmutanꝫ in paucoꝝ ſtatũ ⁊ popularẽ: ex eo qͦd aliqͦd collegium: vel aliqua pars ciuitatis famaꝫ vel augmentũ maiorẽ in modũ conſecuta eſt. Ob hanc. n. cãm contingit ꝙ ſi regebat ꝙ intendaꝫ magis ⁊ fortior fiat eius ſtatus: ⁊ ſic mutaꝫ a debiliori ad fortiorem. Si vero non regebat contingit ꝙ iuſta fama ⁊ potentia regere ſcipiat: ⁊ ab vna republica ad aliã fit tranſmutatio. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ut apud Athenienſes Ariopagi conſiliũ ꝑ tẽpora belli Perſaꝝ famã cõſecutũ ſeueriorem reip. gubernandi formam videtur feciſſe.

¶ Manifeſtat per exempla: ⁊ ponit ſex: in qbus declaraꝫ qualiter reſpu. mutata eſt in rempublicam aliam: vel i eãdem magis intenſam: ⁊ dicit ꝙ bene dictum eſt ꝙ fit mutatio republice in rempublicaꝫ: ſicut accidit Athenis. Cũ enim conſilium Athenienſiuꝫ qͦd in Ariopago: que eſt ps excellentior ciuitatis illius tempore belli Perſarum famam conſecutum fuiſſet: formam reip. auxit: ⁊ fuit facta reſpublica eorum fortior. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et rurſus naualis turba ꝙ cã victorie Salaminenſi bello fuiſſe videbatur: ⁊ ob eam victoriam principatum maris acquiſiſſe ciuitati popularem ſtatum magis aſſeruit.

¶ Ponit ſcdm exẽplũ: dicens ꝙ multitudo naualis Athenis cum fuiſſet cã cuiuſdam victorie circa Salaminenſes fortiter pugnando: ⁊ fuiſſent cauſa ſaluationis principat⁹ ⁊ ob eam victoriã acquiſiuiſſet potentiam maris ciuitati ꝓpter ſtatũ populi magis forteꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et apud Argiuos nobilitas ꝙ in prelio contra Lacedemonios apud Mantineam vrbeꝫ cõmiſſo: magnam famam conſecuta erat: popularem ſtatum delere tentauit.

¶ Ponit tertium exemplum: in quo declaratur ꝙ reſpublica mutaꝫ in rempublicam: ⁊ dicit ꝙ in argo cõtigit ꝙ inſignes ⁊ potentes cum eligerentur ad prelium ꝯtra Lacedemonios cõmiſſo prelio apud Mantineam vrbẽ magnam famã ꝯſecuti ſunt: ⁊ ob hanc cãm conati fuerũt deſtruere popularẽ ſtatũ ⁊ ꝯuertere in paucoꝝ potẽtiã: ⁊ ſic reſpublica mutabaꝫ in aliã rempu. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et apud Syracuſanos multitudo vrbana: qͦd cã victorie belli aduerſus Athenienſes videbaꝫ fuiſſe rẽp. mutauit ad popularẽ ſtatum.

¶ Ponit quartũ exemplũ: in quo idẽ ꝓbaꝫ: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate Syracuſanoꝝ cũ factũ fuiſſet ꝓliũ iter eos ⁊ Athenienſes ⁊ obtinuiſſent: cuius victorie cã populus fuit rẽp. mutauit in ſtatũ popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et apud Calcidenſes qͦd ſimul cũ nobilitate ad opprimẽdũ Phoxũ tyrãnũ plebs inſurrexiſſet: ſtatim reip. gubernationem ſuſcepit.

¶ Ponit qntũ exemplũ: ⁊ dicit ꝙ i Calcide ciuitate populus vna cũ diuitibus quẽdam tyrãnum interfeciſſet: ſtatim adheſit reip. dimittens priorẽ rẽp. ¶ Deinde cũ dic.

¶ Et apud Ambraciã eodeꝫ modo populus vna cũ aggreſſoribus Periandro tyranno expulſo in ſeipſum gubernationem conuertit.

¶ Ponit ſextũ exemplũ: ⁊ dicit ꝙ in Ambracia cuꝫ populus eieciſſet Periandrum qui tyranniçabat apud eos ſimul cum alijs diuitibus qui contrarij erant ipſi in populo inſtituit rempublicam ſibi conuenientem. ſ. ſtatum popularem dimittens priorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et oĩno hoc latere non oportet: ꝙ q̄ potẽtie cauſa fuerint: ſiue priuati homines: ſiue collegia publica: ſiue tribus: ſiue ⁊ pars aliqua ciuitatis: ſiue quecunqꝫ multitudo ſeditionem cõmouent: aut. n. q̄ honori illoꝝ inuidẽt: ſeditionem faciunt: aut ipſi propter ꝑualentiam par habere cum ceteris non acquieſcunt.

¶ Concludit vnam regulaꝫ vlem: dicens ꝙ vlr hoc dꝫ eẽ manifeſtum non dꝫ latere ꝙ quicunqꝫ propter potentiã aliquid ꝑclaꝝ fecerunt ſiue ſint idiote ſiue principes: ſiue ſint tribus alique: ſiue tota vna pars: ſiue qualiſcũqꝫ multitudo moueret ſeditionẽ: aut. n. qui inuident eis qui honoranꝫ in ciuitate mouent ⁊ faciunt ſeditionẽ. Aut illi q̄ excellunt ⁊ magnũ aliqd fecerunt ꝓpter potentiam nolunt manere cũ equalib⁹ ⁊ eis ꝯformari. Ex hoc. n. ꝙ magnuꝫ fecerunt inclinanꝫ ad magna: qbus reputãt ſe dignos. Jͦ nolunt remanere cum equalibus: vnde ſi potentiam habeant ſeditionem faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mouenꝫ quoqꝫ reſp. qñ partes ille ciuitatis q̄ contrarie videnꝫ eſſe parificanꝫ: ceu diuites ⁊ plebs. Mediũ aũt paꝝ: aut nihil oĩo fit. Si. n. queuis pars: ita robuſta fiat: vt ad illam q̄ ꝑdominabaꝫ proxime accedat: non tollerat poſthac diſcrimina ſubire. Quapropter ⁊ qui virtute ꝑcellunt nullã: vt ita dixerim: faciunt ſeditionẽ: pauci vero ſunt: alij ſꝰo ꝑmulti. Uiꝫ ergo in cunctis rebuſpublicis initia cauſeqꝫ ſeditionum ac mutationum in hunc modum fiũt.

¶ Declarat quando maxime mouenꝫ reſpublice: ⁊ dicit ꝙ tunc maxime tranſmutanꝫ reſpub. quando due partes que videnꝫ eſſe contrarie: ſicut diuites ⁊ populus equanꝫ in potentia vel fere. Medij aũt nulli ſunt aut valde paucique tunc quelibet pars reputat ſe fortiorem alia: ⁊ nitiꝫ repellere aliam. Et ſi contingit vnaꝫ partem ſuperare aliam inſtituit rempublicam que ſibi videtur. Si autẽ vna pars quecunqꝫ ſit illa excedat aliam in multo manifeſte: illa pars que exceditur nolens petere ſubijcitur parti que valentior eſt. Nec mouet ſeditionem contra illam. Et ꝓpter hoc manifeſtum eſt ꝙ illi qui excedũt alios in virtute non mouent ſeditionem: qꝛ pauci ſunt reſpectu multitudinis. Et tunc concludit ꝙ vniuerſaliter principia ⁊ cauſe ſeditionum ⁊ tranſmutationum rerumpublicaruꝫ ſm hunc modum fiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutaꝫ aũt reſp. qñqꝫ per vim: qñqꝫ per dolum. Per vim aũt aut ſtatiꝫ: aut poſtea compellendo. Nã ⁊ fraus duplex eſt. Nõnũqꝫ eni decepti ab initio ſua demũ ſponte recipiunt aliũ gubẽrnãdi modũ. Deinde poſtea violenter cõſeruãt: vt accidit cũ quadringẽti illi Athenienſiũ reſpu. ſuſceperunt. Affirmantes. n. ꝙ

Perſaꝶ rex pecũias ad bellũ ꝯtra Lacedemonios ſubminiſtraret: ac in eo mentiti nihilominus poſtea vi retinere gubernationem conati ſũt. Interdũ ãt ab initio ꝑ ſuadẽtes: ac poſtea rurſuꝫ perſuaſis ſpõte ac volẽtibus retinẽt gubernationem. Simpliciter ergo oẽs reſpu. ex his que dicta ſunt ꝯtingit mutationes fieri.

℄ Declarat quõ ⁊ qualiter diſſidentes mouẽt reſp. ⁊ dicit ꝙ qñqꝫ mouẽt reſp. ⁊ trãſmutãt ꝑ violentiã. Qñqꝫ ꝑ fallaciã ⁊ aſtutiã. Per violẽtiam dupl'r. Uno mõ in pn°. ſ. inferendo violentiã: ꝙ rẽp. quã inſtituunt teneãt. Alio mõ cogendo poſterius nõ in pn°: qñqꝫ .n. in pncipio. qñqꝫ .n. i pncipio ſuadẽt ꝑ aſtutias talẽ vel talẽ remp. ⁊ decipiẽtes ciues trãſmutãt rẽp. illis nolẽtibus. Et itẽ in fine ſi nolũt reſilire: faciunt eis violentiã ⁊ cogunt eos tenere rẽpu. iã inſtitutã: ſicut accidit in quadringẽtis q decæperunt populũ dicẽtes ei: ꝙ rex daret pecuniã ad ꝑliandũ ꝯ Lacedemonios: ⁊ populus hoc audito noluit ⁊ inſtituit rẽp. quã iſti inſtituerũt. Poſtmodũ videns ꝙ mẽtiti fuerũt volẽs ꝯdicere illi conati fecerunt tenere eandẽ ⁊ obſeruare faciẽtes violentiã pp'lo. Aliqñ aũt ꝯtingit ꝙ in pncipio ſuadẽt ⁊ recipiunt rẽpu. ⁊ poſtmodũ ꝙ eam obſeruant ⁊ ſuadẽt illis pſuaſis pncipant' illis volẽtibus. Et tũc recapitulat ꝙ ſimpliciter: h ẽ vl'r ſꝫ dcã ꝯtigit fieri mutatiões oĩum rerũp.

SEd oportet in vnaquaque ſpecie rerumpublicarum hoc idem conſiderare. Lectio IIII.

℄ Poſtqꝫ phs declarauit cauſas ⁊ pncipia ſeditionis ⁊ tranſmutationis rerũp. in vl'i in qbus plures principant': in parte iſta icipit determinare in ſpeciali cãs ⁊ principia ſeditionis ⁊ tranſmutationis ipaꝶ. Et diuidit' in ptes tres. In pma determinat cãs ſeditiõis ⁊ trãſmutationis ſtatus popularis. Scdo paucoꝶ ibi. (Paucoꝶ aũt ⁊c.) Tertio ſtatus optimatũ ibi. (In optimatibus autẽ ⁊c.) Prima in duas. In pria ꝓponit intentũ ſuũ. In ſcda pſeqt' ibi. (Popularis ergo ⁊c.) In prima dicit ꝙ poſtqꝫ determinatũ eſt de cauſis ⁊ pncipijs ſeditiõis ⁊ trãſmutationis rerumpu. in vl'i: conſiderandũ eſt in ſpãli que ſunt accidentia' ſꝫ que fit tranſmutatio ⁊ ſeditio ſm vnãquãqꝫ ſpeciem reipu. pertinentes ⁊ conſiderantes ſm vnamquãqꝫ in ſpeciali. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Popularis ergo ſtatus maxime recipit mutationes ꝓpter eoꝶ horum ꝑfidiã: qui ſunt q̃ſi duces in populo. Hi .n. ꝑuatim egregiũ quẽqꝫ calũniando ꝯſpirare ſimul cõpellũt. Cogit enim in vnũ cõis metus ẽt eos qui prius erant inimiciſſimi: publice vero multitudinẽ irritãt.

℄ Proſeqtur ⁊ diuidit' in duas. In prima tangit cãm ꝑꝑ quã popularis ſtatus tranſmutat' abſolute. In ſcda tãgit cãm vel modũ trãſmutationis ibi. (Mutant' ẽt.) Pria in duas. In pma facit qd dictũ eſt. In ſcda oñdit in quaꝫ rẽp. antiqtus magis fiebat tranſmutatio ibi. (Uetuſtis q dẽ.) Prima in tres. In pma ponit cãm tranſmutationis popularis ſtatus. In ſcda manifeſtat ꝑ exẽpla ibi. (Et hoc fere.) In tertia reddit cãm cuiuſdã dicti ibi. (Et apd.) In prima dicit q' pplares ſtatus maxime tranſmutant': ⁊ patiunt' ſeditiões ꝑꝑ malitiã eoꝶ q duces ſũt in pplo. Iſti .n. ꝓpter malitiã vel ipudẽtiã coadiuuãt diuites: hoc aũt põt fieri dupl'r. Uno° calũniãdo eos. Eſt aũt calũnia falſi cris ipoſitio. Et qñqꝫ dr' aliene rei vſurpatio ꝑꝑ falſi cris ipoſitionẽ. Qñ igit' iſti duces iponunt falſa cria diuitibus: diuites coadunant' inter ſe: ⁊ q̃uis diuites eẽnt ſepati ⁊ fortaſſis inimici: ꝑꝑ tñ calũniã coadiuuant': qꝛ timor cõis ꝯgregat ⁊ adunat eos: q valde ſunt ſepati. Et rõ huius eſt: qꝛ timor eſt triſtitia vel turbatio ꝑꝑ fantaſiã futuri mali: ⁊ idõ ille q timet inqrit vias: ꝑ quas poſſit vitare malũ optimatũ futuꝶ: ſi ergo eſtimet ꝙ hoc faciet ſi ꝯiungat ſe cũ inimico: ſe cũ illo. Eſt tñ intelligẽdũ ꝙ ſi motus timoris minor fuerit qꝫ motus inimicitie: nõ ꝯiunget' cũ inimico: ſi aũt maior ꝯiunget' cũ eo ad repellẽdũ: ſemp .n. ſeqt' motũ maiorẽ. Quare manifeſtũ eſt ꝙ diuites ꝯiungũt ſeinuicẽ ⁊ ad vnũ: ⁊ ꝯiuncti inſurgũt ꝯ multitudinẽ ⁊ opprimunt eã ⁊ trãſmutãt rẽp. Alio° coadiuuant duces diuites ꝓcurãdo ꝙ multitudo grauet' a diuitibus: vt m'ltitudo grauata ab ipſis inducta ducibus inſurgũt ꝯ diuites: ⁊ tunc diuites timẽtes opprimi a multitudine coadunant' ⁊ inſurgũt ꝯ multitudinẽ ⁊ tranſmutant remp. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et hoc fere vbiqꝫ in hũc modũ fieri videm⁹. Nã ⁊ apud Choum popularis ſtatus interijt ob prauitatẽ eoꝶ q ppl'uꝫ ducebãt. Nobilitas .n. ꝯſpiratione facta regimẽ ciuitatis arripuit.

℄ Manifeſtat ꝑ exẽpla: ⁊ diuidit' in qnqꝫ ſm ꝙ mãifeſtat per qnqꝫ exẽpla. Scda ibi. (Et apd Rhodũ ⁊c.) Tertia ibi. (Apud Heracleã ⁊c.) Quarta ibi. (Nec m'lto diſſil'r) Quinta ibi. (Cõtigit hoc idẽ ⁊c.) In pma dicit: ꝙ ſi aliqs ꝯſideret videbit in multis ꝙ pplaris ſtatus trãſmutat' ꝓpter maliciã ducũ ppli: nã in ciuitate q̃ dr' Chous popularis ſtatus fuit tranſmutatus ꝑꝑ malitiã ipſoꝶ: diuites enĩ coadunati fuerunt ⁊ inſurrexerunt contra multitudinem ⁊ tranſmutauerunt rempublicam. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et apud Rhodũ: ipoſitis .n. pecunijs: q̃ conductis militibus ſoluerent': potentes qdam in populo ꝓ ſe eas retinebant. Prefecti aũt claſſis cũ pecunias non haberẽt: ac nihilomin⁹ nauigare ex lege cogerẽt': veriti penã iudicij ꝯſpirationẽ inierunt ad popularẽ ſtatũ euertẽduꝫ.

℄ Ponit z^m exẽplũ. ⁊ dicit q' i Rhodo iſula duces ppli q ordinati erãt ad tractãdũ de ſtipẽdijs exſoluẽdis: qb⁹ debebant' ꝓhibuerũt ne redderent' hꝫ ſtipẽdia militib⁹ claſſis cũ eis debent': ipſi ãt ꝯuicti iſil' ꝑꝑ metũ iudicij ⁊ iniurias ꝑdcãs cõpulſi ſũt diſſoluere pplarẽ ſtatũ eoꝶ. Deĩ cũ dic.

℄ Apud Heracleã quoqꝫ populus oppreſſus eſt ea de cã: potentes enim qdam in populo illatis iniurijs nobilitatem expulerunt: illi vero poſtmodum conſpirantes ⁊ in vnum conuenientes in vrbẽ reuerſi populum oppreſſerũt.

℄ Ponit tertiũ exẽplũ: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate q̃ dr' Heraclea ſtat⁹ pplaris fuit corrupt⁹ poſt receſſuꝫ ipſoꝶ diuitũ ꝑꝑ ipſos duces ppli: qꝛ diuites ꝑꝑ iniurias illatas receſſerunt a ciuitate: deĩde coadunauerũt ſe ⁊ coadunati ſuꝑuenientes deſtruxerũt ſtatũ pplarẽ ⁊ iſtituerũt aliã rẽp. Deĩ cũ dic.

℄ Nec multo diſſimil'r apud Megarenſes popularis ſtatus interijt: ductores .n. populi quo pecunias per bonorum publicationẽ haberẽt multos e nobilitate pepulerant: vt tandẽ facta ſit per magna exuluꝫ multitudo. Exules ergo in vnũ ꝯueniẽtes ꝑlio ſuꝑarũt: oppreſſoqꝫ populo paucoꝶ potentiam conſtituerunt.

℄ Ponit quartũ exemplum: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate Megareorum

reoꝝ popularis ſtatus fuit corruptus ꝑpter malitiã ducũ populi: qꝛ duces volentes hr̃e pecunias a diuitibus ꝑ bonorum publicationem eiecerunt multos diuites: ⁊ hoc ꝺonec fuerunt multi exules facti. Diuites aũt poſtmodum coadunati fuerunt ⁊ venientes cõtra ciuitatem impugnauerunt eam ⁊ deuicerunt: ⁊ tunc corrũpentes popularẽ inſtituerunt paucoꝝ ſtatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contigit hoc idem apud Cumas in populari ſtatu quem deſtruxit Traſimacus.

¶ Ponit quartum exemplum: ⁊ dicit ꝙ iſtud idem accidit apud Cumas. Ab illa.n. ciuitate fuit expulſus qdam noie Traſimacus a ducib⁹ pplı̃ poſtmodũ iſte inſurrexit ꝯ multitudinẽ ⁊ deuicit ⁊ mutauit rẽpu. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et apud alios fere quis inſpiciat eodem modo contigiſſe: interdum enim vt gratificent̃ inſuriantes nobilitatem cõſpirare faciunt: vel patrimonia diuidentes: vel redditus muneribus publicis ſubicientes. Interdum vero calũniãtes: vt bona opulentorum publicari faciant.

¶ Aſſignat cãm cuiuſdã dicti: dixit.n. ꝙ duces populi mouent multitudinẽ ꝯ diuites: declarat ꝑpter quã cãm hoc faciunt: ⁊ dicit ꝙ fere in oĩbus alijs apparebit: ſi aliqs conſideret: ꝙ tranſmutat̃ popularis ſtatus: hoc modo.ſ. propter malitiam ducũ populi: illi enim mouent multitudinem contra diuites vel vt bene hẽant a diuitibus ꝑpter iniuſtitiã: vt.ſ. diuites ꝑpter iniuriam moueant̃ a redimendum vexationẽ ſuã a multitudine odiente ipſos diuites: ⁊ tunc ꝯtingit ꝙ diuites ꝑpter iſtam iniuriã coadunentur. Quandoqꝫ aũt hoc faciunt: vt poſſeſſiones ſint equales: vt per hoc de poſſeſſiõibus diuitũ poſſint diuidere: vel vt eoꝝ redditus muneribus publicis ſubyciant̃. Quandoqꝫ aũt imponunt crimina diuitibus: vt per hoc relegent̃ a ciuitate ⁊ a populo cõfiſcent̃ poſſeſſiones ipſoꝝ. Sicut eniꝫ dictum fuit ſuperius: iſti duces populi adulatores ſunt: ⁊ ideo faciunt ea que placent multitudini: ꝑpter qđ multũ lucrum afferunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uetuſtis quidẽ temporibus qñ idẽ erat potens in populo ac belli dux: populares reſpu. in tyrãnidem mutabant̃. Et ꝑfecto antiquoꝝ tyranoꝝ plurimi ex popularib⁹ hoib⁹ facti ſũt.

¶ Declarat in quã remp. magis antiquitus fiebat trãſmutatio popularis ſtatus: qñ in tyrannidem: ⁊ primo proponit. Scđo ꝓbat cum dicit. (Cauſa vero ⁊c.) In prima dicit: ꝙ in antiqs tꝑibus qñ dux populi erat dux exercit⁹ popularis ſtatus tranſmutabat̃ in tyrannidem vt frequenter: qꝛ fere plurimi antiquoꝝ qui fuerant tyranni ex ducibus populi facti ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa ꝟo cur tunc fierent: non aũt nunc illa eſt: qđ tũc qui in populo maxime poterant ex his qui bellogerendo perficiebant̃. nondum enim dicendi peritiam habebant. Nunc autẽ rhetorica arte ſuperueniente qui dicendi facultatem habent populos ducunt qdem: ſed qꝛ iperiti ſunt rerump. tyrannidem inuadere non audent: ni ſicubi parum aliquid tale incidit.

¶ Aſſignat tres rõnes eius qđ ꝑpoſitum eſt: ⁊ ſm̃ hoc diuidit̃ in tres. Scđa ibi. (Tyrãnides certe ⁊c.) Tertia ibi. (Ac etiam ⁊c.) In prima dicit ꝙ cã quare antiqtus tranſmutabant̃ in tyrãnidem ⁊ mõ non: eſt: qꝛ antiquitus duces populi aſſumebant̃ ex militãtibus: iſti.n. erant magis diſcreti ⁊ facundi ꝙ̃ alij: qꝛ exercitati: ⁊ qꝛ rhetoricam habebant. Homines aũt non erant cõiter potentes loqui: qꝛ nec cõiter habebat̃ rhetorica: ⁊ ideo illum qui magis erat facundus ⁊ diſcretus ⁊ exercitatus in bello eligebant in principem. Ille autem ſolus principans poſtmodum tyrãnizabat: ⁊ ſic mutabat̃ popularis ſtatus in tyrannidẽ: ſed modo non ſic eſt: qꝛ rhetorica augmentata eſt: ⁊ multi nouerunt eam: ⁊ ideo quicunqꝫ priit loqui ⁊ diſcreti ſunt fiũt duces populi. Sed qꝛ non exercitati ſunt in bellicis: nõ audent inuadere principatum: ita vt aliquis ſolus principet̃: niſi accidat: ꝙ ſit aliquis diſcretus ⁊ facundus pre alijs ⁊ exercitatus in bellicis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tyrannides certe frequentius fiebant prius ꝙ̃ nunc: ⁊ ꝑpter magnas ptãtes quibuſdã cõmiſſas: ceu Mileti ex conſulatu: multaꝝ eniꝫ ac magnaꝝ rerũ poteſtatem habebat conſul.

¶ Ponit ſcđam rõnem ⁊ dicit ꝙ antiquitus plures erant tyrannides ꝙ̃ modo. Et rõ erat: qꝛ magni principatus cõmittebant̃ vni: ille aũt trahebat dñium ad ſe: ⁊ principabat̃ ſolus tyrãnizans: ſicut accidit in Mileto ciuitate: ꝙ cuidã fuit cõmiſſus ꝯſulatus qui multoꝝ ⁊ magnoꝝ dñium hẽbat: poſtmodũ ſolus ꝑncipans tyrãnizauit. Quare igit̃ plures erãt antiqtus tyrãnides ꝙ̃ mõ: ⁊ reſp. trãſmutabat̃ in illã: que vt plures accidebat: ideo popularis ſtatus tranſmutabat̃ in tyrannidem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ac ẽt ob id: qꝛ tunc vrbes non erant magne: ſed rure homines habitabant ocium agentes. ꝑter ꝙ̃ ab agris qui patroni erãt in populis cũ viri militares eſſent tyrãnidem inuadebant: id qꝫ agebant oẽs ꝑſtita ſibi prius fide a populo: que acquirebat̃ ex inimicitia aduerſus opulentos: vt Athenis Piſiſtratus per factioneꝫ cõtra Pediacos ſuſceptã: ⁊ Megaris Theogenes armẽtis opulẽtorum occiſis: que iuxta flumẽ reperat paſcẽtia. Et Dionyſius accuſans Daphenum ⁊ diuites meruit tyrannidem Syracuſis obtinere propter inimicitiã nobilitatis ſibi fide a populo preſtita: qͣſi popularis eſſet.

¶ Ponit tertiã rõnem: ⁊ dicit ꝙ iterum manifeſtuꝫ eſt: ꝙ antiqtus tranſmutabat̃ popularis ſtatus in tyrannidem: qꝛ ciuitates non erant multum magne: imo populus habitabat in agris occupatus circa agriculturã: ⁊ iõ paꝝ curabat ð bono cõi. Unde illos q erãt magis ſagaces ⁊ meliores in pplo: qñ bellicoſi exiſtebãt populus ꝑficiebat: ⁊ principabant̃ tyrannice. Tyrannizabant aũt: qꝛ credebatur eis a vulgo: ⁊ cã huius erat: qꝛ ꝑſuadebant pauperib⁹ contra diuites. Efficax aũt perſuaſio erat inimicitia quaꝫ ꝑtendebant contra ipſos diuites. Odio.n. habere inimicũ alicuius facit ipſum bene credibilẽ illi: ſicut accidit Athenis: ꝙ qdam noie piſiſtratus fecit ſeditiones cõtra pediacos. Et megaris Theogenes ſic noiatus a genere: ⁊ occidit iuxta quedã fluuium pecora diuitum Megareoꝝ ⁊ cepit illos qui paſcebant pecora illa: ⁊ ex hoc beniuolus fuit populo: ſimiliter Dionyſius accuſauit quendaꝫ nomine Daphenum: ⁊ ſimiliter diuites: ⁊ ex hoc reputatus eſt dign⁹ ꝑncipari principatu tyrannico factus credibilis populo ⁊ reputatus fidelis: tum qꝛ popularis erat: tum qꝛ videbatur inimicitiam habere ad diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutant̃ etiam reſp. ex conſueta gubernatione in vltimã ſpẽm popularitatis. Cũ.n. per ele

ctionē ſunt magr̄atus:nō tñ a cēſu. Eligit autē populus ambientes populū:magiſtratuū gr̄a eo rē deducūt: vt ſit populus dñs etiā legum.

¶ Declarat quō ex vna ſpecie popularis ſtatus fiat trāſmutatio in aliam:⁊ primo tangit modum. Scīdo remediū: ibi.(Remedium aūt ⁊c.) In primo dicit ꝙ ex populari ſtatu patria in qua principant̄ aliq liberi tranſmutatio fit in popularem ſtatum nouum in quo tota multitudo dñatur ſm ſententiam:non ſm leges:⁊ non principat̄ aliquis ſm aliquā honorabilitatē. Fit aūt tranſmutatio iſto mō cum enim populus in tali rep. poteſtatē habeat in electione:duces populi qui principari intendunt ſua decreta ꝓponunt:ꝙ multitudo debeat principari:q2 melior eſt ꝙ̄ aliq de multitudine:⁊ iō melius eſt principari totam multitudinem ꝙ̄ aliquos. Populus aūt libenter audit iſtā allegationē:⁊ ideo inſtituit ꝙ tota multitudo principet̄ ſ3 legē: ⁊ dr̄ iſta pplaris ſtatus nouus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Remediū aūt:ne hoc omnino fiat:vel vt minus fiat illud eſt: vt tribus qdem magr̄atū eligant: nō populus vniuerſus. Populariū igit̄ ſtatuū mutatiōes fere oēs ꝑ has fiunt cauſas.

¶ Tangit remediū contra iſtum modum tranſmutandi popularē ſtatum:q2 iſta ſpēs in quā fit talis tranſmutatio peſſima eſt: ⁊ dicit ꝙ remedium ne fiat huiuſmodi popularis ſtatus:vel vt minus fiat eſt ſuſtinere ⁊ procurare: ꝙ vna tribus eligat:ita ꝙ vna tribus mō eligat:deinde alia: ⁊ ſic deinceps:⁊ non tota multitudo. Minor.n. eſt vna tribus ꝙ̄ tota multitudo:⁊ ideo melius eſt eligere trib⁹ ꝙ̄ totā multitudinē. Dicebat.n. ſupius ph̄s ꝙ totā multitudinē eligere ꝯtingit dupl̄r. Uno mō diuiſim: vt mō vna tribus:deinde alia:ita ꝙ oēs partes obtineant electionē diuiſim. Alio mō coniunctim:⁊ q2 primū pōt haberi accipiendū eſt magis. Et concludit ꝙ ꝓpter iſtas cās fere fiūt oēs tranſmutationes ſtatus popularis.

Paucorum autē3 gubernationes mutātur per duos maxime modos maniſeſtiſſimos. Lectio V.

¶ Poſtꝙ̄ determinauit ph̄s cauſas ſeditionis ⁊ tranſmutationis ſtatus popularis:in parte iſta determinat cauſas tranſmutationis ⁊ ſeditionis ſtatus paucoꝝ in particulari:⁊ diuidit̄ in partes duas. In prima tangit modos: qbus trāſmutat̄ ſtatus paucoꝝ. In ſcd̄a recapitulat: ibi.(Paucorum igit̄ ⁊c̄.) prima in duas. In primis ponit modos ꝑ ſe quibus tranſmutat̄ ſtatus paucoꝝ. In ſcd̄a ponit vnū3 modū accidētalē:ibi.(Fiunt ēt ⁊c̄.) Prima in duas. In prima ꝓponit: ꝙ duo ſunt modi qbus tranſmutat̄. In ſcd̄a ꝓſequitur ibi.(Unum ſi iniurijs.) In prima dicit ꝙ ſtatus paucoꝝ tranſmutant̄ ſm duos modos q ſunt valde maniſeſti:tranſmutant̄.n. ꝓpter diſſenſiones diuitū inter ſe: ⁊ ꝑꝑ diſſenſionē pauperꝝ ad diuites. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Unum ſi iniurijs afficiāt multitudinē: quilibet.n. patrōus ſufficit: ⁊ maxime ſi ex numero paucoꝝ dux aliqs exiſtat:queadmodū in Naxo Ligdamus:qui tyrannide3 poſtea inuaſit.

¶ Proſequit̄ ⁊ primo primū. Scd̄o ſcd̄m:ibi.(Habet autem.) In prima dicit ꝙ ꝓpter vnū tranſmutat̄ ſtat⁹ paucoꝝ.ſ. ſi diuites principantes opprimant multitudinē iniuſta faciendo:cū.n. grauat̄ multitudo inſurgit ꝯ diuites ⁊ expellit eos:⁊ ſic corrūpit ſtatū paucoꝝ. Quecūq3.n. ſit multitudo ſi pīis ⁊ vnanimis ſit:ſufficiens eſt ad expulſionē diuitū ⁊ corruptionē ſtatus paucoꝝ maxime potēs:q̄re ⁊ maxime ſi populus vnū ex paucoꝝ numero eligat ducē faciat:ſicut factū fuit in Naxo:vbi ligdamus aſſumpt⁹ fuit in preſidem ex paucoꝝ ſtatu:qui poſtmodū tyrānizauit ſuper illos Naxeos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet aūt etiam ex alijs initium ſeditiōis differentias. Quādoq3.n. ab ipſis opulentis qui non honorant̄ fit diſſolutio:cu3 perpauci ſint illi:q dignitates vſurpant: vt in Maſſiliēſib⁹: ⁊ in Hiſtro: ⁊ apud Heracleā: ⁊ in alijs ciuitatibus accidit:homines.n. ab honoribus excluſi res nouas moliri nō ceſſant:quoad ipſi quoq3 honorent̄: qbuſdam.n. locis non ſimul ad remp. gubernandam recipiuntur filius ⁊ pater. Alicui vero frater ſenior ac iunior: ⁊ vbi paucoru3 potentia ciuilior eſt: vt in Hiſtro ad popularem recidit: apud Heracleam vero a paucioribus ad ſexcentos.

¶ Proſeqtur alium modū qui eſt ꝓpter ſeditionē diuitu3 inter ſe:⁊ diuidit̄ in ſeptē ſm ꝙ ſunt ſeptem modi. Scd̄a ibi.(Mutata eſt etia3 Gnidi ⁊c̄.) Tertia ibi.(Mutātur etiam paucoꝝ ⁊c̄.) Quarta ibi.(Quod idē accidit in ⁊c̄.) Quinta ibi.(Euertunt̄ etiam ⁊c̄.) Sexta ibi.(Fiunt etiā ⁊c̄.) Septima ibi.(Sepe etiam ⁊c̄.) In prima dicit ꝙ principatus paucoꝝ potentie patit̄ ſeditionē ab alijs diuitib⁹. Contingit.n. qñq3 ꝙ illi diuites qui non ſunt in principatu corrūpant rempu. Et hoc accidit qñ illi qui principant̄ ſunt pauci:ſicut accidit in Maſſilia:⁊ in Hiſtro ⁊ in Heraclea:⁊ in qbuſdam alijs ciuitatibus. Cōtigit.n. in illis ꝙ illi diuites:qui non principabant̄ exiuerant ciuitatē vel ꝑꝑ iniuriā illatā eis vel ꝓpter inuidiā:⁊ erant extra ciuitate3 donec poſſent tranſmutare antiquoꝝ fratrū principatus ⁊ poſtmodū iunioꝝ:ſill̄r.n. pater ⁊ filius non principabantur:ſed pater tantum vel filius tñ:nec niſi duo fratres: videlicet antiquior ⁊ iunior:⁊ maxime accidebat i illis ciuitatibus:in qbus paucioꝝ patrina illuſtrior erat:⁊ ſic accidit in Hiſtro:vbi ꝓpter diſſenſionē diuitū ex ꝑdictis cauſis exortā mutatus eſt ſtatus paucoꝝ in popularē:⁊ ſimiliter in Heraclea a paucioribus ad ſexcentos propter eandem cām tranſmutatus eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutata eſt etiam Gnidi paucorum potentia ſeditione inter nobilitatē ipſa3 coorta: ex eo ꝙ pars eorum ab honoribus excludebat̄. Siquide3 pater filiū impediebat: ⁊ frater fratrē: nec niſi qui ſenior foret honorabat̄. Inſurgēs enim populus per illoꝝ diſcordiam ac ducem nactus: ex ipſa nobilitate peruicit:imbecillis.n. aduerſa pars erat: ⁊ apud Eritbrienſes i paucorum gubernatione regiaꝝ vrbium antiquis tēporibus:l3 diligenter curarent qui in gubertione illarum verſabantur:tamen q2 per pauci erant non tulit populus:ſed rempu. mutauit.

¶ Ponit ſcd̄m modum ⁊ dicit: ꝙ in Gnido ciuitate tranſmutata fuit paucoꝝ potentia propter hoc ꝙ diuites inter ſe fecerunt diſſenſione3. Cū.n. pauci eſſent principantes ⁊ plures diuites non principantes fecerunt ſeditionem. Cū enim pater principaret̄ ⁊ filius non poſſet:mouebat ſeditionem filius cōtra patrem:iterum cu3 plures fratres nō poſſint principari ſed ſenior:minor mouit ſeditionem aduerſus

verſus fratrē ſeniorē. Ipſis aūt diſſentiētibus: multitudo grauata ꝓpter eoꝝ ſeditionem inſurrexit cōtra illos ⁊ ob tinuit ⁊ aſſumpſit ſibi in principem vnū ex illis: cū eniꝫ diuites ſint diuiſi non poſſunt obtinere cōtra multitudinē: nam qđ diuiſum eſt propter ſeditionem debile eſt: omnis enim virtus diuiſa minor eſt ſeipſa vnita: ſimiliter ⁊ apud Eritbrienſes cū eſſet ſtatus paucoꝝ regiarum vrbium antiquitus: quāuis principantes bene regerent illos: q̄ erāt in repu. tū q̄ꝛ pauci erant: populus indignatus inſurrexit ⁊ tranſmutauit rempu. paucoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutant̄ ēt paucoꝝ gubernationes ex ſeipſis ꝓpter factiones ipſoꝝ: q̄ plus poſſe volunt.

¶ Ponit tertium modū: ⁊ primo ponit ipſum. Scđo manifeſtat ipſuꝫ ibi. (Hoc aūt dupliciter fit: qn̄qꝫ.n. ⁊c̄.) In prima dicit q̄ iterū tranſmutantur paucorum ſtatus quaſi ex ſeipſis a principio intrinſeco ꝓpter diſſenſionē ⁊ ꝯtētionē ipſoꝝ: ⁊ plus poſſe volunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Hoc autem dupliciter fit. Quādoqꝫ enim ſibi aſciſcunt ⁊ coniungunt alios: ex ipſo numero paucorum: vt Athenis in triginta illis fecit Calicles: ⁊ in quadringentis Phrimeus: qn̄qꝫ vero ipſi qui ſunt ex paucorū numero vendicant ſibi plebē: vt apud Lariſſam nobilitas plebem colebat: ex eo q̄ꝛ per plebem fiebat electio magiſtratus illius qui cuſtodia reipu. vocabat̄: ⁊ in quibuſcūqꝫ gubernationibus paucorū: non illi ipſi eligunt ad magiſtratus: qui ⁊ gerere illos poſſunt: ſed ex cēſibus magnis tribuunt̄: vel ex aliquo corpore. Electio tn̄ corū per ciues fit: vel per plebeꝫ: vt Abidi: ⁊ vbi iudicia non ſunt ex his: qui remp. gubernāt colēdo plebē: quo coꝝ ſuffragia ꝓmereāt̄: rēp. mutāt: vt apud Heracleā ꝯtigit: que eſt in ponto.

¶ Diſtinguit duos modos: q̄bus ꝑpotentes mutant ſuum regimen. i. paucoꝝ potentiaꝫ. In prima dicit q̄ hoc qđ dictum eſt: q̄. ſ. potentes ꝓpter factiones mutent gubernationeꝫ paucoꝝ duobus modis fit. Uno mō qn̄ ꝑdicti potentes adiungunt ſibi alios ex ipſo numero paucoꝝ: q̄ꝛ ſic per huiuſmōi diuiſionē mutāt remp. ſicut Calicles Athenis fecit: cuꝫ eſſent triginta potentes: ⁊ phrimeus cū eēnt quadringenti: ſic.n. eos diuidens mutauit eoꝝ ſtatuꝫ: alio modo qn̄ pauci ꝑpotentes conciliant ſibi plebē: ſicut contigit in Lariſſa ciuitate. In illa.n. ꝑncipantes hn̄tes cuſtodiam ciuiū: q̄ꝛ eligebant̄ a populo ⁊ colendo plebeꝫ regebant ipſam: ſimiliter in alijs gubernationibus paucoꝝ in quibus ipſi potentes: qui pn̄t gerere magiſtratū nō eligūt ad magiſtratum: ſed ꝑmittit̄ ciuibꝰ electio vel plebi: ita tn̄ q̄ ſcḋm magnos cenſus vel ex determinato alio genere fiat electio: vt Abidi: ⁊ ſilr ipſi qui remp. gubernant non iudicant: ſed hoc ꝑmittunt plebi eā colendo. Ut igit̄ eoꝝ ſuffragia promereri poſſent: cum ⁊ electio ⁊ iudicia ad plebē ſpectent: nimium fauentes populos rempu. mutabunt: videlicet ex paucoꝝ potentia in popularem: vt apud Heracleam cōtigit que eſt in ponto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod idem accidit qn̄ in gubernatione paucoꝝ quidā exiſtentes ad pauciores etiam rempu. trahunt. Pares.n. ceteris eſſe querētes cōpellunt̄ populum in ſui auxilium adhibere.

¶ Ponit quartū modum: ⁊ diuidit̄ in tres. In prima pōit modum illum. In ſcđa oſtendit qn̄ maxime corrumpitur paucoꝝ ſtatus ibi. (Fiunt ēt ⁊c̄.) Tertio q̄ paucoꝝ potentia non de facili corrumpit̄ ibi. (Concors vero ⁊c̄.) In prima dicit: q̄ paucoꝝ ſtatus contingit corrūpi ex ſe qn̄ ſunt aliqui diuites principantes: ⁊ principatus reducit̄ ad pauciores: ita q̄ pauciores principent̄ q̄ prius: tunc enim diuites qui expelluntur a principatu videntes ſe contemni volentes magis equale ⁊ proportionale q̄ quod alijs ſint ſubiecti: conuocant populum in auxilium: ⁊ tunc trāſmutant rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiunt etiā mutationes in gubernatione paucorum quādo ꝓdigaliter viuentes qui gubernant per luxuriā patrimonia conſumpſerunt: optant.n. res nouas huiuſmodi hoīes. Tyrānidemqꝫ vel ſibiipſis: vel alteri affectant: quēadmodū Hipparinus Dioniſiū Siracuſis: ⁊ Amphiboli Cleotimꝰ Calcidēſes Colonos ſuperinduxit: ⁊ cū veniſſent ſeditionē cuꝫ illis contra diuites fecit: ⁊ in Egina qui negociuꝫ illud Caritbi Athenienſi cōfecerat res nouas molitus eſt: propter huiuſmodi cām. Hi ergo hoīes conſumptis patrimonijs aut res nouas cōmouent: aut rēp. furtis expilant. Itaqꝫ ſeditiones aut ab ipſis: aut ab illis concitantur: aut eorum furta non tollerant: vt Apollonie: que eſt in ponto accidit.

¶ Oſtendit qn̄ maxime corrumpit̄ ſtatus paucoꝝ: ⁊ dicit q̄ contingit ſtatum paucoꝝ tranſmutari: maxime. ſ. quādo diuites conſumpſerunt bona ſua viuendo impudice ⁊ inhoneſte. Cū enim aſſueuerunt viuere deliciose cōſumētes ꝓpria non hn̄tes diuitias: appetunt vndecūqꝫ habere eas: vt poſſint cōtinuare delitias aſſuetas. Credunt autēꝫ ſe poſſe habere diuitias: quas appetunt vndecūqꝫ habere eas: vt poſſint cōtinuare delitias aſſuetas. Credunt autēꝫ ſe poſſe habere diuitias: ſi turbent remp. ⁊ ideo q̄runt ⁊ ꝓcurant innouare remp. ⁊ tunc ꝯtingit q̄ iſti ꝑferant̄ ⁊ principent̄ tyrānizātes: q̄ꝛ.n. conſumpſerunt bona ſua viuēdo voluptuoſe: alijs ꝯtingit q̄ habeant amicos: amant̄ eniꝫ maxime liberales viuendo ⁊ expēdendo. Et iō contingit cū turbant remp. q̄ habent amicos fautores ⁊ ꝑficiunt̄: ſi aūt non poſſint prefici in tyrānum ꝓcurant ⁊ diſponunt q̄ alius ſit princeps. vt per hoc acquirentes amicitiam illiꝰ poſſint hēre q̄d expendant: ſicut accidit in ciuitate Syracuſanoꝝ. Hipparinus.n. cuꝫ cōſumpſiſſet bona ſua: ⁊ nō poſſet prefici in principē: ꝓcurauit q̄ Dionyſius tyrānizaret: ⁊ in ciuitate que dr̄ Amphiboli q̄dam: cui nomē erat Cleotimus Calcidenſes aduenas induxit. ⁊ mouit ſeditionem cōtra diuites: ſimiliter in Egina ciuitate: cum q̄dam mouiſſet cām contra Caritbem: cū conſumpſiſſet bōa ſua conatus eſt tranſmutare rēp. ꝓpter eandem cām: vt. ſ. poſſet habere diuitias ex quibus delitioſe viueret: conant̄ ergo iſti tranſmutare rempu. ſcḋm hunc modum moꝝ vt poſſunt: ⁊ ſi non pn̄t prefici in tyrānos: nec ꝓcurare aliquem alium: furant̄ ⁊ rapiunt bona cōia: ⁊ ideo faciunt ſeditiones: vel iſti q̄ pugnant cōtra illos fures ⁊ raptores: ex quo contingit mutare rempub. ſicut accidit in Apollonia: que eſt in ponto: ibi enim cum q̄dam conſumpſiſſet bona ſua: ⁊ non poſſet prefici in tyrannum: nec procurare q̄ aliꝰ eēt incepit rapere ⁊ furari bona communia: ⁊ tunc mota fuit ſeditio in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Concors vero ſi ſit paucoꝝ gubernatio ex ſe

ipſa non facile interijt: huius ſignum eſt apud Pharſalum vrbem reip. ſtatus: pauci ſiqdez in ea ciuitate gubernatores multorū ſunt dñi: qꝛ ipſi inter ſe recte ac debito more ſe gerūt.

¶ Oſtendit qui paucoꝝ ſtatus non de facili corrūpit̃: ⁊ dicit ꝙ ille ſtatus paucoꝝ nō de facili corrumpit̃ in quo diuites ſunt cōcordes ex ſe ⁊ bene vtunt̃ oībus que ſubſunt reipu. vnoquoqꝫ ſcḋm gradū ſuū. Signū aūt dicit eē rēp. q̄ erat in ciuitate q̄ dicebat̃ pharſaleū: illi. n. q ibi regnabāt pauci erant: tñ multoꝝ erāt dñi vnde bene vtentes ſeipſis vnicuiqꝫ attribuētes qḋ ꝓportionabile erat: qꝛ tales vniunt̃ in volūtate finis ⁊ in volūtate eoꝝ: que ſunt ad finez ⁊ vnū finē intēdūt: ⁊ ea q̄ ſunt ad illū finē. Rēp. aūt taliū non eſt facile corrumpere: ⁊ dicit ex ſeipſa: qꝛ ab exteriori agente poteſt corrumpi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Euertunt̃ etiam qñ in paucoꝝ gubernatione aliam paucoꝝ gubernationē efficiūt. i. qñ eoꝝ ad quos pertinet gubernatio reip. q pauci ſunt ſelectio qdam fit: neqꝫ habilitas eſt omnibus ad maximos magiſtrat⁹ dignitateſqꝫ poſſe aſſumi. Quod apud Elidē vrbē qñqꝫ ꝯtigit: nā cū paucoꝝ eēt gubernatio reip. admodū pauci eoꝝ ad ſenatoriū ordinez: q̄ erat ꝑpetua dignitas: ꝑuenire poterāt: ob id qḋ erat potētiū hic ordo: ac ꝑſimilis Lacedemoniorum ſenatui.

¶ Ponit qntum modum: ⁊ diuidit̃ in duas. In prima ponit modum illū. In ſcḋa declarat qñ fit trāſmutatio paucoꝝ potētie ſcḋm modū: ⁊ alios magis ibi. (Fit aūt.) In p̄ma dicit ꝙ ꝯtingit aliqñ paucoꝝ ſtatum tranſmutari: qñ fit tranſmutatio a ſtatu paucoꝝ aſſueta ad aliū magis cōmunem ⁊ paucoꝝ. Hoc aūt contingit qñ ſunt pauci p̄ncipantes: ⁊ ſunt alij viri diuites ⁊ inſignes: qui nō participāt principantibus. Uidentes. n. ꝙ non attingunt ad principatum reputāt ſe contemptos: ⁊ ideo mouent ſeditionem ⁊ reducunt paucoꝝ ſtatū ad cōſorem magis: in quo plures diuites q̄ prius principantur: ſicut accidit in Elide ciuitate: reſpu. n. ipſorum regebatur per paucos. Cuius rō poterat eſſe: qꝛ illi qui erant principaliores in reipu. regimine erant tñ nonaginta ⁊ principatus eoꝝ perpetuus erat. Et iterū aliquo decedente alij habebant ꝑtātem aliū eligendi. Unde freq̄ntius eligebāt amicos ⁊ notos: ſicut fiebat ī rep. Lacedemonioꝝ: de qua dictū eſt in ſcḋo huius: ꝓp qḋ alij videntes ſe ꝯtēptos mouerūt ſeditionē ⁊ mutauerūt rēp. in cōem ſtatū paucoꝝ magis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit aūt mutatio gubernationis paucoꝝ: ⁊ in bello ⁊ in pace. In bello qdem ꝙ populo diffidentes conducto milite vti cōpellunt̃: ⁊ q' illis p̄ficit̃ ſepe tyrān⁹ euadit: vt Corinthi Timophanes: qḋ ſi plures ꝑficiunt̃ ipſi ſibi potētiam parant. Interdum vero iſta formidātes qui regunt populum recipiunt ad reip. cōmunionem: quoniaꝫ neceſſitas cogit populo vti.

¶ Declarat qñ fit trāſmutatio: ⁊ primo declarat ꝙ fit tpe belli. Scḋo ꝙ fit tpe pacis ibi. (In pace aūt.) In p̄ma dicit ꝙ tranſmutat̃ paucoꝝ ſtatus tpe belli ⁊ tēpore pacis: ⁊ tpe belli ꝓpter hoc ꝙ diuites diffidunt de multitudine. Multitudo. n. inuidet diuitibus ⁊ reputat ſe ꝯtēni ꝓpter hoc ꝙ non reputat̃ ab eis. Ipſi aūt contēpti odiunt eos. Unde rōnabilr̃ hoc p̄ſentientes diffidunt de eis: ⁊ tñ opꝫ ꝙ ipſi multotiens ꝯ aduerſarios vtant̃ multitudine hñte potentiā. Cogitant ēt ꝙ quecunqꝫ multitudo eleuauerit in principē ſibi dans ꝑtātez eidē ille principabat̃: ſicut accidit in Corintho ꝙ multitudo inſurrexit ⁊ aſſumpſit ſibi vnum tyrānum cui nomen erat Timophanes: ⁊ iſte fuit princeps illoꝝ. Si aūt plures aſſumpſerit: iſti magis erūt domini ⁊ facilius maiorē habentes poteſtatē: ⁊ qꝛ diuites timent iſta tradunt dñiuꝫ reip. multitudini: ne totū amittant: propter. n. bellum opꝫ eos vti multitudine: poſſet. n. contingere ꝙ aduerſarij preualerent ⁊ ꝙ amitterent poſſeſſiones ſuas. ¶ Deinde cū dicit.

¶ In pace autez ꝓpter diffidentiā quā inter ſe habent cōductis militibus cuſtodiā tradūt: ꝑficiuntqꝫ illis virum aliquē qui ad neutrā partem magis inclinare videat̃. At iſte ſepe fit dominꝰ partis vtriuſqꝫ: qḋ accidit in Lariſſa vrbe Aleuadēſibus rēp. tenētibus: ⁊ apud Abydum tpe ſodalitatū: quarū vna erat Ephiadi.

¶ Declarat qualiter corrūpit̃ tempore pacis: ⁊ dicit ꝙ tpe pacis corrumpit̃ paucoꝝ ſtatus ꝓpter diffidentiam diuitum adinuicē: qꝛ. n. diuites diffidunt de ſe inuicē muniūt ſe ponendo cuſtodiā mu'tā in mutationibus ꝯ inuicem: ⁊ tunc ꝯtingit q' populus grauatus ꝓpter diſſenſionez ipſorum inſurgit contra ipſos. ⁊ contingit ꝙ aſſumit' vnum ⁊ ille fit princeps: ſicut in Lariſſa ciuitate accidit in principatu Aleuadenſium: ⁊ circa Abydum ciuitatem in ſocietatibus: quaꝝ vna fuit eoꝝ qui dicunt̃ Ephiadi dicti a loco illo vel regione diſſentientibus diuitibus inſurrexit populus: ⁊ fecit vnum preſidem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oriunt̃ etiam ſeditiones per excluſionē aliorum ab alijs factam eoꝝ ipſoꝝ: qui ſunt in paucorum gubernatione: quando de nuptijs vel de iudicijs concertant: quemadmoduꝫ de nuptijs ſupra diximus. Et in Eretria paucorum gubernatio equitum ſublata eſt per Diagorā: qui affectus iniuria fuerat ex nuptijs. Ex iudicio autē apud Heracleā ſeditio extitit: ⁊ Thebis ob adulterij iudicium. Atqui vtroqꝫ in loco non iniuſta fuerat accuſatio: ſed per factionem pena nimis exaſperata: apud Heracleam quidem aduerſus Euectionem. Thebis vero aduerſus Archiniū: quem inimici peruincentes in foro ligari: ac ceruicem eius anulo ferreo includi fecerunt.

¶ Ponit ſextū modū. Et dicit ꝙ fiunt ſeditiones ⁊ tranſmutationes paucoꝝ potentie ꝓpter hoc: ꝙ illi qui p̄ncipantur circumueniunt alios: cū. n. populus videt ſe deceptum a diuitibus indignat̃ ⁊ mouet̃ ꝯ ipſos faciens ſeditionez: ⁊ ꝯtingit ꝙ tranſmutet rēpu. illā. Silr̃ fit tranſmutatio ꝓpter diſſenſiones que fiunt ꝓpter nuptias vel iudicia: propter diſſenſiones qdez: que in nuptijs fiunt de qbus dictū eſt prius: ꝙ cū qdam deſponſaſſet q̄dam nolens eā accipere: ductus conſilio cuiuſdā cōtigit ꝙ ſeditio facta fuit. Silr̃ paucoꝝ potentia que erat in Eretria ciuitate Diagoras princeps equeſtrū diſſoluit ꝑp iniuriā ſibi illatam circa nuptias. Silr̃ in ciuitate Heraclea facta fuit ſeditio ꝓpter ſniam datā a iudice cōtra quēdam. Silr̄ thebis fuit ſeditio ꝑp qḋdā iudiciū adulterij. Et q̄uis iſte iuſte mouerent̃: tñ mouebant̃ ſeditionalr̃ ꝑ ſeditionē faciēdo violentiam: ſicut

rñ:ſicut ꝛ in Heraclea ciuitate: qdam moti fuerūt ꝯ quē-dam: cui nomen erat euectio. Et q̄uis iuſte mouerent: tñ ſeditionalr mouebanť. Silr thebis ciuitate qdā moti fuerunt circa Archiuū quēdā: ꝯtendebāt.n.cū inimicis ꝛ volebant inimici ipſoꝝ: ꝙ ligareť in foro: ꝛ q̄uis iſti moue-renť iuſte: tñ mouebanť ſeditionalr. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sepe etiā paucoꝝ gubernationes diſſolute fuerunt ob nimiā dominationē nō ꝓbantibus qbuſdā ex ipſis q gubernabāt hmōi exceſſum: vt accidit his qui apud Gnidū ꝛ apud Chiā: per paucorum potentiam gubernabant.

¶ Ponit ſeptimū modū. Et dicit ꝙ aliqñ corrūpiť ſtatus paucoꝝ: qꝛ valde dñatiuꝰ eſt: ꝛ ꝑncipātes dñi: qꝛ.n. volūt vti ſubditis: ſicut ſeruis ꝯtingit eos ꝯtriſtari ꝛ inſurgunt ꝯ eos ꝛ aſſumentes ſibi vnū ex illis expellunt alios ꝛ corrūpunt paucoꝝ potētiā: ſicut corrupta fuit in Gnido ꝛ illa q̄ erat in Chio: qꝛ ꝑncipantes volebāt vti eis ſicut ſeruis. ꝑꝑ ꝙ inſurrexerūt ꝛ mutauerūt rēp. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiunt etiā caſu mutationes illis: qui vocanť reſpu. ꝛ gubernationis paucoꝝ: vbicūqꝫ a cēſu ſumunť ad deliberandū ꝛ iudicanduꝫ ꝛ ad ceteros magr̄atus. Sepe.n. cōſtitutus primo cenſus ad p̄ns tp̄s: vt participent in paucorū: qdem gubernatione pauci in rep. mediȷ̄ vero felicitate aliqua ſupueniente vel ꝑ paceꝫ: vel ꝑ aliam cām: contingit eaſdē poſſeſſiones multi maioris preciȷ̄ fieri: itaqꝫ omnes efficiunť habiles ad cunctos reip. gradus: dignitateſqꝫ ſuſcipiendas. Idqꝫ contingit interdum ſenſiꝫ ꝛ latenter: interdum celerius.

¶ Declarat qualr corrūpiť ſtatus paucoꝝ per accñs. Et dicit ꝙ ſtatus paucoꝝ ꝛ reſp. trāſmutanť qñqꝫ ab euentu: ꝛ ſm accñs. Et hoc ꝯtingit: qñ illi q principanť ꝑncipatu cōſiliatiuo vel iudicatiuo ſm aliquā honorabilitatē determinatā principenť: puta cū determinať q̄titas diuitiaꝝ: quā hñtes licitū eſt attingere ad ꝑncipatū. Cōtingit.n. aliqñ. vbi determinata eſt ꝛ ſtatuta honorabilitas ſm quaꝫ principanť ꝛ ī ſtatu paucoꝝ pauci: ꝛ in rep. mediȷ̄: poſtmodū multos vel oēs venire ad illā honorabilitatē ꝛ hoc exiſtente felicitate: vel ꝑꝑ pacē: vel ꝑꝑ aliā bonaꝫ fortunā: ita vt oēs digni ſint oībus principantibus. oībus autem principantibus fit ſtatus popularis: quare tranſmutať ſtatꝰ paucorum in popularem ab euentu. Similiter eſt de republica. Hec autem tranſmutatio quandoqꝫ fit paulatim ꝛ latenter: quandoqꝫ autem celeriter. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Paucoꝝ igiť gubernationes mutanť ꝛ ſeditionē recipiūt per hmōi cās: oīno aūt ꝛ popularis ſtatus ꝛ paucoꝝ potentie ꝯuertunť. Interdū ṽo in ꝯtrarias ſpēs. Sed in eas que ſūt ꝓpriȷ̄ generis: ceu ex inſtitutis popularibꝰ: ꝛ paucoꝝ in ipſa ꝓpria: ꝛ ex illis rurſus in iſta.

¶ Recapitulat: ꝛ dicit ꝙ propter iſtas cās que dicte ſunt paucoꝝ ſtatus tranſmutanť ꝛ ſuſtinēt ſeditiones. Ulterius dicit ꝙ ſtatus popularis tranſmutať in ſtatū paucoꝝ: qñqꝫ ṽo ꝯtrio. Aliqñ ṽo nō eſt trāſmutatio reip. in aliā rēpu. ſm genus: ſed ſm ſpēm aliā vel modū illius: velut qñ ſtatus pp̄laris in quo dñať aliq̄s ſm leges trāſmutať in illum in quo dñať tota multitudo vel alia ſm ſnīas ꝛ voluntates: nō ſm leges. Similiter ſcꝫ de paucoꝝ potentia.

IN optimatibus aūt ſeditiones fiūt. Interdū qdem ex eo ꝙ pauci ſint honoꝝ participes: qđ in paucoꝝ gubernatione diximus ſeditioneꝫ mouere. Nā ꝛ optimatū gubernatio quodā mō paucorū eſt. In vtraqꝫ.n. pauci gubernant. Non tñ ꝓpter idē pauci: cū videať ꝓpterea optimatuꝫ gubernatio eſſe paucoꝝ: maxime vero id accidere: neceſſe eſt qñ ſit multitudo aliter ſentientium: quaſi ſimiles ſm virtutē: velut apud Lacedemonios hi qui Parthenie nūcupabanť. Ex ſilibus.n. erāt: quos deꝑhēſos res nouas moliri ī Coloniā Tharētū miſere. Lect. VI.

¶ Poſtq̄ phs determinauit cās ſeditionis ꝛ trāſmutationis ſtatus popularis ꝛ paucoꝝ: nunc determinat cās ſeditionis ꝛ tranſmutationis optimatū ꝛ reip. diſtincte ꝯ alias. Et diuidiť in duas. In p̄ma facit qđdaꝫ dictū. In ſcđa ꝯcludit qddā cōe oībus ibi. (Diſſoluunť ṽo ꝛc.) adhuc p̄ma in duas. In prima aſſignat cās hmōi tranſmutatiōis. In ſcđa declarat ꝓpter quā cām qñqꝫ latent hꝰ tranſmutationes. ibi. (Maxime ṽo latent ꝛc.) prima in duas: qꝛ duo erant modi optimatū: vnus ſimplex: alter mixtus. Primo declarat cās ꝛ principia ſeditiōis ꝛ tranſmutationis ſimplicis ſtatus optimatū. Scđo mixte ꝛ cū hoc reip. ibi. (Diſſoluuť aūt ꝛc.) Pria in quinqꝫ ſm ꝙ ponit qnqꝫ modos qbus fit ſeditio ꝛ tranſmutatio ſimplicis ſtatꝰ optimatū. Scđa: ibi. (Uel qñ aliq ꝛc.) Tertia ibi. (Uel qñ vir ꝛc.) Quarta ibi. (Preterea cū aliȷ̄.) Quinta ibi. (Inſuꝑ ſiqs ꝛc.) In p̄ma dicit ꝙ in ſtatu optimatū fiūt ſeditiones qñqꝫ: qꝛ pauci ſunt honorati ꝛ principātes principatu. qđ qdem mouebat ſeditionē: vt dictū eſt in ſtatu paucoꝝ: qꝛ ſtatꝰ optimatū aliqualr eſt ſtatus paucoꝝ. Eſt autem ſtatus paucoꝝ: qꝛ in vtraqꝫ pauci principanť: non tñ ꝓpter eandē dignitatē pauci ſunt principantes in vtraqꝫ: qꝛ in paucoꝝ ſtatu ꝓpter hoc ſunt principantes: qꝛ principanť ꝓpter diuitias. Pauci aūt ſunt diuites in ſtatu optimatū: ꝛ principanť ꝓpter virtutē: pauci aūt virtuoſi ſunt: iđ videlicet pauci ſunt principantes. Cōtingit aūt maxīe ꝓpter hꝰ fieri ſeditiōes qñ ſunt multi aſtuti: ꝛ quaſi ſiles virtuoſis: qꝛ.n. aſtuti ſunt pñt inuenire diuerſas vias ad malū finē ꝓpter qđ ſciunť: ꝛ pñt mouere ſeditiones. ſicut accidit in lacedemonia: qdaꝫ.n. dicti parthenie.i. honeſti. Parthe.n. in greco virgīes dicunť: ꝛ inde parthenie.i. virgines temperati ꝛ honeſti ſimiles exiſtentes virtuoſis ꝓpter apparentiā tēperantie: qꝛ non participabant principatu ꝓcurauerūt ſeditionē: qđ aliȷ̄ aduertentes eos cōprehēdentes eos relegauerūt a ciuitate: mittentes eos in coloniam tharentū: ꝛ ibi inhabitarunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uel qñ aliqui inhonoranť cū ſint magni ꝛ nihilo inferiores virtute q̄ꝫ illi qui honores capiunt: quemadmodum Liſander a regibus.

¶ Ponit 2m modū dicens: ꝙ aliqñ ꝯtingit fieri ſeditionē: qñ aliq magni ꝛ nō minus ṽtuoſi q̄ꝫ principantes īhonoranť a ꝑncipantibꝰ aliȷ̄s inhonorationibꝰ nō decētibꝰ eos. Indignati.n. mouent ſeditionē: ſicut liſander cū eſſet magnus ꝛ nō minor q̄ꝫ aliȷ̄ ꝑncipātes cū inhonoraretur a regnantibus mouit ſeditionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel qñ vir fortis ꝛ magni aī ñ ſit ꝑriceps honoꝝ: quēadmodū Cynadō ille q cū iuratione fcā ꝑ ageſilai tp̄a ſparciatas opp̄mere tētauit.

¶ Ponit 3ᵐ modū. Et dicit ꝙ iterū fit ſeditio in ſtatu optimatum ⁊ trāſmutatio qn̄ eſt aliqs virilis ⁊ prudens: q̄ ſm ſuā eſtimatiōem nō participat pncipatu. Talis. n. reputās ſe ꝯtemptū mouet ſeditionē: ſicut Cynadon: qui cū eſſet ſubditus Ageſilao virilis exiſtēs ordinauit ꝙ diuiſio fieret inter ſparciatas: ⁊ hoc mō eos opprimere tentauit.

¶ Preterea cū alij paupertate nimia premūt: alij diuitijs abundāt: qđ maxime in bello ꝯtingit: ⁊ accidit hoc Lacedemonijs meſſineſi bello. Oſtēdit hoc Thireus poeta in illo carmie qđ inſcribit bona diuiſio. Exhauſti. n. qdā p̄ id bellū ac paupes facti cenſebant agros equa portione ciuibus eſſe diuidendos.

¶ Ponit quartū modū dicens: ꝙ aliqn̄ fit ſeditio in ſtatu optimatū qn̄ aliq ſunt valde pauperes: alij valde diuites. Tunc. n. ꝯtingit ꝙ pauperes inuidentes diuitibus mouēt ſeditionē ꝯ illos: ⁊ hoc maxime fit tpe belli: pp qđ ꝯtingit fieri vt frequentius ſeditionē: ſicut accidit in lacedemōia ſub bello ꝯ meſſinenſes. Paupes. n. tribulati pp pauptatem ex bello ꝯtinuo mouerunt ſeditionem ꝯ diuites: ⁊ voluerunt regionem facere equalem. Hoc aūt dicit eſſe manifeſtum ex dicto thirei poete: qui hoc dixit in poeſi dicta bone diuiſionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper ſiquis magnus ⁊ potens etiam maior fieri ac ſolus domiari velit: vt apud Lacedemōios videt Pauſanias ille feciſſe qui dux belli aduerſus Medos fuit: ⁊ apud Carthaginenſes Hanno.

¶ Ponit qntū modum. ⁊ dicit ꝙ ſi ſit aliqs magn⁹: vel ſz genus: vel ſm diuitias: vel virtutē ⁊ poſſit: ⁊ adhuc aptus ſit fieri maior: ⁊ non hēat monarchiā mouet ſeditionē. Cū enim iſte ſit magnus ⁊ potens ⁊ reputet ſe maiorē alijs: ſi non principet reputat ſe contemptum: ⁊ tunc mouet ſeditionē: ſicut accidit in lacedemonia cum pauſanias fuerat dux belli aduerſus medos: ⁊ hanno apud Carthaginenſes qui cum eſſent magni ⁊ non principarentur mouerunt ſeditionem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Diſſoluunt autem maxime ⁊ reſpu. ⁊ optimatum gubernationes propter tranſgreſſionē iuſtitie in ſeipſis factam.

¶ Determinat cās ⁊ principia ſeditionis ⁊ tranſmutatiōis optimatū reip. mixte: ⁊ cū hoc reip. Et diuidit in duas ſz ꝙ aſſignat duos modos. Scđa ibi. (Adhuc aūt ⁊c̄.) pma in duas. In pma tangit modū illū. In ſcđa oñdit in quā rēpu. maxime fit hō tranſmutatio: ibi. (Totalr aūt ⁊c̄.) Adhuc pma in duas. In prima tangit cāz ſm quā hz fieri ſeditio ſm iſtū modū. Scđo manifeſtat illā: ibi. (Hui⁹ aūt ⁊c̄.) In prima dicit ꝙ corrumpunt reſp. ⁊ ēt optimatū ſtatus ,ppter tranſgreſſionē iuſtitie que eſt reſp. Et rō huius eſt: q2 reſp. ſaluat pp mutuā cōicationē ſm aliquā ,portionē. Huiuſmodi aūt cōicatio ſm ,pportionē iuſtitia eſt: quare reſp. ſaluat iuſtitia exiſtente. Si ergo fiat tranſgreſſio corrumpitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Huius aūt origo eſt nō bene tēperatā ſimul eſſe ac pmixtā in repu. qdem popularē gubernationē ⁊ paucoꝝ. In optimatibus ſo iſta ſimul atqꝫ virtutē maxime illa duo popularē: dico atqꝫ paucoꝝ. Hec. n. ⁊ reſp. conant miſcere: ⁊ multe illaꝝ que optimates vocātur. Differūt. n. optimates ab illis: que appellant reſp. in hoc ⁊ ob id ſunt alie eaꝝ min⁹: alie magis durabiles. Illas. n. que magis declināt ad paucoꝝ potentiā optimates appellant: illas vero que ad multitudinē. reſp. vocāt. Quapropter tutiores ſunt iſte q̄ alie. Fortius. n. eſt id quod plus pōt ac magis acquieſcunt equū habentes. Qui vero diuitijs abundant ſi reſp. excellentiam eis tribuat contumelia ceteros afficere pergunt: nec per habentes conquieſcunt.

¶ Manifeſtat cām iſtā: ⁊ dicit ꝙ cā ⁊ principiū quare fit tranſgreſſio iuſti in optimatū ſtatū: ⁊ in rep. eſt: q2 non bn̄ mixte ſunt ex illis: ex qbus nate ſunt miſceri: puta reſp. nō eſt bene mixta ex potentia paucoꝝ ⁊ populari ex qbus cōponit. Optimatū vero nō eſt bene mixta ex pdictis. ſ. paucoꝝ ſtatu ⁊ populari: ⁊ cū hoc ex virtute. Maxime aūt declināt a iuſto qn̄ nō bn̄ mixte ⁊ ,pportiōate ſunt q̄ cūz ad duo iſtoꝝ. Dico aūt iſta duo paucoꝝ ⁊ popularē: reſp. n. ſūt maxime ex iſtis duab⁹ mixte: ſimilr ⁊ multe optimates. In hoc. n. differunt reſp. ab optimatibus: q2 reſp. ſunt mixte tm̄ ex duobus pdictis: optimates aūt ex eiſdē ⁊ ex virtute: q̄uis q̄dam magis ex illis duobus. Et ,ppter hoc ꝙ reſp. ⁊ optimates ſunt mixte ex iſtis ⁊ magis inclināt ad vnū q̄ ad aliud: māifeſtū ꝙ q̄dā ſūt māſuete magis: q̄dā minus. Ille. n. q̄ meli⁹ mixte ſunt magis ꝯtinuari pnt q̄ q̄ minus. Sicut. n. in nālibus mixtū ex aliqbus q̄to meli⁹ mixtū eſt: tanto plus ꝯſeruat in eſſe: ⁊ q̄to peius mixtū eſt ⁊ magis inclinat ad alteꝝ miſcibiliū: tāto minus: ſic ē in reb⁹ pu. Ille. n. que bene mixte ſunt: manſuete ſunt magis: ⁊ que male minus. Illas aūt reſp. que declinant ad ſtatum paucoꝝ vocant aliq optimatū ſtatū: q2 in vtraqꝫ fit diſtributio pncipatus ſm excellentiā ⁊ dignitatē aliquā virtutis ⁊ nobilitatis: ⁊ in vtriſqꝫ pauci pncipant. Et iō ille que inclināt ad ſtatus paucoꝝ dicūt ſtatus optimatū: ille reſp. que declināt ad multitudinē reſp. cōi noīe dicūt. Ex quo manifeſtū eſt ꝙ reſp. cōi noīe noīata ſecurior eſt q̄ ſtatus paucoꝝ ⁊ q̄ ſtatus optimatū. Et aſſignat duplicē rōnē: vna eſt q2 in rep. multitudo dñat: ſed in ſtatu paucoꝝ ⁊ populari pauci. plus autē pōt multitudo q̄ pauci: ⁊ fortior eſt: ⁊ iō magis pnt ꝯſeruari q̄ alie. Alia rō eſt: q2 in rep. magis fit diſtributio honoꝝ ⁊ pncipatuū ſm equalitatem q̄ in alijs. In alijs. n. fit diſtributio ſm excellentiā quandā. Hoīes aūt cōiter plus appetūt equale: ⁊ iō amāt plus hoīes cōiter rēp. q̄ alias: ex quo ſequit ꝙ plus ꝯſeruat ⁊ ſecurior eſt q̄ alie. Si aūt aliq abundent vel in diuitijs: vel in alijs: ſi reſp. ad exceſſum incliner: ſicut ſtat⁹ paucoꝝ ad exceſſum diuitiaꝝ: ⁊ ſtatus optimatū ad exceſſū generoſitatis: tunc ſequentes motum iſtius exceſſus faciliter iniuriabunt volentes ſuperare alios: ⁊ tunc fit tranſgreſſio iuſti qđ erat pbandum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Penitus. n. ad q̄cūqꝫ ſpēm declinet gubernatio ciuitatis in eā tranſmutat vtriſqꝫ ſuū augentibus: velut reſpu. ad populū: optimates ad paucoꝝ potentiam: vel in cōtraria: ceu optimatum gubernatio in popularem: tanq̄ eniz iniuriam patientes in contrarium trahunt: qui magis ſunt inopes: reſpu. vero in paucoꝝ potentiam tranſmutant. Solum eniz ſtabile eſt ſm dignitatem equum ⁊ habere ſua que ſunt.

¶ Oſtēdit in quas reſp. fit tranſmutatio earūdem magis.

Et diuidit

Et diuidit̃ in duas. In p̃ma facit qđ dictū eſt. In ſc̃da manifeſtat dictum per exemplū:ibi.(Contingit ⁊c̃.)In p̃ma dicit ꝙ reſpublica totalr̃ trāſmutat̃ in illā ad quā declinat magis vtriſq₃ augentibus qđ ſuū eſt:hoc eſt ĩpetu volētiū trāſmutare remp.augente ĩclinationē reip. ⁊ ĩclinationem reip.augentē impetum volentiū tranſmutare: ſicut reſpu. declinat ad ſtatum popularē:⁊ qñq₃ in illa₃ tranſmutat̃. Similr̃ ſtatus optimatu₃ ad paucorum declinat ⁊ in illa₃ tranſmutat̃. Si enim in ſtatu optimatu₃ mixta diuites excedant ⁊ fiat diſtributio ſm excellentiā diuitia₃ fit ſtatus pauco₃. Qñq₃ vo trāſmutat̃ in cōtrariū: ſicut ſtatus optimatū ad popularē:⁊ reſp.ad ſtatū pauco₃. Cum enim ſtatus optimatu₃ declinet ad ſtatum pauco₃.ſi diuites excedant:tunc pauperes videntes ſe grauatos ⁊ iniuſta ſuſtinētes inſurgunt cōtra eoſdem:⁊ tranſmutāt ſtatū optimatu₃ in ſtatū popularem trahentes ad ſe.Similr̃ reſp. tranſmutatur in ſtatū paucorū:qñq₃ vo in ſtatum populare₃. Sola eni₃ illa bene māſiua eſt:in qua obſeruat̃ equale ſm dignitatem:⁊ tradit̃ vnicuiq₃ qđ ſuū eſt.Si igitur in rep. cōmuni noĩe dicta plus attribuat̃ pauperib⁹ ꝙ̃ diuitibus:⁊ nō attribuatur ſm ſua₃ dignitatē:inſurgūt diuites cōtra remp. ⁊ trāſmutāt ea₃ in ſtatū paucorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Contingit vo id:qđ modo diximus in Thurijs.Qđ eni a maiore cenſu erant magiſtratus in minorē facta eſt mutatio: ⁊ in plures gubernatōes.Et q₂ agros totos poſſidebat nobilitas contra tegem. Nam gubernatio eius ciuitatis erat ipſoru₃:itaq₃ plus habere poterant. At populus bello exercitatus ac potētior effectus ꝙ̃ illorum cuſtodes:nobilitatē cōpulit agros qui cōtra legem tenebantur dimittere.

¶ Manifeſtat qđdā dictū per exemplū ꝙ.ſ. reſp.tranſeat ad remp.ad quā declinat.Et dicit ꝙ illud qđ dictū eſt accidit in thurijs ciuitate.In illa enim fiebat diſtributio p̃ncipatus ſm quāda₃ honorabilitatē generis vel diuitia₃ magnā:ita ꝙ pauci attingebāt ad ipſum :⁊ poſtmodū contingit ꝙ mutata fuit ⁊ plures erant p̃ncipantes:⁊ ꝙ nō fiebat diſtributio p̃ncipatus ſ₃ tātā honorabilitatē:ſed ſm minorem.Cum inſignes ⁊ diuites p̃ncipar entur reſp.erat magis pauco₃:⁊ ideo poterat facere exceſſum.Poſtmodū cū populus eſſet exercitatus in bello factus fuit potentior ⁊ valentior:inſurrexit cōtra illos inſignes ⁊ p̃ncipantes:⁊ maiores habens diuitias ⁊ compellens eos dimittere regione₃: mutauit rempu.in ſtatum popularē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſup q₂ oēs optimatū ſpēs ad pauco₃ potētiam declinant: nobilitas in illis plus hēt velut apud Lacedemonios opes ⁊ diuitie in paucis ſunt:ac magnā licentiam hēt nobilitas faciendi quodlibet: ⁊ cui velit gratificandi.

¶ Ponit 2ᵐ modū ſeditionis ⁊ tranſmutatiōis ſtatus optimatū.Et p̃mo ponit illū modū.Secūdo manifeſtat p qđdā₃ exēplū:ibi.(Que cauſa ⁊c̃.) In p̃ma dicit ꝙ iterū fit ſeditio ⁊ trāſmutatio in ſtatu optimatū:q₂ omnis ſtatus optimatum mixtus magis eſt ſtatus paucoru₃. et ideo diuites plus habent de bonis cōmunibus ꝙ̃ paupes. Cauſa aūt quare in ſtatu optimatū plus attribuat̃ diuitibus eſt:q₂ in ſtatu optimatū diſtributio bonorū ſm dignitatē virtutis fit:ita ꝙ qui plus p̃ticipant v̄tute plus recipiūt de bonis cōmunib⁹.ſ₃ diuites plus attingūt ad virtutē:vel videnť attingere ꝙ̃ pauperes. Dr̃ eni illud per cuius defectū egeni iniurianť.ſ.diuitias. Et ideo in ſtatu optimatū plus recipiūt diuites ꝙ̃ pauperes.Sicut accidit in lacedemonia. In illa enim ciuitate pauci fuerunt diuites ⁊ habentes ſ̃bas ⁊ attingentes ad p̃ncipatū in rep.Etiā alia licet facere inſignibus q̃cq̃d volunt ⁊ curare de quocūq₃ voluerint. Ex hoc aūt ꝙ egeni vident diuites plus recipere de bonis cōmunib⁹ ꝙ̃ ipſi recipiant ĩuident ⁊ cōtriſtant̃ ⁊ ĩſurgunt cōtra eos:⁊ contingit ꝙ mutēt remp.⁊ ſic ſtatus optimatū mixtus mutat̃ in ſtatum popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que cauſa fuit vt Locroru₃ ciuitas interiret ꝓpter Dionyſij clientelas:qđ nō contigiſſet in populari ſtatu:neq₃ in ea optimatū gubernatione: que mixta ⁊ temperata eſſet.

¶ Manifeſtat per qđdā exēplū.Et dicit ꝙ pp hoc cōtingit ꝙ ciuitas locro₃ deſtructa fuit. In ciuitate enim ipſo₃ diuites plus recipiebāt ꝙ̃ paupes:⁊ ex hoc mota fuit ſeditio in ciuitate:⁊ inſurrexit multitudo cōtra diuites:⁊ aſſumēs ſibi in p̃ncipem Dionyſiū trāſmutauit ſtatum optimatu₃. Poſtmodu₃ ille tyrānizauit:ex quo ciuitas illa deſtructa fuit:hoc aūt non cōtingeret in ſtatu populari ⁊ optimatū bene mixto.Quare manifeſtū eſt:ꝙ ſtatus optimatū mixtus ex hoc corrumpitur ꝙ diuites plus recipiant ꝙ̃ pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero latent optimatū gubernatōes paulati₃ ſeſe diſſoluentes:qđ q̄dem dictu₃ eſt prius vniuerſaliter de omnibus rebus publicis: idq₃ inter cauſas mutationis minuta paruitas appellatur. Quando enim omittunt aliquid ex his:que ad remp.pertinent: ac deinde aliud paulo maius facilius mouent: quouſq₃ totam moueant reip.formam.

¶ Declarat ꝓpter quā cām latent tranſmutationes ſtatus optimatū ⁊ reip. Et p̃mo ponit rōnes. Secundo manifeſtat per exemplu₃:ibi.(Qđ in thurijs.) In p̃ma dicit ꝙ tranſmutatiōes ſtatus optimatum:vel ipſi ſtatus optimatū cū tranſmutant̃ maxime latent:q₂ paulatim ⁊ ſm modica corrūpitur qđ fuit dictū p̃us:vbi dictū fuit de cā trāſmutationis cuiuſlibet reip.vlr. Tranſgreſſio eni₃ eius qđ eſt modicū cauſa eſt tranſmutatiōis:q₂ qñ fit tranſgreſſio ſm modicū ab eo qđ exigitur ad remp.q₂ modicū eſt non curat̃. Ite₃ cum trangreſſio ſm aliud modicū fit negligit̃. Sic aūt ꝓcedendo paulati₃ p̃mittant maiores motus negligendo quouſq₃ moueant totam remp.Sicut eni₃ videmus in actibus moralib⁹ ꝙ vnus act⁹ ĩclinat ad cōſimile₃ actum:⁊ exercitiū inducit inclinationē ad cōſimiles actus: ſic eſt in rebuſp.ꝙ quādo p̃termittat̃ illđ qđ eſt neceſſariū ad remp.iſte defectus inclinat ad cōſimilem actum.Et ſic tandem per proceſſum continuu₃ inducitur tanta inclinatio ad cōtrarium reipu.ꝙ corrumpitur:q₂ igitur ſm modica fit iſta corruptio ⁊ paulatim nō app̃et. ¶ Deīn cū dic̃.

¶ Quod in Thurijs accidit. Cu₃ enim legem haberent:per quā non niſi intermiſſo q̄nquennio preturā gerere licebat:iuniores q̄dā rei militaris periti: ⁊ apud multitudinem famā habentes:cum ceteros qui in rebus gerendis verſabantur ſp̃nerent:ac faciliter ſe ꝯſecuturos arbitrarentur : legem totam illa₃ tollere aggreſſi ſunt:lata altera lege vt liceret ꝯtinue eoſdē pretores eſſe. At enim magiſtratus qui p̃erat ſuffragijs. Appellabantur vo ꝯſultores cōmoti prius ad reſiſtendu₃: tamen poſtea deſtiterūt

putãtes ꝗ̃uis hac vna lege ſoluta: tamen ceteras eſſe permanſuras. Poſtea vo prohibere volentes ne alia mouerentur: nihil ꝓficere valuerũt: ſed mutata eſt eorum reſp. in potentiaʒ eorum qui nouas res aggrediebantur.

¶ Manifeſtat qḋ dictum eſt per exẽplum. Et dicit ꝙ reſp. thurioꝝ per hunc modũ deſtructa fuit paulatiʒ. ſ. ⁊ ſm modica. Nã cũ ibi eſſet lex ꝙ nullus poſſet tenere preturã niſi per quinque annos: contigit ꝙ qdam facti fuerũt bellicoſi ⁊ fortes ⁊ beniuoli multitudini deputate ad cuſtodiã: contemnẽtes aũt vilitates ciuitatis: ⁊ credentes ꝙ poſſent cũ multitudine obtinere qḋ volebant: conati ſunt deſtruere iſtam legem: ⁊ ſuaſerunt multitudini ꝙ ijdeʒ poſſent tenere ducatuʒ exercitus per totã vitã. Cõſiliarij aũt ꝓncipãtes hñtes ꝑtãteʒ ſup inſtitutione legum ⁊ deſtructione cũ mouerent ad cõtradicendũ: finaliter tñ ꝑſuaſi ſunt iſtud cõcedere: ⁊ cõſiderauerũt ꝙ circa alias ptes reipu. de cetero nihil imutarẽt. Poſtmodũ conati iſti fuerũt deſtruere aliaʒ legẽ: ⁊ perſuaſerũt multitudini cui erant beniuoli. Cũ aũt ꝓncipãtes vellẽt reſiſtere nõ potuerũt: imo totus ordo reip. paulatiʒ ⁊ ſm modica corruptus eſt tranſmutatus in potẽtatẽ paucoꝝ: ⁊ dominiũ eoꝝ qui conati fuerũt inſoleſcere a rep. incepiſtẽte ꝑius: ⁊ deſtruere ipſoʒ. ¶ Deĩn cũ dicit.

¶ Diſſoluuntur vo cuncte reſp. interdũ per ſeipſas. interdũ per externam cãʒ quãdo cõtraria gubernatio ſit vel prope vel longe quidem: ſed admodum potens. Qḋ qdem cõtigit Athenienſibus ⁊ Lacedemõijs. Athenienſes enim vbiqꝫ potẽtiaʒ paucoꝝ. Lacedemonij vo vbiqꝫ popularẽ ſtatũ euertebãt. Unⁱ igitur rerump. mutationes ſeditioneſqꝫ exoriant̃: fere dictum eſt.

¶ Concludit qddaʒ vle dictum ad oẽs reſpu. Et dicit ꝙ oẽs reſpu. corrũpunt̃ vel ex ſeipſis ꝓpter diſſenſionẽ ciuiuʒ: vel ab aliqua cã extrinſeca. Quñ eni eſt reſpu. cõtraria extra vł ꝓpe ciuitatẽ vel longe que potentiã hẽt ſupra ciuitatẽ illã corrũpit iſtã ꝓpter cõtrarietatẽ. Unũ eni cõtrariũ natũ eſt diſſoluere aliud. Sicut accidit apud Athenienſes ⁊ lacedemonios. Cũ. n. Athenienſes hãberẽt rẽp. popularẽ: dẽſtruebãt ſtatũ paucoꝝ ⁊ mutabãt in ſtatũ popularẽ. Et lacedemonij cũ ſtatũ paucorũ haberẽt vbiqꝫ corrũpebant ſtatũ popularẽ ⁊ mutabãt in ſtatũ paucoꝝ. Et tũc recapitulat dicẽs ꝙ vnde fiunt tranſmutationes ⁊ corruptiones rerump. fere dictum eſt.

De conſeruatione autem earum ⁊ communiter ⁊ ſeorſum de vniuſcuiuſqꝫ conſequens eſt vt dicamus. Lectio. VII.

¶ Poſtq̃ phũs declarauit cauſas ⁊ ꝓncipia corruptionis tranſmutatiõis rerũp. ⁊ in vlĩ ⁊ in ꝑticulari: determinat in vniuerſali ⁊ in particulari cauſas ⁊ elemẽta per que ſaluant̃. Et ꝓmo dat intentũ ſuũ. Secũdo ꝓſequitur: ibi. (Illud ergo ⁊c̃.) Eſt autẽ intelligẽdũ ꝙ in dando elementa: per que ſaluant̃ reſp. nõ ꝓcedit ſicut ꝓceſſit ſupius in dando cãs deſtructionis earũ: q: ſupius ꝓmo dedit cãs corruptionis ⁊ tranſmutationis rerũp. in vniuerſali. Scḋo in ꝑticulari ſm vnamquãqꝫ remp. diuiſim. Sed hic ſic non faciet: ſed ſimul dat elemẽta per que ſaluatur vnaqueqꝫ reſp. in generali ⁊ in ꝑticulari. Dans igitur intentionẽ ſuã dicit: ꝙ poſtq̃ determinatum eſt de cauſis ⁊ ꝓncipijs trãſmutationis vniuſcuiuſqꝫ reip. in vniuerſali ⁊ ꝑticulari: cõſequenter determinandum eſt de ſaluatione vniuſcuiuſqꝫ reip. determinando que ſunt elementa ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari per que ſaluantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Illud ergo ante oĩa patet: ꝙ ſi ſciamus per q̃ corrumpunt̃ reſp. ſcimus etiaʒ per que conſeruantur. Contrarioꝝ eniʒ cõtrarij effectus. Corruptioni autem cõſeruatio eſt cõtraria.

¶ Proſequitur. Et diuiditur in duas. In ꝓma oñdit vnde pñt accipi elemẽta per que ſaluant̃ reſpublice. Secũdo accipit ipſa. ibi. (In illis igitur ⁊c̃.) In pª dicit ꝙ ꝓmo iſtud manifeſtũ eſt ꝙ ſi habemus que ſunt cauſe ⁊ ꝓncipia per que corrũpunt̃ reſpu. habemus que ſunt cauſe ⁊ ꝓncipia ꝑ que ſaluantur. Et rõ huius eſt: q: contrarioꝝ 9ria ſunt ꝓncipia. Sed corruptio ⁊ ſaluatio ſunt contraria. ergo habet cõtraria ꝓncipia. Si ergo habemus que ſunt ꝓncipia tranſmutationis ⁊ corruptiõis rerũp. habem⁹ que ſunt ꝓncipia ſaluationis: qm̃ contraria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In illis igitur rebuſp. que laudabiliter permixte ac tẽperate ſunt: illud eſt diligenter obſeruandũ ne qd ex legib⁹ iſtitutiſqꝫ moueat̃: maximeqꝫ ab eo cauendũ qḋ paulatim repit. latet enim corruptio: q: non tota ſil' fit. decipiturqꝫ mens ab illis: vt ſophiſtica illa ratio: ſi vnũqḋqꝫ puſilluʒ ⁊ oĩa. hoc auteʒ eſt vt ſic: ⁊ eſt vt nõ. Totum eni ⁊ oĩa nõ puſilluʒ: ſed cõpoſita ex puſillis. Una igit̃ cuſtodia aduerſus hoc principiuʒ eſt opponenda.

¶ Accipit hꝫ ꝓncipia ⁊ eſt itelligẽdũ ꝙ reſp. põt corrũpi vel deſtrui corruptione ꝓpinqua vel remota. Et ſm hoc diuiditur in duas. In ꝓma dat elementa que ꝓſeruãt remp. a corruptiõe remota magis. Secundo dat elemẽta que ꝓſeruãt eã a corruptione ꝓpinq̃ magis: ibi. (Cõſeruantur aũt ⁊c̃.) Circa ꝓmã intelligendũ ꝙ reſpu. põt corrũpi corruptione remota tripl'r. Primo ꝓpter negligentiaʒ eius ꝙ paruum eſt. Secũdo ꝓpter ꝑſuaſionẽ adulatoꝝ. Tertio ꝓpter malũ modũ ordinis reip. Et ſm hoc diuidit̃ pars iſta in tres. In ꝓma dat elemẽta per que ſaluant̃ a corruptione: que ẽ per negligẽtiã eius quod eſt paruum. Secũdo illa per que ſaluatur a corruptione que eſt per adulationẽ. Tertio illa per que ſaluatur ab ea que eſt ꝓpter malũ ordinẽ. Et incipit ſecũda: ibi. (Deinde nõ cõſidere ⁊c̃.) Tertia: ibi. (Intueri licet ⁊c̃.) In ꝓma dicit ꝙ in oĩbus rebuſp. bene mixtis hoc oportet obſeruari: ꝙ nõ fiat tranſgreſſio in aliquo ⁊ maxime ꝙ nõ fiat ſm hoc qḋ eſt modicũ. Aliquãdo eniʒ contingit ꝙ ſubintrat talis ſeditio que fit ſm modica: ⁊ latet ꝓpter eius paucitatẽ vel curatur. Et ſi negligunt̃ hmõi ꝓuaricationes facient vnã magnã ꝓuaricationẽ que corrũpet remp. Sicut enim parue expenſe frequẽter facte corrũpunt totã ſubſtantiã alicui⁹: ſic parue ⁊ modice ꝓuaricationes frequẽter facte corrũpunt totã remp. hmõi aũt corruptio latet ſepe: quia nõ fit ſimul ⁊ ſꝫ magna: ſed fit paulatiʒ ⁊ ſm modica. mens enim quãdoqꝫ paralogiçat̃. hmõi eni parue ꝓuaricationes paralogiçant ipſam: ſicut quedaʒ oĩo ſophiſtica. Arguit eniʒ ſic. penes ſeipſum ſi vnaqueqꝫ ꝓuaricatio parua eſt ⁊ oẽs parue ſunt: ſed iſtud verum eſt vno modo. Alio mõ nõ eſt verũ: q: totũ ⁊ oĩa ſimul ſumpta nõ ſunt parua: ſed diuiſim ſumpta parua ſunt. Dicendũ eſt igitur ꝙ li oẽs poteſt teneri collectiue vel diuiſiue. ſi diuiſiue vera eſt: oẽs enim ꝓuaricationes diuiſim ſumpte parue ſunt. ſi collectiue: ſſm eſt. oẽs eni cõiuncte nõ ſunt paruuʒ qd: ſed magnũ. Et tunc concludit ꝙ vnum elementuʒ eſt vt caueatur ne fiat aliqua tranſgreſſio vel preuaricatio.

¶ Deinde

¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde nõ conſiderë his: que finguntur quodãmõ τ adumbrant ad populũ. Reprobantur enĩ ex ipſis operib⁹. Qualia vero dicam⁹ reipu. figmenta ſuperius eſt oſtenſum.

¶ Ponit documentũ qd̾ pſeruata corruptione que fit p ſuaſionẽ adulatorũ. Adulatores enim ſuadent multitudini q̃ placent illi: τ nõ ſuadẽt ꝓpter bonũ multitudĩs: ſed ꝓpter bonũ ſuũ. Unde cõtingit ꝙ talia q̃nq3 ſuadẽt ex q̄bus corrũpit̃ reſpu. τ ideo dicit ph̃us: ꝙ deinde cauendũ eſt ne aliquis credat adulatoribus qui cõtingunt ſe multitudini gratia ſophiſmatis: hoc eſt vt decipiant. Qd̾ aũt iſtis nõ ſit credendũ apparet: nam ex operibus poſſunt argui. Secundum aũt ꝙ dicit ph̃us x° ethicoꝝ. de his que ſunt in paſſionibus τ actionib⁹ ſ̾mones minus ſunt credibiles operib⁹. Et ideo ſi ſuadeant aliq̄d τ faciant cõtrariũ: magis credendum eſt operibus ipſoꝝ q̃ꝫ perſuaſionib⁹. Que autẽ τ qualia ſũt ꝑ que apparenter adulatores decipiunt dcm̃ eſt p̄us.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Intueri licet quaſdam reſpu. durare non ſolum ex optimatibus: verũetiam ex paucorum potẽtijs. nõ q2 per ſe ipſe ſtabiles ſunt: ſed q2 hi qui gubernant recte ſe gerunt tam erga eos: qui ſunt extra rempublicam q̃ꝫ erga eos qui in reipublice gubernatione verſantur. Erga eos quidem qui non participes ſunt gubernationis nõ afficiendo ipſos iniurijs: ac preſtantiores ipſorum ad participationez reipublice recipiendo: cupidoſq3 honoris non deprimendo: neq3 multitudinem ſuis cõmodis fraudãdo. Ergo illos vero qui ſocij in gubernanda republica ſunt humane inuicem ac populariter ſe gerẽdo. Equalitas enĩ illa que in populari ſtatu affectatur: ea in ſi̾libus nõ ſoluz iuſta eſt: verũetiã vtilis.

¶ Ponit tertium elemẽtum qd̾ pſeruat a corruptione q̃ eſt ꝓpter ĩordinationẽ vel in ſeipſis: vel in alijs. τ primo ꝓponit qd̾daz manifeſtũ cõtingens in multis. Secũdo ex illo cõcludit elemẽtũ ſuũ: ibi. (Quamobrẽ τc̃.) In p̄ma dic̃ ꝙ iteruz manifeſtuz eſt τ põt videri: ꝙ quedaz reſpublice manſiue ſunt. nõ q2 ſint recte ordinate ſicut ſtatus optimatum ſimplex: ſ3 q2 p̄ncipantes bñ vtunt̃ τ his que ſunt ĩ republica: τ his que ſunt extra. His aũt que ſunt ſub republica nõ faciendo iniuſtitiã cõtra illos qui ſunt extra rẽpublicaz: τ inuocando ad rẽpublicã eos qui ſunt p̄ncipaliores τ meliores in multitudine: τ faciendo iniuriaz que eſt per dehonorationẽ his qui ſunt ambitioſi honoris: vocãdo etiam populares ad officium τ actus: in q̄bus poſſint lucrari τ in bene ſe habẽdo adinuicem τ populariter: ita ꝙ p̄ncipãtes equaliter ĩter ſe recipiũt. Sicut enim populares querunt qd̾ equale τ iuſtum eſt in rep. illa: ſi nõ ſolum iuſtuz ſed expediens eſt p̄ncipantes in ſtatu paucoꝝ equaliter recipere q̃ñ iſta ꝯtingũt: dato ꝙ reſp. nõ ſit recte ordinata manſiua eſt multum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quamobrẽ ſi plures ſint in gubernatione reipu. cõſtituti: eis per multa populariũ inſtitutoruz vtilia ſunt: ceu ſemeſtres eſſe magiſtratus: vt omnes qui ſimiles ſunt adipiſci valeãt. Sũt enĩ tanq̃ꝫ populus quidaz illi q̄ inter ſe pares ac ſi̾les ſunt: itaq3 in illis frequenter exiſtunt velut duces q̄dam populi: vt prius diximus. Deinde minus in potẽtias incidunt paucoruz gubernationes τ optimates. Non enim ſimil'r facile eſt latere male agentem in breui tempore magiſtratus τ in longo: nam ob hoc in paucoꝝ gubernationib⁹ τ popularibus tyrannides fiunt. Aut enim hi qui maximi ſunt in vtraq3 tyrannidem inuadũt: hic ductores ppl̄i: ibi potentes. Uel q̄ maximos gerũt magiſtrat⁹ q̃ñ longo tẽpore durant.

¶ Cõcludit elemẽtuz ſuuz τ dicit: ꝙ ꝓpter hoc ꝙ ſi̾les debent eq̃liter recipere ſi plures ſint ſimiles τ equales in rep. pl'a ſunt ĩtroducẽda: que in ſtatu populari ſtatuta ſunt τ ordinata. Uerbi grã. Lege ſtatutũ eſt in ſtatu populari ꝙ p̄ncipatus ſint breues: puta ſex menſiuz: vel alicuius parui tẽporis τ nõ amplioris. τ iſtud accipiendum eſt ſi ſint plures ſimiles in rep. Et rõnem eius duplicez aſſignat. Prima eſt ꝙ vbi ſunt ſimiles opꝫ equaliter recipere. g̃ vt oẽs poſſint attingere ad p̄ncipatũ opꝫ accipere legem illaz. ſic eniz oẽs poterũt attingere ad p̄ncipatũ: q2 ex quo nõ durabit p̄ncipatus niſi ꝑ ſex menſes multi poterũt ſuccedere in eo. Hoc aũt ꝙ ſimiles equaliter recipiunt populare eſt: τ iõ in rep. in qua ſunt plures ſimiles aliqua popularis ordinata ſunt: ꝓpter qd̾ in talibus: in q̄bus ſunt ſimiles fiunt duces populi: ſicut dictuz eſt p̄us. Alia rõ eſt: q2 ſi ſtatuat̃ ꝙ p̄ncipatus nõ duret niſi per ſex menſes: tunc ſtatus paucoꝝ τ optimatum minus incident in potentiã: in aliaz ſpẽm ſtatus paucorũ in quo valde pauci p̄ncipant̃ diuites valde τ nõ ſ3 legez. Et rõ eſt: q2 nõ eſt facile aliquẽ cõſi̾l'r malignari in paruo tp̄e τ in multo: q̃ñ in ſtatu paucoꝝ τ popl̄i: ꝑꝑ hoc fiunt tyrannides. Quia autez in vtraq3 aſſumunt̃ illi qui excellunt alios tyranniçantes: in ſtatu populari duces populi. In ſtatu paucoꝝ potentes valde: aut q2 illi qui habent p̄ncipatus excellentes multo tp̄e p̄ncipant̃. ¶ Deiñ cũ dic̃.

¶ Conſeruant̃ aũt reſp. non ſolũ ex eo q2 procul ſint a periculis: veꝝ etiaz interdũ q2 propinque ſũt. Homines enim formidantes vigilanti⁹ intẽdũt ad reip. cuſtodiam. Itaq3 oportet eos q̄ rẽpublicam ſaluam eſſe volunt formidines quaſdam parare vt caueant neq3 diſſoluant quaſi nocturnaz quãdam cuſtodiam reipu. obſeruationem: τ qd̾ longe abeſt ꝓpinquũ facere.

¶ Ponit p̄ncipia per que ſaluant̃ reſpublice a corruptione ꝓpinqua: τ p̄mo ponit vnũ cõmune. Secũdo ponit plura ſpecialia: ibi. (Etiam nobilium τc̃.) In p̄ma dicit: ꝙ nõ ſoluz ſaluant̃ reſpublice: q2 ſunt remote a p̄ncipijs corrũpentibus ipſas. ſed etiam q̃nq3 ſaluant̃: q2 ſunt ꝓpe: τ hoc q2 q̄ timẽt de tranſmutatione reipublice tenent eaz q̃ꝫtum p̄nt: τ ideo p̄ncipantes qui curaz hñt de republica opꝫ ordinare τ p̄parare timores vt poſſint cõſeruare rempublicã: τ nihil corrũpat̃ eoꝝ que ad rempublicã ordinant̃: ſicut debet ordinare ꝓpter obſeruationẽ reipu. vt ciuitas cuſtodiatur de nocte: τ p̄fingere ꝙ illud qd̾ longe eſt ſit ꝓpe: vt ꝙ inimici ſint ꝓpe τ d3 p̄cipere ꝙ ſint parati ad arma: q2 ciues τ ẽt populares vidẽtes talia timebunt: τ obſeruabũt melius rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etiam nobiliũ contentiones ſeditioneſq3 per leges quoq3 oportet cuſtodire conari: τ q̄ extra

cõtentiones ſunt eos ante capere tanq̃ malum ab initio exoriens cognoſcere: nõ cuiuſuis ſit: ſ; ciuilis viri.

¶ Ponit documẽta ſpẽalia. Et eſt itelligendũ ꝙ reſp. corrũpitur aliqñ ꝓpter honores vel inhonorationes. aliqñ ꝓpter inſolentias ciuiũ. aliquando ꝓpter lucrum vel damnũ aliqñ ꝓp ipotẽtiã. aliqñ cõrũpit̃ ꝓp icruditionẽ ⁊ inſſuefactõẽ. Et ſ; hoc iſta pars diuidit̃ in qnq̃. In p̃ma ponit documẽta q̃ preſeruant a corruptione: que fit ꝓpter honores vel ihonorationes. In ſecũda ponit documẽtũ qḋ preſeruat a corruptione que fit ꝓpter violentias ciuiũ: ibi. (Cum vero.) In tertia ponit documẽtũ per qḋ pſeruat̃ reſp. a corruptione que fit ꝓpter dãnũ ⁊ lucrũ: ibi. (Maximũ vero eſt.) In quarta ponit documentũ qḋ preſeruat a corruptione que eſt ꝓpter ipotentiã: ibi. (Et quod ſepe.) Quinto ponit documẽtũ qḋ preſeruat a corruptione que accidit ꝓpter icruditionẽ ⁊ inaſſuefactionẽ: ibi. (Maximum vero.) Prima in tres: q2 reſp. poteſt tripliciter corrumpi ꝓpter honores ⁊ inhonorationes. Primo ꝓpter cõtentionẽ eorum qui ſunt honorabiles in ciuitate. Secũdo ꝓpter diſtributionẽ honorum. Tertio ꝓpter intentũ honoris preter ꝓportionẽ: ⁊ ſm hoc diuidit̃ in tres. In p̃ma ponit documentũ qḋ pſeruat a corruptione que fit ꝓpter cõtentionẽ eorum qui ſunt honorabiles in ciuitate. Secũdo ponit documentũ qḋ preſeruat a corruptiõe que fit ꝓpter diſtributionẽ honoꝝ: ibi. (Ad mutationes vero.) Tertio ponit documentũ qḋ pſeruat a corruptione que fit ꝓpter icremẽtum honoris preter ꝓportionẽ: ibi. (Cõmune autem.) In p̃ma dicit ꝙ cum reſpu. aliquãdo corrũpat̃ ꝓpter ꝯtentionẽ inſigniũ: ⁊ eoꝝ qui ſunt honorabiles cauẽdum eſt per leges ⁊ per alia ſtatuta ne accidant tales cõtentiones: ⁊ ſi acciderint curãdũ eſt qualiter poſſint ſedari. Similr cauẽdum eſt: ꝙ illi qui non ſunt in contẽtione nõ ponant̃ in ipſa. Iſta eni eſt p̃ncipium multoꝝ magnoꝝ maloꝝ. Ad ciuem aũt pertinet cognoſcere malũ in p̃ncipio nõ ad quẽcunq; aliũ: ⁊ ideo in p̃ncipio ciuis debet obuiare huic cõtentioni: q2 ſm ꝙ dictũ eſt ſuperius contentiones diuitum valde de facili inualeſcunt.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad mutatiões ṽo que ꝓpter cenſum fiunt ex paucorũ potentia atq; ex rep. qñ contingit hoc manentib⁹ eiuſdẽ cenſibus: ⁊ pecuniarũ copia facta vtile in rep. eſt conſiderare vniuerſum totius ciuitatis cenſum: ac p̃ns t̃ps ad p̃teritũ conferre: nam in q̃buſdam ciuitatib⁹ cenſus agitur annuatim: in maioribus ṽo per triẽniũ aut quĩquẽniũ: ⁊ ſi ſit multiplicat⁹ ac multo maior factus q̃ꝫ prius erat: ille ſm quem ſtatura fuerat reip. gubernande habilitas lege ꝓuidere vt cenſus vel augeat̃ vel relaxet̃: ſiq̃dẽ excedat reſtringatur ſm multiplicationẽ. ſi ṽo deficiat relaxet̃ ac minor fiat cenſus taxatio.

¶ Ponit 2ᵐ documẽtũ qḋ preſeruat a corruptione que fit ꝓpter diſtributionẽ honoꝝ: ⁊ diuidit̃ in duas. In p̃ma ponit elemẽtũ. In ſc̃da tangit incõueniens qḋ accidit ꝓpter defectũ huius: ex quo apparet ratio dicti: ibi. (In paucorũ enim.) In p̃ma intelligendũ ꝙ reſp. oĩs in p̃ncipio inſtituta fuit i aliquo ordine: vt ꝙ p̃ncipatus duret per annũ vl̃ bienniũ: ꝙ h̃ntes tantas diuitias vel tm̃ honorati attingãt ad p̃ncipatum: vel aliud hm̃. Cõtingit aũt recedere ab iſto ordine vel ſm exceſſum vel ſm defectũ remanente tñ illa rep. Dicit igitur ꝙ cum in rep. aliquãdo fiat tranſmutatio ꝓpter honorabilitatẽ: ſicut in ſtatu paucoꝝ ⁊ rep. ſm intenſionẽ ⁊ remiſſionẽ: ⁊ hoc manẽte eadem rep. expedit cõſiderare ordinẽ: qui nunc eſt in ciuitate cõferendo ad ſtatũ in quo reſp. fuit inſtituta a p̃ncipio: puta ſi in aliqua fuit inſtitutũ in p̃ncipio ꝙ p̃ncipatus duraret per annũ cõſiderare ad iſtud tẽpus: in minoribus aũt ad terminũ vel ad quinque annos. Et tunc cõſiderandũ eſt. ſi exceſſus ab illo qḋ fuit a p̃ncipio iſtitutus ſit multiplex: ⁊ ſi defectus ſubmultiplex: ⁊ ſiquidẽ receſſus ſit multiplex remittendus eſt. ⁊ ſi ſit defectus intendendus eſt ſm ꝓportionẽ debitã ſ; p̃ᵐᵃᵐ iſtitutionẽ lege poſita ꝙ liceat intendere ⁊ remittere honorabilitates quãdo videbit̃ faciendũ. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ In paucoꝝ eni gubernationib⁹ ⁊ in rebuſpu. niſi hoc fiat hic paucoꝝ gubernatio: ibi potentia illa nimia inſurget: illo autem mõ ex rep. q̇dem popularis ſtatus: ex paucoꝝ ṽo gubernatione reſp. aut ppl̃s.

¶ Oſtẽdit incõueniẽs qḋ accidit ꝓpter hm̃õi: ⁊ dicit ꝙ vbi ita fiat ſicut dictũ eſt in ſtatu paucoꝝ ⁊ rebuſp. continget rẽp. trãſmutari in paucoꝝ poᵗᵐ: ⁊ paucoꝝ potentiã i magis remiſſã in ſpeciem illã que dicit̃ potẽtatus. in qua p̃ncipantur valde diuites: ⁊ ſm ſentẽtias ꝓprias: nõ ſm legem que peſſima eſt. ⁊ hoc ſi fiat exceſſus ſm ſupabundantiã. ſi autẽ fiat remiſſio ex rep. fiet ſtatus popularis. ex paucoꝝ vero reſp. vel popularis ſtatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Commune autem eſt ⁊ in populari ⁊ in paucorum gubernatione ⁊ in omni rep. neq; augere nimiũ quenq̃ ſupra modũ: ſed magis conari paruos: ⁊ longi tẽporis honores prebere: q̃ cõfeſtim magnos. corrumpunt̃ enim nec cuiuſuis eſt hoĩs ꝓſperitatẽ ferre. Quod ſi accumulate dati ſint alicui honores: nõ ſunt ſimul oẽs poſtea auferendi: ſed paulatim.

¶ Ponit elemẽtum qḋ preſeruat a corruptione que eſt propter icrementũ honoris p̃ter ꝓportionẽ: ⁊ diuidit̃ in duas. In p̃ma ponit documẽtũ. In ſecũda adiũgit aliud 2ᵐ documentũ: qḋ preſeruat a corruptione que eſt ꝓpter exceſſũ potẽtie: ibi. (Et maxime vero.) In p̃ma dicit ꝙ iſtud eſt cõmune in ſtatu populari ⁊ paucoꝝ ⁊ vl̃r in omni rep. ad ſaluationẽ: ꝙ nõ ꝑmittat̃ aliqs creſcere ſ; aliquã dignitatẽ preter ꝓportionẽ vel dignitatẽ: ſed dandi ſunt parui honores ſm multũ t̃ps magis q̃ magni valde ⁊ ſ; breue tẽpus. Et rõ hui⁹ eſt: q2 ciuitates ꝓpter hm̃õi excellentias preter ꝓportionẽ corrumpunt̃. Iterũ nõ oẽs p̃nt ferre bonã fortunã. hoc eni eſt virtuoſi: ſicut enim dicit p̃hs in 4° ethi. Sine ṽtute nõ eſt facile ferre moderate bonas fortunas. Et ſi dent̃ alicui nõ ṽtuoſo honores preter ꝓportionẽ ad alios ciues ⁊ ad dignitatẽ ipſius: grauabit eos ⁊ deſtruent ciuitatem. Si autẽ nõ fiat ita ſemꝑ: ſed dentur alicui a caſu: vel ꝓpter aliquã cãm tales honores ⁊ ſimul: nõ ſimĩl auferendi ſunt omnes: ſed paulatim ⁊ ſm modica. paulatim enim adimẽtes nihil videbitur ſibi adimere. modica eniꝫ parum reputantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero lege ita ꝓuidere cõandũ eſt vt nemini ſit exceſſiua potentia. neq; amicorũ neq; pecuniarum. Quod ſi ita contingat per abſentiam remouende ſunt huiuſmodi hominũ clientele.

¶ Ponit documentum quod preſeruat a corruptione que eſt propter exceſſum potentie: propter ſimilitudinem ad

prece dens

ꝓcedens:⁊ dicit ꝙ maxime ordinandū eſt legibus vel alio quocūq₃ cōueniēti ꝙ nullus fiat multū excellens preter ꝓportionē₃ in potentia: nec amicoꝝ: nec pecuniarū. tales enī potentie de facili ſicut dictū eſt in tertio huius poſſent corrumpere ciuitatē. ſi autē nō ſic ordinet̄ ſemper ſed contingat aliquē vel aliquos excedere alios in potentia: tunc ordinandū eſt ꝙ habeat manſionē diuiſa₃ a ciuitate: q̄ꝛ tunc minus poterit grauare ciuitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ex priuata etiam vita res noue oriantur: magiſtratus conſtituendus eſt q̄da₃ qui ſit quaſi in ſpecula vel ad mores ciuiu₃ intuendos: ne quis ita viuat vt reipublice nocere poſſit: in populari q̄de₃ ſtatu: ne aliene viuat a popularitate: in paucoꝝ autē potentia ne aliene a natura eius gubernationis: eodemq₃ modo de alijs ſpeciebus rerumpublicarum.

¶ Tangit documentum qḋ preſeruat a corruptione que fit ꝓpter īſolentias ciuitatis. Et q̄ꝛ exultatio ⁊ elatio ꝓpinque ſunt inſolētie que eſt ab elatione: adiungit elementū cōtra exultationē ⁊ elationē: ibi. (Et ſi q̄d.) In p̄ma intelligendū eſt: ꝙ vita vno mō dicitur aīa que eſt p̄ncipiu₃ op̄ationis ſ̄m ꝙ dicimus aīa ⁊ vita ſunt idem. alio modo dicitur vita operatio cuius anima eſt per ſe p̄ncipium. Tertio modo dicitur conuerſatio in qua aliq̄s aſſuetus eſt: ⁊ que delectat ipſum. ⁊ ſic accipit hic ph̄us vita₃ ⁊ dicit: cu₃ ciues inſoleſcant ⁊ declinent a republica ꝓpter ꝓprias vitas: oportet ordinare quendam p̄ncipatū qui conſideret quis inſolēter viuit in ciuitate ⁊ nociuus eſt ad rempublicā: ſicut ſūt illi qui multu₃ expendūt ī ciuitate ⁊ neſcitur vnde habeāt: vtputa in ſtatu populari nociui ſunt: ſimiliter etia₃ in ſtatu paucoꝝ: ⁊ ſic de alijs rebuſpublicis. Si enī tales dimittantur erit detrimentū ciuitatis. Cu₃. n. nimis expendant cū ſubſtantia eorum finita ſit: oportebit eos iniuriari ⁊ accipere ab alijs. ¶ Deinde cum cum dicit.

¶ Et ſi quid exultet elatumq₃ ſit in Ciuitate per p̄tes obſeruare ꝓpter eaſdem cauſas: cuius remedium eſt ſemper contrarijs partibus magiſtratus ⁊ res agēdas cōmittere. Cōtrarias partes voco ceu preſtantes viros multitudini: ⁊ diuites pauperibus. Conandūq₃ eſt vel admiſcere pauperes cum diuitibus: vel medios augere: hi enim diſſoluent ſeditiones ob imparitate₃ procedentes.

¶ Adiungit aliud documentum contra exultatione₃ ⁊ elationem ⁊ dicit: ꝙ cum per exultationē ⁊ elationem accidāt diſſenſiones in ciuitate ⁊ inſolentie diligenti remedio ꝓuidendum diuiſim ⁊ ſigillatim obſeruandum eſt. ſi enim dimittantur q̄litercumq₃ ſe habere vt voluerint in huiuſmodi ludis ⁊ exultationibus fient ad reipu. bonum ciues volentes ⁊ bona ſua expēdent ſ̄m ꝙ nō oportet. Unde accidet ꝙ oportebit accipere vndecunq₃: ⁊ ꝓpter hoc cauendum eſt qualiter fiant. Eſt autē remediū ad hoc ꝙ ſemꝑ in hmōi actionib⁹ ⁊ elationibus accipiant̄ p̄tes appoſite: ⁊ virtuoſi ponant̄ cu₃ multitudine: vt per virtutē mltitudinis exceſſus reprimat̄. Similiter ponendi ſunt pauperes cum diuitib⁹: vt exceſſus eoru₃ adinuicem reprimatur. Et ſi mltitudo miſceatur cu₃ diuitibus adiungendi ſunt medij. Et ſi vna pars vellet excedere: alia pars cum medijs reprimet eam per hoc enim deſtruuntur ſeditiones: que fiunt propter inequalitatē: q̄ꝛ ſi diuites velint excedere egeni turbātur cōtriſtantes ⁊ ſeditionem procurant. per medios autē₃ iſtud ſepe ſedatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maximum vero illud eſt in omni republica ⁊ legibus ⁊ cetera omni diligentia conſtituendum: ne ex magiſtratibus lucra ꝓueniant.

¶ Tangit elementum qḋ p̄ſeruat a corruptione que eſt propter lucrum: ⁊ diuiditur in duas partes. In p̄ma ponit elementa ſpālia p̄ſeruantia a corruptione que eſt propter dānum ⁊ lucrum. In ſcḋa ponit documentum magis gn̄ale: ibi. (Simplr̄ aūt quecūq₃ in legibus prodeſſe diximꝰ ⁊c̄.) Prima in duas. In p̄ma facit qḋ dictum eſt. In ſcḋa oſtendit quot exigunt̄ ad p̄fectionē principatus bōne cuiuſdam dicti: ibi. (Tria vero debent habere illi qui p̄ncipales ⁊c̄.) Primia in duas. In p̄ma ponit elementū gn̄ale quantu₃ ad omnes reſpublicas. In ſecunda ponit elemēta particularia quantū ad quaſda₃ determinatas: ibi. (Oportet aūt in populari ſtatu diuitibus parcere ⁊c̄.) Prima in duas. In p̄ma ponit documentū. In ſcḋa māifeſtat: ibi. (Id aūt maxime in paucoꝝ ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ documētū maximū in omni republica ad ſaluandū ipſam eſt ordinare ⁊ videre: ne p̄ncipatus ſit lucratiuus: qḋ pōt exponi duplr̄. Uno modo ꝙ p̄ncipatus nō vendatur: qui ſi venderet̄ tunc qui plus haberet in pecunijs plus haberet de p̄ncipatu: qḋ eſt ī cōueniens. alio modo poteſt ſic exponi: ꝙ p̄ncipatus nō ſit lucratiuus: hoc eſt ꝙ p̄ncipatus ex p̄ncipatu non lucretur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Id aūt maxime in paucorū gubernatione eſt obſeruandū. Leuius eni₃ ferunt populi qui ab republica excludunt̄: quinimo gaudent ꝙ ſua agere nō impediuntur. At ſi exiſtiment eos qui magiſtratus gerunt ex republica dictari duplicem capiunt moleſtiam: ⁊ ꝙ ab honore excluduntur: ⁊ ꝙ a lucro.

¶ Manifeſtat ex vtilitate que ſequitur in paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ ideo p̄mo oſtendit ꝙ hmōi documentū ſit vtile. Secūdo qualiter pōt fieri ꝙ p̄ncipatus nō ſit lucratiuꝰ: ibi. (Ad hoc autem.) Prima in duas. Primo manifeſtat ex vtilitate que ſequitur ex paucorū ſtatu. Secūdo ex vtilitate que ſequit̄ ex populari ⁊ optimatu₃ ſtatu: ibi. (Unice vero.) In p̄ma dicit ꝙ iſtud documentu₃ maxime expedit in paucoꝝ ſtatu: q̄ꝛ ſi diuites p̄ncipant̄ ⁊ nihil lucrentur ꝓpter p̄ncipatum: tunc populares ſi excludant̄ a principatu nō indignabunt̄ nec triſtabunt̄: imo gaudebunt ſi ꝑmittant̄ vacare circa propria negocia. Si autem credant ꝙ ex p̄ncipatu lucrent̄ aliqua furantes bona triſtabuntur ꝓpter duo. Primo q̄ꝛ nō ꝑticipabunt principatu: ⁊ tunc reputabūt ſe īhonoratos. Secūdo q̄ꝛ nō habebūt lucrū ſicut alij: ⁊ tunc mouebūt ſeditiones ꝯtra diuites. Quare manifeſtū eſt ꝙ expedit multum in paucoꝝ ſtatu ordinare principantes ex principatu nihil lucrari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unice vero ⁊ recipit ſimul exiſtere popularē ſtatum: ⁊ optimatum: ſi ita qui inſtituat foret eni₃: vt ⁊ nobiles ⁊ plebei haberent que vtriq₃ vellent. licere enim oībus rempublicam gerere populare eſt. magiſtratus vero a nobilibus obtineri optimatum. Hoc autē accidit quando ex magiſtratibus nō prouenīſſt lucra. Pauperes eni₃ magiſtratus nō volent: ſi nil inſit lucri: ſed potius ſuis rebus ꝓprijs intendere. Diuites āt q̄ꝛ non indigent ex republica lucrari magiſtratus gerent

¶ Manifeſtat ex vtilitate que ſequitur in optimatu₃ ⁊ populari ſtatu: ⁊ diuidit̄ in duas ſ̄m duas vtilitates: quas po

nit. Secūda: ibi. (Atq; ita ⁊c.) In p̄ma dicit ꝙ ſi ſtatuat̄ ſcilicet ꝙ p̄ncipantes nihil lucrentur ex p̄ncipatu cōtingit eandem rempublicam ſimul eſſe optimatuꝫ ⁊ populareꝫ. ſi enim hoc ſtatutum fuerit ⁊ inſignes ⁊ diuites ⁊ populares habebunt ea que volunt habere. hoc autem ꝑtinet ad popularem ſtatum. ſ. ꝙ omnibus liceat p̄ncipari. Qđ autē inſignes p̄ncipentur ꝑtinet ad optimatū ſtatum. Iſta autē cōtingent ſi nihil lucretur ex p̄ncipatu: qꝛ pauperibus licebit p̄ncipari: ſed nolunt eo qđ nō eſt lucrum: ſed magis volunt vacare circa propria negocia. Sed diuites poterunt p̄ncipari: qꝛ nō indigent bonis cōmunibus: nec ꝓpter curā ꝓpriam poterūt impediri. Quare manifeſtū eſt ꝙ vtriq; habebunt que volunt: his autem ſic ſe habentibus hn̄ ſaluantur popularis ⁊ optimatum ſtatus. Quare manifeſtum eſt: ꝙ expedit ordinare ꝙ p̄ncipantes nihil lucrent̄ ex p̄ncipatu. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Atq; ita cōtinget egenis quidem ditari ob operam rebus ſuis impenſam: nobilibus vero non ſubijci cuicūq;.

❡ Ponit ſecūdam vtilitatem ⁊ dicit ꝙ ſi ita ordinentur ꝙ nihil lucrentur diuites ex p̄ncipatu accidet ꝙ egeni erunt diuites: qꝛ poterunt curare de ꝓprijs. Inſignes autem nō ſubycientur deterioribus. Hoc aūt maxime appetunt iſti ſcꝫ nō ſubyci: illi vero diuites fieri. quare erit pax ⁊ concordia in ciuitate. hec autem ſunt cauſa ſalutis ciuitatis. quare manifeſtū eſt qđ expedit ſic ordinari: ꝙ nihil lucrentur ex ipſo p̄ncipatu. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ad hoc autem vt nō ſurripiantur pecunie publice editio fiat a ciuibus omnibus pecuniaruꝫ ſuarum: ⁊ deſcripte per ſocietates ⁊ ordines ⁊ tribus deponantur. Quod vero magiſtratus ſint abſq; lucro ſtatuendi per legem ſunt honores his qui optime ſe geſſerint.

❡ Declarat qualr̄ cōtingit fieri p̄ncipatus nō lucratiuos ꝑ duo documenta: ⁊ dicit ꝙ ne p̄ncipantes furentur bona cōmunia ordinandū eſt: ꝙ cōmunis pecunia tradatur in preſentia omniuꝫ ciuium: ⁊ ꝙ habeant̄ reſcripta ſiue littere ſuper his que reponent̄ apud ſocietates vel cōturbernia: vel aliquas tribus: ſic enim nō poterunt furari de bonis cōmunibus. Secundum documentū eſt: ꝙ loco lucri ordinent̄ honores qui fiant eis ⁊ reuerentie: puta ſi veniat ad ciuitatem ꝙ recipiatur cuꝫ magna reuerentia ⁊ ſolēnitate: ⁊ alia hmōi. ſic eni min⁹ appetēt bona cōia. ❡ Deīde cū dicit.

❡ Oportet autē in populari ſtatu diuitibus parcere: ac non modo poſſeſſiones eorum nō auferre: ſed ne fructus quidem earum: quod in quibuſdam ciuitatibus imprudenter fit. Melius eniꝫ eſt volentibus ꝓhibere: vt munera illa ſubeant que ſint magni ſumptus: ac nullius vtilitatis: ceu choros exhibere: ⁊ ludos ⁊ cetera huiuſmodi munera.

❡ Ponit elementa ꝑticularia per que ſaluant̄ popularis ⁊ paucoꝝ ſtatus a corruptione que eſt a diuitibus ꝓpter dānum: ⁊ p̄mo ponit illa documenta. Secūdo declarat qđ expedit vtriſq; . ſ. populari ⁊ paucorum ſtatui: ibi. (Utile ē.) Prima in duas. Primo ponit documentum quantum ad popularem ſtatum. Secūdo quātum ad paucorū. ibi. (In paucorum.) In p̄ma dicit ꝙ vt ſaluetur popularis ſtatus oportet non ſolum ꝙ poſſeſſiones nō ſint equales: ſed plus habeant diuites q̄ꝫ pauperes: imo etiam de fructibus opꝫ ꝙ nō ſint equales: ſed ꝙ plus participent diuites: qꝛ alr̄ diuites mouebunt ſeditionē: ⁊ cōtingere poterit qđ corrūpetur reipublica: qđ latet in quibuſdam rebuſpubli. Sed iſtđ magis ē ordinandū ꝙ null⁹ faciat expenſas ⁊ oblationes ſumptuoſas ⁊ non vtiles: puta choreas ⁊ ludos: ⁊ alie tales expenſe debent ꝓhiberi in ciuitate ⁊ cōſimiles: qꝛ nō ſunt vtiles: imo ſunt nociue. ❡ Deinde cum dicit.

❡ In paucoꝝ vero gubernatione cura eſt pauperū ſuſcipienda diligenter: ⁊ officia qb⁹ ſunt ſalaria conſtituta iſtis tradenda: ⁊ ſiqs diuituꝫ eos ꝯtumelia affecerit: maior pena eſt cōſtituēda q̄ꝫ ſi ipſi inter ſe idem feciſſent. Et ſucceſſio in hereditatibus per cognationeꝫ fit: nō per donationem: nec valeat quiſq̄ꝫ plures hereditates capere: ſed vnaꝫ ſolūmodo. per hunc enim moduꝫ magis equales erunt facultates: ⁊ egenoꝝ permulti ad abundantiam traducentur.

❡ Ponit documentū quātum ad paucoꝝ ſtatus: ⁊ oſtendit quid opꝫ facere ne pauperes moueantur ꝯ diuites: ⁊ dicit ꝙ in paucoꝝ ſtatu opꝫ p̄ncipantes habere multaꝫ curaꝫ de pauperibus: ⁊ eſt expediens: vt dentur eis p̄ncipatus: ex quibus poſſint aliqua hēre. Et ſi aliquis diues iniuriatus fuerit alicui pauperi magis puniatur q̄ꝫ ſi alicui diuiti: ſic eniꝫ nō facient pauperes ſeditiones cōtra diuites. Iterū oportet ordinare ꝙ hereditates perpetuo diſtribuant̄ ⁊ ſm̄ genus nō ſm̄ donationem ⁊ ad tempus. Et opꝫ ordinare ꝙ vnus nō habeat plures hereditates q̄ꝫ vnā. Et rō huius eſt: qꝛ ſic poſſeſſiones erunt magis equales: qđ appetunt populares ⁊ plures pauperes poterūt ad abundantiā neceſſarioꝝ pertingere. ⁊ ſi ſic fiat ſaluabitur magis paucoꝝ ſtatus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Utile eſt etiaꝫ in populari ſtatu ⁊ ī paucoruꝫ gubernatione aliorum vel equalitatem vel preſtantiaꝫ tribuere his qui minus participāt rep. In populari quidem diuitibus: in paucoꝝ ꝟo gubernatione egenis. Exceptis tamen his magiſtratibus in quibus ius auctoritaſq; reipu. conſiſtit: hi enim ſolis his: qui ſunt ex repu. cōmitti debent.

❡ Oſtēdit quid expedit cōmuniter in vtraq; rep. ⁊ dicit ꝙ hoc expedit in populari ⁊ paucoꝝ ſtatu: ſi bona aliquorum aut magiſtratus in cōmuni diſtribui debent: diſtribuere illa plus illis: qui nō attingunt ad remp. in populari ſtatu q̄ꝫ diuitibus. in paucoꝝ vero pauperibus. Uerūtamē ſi magiſtratus ſint in quib⁹ ſit plurimum auctoritatis nō debēt diſtribui illis qui non attingunt ad p̄ncipatum in populari ſtatu ſcꝫ diuitibus: ſed debet attribui diuitibus in paucoꝝ multitudine in populari: ſed in omnibus alijs iſtud hēt veritatem: ꝙ que veniunt ad cōmune debent diſtribui his q̄ attingunt ad rempub. ſic enim optime ſaluabitur vtraq; reſpu. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Tria ꝟo debēt habere illi qui principales magiſtrat⁹ ſūt ſuſcepturi. Primū vt ament p̄ſentem ciuitatis ſtatum. Deinde vt habeant potētiam maximaꝫ ad ea exequenda que magiſtratus requirit. Tertium vt habeant virtutē ⁊ iuſtitiam in vnaquaq; rep. ad ipſaꝫ remp. niſi eni iuſtum idem ſit in cunctis rebuſp. neceſſe foret ⁊ iuſtitie eſſe differentias.

❡ Declarat que requiruntur ad perfectioneꝫ p̄ncipantis in

principali

p̄ncipali p̄ncipatu. ⁊ p̄mo facit hoc. Secūdo mouet quaſdā dubitationes:ibi.(Habet aūt dubitationem.) In p̄ma di cit:ꝙ debentē ꝑfecte p̄ncipari p̄ncipali p̄ncipatu tria opor tet habere. Primum eſt amor p̄ncipatus:op3 enim ſi perfe cte debeat p̄ncipari ꝙ diligat p̄ncipatū. Et ratio huius eſt: q2 perfecte p̄ncipans debet habere prudentiam:q2 pruden tia eſt recta ratio agibilium. Princeps aūt cum habeat re gere alios oportet ꝙ habeat rectam rationem de agibili bus. Quare op3 ꝙ habeat prudentia3 perfectam. Sed pru dentiam nō poteſt habere niſi habeat appetitum rectum ad finem: hoc autem nō poteſt eſſe niſi diligat finem ⁊ ea q̄ ſunt ad finem ſm ꝙ huiuſmodi p̄ncipatus p̄ncipiu3 eſt eo rum que ordinantur ad finem reip. Quare manifeſtu3 eſt: ꝙ bene p̄ncipantem op3 habere amorem ad p̄ncipatum ⁊ remp. Secūdo op3 ꝙ habeat potentia3 reſpectu operū p̄n cipantis:que maxima ſunt. Et hoc p3: p̄nceps enim habet dirigere in finem reip. ſubditos. inter autem ſubditos qui dam ſunt bene ꝑſuaſibiles rōne. ⁊ quantu3 ad tales nō eſt opus coactione. alij autē ſunt quibus nō de facili ſuadetur a rōne:ſ3 ſunt inobediētes ⁊ inſolētes:⁊ ꝓ talibus indiget potentia coactiua. cohercere autē ⁊ punire nō poteſt niſi habeat potentiam. quare manifeſtu3 eſt:ꝙ tertio op3 ꝙ ha beat virtutem:⁊ hoc apparet ex dictis. op3 enim p̄ncipan tem habere prudentia3:hoc autē nō eſt niſi habeat appeti tum rectum. Sed rectitudo appetitus eſt per virtutem moralem. Quare oportet ꝙ habeat virtutem ⁊ iuſtitiam ſcd̄m quamlibet remp. In qualibet enim rep. intenditur equale ſm aliquam dignitatem ꝓpriam ei:⁊ ideo in vnaq̄ q3 rep. op3 eſſe iuſtitiam ſm illam remp. Et dico ſm illam remp. q2 nō eſt eadem iuſtitia ſm vnāquāq3. Et hoc appa ret:ratio enim habitus ex obiecto ſumitur. obiectum vero iuſtitie iuſtum eſt. ergo ratio iuſtitie ſumitur ex ratione iu ſti. Sed iuſtum nō eſt idem ſm vnāquāq3 iuſti politiam: ſed ſunt diuerſe differentie eius. ergo iuſtitia non erit eadē ſm vnamquāq3 remp. ſed erunt diuerſe differentie illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet aūt dubitationē qn̄ hec oīa nō concur runt in eodem quēadmodū ſumere op3: ceu ſi ſit qdā3 aptus ad re3 militarem. Sit autem ille idem improbus:nec reip. amator. Alter v̄o iu ſtus ⁊ amator:ſed ad rem militarem nō aptus: cuius facienda ſit electio.

¶ Mouet dubitationes: et diuiditur in duas ſm ꝙ mouet duas. Secūda:ibi.(Dubitari etiam ⁊c̄.) Prima in duas. In p̄ma mouet dubitationē. In ſecūda ſoluit:ibi.(Uide tur inſpiciendum ⁊c̄.) In p̄ma dicit:ꝙ dubitationem ha bet ſi vnus ⁊ idem non habet iſta omnia:ſed vnus habeat vnum tantū:alius aliud cui attribuetur principatus: verbi gratia. ſi ſit vnus qui habeat potentiam militarem: ſed ſit ſine virtute nequam ⁊ reip. inimicus. alius autē qui ſit vir tuoſus ⁊ diligit rempublicam. impotens autē cui attribue tur principatus: vtrum ei qui habet potentiam militarem. ſed eſt ſine virtute ⁊ nequitioſus:⁊ non diligat p̄ncipatum. aut ei qui virtutē h3 ⁊ diligit p̄ncipatum:ſed nō eſt milita ris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uideṫ inſpiciēdū eſſe ad duo: cuiꝰ magis par ticipent oēs: ⁊ cuiꝰ minꝰ. Quapp in re militari quidē ad peritia3 magis q̄3 ad ꝓbitatē ē reſpiciē du3. pauciores eni3 ſunt rei militaris periti: plu res v̄o ꝓbitatis. Cōtra v̄o in cuſtodia ⁊ admi niſtratione erarij. Plus enim probitatis requi rit q̄3 quātum habeant multi. ſcientia v̄o huius cōmunis eſt omnibus.

¶ Soluit iſta3 dubitationem: et dicit ꝙ in electione prin cipis op3 cōſiderare ad duo. ſ. ad illud quo plus poſſunt ci ues attingere ad finem p̄ncipatus. Et ad illud quo minus. Et ratio huius eſt: quia p̄ncipatus rōnem ſumit ex fine ⁊ ea que ſunt ad finem rōne3 ſumunt ex fine. Et ideo ille eſt aſ ſumendus in p̄ncipem qui habet illud ſm qd̄ poſſunt ma gis pertingere ad finem reipu. Et ꝓpter hoc in malitia ſi ue ducatu exercitus magis conſiderandum eſt ad experiē tiam q̄3 ad virtutem. Quia per experientiam in armis pl̄e magis pertingere ad finem reip. q̄3 per virtutem. Uirtuoſi autem minus experti ſunt vt frequēter in talibus: ſunt tn̄ meliores multum. Et ideo ad talem p̄ncipatum magis d3 eligi ille qui h3 experientiam cum ſola prudentia imperfe cta q̄3 ille qui habet virtutem ꝑfectam:⁊ nō habet experiē tiā. Sed in cuſtodia ſiue in regimine ciuitatis ⁊ in admini ſtratione erarij debet eligi ille qui habet virtutem: q2 in ta li p̄ncipatu requiritur magis virtus q̄3 experientia quā m l ti habent. Scientia autem eſt cōmunis omnibus. op3 eni3 ꝙ habeant ſcientiam p̄ncipes ⁊ in ducatu exercitus ⁊ in re gimine ciuitatis: aliter enim nō poſſunt dirigere in finem intentū ea que ſunt ad finem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dubitari etia3 poteſt ſi potentia abſit reipub. ⁊ amicitia quid opus eſt virtute: ſufficiunt eni illa duo ad reip. vtilitatem.

¶ Mouet ſecūdam dubitationē. Et p̄mo mouet eam. Se cundo ſoluit:ibi.(An q2 ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ dubitabit ali quis ſiquis diligat remp. ⁊ potentiam habeat ad quod ne ceſſaria eſt virtus. Non enim videtur ꝙ ſit neceſſaria q2 ꝑ alio duo ſc3 potentiam ⁊ amorem videtur ꝙ poſſint fieri ea quecūq3 expediunt ad p̄ncipatu3. ¶ Deinde cū dicit.

¶ An q2 fieri poteſt vt duo illa hn̄tes ſint intem perati: itaq3 vt ſibijpſis nō obtemperāt ſcientes ⁊ amantes ſeipſos: ſic etia3 erga remp. nihil ve tat ita ſe habere quoſdam.

¶ Soluit dubitationē: et dicit: ꝙ cu3 potentia ⁊ amore ad p̄ncipatum requiritur virtus ſi debeat bene ⁊ perfecte re gi: q2 habentes potentiam ciuilem ⁊ amorem reip. cōtingit eſſe ſicut incōtinentes: hoc eſt ſic eſſe diſpoſitos ad remp. ſi cut incōtinens eſt ad ſeipſu3: ergo ſicut erat de incōtinen te: ſic eſt de iſtis. Nūc aūt ſic eſt ꝙ incōtinēs q̄uis habeat rectum iudicium ⁊ ſcientiam de agibilibus ⁊ amorem ſui: nihilominus tamē ꝓſequiṫ ↄcupiſcentias ⁊ motus paſſio nū. Et ſi nō ꝓficit ei ſciā h3 de agibilibus. Sic igitur erit de iſtis ꝙ q̄uis diligant p̄ncipatum ⁊ habeant potentiam: q2 tn̄ nō habent virtutem: per qua3 regulent ſuas oꝑationes: deficiēt ⁊ male ſe hēbūt in p̄ncipatu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simpl'r autē quecūq3 in legibus ꝓdeſſe dixi mus cuncta illa remp. ſeruant.

¶ Dat vnum documentu3 generale. Et dicit ꝙ ſimpl'r illa de quibus ſunt leges que cōferunt ad remp. ſaluant remp. Leges enim ſunt de conferentibus ad Remp. talia vero ſaluant eam: ⁊ ideo de quibuſcūq3 ſunt leges ſaluant rem pub. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qd̄ ſepe iā diximus maximum fundamen tu3 eſt cuſtodire vt potētior ſit ea pars q̄ remp. ſaluā eſſe velit q̄3 illa que nolit.

¶ Poſtq̄3 ph̄us poſuit elementum per qd̄ ſaluaṫ reſp. a cor ruptione que eſt ꝓpter lucru3: nunc ponit elementum per qd̄ ſaluaṫ a corruptione que eſt ꝓpter impotentiam. Et pri

mo ponit elementū. Scđo adiungit aliud circa hoc ꝓpter cōuenientiā ʒabi. (Preter hec ⁊c.) In pͥma dicit: ꝙ maximū ⁊ efficaciſſimū documētū ad ſaluandā remp. eſt ꝓcurare: vt pars illa que diligit ⁊ vult ſaluationē reip. ſit valentior ⁊ potētior q̃ alia que nō vult nec diligit: ſic enim ſemper vel q̃ maxime durabit reſpub. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preter hec aūt oīa latere nō opꝫ: qđ nō latet eas reſp. que tranſgrediuntur mediuꝫ.

¶ Adiungit circa hoc aliud documētuꝫ ꝯ receſſum a medio. Circa qđ duo facit. Pͥo ponit elemētū. Scđo ex hoc ꝯcludit aliud: qđ ſpāle eſt in populari ſtatu: ibi. (Aberrant ṽo ⁊c.) Pͥa in tres. In pͥma ponit documētū. Scđo aſſignat rōnem: cū dicit. (Multa eni ⁊c.) Tertio cū dicit. (Quapropter ⁊c.) concludit elemētū declaratū. In pͥma dicit ꝙ preter oīa elemēta que dicta ſunt opꝫ nō latere. ſ. quid eſt medium ⁊ ꝓportionabile per qđ ſaluat̃ reſp. vt cōſeruet̃: ⁊ nō fit tranſgreſſio ab eo: receſſus eni ab hoc medio cā eſt tranſgreſſionis facte in pluribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multa eni q̃ popularia vĩr: popularē ſtatuꝫ diſſoluūt. Multa etiam q̃ paucoꝝ eſſe vident̃: diſſoluūt paucoꝝ gubernationē. Qui ṽo exiſtimāt hāc eē vnā ṽtutē trahūt ad exceſſū: ignorātes ꝙ queadmodū naſus excedit rectitudinem laudabileꝫ ad aquilinū eē vel ſimū: ſʒ tñ pulchritudinē ac grãm retinet. At ſiq̄s magis trahat ad exceſſuꝫ: primo q̄deꝫ abijcit ꝯgruentē mēſuraꝫ ptis. tandeꝫ ṽo ita diſponit̃: vt nō naſus appareat ꝓpter ſuperexcellentiam ac defectū ꝯtrariorū. Eodē mō ⁊ de alijs ptibus. Cōtingit aūt hoc ⁊ circa alias gubernationes. Nā paucoꝝ q̄deꝫ potentiā ⁊ popularē ſufficiēter ſe hēre cōtingit. Et ſi tranſgrediant̃ ab optimo ſtatu: ꝙ ſiq̄s intendat magis vtrāq3 earū deteriorē faciet. Tandem vero neq3 rempu. eſſe.

¶ Aſſignat rōnē documēti: et dic̄ ꝙ hñ oꝫ ſaluare mediū: q2 videmus ꝙ multa apparent eē popularia: ⁊ corrumpūt pplarē ſtatū ꝑꝑ hoc ꝙ recedūt a medio. Similr mlta ſūt q̃ corrūpūt paucoꝝ ſtatū q̃ vĩr eē paucoꝝ. Qui āt credūt eē ṽtul opꝰ itēdere quātūcūq3 ea q̃ vĩr ſaluare vnāq̄q3 rēp. puta credētes opꝰ ṽtutis popularis eē quātūcūq3 itendere popularia ⁊ paucoꝝ ſtatui intēdere paucoꝝ q̄tūcūq3 declināt a medio ſʒ exceſſuꝫ ⁊ corrūpūt volētes ſaluare. Sicut .n. ē i ptibꝰ corpis: ſic eſt in rep. Sic āt eſt in ptibus corpis: qđ eſt aliq̃ determiata ꝯmēſuratio ptiū ſʒ quā ptes pl'cherrime ſe hñt. Sicut naris q̃ ſi parū trāſgreſſa eſt ad ſimū vel aquilinū: adhuc pulchra eſt ⁊ gratioſa in aſpectu: ſic tñ plus declīet ad exceſſū vl' defectū. Pͥo ꝯtingit declinare a media rōne: in q̃ manet forᵃ naris. Finalr aūt tñ ꝯtingit declinare ꝙ ñ ꝯtingit remanere forᵐᵃ naris ꝑꝑ excellentiā vl' defectū. Eodē mō ſe hʒ in alijs ptibꝰ corpis. Silr ſe hʒ circa als reſp. contigit .n. pplarē ⁊ paucoꝝ ſtatū eē in ordīe optio ſʒ illas reſp. ſi aūt aliq̄s declinet vl' ſʒ itēſionē vl' ſʒ remiſſionē: faciet remp. peiorē. Tandē aūt poterit itendere vel remittet̃ ꝙ corrūpet ipaꝫ oio. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ ad ſaluationē reip. oꝫ ꝯſiderare q̄d eſt mediū: in quo ſaluat̃ reſp. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter id nō ignorari opꝫ a legis cōditore: ac ciuili hoīe qualia populariū ſeruēt populi ſtatū: ⁊ qualia paucoꝝ apparētia euertāt paucorū gubernationē. Nulla enim iſtarū vĩ ſtare poſſe abſq3 opulētis ⁊ multitudine: ſʒ q̄ñ adeq̄tio fiat facultatū: aliā neceſſe eſt eſſe remp. Itaq3 diſſoluētes leges: que fiunt circa excellentiā diſſoluunt reſp.

¶ Cōcludit elītū iā d͛claratū: et dic̄ ꝑꝑ hoc ꝙ quedā pplaria corrūpūt ſtatū pplarē: paucoꝝ appentia paucoꝝ ſtatū: opꝫ legiſlatorē ⁊ ciuē ñ ignorare q̃ ⁊ q̃lia appentia paucoꝝ euertāt ſtatū paucoꝝ: ⁊ pplaria pplarē. Nulla .n. iſtaꝝ pōt eē ſine diuitibꝰ ⁊ ſine paupibꝰ. Sūt .n. de itegritate reip. mltitudo ⁊ diuitie: ꝑꝑ qđ ſi aliq̄s voluerit adeq̄re ſubſtātias oīno ⁊ ita oēs equalr eē diuites: nō remāebit eadē reſp. ſʒ corrūpetur. Et ſic manifeſtū ē ꝙ illi q̄ ꝓcedūt excedēdo legibꝰ ad hoc ducētibꝰ trāſmutāt ⁊ corrūpūt rēp. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Aberrant ṽo ⁊ in populari ſtatu: ⁊ in paucorū gubernatiōe. In pplari q̄dē ductores populi: vt multitudinē dominā legum efficiant. Ob id eni faciūt ſemꝑ ciuitatē opulētis repugnanteꝫ: at oportebat cōtrariū videri ſemper dicere ꝓ opulentis. In paucoꝝ ṽo gubernatione pro populo eos qui remp. gubernāt: ⁊ cōtraria iurare q̃ nūc iurent. In quibuſdā eni ciuitatibus nūc iurant. Populū odio hēbo: ⁊ cōſilio annitar vt male hēat. Expedit aūt ſimulare ac fingere cōtrariū: atq3 ita iuramentuꝫ cōcipere: nō afficiam populum iniurijs.

¶ Ponit elītū ſpāle ad ſaluādū pplarez ⁊ paucoꝝ ſtatū: et dic̄ ꝙ adhuc manifeſtū: eſt ꝙ in paucoꝝ ⁊ populari ſtatu ē error. In pplari q̄dē peccāt ductores ppl'i in ſtatu pplari .ſ. in q̃ tota mltitudo velut monarchia quedā dñat̃ nō ſʒ legē. ductores .n. pugnātes ꝯ diuites diuidūt ciuitatē in duo. adulantes .n. multitudini mouēt eaꝫ ꝯ diuites. hoc aūt ñ eſt faciendū ſi debeat pplaris ſtatus ſaluari: ſed multitudo ꝓ diuitibꝰ oꝫ videri facere qđ nolūt. Sic eni ſaluari poterūt in paucoꝝ ſtatu. Similr peccat paucoꝝ potētia opprimēs multitudinē: ex quo ꝯtingit corruptio paucoꝝ ſtatꝰ. Et iō ſi debeat ſaluari oꝫ paucoꝝ potētiā videri ⁊ facere ꝓ ppl'o iuramēta ꝯria eis q̃ faciūt. Nūc ꝯſueuerūt paucoꝝ ſtatus potētie cū iſtituunt̃ in pͥncipatibꝰ iurādo dicere. Iuro ꝙ populū odio hēbo: ⁊ cōſilio annitar vt male hēat. Silr in populari ſtatu. Hoc aūt nō eſt faciendū. Sʒ oꝫ opinari ꝯriūꝫ eſſe faciendū ⁊ iſinuare in iuramēto ꝙ potētes paucoꝝ nō faciāt iniuſtū ppl'o. Et populus oꝫ iurare: ꝙ nō iniuſte aget contra diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maximū aūt oīum q̃ dicta ſunt ad reip. ſtabilitatē eſt: id qđ nūc parui faciunt oēs erudiri ad reip. diſciplinā. Nil eni ꝓſunt vtiliſſime leges q̃ a gubernatoribꝰ decernūt̃: niſi moribus iſtituti: ⁊ diſciplina ībuti hoīes fuerit: ſi leges populares: populariter: ſi paucoꝝ potētie ad hāc ipſaꝫ gubernationē. Nā ſi eſt in vno intēperātia: eſt etiā in ciuitate diſciplīa reip. eſt nō ea facere per q̃ letent̃ pauci potētes: aut populares: ſʒ ꝑ que valeāt illi q̄deꝫ paucoꝝ gubernationē tenere. Hi ṽo popularē: nūc aūt in paucoꝝ potētia gubernatoꝝ filij delitijs affluūt. Tenuioꝝ autē filij gymnaſijs laboribuſq3 exercentur: itaq3 vt volunt magis ⁊ pñt res nouas moliri.

¶ Ponit elementū qđ vniuerſaliter ſaluat remp. a corru
ptione que eſt ꝓpter ineruditionē ⁊ inaſſuefactionem. Et
pmo facit hoc. Scđo reprobat quoddā obſeruatū in po
pulari ſtatu: ibi. (Populari vo ⁊c̄.) In pma dicit ꝙ inter
oia elementa maximū ⁊ efficaciſſimū ad ſaluandā remp.
qđ mō oēs negligunt eſt. ſ. eruditi in legibus ⁊ in eis que
ordinant̄ ad remp. ⁊ aſſueſieri in illis. Ratio aūt quare oꝫ
aſſueſieri in illis eſt: qꝛ illa in qbus hoīes ſunt aſſueti dele
ctabilia ſunt eis ⁊ magis placent. ⁊ magis diligunt̄. Que
aūt magis diligunt̄: magis ſaluant̄. Si igit̄ aſſueti fuerint
homines in his que ſunt reip. plus diligant ⁊ delectabunt̄
in illis: ⁊ ſic ꝯſeruabunt eā. Si aūt nō aſſueti ⁊ eruditi fue
rint in rep. ⁊ in legibus ſignificantibus ordinem reip. pu
ta ſi potētes cū paucis nō fuerint aſſueti ⁊ eruditi cū pau
cis: ⁊ populares cum populo: nulla vtilitas erit eis ex legi
bus bonis ⁊ glorioſis exiſtibus. Sic enim ꝯtinget eſſe in
tali ciuitate: in qua ſunt leges optime: ⁊ tn̄ ciues non ſunt
aſſuefacti in illis: ſicut eſt in continente. Sic aūt eſt in con
tinente ꝙ quāuis hēat rectum iudiciū rōnis aliquo mō
qꝛ tn̄ ſequit̄ impetum paſſionum nō ꝓfuit ſibi rectitudo
rōnis. Silr in ꝓpoſito ꝙ̄uis ciuitas hēat bonas leges: ſi tn̄
nō ſunt ciues aſſueti ⁊ eruditi in illis nō ꝓficient eis: qꝛ nō
opabunt̄ ſm illas. Sunt aūt erudiendi ⁊ aſſueſcere debēt
nō in illis ad que ſi poſſunt ꝑtingere delectabunt̄ tā pauci
potentes ꝙ̄ populares: ſed in illis in qbus eruditi poterūt
obſuare rēp. vt populares in illis per que poterunt viue
re poppulares ⁊ ſeruare popularem. Paucoꝝ potentes in
illis per que poterunt obſeruare paucoꝝ ſtatū: ⁊ viuere ſꝫ
illū. Nunc aūt in ciuitatibus accidit ꝯtrariū: qꝛ in popula
ri ſtatu filij nutriti ſunt in delitijs: ⁊ inclinant̄ ad eas: ⁊ in
illis delectantur. Pauperes aūt aſſueti ſunt in laborioſis.
Propter qđ manifeſtum eſt: ꝙ filij diuitū ⁊ pauperū vo
lunt ⁊ poſſunt ⁊ magis viuere inſolēter quantū ad remp.
Propter quod manifeſtum eſt ꝙ in talibus non ſunt eru
diendi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In populari vo ſtatu qui maxime videt̄ eſſe
popularis cōtra quā vtile ſit ꝯſtitutū eſt huius
rei cauſa eſt ꝙ male diffiniunt libertatē. Duo
ſunt enim qbus popularis ſtatus diffinit̄: ptā
te ſumma populi: ac libertate. Iuſtū aūt equū
vr̄ eē. Equū vo qđcūqꝫ videat̄ multitudini id
eſſe ſtabilitū. Liberū aūt ⁊ equū qđcūqꝫ velit
qs facere: itaqꝫ viuit vnuſqſqꝫ vt vult in hꝰ po
pulari ſtatu: ⁊ ad quod gliſcit: vt ait Euripides

¶ Remouet errorē ſpāliter accidentem in populari ſtatu.
Et diuidit̄ in duas. In pma ꝓponit ipꝫ ⁊ tangit rōnē eius.
In ſcđa remouet: ibi. (Sed hoc eſt prauū ⁊c̄.) In pma di
cit: ꝙ in populari ſtatu obſeruatur aliqđ qđ vr̄ populare. ſ.
ꝙ ꝯtrium eſt ei qđ ꝯfert ad rempublicā ꝙ vnuſquiſqꝫ vi
uat ſm qđ voluerit. Et rō huius eſt quia male diffiniunt
liberū. Sunt enim duo ſꝫ que diffinitus eſt popularis ſta
tus. ſ. poteſtas ⁊ libertas: vt. ſ. multitudo dn̄et̄ ⁊ ſm liber
tatē. Illud enim iuſtū dicit̄ qđ eſt equale. Equale aūt vr̄
illud in ſtatu populari eſſe qđ videt̄ multitudini. Liberū
aūt dicunt ꝙ aliquis faciat qcqd voluerit. Propter qđ in
populari ſtatu qlibꝫ viuit ſꝫ ꝙ vult ⁊ ſm ꝙ poſſe ē ei ⁊ ſꝫ
ꝙ plus abundat: vt dixit Euripides. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sed hoc eſt prauū. Nō enim putandum eſt
eſſe ſeruitutē viuere ad formaꝫ reipublice: ſed
ſalutē. Ex qbꝰ igit̄ mutant̄ reſp. ⁊ corrūpūt̄: ⁊
per que ſeruantur ⁊ permanent vt ſimpliciter
dicamus: tot ⁊ talia ſunt.

¶ Remouet iſtum errorem: et dicit ꝙ nō eſt opinandū
ſeruitutē eſſe viuere ſm rēp. imo libertatē ſm ſalutē. Et
ratio huius eſt: qꝛ ſm ꝙ vult phs. Liberū eſt qđ eſt cauſa
ſui vel in genere cauſe agentis vel finalis. Unumquodqꝫ
aūt maxime dr̄ illud qđ eſt pncipale in eo. In hoīe vo pn
cipale eſt intellectus. Et ideo hoc eſt maxime intellectus
vel operat̄ ſm intellectum. ergo homo maxime dr̄ liber
cū operat̄ ſm intellectū ad rōnem: ⁊ ad bonū ſui ſꝫ intel
lectum ⁊ rōnē. Cū aūt viuit ſꝫ remp. opat̄ ſꝫ rōnē. ergo
viuere ſm rempublica non eſt eſſe in ſeruitute: ſed liber
tate magis. Et nūc recapitulat ⁊ dicit ꝙ pncipia ex quibꝰ
corrumpuntur ⁊ trāſmutant̄ reſp. ⁊ pncipia ex qbus ſaluā
tur: ⁊ manſiue ſunt tot: quot dicte ſunt ſimplr̄: vt eſt dicere
ꝙ dicit ꝓpter pncipia ſaluantia ⁊ corrumpentia monar
chias de quibus dicetur iam.

Reſtat nūc videre de vniꝰ gubernatio
ne ex qbus corrūpat̄: ⁊ ꝑ que ſuari va
leat. Fere aūt ſimilia ac ꝓpinqua ſunt
illis que diximus ſupra de ceteris gu
bernationibꝰ illa q̄ circa regnū ⁊ circa tyrānidē
cōtingūt. Nam regia quidē poteſtas optima
tū gubernationi reſpondet: tyrānis aūt ex pau
coꝝ potentia illa poſtrema: ⁊ ex populari ꝯpo
nit. Quapropter pnitioſiſſima eſt his q ſub ea
ſunt: vtpote ex duobus cōpoſita malis ⁊ tranſ
greſſiones ⁊ delicta continens: que ex amba
bus illis proueniunt. Lec. VIII.

¶ Poſtꝙ phs determinauit cauſas ⁊ pncipia corruptiōis
⁊ ſaluationis rerump. in qbus plures dn̄ant̄: determinat
cauſas ⁊ pncipia corruptionis ⁊ ſaluationis in qbus vnus
dominat̄: ſicut ſunt monarchie. Et diuidit̄ in duas. In pri
ma determinat que ſunt cauſe ⁊ principia corruptionis ⁊
ſaluationis rerumpublicaꝝ monarchiaꝝ. In ſcđa oñdit q̄
illaꝝ eſt minoris durationis: ibi. (Atqui oīum ⁊c̄.) Pria
in duas. In pma pmittit intentū ſuum. In ſcđa ꝓſequitur
ibi. (Exiſtitqꝫ ⁊c̄.) In pma dicit ꝙ poſtꝙ̄ determinatum
eſt que ſunt pncipia ſaluationis ⁊ corruptionis rerumpu
blicarū in quibus plures dn̄antur. reſtat ꝯſequenter con
ſiderandū de monarchia que. ſ. ſunt cauſe ⁊ principia ex
quibus corrumpit̄: ⁊ que ſunt principia ⁊ cauſe ex quibus
nata eſt ſaluari. Illa aūt que accidunt circa monarchiaꝫ
regalem ⁊ tyrānidē ſunt ſimilia eis que dicta ſunt de alijs
rebuſpublicis. Nam regnū ꝯgruit ſtatui optimatū. Sicut
enim aſſumitur pnceps ſm virtutē in ſtatu optimatū: ſic
in regno: tyrannis aūt cōponit̄ ex ſtatu paucoꝝ vltima q̄
eſt peſſima iter oēs paucoꝝ ſtatus: ⁊ popularis vltima q̄
ſilr peſſima eſt inter oēs populares ſtatus: ꝓpter qđ tyran
nis ipſa multum nociua eſt ſubditis: cū ſit ꝯpoſita ex duo
bus malis: ⁊ habeat peccata ⁊ tranſgreſſiones vtriuſqꝫ illo
rum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exiſtitqꝫ generatio ſtatim ex contrarijs vtri
qꝫ iſtarum. Nam regia poteſtas pro tutela pre
ſtantium virorum contra populū repta eſt: ⁊
fit rex ex pſtantibus per excellentiam ꝟtutis:
vel rerum geſtarum: que ſint a virtute: vel per
excellentiam huiuſmodi generis.

¶ Proſequit̄ ⁊ diuiditur in duas. In prima premittit qd
dam de iſtis monarchijs: quarum quedaꝫ dicta ſunt prius.
In ſecunda ꝓſequitur de cauſis corruptionis ſaluationis

ipſarum cum dicit.(Ut igiť ꝛc.)Circa primum duo facit. Primo oſtēdit ex qbus ꝯponiť vtraq3 monarchia. Scđo declarat quoddā dictū de tyrānide:ibi.(Qđ aūt ꝛc.) Prima in duas. In pͥma facit quod dictū eſt. In ſcđa oñdit qd intendiť in vtraq3:cū dicit.(Tyrānis aūt ꝛc.)Adhuc prima in duas. In pͥma declarat ex qbus cōponiť ex vtraq3 monarchia vt appareat ex quibus corrumpiť ꝛ ſaluať. In ſcđa declarat quoddā dictuz.ibi.(Ut ergo diximus ꝛc.) Adhuc pͥma in duas. In prima oñdit ex qbus cōponiť regnum. In ſcđa ex qbus tyrannis:ibi.(Tyrānis vero ꝛc.)In prima dicit ꝙ vtraq3 monarchia ex cōtrarijs generatur. Regnum enim factū eſt ꝓpter auxiliū bonoꝝ cōtra multitudinem:ne multitudo grauaret ipſos ſtudioſos:ꝛ aſſumitur rex ex virtuoſis excedens ſm virtutē:vel in opere virtutis:vel aſſumiť ſm nobilitatē generis:ne iſti grauentur a multitudine.(Deinde cum dicit.

(Tyrānis vero originē habet a populo ac multitudine cōtra nobilitatē:vt populus iniuriā ab illis nō patiať. Patet hoc ex ipſis his que contigerūt. Fere enim tyranni vt plurimū facti ſūt ex ducibus populoꝝ:fidem adepti ab initio ꝓpter calūnias ꝯtra nobilitatē iactas tyrānides. Igiť alie in hunc modū ꝯſtitute ſunt ciuitatibus iam adauctis.

(Oſtendit ex quibus generať tyrānis. Et primo ex qbus nūc generať. Scđo ex qb⁹ generabať antiqtus:ibi.(Alie prius ꝛc.)Dicit igiť ꝙ tyrānus aſſumptus eſt a populo:ꝛ ex populo ꝛ multitudine cōtra diuites:ꝛ inſignes ne populus moleſteť a diuitibus:hoc aūt manifeſtū eſt ex his que ꝯtingunt. Plures enim tyranni vt eſt dicere facti ſunt ex his qui erant ductores popli a qbus multū credebat populus eo qđ libenter imponebant crimina diuitibus calumniantes eoſdem.hō aūt tyrannides augmentatis ciuitatibus facte fuerunt.(Deinde cum dicit.

(Alie prius ex regibus tranſgredientibus patria iura:ꝛ affectātibus magis dominari. Alie ex electis ad principales magiſtratus. Antiquitus enim populi ꝯſtituebant diuturniores adminiſtrationes ꝛ ꝓcurationes. Alie ex paucoꝝ potentia eligentium vnum aliquem ad maximos magiſtratus.

(Oſtendit ex qbus generabať pͥus. Et pͥmo facit hoc. Secundo facilez modū generationis ipſius ex pͥdictis tangit:ibi.(Oībus iſtis modis ꝛc.)In pͥma dicit ꝙ antiqtus tyrānides que facte fuerunt ante iſtas quedā facte fuerūt ex regibus q leges ꝛ ꝯſuetudines paternas in qbus nutriti fuerant tranſgrediebanť:ꝛ qui magis volebant pͥncipari pͥncipatu dñatiuo qui eſt dñi ad ſeruū volentes vti ſubditis tanq̄ ſeruis. Contigit enim ꝙ aliqs ſm hunc modum exiſtens incepit tyrāniȥare ꝛ opprimere ſubditos:ꝛ ſic ex rege factus fuit tyrānus. Aliquādo aūt fuit facta tyrānis ex eis qꝛ electi fuerāt ad principatus excellentiores ꝛ potētiores:antiquitus populus inſtituit multos pͥncipantes ꝛ ꝓſpectores populi ſiue rectores. Ex iſtis aūt cōtingebat aliquos magis ꝓuerſos trahere ad ſe dñium ciuitatis ꝛ tyrāniȥare. Aliqñ facta fuit tyrannis ex paucoꝝ potentia viris eligentibus vnū potentez ad pͥncipatus maximos q poſtmodum tyranniȥabat. Oībus iſtis modis fiebat antiqtus tyrannis.(Deinde cum dicit.

(Oibus iſtis modis facultas fuit perficiendi: ſi modo voluerit per potentiā ſibi ꝓexiſtentez: vel ex regia poteſtate:vel ex honoribus a populo exhibitis ceu Phidon apud Argos:ꝛ alij alibi regiā poteſtatem habentes tyrāni ſunt facti. Circa Ioniā vero tyrāni ꝛ Phalaris ex honoribus. Panetius quoq3 in Leōtinis:ꝛ Cypſellus Corinthi. ꝛ Piſiſtratus Athenis. ꝛ Dionyſius Syracuſis:ꝛ alij eodem mō ex fauore populoꝝ apud quos multū poterant.

(Tangit facilem modū generationis ipſius tyrannidis. Et dicit ꝙ hꝫ tyrānides d facili poterāt fieri ex pͥdictis:qꝛ potentiā hēbant. Quidā enim pͥncipabātur pͥncipatu regali. Et manifeſtum eſt ꝙ tales potētiā habebant ꝓpter qđ de facili poterāt fieri tyrāni. Alij aūt pͥncipabanť pͥncipatu qui eſt ſm aliquā honorabilitatē. Tales etiā potentiaz hēbant:ideo de facili poterāt tyrāniȥare. Et exemplificat. Quidā enim q dicebať Phidon circa Argum fuit tyrannis:ꝛ quidā alij ſilr pͥncipātes ex pͥncipatu regali. Illi aūt qui tyranniȥauerunt circa Ioniam ꝛ Phalaris aſſumpti fuerunt ex ſtatu paucoꝝ pͥncipatibus honorabilibus. Sꝫ Panetius qui tyrāniȥauit in Leōtinis:ꝛ Cypſellus qui in Corintho:ꝛ Piſiſtratus qui athenis:ꝛ Dyoniſius q in Syracuſis:ꝛ alij qui eodē modo fuerunt tyrāni fuerunt ex fauore populoꝝ. Iſti enim potentiam hēbant. Quare manifeſtum eſt ꝙ facile fuit iſtos eſſe tyrannos ꝓpter potētiā quam habebant.(Deinde cum dicit.

(Ut ergo diximus regia poteſtas inſtituta eſt ſm optimatum gubernationez. Eſt enim ſm dignitatem vel per virtutē ꝓpͥā:vel generis: vel per beneficia collata vel ꝑ iſta ſimul:ac potentiam. Oēs enim q maxima beneficia in ciuitates genteſq3 cōtulerunt:vel qui eā facultatez habuerūt:vt ꝯferre valerēt:hoc honore potiti ſunt. Alij bello cōſeruatis populis ne in ſeruitutē deuenirent:quēadmoduz Codrus. alij a ſuitute libatis:vt Cyrr⁹:alij ꝙ ꝯdidiſſēt vrbez vel ꝙ regionē acqſiſſent:quēadmodū Lacedemonioꝝ:ꝛ Macedonū:ꝛ Moloſſoꝝ reges.

(Probat quoddā dictū. Dixerat enim ꝙ regnum eſt inſtitutum ſm ſtatū optimatū:hoc ꝓbať. Et primo facit hoc. Scđo oñdit qđ eſt offiñ regis:ibi.(Uult aūt rex ꝛc.)In pͥma dicit ſicut dictū eſt pͥus. Regnū eſt inſtitutū ſꝫ ſtatū optimatū. Et hoc apparet:qꝛ inſtitutum eſt ſꝫ dignitatez vel virtutis:vel generis:vel ꝓpter bñficium impenſum regioni:vel ꝓpter iſta ſimul ꝛ potentiaz. Et hoc apparet: qꝛ oēs antiqui reges:vt ita dicat:cū feciſſent aliqđ bñficiū ciuitati vel genti regionis:vel qui potētes fuerāt beneficiare iſtum honorem receperunt ꝙ aſſumpti fuerūt in regem:quidam enim ſicut Codrus qui preliatus fuit cōtra aduerſarios ciuitatis:ꝛ ꝓhibuit ne ſerui eſſent illis:factus fuit rex. Alij autez qꝛ liberauerūt a ſeruitute:ſicut Cyrrus fuit rex perſarū:qꝛ liberauit a ſeruitute regis Caldeorum. Alij qui ciuitatē ꝯſtituerunt. Alij qui acqſiuerūt regionē: ſicut reges lacedemonioꝝ:ꝛ macedonum ꝛ Moloſſoruz.(Deinde cum dicit.

(Uult autē rex eſſe cuſtos vt qui diuitias habent nihil iniuſtum patiantur. Nec etiam populus afficiatur contumelijs.

(Oñdit qđ eſt officiū regis. Et dicit ꝙ officium regis eſt eſſe cuſtodem iuſtitie. Et vult cuſtos eſſe iuſti. Et ideo

recurrere ad regem eſt recurrere ad iuſtum animatū. Et hoc apparet q̄ꝛ rex intendit bonū cōmune cuſtodire ⁊ ſeruare. Hec aūt nō pōt niſi ſit cuſtos iuſti. Et ideo officium ſuum eſt vt ſit cuſtos iuſti: ita ꝙ habentes poſſeſſiones ⁊ diuitias nullā iniuſtitiā patiant̃ a nō habētib⁹. Nec populus ſuſtineat aliquā iniuriā a diuitib⁹. ❡ Deīde cū dicit.

❡ Tyrānus aūt vt ſepe iam diximus ad nullam communem reſpicit vtilitatem: niſi gratia proprij cōmodi. Eſt autē obiectum tyranni quod placeat: regis qđ honeſtum ſit.

❡ Oſtendit quis eſt finis in vtraq; monarchia ex quo apparet vna differentia inter ipſas. Et primo oſtendit quid vtraq; intēdit. Scđo māifeſtat p̄ effectus: ibi. (Quāobrē ⁊c̃.) In p̄ma dicit: ꝙ tyrānis nō intendit bonū cōmune: ſ; intendit ꝓpriū. Et ratio huius eſt: q̄ꝛ tyrannus intendit delectationem ſm̄ ſenſū: ⁊ iō appetit illud per qđ exiſtimat ſe habere eā: hoc aūt eſt ſuperexceſſus pecuniarū p̄p̄ qđ intendit pecunias acquirere. credit eni; p̄ pecunias habere oīa: rex aūt intendit bonū cōmune. Illum enim dicimus regem q̄ principatur ꝓpter bonū multitudinis. Talem aūt op; eſſe virtuoſum: ⁊ ita nolle iniuriari ſubditis. Op; ipſum eſſe diuitem: ne aliquid iniuſte accipere a ſubditis compellatur. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quāobrem ⁊ illa in q̄bus plus habent ſunt tyrannis quidem pecunie. Regibus aūt honores. Et cuſtodia regi a ciuibus ſuis eſt: tyrāno autem a peregrinis.

❡ Manifeſtat qđ dictū eſt per effectus. Et dicit qđ ꝓpter hoc ꝙ tyrannus appetit delectatiōes: ꝓpter quas appetit pecunias manifeſtum: qđ exceſſus inſup̄ accipiendo pecunias tyrannici ſunt. Intendunt enim tyrāni bonum proprium nō cōmune: ſed ſupergreſſiones honorum regales ſunt magis. Et ratio huius eſt. Quia rex d; eſſe excellens ſm̄ virtutē. Excellentie vero v̄tutis debet̃ excellentia honoris. Et iō ad regē p̄tinet habere excellentes honores: ⁊ magis ſupergreſſionem honoꝝ q̄ pecuniaꝝ. Ecōtrario aūt eſt in tyrāno: ⁊ ꝓpter hoc idem ēt cuſtodia regalis eſt ciuilis: ſ; tyrānica eſt p̄ extraneos. Et ratio hui⁹ ē: q̄ꝛ rex dominat̃ ſubditis illis volētibus. Et iō ꝯfidit de ipſis ꝓpter qđ cuſtodit̃ ab eis: tyrannus aūt cū opprimat eos dominatur eis illis nolentibus. et ideo nō ꝯfidit in eis ꝓpter qđ cuſtodit̃ ab extraneis. Poſſet ēt aliter introduci illa pars. Tyrānus aūt: vt diceret ꝙ intendit aſſignare differentias inter regnum ⁊ tyrannidem: ⁊ diuidit̃ in tres ꝓpter tres differentias quas ponit. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Qđ vero tyrannis contineat illa mala: q̄ ſunt ⁊ popularis gubernationis: ⁊ paucoꝝ potentie manifeſtū eſt. Ex paucoꝝ quidem potentia finem eſſe diuitias. Per has enim ſolas neceſſe eſt permanere vt ꝯductos retineat cuſtodes: vt ſumptus faciat in educando: vt populo ſuo in nulla parte cōfidat. Itaq; arma ciuibus ſuis adimere: ac multitudinē populi cōculcare: ac ex vrbe pellere: ⁊ vacuam habitatoribus ciuitatem reddere. Communia ſunt paucoꝝ potentie ⁊ tyrannidis.

❡ Manifeſtat q̄dam dictū de tyrānide: p̄us eni; dictum fuit qđ cōponit̃ ex duobus malis hoc declarat. Et primo declarat que mala h; ex ſtatu paucoꝝ. Scđo que mala h; ex ſtatu populari: ibi. (Ex populari aūt ⁊c̃.) In p̄ma dicit qđ manifeſtū eſt: ꝙ tyrānis accipit mala que ſunt in ſtatu paucoꝝ ⁊ multitudinis. Ex ſtatu paucoꝝ mala hec h;: q̄ꝛ ſicut finis ſtatus paucoꝝ ſunt diuitie: ſic ēt in tyrannide. Sicut enim dn̄ans in ſtatu paucoꝝ finalr̄ intendit diuitias: ſic tyrānus. Iterū tyrānus eſt ſicut ſolus ſine amicis: ſicut dominans in ſtatu paucoꝝ. Iſti enim q̄ꝛ opprimunt multitudine; odio habent̃: ⁊ ideo ſunt ſoli ſine amicis: ſic tyrānus ſolus eſt: q̄ꝛ nō h; amicos. Ite; ſicut op; dn̄antes in paucis habere cuſtodiam: q̄ꝛ multos inimicos hn̄t ⁊ ſūt ſine amicis: ſic op; tyrānum cuſtodiam hēre. ⁊ q̄ꝛ hoc non pōt ſine diuitijs: ideo intendit diuitias. Itē op; ipſu; non credere multitudini ſicut potentatus paucoꝝ: cum enim odio habeatur a multitudine: nō cōfidit in ipſa: ⁊ ideo nō credit eidem: ⁊ ꝓpter hoc ꝓhibet multitudinem nō hēre arma ſicut potētes paucoꝝ: ne poſſit inſurgere cōtra ip̄m. Item habet turba; ſuſpectam: ⁊ iō expellit eos ab vrbe: ⁊ ponit extraneos in eadē. Itē cōpellit eos morari in domo ⁊ non habere ſocietatem adinuice;: ne poſſint machinare aliq̄d contra ip̄m. Iſta igitur oīa mala ſunt potentie paucoꝝ ⁊ tyrannidis. ❡ Conſequenter cū dicit.

❡ Ex populari aūt habet vexare: nobilitatē cla; euertere: ⁊ aperte in exiliū pellere tanq̄ aduerſarios ⁊ machinatores cōtra potentiam ſuam: ex his enim ⁊ cōſilia aduerſus eos iniri cōtingit alijs dominationē affectantibus: alijs ſeruitutem fugientibus. Un̄ Periandri cōſiliū Traſibulo datū ſupereminentes ſpicas decerpere tanq̄ oportunum fuerit eminentiores ciuium de medio tollere.

❡ Oſ̄dit que mala habet ex populari ſtatu ⁊ dicit ꝙ ex populari ſtatu habet iſta mala. ſ. īpugnare diuites: ⁊ inſignes interficere: ⁊ hoc manifeſte ⁊ occulte: vtroq; enim mō tyrannus ꝓſequit̃ inſignes. Et h; ex ſtatu populari pugnare ⁊ relegare eos tanq̄ illos qui machinant̃ ⁊ inſidias preparant cōtra p̄ncipatum. A diuitibus enim ⁊ inſignibus fiūt machinationes: ⁊ pcurant̃ diſſenſiones q̄nq; a quibuſdā: q̄ꝛ volunt p̄ncipari. A q̄buſdā vō q̄ꝛ ꝓcurant forte aliquos alios p̄ncipari non volentes ſibi obtinere p̄ncipatū. Un̄ tyrāni multum q̄nq; eos ꝓſequentur. Unde Periander dedit cōſilium Traſibulo tyrāno qualr̄ p̄ncipatus ſuus duraret: habuit in ꝯſilio ab eodē ſicut dictum fuit in tertio huius oportunum eſſe excedentes ſpicas euellere. per qđ innuebat̃ ꝙ diuites ⁊ inſignes op; interimere.

UT igit̃ fere dictum eſt eadem principia mutationum ſunt exiſtimanda ⁊ in rebuſpubli. ⁊ in vnius gubernatione. Per ꝯtumelia; eni; ⁊ per metū ⁊ per cōtemptū inſurgūt pleriq; ſubiectoꝝ aduerſus dominātes. Iniurie v̄o maxime per ꝯtumeliā nōnūq̄: ⁊ p̄ ablationē rerū fiūt. Sūt aūt ⁊ fines ibi tales: quales ſūt circa tyrānides ⁊ regna. Opes eni; ⁊ honores q̄ in tyranni regibuſq; ꝯſpiciunt̃ affectāt oēs. Lec. VIIII.

❡ Poſtq̄ ph̄s p̄miſit quedam de monarchia: ꝓſequit̃ de cauſis ⁊ principijs corrumpentibus ⁊ ſaluantibus ipſas: ⁊ primo de corrumpentibus. Scđo de ſaluātibus: ibi. (Seruant̃ aūt.) Prima in duas. In prima determinat de p̄ncipijs corrumpētibus ipſas in vniuerſali. Secundo determinat de principijs corrumpentibus in ſpeciali: ibi. (Corrumpunt̃ aūt.) Prima in duas. In p̄ma ꝓponit p̄ncipia cor-

ruptionis in vij. Scḋo pſequit̄ in ſpāli magis:ibi.(Inſurgit aūt.)In pma dicit ꝙ ſicut dictū eſt pus pncipia fere tráſmutationis ꝛ corruptionis reꝝpu. eadē ſunt cū pncipijs tráſmutationis ꝛ corruptionis monarchiaꝝ:nam regnū eſt ſꝫ ſtatū optimatū:ꝛ iō que ſunt pncipia corruptionis ſtatus optimatū ſunt pncipia corruptiōis monarchie regalis. Tyránis enim eſt ſm ſtatū paucoꝝ ꝛ popularem vltimū:ꝛ iō que corrumpunt illos corrumpūt tyránidez. Principia āt corrūpētia monarchias ſunt tria:cōtumelia: metus:ꝛ ꝯtēptus. Propter enim ꝯtumeliā ꝛ timorē ꝛ contemptū inſurgūt ſubditi ꝯtra monarchas. Sūt aūt aliqñ ꝯtumelie ꝓpter iniuriā:que.ſ.eſt in pſona.aliqñ vō ſunt ꝓ ſubtractionē bonoꝝ ꝓprioꝝ. Itē monarchiaꝝ ꝛ.r.p. pdictarū prius ſunt ydem fines. Sicut enim intendunt̄ diuitiaꝝ multitudo ꝛ magnitudo in illis:ſic intendit̄ magnitudo diuitiaꝝ in tyránide:ꝛ magnitudo honoris in regno. Iſta autem oia appetunt:ꝛ ideo aliqñ fit iniuria ꝓpter corruptionem iſtoꝝ.¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſurgit̄ aūt quādoqꝫ in corpus dominātis: qñqꝫ in ipſam dominationē. Quādo eniꝫ per contumeliam adducitur homines ad inſurgēdū:impetus fit in corpus. Cūqꝫ ſint cōtumelie partes plures:vnaqueqꝫ illaꝝ ꝯcitat ad irā. Iraſcentium vō plurimi vltionis cauſa impetum faciūt:non cauſa potentie.

¶ Proſequit̄ de iſtis cauſis ꝛ principijs corruptionis monarchiarū:ꝛ primo pſequit̄ de illis que ſunt pncipia corruptionis per ſe. Scḋo adiungit vnum pncipium per accidens:ibi.(Eoꝝ vō.) Prima in duas. In pma determinat cauſas inſurrectionis. In ſcḋa oſtendit qui maxime inſurgunt ꝓpter tales cauſas:ibi.(Maxime vō.) Pria in tres. In prima declarat qualr̄ aliqñ fiunt inſurrectiones cōtra monarchias ꝓpter iniuſtitiā. Scḋo qualiter ꝑꝑ amorem: ibi.(Similr̄ quoqꝫ.) Tertio qualr̄ ꝑꝑ ꝯtēptuz:ibi.(Alie vō.) Prima in duas. Primo enim declarat ꝙ aliquando fit inſurrectio cōtra monarchā ꝑꝑ iniuriā que eſt cōtumelia. Scḋo ꝙ ꝑꝑ afflictionē corporis:ibi.(Multi āt.) Prima in duas. In prima ꝓponens diſtinctionez inſurrectionis aſſignat rōnem quare ꝯtumelia inſurgant in corpus. In ſcḋa declarat per exēpla:ibi.(Quale fuit.) In pma dicit̄ ꝙ aliqñ inſurrectiones fiunt in monarchijs in corpus principantium:aliqñ cōtra principatū ꝛ que ſint ꝓpter contumeliam fiunt cōtra corpus. Et hoc pꝫ:quia cū ſint multe partes cōtumelie quelibꝫ eſt inductiua ire:vt apparet 2° rhetorice. Irati aūt fere mouent̄ ꝓpter punitionē pſonalez magis ꝓpter depoſitionē a pncipatu:ꝛ ideo manifeſtū eſt ꝙ inſurrectiōes que fiunt per ꝯtumeliā ſunt in corpus: non cōtra principatum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quale fuit illud filioꝝ Piſiſtrati ob cōtumeliam enim ſorori Armodij illatam ꝛ ipm Armodium compellatum impetus in eos factus eſt ab Armodio qdem ꝓpter ſororē. ab Ariſtogitone aūt propter Armodium.

¶ Manifeſtat per exēpla ꝛ pmo de cōtumelia in perſonā ꝯiunctam qualiter fit cā inſurrectionis in corpus monarche. Scḋo de ꝯtumelia i pſonā ꝓpriā:ibi.(Plurime vō.) Primū declarat per quinqꝫ exēpla:ꝛ ſm hoc hꝫ quinque partes. Scḋa.ibi.(Aduerſus Periandrum.) Tertia:ibi.(Philippus vō.) Quarta:ibi.(Et Amintas.) Quinta:ibi.(Et Eunuchus ꝛc̄.) In prima dicit ita dictū eſt:ꝙ fit inſurrectio cōtra perſonam monarche:ſicut fuit inſurrectio cōtra filios Piſiſtrati:nā cū cōtumeliā intuliſſent ſorori Armodij:ꝛ vlterius ipm Armodium ꝯpellaſſent. Armodius ꝓpter ſororis cōtumeliā ꝛ Ariſtogiton ꝓpter Armodium cōtra illos inſurrexerūt. Et ſic pꝫ ꝙ facta fuit inſurrectio ꝓpter cōtumeliā in perſonā cōiunctā.¶ Deinde cū dicit.

¶ Aduerſus Periandrum quoqꝫ ambracie tyrānū iſidie facte ſunt ex eo:qꝛ in potu quē amabat puerū iterrogauit:an adhuc ex ſe ꝑgnās eēt.

¶ Ponit 2m exemplū ꝛ dicit ꝙ quidam qui habitabāt in Ambracia inſidiati ſunt cuidā qui dicebatur Periander: qꝛ iſte periander cum quadā vice biberet cuꝫ filijs illoꝝ: dixit illis pueris ſi erant pregnātes ex ipo:ipſe enim forte ſodomita erat:ꝛ iō innuebat qḋ illis pueris fuiſſet abuſus: ꝛ ideo querebat ſi ex ipſo erant pregnātes:tunc alij motī ꝓpter contumeliam puerorum inſurrexerunt contra periandrum.¶ Deinde cum dicit.

¶ Philippꝰ vō a Pauſania occiſus eſt:qꝛ nō vlciſcebatur cōtumeliam ſibi factā ab Attalo.

¶ Ponit 3m exemplū ꝛ dicit:ꝙ inſurrectio que fuit contra Philippum regem Macedonie facta eſt a quodā qui dicebatur pauſanias facta fuit:qꝛ Philippus ꝑmiſit pauſaniam cōtumeliā pati a quodā qui erat coniunctus eidem philippo vel ꝯſanguinitate vel officio. Fuit aūt iſte philippus rex macedonie pr̄ Alexādri magni.¶ Deide cū dicit.

¶ Et Amintas paruus a Darda:qꝛ iactaret ſe in illius etatem.

¶ Ponit 4m exēplū ꝛ dicit ꝙ Amintas a Darda qꝛ iactaret ſe in illius etatez:ꝛ ſtatuā eius irrideret:ꝙ erat paruus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Eunuchus ab Euagora Cyprio:ꝙ eniꝫ mulierem elegerat eius filiam quaſi contumelia affectus eum necauit.

¶ Ponit 5m exemplum ꝛ dicit ꝙ Euagoras Cyprius inſurrexit contra Eunuchū regem:qꝛ eius filiā in concubinam elegerat ꝛ interfecit illum. Sic igitur apparet ex iſtis ꝙ cōtumelia facta in pſonā cōiunctā cā eſt inſurrectionis ꝯtra pſonam monarche.¶ Deinde cum dicit.

¶ Plurime vō inuaſiones facte ſunt ex eo:qꝛ in corpus verecūdiam intuliſſent.

¶ Declarat ꝙ cōtumelia facta in pſonā ꝓpriā cā eſt inſurrectionis contra pſonaz monarche. Et pmo ꝓponit. Scḋo ꝓbat per exempla:ibi.(Qualis fuit inuaſio illa Cratei aduerſus ꝛc̄.) Adhuc ſcḋa diuidit̄ in quattuor ſꝫ ꝙ declarat per quattuor exempla. Scḋa:ibi.(Fuit vna cuꝫ illo ad rē patrādaz ꝛc̄.) Tertia:ibi.(Paron vō.) Quarta:ibi.(Adamas vō.) In pma dicit ꝙ multe inſurrectiones facte ſunt cōtra monarchas:qꝛ faciebant contra contumeliam vel verecundiam in pſonā alicuius.¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualis fuit inuaſio illa Cratei aduerſus Archelaum:ſemper eniꝫ moleſta illi fuerat cōſuetudo eiꝰ. Itaqꝫ parua āt occaſio ſufficiēs fuit: vel qꝛ filiaꝝ nullā ſibi dederat:cū ſe daturū promiſerat ſibi:ſꝫ primā occupatus bello aduerſus Syriā ꝛ Arabeū tradidit regi Clenie. Alterā vō filiā minorē natu filio Amite ꝯiugauit exiſtimans per hunc modum minime ſibi fore aduerſaturū ex Cleopatra genitū:ſed indignationis principium extitit quod grauiter ferebat ſe ad libidinis gratiam haberi.

¶ Declarat ꝛ dicit ita dictum eſt ꝙ ꝓpter ꝯtumeliā factā in perſonam

in perſonam ꝓpꝛiam fiunt inſurrectiones:ſicut fuit facta inſurrectio Cratei cōtra archelaū. Iſte eniȝ archelaus grauiter ſe hēbat ad Crateum colloquendo ⁊ inducendo ipm ad ꝯcubitum cōtra nām. Cā enim quaȝ ꝑtendebat:⁊ ſi vt ſufficiens ꝓponebatur:minoꝛ tñ fuit:⁊ occaſionalis magis.ſ.qꝛ archelaus cum ꝓmiſiſſet crateo dare vnam de filiabus ſuis:nullam voluit dare:ſed filiam pꝛimogenitam poſt belluȝ qđ habuit ꝯtra Syriā ⁊ arabiaȝ dedit cuidaȝ regi q dicebaꝛ Clemas. Filiā minoꝛeȝ dedit filio Amintе: credens qđ cum ille eſſet filius Cleopatre nō eſſet aduerſaturus. Iſta enim cā inſurrectionis pꝛetendebaꝛ:ſed cā ꝑncipalis ⁊ ꝑnᵐ inimicitie ⁊ ſeꝑationis ab eo fuit:qꝛ volebat eum ſuſtinere ad cōcubitum pꝛeter nām ꝓpter coꝛruptionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fuit vna cum illo ad rem patrandam Ellanocrates Lariſſeus ob eandem cām. Quē eniȝ abuſus etate illius non vt ꝓmiſerat deducebat ob cōtumeliam fieri ratus eſt non ob amoꝛem.

¶ Ponit ſecundum exemplū:⁊ dicit ꝙ Ellanocrates Lariſſeus inſurrexit contra eundeȝ Archelauȝ ꝓpter cauſaȝ eandem. Cum enim permittens ei aliqua ad alliciendū abuteretur etate ipſius:credidit ꝙ hoc faceret ꝓpter contumeliam:qꝛ ꝟo deducebat:⁊ nō ꝓpter amicitiam:⁊ ideo inſurrexit contra eundem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Paron ꝟo ⁊ Heraclides Enij Cotym peremerunt patri mactantes.

¶ Ponit tertium exemplū ⁊ dicit ꝙ Paron ⁊ Heraclides inſurrexerunt contra Enij cotym ⁊ inferentes ſupplicium patri interfecerunt eum. Et hoc fuit ꝓpter contumeliam eis factam a filio illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adamas ꝟo a Coto rebellauit quaſi ꝯtumelia affectus: ꝙ ab eo in pueritia exectus eſſet.

¶ Ponit quartum exempluȝ ⁊ dicit ꝙ Adamas receſſit a coto monarcha:qꝛ cum eſſet puer ille Cotus caſtrauit eū: ⁊ tunc Adamas propter iniuriā quam paſſus fuerat inſurrexit contra illum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multi ēt ob ꝟberatum coꝛpus vel interfecerunt ira perciti: vel impetū fecerunt quaſi ꝯtumelia affecti: ⁊ cōtra homines in poteſtate cōſtitutos: ⁊ contra reges.

¶ Oſtendit ꝙ quādoqȝ fit inſurrectio propter afflictionē in coꝛpoꝛe:⁊ diuiditur in partes duas. In ꝑma ꝓponit. In ſcđa manifeſtat cum dicit. (Ut megades ⁊c̄.) In ꝑma dicit ꝙ multi qui afflicti fuerant in coꝛpoꝛibus ſuſtinentes percuſſiones vel vulnera inſurgentes contra ipſum monarcham deſtruxerunt ſiue interfecerūt. Alij aūt paſſi iniuriam ꝓpter talem afflictionem inuaſerunt pꝛincipatuȝ ⁊ potentatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut Megades apud Mithilenum magiſtratus circūeuntes: ⁊ clauis pulſantes cum amicis aggreſſus interfecit.

¶ Manifeſtat ⁊ diuiditur in tres ſm ꝙ manifeſtat ꝑ tria exempla. Scđa:ibi. (Et poſtea ⁊c̄.) Tertia:ibi. (Archelai vero necis ⁊c̄.) In pꝛima dicit. ita dictū eſt ꝙ fiunt inſurrectiones propter afflictionem. Sicut enim in Mitilene inſula Megades inſurrexit contra quoſdā conuicinos ſuos ⁊ circunſtantes: ꝓpter hoc ꝙ manus inieceꝛunt in euȝ clauis pulſantes: ⁊ verberātes eundem:propter qđ cum amicis ſuis interfecit eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et poſtea Sinerdes verberibus ceſus: ⁊ a muliere tractus Pentilon interemit.

¶ Ponit ſecundum exemplū ⁊ dicit ꝙ poſtmodum cum Sinerdes a Pentilone fuiſſet vulneratus ab eodem ⁊ ceſus per vxoꝛem ſuam euaſiſſet inſurrexit contra illum:⁊ interfecit eum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Archelai ꝟo necis pꝛinceps fuit Decbamnicus. Is enim pꝛimus ceteros aggreſſoꝛes cōmouit ⁊ irritauit. Cauſa ꝟo fuit iraꝝ ꝙ illum Archelaus Euripidi poete verberandū tradidiſſet. Erat ꝟo infenſus illi Euripides ob maledictum in ipſius inſuauitatem oꝛis iactatum. Et alij cōplures tali de cauſa vel interfecti ſūt: vel in periculum inſidiari venerunt.

¶ Ponit tertium exempluȝ:⁊ dicit ꝙ Decbamnicus fuit dux ⁊ cauſa pꝛincipalis inſurrectionis que fuit facta ꝯtra Archelaum:⁊ fuit pꝛimus exacerbans ⁊ cōmouens illos qui inſurrexerunt in ipſum. Cauſa autem ire quare alij inſurrexerunt ⁊ ipſe inſurrexit fuit:qꝛ Archelaus tradidit eum flagellandum Euripidi poete:qui contra ipm iratus infremuit:qꝛ Decbamnicus dixit ꝙ os habebat fetidum: ꝓpter hoc motus Euripides flagellauit Decbamnicum qđ fuit cauſa ire. Propter qđ inſurrexit ipſe cōtra Archelaum. Sic igitur multi inſurrexerunt ꝓpter tales cauſas: ⁊ quidam ipſoꝛuȝ interfecti ſunt:alij graues inſidias ⁊ turbationes paſſi ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter quoqȝ ꝑꝑ metuȝ: hic enim vna ex cauſis eſt vt in rep. ſic etiam in vnius gubernatione: ceu Xerxem Arthaphanes metuens calumniaȝ de Dario: ꝙ euȝ eleuaſſet Xerxe non iubente: ſed putans illi veniam eſſe datam propter cenam quaſi ab ignoſcente.

¶ Declarat ꝙ aliquando fit inſurrectio propter timoꝛem: ⁊ dicit ꝙ ſicut fit inſurrectio ꝓpter iniuriam ſic aliqñ fit ꝓpter timoꝛem. Timoꝛ enim eſt vna de numero cauſarū inſurrectionis:ſicut iniuria contra monarchias:ſicut Arthaphanes voluit repellere Xerxem a ꝑncipatu monarchico:qꝛ timebat ipſum ꝓpter crimen qđ cōmiſerat contra Darium:qꝛ ſuſpenderat quēdam notum eius:quāuis Xerxes nō pꝛecepiſſet:ſed credebat ꝙ indulgeret eidem non memoꝛans factum poſt comeſtionem:ſed cum recoluiſſet ⁊ voluiſſet punire ipm:timēs punitionē inſurrexit contra eum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alie ꝟo ꝓpter ꝯtemptuȝ: vt vidēs qdā Sardanapallū regē inter eas mulieres penſa diuidentem: ſi mō hec fabula vera fuit: ⁊ ſi non in illo: attamen hoc in alio veꝝ eſſet. Et Dionyſium poſterioꝛem Dion inuaſit qđ eum ꝯtemnebat: conſpiciens ipſum Dionyſium ſemper ebꝛium: ⁊ ciues Syracuſanos ita ſe habere.

¶ Declarat ꝙ aliquando fit inſurrectio ꝓpter cōtemptū: ⁊ pꝛimo facit hoc in vniuerſali. Scđo oñdit ꝙ amici ēt qñqȝ ꝓpter ꝯtēptū inſurgūt:ibi. (Amicoꝝ ēt.) Dicit igiꝛ pꝛimo ꝙ fiunt inſurrectiones aliqñ ꝑꝑ ꝯtēptū ſicut qdaȝ videns Sardanapallū deditū voluptatibus: ⁊ ꝯmeſſationibus ſemꝑ ludentē cū mulierib⁹ in palacio:nunq̄ȝ exeuntē ad pꝛelia:nec exercētē ſe in venationibus. Si veꝝ eſt h̄ de ipſo ſicut dicunt fabulantes. Si aūt non eſt verum de illo tamē:de aliquo alio poterit eſſe hoc veꝝ:inſurrexit cō

tra illum. Similiter Dion inſurrexit ꝯtra Dionyſiuꝫ qui poſterius tyrannizauit: q2 deſpexit eum vidēs ipſuꝫ ſemꝑ ebrium ⁊ voluptuoſum: ⁊ videns ꝙ ciues ipſuꝫ ꝯtēnebāt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Amicoꝝ etiā qdā inſurgunt ꝓpter ꝯtēptum. Ob fidē enim eis adhibitā ſpnunt tanq̄ʒ facultatem habentes clā moliēdi: ⁊ putantes ſe dñationeʒ obtinere poſſe quodāmodo per ꝯtēptū inuadunt. Tanq̄ʒ enim potentes ⁊ ꝯtēnentes ꝑiculū ꝓpter ſuaʒ potentiaʒ faciliter inſurgūt: vt duces qdam exercituū aduerſus principes ſuos: quēadmoduʒ Cyrrus ꝯtra Aſtiagē: cuius ⁊ vitam ⁊ potentiam ꝯtēnebat: cernens ⁊ copias eius iam cōſenuiſſe ⁊ ipm in delitijs vitaʒ agere. Et Seuthis cū eēt dux exercitus Amadoci. Quidam vero huius plurimū gr̄a inſurgūt ceu ꝓpter contemptuꝫ ⁊ ꝓpter lucrum: velut contra Hariobarzanē Mithridates.

¶ Declarat ꝙ amici ꝓpter deſpectum aliqñ inſurgūt contra amicos ꝓpter deſpectū: q2 ꝯtemnunt eos: q2 enim confidunt de ipſis ⁊ familiares ſunt eis: ꝯtemnunt eos qñqꝫ: credentes ꝙ obliuiſcanť iniurie illate ꝓpter amicitiam. Nimia enim familiaritas parit ꝯtemptū. Et q2 credunt poſſe obtinere ꝑncipatū: ⁊ q2 ꝯtemnūt inſurgunt ꝯtemnētes periculū: vñ de facili inuadūt: tum q2 ſperant obtinere: tum q2 potentiā hñt nō timētes periculū: tum q2 ꝯtemnunt: ſicut duces exercitus aliqñ monarchas inuadunt ꝑꝑ cauſā iſtaꝫ: ſicut Cyrrus cōtēnens modum viuendi Aſtiagis turpem ⁊ inhoneſtū ad prelia videns ipſium delitioſe viuere: ⁊ preter rōneꝫ inſurrexit ꝯtra ipm. Similr̄ autēꝫ ⁊ Seuthis dux exercitus de Thracia prouincia receſſit ab Amadocho ꝓpter eandē cauſam: ⁊ inſurrexit ꝯtra ipſum. Sunt ēt alij q ꝑꝑ plura iſtoꝝ inſurgūt: ⁊ q2 ꝯtēnūt ⁊ ꝑꝑ lucrū: ſicut Dariobarzanē Mithridates. ¶ Deinde cū diť.

¶ Maxime vero ꝓpter hanc cauſam inſurgunt hi qui ſunt nā ſuperbi: ⁊ honorem habēt ex rebus bellicis apud dominātes ⁊ principes. Fortitudo enim potentiam habens ſuꝑbia eſt: per quas ambas quaſi faciliter ſuperaturi eos aggrediuntur.

¶ Declarat qui maxime inſurgunt ꝑꝑ tales cauſas: ⁊ dicit ꝙ maxime inſurgunt qui naturaliter audaces ſunt: ſicut illi in quibus eſt abundantia caloris ⁊ ſpūs: ⁊ potentiaꝫ habent: ⁊ facti ſunt duces exercitus a monarchis. Inclinatio enim ad opera virilia ſiue ad audaciaꝫ ⁊ potentiā reddūt hominem audacem in actu: ⁊ propter iſta duo quaſi exiſtimantes ſe preualere inſurgunt.

Quoruꝫ vero qui ob honoris cupiditatem inſurgūt alius modus eſt cauſe vltra iam dictos. Non enim vt qdaꝫ tyrannos inuadunt ſpe magnoꝝ cōmodoruꝫ: magnoꝝ́qꝫ honoꝝ: quos in illis cernunt inducti ſic: ⁊ qui ob honoris cupiditateꝫ eos aggrediuntur. Sed illi qdem vt ea ſibi arripiant que in tyrannis admirabantur: hi aūt vt ex re geſta mēorabili atqꝫ egregia famā ac celebritatem nominis ꝯſequantur: nō dominationeꝫ acqrere volentes ſꝫ gloriā. Lec. X.

¶ Poſtq̄ʒ phs poſuit ꝑncipia per ſe corruptionis monarchiarum: ꝯſequenter adiungit vnū ꝑncipium eius per accidens: ⁊ primo ponit cauſam iſtam ſiue ꝑncipium. Scđo oſtendit ꝙ pauci inſurgunt ꝓpter illā: ibi. (Sunt tñ.) In prima dicit ꝙ illi qui inſurgunt ꝓpter appetituꝫ honoris. Alio mō inſurgunt qñqꝫ ꝙ ſint modi prius dicti ſm quos aliqui inſurgunt. Sunt enim aliqui q ꝓpter amorem honoris qualiſcūqꝫ inſurgunt: facientes ſeditioneꝫ non ſicut alij qui inuadūt eos: vt obtineant diuitias ⁊ honores magnos quos vident eos habere: ꝯueniunt tñ in hoc hi ⁊ illi ꝙ exponunt ſe periculo ⁊ eligunt periclitari: ſꝫ ꝓpter aliā ⁊ aliam cauſam quidā. ſ. ꝓpter hoc vt obtineant diuitias principatū: aut vtrūqꝫ. Alij aūt vt faciāt aliquaꝫ actioneꝫ ſingularem ⁊ notabileꝫ: ꝓpter quā noīati ſint apud alios: nō curātes nec ꝑncipatū nec diuitias. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt tñ perpauci qui ob hanc cām moueantur. Cōſtituendū eſt enim ſibi viuendū nō eſſe niſi reꝫ cōfecerint: qbus adeſſe opꝫ Dionis ꝓpoſitum nō facile qdem fieri in multis. Ille. n. cum paucis militibus cōtra Dionyſiuꝫ ꝓfectus ait: quātūcūqꝫ ꝓgredi poſſet ſatis id ſibi foret: vt ſi vel parum terre illius inuaſiſſet: pulchruꝫ iam ſibi mori exiſtimaret.

¶ Oſtendit ꝙ pauciſſimi inſurgunt propter talem cauſaꝫ: ⁊ dicit ꝙ quāuis aliqui inſurgant contra monarchiaꝫ propter appetitum hꝰ honoris: pauciſſimi tamen ſunt: quoniā talis qui impetum facit contra monarchiā ſi debeat preualere opꝫ ꝙ nō timeat mortem: ⁊ ſic exiſtimet ſicut exiſtimabat Dion cum inſurrexit contra Dionyſiuꝫ: ſed hoc nō eſt facile multis. Ille enim Dion cuꝫ paucis militibus inuaſit ⁊ inſurrexit contra Dionyſium: ⁊ dicebat: ꝙ quomōcunqꝫ poſſet procedere contra illū hoc ſufficiebat ſibi tantum faceret ꝙ terram inuaderet ⁊ Dionyſiuꝫ: ⁊ ſi poſtmodum mors ſibi accideret: bene erat ſibi: non curans nec timens de ipſa. Sed iſtud difficile eſt: ⁊ pauci ſunt ſic negligentes vitam ꝓpriam ⁊ ꝯtemnentes mortē. Propter qđ manifeſtū eſt: ꝙ pauci ſunt q inuadant monarchiā ꝓpter appetitum hꝰ honoris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Corrūpunť aūt tyrānides vno quidem mō vt vnaqueqꝫ aliaꝝ rerūpublicarū ab extra ſi aliqua ſit contraria reſp. robuſtior: nam volūtas qdem aderit ꝓpter cōtrarietatē electionis: que aūt volunt omnes efficiunt: mō poſſint. Cōtrarie vero ſunt gubernationes: populus qdem tyrannidi ſm Heſiodum: vt figulo figulus: nam gubernatio populi illa poſtrema tyrannis eſt. Regia vero poteſtas ⁊ optimatum gubernatio ꝓpter contrarietatem gubernandi. Quapꝑ Lacedemonij multas euerterūt tyrānides: ⁊ Syracuſani per id tempus: quo reſp. eorum recte gubernabatur.

¶ Determinat cauſas ⁊ ꝑncipia corruptionis monarchiarum in ſpāli: ⁊ primo tyrannidis. Scđo regum: ibi. (Regnum autēꝫ ⁊c.) Prima in duas. In prima tangit modos quibus corrumpitur. In ſecūda tangit cauſas ꝓpter quas maxime corrūpiť: ibi. (Cūqꝫ due ⁊c.) Prima in duas ſm ꝙ tangit duos modos corruptionis tyrannidis. Primus modus eſt a cā extrinſeca: ſcđus ab intrinſeca. Secundus

ibi

ibi.(Alio aũt mõ ꝛc.)In pᵐa dicit ꝙ tyrannis vno mõ corrumpit̃:ſicut quelibꝫ alia reſp.a cã extrinſeca:vt ſi fuerit aliqua reſpublica potẽtioꝛ ↄtraria ꝓpinqua illi:tũc enĩ illa valentioꝛ:qꝛ cõtraria eſt iſti ipſam corrumpet. Nõ.n. põt dici ꝙ per ↄſilium poterit ꝓcauere ne corrũpatur:qꝛ ad bene conſiliandũ requiritur appetitus recti finis.Cõſiliari enim eſt de his que ſunt ad finẽ:ꝛ recte conſiliari de his que ſunt ad rectum finem.Sed tyrãnis nõ habet rectum finem:nec appetitum rectũ:imo electio ſiue appetitus ipſius eſt cõtrarius recto fini:ꝛ ideo nõ poterit reſiſtere alteri reipublice ꝓpter ↄſiliũ:cũ alia ſit potentioꝛ.Oẽs enim volentes aliquid agere:ſi habeãt potentiã:agũt que volunt:ideo alia reſpublica cõtraria ꝛ valentioꝛ corrũpet iſtam.Tyrãnidi aũt ↄtrariat̃ popularis ſtatus:ſicut dixit Heſiodus:per accidens:ſicut figulus cõtrarius eſt figulo. Nõ enim eſt figulus per ſe contrarius figulo:imo eſt ſibi ſimilis:ſed per accidens inq̃tũ vnus impedit bonũ alterius.ſ.lucrum:ſic popularis ſtatus ↄtrarius eſt tyrannidi: non per ſe:ſed inquãtũ vna impedit aliam. vltima enim ſpecies eius peſſima eſt:que eſt quedã tyrãnis:ſicut patet ex quarto huius.ſꝫ regnũ ꝛ optimatũ ſtatus per ſe ↄtrarij ſunt:intẽdunt enĩ diuerſos fines:qꝛ vnus corrumpit aliũ ꝓpter qđ cõtingit ꝙ lacedemonij multas tyrannides corruperunt:qꝛ potentiores erãt:ſimiliter ſyracuſani quãdiu habuerunt bonam rempublicã:habebant enĩ optimatũ.

❡ Deinde cum dicit.

❡ Alio aũt modo corrumpuntur cum in ſeipſis ſeditionem habent quẽadmodum circa Gelonem factum eſt:ꝛ nunc circa Dionyſiũ.Gelonis enim filiũ Traſibulus Hieronis frater ꝑ illecebras ꝛ voluptates traducebat:vt ipſe dominaret̃.Domeſtici ṽo ac neceſſarij ꝑ factiones repugnabant:vt nõ tyrannis oĩno ſolueretur ſed Traſibulus.Veruꝫ alij inter hec ↄſpirantes eam occaſionem nacti ipſos omnes pepulerunt.Dionyſium aũt Dion contra eũ copijs ductis cum eſſet affinis ſuſcepto populo illum pepulit:ipſe ṽo interfectus eſt.

❡ Tangit ſcđꝫ modũ corruptionis:ꝛ dicit ꝙ aliquãdo corrumpitur tyrannis nõ a cauſa extrinſeca ſed intrinſeca:cõtingit enim ꝙ tyrãnis habeat q̃nqꝫ aliquos familiares q attingunt aliquo modo ad ꝓncipatũ ꝛ participant honoribus.Quãdo igitur tales faciunt ſeditionem:contingit ꝙ corrumpit̃ tyrãnis:ſicut contingit circa tyrãnidem Gelonis primo:poſterius autem circa eam que Dionyſij.Familiares enim Gelonis inſurrexerunt contra ipſum:ꝛ expulerunt eum.Similr̃ ꝛ quidãꝫ contra Dionyſiuꝫ.Seditio aũt que fuit facta contra Gelonem fuit facta a traſibulo q frater fuit Hieronis:q filium Gelonis traducebat per illecebras ꝛ voluptates:vt ſic contemptibilis fieret populo ꝛ repelleretur a principatu:ꝛ ipſe Traſibulus principaretur. Cum igitur ↄgregaſſet familiares ꝛ amicos cauens ne diſſolueretur tyrannis ſed ipſe tyrannizaret conſiderantes tempus inconueniens ipſum Gelonem ꝛ omnes amicos ipſius expulerunt ꝛ remanſit Traſibulus ſolus cõtra Dionyſium inſurrexit Dion:q curaꝫ habebat de rep.erat enĩ familiaris eidem:ꝛ aſſumens ſibi populum in auxilium inſurrexit ↄ ipꝫ ꝛ expulit eũ ꝛ iterfecit. ❡ Deĩde cũ dicit.

❡ Cumqꝫ due ſint cauſe ꝓpter quas maxime cõtra tyrannos inſurgitur:odium ſcilicet ꝛ contemptus.odium quidem exiſtat opꝫ in tyrannos:ex ↄtemptu aũt plurime fiunt euerſiones: huius ṽo ſignum fuerit:ꝙ pleriqꝫ eorum qui dominationes adepti ſunt:eas vſqꝫ ad extremum cõſeruauerunt:ſꝫ qui ab illis ſuſceperũt cõfeſtim:vt ita dixerim:perierunt omnes. In voluptatibꝰ enĩ viuẽtes:efficiunt̃ facile cõtemnẽdi ac multas ꝓbẽt occaſiões opprimẽdi ſui.

❡ Tangit cauſas ꝓpter quas maxime corrumpitur:ꝛ primo tangit cauſas iſtas ſm ſe ꝛ abſolute.Scđo concludit cãs corruptionis euiſdeꝫ in ↄparatione ad reſp.intenſas.ſ. paucoꝝ ꝛ popularis ſtatus:ibi.(Vt aũt.)In prima tãgit illas cãs.In ſecũda tangit quãdã aliã q̃ reducit̃ ad vnam illaꝝ:ibi.(Particulã ṽo.)In prima dicit ꝙ cum ſint due cauſe ꝓpter quas aliqui maxime inſurgunt ↄ tyrannuꝫ.ſ. odium ꝛ contẽptus.Odium debet̃ tyranno magis per ſe. Et ratio huius eſt:qꝛ ille qui principat̃ melioribus ſe ꝛ preter vtilitatem ipſorum:ꝛ cum hoc intendit bonum ꝓpriũ ſolũ odio habetur ab illis talis eſt tyrannus.Principatur enim tyrannus melioribus ſe:qꝛ virtuoſis:ꝛ non intendit niſi bonũ propriũ:ꝛ ideo tyrãno debetur odium.De contẽptu autem adiungit ꝙ propter contemptum multotiens corrumpitur tyrãnus.Et huius ſignũ eſt:qꝛ illi qui acquiſierunt principatum per virtutem ꝛ induſtriam propriaꝫ magis cõſeruauerunt principatum:qꝛ tales qui acquiſiuerunt bellicoſi fuerunt:tales autem nõ ſunt contẽptibiles. Sed illi qui receperunt tyrannidẽ ab alio ſtatim admiſerunt:ꝛ ꝓpter principatũ mortui ſunt:qꝛ enĩ viuebant delectabiliter vacantes comeſſationibus ꝛ venereis cõtemptibiles erant:ꝛ qꝛ vacabat delitijs dabant multas opportunitates ꝛ occaſiones inſurgendi alijs:tum qꝛ opꝫ ꝙ ponãt ſe quandoqꝫ in poteſtate mulierũ:tum quia inebriati ſunt ſepe:ꝛ per ↄſequens impotentes facti. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Particulam ṽo quãdã odij debemus iram exiſtimare:nã quodãmõ earũdẽ rerũ cã exiſtit.

❡ Tangit aliam cãm quam reducit ad odium:ꝛ eſt illa cã ira:ꝛ habet duas partes.In pᵐa reducit iram ad odium. In ſcđa aſſignat duas differentias inter irã ꝛ odium:ibi. (Et eſt interdũ.)Dicit igitur pᵐo ꝙ ira pars eſt odij:hoc eſt corruptio que fit ꝑꝑ iram:aliquo mõ fit ꝑꝑ odium:vt nõ oporteat ipſam ponere cãm diſtinctã.Eſt enĩ ira appetitus recontriſtationis:ꝛ ideo manifeſtũ eſt ꝙ iratus vult malum alij.hoc aũt pertinet ad odium. Unde ira aliquo modo eſt cauſa earũdem actionuꝫ:quarum eſt cã odium.

❡ Deinde cum dicit.

❡ Et ẽ interduꝫ ira efficacioꝛ q̃ꝫ odiuꝫ:vehemẽtius enim inſurgunt:qꝛ perturbatio illa nõ vtit̃ rõne.Maxime ṽo ↄtingit vt ira deferantur q contumelia fuerint affecti:per quã qđem cãm ꝛ Piſiſtratidaꝝ deleta ẽ tyrannis ꝛ multe aliarum:ſed odiũ magis.Nã ira cũ doloꝛe fit:quare non facile rõne vtit̃:odium ṽo ſine doloꝛe.

❡ Aſſignat duas differentias inter iram ꝛ odiuꝫ:ꝛ dicit ꝙ frequenter ira eſt magis operoſa:hoc eſt plus operatur q̃ꝫ odium.Irati enim cum maioꝛi impetu ꝛ robuſtius inſurgunt q̃ꝫ habentes odiuꝫ.Et ratio huius eſt:qꝛ paſſio ire eſt ſine ratiocinatione.Iratus enim ꝛ ſi audiat aliqualiter rõnem:imperfecte tamen audit.Bene enĩ audit iratus qđ in vindicta eſt accipienda:ſed qualiter accipienda nõ audit.Unde ſimilis eſt famulo qui imperfecte audit mandatum domini:ꝓpter quod contingit ꝙ male exequatur q̃nqꝫ.Silr̃ eſt de irato.Imꝑfecte enĩ audit rõnẽ:vñ ma

le exequiť vindictā. Uñ furioſus videť pp iniuriam. et q̄uis ira ſit magis opoſa: tñ odiū magis nocet. Scḋa dña eſt ꝙ ira eſt cū triſtitia: ⁊ iō nō de facili iratus pōt rōcinari: pp eniꝫ motū paſſionis nō pōt: ſed odiū eſt ſine triſtitia: ⁊ ideo eſt cū rōcinatione. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Ut aūt ſumatī dicamus: quotcūqꝫ cāſ diximus paucoꝝ potētie illius poſtreme ⁊ nimie: ac popularis gubernationis extreme: totidē ⁊ tyrānidis cauſas eſſe ponendū eſt. Nam ⁊ he ſunt tyrānides quedam.

⁋ Concludit cauſas corruptionis tyrānidis in cōparatiōe ad reſp. intenſas. ſ. paucoꝝ ⁊ popularis ſtatus. Et dicit ꝙ vt in ſumma dicamus quot diximus p̄ncipia ⁊ cauſas corruptionis paucoꝝ ſtatus intēperate q̄ eſt vltima ſpēs ipſi⁹ ⁊ popularis ſtatus vltime: tot ſunt cāe ⁊ p̄ncipia tyrannidis: q2 iſte reſp. ſ. paucoꝝ vltima ⁊ popularis ſunt tyrannides q̄dā differētes tñ ſꝫ hoc: ꝙ in his tyrānizant plures: in illa autem vnus. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Regnum autēꝫ ab his que extra ſunt minime corrumpitur: quapropter diuturnius eſt. Ex ſe autem ipſo vtplurimum euerti contingit.

⁋ Determinat cauſas ⁊ p̄ncipia corruptionis regni. Et primo regni abſolute ⁊ ſm ſe. Scḋo regni qḋ ꝓcedit ſm genus: ibi. (In regnis aūt ⁊c̄.) Prima in duas. In prima tangit ex quibus minime corrūpiť regnū. In ſcḋa oſtendit q̄bus modis corrumpiť: ibi. (Corrumpiť ⁊c̄.) In prima dicit ꝙ regnū ab extrinſecis nō corrumpiť. Et rō hui⁹ eſt: q2 rex p̄ncipať bonis ⁊ ſm virtutē ſubditis volentibus. Talis aūt reſp. non corrumpiť ab extrinſecis. Et ꝑpter hoc regnum multo tempore durat. Ex ſe autē multis modis corrumpitur. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Corrumpitur aūt duobus modis. Uno mō ſi ſeditio oriatur inter eos qui participes ſunt regni. Alio mō ſi tyrrannice gubernare pergant: volētes eſſe domini pluriūꝫ ⁊ ꝯtra legē.

⁋ Oſtendit quibus modis corrumpať ex ſe. Et primo facit hoc. Scḋo oſtendit quare nō fiunt multa regna: ibi. (Nō fiunt ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ regnum ab extrinſeco duobus modis corrūpiť. Uno mō qñ illi q̄ attingunt ad principatum: ⁊ ſunt p̄ncipes regni faciunt ſeditionē. Contingit eniꝫ talibus facientibus ſeditionē ⁊ ꝑpter potentiam quā hñt ꝙ expellant regem a principatu ⁊ mutent monarchiam in aliā remp. Alio modo corrumpitur qñ rex vult p̄ncipari tyrannice: ſicut qñ vult eſſe dñs plurium q̄ꝫ debeat eſſe ipſis nolentibus: ⁊ preter legē. Tunc enim ꝯtingit ꝙ ſubditi inſurgunt contra eundem ⁊ ipſum expellunt ⁊ mutēt remp. in aliā. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Non fiunt nunc amplius regna. ſed ſi qua fiunt monarchie ⁊ tyrannides magis ſunt ob id: q2 regnum ſpontanea gubernatio eſt: ac maiorum ꝓprie. At plurimi pares ſunt neqꝫ vſqꝫ adeo precellentes vt ad magnitudinem dignitatēqꝫ huius gradus ſe poſſint attollere. Atqꝫ ex eo fit vt ſponte illi nō pareať. Q̄ḋ ſi deceptione quis aut vi dñeť: iā apparet hāc eē tyrānidē.

⁋ Oſtendit quare nō fiunt modo plura regna. Et dicit ꝙ modo non fiunt plura regna: ⁊ ſi fiunt ſunt magis monarchie tyrānice q̄ꝫ regna. Et huius aſſignat duplicem rōnēꝫ. Prima eſt ꝙ regnuꝫ debet eſſe principatus voluntarius. principať enim ſubditis nolentibus q̄ p̄ncipatur in p̄ncipatu regio: ⁊ regē opꝫ eſſe dominū maiorū in Ciuitate vel regno. Difficile eſt aūt vnū inuenire qui volentibus pluribus p̄ncipeť: ⁊ q̄ ſit dignus dominus eſſe maiorū. Et ideo nō fiunt plura regna. ⁋ Scḋa rō eſt q2 q̄ eſt ꝓportio dignitatis ⁊ honoris regis ad dignitatē ⁊ honorē ſubditorū: eadem debet eſſe ꝓportio virtutis p̄ncipantis ad virtuteꝫ ſubditorū. Nunc autem dignitas ⁊ honor regalis multuꝫ excellit dignitatem ſubditoꝝ. Igitur virtus regis dꝫ excedere virtutē omniū vel pluriū. taleꝫ autem inuenire non eſt poſſibile: vel nimis eſt difficile. Et ideo ſi aliquis aſſumatur in regem nō p̄ncipabitur nolentibus ſubditis. ergo non multo tempore principabitur. Si autem aliquis per fraudem vel violenter principetur: non eſt rex ſed tyrannus: q2 nō p̄ncipať ſubditis volētibus. ⁋ Deīde cū dicit.

⁋ In regnis aūt illis in q̄bus ſuccediť per gen⁹ ponendū eſt corruptionis eſſe cauſam vltra illas que ſupra ſunt dicta: ꝙ plerunqꝫ ꝯtēnendi hoīes ſuccedunt in regnum: ⁊ ꝙ non habeant potentiam tyrānicā: ſed regiā ſuperbiunt. Eſt enim facilis deiectio regis: ſi enim nolint ſtatiꝫ non erit rex. At enim tyrannus etiam nolentiū eſt. Corrumpuntur ergo gubernationes vni⁹ per has: ⁊ huiuſmodi alias cauſas.

⁋ Aſſignat cauſam corruptionis regnoꝝ ſm genus. Cauſe ⁊ p̄ncipia ſunt eadem cum his que dicta ſunt ſuperius: ⁊ q̄ iam dicentur. Primo eniꝫ q2 multi de facili fiunt cōtemptibiles. Contingit enim ꝙ poſt patreꝫ ſequitur filius: qui omnibus cōtemptibilis eſt ꝑpter inhoneſtatem vite. Ex hoc autem inſurgunt ſubditi ⁊ expellunt eum ⁊ mutant remp. Secunda cauſa eſt: quia non habet rex tantam potentiam quāta eſt potentia tyrannica ſufficiens ad puniendum malos: ſed ꝯtingit ipſum regem pati iniuriam. Ubi aūt iſta ꝯtingunt de facili corrumpitur regnum: q2 ſubditis nolentibus ipſum p̄ncipari ſtatim nō eſt rex: ſed tyrannus. Tyrānus. n. dñius ē ſubditoꝝ nolentiuꝫ ipſuꝫ dñꝫ. Et tunc recapitulat ⁊ dicit: ꝙ monarchie propter iſtas cauſas ⁊ alias ſimiles corrumpuntur.

SEruantur autem ſimpliciter loquendo ex contrarijs. Lec. XI.

⁋ Poſtq̄ꝫ phs determinauit de p̄ncipijs corrumpentibus monarchias: determinat de p̄ncipijs ſaluātibus ipſas. Et primo in generali. Scḋo in ſpeciali: ibi. (Singulariter āt ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ monarchie vt ſimpliciter eſt dicere ſaluantur ex cōtrarijs q̄bus corrūpunť. Contrarioꝝ enim extranea ſunt p̄ncipia. Corruptio ⁊ ſaluatio reip. ſunt ꝯtraria. ergo ex cōtrarijs principijs fiunt. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Singulariter aūt loquēdo per deductionem illaꝝ ad mediocrē modū. Quanto eniꝫ magis reſtringitur poteſtas oīs: tāto maiori tempore neceſſe eſt eam durare: nam ⁊ ipſi qui regunt minus ſuperbiunt: magiſqꝫ moderati fiunt.

⁋ Determinat in ſpeciali de p̄ncipijs ſaluātibus ipſas. Et primo de ſaluantibus monarchiam regaleꝫ. Secundo de ſaluantibus tyrannidem: ibi. (Tyrannides vō ⁊c̄.) In prima intelligenduꝫ: ꝙ regnū eſt optima reſp. ⁊ optime ordinata. Et ideo ex rōne ſua maxime ſaluabilis eſt: ꝑpter qḋ phs non tangit niſi vnum modum ſaluādi regnum. ⁊ primo tangit ipſuꝫ. Scḋo manifeſtat: ibi. (Propter hoc eniꝫ ⁊c̄.) Dicit igitur ꝙ regnū ſaluatur per hoc ꝙ principatus trahitur ad mediocritatem ſm vnūquoqꝫ: qḋ pertinet ad ipſum: vt

ipſm: vt ſi aliqd ptineat ad regē qui dñs eſt oīum: q̄n oībus pncipat̄ in quo videant̄ grauari ſubditi ꝙ multum illis diſplicet illud tēperare aut illis remittere. Quāto enī paucioꝝ erit dñs: tanto durabilioꝛ erit pncipatus: q2 q̄to erit paucioꝝ dñs: tanto minus dñatiue pncipabit̄: ⁊ ſic de paucioꝛib' iudicabit ⁊ plures attinget ad pncipatū ⁊ habebūt qḋ cōpetit eis ſm dignitatē: ⁊ tūc videbit̄ eē eq̄lis ſubditis. Sic āt rege ſe habēte min' ei ſubditi inuidebūt: ⁊ ſic ſe habētib' pncipabit̄ ſubditis volētib': hoc aūt facit pncipatū durabilioꝛē. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Propter hoc eni ⁊ apud Moloſſos lōgo tempoꝛe durauerūt reges. Et apud Lacedemonios ꝙ ab initio ſtatim in duas partes diuiſa fuerit regia poteſtas. Et poſtea theopōpus ad mediocritatem magis illam deducēs Ephoꝛos ſuperaddidit: poteſtate quidē minuens. Sed tempoꝛe augens regiam auctoꝛitatē; vt faceret eam quodāmodo non minorem: ſed maioꝛē: vt ad vxoꝛem reſpondiſſe ferunt dicentē: an non erubeſceret ꝙ filijs minorem poteſtatē regiam derelinqueret q̄ꝫ a parētibus ipſe accepiſſet. nō ꝓfecto inquit: nam relinquo eis multo durabilioꝛē.

ℭ Manifeſtat qḋ dcm̄ eſt ꝑ exemplū. Et dicit ꝙ ꝑꝑ iſtā cāꝫ circa moloſſos regnū multū durauit. Similiter aūt ⁊ regnū lacedemonioꝝ: a pncipio. n. diuiſerūt pncipatuꝫ in duas ptes: ⁊ ſic moderauerūt eū. Similiter theopomp' qui poſterius ibi regnauit ꝯſequēter moderauit pncipatum. Cum. n. eſſet dñs inſtituit pncipatum ephoꝛoꝝ tradens ipſꝫ aliq̄s q̄ſi auferēs a ſua poteſtate. Ex quo fecit regnū ſuū aliquo mō maius ⁊ durabilius multo. propter qḋ reſpōdiſſe dicit̄ vxoꝛi ſue cū argueret eū dicēs: ꝙ nō verecūdabat̄ ꝙ regnū minus tradidit filijs ſuis q̄ꝫ recepiſſet a ꝓgenitoꝛibus dixit: ꝙ hoc nō debebat dicere: q2 q̄uis nō traderet eis equalē ſm poteſtatē; tradebat tn̄ diuturnius qḋ videt̄ eſſe meli'. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Tyrannides ꝟo ſeruantur duobus modis inter ſe cōtrarijſſimis: quoꝛuꝫ alter eſt is: quē per ſucceſſionē traditum plurimi tyrannoꝛuꝫ obſeruant. Hoꝛum autē multa conſtituiſſe ferunt Periandrū coꝛinthium. Multa etiam ex gubernatione Perſarū eſt aſſumere. ſunt autē hec illa pniitioſa q̄ ſupꝛa retulimus omni conatu tyrannis fieri: quo dominationē retineant: veluti potētioꝛes decerpere: ⁊ ſapiētes perimere. Et neq̄ꝫ comeſſationes permittere: neq̄ꝫ ſodalitates: neq̄ꝫ diſciplinam: neqꝫ aliud quicq̄ꝫ talia: ſed omnia cauere vnde conſueuerint oꝛiri iter ciues intelligentia ⁊ fides. Et neqꝫ ſcholas: neqꝫ conuentus aliquos ſcholaſticos fieri concedere.

ℭ Determinat de pncipijs ſaluantibus tyrānidē: tyrānis. n. q2 de rōne ſua ioꝛdinata eſt: eſt de facili coꝛruptibilis. Et iō dat elemēta plura q̄bus ſaluari pōt. ſaluat̄ autem duobus modis. Uno mō intēdendo ipſam. Scđo remittendo: ⁊ ſm hoc diuidit̄ in duas. In pma pſequit̄ modū ſm quē ſaluat̄ per intēſionē. Scđo modū qui eſt per remiſſionē. ibi. (Alter ꝟo ⁊c̄.) Prima in duas. In pma ponit vnū modū ſm quē ſaluat̄ intendendo abſolute. Secundo in cōparatione ad regnū. ibi. (Regnū quidē ⁊c̄.) Prima in tres: q2 tyrannis tripliciter intendit̄. Uno mō faciēdo ſubditos ignoꝛantes. Scđo incognitos. Tertio pauperes. Et diuidit̄ in tres. In prima ponit modos ſm quos fiunt ignoꝛātes. Scđo modos per quos fiunt incognitos. ibi. (Et omnia facere ⁊c̄.) Tertio modos quib' fiunt pauperes. ibi. (Et ſubditos ⁊c̄.) In pma dicit ꝙ tyrānis duobus modis valde ꝯtrarijs ſaluat̄. Quoꝝ vnus eſt ſm intenſionē. alius ſm remiſſionē. Et alter iſtoꝛuꝫ dictus eſt pus ſm quē tyrāni diſpēſant vt cōmuniter: ſiue regūt pncipatū tyrānicū. Periāder aūt vt dicit̄ multa talia inſtituit ex q̄bus intendit̄ tyrānis: ⁊ multa talia pñt accipi a perſis. Fuerūt aūt ⁊ aliq̄ data antiquitus ad ſaluationē tyrānidis. Quoꝝ vnū fuit excellētes in potētia vel diuitijs interimere: q2 tales per potentiā quā hñt pñt inſurgere ꝯtra tyrānū. Iterū interficere ſapiētes. tales. n. per ſapientiā ſuā pñt inuenire vias ad expellendū tyrānidē. Iterū ad ſaluationē tyrānidis expedit nō permittere cōmunicationes nec ſodalitatē ſiue ſocietatē: ne inter ſe vniant̄ per amicitiā. Ex hoc. n. facili' poſſent inſurgere ꝯtra tyrānū. Iterū nō permittere diſciplinā: ⁊ q̄cunq̄ꝫ pñt inducere ſapientiā: ſed oīa vitare: q2 tales pñt inuenire vias diuerſas ad īſurgendū cōtra ipſm ⁊ expellēdum eū: ꝑꝑ qḋ cauēda ſunt oīa illa: ex q̄b' fiunt ſapiētes vel ſapiētia actiua vel ſpeculatiua: ⁊ etiā illa ex q̄bus fit perſuaſio ⁊ ipſi pſuaſiui. Et iō nec ſcholas nec alias collectiones: per quas ꝯtigit vacare circa ſapiam pmittēdū eſt. Sapientes. n. ad magna inclinant̄: ⁊ iō magnanimi ſunt ⁊ tales de facili inſurgūt. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Et omnia facere ex quibus ciues inter ſe quā maxime incogniti ſint. Cognitio enim fidem generat inter ipſos:

ℭ Tangit modos q̄bus fiunt incogniti. Et diuidit̄ in q̄nq̄ꝫ ſm ꝙ tangit quinq̄ꝫ. Scđa ibi. (Et ſatellites.) Tertia ibi. (Aſſueſcātqꝫ ⁊c̄.) Quarta ibi. (Et ne lateāt ⁊c̄.) Quinta ibi. (Calūniari quoq̄ꝫ ⁊c̄.) In pma dicit ꝙ ad ſaluanduꝫ tyrānidē opꝫ oꝛdinare ⁊ facere: ex q̄bus ſubditi maxime īter ſe adinuicē erūt ignoti: q2 mutua notitia facit ꝙ magis credant ſibi adinuicē. Ex h aūt ꝙ credūt ſibi adinuicē facilius vniunt̄ ⁊ potētius inſurgūt. Et iō oꝛdināda ſunt talia per que ſint ignoti. ℭ Deide cum dicit.

ℭ Et ſatellites eius apparere ſemꝑ ac ꝟſari ſoꝛis: quo min' latere poſſit qḋ q̄ſqꝫ agat.

ℭ Ponit ſcđm modū. Et dicit ꝙ ſcđo ad ſaluationē tyrānidis expedit facere ꝙ ꝑpoſiti ⁊ ſeruiētes ſint manifeſti in locis: in q̄bus debent ſubditi cōgregari ⁊ circa ianuas ciuitatis vel ſubditoꝝ vt videāt ⁊ ſentiāt quid dicūt vel agant ſubditi. Si enim magis erit manifeſtum quid faciunt: ⁊ minus poterūt inclinari ꝯtra tyrānū minus inuicem credentes. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Aſſueſcantq̄ꝫ animū ſubmittere ꝑ ſeruitutem continuam: ⁊ alia q̄cūq̄ꝫ talia pſica ⁊ barbara tyrannidis ſunt: cūcta. n. idē valēt.

ℭ Ponit tertiū modū. Et dicit ꝙ opꝫ ad ſaluationē tyrānidis oꝛdinare ꝙ ſi ſubditi aliq̄ malefaciant: aut in aliq̄ inſoleſcāt ⁊ deuient ab eo qḋ eſt oꝛdinatū a tyrāno: etiaꝫ modicū deprehēdere eos a ſeruiētib' oꝛdinatis ad hoc. ſimiliter oꝛdinare alia quecūq̄ꝫ ⁊ barbara ⁊ perſica ſunt tyrānica. Omnia. n. talia pñt idē. ſ. ſaluare tyrānidē. Ex hoc. n. q' ſubditi erūt occupati in aliq̄b' timētes magis: minus poterūt īſurgere. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Et ne lateant conari quecūq̄ꝫ q̄s dixerit aut

fecerit: ſed eſſe exploratores quemadmodum Syracuſis hi qui deductores nũcupabantur ⁊ auricularij quos ſubmittebat Hieron vbicũqꝫ foret congregatio aliqua vel conuerſatio. Minus enim audent: qui talia formidant: ⁊ ſi audent minus latere poſſunt.

¶ Ponit quartũ modũ. Et dicit ꝙ tentãdũ eſt vt nõ lateãt quecunqꝫ dicũt ⁊ faciũt ſubditi: ſed diligẽter attendere quecunqꝫ: ⁊ ſic facere ſicut fecerũt circa ſiracuſanos tyrãni. Ordinauerũt.n. quoſdã qui dicebant̃ deductores quos miſit Hieron qui audirẽt ⁊ ingrerẽt quid dicerẽt ⁊ facerent ſubditi. ſic ſimiliter ordinãdi ſunt aliqui vbi fuerit aliqua congregatio vt audiant que dicunt̃ ibi. Sic enim illi congregabant̃ ꝓpter timorẽ minus ꝯfidẽt de ſeipſis: ⁊ ꝑ ꝯñs nihil machinabunt̃. aut ſi ꝯfidãt de ſe minus potent latere: ⁊ vlteriꝰ potent magis caueri. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Calumniari quoqꝫ inuicem ⁊ collidere amicos cum amicis: ⁊ plebem cum nobilitate: ⁊ diuites inter ſeipſos.

¶ Ponit quintũ modũ. Et dicit ꝙ ad ſaluandã tyrãnidem opꝫ ꝙ tyrãnus ꝓcuret ꝙ ſubditi iponãt ſibi inuicem crimina ⁊ turbent ſeipſos: vt amicus amicũ: ⁊ populus cõtra diuites: ⁊ diuites inter ſe diſſentiant: ſic enim minus poterunt inſurgere propter eorum diuiſionem. Omnis enim virtus diuiſa minor eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſubditos ad paupertatem redigere: vt neqꝫ ſumptus fiat in cuſtodia.

¶ Ponit modos quibus fiũt pauperes. Et diuidit̃ in quattuor ſm ꝙ ponit quattuor modos. ſcḋa ibi. (Et illi ⁊c̃.) tertia ibi. (Hec.n. oĩa ⁊c̃.) Quarta ibi. (Studet ẽt ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ ad ſaluationẽ tyrãnidis oꝫ facere ſubditos pauperes: ſic.n. minus poterũt iſurgere ꝯtra tyrãnũ. Facere autẽ pauperes ſubditos: ⁊ ſi ꝯtingat multiplr: ꝯtingit tñ ad preſens quadrupliciter. Primo nõ dando expẽſas cuſtodibus ciuitatis de bonis cõmunibus ſed eos cõpellere ad ſoluendum ex toto. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et illi quotidianis moleſtijs occupati vacare non poſſunt ad conſilia contra tyrannos incũda. Exemplum huiõi ſunt pyramides egypti: ⁊ donaria Cypſellidarum ⁊ olympi edificatio a Piſiſtratide facta. Policratis opera circa Samum.

¶ Ponit ſcḋm modũ. Et dicit ꝙ ordinãdũ eſt ꝙ ſubditi ſint occupati ꝑ ꝑ opa quotidiana: vt ſic occupati nõ poſſint machinari vel nõ ſint vacantes ad machinãdũ aliquid ꝯtra tyrãnũ. Sicut habemꝰ exẽplũ de tyrãnidibꝰ que fuerũt circa egyptũ vbi ſubditi compellebant̃ occupari circa opera quotidiana. Sicut appet de filijs iſrael: quos occupabãt circa lutum ⁊ lateres. Similiter donaria cypſellidarũ. ſimiliter edificatio olympi que fuit facta a piſiſtratide. ſimiliter opera eoꝝ que erant de ſamo inſula que erant magnifica. Omnia.n. iſta pñt idem facere. ſ. ꝙ ſubditi nõ poſſint vacare ad machinãdũ aliquid cõtra tyrannũ. Ex quo.n. ſunt occupati circa opera talia non pñt tractare qualiter expellant tyrãnũ. Itẽ pñt facere penuriã ⁊ paupertatem ſubditorum: ex quo enim compelluntur apponere ad edificia facienda ⁊ occupari circa talia opꝫ eos depauperari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec enim omnia fuerunt inſtituta ad ociũ ⁊ quietem populorũ tollẽdam: ⁊ ad inducẽdam paupertatẽ per tributorũ pẽſionẽ vt ẽt Syracuſis factũ eſt: Dionyſio enim eam ciuitatẽ tenente cõtingit Syracuſanos in quinqꝫ annorum tempore cunctas facultates ſuas in ſoluẽdis tributis conſumpſiſſe.

¶ Ponit tertiũ modũ. Et dicit ꝙ ꝑcreanda ſunt vectigalia hoc eſt exactiones multe ⁊ magne: ſic enim cito poterunt depauperari ſubditi. ſicut factum fuit in Syracuſis. Ibi enim Dionyſius qui principabat̃ tantas procurauit exactiones ꝙ omnes diuitie ſubditorũ venerunt ad ipſum in quinqꝫ annis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Studet etiam concitare tyrannꝰ vt negocijs occupentur ciues: ⁊ indigentia ducis continuo detineantur.

¶ Ponit quartũ modũ. Et dicit ꝙ ad ſaluationẽ tyrãnidis tyrãnꝰ oꝫ ꝓcurare bella inter ſubditos: vel ẽt ad extraneos: ita ꝙ nõ poſſint vacare ad aliquid tractãdũ ꝯtra tyrãnũ: ⁊ magis timẽtes. Sic ẽt erũt indigẽtes ꝑſide ⁊ tunc plura potent exigere ab eiſdem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et regnũ quidem per amicos ſaluat̃. tyranni autẽ eſt maxime amicis diffidere quaſi velint. oẽs. poſſunt autẽ maxime amici eũ ſubuertere.

¶ Ponit aliũ modũ ꝑ quẽ ſaluat̃ tyrãnis in cõparatiõe ad alias reſp. ⁊ ad alia quedã. Et diuidit̃ in quattuor. In pꝰ ponit modũ per quẽ ſaluat̃ in ꝯparatiõe ad regnũ. In 2ᵒ ponit modũ per quẽ ſaluat̃ in cõparatiõe ad popularẽ ſtatuꝫ. ibi. (Et que fiũt ⁊c̃.) In 3ᵒ ponit aliũ modũ in cõparatione ad liberũ ⁊ venerabilẽ. ibi. (Nullo quidẽ ⁊c̃.) In 4ᵒ ponit aliũ modũ in cõparatione ad ciues ⁊ extraneos. ibi. (Peregrinos etiã ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ regnũ ſaluat̃ per amicos. Subditi.n. diligũt regẽ ⁊ volũt eũ ꝑncipari: hoc autẽ ſaluat regnũ. Et idõ ſaluat̃ regnũ ꝑ amicos. tyrannus autẽ ad ſaluãdũ tyrãnidẽ nõ debet ꝯfidere in amicis. Et rõ huiꝰ eſt: quia amici potẽtes ſunt: ex hoc.n. ꝙ amici potentes ſunt: aliqui ꝑncipes potẽtes ſunt. Itẽ iclinant̃ ⁊ volũt ꝑncipari oibus. Et ideo nõ debet ꝯfidere in eis ſi debeat ſaluare tyrannidem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et que fiunt circa vltimam popularẽ gubernationem: tyrannica ſunt omnia. vt potentia mulierum domi: quo reuelent viroꝝ ſecreta: ⁊ manumiſſio ſeruorũ eadem de cauſa. Non enim inſidiant̃ ſerui ⁊ mulieres tyranno: ⁊ ſi proſpere degant neceſſe eſt beniuolos fore: ⁊ erga tyrannidẽ: ⁊ erga popularẽ ſtatum.

¶ Ponit aliũ modũ in cõparatione ad ſtatũ popularem. Et ꝑmo ponit ipſũ. Scḋo aſſignat rõnẽ cuiuſdã dicti. ibi. (Nã ⁊ populus ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ ad ſaluandũ tyrãnidem: tyrãnus debet ordinare ea que ſunt circa popularẽ ſtatũ vltimũ qui peſſimus eſt oĩum. Omnia.n. illa tyrãnica ſunt: vt mulierũ potentie corã populo ꝑmiſſum eſt eis ꝓpõere ꝯtra viros quod voluerint: ⁊ manumiſſio ſuoꝝ ꝯtra ciues. Mulieres.n. quaſi ſunt medietas ciuitatis. Ipſe autẽ ⁊ ſerui nõ machinant̃ aliquid ꝯtra tyrãnũ. Nã gaudẽt ſui de manumiſſiõe. Mulieres vero ſup libertate ꝑdicta: opꝫ.n. eos eſſe beniuolos ⁊ tyrãnidibꝰ ⁊ popularibꝰ. Et ꝓpter hoc nõ inſurgũt de facili. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nam ⁊ populus dominus eẽ vult. Ex quo fit vt adulatores apud vtroſqꝫ in honore habeant̃. Eſt enim qui populuꝫ colit ⁊ ducit po

puli

puli adulator. tyrannorum vero qui aſſentando conuerſaꝫ: qđ eſt opus adulatoris. Nam propter hoc prauos amicos habēt tyranni qđ adulationibus gaudent. Id aūt nemo faceret qui mentem haberet libero homine dignam: ſed amant boni viri: vel non adulantur: ⁊ vtiles praui ad praua. Clauus enim clauo: vt dicat prouerbium.

¶ Reddit cām cuiuſdā dicti. Dixerat.n. ꝙ in tyrannide ordināda ſunt illa: que fiūt in populari ſtatu. Ultimo huius reddit cām. Et dicit ꝙ ꝑpter hoc debet tyrānus ordinare q̄ ſunt in populari ſtatu vltimo: qꝛ popularis ſtatus vltimo eſt ſicut monarchia: totus.n. populus dn̄atur ſicut vnus monarcha. Unde adulatores inueniunꝫ ⁊ in populari ſtatu vltimo: ⁊ apud tyrānos: ⁊ honorantur ab eis. In populari ſtatu qdeꝫ populares ductores populi. Ductor.n. adulator in populari ſtatu eſt: qꝛ dicit que placēt populo. Apud tyrānos aūt honoranꝫ: qꝛ humiliter loquunꝫ. Hoc āt ꝑtinet ad adulatorē: humiliter.n. loquēdo ⁊ deijciēdo ſe credūt placere ꝑꝑ hoc etiaꝫ tyrānus eſt amicus maloꝝ: qꝛ recipit adulatores ⁊ ꝯgaudet eiſdē: tales aūt ſm ſe mali ſunt. Sed nullus qui hꝫ ſenſum liberū: hoc eſt qui inclinationē hꝫ ad vꝛtutē hoc faciet: ſed diligit vꝛtuoſos ⁊ eos q nō adulanꝫ: q ſm ſe boni exñtes oportunitatē q̄dā hn̄t ad repmēdū malignitatē adulatoris q ſm hō malignus eſt: qm̄ ſicut in ꝓuerbio dr̄ clauus clauo retūdiꝫ. diligūt igiꝫ bonos odiētes adulatores vt ꝑ eos repmāt malitiā adulatoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nullo quidem honeſto: nulloqꝫ libero delectari tyrannicū eſt. Se enim ſolū eſſe taleꝫ putat tyrannus. Qui aūt ſubditorū vel honeſtati ſtudent vel libertati minuere excellentiam ⁊ preeminētiā tyrāni videnꝫ. Oderūt ergo illos tyrāni tanq̄ euerſores ꝑtātis ſue.

¶ Ponit aliū modū in cōparatiōe ad liberū ⁊ venerabilē. Et dicit ꝙ tyrānꝰ nō debet ꝯgaudere libero ⁊ venerabili ſiue vꝛtuoſo: qꝛ tyrānꝰ vult eſſe ſolus dn̄s. Uenerabilis.n. ⁊ liber ꝯtrarij ſunt illi nec ꝑñt ſuſtinere excellētiā quā hꝫ ꝑter rōnē: nec tyrānidē quā exercet ꝑncipando dn̄atiue ꝑꝑ qđ odiūt tyrāni liberos ⁊ venerabiles tanq̄ diſſoluētes coꝝ ꝑncipatū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Peregrinos etiam in conuiuia ⁊ familiareꝫ vſum magis recipere q̄ ciues tyrannorū eſt: quaſi illos quidem habeant hoſtes hos vero nō aduerſantes. Hec ⁊ huiuſmodi a tyrannis fiunt pro dominatione retinenda: nec quicq̄ ommittunt prauitatis.

¶ Ponit aliū modū in cōparatiōe ad ciues ⁊ extraneos. Et dicit ꝙ tyrānꝰ magis debet ꝯtinuere ⁊ aſſueſcere diuturnis comeſſatiōibꝰ cū extraneis q̄ cū ciuibus: tanq̄ ciues ſint aduerſarij: extranei vō nō. Iſta igiꝫ ⁊ ſilia ſunt tyrānica ⁊ ſaluāt ꝑncipatū. Nec aliqđ malignitatis deficit in talibꝰ: ſed oēm malignitatē ⁊ iniq̄tatē ꝯtinēt: ſicut mala ſm ſeipſa bona. tn̄ ad ſaluationē tyrānidis: in quo innuit ꝙ nō ſunt faciēda ſimplr̄ bōi: ſꝫ ei q voluerit ſaluare tyrānidē que ſm ſe mala eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sūt aūt: vt ita dixerim: hec omnia tribꝰ ſpeciebꝰ comprehēſa. Tria enim coniectat tyrannus. Unū vt animos imminuat ciuiū. Nemo enim parui animi cōtra tyrannū inſurgit. Secūdū vt ciues inter ſe diffidentes reddat. Nō euertiꝫ enim tyrannus: niſi ciuiū aliq inter ſe fidem habeant: ⁊ bonos viros ꝑſequiꝫ q̄ſi peſtiferos: ⁊ aduerſarios dominationi ſue. Nō ſolū: qꝛ non acqeſcūt in ſeruitute viuere: verū etiaꝫ: qꝛ fides eis: ⁊ inter ſe: ⁊ ab alijs plurima adhibeꝫ: neqꝫ accuſant alios: neqꝫ ipſi inter ſe accuſanꝫ. Tertiū impotentiam agēdi. Nemo enim ſibi impoſſibilia aggrediꝫ: itaq̄ neq̄ tyrānidem tollere: ſi potentia deſit.

¶ Reducit iſtos modos oēs ad tres: ⁊ ꝑmo facit h. Scđo recolligit illos.ibi. (Ad quos.) In prima dicit: ꝙ oia iſta ſub tribꝰ ſpēbꝰ vt eſt dicere cōprehēdunꝫ: qꝛ tyrānꝰ tria ꝯſiderat ad ſaluādū ꝑncipatū ſuū. ꝑmum eſt vt ſubditi ſint ignorātes ⁊ pauca ſciētes. Cuiꝰ rō eſt: qꝛ nullus puſillanimis inſidiaꝫ alicui. Et iō ne ſubditi iſidienꝫ ei: ꝯſiderat q̄liter ſubditi ſint ignorantes. Ignorātia.n. puſillanimes facit. Magnanimū.n. opꝫ hr̄e ſciam magnoꝝ ⁊ arduoꝝ: eſt.n. vtꝰ qua aliqs īclinaꝫ ad magna ⁊ ardua ſimpliciter decētia ipm. Scđm eſt ꝙ ignoti ſint ſibi inuicem ſubditi. Et rō huiꝰ eſt: qꝛ tyrānis nō ꝑus diſſoluiꝫ q̄ credāt ſibi inuicē. Et ꝑꝑ h tyrānus ꝯtrarius eſt vꝛtuoſis: qꝛ nociui ſunt ad ꝑncipatū tyrānicū: nō ſolū qꝛ nolunt ſubijci tyrāno dn̄atiue: ſed qꝛ ſunt ſibi ipſis fideles ⁊ alijs ꝯciuibus. Nec manifeſtāt ea que volūt facere vel ipſi vel alij ꝯciues coꝝ ꝯ tyrānos. Tertiū ē ꝙ reddat eos īpotētes faciēdo eos paupes. Et rō huiꝰ ē: qꝛ nullus manū mittit ad illa q̄ credit eē īpoſſibilia: ⁊ iō māifeſtū ē ꝙ nō diſſolueꝫ tyrānis ſi ſubditi nō hēant potētiā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ad quos ergo fines referanꝫ tyrannorū conſilia tres iſti ſunt. Ad has enim ſuppoſitiones tyrannica redigi poſſunt vniuerſa. partim ne ꝯfidant inter ſe ciues: parti vt potētia eis deſit. partim vt puſillanimes efficianꝫ. Unus ḡ modus: quo vtunꝫ tyranni: talis eſt.

¶ Recolligit modos iſtos: ⁊ dic̄ ꝙ iſti ſunt tres modi ad quoꝝ reducunꝫ oia que placēt ⁊ volūt tyrāni. Si.n. aliqs ꝯſideret: reducet oia tyrānica ad iſtas tres hipotheſes: q̄rū vna eſt: vt nō credat ſibi inuicē: alia vt ſint īpotētes: alia vt parū ſciāt ſubditi. Unus igiꝫ modus per quē ſaluaꝫ tyrānis eſt iſte q eſt intēdendo tyrānidē.

Alter vō modus cōtrariū iſtis que dicta ſunt diligentiam facit. Eſt aūt deprehendere ipſum ex regnoꝝ corruptione. Ut eniꝫ regni modus corruptionis vnus eſt gubernationē ipſam regiā magis reducere ad tyrannicam: ita tyrannis conſeruatio eſt ad regiam gubernationeꝫ magis eam referre: vnuꝫ ſolūmodo cuſtodientē vt potentiam retineat: per quaꝫ non modo volentibus: verum etiam nolentibus dominari poſſit: nam ſi hanc abiciat ſimilis abicit ⁊ tyrannum eſſe. Sed hoc tanquā ſuppoſitioneꝫ quādam manere oportet. Cetera vero partiꝫ facere: partim quā optime ſimulare vt regia gubernatio videatur. Lec. XII.

¶ Poſtq̃ pħus poſuit vnũ modũ ſaluatiõis tyrãnidis q̃ eſt per intentionez. ponit aliũ modũ qui eſt per remiſſionẽ. Et pmo in gnãli oſtẽdit quõ p hõ remiſſionẽ ſaluaẽ. Scdo in pticulari. ibi. (Primũ. n. ꝛc.) In prima dicit ꝙ alius eſt modus ſaluãdi tyrãnidẽ cõtrari⁹ modus dictis prius. nã modi dicti prius ſaluãt tyrãnidẽ intẽdendo ipſaz. Iſte aũt modus p remiſſionẽ: iſtũ aũt modũ ꝯtingit accipere per ſimilitudinẽ ad corruptionẽ regnoꝝ: q2 ſicut vno mõ regnũ corrũpiẽ per hoc ꝙ accedit ad tyrãnidez declinãdo a rectitudine rõnis: ſic ſaluaẽ tyrãnis per hoc ꝙ accedit ad regnũ ꝛ ad illud qð eſt ſm rõnẽ. Ex ſe enĩz regnũ ſaluabile eſt: ꝛ iõ expedit ad ſaluãdũ tyrãnidẽ remittere ipſam ꝛ accedere ad regnũ ſeruãdo ꝛ retinendo pncipatũ vnius. ſ. vt ipſe ſolus pncipeẽ nõ q̃dẽ ipſis volẽtibus. Sed nolentib⁹ ſicut plures faciũt ꝛ nõ p̃tẽdat velle pncipari ipſis volentib⁹. Nam hoc p̃tendere eſt p̃tendere ꝙ ipſe nollet tyrannizare. Et iſtud ꝙ. ſ. ſolus ſit princeps ꝛ tyrannus accipiendum eſt ſicut ſuppoſitio alioꝝ. Hec quidem facienda ſunt ſm virtutem ad ſaluandum tyrannidem: alia aũt ſimilanda vt videatur ſaltim regalis quãuis non ſit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primum enim videri communiũ commodorũ curam habere: non effundẽtem largitiones tantas vt ciues moleſte ferant: qñ q̃dẽ ab illis capiẽ operantibus ac laborantibus in ſua tenuitate. Donant vero ſcortis ꝛ peregrinis ꝛ hiſtrionibus effuſe.

¶ Oſtendit in particulari qualiter ſaluaẽ per remiſſionẽ. Et pmo facit hoc. Scdo recolligit q̃daz dicta excuſando ſe viceno2 ꝯſideratiõe. ibi. (Superfluũz ꝛc.) Prima in duas. In pma oſtẽdit q̃liter tyrãnis ſaluaẽ per remiſſionem cũ ciuitas nõ eſt diuiſa. In ſcda eſt diuiſa. ibi. (Cuz vo ꝛc.) Prima in q̃ttuo2. In pma declarat q̃liter ſaluaẽ per remiſſionẽ. Prio quo ad pecunias. Scdo q̃liter quo ad ꝯuerſatiões. ibi. (Et videri.) Tertio q̃liter quo ad honores. ibi. (Uerũtamẽ.) Quarto q̃liter quo ad demiſſionẽ a pncipatu. ibi. (Si vo.) Circa pecunias eſt ꝯſiderare tria. ſ. ꝯſumptionẽ: ratiocinationẽ: receptionẽ. ꝛ ſꝫ hoc diuidiẽ in tres. In pma declarat q̃d obſeruãdũ eſt quo ad expẽſas rõnabiles. Scdo quo ad ratiocinationẽ cũ dicit. (Rationẽ.) Tertio oſtẽdit q̃d circa receptionẽ. ibi. (Deinde redditus.) In pma dicit ꝙ ad ſaluandũ remp. tyrãnicam opꝫ ꝙ tyrãnus ſic ſe habeat vt videaẽ hr̃e curã de cõmuni: ꝛ ꝙ nõ expendat ea que accipit a ſubditis gratis ꝛ in ſuperfluis vt in talibus que ꝯtriſtãt ſubditos: vt qñ accipiũt a ſubditis laborãtibus ꝛ operantibus aſſidue ꝛ poſtmodũ abundanter dant meretricibus ꝛ extraneis ꝛ quos habẽt ſibi ſepe familiares: artificibus: hiſtrionibus qñ. n. ſic facit tyrãnis odio habeẽ a ſubditis ꝛ facilius inſurgunt contra ipſum: ꝛ ideo cauendum eſt ꝙ non expendat bona: que accipit a ſubditis in illis que moleſtant ipſos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rationem reddentes eorũ que acceperit ꝛ expenderit: qð iam factũ eſt a q̃buſdam tyrãnis: ſic enim adminiſtrans non tyrãnus videbitur: ſed legitimus gubernato2.

¶ Oſtendit q̃d obſeruandũ eſt q̃tũ ad ratiocinationez: ꝛ pmo facit hoc. Scdo remouet dubiũ. ibi. (Nec erit ei.) In pma dicit ꝙ ad hoc ꝙ ſaluet tyrãnidẽ ꝛ videaẽ habere curã de cõmuni bono opꝫ ipm reddere rõnẽ de acceptis ꝛ expenſis factis: qð fecerũt quidã tyrãni: vñ diuturniorẽ fecerũt pncipatũ ſuũ. Et rõ huius eſt: q2 ille qui ſic diſpenſabit ꝛ reget remp. videbiẽ eſſe iconomus quidaz . i. diſpẽſato2: videbiẽ. n. laborare ppter bonũ cõmune ꝛ nõ videbiẽ tyrãnus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec erit ei formidandũ ne qñq3 ſibi deſint pecunie: cum ſit domin⁹ ciuitatis: ſed diſpergentibus tyrãnis ex propria domo: ꝛ prodeſt hoc magis q̃ relinquere congregatos. minus enim cuſtodes ipſi contra tyrannum inſurgerent. ſunt aũt formidabiliores abſentibus tyrannis q̃ cuſtodiunt q̃ ciues: nam illi quidẽ ſimul abſunt: hi autem remanent.

¶ Remouet dubiũ ſiue reſpondet obiectioni. Diceret. n. aliqs ꝙ ſi tyrãnus reddat rõnẽ de expẽſis deficiet ei pecunia. Remouet hoc ꝛ dicit ꝙ nõ opꝫ tyrãnuz timere ne pecunie ꝛ diuitie deficiant: omnia. n. que ſunt in ciuitate ad vſus ꝛ vtilitates cõmunes ſunt eius: cũ ſit dñs ciuitatis. Cuius rõ eſt: q2 bona exteriora ſunt ppter bona aie ꝛ corporis: ꝛ bona corporis ppter bona aie: ꝛ iſta oĩa ſunt ppter bonũ cõmune ciuitatis: ꝛ iõ illius ſunt quodãmõ bona ſubditoꝝ: cuius eſt ordinare omne in finẽ ciuitati ſed eius qui dñs eſt ciuitatis eſt ordinare bona exteriora in finẽ ciuitatis: ppter qð eius ſunt oĩa. Et iõ nõ eſt timẽdum tyrãno ꝙ deficiat ſibi pecunia: q2 poterit accipere a ſubditis: ſm tñ ꝙ ordinari hꝫ in finez ciuitatis: ſed illi timendũ eſt magis qui accipit a domibus ſubditoꝝ preter rõnẽ. Ex hoc. n. odio habeẽ a ſubditis: ꝛ iõ timere dꝫ ꝙ iſurgãt ꝯtra ipm. Unde magis expedit ipſis. ſ. ſubmittere diuitias in domibus ſubditoꝝ ꝛ vti eis ad bonũ cõmune cũ neceſſe fuerit q̃ oĩno admittere eas cõgregare in domo ppria: qð fiet ſi inſurgãt in euz: cũ. n. apud ciues fuerit pecunia ꝛ nõ extorſerit eã tyrãnus minus inſilient ꝯtra ipm: tũc tyrãni etiã q2 accipiũt a ſubditis ꝛ ſeruant penes ſe magis timenẽ ab illis qui egrediunẽ cũ eis ꝛ cõmilitant eis quaſi propinqui eis q̃ ciuibus: q2 primi cuz peregrinantur ei extra ciuitatem. Ciues autem magis reſidẽt in ea ꝛ ideo magis poſſunt inſurgere ꝛ diripere theſaurum. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Deinde redditus ꝛ impẽſas apparere opꝫ: tum gratia diligẽtis adminiſtratiõis. tum etiã vt ſi quando foret opus illis vti poſſit ad belli neceſſitates: omninoq3 ſeipm p̃bere cuſtodez ꝛ queſtorẽ: non vt ſuarũ pecuniarum: ſed vt cõmunium ꝛ publicarum.

¶ Tangit q̃d obſeruãdũ eſt circa receptionẽ pecuniarum ꝛ dicit ꝙ tyrãnus debet redditus ꝛ oblationes gratis factas fideliter colligere vt diſpenſet illa: ꝛ ſi aliqñ opportunũ fuerit expẽdere illa in plio ꝛ vl̃r debet ſe exhibere tanq̃ cuſtodẽ ꝛ camerariũ ciuitatis ꝛ bonoꝝ cõmunium nõ ſicut pprioꝝ: ſic enim minus odio habebitur ꝛ erunt magis contenti. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et videri velle non aſperũ: ſed cum grauitate honeſtum: ꝛ talem vt eũ nõ timeant obuij: ſed magis reuereanẽ. Hoc autez non facile eſt eum aſſequi qui foret contẽnẽdus. Quapropter opus eſt: ꝛ ſi non aliarum virtutũ: at ſaltem ciuilis eum curam habere: ac talem de ſeipſo opinionem afferre.

¶ Oſtẽdit qualr̃ tyrãnis ſaluaẽ in cõparatione: ꝛ pmo in cõparatiõe ad ciues. Scdo cũ dicit. (Cõtrariũ faciẽdũ.) In cõparatiõe ad totã ciuitatẽ ꝛ diuina. Adhuc circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit qualr̃ ſaluaẽ p cõparationẽ

bene

bene ſe hñs q̃tū ad actus exteriores. Scðo cū dicit. (Et circa voluptates.) qualiter q̃tū ad delectationes. Circa p̃mū adhuc duo facit. Primo facit qð dcm̄ eſt q̃tū ad pſonā ꝓpriā. Scðo cū dicit. (Eodēq; mō.) quātū ad ꝯiunctā. Adhuc p̃mo oñdit qd obſeruādū eſt ad tyrannidis ſaluationē q̃tū ad geſtus exteriores. Scðo cū dicit. (Inſup nō.) quātū ad actus exteriores in q̄bus eſt iuſtitia vel iniuſtitia. In p̃ma pte duo tāgit. Primū eſt ꝙ expedit tyrāno ad ſaluandū tyrānidē ꝙ nō appareat ſubditis ſeuus ſiue crudelis: ꝛ rō hui⁹ eſt: q2 ex hoc ꝙ apparet ſubditis ſeuus reddit ſe odioſum eis: ex hoc aūt facilius inſurgūt in eū: ſed debet ſe reddere reuerendū ꝓpter excellētiā alicui⁹ boni excellentis. reuerētia.n. debet̃ bono excellēti: ꝛ ſi nō hēat illud bonū excellēs debet ſimilare ſe hr̃e illud. Scðm eſt qð tāgit ꝛ ſequit̃ ex p̃mo ꝙ debet ſe reddere talē ꝙ ſi ſubditi obuient ei: ꝙ nō timeāt eū timore ſeruili: ſed magis reuereant̃. Nō timeāt qdē: q2 ſi timerēt eū haberēt eū odio. reuerent̃ aūt: eſt.n. reuerētia triſtitia pp apparentē inglorĩationē. ꝛ ex hoc.n. ꝙ aliqs obuiat alicui: ꝛ ille hꝫ bonū in quo deficit reueret̃: q2 nō hꝫ illud: aut nō illo mō. Et iō tyrannus debet ſe reddere talē ꝙ videat̃ ſubditis ipos excellere in aliq̄ bono excellenti: in quo ipſi deficiūt ex quo reuereat̃. Tamē talē ſe ſic reddere nō eſt facile qn ſequit̃ ꝯtēptus: ſiqdē nō reddit ſe timēdū. De facili.n. ꝯtēnit̃ qui nō timet̃: ꝛ iō ſi velit nō terribilis videri ꝛ cū hoc nō ꝯtēni debet laborare ad virtutes ꝛ opa ipſa que reddūt hoīem nō ꝯtēptibilē pp excellētiā ſuā: ꝛ ſi nō pōt hr̃e oēs virtutes ꝛ act⁹ eoꝝ: ſaltem laboret ad virtutem ciuilē que videt̃ p̃cipua. ꝛ ſi nō hēat eā ſm veritatē: faciat ꝙ opinent̃ ipm̄ hr̃e eam: q̃uis.n. hoc nō ſit in ſe bonū: ad hoc tñ bonū eſt: vt nō ſit facile contemptibilis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſuper nō ſolum ipm̄ videri: nulli ꝓrſus ciuiū contumeliam facere: ſed etiam neminē illorum qui circa eum ſunt.

¶ Oſtendit qd obſeruādū eſt q̃tū ad actus exteriores in q̄b⁹ eſt iuſtitia: ꝛ dicit ꝙ tyrānus ſic ſe debet hr̃e ꝙ non videat̃ alicui inferre iniuriā: nec iuueni nec iuuenculę: ꝛ ꝙ nō ſolū ipſe in pſona ꝓpria: ſed ꝙ nullus qui eſt circa ipſum iniuriet̃ alijs. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eodēq; mō ſe habere mulieres ſuas erga ceteras mulieres. Nam ꝛ per ꝯtumelias mulierū permulte iā tyrānides perierūt.

¶ Oſtendit qd obſeruādū eſt q̃tū ad pſonā ꝯiunctā: ꝛ dicit ꝙ tyrānus ſic debet facere ꝙ vxor ſua ſit familiaris vxoribus ſubditoꝝ: q2 ꝓpter iniuriā illatā vxorib⁹ multe tyrannides deſtructe ſunt. ꝛ ideo debet procurare ꝙ vxor ſua ſit familiaris vxoribus ſubditorū: ſic.n. habebit q̃ſi medietatē ciuitatis: q2 mulieres cum pueris fere ſunt medietas eius ſicut dixit in ſcðo. ¶ Deinde cū dic̃.

¶ Et circa voluptates corporis ꝯtrariū facere q̃ nūc faciant qdam tyrāni: nō ſolū eniꝫ ſtati ab aurora id agūt: continuantq; per dies plures: verūetiā apparere volūt alijs ꝙ ita faciāt: vt tanq̃ felices beatoſq; admirent̃: ſꝫ in talib⁹ maxima erit moderatio adhibēda: vel ſaltē videri illa fugere: nō enim faciliter inuadi poteſt nec faciliter ꝯtēni qui ſobrius ſit: ſed qui ebri⁹: neq; qui vigilet: ſed qui dormiat.

¶ Oſtendit qd obſeruādū eſt ei q̃tū ad delectatiōes: ꝛ dicit ꝙ circa delectatiōes corporales debet ꝯtrariū facere q̃ faciāt nūc qdā tyrāni. Sunt.n. qdā qui nō ſolū volūt ꝓſequi h⁹ delectatiōes ēt multis diebus: ſed volūt videri ab alijs ꝓſeq eaſdē tanq̃ ſint beati ꝛ felices pp ipſas ꝛ reputent̃ ab alijs tales: ꝛ ex hoc hēant̃ in admiratione apud eos: ſed debet magis aut moderatus eſſe circa eas: aut ſi nō ſic tñ debet ſe talem exhibere ꝙ videat̃ fugere eas: q2 ille qui ſobrius eſt in pſequēdo h⁹ nō de facili inuadit̃ nec ꝯtēnit̃: ſed ille q eſt ebrioſus inuaſibilis eſt de facili ꝛ de facili ꝯtēnit̃. Ille etiā qui vigilat circa act⁹ virtutū nō ð facili inuadit̃: nec ꝯtēptibilis ē: ſꝫ ille q dormit hoc eſt qui nō opat̃ ſm v̄tutē de facili inuadit̃ ꝛ ꝯtēnit̃. Qui eñ opat̃ ſm v̄tutē: reputat̃ aliqd magnū pp v̄tutē quā oēs reputāt ꝛ boni ꝛ mali q̃uis ſm maius ꝛ minus. Qui aūt reputat̃ magnus: is nō inuadit̃ de facili nec ꝯtēnit̃: nullus.n. ꝯtēnit quē reputat. qui aūt inordinate operatur ecōtrario ſe hꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contrariūq; agendū eſt ſupradictorū ferre oīum. Corroborāda eñ ꝛ ornāda ciuitas eſt ab eo tanq̃ a curatore: ac nō tyrāno.

¶ Oſtendit qd obſeruādū eſt in cōparatiōe ad totā ciuitatē ꝛ diuina: ꝛ p̃mo qd in cōparatione ad totā ciuitatē. Scðo cū dicit. (Videri ēt opꝫ ꝛc̃.) quid in cōparatione ad diuina. In p̃ma dicit ꝙ ad ſaluandū tyrānidē faciendū eſt ꝯtrariū eis que dicta ſunt p̃us. ſ. ꝙ tyrānus debet ꝓparare ꝛ ornare ciuitatem. ſ. faciendo turres ꝛ muros ꝛ edes ꝛ habitacula ꝛ alia h⁹ cōmunia: ꝛ ordinando ciues tanq̃ ſit ꝓcurator ciuitatis ꝛ nō tyrān⁹: ſic.n. beniuolus apparebit ꝛ nō tyrānus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Videri etiam opꝫ ipm̄ erga religionē deorū affici vehementer: minus enim formidabunt populi: ne quid cōtra iuſtitiam fiat ſi religioni deditum illū exiſtimabunt: ac deoꝝ timorem habere: minuſq; ꝯtra illū audebūt inſurgere: quaſi deos habeat ꝓpitios ꝛ fautētes.

¶ Oſtēdit qd obſeruādū ē in ordine ad deū: ꝛ dicit ꝙ ad ſaluationē tyrānidis tyrānus in his que ad religionem ꝛ cultū diuinū ptinēt ſtudioſe ꝛ reuerēter ſe dꝫ hr̃e ꝛ tāto magis differēter ab alijs q̃to magis excellit. cuius rō eſt q2 ſi ſubditi exiſtimēt p̃ncipantē religioſum ꝛ deicolā eē nō timebūt male pati ab ipſo. A diuino eñ nullus expectat malū per ſe ꝛ minus inclinabunt̃ inſidiantes opinantes ipm̄ deū eſſe ſibi ꝓpitiū ꝛ ꝓpugnatorē pro eo ꝯtra machinātes in eū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Verūtamen opꝫ ſine improbitate talem videri: atq; eos viros qui aliqua in re laudabiliter ſe geſſerint honorare: ita vt non exiſtiment vnquam ſe magis honorari a ciuibus ſuis in libertate degentibus potuiſſe.

¶ Oſtēdit qd obſeruādū eſt q̃tū ad diſtributionē honoris: ꝛ diuidit̃ in q̃tuor ſm ꝙ q̃tuor tangit. Secūda ibi. (Hos aūt.) Tertia ibi. (Cōmunis vo.) Quarta ibi. (Oē ſi quē.) In p̃ma dicit ꝙ opꝫ tyrānū eē ſapiētē vt ſciat cōſiderare finē ꝛ dignitatē hoīs vel ſaltē vt videat̃ eē ꝓb⁹ ꝛ ſine iprobitate: ꝛ opꝫ ꝙ bonos ꝛ virtuoſos ciues q̃tū ad actus aliquarū v̄tutū honoret: ꝛ ſic vt putent ſe magis honorari ab eo q̃ a ꝯciuibus ꝓprijs: q2 ſic maxīe erit beniuolus ſubditis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hos aūt honores ipſemet tribuere debet tyrānus. Penas vo ꝛ aiaduerſiones per alios infligere: per magiſtratus videlicet ꝛ iuditia.

¶ Tangit ſcðm ꝛ dicit ꝙ ad beniuolētiā maiorē hono

res debent diſtribui per ipm̄:ſed ſupplicia debēt infligi per alios ꝑncipes ⁊ iudices. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cōmunis vero cuſtodia oīs dn̄ationis vni⁹ eſt neminem vnū pre ceteris magnū facere: ſ; plures:nam ſe inuicem cuſtodient.

❡ Tangit tertiū dicens:ꝙ ad cuſtodiā cōem oīs monarchie multū expediēs eſt nullū virū facere magnū valde aut in potētia aut diuitijs. Magnus enim exiſtēs in potentia aut in diuitijs facilius inſurget. Si aūt opʒ facere magis expedit facere plures. Vix eniʒ erunt vnanimes ⁊ vnus iuuabit ꝯtra alterū. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quod ſi quem extollere oportcat:non tamē eū qui ſit morib⁹ audax:nā hmōi hoīes aptiſſimi ſunt ad inuadendū circa res oēs.

❡ Tangit q̄rtū ⁊ dicit:ꝙ ſi opʒ facere aliquem magnum ſm potentiā nō debet facere illū qui audax eſt ſm morem ⁊ inclinat̄ ad audaciā:q2 talis eſt maxime inuaſiuus ſm oēs actiones. ⁊ ideo q2 inclinat̄ ad magna cuʒ haberet potentiaʒ de facili inſurgeret. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Si vero cuiuſq; potentia minuenda eſt modice ac non vno ſimul impetu omnis poteſtas eſt auferenda.

❡ Oſtēdit qd obſeruādū eſt in demiſſiōe a ꝑncipatu vel honore:⁊ dicit ꝙ ſi oporteat aliquē demittere a potentatu:gradatim debet deponi : vt nō ꝑmo auferat̄ ei poteſtas tota:ſʒ ps aliq̄:deinde alia vſquequo totā amiſerit: q2 minus ꝯtriſtabit illū:⁊ ꝑ ꝯñs minus inſurget ⁊ poterit minus inſurgere auferēs ſm partē: q2 qḋ paruuʒ eſt reputat̄ vt nihil. Si aūt totū ſimul vellet auferre multū ꝯtriſtaret̄ ⁊ poſſet inſurgere. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Inſuper ab omni cōtumelia abſtinendū:ꝑcipue tamē a duabus ne in corpus flagris:ne ve in etatem libidine inſultet. Maximeq; id cauēdum in illis hoībus:qui honorē magnifaciūt. Nam in pecunias illatam iniuriam auari homines grauiter ferunt:in honorem vero illataʒ ⁊ qui boni ſunt viri: ⁊ qui honorem magnifaciūt permoleſte patiunt̄. Quapropter aut nō huiuſmodi hominum opera vtenduʒ eſt:aut animaduerſiones in illos patrio more:ac ſine vlla contumelia ſunt faciende. In etatem vero ex amore ſit conuerſatio:nō ex licentia. Deniq; hoc dedecoris impenſione maiorum honorum eſt redimendum.

❡ Oſtēdit qd maxime obſeruādū q̄tū ad iniurias: ⁊ primo ꝙ oēs iniurie ſunt cauende. Scḋo cū dicit. (Eorum aūt.) quoꝝ ſunt maxime cauēde. In ꝑmis dicit ꝙ tyrannus volens ſaluare tyrānidē oēm iniuriā debet ꝓhibere ⁊ nullā facere. Precipue duas debʒ vitare ne faciat eas. Prima eſt flagellatio corpis:⁊ alia eſt iniuria:que eſt ſʒ etatē. ſ. inhonoratio. Flagellationē qdeʒ corporis:q2 iſta ſeruilis eſt. ciues aūt liberi volunt eē:⁊ iō ſi iniuriaretur eis flagellādo poſſent inſurgere. Iniuriā que eſt ſm etatem nō debet facere:ſed exhibere maximā reuerentiā ſenibus ſm virtutē ⁊ amatoribus honoꝝ:q2 vnuſqſq; grauiter fert iniuriaʒ circa illud qḋ multū diligit:q2 amatores pecuniarū grauiter ferūt ꝙ pecunia ipſoꝝ diminuatur:⁊ amatores honoris grauiter ferūt ſi inhonorent̄: vl̄ ſi non reddant̄ eis honores debiti:⁊ virtuoſi eodeʒ mō: ꝑꝑ qḋ ſolr̄ opʒ:ꝙ ipſe honoret v̄tuoſos ⁊ amatores honoris:vt ſi inferat eis ſupplicia ⁊ inhonorationeʒ opʒ ꝙ videat̄ hoc facere ꝑꝑ bonū pacis ⁊ nō ꝑꝑ penſionē ⁊ corruptiones ꝑ v̄ba vel increpatiōes q̄ ſolēt fieri ad aliquas facere ad v̄tuoſos ⁊ ſenes ſm etatē nō ꝑꝑ oſtēſionē p̄tātis: ſʒ ꝑꝑ amorē:vt videat̄ eos diligere:⁊ ſi alr̄ fierēt alique honoratiōes hȷ̄ debēt poſtmodū ei exhibi maiores honores ad mitigationē ipſoꝝ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eorū aūt qui ad vim inferendam contra corpus tyranni inſurgunt: illi ſunt formidandi ⁊ cauendi qui ita diſpoſiti ſunt:vt amplius viuere non curent cū occiderint. Quapropter maxime cauendum eſt ab his qui vel ſeipſos vel eos quos habebant chariſſimos contumelia affectos putant:ſine vlla enim cura proprie ſalutis irruūt:qui per indignationem ⁊ iram aggrediuntur:quemadmoduʒ ⁊ Heraclitus inquit: durum eſſe dicens pugnare aduerſus iram:vita enim id emi.

❡ Oſtendit quoꝝ iniurie ſūt maxime cauēde:⁊ dicit ꝙ iniurie illoꝝ qui inclinant̄ ad inuadendū ꝑſonā ꝑncipis maxime ſunt cauende:naʒ iſti ſunt maxime terribiles ⁊ ꝯtra ipſos opʒ exhibere maiorē cuſtodiā:qui nō curāt de vita ſua ſi poſſint ꝑncipē interficere. Et iō maxime ſunt cauendi ne iniuria fiat eis vel illis:quoꝝ curā gerūt. Si enim fiat eis aliq̄ exacerbatio nō parcunt inuadentes ꝑ furorē. Sicut enim dixit heraclitus. Difficile eſt pugnare ꝯtra furioſuʒ:q2 talis pro ſcio ſuo ponit animaʒ ſiue vitam. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cum vero ciuitates ex duabus conſtiterint partibus:ex inopibus ſcilicet ⁊ opulentis: maxime quidem de vtriuſq; partis ſalute cogitandum eſt ab eo qui gubernat ⁊ alteros ab alteris nulla iniuria affici. Quicunq; tamen eorū ſint potentiores hi precipue ſunt a gubernatione vendicandi:ac velut proprij efficiendi : naʒ ſi hoc extiterit:neq; ſeruoruʒ liberationem facere compelletur tyrannus:neq; arma adimere. Altera nanq; pars tyranni potentie adiuncta ſufficiens erit ad ſuperandum eos: qui cōtra inſurgere vellent.

❡ Oſtendit qd faciendū eſt ſi ciuitas fuerit diuiſa:⁊ dicit ꝙ cū ciuitas ꝯſtituta ſit ex duob⁹. ſ. ex paupibus ⁊ diuitibus opʒ iſtos ⁊ illos ſaluari ꝑꝑ ꝑncipatū: ita ꝙ tyrānus nec iſtis nec illis iniuriā faciat. Et debet cauere ne inuiceʒ iniurient̄. Meliores aūt debet aſſumere ad ꝑncipatum. Si. n. ita fieret nō oporteret tyrānuʒ manumittere ſeruos:nec auferre arma a ſubditis. Si. n. vna pars velit inſurgere ꝯtra ipm̄:alia pars cū ꝑncipe ſufficiens erit ad repellēdū ipſam ſi fuerint diuiſi. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Superfluuʒ aūt particulariter dicere de oībus iſtis. Intentio enim manifeſta eſt ꝙ opʒ non tyrannicum:ſed tanq; patremfamilias ⁊ regem eſſe putari ab illis:qui ſub eo ſunt nec pro ſe capientem:ſed pro communis vtilitatis tutela ⁊ cura: ⁊ mediocritates in vita ſequi non ⁊ exceſſus.

¶ Recolligit q̄dā dicta excuſans ſe ab vlteriori ꝯſideratiōe: ⁊ p̄mo facit hoc. Scḋo cū dicit. (Preterea egregios viros per familiaritatē ſibi ⁊c̄.) adiūgit q̄dā. In p̄ma dicit ꝙ diſcurrere per ſingula que faciūt ad ſaluationē tyrānidis ſuperfluū eſt: ſꝫ aliqs ꝑ rōnē poterit diſcurrere. Eſt .n. manifeſtū ꝙ opꝫ p̄ncipatū nō eē tyrānicū: ſꝫ tanq̄ patrem familias. Et ꝙ videat regalis ſubditis ⁊ nō gr̄a ſui ipſius p̄ncipari ciuitati: ⁊ poti⁹ oſ̄dere ſe ꝓcuratorē ⁊ tenere ſtatū mediocriū nō excellētiū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea egregios viros per familiaritatē ſibi coniungere: plebem vero ac multitudinem per fauorem ⁊ gratiā in obſequio retinere. Ex his enim neceſſe eſt non ſolū dominationem eius eſſe pulchriorem: ⁊ optabiliorē: ex eo q꞉ melioribus imperet ⁊ non abiectis neq꞉ afflictis: neq꞉ ex eo q̇ ipſe neq꞉ odio ſit: neq꞉ formidet: verū etiā ex eo q̇ longiorem: ac durabiliorē ei⁹ dn̄ationē fore cōtingat.

¶ Adiungit q̄dā: ⁊ p̄mo adiūgit vnū ꝯſtū ad inſignes. Secūdo cū dicit. (Inſup moribus.) quātū ad ip̄m tyrānū. In p̄ma dicit ꝙ debet tyrān⁹ eſſe affabilis inſignibus ⁊ magnis viris in ciuitate: multitudinē aūt debet retinere in obſequio ꝑ gr̄am: ſic .n. p̄ncipat⁹ nō ſolū erit pulchrior ⁊ magis amabilis .ſ. ſi melioribus p̄ncipet ⁊ nō humilib⁹ nec odio habebit p̄ncepe: nec perſeuerabit in timore: amplius p̄ncipatus erit durabilior. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper moribus talē eſſe: vt vel recte ſe habeat ad virtutē: vel ſemibon⁹ q̄dā ſit: vt vel recte ſe hēat ⁊ nō malus: ſꝫ ſemimalus.

¶ Adiungit aliud ꝯſtū ad tyrānū ⁊ dicit ꝙ tyrānus ad ſaluationē tyrānidis ſeipſum debet diſponere bene p̄ncipaliter ſcḋm mores ⁊ ſcḋm virtutem: ⁊ magis debet ſeipſum facere ſemibonum q̄ malignum: ⁊ ſemimalignū q̄ malignum. ⁊ ſi nō ſcḋm virtutem: tn̄ ſcḋm apparentiam: quāto enim erit minus malus vel ſcḋm virtutem vel ſcḋm apparentiam: tanto minus odient ip̄m. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui omniū gubernationū breuiſſime durare ſolent paucoꝝ potētia ⁊ tyrānis.

¶ Declarat que iſtarū rerūpublicaꝝ ſunt breuis durationis ꝑ ſe: ⁊ que nō: ⁊ p̄mo ꝓponit. Scḋo ꝓbat ibi. (Quippe illa que plurimo.) In prima dicit ꝙ inter reſpublicas minoris per ſe durationis ſunt paucoꝝ ſtatus ſꝫ vltimā ſpēm: ⁊ tyrānis. Et rō hui⁹ eſt: q꞉ plus recedūt a regno q̇ ꝑ ſe diuturni⁹ ē ⁊ ſunt ꝓter volūtates ſubditoꝝ. Tales aūt reſpublice minoris tēporis ſunt q̄ alie. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Quippe illa que plurimo durauit tempore Orthagore ⁊ filiorum qui apud Sicyonios tyrānidem habuere ad centeſimū vſq꞉ annum peruenit. Durationis vero cauſa fuit: ꝙ mediocritate quadam erga ſubditos vtebantur: multaq꞉ legibus ſeruientes agebant: ⁊ qui aptus rei militari fuit Caliſthenes nō facile cōtemnendus habebatur. Plurimū vero conuerſatione ⁊ vſu familiari fauorem ⁊ gratiam hominum acquirebant. Fertur enī Caliſthenes coronaſſe iudicem qui victorie illius contradixerat. Aiunt quidam huius iudicis ſtatuā eſſe illam: que in foro ſedet. Piſiſtratus quoq꞉ ferē aliquando apud conſilium Ariopagi citatus iudicium ſubiſſe.

¶ Probat ⁊ p̄mo oſtēdit ꝙ q̄dā iſtaꝝ ſunt durationis longe ꝓꝑ dictas cauſas. Scḋo oſtēdit ꝓpoſitū .ſ. ꝙ q̄dā ſunt breuis durationis ibi. (Ex reliquis.) Prima in tres ſcḋm ꝙ īducit in tribus que fuerūt lōge durationis ꝓꝑ dictas cāſ. Scḋa ibi. (Scḋa vero.) Tertia ibi. (Tertia.) In prima dicit ꝙ tyrānis que fuit circa ſicyone ciuitatē multo tēpore durauit vbi tyrānizauit orthagoras ⁊ filij eius. Durauit .n. centū ānis. Et rō hui⁹ fuit: q꞉ moderate ſe habuerunt ad ſubditos ⁊ ſcḋm aliquas leges diſponebāt tyrānidē: ⁊ ſeruiebāt ſubditis. Caliſthenes enī qui fuit filius orthagore q꞉ fuit bellicoſus nō fuit cōtēptibilis ⁊ ducebat populū cū fauore in multis. Et iō q꞉ iſte moderate vtebat ſubditis diu tyrānizauit: ⁊ intātū moderauit tyrānidem vtens legib⁹ q̄buſdā ⁊ ordinatiōe ſapientū: ꝙ q̄ndoq꞉ de ꝓprijs factis ſubibat iudiciū ſeniorū ſicut ⁊ alij: ⁊ ſuſtinebat ſentētias: ⁊ iō dicū͂t adhuc in ciuitate illa: q̄ꝺ caliſthenes coronauit iudicē qui victoria ei⁹ ꝯdixit: q꞉ cum requireret in iudicio de victoria reſpōdit: ſicut cuicūq꞉ ſubdito nō velut tyrāno. Dixerūt aūt q̄dā ſtatuā q̄ eſt in foro eē imaginē iſti⁹ iudicis: q̄ iudicauit quē coronandū iudicauit. Dicit ēt ꝙ piſiſtratus cū tyrānizaret cū vocaret ad ariopagum vbi reddebant ſnie: ſniam ſuſtinuit: ⁊ ideo tyrānizauit lōgo tēpore. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scḋa vero apud Corinthū Cypſellidarum tyrānis: nam ea durauit annis trib⁹ ⁊ ſeptuaginta ⁊ menſibus ſex. Cypſellus enim ipſe tyrannidem exercuit annis triginta. Periādrus vero quadraginta quattuor. Spamacius aūt gordij annis trib⁹. Cauſa vero durationis eadem fuit. Cum enim popularis eſſet Cypſellus: ac gratia apud multitudinem preualeret ſine vlla corporis cuſtodia in dn̄atione ꝑſeuerauit. Periander aūt eius filius magis tyrannice ſe geſſit: ſꝫ vir erat bello egregius.

¶ Tangit ſcḋam ⁊ dicit: ꝙ ſcḋa tyrānis que multū durauit fuit circa corinthū que fuit cypſellidarū ſic dictoꝝ a gēte. Iſta .n. durauit ſeptuagintatrib⁹ ānis ⁊ ſex mēſibus: q꞉ cypſellus tyrānizauit triginta ānis periāder q̄draginta quattuor: impfectis tn̄. Spamacius qui dicit gordij filius tribus ānis ſilr̄ impfectis. Et eſt intelligendū ꝙ ſex mēſes pro vno āno accipiebant. Cauſe aūt q̄re tm̄ durauit eedē ſunt cū p̄dictis. Cypſellus .n. ductor populi erat: ⁊ in p̄ncipio nō fecit cuſtodiam armorū. Periander aūt fuit tyrānus: ſed fuit valde bellicoſus: ⁊ ideo nō fuit ꝯtēptibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertia Piſiſtratidarū athenis. Hec aūt nō fuit continua: bis enim tyrannide pulſus fuit Piſiſtratus. Itaq꞉ ex ānis trigintatrib⁹ ſolū annis ſeptem ⁊ decē tyrannidem exercuit: filij vero ei⁹ ānis decē ⁊ octo: atq꞉ ita omnes ſimul anni fuerūt q̄nq꞉ ⁊ triginta.

¶ Tangit tertiam: ⁊ dicit ꝙ tertia tyrānis que multum durauit fuit piſiſtratidarum athenis. Iſta autem nō fuit cōtinua: q꞉ piſiſtratus bis tyrānizauit ibidem. Ex triginta tribus enim annis ipſe ſeptem ⁊ decem p̄mo tyrannizauit. Filij vero eius ꝯſequenter tyrānizauerunt decem ⁊ octo: ⁊ ſic ſunt in vniuerſo quinq꞉ ⁊ triginta anni: quib⁹ durauit illa tyrannis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex reliqs ẜo illa que apud Syracuſas fuit Hieronis ⁊ Gelonis: ſed non longa fuit hec: annis enim nõ amplius ꝙ̃ duo de viginti durauit. Gelon enim ſeptem annis cum tyrannidem exercuiſſet octano defunctus eſt. Hieron autem decez. Traſibulus vero menſe decimo excidit. Ceterarum vero tyrannidũ plereqꝫ breui tempore durauerũt omnes. Que igiẽ ſint tam circa gubernationes plurium ꝙ̃ circa gubernationes vni⁹ ſolius: per que ⁊ corrumpanẽ ille ⁊ ſeruenẽ fere dictũ eſt.

¶ Oſtẽdit ꝓpoſitũ ꝑncipale. ſ. que reſp. tyrãnice fuerunt minoris durationis: ⁊ dicit ꝙ illa tyrãnis in qua hieron ⁊ gelon tyrãnizauerũt in ſyracuſis nõ fuit multũ diuturna: nõ. n. durauerũt niſi. 18. annis: q꞉ gelon. 7. ãnis tyrãnizauit: in. 8. mortuus eſt. hieron vo. x. ãnis ſoluz. Traſibulus. 9. mẽſe mortuus eſt: multe ẽt alie tyrãnides pauci tẽporis fuerũt. Et nũc recapitulat ⁊ dicit: ꝙ que ſint ꝑn⁹ ⁊ cauſe quibus corrumpanẽ reſp. ⁊ monarchie: ⁊ iterꝫ que ſint ꝑncipia ex quibus ſaluenẽ fere dictum eſt.

In rep. ẜo Platonis Socrates de mutationibus loquiẽ nec tamẽ recte. Illius eniz reip. que eſt optima atqꝫ prima ⁊ mutatio nulla propria aſſignaẽ. Inquit enim cãm eẽ mutationis: q꞉ ſic natura comparatũ ſit vt nihil permaneat: ſed in ambitu quodam temporis mutationẽ recipiat. Eſſe ẜo principiũ horũ inqt: quorꝫ ſupterti⁹ cub⁹ qnario coniugat⁹ fundus duas exhibet harmonias. Inqens qñ numer⁹ diagrãmatis hui⁹ efficiaẽ ſolidus. **Lec. XIII.**

¶ Poſtꝙ̃ phs determinauit de ſaluatiõe ⁊ corruptione rerump. ẜm intẽſionẽ ꝓpriaz: hic intẽdit reprobare opinionẽ platonis de corruptiõe earũdem: ⁊ circa hoc ꝑmo ꝑmittẽs intẽtionẽ ſuã innuit opinionẽ ei⁹. Scdo cũ dicit (Utpote nã.) approbat eã in quodã bene dicto. Tertio cũ dicit. (Sed hec ⁊c̃.) iprobat in male dictis. ¶ Circa primũ eſt itelligẽdũ ꝙ opinio platonis de corruptiõe rerump. nõ eſt bene cognita a nobis: tũ q꞉ nõ venit ad nos ꝑ libros eiuſdẽ nec expoſitorꝫ ei⁹. Tum q꞉ dicta Ariſto. hic de ea obſcure ſunt valde ꝓꝑ breuitatẽ ipſorũ. Unde magis videẽ eã ſupponere q̃ſi manifeſtaz tẽpore ſuo ꝙ̃ expreſſe ponere: exceptis qbuſdã paucis. Sed ex ſuppoſitionib⁹ qbuſdã platonis in alijs ⁊ ex illis breuib⁹ q̃ ponit Ariſto. ⁊ obſcuris: ⁊ ex ipa reprobatiõe poterit aliqliter videri opinio ꝑdicta ipſius. Poſuit aũt plato ſicut ex alijs apparet: ꝙ ipm vnũ ſit ſubſtãtia eorꝫ q̃ dicunẽ vnũ: nõ diſtinguẽs iter vnũ qd̃ ꝑncipiũ numeri: ⁊ vnuz qd̃ eſt ſubſtãtiale. Et q꞉ ex replicatiõe vnius qd̃ eſt ꝑncipiũ numeri cauſaẽ numerus: ꝯceſſit ꝙ ex replicatiõe vni⁹ ſubſtãtialis cauſeẽ numerus. Ex replicatione aũt ſubſtãtie nõ generaẽ niſi ſubſtãtia: ⁊ iõ ꝯceſſit ſubaz eorꝫ q̃ ex pluribus ſunt eẽ numerũ quẽdã: ⁊ formas eorꝫ ſubales eſſe nũeros quoſdã ſicut formã hoĩs: leonis: celi: ⁊ ẽt aĩe. In numeris aũt ꝑmo inueniẽ ꝓportio: que eſt certa habitudo vnius ꝙ̃titatis ad aliã. Proportionũ aũt numeraliũ q̃daz ſunt tẽperate magis: in qbus extrema magis accedunt ad nãm vnius. q̃dã aũt intẽperate magis: ſicut ſexqualtera magis tẽperata eſt ꝙ̃ ſexquaſexta vel ſexquiſeptima vel dupla vel tripla: ⁊ iõ ſubſtãtias entiũ cõpoſitorꝫ poſuit ꝯſiſtere in q̃dã ꝓportiõe numerali ꝑncipiorꝫ ex qbus ſunt: ſed quorũdã in tẽperata magis quorũdã in intẽperata: quorũdã aũt in medijs. Et q꞉ reſp. ex plurib⁹ cõponiẽ ſicut ex mã: eſt. n. ordo inhabitãtiũ ciuitatez ad per ſe ſufficiẽtẽ vitã: iõ poſuit rõnẽ ei⁹ ꝯſiſtere in ꝓportione aliq̃: cuiuſdã qdẽ in ea q̃ maxime tẽperata eſt quã dixit eẽ optimã ⁊ maxime vnã: vt apparuit ex ſcdo hui⁹. alteri⁹ ãt in tẽperata valde: quã dixit eẽ peſſimã. mediarũ aũt in medijs: q̃rũ que magis accedũt ad tẽperatam ꝑmã: meliores ſunt: q̃ aũt ad intẽperatam: peiores. Scdo aliud ꝑncipiũ poſuit: ꝙ in entibus cõpoſitis ex plurib⁹: illud qd̃ magis vnũ eſt: minus ex ſe eſt corruptibile. tũ q꞉ qd̃ magis accedit ad ẜm ſe vnũ ſeparatũ qd̃ eſt ex ſe ipſo: eſt incorruptibile. tũ q꞉ ẽt qd̃ magis eſt vnũ magis eſt ens in actu ẜz hõ q꞉ vnũ ⁊ ens ꝯuertunẽ. ⁊ qd̃ magis eſt ens in actu: minus eſt ens in potẽtia ex ſe. ⁊ qd̃ minus eſt in potentia ex ſe: minus eſt corruptibile. ꝓꝑ qd̃ remp. ꝑmã ⁊ optimã que maxime vna eſt poſuit minime corruptibilẽ. Tertio poſuit ꝙ oĩa que ſiũt hic ẜm nãz reducunẽ in ſuperioribus in aliq̃ figurã celeſtẽ: ita ꝙ cũ incipit ſenſibilis generatio figure in celo per motũ ſtellarũ icipit trãſmutatio ad ſubſtãtiã generãdã hic. ⁊ cũ generata eſt ex figura ꝑdicta: generatuz eſt ens nãle ab illa. ⁊ cũ icipit receſſus ſtellarũ a ꝑdicta figura: ſimiliter icipit hic declinatio ſequẽtis figurã illa diſpoſitiõe nãli. Et cũ corrupta eſt figura corruptũ eſt ⁊ illud: ita vt ꝑfectus ⁊ defectus rei nãlis mẽſureẽ ẜm ꝙ̃titatẽ acceſſus ſtellarũ ad figurã d̃terminatã: ⁊ receſſus ab eadẽ. Et ꝙ̃titas iſti⁹ motus celeſtis in ordine ad rẽ nãlẽ dr̃ periodus eius nãlis. Et q꞉ tp̃s acceſſus ⁊ receſſus ſtellarũ ẜm nãz ſunt eq̃lia: q꞉ vniformiter mouenẽ. ideo tp̃s ꝑfect⁹ ſeu gn̄ationis rei eſt eq̃le tẽpori defectus ſeu corruptiõis euiſdem ꝙ̃tis multotiens in maiori accidit corrumpi ꝙ̃ gn̄ari: vel econtrario ꝓꝑ ineq̃litatẽ mãe: ſic̃ Ariſto. dicit ſcdo de gn̄atiõe. Corruptio aũt rei q̃ accidit ẜz declinationẽ a ꝑdicta figura celeſti dr̃ corruptio ẜm tp̃s a pho: q꞉ igiẽ reſp. eſt aliqd cãtum: hic dixit eã cãri ab aliq̃ figura celeſti ⁊ corrũpi per receſſum ab ea in quodã periodo tẽporis determinato. Et ſic poſuit optimã remp. corrũpi in eã: que lacedemoniorꝫ que fuit q̃dam ſpẽs ſtatus optimatis nõ in aliã. De tyrãnide ãt nõ dixit ſi corrũpiẽ: an nõ. ⁊ ſi corrũpiẽ quõ corrũpaẽ: nec potuit rõnabilr̃ dicere. Poſuit ẽt ꝙ in ſtatu paucorꝫ fiebat trãſmutatio ex optimatũ ſtatu ſeu populari: vel alijs hmõi: q꞉ ꝑncipãtes erãt amatores pecuniarꝫ. Et pecunioſi facti ꝑncipanẽ alijs ꝓꝑ pecuniã cogentes eos ſeruire ad vtilitatẽ ꝓpriaz. Hec igiẽ vt videẽ eſt opinio platonis in ſũma: quaz recitat ⁊ reprobat phs: dicẽs ꝙ de trãſmutationib⁹ rerump. dictũ eſt a Socrate id ẽ a platone introducẽte Socratẽ loquentẽ in rep. ſua nõ tñ ẜm rõnẽ: ⁊ bene. Dixit. n. ꝙ cũ multe reſp. eẽnt ⁊ altera earũ eẽt optima illi⁹ optime ⁊ ꝑme ſimplr̃ ẜm nãm nõ eſſe trãſmutationẽ ꝓpriã. i. ex ſe minime eẽ corruptibilẽ: q꞉ ꝑma ⁊ optima reſp. maxime eſt vna ẜm ipm. illd̃ ãt qd̃ maxĩe vnũ eſt: minime ex ſe eſt corruptibile: ſic̃ dictũ eſt ꝑus. Dixit tñ corruptionẽ eius eẽ ꝑ accidẽs ⁊ ab alio. cui⁹ cãm dicit eſſe: q꞉ nec eorꝫ que ſunt hic cõpoſita ex plurib⁹ ex ſe natũ eſt manere ꝯtinue. Sed neceſſe eſt trãſmutari in aliq̃ periodo determinata: hoc eſt in aliqua ꝙ̃titate mot⁹ celeſtis mẽſurãtis durationẽ ipſi⁹: ſic̃ dictũ eſt ꝑus. principiũ aũt eẽ ⁊ ꝑmanẽtie illarꝫ rerũp. q̃rũ cubus ſupterti⁹ nũerus ꝯtinẽs ꝓportionẽ ſexqtertiã q̃ inuenĩẽ ꝑmo iter q̃tuor ⁊ tria: q̃ aggregata faciũt ſeptẽ ꝯtinue-

ctus

etus quinario q ꝯtinet ꝓportionem ſexqalterā:que pmo repperiť inter tria ꝛ duo ex qb' ꝯgregatū: puta ex. 7. ꝛ. 5. l. 12. ꝯtinet duas ꝑdictas harmōias ſexqalterā ꝛ ſexquiter tiā dixit eē cām ꝑ ſeq: numerus hꝫ diagrāmatis .i. figurationis ſolidus eſt. Cōſtat eniꝫ ex ductu vni' ſui lateris in alterꝫ: puta tria in q̄ttuor entia illa: quoꝝ ſubſtantia eſt numerus aliquis ſolidus: ſunt maioris durationis. Et non vult aliud dicere vt videť niſi ꝙ reſp. illa cuius ſubſtātia eſt duodenari' nūrus ꝯtinēs ꝓportionē ſexquialteram ꝛ ſexquitertiaꝫ que magis ad vnitatē videnť accedere ſolidus exiſtēs: eſt maioris durationis: quia numerus iſte ſolidus eſt. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Vtpote natura producēte prauos ꝛ meliores diſciplina. Hoc ergo forſan inquit nō male: fieri eniꝫ pōt vt ſint aliq: quos diſciplina inſtitui: ac bonos fieri viros impľe eſt.

ℂ Approbat ipſam in quodā hꝛ̄ dicto dicēs: ꝙ Plato dixit quaſdā reſpu. eē maioris duratōis ꝓpter cām ꝑdictā: et ſi natura ꝓducēs eas in eē ꝓduceret quaſdaꝫ prauas ꝛ q̄ſdā meliores ſm diſciplinā: hoc ipm dicēs forte nō male. Cōtingit eniꝫ eē aliquos gubernātes quos ex natiuitate ꝛ figura celeſti in hora natiuitatis impoſſe: hoc eſt difficile eſt fieri ſtudioſos ꝛ bonos. Sūt eni aliq q ex diſpōne nāli quā acqrunt ex figura celeſti in ꝑncipio īclinanť ad turpia ꝛ ea que ꝑter rōnē ſunt. Alij aūt q ex diſpōne nāli inclinanť ad honeſta ꝛ ea que ſm rōnē. Talē eniꝫ īclinationem ad honeſta vel turpia cauſari ex figura celeſti neceſſe eſt dicere: quāuis neceſſitatē nō imponat in his que operanť ſm intellectum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sꝫ hec nō ꝓpria mutatio foret illi' reip. quā optimam eē vult magis q̄ꝫ alioꝝ oium ꝛ vniuerſoꝝ que fiūt ꝛ ex tēpore: ꝑ qḋ ingt. ꝛ ex eo qꝛ nō ſiml' īcipiūt: ſimulqꝫ mutanť. Ceu ſi prima dies eēt mutationis ſiml' mutareť.

ℂ Reprobat eā in male dictis. Et ꝑmo q̄tum ad ea que dixit de corruptiōe optime reipu. Scḋo q̄tuꝫ ad ea que de corruptiōe quarūdā aliarū: cū dicit (Preterea tyrannidis ꝛc̄.) Circa ꝑmū ꝑmo reprobat eaꝫ q̄tum ad hoc ꝙ dixit ipſius nō eē trāſmutationē ꝓprie. Scḋo cum dicit. (Preterea ꝛc̄.) q̄tum ad terminū trāſmutatiōis. In ꝑma pte dicit: ꝙ nō hꝛ̄ dixit nō eius eē trāſmutationē ꝓpriē: ſꝫ ꝑ trāſmutationē figure celeſtis in ꝑiodo determinata. Hec enim trāſmutatio cauſata a motu celi que eſt oium eoꝝ que fiunt nāˡ ꝛ per tp̄s ſaltēꝫ ſm accńs inquātum tp̄s: eſt mēſura motus q facit diſtare: qḋ eſt vt dr̄ 4° phyſico. ꝓpter qḋ dicit oīa que fiunt hic nāliter trāſmutari: ꝛ illa que ſimul inceperunt tranſmutari: ꝛ illa que non ſimul: ſimul corrumpi. Sicut ſi aliqua facta fuerunt in die precedente tropicum: hoc eſt conuerſionem ſolis a ſignis meridionalib' ad ſeptētrionalia: vel ecōtrario ſimul determinanť ꝛ finiunť: magis eſt ꝓpria optime reip. qui aliarū. Iſtud eniꝫ qḋ ſimpl'r generať: ſimpl'r corrūpiť: et qḋ ſm qd generať: ſm qd corrumpiť: ſicut apparet ex ꝑ° de gnōne. Vñ ſub eiuſ eſt gnātio ſimpl'r: eſt corruptio ſimpl'r. Et accńtis cui' eſt gnātio ſm qd: eſt corruptio ſm qd. Reipu. aūt optime ꝑ̄ eſt ſimpl'r gnātio: qꝛ cū gnātio ſit via in eē eius: magis erit gnātio que magis eſt ens in gnābilib' dico. Optima aūt ꝛ ꝑma in genere rerumpub. maxime eſt ens. Ergo ipſi' erit corruptio ꝛ magis q̄ꝫ aliarū. Sed iſtud qḋ ꝯcludit rō iſta ſtat cū dicto Platonis q dixit: ꝙ reſp. optima ꝛ ꝑma ex ſe minime eſt corruptibilis: qꝛ maxime vna ꝛ actu incorruptibilis eſt ꝛ corrumpitur ab alio: ꝛ illa corruptio ei' eſt corruptio ſimpl'r: qꝛ entis ſimpl'r: qḋ ꝯcludit rō Ariſto. Et iō ſm rē nō reprobat ipm: ſꝫ ad illos q intelligerēt Platonē dixiſſe reipu. ꝑme nō eſſe corruptionē ſimpl'r decepit ꝑ equiuocationē huius termini ꝓprie qḋ vno mō ſignificat illud qḋ ſimpl'r eſt. Alio autē mō illud qḋ ex ſe: in qua ſignificatione hic vtebatur ipſe. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Preterea quā ob cāꝫ ex illa tranſit ad Lacedemonioꝝ rēp. Sepe enim in cōtraria trāſeūt reſp. oēs: vel in ea que ſint ꝓpinq̄. Eadē ratio eſt de alijs quoqꝫ mutatiōib'. Ex laconica eni ingt mutatio fit ad paucoꝝ potētiam. Ex iſta hꝰ ad popularē ſtatū. Ex illo rurſus ad tyrannidem. Atq ꝛ contrario mutanť, ceu ex populari in paucoꝝ potentiam. Et magis quidē q̄ꝫ in tyrannidem.

ℂ Reprobat eā quoad terminū trāſmutatiōis dicens: ꝙ adhuc querēdū eſt a Platone ꝓpter quā cām ex optima rep. fit trāſmutatio ſm eū in eā que lacedemonioꝝ: que fuit quedam ſpēs ſtatus optimatū. ſicut apparuit ex 4° ꝓpinqua optime. Nos eniꝫ videmus ad ſenſuꝫ ꝙ ſepius trāſmutatio fit in ꝯtrariā reipu. q̄ꝫ in ꝓpinquā: ſicut a regno in tyrānidē. Eadem aūt rō eſt de trāſmutationibus aliarū ꝯtium ſm ipm. Dixit enim ꝙ ex rep. lacedemonioꝝ fit trāſmutatio in paucoꝝ potētiā: ſicut in ꝓpinquorem ei: ꝛ ex iſta in popularē ex qua in tyrānidem: ſicut in peſſimā ꝛ vltimā: ꝛ tñ nos videmus ecōtrario fieri ſepi' trāſmutationē ex ſtatu populari in paucoꝝ q̄ꝫ in tyrannidem. Et eſt intelligendū: q. ſi Plato intellexit optimam remp. corrūpi in eaꝫ que ꝓpinq̄ eſt ei natura: ꝛ ſiľr ꝯtrās in ꝓpinquiores eis. ſolum falſum intellexit: ꝛ ꝓcedit dictum Ariſtotelis ꝯtra eū. Si aūt nō intellexit ſolū: ſꝫ qḋ facilius verū dixit: nec Ariſtoteles hoc improbat: imo dicit in 2° de gnōne: ꝙ in habēntibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. ℂ Deinde cum dicit. Te. c. 25.

ℂ Preterea tyrannidis vtrū mutatio ſit vľ nō ſit: nil dicit: propter quā cām nec in quaꝫ reſp. ſpēm tranſit. Hui' hꝰ cā eſt ꝙ non faciliter dicere valebat. Infinitū eni. Nā ſm eū in primā ꝛ optimā: ſic eni vtiqꝫ fieret ꝯtinuo circulus. Sꝫ mutať in tyrānidē tyrānus vt ea que apḋ Sicionios ex mironis tyrānide in cliſthenis. Et in paucoꝝ potētiam: vt illa que in Calcide fuit Anticleontis. Et in popularē ſtatū: vt illa que Gelonis fuit Syracuſis. Et in optimates: vt illa q̄ Charolai apud Lacedemonios. Et in tyrānidē fit mutatio ex paucoꝝ potētia: vt i Sicilia plurime vetuſtarū: in Leontinis in Panetij tyrannidē: ꝛ apud Gelaꝫ in Cleādri: ꝛ apḋ Regiū in Anaxali. ꝛ in alijs cōpluribus ciuitatib' eodem modo.

ℂ Reprobat quātum ad alias. Et primo qꝛ non dixit nec potuit bene dicere de corruptione tyrānidis. Scḋm cuꝫ dicit (Abſurdū etiā.) qꝛ nō dixit de tranſmutatione paucoꝝ potētie in alias vel aliarū in ipm. In prima parte dicit ꝙ adhuc Socrates ſeu Plato nō determinauit ſi tyrannidis eſt aliqua tranſmutatio: vel nō eſt. Et ſi eſt: propter quā cauſaꝫ in quā rempu. eſt. Et cā huius eſt: qꝛ non

facile poſſet illud dicere ſm rōnē:q2 nō eſt determinatū nec determinat̃ ab eo bñ ſuppoſitis dictis ipſi⁹: qm̄ ſz ipſz ſi corrūpat̃ tyrannis op3 eā corrūpi nālit̃er ꝛ ꝑmā ꝛ optimā. Q2 ſic erit circulus qdā in corruptiōib⁹ ipſaꝝ: puta ſi optima corrūpat̃ in ſtatū optimatum. et hec in rempu. q̄ in ſtatu paucoꝝ: ꝛ iſta in ſtatū popularē q̄ in tyrannidē: ꝛ tyrānis in optimā ꝑ ꝯñs. Sz nos videmus ꝙ nō ſic trāſmutat̃ tyrānis in optimā ſemꝑ: ſz trāſmutat̃ qñqз tyrannis in tyrannidē: ſicut illa q̄ eſt apud ſiciōios ex mironis in eā que cliſtenis: trāſmutat̃ ēt qñqз in paucoꝝ potētiā: ſicut in calcide tyrānis q̄ anticleōtis transmutata fuit in eā. Iteꝝ in ſtatū popularē ſicut illa q̄ fuit gelonis in ſyracuſis. Et in optimatē: ſicut illa q̄ fuit charolai apud lacedemonios: ꝛ ecōtrario ex paucoꝝ potētia trāſmutatio facta in tyrānidē: ſicut in Sicilia plurime antique paucoꝝ trāſmutate ſunt: ſicut in leōtinis in tyrānidē panetij. Et in ciuitate que dr̃ gela in illā qua cleādri. Et in regio que eſt ciuitas calabrie: in eam que anaxali. Silr̃ aūt ſe habз in alijs ciuitatibus multis. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Abſurdū ēt putare in paucoꝝ potētia iō trāſire: q2 hoīes cupidi ꝛ pecūiarū ſtudioſi i magiſtratib⁹ verſent̃: ac nō q2 plurimi diuitijs ſuperabūdātes nō iuſtū exiſtimāt par hr̃e i ciuitate eos: q nō hñt facultates: ꝛ eos q hñt.

ℂ Reprobat opionē ei⁹ q̄tū ad hoc qḋ dixit de trāſmutatiōe paucoꝝ potētie in paucoꝝ potētiā. Et p̊ reprobat cāз ipſaз trāſmutatiōis quā poſuit. Scḋo cū dicit. (Multiſqз ꝛc̃.) inſufficiētiā. Cām aūt iprobat ꝑ tres rōnes: quaꝝ ſcḋam ponit cum dicit. (Abſurdū ēt dicere ꝛc̃.) In ꝑma ꝑte dicit: ꝙ incōueniēs eſt credere ꝛ dicere ꝙ tranſmutatio fiat in paucoꝝ potētiā ex alijs: puta ex ſtatu populari vel optimatū: vl̃ hōs q2 ꝑncipātes ſunt amatores pecuniarū. Et iō acqrētes vndecūqз ꝛ q̄litercūqз pecunioſi fiūt. Pecūioſi āt facti eſtimātes q̄ſi ſe hr̃e oīa: ꝛ ꝑcellere oēs faciūt ſe dños ꝑ potētiā pecuniarū ꝛ nō magis ꝑꝑ hoc: q2 excedētes in ſubſtātijs: puta diuites exiſtimant nō iuſtū eē ſeipſos ꝛ paupes q nihil poſſidēt hēre equale de honoribus ꝛ bonis cōib⁹: ſz ipſos debere plus hēre ſm ꝑeminētiā diuitiaꝝ ꝓpriaꝝ ad eas q̄ paupeꝝ. Et eſt intelligēdūз ꝙ cauſa quā aſſignat Ariſtoteles hui⁹ tranſmutatiōis: puta vt eſtimare eos ꝛ paupes nō hēre equale eſt cauſa ꝓxima ipſius. Cauſa aūt quā aſſignauit Socrates eſt magis cā remota ꝛ ꝑma. Ex abūdātia eni diuitiarū ꝯcipiūt eſtimationē predictam ad quam ſequitur voluntas trāſmutationis reipu. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ In multiſqз paucoꝝ potētijs nō lз pecūias querere: ſз leges ſunt ꝓhibētes. Et apud Carthagine q̄ in populariter gubernatur pecunijs ſtudent: nec tñ adhuc mutati ſunt.

ℂ Ponit ſcḋam rōnē dicenſ: ꝙ adhuc multe ſunt potētie paucoꝝ: in qb⁹ nō licet ſupexcedentē acqrere pecuniā: ſз ſunt leges alique ꝓhibētes excedere q̄titatē determinatam: ꝛ tñ tranſmutatio ad eas fuit facta. ergo nō ꝑ acqſitionē pecunie. et hoc eſt intelligēdū cuз trāſmutat̃ vnus paucoꝝ ſtatus in aliū. Iteꝝ in Carthagine regnātes i populari ſtatu efficiunt̃ multi pecunioſi: ꝛ tñ nō trāſmutantur in paucoꝝ ſtatū: ſз in aliā rempu. magis. ergo abūdātia pecunie nō fuit ꝓxima cā ꝛ ꝑ ſe trāſmutatiōis in paucoꝝ ſtatum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Abſurdū etiā dicere eſſe duas ciuitates ſub paucoꝝ gubernatione opulentoꝝ ꝛ inopum. Quid eniз aliud huic quā laconice accidit vel alteri cuicūqз: vbi nō oēs eq̄lia poſſideant: aut nō omnes equaliter ſunt boni viri. Nullo aūt paupiore facto nihilomin⁹ ex paucoꝝ trāſmutant̃ gubernatiōe ad popularē ſtatū: ſi plures ſint inopes. Et ex populari in paucoꝝ potētiā ſi potentiores ſint opulenti q̄з multitudo. Et alteri negligant: alteri intendant.

ℂ Ponit tertiā rōnem dicens: ꝙ irrōnabile eſt ciuitatem que regit̃ ſm paucoꝝ potentiaз hēre duas ciuitates. hoc eſt duas cōcationes ciuiū: vnaз videlз diuitum: ꝛ aliam pauperū que ſibiīuicē ꝯtrariant̃: nō enim eſt ratio: quare hoc magis inuenit̃ in iſta q̄з in lacedemonia que fuit optimatū quedā: vel in quacūqз alia republica: vbi non oēs hñt equales poſſeſſiones ſeu diuitias: vel vbi oēs nō ſunt equaliter boni viri. et iō ſi in vna nō eſt ꝑncipiū corruptiōis: nec in alijs. Uidemus aūt ꝙ nullo facto pauperiore q̄з ꝑus eſſet ex paucoꝝ ſtatu fit trāſmutatio in ſtatū popularē: ſi pauperes ſint plures ꝛ potētiores. Et econtrario nullo facto ditiori fit trāſmutatio ex populari rep. in paucoꝝ. ſi opulēti ſint potētiores q̄з multitudo egenoꝝ: ꝛ adhibeant curā ad tranſmutādū rēpu. alij aūt negligāt. Quare ꝓxima cā trāſmutatiōis in paucoꝝ ſtatu ex populari non eſt ob hoc ipſum ꝙ principātes ſint facti magis pecunioſi. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cūqз plures ſint cāe ex qb⁹ mutationes fiūt eas nō dicit: ſed vnā ſolū ꝙ ꝓdigaliter viuentes vſuris ꝯfecti paupes efficiunt̃. Quaſi ꝟo fuerint oēs ab initio diuites vel plurimi coꝝ: ſed hoc falſum. At qñ ipſoꝝ potētiū qdā patrimonia ꝯſumpſerint: res nouas moliunt̃. Qñ āt alij: nihil graue accidit: ꝛ mutant̃ nihilo magis in popularē ſtatū q̄з in aliā ſpēm gubernationis. Inſuper ꝟo ꝛ ſi honores vna cū alijs non capiant: ſi iniurias inferant: ſi cōtumelijs afficiant: ſeditiōes oriunt̃: ꝛ mutatiōes in rep. Fiūt etiā ſi nulla diſſipatio patrimonij itercesſerit: ex eo ꝙ liceat qcqd volūt efficere: cui⁹ rei cām eſſe ferūt nimiam libertatem.

ℂ Reprobat ipm̄ ꝑꝑ inſufficiētiā cāe. Et p̊ ex hoc ꝙ cum ſint multe cāe ꝑdicte tranſmutatiōis: vnā tñ aſſignauit. Scḋo cū dicit (Cūqз plures ſint paucoꝝ ꝛc̃.) Q2 cū plures ſunt paucoꝝ ſtatus ꝛ populares: tñ aſſignauit vnam cām. In p̊ ꝑte dicit: ꝙ adhuc cū multe exiſtāt cāe ꝛ ꝑnc⁹ trāſmutatōis popularis ſtat⁹ in paucoꝝ potētiā: ꝛ ecōtrario nō dixit niſi vnā tñ: q2 videlз vſurarū: hoc eſt diuites ꝑter rōnē ſm ꝓdigalitatē expendētes ꝓꝑa efficiunt̃ pauperes: ꝛ deīde volētes ditari corrūpūt rempu. Dicit ac ſi oēs vel plures eēnt eq̄lr̃ diuites a ꝑn⁹: hoc aūt falſuз eſt: ſз magis vr̃ ꝓē cā vna ꝙ qñ aliq magni ꝛ ꝑſidētes in ciuitate ꝑdunt ſubas ꝛ volūt eas inouare: trahūt ad ſe rēpu. trāſmutātes: vt ex hoc ditent̃. Et tūc fit trāſmutatio non magis in popularē rēp. q̄з in quācūqз aliā. Qñ aūt aliqui cōium ꝛ populariū ditant̃: nihil fit dirū ꝑ qḋ reſp. tranſmutet̃: vt frequētius: q2 nō ſunt ita magnanimi. Adhuc aūt ꝛ ſi reputēt ſe dignos honorib⁹ ꝛ nō participent ipſis ꝛ ſi iniuſtuз reputēt ſe pati in reb⁹ vel iniurias in ꝑſonis: ſeditiōes mouēt in ciuitate: ꝛ trāſmutāt rēpublicaз: ſicut dcm̄ ē ꝑus. Iteꝝ q̄tis nō ꝯſumpſerint ſubaз ſeu diuitias aliqñ trāſmutāt ipm̄ ꝑꝑ hoc ꝙ reputāt ſibi licere facere

qḋcūqз

qḋcūq₃ voluerint. Cuiꝰ cām dixit Plato eſſe eā que libera eſt: hoc ē ipſaʒ libertatē. Inſufficiēter. n. aſſignauit cāʒ trāſmutatōis ꝑdictaꝝ rerūp. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cumq₃ plures ſint paucorum: plures etiam populi gubernatiōes: tāq₃ vtraq₃ vna ſit: mutationes aſſignat Socrates.

¶ Reprobat ex eo q̄ cū ſint multe aſſignauit cāʒ ſic vniꝰ tm̄ dicēs: q̄ inſufficiēter dixit Socrates: q̄ꝛ pluribꝰ exiſtētibus ſpēbꝰ ſtatꝰ pplaris ⁊ paucoꝝ: ſic dcīt ē pus in 4ᵒ aſſignauit cās eaꝝ tāq₃ vtraq₃ eaꝝ eēt vna ſm ſpēm: ⁊ ſpēs eaꝝ adīuicē nō differret. hoc aūt falſuʒ ē. De eni diuerſe ſunt ⁊ ſpēs diuerſas hñt: q̄re ⁊ cās diuerſas. Diuerſoꝝ. n. opʒ eē diuerſas cās ꝓpas aliquo mō. Et in hoc terminaſ intētio Ariſtotelis in hoc ſ. ¶ Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie pceratoris ordinis ꝑdicatoꝝ ad reuerēdiſſimum in Xp̄o prēm ⁊ dn̄m dn̄m. F. cardinalē Senen. Epithoma p ꝯclones qnti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ Prima ⁊ remota radix ſeditiōis eſt: q̄ꝛ ſeditiōes ꝯcitāt g ꝑ opiōne ſua de rebuſpub. bonis nō reportāt: qḋ certe iuſtiſſime oium facerēt g virtute ꝓcellunt g tn̄ minime oium id faciūt plus affecti publico bono qḋ ſeditiōe mouēt magis q̄ꝫ puatis cōmodis: ſʒ maxime ſeditionē mouēt ꝑſtātes genere hi. ſ. quoꝝ maiores v̄tute ⁊ diuitijs ꝑdiu fuere. Putāt. n. plus ceteris hēre ſe dignos eſſe.

¶ Mutatiōes v̄o rerūpu. qñq₃ fiūt ex priri ſtatu ad aliūʒ ceu ex populari gubernatione ad paucoꝝ. Qñq₃ v̄o pſente gubernādi forma nō mutata ꝑmanētes in ea ꝑ ſe illaʒ ſuſcipiūt. Qñq₃ v̄o mutatiōes nō fiunt: ſʒ extēdiſ magis reſpu. aut cohercet: veluti popularis ſtatus ampliaſ vel reſtringiſ. Qñq₃ v̄o nō ex toto reſpu. moueſ: ſʒ in pte aliqua: ceu cū magr̄atū gdā de nouo īducitſ vel remoueſ.

¶ Dēiq₃ ſeditio ois ꝑꝑ ineq̄litatē oriſ. Querētes. n. equū oino ī ſeditiōem īcidūt. Equū v̄o 2ʳ ꝯſtituūt: aut exceſſu velut arithmeticꝰ: vt. 3. ad duo. 2. ad. 1. aut dignitate: velut geometer: vt. 4. ad. 2. 2. ad. 1. fatenſ āt oēs ſimplr̄ eē iuſtū qḋ ē ſm dignitatē. vn̄ vel q̄ꝛ in aliq̊ pares ſunt in oībꝰ ſe penitꝰ pes exiſtimāt. Uel q̄ꝛ in aliq̊ ꝑſtāt in cūctis ſe ſupare arbitranſ. Et ob hāc cām due ꝑcipue fiūt gubnādi forme. vʒ. popularis ⁊ paucoꝝ potētia: q̄ꝛ. n. oēs in libertate pares ſunt. iō in oībꝰ ſe pares exiſtimātes popularēʒ ꝯſtituūt rēpu. q̄ꝛ v̄o nobiles diuitijs ꝓcellūt in cunctis putāt eē ꝓcellere: paucoꝝ poᵗᵐ faciūt. Nō eſt aūt facile vt optimatūʒ fiat reſp. Qui. n. re vera nobiles ac boni ſint nuſq̄ꝫ cētū repiūſ: ſʒ oēs fere nobilitatē ac v̄tutē v̄bis vſurpēt.

¶ Predicte tn̄ due reſp. ſtabilitatē nō hñt: q̄ꝛ ipoſſe ē ex ꝑ errore in ꝑnᵒ cōmiſſo nō euēire ad extremū aliqd mali. In his āt iſtitnēdis error ē q̄ iuſtū nō recte determināt.

¶ Popularis tn̄ gubernatio tutior ē q̄ꝫ paucoꝝ: ac minꝰ ſeditiōi ſubiacet. Nā in paucoꝝ gubernatōe due gignantur ſeditiōes. Una īter ipſos nobiles. alia nobiliū ad populūʒ. Sed in gubernatiōe populi vna tn̄ fit ſeditio populi. ſ. ad paucoꝝ potētiā. Sed īter ipſos nulla accidit ſeditio memoratu digna. Rurſum popularis gubernatio ꝓpinquior eſt mediocriū hominū gubernationi: quā conſtat magis eſſe tutam omnibus alijs.

¶ Seditiōes v̄o fiunt qñq₃ iuſte: qñq₃ iniuſte. ſi aūt eq̄le ſimplr̄: aut ineq̄le expoſtāt: iuſte gdeʒ. ſi v̄o ſm gd iniuſte.

¶ Res aūt oēs ꝓ qbus homines ꝯtendūt ſunt lucrū ⁊ honor ⁊ his ꝯtraria dedecus dānū: vel ipſoꝝ vel amicoꝝ: vt ſub lucro omnia corporalia intelligamus: ſub honore v̄o omnia que ad animas ſpectant.

¶ Cāe v̄o ac ꝑncipia vn̄ motꝰ qbus vt ipſi diſponunſ ſunt hec. Primo gdē lucrū ⁊ honor nō eo mō quo ſtatiʒ diximus: videlʒ vt acgrant ſibuipſis: ſʒ q̄ꝛ vidēt alios partiʒ iniuſte: partiʒ iuſte plus hēre. Cōtumeliā gdē faciūt g gubernāt ex ſupbia ⁊ auaritia: cum ⁊ ex priuatis rebus ⁊ ex publicis lucranſ. Et rurſum ciues inhonorati ⁊ alios honoratos cernentes ſeditionem aggrediunſ.

¶ Alia cā eſt ꝓpotētia: vt. ſ. potētior aut maior ſit vnꝰ vel plures q̄ꝫ ꝯſueuit in repu. eē. vn̄ ⁊ hō relegari ꝯtingit.

¶ Alia cauſa eſt metus: qui eniʒ penas formidant ob maleficia cōmiſſis ad ſeditionēʒ deueniūt: preuenire volentes priuſq̄ꝫ malum patiantur.

¶ Alia cauſe eſt contemptus. Contēpti eniʒ qui non participant honoribus rep. inſurgunt contra gubernantes.

¶ Alia cā ē icremētuʒ: ſic. n. corpꝰ ex ptibꝰ ſuis ꝯſtat: ⁊ opʒ eas ſimul ꝑ mō ſuo creſcere: ac niſi h̄ fiat corpꝰ corrūpitſ: ita ⁊ ciuitas ex ptibꝰ ꝯſtat. Un̄ ſi imoderatū fiat icremētū: puta egenoꝝ hoīuʒ: paucoꝝ potētia in popularē corrūpetſ. ſi econtra: popularis in paucoꝝ potentiā trāſibit.

¶ Mutatſ quoq₃ reſpu. abſq₃ ſeditiōe ꝑꝑ verecūdiā: vt ſi electiōes ꝓhibenſ: ne cadāt in hoīes turpes ⁊ pudēdos.

¶ Deinde ꝑꝑ negligētiā: qn̄. ſ. ad ſummas ptātes aſſumūtur: qui nō ſunt amici ſtatꝰ: negligunt enim nō affecti.

¶ Deinde propter puſillanimitatem. Et appellat puſillanimitatē quando mutatio rep. paulatiʒ ſubcreſcens ad magnitudinem latenter euadit.

¶ Seditionem concitant mores diſſimiles: qui in contrarios trahūt fines donec multo ſimul tempore degentes in vnam conſpirauerint voluntatem.

¶ Cōcitat ⁊ ſuſceptio ꝑegrinoꝝ ⁊ aduēaꝝ: ⁊ in paucoꝝ potētia plebs: ⁊ in populari ſtatu nobilitas ꝑꝑ ineq̄litatē.

¶ Concitat ⁊ ſiti conditio vt ſi vna pars ciuitatis ſit in inſula alia non. Hec enim diuerſitas inclinat ⁊ diſponit ad diſpares fines: ſicut foſſarum tranſitus. etiam ſi parue ſint ordinem exercitus interrumpit.

¶ Omnis deīde diſſimilitudo ⁊ maxima virtutis ⁊ vitij poſtea paupertatis ⁊ diuitiarum cauſa eſt.

¶ Diſſenſiōes oriunſ nō ꝑ puis: ſʒ ex puis ad magna ꝑueniūt: ⁊ maxie corroboranſ pue diſſenſiōes qn̄ in ꝑncipabꝰ fiūt. Excellētiū. n. viroꝝ diſcordie totā poſt ſe trahūt ciuitatē. Quāobrē ab iſtis ꝑncipijs diligēter cauēdū eſt ac diſſoluēde ſtatiʒ ſūt diſcordie eoꝝ g multū in rēp. pñt: in ꝑnᵒ eni peccaſ. Principiū aūt dr̄ dimidiū totiꝰ: itaq₃ paruum erratū in ꝑncipio corrīdens eſt ad alias partes.

¶ Cum ex ꝓclare geſtis gdā famā ⁊ auctēʒ ꝯſequunſ aut reſpu. ſuas intēdunt aut ꝯuertunt ad ſe reſpu. ⁊ illas trāſmutant. Et vlr̄ cauſa ⁊ pluriū ſeditionū eſt clarū aliquid egiſſe: aut eni qui honori eoꝝ inuident ſeditionē ꝯcitant aut ipſi ob potentiā auctā aduerſum alios concitant.

¶ Maxime autem motus fiunt rerumpub. quando partes equales ſunt potentia: ⁊ pauci medij exiſtunt.

¶ Qñq₃ aūt fiunt hō mutationes per viʒ: qñq₃ per dolū.

¶ De ꝑncipio ⁊ cauſa mutationis ſtatus popularis.

¶ Popularis autem ſtatus mutatiōes recipit ex perfidia pepotentum: qui calūnia diuitibus illata metu calūnie in vnū ꝯgregatas ꝯſpirare faciunt: deinde ⁊ multitudinē opprimunt: ⁊ ſic ſtatus popularis interit.

¶ Sʒ vetuſtis tpibꝰ poplares res in tyrānidē mutabanſ: ⁊ plurimi ex popularibꝰ hoībꝰ facti ſunt tyrāni. Tūc eni potētes in populo nōdū dicēdi peritia excīte erāt ex his qui bello gerēdo ꝑficiunſ: nō ꝯtingit rhetorica arte ſuꝑueniente quaʒ qui hñt populos ducunt. ſed rerump. imperiti tyrānidē inuadere nō audēt. Rurſuʒ tūc vni magnarū rerū ptās dabaſ: ⁊ q̄ꝛ vrbes magne nō erant: ſʒ rure hoīes habitabāt ociū hñtes facile tyrānus efficiebaſ.

¶ Mutaẽ ẽt popularis ſtatus in vltimaꝫ ſpẽm popularitatis ſic ductoribus populi perſuadẽtibus vt populus legiꝫ dñs ſit. Sꝫ remediũ ne hoc fiat vel vt minus fiat illud eſt: vt tribꝰ magiſtratũ eligat: nõ vniuerſus pplus.

¶ De principijs mutationis paucoꝝ potẽtie.

¶ Corrumpiẽ ẽt paucoꝝ gubernatio ſi pauci iniurijs afficiant multitudinem. Et maxime ſi ex numero paucoꝛuꝫ dux aliquis exiſtat qui poſtea tyrannidem inuadit.

¶ Itẽ mutaẽ cum ab ipſis opulẽtis inhonoranẽ. Fit eniꝫ diſſolutio qñ perpauci ſint qui dignitates vſurpant.

¶ Mutaẽ etiam per ſeipſa ꝑpter factiones eoꝝ qui populuꝫ ducunt: qđ quidẽ duplr̃ fit. Aliqꝫ eniꝫ ſibi aſſiſtunt et ꝯiungunt alios ex numero paucoꝝ. Aliqꝫ vͦo ſibi plebeꝫ vẽdicant quaꝫ aliquando nobilitas colit: ex eo ꝙ ꝑ ipſaꝫ fiat electio magiſtratus ꝛ iudicia decernentur.

¶ Mutaẽ etiã cum gubernatio paucoꝝ ad pauciores reduciẽ: eiecti enim populum in ſui auxilium adhibent.

¶ Inſuꝑ fiunt mutatiões in gubernatiõe paucoꝝ qñ ꝓdigaliter viuẽtes ꝑ luxuriã pᷓmoniũ ꝯſumpſerũt. Optant .n. res nouas hꝫ hoïes ꝛ affectãt vel ſibi ipſis vel alteri tyrannidẽ: aut ſi nõ poſſunt furtis reſpu. expellant.

¶ Si vͦo cõcors ſit paucoꝝ gubernatio ac ad ſubditos recte ſe habeat: nõ facile ex ſeipſa interit.

¶ Mutatur aliquando in aliam paucoꝛuꝫ gubernationẽ quando pauci nimis regunt. Excluſi enim ad maiorẽ diuitum numerum cõmota ſeditione reducunt.

¶ Gubernatio paucoꝝ mutatur in bello: eo ꝙ vel populo diffidentes conducunt militeꝫ: ꝛ illi aut vnum preficiũt qui tyrannos inuadit: aut plures. Et illi potentiam ſibi ipſis accipiunt: vel formidantes hoc modo in alienas manus incidere populũ ad reipu. cõmunionẽ recipiunt.

¶ Fit etiam mutatio potentie paucoꝛum tempore pacis propter diffidentiam quam inter ſe habent potentes: ſic enim ad ſuã cuſtodiam conducunt milites. Preficiũtqꝫ illis virum aliquem qui ad neutram parteꝫ magis inclinare videatur: ac iſte ſepe fit dominus vtriuſqꝫ partis.

¶ Oriuntur etiam ſeditiones propter concertationes factas ꝛ iniurias illatas aut ex nuptijs aut ex iniurijs.

¶ Diſſoluuntur etiam paucoꝝ gubernationes ob nimiaꝫ dñationẽ: quia videlicet ſubditis quaſi ſeruis vtuntur.

¶ Fiũt ẽt caſu hꝫ mutationes vt cũ a tanto cenſu ſumuntur dũtaxat ad magiſtratus. Mediocres etiam ciues et fere omnes fertilitate aliqua ſuperueniẽte vel per pacẽ: vel alias cauſas eundem cenſuꝫ attingunt: itaqꝫ omnes efficiuntur habiles ad cũctos reipu. gradus dignitateſqꝫ ſuſcipiẽdas: qđ interdũ fit latẽter: interdum celerius.

¶ De cauſis mutationis ſtatus optimatum.

¶ In optimatibus autem ſeditiones fiunt ex eo ꝙ pauci ſunt honorum participes que interdum fiunt a multitudine quaſi ſimiles exiſtant ſm virtutem: interdũ ab aliquibus qui nihilo inferiores ſunt virtute ꝙ̃ illi qui honores capiunt: interdum ab vno ꝙ̃ cum ſit vir fortis ꝛ magni animi nõ eſt particeps honoris. Interdum cum alij nimia paupertate opprimuntur belli cauſa: alij diuitijs abundant. Interdũ vͦo cũ aliqs magnus ꝛ potens ẽt maior fieri audet ac ſolus dominari vellet.

¶ De mutatione reipu. ꝛ optimatis ſimul.

¶ Reſpu. vͦo ꝛ optimatũ gubernationes ꝑpter tranſgreſſionẽ iuſtitie q̃ in hoc ꝯſiſtit ꝙ ſint hñ tẽperate ac ꝑmixte reſp. qđẽ ex populari gubernatione ꝛ paucoꝝ: optimates vͦo ex eiſdem ſimul atqꝫ virtute. fit ergo tranſgreſſio iuſtitie cum ad vnam: vel ad alteram nimis declinãt.

¶ Cum tamẽ plus ad paucoꝝ potentiaꝫ declinat optimates diciẽ: in qua ẽt pauci dominanẽ. Cum vͦo ad populares reſpu. Et ob id diuturnior eſſe põt ꝙ̃ optimates. Fortior enim eſt cum ad multitudinem declinat: ac inſuper magis acquieſcunt omnes equalitatem habentes.

¶ Trãſmutanẽ aũt ꝛ optimates ꝛ reſp. in eas in quas magis inclinãt: vt optimates ad paucoꝝ potentiã: ꝛ reſpu. ad populũ: qñqꝫ tñ ꝯ̃riũ accidit: cũ .n. optimatũ gubernatio nimiã ad paucoꝝ potentiã deducta fuerit inopes iniuriã patiẽtes in cõtrariũ trahunt: ꝛ contrariam efficiunt. Cum vͦo reſpu. nimis in popularẽ inclinauerit oppreſſi diuites ad paucoꝝ potentiam reſpu. tranſmutatur.

¶ Latent aũt diſſolutiones ꝛ optimatis ꝛ aliaruꝫ rerumpublicarum: cum paulatim fiunt partim aliquid ſubtrahendo ex neglectu quouſqꝫ tote reipu. forma moueaẽ.

¶ Deniqꝫ cuncte reſpu. aut per ſeipſas diſſoluuntur: aut per externam cauſam.

¶ De ſalute rerumpublicarum.

¶ Seruantur autem reſpublice que laudabiliter permixte ac temperate ſint: ſi diligenter illud obſeruetur maximeqꝫ ab eo caueatur quod paulatim repit: quia latet corruptio que non tota ſimul fit ꝛ mens decipiẽ quaſi ſophiſtica oratione: quod ſi vnumquodqꝫ puſillum eſt: ꝙ oia ſimul puſille ſint: licet enim omnia puſilla ſint: diuiſim tamen compoſita ex puſillis multa ſunt.

¶ Illud ſalutis principium eſt non confidere adulatoribus ꝛ ambientibus populum: qui multa fingunt.

¶ Illud recte ſe habere eos qui gubernant tam erga eos qui ſunt extra rempublicã ꝙ̃ erga eos qui in eius gubernatione verſantur: erga eos qui ſunt extra non afficiẽdo iniurijs: non deprimendo cupidos honoris: non fraudando multitudineꝫ ſuis commodis: recipiendoqꝫ preſtantiores ipſoruꝫ ad participationem reipublice. Erga illos vero qui ſocij in gubernanda republica ſunt humane inuicem ac populariter ſe gerendo.

¶ Etſi plures ſint in gubernatione reipublice: vtilia ſunt multa inſtituta popularia: ceu ſemeſtre eẽ magiſtratus: ſic eniꝫ omnes qui ſimiles ſunt adipiſci valent magiſtratus: deinde paucorum gubernationes ꝛ optimates minꝰ incidunt in potentes: non enim ſic poſſunt machinare et tyranni euadere in paruo tempore ſicut in magno.

¶ Eſt ꝛ aliud obſeruandum vt formidines quaſdam pareant vt nocturnas cuſtodias ꝛ fingere maluꝫ: ꝛ quod longe abeſt eſſe propinquum.

¶ Auferende ſunt etiaꝫ contentiones nobilium per leges ꝛ illas precauere opꝫ ne per eas diſſoluatur reſpublica.

¶ Item conferendum eſt preſens tempus ad preteritũ in quo inſtituta fuit ciuitas vt ſi ab eo ordine in quo iſtituta ſit nimiꝰ exceſſus factus ſit remittaẽ: ſi defectꝰ intẽdaẽ ne contingat eam in aliam rempulicam tranſmutari.

¶ Inſuper in omni republica non eſt aliquis extollẽdus ſupra modum: ſꝫ magis prebẽdi ſunt parui honores longi temporis ꝙ̃ confeſtim magni qui cito corrumpuntur: non enim eſt cuiqꝫ hominis proſperitateꝫ ferre: ſi tamẽ accumulat dati ſint honores alicui nõ ſunt ſimul omnes auferendi ſed paulatim. Maxime vͦo conducit lege ita prouidere: vt nullius ſit exceſſiua potentia: neqꝫ pecuniarum: neqꝫ amicorum: quod ſi ita contingat per abſentiã remouende ſunt huiuſmodi hominum clientele.

¶ Cõſtituẽdus inſuꝑ eſt magiſtratꝰ qđã q ſit q̃ſi in ſpecula ad mores ciuiũ intuẽdos: neqꝫ ita viuit vt reipublice nocere poſſit: in populari qđẽ ſtatu ne aliene viuat a popularitate. In paucoꝝ aũt ꝑotẽtia ne aliene a natura eiꝰ gubernatiõis. Eodẽqꝫ mõ ꝛ de alijs ſpẽbus rerumpublicarũ: ꝛ ſic in ludis conſtituẽdis contrarijs partibus committere ꝛ eas cõmiſcere: ſicut preſtãtes viros multitudini ꝛ diuites pauperibus aut medios adiungere: ſic enim inuicem ſe temperabunt: ꝛ diſſoluentur ſeditiones.

¶ Conſtituendum eſt aũt legibus ne ex magiſtratibus lucra ꝑueniant: ⁊ maxime in paucoꝝ gubernatõe. Leuius enim ferunt populi qui ab honoribus excluduntur: quinimmo gaudent qꝺ ſua agere nõ impediantur. Sed ſi lucrentur ex magiſtratibus: duplicem capiunt moleſtiam: ⁊ ꝙ ab honore excludunt̃: ⁊ a lucro. Prorſus hoc modo popularis ſtatus ⁊ optimatum ſimul exiſtere poterunt: licebit enim omnibus rebuſpublicis bonis ꝑticipare: quod populare eſt: poterunt vero magiſtratus a nobilioribus teneri quod optimatum eſt.

¶ At ne forte pecunias publicas ſurripiant dabuntur in conſpectu ciuium et deputentur deſcripte per ſocietates ⁊ ordines ⁊ tribus.

¶ Ut vͦo magiſtratus ſint abſqꝫ lucro neqꝫ id moleſti ferant ſtatuendi ſunt honores his qui optime ſe geſſerũt.

¶ De ſalute popularis ſtatus ⁊ ſingulariter.

¶ Pro ſalute autem popularis ſtatus oportet maiores poſſeſſiones ⁊ vberiores fructus diuitibꝰ dimittere ne ſi ſua eis auferantur ſeditionẽ concitent: prohibere autem ne quis ſumptus magnos faciat ⁊ nullius vtilitatis: ceu choreas ⁊ ludos ⁊ alia huiuſmodi.

¶ De ſalute potentie paucorum.

¶ Pro ſalute vero potentie paucorum ſuſcipienda eſt ab eis cura pauperum ⁊ tradenda officia eis: quibus ſalaria ſunt conſtituta: ⁊ ſiquis diuitum eos contumelia affecerit maior pena eſt conſtituenda ꝙ̃ ſi inter ſe idem feciſſent: ⁊ cetera facienda per equales magis reddantur facultates: ⁊ egenorum permulti ad abundantiam traducãtur. Deniqꝫ ⁊ in populari ſtatu ⁊ in paucorum gubernatione vel equaliter vel plus tribuendum eſt his qui minus participant republica: exceptis tamen his magiſtratibus in quibus ius auctoritaſqꝫ conſiſtit.

¶ De ſalute gubernatorum rerumpub.

¶ Tria aũt debent habere qui ꝑncipales magiſtratus gerunt. Primum vt ament preſentem ciuitatis ſtatum: eſt .n. ſtatus ei qui ꝑncipatur velut finis: appetitus aũt finis ⁊ amor eſt principium in agibilibus. Deinde opꝫ vt habeat potentiam maximam ad ea exequenda que magiſtratus requirit. Cum enim quidam ſubiecti non ſint bene ſuaſibiles ratione: eos coherceri opus eſt: quod abſqꝫ magna potentia fieri nequit. Tertium eſt vt habeat virtutem ⁊ iuſtitiam in vnaquaqꝫ republica vt ſic ⁊ per rectũ appetitum: qui fit per virtutem moralem: ⁊ per iuſtitiam diſtribuat vnicuiqꝫ ſm ꝙ expedit ipſius reipu. ſaluti.

¶ Si aũt hec omnia nõ ꝯcurrunt in eodẽ: ſed in diuerſis diuerſa: eius faciẽda eſt electio in quo reperit̃ id cuius minus participãt oẽs: ⁊ qꝺ magis ad finẽ reipublice ꝯducit.

¶ Neqꝫ tamen putandum eſt potentiam ⁊ amorem ſufficere ſi deſit virtus: non enim aliter contingit huiuſmodi viris ꝙ̃ intemperatis: qui licet ſcientes ſint ⁊ amantes ſeipſos: non tamen ſibiipſis obtemperant.

¶ Maximum autem fundamentum eſt pro ſalute reipublice obſeruare vt potentior ſit ea pars que rempubli. ſaluam eam velit ꝙ̃ illa qui nolit.

¶ Inſuper diligenter obſeruandum eſt ne reſpubl. tranſgrediant̃ medium. ſic .n. continget vt deſinant eſſe reſpu. ſi nimium quis ad popularitatẽ deducat aut contrariam rempublicam: ſicut ⁊ ſiquis nimis ad aquilinum vel ſimum naſum trahat: ita diſponet vt non naſus appareat ꝓpter excellentiam aut defectum contrariorum.

¶ Maximum autem omnium ad reipublice ſalutem eſt erudiri ad reipublice diſciplinam ⁊ in illa exerceri: cõſuetudine enim ad beniuolentiam reipubli. adducimur: beniuolentia autem ſeruantur reſpub.

¶ Prauum autem eſt in populari ſtatu vnumquẽqꝫ viuere vt vult: non enim putandum eſt eſſe ſeruitutem viuere ad formam reipublice: ſed ſalutem: atqꝫ id magis liberum eſt: ſic enim agimus ſm rationem ⁊ ſic gratia iur: cum homo potiſſime dicetur ſm intellectum.

¶ Cõmunia quedam de regia poteſtate ⁊ tyrãnide.

¶ Regia poteſtas reperta eſt ꝓ tutela preſtantiũ virorũ contra populum: ⁊ fit rex ex preſtantibus vel propter excellentiam virtutis ⁊ rerum preclare geſtarum: vel propter beneficia collata: vel excellentiam generis: vel propter iſta ſimul ⁊ potentiam. Tyrannis vͦo originẽ habet a populo contra nobilitatem. vnde vtplurimum fiunt ex ducibus populorum: quandoqꝫ ex regibus tranſgredientibus patrie iura ⁊ affectantibus magis dominari: quandoqꝫ ex electis ad principales magiſtratus: aut ex paucoꝝ potentia eligentium vnũ aliquẽ ad maximos magiſtratus.

¶ Rex aũt ⁊ tyrannus ita differunt: quia rex vult eſſe cuſtos: tyrannus aũt ad nullam cõmunem reſpicit vtilitatẽ. Item obiectum tyranni eſt ꝙ placeat: regis qꝺ honeſtum ſit. Item tyrannus hꝫ pecunias: rex honores. Item cuſtodia regis eſt a ciuibus ſuis: tyranni a peregrinis.

¶ Tyrannis continet mala paucoꝝ potẽtie. ſ. habere diuitias: ꝯductos retinere cuſtodes: populo in nulla parte cõfidere: arma ciuibus adimere: multitudinem conculcare ex vrbe pellere: vacuam habitatoribus ciuitatẽ reddere.

¶ Tyrannis continet mala popularis gubernationis vexare nobilitatem: clam euertere: in exilium pellere: ⁊ eminentiores ciuium de medio tollere.

¶ De corruptione monarchie.

¶ Corrumpuntur autem monarchie propter contumeliã quam inferunt monarche. tum afficiẽdo ꝑſonam contumelia. tum ſubtrahẽdo res. Inſurgitur aũt quandoqꝫ in corpus dominãtis: cum ꝑ contumeliam adducunt̃ homines quandoqꝫ in dominationem cũ ex alijs cauſis.

¶ Similiter propter metum adducuntur aliqui contra regem: metuentes. ſ. calumnias ⁊ ſupplicium.

¶ Interdum vero propter contemptum audent in tyrannum inſurgere: ⁊ hoc maxime amicis contingit ob fidem eis adhibitã: ⁊ potentes enim ⁊ contemnentes clam moliuntur inſidias. Maxime vero propter hanc cauſam inſurgunt hi qui ſunt natura ſuperbi: ⁊ honorem habent ex rebus bellicis apud dominantes.

¶ Quidam tamẽ non ob eam cauſam tyrannos inuadũt vt arripiant que in tyrannis conſpiciunt: ſed vt re geſta memorabili atqꝫ egregia famam ac celebritatem nominis conſequantur: ſunt tamen perpauci: his enim conſtituendum eſt non eſſe ſibi viuendum.

¶ De corruptione tyrannidis ſimpliciter.

¶ Corrumpuntur autem tyrannides ab extrinſeca cauſa ſi aliqua ſit contraria reſpu. robuſtior: ſicut popolaris tyrãnidi ꝑ acciſis: ⁊ optimatum gubernatio regie ꝑſtiti.

¶ Alio modo corrumpitur cum in ſeipſa ſeditionem habent: quod maxime fit a domeſticis ac neceſſarijs.

¶ Due autem ſunt cauſe propter quas maxime in tyrannos inſurgimus: odiũ. ſ. ⁊ ꝯtẽptus: ſꝫ odium magis in tyrannos exiſtit: eo ꝙ nolẽtibus ⁊ melioribus dñentur.

¶ Ex ira quoqꝫ inuadunt homines tyrannum vehementius ꝙ̃ odio: ſed odio magis. Cum enim ira ſit cum dolore ratione non vtitur: odium autem abſqꝫ dolore eſt. Deniqꝫ tot ſunt cauſe corruptionis tyrannidis quod diximus eſſe poſtreme illius paucorum potentie et extreme gubernationis popularis.

¶ De corruptione regni in ſpeciali.

¶ Regnum autem ab his qui extra ſunt minime corrumpitur: eo qꝺ volẽtibus ⁊ bonis dominetur rex. Corrumpitur autem duobus modis ex ſeipſo: aut qꝛ ſeditio oritur

inter participes regni:aut qꝛ tyrānice gubernare icipit.

¶ Non ſunt amplius regna ſed tyrannides:quia regnuꝫ ſpontanea gubernatio eſt ac melioꝝ:ſed plurimi pares ſunt atqꝫ ex eo fit vt regi ſponte non pareant: ꝙ ſi vi dominetur iam tyrannus eſt.

¶ Regna aūt in quibus ſucceditur per genus diſſoluuntur eo ꝙ plerūqꝫ contēnendi homines ſuccedunt:ac propterea facilis eſt eorum deiectio.

¶ De ſalute regni.

¶ Saluant̄ aūt regna ex cōtrarijs ⁊ ſingulariter ꝑ deductionē coꝝ ad mediocrem modū:quāto.n.magis reſtringitur poteſtas omnis:tāto maiori tēpore neceſſe eſt eam durare. naꝫ ⁊ ipſi qui regunt minus ſuperbiunt:magiſqꝫ moderati ſunt:⁊ illi qui regunt̄ inuident minus.

¶ Retinere autem tyranni dominationeꝫ ſi potentiores decertant de ſalute tyrannidis ſapientes perimēt:comeſſatiōes:ſodalitates:diſciplinaſqꝫ prohibeāt:⁊ neqꝫ ſcholas:neqꝫ cōuentus aliquos ſcholaſticos fieri concedant: ⁊ omnia caueant ex quibus conſueuerit oriri inter ciues intelligentia ⁊ fides: ⁊ omnia faciant ex quibus ciues inter ſe q̄ maxime incogniti ſint.Cognitio enim fidem generat inter ipſos.

¶ Item debent per exploratores quecūqꝫ ſubditi dicūt aut faciunt ſcire : ſic enim minus audent nec poſſunt calumniari:atqꝫ ita agere vt aſſueſcant animum ſubmittere per ſeruitutem continuam : atqꝫ etiam vt ſubditi ſibi inuicem crimina imponant ⁊ ſe perturbent.

¶ Item debēt ſubditos ad paupertatē redigere per ſumptus ⁊ tributa ⁊ quotidianas moleſtias.

¶ Tyranni etiā eſt amicis ⁊ familiaribus diffidere : nec amare conſuetudinem eorum qui honeſtati vel libertati ſtudent: peregrinos etiaꝫ in conuiuia ⁊ familiarē vſuꝫ magis recipere q̄ ciues : habet enim illos quaſi hoſtes: hos vero non aduerſantes.

¶ Poſtremo tria coniectat tyrānus pro dominatione retinenda. Unum vt animos iminuat ciuiuꝫ . Nemo eniꝫ parui animi contra tyrannum inſurgit. Secunduꝫ vt ciues inter ſe diſſidentes reddat. Non euertit̄ enim tyrannus niſi ciuiū aliqui inter ſe fidē habeant. Tertiū vt impotētes reddat ciues. Nemo.n.ſibi ipoſſibilia aggredit̄.

¶ Alter modus eſt conſeruandi tyrannideꝫ eam referre magis ad regiam gubernationem:retenta tamen potentia per quam poſſit nolētibus dominari. Que vero regia ſunt partim facere:partim optime ſimulare . Debet aūt ꝓmū videri habere curas cōiū cōmodoꝝ:⁊ nō effundere largitiones tantas vt ciues moleſte ferant.

¶ Deinde non videri aſper ſed grauis:vt non timeant eū ſed reuereantur: ⁊ ſaltem curare vt ciuili virtute preſtet aut ſaltem facere hanc opinionem de ſe.

¶ Inſuper videri debet nulli protinus ciuium contumelias facere: ⁊ non ſolum ipſum:ſed etiam neminem ipſorum qui circa eum ſunt. Eodemqꝫ modo ſe habere mulieres ſuas erga ceteras mulieres.nam ⁊ per cōtumelias mulierum permulte iam tyrannides perierunt.

¶ Amplius immoderatas voluptates corporis fugere debet aut ſaltem videri illas fugere: non eniꝫ faciliter inuadi poteſt : nec faciliter contemni qui ſobrius ſit : ſed qui ebrius:neqꝫ qui vigilat ſed dormiens.

¶ Corroboranda eſt etiaꝫ ⁊ ornanda ciuitas ab eo tanq̄ a curatore.

¶ Oportet etiā erga religionem affici vehementer: ſic.n. exiſtimabūt populi cū religiōi deditus ſit ac deū timeat q̄ nihil ꝯtra iuſtitiam faciat. Itē minus ꝯtra illū audebunt inſurgere quaſi deū habeat ꝓpitiū ⁊ fauentem.

¶ Debent inſuper honorare eos viros qui in aliq̄re laudabiliter ſe geſſerint:ſic enim libertati nō afficientur exiſtimantes nō potuiſſe vnq̄ ſe magis honorari a ciuibus ſuis in libertate degentibus.

¶ Obſeruare debet tyrānus vt honores ipſemet tribuat: penas vero ⁊ animaduerſiones per alios infligat: videlicet per magiſtratus et iudicia : ita enim comparabit ſibi beniuolentiam abſqꝫ odio.

¶ Cōmunis v̄o cuſtodia oīs dn̄ationis vnū eſt:neminem vnum pre ceteris magnuꝫ facere ſed plures.nam ſeipſos cuſtodient. Si quem tamen vnum extollere oporteat cauendum eſt ne is ſit qui moribus ſit audax . nam huiuſmodi homines aptiſſimi ſunt ad inuadendum.

¶ Inſuper ab omni ꝯtumelia abſtinere debet: p̄cipue tamen a duabus in corpus flagris agere:⁊ in etatem libidine: ⁊ maxime in illis cauendum:qui honorem magnifaciunt:illatā.n. iniuriā in honorē nō mō q̄ honoreꝫ magni faciūt: ſed etiaꝫ qui boni ſunt viri permoleſte patiuntur. Unde ⁊ animaduerſiones in huiuſmodi viros ſine cōtumelia ſunt faciende:⁊ quicquid dedecoris illatuꝫ eſt impenſione maiorum honorum eſt redimendum.

¶ Cauendi ſunt etiam illi a tyranno qui ita ſunt diſpoſiti vt amplius viuere nō curent: ⁊ hi permaxime qui vel ſeipſos aut eos quos habebant chariſſimos contumelia affectos putent:qui eniꝫ per indignationem ⁊ iram aggrediuntur ſine vlla cura proprie ſalutis irruūt.

¶ Cum v̄o ciuitas ex duabus cōſtet partib⁹: ex inopibus videlicet ⁊ opulentis:maxime quideꝫ de vtriuſqꝫ partis ſalute cogitare debet: ⁊ ex illis meliores aſſumere ad gubernationem: ſic enim fiet vt ſi vna pars inſurgere velit contra tyrannum:altera pars tyranni potentie adiuncta ſufficiens ſit ad ſuperandum eam.

¶ Deniqꝫ dꝫ tyrann⁹ eſſe tāq̄ paterfamilias ⁊ rex aut patan: ⁊ egregios viros per familiaritateꝫ ſibi coniungere: plebem v̄o ac multitudinem per gratiam ⁊ fauorē in obſequio retinere: ⁊ inſuper moribus talis eſſe debet vt vel recte ſe habeat ad virtutem vel ſemibonus quidem ſit: vel vt recte ſe habeat ⁊ non malus:ſed ſemimalus.

¶ De breuiſſimis gubernationibus.

¶ Atqui oīum gubernationuꝫ breuiſſime eſſe ſolent paucorum potentia ⁊ tyrannis: plus enim diſtant ab optima repu. que per ſe magis durare pōt. Sique tamen longioris durationis fuerunt:cauſa fuit ꝙ mediocritate quadaꝫ erga ſubditos vtebant̄:multiqꝫ legib⁹ ſeruientes agebāt ⁊ qui regebat contēnendus non habebatur.

¶ De mutatione reipublice quam plato poſuit.

¶ Plato aūt nō recte dixit de mutatione reipu. que optima eſt:nullam enim ꝓpriam rōnem aſſignauit ſed communem:qꝛ ſic natura cōparatū ſit:vt nihil ꝑmaneat:ſꝫ in ambitu quodā tēporis mutationē recipiat.

¶ Non recte etiam dixit tranſmutari in proximam : cuꝫ in contrariam ⁊ diſtātem quandoqꝫ fiat mutatio:ceu ex populari in paucorum potentiam.

¶ Nihil ēt de tyrānidis mutatiōe dixit aut dicere potuit.

¶ Abſurdū etiā fuit putare trāſitū fieri in paucoꝝ potentiā:eo ꝙ hoīes cupidi ⁊ pecuniarū ſtudioſi in magiſtratibus verſent̄:cuꝫ potius ſic ex eo ꝙ ſupabūdantes in diuitijs nō exiſtimēt iuſtū paupes par hēre cū eis:atqꝫ etiaꝫ in multis paucoꝝ potētijs leges ꝓhibēt pecunias querere:⁊ apud Carthaginē que populariter gubernabat̄ pecunijs ſtudebāt: nec tn̄ adhuc erat mutata. Itē nullo facto pauperiore paucoꝝ potentia tranſmutat̄ in popularem: ⁊ nullo facto ditiore popularis in paucoꝝ trāſfert̄ : diuitie ḡ ⁊ paup̄tas non ſunt cā hꝫ tranſmutatiōis.

¶ Tacuit etiam Plato cauſas mutationis: cū enim multe ſint:vnam ſolam dixit. ¶ Finis.

¶ Politicoꝝ

¶ Politicorum Ariſtotelis liber ſextus.

Quot igit̃ ſunt differẽtie ⁊ q̃les eiꝰ qd̓ deliberandi hꝫ poteſtatẽ ⁊ in quo ſumma reip. conſiſtit ⁊ circa magiſtratuũ ordinationeꝫ: ⁊ qualia ad qualẽ ordinent̃ remp. ⁊ preterea de corruptionibꝰ ⁊ conſeruationibꝰ rerũp. ex q̈bus proueniant: ⁊ quas ob cauſas dictum eſt prius. Lec. I.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de p̄ncipijs ⁊ cauſis corrumpentibꝰ ⁊ ſaluantibꝰ reſpu. ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari: intẽdit nũc oſtẽdere ex q̈bus ⁊ q̃ũo ſunt inſtituẽde: ⁊ primo declarat ex quibꝰ ⁊ q̃ũo inſtituẽde ſunt reſp. trãſgreſſe: ⁊ in ſecũda parte ex quibus ⁊ q̃ũo reſp. optima ⁊ recta in p̄ncipio. 7. ibi (De optima repu.) reſpu. ãt tranſgreſſe erant tres. Paucoꝝ: popularis ⁊ tyrannis: inter quas tyrannis peſſima eſt: nec alteri expedit ſimpliciter: qꝛ nihil malignitatis ei deficit: ſicut dicebat̃ in 5°. Et ideo de ipſa non determinat ex quibus ⁊ quomodo ſit inſtituenda. Unde tñ in iſto ſexto intẽdit determinare qualiter alie due ſint inſtituende: ⁊ diuiditur in duas: quoniam in prima parte premittit intentionẽ ſuam ⁊ ordinẽ cõſiderandi. In ſcd̓a cum dicit. (Propoſituꝫ igitur.) proſequitur. Circa primum duo facit: quoniam p̄mo dat intentioneꝫ ſuam. Secundo dat ordinem cõſiderandi cuꝫ dicit. (Et primo de populari.) Circa primũ duo facit. Primo eniꝫ continuans ſe quedã dicta recolligendo dat intentioneꝫ ſuaꝫ in vniuerſali. Scd̓o cum dicit. (Qualis igitur popularis.) in particulari. Circa p̄mũ duo facit. Primo recolligit quedã determinata prius. Secũdo cuꝫ dicit. (Sed cũ plures ſint.) tangit que reſtant ↄſideranda in vniuerſali. In p̄ma dicit. In precedentibus: puta in fine. 5. huius determinatum eſt que ⁊ quot ſpecies ſunt differẽtie eius qd̓ conſiliatur in repu. ⁊ etiã eius qd̓ dominatur ſimpliciter: ⁊ etiam ipſoꝝ p̄ncipantiũ vniuerſaliter: ⁊ etiam iudicioꝝ: qui reddunt ſententias de diſceptantibus. Iterum etiã dcm̃ eſt que iſtarũ cui reipu. ↄueniunt p̄ncipaliter: qꝛ nõ omnia oĩbus cõpetunt. Iterum etiam dictum eſt ex quibus ⁊ qualibus cauſis ⁊ p̄ncipijs ⁊ q̃ũo ſe habẽtibus contingit ſaluari ⁊ corrumpi reſpu. ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sꝫ cũ plures ſint ſpẽs popularis ⁊ ſilr aliarũ gubernationũ: de illis ſiq̇d reſtat nõ peius fuerit ↄſiderare: ac ſimul vnicuiq̃ꝫ eaꝝ ꝓpriũ ⁊ ↄueniẽtẽ modũ reddere: ac p̄terea cõſiderare ↄiũctiões ſimul ipſoꝝ modoꝝ.

¶ Tangit in vniuerſali quedam que reſtant conſideranda: ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit illa. In ſecunda reddit cauſam cuiuſdam dicti cum dicit (Nam eoruꝫ.) In prima dicit: ꝙ quia plures ſunt ſpecies reipu. ſicut dictum eſt prius: puta popularis ⁊ paucorum: ⁊ ſic de alijs. Adhuc etiam plures ſunt ſpecies popularis ⁊ plures etiã aliarum rerumpu. de quibus aliqua cõſiderata ſunt p̄us ſi aliquid remanſerit de illis non conſideratum ⁊ nõ declaratum: ⁊ quod minus expediens eſt cognoſcere: conſiderandũ eſt nunc de illo: puta de inſtitutione ſm̃ vnamquamq̃ꝫ ſpeciem. Iterum conſiderandus eſt modus qui congruit vnicuiq̃ꝫ illarum: ⁊ confert ad conſequutioneꝫ finis vniuſcuiuſq̃ꝫ: adhuc autem ⁊ commixtiones modorum rerũpubli. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam eoꝝ ↄiũctio parit rerũp. varietateꝫ: vt ⁊ optimatũ gubernationes ad paucoꝝ declinant potẽtiã: ⁊ reſpub. magis populares exiſtant. Dico aũt ↄiunctiones quas conſiderare oꝫ: ⁊ nũc vſq̃ꝫ ↄſiderate nõ ſunt: ceu ſi pars illa que in deliberãdo verſat̃: ⁊ ea que circa electiones magiſtratuũ ita inſtituta ſit: vt conferat paucoꝝ potẽtie. Et circa deliberandũ illo mõ: circa electiões ṽo ad optimatũ gubernationẽ magis declinet vel ꝑ aliũ quendã modũ nõ oĩa inſtituta ſunt reipublice congruẽtia.

¶ Reddit cauſam cuiuſdam dicti imediate. ¶ Ad cuius intellectum ſciendũ: ꝙ ſunt quedam partes materiales in habentibus materiam que non pertinent ad ſpeciem: ſicut aurum vel cupruꝫ nõ pertinent ad ſpeciem circuli. Alia aũt ſunt que pertinent ad ipſam: ſicut carnes ⁊ oſſa ad ſpeciẽ animalis vel hominis: ⁊ qꝛ tales partes ad ſpeciem pertinent: ideo ſm̃ diuerſitatem iſtarum accidit diuerſificari ſpeciem: ſicut in repu. ſunt quedaꝫ partes pertinentes ad rẽpublicam: ſicut iſte homo vel ille: vel hoc officium vel illud: quedam aũt ſm̃ ſpeciem: ſicut principans ⁊ conſiliatiuũ iudicium: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ideo ſm̃ diſtinctionem iſtorum diuerſificantur reſpublice. Contingit autem cõmixtiones vel combinationes iſtaruꝫ fieri: puta ꝙ accipiatur conſiliatiuum vnius ⁊ iudicium alterius ⁊ ſic de alijs: ⁊ ſm̃ hoc contingit diuerſimode naſceri reſpublicas. Et hoc eſt qd̓ ipſe dicit: ꝙ cõſiderãde ſunt combinationes partium pertinentiuꝫ ad ſpeciem diuerſarum rerumpu. Iſte eniꝫ partes diuerſimode combinate faciunt diuerſitatem rerumpu. ita ꝙ ille que ſunt optimatum ſm̃ aliquid videnť eſſe paucorum: ſm̃ aliquid quideꝫ ⁊ ille que ſunt reſpu. ſm̃ aliquid videantur populares ſm̃ aliud. Dico auteꝫ exponendo predictas combinationes que reſtant conſiderande: ⁊ ab alijs ſunt obmiſſe: vt ſi in aliqua repu. vel in aliqua ciuitate conſilium et ea que pertinent ad electionem principum accipiant̃ ex paucorum ſtatu: ea vero ad electionem pertinent ex optimatum: aut ſm̃ aliquem aliuꝫ modum talem: quo nunc accipiant̃ omnia que cõueniunt vni reipubli. ex proprijs eius: ſed ex his que veniunt alijs vel alij. Secundũ eniꝫ diuerſitatem iſtorum conuenit diuerſimode miſceri reſpubli. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualis igitur popularis quali congruat ciuitati ⁊ qualis paucorum potentia quali multitudini ⁊ aliarum gubernationũ q̃ q̈bus conferant dictum eſt prius.

¶ In ſpeciali magis dat intentionẽ. Et p̄mo recolligit iterum que determinata prius. Secũdo cũ dicit. (Uerũtamen.) Declarat que reſtant determinãda nunc in ſpẽli. Primo igit̃ dicit: ꝙ in precedẽtibus: puta in 4°. dcm̃ eſt qualis ſpẽs ſtatus popularis quali multitudini ↄueniat: ⁊ qualis ſpecies paucoꝝ quali multitudini inſigniũ cõueniat: ⁊ ſimiliter de reliquis rebuſpub. dcm̃ eſt que cui vel qualibꝰ ↄueniat: nõ enim quelibet cuilibet expedit: ſicut nec quodlibet genus fiſtule cuilibet fiſtulatori: ſed determinatum determinato. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerũtamen oportet fieri manifeſtũ nõ ſolũ quenam iſtarũ gubernationũ optima ſit ciuitatibꝰ: ſed etiam quomodo conſtituende ſint ⁊ iſte ⁊ alie breuiter eſt explicandũ.

¶ Tangit que ſunt conſideranda nunc dicens: ꝙ quāuis iſta ꝯſiderata ſint: tñ opꝫ māifeſtari nō ſolū qualia reſp. cui multitudini ꝯueniat: ſed etiaꝫ qualiter ⁊ ex quibus ⁊ quō vnaqueqꝫ illaꝝ ſit inſtituenda: ⁊ ideo de hac pertractandum eſt nūc breuiter. ¶ Cōſequenter cū dicit.

¶ Et primo de pplari dicemꝰ. Naꝫ ꝑ hāc etiā de ꝯria illiꝰ gubernatione patebit. Hec eſt aūt quā vocāt qdā paucoꝝ potentiam.

¶ Dat ordinē ꝯſiderādi: ⁊ diuidiť: qꝛ̃ pͦ tāgit ꝙ de populari ſtatu pͦ eſt ꝯſiderādū. 2ͦ cū dicit (Capienda.) oñdit quo ordine ſit ꝯſiderādū de ea. In pͦ dicit: ꝙ pͦ ꝯſiderandū eſt ex qbꝰ ⁊ quō īſtituēdus ſit pplaris ſtatꝰ. Simul.n. q̄ſtū ad vnitatē tractatꝰ ꝯñter manifeſtū erit de rep. que opponiť illi: quā vocāt paucoꝝ potētiam. Poſt aūt in ſequēti tractatu dicemus de optima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Capiēda ſunt aūt ad hāc diſciplinā cūcta popularia: ⁊ q̄ vñr populariū eē ſequētia.

¶ Tāgit ordinē ꝯſiderandi de pplari ſtatu: qꝺ facit pͦmo. Scđo cū dicit (Ex his.n.) aſſignat rōnē ordīs. In pͦ dicit: ꝙ in ꝯſiderādo ex qbꝰ ⁊ q̄libꝰ inſtituēda eſt reſp. accipiēda ſunt illa q̄ ſunt: ſic pñꝰ ⁊ hypotheſes ⁊ oīa q̄ aſſequuntur: ſicut ꝓprietates vel accñtia ipſi: deinde determinandū: eſt ex qbꝰ ⁊ qualibꝰ inſtituať. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his.n. ſimul poſitis reſultant ſpēs gubernatiōis pplaris: ⁊ plures eē eas q̄ꝫ vnā ⁊ differētes ꝯtinget. Due ſunt cāe ꝑ quas plures exiſtūt pplares. Primū illa q̄ dicta fuit: qꝛ inter pplos dñ̄tia eſt: ſunt.n. aliꝗ agricole: aliꝗ opificcs: aliꝗ miniſtri: quoꝝ primi a ſecūdis ⁊ tertꝗ ab vtriſqꝫ nō in eo mō dñ̄t: ꝙ melioꝛ aut deterioꝛ popularis ſtatus: verūetiā in eo ꝙ nō idē ſit. Scđa ꝟo cā ē de qua nūc dicimꝰ. Que.n. populareꝫ ſtatū ſequunť ac vñr eē ꝓpria ipſiꝰ ꝯiuncta ſimul faciūt varietatē. nam alicui pauciora ꝯñtia ſunt: alicui plura: alicui oīa.

¶ Aſſignat rōnē ꝓpoſiti ordinis: ⁊ diuidiť in duas ſm ꝙ duas rōnis aſſignat: ⁊ icapit ſcđa ibi (Utile ꝟo.) In pͦ dicit: ꝙ hñ dcm̄ eſt ꝙ pͦus ꝯſiderādū eſt ꝓpetates ⁊ accidētia popularis ſtatus: qꝛ̃ ex diuerſa compōne iſtoꝝ cōtingit fieri plures modos popularis reipu. dñ̄tes a ſeinuicē: ⁊ ēt ſpēs plures: ꝓp.n. duas cāe cōtingit eē plures ſpecies ipſiꝰ: quarū vna dicta eſt pͦus. ſ. diuerſitas multitudinis: reſp.n. diuerſificanť ſm diuerſitatē eiꝰ ꝙ pͥncipať in eis: multitudo aūt in pplari repu. pͥncipať: ⁊ iō ſm diuerſitatem multitudīs ꝯtingit eā diuerſificari: eſt.n. quedā multitudo agricolaꝝ: alia aūt opificum: ⁊ tertia miniſtroꝝ q̄ mercedē accipit ꝓ laboꝛe: in qbꝰ ſi agricolaꝝ multitudo accipiať cū ſcđa: puta cū opificibꝰ ſeoꝛſum: ⁊ iteꝝ 3ͣ multitudo: puta miniſtroꝝ cū duabꝰ aliꝗs ſeoꝛſum faciēt populares ſtatus dñ̄tes: nō tñ ſm melius ⁊ deterius: ſed ēt ſm ſpēm: qꝛ̃ iſta cōbinatio ⁊ illa diuerſum ordinē multitudinis ad finē faciunt: ⁊ diuerſitas multitudīs in ordine ad finē diuerſitatē inducit ſm ſpēm popularis reipu. Alia aūt cā eſt: de qua diximus nūc: qꝛ̃ in popularibus potētꝗs ſunt quedā hypotheſes ⁊ accñtia ꝓpria diuerſa que diuerſimode cōpoſita diuerſas reſpu. populares inducunt: puta ſi in aliq̄ accipianť plura: in alia aūt pauciora: in alia aūt omnia: iſta eniꝫ diuerſificant eas: ſicut apparebit conſequenter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utile ꝟo hoꝝ ſingula cognoſcere: ⁊ ad ꝯſtituendū qꝺ velit qs ⁊ ad coꝛrigendū. Querūt.n. q remp. inſtituūt cūcta que illi ꝓpria ⁊ ꝯuenientia ſint in vnū colligere ad ꝓpoſitū ſuū: ſꝫ aberrant dū hoc faciūt: vt ſupra dcm̄ eſt a nobis. vbi de coꝛruptionibꝰ ⁊ conſeruationibus rerūp. tractauimus. nūc aūt dignitates ⁊ moꝛes que flagitēt dicemus.

¶ Aſſignat 2ᵐ rōnem dicēſqꝫ expediēs eſt ꝯſiderari pͥncipia ⁊ ꝓprietates popularis ſtatus ad inſtituendā vnāquāqꝫ ſpēꝫ ipſius ad votū: ⁊ ad hoc vt aliqs dirigať in eis cognoſcere pͥncipia ⁊ ꝓprietates alicuꝰ opabilis pͥncipiū eſt ad opandū illud ⁊ dirigendū in eo. alli aūt q reſp. que runt inſtituere: volētes ꝯgregare oīa ꝯuenientia reipu. ad inſtituenduꝫ vnāquāqꝫ peccāt: ſicut dcm̄ eſt in 5ͦ huius: vbi dcm̄ eſt que ſunt ſaluātia ⁊ coꝛrūpētia reſpu. Quedā .n. reſp. ꝯgregāt oīa ꝯueniētia ad ꝓpoſitū: quedā aūt plura: quedā pauciora: ſicut iā dcm̄ eſt pͦus. Nunc aūt ꝯñter dicamus exigētias vel ꝓprietates ꝯueniētes ⁊ ꝯſuetudines ⁊ ea que appetūt: ſicut fines vel ea q̄ ſunt ad fines.

P Ropoſitū igiť popularis reipu. eſt libertas: hoc.n. dicere ꝯſueuerūt q̄ſi in hāc ſolūmodo repu. libertatē querētes. Ad hanc.n. reſpicere dicunt oēꝫ populareꝫ ſtatum. Lec. II.

¶ Poſtq̄ꝫ phūs pͥmiſit intentionē ſuā ꝓſequiť intentū. Et circa hoc duo facit. Qꝛ̃ pͥmo oſtēdit ex quibꝰ ⁊ quō inſtituanť popularis ſtatus ⁊ paucoꝝ. In ſcđa cū dicit (Conſequens eſt ⁊c̄.) determinat de pͥcipantibꝰ pertinentibꝰ ad hās reſpu. Circa primū duo facit. Primo oſtēdit ex qbus ⁊ quō inſtituať ſtatus popularis. Scđo cū dicit (De paucoꝝ quoqꝫ ⁊c̄.) ex quibus paucoꝝ ſtatus ſibi oppoſitus. Circa primū duo facit. Primo premittit propoſita ⁊ cōditiones popularis ſtatus. Scđo cū dicit (Cū ꝟo ⁊c̄.) determinat ex qbus ⁊ quō eſt inſtituēda. Circa pͥmū primo facit qꝺ dcm̄ eſt. Scđo cū dicit (Qꝺ maxime videntur ⁊c̄.) mouet dubitationē. Circa pͥmū duo facit. Quoniā in pͥma premittit quaſdā ſuppōnes ſtatus popularis. Scđo cū dicit (His pͥſuppoſitis ⁊c̄.) concludit multas conditiones ipſius. Circa pͥmū duo facit. Quoniā primo pͥmittit vnā ſuppoſitionē pͥmā ⁊ pͥncipalē. Scđo cum dicit (Libertatis ꝟo ⁊c̄.) ſubdiuidit eā in duas. In pͥma igiť dicit: ꝙ vna ⁊ pͥncipalis ſuppoſitio ſtatus popularis eſt libertas: qꝺ ꝓbat ex cōi dicto Ariſtotelis: qꝛ ſicut oēs ꝯſueuerūt dicere: ac ſi ſolū in iſta rep. ciues participarēt libertate. Dicūt.n. ꝙ oēs in ſtatu populari intendūt libertatem aliqualr. Si igiť dcm̄ cōe veritatē habet: opoꝛtet libertatē eſſe ſuppōnem in ipſa. ¶ Et eſt intelligendum ꝙ libertas diciť: que aliqd pōt ex propria voluntate mouere ſe: ⁊ ad finem poſituꝫ: quod apparet. Quia liber eſt ſm phm̄ qui eſt ſuiipſius cauſa: vel in ratōe mouētis: inquātuꝫ ex ꝓpria volūtate moueť ⁊ ex ꝓpria ratione: vel etiā inquātum moueť vel agit gratia finis ꝓpꝗ nō ad finem alterius. Accipiť etiam libertas ꝓ ipſa operatione vel actu: quo aliqs diciť a ſe moueri vel agi ad finē ꝓpriū. Hoc aūt ſine illo fine hoc mō ſumať aliqui habent ex naturali diſpōne: ⁊ tales ſunt liberi natura: ſicut dicebať in pͥmo huius. Aliqui aūt habēt hoc ex ordine reipu. ꝙ nō generať ab alio q̄ꝫ a ſe: nec ad finē alteriꝰ: ſꝫ ex ſe: et ad finē reipu. Et ſic appropꝛiāt ſibi popularis ſtatus fautores libertatem. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Libertatis ꝟo ipſius pars vna in eo conſiſtit: vt

ſtit: vt per vices imperẽt ⁊ pareant. Nã iuſtũ ⁊ populare eſt equũ habere ſm numerũ: non ſm dignitatẽ. Ex quo fit vt ſm hoc iuſtũ multitudo ex neceſſitate dominet: ⁊ quicquid decreuerit populus id eſſe ratum: ⁊ id eſſe iuſtũ. Aiunt enim oportere vt vnuſquiſq; ciuium equũ habeat: atq; ita contingit in popularibꝰ gubernationibus inopes plus poſſe q̃ opulẽtos: plures eni; ſunt: ⁊ id obtinent quod pluribus videatur.

¶ Subdiuidit ⁊ ponit quoſdam effectus ipſius. Et diuiditur in duas ſm duos effectus quos ponit: vel ſ; duo mẽbra in qua diuidit. ſcda ibi. (Unum igitur ⁊c.) In prima dicit ꝙ vna pars libertatis vel vnus effectus in populari ſtatu eſt nullũ ſimpliciter ſubijci vel pricipari: ſed oẽs ſm parte; ita ꝙ quilibet ſm aliquod tempus ſubijciat: ſm aliud principetur: aut principetur vno principatu particulari: ⁊ ſubijciatur alio. Ratio autem huius eſt: quoniã iuſtũ populare eſt omnes habere de honoribꝰ vel bonis cõibus ſm equalitatẽ quantitatis: nõ ſm dignitatẽ perſone vel equalitatẽ ꝓportionis: ſed tantũ pauper quãtu; diues: tantũ idiota quantũ ſtudioſus. Cũ autẽ cuiuſlibet iuſti oporteat eſſe aliquẽ inſtitutorẽ ⁊ cõſeruatore;: ⁊ hoc ſit illud qđ principale eſt in multitudine ciuili: cũ multitudo popularis ſit p̃cipalis in populari ſtatu: neceſſe eſt in eo multitudinẽ eſſe dominã huius iuſti popularis. Et qꝛ finis in multitudine eſt illud qđ intendit principãs: ⁊ iuſtũ qđ conſiderat in ordine ad finẽ: manifeſtum eſt: ꝙ neceſſe eſt illud eſſe finẽ in populari ſtatu: ⁊ iuſtũ qđ videtur multitudini. Dictũ aute; eſt prius oẽs debere habere equale ſm quantitatẽ: ⁊ qꝛ multitudo eſt domina iuſti: ⁊ ſimpliciter principat in ea: iſta eſt maior egenorũ q̃ diuitum: accidit egenos magis principari in tali repu. q̃ diuites: qꝛ dominãs eſt qđ videt pluribꝰ. Egeni autẽ ſunt plures q̃ diuites: qꝛ igitur neceſſe eſt aliquos principari: non poſſunt aute; oẽs ſimul p̃cipari: neceſſe eſt oẽs in parte p̃cipari ⁊ ſubijci. Unus igitur effectus vel ſignũ libertatis eſt: qđ dictũ eſt: que; oẽs in populari ſtatu ponũt: ſicut terminum ⁊ finem in eo. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Unum igit̃ libertatis ſignum hoc eſt: ꝙ ponunt omnes popularis reipub. finem. Alterũ vero viuere vt q̃ſq; velit. Hoc enim aiunt opꝰ eſſe libertatis: ſiquidem ſerui eſt viuere nõ vt vult. Hic eſt igit̃ ſcđs popularis reip. finis.

¶ Ponit ſecũdũ effectũ vel ſignũ. Et primo ponit ipſum. Secũdo cũ dicit. (Hinc ꝓfectum ⁊c.) Infert primu; ex iſto. In p̃ma dicit: ꝙ aliud ſignum vel effectus libertatis eſt viuere ſm volũtatem: ita ꝙ vnuſq̃ſq; operet ſm motum ꝓprie volũtatis nõ coactus ab aliquo: nec determinatus ad aliud determinate operandũ. Hoc enim eſt ſm ꝙ dicĩt operatio libertatis qđ apparet: qꝛ opus ſeruitutis eſt viuere vel operari nõ ſm volũtatẽ ꝓpriam: ſed ſm alterius libitũ: vel motũ nõ ad finem ꝓpriũ: ſed ad finẽ alterius. ergo per oppoſitũ opus libertatis eſt operari ſm volũtate; ⁊ ad finem ꝓprium. Iſte igitur eſt ſecũdus terminus: quẽ ponũt populares in ſua rep. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Hinc profectũ eſt nemini potiſſimũ ſubeſſe velle. Quõ ſi hoc non datur: at ſalte; per vices ſubeſſe ac preeſſe: idq; pertinet ad libertate;: que eſt ſecũdũ equum.

¶ Infert primũ ex ſecũdo dicens: ꝙ ex iſto effectu qui eſt operari vt vult aliquis: ſeqtur primus effectus. ſ. nõ velle ſubijci: aut ſimplr̃ ſub nullo eſſe ſi poſſibile eſſet. ſed quia hoc nõ eſt poſſibile ſubijci. ſ. ⁊ principari oẽs ſimplr̃: expedit ſubijci ⁊ principari ſm partem: ⁊ ſic ſubijci ⁊ principari facit ad libertatẽ: que attenditur in hoc: vel quantũ ad hoc ꝙ oẽs ſunt equales. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ His preſuppoſitis ac tali exiſtente principio popularia hꝰ ſunt ſumi ad magiſtratus oẽs ex omnibꝰ ac preeſſe omnes vnicuiq; ⁊ vnũquẽq; viciſſi; omnibꝰ per ſortẽ tribuere magiſtratus vel oẽs penitꝰ: vel illos ſaltem: qui nõ imperitia indigent ⁊ arte: a nullo cenſu eẽ magiſtratus: vel ſaltem a minimo.

¶ Cõcludit ex predictis multas ꝓprietates popularis ſtatus. Et diuiditur in duas. In p̃ma ponit eas. In ſecunda recolligit cũ dicit. (Hec igitur ⁊c.) Circa primu; tria facit. Quoniã p̃mo ponit cõditiones vel ꝓprietates que attendũtur circa aſſumptionẽ p̃cipatus: ⁊ eoꝝ qui p̃cipãtur: ⁊ ex quibus ⁊ quomodo. Secũdo cu; dicit. (Deinde mercedẽ capere ⁊c.) illas que attendũtur quantũ ad remunerationẽ p̃cipãtiũ. Tertio cũ dicit. (Preterea ⁊c.) que attẽdũtur quantu; ad cõditiones eorum qui ſunt in hac repu. Circa primũ facit duo. Quoniã primo tangit cõditiones pertinẽtes ad aſſumptionẽ p̃cipatus. ſ. tẽpus ⁊ poteſtatẽ. Secũdo cũ dicit. (Inter magiſtratꝰ ⁊c.) tangit quis debet eſſe maximꝰ p̃cipatus in hac rep. Circa p̃mũ primo tangit eas: que pertinẽt ad aſſumptionẽ p̃cipatus. Secũdo cũ dicit. (Nõ niſi ſemel ⁊c.) eas que pertinent ad durationẽ p̃cipatꝰ. Tertio cũ dicit. (Et cõcionẽ ⁊c.) ea; que pertinet ad potẽtia; eius. Circa primu; tangit q̃tuor cõditiones. Dicens primo ꝙ predictis ſuppoſitis in populari ſtatu ⁊ multitudine p̃cipãte in eadẽ neceſſe eſt has ꝯditiones que ſequũtur obſeruari in eo. Primo quidem oẽs p̃cipatus tã maiores q̃ minores eligere. ſ. accipere ex oĩbus ĩdifferẽter nõ cõſiderãdo ad dignitatẽ aliquã: ſic enim oẽs magis habebunt quoddã equale qđ eſt iuſtũ in eo. Secũdo oẽs p̃cipari ſuper vnũquẽq;: hoc eſt omnes cõiunctim ſuper vnũquẽq; diuiſim: ⁊ iteru; vnũquẽq; diuiſim: cum acceptus fuerit in alio ⁊ alio p̃cipatu diuiſi; ſuper oẽs. Si enim oẽs p̃cipabũtur ⁊ ſubijciẽtur ſm partẽ idem eſt effectus libertatis primus. Tertio p̃cipatus eligi per ſortem vel vl̃r oẽs: vel ſaltem illos: in quibꝰ nõ indigetur multa ſapiẽtia ⁊ prudentia: puta ducatum exercitus vel cõſilium. Tales enim nõ expedit eligi ſorte. Cõtingeret enim ad tales p̃cipatus aſſumi idiotã quẽcũq;: qđ eſſet periculoſu; reip. Quarto p̃cipatus aſſumi nõ ab aliqua excellẽtia vel dignitate virtutis vl̃ diuitiarum: aut ſaltem ad minima: qđ dicit ꝓpter primã ſpeciem popularis ſtatus: in qua aſſumũtur ad principatu; ab aliqua dignitate diuitiarum vel virtutis: ſicut apparuit in quarto: ſic enim magis equales erunt: ⁊ minꝰ ſubijcientur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non niſi ſemel eũde; magiſtratũ ab aliquo geri poſſe: vel perraro ⁊ paucos: exceptis his qui verſant̃ in bello parui temporis eſſe magiſtratus: vel oẽs: vl̃ quot recipiũt iudicare oẽs ⁊ ex omnibꝰ: ⁊ de omnibꝰ: vel de plurimis: ⁊ maximis ⁊ principaliſſimis: puta de corrigendo: ⁊ de rep. ⁊ de priuatis cõtractibus.

¶ Ponit cõditiones duas pertinẽtes ad durationem p̃n

cipatus: dicens p̄mo ꝙ ad rẽpub. hanc expediens eſt eundem bis nõ principari in aliquo principatu vel raro ⁊ in paucis principari: ſic eniꝫ plures poterũt attingere ad p̄ncipatus: preterq̃ in ducatu exercit⁹: in quo periculoſa eſt mutatio frequens ꝓpter experientiã longã: que exigitur in illo. Secũdo expedit partim in eadẽ ⁊ breuis durationis eſſe principatus: vel ſimplr̃ oẽs vel illos ſaltez quĩ habẽt iudicare de oĩbus caſibus quãtũ ad oẽs ciues: vel ſaltem de plurib⁹ vel de maximis ⁊ principaliſſimis: ſicut de correctione p̄ncipatuũ alioꝝ: ⁊ de ordine reip. ⁊ de cõmutationib⁹ regulãdis ſm̃ legẽ iuſticie. Expedit autẽ principatus eſſe breuis tẽporis ſi poſſibile ſit: vt plures attingere poſſent ad eos: ⁊ principari ſm̃ partẽ. Maxime autẽ hoc expedit in magnis: ne nimis ditati inſurgant cõtra multitudinẽ tyrannizãtes. Deinde cũ dicit.

¶ Et concionẽ eſſe oĩum dominã: magiſtratũ vero nullius: aut dominã eẽ cõcionẽ rerũ maximarũ: magiſtratũ vero minimaꝝ.

¶ Tangit cõditionẽ pertinẽtẽ ad potentiaꝫ. Dicens ꝙ expediens eſt in hᵭ repub. cõgregationeꝫ multitudinis eſſe dominã ſimplr̃ oĩum in hac repub. Principatus aũt expedit habere nullius dominiuꝫ ſi poſſibile ſit: aut ſaltem paucorũ: ⁊ nullo modo maximoꝝ. Sic eniꝫ magis ſaluabitur equalitas multitudinis: ſi enim principatus dominarent̃ ſimplr̃: aut in magnus excederẽt alios p̄ter ꝓportionẽ ⁊ equalitatẽ: q̃ in ipſa intẽdit̃. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Inter magiſtratus aũt populariſſimũ eſt cõſiliũ: vbi nõ oĩbus eſt mercedis facultas. Naꝫ tũc q̃dẽ adimũt: ⁊ huius magiſtrat⁹ potentiã. Ad ſe eniꝫ reducit iudicia cũcta populus mercede abundans: vt diximus ſupra: vbi de hac parte tractauimus.

¶ Manifeſtat quis principatus magis neceſſarius eſt in ipſa. Dicẽs ꝙ p̄ncipatus maxime neceſſarius in populari ſtatu eſt illud qᷦ vocat̃ conſiliũ qᷦ hꝫ poteſtatẽ deliberandi de magnis ⁊ arduis. Cui⁹ ratio eſt: q2 multitudo popularis: que in ipſa dominat̃: vt in plurib⁹: impeudẽs eſt ⁊ ſine virtute: ⁊ ideo ſeq̃tur impetum volũtatis in operationibus ſuis: quare ſi debeat recte agere opꝫ habere dirigens ⁊ regulã: hoc aũt eſt cõſiliuꝫ: ⁊ ideo conſilium maxime neceſſariũ eſt in ſtatu populari: preterq̃ in illo: in quo laborãtes in cõibus premiũ accipiunt magnũ. Hec eniꝫ multitudo remouet potentiã huius p̄ncipatus: ⁊ reducit ad ſe oĩa iudicia ⁊ deliberatiões ꝓpter precũ: ſicut dictũ fuit in p̄cedẽtib⁹ in 4° huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde mercedẽ capere potiſſimũ quidem oẽs concionẽ iudicia magiſtrat⁹ vel ſaltẽ magiſtratus ⁊ iudicia: ⁊ conſiliũ: ⁊ cõciones principales: vel eos magiſtratus: quos neceſſe eſt in eadẽ ſimul eſſe comeſſatione.

¶ Ponit cõditionẽ que pertinet ad retributionem: dicens ꝙ poſtea que dicta ſunt expediẽs eſt remunerari oẽs venientes ad cõgregationes vt libẽtius veniãt: ⁊ ad iudicia vt plures iudicẽt ⁊ firmioꝛ ſit ſnĩa ⁊ principatus: vt fidelius ⁊ magis laborent: ⁊ hoc dicũt ſi poſſibile eſt ciuitati. Si aũt nõ eſt poſſibile oẽs remunerari ſaltẽ opꝫ premiare principatus ⁊ iudicia ⁊ cõſilia ⁊ congregationes maximas ⁊ precipuas: ⁊ p̄ncipat⁹ cũ q̄bus neceſſe eſt alios plures ciuitatis ꝯuiuare. Tales. n. p̄ncipat⁹ nullus acciperet ꝓpter magnitudinẽ expenſarum: niſi bene premiaretur: ſicut eſt dux exercitus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea cũ paucorũ gubernatio genere: ⁊ diuitijs: ⁊ eruditione diffiniatur: videntur popularitatis contraria eſſe: ignobilitas: inopia: ſoꝛdidum opificium.

¶ Ponit ꝓprietatẽ que pertinet ad cõditioneꝫ gubernantium. Et p̄mo facit hoc. Secũdo cuꝫ dicit. (Preterea poteſtatẽ ⁊c.) reſumit quãdaꝫ cõditionẽ dictã prius de principatu: vt aliquid addat. In p̄ma dicit: quoniã ſtatus paucorũ ⁊ popularis ſunt reſp. adinuicẽ ꝯtrarie quodãmodo ⁊ cõtrariorũ ſunt cõtrarie ꝓprietates: opꝫ eas ꝓprietates habere ꝯtrarias. Cũ igit̃ in paucoꝝ ſtatu gubernãtes determinẽtur ꝑ nobilitatẽ generis: ⁊ per diuitias: ⁊ ꝑ v̾tutẽ: necẽ eſt: ꝙ gubernãtes in populari ſtatu determinẽtur ꝑ cõtraria: puta per ignobilitatẽ generis: paupertatẽ ⁊ ignorãtiã: ſeu in ſordidũ opificiũ: ita ꝙ ſicut in paucoꝝ ſtatu ſunt p̄ncipãtes nobiles ⁊ diuites ⁊ v̾tuoſi: ſic ĩ ſtatu populari viles ⁊ pauperes ⁊ ioꝛdinati. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea poteſtatẽ nullã perpetuaꝫ eſſe: ꝙ ſi reliqua ſit aliq̃ ex antiqua mutatiõe illius auferre potẽtiã: ⁊ ex electiõe ad ſoꝛtẽ reducere.

¶ Reſumit quãdam ꝓprietatem dictaꝫ prius de principatu: ⁊ adiungit alias dicẽs p̄mo: ꝙ expedit in populari ſtatu nullũ eſſe p̄ncipatũ durationis perpetue. Si enim eẽt aliquis perpetu⁹ pauciores poſſent attingere ad ip̄m ⁊ habere equale ⁊ populare: ⁊ iterũ poſſent ditari ĩproportionabiliter ⁊ per diuitias: ⁊ potẽtiam tyrãnizare. Adiungit autẽ ꝙ ſi aliquis p̄ncipatus deuiet vel declinet ab eo: qᷦ ordinatũ eſt in antiqua lege ipſoꝝ ãmoueat̃ ab eo potentia vel p̄ncipatus ſm̃ legis ordinationẽ. Itẽ ſi fuerint aliqui p̄ncipat⁹ eligibiles: expedit mutare modũ aſſumptionis eoꝝ: ⁊ facere ꝙ accipiant̃ ſoꝛte: ſic enim magis aſſumentur ex q̄buſcũq̃. ¶ Sed hoc eſt intelligẽdũ de illis p̄ncipatib⁹: in q̄bus nõ ĩdigetur prudentia magna: ⁊ experiẽtia: ſicut eſt ꝯſiliũ ⁊ ducatus exercitus: tales enim opꝫ eligere cõſiderãdo ad dignitates predictas: ſicut prius dixit ph̄us. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec igitur omnia ꝯmunia ſunt gubernationum populariũ. Contingunt autem ex eo iuſto: quod fatẽtur eſſe populare: hoc eſt equũ habere omnes ſm̃ numerum.

¶ Recolligit dicta addẽdo cauſam dicens: ꝙ ea que dcã ſunt: ſunt quedam cõẽs ꝓprietates popularis ſtatus. Oẽs autẽ hᵭ ꝓprietates que vident̃ eſſe popularis ſtatus: ⁊ oꝛdinatio populi in ipſo ſeq̃tur ex diffinitione iuſti: popularis pri⁹ poſitus eſt oẽs habere equale ſm̃ quãtitatẽ: nõ ſꝫ dignitatẽ aliquã: equale enim ſm̃ quãtitatem eſt nõ magis principari diuites q̃ꝫ pauperes: nec virtuoſos q̃ꝫ idiotas: nec aliquos ſolitarios eſſe dños: ſed oẽs equaliter ſꝫ numerum: ſi enim hoc modo ſe habẽt: exiſtimabũt ſe habere ſm̃ equalitatẽ: ⁊ etiam libertatem.

QUod maxime videtur eẽ popularis ſtatus ⁊ populi. Equũ eſt enim cuꝫ nihil magis gubernãt diuites q̃ꝫ pauperes: nec ſoli poteſtatẽ habent: ſed omnes ex equo ſm̃ numerũ. Sic enim demũ exiſtimant paritatẽ in repub. eẽ ac libertatem. Sed queritur poſt hec queadmodũ habebũt equũ: vtrũ opoꝛtet partiri in mille eos cenſus qui ſunt quingentoꝛũ: ⁊ mille equaliter poſſe

quingẽtis: vel nõ: ſic ponere oportet iſtam paritatẽ vel partiri quidẽ ſic. Deinde ex quingentis pares accipientẽ: ⁊ ex mille hos poteſtatez habere partitionũ ⁊ iudicioꝝ. Utrũ igiť reſp. iſta iuſtiſſima eſt ſʒ populare iuſtũ: vľ magis illa q̃ ſʒ multitudinẽ. Lec. III.

¶ Poſtq̃ pħus premiſit ſuppoſitiones ⁊ cõditiones popularis ſtatus: in parte iſta mouet quãdam dubitationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo enim mouet eã. Secundo circa eius diſſolutionẽ tangit opinionẽ quorũdã ⁊ reprobat ibi. (Aut enim populares ⁊c.) In tertia cum dicit. (Que igitur.) ſoluit eam ſm intentionẽ ſuã. In pma igitur mouet dubitationẽ: que oritur ex precedẽtibus. Dixerat eniʒ ꝙ ſi oẽs equaliter pncipenť nõ magis diues q̃ pauper in populari ſtatu habebũt ſm equalitatẽ ⁊ libertatem: dicit igiť ꝙ illud qð dubitationẽ habʒ ex precedentibꝰ eſt hoc q̃o. ſ. tamẽ in qualibʒ ciuitate vel repu. etiã populari ſtatu ſint diuites ⁊ pauperes habebũt tã hi q̃ʒ illi illð: quod eſt equale ⁊ iuſtũ: vtꝝ. ſ. in diſtribuẽdis honoribꝰ tñ oporteat diſtribuere vel dare mille pauperibꝰ quantũ qngẽtis diuitibꝰ: ⁊ ipſos mille tãtã habere poteſtatẽ in tractatibꝰ cõſiliis quantã habẽt qngẽti diuites: aut nõ ſm hũc modũ: ſed accipiendo mille pauperes ex vna parte ⁊ qngentos ex alia diuidẽdo ſm modũ predictũ: vlterius ex qngentis diuitibꝰ accipere aliquos paucos per electionem. deinde ex mille pauperibꝰ aliquos: ſiľr paucos qui in eadem ꝓportione ſe habeãt ad ipſos mille: de qbus eligantur: ſicut illi pauci qui accipiunť ex iſtis qngẽtis ad illos qngẽtos: ⁊ iſti ſimul cõgregati ſint domini in diuidendo bona cõmunia: in iudicando ⁊ eligendo. Eſt igitur dubitatio: vtrum aliquod iſtorũ iuſtum ⁊ equale in repub. popalari: aut nõnulla iſtorum: ſed magis omnia attribuere maiori multitudini: ita ꝙ multitudo maior ſit omnium domina. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aiunt enim populares id eſſe iuſtũ qð videtur vtiqʒ pluribus. Potentes vero qð videť his qui plus poſſident. Pro multitudine eniʒ facultatũ aiunt eẽ ſtatuẽdum.

¶ Tangit quorũdã opinionẽ primo. Secũdo cum dicit. (Sed habent hec ⁊c.) reprobat vtrunq;. In prima dicit ꝙ de iſta dubitatiõe aliter videť popularibꝰ: aliter dominãtibus in paucis: aliter in ſtatu populari. Populares. n. dicũt illud eſſe iuſtũ ⁊ equale ſimpliciter: qð videtur pluribus: multitudo enim pncipatur in tali republica: ⁊ ideo iuſtuʒ attẽditur per cõparationẽ ad ipſam: ſicut dicebať pħus: in paucorũ potentia autẽ illud dicũt eſſe iuſtũ ſimpliciter qð videť habẽtibꝰ ampliores diuitias. Dicũt eni debere oĩa determinari ſm habitudinez ad diuitias: que ſunt principale in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed habẽt hec vtraqʒ imparitatẽ: ⁊ iniuſtitiam. Si enim qð pauci: tyrãnis eſt: naʒ ſi vnꝰ habeat plura q̃ʒ alij opulẽti ſm paucoꝝ iuſtũ is ſolus dignus eſt qui gubernet.

¶ Reprobat vtrãq;. Et pmo ſcðm. Secũdo cũ dicit. (Si vero ⁊c.) primuʒ. In prima dicit ꝙ vtraq; iſtorũ: que dicta ſunt inequalitatẽ quãdaʒ habent in re ⁊ iniuſticiã in cõparatione ad fineʒ. Si enim illud eſt iuſtũ fieri in ciuitate qð videtur diuitibus paucis exiſtẽtibus: tunc ſequiť rẽpublicã cõuerti in tyrãnidem. Cuius ratio eſt: quoniaʒ ſi illud eſt iuſtũ qð videtur diuoribꝰ: ⁊ opʒ oĩa ſʒ quantitatem diuitiarũ determinari: tũc ſi vnus habeat ampliorem ſubſtãtiã q̃ʒ alij: iuſtuʒ erit qð videtur huic ſoli: ⁊ oĩa oportet determinari ſm voluntatẽ eius. ⁊ per conſequẽs ipſum ſolũ principari ſʒ volũtatem eius. Hoc aũt eſt tyrãnis. ſi igitur oĩa oporteat determinari ſm iudiciũ diuitum: reſp. ꝯuerteť in tyrãnidẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Si vero quod plures ſʒ numerum iniuriabuntur publicãtes bona opulentoꝝ ac paucorum: vt ſuperius dictũ eſt.

¶ Improbat primũ dicẽs: ꝙ ſi illud eſſet iuſtuʒ: qð videť pluribꝰ: ⁊ opʒ ſequi iudiciũ pluriũ cũ plures habeant potentiã maioreʒ: ⁊ etiam ſequanť impetum voluntatis in iudicando cõuertentur ad opera iniuſticie diripientes ea que ſunt diuitum paucoruʒ exiſtentium: ſicut dictum eſt in quarto pħus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que igitur ſit equalitas quã ambo profitentur cõſiderãdũ eſt ex his que vtriq; diffiniũt iuſta. Inquiũt enim qcquid videť maiori parti ciuiũ: id oportere eẽ ratũ. Sit qdem hoc attamen nõ penitꝰ: ſed cũ due partes ſint ex qbꝰ ciuitas conſtat: diuites. ſ. ⁊ pauperes: qð ambabus videať: aut pluribꝰ id ratũ ſit: qð ſi contraria videanť: qð pluribꝰ ⁊ habẽtibꝰ maioreʒ cenſum: puta ſi alij decẽ: alij viginti. videatur aũt diuitũ ſex: pauperuʒ vero qndecim. accidit vero pauperibꝰ quatuor diuitum. diuitibꝰ aũt qnq; pauperuʒ: quorũcũq; cenſus exuperat cõnumeratis ambobꝰ vtriſq; id ratũ ſit: qð ſi forſan equales eſſe ꝯtingerit cẽeʒ eẽ hãc ambiguitatẽ putãduʒ eſt: vt nunc accidit: ſi vtriq; paria ſuffragia concionis ſint: aut pares in iudicio ſentẽtie. Nam aut ſorte dirimendum eſt: aut aliud qddam huiuſmodi agẽdum.

¶ Diſſoluit eam ſm intentioneʒ ſuam primo. Secundo cum dicit. (Sed de equo ⁊c.) remouet obiectioneʒ que poſſet fieri. In prima dicit reſumẽdo dubitationẽ ⁊ dando intentũ in determinãdo eaʒ dicẽs: ꝙ ex diffinitiõe vel determinatiõe iuſti ſiue equalis: quã ponunt vtriq; accipiendũ eſt: que ſit equalitas ſiue iuſtitia: quã intẽdunt ſʒ quã opʒ diſtribuere ſingula. Cõueniunt eni in hoc vtriq; qð iuſtũ eſt eẽ illud dominãs ⁊ principãs in republica: qð viť pluribꝰ partibꝰ reip. Hoc igiť ſupponať: nõ tñ ſimpľr: ſʒ cũ determinatione quadã. Due. n. ſunt ptes ex qbꝰ ciuitas de neceſſitate cõponiť. ſ. diuites ⁊ pauperes: qð igitur videbiť iſtis ⁊ illis ſiľ ꝯſentiẽtibꝰ vel pluribꝰ: non dico totius multitudinis: ſed pluribꝰ de diuitibus: ⁊ pluribus de pauperibꝰ: hoc ſit pncipãs: ⁊ fiat in tota rep. Si aũt cõtingat ꝙ cõtrarienť adinuicẽ: ita ꝙ nõ oĩbus diuitibꝰ idem videať: ſed qbuſdã vnũ: qbuſdã aliud: ſimiľr nec oĩbꝰ pauperibꝰ: ſed qbuſdã vnũ: quibuſdã aliud: verbi grã. Si ponamus ꝙ ſint decẽ diuites ⁊ viginti pauperes: vnũ autez videatur faciẽdũ ſex diuitibꝰ ⁊ qnq; pauperibꝰ adiunctis eius. Oppoſitũ aũt videatur qndecim pauperibꝰ ⁊ q̃tuor diuitibꝰ: tũc iuſtum determinãduʒ erit nõ ſm predictuʒ modũ: ſed ſm aliquã excellentiã aliã vel virtutis vel meriti ad bonũ cõe. Et tũc illud qð videbitur parti: qui excellit ſm illud collatione facta iuſtum erit. Si autem eq̃les inueniant: puta in virtute: tũc remanet dubitatio eadeʒ: ſi debentes iudicare in iudicio ſint diuiſi in duas partes: ita ꝙ nõ iueniať excellẽtia: quoꝝ ſnĩe ſtandũ erit: ⁊ tunc

in vtroq̃ iſtoꝝ aut determinādum eſt ſorte cui illoꝝ ſit: aut alio aliquo accidēte ſimili ſorti. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Sed de equo ⁊ iuſto quāq̃ ſit admodū difficile in illis reperire veritatē: tamē facili⁹ ſortiri q̃ perſuadere his qui plus habere poſſūt. Sempeniꝫ q imbecilliores ſunt equū ⁊ iuſtum querūt: ſed q plus pñt iſta nō curant.

ℂ Remouet obiectionē que poſſet fieri: diceret enim aliquis ꝙ electio pncipatus ⁊ diſtributio bonoꝝ cōiū maxima ſunt in ciuitate: maxima aūt cōmittere ſorti ⁊ vie per quā cōtingit accipi deteriorem inconueniēs eſt: ergo inconueniēs videtur qḋ dictū eſt: ꝙ vbi nō inuenitur preeminētia ſit ſortiendū hoc intendens remouere dicit ꝙ cuꝫ difficillimū ſit inuenire equalitatē quid ſit iuſtum ⁊ equale in caſib⁹ predictis ⁊ determinare ſꝫ ratiōnē rectā tamē melius eſt per ſortē dirimere controuerſias q̃ permittere ꝙ ſoli diuites principētur: ſemper enim de duobus malis minus malū preeligendū eſt: malū eſt autē ſorti cōmittere ⁊ ſolos diuites principari: minus autē malum eſt ſorti cōmittere q̃ diuites principari: qꝛ pauperes quos quādoq̃ ꝯtingit per ſortē principari magis nolunt cōmuniter iuſtitiā ⁊ equalitatē q̃ diuites. Diuites enim ex ipſa abundantia diuitiarū iclinanť ad cōtumeliā ⁊ elationem: ⁊ ad alia iniurioſa: ⁊ ideo nihil curant de iuſtitia: ꝓpter qḋ ſi oporteat alteruꝫ ipſorū eligi: magis eſt eligendū cōmittere ſorti q̃ permittere diuites ſolos principari in ſtatu populari.

Cum vero quattuor ſint gubernatōes populares optima eſt illa: quam primo gradu poſuimus: vt ſuperiorib⁹ libris dictū eſt. Eadē quoq̃ antiquiſſima oiuꝫ. Dico autē primā ſm diſtinctionē populorū. Nam optim⁹ populus eſt ille: q ex agricolis conſtat.

Lec. IIII.

ℂ Poſtq̃ phs ꝑmiſit hypotheſes ⁊ ꝓprietates ſtat⁹ popularis: intēdit hic determinare: ex qbus ⁊ quō ſpēs ipſi⁹ conſtant. Et diuidiť in duas: qm̄ in ꝑma parte oſtēdit ex qb⁹: ⁊ quō iſtituiť optima reſp. popularis. In ſecūda cū dicit. (Quō ergo ⁊c̃.) ex qb⁹ ⁊ quō alie. Prima i duas. Qm̄ primo facit qḋ dictū eſt. Secūdo cū dicit. (Quib⁹ vero ⁊c̃.) oſtēdit vbi facile eſt eam iſtituere. Prima diuiditur in partes tres. Qm̄ in ꝑma parte dicit ex quibus eſt optima reſp. popularis. In ſcḋa cū dicit. (Ad ꝯſtituēduꝫ aūt ⁊c̃.) declarat qbus legib⁹ firmāda ⁊ iſtituēda. In tertia cū dicit. (Poſt agricolarū ⁊c̃.) declarat qualr̄ alie multitudines populares ſe habēt ad illā: ex qua inſtituitur optima reſp. popularis. In ꝑma duo facit. Qm̄ in prima parte declarat ex qbus eſt optima reſp. popularis. In ſcḋa cum dicit. (Negocioſa qdē ⁊c̃.) probat qḋdā ſuppoſitū. In ꝑma ꝑmo facit qḋ dictū eſt. In ſcḋa cū dicit. (Itaq̃ ⁊ popularis ſtat⁹ ⁊c̃.) cōcludit correlariū. In ꝑma dicit cum ſint q̃tuor ſpēs ſtat⁹ popularis: optima eſt que eſt ꝑma ſm ordinē iter illas: ſicut dictū eſt pri⁹. Optima eniꝫ reſpu. ſimpliciter regnū eſt: in qua vn⁹ ꝑncipať: deinde ſtatus optimatū: in quo pauci virtuoſi. Deide aūt reſpublica in qua adhuc plures bellicoſi. Deinde aūt hec ſpēs popularis ſtatus: in qua plures agriculturā colentes ꝑncipanť. Deinde aūt alie ſpēs ipſi⁹ plus ⁊ plus deficiētes ab ea: ſicut dictū eſt in q̃rto hui⁹. Iſta aūt eſt antiqſſima omniū ſtatuū populariū: ⁊ antiquior multitudo ⁊ magis nālis eſt agricultiua. Dixi autē ipſam ꝑmā eſſe: qꝛ eſt ex ꝑma multitudine ⁊ optimo populo cuiuſmodi eſt terrecultiuus: ſiqs ſupponat diſtinctionē multitudinis popularis in terrecultiuam ⁊ nō terrecultiuā: ⁊ ꝯſiſtit vitus rōnis ſue in hoc: optima ⁊ ꝑma reſpublica popularis ē ex optima ⁊ ꝑma multitudine populari: optima ⁊ ꝑma multitudo eſt terrecultiua: ergo ꝑma ⁊ optima eſt reſpublica popularis ex multitudine agricultiua. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Itaq̃ ⁊ popularis ſtat⁹ facile dať: vbi multitudo viuit ab agricultura vel paſcuo.

ℂ Cōcludit correlariū dicēs: ꝙ qꝛ optim⁹ populus eſt agricultiuus: ideo de facili ꝯtingit fieri optimā rēpublicā popularem: vbi eſt talis populi multitudo: ex optima .n. mā bene diſpoſita ꝯtingit fieri optimū ꝯpoſitū: ⁊ in his q̃ ſūt nāe: ⁊ in his que fiunt arte. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Negocioſa qdem: qꝛ nondū multū habꝫ: ex quo fit vt raro concionem agant. Cū enim laborandū ſit illis circa neceſſaria ad victū: operib⁹ diſtinenť ſuis: ⁊ aliena non appetūt: dulciuſq̃ illis eſt op⁹ facere q̃ in rep. verſari: niſi magna in gubernādo ſint emolumenta ſuſcepturi. Pleriq̃ enim magis lucrū appetūt q̃ honorē. Signū hui⁹ eſt: ꝙ tyrānides antiquitus pertulerūt: ⁊ nūc paucorū potentiaꝫ perferūt modo ſuam rem agere illis permittatur neq̃ diripianť que habēt. Cito nāq̃ alij corū diuites efficiunť: alij agere deſiſtūt.

ℂ Probat qḋ ſuppoſuit. ſ. ꝙ multitudo agricultiua ſit optimus populus. Et ꝑmo facit hoc. Secundo cū dicit. (Quō igiť ⁊c̃.) cōcludit cōcluſionē ꝑncipalr̄ intētā. Primum ꝓbat ex trib⁹: ⁊ ſm hoc pōt diuidi in tres partes. Primo enim ꝓbat ꝙ agricultiua multitudo eſt optima: quia nō machinatiua. Secūdo cū dicit. (Cū enim laborādū ⁊c̃.) qꝛ nō eſt cōcupiſcitiua. Tertio cū dicit. (Preterea ſi qua cupido honorū ⁊c̃.) qꝛ nō eſt ambitioſa. In ꝑma parte dicit ꝙ multitudo agricultiua: qꝛ nō hꝫ diuitias multas nō multū pōt vacare ab operatiōib⁹ exteriorib⁹: ſed neceſſe eſt intēdere ad culturā terre ex qua ſuſtētať: ⁊ ad alia neceſſaria: ⁊ qꝛ nō pōt vacare ab exteriorib⁹ nō appetit facere cōciones: ⁊ ideo minus machinari pōt ꝓpter multaꝫ collocutionē ⁊ adinuicē cōfidentiā machinari inueniēdo vias ⁊ modos iſurgēdi cōtra diuites: aut ꝑncipantes: ⁊ qꝛ minus machinatiua eſt melior ad politiçādum. Secūdo cū dicit. (Cū eniꝫ laborandū ſit illis circa neceſſaria ⁊c̃.) ꝓbat ꝙ eſt optima: qꝛ nō ꝯcupiſcitiua: dicēs ꝙ hꝫ multitudo ꝓpter hoc ꝙ nō hꝫ neceſſaria ad bene viuēdū neceſſe hꝫ itēdere circa exteriora opera exteri⁹ in regione: ⁊ qꝛ operationib⁹ exteriorib⁹ intēdunt minus cōcupiſcūt aliena. Habitātes eniꝫ exteri⁹ in regione itēdētes ꝓprijs operibus nō percipiūt diuitias ⁊ bona principantiū: ⁊ qꝛ non aduertūt min⁹ cōcupiſcūt: imo magis delectabile eſt eis intēdere negociationē circa ꝓpria q̃ itromittere ſe de republica aut ꝑncipatu etiā vbi tunc nō cōtingit multū lucrari in ꝑncipatu vel republica: multitudo eni popularis magis intēdit ⁊ appetit lucrū ꝓpriū q̃ honorē. Hoc eniꝫ eſt eis magis neceſſariū ⁊ ſignū eius: qḋ dictum eſt: ⁊ qm̄ multi tales antiquitus tyrānides crudeles ſuſtinuerūt: et ſtatus paucoꝝ potētatus: ⁊ adhuc ēt multi ſuſtinēt cum nō ꝓhibenť ab operib⁹ ꝓprijs: nec multū auferť de ſubſtātia eoꝝ: ſic eniꝫ intēdētes ꝓprijs operib⁹: quidā eoꝝ faciliter fiūt diuites: alij vero nō egētes ⁊ qui ſic aliena nō cōcupiſcūt: meliores ſunt ad gubernādū: qꝛ min⁹ iſurgūt ⁊ min⁹ rapiūt: aut furanť: hoc eniꝫ erat vna cū corruptiōis rerū-

publicarū

publicarũ determinata in q̃nto hui⁹. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Preterea ſi qua cupido honorũ eis ineſt: facile adimplet̃ per poteſtatem: quã in concionibus habent creandi magiſtratus ⁊ corrigendi delicta. Nã in q̃buſdam ciuitatib⁹: ⁊ ſi nõ eligit populus magiſtrat⁹: ſed q̃dam per partes deputati ex omnib⁹: vt apud Mãtineã: tamẽ ſatis eſſe putant ꝙ conſulẽdi deliberãdiq; habent poteſtatẽ: ac putandũ eſt hanc eſſe tanq̃ formã aliquã popularis gubernatiõis: vt fuit quãdoq; apud Mantineam.

❡ Probat idem ꝑpter hoc ꝙ nõ eſt ambitioſa. Et p̃mo facit hoc. Secũdo cõcludit correlariũ cũ dicit. (Quapropter vtile eſt.) In p̃ma parte dicit: ꝙ ſi hõ multitudo habeat aliquẽ appetitũ honoris ꝙ neceſſe eſt: q2 hoĩes nãlr honorẽ appetũt: vt apparet ſcd̃o rhetorice: appetitui eorũ ſatiſfit per hoc quod in q̃buſdã rebuſp. popularib⁹ dñium h3 in eligẽdo ⁊ corrigẽdo principat⁹: quod eſt maximũ: in alijs aũt popularib⁹ ſtatib⁹: q̃uis nõ attigãt ad electionẽ p̃cipatuũ: cũ p̃cipatus ꝑ partes: hoc eſt ꝑticulares eligibiles ſunt ex oĩbus idifferẽter: ſicut in mantinea: vbi hoc ſeruabat̃. In alijs aũt poteſtatẽ h3 hõ multitudo ſup conſiliũ reipublice: qđ ordinat de oĩb⁹: ⁊ hoc ipm̃ qđ dñium h3 ſuper ipſu3 cõſiliũ multis eſt ſufficiẽs ad ſupplendum appetitũ ꝑdictũ: ⁊ eſt opinãdũ ꝙ iſta quedã ſunt. ſ. multitudinẽ habere poteſtatẽ in eligẽdo ⁊ corrigẽdo principatus: ⁊ ipſos attingere ad aliquos p̃cipatus minores habere dominium ſuper conſilium eſt ſicut quida3 ornatus ⁊ bona diſpoſitio ſtatus popularis: ſicut fuit in ciuitate mãtinea predicta. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quapropter vtile eſt pri⁹ dicte populari gubernationi: ⁊ ita conſuetudo fuit eligere q̃de3 magiſtrat⁹: ⁊ corrigere ⁊ iudicare oẽs: magiſtratus aũt maximos geri per eos q̃ electi ſint ⁊ a cenſib⁹ maiorib⁹ maiores: vel a cenſib⁹ nullis: ſed per eos qui poſſunt.

❡ Concludit ad manifeſtationẽ eius: qđ dictũ eſt: qđdam correlariũ p̃mo. Scd̃o cu3 dicit. (Neceſſe eſt aũt que ita gubernat̃ ⁊c̃.) aſſignat rõnẽ eius. Primo ergo dicit: ꝙ q2 ea que dicta ſunt: ſunt ornatus q̃dam ſtatus popularis ⁊ bona diſpoſitio. Expõ. Expediens eſt in predicta ſpẽ ſtat⁹ popularis: ⁊ cõſueuit obſeruari in ea agricultiuã multitudinẽ habere poteſtatẽ ſuper electione p̃cipatus ⁊ correctione: ⁊ iudicare eu3 errauerint ⁊ p̃cipat⁹ maiores eligi ab ea ex eis q̃ hñt honorabilitates maiores vel v̾tutũ vel diuitiarũ: vel ex maioribus ſ̃m nobilitatem: aut nõ eligi per eos qui habent tales honorabilitates magnas: ſ3 eos qui poſſunt intendere nõ coacti indigentiam circa neceſſaria vacare. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Neceſſe eſt aũt que ita gubernat̃ reſpublica eam bene gubernari: nam magiſtrat⁹ ſemper ab optimis gerentur populo ita volente: neq; preſtantiorib⁹ inuidente: nobilib⁹ autẽ ipſis ⁊ preſtantib⁹ hic gradus ſufficiet: non enim ſub erũt alijs deteriorib⁹. Ipſi vero magiſtratus gerent iuſte: q2 penam formidabũt: quoniam corrigere ad alios pertinet: cõpeſci enim ac nõ licere facere q̃cquid quis velit vtile eſt: nã licẽtia agendi qđ quiſq; velit cuſtodire nõ poteſt vniuſcuiuſq; hominũ prauitatem.

❡ Aſſignat rõnẽ huius dicti p̃mo. Secũdo cũ dicit. (Itaq; neceſſe eſt.) infert correlariũ ex ipſa. In p̃ma parte dicit: ꝙ ſi hoc obſeruet̃ qđ dictũ eſt: neceſſe erit in tali repu. optime gubernare: ex hoc enim multe vtilitates ꝯtingẽt in rep. Primo q̃dem ex parte principis: ſic eni3 magiſtratus per meliores regent̃: cũ aſſumunt̃ ab aliqua honorabilitate: iterũ ex parte populi ꝯtingit populũ ꝯſiſtere ⁊ nõ iſurgere: nec ẽt iuidere excellẽtib⁹ viris ⁊ īſignib⁹ ſufficiet hec ordinatio: ſi enim p̃cipatus aſſumant̃ ab honorabilibus nõ ſubijcient̃ deterioribus ipſis: ſi quidẽ eos nõ ꝯtingit principari: iterũ principãtes magis iuſte p̃cipabãtur cõſiderãtes: ꝙ ſunt alij in rep. q̃ poſſunt corrigere eoꝝ delicta ſi iniuſte egerint. Hoc eni3 expediẽs eſt in tali ſtatu populari corrigere ⁊ ſuſpẽdere delictũ p̃cipantiu3: ita ꝙ non liceat eis facere quodcũq; videbitur ipſis. Habens enim licentiã agendi quodcũq; videbitur ei nõ habet potentiam obſeruandi ſ3 rationẽ exceſſus: qui ſunt in vnoquoq; hominum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Itaq; neceſſe eſt illud euenire qđ optimum eſt in rebuſpublicis: vt magiſtrat⁹ a preſtãtiorib⁹ gerant̃ ſine vlla populi diminutione.

❡ Ex iſtis cõcludit correlarium dicẽs: ꝙ ex his que dicta ſunt ſi obſeruent̃: neceſſariũ eſt accidere in rebuſp. maximũ ꝑfectũ. ſ. bonos ⁊ iuſtos p̃ncipari: ⁊ nõ delinq̃re: timẽtes punitionẽ ⁊ correctionẽ ⁊ mulctudine3: vel min⁹ hr̃e q̃ debeat: eſt enim dña maioꝝ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quod igit̃ hec popularium gubernationu3 eſt optima patet: ⁊ qua de cauſa: quia ob talẽ aliquem eſſe populum.

❡ Cõcludit concluſionẽ principaliter intentam dicens: ꝙ manifeſtũ eſt ex dictis: ꝙ hec ſpẽs ſtatus popularis dicta eſt optima: ⁊ ꝑpter quã cauſa3: q2 ꝑpter hoc ꝙ populus ex quo cõſtituit̃ optimus eſt. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Ad conſtituendũ aũt populũ agricolam: tũ leges q̃dam antiq̃tus apud multos late vtiliſſime ſunt: tum illud vniuerſalr̃: ne liceat cuiq̃ habere plus agri q̃ menſuram certam: vel ab aliquo loco ad oppidũ ⁊ ciuitatem.

❡ Declarat q̃b⁹ legib⁹ vtendũ eſt ad ꝯſiſtentiã ipſi⁹: ⁊ diuiditur in partes q̃tuor ſ̃m q̃tuor leges: quas dicit expedire ad conſiſtentiã ipſius. ſcd̃a ibi. (Erat antiq̃tus ⁊c̃.) 3° cu3 dicit. (Eſt aũt lex ⁊c̃.) 4° ibi. (Dirigere ẽt ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ ad iſtituẽdũ populũ agricultiuũ i populari ſtatu ꝑdicto ſunt vtiles quedã leges apud antiquos quoſdã poſite. Prima q̃dem nõ licere poſſidere aliquem in ciuitate quãtãcũq; quãtitatẽ terre: ſed ſ̃m mẽſurã determinata3: nã ſi licere poſſidere quãtãcũq; poſſent acq̃rere: ⁊ ditarentur nimis: ⁊ nõ remaneret populus agricola: aut ſi ꝑmittatur habere quantãcũq; menſuram terre: nõ tamẽ in loco ꝑpinquo municipio ciuitatis: ſed in remoto magis: h̃ eni3 modo neceſſe haberet magis habitare in loco remoto a ciuitate q̃ in ipſa: ⁊ minus poſſet machinari ⁊ nocere. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Erat antiquitus in multis ciuitatib⁹ lege cautum non licere venditionem facere honorum prime hereditatis.

❡ Ponit ſcd̃a3 legẽ ⁊ dicit: ꝙ antiq̃tus ſtatutũ fuit in multis ciuitatib⁹ ⁊ lege ordinatũ: ꝙ aliq̃d qđ ad ꝑpoſitũ expedit. ſ. nõ licere vẽdere vel alienare p̃mas ſortes heredita-

tum quas acceperunt a ꝓgenitoribus:ſicut filijs iſrael nõ licebat ſm legem alienare ſimplr hereditates:ſ; tñ obligare ad tẽpus. ſic eni; ꝑ alienationẽ poſſeſſionũ aliq non efficiebãtur pauperes:nec alij per acquiſitionem ditiores preter ꝓportionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aũt lex quã dicunt Oxyli fuiſſe:ne liceat cuiq; fenerari ſuꝑ aliq̃ fundi pte quã; qs hr̃et.

¶ Ponit tertiã dicẽs:q̃ eſt q̃da; alia lex quã dicunt fuiſſe Oxyli legiſlatoris que eãdẽ potẽtiã cũ precedẽti.ſ.nõ mutare aliqd ſuꝑ portionẽ terre quã aliqs hab;:nec ẽt ipſa; poſſe obligare:⁊ eſt eadẽ rõ iſtius legis ⁊ ꝑcedẽtis:niſi q̃ iſta magis reſtringit q̃ illa:illa enim prohibet alienationem terre ſimplr in qua trãſfertur dominiũ:iſta aũt obligationẽ retẽto dñio etiã. ¶ Deinde cu; dicit.

¶ Dirigere etiã op; Aphytalarũ lege:eſt enim vtilis ad id qḋ dicim⁹:illi enim quãq; ſint permulti:poſſideant aũt exiguam regionẽ:tñ oẽs agricole ſunt:qm̃ ꝑcia ↄſtituũt nõ totarũ poſſeſſionũ:ſed ꝑ tales ptes diuidẽtes:vt ẽt pauperes faciliter eas ꝑcijs ſuꝑare poſſint.

¶ Ponit quartã dicẽs:q̃ adhuc o; populũ agricolã dirigere ſm lege; ⁊ ſtatuta Aphytalarũ.ſ.illius gẽtis: ipſa enim vtilis eſt ad hoc:illi enim q̃uis multi exiſterẽt ⁊ haberẽt paucã terrã:oẽs erãt agricultores:illi eni ſi haberẽt terras vel poſſeſſiones vltra determinatã mẽſurã in lege dabãt ad preciũ vel ad cenſum pauperib⁹:vel nimis habẽtibus nõ totam:ſed diuidentes eas ſm aliques partes:⁊ retinebant ſibi quantũ determinatu; erat a lege:reſiduum tradentes ſm dictũ modũ:vt ſic etiam pauperes per terram acceptam ad cenſum aliqualiter venirent ad aliquē exceſſum diuitiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſt agricolarũ multitudinẽ optim⁹ eſt populus vbi paſtores ſunt:⁊ viuunt ex animalibus. In multis vero hec cũ agricultura cõuenientiam habet:vtriq; enim corporib⁹ exercitati ad bellicas expeditiones vtiliſſimi ſunt ac potentes ſub diuo conſiſtere.

¶ Declarat qualr multitudines populares alie ſe habent ad iſtã:⁊ diuidit̃ in duas. In ṗma declarat q̃ multitudo paſtoralis melior eſt poſt iſtã. In ſcḋa cum dicit.(Cetere vero ⁊c.)declarat q̃ oẽs alie deteriores ſunt ipſa. In prima dicit q̃ optima multitudo popularis poſt agricultiuã eſt illa:que eſt ex paſtorib⁹ viuentib⁹ ex pecudib⁹. In multis enim ↄſilr ſe h; ad agricultiuã:ſicut enim illa neceſſe h; Imorari extra ciuitatẽ circa agriculturam:ſic iſta circa cuſtodiã ⁊ ꝑparationẽ alaliu;:iterum iſta multitudo eſt magis exercitata in actionib⁹ bellicis ſm habit⁹:ſunt eni exercitati in cuſtodiẽdo a lupis ⁊ latronib⁹:iterũ corpora hñt bñ diſpoſita:⁊ ſunt fortes ſ; corp⁹:aſſuefacti frigoribus ⁊ exercitati circa venationes:tales aute; bñ diſpoſiti ſunt ad act⁹ bellicos. vñ Uegetius in libro de re militari dicit meliores milites eligẽdos eſſe ex venatorib⁹ ⁊ carnificib⁹ ⁊ fabris malleatorib⁹. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cetere vero multitudies q̃ſi omnes:ex qb⁹ alij ſtat⁹ populares cõſtãt multo q̃ hi deteriores ſunt. Nã opificũ qdẽ ac forẽſiu; ⁊ mercenariorũ vilis eſt vita:nullũq; virtutis op⁹.

¶ Declarat q̃ alie multitudines deteriores ſũt multo iſta ⁊ diuidit̃ in duas ſ; q̃ hoc ꝓbat ꝑ duas rõnes. Quarũ ſecundã ponit cu; dicit.(Et iſup.) In ṗma dicit q̃ oẽs alie multitudines popularis ſtatus:puta mercenariorũ in ſuis operationib⁹ ⁊ forenſis:que negociat̃ circa forũ venaliu; ⁊ viliũ perſonarũ:que locat opera ſua mercede ſunt multo deteriores his que dicte ſunt:parum enim participant de vita:que eſt ſm rationẽ:⁊ nulle operationes eorũ ſ; q̃ hꝰ ſunt exercitantes ad virtutem. Contrariũ autẽ inuenitur in ꝑdictis multitudinib⁹:quare iſte ſunt multo deteriores illis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iſuper q hꝰ gen⁹ hoiu; circa forũ vrbẽq; vt ita dixerim:aſſidue heret:faciliter cõciones agitat:at agricole q ſparſi; habitant ꝑ agros:neq; in vnum cocũt faciliter:neq; ſimiliter indigent hꝰ congregatione.

¶ Ponit ſcḋa; rõnẽ dicẽs:q̃ ꝑter illḋ qḋ dctũ eſt:multitudo forẽſis mercenaria:q̃ circa municipiũ ciuitatꝭ morat̃:vt in plurib⁹ volũt facere ↄgregatiões:in qb⁹ colligatiões ⁊ ↄſpiratiões faciũt ↄ̄ ṗncipẽ:⁊ ẽt ꝑuerſe ſentẽtiãt ꝑꝑ hoc qḋ ab ipſis ↄgregatiõib⁹ lucrũ recipiũt. Iſta aũt ſunt corruptiua reipu. ⁊ iõ peiores ſunt ad gubernãdũ:terre cultores aũt q habitacula hñt diſpſa ꝑ regiões iuxta terras q̃s excolũt nõ ↄueniũt libẽter ad hꝰ ↄgregatiões:q ꝑ hoc retardarent̃ ab operib⁹ neceſſarijs:nec idigent:ſilr hac ↄgregatione propter h̃ q̃ magis habent ad vitam neceſſaria curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quib⁹ vero contingit ſitũ regionis talẽ eſſe vt longe diſtent ab vrbe:in his facile eſt popularẽ ſtatũ laudabilẽ conſtituere ac rempublicam:vt enim ipſa compellit̃ multitudo q̃ſi colonias per agros efficere.

¶ Cõcludit ex ꝑcedẽtibus:vbi cõtingit fieri bonã rẽp. popularẽ. Et primo facit h̃. Scḋo ↄcludit documẽtũ cũ dicit.(Quare ⁊ ſi.) Dicit igit̃ ṗ q̃ ſi in aliquo loco regio ſic ſit diſpoſita aut terra cultiua multũ remota ſit a municipio ciuitatis:facile eſt in illa ciuitate bonũ ſtatũ popularẽ facere ⁊ iſtituere. Cui⁹ rõ eſt:q multitudo agricolarũ cogit̃ edificare magis remotis a ciuitate ⁊ hitare in illis:ꝑꝑ qḋ raro veniẽt ad ↄgregatiões:⁊ iõ ↄ̄ ṗncipãtes nõ mocbiabunt̃:⁊ ipſi ṗncipãtes i pace ṗncipabũt̃. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Quare ⁊ ſi forenſis turba ſit tamen conciones in populari ſtatu nõ faciet abſq; multitudine illa:que per agros habitat.

¶ Cõcludit documẽtũ q̃ſi ad remotionẽ obiectionis que poſſ; fieri. Diceret.n.aliqs q̃ q̃uis agricole nõ multũ curent venire ad ↄgregatiões ꝑꝑ cã; ꝑdictã:forẽſis tñ multitudo ⁊ mercenaria nolẽt frequẽter facere ↄgregationes ⁊ icidet icõueniẽs ↄtra ꝑdicta:q̃ſi ad hui⁹ remotionẽ dic̃: q̃ ſi turba forenſis:⁊ mercenaria ſepe velit cõgregari:expedit ordinari ꝑ legẽ vel tenere ꝑ ↄſuetudinẽ non facere ↄgregatiões aliquas:in qbus habeãt poteſtatẽ de magnis non vocatis illis:qui habitãt extra ciuitatẽ in regione:ex hoc eni; ſequunt̃ duo cõmoda. Primũ q̃ pauciores erũt ↄgregatiões:illi enim nõ ſepe cõuenire poſſunt ꝓpter remotũ ⁊ neceſſaria. Scḋo q iſti min⁹ malitioſi ſunt ⁊ meliores vt frequẽtius repriment aliqualiter malitiã ⁊ aſtutiam fortaſſis multitudinis.

Quomodo ergo conſtituẽda ſit optima illa:ac prima popularis gubernatio dictũ eſt:p; ẽt q̃uo alie:ſubſequẽter eni eſt deſcẽdẽdũ:⁊ deterior ſemper multitudo ſeparãda. Lec. V.

¶ Poſtq̃

¶ Poſtq̃ p̃hs declarauit: ex q̃b⁹ ⁊ quõ inſtituẽda eſt optima reſp. popularis declarat ex q̃bus ⁊ quõ ſunt iſtituẽde alie ſpẽs ipſi⁹ deteriores vel inordinatiores: ⁊ circa h̃ duo facit. Primo eniʒ breuiter tãgit ex q̃bus ⁊ quõ iſtituant̃ p̃dicte ſpẽs. In ſcd̃a cũ dicit. (Poſtremã ⁊c̃.) iſiſtit circa vltimã ⁊ iordinatiſſimã. In p̃ma p̃te dicit: q̃ ex predictis manifeſtũ eſt quõ inſtituenda ſit optima reſp. popularis quãtũ ad bonã ordinationẽ ⁊ p̃mã ſ꞉ naʒ. Ex quo põt eẽ manifeſtũ quõ alie ſpẽs ipſi⁹ ſint iſtituẽde: ſi eniʒ optima reſp. popularis ex multitudine optima iſtituẽda eſt: ⁊ ſm̃ ordinationẽ optimã ſibi cõuenientẽ: cũ alie deficiãt ab ipſa quedã min⁹: ⁊ q̃dã plus: manifeſtũ eſt q̃ opʒ trãſgrediendo ⁊ a bona multitudine deteriorẽ accipiẽdo multitudinẽ: ⁊ a recta ordinatione permittẽdo maioreʒ iordinationẽ ſm̃ plus ⁊ min⁹: ita q̃ minus iordinata rep. popularis poſt p̃mã fit ex multitudine min⁹ iordinata: ⁊ magis iordinata ex magis iordinata: ⁊ maxie iordinata: puta vltia ex maxie iordinata: ſic. n. differũt ſpẽs ſtat⁹ popularis ſm̃ q̃ apparuit in q̃rto hui⁹. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Poſtremam vero ſpẽm: q꞉ omnis multitudo ad illam recipit̃: neq꞉ cuiuſcũq꞉ ciuitatis ẽ eam perferre: neq꞉ facile p̃manere eam: niſi legib⁹ ⁊ morib⁹ bene ſtabilitam. A q̃b⁹ ṽo labefactari cõtingat: ⁊ hanc ⁊ alias reſpublicas fere dictũ eſt p̃ri⁹ in plurimis.

¶ Inſiſtit circa vltimã: ⁊ p̃mo tãgit q̃ nõ eſt bene mãſiua de ſe. Secũdo cũ dicit. (Sed ad ⁊c̃.) declarat ex q̃b⁹ maxime ꝯtingit eã firmare. In p̃ma dicit: q̃ vltima ſpẽs popularis ſtat⁹ nõ põt bñ ſuſtineri a tota ciuitate: puta a diuitib⁹ ⁊ pauperib⁹: nobilib⁹ ⁊ ignobilib⁹: niſi ſit bñ ordinata legib⁹ ⁊ cõſuetudinib⁹ ꝯuenientib⁹ ei. Et rõ hui⁹ eſt: q꞉ in hac rep. populari tota multitudo: q̃cũq꞉ ſit in ciuitate p̃ncipat̃ ſicut aliq̃s vnus: ⁊ ſm̃ q̃ ei videt̃. Nũc aũt hõ multitudo quãtũ ad maiorẽ ſui partẽ iprudẽs eſt ⁊ iordinata ⁊ in operib⁹ ſuis ſeq̃tur ĩpetũ magis q̃ rõneʒ: ꝓp̃ qđ opp̃mũt maiores ⁊ meliores ⁊ corrũpũt iudicia: ex quo ꝯtingit corruptio reip. Que aũt ſunt q̃ poſſunt corrũpere hãc rẽp. ⁊ ẽt alias reſp. in vlĩ ⁊ in p̃ticulari dicta ſunt p̃ri⁹ pro maiori p̃te fere: dicit aũt fere: q꞉ poſſunt eſſe aliq̃: que p̃ri⁹ nõ tangebant̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ad conſtituẽdam hanc popularẽ gubernationẽ ⁊ ad populuʒ roborãdũ conſueuerũt p̃ſidẽtes recipe cõplures ac ciues efficere non ſolũ legitimos: verũetiã ſpurios ex quouis ciue. i. ſiue ex p̃re ſiue ex matre: omne enim hoc huic populo magis cõueniẽs eſt.

¶ Oſtẽdit per que ꝯtingit firmare hõ rẽp. Et diuidit̃ in p̃tes duas: q̃rũ p̃mo docet ꝑ que ꝯtingit eã firmare intẽdẽdo ipſaʒ. Scd̃o cũ dicit. (Eſt aũt opus.) per que ꝯtigit eã firmari remittẽdo. Circa p̃muʒ ponit q̃tuor obſeruãda: ꝑ que cõtingit eã firmare in cõdẽdo. Scd̃m ponit cũ dicit. (Inſuper.) Tertiũ cũ dicit. (Preterea tyrãnica.) Quartũ cũ dicit. (Ut ſine metu ⁊c̃.) Circa p̃mũ ponit p̃mo documẽtũ illud. Scd̃o cum dicit. (Cõſueuerũt igit̃ ⁊c̃.) docet ipm̃ moderari. In p̃ma dicit q̃ p̃ncipes in hac rep. ad faciẽdũ eã firmiorẽ: ⁊ ad faciendũ multitudinẽ popularẽ valde potentẽ ꝯſueuerũt coadiũgere plurimos extraneos: ⁊ aliq̃ñ aliquos qui nõ ſunt legitimi ciues: ſed ſpurii q̃ ſunt ex alterutro ciue patre vel matre: hoc enim cõueniẽs eſt huic reipublice: plurib⁹ eniʒ adiũctis reipublice fortior eſt multitudo: fortior aũt exiſtẽs magis põt rẽp̃mere exceſſus diuitũ ⁊ volẽtiũ tyrãnizare. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Conſueuerunt igitur hi qui ſ populos ducũt ita conſtituere: opʒ tamẽ id facere quoad exuperet nobiliuʒ mediorũq꞉ multitudinẽ: neq꞉ vltra p̃gredi: nam ſi tranſcẽdunt turbationẽ efficiunt rẽpublicã: ac nobilitatẽ exaſperando magis irritant: q̃ cauſa ſeditiõis fuit apud Cyrenẽ. Paruum. n. inconueniẽs cõniuẽdo trãſitur: magnũ ṽo in oculis heret.

¶ Declarat qualr̃ moderãdũ eſt iſtud documẽtum: q꞉ nõ quocũq꞉ mõ obſeruatũ expedit dicẽs: q̃ ductores populi ꝯſueuerũt facere: ſicut dictum eſt: hoc tñ aliqualr̃ expedit aliqualr̃ aũt nõ: quãdiu. n. poteſtas diuitũ ⁊ nobiliũ ⁊ medioꝝ iter diuites ⁊ pauperes excedit poteſtatẽ ipſi⁹ multitudinis: expedit adiũgere extraneos vſq꞉ quo potẽtia multitudinis excedat: ſed vltra hoc notabilr̃ adiungere q̃ plurimos nõ ſimplr̃ expedit ꝓp̃ duo. P̃rio q꞉ ſi numerus aduenaꝝ excedat multũ: accidit rẽpublicã magis inordinatã eẽ: q꞉ extranei adiũcti aut iprudentes ſunt ⁊ ſine ṽtute: vt in plurib⁹: aut non aſſuefacti in ordine reipublice: ⁊ iõ ipſis habitis addit̃ q̃dẽ ad potẽtiã ⁊ ad idiſcretioneʒ. Exceſſus aũt potẽtie ſine diſcretione rẽp. corrũpit. Scd̃o q꞉ cũ multi extranei adiungunt̃ turbant̃ nobiles ⁊ iſignes ⁊ magis grauiter ſuſtinẽt rẽp. ꝓp̃ hoc q̃ deteriores ipſis aſſumunt̃ ad dñiuʒ reipublice: ⁊ hec fuit cã ſeditiõis facte in rep. Cyrenẽſiuʒ. ſ. notabilis multido multitudini aſſũptoꝝ ad rẽp. ſi eniʒ pauci adiũcti fuiſſent: nõ eẽnt ita notabiles: nec ita curarẽt. Paruũ. n. malũ negligit̃: q꞉ illud qđ eſt paruũ reputatur quaſi nihil. q꞉ ꝓpriuʒ ineſt ei: aut q꞉ oio nõ cognoſcit̃: magnũ aũt magis eſt manifeſtũ ꝓpter qđ magis curat̃. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuꝑ talia conſtituta vtilia ſunt ad popularẽ ſtatum huiuſmodi ⁊ ad populi corroborationẽ: q̃lia Caliſthenes Athẽis factitauit: quo populi gubernationẽ augeret: ⁊ apđ Cyrenẽ qui populũ conſtituerũt. Tribus enim alie cõſtituende ſunt plures ⁊ ſolidítates priuatorũ ſacroꝝ redigẽde ſunt ad pauca ⁊ publica: ⁊ cuncta diligenter excogitãda: quo q̃ maxime oẽs ſimul admiſceant̃ familiaritates cõuerſationeſq꞉ p̃rime diſiungantur.

¶ Ponit ſcd̃ʒ documẽtũ dicẽs: q̃ p̃ter hec iſtituta vel ſtatuta que Caliſthenes iſtituit Atheniẽſib⁹ ad agẽdum vel fortificãdum ſtatũ popularẽ ipſoꝝ ſunt ꝯueniẽtia ad firmandũ p̃dictã rẽp. ſilr̃ ⁊ illa q̃ iſtituerũt popularis reipu. cõditores circa Cyrenẽ. Unũ q̃dẽ eoꝝ eſt: q̃ alique trib⁹ de nouo faciẽde ſunt in ciuitate per aliquoꝝ eiuſdẽ generis receptionẽ ⁊ iexiſtẽtes augmentãde ſunt per cõiugia. Secũdũ ṽo ⁊ q̃ ſocietates circa aliqua particularia ⁊ ꝓpria plures exiſtẽtes reducẽde ſunt in paucas ⁊ cões magis: ita vt ſint pauciores ſm̃ numeꝝ ſolidítates: plurium autẽ homĩʒ: ⁊ ſic oĩa ſunt excogitãda: vt oẽs adiuicẽ in ciuitate ſint ꝑmixti: vl̃ ſ꞉ trib⁹ qđ ſit ꝑ ꝯiugia vel ꝑ ſodalitates: qđ vel ꝑ ꝯuerſatiões vl̃ ꝯgregatiões cões: ſic. n. magĩ adinuicẽ erũt vniti ꝑ dilectionẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs fortiores: q꞉ oĩs ṽt⁹ ꝯiũcta fortior eſt ſeipſa diuiſa: tñ h̃ faciẽdo obſeruandũ eſt: q̃ eedẽ leges ⁊ ꝯſuetudines ꝯſuent̃ nunc ⁊ p̃ri⁹: ſi eni mutatis tribub⁹ ⁊ ſodalitatib⁹ mutarent̃ leges ⁊ ꝯſuetudines neceẽ eẽt rẽpublicã mutari: q꞉ leges ⁊ ꝯſuetudies in republica inſtituẽde ſunt ſ꞉ ordinẽ ad rẽpublicaʒ: ſicut dicebatur in tertio libro. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Preterea tyrãnica machinamẽta omnia videntur eſſe popularia: ceu licentia ſeruorum ⁊ mulierũ ⁊ puerorum.

¶ Ponit tertiũ dicẽs: q̄ cũ his ſtatuta tyrãnorum videntur eſſe vtilia ad ſtatũ popularẽ hic: qz iſte ſtatus eſt: ſicut q̃dã tyrãnis: ſicut licẽtia ſeruorum: hoc eſt principatus ſup ſeruos: ſimiliter principatus ſup mulieres ⁊ ſup pueros corã quibus ↄpetat actio ſeruis ↄtra dños: ⁊ mulieribus ↄtra viros: ⁊ pueris cõtra parẽtes: iſta enim inſtituũt tyrãni: vt per hoc magis habeãt beniuolẽtiã puerorum: mulierũ ⁊ ſeruorum: que ſunt magna pars ciuitatis. ⁊ per eãdẽ rõnẽ hoc expediẽs eſt ĩ predicta populari republica. ¶ Sed intelligẽdũ q̄ hoc vtile eſt vſq ad aliq̃d: nõ aũt quantũ ad oĩa: inſtituere enĩ principatus p̄dictos corã quibus ↄpetat actio mulieribus ſeruis ⁊ pueris quantũ ad oĩa que poſſent ꝓponere ↄtra viros dños ⁊ parẽtes ↄueniẽs eſt ⁊ diuidere ciuitatẽ: tñ inſtituere aliq̃s principatus corã quibus ↄpetat actio ↄ p̄dictos: tñ q̄tum ad pauca: ⁊ magna nõ eſt ĩcõueniẽs in iſta rep. q̃uis ſimpliciter incõueniens ſit ⁊ malum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut ſine vllo metu viuãt vt velint: ꝑmulti. n. hũ ſtatũ ciuitatis amabant: cũ pleriſq dulcius ſit diſſolute viuere q̃ modeſte.

¶ Ponit quartũ dicẽs: q̄ adhuc ad firmãdũ ſtatũ popularem talem vtile eſt: q̄ principãtes in ea diſſimulẽt viuere ſubditorum vt volũt nõ puniẽdo malas actiones oẽs voluntarias: hoc enim multũ auxiliatur tali reip. qz multum delectabilius eſt inordinate viuere q̃ tẽperate ⁊ ſm virtutem. Homines enim vt in pluribus a rõne recta deficiũt. Ad defectionẽ aũt rõnis ſequitur viuere p̄ter rõnem ⁊ ordinẽ: pauci aũt ſequũtur rõnẽ rectã: ⁊ iõ pauci tẽperate aſſueſcunt viuere: multi aũt inordinate: ⁊ iõ delectabilius eſt pluribus inordinate viuere: qz magis aſſueſcũt: ⁊ ideo magis diligunt rẽp. in qua ꝑmittuntur in delectationibus viuere. Et eſt notãdum q̄ nõ dicit philoſophus q̄ p̄cipiẽdũ ſit in iſta rep. q̃ntũcũq ſit male ordinata viuere vt quis voluerit: nec ẽt ꝑmittendũ cũ ſcitũ fuerit: ſed diſſimulãdum qḋ minus eſt. In nulla enim ſocietate bonum ſi dz manere precipiẽdũ eſt hoc: nec permittẽdũ vſquequaq ⁊ paſſim: ſed diſſimulãdũ q̃nq ꝓpter qualitatẽ perſone: vel alicuius alterius circũſtantiarũ: ⁊ ideo rõnabiliter dixit Cõmẽtator ſup ſextũ ethicorum. illum nõ eſſe verum legiſlatorẽ: ſz corruptorẽ magis: qui tales delectationes ſequẽdas lege ſtatuit vel permiſit paſſim: ſicut fecit Macometus: ꝓpter qḋ in breui tẽpore adheſerunt legi ipſius multi: quia delectabilius fuit eis viuere inordinate q̃ ſm ordinem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autẽ opus legis poſitoris: ⁊ eorum qui volunt ſtatũ aliquem talẽ conſiſtere: nam vt conſtituatur talis ſtatus non magnũ negociũ eſt: neq ſolum: ſed magis vt ſeruetur: vno enim vel duobus vel tribus diebus permanere quomodocũq gubernantibus haud difficile eſt: q̃propter opus eſt ex his: quas ſupra rettulimus cõſeruationibus: ⁊ corruptelis rẽpublicarũ cautelam aſſumere cauẽdo: que corruptura ſunt: ac leges tales ponẽdo: ⁊ ſine ſcripto: ſcriptaſq cõſeruationes ſtatus maxime cõprehẽdant: neq putare id eſſe populare: neq paucorum potẽtie: qḋ efficiat ciuitatem: maxime a multis vel a paucis gubernari: ſed q̄ q̃ plurimũ tẽpus.

¶ Docet ex quibus firmãda eſt per remiſſionẽ magis: ⁊ circa hoc p̄mo tangit ꝓeminẽtiã huius vie ad precedentẽ. Scḋo cũ dicit. (At nũc hi.) ponit documẽta. In primo dicit q̄ ad legis poſitorẽ: ⁊ ad eos q volũt ꝑmanere rẽpublicam iſtã talẽ qualẽ pertinet nõ multum laborare inſtituẽdo magnũ opus: neq ſolũ. i. nullũ intẽdẽdo eam: ſed magis ꝑtinet ad eos laborare vt ſaluetur plurimo tpe: nõ. n. difficile eſt rẽp. qualẽcũq ordinatã ꝑmanere pauco tpe vno vel paucis diebus: ſed difficillimũ eſt ipſam manere multo tpe: ⁊ iõ opz reducere ad memoriã q̄ ſunt ſaluãtia ⁊ corrumpẽtia reſpublicas: de quibus ↄſideratũ eſt in q̄nto: ⁊ ꝑ ea tẽtare q̃uo ſaluetur reſpublica: fugiẽtes ea q̄ corrũpũt ipſã: ⁊ inſtituẽtes leges ⁊ ↄſuetudines nõ ſcriptas ⁊ ſcriptas: in quibus cõprehẽdantur illa q̄ ſaluẽt eandẽ: ⁊ nõ dz aliquis credere: q̄ illud ſtatutũ ſit magis populare vel paucorum potẽtie: qḋ maxime facit ciuitatẽ populariter viuere vel ſm ſtatũ paucorũ: ſz illa que faciunt eã permanere plurimo tẽpore: ſicut philoſophus ſcripſit prius in quinto: vbi dixit multa eorũ: que videntur popularia ſoluũt populares ſtatus ⁊ paucorum: ſi igitur illa expeditiora ſunt: per que magis contingit ſaluari ſtatum popularem: talia autẽ ſunt remittẽtia vel que attendũtur ſm remiſſionem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ At nũc hi qui ſunt potẽtes in populis gratificantes multitudini: multa populariter agũt per publicationes bonorum in iudicijs factas: quare opz eos qui curam ſalutis habẽt reipublice contra moliri: leges ponẽdo: vt dãnatorum bona ſacra ſint: ⁊ nõ in publicũ: ſed in ſacrũ referantur. Hec enim lex nihilominus iniurias cõpeſcet: nã pena eadẽ erit. Populus aũt minus cupide dãnabit: cũ nihil ſit vtilitatis ex dãnatione ſuſcepturus.

¶ Ponit documẽta que attẽduntur penes remiſſionẽ ipſius: ⁊ circa hoc p̄mo ponit documẽtũ ſumptũ ex diſtributiõe cõium acceptorum ex cõdẽnatione. Scḋo cum dicit. (Inſuper ⁊c.) documẽtũ aliud ſumptũ ex his que ſunt attẽdẽda circa publicas vindictas. Tertio cũ dicit. (Cum vero poſtreme ⁊c.) ponit alia que accipiũtur ex his que circa congregatiões ⁊ iudicia ſunt ſeruãda. In p̄ma dicit q̄ illi qui ſunt ductores populi q intẽdũt hr̄e grãm ipſius multa inſtituunt in ſtatu populari faciẽda in iudicijs ad vtilitatem pauperũ apparentẽ ⁊ damnũ diuitum: puta q̄ illa que obueniunt ex ↄdẽnatione aliquorum diſtribuãtur multitudini pauperũ: ꝓpter qḋ ↄtingit multitudinẽ male quãdoq ſentẽtiare ꝓpter dilectionẽ pecunie: ⁊ iõ opz illum q habet cordi ſaluationẽ popularis ſtatus obuiãdo contrariũ intẽdere ⁊ ordinare lege vel ſtatuto: q̄ nihil eorũ que confiſcantur ex bonis condẽnatorũ diſtribuatur multitudini: ſed dedicetur deo ⁊ fiat ſacrũ. Ex hoc enim cõtinget: q̄ iniuſta volẽtes agere nõ minus dubitabunt q̃ ſi deberent diſtribui multitudini: equalia enim amittẽt modo vtroq: ⁊ iterũ multitudo minus corrumpet iudicia ⁊ ſententias circa ea: circa que iudicatura eſt nõ ſperans inde lucrum aliquod accipere. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuper publicas accuſatiões q̃ rariſſimas facere magna pena conſtituta aduerſus eos q falſo accuſarint: nõ enim populares in iudiciũ vocare conſueuerũt: ſed nobiles: oportet aũt erga ſtatũ reip. quantũ fieri poteſt: oẽs reddere beniuolos: qḋ ſi id fieri nequeat ſaltẽ conari ne hoſtes exiſtimẽt eos qui gubernant.

¶ Ponit

¶ Ponit documentū qḋ ſumit̃ ex his q̃ obſuāda ſūt circa publicas vindictas. Circa qḋ eſt itelligēdū ꝙ cū pene q̃ntitas debeat rñdere q̃ntitati delicti ſm legē iuſtitie: delictorū aūt q̃dā ſūt occulta: q̃daꝫ aūt manifeſta ꝛ publica: opꝫ penā aliq̃ñ eē occultā: aliq̃ñ aūt manifeſtā: occultoꝝ .ſ. occultā: ꝛ publicoꝝ publicā: hoīes aūt nāl'r magis verēt̃ publicā: ɔtigit aūt q̃nq̃ꝫ ꝙ in ſtatu populari mltitudo ꝓ minori ꝛ occulto delicto īducit publicā penā: ex q̃ ɔtingūt inimicitias fieri iter ciues: ꝛ h̄ eſt qḋ ꝓhibꝫ phs in hoc documēto di. ꝙ expedit ad ſaluationē reip. publicas vīdictas cauere: puta fuſtigationē ꝛ eiectionē a repu. vel ad minus valde paucas facere: ꝓhibēdo eos q̃ tales faciunt vel ſcribūt timore magni dāni: tales enī vīdictas publicas magi aſſueuerūt populares īdicere ɔ̃ īſignes q̃ ɔ̃ populares: ꝑꝑ qḋ ꝑiculoſiores ſūt. vñ dic̃ phs: q2 ſūt pn̄ magne diſſenſiones: q2 ſm phꝫ in 5° huiꝰ: total'r īſigniū diſſenſiones conſumere faciūt ꝛ totā ciuitateꝫ: ꝛ ṗus dixerat de diſſenſione dñoꝝ loquēs ꝙ oꝫ ſubditos vereri ꝛ diſſoluere ṗſidia ꝛ potētū diſſenſiōes. expedit. n. ī rep. ciues oēs ſi poſſe ē beniuolos eē: ſi āt nō ē poſſe adminꝰ cauere ne hoſtes videāt̃ ſubditis: facere aūt tales publicas vindictas mltas ṗcipuꝫ eſt maliuolentie: ꝛ iō vitāde ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū v̄o poſtreme ille ſpēs gubernationū popularium in multitudine cōſiſtant: ac difficile ſit vt cōcionibꝰ vacare poſſint ſine alicuius mercedis ſuſceptiōe: hoc aūt niſi redditus habeat ciuitas maxime inimicū eſt preſtātibus viris: nā ex tributo ꝛ publicatione bonoꝝ ꝛ ex iudicioꝝ iprobitate neceſſe eſt ꝓuenire ꝙ mltas tā reſpu. ſubuertit: vbi ergo publici redditus nō ſunt facere opꝫ conciones raras ꝛ iudicia magna quideꝫ: ſed paucis diebus duratura. Hoc aūt confert ad illud qḋ non formidabunt ipenſas opulenti: ꝛ diuites nō capiēt mercedē iudicij: ſ; paupes. Cōfert ēt ad recte iudicādū multo magis. Nam qui magna patrimonia habēt multis diebꝰ abeſſe nolūt a rebus ſuis. Modicū v̄o abeſſe tempus non moleſte ferunt.

¶ Pōſt documēta ſūꝑta ex his: q̃ accidūt circa ɔgregationes ꝛ iudicia: ꝛ circa h̄ ṗ facit qḋ dictū eſt. Scḋo cū dicit. (Per talē aliquē modū ꝛc̃.) īducit exēpla ad manifeſtationē quorūdā dictoꝝ. Circa pⁿ declar̃ ṗq̃l'r ſe habēdū ē quantū ad ɔgregationē ꝛ iudicia vbi nō exiſtūt redditus. Scḋo cū dicit. (Ubi v̄o publici ſūt redditꝰ ꝛc̃.) q̃l'r ſe habēdū ē vbi exiſtūt. In pᵃ pte ipſe dicit ꝙ vltīa ſpēs popularis ſtatꝰ: de q̃ nūc eſt ſmo eſt mltoꝝ hoīum: q̃ñ ipſi oēs cōicant ꝛ difficile eſt oēs ɔgregari ſine mercede. multos enī paupes ɔgregari ſine mercede difficile eſt: mercedē āt dare oībꝰ vbi redditꝰ nō ſūt: nō pt eē ſine ṗiudicio diuitū. Nec̃ ē. n. mercedē tribuere ex his q̃ iferūt̃ ab illis: vel q̃ accipiūt̃ ab eis dꝑauperādo eos: ꝛ ex h̄ fiūt mala iudicia maloꝝ ꝑꝑ q̃ deſtructe ſūt mlte reſp. populares: oꝫ ī populari ſtatu in quo nō ſūt redditꝰ cōes q̃ꝫ pauciſſimas ꝛ tātū neceſſarias facere ɔgregatiōes ꝛ iudicia fieri q̃dē ex multis: ſ; paucis diebus. ꝛ iſtud q̃dē expedit ꝑꝑ duo: ſi. n. fiant pauce ɔgregationes pauciora expēdent̃ in ipſis: ꝛ diuites nō timebūt paucas expēſas: q̃uis ipſi nō accipiūt: ſ; pauperes tm̄. Scḋo q2 multo meliꝰ ſi cōueniāt mlti ꝛ īſignes ꝛ paupes iudicabūt ſm legē iuſtitie: plēs aūt poterūt ɔuenire ſi pauce fiāt ɔgregationes: diuites. n. vbi non lucrent̃ nec honorē reportāt volūt dimittere ꝓpria multas diebꝰ vel ſepe: pauco aūt tpe magis ſuſtinent. ¶ Deinde cū. d.

¶ Ubi vero ſunt redditus publici nō id facere qḋ nūc magni quidā in populo faciunt. Superflua eni diuidunt ac ſimul capiunt: moxq̃ꝫ rurſus indigent eiſdeꝫ. Eſt enim pauperibus ceu vas perforatū huiuſmodi emolumentum.

¶ Declar̃ qūo ſe hñdū ē vbi redditꝰ exiſtūt: ꝛ ṗ q̃d cauēdū eſt. Scḋo cū dicit. (Sꝫ opꝫ cū.) q̃d ſit obſeruādū. In prima dicit ꝙ ī ſtatu populari vbi redditꝰ ſūt: cauēdū ne fiat illḋ qḋ ductores ppli vl' ꝓcuratores in ea ɔſueuerūt facere. Illa enī q̃ obueniūt diuerſis tpibꝰ: cū obuenerit diſtribuūt mltitudini ꝑ ptes ꝛ ipſi ſic accipientes de facili ɔſumūt ꝛ ſtatī idigēt: h̄. n. tale auxiliū ē iſtis: ſic̃ lagena ꝑforata paupibꝰ: q̃cq̃d. n. paulatī imittit̃ ex vna pte: effundit̃ ex alia: nec nūq̃ꝫ h̄ mō cōtingit eā repleri. ¶ Deide cū dicit.

¶ Sed opꝫ cum qui vere popularis ſit videre ne multitudo paupertie nimia ṗmat̃. Naꝫ egeſtas prauā reddit populi gubernationem.

¶ Tangit q̃d eſt obſeruandū magis: ꝛ ṗmo facit h̄. Scḋo tangit vias: per quas cōtingit deuenire ad illud cūꝫ dicit. (Conādū eſt ꝛc̃.) In ṗma dicit ꝙ ita dictū eſt ꝙ non opꝫ facere ſicut ductores populi faciūt: ſ; opꝫ cū q̃s hꝫ curam popularis ſtatus ꝓuidere q̃liter multitudo popularis pauperū abundet vel nō egeat: egeſtas enī ipſius facit eaꝫ eē prauā: difficile eſt enī indigentē exiſtētē opari bene: ſicut dicit̃ ṗmo ethicoꝝ. ꝛ ideo laborandū eſt multum qual'r ſint abundantes cōtinue. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conandum eſt igit̃ ingenioſe vt abundantia aſſit diuturna. Nam id ꝓdeſt etiaꝫ diuitibus. Congregātes vero illa que ex redditibus proueniunt ſimul oīa egenis tribuere.

¶ Tāgit vias aliq̃s ꝑ q̃s ɔtigit eos fieri diuites: ꝛ diuidit̃ ſm tres vias q̃s tāgit: ꝛ icipit 2ᵃ ps ibi. (Sed opꝫ ꝛc̃.) 3ᵃ ibi. (Et ſi nō ꝛc̃.) In pᵃ dicit ꝙ expediēs eſt ad vitanduꝫ īdigentiā in ſtatu populari ɔgregare in aliq̃ q̃titate notabili ea q̃ obueniūt ex redditibus cōibꝰ: ꝛ tūc ſimul pauperibꝰ diſtribuere ſm aliquas magnas ptes ſil' vt vnuſq̃ſq̃ꝫ de mltitudie ſi pōt fieri tm̄ accipiat ſil' ꝙ poſſit ſibi acgrere fundiculū aliquē: h̄ eſt ꝑuā mēſurā terre ex q̃ vlterius lucrari poſſit: hoc enī expedit diuitibꝰ: q2 nō grauant̃ ꝑ h̄: ꝛ etiā paupibꝰ magis q̃ ſi ſm ꝑuas ptes: ꝛ ſepe reciperent qḋ nūc obſuāt ductores ppli ſ; qḋ dictū ē ṗus. Dei. c. d.

¶ Opꝫ ṗſertim ſi q̃s poſſit tm̄ ɔgregare q̃tuꝫ ſat eſt ad agelli cōparationē: vel ſaltē ad facultatem negociandi ꝛ agrum colendi.

¶ Ponit 2ᵐ di. ꝙ ſi h̄ nō pt fieri ɔmode ſaltē dande ſunt eis occaſiones īducētes eos ad negociationes ꝛ agriculturā vt ſic ex altero iſtoꝝ: vel ex vtroq̃ꝫ ditent̃. ¶ Dei. c. d.

¶ Et ſi non oībus poſſibile: at ſm tribus ꝛ partem aliquam id facere. In hoc auteꝫ ad neceſſarios conuentus mercedem diuites cōferre cupidos inanium munerum.

¶ Ponit tertiam dicens ꝙ ſi non eſt poſſibile ſingulis diuitibus aliquid inferre ad diſtribuenduꝫ pauperibus ſaltē expedit ipſos imittere aliquā quātitatē pecunie: vel ſ; tribus vel ſm fraternitates: vel ſm aliquā aliā talē collectionē ad diſtribuendū pauperibꝰ in cōgregationibus neceſſarijs: ꝛ vt libentius hec fiant tollēde ſunt expenſe ſuꝑuacue: quas ſolent facere diuites: puta expenſe cōuiuioꝝ ꝛ oblationū vanarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per talem aliquē modū Carthaginēſes gubernantes amici retinent populū. Semꝑ eni quoſdaȝ a populo mittentes in aliquas gubernationes eos diuites faciunt. Gratioſoꝝ vero ac mentem habentium nobilium eſt ſuſcipere egenos, ⁊ occaſionem prebentes conuertere ad res agendas.

¶ Manifeſtat per exemplū ꝑdicta: ⁊ ꝑmo ꝑ exēplū Carthaginenſiū. Scdo cū dicit. (Recte quoqȝ ſe hȝ tharentinoꝝ exēplū imitari ⁊c.) per exēplū tharentinoꝝ. In pria pte dicit: ꝙ Carthaginēſes hn̄t politiçātes acqſiuerūt amicitiā populi ſm modū ꝑdictū: ſemꝑ eniȝ īſignes ⁊ diuites accipiebāt aliquos de pauperibus deſtinātes eos ad negocia domuūȝ ſuarū patrāda ⁊ mercedē dātes faciebāt eos diuites. Iterū inſignes magis gratioſi ⁊ magis ſm itellectū agentes aſſumebāt pauperes dātes eis occaſiones aliq̄s: ꝑ q̄s ꝓuocabāt̄ ad oꝑationes: ex qb⁹ ditabāt̄. Dei. c. d.

¶ Recte quoqȝ ſe habȝ Tharentinoꝛuȝ exemplum imitari. Illi enim iumenta facientes cōmunia ad pauperū vſuȝ beniuolā per hūc modum ſibi plebem conſtituūt. Magiſtratus inſuper oēs duplices faciunt: vt ſint alij per electionem: alij per ſortem. Quo enim populus capiat per ſortem. Quo autē melius gubernētur per electionem. Eſt autem hoc facere etiā in vno eodēqȝ magiſtratu vt alij ſorte: alij electione ad eum gerendū aſſumant̄. Quēadmodum ergo oportear gubernationes multitudinis inſtituere dictum eſt.

¶ Ponit ſcdȝ exēplū dicēs: ꝙ adhuc expedit ad ſaluādū ſtatū popularē imitari Tharētinos. Principātes. n. inter eos diuites exītes iumēta ⁊ fructū poſſeſſionum ſuaꝝ faciebāt cōem multitudini dn̄iuȝ retinētes ꝑ actū liberalitatis: ⁊ ſm hoc fecerūt multitudinē pauperū beniuolā ſibi: iterū oēs ꝑncipatus duplices īſtituebāt: alteros aſſignatos ꝑ electiōes: alteros aūt ꝑ ſortē: per ſortē qdē aliquos: vt pauperes ꝑticiparēt: ꝑ electionē āt vt meliores poſſent accipe q melius regerēt rēpu. Contingit aūt hoc facere ⁊ de diuerſis ꝑncipatib⁹ vnū accipe ſorte: reliquū electiōe. ⁊ ēt in eodē vnū ꝑncipatū ſic: aliū aūt illo mō: tūc recapitulat dicēs: ꝙ quō opȝ inſtituere ſtatū popularē: ⁊ ex qb⁹: ⁊ qualr̄ firmare maxime īfirmū circa illas dictum eſt.

De paucoꝛuȝ quoqȝ gubernationib⁹ quō agendū ſit patet fere ex eiſdem. Nam ꝑ cōtrariū agēduȝ eſt in omni paucorū gubernatiōe ad oppoſitaȝ ſibi popularis gubernationis ſpēm. Lec. VI.

¶ Poſtq̄ phs oñdit ex qbus ⁊ quō inſtituēda eſt reſpub. popularis: nūc oñdit ex qb⁹ ⁊ quō inſtituēda eſt reſp. paucoꝝ: ⁊ ꝑmo circa hoc dans intentionē dicit: ꝙ oſtenſo ex qbus ⁊ quō inſtituēda eſt reſpu. popularis: manifeſtum eſt fere quō inſtituende ſunt reſp. paucoꝝ. Fere aūt dicit ꝓpter aliqua que ſunt ꝓpria reſp. paucoꝝ: cū eni ſpēs ſtat⁹ paucoꝝ quodāmō ↄ̄rient̄ ſpēb⁹ ſtat⁹ popularis: ⁊ ↄ̄ria ex ↄ̄rijs inſtituūt̄ ⁊ ↄ̄rio mō: opȝ vnāquāqȝ ſpēm ſtatus paucoꝝ ex his īſtitui que ↄ̄riant̄ illis ex qbus ↄponit̄ ↄtraria reſpu. popularis: ⁊ modo ↄtrario illi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Reputando merā illā ac ſummā ceteraꝝ gubernationē paucorū ⁊ primā. Hec aūt eſt propinq̄ illi: q̄ reſp. nūcupat̄: in q̄ oȝ cēſus diuidere ⁊ alios minores ⁊ alios maiores facere. Minores quidēȝ a quibus neceſſarij magiſtratus capiant. Maiores vero a quibus capiant̄ hi magiſtratus: qui ſunt principaliores: ⁊ qui tm̄ adepti fuerint cenſum habiles ſint ad rēpu. gerēdā afferēte pplo tātā mltitudinē ꝑ ipȝ cēſū: vt cū illis potentiores ſint q gubernāt rēp. q̄ꝫ illi q nō gubernāt. Semꝑ eni ex meliori populo capiēdi ſūt illi: q ad ſocietatē reipu. capiuntur.

¶ Proſequit̄: ⁊ ꝑmo declarat ex qb⁹ ⁊ quō optima reſpu. paucoꝝ eſt inſtituēda. Deide cū dicit. (Similr̄ aūt ⁊c.) ex qbus ⁊ quō ſpēs ↄ̄ñtes. In ꝑma pte dicit: ꝙ ſpēȝ ſtatus paucoꝝ reputādo maxie tēperata inſtituēda eſt mō cōſequēter: hec aūt ſpēs ſtatus paucoꝝ eſt ꝓpinqua ei q̄ vocatur reſpu. noīe cōi: in qua ꝑncipant̄ hn̄tes arma ⁊ dignitatē aliquā diuitiaꝝ: ſic dictū eſt in 4°. etiā: ⁊ in qua honorabilitates: q̄ attēdunt̄ penes diuitias diſtinguūt̄ in maiores ⁊ minores: ſunt eni quidā hn̄tes maiores diuitias: quidā miores. Silr̄ ꝑncipatuū ſūt qdā magl neceſſarij ⁊ minores: qdā aūt ꝑncipaliores ⁊ maiores: minores aūt habētes diuitias īter ipſos ꝑticipant ꝑncipātib⁹ magis neceſſarijs: ⁊ maiores ꝑncipalioꝛib⁹: ⁊ licitū eſt in ipſa oēs habentes aliquā dignitatē diuitiarū attigere ad rempu. Ad īſtituendū igit̄ iſtā opȝ introducere tantā multitudinē habētium honorabilitatē diuitiarū ꝺterminatā: vt tn̄ ipſa ſint potētiores his qui nō ꝑticipant rep. ⁊ vlr̄ opȝ iſtā multitudinē aſſumi ex meliori populo: melior enim ſtatus paucorum ex meliori populo habente diuitias inſtituitur: ſicut in oib⁹ alijs ex melioribus fit melius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Similr̄ aūt in ea gubernatione paucorū: que ſequit̄ intēdētes: parumꝑ eſt inſtituendum.

¶ Declat ⁊ q̄lr̄ ⁊ quō īſtituūt̄ alie: ⁊ ꝑ tāgit modū īſtituēdi oēs in vli. Scdo cū dicit. (In ea vo ⁊c.) inſiſtit circa vltimā ⁊ peſſime ordinatā. In ꝑ° pte eſt itelligēdū: ꝙ ſpēs ſtatus paucoꝝ q̄tuoꝛ ↄ̄ñr ſe hn̄t ſm ordinē. ꝑ°. n. eſt ex āplio ri mltitudine ⁊ minori honorabilitate diuitiarū ⁊ magis ſm rōnē ⁊ legē ordinatā: ſequēs āt ex pauciori multitudine ⁊ maiori abūdātia diuitiaꝝ ⁊ min⁹ vtēs legib⁹. tertia aūt adhuc ex minori ⁊ āpliori mltitudine diuitiaꝝ: vltia aūt ⁊ peſſima ex q̄ pauciſſima multitudie: ⁊ maxia honorabilitate: ⁊ iō nō recta legib⁹: ſȝ volūtate ꝑncipātiū: ⁊ iō ↄ̄ñs ſꝑ attēdit̄ re^a aſſtis. Dic̄ igit̄ ꝙ ſilr̄ ſpēȝ reip. paucoꝝ ↄ̄ñtē poſt ꝑmā ⁊ ↄ̄ñtē poſt illā vſqȝ ad vltimā oȝ īſtituere ꝑ itētionē ei⁹ qd̄ obſeruat̄ in īſtitutione ꝑcedentis. vt vbi gr̄a. ſi ꝑma ex mltitudie magna ⁊ ꝑua honorabilitate diuitiarū īſtituit̄: ſequens ex minori multitudine ⁊ maiori honorabilitate: ⁊ ſic vſqȝ ad vltimaȝ incluſiue: q̄ inſtituit̄ ex q̄ꝫ pauciſſima multitudine paucoꝝ ⁊ maxima honorabilitate diuitiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In ea vero que oppoſita eſt extreme popularitati: que eſt paucorū potentia tyrānidi perſimilis eſt. Quanto deterrima eſt: tanto maiori opus eſt cuſtodia.

¶ Inſiſtit circa vltimā ⁊ peſſimā: ⁊ circa hoc ꝑmo oſtēdit ꝙ indiget multa cautela. Scdo cū dicit. (Populares igitur gubernationes ⁊c.) oſtendit quō cōtingit ipſam firmari meli⁹. Circa ꝑmū ꝑmo ꝓponit. Scdo cū dicit. (Ut eni corpora ⁊c.) probat. In ꝑma parte dicit: ꝙ illa ſpecies

ſtatus

ſtatus paucorū opponitur vltime ſpēi ſtatus popularis:q̄ maxime eſt poteſtatiua ⁊ etiā tyrānica:q2 in ipſa totus populus: tota multitudo velut vnus tyrannus principat̄ :tanto indiget ampliori cautela:quanto ipſa eſt peſſima oīum ℂ Conſequenter cum dicit.

ℂ Ut enim corpora bene diſpoſita ad ſanitatē: ⁊ nauigia bene inſtructa ad nauigandum multos ferunt errores:nec ob eos ſuccumbūt: valitudinaria autem corpora ⁊ nauigia paruz firma:nautiſq3 iſtructa prauis:nec paruos ferūt errores. Ita reſp̄.he que deterrime ſunt plurima indigent cuſtodia.

ℂ Declarat hoc per ſile:⁊ in his que fiūt arte:⁊ in his que fiunt nā:que ſūt nobis magis nota dicēs:ꝙ ſicut corpora aīalium que bene diſpoſita ſunt ad ſanitatē ꝓpter bonā adinuicē p̄marū cōpoſitionē vel ꝓportionē:⁊ naues que bene cōpaginate ſunt in ordine ad nauigationē pñt ſuſtinere plures errores:vtputa ictus vel paſſiones ab extriſecis ita vt nō de facili corrūpant̄ ꝓpter illa. Illa aūt corpora aīaliū que male diſpoſita ſunt ꝑꝑ malā diſpōnem humorū:⁊ naues nō bene cōpaginate:ſed quaſi reſolute habentes prauos nautas:nō pñt eni ſuſtinere modicos errores.imo corpa aīaliū taliū a modicis paſſionibus corrūpunt̄:naues vero hēj ad modicū impulſum vēti vel vnde vel ictū rupis frangunt̄:ita eſt ⁊ de rebuſpu.ille que optime ordinate ſunt ſ3 rōnē multos impulſus ⁊ magnos ſuſtinere pñt. Male aūt ordinate a modicis corrumpūtur. ⁊ ideo maiori indigent cautela:ciuitatē enī opꝫ intelligere cōpoſitā ex pluribus adinuicē ordinatis:ſicut aīal ex plibus mēbris:⁊ nauē ex pluribus lignis. ℂ Deide cū.d.

ℂ Populares igit̄ gubernationes per multitudinem boium oīno ſeruant̄. Hoc enim opponit̄ ad illud iuſtū: qđ eſt ſm dignitatē. Paucorū vero potentium cōtra videlꝫ per rectam ordinationem oportet aſſequi firmitatem.

ℂ Docet ex q̄bus cōtingit eā firmari melius: ⁊ p̄ in gnāli. Scđo cū dicit.(Cū3 vo ⁊c̄.) in ſpāli. In p̄ma pte dicit ꝙ reſpu.populares tyrānice ⁊ peſſime ordinate ſaluant̄ ꝑꝑ multitudinē boīum gubernantiū in eis.talis enī multitudo potentiā quandā hꝫ: ꝓpter enī multitudinē iſtā opponit̄ iuſto ſm dignitatē: vt per potentiā eius ſuppeditet̄ hēj iuſtū ſm rōnē ipſa:ſtatus aūt paucoꝝ ei oppoſite que potentatus dīit:⁊ ſunt tyrānice nō ſaluant̄ ꝑ potētiā multitudinis:⁊ q2 talē nō hñt:⁊ ideo opꝫ ꝙ ꝯrio ſaluet̄ ꝑꝑ bonā ordinationē ſm rōnē ⁊ iuſti ſaluationē. ℂ Deide cū dic̄.

ℂ Cum vero ſint multitudinis potiſſimū3 partes quatuor: agricole: artifices: negociatores: mercenarij. Quatuor etiam vtiles ad bellum: equites: pedites grauis armature: expediti leues: ⁊ turba naualis. Ubi contingit regionem eſſe ad equitatum aptam: ibi locum habet aptiſſimū paucoꝝ potentia: illa ſumma. Na3 cōſeruatio habitatoꝝ ab eq̄tibus ꝓuenit. Equos vero nutrire eorū eſt: qui magnas habeant facultates. Ubi autē regio ad peditatū eſt apta: altera3 ſpeciem affectat paucoꝝ potentie. Nā grauis armatura diuitū eſt magis q̄ȝ pauperꝝ.

ℂ Docet in ſpāli ex quibus firmat̄:⁊ p̄mo declarat ex quibus cōtingit fieri fortē. Scđo cū dicit.(Cōceſſio aūt ⁊c̄.) ꝓponit elemēta ad firmādū ipſa3:adhuc circa p̄mū3 duo facit:q2 p̄mo declarat ex q̄bus cōtingit cōſtituere magl fortē ſtatū paucorū ⁊ cōſequentē. Scđo cū dicit.(Expediti aūt.) ponit ex quibus minus fortē:⁊ magis inordinatā. In p̄ma parte ad declarandū intentū premittit diſtinctionē multitudinis in ciuitate:⁊ dicit ꝙ q̄ȝuis ſint plures ꝑtes multitudinis:ſicut tactū eſt prius maxime inueniunt̄ quatuor ad quas alie reducunt̄:puta agricultiua:ad quā reducat̄ paſcualis:naualis:⁊ illa que circa forū negociat̄: ⁊ mercenaria:ad quā reducūt̄ viles artifices. Iterū quatuor ſunt modi boīum q̄ bñ diſpoſiti ſunt ad belluꝫ:puta equeſter q̄ pugnat in eq̄s:⁊ pedeſter:⁊ nauticū:qđ in nauibus pugnat:⁊ expediti leues ad defenſionē : vbi igit̄ accidit eſſe regionē:in qua ſunt multi bellātes in equis ſm artē cōtingit fortē ſtatuꝫ paucoꝝ facere maxime ſi fuerint vnanimes iter ſe:cuius rō eſt.q2 ſtatui paucoꝝ inſidiatur potētia multitudinis:ab ipſa aūt pōt ſaluari ꝑ potētiā eq̄ſtrē:q̄ ꝓualet in armis:⁊ iterū nutriture equoꝝ ſunt factiue diuitiarū:⁊ ideo ꝑtinēt ad eos qui hñt ſubas magnas: cuius modi ſunt in ſtatu paucoꝝ. vbi autē eſt multitudo vtentiū armis ad pedes ⁊ ad defenſionē:ad īpugnationē ꝯtigit facere fortē ſtatū paucoꝝ poſt p̄mā q̄ dicta eſt:hñt enī m̄ltitudinē taliū armoꝝ ⁊ vſū eoꝝ magꝫ ꝑtinet ad diuites q̄ȝ ad egēos:q̄ diuites dñant̄ ĭ ſtatu paucoꝝ. D c.d.

ℂ Expediti aūt leues ⁊ nautica turba a plebe eſt oīs. Nunc autem vbi talis turba multa eſt quādo ſeditio fit: d̄terius certāt. Sed oportet hmōi medicinā cape a belli ducibus qui ad equū ac peditū robur expeditos leuis armature ſolent coniungere: ⁊ cum his ſuperant populi in ſeditionibus opulentos. Nam leues ⁊ expediti ꝯtra equites ⁊ contra grauis armature pedites faciliter repugnant. Inſtituere igitur ex his potentiā iſtam cōtra ſeipſos eſt inſtituere.

ℂ Declat̄ q̄ eſt m̄ltitudo:ex q̄ nō ꝯtingit fieri fortē ſtatum paucoꝝ:⁊ p̄ facit h̄. Scđo tāgit remedia ꝑ q̄ ꝯtingit illam meliꝰ ordinari ad fortē ſtatū paucoꝝ cū dic̄.(Sꝫ oꝫ ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ poꝰ m̄ltitudinis:q̄ nō vtit̄ armis:ſꝫ ordinat̄ ad leues operationes:puta ad curſuꝫ:ad aſcenſuꝫ murorū:⁊ naualis:que in aq̄ pugnat oīo ſunt populares nō paucoꝝ:tales aūt ꝑꝑ defectū v̄tutis ⁊ rōnis ſequūt̄ impetū:⁊ iō vbi eſt multa multitudo taliū:ſi diſſenſionē habeāt ad ſupiores pugnāt cōtēdētes deteriꝰ ꝯ eoſdē:⁊ iō nō bñ ordinabiles ſūt ad ſtatū paucoꝝ. Scđo cū dic̄.(Sed oꝫ ⁊c̄.) tangit remedia. Primo vnū. Scđo cū dicit.(Sꝫ oꝫ ⁊c̄.) aliud. In p̄ma dicit ꝙ ꝯ inordinationē ⁊ malitiā ꝑdicte multitudinis opꝫ duces exercitus adducere remediū. videlicꝫ adiungendo ad equeſtrē multitudinē:⁊ etiā ad pedeſtrē:vtētē tñ armis tm̄ de multitudine ex paucoꝝ q̄ȝtū eis ꝯgruit:⁊ nō plus: vt videlꝫ ad tantā multitudinē equeſtriū apponat̄ tāta multitudo leuiū q̄ȝta eſt eis necīa ad finē:ſic tñ ꝙ nō ꝓualeat in potētia ⁊ nō ſit maior. Silr̄ ſe ⁊ ad armatiuā:rō aūt q̄re expedit talē multitudinē ordinari bñ in exercitu ē:q2 nos videmꝰ ꝙ popularis m̄ltitudo q̄ñ diſſentit a diuitibꝰ ꝓualet ꝯ eos ꝑꝑ v̄tutē expeditorum:quia expediti faciles exiſtentes faciliter inſurgunt ꝯtra equeſtres:⁊ etiā ꝯ pedeſtres armatos:q2 ipſi diuites ſunt oppreſſiui ſuꝑſ͛ius.⁊ ideo expedit paucoꝝ potentie diuitibus retinere ſibyp̄ſis hanc potētiā expeditoꝝ cōtra populares:⁊ eos cōſtituere ⁊ ordinare ſic vt ꝑ beniuolentiam ⁊ bonam ordinationem cum eiſdem expeditis preualeant contra eos. ℂ Deinde cum dicit.

¶ Sed oportet diuiſis etatibus: cum alij ſeniores: alij iuniores exiſtāt. In iuuenili adhuc etate cōſtitutos filios ſuos erudire ad leues ⁊ expeditas opationes. Delectos quidem ex pueris athletas eſſe ipſos operationum.

¶ Ponit ſecūdū remediū qḋ etiā eſt ad dclarationē dicti. dicēs φ adhuc expedit paucoꝝ ſtatui ad bonā ordinationē expeditoꝝ diſtinguere ſm etates. videlꝫ in iuniores ⁊ ſeniores ipſoꝝ ⁊ iuniores filios ipſoꝝ exercere curſuꝫ: ſaltum: aſcenſum: vlterius aūt magis pfectos ⁊ fortiores cōſtituere athletas ad opa facienda: puta vł ad onera portāda: vel ad duellū: vel ad aliqḋ aliud tale: ⁊ ex hoc ſequūł duo. Primo φ beniuolentiā expeditoꝝ habebunt q̄ſi habentes curā ⁊ ſollicitudinē de bona ordinatione ipſorꝫ. aliud autē: qꝛ ipſi iuuenes magis exercitati erunt in eis q̄ expediunt ſtatui paucorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conceſſio aūt reipu. populo facienda eſt: vl cum ad cenſum puenerint: vt dictuꝫ eſt prius: vel vt faciunt Thebani: cum certū tempus a mercatura: ⁊ hmōi exercitijs deſtiterint: vł vt apud Maſſiliā iudicio facto qui digni ſint ad rempub. recipit: ⁊ qui excludit.

¶ Ponit elementa ad ſaluandū potentatū paucorū: ⁊ primo ponit hꝰ elemēta. Scḋo cū dicit. (Sed hoc ⁊c.) tāgit dicta nō obſeruari nūc in paucoꝝ ſtatibus. In pma pōit vnum elementū. Scḋo cum dicit. (Preterea ⁊c.) ponit. Tertio cū dicit. (Cōgruit aūt ⁊c.) ponit aliud. In prima dicit φ ad ſaluandū potentatū paucoꝝ expedit aliquos de popularibus apponi reipu. vtputa de his qui aliquā honorabilitatem habēt diuitiarū: vel ſicut fiebat Thebis: puta φ nullus accipiebał ad rempu. ipſorū qui non abſtinuiſſet a foro venaliū per decēniū: ſicut dicebał pus in q̄rto: vel ſicut obſeruabāt in Maſſilia q̄dā alia ciuitate qui diſtinguebant īter dignitatē eoꝝ qui attingebāt ad rēpu. ⁊ eoꝝ q nō participabant: ⁊ ſi inueniebāt aliquos nō pticipantes digniores vel eque dignos quibuſdā: qui participabant aſſumebāt ipos vel aliquos ex eis: per talē enī appoſitionem populariū ipſi de repu. magis diligunt ipſam: ⁊ ideo magis nitunł eā ſaluare: hoc tñ eſt obſeruādū ſic dicebał prius φ nō aſſumał magna multitudo taliū: qꝛ iſte enī in ordinatione facere paucoꝝ potētiā: ſꝫ tāta: vt tñ ipſi valētiores ſint reliq̄ mltitudine regionis. ¶ Deide. c. d.

¶ Preterea dignitatibus his: que ſūt principaliſſime: quas ſuſcipere opꝫ eos qui in reipub. gubernatione verſanł adiungenda ſunt onera publica: vt populus ſponte ſua eas nolit: ⁊ veniam habeat illis qui hmōi magiſtratus ſuſcipiunt: vtpote mercedem permagnam pro ea dignitate ſoluentibus.

¶ Ponit ſcḋm elemētū dicēs: φ expediens eſt eos q aſſumunł ad pcipuos ⁊ honorabiliores principatus in tali repu. facere oblationes denarioꝝ magnoꝝ vel deo vel cōitati: ex hoc eniꝫ ſequunł due vtilitates: vna φ populares non affectabunt pncipatus pp magnitudinē denariorū. ⁊ ideo magis quieti erūt: alia qꝛ multū cōpatienł principātibus vidētes eos multa expēdere in eis: pauperes eniꝫ diuitias maximū bonū reputant: ex quo ſequił maior gratio ipſorū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Congruit aūt cuꝫ hmōi magiſtratus ineunt ⁊ ſacra magnificentiſſime facere: ⁊ publica q̄dam edificia ad vſuꝫ populi cōſtruere: vt multitudo cernens vrbem ornari: tuꝫ muneribus erga deos: tum edibus ad vſum publicum libenter aſpiciat preſentem ſtatum ciuitatis. Cōtinget etiam preſtantibus viris hec eſſe monumenta ſue largitatis.

¶ Ponit tertiū dicens: φ adhuc expedit aſſumendos ad principatū ſacrificia magnifica facere ⁊ magnitudinē expenſarū: ⁊ facere aliqḋ cōuiuiū magnuꝫ toti ciuitati vt ſit populus participās cōuiuio: ⁊ vidēs ciuitatē bene diſpoſitam ⁊ ornatā ⁊ ſm edificia cōia ⁊ ppria: ⁊ etiā multa ſeorſum poſita ⁊ dedicata ad honorē dei gaudeat: ⁊ per ꝯſequēs velit manere rempu. ⁊ iterū magnitudo expenſarū expediens eſt inſignibus ſicut memoriale: ⁊ ad diffuſionē fame: ſicut enī dicit Ariſto. in q̄rto ethicoꝝ. amanł maxime liberales omniū alioꝝ qui alijs preſtant virtutibꝰ: vtiles eniꝫ ſunt ⁊ proſunt dando: ppter qḋ magis diffundił fama hoīs pactū dationis liberalis. ¶ Cōſequēter. c. d.

¶ Sed hoc non fit nunc per eos hoīes qui magni ſunt in paucorū potentia: ſed contrarium. Lucrum enim querūt non minus q̄ȝ honorē. Itaqꝫ dici pōt recte hos eē populares ſtatus paruos. Q̄uo igił inſtituende ſint ⁊ paucorū gubernationes ⁊ multitudinis in hunc modū determinatum ſit.

¶ Tangit contrariū eſſe in ꝯſuetudine modernoꝝ dicēs: φ ea que dicta ſunt nō obſeruant moderni. Regunt eniꝫ in paucoꝝ repu. vel inſignes: nō enī querūt bonā famam magis: aut etiā honores: ſed magis extorſiones pecuniarū calūnioſe ſeu q̄litercūqꝫ: ppter hoc moderne reſpubli. paucoꝝ ſunt parue reſp. populares: in q̄bus querił magis extorſio pecunie q̄ȝ honor: ⁊ tunc recapitulat dicens: φ ex quibus ⁊ q̄uo contingit bene firmare ſtatus populares ⁊ paucoꝝ male ordinatos intantū eſt determinatuꝫ.

Conſequēs eſt circa magiſtratus videre diligēter quot hi ſint: ⁊ quales ⁊ quibus de rebus: vt ſupra dictum eſt.

Lectio. VII.

¶ Poſtq̄ȝ phs declarauit ex q̄bꝰ ⁊ qualr īſtituunł reſp. minus recte: determinat nūc de pncipalibꝰ earūdē ſupplēdo qḋ in fine q̄rti omiſerat: ⁊ circa hꝰ p̄ dat intētionē ⁊ rōnes eius. Scḋo cū dicit. (Primū g̃.) proſequił. Circa pmū p̄ dat intētionē ſuā dicēs: φ poſtea que dicta ſūt opꝫ determinare ea q̄ ptinēt ad pncipatus: puta quot ſunt pncipatus neceſſarij in hꝰ rebuſpu. ⁊ qui ſm ſpē: ⁊ quoꝝ ſint domini: ſic dicebał pus in fine quarti. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Sunt enim quidaꝫ neceſſarij magiſtratus: ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt. Sunt etiam quidam ad cultum ornatumqꝫ pertinentes: ſine quibus bene habitari ciuitas non valet.

¶ Dat neceſſitatē huius cōſiderationis: ⁊ diuidił in duo. Prio. n. aſſignat rōnē vnā. Scḋo cū dic̄. (Preterea ⁊c.) aliā. In pª pte intēdit rōnē hāc de illis ſine q̄bꝰ aut ipoſſe eſt eē ciuitatē: aut bñ hitari: ⁊ ꝯſr opꝫ determinare vł cōſiderare rēpu. ſꝫ ſine pncipibꝰ: aut nō eſt poſſe ciuitatē aut nō bñ hitare. g̃ ⁊c. maiorē ſupponit ſic manifeſtū: minorē ſubiungens: dicens ⁊ ſine pncipatibꝰ neceſſarijs: puta ſine pncipatu pncipali ⁊ ducatu exercitus: ⁊ etiā iudicio ⁊ alijs hmōi non poteſt eſſe ciuitas ſine pncipatibus: aut qui curant de

rant de bono ornatu ciuiuȝ quantū ad exteriora vel acci/
dentia magis non bene pōt habitari. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Preterea neceſſariū eſt ⁊ in paruis quidem
ciuitatibus pauciores eē magiſtratus. In ma/
gnis autē plures vt prius oſtendimus. Qua/
les ergo congruat ſimul coniungere ⁊ quales
ſeparare non debet eſſe clam.

ℭ Ponit ſcd̄am rōnem dicens: ꝙ preterea in ciuitatibus
paruis neceſſe eſt pauciores p̄ncipat⁹ ⁊ plures in vnū con
iungi: tuȝ q꞉ pauciores ſufficiunt: tū q꞉ nō plures inueniū/
tur eſſe ſufficiētes. In magnis aūt ciuitatibus opȝ plures
eſſe ⁊ vnū diuidi in plures ꝓpter oppoſitas cauſas: ſicͭ di/
ctū fuit in q̄rto huius: opȝ igiꝛ ciuē nō ignorare q̄les p̄nci
patus ꝯuenit cōiungere in vnū ⁊ q̄les diuidere in plures.
hoc aūt nō cōtingit niſi ſciaꝛ qui ⁊ quot ſunt: ⁊ quoꝝ do/
mini: ⁊ quā habitudinē hn̄t adinuicē: ⁊ qui ꝓpingores: ⁊ q
remotiores ſm nām. q̄ nec̄e eſt iſta ꝑcōſiderare. Dei. c. d.

ℭ Primū ergo cura rerū neceſſariarū vt in fo/
ro aſſint: venundentqꝫ. Sup qua quideȝ cura
magiſtratus quidā eſt ꝯſtituendus: cuius of/
ficium ſit circa ꝯtractus ⁊ circa honeſtatē. Nā
cūctis fere ciuitatibus neceſſariū eſt emptiōes
venditioneſqꝫ fieri inuicem pro vſu rerum ne
ceſſariarū: ⁊ hec facultas maxia ⁊ expeditiſſi/
ma eſt ad eandem ſufficientiam conſequendā
cuius gr̄a in vnā vnr̄ ꝯueniſſe reip. ſocietateȝ.

ℭ Proſequiꝛ: ⁊ eſt intelligendū ꝙ ſimul determinat qui
⁊ quoꝝ ⁊ quot. Et diuidiꝛ in ꝑtes duas: q꞉ p̄mo facit qd̄ di
ctū eſt. In ſcd̄a cū dicit. (Voꝝ vo.) ad quā rēpu. ꝑtineāt
q̄dā illoꝝ magis. Adhuc circa p̄mū p̄mo declarat de ne/
ceſſarijs magis. Scd̄o cū dicit. (Curaȝ facere.) de his q̄
ad bonū ornatū. Adhuc p̄mo facit qd̄ dictū eſt. Scd̄o cū
dicit. (Neceſſariū ergo.) Circa p̄mū adhuc p̄mo determi
nat de p̄ncipātibus rebuſpu. Scd̄o cū dicit. (Alia ſpēs.)
de his qui curāt de diuinis. Circa p̄mū adhuc p̄mo deter/
minat de p̄ncipatibus minoribus ꝑticularibus. Scd̄o cū
dicit. (Preter hos.) de vniuerſali ⁊ ſūmo. Adhuc prima
in duas. Primo facit qd̄ dictū ē. Scd̄o cū dicit. (Cū vo.)
de eo q̄ hȝ curā ſup correctione ⁊ emēdatione ipſoꝝ. Cir
ca p̄mū adhuc p̄mo determinat de p̄ncipātib⁹ qui habēt
curā ſup rebus exterioribus. Scd̄o de his qui hn̄t curam
de ꝑſonis ciuiū cū dicit. (Qui vo poſt.) Circa p̄muȝ duo
facit. Qm̄ p̄mo determinat de his qui habēt curā ſuper re
bus exterioribus. Deīde cū dicit. (Altera vo.) de eo qui
hȝ curā de reſcriptis ſuper predictis ⁊ acceſſorijs. Prima
diuidiꝛ in tres. Primo determinat de eo qui hȝ curaȝ de
his que circa forū. Scd̄o cū dicit. (Alia vo ⁊c̄.) de his q̄
circa edificia ⁊ imobilia. Tertio cum dicit. (Eſt ⁊ alius.)
de eo qui habȝ curam ſuper redditibus cōmunibus. In
p̄ma parte dicit ꝙ p̄mo opȝ eſſe quendā principatū circa
forum eoꝝ que ſunt neceſſaria ciuitati qui aſpiciat ꝙ cō
tractus talium iuſte ⁊ legitime fiant: ⁊ etiā edificia circa
forū bene ornata ſint: puta in quibus fiūt hꝰ ꝯtctus: cuius
rō eſt: q꞉ in oībus ciuitatib⁹ fere neceſſe eſt aliqua recipe/
re per emptionē: ⁊ aliqua emittere per venditionē: ⁊ quā/
tum ad totam ciuitatē ⁊ reſpectu alioꝝ ⁊ quātū ad ciues
inter ſe: fere aūt dicit: q꞉ ꝯtingit eſſe aliquā ciuitatē per ſe
ſufficientē: in qua hoc eſt neceſſariū: ⁊ hoc nō eſt cōueniē/
tiſſimū ad per ſe ſufficiētiā: eſt eni ciuitas cōmunitas per/
fecta oīs per ſe ſufficientie terminū hn̄s: vt dicebaꝛ in pri
mo: ꝓpter quā cōuenerunt in vnā ciuilitatē: q꞉ enim vna
domus nō eſt ſufficiens: ideo coniungiꝛ alij in vico: ⁊ q꞉
vnus vicus nec pauci ſufficiunt ſibi oīno: igitur plures cō
iunguntur in ciuitate vna que per ſe ſufficiens eſt: ꝑ ſe aūt
ſufficiens non poteſt eſſe niſi per cōmutationes mutuas:
que fiunt per emptioneȝ ⁊ venditionē: vel inter ſe vel ad
alios legitime factas: hoc autē non eſſet niſi eſſet aliquis
dirigens ⁊ reducens inequale ad equalitatē per ſapiētiaȝ
⁊ publicam poteſtatem: hoc aūt eſt p̄ncipatus: eſt igiꝛ ne/
ceſſarius p̄ncipatus q̄dā circa ꝯtctus. ℭ Deinde cuȝ dicit.

ℭ Altera vero cura huic cōiuncta ac ꝓpinqua
eſt circa vrbem de publicis priuatiſqꝫ iuribus
de edificatione decenti: de viarū cōſeruatione
ac directione: de finibus regundis: vt ſine que
rela ſint: ⁊ de ſimilibus. Vocant autem pluri
mi hmōi magiſtratū edilitateȝ: partes eius ꝟo
ſūt plures: vt in magnis ciuitatibus alie ſuper
alias incidunt: ceu menibus reficiendis prefe/
cti: ⁊ fontiū curatores: ⁊ pontiū cōſeruatores.

ℭ Determinat de p̄ncipatibus qui curant de edificijs pu/
blicis ⁊ ꝓprijs: ⁊ p̄mo de his qui curant de his que in ciui
tate. Scd̄o cum dicit. (Alia vero.) de his que extra. In
p̄ma parte dicit ꝙ alius eſt p̄ncipatus cōſequenter ſe ha/
bens ad iſtum ⁊ ꝓpinquus eidem qui habet curā de edifi
cijs cōmunibus ⁊ proprijs ⁊ ſtratis ⁊ aqueductibus ⁊ alijs
huiuſmodi qualr̄ fiant vt expedit ⁊ bene diſpoſita ſint ſȝ
ꝙ expedit ciuitati ⁊ qualr̄ ruinoſa edificia repareꝛ: ⁊ qua/
liter confinia edificioꝝ ſic determineꝛ vt ſint ſine q̄re/
la: ⁊ de alijs huiuſmodi: que ſunt ſimilia huic cure: quidaȝ
autem vocant hunc principatum edilitatē: predictus aūt
principatus plures partes habet ſm modum: quaruȝ alie
⁊ alie ad alia ⁊ alia ordinanꝛ in ciuitatibus magnis: puta
factores murorum ⁊ curatores fontium ⁊ cuſtodes port⁹
⁊ fortiliciorū ciuitatis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Alia vero eſt cura ⁊ quidem neceſſaria atqꝫ
huic ꝓpinqua: nā de eiſdē rebus ceterū non in
vrbe: ſed extra vrbem in agro verſaꝛ. Vocant
aūt hmōi magiſtratuȝ alij diffinitores: alij cu/
ſtodes agroꝝ. Hec igiꝛ ꝓcurationes ſunt tres.

ℭ Determinat de his que in regione dicens: ꝙ alius prin/
cipatus eſt neceſſarius conſimilis predicto: de illis enim
eiſdem: de quibus curat predictus eſt iſte extra ciuitateȝ
in regione: puta ille qui curat de caſtris ⁊ edificijs: ⁊ aque/
ductibus ⁊ conferentibus agrorum: ⁊ alioruȝ que ſunt ex/
tra ciuitatem. Appellant autem quidaȝ iſtos diffinitores
alij cuſtodes agroruȝ. iſti igitur ſunt tres principatus ne/
ceſſarij. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Eſt ⁊ alius magiſtratus ad quē redditus pu
blici referunꝛ: qui apud eos conſeruati moꝝ di
ſtribuūꝛ ad ſingulas opportunitates. Vocāt
vero iſtos receptores ⁊ queſtores.

ℭ Determinat de eo qui habet curam circa redditus com
munes dicens: ꝙ alius eſt principatus: qui habet curam
circa cōmunes redditus: ad quem tria pertinent. ſcȝ reci/
pere ipſos a differentibus ⁊ cuſtodire receptos ⁊ diſtribue
re quod neceſſariuȝ eſt in vnaquaqꝫ diſpenſatione ſm or/
dinationem ciuitatis vel ſuperiorum: ⁊ vocantur a qui/
buſdam receptores a recipiendo: a quibuſdam autē que/
ſtores. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Alter vero magiſtratus eſt apud que ꝑſcri/
bi opȝ priuatos cōtractus ⁊ ſentētias iudiciū:

apud quos etiaȝ poſtulationes vocationeſq; in ius preſcribi debent. Quibuſdam in locis hũ magiſtratum diuidunt in partes plures: ſʒ eſt vna eadẽq; auctoritas iſtorũ oium: appellantq; eos qui hunc magiſtratum gerunt: tuȝ prefectos: tum memoriales: vel ſimilibus nũcupationibus.

¶ Determinat de eo corã quo fiũt reſcripta de ↄtractibus ⁊ iudicijs di. ꝙ alius eſt ꝑncipatus: ad quẽ referunt̃ oĩa reſcripta circa ↄtrus ⁊ iudicia vt habeant auctoritatẽ. ſ. per ſigni eius appoſitionẽ: apud quos etiã oȝ manere regiſtrũ cũ reſcripto ↄtruũ ⁊ ſniaꝝ: ⁊ etiã eoꝝ qui inducunt̃ in ciuitate. Iſte vero ꝑncipatus in ciuitatibus maioribus diſtinguit̃ in plẽs: ſed vnũ opȝ eſſe ꝑncipalẽ oium: ſicut nũc videmus in curijs magnatũ aliquẽ eſſe cancellariũ ꝑncipalẽ ⁊ alios plures eſſe ſub eo: puta vocarios ⁊ regiſtratios ⁊ hĩ ⁊ vocant̃ ⁊ qbuſdaȝ prefecti vel memoriales: qꝛ apud eos debȝ remanere memoria magnoꝝ que fiunt in ciuitate. Ab alijs aũt alijs noĩbus ꝑpinquis. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Qui vero poſt hunc ſequitur ſũme neceſſarius eſt: ac difficillimus oium magiſtratuum. Verſatur aũt circa executiones eorũ qui damnati ſunt: ⁊ circa eorũ penas atq; cuſtodias.

¶ Determinat de eo q principat̃ ſup ipſa ſubã ciuiũ: ⁊ primo de eo qui hȝ curã ſup actionib⁹ ↄdẽnãdoꝝ ⁊ ꝓſcribendoꝝ. Scdo cũ dicit. (Poſt hos.) de eo qui hȝ curaȝ ſuper cuſtodia ciuiũ. Circa ꝑmũ ꝑmo oſtẽdit ꝙ ꝑncipatus talis grauis ⁊ neceſſarius eſt. Scdo cũ dicit. (Cõtingitq;.) tangit quoddam accidens circa ipſum. Primũ ꝑmo facit qđ dictũ eſt. Scdo cũ dicit. (Preterea melius eſt.) tangit q̃dam expediẽtia ad mouẽdũ grauitatẽ ipſius. Circa ꝑmuȝ ꝑmo ꝓponit. Scdo cũ dicit. (Eſt aũt grauis.) probat. In ꝑma dicit ꝙ poſt ꝑcedentẽ ꝑncipatũ qui maxime neceſſarius eſt: ſicut ꝑmũ ꝑncipiũ in vnoquoq; gñe: ⁊ ẽ maxime difficilis iter oẽs: puta ille qui curat de exactionibus condemnãdoꝝ ad mortem ⁊ relegandoꝝ ſm accuſationes ſcriptas ⁊ circa cuſtodiã corpoꝝ ipſoꝝ anteq̃ ↄdemnent̃ aut proſcribant̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aũt grauis hmõi adminiſtratio ꝑꝑ multas: q̃ inde ꝓueniũt inimicitias. Itaq; niſi magna emolumẽta ex eo capiãt̃ gerere illũ oẽs recuſant: ⁊ ſi gerant ſʒ leges facere nõ tolerant.

¶ Probat vel aſſignat rõnẽ iſtoꝝ. ⁊ ꝑmo grauitatis ipſius. Scdo cũ dicit. (Sed necia.) aſſignat rõneȝ neceſſitatis. In ꝑma dicit ꝙ ꝑncipatus ꝓdict⁹ grauis eſt valde ꝓpter multas inimicitias multoꝝ: amici eni ↄdẽnãdoꝝ ⁊ proſcribendoꝝ habẽt ad ipſuȝ odiũ vt in pluribus. ſiqͥdẽ ille vel illi qui diligunt aliquos ſunt inimici inimicoꝝ illoꝝ: ⁊ tãta eſt inimicitia ad ipſum: ꝙ vbi nõ ↄtingit multum lucrari pauci aut nulli ſuſtinerẽt ꝑeſſe in iſto ꝑncipatu: ⁊ ſi ſint aliq qui ſuſtineãt nolũt ꝓcedere in ipſo ſm rigorẽ legũ timentes inimicitias vel offenſionẽ: timor eni ⁊ amor ſepe ſolent ꝑuertere iudiciũ ꝑncipantis. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Sed eſt neceſſaria res. Nam nihil ꝓdeſſent iudicia aut ſententie niſi forẽt q eas executioni mandarent. Quare ſi hec deſint cõmunio iter ſe ciuium permanere non poteſt.

¶ Probat vel aſſignat cãm neceſſitatis di. ꝙ neceſſari⁹ quidem eſt hĩ ꝑncipatus: qꝛ nihil ꝓficuũ eſt recte ſʒ iuſtitiã ſniare de actionibus: ⁊ ſnias rectas nõ deducere ad finem per executionẽ. In opabilib⁹ eni iudiciũ rectũ eſt ꝑꝑ operationẽ ſicut ꝑꝑ finẽ: agere aũt aliqd eoꝝ que ſunt ad fineȝ per ſe ⁊ nõ deducere ad finẽ vel attingere nõ eſt ꝓficuũ. ꝓpter qđ ſi impoſſe eſt cõicationẽ ciuiũ inuicẽ ſaluari nõ factis ſentẽtijs rectis de ↄtrouerſijs ſuborientibus iter ipſos: ipoſſe eſt eandem cõicationẽ ciuiũ adinuiceȝ ſaluari: niſi ſnie late recte executioni demãdent̃. Si igit̃ neceſſariũ eſt in ciuitate cõicationẽ ſaluari neceſſitate: que eſt in ordine ad fineȝ: neceſſariũ eſt eadẽ neceſſitate iuſtas ſententias demãdare executioni: hoc autẽ ꝑncipalr̃ fit ꝑ hũ principatum: quare hmõi ꝑncipatus neceſſarius eſt ſi debeat ſaluari cõmunicatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea melius eſt non vnum huc eſſe magiſtratum: ſed partiri in plures vt alij de alijs exequantur. Et circa actiones eodem mõ conandũ eſt diſtinguere: adhuc etiam magiſtratus alios alijs exequendis ⁊ nouoꝝ magis nouos ⁊ preſidentium alio condẽnante: alij ſint qui exigant: ceu pretores vrbani: ediliũ eodem nationes: ac rurſus iſtorum alij.

¶ Tãgit q̃dã expediẽtia circa ipm: ⁊ diuidit̃ in ꝑtes duas. Primo tãgit q̃dã documẽta ⁊ rõnẽ aſſignat. Scdo cũ dicit. (In multis ẽt ⁊c̃.) adiungit aliud. Circa pᵐ ꝑ tãgit documẽta. Scdo cũ dicit. (Quãto eni.) aſſignat rõnẽ. In ꝑmo dicit ꝙ qꝛ hĩ ꝑncipat⁹ ẽ neceſſari⁹ ⁊ grauis ⁊ expedit iſtuȝ ꝑncipatũ non eſſe vnũ tñ: ſed diſtingui in plẽs ⁊ alios ex alijs iudicijs accipere: vtputa ꝙ alius ſit qui audiat accuſationẽ: alius qui ingrat: alius aũt q ſniat: ⁊ ſilr̃ q̃ circa reſcripta intẽdunt opȝ tentare diuidere: puta vt vn⁹ ſcribat accuſationẽ: alius inquiſitionẽ: alter ſniam. Iterũ expedit quoſdã de iſtis agere aliq̃: ⁊ quoſdã alia: puta eos q magis fuerũt in ꝑncipatu iudicare min⁹ ꝑiculoſa: nouos aũt noua ⁊ veteres magis ꝑiculoſa: ⁊ iterũ negocioꝝ inſtantiuȝ: ſi alter ↄdẽnauerit alterũ exeq. vbi grã. eos qs ꝑncipãtes itra ciuitatẽ cõdẽnauerint ꝑncipãtes extra ciuitatẽ magis puniãt exequẽdo: ⁊ ecõtrario. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quanto eniȝ minus inimicitiarũ ſit illis qui executioni demandant: tanto magis res finem ſuſcipient. Si ſint ergo iidem q condemnant: ⁊ q condemnationes exigũt: duplex contrahit̃ odiũ: in oib⁹ aũt eoſdeȝ cũctis inimicũ eſt.

¶ Aſſignat rõnẽ dicẽs: ꝙ iſta obſeruãda ſunt: qꝛ q̃to minor erit inimicitia hĩ ꝑncipatib⁹: tãto ſnie ⁊ executiones magis de fine accipiẽt. Eoſdẽ aũt eſſe ↄdẽnãtes ⁊ exequẽtes inimicitiã hñt ꝑꝑ duo: tũ qꝛ ↄdẽnat: tũ qꝛ exequit̃: eos aũt oĩa tractare q̃ ꝑtinẽt ad dictũ ꝑncipatũ inimicitiã hȝ q̃tũ ad oĩa: ſi aũt diuidant̃: ita ꝙ alter ſit cõdẽnãs ⁊ alter ſit exequẽs: ⁊ diuerſa diuerſis tribuant̃: diuidet̃ inimicitia: q̃re minor erit ad ſingulos: ⁊ ſnie ⁊ executiões magis finẽ accipiẽt: qđ eſt expedientius. ¶ Deide cum dicit.

¶ Multis etiaȝ locis ſeꝑat̃ ille q cuſtodit reos ab illo: q aiaduertit in eos: vt Athenis illi q vndecim viri nuncupant̃. Quapropter melius eſt hunc quoq; diuidere magiſtratuȝ ⁊ quaſi adumbrare ⁊ mitigare: eſt enim neceſſari⁹ nõ minus q̃ſ ſuperior.

¶ Adiungit aliud dicẽs: ꝙ in multis ciuitatibus diuiſi ſũt ille qui cuſtodit illos qui cõdemnandi ſunt: ⁊ ille qui exequit̃ ſniam: ſicut Athenis illi qui vocabant̃ vndeciȝ viri. ⁊ ideo expedientius eſt ⁊ iſtos ſeparare ⁊ alia ſophiſmata

⁊ adumbrationes

⁊ adumbrationes circa hoc facere per que contingat minorem eſſe inimicitiam: ⁊ per cõſequẽs minus grauẽ p̃ncipatũ: neceſſarius eni eſt ⁊ nõ minor p̃dicto. ¶ Dei.c.d.

¶ Cõtingitqȝ in eo vt viri boni maxime vitent hoc officium: prauos autem nequaꝙ̃ tutum ſit ei preficere: cum ipſi potius indigeãt cuſtodia ⁊ carcere ꝙ̃ alios debeant cuſtodire.

¶ Tangit accidens inducens impedimentũ circa ipſuȝ: ⁊ p̃mo facit hoc. Scdo cũ dicit (Itaqȝ opȝ.) tangit remedia. In prima dicit ꝙ ꝓpter difficultatem que eſt in iſto principatu viri boni fugiant hũ principatuȝ: malos autẽ non eſt ſecurũ apponere in ipſo: mali eni magis indigent regula ⁊ cuſtodia aliorũ ꝙ̃ poſſint alios regere: vel etiam cuſtodire: regulans enim aliũ in ſe oportet eſſe regulatum prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqȝ opȝ hoc non vnum eſſe officiuȝ: neqȝ continuo ab eiſdeȝ fieri: ſed vbi eſt aliqs iuniorũ ordo atqȝ cuſtodũ deputandi ſunt pro tempore alij atqȝ alij qui horũ officiorum ſuſcipiunt curam. Hos ergo magiſtratus tanꝙ̃ ſumme neceſſarios ponendum eſt eſſe primo.

¶ Tangit remedia dicens: ꝙ q2 boni fugiunt p̃ncipatum iſtũ ꝓpter cãm predictam: expediens eſt nõ eſſe tm̃ vnuȝ p̃ncipantẽ in hũ negocio: nec etiã ꝯtinue eoſdem p̃ncipari: ſed modo hos: mõ alios: q2 etiã nos videm⁹ ꝙ vbi eſt aliquis ordo iuniorũ vel vbi eſt ordo cuſtodiarũ ciuiũ ⁊ p̃ncipatuũ opȝ iſtorum curã facere ꝑticulariter: nũc quideȝ hos: nũc aũt illos. Iſti autem principatus qui dicti ſunt ponẽdi ſunt nec̃ij ⁊ p̃mi reſpectu p̃dictorum p̃us. ¶ Deide.c.d.

¶ Poſt hos autem alij ſunt magiſtratus: nec ſane minus neceſſarij: ⁊ maioris quidẽ dignitatis: naȝ plurima indigent experientia ⁊ fide. Tales vero ſunt circa cuſtodiam vrbis: ⁊ circa illa oĩa que ordinant̃ ad bellicas expeditiones. Opus eſt enim ⁊ in pace ⁊ in bello ꝑmultis: nam ⁊ menia ciuitatis curanda tuendaqȝ ſũt: ⁊ diſq̃ſitiões: deſcriptiõeſqȝ ciuiũ agẽde.

¶ Inquirit vel ꝓſeq̃t̃ de eo qui hȝ curã ſup cuſtodiã ciuiũ ⁊ circa hoc p̃mo dat neceſſitatẽ ipſius. Scdo cũ dic. (Alicubi g̃.) tangit eius diuiſioneȝ. In p̃ma ipſe dicit ꝙ poſt p̃dictos p̃ncipatus neceſſe eſt ponere alios nõ minus neceſſarios ſi debeat ſaluari cõmutatio ciuilis: ordinatos tñ in excellentiori gradu dignitatis: q̃ꝛ indigent ad executionẽ p̃ncipatus prudentia multa: que habet̃ per experiẽtiam longi tẽporis: multa fide.i. multa fidelitate. Iſti aũt ſunt qui cuſtodiunt ciuitatẽ: ⁊ ordinant̃ ad opportunitates bellicas ꝯ inimicos ciuitatis. Expedit enim ſi debeat ſaluari eſſe curatores ipſius ⁊ in tẽpore pacis ⁊ in tempore belli. Tales etiã ſunt ad quos ꝑtinet cuſtodire portas ⁊ muros: ſimil̃r illi qui hñt curã exgrendi inſidias ⁊ de ordinatione ciuium adinuicem pacifica. Tales aũt ad recte operandũ indigent prudẽtia multa ⁊ fidelitate: q2 idiſcretio ⁊ infidelitas ipſorũ de facili induceret corruptionem ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alicubi ergo ſuper his plures ſũt magiſtratus. Alicubi pauciores: veluti in paruis quidẽ vrbibus vnus ſuper omnibus. Appellant vero hos pretores vel conſules. Inſuper ſi ſint equites: pedites: aut ſagittarij: aut turba naualis. Super vnoquoqȝ eorũ prefecti quidẽ ſtatuuntur: appellanturqȝ prefecti equitum: prefecti legionum: prefecti nauales: ⁊ ſeorſum ſub his prefectus triremis: prefectus cohortis: tribunus militum: ⁊ alia hũ particularia. Totum vero vnum aliquid eſt procuratio ſcilicet rerum bellicaruȝ. Et erga huiuſmodi magiſtratum hoc modo ſe habet.

¶ Tangit diuiſionẽ ipſius. Di. ꝙ iſta cura in quibuſdã ciuitatibus cõtinet principatus plures: ſicut in magnis ⁊ magis ordinatis ad bellũ. In alijs aũt pauciores: ſicut in paruis ciuitatibus cõtingit aliquẽ vnũ de ciuibus preficit in tota cura vel aliquos paucos: ⁊ aliqui vocant iſtos principatus ducatus exercitus: alij principes belli. Iterũ ſi in ciuitate inueniant̃ equites multi aut pedites: ſicut expoſitum eſt prius: aut ſagittarij qui ordinant̃ ad pugnã ſagittando: vel nautici qui pugnãt in nauibus: aut aliq alij tales ſup vnũqͦdqȝ iſtorum in maioribus ciuitatib⁹ ordinant̃ aliqui p̃ncipantes ex hoc noiationẽ habẽtes: ſicut prefecti nauales ⁊ equitũ ⁊ legionuȝ: ⁊ adhuc magis particulatim ſub vno quoqȝ iſtorum ſunt multi p̃ncipatus ꝑticulares: puta in nauticis prefecti triremiũ: ſil̃r ⁊ ille qui habȝ curã ſuper diſpoſitione inſidiarũ: ⁊ illi qui dñr prefecti cohortiũ ⁊ tribuni militum: ⁊ quicũqȝ alij tales diuerſitatẽ taleȝ habent. Oĩa tamẽ iſta habẽt vnam ſpẽm cure cõem: que dr̃ cura belli: ⁊ per cõſequens vnum principatũ ſupremũ ad quem omnes alij ordinant̃: hoc ergo modo ſe habent circa principatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero quidam magiſtratuum ⁊ non oẽs pertractent multa negociorum publicorũ: neceſſe eſt eẽ aliũ magiſtratum qui rõnes repetat atqȝ corrigat: ipſe vero nihil tractet. Vocãt vero hos alij correctores: alij rationales: alij ſcrutatores: alij procuratores.

¶ Proſequit̃ de eo cuius eſt corrigere alios quoſdaȝ p̃ncipatus dicens: q̃ꝛ quidẽ principantes in ciuitate ꝙ̃uis nõ oẽs habẽt tractare bona cõia.ſ. colligendo ⁊ diſpenſando. Difficile aũt eſt hũõi bona tractare ſine aliqua inquinatione vel appropriatione: eo ꝙ oẽs habẽt appetitũ hũ honorũ ſi non ſint ſtudioſi ⁊ fideliſſimi viri neceſſarium eſt eſſe aliquẽ p̃ncipatum ſuper iſtos: cuius ſit ſumere rationem ſuper receptis ⁊ expenſis: ⁊ corrigere vbi iuenerit delinquentes. Aliter eniȝ contingeret diſtractio in bonis cõmunibus ciuitatis ⁊ iniuſtitia: expedit aũt ꝙ ille principatus ſuper nullo alio habeat curam vt diligentius poſſit curare de predictis: vocant̃ autẽ iſti p̃ncipatus a quibuſdam correctores: eo ꝙ corrigere habent delinquẽtes: a quibuſdaȝ vero rõnales: eo ꝙ debent audire rõnes: a quibuſdaȝ ſcrutatores: eo ꝙ habent exquirere diligẽter: ab alijs procuratores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preter hos vero omnes magiſtratus vnus eſt maxime principaliſſimus oium: idem eniȝ plerũqȝ habet finem ⁊ introductionẽ qui preſidet mltitudini vbi populus dominat̃. Opȝ aũt id qͦd cogit ſummã habere in repu. auctoritatẽ. Appellantur vero quibuſdam in locis preconſultores: ex eo q2 ante deliberãt: vbi vero multitudo eſt conſilium magis. Ciuitatuȝ igitur magiſtratus fere tot aliqui ſunt.

¶ Determinat de maximo principatu dicẽs: ꝙ preter predictos principatus eſt alius neceſſarius: ille. ſ. qui habz dominiũ ſuper oībus: ⁊ ad quẽ oẽs alij ordinant̃ a quo accipientes rõnem operandi dirigunt̃ in eis que ſubſunt cure ipſorũ: ⁊ ad quem finaliter reducuntur oẽs operatiões ciuitatis: oportet autẽ id qđ cogit ſummã habere in repu. auctoritatem: appellant autẽ quibuſdam in locis preconſultores: ex eo quia ante ꝺliberãt. vbi vero multitudo eſt conſilium dicitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies curationis eſt circa rem diuinã: ceu ſacerdotes ⁊ editui circa templa: vt cõſeruentur que ſunt: ⁊ erigant̃ ruinoſa edificia: ⁊ cetera omnia: que pertinent ad diuinũ cultũ.

¶ Determinat de pncipatu qui dirigit in his que ad deuz pertinent: ⁊ circa hoc duo facit. Primo enim premittit opportunitatem ipſorũ. Secundo cum dicit: (Euenit autem.) ponit diſtinctionẽ iſtius principatus vel vnionem in diuerſis ciuitatibus. In prima dicit ꝙ alia eſt ſpecies principatus neceſſaria in ciuitate: puta eorũ que ad diuina pertinent: cuius ſunt ſacerdotes ſacra tractantes: ⁊ eorum qui curant de edificijs ſacrarũ domuuz qualiter ſalua maneant: ⁊ ſi aliqua decidant exigantur: ⁊ etiaz aliorum quorũcũq: que ad cultũ diuinũ ordinant̃. ¶ Deide. c. d.

¶ Euenit aũt alicubi curam hanc eſſe vnam: vt in paruis ciuitatib⁹: alibi vero plures ſeparata a ſacerdotio: vt ſacrificuli: ac editui: ⁊ cuſtodes ſacrarũ pecuniaruz. Hinc conſequens eſt illa que circa ſacrificia publica quotcunqz ſacerdotibus lex non cõmittit: ſed ex publico fiunt. Vocant aũt eos qui iſtis preſunt: alij reges ſacrorũ: alij pontifices maximos.

¶ Ponit diuiſionem ⁊ vnionem eius in rebuſpu. diuerſis dicens: ꝙ iſte principatus alicubi eſt vnus tantuz curans de omnibus que pertinent ad predictũ cultum: ſicut in ciuitatibus paruis: alicubi autem ſunt multi ⁊ ſeparati pncipatus: puta ſacrificia offerentes ⁊ cuſtodes tẽplorum ⁊ erarij ſacrarum pecuniarũ deo dedicatarũ: conſequẽter autem ille qui ordinat̃ ad diſpenſandas imolationes cõmunes: quas non aſſignauit lex ipſis ſacerdotibus: ſed recipiunt ipſas a menſa cõmuni: erant enim apud gentiles quedam que imolabant̃: que ſacerdotes accipiebant de proprijs: quedam autem que miniſtrabant̃ eis a cõmuni. ⁊ iſti a quibuſdam vocabant̃ reges a quibuſdam pontifices maximi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſaria ergo officia ſunt circa hec: vt illa repetamus circa rem diuinam: circa rem bellicam: circa redditus publicos: ⁊ impenſas circa forũ: circa vrbem ⁊ portus ⁊ regionẽ. Inſuper circa iudicia ⁊ cõtractus poſtulationes ⁊ executiones: ⁊ cuſtodias: ⁊ ſuper rationib⁹ ⁊ diſquiſitionibus: ⁊ ſuper correctionibus eorum: que geſſerit in magiſtratu: ⁊ finaliter circa cõſilia hec cõmunia: pprie autem earum ciuitatum: q̃ magis pacate atqz tranquille ſunt.

¶ Recolligit predictos principatus dicẽs: ꝙ principatus neceſſarij vt contingit dicere in ſũma ſunt de his: ⁊ circa hoc: puta principatus circa rem diuinam: ⁊ principatus circa bellica: ⁊ ille qui curam habet ſuper acceptione redditruum ⁊ diſpenſatione eorum: ⁊ ille qui habet dominium circa forum quantum ad cõmutationes: ⁊ ille qui circa municipium ciuitatis ⁊ exterius circa portum ⁊ regionem ſubiectam ciuitati: iterum ille qui circa iudicia ⁊ circa ſcripturas cõmutationum: ⁊ circa executiones ſententiarum: ⁊ ille qui habet curaz ſuper cuſtodia ciuitatis ⁊ regionis: ⁊ ille qui habet audire compoſitum ⁊ corrigere delinquentes: ⁊ finaliter circa conſilia. In ciuitatibus autem: que magis vacant ab exterioribus bellis: ⁊ intendunt ſpeculationi ⁊ magis delectant̃ circa talia ſunt alij proprij principatus: de quibus nunc dictum nõ eſt: nec de repu. talium ciuitatum: ſed tñ dictuz eſt de principatib⁹ pertinentibus ad ſtatum paucorum ⁊ popularem: de quibus erat prius determinatum: quãuis quedam iſtorum pertineant etiam ad paucas ciuitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Curam facere de mulierum diſciplina: de legibus ſeruandis: de diſciplina iuuentutis: de gymnaſiorũ gubernatiõe. Preterea de ludis gymnicis ac muſicis: ⁊ ſiqua alia huiuſcemodi ſpectacula contingat fieri.

¶ Determinat de principatibus non neceſſarijs magis dicens: ꝙ adhuc preter principatus predictos ⁊ neceſſarios ſunt alij principatus curantes de bono ornatu ciuitatis ⁊ ciuium: de mulierũ diſciplina: ⁊ de cuſtodia legum: ita ꝙ nullus tranſgrediatur: ⁊ de lege puerorum: puta diſciplina ⁊ cura ipſorum: de gymnaſiorum gubernatione: iterum de ludis gymnaſticis: in quibus hoies exercebant ſe nudi: ⁊ de muſicis: ⁊ alijs huiuſmodi ſpectaculis. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Horũ vero q̃dam manifeſta ſunt non popularia: veluti diſciplina mulieruz ⁊ puerorum. Nam pauperibus neceſſe eſt vti mulierib⁹ ⁊ pueris tãq̃ miniſtris: qm̃ ſeruos non habent.

¶ Declarat ad quas reſpublica pertineat quidẽ horũ pncipatuum: ⁊ primo declarat hoc de quibus minus pncipalibus. Secundo cum dicit: (Cunqz tres ſint ⁊c.) de principalibus. In pma dicit ꝙ quidam iſtorũ principatuuz nõ competunt ſtatui populari: puta principatus mulierum: puerorũ lex: vel principatus: ⁊ ratio huius eſt: quia in populari ſtatu eſt multitudo egenorũ: egeni autem neceſſe habent vti mulieribus ⁊ pueris tanq̃ quibuſdaz cõſequẽtibus de neceſſitate ad operatiões neceſſarias ⁊ ſeruiles propter carentiam ſeruorũ. hi enim quia ſeruos non hñt vtũtur mulieribus ⁊ pueris ſicut ſeruis. ¶ Deide cũ dic.

¶ Cunqz tres ſint magiſtratus: per quos aſſumunt quidam ſummas poteſtates: conſeruatores legum: ⁊ preconſultores ⁊ conſiliũ. Cõſeruatores legum optimatum eſt: preconſultores vero paucorũ potentie. Conſilium aũt populare. De magiſtratib⁹ ergo vt in figura fere dictum eſt omnibus.

¶ Declarat hoc idem de quibuſdam principatibus dicẽs: ꝙ cum ſint tres principatus ſm quos eligunt alios principales principatus. ſcilz conſeruatores legum. preconſultores ⁊ conſilium: legum conſeruatores pertinent ad ſtatum optimatum: quia legum conſeruatores prudentia indigent ⁊ virtute que ſunt principalia in ſtatu optimatuz. Preconſultores pertinent ad paucorũ ſtatum. Conſiliuz vero ad popularem: ſic igitur in typo: ⁊ figuraliter dictuz eſt fere de omnibus magiſtratibus.

¶ Finis.

¶ Excellẽtiſſimi

¶ Excellentiſſimi theologie pfeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie pratatoris ordinis pdicatoꝝ ad reuerēdiſſimū in Chriſto patrē ⁊ dñm dñz. F. Cardinalē Senenſem epithoma p ꝯcluſiones ſexti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ De populari ſtatu.

¶ Propoſitū reip. popularis eſt libertas: ad hanc enim reſpicit oīs ſtatus eius: hinc eſt ꝙ multitudo nō vult ſubeſſe: ſed p vices impare ⁊ parere. Juſtū .n. populi non eſt ſm dignitatem: ſed ſm numeꝝ. Uñ ⁊ in eo ſtatu plus poſſunt inopes qui plures ſunt ꝙ̄ opulenti q pauciores ſunt. Sed ⁊ pterea quiſqz vt vult viuit in populari ſtatu: ſicut enim ſerui eſt viuere vt non vult: ſic liberi vt vult.

¶ Ex hoc aūt popularis ſtatus ppoſito ſequitur hec popularia eſſe. Primo qdem vt ad oēm magiſtratum oēs aſſumant. Scdo vt viciſſim vnuſquiſqz vnicuiqz preſit. Tertio vt per ſortē tribuant magiſtratus oibus: vel ſaltē illis qui peritia non indigēt ⁊ arte. Quarto vt nō aſſumant ad magiſtratus viri pter cenſus magnitudinē: his .n. obſeruatis ⁊ eq̄litas ⁊ lībtas: q̄ i h ſtatu itēdunt facile ꝯſeruāt.

¶ Concludit ēt hunc ſtatui nō niſi ſemel eūdē magiſtratū ab aliquo geri vel perraro: ⁊ eoſdē eē paruu tpis: vt ſic plures ad magr̄atus poſſint attingere: exceptis tñ his q verſant in bello quos non expedit mutari: cum experimento opus ſit quo carent: qui nouiter aſſumuntur.

¶ Expedit ēt multitudinem eſſe dñani: maxime reꝝ maximaꝝ. Magiſtratus vero aut nullius rei: aut minimaꝝ. Sed ⁊ tñ inter oēs magiſtratus oportuniſſimus eſt conſiliatiuus: multitudo enim ratione ⁊ conſilio eget.

¶ Utile eſſet mercedem capere oēs magr̄atus: vel ſaltem ex his: q ſunt circa iudicia ⁊ ꝯſiliū ⁊ pncipales cōciones: ⁊ eos pſertim quos neceſſe eſt ſimul eſſe in eadem conceſſione cōplurībus pter expenſaꝝ magnitudinem.

¶ Deniqz pplaris gubernatio ignobilib⁹ inopib⁹: ac ineruditis ꝯferet: ſicut ⁊ paucoꝝ his: q genere ⁊ diuitijs ⁊ eruditiōe pſtāt. Cōis aūt hoꝝ cā ē paritas ⁊ libertas in rep. q̄s nō exiſtimāt obſuari: niſi oēs ex equo ſz nūeꝝ gubernēt.

¶ Que vero in populari repu. determināda ſunt: non arbitrio pauperꝝ ſolū ſunt ſtatuēda: ne iniuriēt opulētis: nec potentiū: ne tyranni fiant: ſed id agendū eſt ꝙ tā plib⁹ diuitibus ꝙ̄ plibus pauperꝝ videat. Qꝫ ſi ꝯria eis videātur coꝝ ſequēda eſt ſnia: qui virtute pcellūt. Qꝫ ſi virtute pares ſint: tunc forte dirimendū eſt qd̄ querit: facilius .n. eſt ſortiri ꝙ̄ perſuadere his: qui plus pñt: ꝙ̄ꝙ̄ ſit admodum difficile in ſortibus veritatem reperire.

¶ Optima popularis gubernatio eſt illa: que ex agricolis ꝯſtat: optimus .n. populus eſt ille: qui ex agricolis eſt: cū .n. laborādū ſit illis circa necīa ad victū nō moliunt aliqd ꝯ remp. ſuiſqz detenti opibus nō appetūt aliena: dulciuſqz eſt illis opus facere ꝙ̄ in rep. verſari. Uñ magiſtratus nō appetunt: ⁊ ſi appetunt facile adimplet coꝝ cupiditas: ſi ſaltē creandi magr̄atus ⁊ corrigendi facultas eis tribuat.

¶ Utilis eſt hec forma popularis gubernatiōis vt agricole eligāt magiſtratus ⁊ corrigāt. Nam magr̄atus ab optimis ſemp gerent: qꝛ penā formidabūt magr̄atus qñ corrigere ad illos ptinet. Compeſci .n. ac non licere facere quid velis vtile eſt: nā licētia agendi quod quiſqz velit cuſtodire non pōt ingenitam vnicuiqz homini prauitatem: nobilibus aūt ipſis hic gradus ſufficiet: vt videlicet magiſtratus gerant: non eni ſuberunt alijs deterioribus.

¶ Statuendū eſt vt agricole certā poſſideant terre menſurā: ſi .n. nimis ditarent deſinerēt eſſe agricole. Itē vt nō liceat eis vēdere pꝛ̄nas ⁊ primas hereditates: aut aliter obligare: ſic .n. nec ipſi iopes fiēt: ⁊ alios opulētiores reddēt.

¶ Poſt agricolas paſtores bonū populū ꝯſtituūt: habent enim cū agricolis magnā conuenientiam: ac expeditioni militari vtiles ſunt corporibus exercitati.

¶ Alie vero multitudines ex quibus populares ſtatus conſtituūt: vt opificū: forēſiū: ⁊ mercēnarioꝝ deteriores ſūt. Hoꝝ .n. vita vilis eſt: nullūqz virtutis opus exercēt: ⁊ cuz circa foꝝ: vrbēqz verſent: facile cōciones agitant.

¶ Ad ꝯſtituēdā aūt hāc popularē gubernationē: ⁊ ad populū roborādū expedit extraneos recipere ⁊ efficere ciues: ⁊ nō ſolū legitimos: ſed ēt ſpurios: quouſqz vz ſuperēt multitudinē medioꝝ: neqz vltra pgredi debēt: ſic .n. turbarēt remp. ⁊ nobilitatē irritarēt: qd̄ eēt cā ſeditionis.

¶ Inſup excogitanda ſunt oīa: qbus familiaritates noue admiſceant: ⁊ conuerſationes prime diſſoluantur.

¶ Deniqz oīa fere agēda ſūt p ꝯſeruatiōe hꝰ popularis gubernationis: q̄ diximus p ſalute tyrānidis expedire.

¶ Et inter cetera diſſimulare debent: qui regūt crimina ſubditoꝝ: cū pleriſqz dulcius ſit diſſolute viuere ꝙ̄ modeſte.

¶ Qui curā ſalutis hñt reip. debēt iniurias compeſcere: vtputa leges ponēdo: vt dānatoꝝ bona nō in publicū: ſed in ſacrū referant. Eadē .n. pena erit ⁊ populus minus cupide dānabit: cū ſit nihil vtilitatis ex dānatione ſuſcepturꝰ. Inſuper paucas accuſatiōes facere magnas penas ꝯſtituere aduerſus eos: qui falſo accuſarint: ⁊ quantū fieri poteſt oēs reddere beniuolos: qd̄ ſi id fieri nequeat ſaltez conari ne hoſtes exiſtiment eos: qui gubernant.

¶ Expedit etiam vt vbi ſunt pauci redditus reip. rare fiāt ꝯgregationes: cum .n. nō pōt merces reportari plures conuenient: ſi rare ſint: ac etiā expenſe euitabuntur.

¶ Quādo vero publici ſunt redditus nō ſunt ſtatim ſuperflua diuidenda: qꝛ continget mox rurſum indigere.

¶ Aduertēdū eſt etiam ne multitudo ad inopiā redigat: nam egeſtas prauā reddit populi gubernationem.

¶ Utile aūt eſt ad abundantiā ſeruādā: vt ꝯgregent illa: q̄ ex redditib⁹ publicis puenīūt ⁊ ſimul oīa diſtribuant egenis: vt ſaltē vnicuiqz det ꝙ̄tū ſat ē ad agelli ꝯparationē: vel ad min⁹ ad facultatē negociādi ⁊ agrū colēdi: aut mittere eos ad aliq̄s gubernatōes: aut nobiles eis pbeāt occaſionē.

¶ Ut aliqd agant exercēdo eos in reb⁹ ſuis: inſtituēdo etiā duplices magr̄atus vt alij ſint per ſortē: qui .ſ. pauperibus poſſint contingere: alij p electionē: q melioribus dentur.

¶ De paucoꝝ potentia.

¶ Proxima aūt ſpecie paucoꝝ potentie: que ppinqua eſt reip. facit: vt tanta multitudo habentiū cenſum afferatur vt potentiores ſint: qui remp. gubernāt ꝙ̄ qui non gubernant. Et hoc ſimiliter faciēdū eſt in alijs ſm modū eorū.

¶ Ultima vō ſpēs que tyrannidi perſimilis ē maiori eget cuſtodia: ſicut valitudinaria corpora ⁊ nauigia parum firma: nautiſqz inſtructa prauis.

¶ Ad ſeruandā aūt illam vltimā ſpēz expedit maxime regionē eſſe aptā ad equitatū: nā equos nutrire eſt coꝝ: qui magnas habēt facultates: vbi aūt regio ē apta ad peditatū: tunc ꝯducit habere pedites grauis armature. cum grauis armatura ſit magis diuitū ꝙ̄ pauperum: pedites autē expediti ⁊ leues: ⁊ nautica turba vtilis eſt populo.

¶ Sed ꝯ hꝰ pedites leuis armature coniungere opus ē ex illis ad equitū ⁊ peditum maioris armature robur: vt cuz illis ſuperent alios: qui ſunt cū populo: ac etiāz expedit diuitijs etatibus filios ſuos in iuuenili etate conſtitutos erudire ad leues: ac expeditas operationes: vt ſic de eis curaz gerentes ſibi coniungant huiuſmodi pedites.

¶ Hec aūt maxime ſunt obſeruande. Primū quidē vt ēt populo concedat aliqd in rep. puta q ad determinatū cēſum puenerint. Sic .n. populus magis amat reſp. Secūdo vt adiungant opa publica dignitatibus pncipaliſſimis: ſic enim populus ſua ſponte eas recuſabit: ⁊ veniā dabit hñ

ſtibus:q magnā ꝑ ea dignitate mercedē ſoluerint. Tertio ſacra faciāt magnificētiſſime ⁊ publica edificia ↄſtruent ad viſum populi: vt ſic libēter ppl's aſpiciat ſtatū ciuitatis.

℄ De magiſtratibus neceſſarijs in ciuitate.

℄ Sunt qdam magiſtratus in ciuitatib' neceſſarij. Unus qdē circa emptiones ⁊ vēditiones: ⁊ circa alios ↄtus pro viu reꝝ neceſſariaꝝ: vt videlicet ad eq̄litatē reducātur: ⁊ habeaſ ſufficientia reꝝ: grā cuius ſocietates ciuiles ſūt cōſtitute. Alius eſt circa edificationes decentes ⁊ cōſeruationes viaꝝ cōfines regēdos: vt hec .ſ. ſine querela ſint: ⁊ huius ptes pl'es ſunt quē edilitatē vocāt: ſunt.n. pfecti menibus reficiendis: curatores fontiū: ⁊ conſeruatores portuū. Alius eſt qui verſatur circa agros extra vrbem.

℄ Alius eſt circa redditus publicos ⁊ recipiendos ⁊ conſeruandos ⁊ diſtribuendos ad ſingulas oportunitates: ⁊ qui hunc exercent receptores ⁊ queſtores vocanſ. Eſt alter circa ſcribēdos priuatos ↄtus: ſniās iudiciū: poſtulatiōes: vocationeſq3 in ius. Et q hūc gerūt memoriales vocanſ.

℄ Alius eſt qui verſaſ circa cuſtodias penas ⁊ executiōes coꝝ: qui dānati ſunt. Et h̄ difficillimus eſt ꝑpter magnas inimicitias: que inde ꝓueniūt. ſūme tñ neceſſarius. Nā nihil pdeſſent iudicia aut ſnie niſi forent qui eas executiōi mandarent: melius tñ eſt hūc in plures partiri magiſtratus pp faciliorē executionē: tū q2 diuidiſ inuidia: tum q2 viri boni maxime hoc officium vitarent.

℄ Alius eſt nō minus neceſſari': qui ad cuſtodiā ciuitatis o:paraſ: ⁊ ad bellicas expeditiones: quo opus eſt ⁊ i pace ⁊ in bello: ⁊ qui plurima indiget experientia ⁊ fide. Et h̄ in multos diuidiſ. Unus enim eſt ſup oēs: q pretor ⁊ cōſul appellaſ. Alij vō prefecti legionū. pfecti nauales: ⁊ ſub his cohortis prefecti: triremis: tribunus militū.

℄ Alius eſt ad repetēdas ⁊ colligēdas rōes: ⁊ ipſe nihil tractat. Sic enim maiori fide res aguntſ. ⁊ qui hunc gerūt vocanſ correctores rōnales: ſcrutatores: procuratores.

℄ Unus vō ē pncipaliſſimus oium: qui toti multitudini p̄ eſt: quē opȝ hr̄e ſūmā auctoritatē in rebuſp. Alius verſaſ circa rē diuinā: qui ēt in plures diuidiſ in ſacerdotes ſacrificulos edituos. Cuſtodes ſacraꝝ pecuniaꝝ: ⁊ qui iſtis p̄ſunt reges ſacroꝝ: aut pontifices maximi dicuntur.

℄ Poſtremo ꝓpriū eſt ciuitatibus pacatis curā facere de mulieꝝ diſciplina. De legibus ſeruandis. De iuuētutis diſciplina. De gubernatione gymnaſiorum. De ludis gymnicis: ac muſicis: ac alijs ſpectaculis.

℄ Cum aūt tres ſint ſūme ptātes. Cōſeruatores legūȝ. preconſultores: ⁊ cōſiliū. Cōſeruatores legū optimatū ē. Preconſultores paucoꝝ potētie. Cōſiliū aūt populare.

Finis.

℄ Politicoꝝ Ariſtotelis liber ſeptimus.

DE optima rep. recte querere volēti neceſſariū eſt prius determinare: que vita ſit maxime expetenda. Nā ſi id ignotū ſit: neceſſe ē ⁊ optimā rēpub. ignorari. Optime.n. agere ↄſentaneū eſt: q ſub optima reip. diſciplina reguntſ ex his: que ſibi aſſint: niſi qd accidat p̄ter rōnē. Quare primo ſtatuendū eſt que vita ſit cūctis: vt ita dixerim: maxie optanda. Deinde vtrum publice ⁊ priuate eadem ſit: an alia.

Lectio. I.

℄ Poſtq̄ Ariſtotiles declarauit ex qbus ⁊ qualibus: ⁊ quō inſtituenda eſt reſp. minus recte ordinata. Intēdit nūc declarare quō ⁊ ex qbus iſtituēda eſt ſimplr optima: ſiue ſit reſp. cōi noie noiata: ſiue reſp. optimatū: ſiue regnū. Et circa hoc primo p̄mittit q̄dā ꝑminētia ad declarationē intenti ſui. Cū dicit. (De rep. aūt ipſa ⁊c̄.) oñdit ex qb' ⁊ q̄lib' ē inſtituēda. Ad inſtituēdū aūt rēp. optimā opȝ p̄cognoſcere q̄dā ex pte forme ipſius reip. q̄ ſumiſ ex rōne ipſi' finis. Quedā aūt ex parte mãe: que ſunt ciues ipſi: ⁊ locus: ⁊ habitatio. Et ſm hoc circa p̄m duo facit: q2 primo ingrit de fine ipſius reip. Scdo cū dicit. (De reliqs dōm ⁊c̄.) ingrit de mã. Circa p̄m adhuc p̄ p̄mittit intētionē ſuā. Et ſcdo cū dic̄. (Putātes ⁊c̄.) proſeqſ. Circa primū dat itētionē ſuā reſpectu duoꝝ dicens primo: q q vult facere inqſitionē certā ⁊ ↄueniētē mãe ſubiecte de repu. optima ſimplr nō ex ſuppoſitione: neceſſe hȝ prius ↄſiderationē facere: q̄ vita ſit eligibiliſſima ſimplr .i. q̄ ſit actio optima ſimplr. Dicitſ.n. vita vno mō de h̄: qd eſt p̄n motus ex ſe: ſicut dicitſ q aīa ⁊ vita ſunt idē. Cōſequenter aūt dr̄ de opatione ꝓcedēte ab hōis principio intrinſeco: ſicut dicimus q ſentire ⁊ intelligere ſunt vite q̄dam: ⁊ hoc eligibiliſſimū hōis eſt vita optima: vel actio cuius ſȝ excellētiorē aīe potētiā. Et rōnē hȝ aſſignat: q2 ſi nō fuerit manifeſtū: que ſit optima operatio hōis ſimplr: nō erit māifeſtū que ſit optima reſp. ſimplr: q2 optime iudicantes neceſſariū eſt attingere ſm exigentiā diſpōnū inexiſtētiū: ſm quaꝝ diuerſitatē neceſſariū eſt actionē ſeu finē diuerſificari: ſicut actionem artificis optimā neceſſe eſt diuerſificari pp diuerſitatem mãe: ex qua operaſ. Dico aūt q optime iudicātes opȝ attingere ad optimā opōnē: niſi fuerit aliqd qd accidet preter rōnē: puta vel defectus mãe: vel alicuius exterioꝝ: que neceſſario exigunſ ad optimā actionē. Igiſ volentē conſiderare de optima rep. opȝ primo p̄accipi: ſicut manifeſtū eſt: que ſit vita optima: vel etiā actio eligibiliſſima oībus hoībus: vt eſt dicere q adiungit ꝑpter hoc: q qdam ſunt male nati: vel in malis ↄſuetudinibus nutriti: qui vix aut nūq̄ poſſunt attingere ad optimā vitā ſeu actionem hōis. Cōſiſtit aūt virtus rōnis ciuis in hoc: q2 ad cognitionē cuiuſcunq3 opȝ p̄cognoſcere ea: ex quib' per ſe ſumiſ ratio. Per hanc.n. cognoſciſ vnumquodq3. Ratio aūt optime reip. ſumiſ ex optimo fine hōis: ſicut vlr rō opabilium ex rōne finis. Finis aūt optime reip. eſt optimus finis hōis: q2 reſp. non eſt aliud q̄ ordo ciuitatis: ſicut dr̄ tertio hui'. Rō aūt ordinis ſumiſ ex fine: ⁊ iō ad cognitionē optime reip. oȝ p̄cognoſcere quis ſit optimus finis hōis ſeu actio. Deinde dat intentionē ſuā reſpectu alterius dicēs: q poſt hoc erit ↄſiderandū: vtrū eadem ſit optima vita vel actio vniuſcuiuſq3 ſeorſum viuentis ciuis ⁊ totius ciuitatis: an alia ⁊ alia huiuſmodi ⁊ illius. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Putantes igiſ multa ſufficienter eē dicta de optima vita: etiam in externis ſermonibus: ⁊ nunc illis vtendum cenſemus. Nempe aduerſus hanc diuiſionem: nemo vtiq3 refragabitur q tria cū ſint bonoꝝ genera: externa corporis ⁊ animi: iſta oīa adeſſe felici homini opȝ.

℄ Proſequiſ: ⁊ primo ingrit que ſit optima vita hōis: vel optimus finis. Scdo cū dicit. (Utrū aūt ⁊c̄.) Utrū eadē vnius ⁊ totius ciuitatis optima: aut vita: aut actio ē felicitas. Primo igiſ ingrit: que ſit felicitas hōis. Scdo que ipſius: cū dicit. (Cōſequens eſt ⁊c̄.) Circa p̄m primo p̄mittit ſuppoſitionē p̄dictā. Scdo cū dicit (Nemo.n. dicere ⁊c̄.) manifeſtat eā q̄tū ad alterā ptē. Circa p̄m intelligendum eſt: q bonum hōis eſt eē pfectū ipſius hōis: q2 bonitas pfectio quedā eſt. Homo aūt compoſitus ex corpore ſicut ex mã ⁊ ex aīa ſicut ex forma: ⁊ ideo quoddā eſt eſſe eius perfectū quo ad corpus. Quoddā aūt ſm aīam: ⁊ adhuc quia

ad pfectionē

ad pfectioné aīe ⁊ corporis indiget qbuſdā exteriorib⁹: ſicut organis nutrimēto ⁊ alijs hm̄. Eſt aliud eſſe perfectuȝ hoīs q̄ntum ad iſta bona exterius: ⁊ iō eſt triplex bonū hominis. ſ. bonū ſm aīam: ⁊ ſꝫ corpus: ⁊ exteriora bona. Felicitas aūt cū ſit bonū pfectiſſimuȝ ipſius hoīs aggregat oīa iſta. Et hoc eſt qđ dicit: ꝙ nos putamus multa ſufficiēter dixiſſe de vltimo fine hoīs: in his q̄ ſunt dicta in extrinſecis ſermonib⁹: hoc eſt in libro ethico. qui eſt extrinſec⁹ ab his: que cōſiderant̄ in hoc lib. per ſe: ⁊ nūc vtamur eis ad ppoſitū: ⁊ vt ad vnā diuiſioné reducamus: nulli dubiū qn bonis hoīs diſtinctis in tres ptes: vȝ in ea que exterius puta diuitias ⁊ amicos: ⁊ in ea que ſm corpus: puta ſanitaté ⁊ viuacitaté ſenſuū ⁊ hm̄: ⁊ in ea que ſm aīaȝ: qn oīa iſta neceſſe ſit ineſſe beatis. Beatitudo. n. eſt pfectiſſimū bonū hoīs. Si ergo oīa iſta ſunt bona hoīs: neceſſe ē oīa iſta in eo exiſtere. Si. n. aliqđ iſtoꝝ deficeret: ex illa parte contingeret impfectio. Et hoc eſt quod Boetius dicit tertio đ conſolatione. Quia felicitas eſt ſtatus aggregatiōe oīum bonorum perfectus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nemo. n. felicē diceret eū: q nullaȝ partē fortitudinis habeat: neq̄ tēperātie: neqȝ iuſtitie: neqȝ prudētie: ſed timētē ēt circūuolātes muſcas. Temperantē vero a nulla penitus edendi bibēdiqȝ extrema cupiditate: ⁊ gratia q̄drātis vnius dilectiſſimos iterficiētē. Silr̄ ⁊ mēte tā ſtultū: atqȝ ignaꝝ q̄ſi pueꝝ quēdā vl̄ inſanuȝ.

¶ Probat q̄ntum ad alterā partem. ſ. q̄ntū ad ea que ſūt ſꝫ aīam ex quodā ꝙ oēs ꝯcedūt dicens: ꝙ hoc manifeſtuȝ ē de bonis ſm aīam: q² nullus bn̄ diſpoſitus diceret illum ſimplr̄ eē felicē: q nō attingeret ad aliq̄ ptē virtutis: puta fortitudinis: vel tēperātie: vel iuſtitie: vel prudētie: q̄ ſunt quattuor virtutes pncipales: nullus. n. diceret illū felicem eē: q nō aggrederet̄ aliqua terribilia: vel formidaret muſcas volantes: ⁊ paueret ad ſonū folij: vel ad apparitioneȝ vmbre: nec ēt illū qui in vſum ciboꝝ vel venereoꝝ nō abſtinet ab aliquo extremoꝝ: ſed appeteret comedere vl̄ bibere qđcūqȝ vel q̄uocumqȝ: ⁊ vteret̄ venereis q̄uocūqȝ ⁊ q̄ntūcūqȝ. Silr̄ aūt nec illū q nullā hn̄s eq̄taté iuſtitie: ſed gr̄a q̄drātis: que eſt q̄rta ps denarij hn̄di q̄uocunqȝ vellet pimere dilectiſſimos. Silr̄ aūt ſe hꝫ in his q̄ circa prudētiā. Nullus. n. diceret illū eē beatū: q ſit imprudens ⁊ ſine diſcretiōe: ⁊ mēdax ē ſicut puer aliqs ſenſum nō hn̄s: nec vſum rōnis. Hoc aūt nō eēt niſi ad beatitudinē ptinerēt operationes virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed iſta qdē ſic: vt dicta ſunt: oēs ꝯcederēt. Diſcordent tn̄ in q̄nto atqȝ exceſſu. Nā virtutis qdē ſatis hr̄e ſe putant q̄ntulūcūqȝ habeāt. Diuitiaꝝ ṽo atqȝ pecunie: potētieqȝ: ⁊ fame: ⁊ hm̄ oīum infinitum exceſſum ſequuntur.

¶ Inquirit hoc ſuppoſito: in quo iſtoꝝ pncipalr̄ cōſiſtat felicitas. Et primo tāgit erroré quorūdā. Scđo cū dic̄. (At enim nos ⁊c̄.) reprobat ex quo apparet intentum ſuū. In prima pte dicit: ꝙ oīa pdicta bona ptinere ad felicitaté cōcedunt vt oēs: qđ dicit pp̄ter aliquos ſylueſtres: q ēt nihil ſciunt de felicitate. Differēter tn̄ dicūt iſta ptinere ad ipſam ſm q̄ntitaté ⁊ exceſſum virtutis vel alioꝝ. Quidā. n. dicūt ſufficere ad felicitaté perfectā q̄ntūcūqȝ virtutis ēt modicū: diuitiaꝝ aūt ⁊ pecuniaꝝ: q̄ ſunt diuitie accidentales: ⁊ potētie: ⁊ glorie: ⁊ fame: ⁊ oīum talium dicūt ptinere ad exceſſum infinitum. ⁊ ideo ipſam dicūt conſiſtere pncipaliter in bonis exterioribus. Sed quidā in diuitijs: qdaȝ in gloria: qdā ēt in bonis corporis: puta in voluntate: vel i aliquo hmōi principaliter. Per poſterius aūt i virtute. ſ. ſm ꝙ ordinantur ad illa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ At. n. nos illis dicemus: q² facile eſt de his ēt per opa ipſa fidē ſuſcipere cernentes: q² hoīes acq̄runt ⁊ ꝯſeruant nō virtutes externis bonis ſed externa virtutibus. Ipſaqȝ beata vita: ſiue in gaudio poſita eſt: ſiue i virtute: ſiue i ambobus magis exiſtit moribus ⁊ intellectu i exceſſum ornatis. Mediocria ṽo externa poſſidentib⁹: quā his qui in externis plura poſſidēt q̄ opus ſit: ⁊ in illis deficiunt.

¶ Reprobat opinioné iſtā oñdens ꝯriū. ſ. ipſam pncipalr̄ ꝯſiſtere in virtute. Et circa hoc primo ponit rōnes hoc oñdētes. Scđo cū dicit. (Qđ igit̄ felicitatis ⁊c̄.) inducit cōcluſioné ſubiūgēdo quaſdā pſuaſiones. Circa p̄ᵐ ponit q̄ttuor rōnes. Scđa ibi. (Quinetiā ⁊c̄.) Tertia ibi. (Dicqȝ pȝ ⁊c̄.) Quarta ibi. (Inſup al gr̄a ⁊c̄.) Circa primuȝ dicit ꝙ nos reprobantes dcm̄ iſtoꝝ dicemus: ꝙ eſt facile facere fidé ex ipſis operationibus nobis magis manifeſtans de his: ꝙ felicitas ſiue cōſiſtat in opatione virtutis: ſiue in delectatione: ſiue in vtroqȝ magis exiſtit: ⁊ principalius i morib⁹. i. in ꝯſuetudinalibus opationibus ordinatis ſꝫ rōnem: ⁊ in excellētia opationis perfecte intellectualis: cum mediocri poſſeſſione bonoꝝ exterioꝝ q̄ in abundātia preter oportunū hm̄ bonoꝝ exterioꝝ: ⁊ deficiētia virtutis vel intellectualis opationis. In illo. n. bono principalius felicitas cōſiſtit quo acq̄runt̄ ⁊ ꝯſeruant̄: ⁊ hn̄ ordinātur alia q̄ in illis: que acq̄runt̄ ⁊ cōſeruant̄ ⁊ dirigunt̄ palia. Illud enim quo aliquid dirigit̄ ⁊ menſurat̄ pncipalius vr̄: ſed nos videmus ad ſenſum ꝙ bona exteriora ⁊ quedā corporis acq̄runt̄ ⁊ cōſeruant̄: ⁊ diſpenſant̄ ſm rōné rectam per opationé virtutis ⁊ itellectus: ⁊ nō ecōtrario. Vñ dr̄ in 4° ethi. ꝙ ſine virtute nō eſt facile bn̄ ſuſtinere bonas fortunas. Diuitiaꝝ. n. abundantia ſm ſe inclinat ad id: qđ p̄ter rōnem eſt. Unde 2° rhetoricoꝝ dicit̄. ꝙ diuites cōtumelioſi ⁊ elati ⁊ iactatores ſunt patientes aliquid a poſſeſſione diuitiarum. ergo principalius conſiſtit felicitas i excellentia virtutis ⁊ operatione intellectus q̄ bonorum externorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quinetiā rōne lꝫ hoc intueri. Nā externa q̄dem bona fidem hn̄t tanq̄ inſtr̄m quoddam. Omne aūt vtile tale eſt: vt exceſſus vel noceat habēti: vel certe nil pſit. At bona animi quanto magis excedūt: tanto magis vtilia ſūt. Siqdem non ſolum honeſti: verūetiam vtilis appellationem tribuere illis oportet.

¶ Ponit ſcđam rōnem dicēs: ꝙ inſup facile pōt videri volētibus ꝯſiderare ſm rōné: q felicitas cōſiſtit p ſe ⁊ principalius in actione aliqua ſm v̄tuté. In illo. n. bono per ſe ⁊ pncipalius ꝯſiſtit felicitas: cuius appetit⁹ nullū terminuȝ hꝫ q̄ in eo qđ hꝫ appetitū determinatū: ſicut. n. dr̄ in p̄mo huius. Finis medicinalis eſt ad ſanare in infinitū: ⁊ cuiuſlibet artiū finis eſt in infinitū: q̄: maxime. n. illū volūt facere. Eoꝝ aūt qui ad finé nō in infinitū: ſed appetitus bonoꝝ exterioꝝ terminū hn̄t. Appetitus aūt eoꝝ que circa aīam non hn̄t. q̄ principalius cōſiſtit in bonis aīe q̄ in exterioribus. Minoré iſtius rōnis pbat ſic dicēs: ꝙ bona exteriora terminū quēdā hn̄t in ordine ad appetitū: querūtur. n. ſicut organū qđdā neceſſarium ad opōné. Oē aūt qđ rōné organi ⁊ vtilis hꝫ ſi excedat ab eo: qđ eſt ſm rōné: neceſſariū ē eē nociuū: aut nihil pficere: ſicut đ fiſtula apparet:

qm̄ ſi ſint maiores: aut plēs ꝙ̄ poſſint moueri a ſiſtulante nocēt: aut ñ pficiūt. ğ de neceſſitate terminū quēdaz hñt vſqꝫ ad quē querunt̄ ⁊ nō vlterius. Bona aūt ſm̄ animā ꝙ̄to magis excedūt tāto vtilioꝛa ſunt: ſic opꝫ iſta nō ſolū bona dicere: ſed ēt vtilia: qḋ adiungit: qꝛ ſm̄ veritatez in bonis ſm̄ aīam eſt aliqd qḋ hꝫ rōnē boni ⁊ nō vtilis puta vltimus finis qui eſt aliud: vtile aūt dicimus qḋ ordinat̄ in finē aliū. Hoc aūt eſſet vbi appetitus bonoꝝ ſm̄ aīam infinitus eſſet: ⁊ quererent̄ ſine termio. Sic igit̄ pꝫ: ꝙ bona exterioꝛa terminū quēdā hñt. Illa aūt que ſunt ſꝫ animam nullum in ordine ad appetitum. Et hec fuit minoꝛ propoſitio. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Omninoqꝫ patet qḋ ſequi dicemus diſpoſitionē optimam cuiuſqꝫ rei adinuicē ſm̄ diſtantie illoꝝ: quoꝝ dicimus eas eē diſpōnes. Quare ſi ē aīa p̄cioſioꝛ coꝛpoꝛe ⁊ pecūijs: ⁊ ſimplr ⁊ nobis neceſſariū eſt: ⁊ diſpōnē vtriuſqꝫ optimam eodem modo illis coꝛreſpondere.

ℭ Ponit tertiā rōnem dicens: ꝙ vlr manifeſtū eſt: ꝙ optimā diſpōnē cuiuſlꝫ adinuicem reſpectu alterius dicimus attēdi ſm̄ exceſſum: quē hꝫ diſpō reſpectu diſpōnis alterius: diſtantiā. i. per diſtantiā quā ſoꝛtit̄. Per diſtantiā illarū reꝝ: quaꝝ dicimus eſſe illā diſpōnē ⁊ aliā: ⁊ p hoc totū nihil aliud intendit vt vr̄: niſi ꝙ illa diſpō in vnoquoqꝫ ē optima: que ꝯſequit̄ nām optimā. Si igit̄ aīa melioꝛ ⁊ excellentioꝛ eſt ꝙ̄ poſſeſſiones exterioꝛes: ⁊ ꝙ̄ ipſuꝫ coꝛpus: ⁊ ſimplr ſm̄ rē: ⁊ quo ad nos: neceſſe eſt diſpōnē aīe ad diſpoſitionē coꝛpoꝛis ⁊ poſſeſſionis exterioꝛis ꝓpoꝛtionabiliter ſe hr̄e: ⁊ iō ſicut aīa eſt optima pars hoīs: neceſſe eſt diſpōnē eius ſm̄ ſe eſſe optimā: quare ſi optima diſpoſitio hoīs eſt felicitas ipſius: neceſſe eſt felicitatē ipſius cōſiſtere in aliquo bono animę. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Inſuper animi gratia illa expediri nata ſunt: ⁊ ita recte ſentientes expetere omnes opoꝛtet. Non autem animum gratia illoꝛum.

ℭ Ponit quartā rōnem dicēs. Felicitas ꝯſiſtit principalr in illo bono: cuius gr̄a querit̄ alia: ⁊ nō ecōtrario. Hoc. n. dicimus finē vltimū: ſicut dr̄ pͦ ethi. Sed bona coꝛpoꝛis ⁊ exterioꝛa eligunt̄ gr̄a ipſius aīe: ⁊ tm̄ querunt̄ inꝙ̄tum ſunt vtilia ad actionē ⁊ opus. Et hoc videmus oēs ⁊ bene prudētes eligere: ⁊ nō ecōtrario aīam: ⁊ bona ipſius q̄rere gratia iſtoꝛum. In bonis igitur animę principalibus conſiſtit felicitas. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod igit̄ felicitatis tm̄ vnicuiqꝫ contingit quantū virtutis: atqꝫ prudentię: ⁊ quantū ſm̄ has opatur cōceſſuꝫ nobis exiſtat: teſte deo fretis dicēte felicē eſſe: atqꝫ beatum nō p aliquod exteꝛnoꝝ: ſed p ſeip̄m: qꝛ talis eſt ſm̄ naturaꝫ. Cum ⁊ bonā foꝛtunā aliud eſſe ꝙ̄ felicitatē ꝓpter hec neceſſariū eſt. Nā exteꝛnoꝝ qdē bonorū cā eſt foꝛtuna ⁊ caſus. At iuſtus ⁊ temperatus nemo a foꝛtuna eſt: neqꝫ p foꝛtunam.

ℭ Inducit ꝯcłonē p̄ncipalr intentā cū qbuſdā pſuaſionib⁹ dicens: ꝙ ſic igit̄ pp̄ p̄dictas rōnes tm̄ vnicuiqꝫ adiacere felicitatis practice ꝙ̄tū virtus moralis: ⁊ prudētię: ⁊ virtutis intellectualis: ⁊ actionū que ſunt ſm̄ has v̄tutes ſic nobis ꝯceſſum: ⁊ manifeſtū inuocantib⁹ deū in teſtē: q beatus eſt ſimplr. Attingit. n. ad optimū ſuū nō pp̄ aliqḋ extrinſecū ſibi: ſed pp̄ ſeip̄m: qm̄ ſi felicitaret̄ pp̄ aliqḋ extrinſecū cū felicitas ſit finis: hēret aliquē finē diuiſuꝫ a ſeipſo: ⁊ eēt aliqd melius ipſo. Finis. n. melioꝛ ē eis: q̄ ſunt ad finē: qḋ eſt nephas dicere. Et iteꝝ felix ē pp̄ ipſam nām ſuā: ita ꝙ felicitas eius ſit ipſa nā eius differēs rōe tm̄. Si. n. nō eēt ipſa nā eius: ſed aliqd additū ei: ſeq̄ret̄ in eo eē ꝯpōnez: ⁊ ꝙ eēt aliqd prius eo: qḋ eēt p̄nͫ ꝯpōnis: ⁊ aliqd melius eo ſicut dcm̄ eſt: que valde abſurda ſunt. ⁊ iō felix eſt ſꝫ nām ſuā ⁊ nō p aliqḋ extrinſecū. Et ꝓpter h̄. ſ. ꝙ felicitas nō cōſiſtit in exterioꝛibus bonis: ſed in his q̄ ſunt ſm̄ aīam: dicimus bonā foꝛtunā eē diuerſam a felicitate. Bonoꝝ. n. q̄ ſunt extra aīaꝫ foꝛtuna ⁊ caſus ſūt cā: vñ ⁊ dn̄r bona foꝛtune. Uirtuoſus aūt: puta iuſtus: aut temperatus nullus eſt nec a foꝛtuna: nec ꝓpter foꝛtunam: ſed ꝓpter conſuetudinem ⁊ rōnem rectam. Et ideo huiuſmodi bona animę altera ſunt a bonis foꝛtune. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Conſequēs vero eſt ⁊ hiſdē rōnibus ꝯſentaneū: ciuitatē quoqꝫ beatam eē: que optima ſit: ⁊ que bn̄ agat. Impoſſibile autē bn̄ agere eos qui bona nō agant. Nulla ꝟo bona actio ē neqꝫ viri: neqꝫ ciuitatis ſine virtute: atqꝫ prudētia. Foꝛtitudo autē ⁊ iuſtitia ⁊ prudētia ciuitatis eandē hñt vim ac foꝛmā: ſm̄ quas vnuſquiſqꝫ hoīuꝫ dr̄ iuſtus: ⁊ prudēs: ⁊ tēꝑatus.

ℭ Oñdit q̄ ſit felicitas: ſeu vita optima ciuitatis. Et p̄ facit h̄. Scdo cū dicit. (Hec hacten⁹.) excuſat ſe a certioꝛi cōſideratiōe de iſtis. In pͣ pte dicit: ꝙ ꝯñr opoꝛtunū eſt oñdere: ⁊ p v̄tutē q̄rūdā rōnū earundē de felicitate ciuitatis que ē. Illā. n. ciuitatē dicim⁹ eē felicē: ⁊ ēt optimā q̄ optie opat̄. Felicitas. n. ſupponat̄ eē optima opō ex p̄ ethi. Impoſſibile aūt eſt optime opari illos: q nō optime opantur. bonū. n. in opōne ſeqtur bonitatē obiecti ſiue opati. Sed nullū bonū opus ē: neqꝫ vnius viri ſm̄ ſeip̄m: neqꝫ ciuitatis ſine v̄tute morali ⁊ prudētia intellectuali. ğ ipoſe eſt ciuitatē eē felicē ⁊ optimā ſimplr ſine virtute morali ⁊ intellectuali. ꝯſiſtit igit̄ felicitas in aliquo ptinēte ad v̄tutem.

ℭ Sꝫ qꝛ aliqs poſſet dicere: q fortitudo ⁊ iuſtitia ⁊ alie v̄tutes moꝛales nō ſūt vnius nāe: ⁊ iō nō opꝫ q ſi felicitas vnius hoīs cōſiſtat in actiōib⁹ iſtaꝝ: ꝙ pp̄ h̄ felicitas ciuitatis cōſiſtat in actiōib⁹ earundē: q̄ſi hoc volens remouere. dicit ꝙ foꝛtitudo ciuitatis: ⁊ iuſtitia: ⁊ prudētia: ⁊ alie v̄tutes eandē hñt potentiā in oꝛdine ad opōnē: ⁊ ad foꝛmā ꝙ̄tū ad nām ipſam in ſe cū foꝛtitudine: ⁊ iuſtitia: ⁊ prudētia: ⁊ alijs v̄tutib⁹: qbus infoꝛmat̄ vnuſqſqꝫ hō ſꝫ ſeip̄m. ⁊ dr̄ iuſtus prudēs: tēperatus. Et eſt intelligēdū: ꝙ virtus totius ciuitatis: ⁊ virtus vniuſcuiuſqꝫ eſt eiuſdē nāe in ſe ⁊ in oꝛdine ad opationē nō differēs: niſi ſicut totū a parte ⁊ amplius a minoꝛi. Uirtus enim moꝛalis ciuitatis aggregatur ex virtutibus partialibus ciuiuꝫ: ⁊ ideo ſicut vnius nāe eſt riſibilitas in vno hoīe ⁊ in centum: ita eadē eſt virtus in vno ⁊ in tota ciuitate. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Hec hactenus p̄miſſa ſint: neqꝫ enī non attingere illa poſſibile fuit: neqꝫ oīno oēs eoꝝ ꝓprias ratiōes explicare. nam alterius ocij iſta ſunt. Nunc aūt ſupponatur nobis ꝙ vita optima ⁊ priuatim vnicuiqꝫ ⁊ publice ciuitatibus eſt cum virtute intātum exteꝛnis facultatibus adiuta: vt actiones virtuoſas conficere poſſit. Sed de his nunc p̄termiſſis poſtea conſiderādū erit: ſiquis foꝛſan dictis non acquieſcit.

ℭ Excuſat ſe a certioꝛi cōſideratiōe de iſtis dicens: ꝙ d̄ felicitate vnius hoīs ⁊ totius ciuitatis tm̄ dcm̄ ſit rōne per

modum

modū ꝓhemij reſpectu ſequētiū. Non.n. declaratione dictoꝝ de ipſa poſſe eſt intelligentē effugere oēm rōnē: ſunt .n. quedā manifeſta ex ſe: ex qb⁹ declarant̄ ꝑdicta. Nec ēt poſſibile eſt ꝑtrāſire oēs rōnes: q̄ poſſent adduci ꝑꝑ multitudinē eaꝝ: ⁊ breuitatē tractatus. Oēs.n. iſtas dicere alterius ſtudij eſt opus. Iſte.n. ꝑtractate ſunt in p° ⁊ in .x. ethi. de felicitate que eſt ſm vnū: nūc vero ſupponat̄ ad ꝓpoſitā intentionē: ꝙ vita optima: ⁊ felicitas: ⁊ vniuſcuiuſqȝ ſʒ ſeipm̄ ⁊ totius ciuitatis ē ꝑfecta: q̄ eſt cū virtute nō ſm ꝙ habitus gdā eſt: ſic.n. in potētia eſt ad vlteriorē perfectionē: ſed ſm ꝙ redūdat in opus intantū vnūquēqȝ: vel ciuitatē ꝯtingat ꝑticipare actionibus virtutis dimittētes in ꝑſenti ꝯſideratiōe alia: que ꝯſiderari pñt: cōſiderantes ipſa poſterius ſi aliquis nō credat rōnibus predictis.

Utrum aūt eadem ſit dicenda felicitas ſingulorum hominum ⁊ ciuitatis: vel non eadem reliquum eſt videre. Lectio. II.

¶ Poſtq̄ ph̄s oſtdit que ſit optima vita vni⁹: ⁊ q̄ optima ciuitatis: vult ingrere nūc: vtrū eadē ſit vnius ſm ſeipm̄. Et p° facit h̄. Scd̄o cū dicit. (Sed hec iam duo ⁊c̄.) mouet q̄ſdā dubitatiōes. Et circa p̄ᵐ ꝑmittit intētionē ſuam. Scd̄o cū dicit. (Manifeſtū v̄o ⁊c̄.) proſeqt̄. In p° dicit ꝙ poſt ꝑdicta relinqt̄ ꝯſiderandū: vtrū felicitas vniuſcuiuſqȝ hoīs ſm ſe: ⁊ ciuitatis cōiter ſit eadē ſʒ rōnem: vel altera. Hoc.n. fuit ſm ꝓpoſitoꝝ prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtū v̄o ⁊ h̄ oēs.n. faterent̄ eē eādē. Nā qcūqȝ in diuitijs beata vitā poſuerūt: hi ciuitatē quoqȝ totā: ſi opulēta ſit: beatā fatebūt̄.

¶ Declarat ipſaȝ eē eādē q̄ſi ex cōi opiniōe oīuȝ dicens: ꝙ manifeſte apparet felicitatē vnius hoīs ⁊ ciuitatis eſſe eādem ⁊ vnius rōnis: q̄m omnes loquētes de felicitate hoc videntur dicere. Quicunqȝ enim ponunt felicitatem vnius in diuitijs conſiſtere. Iſti ēt dicūt ciuitatem beatā eſſe ſi fuerit abundans diuitijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qcūqȝ tyrānicā vitā alijs hi ꝑferūt ciuitatem late dominātē beatiſſimā eſſe dicent: ſiue quis vnū per virtutem recipit is: ⁊ ciuitatē beatiorē dicet: ſi ſit ſtudioſior.

¶ Quia aliqs viuit ꝑncipans tyrānice alij dicūt eē excellētiſſimā. Iſti ciuitatē feliciſſimā eē dicūt: q plimis ciuitatib⁹ ⁊ regionibus ꝑncipant̄ tyrānice. Si ēt aliqs dicit aliquē vnū felicē eē ꝑꝑ opōnē virtutis: ille dicet ciuitatē eē optimā: q̄ magis ſtudioſa eſt: ⁊ magis ꝑticipat actionibus virtutis: ⁊ ſic de alijs. Per qcūqȝ.n. dicit aliqs aliquē felicitari: ꝑ illud idē dicit ⁊ totā ciuitatē. Oēs igit̄ ꝯſitentur vnā eē felicitatē vniuſcuiuſqȝ hoīs ſeorſum ciuitatis. Et hoc rōnabilr̄ ꝯtingit: q̄m quoꝝ ē vna nā: eoꝝ eſt vnus vltimus finis. Un⁹ aūt hō ⁊ oēs ciues ciuitatis ſūt vni⁹ ſpēi. ḡ vni⁹ ⁊ oīum ciuiū ē vn⁹ vltim⁹ finis. ¶ Deide cū dicit.

¶ Sed hec iā duo ſūt: q̄ indigēt ꝯſideratione. Unū nīqd vita illa ꝑferēda ſit: q̄ verſat̄ i rep. ⁊ i cōi ſocietate: an poti⁹ vita ꝑegrina ⁊ a ciuili ſocietate remota. Preterea quam ſpeciem rei publice: ⁊ quam diſpoſitionē ciuitatis: ſiue a qbuſdam non: ſed tamen a pluribus.

¶ Mouet duas dubitatiōes ad declarationē dictoꝝ. Et p° mouet eas. Scd̄o cū dicit. (Qd igit̄ necium ſit ⁊c̄.) proſeqt̄ eas. Et circa p̄ᵐ p° facit qd̄ dcm̄ ē. 2° cū dicit. (Cū v̄o ciuilis itelligētie ⁊c̄.) manifeſtat modū ꝯſiderādi de eis.

¶ In p° dicit: ꝙ circa ꝑdcā incidūt due dubitatiōes: q̄ ſūt digne ꝯſideratiōe ad euidētiam dictoꝝ ⁊ dicēdoꝝ ꝯſīter. Quaꝝ vna ē: cū ſint due vite hoīs magis ꝑncipales .ſ. practica ⁊ ſpeculatiua: q̄ iſtaꝝ ſit eligibilior: vtꝝ illa q̄ cōſiſtit in cōicatiōe ciuili iſimul iudicādo .ſ. reſp. vel illa q̄ ꝑegrina eſt ⁊ abſoluta ab hmōi cōicatione ciuili .ſ. ꝯtēplatiua. Uocat aūt vitā ꝯtēplatiuā abſolutā ꝑegrinā: q2 ꝑncipalr̄ ꝯſiſtit i applicatiōe hoīs ſʒ itellm̄ ad ꝓpriū obm̄ ei⁹ ⁊ optimū: q̄ nō pt̄ eē ſine ſedatiōe motuū ⁊ ꝑturbatiōnū: ſine qb⁹ nō ē vita ciuilis: ⁊ iō opȝ ipſam eē abſolutā a cōicatiōe ciuili: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑegrinā. Peregrinū.n. dr̄ qd̄ lōge ab habitudine ꝯſueta ē. Magis aūt ꝯſueta vita cōiter ē vita ciuilis. Et ꝑꝑ h̄ dicit Euſtratius ſupra p̄ᵐ ethi. ꝙ ſpeculatiu⁹ ſepat⁹ eſt a corꝑe ⁊ ſenſibilib⁹ ſʒ electionē: q̄uis nō ſʒ rē. ¶ Scd̄a dubitatio eſt: q̄ ſit optima reſp. ſimplr̄: ⁊ q̄ optima ordiatio ciuitatis: ſuppoſito ꝙ ſit magis eligibilis vita ciuilis oīb⁹ hoīb⁹: vl̄ ſi nō oīb⁹: ſed tn̄ plib⁹: ⁊ ſi oēs hoīes nō eligāt viuere ciuiliter. Sunt.n. qdā q aut nō pñt cōicare ciuilr̄ ꝑꝑ defectuȝ nāe vel ꝯſuetudinē: ſicut beſtiales hoīes: aut q2 reputāt ſe ꝑ ſe ſufficiētes nō eligūt vitā ciuilē: ſicut hoīes diuini: ſic dr̄ in p° hui⁹: plures tn̄ eligūt ipſam. ¶ Deide cū dicit.

¶ Cū v̄o ciuilis itelligētie ⁊ ſpeculationis h̄ ſit op⁹. nō aūt circa vnūqdqȝ expetendū: ꝑferam⁹ ⁊ nos hāc ꝯſiderationē. Nā illud qdē extra ꝓpoſitū eēt. Hoc aūt ſʒ ꝓpoſitū h⁹ iueſtigationis.

¶ Dat modū ꝯſiderādi de iſtis dubitatiōib⁹ dicēs: q̄m ꝯſiderare de h̄: qd̄ eſt eligibile oīb⁹: aut ēt plimis ē op⁹ intellectus ciuilis: ⁊ ꝑtinet ad ſpeculationē eius: non aūt ꝯſiderare illud qd̄ eſt eligibile huic vel illi: q̄m cōſiderat bonuȝ cōe ꝑ ſe: bonū aūt huius vel illius nō niſi in ordine ad bonū cōe. Iō nos intēdimus hūc modū ſpeculatiōis circa ꝑdictas dubitatiōes ꝯſiderādo eas ſm ꝙ referunt̄ ad totā ciuitatē: ⁊ nō ſm ꝙ referunt̄ ad hūc vel ad illū ciuē. Hoc .n. mō ꝯſiderare de ipſis ē acceſſoriū. Primo aūt mō ꝑncipalis intētionis ē: ita ꝙ intēdit ph̄s vt v̄r q̄tū ad primā dubitationē: vtrū vita ſpeculatiua totius ciuitatis nō vnius ſit eligibilior q̄ reſp. Et q̄tum ad ſecūdam que ſit optima diſpō ciuitatis nō hui⁹ vel illius. ¶ Deide cū dicit.

¶ Quod igit̄ neceſſariū ſit illā eē optimā rēpublicam: ꝑ cui⁹ inſtitutionem vnuſqſqȝ optime agat ⁊ beate viuat manifeſtum eſt.

¶ Proſeqt̄ iſtas dubitatiōes. Et p° ꝑmittit q̄dā ſuppōnē dicēs: ꝙ ex ſe manifeſtū ē: ꝙ illa reſp. ⁊ ille ordo ciuitatis optim⁹ eſt ſm quē qlibȝ vel plimi opant̄ optīe ⁊ viuūt feliciter. Optima.n. opatio ⁊ felicitas finis ſūt optime reip. ⁊ iō ex hoc hȝ rōnem ciuitas. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sȝ dubitat̄ ēt ab his: q vitā cū virtute maxie eligēdā putāt: vtrū vita ciuilis ⁊ actiua ſit ꝑferēda: an poti⁹ illa vita: q̄ ſit ab oīb⁹ externis ſoluta: ceu ꝯtēplatiua: quā ſolā putant qdā eē ſapiētis. Fere.n. has duas vitas ꝑſtantiſſimi ad virtutē hoīes anponere vīr: ⁊ antiq ⁊ moderni. Dico aūt duas: ciuilē ⁊ ꝑhicā. Sed refert nō paꝝ: vtꝝ h̄ vel illo mō ſe vitas ſe hȝ: neceē ē.n. illū q recte ſapit ad meli⁹ ꝓpoſituȝ ſe diſpōere ⁊ priuati vnūquēqȝ hoīeȝ ⁊ publice ciuitateȝ.

¶ Proſeqt̄ ⁊ p° ꝓſeqt̄ eas rōcinādo. Scd̄o cuȝ dicit. (Ad ꝯſitētes aūt ⁊c̄.) determinādo. Pria adhuc i duas: q̄m p° arguit ad ꝑmā. Scd̄o cū dic̄. (Sunt ēt q ⁊c̄.) arguit ad ſecūdā. Prima adhuc diuidit̄ in ptes duas. Primo.n. reſumit dubitationē. Scd̄o cū dicit. (Putant qdā ⁊c̄.) arguit

ad ipſam. In pͦ pte dicit: ꝙ ab illis q dicunt optimā vitā hoīs eē in optia opōne v̄tutis dubitať vtrū vita ciuilis: q̄ ꝯſiſtit in cōicatione ciuili: ⁊ actiua: q̄ cōſiſtit in directione vel ordine opationū: q̄ ſunt ad alteꝝ ſit eligibilioꝛ: vel illa q̄ eſt abſoluta a turbatiōe ciuili ⁊ actiōib⁹ exterioꝛib⁹ magis: quā dicim⁹ ꝯtēplatiuā: quā ſolā putant qdā eē ſapiētū: has.n. duas vitas hoīes excellētes: q honoꝛatiſſimi ſunt pp v̄tutē: ⁊ q nūc ſunt: ⁊ q nos p̄ceſſerūt viꝛ fere p̄eligere ſic p̄cellētes. Fere aūt apponit: qꝛ ſūt qdā hoīes beſtiales rectū viſum rōnis nō hñtes q vitā pecudū eligūt: puta voluptuoſaȝ nō aliquā p̄dictaꝝ. Dico aūt duas vitas. ſ. ciuileȝ ⁊ phicā: ſiue ꝯtēplatiuā: nec refert paꝝ ſcire q̄ iſtaꝝ eligibilioꝛ ſit: ⁊ quō vitas ſe hȝ. Neceſſe.n. eſt ſapiētē ⁊ optimum viꝝ: ⁊ ciuitatē optimā ad melioꝛē ipſaꝝ dirigere īētionē ſuā: nō pōt aūt ad melioꝛē intētionē dirigere: niſi ſciať q̄ ſit melioꝛ: ⁊ iō neceſſe ē ſapiētē cognoſcere: quō ſe habeat veritas circa p̄dictam dubitatonē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Putāt qdaȝ in gubernādo alios: ſi cū dn̄atu fiat iniuriā eē ſūmā: ſi ciuiľr ceſſare qdam iniuriam: ſed impediri vite tranquillitatem.

¶ Arguit p̄: ꝙ abſoluta ſit melioꝛ. Scđo cū dicit. (Alij vo ꝯ hec oīno ⁊c̄.) qō ciuilis. In pͦ pte arguit dupľr: ꝙ contēplatiua ſit melioꝛ dicēs: ꝙ qdā opinanť ꝙ p̄ncipari dn̄atiue. h̄ eſt p̄ncipatu dn̄i ad ſeruū: ⁊ alios ciuiles act⁹ exercere: nō pōt eſſe ſine iniuſtitia magna. Optima aūt vita hȝ iniuſtitiā q̄ magis accidit in ciuili cōicatiōe nō hȝ: qꝛ optima vita interp̄tē rōnē hȝ. igiť optima vita non eſt ciuilis ſed abſoluta magis. Scđo h̄ idē arguit. Illa vita: q̄ p̄ſtat ipedimētū delectatiōi: q̄ circa ip̄m nō ē optima: optimā.n. vitā opȝ hr̄e maximā delectatonē: ſed vita ciuilis impedimētum preſtat huic delectationi: non eſt igitur optima ſed magis abſoluta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alij vo ꝯ hec oīno putāt ciuilē ⁊ actiuā vitā ſolā eſſe viri: in ſingulis.n. virtutibus nulli eſſe maioꝛē opandi facultatē q̄ȝ his: qui in republice gubernatione verſantur.

¶ Ponit rōnē in oppoſitū dicēs: ꝙ alij ecōtrario opinātur dicētes: ꝙ ad viꝝ optimū ptiet ſola vita actiua ⁊ ciuilis. Illa.n. vita ptinet ad optimū viꝝ in q̄ ſunt plēs actiōes ⁊ excellētiores v̄tutes nunc aūt plēs actiōes ſm̄ vnāquāqȝ v̄tutē nō ſunt ducētib⁹ vitā ſolitariā q̄ȝ his q ducūt ciuileȝ tractātes cōia. Iſti.n. exercēt opa foꝛtitudis ⁊ liberalitatis q̄ nō multū ptinēt ducētib⁹ vitā ſolitariā: ſȝ magis ecōtrario. ğ ciuiľ vita magis ptinet ad optimū viꝝ. erit igiť optia. Vi qdē igiť hr̄ hāc opinionē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sūt ēt q alijs dn̄ari: ⁊ tyrānicū reip. moduȝ putāt ſolū eē hr̄im: ⁊ in qbuſdā ciuitatib⁹ hic eſt finis legū: vt finitimis dn̄enť. Itaqȝ cū pleraqȝ ꝯſtituta paſſiȝ: vt ita dixeri: iaceāt apō pliīmos: tū ſi qd vnū leges reſpiciūt id ꝯiectāt oēs vt ciuitas dominetur: ſicut in Lacedemone ⁊ Creta ad bellum fere oꝛdinata eſt diſciplina iuuentutis ⁊ legum multitudo.

¶ Videť arguere ad ſcđaȝ dubitationē. fuerūt.n. qdā q dixerunt optimā ciuitatē ⁊ optimā diſpōnē ciuitatis eſſe vitā dn̄atiuā ⁊ tyrānicā: q̄ qs p̄ncipať pluríb⁹ tyrānice. De h̄ igiť intēdit ingrere hic. ⁊ pͦ arguit: ꝙ talis diſpō reipu. ſit optima. Scđo cū dicit. (Atq videreť forſan ⁊c̄.) arguit i oppoſitū. Tertio cū dicit. (Pȝ igiť ⁊c̄.) ex rōnib⁹ cōcludit veritatē. Prima ps diuidiť i tres ptes. Pamo.n. adducit rōnē ſumptā ex termio legis ⁊ reip. Scđo cū dicit. (Preterea apud gētes ⁊c̄.) ex honoꝛatiōe dn̄antiū. Tertio cūȝ dicit. (Quibuſdā.n. ⁊c̄.) ponit rōnē ſūptā ex ꝓuocatione q̄ p leges eſt. In pͦ pte dicit: q: qdā fuerūt q dixerunt oꝛdinē reip. tyrānicū ⁊ dn̄atiuū: quo aliqs p̄ncipať principatu dn̄atiuo ſolū felicē eē ⁊ maxie hoī eligibilē. Quoꝝ vna rō vr̄: qm̄ ille vr̄ optimus mod⁹ reip. ⁊ optim⁹ finis: ad qō oꝛdinanť leges ⁊ reſp. lex.n. ⁊ reſp. rōnē ſumūt ex fine. Nūc aūt videm⁹ ꝙ apud quoſdā leges ⁊ reſp. ad h̄ oꝛdinanť ſinalr: q̄tenus plibus p̄ncipenť dn̄atiue: pp qō q̄uis legalia plib⁹ ſint diuerſa (vt eſt dicere) ⁊ nō oꝛdinata ad vnuȝ finē: ſed q̄dā ad vnū: quedā ad aliū: ſi tn̄ alicubi oꝛdinantur ad vnū videm⁹ ꝙ oēs intēdūt finalr h̄ vt p̄ncipenť vicinis plib⁹: ſicut appet in legib⁹ Lacedemonioꝝ ⁊ Cretēſiū tota.n. diſciplina iuuētutis ⁊ legū multitudo ad hoc coordinata ſunt fere: vt plēs eis ſubijciant: ⁊ ipſi plib⁹ p̄ncipentur tyrānice ad vtilitatē ipſoꝝ nō ſubditoꝝ. ğ talis mod⁹ reipublice eſt optimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea apud gētes oēs: q̄ poſſunt preualere hmōi honoꝛať potentia: ceu apud Scythas ⁊ Perſas: ⁊ Thraces: ⁊ Gallos.

¶ Ponit ſcđaȝ rōnē q̄ vr̄ eſſe. Ille mod⁹ reip. optim⁹ vr̄ pp quē hoīes maxime honoꝛanť. Excellētie.n. boni debeť honoꝛ: ſed nos videm⁹ ꝙ in oīb⁹ gētib⁹: q̄ prit alios ſupgredi p̄ncipando talis potētia ſupgrediēdi vel dn̄andi honoꝛata eſt: ſic apud Scythas: ⁊ apud Perſas: ⁊ Thraces: ⁊ Gallos. ğ talis modus reip. optimus eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quibuſdā.n. leges ſūt ad hͦ ꝓuocatiōes virtutū: vt apō Carthaginēſes oꝛnatū ferūt ānuloꝝ accipe ꝓ nūero expeditionū: i qb⁹ militauerint. Fuit ēt qn̄qȝ i Macedōia lex: eū q nulluȝ hoſtē iterfeciſſȝ capiſtro cingi. Apō Scythas vo nō licebat ſolēnib⁹ epulis paterā circūlataȝ accipe ei: q nullū occidiſſet hoſtē. Apō Hyberos quoqȝ pugnacē gētē tot obeliſcos erigere circa ſepulchꝝ mos ē: quot hoīes ex nūero hoſtiū necauerit. Et alia apud alios ſunt hmōi cōplura legibus: aut moꝛibus conſtituta.

¶ Ponit tertiā rōnē: cuius v̄tus ē: ille modus reip. optim⁹ ad quē leges maxime intēdūt ꝓuocare: legis.n. latoꝛis eſt ciues q̄les quoſdā facere: qm̄ boni opatores ꝓuocādo p remunerationē hr̄i opantes. ſed ad talē modū reip. plures leges ꝓuocāt. ğ talis modus reip. optimus ē. Minoꝛē ꝓpoſitionē ipſe declarat q̄ſi in q̄ttuor legib⁹ obſuatis apō diuerſos: dicēs p̄mo ꝙ apud aliquos ſunt aliq̄ leges ꝓuocantes ad v̄tutē: q̄ aliqs pōt ſupgredi plib⁹: ſicut dr̄ q̄dā legē fuiſſe apō Carthaginēſes tot oꝛnar⁹ ex ānulis accipe quot miliťys militauerit vincēs aduerſariū. Fuit ēt lex i macedonia miliťe: q nullū inimicū occidiſſet circūcingi capiſtro in vitupiū. Itē apud Scythas nō licebat ſm̄ legē vľ ꝯſuetudinē i quodā feſto paterā circūlatā exhibere eiq nō iterfeciſſet aliquē inimicoꝝ in vitupiū: ei aūt q iterfecerat licebat ad laudē ⁊ ad honoꝛē ipſi⁹. Inter Hyberos quoqȝ: q̄ ſunt gētes bellicoſe multū tot obeliſcos numero apponūt circa ſepulchꝛū alicuius militis: quot interfecerit inimicos: ⁊ alia talia multa apud alios diuerſos: quoꝝ quedā oꝛdinata ſūt legib⁹: alia ſola ꝯſuetudie obſuāť. ¶ Deīn ⁊c̄.

¶ Atqui videreť foꝛſan nimis abſurdū eē ſi qs ꝯſiderare velit: an hoc ꝓpoſitū eſſe debeat ei⁹ q legib⁹ inſtituit ciuitatē: ꝓuidere. ſ. vt illa dn̄etur finitimis ⁊ volētib⁹ ⁊ inuitis. Quō.n. id ei

uſſe: aut

tile: aut lege ſanciēdū: qḋ nec legitimū qdē eſt: neq3.n. legitimū nō ſolū iuſte: verūetiā iniuſte dn̄ari: ſubdere ꝓo eſt ⁊ nō iuſte. Atqui nec in alijs ſciētijs ita videm⁹: nec.n. medici: neq3 gubernatoris eſt id pſuadere egrotis ⁊ nautis: vl vim afferre: ſ3 pleriq3 vn̄r exiſtimare ciuilē diſciplinā eē dn̄ari: ⁊ qḋ in ſeipos fieri nolēt hoc in alios facere nō erubeſcūt. Ipſi ꝑ ſe iuſticiā3 querunt: ꝑ alijs vero nulla eis iuſtitie cura ē.

℄ Ponit rōnes tres in ꝯrīū: q̄rū ſcḋa3 cū dicit. (Hoc autē abſurdū.) Et tertiā cū dic̄. (Enīuero.) In p̄ª pte dic̄ ita: q̄dā dixerūt: ꝙ mod⁹ reip. tyrānic⁹ optimus: q̄ḋ qḋ videat valde incōueniens: ⁊ p̄ter rōnē eē ſi aliq voluerūt ꝯſiderare h̄ eē opus ad ciuē ptinens. ſ. poſſe ꝯſiderare q̄liter principet̄ p̄ncipatu dn̄atiuo q̄uocūq3 ſiue volētib⁹: hoc.n. nō vr̄. Illud.n. qḋ illegale eſt: vel illegitimū nō eſt ciuile: aut lege ordinabile: leges.n. ordinant̄ de legitimis legalibus. Principari aūt vicinis nō ſolū iuſte: ſed ēt iniuſte manifeſtū eſt ꝙ legale nō ē nec legitimū: ⁊ p̄ncipari ꝯtingit non ſolū iuſte: ſed ēt nō iuſte. ḡ p̄ncipari quocūq3 mō nō eſt ciuile: aut ordinabile ſm legē. Et iterū ſicut eſt in alijs artibus opatiuis: ita in rep. ⁊ legiſlatiua. In alijs aūt ſic ē: puta in medicina opus medicoꝝ eſt nō ſuadere egroto vt ſanet̄: ſed ipm ſanare. Silr in gubernatiua opus ē gubernātis nō curare nautas ab īfirmitate: ſed dirigere ad gubernādū nauē. ḡ ſilr in rep. ⁊ legiſlatiua opus erit ciuilia ⁊ legalia ordinare nō illegalia: ⁊ principari eis: q nati ſūt ⁊ debent ſubijci. Adiūgit aūt increpationē ꝯ ꝯrīū opinātes dicēs: ꝙ q̄ḋ qḋ ita ſit: ſicut ꝯcluſum ē prius ſ3 veritatē: tn̄ plures vn̄r opinari modū reip. dn̄atiuū optimū eē: nō verecūdantes ordinare ſicut iuſtū ⁊ expediēs: ⁊ ſibiipſis non credūt iuſtū eē ⁊ expediēs ad finē. ipſi.n. volūt ſibiipſis iuſte p̄ncipari ⁊ fieri: que ſunt expediēda: qḋ aūt alijs p̄ncipent̄ iniuſte nō curāt: ⁊ hoc valde verecūdū eſt. Siquidem verecūdi eſt de turpi. Turpe aūt eſt homini p̄ter rationē3 rectam agere. Recta aūt ratio dicitur non facere alij qḋ ſibi non vult fieri. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Hoc āt abſurdū: niſi tales ſint nā: vt alter dominari debeat: alter nō. Qḋ ſi ē ita: nō ē conandū oib⁹ dn̄ari: ſed illis dūtaxat q dn̄abiles ſūt: ſicut nec venari hoīs ad mēſam vel ſacrificiū: ſed illud qḋ venabile eſt. Eſt autē venabile oē aīal: qḋ ſit natura ferū ⁊ eſui aptum.

℄ Ponit ſcḋam rōnē ⁊ eſt. Incōueniēs eſt ⁊ irrōnabile illis p̄ncipari dn̄atiue: q nō ſunt nati ſubijci dn̄atiua ſubiectione. Hoc.n. ꝯ nām vr̄: ⁊ ꝑ ꝯñs violentū: ⁊ violētum peter rōnē eſt. quidā aūt ſunt: q nō ſunt nati ſubijci tali ſubiectōe. Incōueniēs.n. eſt ſi ſint aliq nati ſubijci tali ſubiectiōe: ⁊ alij nō nati nec diſpoſiti ad h̄: ſicut inconueniēs eſt aliquē nō eē ſeruū ⁊ aliquē liberū nāliter: ſed oēs ſeruos. ḡ irrationabile eſt p̄ncipari oībus dn̄atiue. Quare ſi veritas h̄ mō ſe h3: nō op3 ſm rōnē tentare velle dn̄ari oībus: ſed illis qui nati ſūt: ſicut nec optimū eſt hoīes venari ad mēſam vel ſacrificiū qḋcūq3 aīal: ſed illud qḋ ad hoc venabile: qḋ ad h̄ ꝯueniens eſt: puta venabile ⁊ mundū. vn̄de venabile aīal dicimus qḋcunq3 ſylueſtre fuerit aptū3 ad generandum nutrimentum. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Enimuero fieri pōt vt ſit ciuitas vna ſeorſū ꝑ ſeipſam beata: videlicet ſi gubernet̄ recte: nā pōt eē ſita in loco penitus ſepato ⁊ legibus vti laudabilibus: cuius reip. conſtitutio nō ad bellū: neq3 ad ſuperandum hoſtes ſit.

℄ Ponit tertiā rōnē dicēs: ꝙ adhuc poſſe ē eē aliq̄ ſ3 ſeipſam: ⁊ ab alijs ſeparatā: vnā bn̄ gubernātē ⁊ felicē exiſtentē: puta ſi ꝯtingat aliq̄ eſſe talē ciuitatē remotā ſm ſitum ab alijs: que regat̄ legib⁹ rectis ordinabilibus in finem rectū: ⁊ tn̄ ordo reip. illius ⁊ leges hanc ſignantes nō ordinātur ad bellū: neq3 ad ſubijciēdū vicinos: neq3 ad dn̄andū aduerſantib⁹ qualiſcūq3. Supponat̄.n. ꝙ nō ſint aliq ꝓpinqui: q̄bus poſſunt ⁊ velint dn̄ari: ſ3 h3 bonū ſuū in ſeipſa. Hoc aūt nō eēt ſi optimus modus reip. eſſet principari alijs qualiſcunq3 iuſte vel iniuſte. Nō eſt igit̄ optimus ordo reip. dn̄atiue p̄ncipari vicinis. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Patet igit̄ ꝙ oīa rei bellice ſtudia bona ſunt exiſtimāda: ſed nō vt finis ſuprem⁹: ſed gratia illius. Studioſi aūt legum poſitoris ē ꝯſiderare vrbē ac nām hoīum: ⁊ oēm aliā cōīonē vite laudabilis quo ꝑticipāt q̄ꝫtum fieri pōt felicitatē. Vria tn̄ erit in q̄buſdā ꝯſtituēdis: ⁊ hoc ꝑtinet ad eā diſciplinā: que eſt de legibus ponendis videre ſiqui ſūt finitimi populi: q̄lia ad quales exercēda ſint: ⁊ quēadmodū cū ſingulis cōuerſandū. Verū de hoc poſtea ſuo loco cōſiderationē faciemus: ad quē finē3 debeat optima reipublice conſtitutio tendere.

℄ Ex rōnibus p̄dictis ꝯcludit veritatē. Ad cuius euidētiā eſt intelligēdū: ꝙ actiōes bellice in ciuilib⁹ ꝑ ſe ordinant̄ ad duo. ſ. ad repellēdū inſurgētes ⁊ iniuriātes: ne ſeruiant iniuſte: ⁊ ad compellēdū ſeruire illos: q nati ſunt ⁊ debent ſeruire: ⁊ cū ordinant̄ ad alteꝝ iſtoꝝ duoꝝ bone ſūt ⁊ eligibiles ſm rōnem rectā: ꝑ accn̄s aūt ꝯtingit ꝙ ordinētur ad repellēdū eos: q̄bus nati ſunt ſeruire: vel ad impugnādū nō natos ſeruire: ⁊ ſic nec bone: nec ſm rōnem eligibiles: ⁊ iō actiones bellice ⁊ p̄paratio cure eaꝝ abſolute nec bone: nec eligibiles ſunt: ſed tn̄ ſm p̄mū modū: ⁊ adhuc tunc non ſunt querēde: ſicut vltimus finis: vel ſicut illud qḋ ordinat̄ in finē. ſ. i pacē ⁊ trāquillitatē ciuitatis. Et hoc eſt qḋ intēdit ꝯcludere p̄mo dicēs: ꝙ manifeſtū eſt ex rōnibus p̄dictis: ꝙ oēs cure ⁊ p̄parationes: que ad bellū3 ad repellēdū violentias: vel ad impugnandū illos ſm rōnē rectā bone qdē ſunt ⁊ eligibiles: ſicut dcm̄ eſt prius: nō tn̄ in hoc cōſiſtit optimū reip. vel ciuitatis. Non.n. gr̄a huius querunt̄ alia: ⁊ ipſum nō ꝑꝑ aliud: ſed ip̄m alterius finis. Nullus.n. eligit bellare eius qḋ eſt bellare gr̄a: neq3 p̄parare bellū: vr̄.n. quis occiſor violentus eſſe ſi amicos oppugnatores faceret: vt pugne ⁊ occiſiōes fierēt: ſicut dicit̄ in x. ethico. ⁊ ideo legiſlatorem: cuius eſt bonū ciuitatis p̄curare ꝑtinet ꝯſiderare ipſa3 ciuitatē: ⁊ q̄ꝫtū ad fortitudinē que eſt ex ſitu: ⁊ q̄ꝫtū ad ordinationē reip. ⁊ ēt modum hominū: quē hn̄t ex nāli inclinatione: ⁊ aliā cōīcationē eorū adinuicē: ⁊ alios. ſ. ad quā vitā ordinabiles ſīt ex natura. Oibus iſtis penſatis ſiue ſit optima ſimplr: ſiue optima his: ⁊ tūc ordinare leges ⁊ ſtatuta: ꝑ que poterunt attingere ad hāc optimam vitā ⁊ felicitatē ꝯuenientē ſibi: dn̄am tn̄ q̄dam op3 eſſe hmōi ſtatutoꝝ legaliū. Primo quide3 ſm diuerſitatē finiū ⁊ vite: ad aliū ⁊ ad alium enim finē alias ⁊ alias op3 ordinare leges. Scḋo q2 quedā3 ſunt de his: que imediate ordinent̄ i finē: ⁊ quedā aūt de his: que ordinant̄ ad aliud eoꝝ que ad finem: quedā ad remouendū p̄hibentia. Itē ad legiſlatorem ꝑtinet cōſiderare ſi aliq̄ ſint vicini ciuitatis: quales ſunt eorū diſpōnes: ſi for

tes vel effeminati:ſi liberi nāliter vel ſerui: ⁊ tunc cōferendo cōditiones ciuiū ⁊ ciuitatis aliorum ad conditionez ciuitatis proprie conſiderare qualiter ſe habendū ad illos: ⁊ qualiter vtendum ad quoſcunqꝫ ex contingentibus: puta ſi ſerui natura ⁊ effeminati debellandum eos: ſiqdem cum ſint contrarie dyſpoſitionis. Si autez viriles ⁊ liberi ſm naturam ciuibus ecōtrario ſe habentibus: aut ſeruiendum eis ſicut nā inclinat:aut pacem habēdū. Sꝫ de iſtis erit cōueniens ꝯſiderationē in ſequētibus facere: ad quē finē opꝫ tēdere remp. optimā: ⁊ qualiter ordinanda ſunt ea que ad finem talem. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Ad ꝯfitentes aūt vitā cuꝫ virtute eē maxime recipiendā: ſed ꝯtēdentes de illius vſu dicēdū eſt nobis. Sunt.n.q deſpiciūt magratus ciuitatis: putātes ingenui hoīs eſſe aliā vitā ꝙ ciuilis ⁊ oībus pferendā. Alīj vero hāc optimam putāt. Impoſſe.n. nihil agētē bñ agere. Bene aūt agere ac felicem eſſe idem eſt.

ℂ Intendit ſoluere pdictas dubitationes. Sed eſt intelligēdū: ꝙ diſſolutio ſcđe pēdet ex diſſolutione prime: ſi enī declaratū fuerit que ſit eligibiliſſima vita ſimplr ſtatim oſtenſum erit: que ſit optima reſpublica ⁊ optimus ordo eius: illam.n. remp. ⁊ illum ordinem eius opꝫ eē optimuꝫ ſm ſe:que viuitur optime: ⁊ in quibus intenditur optima vita: ⁊ ideo tantum ſoluit principaliter primam. Sed quia circa primam dubitationem fuerunt opiniones ſubcōtrarie primo declarat: ꝙ vtraqꝫ illarum quantum ad aliqd recte: ⁊ quantum ad aliquid nō recte dicit. Secūdo cū dicit. (Quod ſi hec ⁊c.) diſſoluit eandem. Circa primū primo facit quod dictum eſt. Secundo cū dicit. (Nihilominus reſpondebit ⁊c.) remouet obuiationem que poſſet fieri. Et circa primuꝫ primo proponit. Secūdo cū dicit. (Utriqꝫ eoꝝ ⁊c.) manifeſtat. In prima parte dicit: ꝙ ad illos q opinantur vitam: que conſiſtit cum virtute eſſe optimam ⁊ eligibiliſſimaꝫ: differūt tñ in vſu cuius virtutis exiſtat. Dicendū ad vtroſqꝫ: qꝛ vtriqꝫ in aliquo dicunt recte: in aliquo aūt non recte. Quidā.n. ipſoꝝ reprobantes ciuiles pncipatus tanꝙ pter rōnem exiſtentes putant vitaꝫ liberi: hoc eſt abſolutam ⁊ contemplatiuam alteram eſſe: vel diuerſam omnino a ciuili ⁊ eſſe optimā ⁊ eligibiliſſimā inter omnes. Alij autem econtrario vitam ciuilē optimā dicunt eſſe rationem adducentes: qꝛ in vita contemplatiua in vacatione: ⁊ in vacando videtur conſiſtere. Nūc autem impoſſibile eſt eum: qui nihil agit bene agere. Bona autem actio ⁊ felicitas ſunt idem: hoc enim dicimus felicitatem. ergo impoſſibile eſt ducentem vitam contemplatiuam habere felicitatem ſimpliciter. Ciuilis autem vita iuſtas actiones bonas ⁊ pulchras habet. ergo videt ꝙ iſta vita ſit eligibilior alia. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Utriqꝫ eoꝝ quedā dicūt recte: ⁊ qdā non recte: nā liberi qdem hoīs vitā meliorē eē ꝙ i dominādo occupati veꝝ eſt. Nihil.n. egregiū eſt ſeruo vti inqꝫtuꝫ ſeruus. Juſſus.n. domini in rebus neceſſarijs nihil hꝫ decorum.

ℂ Manifeſtat in quo dicens vitā cōtemplatiuaꝫ optimā bene ⁊ male dixerunt: ex quo apparet in quo alia opinio male dixit quodāmodo per oppoſituꝫ: ⁊ primo in quo bene. Secundo cum dicit. (At putare omnem gubernationem ⁊c.) in quo male. Ad euidentiam primi ⁊ quorumdā poſterius dicendoꝝ intelligendum: ꝙ ſicut phus dicit in primo metaphiſice. Liber eſt qui ē ſuipſius cauſa: quod non poteſt intelligi ſic: ꝙ aliquis ſit cauſa ſuipſius primo. Nihil enim eſt cauſa ſui: ſed eſt intelligendum ꝙ liber ſit ille: q ſm aliquid proprium ſibi eſt cauſa ſibi operandi: ⁊ tunc veritatem habet: ꝙ liber eſt ſuipſius cauſa in duplici genere cauſe: ⁊ in ratione agentis: ⁊ in ratione finis. In ratione agentis inquantum per aliquod principiuꝫ quod eſt principale in eo operatur. In ratione aūt finis inqꝫtuꝫ operatur ad finem ſibi debitum ſm principium illud. Et qꝛ homo maxime in eſſe conſtituitur per intellectum: eſt enim intellectus: vel eſt maxime ſm intellectum ſꝫ Ariſtotilem in .x. ethico. ⁊ ideo homo liber dicitur: qui p virtutem intellectualem exiſtentem in eo operatur non accipiens ab alio rationem operandi: nec impedimentum habens ex parte materie: ⁊ qui operatur ad finem: qui debet ei ſm naturam predictam. Et quanto magis natus operari ſm illud: qđ perfectius eſt in intellectu in eo ⁊ ad finem excellentiorem ſm idipſum: tanto liberior: ⁊ ideo qui ſimpliciter operatur ſm virtutem intellectualem: ⁊ ad fineꝫ ſm intellectum perfectiſſimuꝫ perfectiſſime liber ē. Ecōtrario aūt homo ſeruus dicitur: qui non eſt natus operari ſm virtutem intellectus propꝛiꝫ: ſed virtutem ⁊ rationeꝫ operandi accipiens ab alio obediens operatur. Et quia finis correſpondet agenti: ſeruus etiam eſt qui operatur pncipaliter ad finem alterius: ⁊ ideo ſicut liber homo eſt qui eſt ſuipſius cauſa: ⁊ in ratione finis ⁊ agentis: ita ſeruus q neutro iſtorum modorum eſt principaliter ſibi: ⁊ hoc propter imperfectionem intellectus in eo ſm ſe: vel ex diſpoſitione materie: ⁊ ita vita liberi dicitur vita ſm rationem propriam: ſerui autem ſm rationem alienam. Dicitur igitur ꝙ opinantes vitam contemplatiuam eſſe optimaꝫ: rationabiliter dicunt in hoc qđ dicunt: ꝙ vita liberi eſt operatio ſm rationem propriam melior eſt ꝙ vita dominatiua: hoc eſt ſeruilis. Semper eniꝫ in vnoquoqꝫ genere illud qđ eſt per ſe: melius eſt eo: qđ eſt per accidēs. Iſtud.n. ſimplr veruꝫ eſt: qꝛ ſeruus deficiens eſt: bonū aūt honorabile eſt bonū excellens: iuſſio.n. paſſiue que eſt de hiis q ſunt neceſſaria ad vitā: q̄ ſit ei a dño nō ē aliquid ſꝫ ſe honeſtū: qꝛ honeſtū ē qđ ſꝫ ſe q̄rit: vt in 2° rheto. dñi iuſſionē aūt paſſiuā nullꝰ hñs diſpoſitꝰ eligeret. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ At putare oēꝫ gubernationē eſſe dominationē nequaꝙ eſt veꝝ: non.n. minus diſtat liberorum gubernatio a dñatione ſeruorum ꝙ differat natura liber a ſeruo. de quo ſufficienter in ſuperioribus libris determinatum fuit.

ℂ Declarat in quo male: ⁊ diuidit in duas ſm ꝙ declarat in duobus: in quo male dixerūt. Scđa ibi. (Laudare magis.) In pᵃ parte ipſe dicit: ꝙ vlterius in hoc: qđ acceperunt oēm principatum vlr eſſe dñatiuū. i. principatum dñi ad ſeruum nō recte dixerunt. Eſt.n. qdā pncipatus liberoꝝ ⁊ qdā ſeruoꝝ: ⁊ differūt iſti pncipatus adinuicē nō minꝰ ꝙ nāliter liberꝫ ⁊ nāliter ſeruū: opꝫ.n. pncipatus differre ad inuicē ſm dñiam ſubditoꝝ. Principatus.n. ad ſubditū dicit. Nā aūt liberꝫ ⁊ nā ſeruum differūt ſm rōnem: ⁊ de hoc dcm̄ eſt ſufficiēter in primo tractatu libri iſtius. q̄ pncipatus liberoꝝ ⁊ ſeruoꝝ ſm rōnē differūt. Nō igit oīs principatus eſt dñium vel ſeruitus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sed laudare magis nihil agere ꝙ agere nō eſt rectuꝫ: nā felicitas actio eſt. Preterea multorum ⁊ pclarorum finem habent iuſtorum: temperatorumqꝫ actiones.

ℂ Declarat in quo male dixerūt ſcđo dicēs ꝙ vlterius in eo, ꝙ dixerūt laudabiliorē vitā illā q̄ eſt ſine actiōe ꝙ illā que eſt cū actione nō recte dixerūt. Felicitas.n. actio qdā eſt ⁊ felicitas

eſt: ⁊ felicitas optia eſt optima vita. Ergo optima vita eſt actio nõ priuatio actionis. Ad hoc opationes q̃ ſunt ſm habitũ iuſtitie ⁊ tẽperantie finẽ hñt multoꝝ bonoꝝ ⁊ hñ ordinatoꝝ: ita ꝙ actio aliqua iuſtitie finis eſt eoꝝ q̃ ſ3 tẽperantiã q̃ ſm iuſtitiã ꝓximamus: ⁊ actio aliqua ſm tẽperãtiam finis eſt ꝓpinquus: ⁊ ſilr ſe hʒ de his que ſunt ſ3 alios habitus virtutũ. Ulterius tñ iſte actiones ad aliũ finẽ vlteriorẽ ordinãt᷑: q̃ eſt actio q̃dam: ⁊ ideo tã finis ꝓxim⁹ agibilium q̃ꝫ finis remotus actio quedam eſt: finis autem actionis vita eſt optima. Ergo optima vita eſt actio ⁊ non priuatio actionis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quinimo rñdebit fortaſſe aliqs ꝙ ꝑtãtẽ habere optimũ eſſet: ſic. n. plurimas ac pulcherrimas res agere poſſet. Itaqꝫ is qui dñs agendi eſſe põt hanc facultatem dimittere alijs non dʒ ſed ſibi arripere: ⁊ neqꝫ filium patris: neqꝫ parentem filij: neqꝫ amicum amici rationem habere: nam quod optimũ ſit id nobiſipſis aſciſcere debemus: optimum aũt eſt bñ agere.

ℭ Tãgit obuiationẽ quã prĩo ponit. Scđo cũ dicit. (Hoc illi forſan ⁊c̃.) remouet eã. In p̃ª pte dicit ꝙ forte aliqs poterit opinari ꝑ ea q̃ determinata ſunt de optima vita. ſ. ꝙ ipſa ẽ actio: ꝙ optimũ ſit eſſe dñiũ oĩuꝫ qualitcunqꝫ. Optimũ. n. eſt attingere ad optimã vitaꝫ: optima aũt vita vr̃ eſſe ſm ꝑdicta ſm quã ꝑncipat᷑ oĩbus. Optima. n. vita eſt optima actio: dñans aũt oĩum dñs eſt plurimaꝝ actionuꝫ ⁊ pulcherrimaꝝ: ⁊ iõ optimũ vr̃ ꝑncipari oĩbus: ꝓpter qđ ſi veꝝ eſt optimũ viꝝ potentẽ alijs ꝑncipari: non expedit parcere cuicũqꝫ q̃tuicũqꝫ ꝓrio: gn ꝑncipet᷑ eidẽ ſicut pꝫ: neqꝫ patrẽ reputare filios: neqꝫ filios patrẽ: neqꝫ vir omnino amicũ vt nõ ꝑncipet᷑ eiſdẽ curare: q̃tũcũqꝫ ſint ↄiunc̃ti vel boni vel q̃lr alr ſe hñtes. Ulr. n. id qđ eſt optimuꝫ eligibiliſſimũ eſt: optime aũt agere optimũ vr̃ eſſe: ergo ẽ eligibiliſſimũ. Si igit᷑ ꝑncipari qualitcũqꝫ ⁊ ꝗbuſcũqꝫ eſt optime agere eſt eligibiliſſimũ. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Hoc illi forſan recte dicerent: ſi modo exiſteret auferẽtibus ac violãtibus illud qđ eẽt oĩuꝫ maxime optandũ: ſed fortaſſis id fieri nõ põt: falſoqꝫ hoc ſupponunt: nõ. n. amplius bonas actiones illis eſſe ↄtingit: niſi tantum ipſe ꝑſtet quãtum vir mulieri: ⁊ pater filijs: ⁊ dominus ſeruo. Quare is q violaret nihil tantum ꝑficeret poſtea: quantum iam a virtute ip̃a receſſit: paribus enim honeſtum ⁊ iuſtũ in parte: hoc enim iuſtum ac par: non par aũt paribus ⁊ nõ ſimile ſimilibus preter naturam eſt: nihil autẽ bonum: quod ſit preter naturam.

ℭ Remouet obuiationẽ qđ ꝑmo fac᷑. Scđo cũ dic᷑. (Quapropter ⁊ ſi aliqs.) remouet obiectionẽ q̃dã. Primo igit᷑ remouet obuiationẽ ꝑdictã: declarãs nõ eſſe optimũ ꝑncipari oĩb⁹ qualitcũqꝫ dicẽs: ꝙ h qđ dictũ eſt ve dictũ ẽ forſitan ſi q̃dẽ ita eſſet ꝙ ꝑncipãtibus ꝑuãdo alios iure ſuo ⁊ inclinatiõe nãli ⁊ inferẽdo violentiã ineſſet illud qđ ẽ eligibiliſſimũ hoĩ. Sed h forte eſt impoĩe qđ aduũgit: q2 magni opinabant᷑ ↄtriuꝫ: ipſi tñ h ſupponũt: ſicut ſm ſe manifeſtũ. Sed hoc eſt impoĩe: q̃ñ actões ꝑncipantis nõ ↄtingit eſſe optimas: niſi idẽ ꝑncipans tñ differat ab eis: ꝗb⁹ ꝑncipat᷑ i diſpõne nãli ⁊ acq̃ſita q̃tũ diſtat vir a muliere aut pr̃ a filijs: aut dñs a ſeruis. Actiones. n. diuerſificant᷑ ſm diuerſitatẽ agẽtiũ vt agentia ſunt. Si igit᷑ aliqs tranſgrediat᷑ volẽs dñari aliq̃b⁹ nõ hñs hãc dñiaꝫ ad illos: quã vir hʒ ad mulierẽ: vel pr̃ ad natũ: vel dñs ad ſeruũ nõ optime opabit᷑ ꝑncipãdo. nec ẽt poterit tñ recte agere in poſterioribus q̃tũ trãſgreſſus eſt in ꝑncipio: volens ꝑncipari nõ diſpoſitus ad hoc: paruus. n. error in ꝑncipio magn⁹ eſt in ꝑncipiatis: ⁊ iteꝝ eos q ſunt ſiles ⁊ equales ⁊ ſ3 nãm ⁊ ſm virtutẽ: bonũ eſt ⁊ iuſtũ oẽs ꝑncipari nõ ſimplr: ſed ſm ꝑtem: puta vnũ in vno tpe aliũ in alio: vel vnũ in vno ꝑncipatu aliũ in alio. Iuſtũ. n. eſt ↄſiles ⁊ equales ↄſile ⁊ equale hr̃e: nõ equales aũt neqꝫ ſm virtutẽ: neqꝫ ſm nãꝫ hr̃e equale: vel cↄ̃rio equales hr̃e inequale: ⁊ nõ ſiles hr̃e ſile: hoc eſt ꝑter nãm: ſiles. n. ⁊ eq̃les ad eq̃lia ſilia iclinãt᷑ ſm naturaꝫ: ſed nullum eorum que ſunt ꝑter nãm bonuꝫ eſt: quoniaꝫ quod eſt ꝑter nãm eſt violentum: ⁊ nullũ violentum eſt bonum: ergo aliquẽ ꝑncipari quibuſcũqꝫ qualitercũqꝫ non eſt bonum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quapropter ⁊ ſi alius quidem ſit melior ſm virtutẽ ⁊ ſm potẽtiam actiuã rebus optimis: hunc ſequi honeſtum eſt: ⁊ huic parere iuſtũ. Sed opꝫ illi non virtutem ſolum: verumetiaꝫ potentiam exiſtere per quam ſit actiuus.

ℭ Remouet obiectionẽ q̃ poſſet fieri: crederet. n. aliqs ꝑ ꝑdicta: ꝙ nõ expediret aliquẽ vnũ ꝑncipari oĩbus aliquo mõ: ſed eſſet ꝑter nãm: qđ eſt ↄ̃ regni rõnẽ: qđ eſt optima reſp. Hoc intendẽs remouere dicit q̃ſi ↄcludendo ex dcis ꝙ ꝓpter hoc: q2 ſiles ⁊ eq̃les iuſtũ eſt hr̃e ſile ⁊ equale in ꝑncipando ſm ꝑtem: ſi aliqs inueniat᷑ in ciuitate q fuerit melior alijs: ẽt bonis exiſtẽtibus ſm virtutẽ ⁊ ſm potẽtiã actiuã in regẽdo: ꝑ quã poſſit cohercere malos huic bonũ eſt ſubici: q2 nãle ẽ ꝙ deficiẽs ſupponat᷑ ꝑfecto in vnoquoqꝫ genere: ⁊ etiã iuſtũ eſt obedire ſibi vni ſoli ꝑncipanti. Iuſtũ eſt. n. vnũquẽqꝫ ſm dignitatẽ ꝓprie virtutis hr̃e: talis aũt ponit᷑ eſſe melior alijs ſm virtutẽ ⁊ ſm potẽtiã. Expedit aũt debentẽ bñ ꝑncipari hr̃e nõ ſolũ virtutẽ: per quã inclinet᷑ in bonũ ⁊ ſciat dirigere actiones ſubditorũ: ſed opꝫ ipm hr̃e potentiã: per quã poſſit agere cohercẽdo: declinãdo a rectitudine rõnis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod ſi hec vera ſunt ⁊ felicitas i bene agẽdo eſt reponenda ⁊ publice totius ciuitatis ⁊ priuatim ſingulorum: vita illa erit optima que ſit actiua. Uerumtamen actiuaꝫ non eſt neceſſarium eſſe ad alios: quemadmodum quidaꝫ putant. Neqꝫ eas meditationes ſolum eſſe actiuas: que gratia eorum fiunt que ex agendo ꝓueniunt: ſed multo magis que in ſeipſis finem habent ⁊ ſuijpſius gratia fiunt contemplationes ⁊ meditationes. Bene agere enim finis eſt: quare ⁊ actio quedam. Maxime autem ꝓprie dicimus agere etiam externis actionibus eos qui intelligentia ⁊ cogitatione operibus preſunt architecti.

ℭ Diſſoluit primã dubitationẽ: ex cuius diſſolutione apparet diſſolutio alterius. ⁊ ꝑmo diſſoluit eã. Scđo cũ dicit. (Quinimo neqꝫ ⁊c̃.) rñdet rõni adducte in oppoſitũ. Circa ꝑmũ eſt intelligendũ ꝙ felicitas eſt opatio hoĩs ſm intellectũ. In intellectu aũt eſt ↄſiderare ſpeculatiuũ: cui⁹ finis eſt cognitio veritatis ⁊ practicũ: cuius finis eſt operatio. Et ſ3 hoc duplex felicitas aſſignat᷑ hoĩs. Una ſpeculatiua q̃ eſt opatio hoĩs ſm v̄tutẽ ꝑfectã ↄtẽplatiuã q̃ ẽ ſapientie. Alia aũt practica q̃ ẽ ꝑfectio hoĩs ſ3 ꝑfectã v̄tutẽ

bōis practicā q̄ ē prudētia. Eſt ēt q̄dā opō ſꝫ prudētiaꝫ: ⁊ ſpeculatio ſm ſapiētiā bōis ſm ſeipꝫ ſolū. Et eſt q̄dā opō prudētie ⁊ ſpeculatio totius ciuitatis: ⁊ iō eſt q̄dā felicitas practica ⁊ ſpeculatiua q̄dā bōis ſm ſeipm: ⁊ eſt q̄dā felicitas practica totius ciuitatis: ⁊ q̄dā ɔtēplatiua totius ciuitatis. Felicitas aūt ſpeculatiua ſm vnū hoīem melior eſt practica q̄ eſt ſm vnū hoīem: ſicut euidēter docet Ariſto. in x° ethi. qm̄ illa pfectio intellectus eligibilior eſt q̄ eſt reſpectu obiecti magis intelligibilis: qꝛ rō pfectionis ſumit̄ ex obiecto: talis aūt eſt ſpeculatiua. Felicitas. n. eſt pfectō intellectus reſpectu p̄mi ⁊ maxīe intelligibilis. Felicitas aūt practica eſt pfectio itellect⁹ reſpectu agibilis ab hoīe ꝙ multo deficit a rōe intelligibilis p̄mi: ergo felicitas cōtemplatiua vnius eligibilior eſt q̄ꝫ felicitas practica: ⁊ iterū magis ē ɔtinua ⁊ ſufficiēs ⁊ delectabilis hec q̄ꝫ illa. Et eadē rōne ɔtēplatiua totius ciuitatis eligibilior eſt q̄ꝫ politica ſeu ciuilis: ⁊ ɔtēplatiua totius ciuitatis ſimpl'r eligibilior eſt ɔtēplatiua q̄ eſt ſm vnū. Sil'r ciuilis practica q̄ eſt ſm vnū: ⁊ hoc eſt qḋ intēdebat dicere Ari. p̊ ethi. ſi idē eſt vni ⁊ ciuitati: maiuſqꝫ ⁊ pfectius qḋ ciuitati vr̄ ⁊ ſuſcipere ⁊ ſaluare. Amabile. n. ⁊ vni: meli⁹ vō ⁊ diuinius genti ⁊ ciuitati. Et rō huius pōt eſſe: qꝛ ɔtēplatiua ⁊ ciuilis ciuitatis cōparant̄ ad ɔtēplatiuā ſm vnū: ſicut totū ad partē: totū aūt rōnez magis pfecti ⁊ maioris boni hꝫ q̄ꝫ ps: ⁊ iō iſta q̄ꝫ illa: hoc ſuppoſito dicit Ari. ꝙ ſi ea q̄ dicta ſunt prius bn̄ dicta ſunt: ⁊ felicitas eſt optima opatio hoīs ſm v̄tutē pfectā. vita aūt pfecta eſt opō optima ⁊ pfecta: neceſſe eſt optimā vitā ⁊ totius ciuitatis ⁊ ſm vnūquēqꝫ eſſe actiuā ⁊ in opatione ɔſiſtere. Sed optima vita actiua nō exiſtit in directione opōnū q̄ ſunt ad aliū vel in p̄ncipādo vl' cōſultando qualit̄cūqꝫ ſm ꝙ q̄dā credūt. Nec ēt ille ſole meditatiōes itellectus actiue ſunt due ſunt de opabilib⁹: vl' gr̄a opabiliū ɔtingētiū: ſed multo magis ille ɔſiderationes ⁊ meditatiōes optime ſunt q̄ ſꝫ ſe pfecte ſunt: ⁊ ſm ſe q̄rūt̄ nō pp aliqḋ aliud. Et rō huius eſt: qm̄ optimus finis hoīs ⁊ ciuitatis eſt bona actio. Nō p̄nt aūt due vel pl'es actōes differētes ſpē optie eē. Quare optim⁹ finis hoīs eſt aliqua actio hoīs: ⁊ illa ſm quā maxīe agere dr̄. Maxīe aūt agere dr̄ ſm intellectū ſpeculatiuū: maxime. n. dicim⁹ agere illos q ſm hō dn̄iū hn̄t extrinſecaꝝ actionū oīum: tales. n. ſunt ſicut architectonici. Speculatiui aūt maxīe dn̄iū hn̄t opationū extrīſecaꝝ: ſicut rōnē ipōnētes ⁊ ſicut architectores. Intellectus. n. practicus q dirigit in opōnibus exterioribus ſupponit ſicut p̄n̄ rectū appetitū finis. Et rect⁹ appetitus finis nō eſt ſine rectitudīe volūtatis. Rectitudo vō volūtatis ſupponit rectitudinē intellect⁹ bonū vel finē oſidētis. Siqdē volūtas nihil vult: ꝙ nō ſit intellectū p̄us: ſicut dr̄ p̊ rhetorice. Iſte aūt intellectus eſt intellect⁹ nō practicus: ſed ſpeculatiuus ſi practicus p ſe dependet a volūtate: iſte aūt nō: quare p̄⁹ regula agēdi vl'r eſt intellectus ſpeculatiuus ſm ipm: igit̄ agere dicimus: quare optima actio hoīs eſt ſpeculatio: ⁊ p ɔñs vltimus finis eius. Nō igit̄ meditatio de agibilibus eſt optia opatio hoīs: ſꝫ cōſideratio vel ſpeculatio ſpeculatiua: ⁊ maxime illa que eſt de p̄mis: aut de p̄mo ſimpl'r. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quinimo neqꝫ ſine actōe eē neceſſariū ē eas ciuitates q̄ poſite ſint in ſolitudīe: ⁊ ita viuere eligētes. Fieri. n. pōt vt ptib⁹ iter ſe agere ɔtingat: multe. n. cōicatōes adinuicē ſunt ptib⁹ ciuitatis: ſil'r autē hoc exiſtit vnicuiqꝫ hoī. Vix. n. deus bn̄ ſe hēret ⁊ mūdus totus: quibus non ſunt actiones externe preter proprias ipſoꝝ.

ℂ R̄ndet ad rōnē i oppoſitū qḋ p̊ ſec. Scdo cū dicit. (Qḋ igit̄ ⁊c̄.) inducit ɔclōnē p̄ncipal'r intētaꝫ. Fuit ēt rō ꝙ optima vita hoīs eſt vita actiua: ſed ɔtēplatiua vita ſiue abſoluta ſine actiōe eſt. igit̄ ⁊c̄. Ad quā r̄ndet ɔcedēdo maiorē p interēptionē minoris: dicēs ꝙ ciuitates ſm ſe locate nō p̄ncipātes exteriorib⁹ ciuib⁹: ⁊ ita viuere eligētes inter ſe inuicē cōicātib⁹: ⁊ ēt ſpeculātes nō ſūt ſine actiōe oīno: ſed hn̄t multas ⁊ pulchras actiōes: q̄uis. n. nō hēant actōnes ad extrinſecos in p̄ncipādo vel ſubijciēdo alijs iter ſe tn̄ hn̄t vna ps reſpectu alteri⁹: qm̄ multas hn̄t cōicatiōes ptes ciuitatis adinuicē: ſil'r h̄ ſe hꝫ ⁊ circa vnūquēqꝫ hoīeꝫ ſm ſeipꝫ: q̄uis. n. nō hēat actiōes ad alteꝝ: nihilomin⁹ tn̄ ɔtingit ipm hr̄e actiōes pfectas in ſpeculādo ſm ſeipm: talē. n. vacationē q̄ eſt in opōnibus ſpeculatiuis deus q ē maxīe pfectus hꝫ optime: ⁊ totū ēt vniuerſum opationes hꝫ: ⁊ tn̄ de⁹ nō hꝫ opationē extrinſecā: q̄ ſit alia ab opōne ſua: nec ēt mūdus hꝫ opōnes i aliqḋ extrinſecū p̄ter illas que ſunt ptiū adinuicē. Nō igit̄ eſt veꝝ ꝙ hō ſiue ciuitas ducēs vitā ſpeculatiuā ſit ſine actiōe. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Qḋ igit̄ neceſſariū ſit eādē eē vitā optimā p̄uatiꝫ vnicuiqꝫ hoīuꝫ ⁊ publice ciuitatib⁹ ⁊ hoībus māifeſtū ē. Cū vō iſta nunc p̄miſſa ſint ac de alijs rebuſp. fuerit prius a nobis ɔſideratū.

ℂ Inducit ɔclōnē p̄ncipal'r intentā p̄us: dicens ꝙ ex his q̄ dicta ſunt eſt māifeſtū ꝙ opatiuā vitā vniuſcuiuſqꝫ hoīs ſm ſeipm ⁊ totius ciuitatis neceſſe eſt eſſe vnā ⁊ eādē ſm rōnē: puta ſpeculationē: differunt tn̄ dn̄a partis ad totuꝫ.

DE reliquis dicēdi initiuꝫ faciam⁹ q̄les aliquas ſuppōnes eē opꝫ p ea ciuitate: que maxime ſm votū ſit cōſtitutionem ſuſceptura. Lectio. III.

ℂ Poſtq̄ꝫ ph's inq̄ſiuit de his q̄ ſupponēda ſunt ad futurā optimā rēp. ex pte finis ipſius: inq̄rit nūc d̄ his q̄ ſupponēda ſunt ex pte m̄ae ipſius: ⁊ circa h̄ p̊ p̄mittit intētionē ⁊ ordinē ɔſiderādi. Scdo cū dicit. (Putāt pleriqꝫ ⁊c̄.) pſequit̄. Circa p̄ᵐ tria facit. P̄mo dat intētionē ſuā. Scdo cū dicit. (Neqꝫ. n. fieri ⁊c̄.) probat ꝙ opꝫ aliq̄ ſupponi ɔſiderantē de rep. optima ex pte m̄ae. Tertio cū dicit. (Eſt aūt ciuilis ⁊c̄.) tāgit q̄ ſunt illa. In p̊ pte dicit qm̄ ea q̄ dcā ſūt prius de fine optime reip. introducta ſunt ſic q̄dā p̄emiſſum ad euidētiā dicēdoꝝ: ⁊ de rebuſpu. min⁹ hn̄ ordinatis: puta de ſtatu paucoꝝ ⁊ multitudīs: determinatū eſt in p̄cedēti libro ex qb⁹: ⁊ q̄uo ſunt inſtituēde: relinquit̄ nobis ɔſiderādū nūc q̄les ſuppōnes ex pte m̄ae reip. opꝫ ſupponere ad optimā ordinationē futurā ſm votū ipſi⁹ reipu. ex pte ciuiū ⁊ regionis: q̄ ſunt ſicut m̄a ipſi⁹. Deīde cū dicit.

ℂ Neqꝫ. n. fieri pōt vt optima ſit reſpu. niſi opportune aſſint facultates ex quo neceſſe ē multa p̄ſuppōere: q̄ſi optātes eē: tn̄ nlīū coꝝ ipoſſe. Dico aūt ceu de multitudīe ciuiū ac d̄ regiōe.

ℂ Probat ꝙ oꝫ aliq̄ ſuppōi p duas rōnes: quaꝝ ſcdaꝫ pōit cū dic̄. (Ut. n. ⁊c̄.) In p̊ pte itēdit rōnē hāc. ad optimā rēpu. futurā opꝫ ſuppōere oīa illa: ſine qb⁹ nō pōt inſtitui vel eē: ſic ex ſe ē māifeſtū. Sed nō ē poſſe eē optimā rēpu. ſine abundātia multoꝝ moderata: ergo opꝫ multa ſupponi ſi debeat inſtitui optima reſp. q̄ſi optātibus illa: q̄uis nō obtinētib⁹: nō tn̄ ipoſſia hēri. Dico aūt multa oportere ſupponi q̄tū ad mltitudinē ciuiū ⁊ regiōis. ℂ Deīn. cū dicit.

ℂ Ut. n. ceteris artificibus: puta textori: ⁊ nauiculario m̄aꝫ ſubeſſe opꝫ aptā ad opificiū. Nā q̄tō melior hoc exiſtit: tāto id qḋ fit ex arte erit p̄clarius: ſic ⁊ gubernatori reip. ⁊ legū poſitori oportet

tẽ: opꝫ ꝓpriã ſubeſſe mãm apte ſe habentem.

¶ Ponit ſcḋam rõnem ⁊ eſt: ſicut eſt de alijs ↄditoribus hoc eſt artificibus ita eſt de ciuili. De alijs aũt artificib⁹: puta textore ⁊ naviculario ⁊ quocũq; alio tali: ſicut videmus ꝙ ſi debeãt recte oꝑari ſm artẽ: opꝫ ꝑexiſtere mãm ↄuenientẽ exiſtẽ ⁊ organa cõuenientia ſicut textoris fila: naviculari ligna ⁊ ferrũ bñ diſpoſitũ. Videmus ẽt ꝙ q̃to hõ organa ⁊ mã melius diſpoſita ſumit: tanto oꝑatio que ſm artẽ eſt melior ⁊ ↄuenientior. Eſt ḡ ſilr ciuili viro ⁊ legiſlatori ad ordinationẽ ciuiũ ⁊ ciuitatis ↄuenientẽ. oꝫ ꝑexiſtere materiam ⁊ organa idonea. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſt ãt ciuilis facultatis p̃rio videt̃ ð multitudine hoĩuꝫ q̃ multos ⁊ q̃les nã eẽ oꝫ. De regione quoq; eodẽ mõ: ⁊ quanta: ⁊ qualis eẽ dꝫ.

¶ Tãgit q̃ ſũt illa q̃ ſũt ſupponẽda: dicẽs ꝙ ad ſucceſſũ ciuilẽ p̃tinet p̃ ⁊ ꝑexigit̃ multitudo hoĩuꝫ: ſic mã. ſ. q ⁊ quot ⁊ q̃les ſm diſpõnẽ nãlẽ debeãt eẽ: vel oporteat eos exiſtere. Et 2° ad ipꝫ ꝑtinet regio. ſ. q̃tã oporteat eẽ ſꝫ q̃titatẽ: ⁊ q̃lẽ ſꝫ diſpõnẽ ad bonã ordiationẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Putãt pleriq; magnã eſſe dẽre beatã ciuitatem: id ⁊ ſi veruꝫ eſt ignorare tñ vr̃ qualis magna: ⁊ qualis parua dicenda ſit ciuitas. Exiſtimant. n. magnam ex numero habitantium.

¶ Proſeqt̃ ⁊ diuidit̃ in ꝑtes duas: q2 p̃mo ingrit de his q̃ ſupponẽda ſũt ex ꝑte mãe remote reip. ſ. ciuiũ ⁊ regionis. Scḋo cũ dicit. (Cũ vo.) ingrit de illis q̃ ſupponẽda ſunt ex ꝑte mãe ꝓpinque q̃ ſunt ↄſiliatiuũ: bellicũ: agricole: loca minuta ⁊ edificia. Circa p̃mũ adhuc p̃mo ingrit ð magnitudine ⁊ multitudine ciuiũ ⁊ regionis. Scḋo cũ dicit. (Nũc q̃les ãt ⁊c̃.) de diſpõne nãli ipſoꝝ. Circa p̃m adhuc p̃mo ingrit de magnitudine ciuitatis q̃tũ ad multitudinẽ ciuiũ. Scḋo cũ dicit. (De regiõe aũt ⁊c̃.) de ea q̃ regionis. Circa p̃m ingrendo p̃mo ponit opiõnẽ quorũdã ð magnitudine ciuitatis: ⁊ reprobat eã. Scḋo cũꝫ dicit. (Cũ ⁊ bonũ ⁊c̃.) determinat de ea ſm intẽtionẽ ſuã. Circa p̃m ponit opiõnẽ aliorꝝ. Scḋo cũ dicit. (Sed opꝫ ⁊c̃.) arguit in ↄtriũ. Circa p̃mã ꝑtẽ dicit: ꝙ multi antiquorꝝ opinati ſunt ciuitatẽ illã felicẽ eſſe q̃ magna eſt: q̃uis hoc veritatẽ habeat. ſ. ciuitatẽ felicẽ magnã eſſe: ipſi tñ nõ bñ determinãt cuiuſmodi ciuitas magna. ⁊ cuiuſmõi parua ſit: nec bñ accipiũt magnitudinẽ ipſius. Opinant̃. n. magnitudinẽ ciuitatis dẽre attẽdi ſimplr ſꝫ multitudinẽ ciuiũ ſine aliqua determinatione: ſicut ſi magnũ exercitũ diceremus ſimpliciter q eſt ex plurib⁹ bellatorib⁹. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed opꝫ nõ tñ numerũ: ſꝫ magis ad potẽtiã reſpicere. Eſt. n. ciuitas op⁹ qḋdã: quare q̃ maxime id efficere poteſt: hanc exiſtimandam eſt eſſe maximam ciuitatem: ceu Hippocratẽ non hoĩem ſed medicũ qs diceret eẽ maiorẽ q̃ alium qui magnitudine corporis eum excedat.

¶ Ponit rõnes in ↄtriũ ꝑ quas ꝓbat̃ ꝙ magnitudo ciuitatis non ↄſiſtit in multitudine ciuiũ abſolute: ſed cũ determinatione aliqua: ⁊ ſunt tres. Quarꝝ ſcḋaꝫ ponit cũ dicit. (Quinimo ⁊c̃.) Tertiã. (Qñ ẽt ⁊ re ⁊c̃.) Circa p̃mum eſt intelligendũ ꝙ oĩs res eſt ꝓpter ſuã oꝑationẽ ꝑ ſe. Hec. n. eſt vltima eius ꝑfectio. Oẽs aũt diſpõnes rei: puta q̃titas qualitas ſunt ꝓpter ipſam rẽ: ⁊ iõ tã res q̃ diſpõnes eius ſunt ꝓpter oꝑationẽ: ⁊ q2 rõ eorꝝ q̃ ſunt ꝓpter aliqd ſumit̃ ex eo ꝓpter qḋ ſunt. neceſſe eſt rõnẽ rei ⁊ oĩum diſpõnũ eius ſumi ex rõne oꝑationis. Scḋm rõnẽ ãt oꝑandi eſt rõ potentie q̃ eſt principiũ imediatũ ipſius. Hoc igit̃ ſuppoſito dicit ꝙ i determinãdo magnitudinẽ ciuitatis: nõ oꝫ reſpicere ad multitudinẽ ciuiũ ſm ꝙ hõ: ſed magis ad potẽtiã ipſi⁹: ꝑ quã põt in oꝑõnẽ ſuã. Ciuitatis. n. eſt aliqua ꝓpria oꝑatio: puta illa q̃ eſt ſm virtutẽ principalẽ: ſi igit̃ rõ magnitudinis ſumat̃ ex ipſa oꝑatione q̃ eſt ſicut finis: illã ciuitatẽ opꝫ dicere magnã ſimplr: que põt in oꝑationeꝫ ſibi debitã ꝑfecte: ſicut Hippocratem non dicimus eſſe maiorem hoĩem aliquo excedente ipm ſm magnitudinem corporis: ſed dicimus eum maiorem medicum illo: quoniaꝫ excedit ipſum in arte medicine: q̃uis excedatur ab illo magnitudine corporis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quinimo ſi ex multitudie indicãdũ ſit nõ ex q̃uis multitudine. i. exiſtimãdũ: neceſſe eſt. n. forſan in ciuitatib⁹ eẽ ſeruorꝝ: ⁊ inqlinorꝝ: ⁊ hoſpitũ grãdẽ numerꝝ. Sed ex his q ſũt ꝑs ciuitatis ⁊ ex qb⁹ ciuitas ↄſtat. Horꝝ. n. ꝓcellẽs multitudo ſignũ eſt magne ciuitatis. Ex qua vero ciuitate oꝑarij qdẽ ꝑmulti exeũt: bellatores aũt pauci. hanc impoſſibile eſt eſſe magnam. Nõ enim idẽ eſt magna ciuitas ⁊ populoſa.

¶ Ponit ſcḋam rõnẽ. ⁊ q2 in eo qḋ cõponit̃ ex plurib⁹ partibus. neceſſe eſt magnitudinẽ includere multitudinẽ q̃dã ꝑtiũ. Dicit ꝙ nõ ſolũ opꝫ magnitudinẽ ciuitatis attẽdi ſm rõnẽ oꝑationis: ſed ſi opꝫ ↄſiderare ad multitudineꝫ ciuiũ ex qbus cõponit̃: nõ tñ ad quorũcũq; multitudinẽ vel q̃cũq; ↄtingentẽ: qm̃ in ciuitatibus eſt q̃dã multitudo ſeruorꝝ. ⁊ q̃dã aduenarꝝ: ⁊ extraneorꝝ ↄfluẽtiũ ad ipaꝫ: tales aũt nõ ſunt ꝑ ſe pars ciuitatis: ſicut ↄtr oſtendet̃: ⁊ iõ magnitudo ciuitatis nõ eſt accipiẽda ſm multitudinẽ iſtorꝝ. Sed qm̃ magnitudo rei attẽdit̃ ſꝫ multitudinẽ ꝑtium: ex qbus cõponit̃ ſm aliquẽ modũ: magnitudo ciuitatis dꝫ attendi ſm multitudinẽ partiũ ꝑ ſe: cuiuſmodi ſunt liberi: ⁊ bellici: ↄſiliantes. Exceſſus. n. multitudinis iſtorũ ſignũ eſt magnitudinis ciuitatis. Illam aũt impoſſe eſt magnã eſſe ſimplr: ex qua p̃rit egredi multi numero mercenarij aut ſerui: viri aũt bellici pauci: aut ↄſiliantes pauci: iſti. n. ſunt per ſe ꝑtes: illi aũt nõ. Nõ. n. dicimus ideꝫ eſſe ciuitatẽ magnã ⁊ multorꝝ hoĩum: q2 magnitudo ciuitatis attẽdit̃ ſm multitudinẽ ꝑtiũ ꝑ ſe ipſius ⁊ nõ oẽs hoĩes habitãtes eã ſunt ꝑ ſe ꝑtes eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quinẽt re ⁊ effectu pꝫ: q2 difficile ẽ: ⁊ forſã impoſſe: vt q̃ nimiũ populoſa ſit ciuitas optie gubernet̃. Earꝝ certe q̃ bñ gubernari dñr: nullã videm⁹ in ppl'oſam multitudinẽ eſſe diffuſam. Patet ẽt ex rõnũ fide. Nã lex ordinatio q̃dam eſt: ⁊ bonã legis poſitionẽ neceſſariũ eſt eẽ bonam ordinationẽ: at multitudo nimium magna nõ põt recipe ordinationẽ. Diuine eniꝫ potentie id opus eſſet: que ⁊ hoc totũ cõtinet.

¶ Ponit tertiã rõnẽ. d. ꝙ nõ ſolũ ex dictis manifeſtũ ẽ: ꝙ magnitudo ciuitatis nõ attendat̃ ſm multitudinẽ hoĩuꝫ q̃tãcũq;: ſed ẽt ex oꝑibus accidentibus põt hoc videri: videmus. n. ꝙ difficile eſt vel ẽt ĩpoſſibile ciuitatẽ q̃ ẽ multorꝝ hoĩum valde bñ legibus ⁊ ↄſuetudinibus bñ regi: difficile qdẽ ſi ſint multi prudentes: impoſſe aũt ſi pauci. In rep. aũt oẽs vel plures idiote ſunt: nulla ẽt illarꝝ ciuitatuꝫ que bñ gubernãt̃ remittit̃ ad recipiẽdũ q̃tãcũq; multitudinẽ: ⁊ iterꝝ ꝑ rõnẽ põt hoc ideꝫ apparere. Lex. n. ſm quã regit̃ ciuitas: ordo qdã eſt ⁊ bona legiſlatio bona q̃dã ordinatio: ⁊ iõ ꝙ non facile: aut non poſſibile ordinari nõ eſt

facile: aut non poſſe bene legibus regi. Nūc aūt excellens multitudo boium nō pōt pticipare ordinē. Excedētē eni multitudinē ordinare eſt opus diuine virtutis que totum vniuerſum ꝯtinet ⁊ ordinat: ergo difficile aut nō poſſe eſt multitudinē excedētē boiuꝫ bn̄ legib⁹ regi. Sed hec ē opꝰ ciuitatis regi legib⁹ rectis: ergo ciuitas nō dꝫ eſſe ꝗ̄tecūqꝫ multitudinis excedentis boium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum ⁊ bonū qdem in multitudie ac magnitudine ꝯſueuit fieri. Quapropter ⁊ ciuitatem illam cuius cum magnitudine dictus termin⁹ exiſtit optimam eſſe neceſſe eſt.

¶ Ingrit de magnitudine ciuitatis: ⁊ pmo determinat ꝙ magnitudo ciuitatis ꝯſiſtit in quadā multitudine determinata. In ſcda cū dicit. (Quo circa ⁊c̄.) ꝯcludit que ſūt illa. Prima in duas: q2 pmo ꝯcludit hoc ex ṗcedentibus. Scdo cū dicit. (Sed eſt q̄dā ⁊c̄.) probat hoc p ſile in nālibus. In pmo pte dicit ꝙ in oībus hn̄tibus p ſe magnitudinem ⁊ multitudinē bonitas ꝯſiſtit aliqualr in multitudie partiū ad ſeinuicē ordinataꝝ ⁊ ad finē: ⁊ in magnitudine aggregata ex multitudine: quā ꝯſequit virtus: p quā pōt i finē: ⁊ hoc ſm aliquā rōnē. Ciuitas aūt hꝫ p ſe multitudinē q̄dā ⁊ magnitudinē: ergo ciuitatē illā dicem⁹ optimā que hꝫ magnitudinē ⁊ multitudinē ſm dictū terminū: q antecedit ſm tria que apparent ex tribus rōnibus ṗcedētibus. ſ. ſm ordinem ad finē ⁊ opationē qd̄ accipiebat i pma: ⁊ ſꝫ ptes pncipales qd̄ accipiebat in ſcda: ⁊ ſm ꝙ bn̄ regibilis legibus rectis qd̄ in tertia: ita ꝙ ſm illā ciuitatē dicamus magnam ſimpliciter que hꝫ multitudinem tātā partiū per ſe: ꝙ poteſt legibus regi ⁊ attingere ad operationem per ſe ipſius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ē q̄dā mēſura magnitudis ciuitati: quē admodū ⁊ alioꝝ oīuꝫ aīaliū: plātaꝝ: inſtr̄oꝝ. Nā hoꝝ ſingula neqꝫ parua nimiuꝫ: neqꝫ magnitudine exceſſiua ſuā potētiā retinebūt. Sed aut deſtituta erūt oīo a nā: vel male ſe hēbunt: ceu nauis vnius palmi non erit penitus nauis neqꝫ duoꝝ ſtadioꝝ. Sed ſi ṗceſſerit ad aliquā magnitudinē: q̄nqꝫ propter paruitatem male faciet nauigationē: q̄nqꝫ propter exceſſum.

¶ Probat idē p ſile in nālibus: ⁊ pmo pponit ſilitudineꝫ. Scdo cū dicit. (Ita ⁊ ciuitas ⁊c̄.) applicat eā ad ppoſitū. In pma pte dicit ꝙ magnitudinis ciuitatis eſt aliqua determinata mēſura ⁊ ad maius ⁊ ēt ad minus quā nō ꝯtingit trāſgredi ſm rōnē ſicut magnitudinis reꝝ nāliū. Nāliū. n. puta aīaliū ⁊ plantaꝝ eſt terminus qdā determinatus ad plus: ⁊ ēt ad minus: quē nō eſt tranſgredi ſm nām. Oia. n. nālia hn̄t formas determinatas per ſe: ad quas cōſequunt q̄litates ⁊ paſſiōes determiate. Et h̄ eſt qd̄ Ariſ. dicit 2° de aīa. oīum nā ꝯſtātiū poſitus eſt terminus: ⁊ rō magnitudinis ⁊ augmēti. Et h̄ qdē ꝯtingit videre ad ſenſum: q2 vnūqdqꝫ iſtoꝝ ſi deficiat a magnitudine ſibi determinata ad min⁹: vel ſi excedat magnitudinē determinatā ad maius nō hꝫ ꝓpriā v̄tutē p quā determinat. Sꝫ aliqn̄ qdē deficit a nā ſpēi ꝓprie: puta cū multū deficit aut excedit. Aliqn̄ aūt ⁊ ſi attingat ad nām ſpēi ꝓprie: tn̄ attingit q̄ſtū ad diſpōnes: puta cū paꝝ deficit aut excedit: ſicut nauis ſi fuerit vnius palmi ſpēꝫ nauis nō hēbit oīno. Silr nec ſi ſit duoꝝ ſtadioꝝ: ſi aūt habeat aliquā magnitudinē paꝝ deficientē aut paꝝ excedētē magnitudinē ſibi nālē male ſe hēbit ad opationeꝫ eius nauigatio: aut ꝓpter paruitatem: aut propter exceſſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ita ⁊ ciuitas ſi ex nimiū paucis ſit nō eſt p ſe ſufficiēs: ſin ex nimiū multis ſufficiēs qdē ē i neceſſarijs erit vt gēs: ſed nō vt ciuitas: rēp. n. nō facile ē i illis ꝯſtitui. Nā q̄s dux eēt tā exceſſiue multitudinis: aut quis preco non ſtentorius.

¶ Applicat ſile ad ꝓpoſitū. d. ꝙ ſilr ciuitas cū ſit a nā ſcḋm nāte ⁊ rōne pficiente q̄ imitat eā hꝫ magnitudinē determinatā ad minus ⁊ ēt ad maius. Illa. n. q̄ cōponit ex paucis ciuibus nō eſt p ſe ſufficiēs: ſicut nec vicus. Ciuitas āt eſt cōitas p ſe ſufficiēs: ſicut dictū eſt prius: ergo illa q̄ ē ex paucis ciuibus valde rōnē ciuitatis nō hꝫ. Illa aūt q̄ ē ex multitudine ſupabūdanti p ſe ſufficiens eſt ſibi in neceſſarijs ad vitā: ſicut regio aliqua: ſed nō ſicut ciuitas. Ciuitatē. n. opꝫ hr̄e ordinē quēdā ciuilē. Multitudinē aūt ſuperabundātē hr̄e ordinē ciuilē aut difficile eſt valde: aut impoſſibile: ⁊ iō illa que ex multitudine dr̄ abūdanti eſt ꝓpe rōnē ciuitatis non hꝫ. Sic ergo illa que deficit a multitudine determinata: ⁊ illa que excedit ꝓpꝛie ciuitates non ſunt. Nullus. n. dux exercitus poteſt pncipari multitudini excedenti ad maius de ſe determinate: nec aliquis eſt ṗco qui non habet aliquā magnitudinem vocis: ſicut fuit quidam nomine ſtentor. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quo circa neceſſe eſt primā ciuitatē illā q̄ ex ea multitudie ꝯſtat: q̄ multitudo ṗma p ſeipaꝫ ſufficiens ſit ad bn̄ viuendū in ciuili ſocietate.

¶ Cōcludit q̄s eſt termin⁹ magnitudīs ciuitatis: ⁊ ṗ q̄s eſt termin⁹ eius ad minus. Scdo cū dicit. (Recipit ⁊c̄.) q̄s ē ad maius. In pma pte dicit ꝙ pp hoc: q2 ciuitatē opꝫ eē p ſe ſufficientē: ⁊ p ſe ſufficiēs nō eſt ex paucis exiſs ṗmā ciuitatē ſm vnā rōnis qua minor rōnē ciuitatis nō hꝫ: neceſſarium eſt eſſe illā que ex tāta multitudine cōponit q̄ eſt per ſe ſibi ſufficiēs ad bene viuendū ſm cōicatione ciuilē ꝓpter diuerſitatē officioꝝ ⁊ artificioꝝ: qua minor nō eēt per ſe ſufficiens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Recipit v̄o vt ea q̄ multitudineꝫ hāc excedit ſit maior ciuitas: ſed hoc eſt: vt diximus: infinitū. Que v̄o ſit huius exceſſus determinatio ex opibus intelligi facilr̄ pōt. Sunt. n. actus ciuitatis impantiū atqꝫ parentiū. Impantis qdem opus eſt iubere ac iudicare. Ad iudicandū v̄o ſm iuſtitiam ⁊ ad magr̄atus demandandos ſꝫ dignitatē neceſſariū eſt: vt ſeinuicē cognoſcāt ciues quales ſint. Quare vbi hoc nō fieri contingit: neceſſe eſt vt male res ṗcedant circa magiſtrat⁹ demādādos: ⁊ circa iudicia. In vtroqꝫ certe hoꝝ nequāq̄ eſt temere ṗcedendū qd̄ in nimia multitudine manifeſte contingit.

¶ Declarat quis eſt terminus eius ad maius: ⁊ circa h̄ pmo ꝓpōit. Scdo cū dicit. (Sūt. n. ⁊c̄.) probat. Tertio cū dicit. (Patet igit ⁊c̄.) cōcludit intentū recapitulādo. In pma pte dicit ꝙ ꝯtingit ciuitatē q̄ excedit eā q̄ dicta ē ſm multitudinē eſſe maiorē ciuitatē: ſed non ꝯtingit exceſſū eſſe in infinitum: ita vt q̄ magis excedit magis ſit ciuitas. Quis āt ſit termin⁹ talis exceſſus: vltra quē nō eſt ciuitas facile eſt ꝯſiderare ex opationibus: deinde manifeſtat h̄ ex duobus. Scdo ibi. (In ſup ⁊c̄.) In pma pte eſt intelligēdum ꝙ ſicut dr̄ in pmo huius: oīa q̄cunqꝫ ſm nām ⁊ artē ſunt diffinita: ſunt v̄tute quadā ⁊ opatione: in quā cū pn̄t dicunt: cū aūt non pn̄t nō dicunt niſi equiuoce. Ciuitas v̄o

eſt aliqd

eſt aliqd eoꝝ q ſm aliqd eſt a nã ⁊ ſm aliqd ab arte: ⁊ iõ opatione determinatã hȝ in quã cũ põt dr̃ ciuitas: cũ autẽ nõ põt non dr̃. Opatio aũt pncipalis ciuitatis attendit̃ ſꝫ partẽ pncipaliorẽ in ea: que eſt ipſe pncipans. Opatio aũt pncipalis pncipantis eſt dirigere ſubditos ſm rõnẽ pcipiendo ⁊ diſtribuẽdo bõa cõia ⁊ iudicãdo recte: ad que pexigit̃ cognitio ciuiũ. Dicit igit̃ ꝙ ciuitatis ſũt alique opationes qdã quas exercet per pncipantes: quedã aũt quas p ſubditos. Opatio aũt pncipantis eſt iudicare ⁊ pcipere recte ⁊ diſtribuere recte pncipatus: q2 iſte cõpetunt ſibi per virtutẽ q̃ eſt prudentia que eſt ꝓpria ei. Ad hoc aũt ꝙ recte iudicet de iuſtis: ⁊ ꝙ recte diſtribuat pncipatus ⁊ bõa cõia ipſis ciuibus: neceſſariũ eſt ipȝ cognoſcere ciues quales qdẽ ſunt ſm virtutẽ: ⁊ quã dr̃iam hñt inuicẽ ſm virtutem: vt ſm exigẽtiã dignitatis virtutis diſtribuat pncipatus ⁊ iudicet ⁊ differenter ſm dr̃iam dignitatis eoꝝ: aut ſi vbi nõ ſit ſm hunc modũ oportеat diſtributionẽ bonorum cõium ⁊ iudicia praue ſe hr̃e. Circa.n. iſta opari non ſm rõnẽ rectã: ſed ſm ꝓprium impetũ piculoſuȝ eſt ⁊ iniuſtum: ⁊ tñ hoc neceſſe eſt accidere in ciuitate que eſt ſuperabũdantis multitudinis. Non.n. oẽs ciues a pncipãte bene pñt cognoſci: tantã igit̃ opȝ eſſe multitudinẽ ciuiũ ad plus in ciuitate que recte debet operari: quanta poteſt a principante cognoſci. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Inſup hoſpitib⁹ ⁊ iq̃linis facile eſt ad rẽp. repe: cũ ñ difficile ſit i tãta hoiuȝ mľtitudie lateṙ.

ℭ Probat idẽ ex ſcdo ſic. In ciuitate ſupabundãtis multitudinis ꝯtingit eſſe multos extraneos ⁊ aduenas: ⁊ alios non diligẽtes rẽp. Extraneis aũt ⁊ aduenis ⁊ non diligẽtibus rẽpu. facile eſt rẽp. trãſmutare ꝓpter multitudinẽ ipſoꝝ. Nõ.n. difficile eſt latere eoꝝ machinationẽ pp exceſſum multitudinis. Magis.n. latent male opantes in maiori multitudine q̃ minori. Hoc aũt eſt malũ ciuitati ⁊ ꝯ nãm eius: ergo malum ⁊ ꝯtra nãm ciuitatis eſt ipſum eẽ ſuperabundantis multitudinis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Pȝ igit̃ ꝙ hec ẽ optia determiatio ciuitatis: vt ſit maximus mľtitudinis exceſſus: que ſit p ſe ſufficiens ad viuendum: ⁊ facile inter ſe cognoſci poſſit. De magnitudine ergo ciuitatis determinatum ſit in hunc modum.

ℭ Inducit ꝯclõnẽ intẽtã dicẽs. Manifeſtũ eſt igit̃ ex his que dicta ſunt: ꝙ optimus terminus ciuitatis eſt exceſſus multitudinis maximus qui eſt ſufficiens ad per ſe ſufficientiam vite: ⁊ eſt facile auxiliabilis ⁊ ordinabilis ſm rõnem rectã: ita ꝙ terminus ciuitatis ad minus accipit̃ a rõne per ſe ſufficiente: ad maius aũt a rõne bone ordinationis. Sic igit̃ determinatum ſit de magnitudine ciuitatis.

De regiõe aũt eadẽ fere dici pñt. Nam qualis eẽ dẽat clarũ eſt ꝙ ſufficiẽtiam oẽs laudabũt. Hãc ãt neceſſe eſt feracẽ eẽ oiuȝ. Nã oĩa in ſeipſa hr̃e: ⁊ nullius indigere ſufficiẽtis eſt. Lectio. IIII.

ℭ Poſtq̃ phs ingſiuit de his q̃ ſupponẽda ſunt ex pte magnitudinis ciuitatis ciuilis: ingrit nũc de his q̃ ſupponenda ſunt ex pte regionis adiacẽtis. Et circa h̄ pmo facit qδ dictũ eſt. Scdo cũ dicit. (De regione igit̃ ⁊c.) recapitulat determinata. Regio aũt queniṫ ſm ꝙ vtilis eſt ad bñ iudicandũ. Ad h̄ aũt opȝ ipſam eẽ q̃tã ⁊ qualẽ ⁊ bñ poſitã. Et ſꝫ h̄ diuidit̃ po iſta in ptes duas. Q2 pmo declarat qualem ⁊ q̃tã oporteat eã eſſe. Scdo determinat de ſitu ipſius cũ dicit. (Formã vo ⁊c.) Circa pmũ pmo oñdit qualẽ oporteat eã eẽ. Scdo cũ dicit. (Multitudinẽ vo ⁊c.) quãtã ſm q̃titatẽ. In p⁹ pte intelligẽdũ eſt: ꝙ cũ regio oĩa q̃rat̃ p ciues vel vſum ipſoꝝ: opȝ ipſam eſſe ꝓportionatã ciuibus: ⁊ diſpõnẽ ipſius q̃rere ſm ꝙ cõpetit vſui ipſoꝝ. Et iõ dicat ꝙ illa q̃ ad regionẽ ptinent ꝓportionaliter ſe hñt his que dicta ſunt de magnitudie ciuitatis quo ad ciues: qualẽ.n. oporteat ipſam eſſe manifeſtũ eſt ꝙ p ſe ſufficientẽ vſui inhabitãtiũ. Quilibet.n. regionẽ talẽ laudat que ſufficiens eſt ad oĩa illa q̃ ſũt neceſſaria ad bñ viuere. Talẽ aũt oȝ fertilẽ eẽ ⁊ ferre oĩa ex qbus ſuſtentat̃ nã humana q̃ ad potũ ⁊ cibũ: ⁊ quo ad ꝓhibitionẽ intẽperãtie incõtinẽtis. Hoc.n. dicimus p ſe ſufficiẽs qδ oĩa hȝ ⁊ nullo idiget. Regionẽ igit̃ talẽ opȝ eẽ ſꝫ qualitatẽ ꝙ poſſit oĩa ferre q̃ ſunt neceſſaria ad p ſe ſufficiẽtiã vite. Hoc aũt põt facere ſi fuerit tẽperata ſꝫ q̃litates pmas: calidũ frigidũ humidũ: ſiccũ: qδ ꝯuenit ei p ꝯuenientẽ hitudinẽ ad figurã celeſtem ⁊ loci diſpõnem. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Multitudine vero ac magnitudine tantam queat habitatores ocioſos nutrire: liberaľr ſimul tẽperateq3 viuẽtes. Hoc aũt vtrũ bñ vel non bñ dicat̃ poſtea diligẽti⁹ erit ꝯſiderãduȝ: vbi de poſſeſſiõibus ⁊ facultatib⁹ mẽtionẽ fieri ꝯtinget: qualr̃ ⁊ queãdmodũ ſe hr̃e erga vſũ ipm opȝ. Permulte.n. circa conſiderationem iſtam dubitationes cadunt propter trahentes in vtranq3 partem ⁊ vite exceſſum: alios ad tenuitatem: alios ad largitatem.

ℭ Declarat q̃tã opȝ eaȝ eſſe: ⁊ q2 nõ q̃rit̃ regio vt dictum eſt niſi ſm ꝙ ordinat̃ ad vitã humanã: dicit ꝙ opȝ eẽ tantam ſm magnitudinẽ totius ⁊ ſm multitudinẽ ꝯſideratã ſꝫ diuerſitatẽ terre ſatiue ⁊ nõ ſatiue ꝯſite ⁊ paſcualis. Et hõ q· hoĩes in ea poſſint viuere ſm ꝙ cõpetit hoi ſm ꝙ hõ: hoc aũt eſt ſm virtutẽ: ⁊ iõ tantã opȝ eſſe ipſam ꝙ hitãtes in ea poſſint viuere ſꝫ virtutẽ q̃ eſt directiua eoꝝ ex qbus ſuſtentat̃ nã q̃ eſt tẽperãtia ⁊ liberalitas. Temperantia qdeȝ ſm ꝙ ex ipſa ſuſtentat̃ nã abſolute: liberalitas in cõparationẽ ad alteꝝ. Tantã igit̃ opȝ eſſe eã q· habitantes poſſint viuere tẽperate nõ declinãtes ad delitias: ⁊ liberalr̃ nõ retracti p tenacitatẽ. Utrũ aũt iſte terminus magnitudinis ciuitatis bñ aſſignatus ſit vel nõ poſterius ꝯſiderabimus: qñ ꝯſiderabimus de poſſeſſione ⁊ abũdãtia ſubſtãtie. Quãtã.n. oporteat eã eſſe: ⁊ qũo ordinare ad vſum ſunt multe dubitationes ⁊ ꝯrie ꝓpter inclinationes nãles ad vtrãq3 exceſſum. Hoꝝ qdẽ ad delitias ⁊ intẽperãtiã. Hoꝝ aũt ad paitatẽ: ſolẽt.n. hoĩes in agibilib⁹. Forte aũt ⁊ in ſpeculabilibus formare ſibi opiniones ſm inclinationes: vt qui inclinant̃ ad delitias opinant̃ in ipſis ſummum bonũ eſſe: ⁊ diuitias debere queri ſm ꝙ faciunt ad delitiandũ: ⁊ ſiľr in alijs vt frequenter. Hoc aũt eis accidit ꝓpter infirmitatem intellectus eoꝝ non potẽtis ſupergredi ſenſum: nec diſcutere veritatẽ propter nature inclinationem. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Formã vo regiõis nõ eſt difficile pſcribere: credendũq3 eſt in qbuſdã rei militaris peritis aſſerẽtibus talẽ eſſe oportere: vt ab hoſtibus qdẽ nõ facile inuadi poſſit: ciuibus aũt facilis ſit in aliena egreſſio. Preterea vt hoiuȝ multitudinẽ facile inter ſe cognoſci poſſe diximus oportere: ſic etiã regio ſit ſubiecta conſpectui: id eſt vt cognoſci ⁊ ſuccurri faciliter poſſit.

ℭ Determinat de ſitu regionis: ⁊ pmo in ſe. Scdo cũ dicit.

(Urbis aūt ⁊c̃.) In cōparatiōe ad mare ⁊ aridā. In pⁱma parte dicit ꝙ facile eſt ꝯſiderare ſm rōnē: qualē opꝫ eſſe ſpēꝫ.i. diſpōnē vel ſitū regiōis: ⁊ ꝯueniens eſt ꝑſuaderi ad hoc ab hiis q obſeruant vel dicūt hi q ex̄ꝑti ſūt circa ducatū exercit⁹. Dux.n. exercitus circa diſpōnē regionis negociat̃ ⁊ exꝑtus eſt. Dicendū eſt igit̃ ſꝫ ꝙ ab ipſis ꝑſuaſi ſumus: ⁊ opꝫ ipſam eſſe difficile adibilē ab impugnātib⁹ ⁊ facile exibilē ab īhabitantibus: ſi.n. eſſet facilis adit⁹ aduerſarijs faciľr deſtrueret̃ ab eis: ſiľr ⁊ ſi eſſet difficilis exitus ipſis: non de facili poſſent repellere aduerſantes: ſic aūt hoc ꝑ habitudinē locoꝝ ꝯuenientē in habitudinē ad montes vel fluuios vel loca ꝑrupta: adhuc opꝫ multitudinem hoīum in ciuitate eſſe bñ ꝯſpicacē: ita ꝙ q̄libet ps ſi indigeat poſſit de facili auxiliari a qualibet vel iuuare. Eſt aūt intelligendū: ꝙ ſicut aīal eſt aliqđ vnū cōpoſitū ex ꝑtib⁹ diuerſis vnitis in toto: ita ꝙ oꝑatio cuiuſlibet ad bonū cuiuſlibet ordinat̃: ſicut oꝑatio oculi ad bonū pedis: ⁊ illa q̄ pedis ad bonū oculi: ⁊ ſic de alijs: ita ⁊ ciuitas eſt cōitas ex pluribus cōpoſita: quoꝝ oꝑationes ad bonū ſint ſingulorum ordinabiles ſunt: ſaltē ſm ꝙ ſunt ꝑtes ciuitatis: ita ⁊ ſiľr regionem opꝫ eſſe aliqđ vnū cōpoſitū ex pluribus partibus: ſic diſpoſitis ꝙ quelibet ordinabilis ſit ad bonum cuiuſlibet: ⁊ ideo oportet ipſam eſſe ſic diſpoſitam ſm ſitum: ꝙ quelibet pars poſſit auxiliari a qualibet q̄ntum ad defenſionem ab aduerſarijs: vel q̄ntū ad neceſſaria vite: vel aliquid aliud huiuſmodi. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Urbis aūt ſit⁹ ſi formāda nobis illa eſt ſꝫ votū opportune ⁊ ad terrā ⁊ ad mare dꝫ iacere. Una iā determiatio p̄miſſa eſt oportere ad auxilia ferenda cōem eſſe locoꝝ oīum vndequaq̄ꝫ afferēda. Altera ad iportationē fructuum. Preterea ad lignoꝝ materiē: ⁊ ſiqđ aliud ſiľe opificiū regio in ſe habeat facilē aduectionem.

❡ Determinat de ſitu ciuitatis in cōparatione ad mare ⁊ aridā: ⁊ pⁱ⁰ facit hoc. Scđo cū dicit. (De nauali aūt.) Inq̄rit de potētia ⁊ turba nauali vtrū expediat ciuitati vľ nō. Circa pⁱmū pⁱmo declarat q̄lr opꝫ ciuitatē eſſe ſitā ad aridā ⁊ mare. Scđo cūꝫ dicit. (Cōis aūt.) mouet dubitationē. In pⁱ pte dicit ꝙ ſi opꝫ poſitionē ciuitatis ad votū habere: opꝫ ꝙ bñ ſituet̃ in ordine ad aridā ⁊ ad mare: ita vt aliqualr vtriq̄ꝫ cōicet ſi poſſibile eſt. Et huius vna rō eſt q̄ dicta eſt prius: qꝛ opꝫ ciuitatē bñ ⁊ facile auxiliabilē eſſe contra impugnātes: hoc aūt facile magis inerit ſi ſit cōis duoꝝ.ſ. maris ⁊ aride hñs auxiliū ab vtroq̄ꝫ. Alia aūt eſt: qꝛ opꝫ ciuitatē ſuſtentari ex fructibus regionis ꝓprie vel alterius: qđ non pōt fieri niſi deferant̃ ad ipſam. facilius aūt deferunt̃: ſi fuerit cōis maris ⁊ aride. Itē ꝙ mā lignorum ⁊ ſi aliqđ aliud tale ſit: qđ inueniat̃ in regiōe neceſſarium ciuitati expedit ꝙ poſſit de facili ōferri ad ipaꝫ: hoc aūt fit ſi fuerit cōis maris ⁊ aride: ⁊ ideo expedit eam eſſe cōem vtriuſq̄ꝫ iſtorum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cōmunio aūt maris vtrū vtilis ſit ciuitatib⁹ vel damnoſa permulte ſunt diſceptationes.

❡ Mouet dubitationē de ꝓpinq̄tate ad mare: ⁊ ꝓponit pⁱmo circa hoc dubitationē antiquoꝝ. Scđo cū dicit. (Nā ⁊.) proſequit̃ ipſam. In pⁱma pte dicit ꝙ de ꝓpinq̄tate ⁊ cōicatione ciuitatis ad mare: vtrū vtilis ſit ciuitatibus bene gubernātibus vel dānoſa multi dubitāt multas adducentes rōnes ad vtrāq̄ꝫ ptem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Nā ⁊ freq̄ntare aduenas quoſdā aliēis educatos legib⁹ inutile putāt ad rectā ciuitatis diſciplinā: ⁊ turbā pplarē mltiplicari ex vſu maris transmittētibus ⁊ recipiētib⁹ negociatoꝝ multitudinē ꝯtriū eſſe dicūt recte ciuiū inſtitutiōi.

❡ Proſeq̄t eā ⁊ pⁱ tāgit nocumēta q̄ accidūt ex ipſa. Scđo cū dicit. (Qđ igit̃ ⁊c̃.) vtilitates maiores ꝯſequētes. Tertio cū dicit. (Sibi.n. ⁊c̃.) docet vitare nocumēta ex ꝓpinquitate poſſibilia ꝯtingere. In pⁱ pte tangit duo ꝓp q̄ videret̃ ꝙ nō expediret ciuitatē eſſe ꝓpinquā mari: neceſſe.n. ꝯuenire multos inſtitutos vel inſtructos in alijs legibus ⁊ exercitatos in alijs ꝯſuetudinibus: ſicut videmus nunc de oībus ciuitatibus ⁊ vil'is ꝓpinqs mari: nutriti aūt in alijs legibus ⁊ exercitati in alijs ꝯſuetudinib⁹ diſtrahūt ciues ab obſeruātia ꝓpriaꝝ legū: ⁊ ab his ad q̄ ſunt aſſueti ꝓp cōicationē ⁊ conuictū: ex ꝯuictu.n. formant̃ mores: hoc aūt incōueniens eſt ciuitati ⁊ corruptiuū reip. ergo nō expedit eā eſſe ꝓpinquā mari. Scđm eſt: qꝛ in ciuitate ꝓpinqua mari neceſſariū eſt aggregari multitudinē nociuā reip. ꝓp opportunitatē.n. maris emittētes i q̄bus ſupabūdant ⁊ ſuſcipiētes in q̄bus deficiūt neceſſe eſt ſubuertere multitudinē negociatoꝝ ſeu mercatoꝝ: talis aūt multitudo ꝯtriat̃ ad bñ gubernare: qꝛ lex ipſoꝝ facit diuitias magis eſſe p̄cioſas v̄tute: qꝛ ꝯtriat̃ recte reip. ⁊ idō nō vr̃ expedire ciuitatē eſſe ꝓpinquam mari. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Qđ igit̃ ſi iſta nō ꝯtingat melius ſit ⁊ ad ſecuritatē ⁊ ad copiā reꝝ neceſſariaꝝ cōiōnē maris hēre vrbem ⁊ regionē non eſt obſcurum.

❡ Arguit in oppoſitū tangēs vtilitates ꝓuenientes ex ꝓpinq̄tate: ⁊ pⁱmo ꝓponit eas. Scđo cū dicit. (Nā ad facilius.) manifeſtat eas. In pⁱma pte dicit ꝙ non īmāifeſtum eſt: ꝙ multo melius eſt regionē eſſe ꝓpinquā mari vſque ad aliqđ ⁊ ꝓpter maiorē abundantiā neceſſarioꝝ ad vitā: ⁊ ad ſecuritatē maiorē ipſius: ſi poſſent p̄dicta incōuenientia vel nocumenta vitari. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Nā ad facili⁹ ferendū hoſtes ꝑ opportuna facultas ſuccurrēdi auxiliādiq̄ꝫ ſuis terra ⁊ mari eſſe dꝫ ⁊ ad nocendū inuadētib⁹: ſi nō vtrinq̄ꝫ poſſibile. At altera ex pte magis exiſtit amboꝝ ꝑticipātib⁹: ⁊ q̄ apud eos nō exiſtunt iportari ⁊ q̄ ſupabundāt deportari ex neceſſarijs eſt.

❡ Manifeſtat ⁊ pⁱmo pⁱmū dicens ciuitatē ſi non debeat ſeruire. opꝫ ſic eſſe diſpoſitā ꝙ faciliter ⁊ ſine dāno poſſit ſuſtinere ipetus debellantiū: ad faciliter aūt ferre ipſos: ⁊ cū minori dāno facit ꝙ poſſint ſe iuuare ꝯ eos per mare ⁊ per terrā: etenim ſi non poſſit ledere eos q ſic debellāt: tamen ſm alterā magis poterunt: ſi cōicent̃ ambobus: ab arida enim iuuabunt ſe in mari ⁊ a mari in arida cōtra eos. Expediens eſt igit̃ eam cōicare mari. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sibi.n. ipſis mercabilē nō alijs ciuitatē eſſe opꝫ: q aūt oīb⁹ mercatū apud ſe p̄bēt: hi faciūt queſtus cupiditate. Quod ſi nō expedit ciuitati hanc cupiditatem habere: neq̄ꝫ mercatū certe huiuſmodi debet recipere.

❡ Docet vitare nocumenta que videnť ſequi ex dicta cōicatione. Duo aūt illa que tangebant̃ ad vnū videbant̃ reduci: ꝙ eniꝫ aliqui nutriti in alijs legibus: aut multitudo negociatoꝝ aduenientiū per mare noceant ciuitati: hoc ē inq̄ntum diſtrahant ciues ab ordine ciuili: ⁊ ideo ſimul docet vtrāq̄ꝫ vitare. Et circa hoc duo facit: qꝛ pⁱmo inq̄rit vſq̄ꝫ ad q̄ntum querenda eſt in ciuitate negociatio. Scđo cum dicit. (Nā ⁊ nūc.) docet vitare predicta nocumenta. Circa pⁱmū eſt intelligendū: ꝙ negociatio in ciuitate q̄rit̃

propter

ꝓpter cōmutationē neceſſarioꝝ ad bene viuendū: hꝫ aūt cōmutatio q̄rit̃ ꝑꝑ per ſe ſufficientiā vite: ideō negociatio in ciuitate ad hoc vſqꝫ querenda eſt per ſe: qḋ facit ad per ſe ſufficientiā ipſius ⁊ non amplius: ſicut ea que ſunt ad finem q̄runt̃ ſm ꝙ cōpetunt fini: ⁊ ꝓpter hoc non eſt q̄renda ꝑꝑ alios principaliter. Dicit igit̃ ꝙ ciuitatē que nō ſibi ſufficit in oībus ad bene viuendū expedit eſſe negociatiuam ſibi: hoc eſt ſm ꝙ facit ad per ſe ſufficientiā ipſi⁹: ſed non alios .i. non ad per ſe ſufficientiā aliaꝝ ciuitatū vel regionū principalr̃. Illi aūt qui exhibent ſe negociatiuos ad oēs quaſi facientes foꝝ oium in ꝓpria ciuitate faciūt hoc gr̄a acq̄ſitiōis diuitiaꝝ: nimis reputātes diuitias ꝑcioſas: qḋ eſt nociuū reip. recte. Ciuitatē igit̃ illā quā non opꝫ ꝑticipare acq̄ſitionē ſupfluaꝝ diuitiaꝝ: non opꝫ recipe ſuperexcedentem multitudinē negociatoꝝ: ſed tātā q̄ntā facit ad per ſe ſufficientia vite. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Nam ⁊ nunc q̄dem videmus multis regionibus ⁊ ciuitatibus ſtationes ac portus opportune iacere: vt neqꝫ intra vrbem ſint: neqꝫ valde diſtantes: muriſqꝫ circūdari ⁊ alijs huiuſcemodi munitionibus. Claꝝ eſt ꝙ ſi q̄d boni proueniet ex tali cōione: ciuitas id bonū ſuſcipiet: ſin aliquid mali: caueri ab eo facile erit ꝑ leges iubentes ac determinantes quos opꝫ: ⁊ quos non oporteat inuicem admiſceri.

ℭ Docet vitare nocumenta ꝑdicta: dicens ꝙ ſic faciendū eſt in ciuitate bn̄ ordinanda circa cōicationē ad mare: ſic̄ videmus ⁊ exiſtere in regionibus ⁊ ciuitatibus bene ordinatis ⁊ ꝓpinqs ei: ſic aūt videmus ꝙ in talibus ⁊ regionibus ⁊ ciuitatibus municipiū ciuitatis diſtantiā q̄ndā hꝫ a mari: ita vt ſtationes ⁊ portus in q̄bus recipiunt̃ negociatores ſint diſpoſita apte inter ciuitatē ⁊ mare: ita vt ipſa ciuitas non occupet̃ a mari: nec ſit valde longe ab eo: ſꝫ ſint muri ⁊ alie munitiōes vel caſtra interiacētia ciuitati ſuburbio: ſilr̃ faciendū eſt in ciuitate fienda ad votū ſi poſſibile eſt. Māifeſtū eſt .n. ꝙ ſi ita ſe hn̄t ⁊ mare fuerit ſic ꝓpinquū ciuitati vt dictū eſt: ꝙ ſi aliqḋ bonū poſſit ɔtingere ꝑꝑ cōicationē ad mare inerit ciuitati ſic diſpoſite: ſi aūt ad nocumentū poſſibile ſit euenire: id cauendū eſt per leges diuerſas determinātes: quos opꝫ recipe ad municipiū: ⁊ quos nō opꝫ ⁊ vſqꝫ ad q̄d ⁊ q̄bus opꝫ ɔiungi ꝑ matrimonia ⁊ q̄bus nō ⁊ q̄uō. Sic igit̃ appꝫ ꝙ ciuitatē eſſe cōiunctā mari oīo nō expedit: tū ꝑꝑ dicta nocumēta q̄ Ariſ. tangit: tū q: magis egrotatiua eſſet: ⁊ ꝑꝑ alia multa: nec ēt expedit eā eſſe nimis remotā: multas .n. ab eo recipit vtilitates ſicut ipſe tangit: ⁊ ſic medio mō expedit eā poni ad mare vt vtilitates que a mari ſunt inde recipiat deſucili: ⁊ incōmoditates poſſit vitare. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ De nauali aūt potētia ꝙ melius ſit eā hr̄e vſqꝫ ad aliquā quātitatē manifeſtū ē: nō ſolū .n. ſibijpſis ſꝫ finitimis q̄buſdā opꝫ ⁊ auxiliari poſſe: ⁊ eſſe terrori queādmodū terra: ſic ēt mari.

ℭ Inquirit de potētia ⁊ turba nauali q̄uō ciuitas ſe hꝫ ad eas: ⁊ circa h̄ duo facit. Primo .n. māifeſtat ꝙ potētia naualis vſqꝫ ad aliquē terminū expedit ciuitati. Scḋo cum dicit. (Turbā v̄o ⁊c̄.) Oñdit ꝙ turba naualis nō dꝫ eſſe pars ciuitatis: q̄uis neceſſaria ſit. Circa p̄m ꝑoñdit ꝙ potentia naualis expedit ciuitati. Scḋo cū dicit. (Magnitudo aūt ⁊c̄.) declarat vſqꝫ ad quē terminū. In p̄ ꝑte dicit ꝙ de potētia nauali q̄ ordinat̃ ad bellū ꝑ mare māifeſtū eſt ꝙ optimū eſt ipſam ineſſe ciuitati bn̄ ordinate vſqꝫ ad aliquē terminū multitudis: q̄m expedit ciuitatē nō ſoluꝫ ſibi ipſis viuere: ſꝫ ēt ad alios. puta vicinos debellādo eos ſi iuſtū ſit eis ſeruire: aut ꝓhibēdo inſultus eoꝝ ſi velint eā bellare iniuſte. Quapropter opꝫ ꝙ ſint terribiles eis ⁊ poſſint ſe auxiliari multiplr̃ ɔ̄ eos. Hoc aūt erit ſi hēant potētiā: ſicut ꝑ terrā pedeſtrē: ita ꝑ mare naualē. Expedit igit̃ ciuitati potentiā habere nauticā. ℭ Deinde cum dicit

ℭ Magnitudo aūt ac multitudo huius potentie ad mores ciuitatis erit accōmodanda: nam ſi ea fuerit ciuitas que magnā ꝑſtantiā ⁊ auctoritatemqꝫ habere conſueuerit: neceſſariū erit hanc potentiam rebus eſſe conformem.

ℭ Declarat vſqꝫ ad q̄d dicens ꝙ de multitudine ⁊ magnitudine potētie naualis vſqꝫ ad quē terminū expediat ciuitati ɔſiderādū eſt inſpiciendo ad vitā .i. ad finē ꝑ ſe intētū in ciuitate. Illud .n. qḋ ordinat̃ ad finē intentū q̄rendū ē: inq̄ntum vtile eſt ad ipm̄ ⁊ nō amplius. Si igit̃ finis alicuius ciuitatis ſit vita ducalis ⁊ ciuilis: h̄ eſt finis ad quē ordinat̃ ducatus exercitus .ſ. ſubiugare alios ⁊ ciuilr̃ regere illos: tūc potētia naualis dꝫ eſſe cōmēſurata: ita vt tāta ſit vt ꝑ ipſam ⁊ pedeſtrem potentiā poſſint debentes ſibi ſeruire debellare: ⁊ inſurgentes in eos repellere: nō maior neqꝫ minor ſm ꝙ poſſibile eſt. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Turbā v̄o nauticā ⁊ hmōi hoīum multitudinē nō neceſſariū ē ciuitatib⁹ exiſtere: nulla .n. ciuitatis ꝑs h⁹ hoīes eē debēt: nā pugnatores q naues ɔſcēdūt igenui ſūt hoīes: terra quoqꝫ militare ɔſueti: hi ꝑſūt nauali turbe ⁊ iperant.

ℭ Declarat ꝙ turba nautica nō dꝫ eſſe ꝑs ciuitatis. qḋ p̄mo facit. Scḋo cū dicit. (Exiſtēte v̄o multitudine ⁊c̄.) declarat ꝙ eſt neceſſaria ei. In p̄ma ꝑte dicit: ꝙ multitudinem hoīum q̄ eſt circa turbā naualē nō expedit ineſſe ciuitatib⁹ ſicut ꝑtē: neqꝫ ipſos nauticos opꝫ eſſe ꝑtē ciuitatis: ſuperexceſſiuos .n. in iniurijs ⁊ qui volūt eſſe liberi oino a ſubiectione quacūqꝫ: ⁊ q ſunt pedeſtres ad virtutē deficientes ab ipſa nō debēt eſſe ꝑs ciuitatis: q̄m illos q ſūt ꝑs ciuitatis opꝫ eſſe non iniurioſos ⁊ ſubijci in parte ⁊ ordinabiles ad virtutē. Nautica aūt turba que dñat̃ nauigio ⁊ obtinet ipm̄ h⁹ eſt: q: iniurioſa eſt ⁊ ſubijci non vult ⁊ deficit a virtute ſicut frequenter ⁊ in pluribus: ergo nō expedit eam eſſe partem ciuitatis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Exiſtēte v̄o mltitudie tenuis fortune hoīuꝫ q circa nos hitāt: ⁊ agricolaꝝ q in regiōe rē ruſticā exercēt neceſſariū eſt abundātiā eſſe nautaꝝ: videmus ēt nunc iſtud fieri in q̄buſdā ciuitatibus: ceu Heracleote multas implent triremes vrbē poſſidentes magis exiguā q̄ꝫ ceteri.

ℭ Declarat ꝙ multitudo naualis neceſſaria eſt ciuitati dicens ꝙ cū in ciuitate ſit multitudo ſeruoꝝ ⁊ tenuioꝝ hoīnū: neceſſariū eſt in ipſa exiſtere multitudinē agricolarū excollētiū terrā regiōis ⁊ multitudinē nautaꝝ. Et h̄ q̄dē appꝫ ꝑ inductionē. Sic .n. videm⁹ in plibus ciuitatib⁹ bn̄ ordinatis: ⁊ ſpālr̃ in ciuitate Heracleotaꝝ. Quāuis .n. ciuitas eoꝝ ſit ɔ̄ctior .i. minor ſm multitudinē multis aliis multas p̄rit de viris nauticis ordinatis ad bellū iplere triremes .i. naues triū ordinū remoꝝ. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ De regione igit̃ ⁊ portibus ⁊ vrbibus mari ⁊ nauali potentia in hunc modum determinatuꝫ ſit: de multitudine quoqꝫ ciuitatis: quā de

terminationem habere decet prius diximus.

⸿ Recapitulat determinata: dicẽs ꝙ iaȝ i ꝓcedentibus dictum eſt de regione quãtam ⁊ qualẽ opꝫ eam eſſe: ⁊ d̃ portu ⁊ ciuitate qualiter ſe debeat hr̃e ad mare: ⁊ de potentia nautica qꝺ neceſſaria eſt ciuitati ⁊ vſqȝ ad qd. Prius autẽ dictũ fuit de multitudine ciuili quantã opꝫ eaȝ eſſe ⁊ vſqȝ ad quem terminum expediat ciuitati bene ordinate.

Nunc aũt quales natura ciues eſſe opꝫ a nobis dicet̃: forſan id vero deprehẽdet quis ſi inſpiciat ad ciuitates grecoruꝫ: que bene gubernari dicunt̃: ⁊ ad totum terrarum orbem: vt a gentibus varijs incolitur. Lectio. V.

⸿ Poſtq̃ pħs de ciuili multitudine determinauit: tranſit nunc ad ingrendum quales ſm naturam oporteat eẽ gubernãtes recte: ⁊ circa hoc primo premittit intentionẽ ſuam cum ordine ꝯſiderandi. Scđo cum dicit. (Nam q̃ frigidas ⁊c̃.) proſequit̃. Tertio cum dicit. (De hoibus igit̃ ⁊c̃.) recapitulat dicta. In pᷓma parte ipſe dicit ꝙ determinato de his que ſupponenda ſunt ex parte magnitudinis ciuitatis in generali: reſtat conſequenter dicere plures ſꝫ naturalem diſpõnem oporteat eſſe futuros bene gubernare qꝺ ſecundo proponebat̃ prius inquirendũ. Fere aũt fiet hoc manifeſtũ: ſi aliq̇s voluerit ꝯſiderare inſpiciẽdo ad ciuitates Grecoꝝ quas dicim⁹ bene gubernare: ⁊ ẽt ad totum orbẽ terre: ſm ꝙ eſt occupatus gentibus ⁊ ciuitatib⁹ conſiderando diſpõnes naturales eaꝝ: ex iſtis. n. aliqualiter poterit concludi intentum. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Nam que frigidas regiões incolunt gentes: ⁊ que per Europam aio quideꝫ abundant: ingenij vero ⁊ artificij parũ habẽt. Quapropter in libertate magis ꝑſeuerant: diſciplinam vero reipublice difficulter recipiunt: ac finitimis dominari non pñt. Que vero Aſiã incolunt ingenio ⁊ arte abundant: ſed animoſitatem non habent: propter quod ⁊ parere dominantibus ⁊ ſeruire perſeuerant.

⸿ Proſeq̇tur ⁊ circa hoc primo ꝓmittit diuerſas diſpõnes regionuꝫ ad gubernandũ. Scđo cum dicit. (Patet igitur ⁊c̃.) Ex hoc infert: ⁊ circa primũ adhuc primo tangit: qui ſunt inepti ad gubernandũ nãliter. Secũdo cũ dicit. (At grecoꝝ genus.) qui ſunt apti magis. Circa primũ eſt intelligendũ ꝙ q̃uis intellectus ꝑ ſe non cõicet corpori in operatione ſua: cõicat tñ corpori cõicanti ſm cõmentatorem libro de anima. Quicq̇d enim intelligit in fantaſmatibus ſenſibilibus intelligit: q: cũ ſpeculat̃ neceſſe eſt ſimul fantaſma aliquod ſpeculari. Fantaſmata aũt in actu ſenſibilia ſunt in actu: ſicut dr̃ȝ⁹ de aia. Senſibile ṽo i actu ⁊ ſenſus i actu ſunt vnũ in actu: ⁊ iđ ſm diuerſam diſpoſitionẽ ſenſus in actu diuerſimode diſponit̃ intellectus ad intelligendũ. Senſus aũt in actu diuerſimode diſponit̃ ſm diuerſitatẽ organi ⁊ ſpiritus: ſpecialiter in ſubtilitate ⁊ groſſicie: in quo primo vident̃ ſigillari forme ſenſibilium. Et ideo ſꝫ diuerſificatẽ ſpũs in groſſitie ⁊ ſubtilitate: ⁊ alijs hõ diuerſimode diſponit̃ intellectus ad intelligendũ: ita vt qui hñt ſpũs ſubtiles ⁊ claros bene repñtatiuos formarũ ſenſibiliũ bene nati ſunt intelligere. Qui aũt groſſos ⁊ turbidos preue. Multitudo ẽt ſpirit⁹ naturalis ⁊ ſanguinis: ⁊ per ꝯñs caliditatis facit hoies robuſtos. Robur enim facit ſpũs ſm pħm libro de ſomno. Et multitudo calidi animoſos ⁊ exceſſiuos: q: calidũ maxime actiuũ eſt inter q̃litates. Habitantes aũt in regionibus calidis caliditate regionis poros aperiente exalat humidũ trahens ſecũ calidum intrinſecũ: ⁊ ideo ſunt pauci ſanguinis ⁊ caliditatis. Spũs aũt ⁊ ſi paucos hẽant claros tñ ⁊ mũdos hñt: ⁊ iđ bene intellectiui ſunt. Habitantes aũt in frigidis frigiditate extrinſeca poros ꝯcludẽte fortificat̃ calidũ intern⁹: ⁊ ſunt fortis digeſtionis ⁊ plurimo indigent cibo. Spũs autem multos hñt ꝓpter multitudinẽ calidi: groſſos tamẽ propter groſſitiem ⁊ multitudinem alimenti: ⁊ ꝓpter minorem exalationẽ. Et ideo ꝓpter abundantiã caliditatis ⁊ ſanguinis aioſi ſunt: ꝓpter groſſitiem aũt ſpũum ⁊ turbulentiam minus intellectiui. Qui aũt habitant in temperatis regionibus medio'mõ ſe hñt ad iſtos mediocriter diſpoſiti ad aioſitatẽ ⁊ ad oꝑationeꝫ intellectus. Hoc ſuppoſito: dicit ꝙ habitantes in regionibus frigidis: ⁊ circa Europam que eſt regio ꝓtenſa ad aq̇lonẽ in parte remota a via ſolis ſunt nãliter aioſi ꝓpter abundantiã ſanguinis ⁊ caliditatis ꝓpter cãm dictam: in intellectu aũt ſpeculatiuo. ſ. arte: hoc eſt intellectu factiuo inueniuntur deficiẽtes magis: ⁊ iđ q: aioſi ſunt ⁊ potentes libere viuunt in regionibus ꝓprijs: potentes ⁊ audentes repellere inſultus inſurgentiũ: neſciunt aũt bene gubernare nec principare vicinis ꝓpter defectũ intellectus ⁊ ꝓudẽtie: que requirunt̃ ad bene gubernandũ ⁊ principandũ recte. Habitantes autẽ in regionibus calidis: ⁊ circa Aſiã: que eſt regio ꝓtenſa ad meridiẽ ꝓpe viam ſolis: bene intellectiui ſunt ⁊ artificioſi multũ ſm aiam ꝓpter ſubtilitatẽ ⁊ mundiciã ſpirituũ in eis cã ꝓdicta: tñ timidi ⁊ ſine aioſitate ſunt ꝓpter defectum ſanguinis ⁊ caliditatis nãlis: ⁊ iđ ſubiecti ſunt ⁊ ſeruiunt alijs non audentes potentes repellere debellãtes: niſi forte aliq̇ȝ per fraudeꝫ ⁊ dolũ excogitata per intellectũ quem habent ſubtilem. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ At grecoꝝ genus vt mediam regionem locorum ſortitum eſt: ſic etiã amborũ ẽ particeps: nam ⁊ animoſum ⁊ ingenioſum eſt. Ex quo fit vt in libertate degat: ⁊ diſciplinam reipublice optime recipiat: ⁊ vnius reipu. ꝯſtitutioneꝫ ſortituꝫ imperare oibus poſſit. Eandem quoqȝ drĩam hñt Grecoꝝ gentes inter ſe: q̃daꝫ. n. habẽt naturã ad vnũ illoꝝ: quedã vero ꝑmixte ac temperate ſunt ad vtranqȝ illaꝝ potentiarum.

⸿ Declarat qui ſunt magis apti dicẽs ꝙ illi qui mediũ locum tenent inter ꝓdictas regiones Europã ⁊ Aſiam ſicut genus Grecoꝝ: ſicut mediũ tenẽt ſm locũ: ita ⁊ ſm diſpõnes. Non. n. tm̃ eſt frigidũ apud eos: ſicut in ſeptẽtrione: nec tm̃ calidum ſicut apud eos q̇ circa Aſiam: ⁊ iđ tẽperati exiſtentes ſm calidũ ⁊ frigidũ ãbobus participant: ſunt enim intellectiui: minus tñ q̃ circa Aſiã: ⁊ ẽt aioſi minus q̃ qui circa Europã: ⁊ iđ permanent liberi in regione ſua potentes ⁊ audentes aliqualr̃ repellere debellãtes: hñt ẽt nati ſunt gubernare inter ſe ⁊ principari alijs ſm aliqueꝫ vnã rẽp. ꝓp vigorẽ intellectus ⁊ rõnis in eis. In ipſa etiam regione Grecie inuenit̃ drĩa gentis alicuius ad alias in eadem regione que totius Grecoꝝ ad duas ꝓdictas: ita ꝙ in aliqua eius ꝑte habitantes hñt nãꝫ quaſi vnius membri vel diſpõnis vnius: puta q: accedunt ad ſeptẽtrioneꝫ magis inter Grecos: magis aioſi ſunt inter ipſos nãliter. Habitantes autem in alia parte alterius diſpoſitionis ſunt: ſicut habitantes in parte ꝓpinquiori Aſie magis intellectiui ſunt inter eos. Alij aũt ſunt bene mixti ſiue ꝓportionati ad vtraſqȝ potentias iſtas. ſ. intellectiuã ⁊ aiatiuã: ſicut

illi qui

illi qui magis accedūt ad mediū per eque diſtātia. Sed ꝯtra iſta argueret aliqs rōnabilr. ꝙ cū ea que ſunt nālia ſemꝑ vel in plurib⁹ eodē mō ſe habeāt: ſi greci ſunt nati ꝓncipari alijs: nō āt illi q circa aſiā vel europā: ſequeret̄ ꝙ greci ſemꝑ vl' in maiori pte ꝓnciparent̄ alijs ⁊ alij nō ipſis: cui⁹ ꝯriū appet ex hiſtorijs antiquoꝝ: calidi. n. ⁊ per ſe q ſunt circa aſiā multo tpe dn̄ati ſunt ipſis ⁊ vicinis eorū monarchiā tenētes. Silr romani q circa europā ſunt plurimo tpe dn̄ati ſunt grecis ꝙ̄ ecōtrario: diuturnior. n. fuit monarchia romanoꝝ ꝙ̄ grecorū. ergo videt̄ ꝙ ipſi nō ſint nati ꝓncipari alijs: ſ; magis ecōtrario. Ad hoc eſt itelligēdū ꝙ diſpōnes nāles rerū nāliū q̄ ſunt hic reducunt̄ in diſpōnē celeſtē: ſic dicit phs in pmo metheoroꝝ dicēs. Eſt āt ex neceitate ꝯtinue iſte mūdus ſupioribus lationib⁹: vt ois ſui virt⁹ gubernet̄ ide. vn̄ mot⁹ pn̄m oibus illā cām putādū eē. et hoc ſatis oñdit. 8. phicoꝝ. Diſpoſitio āt celeſtis ꝑ cōpationē ad ea q̄ ſunt h' duplex eſt. vna cōis q̄ attēdit̄ ſm ꝓpinqtatē vel remotionē a via ſolis q maxie mouet iſta iferiora. Et ſ; hoc qdā hic exiſtes ſunt calidi: qdā fridi: qdā tēperati: ⁊ iclinant̄ ad ea ad q̄ iſta diſponūt: ⁊ q̄tū eēt de iclinatiōe nāli grecoꝝ in tali diſpōne magis tēperati eēnt nā ⁊ magis attingerēt ad vtrūq; dictoꝝ ꝓus. ſ. aioſitatē ⁊ intellectū ꝓportionalr: ⁊ magis nati eēnt gubernare ⁊ ꝓncipari alijs ⁊ ſeptētriōales magis aioſi d̄ficiētes itellectu: q āt circa aſiā ecōtrario. Alia āt eſt diſpō celeſtis in ordine ad ea q̄ ſunt hic q̄ attendit̄ ſm figurā ſtellarū erraticarū ad ſeinuicē ⁊ ad fixas: ⁊ in ordine ad ea q̄ ſunt h': ⁊ iſta diſpō vel iſta figura cōtinue alia ⁊ alia eſt aliq̄ mō: q̄uis nō ſenſibilr h' appeat. ⁊ reſp⁹ alteri⁹ ⁊ alteri⁹ loci alia ⁊ alia: ita ꝙ ſi reſpectu hui⁹ regionis ſit nūc talis figura celeſtis: ꝯſilr in alio tpe erit alia: ⁊ ſi reſpectu hui⁹ regiōis ſit talis: reſpectu alteri⁹ erit alia: Si igr̄ aliq̄ diſpō iſit alicui ciuitati vl' regiōi ex tali figura celeſte durāte figura inerit diſpō illa nālr: ⁊ ſm hunc modum pōt dici ꝙ greci ex figura celeſti tali aliqñ nati fuerūt bene gubernare ⁊ ꝓncipari alijs: aliqñ āt alij: puta caldei vel romani: ⁊ ſi iſta figura nō ꝑmanet nūc: nunc nō ſūt nati ad eadē: ſ; ad alia ſ; exigētiā figure nūc exñtis. ¶ Alteri⁹ ēt itelligēdū eſt ꝙ diſpō ciuitatis vl' regionis nālis nō tm̄ ꝯſiderat̄ ex figura celeſti abſolute: ſed ēt ex diſpōne ꝓprā regiōis ciuitatis ſm habitudinē quā hʒ ad mōtes vel mare vel loca paludoſa vel mūda. Uirtus. n. figure celeſtis nō recipit̄ in ꝯtēto niſi mediāte ꝯtinente ꝓximo. Et ſm hoc pōt ꝯtingere ꝙ q̄uis ciuitas vel regio ſit frida nāliter ⁊ iclinet̄ ad ea q̄ diſponit fridū: q̄tū eſt ex diſpōne figure celeſtis cōis: tn̄ ſm diſpōnē regiōis ꝑ cōparationē ad mōtes vel mare ꝯtingit eā eē calidā excellēter: aut ēt tēꝑatā vel ecōtrario. Ex quo ꝯtingit ꝙ q̄uis exiſtes in aliq̄ regiōe nō iclinent̄ ad gubernādū bene ex figura celeſti cōi: tn̄ ex ſpāli diſpōne ipſi⁹ hoc pōt ei cōtingere. Tertio eſt itelligēdū ꝙ vi⁹ celeſtis cū ſit mālis ⁊ corporea: itellus aūt imālis ⁊ ſeparat⁹ nō agit ꝑ ſeipm: ſ; tn̄ ꝑ acciñs īquātū depēdet ex ſenſu: ⁊ iō itellus ⁊ volūtas nō neceſſitant̄ in opatiōibus ſuis a v̄tute celeſti ꝑ ſe. Unde pōt ꝯtingere ꝙ q̄uis aliq̄ ex v̄tute celeſti vel nāli diſpōne nō iclinent̄ ad gubernādū: nec ad opatiōes itellectus vel v̄tutis: ſi tn̄ ꝑ electionē intēdāt ſtudio ſapiētie ⁊ exercitio v̄tutū ꝯtinget eos eē itellectiuos ⁊ bn̄ gubernātes: ⁊ ecōtrario ſi bn̄ nati ad iſta ocio ⁊ exercitio in malis opatiōib⁹ deficiēt inſipiētes ⁊ male gubernātes ⁊ ſui alioꝝ fiēt. Et hoc forte fuit vna cā deſtructiōis regni romanoꝝ ⁊ grecoꝝ: tenētes. n. monarchiā viuētes in trāqllitate dederūt ſe ocio ⁊ voluptatib⁹ carnalibus ⁊ auaritie nolētes vacare ſapie: ⁊ iō facti min⁹ itelligentes ⁊ minus exercitati in actionib⁹ ciuilib⁹ ⁊ bellicis nō potuerūt gubernare nec ꝓncipari bene alijs: ⁊ iō rebellauerūt ſubiecti ipſis neſciētib⁹ ⁊ īpotētib⁹ obuiare. Per ꝑdicta apparet ſolutio ad obiectū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̄ ꝙ opʒ ⁊ intelligentiam ⁊ vigorē animi natura exiſtere illis q futuri ſint idonei quos legum poſitor ad virtutem inſtituat.

¶ Infert ex ꝑcedētib⁹ q̄les nati ſunt bn̄ gubernare ⁊ ꝓncipari: ⁊ pmo facit hoc. Scdo cū dic. (Naʒ qd de ⁊c.) manifeſtat h' ex dicto q̄rūdā. In p⁹ pte dicit ꝙ q: greci bene gubernāt ⁊ ꝓncipant̄ alijs nālr: ⁊ q: aioſi ſunt ⁊ bn̄ itellectiui. aſiani āt ſui ſunt alioꝝ: q: inaioſi ſunt: q̄uis vigeāt itellectu. Septētrionales āt alijs nō ꝓncipant̄: q: d̄ficiūt itellectu q̄uis ſint aioſi. manifeſtū eſt: ꝙ opʒ eos eē de numero legiſlatoꝝ q debēt eē boni ductores ad v̄tutē ⁊ bn̄ gubernare inter ſe ⁊ ꝓncipari alijs eē aioſos: vt poſſint malos ꝯpeſcere ⁊ debellātes īpugnare: ⁊ bn̄ intellectiuos vt ſciāt ſe dirigere ⁊ alios in opatiōib⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nam qd de cuſtodib⁹ aiunt qdam oportere vt beniuoli ſint erga notos: erga ignotos vero infeſti. Uigor animi eſt qui beniuolentiam facit: illa eſt enim potentia anime: per quā amamus: ac beniuoli ſum⁹. Cuius rei ſignū eſt ꝙ magis irritat̄ animus contra familiares ⁊ amicos ꝙ̄ contra ignotos: ſi contemptū ſe putet. Quapropter Archilocus recte cuʒ amicos incuſaret ad animū loqtur inquiens. Non tu qdem ab amicis lāceis tranſfixus es. Quod dominat̄ ⁊ qd libertatē ſeruat ab hac potētia animi exiſtit. dominus enim ⁊ inuict⁹ eſt anim⁹.

¶ Probat hoc ex dicto q̄rūdā: ⁊ circa h' pmo ex pte illius dicti oñdit intētū. Scdo cū dicit. (Nec bn̄ ſe hʒ ⁊c.) Reprobat alterā ptē eiuſdē dicti. In p⁹ pte dicit ꝙ illud qd qdā dicūt oñdit ꝙ opʒ bn̄ gubernātes eſſe aioſos. Dicūt. n. ꝙ opʒ cuſtodes alioꝝ ⁊ ꝓncipātes eē amatiuos notoꝝ: ad ignotos āt ſylueſtres ⁊ duros magis. Signū āt pmi ē q: aius hois magis attollit̄ colloquēdo reputās ſe debere magis reputari ab eis reſpectu notoꝝ ⁊ ꝯſuetoꝝ ꝙ̄ reſpectu ignotoꝝ putās ſe paruipēdi. Noti. n. ⁊ ꝯſueti magi reputant̄ amici: ignotus āt q̄ſi nō amic⁹: ⁊ iō diſponit̄ hō ad notū ⁊ ꝯſuetū ſic ad ſeipm: ad ignotos āt ſic ad inimicū. ⁊ pp h' ſic qlibet reputat ſeipm ⁊ magnipēdit: ita vult reputari ⁊ magnipēdi ab amico ⁊ noto. ab inimico aūt ⁊ ignoto putat nō reputari ⁊ puipēdi. Nō aūt ꝙ cuſtodes opʒ eē amatiuos q: anim⁹. i. volūtas eſt q̄ fac̄ hoies amatiuos inuicē. hec. n. potētia ꝓncipiū ē dilectiōis. Propter qd archilocus querelās de amicis diſputat ad animū q̄ſi ad amicū dicēs ꝙ hoies nō ſuſtinēt vulneratiōes a lanceis ab amicis: ſed bona magis. Amare. n. eſt velle alicui bonū pp ipm. Uelle aūt eſt actus volūtatis. q̄ ⁊ diligere. Inclinatio āt ad ꝓncipādū ⁊ ad act⁹ libertatis eſt ab iſta potētia oib⁹ q ad h' iclinant̄: ꝓncipatiuū. n. ⁊ iuincibilē ⁊ liberū dicim⁹ animū: q: ꝓncipari pmo ⁊ ꝑ ſe eſt agere. immediatū āt pn̄m agēdi in nobis eſt anim⁹ ſiue volūtas. ⁊ iō anim⁹ eſt ꝓncipatiuū qd. Libertas aūt eſt q̄ in nā intellectua ꝑ v̄tutē ei⁹ qd ꝓncipale eſt in ea ⁊ in intrinſec⁹ agit in finē ꝓpriū ſm illud idē. Agere āt in nā intellectuali ad finē ꝓximo cōpetit aio ⁊ volūtati ſm Ariſt. 9. meth'. T. c. 16.
Et iō libertas eſt v̄tus q̄dā volūtatis in ordine ad intellectū ꝑcedētē ⁊ finē ſequētē. Si igit̄ animus eſt ſm quem principamur ⁊ liberi ſumus. ⁊ animus eſt quo amamus qd competit principantibus ⁊ cuſtodibus: vt iam dictus

eſt: conuenienter dictum eſt principantes oportere eſſe animoſos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec bene ſe habet dicere ꝙ aduerſus ignotos debent eſſe infeſti: nam aduerſus neminẽ eſſe tales opꝫ. Neqꝫ ſunt magnanimi homines natura infeſti: niſi contra iniuriantes: hoc aũt magis contra notos familiareſqꝫ patiunẽ ſi iniuriatos ſibi exiſtimant. Et hoc non ſine ratione contingit. A qbus enim deberi ſibi beneficium expectant ab eiſdẽ nõ ſolũ priuari beneficio: ſed inſup ſe ledi putãt. Vñ i puerbio dicit: fratꝝ ꝯtẽtiões ⁊ ire ſunt acerbiſſime: ⁊ q ſe nimiũ amãt: hi ſe nimiũ oderũt.

¶ Reprobat alterã partẽ dicti alioꝝ dicẽs ꝙ nõ ꝯuenienter dicũt in eo qð aiũt ꝙ pncipãtes vel ſupiores in ciuitate opꝫ eẽ infeſtos ⁊ diros ad ignotos: nõ.n. expedit ad aliquẽ hoiem bonũ eſſe tales: qꝛ facto ⁊ vbo expedit magis ſe reddere amabiles. viri ẽt magnanimi q ſunt digni pncipari nõ ſunt ſeueri ſeu diri ad aliquos niſi ꝯtra iniuſtos: qꝛ nõ expedit eos eẽ diros niſi eis q ꝯriant eis ſꝫ ꝙ hõ. Ipſi aũt ſm ꝙ hõ vtuoſi ſunt ſic debẽt eſſe: magnani-
Cap. 8. mitas.n. eſt ornat᷑ vtutũ: vt dr̃. 4. eth. Virtuti aũt ꝯriat malitia ſeu iniuſtitia ſm ꝙ iniuſtitia ſe extendit ad oẽm malitiã. Magis aũt diri ſunt ad notos ſeu amicos ſi fuerint mali ſiue putẽt ſe iniuſte pati ab eis: ⁊ hoc rõnabilr faciũt: ſi.n. ab amicis iniuſte patiunẽ nocumẽtũ reportãt ab eo a quo credebant ſe iuuari debere te ipſo puanẽ: pp qð indignanẽ magis: amicus.n. eſt velut alter ipſe: vt dictũ eſt. Et iõ ſicut aliqs ad ſeipm diſponiẽ: ita ad amicũ. A ſeipſo aũt expectat vnuſqſqꝫ bonũ ⁊ nõ nocumẽtũ pp qð ⁊ ab amico: vnde ſi putet reportare nocumẽtũ: idignatur. ⁊ qͣto magis amic᷑: tãto magis credẽ teneri ad beneficẽtiã ⁊ iõ dr̃ puerbialr ꝙ fratrum inimicitia crudelis eſt valde: ⁊ ꝙ illi q valde diligũt ſeinuicẽ fiunt valde ini-
T. cõ. 3. mici ex caſu: ſicut eadeꝫ fiunt calidiſſima. ⁊ frigidiſſima dicit Ariſt. q̃rto metheoroꝝ. Dicim᷑.n. de magno amico magnũ inimicũ fieri. Sic igr̃ nõ expedit magnanimũ vl̃ pncipantẽ eſſe agreſtẽ ad aliquẽ: niſi ad iniuſtũ: ⁊ magis ſi fuerit amicus prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De hoibus qdẽ igiẽ qui in rep. futuri ſint: ⁊ quot eẽ opꝫ: ⁊ q̃les natura: ⁊ de regione quantam ⁊ q̃lẽ fere determinatũ eſt. Non.n. eadeꝫ certitudo querẽda eſt in his que per rationes: ⁊ in his que fiunt per ſenſum.

¶ Recapitulat dicẽs ꝙ de iudicãtib᷑ determinatum eſt quot opꝫ eſſe ſm multitudinẽ in ciuitate ordinata ⁊ q̃les ſm nãlẽ diſpõnẽ. Iterũ de regiõe dctũ eſt ⁊ equaleꝫ opꝫ eã eſſe ad bene iudicãdũ p rõnes veriſimiles: ⁊ ꝯcordantes ſenſui. Nõ.n. eãdẽ certitudinẽ opꝫ q̃rere eoꝝ q̃ ſunt manifeſta ratione ſola nõ conueniente vſquaquaquam ſenſui: ⁊ eorum qui conueniunt cum ſenſu.

Cum aũt vt alioꝝ ſm nãm ꝯſiſtentium non he ſunt ptes totius ꝯſiſtẽtie ſine qbus totũ eẽ nõ põt: palã ꝙ nec ciuitatis ponẽdũ eſt eẽ ptes q̃cũqꝫ ciuitatib᷑ exiſtere: nec alio opꝫ ne alteri᷑ cuiuſqꝫ cõionis: ex q̃ ſit vnũ aliqð gen᷑. Lec. VI.

¶ Poſtq̃ phs inquiſiuit de his que ſupponenda ſunt ad remp. rectã ex pte mãe remotẽ. Ingrit nũc de his q̃ ſupponẽda ſunt ex pte ꝓpinque. Ciuitatis aũt mã ꝓpinq̃ eſt duplex. Vna ꝓprie ſicut liberi pncipãtes ⁊ ſubiecti q attingũt ad ciuilitatẽ. Alia aũt domus ⁊ edificia ciuitatis ⁊ regionis q̃ magis ſe habẽt in rõne organi. Diuidiẽ igitur ps in duas: qꝛ pmo ingrit que ſunt ptes ciuitatis ꝓprie dicte. ſcdo de edificijs ⁊ domibus ⁊ diſpõne ciuitatis ⁊ regionis cũ dicit. (Vrbs aũt ⁊c̃.) Adhuc in pma pte oñdit pmo q̃ ſunt nec̃ia ad ꝯſiſtentiã ciuitatis. Scdo cũ dicit. (Determinatis aũt ⁊c̃.) ingrit que eoꝝ ſunt ptes ciuitatis. Circa pmũ adhuc oñdit ꝙ nõ oĩa que regruntẽ ad ꝯſiſtentiã ciuitatis ſunt ptes ipſius. Secundo cũ dicit. (Cũ vo ⁊c̃.) declarat q̃ exigũtẽ ad ꝯſiſtentiã ei᷑. Primũ oſtẽdit duab᷑ rõnib᷑. Scdam ponit ibi. (Vnũ.n. ⁊c̃.) In prima parte dicit ſicut eſt in his que fiunt ⁊ conſtant ſm naturam ita in ciuitate eſt que a nã inclinãte ⁊ rõne pficiẽte. In his aũt que fiunt ⁊ ꝯſtant nã nõ oĩa q̃ regruntẽ ad ꝯſiſtentiam ipſoꝝ ſunt ptes illoꝝ: ſed q̃dã ſunt ſicut mã. quedaꝫ aũt ad ornatũ: ⁊ q̃dã ad alia: ſicut in aĩali alimentum ⁊ humores nõ ſunt partes in actu: ſed ſicut materia pili aũt ad ornatum ſunt ſeu ad protectionem. Sudores aũt ſicut decidentia a natura. ergo manifeſtũ eſt ꝙ neqꝫ ciuitatis: neqꝫ cõmunicationis alterius cuiuſcũqꝫ ex pluribus ex qbus fit aliqð vnum in rõne oĩa dicenda ſunt partes ſine qbus nõ exiſtũt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vnũ enim qd ⁊ cõe eſſe debet cõmunicantibus ſiue equale ſiue inequale ſuſcipiant: ceu ſi alimentũ id ſit: ſiue agri quãtitas: ſiue aliud tale. Sed qñ hoc gratia huius: hoc aũt non gratia nihil in his cõmune: ſed aut huic qdem facere: huic aũt accipere. Dico aũt veluti organo omni ad id opus qð fit: ⁊ opificibus. Domui enim ad edificatorẽ nihil eſt qð fiat cõmune: ſꝫ eſt domus gratia edificatorũ ars. Quapropter poſſeſſione quidẽ indiget ciuitas: nulla tamẽ ps ciuitatis eſt poſſeſſio. Multa vero animata ſunt poſſeſſionis partes. Ciuitas aũt cõmunio quedam eſt ſimilium gratia vite vt maxime fieri põt optime.

¶ Ponit ſcdam rõnẽ ad idẽ q̃ eſt hec: oĩum ptiũ p ſe alicuius tot᷑ eſt ad vnũ cõe: per quẽ determinantẽ ⁊ ſunt: ⁊ hec eſt forma tot᷑. Et ad hoc attingũt oẽs ſiue equaliter ſiue inequalr per trãſmutationẽ factã ad illud ex aliqua mã ſiue illa ſit alimẽtũ: ſicut in aĩalib᷑ ⁊ plãtis: ſiue multitudo hoĩum in regiõe: ſicut in ciuitate: vel aliqd aliud ſicut in qbuſcũqꝫ alijs: qñ vo aliq̃ plura ſic ſe hñt ꝙ vnũ eſt grã alteri᷑ vt finis. alterũ aũt eſt ſicut finis ipſoꝝ non aliqð vnũ cõe ſm rõnẽ: ſed ad alterũ iſtorũ ptinet attingere aliqð pncipalr. Ad alterũ aũt attingere accipiendo virtutẽ ab alio ſicͭ ſe hꝫ organũ ad opus factũ: ⁊ ad agẽs pncipale: qb᷑ nõ eſt aliqd cõmune ſm rõnẽ: ſicut domui ⁊ edificatori nihil eſt cõe ſm ꝙ hõ: ſed ars edificatoria ⁊ organa edificãdi ſunt pp ipſam domũ. Igiẽ quoꝝ vnum eſt grã alteri᷑ ſm ꝙ hõ nõ ſunt ptes alicui᷑ vni᷑. Poſſeſſio vo in ciuitate eſt grã poſſidẽtis: q̃uis igiẽ ſit nec̃ia ciuitati nõ erit aliq̃ ps ciuitatis: cui᷑ ptes ſunt poſſidẽtes p ſe: ſꝫ multa ſunt aĩata q̃ ſunt poſſeſſio alteri᷑: ſicͭ iumẽtuꝫ ⁊ ſu᷑ qui eſt organuꝫ aĩatũ alterius poſſeſſio exiſtẽs: ſine quibus tñ nõ eſt ciuitas. ergo multa ſunt in ciuitate que nõ ſunt partes ipſius. Ciuitas enim eſt cõmunitas q̃daꝫ ex pluribus ſimilibus ſm naturaꝫ cõpoſita gratia per ſe

ſufficientis ⁊ optime vite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ſit felicitas optimum: ipſa tamē virtutis operatio: ⁊ vſus qdam ꝑfectus. Cōtingat aūt ita vt aliqui illius recipiant participationē: alij parum aut nihil. Manifeſtuꝫ eſt ꝙ hec eſt cā q̄re ciuitatis ſpēs directe exiſtunt. Pluresq̄ꝫ rerump. forme per alium eniꝫ modū ⁊ alijs vijs ſinguli hoc appetētes: ⁊ alios viuēdi modos fecerūt: ⁊ al's reip. diſciplias.

¶ Intēdit declarare q̄ ſunt neccaria ad ꝯſiſtētiā ciuitatis. Et circa h̄ pͥmo tāgit ex qbus ſumit̄ diuerſitas rerump. ⁊ ciuitatū. Scdo cū dicit. (Cōſiderādū ⁊c.) Ex qbꝰ ſumit̄ nūerꝰ eoꝝ q̄ ſunt neccia ad ciuitatē. Tertio cū dicit. (Primo qdē ⁊c.) Sumit eoꝝ nūerū. In pͣ pte eſt itelligēdū ꝙ rō eoꝝ q̄ ſunt ad finē ex fine ſumit̄: ⁊ iō diuerſitas eorū pͥmo eſt ex diuerſitate finis: deinde ex diuerſo mō ſe habēdi ad ipſꝫ. finis āt ciuitatis felicitas eſt: ⁊ iō dicit qm̄ felicitas eſt optimū qđ itendit̄: ſicut finis in ciuitate. felicitas āt eſt opatio ſꝫ virtutē ꝑfectā ⁊ exercitiū illiꝰ ꝑfectū. ⁊ ꝯtingit aliquos iudicātes attingere ad hꝰ opationē ꝑfectā. Alios āt ꝯtingit attingere modicū. Alios āt nihil: ſed ad ꝯ̄riū magis: māifeſtū ē ꝙ h̄ ē cā q̄re ſint diuerſe ſpēs ⁊ dr̄e rerūp. diuerſitas. n. rerūp. ē ex diuerſitate finis: vl̄ diuerſo mō ſe hn̄di ad finē. Ex h̄. n. ꝙ diuerſos fines eligūt: vl̄ eūdē alio ⁊ alio mō: ⁊ ꝑ alia ⁊ alia vēant̄ diuerſas vitas faciūt: ⁊ ꝑ ꝯñs diuerſas reſp. Diuerſi. n. modi viuēdi diuerſe reſp. ſunt. Diuerſe igit̄ reſp. ſunt ex diuerſitate finiū: vel ⁊ diuerſo mō ſe hn̄di ad finē. ¶ Deīde cuꝫ dic̄.

¶ Conſiderandū eſt quot ſint illa ſine quibus ciuitas eē nō pōt. Nā quas dicimus eē ciuitatis ptes: eas neceſſariū eſt in iſtis ſubeſſe. Capiendus eſt igit̄ operum numerus.

¶ Declarat ex qbus ſumit̄ nūerus eoꝝ q̄ ſunt neccia ad ciuitatē. Et pͥmittēs itentionē ſuā dicit ꝙ poſt hec ꝯſiderādū eſt nobis q̄ ⁊ quot ſunt q̄ ſunt neccia ad ꝯſiſtētiā ciuitatis. Inter iſta. n. iuenient̄ illa q̄ ꝑ ſe ſunt ptes illius. Et qꝛ vnūqđq̄ꝫ eoꝝ que ſunt nā vel arte determinat̄ aliq̄ ꝓpͥa opatiōe ſic d̄r̄ pͥmo huiꝰ: ſumēde ſunt opōnes eoꝝ q̄ ſūt in ciuitate. Ex diuerſitate. n. iſtarū manifeſta erit multitudo neceſſarioꝝ ad eam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his enim illud apparebit. Primum igit̄ debēt exiſtere alimēta. Deinde artes. Multis enim inſtrumētis indiget vita. Tertiuꝫ arma. Nam qui ſimul in communione viuunt: neceſſarium eſt ipſis habere arma qbus ⁊ magiſtratibus parere inobediētes cōpellantur: ⁊ quibus vis propulſetur externa. Preterea pecuniarum habēdarum facultas q̄dam quo illas habere poſſint: ⁊ ad proprias indigētias. ⁊ ad bellum. Quintum ac primuꝫ circa rē diuinam cultus qđ vocant ſacrificium. Sextuꝫ qđ eſt oīum ſumme neceſſariū iudicium pro vtilitate: ⁊ iuſtitia contrahētium.

¶ Primo aſſumit opōnes neccias ciuitati. Scdo cū dicit. (Neceſſariū eſt g̃ ⁊c.) cōcludit multitudinē eoꝝ q̄ reqͥrunt̄ ad ꝯſiſtētiā eiꝰ. Circa pͣᵐ pͦ aſſumit opōnes dictas. 2ᵒ cuꝫ dicit. (Hec ſunt igit̄ ⁊c.) probat eas eē neccias. In pͣ pte dicit ꝙ ciuitati cuicūq̄ꝫ ſi debeat eē ciuitas: opꝫ ſupexiſtere opōnē alimēti: ſiquidē debeāt viuere ⁊ nutriri. Deinde aūt opōnes artiū puta fabricationē ⁊ carpentationē ⁊ hꝰ: multis. n. idigent organis exiſtes in ciuitate q̄ ꝓparant̄ ꝑ hꝰ opa. Deinde 3ᵒ opꝫ in ipſis eē arma: cōmunicātibꝰ. n. cōmunicatiōe ciuili ſunt neccia ꝑꝑ duo. Primo qdē ad ſeipſos ad puniēdū īſolētes ⁊ trāſgrediētes leges vel pͥncipatꝰ gr̄a inobediētiū ꝯſtituti mādatū. 2ᵒ ad repellēdū extrinſecos volētes īferre moleſtiā iniuſte. Deinde opꝫ eos hr̄e pecuniarū abūdātiā aliq̄ꝫ ſil'r ꝑꝑ duo. Primo ꝑꝑ opportunitates ad cōmutationes iter ſe faciēdas. 2ᵒ ad expeditiōes belloꝝ ſi emergāt. Deinde āt qnto expedit ineſſe ciuitati ꝙ pͥncipiū eſt iter dicta curā ⁊ cultū diuinū qđ appellat̄ ſacerdotiū. Sexto opꝫ ineſſe rectā deliberatione de ꝯferētibꝰ ⁊ nocuis: ⁊ iudiciū iuſtū de his que veniunt in diſceptatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec ſunt igit̄ opa qbꝰ indiget ciuitas omnis. Eſt enim ciuitas multitudo non quecunq̄ꝫ: ſꝫ illa que ad vitaꝫ ꝑ ſe ſufficiens ſit: vt diximus. Si vero aliquod horum deficiat: impoſſibile eſt ſimpl'r per ſe eſſe ſufficientē hꝰ ſocietatē.

¶ Probat hꝰ opa eē neccia vna rōne cōi: dicēs ꝙ hꝰ opationes ſunt neccie ciuitati oī: vt ita dicat̄: qđ adiūctū eſt ꝑꝑ aliquas ciuitates q̄ ꝑꝑ diſpōnē regionis nō ſil'r idigēt oibus ꝓdictis: aut nō idigēt ſil'r vt forte abūdantis pecuniarū ꝑꝑ abūdātiā diuitiaꝝ nāliū: ⁊ rō huiꝰ qđ dcm̄ eſt: qm̄ ciuitas cōmunitas q̄dā multitudinis ciuiū eſt nō q̄cunq̄ꝫ: ſꝫ ꝑ ſe ſufficiens ad bn̄ viuere vt eſt dicere. Si vero aliqđ ꝓdictoꝝ operū ꝯtingat deficere in aliq̄ multitudine: vtputa ꝓparatione alimēti vel artificiatoꝝ: aut etiaꝫ armaꝝ: nō erit per ſe ſufficiēs ad bn̄ viuere: vt ex ſe māifeſtum eſt. ergo nō erit ciuitas. Si ergo debeat eē ciuitas: neceſſe eſt oia hꝰ opa ineſſe ipſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſarium eſt ergo his opibus ciuitatem conſtare. Eſſe igit̄ opꝫ multitudinem agricolarum qui victum conferant: ⁊ artifices ⁊ pugnatores: ⁊ locupletes: ⁊ ſacerdotes: ⁊ iudices neceſſariorum atq̄ꝫ vtilium.

¶ Cōcludit nūerū eoꝝ q̄ ſunt neccia in ciuitate: dicēs ꝙ ſi hꝰ opatiōes ſunt neccie ⁊ ipſi nō pn̄t eē ſine qbuſdā aliꝭ puta ꝓparatio alimēti ſine agricolis. opatio artiū ſine artificibꝰ. opatio armoꝝ ſine pugnātibꝰ. diuitie ſine opulētis. nec cultꝰ diuinus ſine ſacerdote: nec iudiciū ſine iudice: manifeſtuꝫ eſt ꝙ ad ꝯſiſtētiā ciuitatis neceſſarij ſunt agricole: artifices bellici: diuites: ſacerdotes: ⁊ iudices.

HIs determinatis reliquum eſt ꝯſiderare: vtꝝ omnes cōmunicare debēt. Hoꝝ oīuꝫ fieri nō pōt vt idē ipſi ſint ⁊ agricole: ⁊ artifices: ⁊ ꝯſultores: ⁊ iudicātes: vl' in vnoquoq̄ꝫ ope ſupradictoꝝ alios ponēdū eſt: vel q̄dā eē ꝓpͥa: q̄dā vero cōmunia neceſſariū eſt. Lec. VII.

¶ Poſtq̄ꝫ phs oñdit q̄ ſunt neccia ad ꝯſiſtentiā ciuitatis: declarat q̄ iſtoꝝ ſunt ptes ipſius ⁊ q̄ nō ⁊ gr̄a hꝰ inqͥrit q̄ iſtoꝝ ꝯtingit attribuere vni: ⁊ q̄ nō: ⁊ quō. Et circa hoc pͥ facit qđ dcm̄ eſt. 2ᵒ cū dicit. (De diſtributiōe ⁊c.) Quia dixerat agricolas nō debere eē ptes ciuitatis optime. determinat de diuiſione regionis: ⁊ quos opꝫ eē agricolas. Circa pͣᵐ pͥmo facit qđ dcm̄ eſt. 2ᵒ cū dicit. (Qđ qdē ⁊c.) recapitulat. Circa pͣᵐ adhuc facit qđ dcm̄ eſt. 2ᵒ cū dicit. (Videt̄ aūt ⁊c.) Declarat illud nō eē nouū: ſed ab antiqs inuētū ꝓus. Circa pͣᵐ dans itētionē ſuā ponit dubitationē: vtrū oia ꝓdicta vel q̄dā poſſent eidem ꝯuenire. 2ᵒ

ſoluit cū dicit.(Sed nō ⁊c̄.)Declarat intētum. Primo igit̄ dicit ꝙ poſt declarationē dictoꝝ relinquit̄ ꝯſiderādum vtrū oīa ꝑdicta ſex ſint cōicanda oībus in ciuitate ita ꝙ ideꝫ ſit agricola: artifex ⁊ miles ⁊ ſic de alijs. Hoc eni bene poſſibile eſt.ſ.coſdē eſſe agricolas ⁊ ꝯſiliarios:⁊ ſic de alijs. Aut vnūqdq; iſtoꝝ attribuendū eſt vni ꝯditioni hoīum:puta ꝙ qdaꝫ ſint agricole: alij aūt ⁊ diuerſi milites:⁊ ſic de alijs. An magis qdā iſtoꝝ ſint attribuenda eiſdem.quedā aūt oīno diuerſis. Hoc eniꝫ dubitationem hꝫ cuius determinatio valet ad declarandum intētum principale.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Sed non in omni rep. hoc: vt diximus: ꝯtingit. Nā fieri pōt vt oēs ꝑticipēt oiuꝫ ⁊ nō oēs oiuꝫ: ſed qdā quoꝝdā. Hec eni facit rerū̄p. varietatē. Nam in populari qdē ꝑticipāt oēs oium. In paucoꝝ aūt potētia ꝯtrā eſt.

⸿ Diſſoluit dubitationē:⁊ p̄mo ponit ſolutionē in gnāli. ſcdo cū dicit.(Cū aūt ⁊c̄.)manifeſtat eā in ſpāli. Primo ergo in gnāli ſoluit eā dicēs ꝙ in ciuitate bene ordinata nō expedit oīa ꝑdicta cōicare oībus: ſed nec ſingula ſingulis:ſed quedā ipſoꝝ opꝫ eſſe ꝓpria quorūdā tm̄ ⁊ non alioꝝ.qdā aūt cōmunia plurib' neceſſario. Sed hoc non hꝫ veritatē in oī rep. ſed in bn̄ ordinata tm̄: ſicut.n.prius dicebat̄ in tertio hui' ꝯtingit oīa ꝑdicta cōicare oīb' exiſtentib' in ciuitate ⁊ nō oīa oībus: ſed qdā qbuſdā:⁊ hoc diuerſimode:⁊ ſm̄ hoc diuerſificari reſp. in ſtatu populari. Igit̄ que male ordinata reſp. eſt oībus oīa ꝑdicta neceſſe eſt communicare:q2 in ea tota multitudo dn̄at̄. In ſtatu autēꝫ paucorū ecōtrario quedā quibuſdā: vt arma ſacerdotū opulentū: ⁊ iudiciū eiſdē ꝟ forte vt diuitib'. q2 dn̄ant̄. agricultura aūt quibuſdam alijs ⁊ artificium alijs omnino diuerſis.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Cum aūt cōſideratio nr̄a ſit de optima rep. Ea v̄o eſt per quā ciuitas eſſet maxime felix. Felicitatē aūt quā ſine virtute impoſſibile eſt exiſtere primo diximus. Manifeſtū eſt ex his ꝙ in ciuitate que optime gubernet̄ ⁊ q̄ iuſtos habeat ciues ſimpliciter: ac nō ad ſuppoſitionem: neq; artifices: neq; mercatores ciues eē opꝫ. Vilis eſt enim huiuſmodi vita ⁊ virtuti aduerſa nec certe agricolas eē opꝫ eos qui futuri ſint ciues. Opus eſt enim quiete ⁊ ocio ad virtutē cōparādā ⁊ ad remp. gerēdā.

⸿ Manifeſtat ſolutioneꝫ in ſpāli. Et p̄mo facit h. Scdo cū dicit.(Que ſint igit̄ ⁊c̄.)recolligit eā.⸿ Circa p̄m primo declarat que dictoꝝ nō ſunt ꝑtes ciuitatis. Ex quo apparet ꝙ qdā dictoꝝ nō pñt eiſdē attribui. Scdo cū dicit.(Cū v̄o ⁊c̄.)declarat que ꝯtingit eiſdē attribui. Ex quo appet que per ſe ſunt ꝑtes ciuitatis.⸿ Circa p̄m ꝯſiderādū eſt ꝙ rō ꝑtis per ſe ꝯſiderāda eſt ex rōne totius: ⁊ rō totius in his que ordinant̄ ad finē ſumit̄ ex fine: ⁊ iō rō partiū per ſe ciuitatis q̄renda eſt ex rōne reip. Et rō reip. ex rōne felicitatis que eſt finis eius. Felicitatē aūt ipoſe eſt exiſtere ſine v̄tute que eſt p̄ncipiū ei':⁊ ꝓꝑ hoc rō partiū ciuitatis optime ꝑ v̄tutē determinat̄. Hoc ſuppoſito dicit:qm̄ intendimus facere ꝯſiderationē de rep. optima ſimplr̄:nō ex ſuppōne ſm̄ quā dicimus ꝑtes per ſe ciuitatis attingere ad felicitatē ſimplr̄ q̄ eſt finis ei'. Felicitas aūt nō pōt exiſtere ſine virtute:ſicut dcm̄ eſt p̄us: eſt eni oꝑatio hoīs ſm̄ v̄tutē ꝑfectā. manifeſtuꝫ eſt ꝙ mercenarioꝝ vitā ducētes vel etiā forenſeꝫ ſeu mercatiuā nō opꝫ dicere eē ciues vel ꝑtes per ſe ciuitatis optime ſe gubernātis habētis viros ſimplr̄ bonos nō ex ſuppōne. Cuius rō eſt:q2 ciues in ciuitate optima opꝫ oꝑari ad felicitatē: ⁊ hr̄e illud qđ eſt p̄ncipiū ipſius. Hoc aūt eſt v̄tus ciuilis. ergo opꝫ ciues in hꝯ ciuitate v̄tuoſos eſſe. mercenariā āt vitā ducētes:aut forenſem v̄tuoſi nō ſunt vt hꝯ. Vita.n. eoꝝ vilis exiſtēs ad eā nō dirigit:nec ordinat̄:imo magis eſt nō ꝯueniēs vel ſubcontraria ei. ergo tales nō ſunt ciues:neq; pars ciuitatis optime. Nec etiā agricole ſeu terrā colētes:qm̄ ciuib' neceſſaria eſt vacatio ab oꝑatiōīb' neceſſarijs ⁊ vilibus:⁊ itēdere ꝯtēplatiōi qn̄q; ⁊ oꝑationibus liberalib' ad gnātionē virtutis:⁊ ad actiones cōes per quas determinant̄. hꝯ āt vacatio nō pōt ineſſe agricolis cū ſint dediti agriculture ⁊ laboribus extrinſecis. ḡ nō ſunt ciues vel pars ciuitatis.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Cum v̄o hi ſupſint qui bello intēdūt ⁊ hi q ꝯſultant de vtilibus ⁊ iudicāt de iuſtis ⁊ nō iuſtis: qui qdē maxime vident̄ partes ciuitatis. vtrū ⁊ hos eē alios ponēdū ſit vel eiſdē hominibus ambas partes tribuēdum.

⸿ Inqrit que ꝑdictoꝝ pñt ineſſe eidē. Et p̄mo declarat ꝙ bellicū ⁊ ꝯſiliatiuū debēt eidē attribui aliquo mō. In ſcda cū dicit.(Reliquū eſt ⁊c̄.)declarat ꝙ iſta eadē ⁊ ſacerdotiū eidē aliq̄ mō ⁊ alteri alio aliq̄ mō attribuenda ſunt.⸿ Circa p̄m p̄mo mouet dubitationē. Scdo cū dic̄. (Clarū eſt ⁊c̄.)diſſoluit eā.⸿ Circa p̄m eſt itelligēdū ꝙ aliqs bn̄ ꝯſiliatiu' eſt per habitū prudētie per quē ex fine bene rōcinat̄:⁊ inquirit de his que ſunt ad fineꝫ: ſicut aūt aliqs ſe hꝫ ad prudētiā ꝑfectā: ita ⁊ ad alias virtutes morales.q2 ſimul ſunt ⁊ nō ſunt:⁊ iō ꝯſiliatiuū determinat̄ virtute. bellicū ēt opꝫ hr̄e v̄tutē per quā ſit agreſſiu' terribiliū:⁊ per ꝯñs prudētiā aliq̄ ad hoc neceſſaria ē:⁊ alſ aliqualr̄ v̄tutes. vnde ⁊ dicebat p̄us ph̄s in ſcdo hui' ꝙ militaris vita multas hꝫ ꝑtes v̄tutis: ⁊ iō bellici ⁊ ꝯſiliatiui ſimplr̄ determinant̄ v̄tute:⁊ q2 illi q determinantur v̄tute ſunt ꝑtes ciuitatis optime: ⁊ iō tales ſunt ꝑtes ipſius per ſe:⁊ iō hoc ſuppoſito dicit ꝙ illi qui ordinant̄ ad bellū in ciuitate optima: ⁊ ad ꝯſiliandū de ꝯferētib'. ⁊ ad iudicādum iuſte inter diſceptātes neceſſarij ſunt in eadē. Et maxime vident̄ eē ꝑtes ipſius ꝓꝑ rōnē ꝑdictaꝫ inquirendū eſt dubitando: vtrū idem ſint ordinandi ad bellum ⁊ ad conſilium: an alij ad hoc. alij autē ⁊ diuerſi ad illud.⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Clarum eſt ꝙ quodāmodo eiſdē ⁊ quodāmodo alijs: qua enim alterius vigoris vtriſq; opus ⁊ alterum prudētia: alterū viribus indiget alijs. Qua v̄o īpoſſibilium eſt eos qui afferre vim: ⁊ prohibere hos pñt ſubiectionem pati ſemper eiſdē. Qui enim armoꝝ dn̄i ſunt: idē etiam ſunt dn̄i ſtatus vel mutationis reip. reſtat igit̄ vt eiſdem quidē ambobus reſp. tradat̄ nō ſimul qdem: ſed vt natura fert. Vires qdem in iunioribus ſunt: prudētia v̄o in ſenibus. Sic inter eos diſtribui cōmodū eſt ⁊ iuſtuꝫ eſſe videt̄. Habebit enim hec diſtributio id: qđ eſt ſm̄ dignitatem.

⸿ Diſſoluit. et p̄mo manifeſtat ꝙ iſta duo aliquo modo eidē. aliquo modo alijs ſunt attribuenda. Scdo cū dicit. (Atqui poſſeſſio ⁊c̄.)oſtendit quot iſtoꝝ eſſe debent poſſeſſiones. Et in parte iſta dicit ꝙ manifeſtū erit ex dicen

dis:q

dis:ꝙ ⁊ bellicū ⁊ ꝯſiliatiuū ſunt attribuēda eidē vno mo
do:alio mō alteri. Dicit̄.n.ad pſens idē ⁊ diuerſuꝫ dupl'r.
Idē.ſ.ſm ſuppoſitū ⁊ ſm formā:ſicut ſortes idē ē ſuppoſi
to. Ipſe aūt ⁊ plato diuerſi. Sortes aūt ⁊ plato albi ſūt idē
in forma. Sortes aūt albus prius ⁊ niger poſterius eſt al
ter a ſeipſo:ſicut Porphyrius dicit: ꝙ ſortes ſenex differt
a ſe puero differentia accñtali. Intēdit igit̄ ꝙ bellicū ⁊ cō
ſiliatiuū eidē ſm ſuppoſitū ſunt attribuēda: differenti tñ
ſm prius ⁊ poſterius:⁊ ſm fortius ⁊ minus forte:magis ꝑ
nectū ⁊ minus:ſm enim ꝙ alteri etati opꝫ attribuere bel
licum:puta iuuentuti:⁊ alteri ꝯſiliatiuū:puta etate magis
ꝑuecte:⁊ ſm ꝯſiliatiuū indiget prudentia: que magis vi
get in etate ꝑuecta:⁊ bellicū robore corporali: qđ magis i
iuuentute opꝫ ea alteri attribui. Bellicū qđē iuuenib⁹:cō
ſiliatiuum aūt ꝑuectis. Scđm vō ꝙ impoſſe eſt eos:q pñt
violentiā inferre ⁊ deycere principantes facere ſemꝑ ſub
iectos opꝫ vtrūqꝫ eidē attribui. Uiri aūt bellici: q ſunt ar
moꝝ dñi potentiā hñt faciēdi manere rempu.⁊ nō mane
re ꝑꝑ armoꝝ violentiā:⁊ ideo relinquit̄ vtrunqꝫ iſtoꝝ da
ri debere eiſdē in rep.recta:ſed nō ſm idem tp̄s habꝫ vni
cuiqꝫ dare illud tp̄e:in quo magis aptū eſt ad illud. Sꝫ in
iuuenibus viget virtus corporalis magis ꝙ̄ prudētia: vel
virtus que maxime neceſſaria eſt in bellicis. ⁊ ideo belli
cū attribuendū eſt ipſis in tp̄e iuuentutis. Prudentia aūt
⁊ virtus magis vigent in ꝑuectis:que magis ſunt neceſſa
rie ad conſiliū ⁊ iudiciū: ⁊ ideo conſiliatiuū ⁊ iudicatiuꝫ
attribuenda ſunt eis qñ ſunt ꝑuecte etatis. Sic igitur am
bo opꝫ attribui eiſdē in alia tñ ⁊ alia etate:⁊ hoc iuſtū vr̄.
Iuſtū.n.eſt vnūquēqꝫ habere ſm dignitatē. Diuidere au
tē ſic ſm dignitatē vr̄. Dignū eſt.n. vnūquodqꝫ ordinari
ad illud:ad qđ magis natū eſt:ac qñ magis natū aptū eſt.
ſic.n.facit nā. Iuſtum eſt igit̄ iſta diſtribui ſm predictuꝫ
modum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Atqui poſſeſſiones quoqꝫ circa hos eſſe oꝫ.
Neceſſe eſt.n.facultates adeſſe ciuibus:hi aūt
ſunt ciues. Nā turba qdem vrbana viliū mini
ſtroꝝ nulla pars eſt ciuitatis: nec aliud genus
quodcūqꝫ:qđ non ſit virtutis effector. Patet
hoc ex eo ꝙ ꝓmiſimus. Felicitas.n.neceſſe eſt
vt ꝑ virtutē fiat. Felicē vero dicere ciuitatē de
bemus nō ad partē aliqꝫ eius reſpicientē: ſꝫ ad
oēs ciues. Manifeſtū ēt ꝙ hoꝝ eē poſſeſſiōes
opꝫ:ſiquidem neceſſe eſt agricolas eſſe ſeruos
vel barbaros: vel miniſtros.

ℭ Declarat quoꝝ iſtoꝝ debēt eē poſſeſſiones in eadē dicēs
ꝙ adhuc expedit in ciuitate optima poſſeſſiones eē circa
hos:ita ꝙ ipſi ſint eaꝝ dñi:aut maxime:qꝛ neceſſariuꝫ eſt
ciues in ipſa abūdantes eē. Sīqdem ciuitas optima ordi
nat̄ ꝑ ſe ad ſufficientiā ſꝫ diſpōnē ſuā. Iſti aūt q dicti ſūt
ciues ſunt ſimpl'r. Artifices aūt nec quicūqꝫ aliȷ.qui non
ſunt factiui opationuꝫ virtutis non pticipant ciuilitate ꝑ
ſe. Et hꝯ declaratio eſt ex ſuppoſitione:qm̄ nullus pōt feli
licitari niſi cū virtute:que eſt ꝑncipiū felicitatis. Ciuitatē
aūt optimā dicimus eē felicē ſimpl'r nō ꝙ̄tū ad aliqꝫ ptē:
⁊ ꝙ̄tum ad aliqꝫ nō:ſed ꝙ̄tum ad oēs ciues: vt eſt dicere.
Oēs igit̄ ciues oꝫ eſſe virtuoſos. q ḡ non ſunt virtuoſi ſꝫ
ꝙ hꝯ non ſunt ciues. Si igit̄ ciues opꝫ eē abūdātes: vt ꝓ
dictū eſt:⁊ hoc nō pōt eſſe niſi ſint dñi poſſeſſionū:⁊ hoc ſi
ſupponamus ꝙ expedit in tali ciuitate agricolas eē ſuos
aut barbaros aliūde veniētes:aut miniſtros. ℭ Deinde.

ℭ Reliquū eſt ex his:q ſupra memorati ſūt ge
nus ſacerdotū:quoꝝ inſtitutio manifeſta eſt.
Neqꝫ.n.agricola:neqꝫ artifex:neqꝫ viliū exer
citioꝝ quiſꝙ̄ ſacerdos ē deputandus. Honos
enim dijs eſt a ciuibus impendendus. Sꝫ cuꝫ
diſtincti ſint ciues in partes duas: hoc ē in eos
q arma tenēt: ⁊ in eos q ꝯſulant: ⁊ decens ſit
dijs cultū exhibere: ⁊ requiē ſuſcipe eos: q ꝑ
tp̄e in his laborauerunt:ac defeſſi ſunt his vti
qꝫ eſſet ſacroꝝ cura demandanda.

ℭ Declarat ꝙ ſacerdotiū aliqual'r eſt attribuendū idem:⁊
aliqual'r diuerſis cū ꝓdictis:⁊ qbus nō eſt attribuendū di
cens:ꝙ ex his que dicta ſunt neceſſaria ciuitati enumera
tis prius relinquit̄ genus ſacerdotū:cuius ordo ad alios ſa
tis eſt manifeſtus. Nō.n.expedit in rep.bñ ordinata arti
ficem:ſeu agricolā:vel forenſeꝫ ſacerdotem ꝯſtituere. Sa
cerdos enim ordinat̄ ad cultū diuinū celebrādū: ⁊ hono
rē deo exhibēdū ꝑ ſubditis. Nunc aūt ꝯueniēs eſt cultuꝫ
exhiberi deo ⁊ honorē a ꝑncipalioribus ciuibus. Oia eniꝫ
excellētiora exhibēda ſunt deo ꝓpter eius excellētiam: a
quo eſt oē bonū ⁊ qcqd eſt. Si igit̄ agricole:⁊ artifices: vl'
forenſes ciues nō ſunt: vt ꝓbatū eſt prius non expedit eos
eē ciues in ciuitate bñ ordinata: ſed qm̄ ciues diſticti ſūt
in duo:ſicut dcm̄ eſt prius: vꝫ:in ordinatos ad arma:⁊ cōſi
liatios:quos aliqñ contingit abdicatos eē ꝓpter intolerā
tiā laboris: ⁊ emeritos ꝓpter exercitiū ꝑteritū in bellicis
⁊ iudicijs:⁊ opꝫ eos hr̄e requiem maxime in ſpeculatiuis
cū motus paſſionū ſenſibiliū ſint oīno in eis ſedati vt in
pluribꝰ. Eos aūt qui intendūt honori ⁊ cultui diuino:opor
teat hr̄e requiem ⁊ vacationē cōtēplationis expedit eos ꝓ
moueri ad honorē ſacerdotij. ⁊ aſſignari ad ſanctificatio
nē hñt eos:qui abdicati ſunt ꝓpter labores in ꝑterito paſ
ſos:⁊ emeriti ꝑꝑ honeſta exercitia in bellicis ⁊ conſilijs.
Eſt aūt intelligendū:ꝙ ſicut nā illud:qđ eſt ꝑfectius in tē
pore:in quo ꝑfectius eſt ad perfectionē ordinat opationē:
ſeu finē:ſic ⁊ rō vel ars:que imitat̄ nām. Hoīes aūt poſt
tp̄s eruditionis ⁊ exercitij in diſciplinalibus impfectiorē
prudētiā hñt ꝓpter motū fortiorē paſſionū in eis. Robur
aūt corporale ⁊ magnanimitatē hñt maiorē ꝑꝑ iuuētutē:
hoc aūt magis cōpetit in bellicis: ⁊ iō rōnabiliter tales in
etate ad bellica dicit ordinare phs. Deinde aūt ꝓcedente
etate repreſſo calido:⁊ aliqual'r remiſſis motibus paſſio
nū:remittit̄ robur ⁊ magnanimitas ſm aliqd. rō āt ⁊ pru
dentia magis vigent. Sedēdo.n. ⁊ quieſcēdo fit aīa ſciēs
⁊ prudēs. Iſtud aūt ꝯuenit deliberatiōi ⁊ iudicijs: ⁊ ideo
ſm rationem ordinandi ſunt ad conſilia ⁊ iudicia. Ulte
rius aūt magis ꝓcedēte etate remiſſo calido ꝑꝑ tp̄s ⁊ fere
mortificatis paſſionibus: vt eſt dicere:aut regulatis ꝓpter
longū exercitiū:fere deficit robur corporale ⁊ maxie vi
get intell'ſ. Illud aūt maxime reqrit̄ in his: ꝙ̄ ordinantur
ad cultū diuinū. Opꝫ.n.eos vacari ab exterioribus actiōi
bus: ⁊ maxime intēdere ſpeculationi diuinoꝝ: ⁊ iō in eta
te tales cōuenienter aſſignādi ſunt ciues ad cultū diuinū
ita vt primo exerciteāt̄ in bellicis: deinde de agibilibus.
Ultimo aūt vitā finiant in ſpeculatione diuinoꝝ: in quo
ponit̄ vltimus finis hoīs. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Que ſint igit̄ ſine qbus ciuitas ſtare nō pōt:
⁊ quot ſint ciuitatis ptes dictuꝫ ſit. Agricolas
.n. ⁊ artifices: ⁊ oē miniſteriū ciuitatibus exi
ſtere neceſſariū ē. Sed ptes ciuitatis ſunt:q ar
ma tenēt: ⁊ q ꝯſultāt: ⁊ ſepatū eſt vnūquodqꝫ
iſtoꝝ:hoc qdē ſemꝑ:hoc vō ſm partem.

ℭ Recolligit determinata dicēs:ꝙ ſic igit̄ determinatuꝫ
eſt:que ſunt illa:que ſunt neceſſaria ad ꝯſiſtentiam ciuita

tis: et que illoꝝ ſunt partes ipſius. Agricole.n. et artifices: et mercenarij qui ꝓ mercede cõmutant opa neceſſarij ſunt in ciuitate. Sed nequaq̃ ſunt ptes ipſius ꝑ ſe. Bellici aũt et cõſiliatiui: et ſacerdotes ſunt partes ciuitatis: et ſunt diſtincti a ꝑcedentibus ſm oẽ tpꝰ. A ſe aũt inuicẽ ſ3 ptẽ temporis: ita vt idẽ prius ordinetur ad bellũ: deinde ad ꝯſiliũ: et vltimo ad ſacerdotium. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Videt̃ aũt nõ nũc: neq3 paulo ante hoc notũ fuiſſe his: q de republica. philoſophantur: ꝙ ꝑ genera ſit ciuitas diſtinguenda. Et pugnatorũ genus aliud eẽ: aliud agricolaꝝ. Nã i Egypto vſq3 ad hoc tpꝰ in hunc modum ſe h3 et in Creta. In Egypto quidem Seſoſtri lege3 ferente: et in Creta vero Minoe.

¶ Declarat iſta fuiſſe ab antiquis inuenta. Et primo narrãdo. Scdo cum dicit. (Eſſe vero etc.) Per ſignũ. Circa primũ ꝑmo declarat diſtinctionẽ bellicoꝝ et ꝯſiliariorũ3 ab alijs: et inſtitutionem cõuiuioꝝ ciuiuũ fuiſſe antiqua. Secũdo cũ dicit. (Et alia fere.) cõcludit idẽ de alijs. Circa ꝑmũ primo facit qꝺ dcm̃ eſt. Scdo cũ dicit. (Inuentio igitur.) declarat qꝺ iſtoꝝ a quo inſtitutũ3 fuerit ꝑmo. Circa primũ primo declarat diſtinctionẽ ꝑdictoꝝ inſtitutã eſſe ab antiquo. Scdo cum dicit. (Antiqua videt̃ eſſe etiam cum etc.) diſtinctionem ꝯuiuiorum. Circa primũ dicit: ꝙ volentibus phiſice conſiderare de republica: apparet hoc nunc primo: neq3 recenter eſſe notum: qꝺ op3 in ciuitate genus bellicoꝝ et conſiliarioꝝ eſſe diſtinctũ3 ab agricolis et artificibus: et mercenarijs ſm ꝙ hmõi. In Egypto eni3 vbi primo ꝯceſſum eſt ſtudere ſm ꝙ dicitur ꝑᵒ metaphi. ꝑᵒ obſeruauerũt leges ſtatuẽtes. Deinde ãt poſteriꝰ i Creta: q̃ ẽ i ſula i Grecia. Dicũt.n. ꝙ Seſoſtres legiſlator Egyptioꝝ B primus ordinauit lege de quo fit memoria. Circa Cretã aũt Minos legiſlator ipſoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Antiqua videt̃ eſſe ẽt comeſſationũ iſtitutio qꝺ in Creta factum eſt Minoe regnãte. Sed multo prius hoc in Italia q̃3 in Creta conſtitutum fuit. Tradũt.n. periti hoĩes illoꝝ locoru3 fuiſſe Italũ quẽdã Oenotrie regẽ: a quo mutato noĩe ꝓ Oenotris Itali ſũt vocitati: orãq3 illã maritimã3 Europe: que eſt inter Scillaticũ et Lamedicũ ſinum. diſtant ꝟo hec loca inter ſe meridiei iter Italie nomẽ primo cepiſſe. Hunc ergo Italũ tradũt agriculturã Oenotrios docuiſſe: cũ prius eẽnt paſtores vagi: ac palãtes: illiſq3 leges poſuiſſe: et comeſſatiões inſtituiſſe primũ. Quapropter ẽt nunc qdã illoꝝ populoꝝ comeſſationibus vtunt̃: et legibus quibuſdã ab illo poſitis. Incolebant aũt ea3 Italie partẽ: que ad Thyreniã verſa eſt Opici: q nũc Auſonij noĩant̃. Alterã ꝟo ptẽ: q̃ ad Iapiga et Ioniũ ptinet icolebãt Chaones Syrtim appellatã: et ipſi quoq3 ab Oenotris orti.

¶ Declarat inſtitutionẽ ꝯuiuioꝝ ordinatã eſſe ab antiq̃s dicẽs: ꝙ iſtitutio ꝯuiuioꝝ ciuiũ: quibus pticipãt oẽs ciues determinatis feſtis vel tpibus videt̃ eẽ facta ab alijs multis Cretenſibus.ſ. et italicis. Sed illa que ordinata fuerũt in Creta ordiata fuerũt maxime circa tempus regiminis Minois regis. Illa aũt que in Italia multo fuerunt antiquiora ꝑdictis. Dicũt.n. Coſmographi illius regiõis quẽdam regem fuiſſe Italũ nomine in illa: que tunc dicebat̃ Oenotria: a quo accipientes nomẽ dicti prius Oenotri vocati ſunt Itali. et hanc partem Europe que ſita eſt inter ſinum maris Scyllaticum: ita dictũ a ſcylla periculo maris: in quo ſepe periclitantur naues ꝑpter colliſionẽ ad rupes pcruptas: et ſinum Lamedicum: quod videt̃ eẽ: ꝙ q3 diuidit predictam Italia3 ex parte oppoſita: que videtur adinuicem parum differre circa locum: in quo cõcurrũt: videlicet per iter medidiei dicũt aſſumpſiſſe nomen Italie ab eodem. Dicigit̃ Italus dicit̃ collegiſſe paſtores illius regionis primo in vnũ ordinem ciuilem et conſtituiſſe quoſdã eoꝝ agricolas: alios aũt forte artifices: et alios bellicos: et leges ordinaſſe determinantes regulã viuendi eiſdem: et inſtituiſſe conuiuia cõmunia oĩbus ꝑmo. Propter quod et nunc ibidẽ obſeruant cõuiuia et leges quaſdã ordinatas ab illo: quod intelligendum eſt pro tempore phi. Apud Thyreniã aũt que eſt alia pars Italie habitabant prius Opici dicti: et tunc habitabant pro tẽpore ſuo: apud Iapigiã aũt et Ionium: que ſunt alia pars Italie vocata ꝑus Syrtes habitabant dicti Chaones: qui fuerunt quõdã de genere Oenotriorum: qui dicuntur fuiſſe greci quidã. Unde et quedam pars Italie quõdam magna Grecia dicebatur. Sed eſt intelligendum: ꝙ ꝑpter mutationem inhabitantium regionem ꝑdictam: vel ꝑpter bellũ: vel occupationem: vel epidimiam plura ꝑdictoꝝ noium pcium3 regionis ꝑdicte mutata ſunt: aut obliuta: et alia impoſita. et ideo neſcimus hñ cõiter quas partes regionis illius quedam predictoꝝ noium ſignificent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inuẽtio igit̃ comeſſationũ hinc primum extitit. Diuiſio aũt ciuitatis per genera apud Egyptũ incepit. Seſoſtris enim multis tẽporibus ante fuit q̃3 Minos in Creta regnaret.

¶ Declarat ꝙ iſtoꝝ a quo primo fuit inuentũ dicẽs: ꝙ inſtitutio ꝯuiuioꝝ cõium legitur primo facta fuiſſe in Italia a predicto Italo: diſtinctio aũt ciuilis multitudinis ſ3 modum predictum in Egypto: inſtitutio eni3 que fuit facta ſub regimine Minois apud Cretam multo poſterior fuit q̃3 illa: que fuit facta in Egypto: quam dr̃ feciſſe legiſlator eoꝝ Seſoſtres. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et alia fere credẽdũ eſt eodẽ mõ inuẽta fuiſſe multotiẽs in lõgo tpe: imo ꝟo infinities: nã et que neceſſaria ſunt ad vſum vite indigentiã ipſam docuiſſe rõnabile eſt: et illis repertis additamenta poſtmodũ facta fuiſſe ad expolitiore3 vtendi forma3: qꝺ eodem modo in cõſtitutione rerum ꝑ. accidiſſe credendum eſt.

¶ Cõcludit idẽ de alijs ciuilibus dicẽs: ꝙ op3 credere ꝑdicta: et alia fere ciuilia inuenta: et obſeruata primo multo tẽpore: aut magis infinities. Si.n. ſupponamus: ꝙ oĩa que ſunt hic reducant̃ in motũ et figurã celeſtẽ de neceſſitate: et motꝰ celi ẽ eternꝰ ſ3 opinionẽ phi: oportebit iſta iferiora circulari i finities: vt vr̃ ſ3 ordinationẽ ciuilium q̃dã ſunt neccĩa ad viuẽdũ abſolute: ſicut agricultura: q̃dã ãt ad bñ viuẽdũ. Illa igr̃ ſũt neccĩa: q̃ ꝑᵒ inuenerũt ipa neccĩtate coacti: q̃ ꝟo ordinant̃ ad bñ viuẽdũ iſtis exñtibꝰ iuẽta fuerũt: et rõnabilr̃ acceperunt icremẽtũ. Silr̃ et circa reſpũ totas: illa.n. q̃ ẽ neccĩa ad viuẽdũ abſolute: rõnabilr̃ iuẽta eẽ credit̃ priꝰ: q̃ aũt ordinat̃ ad viuẽdũ et optiẽ ẽ poſterius ꝑcedẽdo ab imꝑfecto ad ꝑfectũ ſm modũ nãe. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſſe vero cũcta vetuſta ſignũ ẽ: ꝙ Egyptij quoꝝ antiqtas maxima putat̃ leges habuerũt

et ciuilem

⁊ ciuilē iſtitutionem: quapropter vtendū eſt his: que ſufficienter tradita ſunt: ⁊ que deficiunt reperire conandum.

¶ Manifeſtat dicta ꝑ ſignū dicens: ꝙ ſignū ꝙ oīa ciuilia antiq̄ ſint ⁊ inuēta prius ſunt ea: q̄ fuerūt in Egypto: ⁊ ſūt adhuc obſeruata: iſti.n. ſunt antiq̄ſſimi ꝑſtantes leges ⁊ ordinē ciuilē inueniētes ⁊ obſeruātes: ſicut ēt Plato dicit in pᵒ thimei. ⁊ iō eis que dcā ſunt pus: ⁊ ab eis obſeruata vtēdū ē gubernatiōib⁹ bn̄. Si aūt aliq̄ omiſſa ſunt ab eis: vl etiā a nobis tentādū ē ea inuenire. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quod igiť agri ⁊ poſſeſſiones coꝝ eē debēt: qui arma tenent: quicq̄ȝ partes ſunt ciuitatis dictū eſt: ⁊ qua de cā cultores illaꝝ alios eē opȝ: quanta ⁊ qualis debet eſſe regio.

¶ Recapitulat q̄dā determinata dicēs: ꝙ ſic igiť determinatū ē prius: ꝙ regionē ⁊ poſſeſſionē pncipaľr opȝ eē bellicoꝝ ⁊ alioꝝ ꝑticipātiū reipꝑ.pu.ta ꝯſiliarioꝝ ⁊ ſacerdotū: ⁊ ꝙ agricolas ⁊ mercēnarios ⁊ artifices nō expedit eſſe ciues i optima ciuitate: prius aūt dcm̄ fuit q̄ntā ſm q̄ntitatē: ⁊ qualē ſm diſpōnē opȝ eſſe regimine optimam.

DE diſtributione vo ipſius regionis ⁊ q ⁊ quales debēt eē cultores dicēdū ē: q̄ngdē neq̄ȝ cōes oīuȝ cēſem⁹ eſſe debere poſſeſſiones: vt quidam tradidere: ſed vſu amicabili cōes fieri: neq̄ȝ deeſſe vlli ciuiū alimēta. Lectio. VIII.

¶ Poſtq̄ȝ declarauit pħs que ſūt ptes ciuitatis ꝑ ſe: ⁊ que nō: ⁊ ꝙ agricolas nō expedit eē ptes ipſius: quoꝝ ē excolere regionē: trāſit nūc ad determinādū diuiſionē regiōis: ⁊ quos ⁊ quales opȝ eſſe cultiuos ipſius: ⁊ circa hoc pmo determinat de diuiſiōe regiōis quō faciēda eſt. Scdo cū dicit. (Cultore aūt ⁊c̄.) quos ⁊ quales oȝ eē cultores ipſius. Circa pᵐ pmittit quaſdā ſuppoſitiōes cū intētiōe ſua. Secūdo cū dicit. (Eſt igiť neceſſarium.) ex dictis ꝯcludit regiōis diuiſionē. Tertio cū dicit. (Ut duab⁹ ſortib⁹.) rōnē aſſignat. Circa pᵐ pᵒ pmittēs intētionē ſuā. pᵒ pmittit q̄ſdā ſuppoſitiōes ex pte poſſeſſionū. Scdo cū dicit. (De comeſſationibus ⁊c̄.) ex pte ꝯuiuioꝝ. Tertio cū dicit. (Preterea ⁊c̄.) quādā ex pte expēſaꝝ in cultu diuino factaruȝ. Primo igiť dicit: ꝙ poſt pdicta dcm̄ eſt de regione qualiter diſtribuēda eſt: ⁊ de electoribus eius: quos ſm ſciētiā ⁊ quales ſm ꝯdōnē oporteat eos eſſe ſupponētes: pmo ꝙ nō expedit in ciuitate bn̄ ordinata poſſeſſiōes eē cōes: ſicͭ Plato ⁊ ſequaces eius dixerūt: ſicut oñ ſuȝ fuit in 2ᵒ. Magis.n. negligiť cura ipſaꝝ neceſſaria. De cōibus.n. minus curant hoies q̄ȝ de ꝓprijs: qꝛ magis ꝓpria diligūt. Sed expedit eas appropriatas eſſe ſingulis q̄ntū ad ꝓprietatem ⁊ curā: facere aūt cōes alijs q̄ntū ad vſum per actū liberalitatis ⁊ amicabiliter. Scdm̄ ſupponēdū ē: ꝙ nō expedit in eadē ciuitate aliquē ciuē indigere alimēto: ⁊ eis que ſunt neceſſaria ad vitam. Ciuitas optima eſt per ſe ſufficiens: ⁊ ciuis per ciuitatē determinať. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De comeſſatiōibus vř quoq̄ȝ oībus vtile eē vt aſſint bn̄ iſtitutis ciuitatibus. Quā vero ob cām nobis quoq̄ȝ idem videať poſtea dicem⁹ opȝ aūt ciues vniuerſos ad eaꝝ cōiōnē admitti: at nō facile eſt: vt q pauperes ſint cōtribuere ſtatutam penſionem ex proprio poſſint: ⁊ ceteram domum gubernare.

¶ Premittit tres ſuppoſitiones ex pte ꝯuiuioꝝ cōium: q̄ꝝ pmo eſt: ꝙ de ꝯuiuijs cōibus ſimul vř cū pcedētib⁹ oportunū eſſe ea fieri in ciuitate optima. Cā vero ꝑp quā oportunū eſt nobis vř in ſeq̄ntib⁹ hui⁹ libꝛi dicet: diſponūt.n. ad familiaritatē ciuiū ⁊ amicitiā ipſoꝝ. Scdo ő eidē ſupponēdū eſt: ꝙ oȝ oēs ciues tā diuites q̄ȝ pauperes cōicare ipſis: aliter.n. non eſſent cōia toti ciuitati: ꝑ quā determinať ciuis. Tertio accipiendū eſt: ꝙ cum ſint egeni vel minus diuites paucas hn̄tes poſſeſſiōes nō ē facile eos ſine grauamine magno afferre ad ꝯuiuia cōia qȯ ꝓportionale eſt: ⁊ ſuſtētare familiā ꝓpriā de modica ſuba ſua: modica.n. poſſeſſio ad duo minus eſt ſufficiēs. ¶ Deide cū dicit.

¶ Preterea in ſacrificijs: cultuq̄ȝ deoruȝ ſumptus cōes eſſe debent totius ciuitatis.

¶ Ponit vnā ſuppoſitionē q̄ntum ad expenſas diuinoruȝ dicēs: ꝙ adhuc accipiēdū: ꝙ expēſe que fiunt in cultu diuino: puta in ſacrificijs ⁊ edificijs: ⁊ alijs ad hoc ordiatis cōmunes ſunt toti ciuitati: ſiquidem predictus cultus communis eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eſt igiť neceſſariū in duas ptes regionē diuidere: ⁊ aliā eſſe publicā: aliā priuatoꝝ. Utraq̄ȝ illaꝝ partiuȝ rurſus diuidenda eſt: illius nāq̄ȝ partis: quā publicā eē debere diximus vna ps deoꝝ cultui deputanda eſt: altera vero ad comeſſationum impenſaȝ. Rurſus vero priuati agri pars vna ad proprias neceſſitates ē deputanda: altera vero ad ciuitatem.

¶ Infert diuiſionē regiōis ex dictis ſuppōnib⁹ dicēs: ſi vere ſunt pdicte ſuppōnes: expedit in ciuitate optima poſſeſſionē regiōis eē diuiſam: ⁊ alterā ptē eius eē cōem ad cōes eius expēſas faciēdas: ⁊ alterā ꝓpriā vnicuiq̄ȝ ad familiares oportunitates: ⁊ q̄libet iſtaꝝ partiū diuidiť i duas: ita vt vna ps poſſeſſiōis cōis ordineť ad oblatiōes vel cultū diuinū: altera aūt ad expēſas cōes in ꝯuiuijs cōib⁹ faciendas. Altera aūt ps eius: q̄ ꝓpria eſt ſingulis ordineť ad neceſſitates ꝓprias vnicuiq̄ȝ. alia vo ad negocia cōia ciuitatis: priuata ad munitionē cuſtodiā ⁊ ornatū. ¶ Deide ⁊c̄.

¶ Ut duabus ſortibus vtrinq̄ȝ diſtributis amboꝝ locoꝝ oēs participes ſint: equū.n. ⁊ iuſtū ita ſe hȝ ⁊ ad finitima bella ꝯcordatius: vbi.n. hic modus non ſerueť: alij faciliter proſiliunt ad finitimorum inimicitias: alij nimiuȝ illas refugiunt ⁊ contra dignitatem.

¶ Aſſignat diſtinctiōis pdicte rōnes duas: quaꝝ ſcdaȝ ponit cū dicit. (Quāobrē.) In prima pte dicit: ꝙ ſic ꝯueniēter diuiſa eſt regio in duas ſortes: ⁊ quelibet illaꝝ diſtincta in duas. Et hoc rōnabiľr: qꝛ ſic ea diuiſa ꝑ diuerſas ſortes oēs in ciuitate participabūt vtreq̄ȝ diuiſioni: qꝛ oēs pticipabunt poſſeſſiōi cōi. ſaltē inq̄ntū pticipant ꝯuiuijs cōib⁹. Propria aūt manifeſtū eſt: ꝙ pticipant oēs. Hoc aūt eq̄le ⁊ iuſtū videť: ⁊ per ꝯñs rōnabile. Rōnabiliter igiť diuiditur ſm predictum modum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quāobrē apud quoſdam lex eſt: vt q agros habent vicinos: hi nō admittantur ad conſiliū belli aduerſus illos ſuſcipiendi quaſi ob priuatam ſui cauſam recte conſilium dare nō valentes. Agroꝝ igiť per hūc modum facienda partitio eſt ob cauſas antedictas.

¶ Tangit ſcdam rōnem ⁊ eſt. Expedit poſſeſſiōes regiōis diuidi ſm ꝙ magis ꝯueniēs eſt ciuibus in ordine ad vici

nos ꝯterminales eiſdē ꝛ potentes aduerſari: ſed eā diuidi ſm modū ꝑdictū magis ꝯueniens eſt ipſi i reſpectu ad vicinos municipij ciuitatis volētes aduerſari: cuius ſignuʒ eſt: qꝛ vbi nō obſeruāt iſtū modū: ſed vbi oēs poſſeſſiones cōes parũ ipēdūt inimicitiā vicinoꝝ nō curātes ſi occupēt ꝑtē poſſeſſionis ciuitatis: minus.n. dolēt de omiſſione cōium: vbi aūt oēs poſſeſſiones ſunt ꝓprie: vel fere nimis curāt de inimicitia vicinoꝝ: ꝛ ꝑter illud qḋ bonū ē: verent .n. amittere poſſeſſiōes ꝓprias eas magis diligētes q̄ cōmunes: ꝛ iō in ꝗbuſdā ciuitatib' ſolet eſſe lex vicinos ꝯterminales nō ꝑticipare bono: i vel ꝯſilio coꝝ i ordie ad bellū: vel quodcūqʒ aliud magnū: quaſi nō poſſent bene cōſiliari ꝓꝑ affectionē aliq̄ ꝓpriā inimicitie vel amoris. Expediens eſt igitur regionem diuidi ſm predictum modū propter predictas rationes. ¶ Deinde cum dicit

¶ Cultores aūt ipſi maxime ꝗdē: ſi ſm votum optādū eſt ſerui eē debēt: neqʒ oēs vnius generis: neqʒ aio elati: ita ꝛ ad faciēdū opus vtiles forēt: ꝛ nihil noui ab eis metuerent. ſcḋo aūt loco barbari miniſtri nāꝉles his: quos ſupra diximus: hoꝝ aūt in priuatis ꝗdē agris: ꝛ ipſi priuatoꝝ dñoꝝ ſint: in publicis ṽo publici. Quēadmodū aūt ſeruis vtēdū ſit: ꝛ quale melius eſt omnibus ſeruis premium libertatis eē propoſitum poſtea dicemus.

¶ Declarat quos ꝛ q̄les oꝫ eē cultores regiōis dicens: ꝙ in ciuitate optia terre cultores ſi poſſint hrī ad votū oꝫ eē ſeruos robuſtos corꝑe: vt bñ elaborare ipſaʒ poſſint ðficiētes itellectu: ne ſint inuētiui fraudū ꝯ dños. Sʒ ꝛ hoc oꝫ duo obſeruare. Primo ꝙ nō ſint eiuſdē trib': ſic.n. vniti adinuicē magis pñt eē fortes q̄ ciues. Scḋo ꝙ nec aio ſi: ſi eni eēnt magis auderēt inſurgere. Expedit igiꝉ eos eſſe robuſtos corꝑe: deficiētes intellectu: puſillanimes: ꝛ nō eiuſdē tribus ſic.n. magis vtiles erunt ad terre elaborationē: ꝛ nihil i ſoleſcēt ꝯ dños machinātes. Deide aūt expedit ſi iſti nō pñt hrī terre cultores eē barbaros in alia regiōe natos ꝛ natos ſeruire ꝛ miniſtros nāꝉ: tales.n. ſūt ſiles ꝑdictis ſʒ diſpōnē nālē: ſed colētes terras ꝓprias vniuſcuiuſqʒ ciuis opꝫ eē ꝓprios illoꝝ: quoꝝ ſunt terre: eos aūt q terrā cōem expedit eē ſuos cōitatis. Quō aūt dñs ſe debeat hēre ad ſeruos in vtēdo ipſis: ꝛ melius eſt ad inducendam eos ad bñ operandū ꝓponi eis libertatē in ꝑmiū ſi bñ opent: cuꝫ aūt verbere vel afflictione affici debeant in ſequentibus huius tractatus diceꝉ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Urbs aūt ꝙ terre: mariſqʒ particeps eſſe dʒ: ꝛ ꝙ ad totā regionē ſimiliter debʒ eē cōmunis quantum fieri poteſt dictū eſt prius.

¶ Poſtq̄ phs declarauit ea: q̄ ſupponēda ſūt ex ꝑte multitudinis ciuilis ad rectā remp. vult nūc declarare: q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte ſitus ciuitatis ꝛ edificioꝝ eius ꝛ regiōis i ſpāli magis: ꝛ ꝑmo oñdit q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte ſitus ciuitatis i ſpāli. Scḋo cū dicit. (Loco aūt ꝛc.) q ex ꝑte munitionū ꝛ edificioꝝ. Circa ꝑm̄ recolligit q̄dā dicta pus de ſitu ciuitatis. Scḋo cū dic. (Ipſi' aūt ad ſeipſā ꝛc.) declarat q̄ vlterius ſupponēda ſunt circa ſitū eius in ſpāli. Primo igiꝉ dicit: ꝙ prius determinatū ē a nobis: ꝙ ſi ciuitas optima debeat ſituari ad votū: opꝫ ꝙ cōicet mari ꝛ terre ſm ꝙ ꝯtingit melius: vt ex vtroqʒ poſſit iuuari ꝛ in neceſſarijs ad vitā: ꝛ ꝯ vicinos debellātes. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Ipſius aūt ad ſeipſaʒ optādū ē poſitionē ſortiri ad q̄ttuor reſpiciētes. Primū ad ſanitateʒ qḋ ē neceſſariū ad oriētē ſolē ꝯuerſe vrbes: ꝛ ad eos vētos q inde perflant ſalubriores ſunt. Scḋo loco q̄ ſunt ſm boreā ſite: he nāqʒ ſunt ad hyberna potiores. In reliqs vero vt ad ciuiles res: ꝛ ad bellicas ꝗdē opportūe ſe habeat. Ad bellicas ꝗdē vt facilis ſit ciuibus in alienā egreſſio: hoſtibus aūt difficilis aditus: ac difficilis circūdatio: aquaꝝ aūt ꝛ ſtagnoꝝ abundātiā habeat maxime nāleʒ: ꝙ ſi nālis deficiat: ex aqua pluuia ciſterne ꝛ lacus: qui magnaʒ vim aquarum ſuſcipiant cōparentur: ita vt deeſſe aqua: ſiqñ obſiderenꝉ nunq̄ poſſit.

¶ Declarat q̄ attēdenda ſunt de poſitione ciuitatis in ordine ad ciuitatē ꝛ ad bellica: ꝛ primo facit hoc. Scḋo cū dicit. (Sed cū oporteat ꝛc.) de quibus iſtoꝝ magis ſollicitādum eſt ꝓꝑ ſanitatē. Circa ꝑm̄ tāgit quattuor: ad que oꝫ reſpicere in bona poſitione ipſius: quoꝝ duo prima per ſe ordinanꝉ ad ſanitatem. Tertiū ad bellicas oportunitates. Quartum vero ad hoc ꝛ ad neceſſitatē vite. Dicit igiꝉ ꝙ ſi oportet ciuitatem ipſam ſituari ad votū oꝫ reſpicere ad quattuor principaliter. Primo quidem ꝙ declinationem habeat: ꝛ ſit propatula: ſi fieri poteſt ad oriētē ꝛ ad vētos flantes ab oriēte: q ſunt ſaniores aliꝗs: tamē h̄ ſit oportunū ad bonam diſpōnē ciuiū. ſ. ſanitatē. Sunt vēti orientales ſaniores: qꝛ plurima mā ipſoꝝ plus moraꝉ ſub via ſolis ꝛ iō calidiores ſūt ſʒ phʒ. ꝛ. metheoroꝝ. Propter caliatē aūt ſuā nubes reſoluūt: ꝛ aerē ſubtiliāt ꝛ mūdificāt: q̄ faciunt ad bonam diſpōnem ꝛ ad ſanitatem. Siquidem aer paludoſus ꝛ nubiloſus: ꝛ groſſus ē egrotatiuus: ecōtrario vero ventus occidentalis frigidus eſt ꝛ paꝝ moratur ſub via ſolis: nec eſt fortis flatus vt frequentius: ꝛ iō propter frigiditatē vaporis cōgregat ꝛ aerē ingroſſat: ꝛ ꝓpter paruitatē flatus non pōt nubes propellere: iſta aūt non cōueniūt ad bonā diſpoſitionē corpoꝝ: ꝛ ideo loca ꝓpatula ad occidentē non ſunt ſalubria bene: vt frequētius. Secūdo expedit ciuitatē declinare ad boreā ꝛ ad vētos boreales: ſic enim recētior erit ꝛ magis remota a putrefactōe: qꝛ vēti illi rectiores ſunt ꝛ ſaniores. Cuius rō eſt: qꝛ vētus ſeptētrionalis frigidiſſimus eſt ꝛ fortiſſimi flatus: ꝛ rōne fortitudinis flatus ꝛ nubes ꝛ vapores groſſos ꝓpellit ab aere mundificādo ipſum. rōne vero frigiditatis cōgregat calidū intrinſecū claudēdo poros exterius: ꝛ ꝓꝑ primū ꝓhibꝫ putrefactionē: ꝓpter zm̄ cōfortat digōnem: ꝛ iſta bene cōpetūt ſanitati. Ecōtrario vētus auſtralis calidus eſt ꝛ tortuoſi flatus: ꝛ virtute caliditatis eleuat vapores: ꝛ poros aperit: ꝛ virtute flatus tortuoſi nubes ꝯgregat: ꝛ iō ingroſſat aera: ꝛ ad putrefactionē diſpōit: ꝛ debilitat digeſtionē: que ſunt ꝑncipia egritudinis: ꝛ ideo ventus auſtralis non eſt bene ſanatiuus. Tertio aūt opꝫ ciuitatē ſituari: vt bene ſe habeat ad actiones ciuiles: ꝛ ad oportunitates bellicas: ꝓpter quas opꝫ eā ſic diſponi: vt ſit bonus exitus ciuibus ꝛ facilis: difficilis aūt ꝛ mali additus debellantibus: ꝛ per ꝯñs difficile cōprehenſibilis: ꝙ ſit ꝑ nālem diſpoſitionē: vel montiū: vel rupiūʒ: vel aquarū: vel per artificialē: puta turriū: vel munitionū. Quarto expedit eam ſic poni: ꝙ habeat multitudinem aquaꝝ fontaliū: vel fluuialiū ꝯuenientiū ſanitati ꝛ munitioni ſi poſſibile eſt. ſi aūt hoc nō eſt poſſibile opꝫ inuenire ꝛ preparare ſuſceptacula aq̄rum fluuialiū ꝛ defoſſarum: puta ciſternas ꝛ puteos potētes ꝯtinere copiaʒ multam ipſarum: ita vt nō ꝯtingat eos deficere propter multitudinem: etiam ſi ab aduerſarijs ꝓhiberentur aque exteriores. ¶ Deinde cum dicit

¶ Sed cum

¶ Sed cũ oportеat de ſanitate habitantiũ curã habere: hoc aũt ſit primũ in ſitu ⁊ qualitate loci: ſcd̃m in aquarum ſalubriũ vſu: in ea quoqꝫ re eſt diligentia merito adhibenda. Quibus eniꝫ plurimũ ⁊ frequẽtiſſime vtimur ad corpus ⁊ ea plurimum importãt ad ſanitatẽ. Aquaruꝫ aũt ⁊ ventorum potentia talẽ habent naturam.

¶ De quibus p̃dictorum magis ſollicitandũ eſt ad ſanitatẽ: qđ p̃mo facit. Scđo cũ dic̃. (Quapropter in.) ponit qđdã documentũ. Primo dicit: q̃m ciuẽ opꝫ eẽ ſollicitũ multuꝫ de ſanitate inhabitãtiũ ciuitatẽ. Primo. n. ⁊ p̃ncipalr̃ opꝫ eſſe ſollicitũ de bona diſpõne aĩe. Scđo de bona diſpõne corporis in ordine ad aĩaꝫ: bona aũt diſpõ corporis ſeu ſanitas p̃mo vr̃ cãri ex diſpõne ciuitatis ad talẽ vel talem ſitum: puta ad orientẽ vel boreã ꝓpter bonã diſpõnẽ aeris. Scđo võ cauſaĩ ex vſu bene diſpoſitorum: puta dulciũ ⁊ leuium: ⁊ iõ de iſtis ⁊ de aere p̃ncipalr̃ nõ acceſſorie: illa. n. multũ ꝯferant ad ſanitatem ⁊ bonã diſpõnẽ q̇bus vt plurimũ ⁊ frequẽtiſſime vtanĩ hoĩes ad vitã corporis ſuſtẽtandã. Hec ſunt nã aquarum ⁊ aeris. Aqua. n. vtanĩ ſꝫ ſe ad potũ ⁊ ad cibũ ſaltẽ ſm q mixta eſt. Aere aũt ad reſpirationẽ. q̃ multũ ꝯferũt ad ſanitatẽ: opꝫ igiĩ ciuẽ multũ ſollicitum de bona diſpõne aquarum ⁊ aeris: forte ãt magis de diſpõne aeris. Siq̇dẽ aer inſpiratus cũ minori alteratiõe ꝑuenit ad p̃ncipiũ vite. ſ. ad cor. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quapp̃ in ciuitatibus q̃ recte ſapiũt diſtiguẽdus ẽ aquarum vſus: ſi nõ oẽs ſũt pares: nec abũdãtia ſit earum aquarum: vt alie ſeorſum aque ad cibũ ⁊ potũ: alie ad aliã indigentiã deputentur.

¶ Ponit qđdã documẽtũ circa nãm aquarum in ciuitate dicens qđ ꝓpter hoc: q2 aque multũ ꝯferunt ad ſanitatẽ: ſi nõ fuerint oẽs aque in ciuitate ſiles: nec copioſe diſtiguũtur ſeorſum accipiẽdo eas ħ numero ipſarum que ad alimẽtum ſunt ꝯuenientes ⁊ ſeorſum: alias q̃ ad alias opportunitates in ciuitatibus ſapiẽter ordinatis vt ꝯuenientibus ad alimẽtũ: ſi copioſe nõ fuerint non vtanĩ ad alia: necnõ ꝯuenientibus vtanĩ ad alimentũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Loca aũt munita non pariter cunctis ciuitatibus vtilia ſunt: vtputa arx ad dñationeꝫ vnius vel paucorum. In populari vero viuendi mõ equalitas loci. In optimatũ vero gubernatõe neutrũ iſtorum ſed magis loci plures ardui.

¶ Ingrit de his que ſupponẽda ſunt ex ꝑte munitionuꝫ ⁊ edificiorum: ⁊ circa hoc p̃mo facit qđ dictũ eſt. Scđo cũ dicit. (Sed imorari.) excuſat ſe ab vlteriori ꝯſideratiõe taliũ. Circa p̃m p̃mo ðclarat q̃ ſupponẽda ſunt circa munitiones ⁊ edificia in ipſa ciuitate. Scđo cũ dicit. (Sunt. n. magiſtratus ⁊c̃.) que in regione exterius. Circa p̃m p̃mo ingrit de munitionibus ⁊ edificiys cõibus ciuitatis. Scđo cũ dicit. (Cũ võ ⁊c̃.) de his que ordinanĩ ad p̃ncipalia opa ciuitatis. Circa p̃m p̃mo tangit q nõ eodẽ mõ ſe hꝫ de munitionibus ⁊ in oĩbus rebuſpu. Scđo cũ dicit. (Priuatorum aũt ⁊c̃.) ingrit de ipſis ⁊ de edificiys i ciuitate optima. In p̃ma ꝑte dicit q illud qđ eſt expediens ⁊ melius circa loca munita nõ eodẽ mõ ſe hꝫ in oĩbus rebuſpu. ſed in ſtatu paucorum ⁊ monarchia expedit ꝑtẽ ſupioreꝫ ciuitatis fortiſſimã eſſe in qua dñantes in paucorum ſtatu ⁊ monarche morantes poſſint defendere ſe ſi opus ſit ab impetu multitudinis inſurgẽtis ſi ꝯtingat. In ſtatu aũt populari expedit equalitas edificiorum vt nullus ꝓpter fortitudinẽ munitionis alios expugnet: tyrãnizet vel dñeĩ ſolus. In ſtatu aũt optimatũ in quo p̃ncipanĩ plures v̓tuoſi intẽdẽtes bonuꝫ cõe: neutrũ iſtorum expedit: ſed magis multitudo locorum fortiũ ꝑ quos poſſit tueri ciuitas cõiter. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Priuatarum aũt domorum forma gratior ⁊ commodior ad ceteras res exiſtimaĩ ſm nouioreꝫ iſtũ hippodamium morẽ: ſed ad ſecuritatẽ tutelãqꝫ ciuitatis vtilior erat ãtiquorum edificatio: hñt. n. illorum edificia inextricabiles aditus: ex quibus niſi ꝯſueti euadere vix pñt: ⁊ inſcrutabiles latebras ſi qui aggrederenĩ: ex qua vtriuſqꝫ horum participare debent: poteſt eniꝫ hoc fieri ſi q̇s ita diſponat vt ſolẽt agricole illos quos vocant quidam vinearum tramites.

¶ Declarat qualẽ oportеat eſſe diſpõnẽ habitationũ ꝓpriaruꝫ ⁊ munitionũ: ⁊ p̃mo ingrit de diſpõne hitationũ familiariũ ꝓpriarum. Scđo ibi. (Et ceteraꝫ.) de cõibus: puta de muris ⁊ munitionibus. Circa p̃m eſt intelligendũ q antiq habitationes familiares fortiores faciebant ꝓpter aduerſarios ⁊ rudiores: q2 nõ ita erãt experti: poſteriores aũt magis delectabiles ⁊ vtiliores ad quedam ⁊ ſubtiles magis propter maiorem experientiã. Dicit igiĩ q diſpõ habitaculorum familiariũ ⁊ hippodamiũ. i. domiciliũ equorum. i. ad equos nutriendos: ſi fuerit bñ penetrabilis: hoc eſt ꝓpatula ⁊ bene euentabilis ſm modũ edificandi poſteriorum eſt magis delectabilis ad inhabitandũ: ⁊ vtilior ad aliq̃s actiones: puta nutritionẽ aĩalium: ſed diſpõ eorum ſm modũ antiquũ vtilior eſt ꝓpter ſecuritatẽ ab iſurgẽtibus ꝓpter fortitudinẽ: ⁊ minus delectabilis ꝓpter ruditatẽ ipſi9: erat enim difficilis introitus impugnãtibus ⁊ difficile penetrabilis eis: ⁊ iõ ſi debeant diſponi ad votũ familiaria hitacula: opꝫ q hẽant iſta duo: vt. ſ. ſint fortia ꝯ debellãtes: ⁊ difficilis aditus eis ſm diſpõnẽ antiquorum: ⁊ delectabilia ⁊ vtilia ad actiones familiares ſm diſpõnẽ poſteriorum: ſi. n. aliquis ita ꝑparauerit: ꝯtinget habitationẽ eius eſſe ſimileꝫ hitationi agricolarum quos vocãt q̇dã cuſtodes vinearum: q2 i vineis ⁊ i cãpis ſolitarie imoranĩ: maiorum hitacula ſic ſũt diſpoſita vt dictũ eſt p̃us vt bene ſe habeant ad actiones familiares ⁊ ꝯ volẽtes nocere. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et ceteram vrbem non facere penetrabileꝫ: ſed partes quaſdam ⁊ loca: ſic. n. ⁊ ad ſecuritatem ⁊ ad ornatum ſe bene habebit.

¶ Ingrit de diſpõne munitionũ totius ciuitatis: ⁊ p̃mo in gñali. Scđo cũ dicit. (Menia võ q ⁊c̃.) ſpãliter ð muris. In p̃ma ꝑte dicit: q ſilr̃ ſicut dictũ eſt de familiaribus habitationibus qđ expedit eas eſſe diſpoſitas dicto mõ: ita dicendũ eſt rõnabilr̃ q expedit totã ciuitateꝫ eſſe diſpoſitam q̃tum ad munitiones vt non ſit facile penetrabilis aduerſarys. ſ. turribus ⁊ foſſis ⁊ alys hmõi diſpoſitis ſm partes ⁊ loca q̇bus que magis cõpetunt: ſi. n. ſic ſe habeat melius ſe hẽbit ad ſecuritatem ꝓpter ipſas munitiones ⁊ ad ornatum: ⁊ per ꝯñs ad delectationem ꝓpter debitum ordinem ⁊ ſitum earum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Menia võ qui dicunt nõ oportere adeſſe ciuitatibus illis q̃ virtutẽ poſſideãt: nimiũ priſce loquunĩ: ⁊ hoc vident ꝑ experientiã reprobatũ in his ciuitatib9 q̃ ſibi id ad gloriã iactabãt.

¶ Inquirit de muris: fuit autẽ opinio quorũdam q muri non ſunt neceſſary ciuitati optime: que hꝫ optimos viros: tũ q2 ꝓpter ꝯfidentiam murorum forte redderenĩ neglige

tes in actionibus bellicis:etiā qꝛ maioꝛ foꝛtitudo ⁊ melioꝛ nō cōpetit multis:minoꝛ foꝛtitudo aūt viroꝝ optimoꝝ maioꝛ eſt ⁊ melioꝛ ad defenſionē ciuitatis q̄ꝫ ea que muroꝝ:ergo vr̄ foꝛtitudo muroꝝ nō cōpetere eidē. Primo igiť ꝓponit opinionem iſtam ſimplr̄ non eſſe tenendā:inueniens rōnē ad hoc. Scḋo cū dicit.(Eſt.n.ad pares ac nō multo excedentes ⁊c̄.)declarat qbus non cōpetunt multum:⁊ qbus ſunt neceſſarij. Tertio cū dicit.(Si ergo per hunc modū ⁊c̄.)cōcludit ex dictis eſſe multū curandū de eis ⁊ ꝑꝑ quas cāſ. Circa pᵐ dicit ꝙ dicētes de muris non opoꝛtere eos circūponere ciuitati bene oꝛdinātē ad ṽtutē ⁊ hn̄tes viros virtuoſos valde antiquā hn̄t eſtimationē ⁊ ſimplr̄ ⁊ ꝑter rōnē.maxime cū videant illas: que ħ mō decoꝛanť cū muris in ſola multitudine ꝯfidentes ex ipſo ope redargutas ⁊ ductas ad incōueniens:multe.n.fuerūt ciuitates hn̄tes viros foꝛtes ⁊ bonos q̄ ꝑꝑ defectū munitōis ⁊ muroꝝ ſuccubuerūt ⁊ capte ſūt. ℂ Deiñ.cū dicit.

ℂ Eſt.n.ad ꝑes ac nō mltō excedētes multitudine non ſatis decoꝝ ꝑ menia ſeruari velle.

ℂ Declarat reſpectu quoꝝ nō multū cōpetunt ⁊ reſpectu quoꝝ ſunt neceſſarij:⁊ ꝓmo facit pᵐ. Scḋo cū dicit.(Sꝫ cū aliqñ ⁊c̄.)ſcḋm. In pᵃ parte dicit ꝙ ciuitati hn̄t bonos viros nō multū cōpetit ſaluari ꝑ munitionē muroꝝ a ꝯſimilibus ſm̄ virtutē ⁊ nō multū deferētibus ſm̄ multitudinē:in loco.n.ꝓpꝛio in quo potētioꝛes videnť ciues ṽtuoſi videnť ſe poſſe defendere a ꝯſilibus virtute vel paꝝ excedentibus:⁊ iō nō ſunt eis neceſſarij ad hoc:qꝛ nō eſt faciendū ꝑ plura qḋ hn̄ pōt fieri ꝑ vnū:⁊ iteꝝ obꝓbꝛioſuꝫ eſt ꝙ aliqs qui pōt expugnare ꝑ ꝓpꝛiā virtutē vitať expugnare per ꝓpꝛiam ⁊ alienam. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sed cū aliqñ ꝯtingat ⁊ fieri poſſit:vt multo maioꝛ hoīum multitudo ⁊ maioꝛi virtute ſuꝑueniat:ſi ſaluos eē opꝫ: neqꝫ perire: neqꝫ ꝯtumelijs affici firmiſſimā munitionē muroꝝ putandū eſt oppoꝛtuniſſimā eſſe in bello: pꝛeſertim hoc tꝑe:in quo toꝛmenta ⁊ machine ad obſidiones vꝛbiū cū oī ſubtilitate ſūt adiuēta.

ℂ Oſtendit ꝙ reſpectu ſuꝑexcellentis multitudinis ⁊ virtutis ſunt neceſſarij:⁊ ad hoc adducit rōnes tres:quaꝝ ſecundā ponit cū dicit.(Siſe eſt.n.) Tertiā cū dicit.(Atq ⁊c̄.) In pᵃ pte dicit:qꝛ ſi virtutē inſurgentiū ꝯ ciuitatē ꝯtingit eſſe maioꝛē multo q̄ꝫ ſit virtus eoꝝ q inhabitant ciuitatē ⁊ paucoꝝ:⁊ illi q ſunt maioꝛes virtute multo vt frequentius debellāt eos q minoꝛes munitio muroꝝ bellicoſiſſima.i.apta ad bellandū neceſſaria eſt ciuitati q̄ minoris virtutis eſt: vt pluribꝰ modis poſſit reſiſtere impugnātibus ⁊ ꝓpter alia multa:⁊ ad euitandū ⁊ ad repellenduꝫ ictus ſagittaꝝ ⁊ machinaꝝ diuerſaꝝ: que inuente ſunt ad ꝓmptitudinem inſultus. Dicit aūt munitionē muroꝝ eē neceſſariā non ſimpliciter:ſed ex ſuppoſitione finis ſi debeat ciuitas ſaluari:nec pati nocumentum aut iniuriā ſuſtinere aut fieri ſuam. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Simile eſt.n.ciuitatē nō circūdādaꝫ menibꝰ cēſere ⁊ regionē facilē ad inuadendū q̄rere ⁊ deijcere mōtuoſa loca ⁊ ꝑuatis domibꝰ nō circūdare parietes:q̄ſi viles futuri ſint hītatoꝛes.

ℂ Ponit ſcḋaꝫ rōnē.d.ꝙ ſile ad idē vr̄ muros nō circūponēdos eſſe ciuitatibꝰ ⁊ circūtollere:hoc eſt de circuitu tollere mōtana loca.i.foꝛtia loca ꝓhibētia aduerſarios ⁊ regionē facere facilē penetrabilē ab ipſis:ſilr̄ dicere muros nō circūponere hītationibꝰ ꝓpꝛijs:ac ſi timereť ꝙ nō eēnt futuri hītatoꝛes viles:ſile eſt facere eā penetrabilē furibꝰ ⁊ raptoꝛibus:nūc aūt incōueniēs eſt ciuitatē aut ꝓpꝛiā inhītationē facile penetrabilē facere aduerſantibꝰ:ḡ icōueniēs eſt muros nō apponere vtriqꝫ. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Atqui ne id q̄dem latere opꝫ ꝙ qui menibus circūdanť eis licet in vtranqꝫ ꝑtem vti vꝛbibꝰ ⁊ tanq̄ꝫ muros hn̄tibus: ⁊ tanq̄ꝫ nō hn̄tibus: ſed eis qui menia non habent non licet.

ℂ Ponit tertiā rōnē dicēs:ꝙ adhuc opꝫ itelligere: ꝙ ſi circūponanť muri ciuitati hn̄ti viros virtuoſos pn̄t repellere inſultū aduerſantiū ꝑ muros ⁊ ꝑ virtutes ipſoꝝ ⁊ vti ꝯ eos:⁊ tāq̄ꝫ hn̄tes muꝝ ⁊ tāq̄ꝫ nō hn̄tes.q̄ āt muros nō hn̄t nō pn̄t niſi altero tm̄:nūc āt meliꝰ eſt plibus modis viciſſim reſiſtere aduerſario q̄ꝫ vno tm̄. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Si ergo ꝑ hunc modū ſe hꝫ non ſolū menia circundāda ſunt vꝛbi: veꝝ etiā curandū vt ad oꝛnatū ciuitatis ſe habeant decenter: ⁊ ad bellicas oppoꝛtunitates:tū alias:tū ad alias q̄ nūc reperte ſunt: vt.n.aggreſſoꝛibus cura eſt quibus modis vincant: ita q̄dam iam reperta ſūt quedā inueſtigare atqꝫ philoſophari opꝫ eos qui defendunt. Pꝛincipio.n.non aggrediunť eos:qui bene eos pꝛeparauerunt expugnare.

ℂ Cōcludit curādū eſſe de muris ⁊ ꝑꝑ quas cāſ.d.ꝙ ſi ea que dicta ſunt ſe hn̄t vt dictū eſt:manifeſtū eſt ꝙ nō ſolū circūponēdi ſunt muri ciuitati:ſed ēt multū curandū eſt de eis vt bn̄ ſint diſpoſita ad oꝛnatū ⁊ decoꝛē ciuitatis:ſed etiā ad repellendas oppoꝛtunitates bellicas aduerſarioꝝ ⁊ que nūc inuēte ſunt:⁊ quas ꝯtingit inueniri:⁊ ad eos impugnādū. Sicut.n.inuadētes dn̄t diligenter qbus modis pn̄t ſupgredi inuaſos vtētes inſtr̄is inuētis ⁊ tētātes inuenire alia: ſic cura dꝫ eſſe inuaſis quō poſſint ſe cuſtodire vtendo eis que inuēta ſunt:⁊ q̄rendo nō inuēta ꝑ viā ꝓhibitaꝫ:ſi.n.inuadētes ſcirent inuadēdos bn̄ munitos eē ⁊ potentes reſiſtere nō multū conarenť eos inuadere a ꝓncipio. Nullus enim conať ad illud quod credit eſſe impoſſibile vel ſimpliciter vel ſibi. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cum ṽo multitudo ciuium in cōmeſſatōes diſtributa eſſe debeat. Menia ṽo ſunt ꝑſidijs qbuſdā: ⁊ turribus ꝑ oppoꝛtuna loca interpoſitis muniēda. Claꝝ eſt ꝙ res exigit aliquas cōmeſſationum in illis ipſis pꝛeſidijs collocari.

ℂ Determinat de diſpōne hītationū q̄ oꝛdinanť ad actus ꝓncipales:⁊ ꝓmo diſpōnē eaꝝ que oꝛdinanť ad quoſdam actus cōes oībus. Scḋo cū dicit.(Cū ṽo ⁊c̄.) eaꝝ q̄ oꝛdinanť ad actꝰ ſpāles quorūdā. Circa pᵐ ꝓ manifeſtat diſpōnem eaꝝ q̄ oꝛdinanť ad cultū diuinū ⁊ ꝯuiuia. Scḋo cuꝫ dicit.(Venaliū aūt ⁊c̄.) Eaꝝ q̄ oꝛdinanť ad cōmutationē. Circa pᵐ ꝓmo dat intentionē ſuā. Scḋo cū dicit.(Et hec q̄dē ⁊c̄.)proſeqtur. In pᵃ pte dicit: qꝛ ſi in ciuitate ꝑfecta neceſſarij ſunt muri: vt dictū eſt ꝑus: ⁊ neceſſariū eſt eos eē diſtinctos ꝑ obſeruatoꝛia ⁊ turres poſitas in locis oppoꝛtunis ad defenſionē ⁊ oꝛnatū. Adhuc aūt expedit cōītatē ciuilē ꝯuiuia cōia facere: ⁊ expedit eā eſſe diſtinctā in eis: ſm̄ ꝙ q̄dā in ipſa inueniunť excellētioꝛes: q̄dā aūt minꝰ excellētes habitationes diſpoſitas ad hꝰ ꝯuiuia diſpōet aliquis rōnabiliter ſm̄ ꝙ decet. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et hec q̄dem ꝑ hunc vtiqꝫ modū videnť cōſtituēda. Edeꝫ ṽo deoꝝ:ac ꝓncipaliſſime magiſtratuū cōmeſſationes idoneū locū hēre debeat:⁊

bent: ⁊ eũdẽ ſacra quoqꝫ lex nõ ſeparat aut rñ ſum oraculi. Eſſet aũt talis locus: qſqs ſupereminentiã haberet: ⁊ ad edendã virtutez ſufficiẽter: ⁊ ad vicinas partes ciuitatis excellẽtes.

¶ Proſequit̃ ⁊ circa hoc primo declarat quales debent eẽ ſm ſe habitatiões huiuſmodi. Scdo cum dicit. (Eſſet vero ⁊c̃.) in cõparatione ad ciues. Circa pͥmum pͥmo declarat quales opꝫ eas eſſe interius. Scdo cum dicit. (Decet aũt ⁊c̃.) quales exterius. Circa pͥmum eſt ꝯſiderandum: ꝙ oia que hic ſunt ⁊ nos ⁊ oꝑationes noſtre ex bonitate ⁊ munificẽtia diuina cauſant̃: ⁊ ideo tenemur ei ad reuerẽtiam ⁊ honorem: cum aliter attribuere non poſſumus: reuerentia autem ⁊ honor per cultum exhibent̃ quẽ opꝫ fieri in aliquo loco determinato ad hoc: ⁊ ideo in ciuitate vnita ex ſimilibus opꝫ eſſe aliquem vnum locum ad hoc ordinatum. ⁊ qꝛ antiquitus ciuiles conuiuia cõmunia faciebant temporibus ordinatis ad cultum diuinuꝫ: ⁊ ad reuerentiam diuinoꝝ: ideo habitationes ad ꝯuiuia erant eedẽ cũ his que ordinabant̃ ad cultum diuinum. Dicit igitur philoſophus ꝙ habitationes illas que ordinant̃ ad cultũ diuinoꝝ ⁊ ad conuiuia pͥncipaliſſima ab antiquis ordinata temporibus ꝑdicti cultus expedit haberi locum conuenientem ⁊ excellentẽ: ita vt diſpõ eius oſtendat preeminẽtiam eius cui exhibet̃ cultus ⁊ reuerentia colentium: ad ipſum ⁊ vnũ ⁊ eundẽ principalẽ in tota ciuitate. Ne ſi plures eſſent occaſio diuiſionis ciuitatis. niſi in aliqbus partibus ciuitatis: lex que ordinat de cultu diuino determinauit eſſe aliquem talem habitationẽ ſeorſuꝫ vel aliquas dependentes tñ ad primã ⁊ principalẽ in quibus cultus exhibeat̃ alicui oraculo: vel Apollinis. vel vniuſcuiuſqꝫ alterius reſponſiui ſm opinionẽ gentilium: qui ſtellas opinabant̃ quoſdam deos. Locus aũt iſte conueniens erit ſi bene fuerit diſpoſitus quantũ ad duo. Primo qdeꝫ ꝙ habeat rationem bene ſe habentem ad apparentiam virtutis. Scdo ꝙ eminentior ſit reſpectu partiuꝫ ciuitatis. Ex ipſa. n. eminentia ſitus eius qui colit̃ ⁊ ex apparentia virtutis diſpoſitio colentium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decet aũt ſub hunc locũ ꝯſtructionẽ fori eẽ talẽ: qualis in Theſſalia eius qḋ liberꝝ vocãt. i. ꝙ dꝫ eẽ puꝝ ab oi mercatu. Et neqꝫ opifices: neqꝫ agricolas: neque alios vllos tales illi appropinquare: niſi a magiſtratibus vocarent̃.

¶ Declarat quales decet eſſe iſtas habitationes exterius: dicens: ꝙ expediens eſt ſub loco huiuſmodi habitationũ: ⁊ ad meliorem euentationẽ ⁊ ad educationem eſſe quendam forum preparatum inter ipſas ⁊ reliquas habitationes: ꝙ quidem dicunt debere eſſe liberꝝ vel ab immundicijs ⁊ turpibus: vel qꝛ ibi exiſtentes ⁊ cõfugientes aliquã libertatẽ habeant: vel vtrunqꝫ: hmõi aũt locũ opꝫ eſſe ſegregatũ ab oibus venalibus: qꝛ locus iſte locus vacationis eſt: ⁊ ideo opꝫ ipſum eſſe ſequeſtratum a tumultu. Venalia aũt non tractant̃ ſine tumultu. Et iterum locus hic ordinatus eſt ad virtutuꝫ exercitia. Negociatio vero que eſt circa venalia remota eſt ab hoc. Et iterum expediens eſt mercenarios ⁊ agricolas ⁊ alios tales viles quorũ operationes per ſe non ordinant̃ ad virtutes nõ accedere ad locum hunc: niſi vocentur ab aliquo principũ propter aliquã neceſſitateꝫ: ſi locus iſte totaliter ordinatus eſt ad exercitia virtutum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſſet vero is locus gratior ſi ⁊ gymnaſia ſenioꝝ in eo ſint ꝯſtituta. Decet. n. ſcḋꝫ etates diſtribui hunc ornatũ: ⁊ in iunioribus magiſtratus quoſdã ꝟſari. Seniores aũt magr̃atibꝰ aſſiſtere. Pñtia. n. magr̃atuũ añ oculos poſita gignit verã reuerentiã: liberalẽqꝫ pudorem.

¶ Declarat quales oportet eas eſſe in comparatione ad ciues: dicens ꝙ locus predictus bene gratioſus erit ⁊ cõueniens cultui diuino: ſi diſtinctus fuerit ſm gradus perfectos ita vt aliqua pars ordinet̃ ad gymnaſia ſenioꝝ exercenda. Alia autem ad diuinoꝝ actus ſm ordinem: ⁊ ſic ꝑeminentia illius ad iſtum in diſpoſitione ⁊ ornatu ſꝫ preeminentiam ſeniorum ad iuuenes. Rationabile. n. eſt locum habitationis ⁊ ornatum eius diſtinctum eſſe ſm diſtinctionẽ etatum: ita vt ipſa diſtinctio loci diſtinctioneꝫ reſidentium oſtendat: ⁊ expedit etiam ꝙ tempore ꝑdicti cultus inter iuniores ſicut aliqui principantes ⁊ matrone apud principes reſidant: ſic. n. minus preter rõnem agunt iuuenes ex feruore iuuentutis: ⁊ mulieres ex mutabilitate eaꝝ. In preſentia enim ſenioꝝ cauſat̃ verecundia vera que eſt timor de turpi: ⁊ timor liberalis qui eſt turbatio ex fantaſia futuri mali que ſolẽt retrahere magis mulieres ⁊ iuuenes ab operatione turpi. Differentia eſt inter timorem liberum ⁊ ſeruilem: quia liber eſt quo aliquis timet amittere bonum honeſtum ⁊ ſm rationem: ſeruilis autẽ eſt quo aliquis timet amittere bonum ſm corpus: vel pati malum ſm ipſum. Corpus enim ſeruꝰ eſt quodãmodo reſpectu anime. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Venalium autem rerũ aliud forum eſſe debet: ⁊ alio loco ſitum quo ⁊ a terra ⁊ a mari facilis ſit importatio omnium.

¶ Declarat diſpoſitionem habitationum que ordinantur ad cõmutationem dicens ꝙ foꝝ rerum venaliũ opꝫ eſſe aliud ⁊ remotum a loco ꝑdicto: qꝛ locus venalium locus tumultuoſus eſt: ⁊ locus ꝑdictus ad vacationem ordinatus qetem exigit ⁊ expedit ꝙ habeat ſeorſum locum congregatiuum honoꝝ que a mari inuituñt ⁊ ſeorſum alioꝝ que ab ipſa regione: ⁊ vlterius in ſpẽli ſm diuerſitateꝫ generuꝫ reꝝ venaliũ: ita ꝙ alia pars ordinet̃ ad pãnos: alia ad calciamenta: alia ad alia: ſic. n. facilius expedient̃ commutationes ſi ſciuerit vnuſquiſqꝫ locum determinatum ad vnũquodqꝫ cõmutabilium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cũ ꝟo multitudo ciuiũ diuiſa ſit in ſacerdotes ⁊ magr̃atus: decens eſt ſacerdotibus circa edes ſacras eſſe cõmeſſatiões inſtitutas. Magiſtratuũ aũt qcunqꝫ de ꝯtractibus ius dicunt: ⁊ qui de accuſationibus cognoſcũt: ⁊ q circa vocatiões in ius ⁊ aliã hꝰ admiſtrationẽ intẽdũt: Et inſuꝑ qui edilitatis ⁊ vrbanaꝝ reꝝ curã gerunt iuxta foꝝ in loco celebri cõiqꝫ ſunt cõmeſſationes inſtituẽde: talis eſt locus illius fori in quo neceſſaria venundant̃. Nã alteꝝ illud foꝝ ſuꝑiori loco ſitũ dẽre eẽ diximꝰ ocioſuꝫ. Hoc aũt ad negocia reꝝ neceſſariarũ deputari hunc eũdẽ ordinẽ i regiõe quoqꝫ imitãdũ eẽ dicimꝰ.

¶ Declarat diſpõnem habitationum eoꝝ qui ſunt principaliores in ciuitate dicens: qm̃ autem multitudo partiuꝫ ciuitatis diſtinguit̃ in ſacerdotes qui ordinant̃ ad cultuꝫ diuinum: ⁊ principes qui curant de ordine ciuili: opportunum eſt habitationẽ ſacerdotum ⁊ locum ad conuiuia ipſorum ſituari iuxta ſacras edes ordinatas ad cultum diuinum vt locus habitationis ipſoꝝ non ſit remotus a loco cultus ad quem ordinet̃: ⁊ qꝛ expedit eos habere locuꝫ ge

tum ꝓpter contemplationem in qua maxime debent viuere inter alios. Principes autem qui ordinant̃ ad directionem contractuum ⁊ ad ſententiandum ſuꝑ diſceptationibus ⁊ eiſdem: ⁊ ad ſcripturas ſententiaꝝ ⁊ vocationẽs ciuium ⁊ ad alias hmõi diſpenſationes tales: ⁊ qui ordinãtur ad regulandũ agros vel agreſtes: ⁊ qui ad regulandus corpus ciuitatis: ⁊ expedit habere habitationes forum cõmune: ⁊ in loco vbi cõiter ↄcurrunt plures: qualis eſt loc⁹ qui eſt circa foꝝ rerum venalium. Quia hic locus ordinatur ad neceſſarias cõmutationes quibus plures indigent. Locus autem ad cultum ordinatus qui eſt in ſuperiori ꝑte indiget vacatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt.n. magr̃atus quidã apud ruſticos quos alĳ cuſtodes: alĳ rectores appellãt: qbus ⁊ loca ad cuſtodiã regiõis ⁊ cõmeſſationes ſũt hiſ dẽ i locis ↄſtituẽde: tẽpla quoqꝫ ꝑ agros diſtributa eſſe debent ꝑtim dĳs: partim heroibus.

¶ Declarat diſpoſitionem habitationũ exterius in regione: dicens ꝙ ſimiliter in regione exterius opꝫ edes ⁊ habitacula diſpoſita ⁊ diſtributa eſſe ſm ordinationem ꝓportionalem ei que eſt in ciuitate. Sunt.n. in ipſa principes ⁊ magiſtratus quos opꝫ habere habitacula cõuenientia ꝑncipatui ipſoꝝ ⁊ ad ornatum: ⁊ ad fortitudinem. Iterũ opꝫ eſſe in regione edes cões in diuerſis partibus regionis vt opportunum eſt ad cuſtodiendum redditus ⁊ bona communia exterius collecta. Et iterum expedit in regione eẽ ſacras edes ſeu templa particularia in diuerſis partib⁹ ſꝫ ꝙ opportunum eſt diſtributa. Aliqua qdem ad cultũ deorum: alia vero ad cultũ heroum: qđ dicit ſm ↄſuetudinẽ gentilium q cultũ diuinũ exhibebãt aĩabus viroꝝ qui excellentes fuerunt in virtute heroica. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sed imorari nunc circa iſta ſuperfluum eſt cũ ſint illa nõ difficilia cognitu: ſed magis factu. Dicere.n. voti eſt: euenire aũt fortune. Quapropter circa talia inſiſtere ad pñs omittamus.

¶ Excuſat ſe a diligentiori ↄſideratione de his dicens: ꝙ de iſtis tanta ſunt dicta ⁊ reſtant dicenda plura. Sed imorari diutius in diligenter inquirendo ⁊ determinando de ipſis non eſt vtile ꝓpter facilitatem. Non.n. multum difficile eſt conſiderare quare oporteat illa ordinare ſm rõnem: ſed facere ipſa magis difficile eſt ꝓpter raritatẽ eoꝝ que ad hoc ſunt neceſſaria. Determinare.n. talia ⁊ cõſiderare ſm intellectum eſt facere opus voti ſeu voluntatis. Ipſa autem fieri vel eſſe pendet ex fortuna magis: qꝛ bona diſpoſitio ciuium ⁊ abundantia bonorum exteriorum que ſunt neceſſaria ad predicta aliqualiter dependent ex ea: ⁊ ideo illa que vlterius poſſent conſiderari de ipſis pretermittuntur ad preſens.

E repu. aũt ipſa ex qbus ⁊ ex qualibus ↄſtare dꝫ ciuitas q̃ beata ſit futura ⁊ recte gubernari dicẽdũ eſt: duo ſunt in qbus oĩs cõmendatio bñ agẽdi ↄſiſtit: vnũ vt ꝓpoſitum ac finis agẽdi recte ſubiaceat: aliud vt eas que ad illuꝫ finẽ ferant actiones inueniamus. Fieri.n. põt vt ⁊ cõcordent hec inter ſe ⁊ diſcordẽt. Nã qñqꝫ illđ ad qđ intendit̃ recte iacet. Sed in actionibus ꝑ q̃s illo potiri credimus aberrat̃. Qñqꝫ aũt oĩa ad finẽ dirigunt̃: ſed finis ipſe eſt praue poſitus. Qñqꝫ ẽt in vtroqꝫ eſt error: veluti circa medicinã. Neqꝫ.n. quale aliqd eẽ opꝫ ſanũ corpus recte iudicat iterdũ: neqꝫ ad ſubiectũ ſibi finẽ opera dirigunt̃. Opꝫ autem in artibus ⁊ ſcientĳs hec vtraqꝫ obtineri finẽ: ⁊ eas que ſunt ad finem actiones.

Lectio. IX.

¶ Poſtq̃ inquiſiuit philoſophus de his que ſupponenda ſunt ad inſtituendã optimam rempu. ex parte finis ⁊ medie ciuitatis ipſius: tranſit nunc ad declarandũ ex quibus ⁊ qualibus inſtituenda eſt optima ciuitas. Et circa hoc ꝑmo ꝑmittit intentionem ſuam dicens: declarato que ſupponenda ſunt ad futuram optimam remp. nunc determinãdum eſt nobis de ipſa repu. ſ. ex quibus ⁊ qualibus inſtituẽda eſt ciuitas que debet ſollicitari ⁊ beneiudicare ſimpliciter. Scđo cũ dicit. (Cũ vero ⁊c̃.) proſequit̃. Et circa hoc primo oſtendit ꝙ illos ex quibus conſtituit̃ optima ciuitas opꝫ eſſe ſtudioſos. Scđo cũ dicit. (Atqui hõi ⁊c̃.) declarat per quot ⁊ quomodo efficiunt̃ tales: qꝛ non ſufficit in agibilibus ſcire qualem oꝫ eſſe vnumquẽqꝫ: quoniã bonum ⁊ ſtudioſum: ſed qualiter ↄtingit fieri talem. Circa ꝑmum adhuc ꝑmo oſtẽdit qualem oꝫ eſſe ciuitatẽ optimam: qꝛ ſtudioſam. Scđo cum dicit. (Nobis autẽ.) ex hoc concludit: quales opꝫ eſſe ciues ex qbus cõponit̃: qꝛ ſtudioſos. Ciuis.n. diffinit̃ per ciuitatem: ⁊ qꝛ ciuitas optima determinat̃ per finem optimum: primo premittit quedam de ipſis. Scđo cum dicit. (Cũ autem ⁊.) ex ipſis oſtendit que ſunt neceſſaria ad ciuitatem optimã: ⁊ qualem opꝫ eam eſſe. Circa ꝑmum ꝑmo tangit ea que requiruntur ad hoc ꝙ homo ſit optimus. Scđo cum dicit. (Quod igitur ⁊c̃.) qđ non oẽs homines eodẽ modo ſe habent ad illud optimum. Circa ꝑmum eſt intelligẽdum: ꝙ ſicut in vniuerſo inuenit̃ duplex bonum. ſ. ſeparatum: ⁊ bonum ordinis: ⁊ bonũ ſeparatum maius eſt q̃ bonum ordinis: quod determinat̃ per ipſum ſm Ariſt. 12. metaph. bonuꝫ autem perfectum ex iſtis bonis aggregat̃: ſicut in hoĩe q dicit̃ vnus vniuerſum duplex inuenit̃ bonum quodãmodo. ſ. ꝙ eſt finis ⁊ bonum ordinis eoꝝ que ad finem per finem determinant̃. Et perfectuꝫ bonũ hoĩs ex iſtis duobus bonis aggregatũ eſt. Hoc igit̃ ſupponẽs dicit: quoniã duo ſunt per que ↄtingit oẽs homines eſſe bonos: ⁊ ſunt boni: ⁊ qui boni ſunt. Quoꝝ vnus eſt finis opationum rectus: ⁊ intentio ipſius recta. Aliud aũt eſt inuentio actionũ ⁊ organoꝝ ordinatoꝝ ad ipm finem. Optimum.n. vniuſcuiuſqꝫ conſiſtit in optimo fine eius. ⁊ in ordinatione aliorum ad ipm. Accidit aũt aliqñ iſta diſſonare ⁊ conſonare ad ſeinuicem. Diſſonare qdem qꝛ aliqñ finis bonus ponitur ⁊ intentio recta ad ipm ſubeſt. Peccatum aũt eſt i actione eoꝝ que ad finem: vel in ordine. Aliqñ aũt econtrario illa que ordinant̃ ad finem ſubſunt oĩa ⁊ recte ordinata: ſed finis poſitus ⁊ intentus malus eſt ↄſonare quideꝫ: qꝛ aliqñ contingit ꝙ peccatũ in vtroqꝫ ⁊ in fine: ⁊ in his q̃ ad ipſum: ſicut circa medicinã accidit aliqñ: ꝙ medicus non recte iudicat quale ↄtingit fieri corpus quod conualeſcit: ⁊ ad quẽ terminum ſanitatis ↄtingit ipſum deduci. Nam ẽt bene accipit illa vel ordinat que deducit ad ſuppoſitum terminum ſanitatis. Aliqñ aũt vtrunqꝫ recte accipit rectum ponens ⁊ intendẽs finẽ: ⁊ ea que ſunt ad ipm recte ordinans: hoĩes vero in oĩbus artibus ⁊ ſciẽtĳs ⁊ vlr virtutibus ⁊ finaliter intendant optimum in illis: ⁊ ideo opꝫ ſi debeant fieri in illis optimi attingere ad ambo: puta ad finem rectum ⁊ ad ordinationem actionũ ⁊ organorũ que ad finẽ. Apparet igit̃ ꝙ in qualibet arte ⁊ ſcia ſpeculatiua vel practica homo eſt optimus per finẽ optimũ: ⁊ ea que ad ipſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ igit̃ bñ viuere ac felices eẽ oẽs cupiunt

manifeſtum

manifeſtū eſt: ꝫ alijs poteſtas eſt adipiſcēdi: alijs nō: ꝓpter fortunā aliq̄ꝫ vel nāꝫ. Opus ē eni adiumētis qbuſdā ad bn̄ viuēdū. Minoribus qdē illis qui melius diſpoſiti ſunt. Maioribus aūt qui peius. Alij vo ſtatim nō recte querunt felicitatem cum poſſint.

℄ Declarat ꝙ nō oēs homies eodē mō ſe hn̄t ad ſuū optimū ſeu felicitatē dicens: ꝙ manifeſtū eſt ex ſe ꝙ oēs homies nālīter appetūt bn̄ viuere. Oia eni nāliter appetūt ſuā pfectionē. Sed nō oībus hoībus ineſt eq̄liter habilitas ad adipiſcēdū hoc: ſed qdā ſunt diſpoſiti bn̄ ad acqrēdū eā. Quidā aūt indiſpoſiti aut pp māꝫ: aut pp nālē cōplexionē per quā inclinaꝛ ad oꝑationes inordinatas: aut pp formā: q2 aliquid bonoꝝ fortune que ſunt neceſſaria deficit eis. Indiget eni debēs felicitari ⁊ bn̄ viuere inclinatione nāli ad hoc ⁊ ſucceſſu aliquo in exterioribus bonis. Siqdē ꝓuatū oīb' bonis fortune impoſſibile eſt bene operari. Sed illi qui meli' diſpoſiti ſunt ex natura ad hoc: minori indigent ſucceſſu. Qui aūt minus: ampliori. Aliq etiā ita depꝛauati ſunt per cōſuetudinē vel aliquid aliud ꝙ q̄uis iclinenꝛ ex nā ad felicitatē ⁊ bn̄ viuere: nō tn̄ recta via vel mō q̄rūt eā: ⁊ ita ꝙ aliqs nō feliciteꝛ pōt ꝯtingere: aut q2 nō recte ponit felicitatē: aut q2 non recte querit que ad ipſaꝫ: aut pp vtrāqꝫ. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Cū aūt ꝓpoſitū noſtrū ſit optimā rēp. videre. Ea vo eſt ꝑ quā ciuitas optime guberneꝛ. Optime aūt gubernaꝛ ſi felicitatē maxie recipiat. Manifeſtū ē ꝙ qd ſit felicitas latē nō dꝫ.

℄ Declarat q̄lē opꝫ eſſe optimā ciuitatē. Et p̄mo oñdit: ꝙ ad hoc p̄mo neceſſariū eſt preintelligere qd eſt ipſa felicitas. q. ꝓmittēs intētū. Scdo cū dicit. (Diximus aūt ⁊c̄.) declarat illud. In p̄ma pte dicit: qm̄ ꝓpoſitū intētionis noſtre eſt ꝯſiderare de optima rep. q̄lis ſit. Optima aūt reſp. eſt ſm quā ciuitas optime gubernat ⁊ viuit. Ciuitas aūt optime gubernat ⁊ viuit que attingit ad felicitatem optimaꝫ. Et iō opꝫ nos p̄cōſiderare illud: per qd determinaꝛ. Ciuitatē aūt ſeu remp. optimam per felicitatē determinamus: vt dcm̄ eſt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Diximus aūt in ethicis ſi mō illoꝝ libroꝝ vtilitas vlla eſt oꝑationē eē ⁊ vſum virtutis ꝑfectū. Et hunc nō ex ſuppōne: ꝫ ſimplr̄.

℄ Declarat intentū. Et p̄mo ꝓmittit diffinitionē felicitatis ⁊ eā explanat. Scdo cū dicit. (Vteꝛ aūt ⁊c̄.) oſtēdit qualē opꝫ eſſe ciuitatē optimā. Circa primū primo ꝓmittit diffinitionem felicitatis in alijs poſitam dicens: ꝙ ad manifeſtationē intētī diximus ⁊ determinauimus in libro ethicoꝝ. Siquidē ea que determinata ſunt bene vtilia ſunt ad ꝓpoſitū. Felicitatē eſſe oꝑationē ⁊ vſum virtutis ꝑfectū ſimplr̄: nō ex ſuppoſitione felicitatis qdē eſt oꝑatio: q2 habitus in potētia eſt ⁊ imꝑfectus. Felicitatē aūt ꝑfectū bonuꝫ dicimus: virtutis aūt q2 virtus eſt que habentē ꝑficit ⁊ oꝑationē eius bonam reddit. Felicitas aūt bonū homiꝭ eſt ꝑfectū. ergo ſm virtutē eius. Uſus aūt ꝑfectus eſt: q2 vna oꝑatio ſola nō facit homiem felicē: ſed multe ⁊ ꝯtinue. Continuatio aūt alicuius actus vſus ꝑfectus eſt illius ꝑfectus ſm ꝙ vſus eſt idē qd exercitiū. Uñ iſta diffinitio eadē eſt ſm rē ei que poniꝛ p̄ ethicoꝝ. qua dicit qd eſt oꝑatio homis ſm virtutē ꝑfectaꝫ ⁊ in vita ꝑfecta: ita vt ꝙ poniꝛ hic vſus ꝑfectus ſit ideꝫ ei ꝙ ibi dicit in vita ꝑfecta. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Dico aūt ex ſuppōne que nec̄aria ſunt. Simpliciter aūt qd in ſeipſo cōmēdationē hēt: veluti circa res iuſtas iudicare: pūire: ſupplicio afficere a virtute qd eē. Sꝫ ex neceſſitate cōmēdationē que hꝫ ex cōpulſione. Eligibili' nāqꝫ foret nullo tali indigere: neqꝫ hominē: neqꝫ ciuitatē. At eni ad honores ⁊ opes ſimplr̄ ſunt optime actiones. Nā alterū qdē illud mali alicuius electio eſt: he aūt ꝯtra. Effectiones eni bonorum ſunt ⁊ generationes.

℄ Explanat vltimā particulā: ſꝫ nō ex ſuppōne. Ad cuius euidentiā eſt intelligēdū ꝙ finis ſm ſe rōnē boni habet. Eoꝝ aūt que ordinanꝛ ad ipm̄ quedā ſunt que rōneꝫ boni de ſe hn̄t aliq̄ꝫ ⁊ aliquā ex ordine ad finē: ſicut medicina dulcis. Alia vo que ſm ꝙ hꝫ rōnē boni ⁊ eligibilis nō hn̄t: ſed tn̄ ex ordine ad finē: ſicut medicina amara. Secundū ſe eni eligibilis nō eſt: ſed ꝓpter ſanitatem tn̄. Et p̄ma bona dicunꝛ ſimplr̄ bona. Secūda aūt bona dicuntur ex hoc ſolū neceſſaria. Dicit igiꝛ ꝙ operationē bonaꝫ ex ſuppōne dico que neceſſaria quidem eſt ad fineꝫ: ſed ſm ſe rōnem boni non habet. Simplr̄ aūt bonam dico que ſm ſe rōnē boni hꝫ: nō tn̄ ex fine in actōibus iuſtitie. Snie eni ꝯdēnandoꝝ: ⁊ ſupplicia ⁊ punitiōes eoꝝ ꝓcedunt a vtute iuſtitie ⁊ neceſſarie quidē ſunt in ciuitate: q2 aliter nō ſaluareꝛ ciuitas: nec cōicatio ⁊ rōnē boni habent: q2 neceſſarie. Scdm ſe aūt eligibiles non ſunt abſolute. Eligibilius eni eſſet ſi cōtingeret ꝙ hoies vel ciuitates talibus nō indigerēt. Sꝫ actōes que ſunt circa honores ⁊ circa abundantiā exterioꝝ ſunt ſimplr̄ eligibiles ⁊ ſm ſe. Rōnē aūt q̄re p̄me ſunt eligibiles: ⁊ nō iſte tāgit. Dicens ꝙ electio iniaꝝ ⁊ ſupplicioꝝ alioꝝ hꝫ in ciuitate eſt electio alicui': ꝙ malū eſt ſm ꝙ hꝫ: ſꝫ in ordine ad fineꝫ. Electio aūt eoꝝ que circa honores ⁊ circa diuitias ⁊ actōes eoꝝ ꝯ̄rio eſt electio cuiuſdaꝫ boni ſm ſe: q2 ſunt diſpōnes quedā ad bonū ⁊ gnōnes eius. Honor enim diſponit ⁊ factiuus eſt boni ſm aiam inquātū aliquis propter honorē operaꝛ magna ⁊ honorabilia. Diuitie autē ſunt factiue boni ſm corp' p̄ncipalr̄. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Studioſus eni vir ⁊ paupꝑtate: ⁊ morbo: ⁊ alijs fortune aduerſitatibus laudabilr̄ vtitur. Ueruntamē felicitas in ꝯtrarijs exiſtit. Nam ⁊ hoc determinatū fuit i ethicoꝝ libris: ꝙ talis ē ſtudioſus cui ꝑ vtutē bona ſunt ſimplr̄ bona.

℄ Declaꝛat ex dictis q̄lē opꝫ eē ciuitatē optimā. Et circa h̄ p̄ ipſe declaꝛat q̄liter ipſe ſtudioſus vtiꝛ bonis ꝓdictꝭ vtriſqꝫ. Scdo cū dicit (Pꝫ āt ⁊c̄.) declaꝛat ꝙ vſus iſtoꝝ q ē ſꝫ vtutē ſtudioſus ē. Tertio cū dicit. (Nec̄ū aūt ⁊c̄.) ex dictis ꝯcludit q̄lē opꝫ eē ciuitatē optimā. In p̄ pte dicit ꝙ vir ſtudioſus q vtutē ꝑfectā ⁊ appetitū ordinatū hꝫ bene vtiꝛ his q̄ ſm ſe rōnē boni nō hn̄t. Sūt tn̄ ordinabilia in finē: puta paupꝑtate ⁊ egritudie: defectu amicoꝝ ⁊ hꝫ: ſm illud qd beatū ē ⁊ ꝑfect' ē in vſu ꝯ̄rioꝝ: puta diuitiaꝝ: ⁊ ſanitatis: ⁊ amicoꝝ. Meliorē.n. oꝑōnē facit ex ſuppōne iſtoꝝ: q2 ſm ꝙ determinatū ē a nobis in ſmonib' moralib' ad eudemū. Bon' ⁊ ſtudioſus ē cui ſimplr̄ bona ſunt bona pp ipſaꝫ vtutē. Cui āt ſimplr̄ optia nō ſūt optia nō eſt bon' vl̄ ſtudioſus: quēadmo neqꝫ eē ſan' vir cui ſana ſimplr̄ nō ſūt ſana. Sꝫ ſanitas ⁊ diuitie ſm ſe rōnē boni habent. ergo bene vtetur eis ſtudioſus propter virtuteꝫ. ſtudioſus etiam ſm rectā rōnem vtitur omnibus datis: q2 per rōneꝫ oꝑaꝛ. Rō aūt recta dicit: ꝙ vtaꝛ vnoquoqꝫ ſm ꝙ ꝯtingit melius ad fineꝫ. Si igiꝛ paupꝑtas ⁊ egritu

do ⁊ eoꝝ ꝯtraria ordinabilia ſunt in felicitatem vteť ſtudioſus iſtis paupertate ⁊ diuitiis meliori mõ: quo cõtingit ad ipſaȝ. Siłr ⁊ eoꝝ oppoſitis. Sed paupertate aut egritudine ſuppoſitis minus pfectas faciet opatiões cuȝ ſm ſe nõ ſint bona. Diuitiis aũt ⁊ ſanitate ſuppoſitis perfectiores: qꝛ ſm ſe rõneȝ boni hñt. ſicut bonus coriarius ex corio dato meliores calceos facit quos ꝯtingit facit: ſed ex meliori meliores: ex peiori aũt peiores. ⁋ Eſt ãt intelligẽdũ ad euidẽtiã dictoꝝ ⁊ dicendoꝝ iã ꝙ felicitas p ſe nõ exiſtit in bonis exteriorib⁹ puta in diuitiis: nec ẽt in vſu eaꝝ in ipſis qdẽ exiſtit p ſe: qꝛ felicitatẽ nullus querit pp aliqd aliud. diuitias aũt querũt pp aliud: vt pp neĉitatẽ vite: vel pp opationeȝ vtutis. ergo in ipſis nõ exiſtit p ſe. In vſu aũt eaꝝ p ſe nõ ꝯſiſtit: qm optimus vſus diuitiarũ q eſt in ꝯſumendo eas: vt dicit Ariſto. pmo rhetorice: videť ordinari p ſe imediate ad bonũ corporis: puta ad ſuſtẽtationẽ nãe: vel ſalteȝ ad aliud ordinať. felicitatẽ aũt nõ dicimus ad aliud ordinari. Et adhuc felicitas opatio vtutis pfectiſſime eſt. Bon⁹ aũt vſus diuitiaꝝ nõ eſt operatio pfectiſſime vtutis: qꝛ liberalitas ſeu magnificentia quaꝝ eſt opatio non ſunt pfectiſſime vtutes. ſed prudentia aut ſapia magis. ergo in vſu ipſaꝝ nõ ꝯſiſtit p ſe felicitas. opȝ tñ ipſas pexiſtere ipſi felicitati. Felicitas eniȝ ꝯſiſtit in optima opõne intellectuali p ſe. Ad opationeȝ aũt optimã quãcũqȝ ſeu ſpeculatiuã: ſeu practicã opȝ ꝓſuppõnere ꝯſiſtẽtiã ſubiecti ⁊ bonã diſpõnem. Cõſiſtẽtia aũt ⁊ bona diſpõ nõ ſunt ſine ſuppõne eoꝝ que ſunt neĉia ad vitã ⁊ bonã diſpõnem que ſunt diuitie ſeu bona exteriora. ergo diuitias neĉe eſt pexiſtere felicitati taȝ ſpeculatiue q̃ȝ practice: q̃uis alia rõne ſpãli ſint pneceſſarie practice ſeu ciuiles. Qđ aũt eſt pneceſſariũ ad aliqd: videť ordinari ad ipȝ ſicut ad finẽ ⁊ ſicut inſtrm̃ ad operationẽ. Et iõ diuitie ordinanť ad felicitatẽ ſicut ad finẽ: ⁊ ſicut organũ ad opationẽ. Ea aũt que ordinanť ad finẽ vel ſe hñt ad aliud: ſicut organuȝ ad opationẽ opȝ eſſe cõmẽſurata ſeu ꝓportiõata fini ſeu actiõi: ⁊ nõ excedere vel deficere a media rõne. Diuitias igiť quas neceſſe eſt pexiſtere felicitati opȝ eſſe cõmenſuratas ei: ita nec maiores nec minores querant q̃ȝ ſint neceſſe ad ipſam. maiores tñ exigunť ad practicã ſeu ciuilẽ q̃ȝ ad ſpeculatiuã. Ad ſpeculatiuã eniȝ ſufficiunt ſm ꝙ vtiles ſunt ad ſuſtẽtationẽ vite ⁊ bonã diſpõnẽ corporis. Ad practicã aũt ſeu ciuilẽ exigũtur ad hoc: ⁊ ad expeditionẽ operationũ practicaruȝ ſeu ciuiliũ ⁊ q̃to pfectior eſt: tãto maiores. Et ſi a pdicta cõmẽſuratione ſupexcedãt: aut totalr̃ tollunt felicitatẽ: aut ſaltẽ diminuãt ipſam: ſicut tãta põt eſſe magnitudo fiſtule ꝙ peior erit fiſtulatio: ⁊ adhuc tãta ꝙ penitus nõ erit. Siłr ſi deficiãt a mẽſura ſm quã ſunt neceſſarie diuitie ad pfectã felicitatẽ: ſm aliquid parũ diminuẽt ipſaȝ. Si aũt ſm multũ totaliter tollẽt: ſicut ſi minor ſit fiſtula q̃ȝ que nata eſt moueri a fiſtulatore: parũ debilior erit fiſtulatio. ſi aũt multũ: oĩno nõ erit. ſic igiť felicitas per ſe nõ exiſtit in diuitiis nec in vſu eaꝝ per ſe. Verũtamẽ ipſe ⁊ vſus earuȝ qui nõ eſt ſine ipſis ſunt pneceſſaria ad ipſam ſm quãdã mẽſurã ⁊ ꝓportionẽ: a qua ſi deficiant ſm minus ⁊ parũ: minus perfecta erit felicitas. Et hoc intendebat Ariſtoteles qñ dixit ꝙ ſtudioſus vteť paupertate ⁊ egritudine bene vt ꝯtingit. Quod aũt beatuȝ in ꝯtrariis eſt. Si aũt multũ non erit oĩno: eodẽ aũt mõ ſe hẽt. Et ſi excedat ſm malus a pdicta menſura. Vtruȝ aũt neceſſarium ſit eas pexiſtere per ſe vel per alterũ: vel ſicut proprias vel ſicut cões nõ refert ad ꝓpoſitũ: dũ pexiſtãt ſm hoc ꝙ cõmẽſurate ſunt. Ille tñ modus pexiſtẽdi vel prehabendi eas eligibilior videť: quo habenť ſm hoc ꝙ neceſſarie ⁊ cõmẽſurate ſunt ipſi fini: ⁊ quo impediunť homines a rectitudine opatiõis ſiue p affectũ ſiue per ſollicitudinẽ inordinatã circa eas. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Patet aũt ꝙ ⁊ vſus iſtos neceſſariũ eſt ſtudioſos ⁊ bonos eẽ ſimplr̃. Quapropter exiſtimant oẽs externa bona cauſaȝ eſſe felicitatis: Ceu ſiquis bene pulſandi cauſam putat eſſe lyram magis q̃ȝ artem.

⁋ Declarat ꝙ vſus predictos opȝ eſſe ſtudioſos dicẽs: ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ neceſſe eſt vſus predictoꝝ bonoꝝ. ſ. diuitiaruȝ ⁊ ſanitatis ⁊ hõ ſtudioſos eſſe ⁊ bonos: qꝛ vſus qui ſunt ſm vtutẽ ſtudioſi ſunt ⁊ boni. ſed vſus pdictoꝝ bonoꝝ a ſtudioſo per ſe a virtute ſunt. Studioſus. n. ſm ꝙ hõ vtuoſus eſt. g oẽs vſus pdictos ſtudioſos eẽ pp qđ credũt bona extriſeca: quoꝝ vſus ſtudioſus ẽ: ⁊ a virtute eẽ. Siłr cãs felicitatis que eſt operatio ſm ipſam. exiſtimãtes ſicut ſi aliquis exiſtimaret ꝙ lyra eſſet cauſa bene citharizandi magis q̃ȝ ars. hoc inconueniens eſt. Ars enim principalis cauſa citharizandi eſt vt vnde pncipiuȝ ⁊ ratio motus: lyra aũt ſicut materia vel organũ motum ab arte. Siłr virtus ſeu rõ pncipiũ eſt felicitatis: ſicut vnde motus vel ratio: bona auteȝ exteriora ſicut materia vel organum motum ab illis. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Neĉariuȝ eſt g ex his que dicta ſunt alia ſubeẽ: alia parare legis poſitorẽ. Ex quo ſm votum optamus ꝯſtitutionẽ ciuitatis in his quorũ dña eſt fortũa: dñam enĩ illã poſuim⁹. Sȝ ſtudioſam eẽ ciuitatẽ non eſt fortune opus: ſȝ ſciẽtie ac electõis. Atq ſtudioſaȝ eẽ ciuitatẽ eſt ciues illos q in rep. verſanť eẽ ſtudioſos.

⁋ Concludit qualẽ oporteat eſſe ciuitatẽ optimã dicens. Si ciuitateȝ optimam oportet felicitari: felicitas autem eſt operatio vel vſus perfectus ſm virtutem: vſus auteȝ perfectus ſȝ virtutẽ eſt vſus bonoꝝ operum a ſtudioſo. Neceſſariũ eſt ipſam ciuitateȝ: quã ſm motũ querimus optimã habere abundantiã bonoꝝ exterioꝝ: quoꝝ vſus neceſſarius eſt: ⁊ ipſam eſſe ſtudioſam: ſi vſuȝ oportet eẽ ſtudioſum: quoꝝ primũ neceſſe eſt preexiſtere: cuius fortuna eſt domina. Dicimus enim ipſam eſſe dominaȝ huiuſmodi bonoꝝ. Scđm aũt opȝ legiſlatorẽ ꝓcurare p diſciplinam ⁊ ꝯſuetudinẽ. ſ. ipſam eſſe ſtudioſam. Studioſitas eniȝ ciuitatis nõ eſt opus fortune: qꝛ ſm rõnem eſt: ⁊ fortuna eſt cauſa pter rõnem. Sed eſt opatio ſcie dirigentis ⁊ electiõis inclinãtis. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Nobis aũt oẽs ciues participes ſunt reipu. Hoc igiť cõſiderandũ eſt q̃o vir fiat ſtudioſus. Nã ſi recipiať oẽs eẽ ſtudioſos: non autẽ ſingulos ciuiũ: ſic foret optabilius. Sequitur enim ad ſingulos eſſe: ⁊ omnes eſſe.

⁋ Declarat ex dictis quales opȝ eſſe ciues: qm ſtudioſos dicens: ꝙ ciuitas ſtudioſa non eſt niſi quia ciues participãtes reipublice ſtudioſi ſunt. Ciuitas enim nõ eſt aliud q̃ȝ cõitas quedã ciuiuȝ ſm aliquã rõnem. Si ergo ciuitatem optimã opȝ ſtudioſam eſſe vt ꝓbatum eſt: opȝ oẽs ciues in ea ſtudioſos eſſe. Nos enĩ ſupponimus nunc qđ in optima ciuitate oẽs ciues participãt republica. Et iõ vlterius cõſiderandũ eſt nobis qualiter ciuis fiat ſtudioſus: quãuis aũt bonũ ⁊ eligibile ſit vnũquẽqȝ diuiſiȝ ſtudioſum eſſe. Melius tamẽ ⁊ eligibilius eſt ſi contingat oẽs collectim eſſe ſtudioſos. Quia illud qđ eſt poſterius ſm viã gñationis perfectius ⁊ melius eſt in bonis ⁊ eligibilibus: eo

libus: eo ꝙ pꝛius eſt ſi actus bonus melioꝛ eſt potētia ad ipſum. Sed oēs collectum eſſe ſtudioſos aſſequitur ſm viam generatōis ei qḋ eſt vnūquēqꝫ diuiſim ſtudioſuꝫ eſſe vtroqꝫ exiſtēte eligibili ⁊ bono. Ergo melius eſt ⁊ eligibilius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui boni qdē ⁊ ſtudioſi fiūt propter tria. Sūt aūt hec tria: natura: mos: ⁊ ratio.

¶ Declarat ꝑ quot: ⁊ quō efficiant̄ boni ⁊ ſtudioſi. Et circa hoc declarat ꝑmo ꝑ quot ⁊ que efficiunt̄ tales. Scḋo cū dicit. (Natura igit̄ q̄lis eſſe opꝫ ⁊c̄.) quales opꝫ eſſe eos ſm hoc. Circa ꝑmuꝫ ꝑmo ꝓponit per quot ⁊ que efficiunt̄ ſtudioſi. Scḋo cū dicit. (Etenim naſci opꝫ ⁊c̄.) declarat. In ꝑma parte dicit: ꝙ viri fiunt boni ſm virtutē: ⁊ ſtudioſi ſm rōnē ꝑ tria. Iſta aūt tria ſunt nālis diſpoſitio ad virtutē. Et illud qḋ eſt ſm rōnem. Et ꝯſuetudo in opatiōe. Et etiā ratio dirigens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim naſci opoꝛtet primum: ceu hominē ⁊ non aliud animal: ⁊ ſic quale aliquem ſcḋm coꝛpus ⁊ animam.

¶ Declarat: ⁊ ꝑmo ꝙ nā faciat ad hoc. Scḋo cū dic̄ (Quodā ēt ⁊c̄.) Qḋ ꝯſuetudo. Tertio cū dicit (Cetera igr̄ ⁊c̄.) Qḋ rō. In ꝑma pte dicit: ꝙ debētē fieri bonū ⁊ ſtudioſuꝫ opꝫ eē diſpoſitū a nā ꝑ̇ oībus eni que fiūt nā vel arte oꝫ ſupponi mām ⁊ bonā aptitudinē ei⁹: ſi qḋ recipit̄ in alio recipit̄ ꝑ modū recipiētis: ⁊ iō debētē ſibi bonū ⁊ ſtudioſum opꝫ eē bñ natū ad hoc: puta ꝙ ſit hō hñs intellcm ⁊ rōnē: ſꝫ nō aliqḋ brutū irrōnale. Et vlteri⁹ ſic exñs hō ſit bñ diſpoſit⁹ ſm corp⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs ſm aiam. Bñ eni diſpoſiti ſm corp⁹: bñ diſpoſiti ſunt ſm aiam vt in plurib⁹. Si eni aīa ſm ſe vna rōnis ſit ſm ſpēm in oīb⁹ ⁊ hoīb⁹ ⁊ nō ſuſcipiat intenſionē ⁊ remiſſionē: cū ſit forma ſbalis: diuerſitas opōnū ipſi⁹ ⁊ ꝓprietatū erit ꝑꝑ diuerſitatē corpoꝝ ⁊ materie: vel alicui⁹ extrinſeci alteri⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quedam etiam naſci nulla vtilitas eſt: moꝛes enim mutari faciunt. nam aliquam per naturam ad vtrūqꝫ apta per moꝛes ad peius vel ad melius conuertuntur.

¶ Declarat ꝙ ꝯſuetudo ad hoc faciat dicēs: ꝙ quoſdā homines nō eſt vtilitas naſci: hoc eſt ex natiuitate non ſunt diſpoſiti ad bonū: nec ad op⁹ intellectus: ꝑ ꝯſuetudinem aūt trāſmutant̄. ſunt eni qdā q ꝑ nām indr̄nter ſe habēt ad v̄tutē ⁊ ad ꝯ̄riū: per ꝯſuetudinē aūt in opatiōe reſpcū alterius determinant̄ ad alterū: puta vel ad meli⁹ vel ad deteri⁹. Sed illi q bñ diſpoſiti ſunt ad v̄tutē: puta ꝯſuetudine: indigēt in operatiōe ad hoc vt fiāt boni: qui aūt ad vtrūqꝫ equalr̄ nati ſunt: amplioꝛi indigēt: qui aūt ad contraria inclinant̄ ex nā: nō poſſunt fieri boni aut cum difficultate ⁊ multa ꝯſuetudine. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cetera igit̄ aīalia maxime viuūt ſm naturā: parum vō aliqḋ ⁊ ſm moꝛes. Homo autē ⁊ ſm rōnem: ſolus enim rōnē hēt. Itaqꝫ opꝫ hec ſimul concoꝛdare: multa eniꝫ pꝛeter moꝛes ⁊ ꝑter nām agūt homines propter rōnē: ſi ꝑſuadeat̄ melius eſſe aliter agere.

¶ Declarat ꝙ rō dicēs: ꝙ alia aīalia ab hoīe ſola nāli inclinatiōe: hoc eſt memoꝛijs ⁊ imaginatōib⁹ agūt actiōes ſuas: quedā aūt parua ſm q̄ntitatē agūt aliquas actōes ꝑ ꝯſuetudinē: ſicut illa que bonā eſtimatiuā hñt: vt canis: equus: ⁊ ſimia. Homo vō actiōes ſuas dirigit rōne: ſolus eni inter aīalia rōnē hēt: ꝑ quā determinat̄. Quare hoc opꝫ ꝯſonare inter ſe. ſ. nām: ꝯſuetudinē: ⁊ rōnē. ſemꝑ eni poſterius preſupponit ꝑ̇us: multa enim ſunt que agūt homines ꝑter nām ⁊ ꝯſuetudineꝫ ꝓpter rōnem: ſi ſuadeat̄ ab illa ꝯ̄trariū eſſe melius: ſicut in ꝯtinente apparet: qui q̄uis incline ad ꝓſequutionē paſſiōis: ſequit̄ tñ rōnem ꝑſuadentem contrarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Natura igit̄ quales eſſe oꝫ eos: qui legū poſitoꝛi ſint perituri determinatū eſt pꝛius. Reliquū opus eſt iam diſcipline: quedam aſſueſcēdo diſcunt̄: quedam audiendo.

¶ Declarat quales opꝫ eos eſſe. Et ꝑmo ꝯtinuat dicta ad dicēda. Scḋo cū dicit. (Cū vō.) Proſequit̄. In ꝑma pte dicit ꝙ ꝑ̇us determinatū eſt q̄les opꝫ eſſe ſm nām futuros ſtudioſos ⁊ bonos: vbi dcm̄ eſt q̄les opꝫ eſſe bene gubernātes: nūc aūt ꝯſiderādū eſt nobis quales opꝫ eē ſm diſciplinā: ad quā reducunt̄ cōſuetudo ⁊ ratio. addiſcunt enim aliqua per aſſuefactioneꝫ: aliqua aūt audientes ratiocinantem alium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū vō omnis ſocietas ciuilis conſtet ex iperantib⁹ ⁊ parētib⁹ hoc iam conſiderandū eſt: vtrū alios eē opꝫ qui imperant: ⁊ alios qui pareant an eoſdem: patet enim ꝙ ⁊ diſciplina ſm hanc diuiſionem ſequi debebit.

¶ Proſequit̄. Uolens aūt oſtēdere quales opꝫ eſſe ciues ſm diſciplinā: q̄m in ciuitate in qua ſunt qdā ꝑ̇ncipantes ⁊ quidā ſubiecti ꝑmo inq̄rit: vtrū eandeꝫ opoꝛteat eſſe diſciplinā ꝑ̇ncipantiuꝫ ⁊ ſubiectoꝝ in optima ciuitate. Secundo cū dicit. (Cuꝫ vō ciuis.) proſequit̄ ꝑ̇ncipale intentum. Et circa hoc ꝑmo ꝑmittit intētionē ſuā ⁊ modū ꝯſiderādi. Scḋo cuꝫ dicit (Si ḡ.) proſequit̄. In ꝑma parte dicit: ꝙ oīs ciuitas cōpoſita eſt ex ꝑ̇ncipātib⁹ ⁊ ſubiectis. in oībus enim que ex plurib⁹ ꝯſtituta ſunt: ſiue natura ſiue arte ex qb⁹ eſt vnum aliqḋ cōmune ſiue ex ꝯiunctis ſiue: ex diuiſis videt̄ eē ꝑ̇ncipās aliqd ⁊ aliqd ſubm: ſicut oñſuꝫ eſt in p° hui⁹: ꝯſiderādū eſt a nobis iam: vtrū expedit in ciuitate optima aliquos ⁊ diuerſos eē ꝑ̇ncipātes ⁊ ſubtos per vitā: aut eoſdē ſm ſuppoſitū dr̄ntes ſm aliq̄ diſpōnē: q2 manifeſtū eſt ꝙ ꝯ̄ñter ſe hēbit huic diuiſiōi diſciplina ipſoꝝ: de qua intēdimus nūc. Si eniꝫ omnino ſint diuerſi ꝑ̇ncipātes ⁊ ſubiecti ⁊ diſciplinā opoꝛtebit eē aliā. ſi aūt idē eandē ꝓpoꝛtionaliter. Cuius ratio eſt: q2 illud per qḋ determinant̄ principans ⁊ ſubiectuꝫ eſt diſciplina recta in oꝛdine ad operationem. diuerſitas aūt vel vnitas determinatoꝝ eſt ſm vnitatem vel diuerſitateꝫ determinātiū. Si igit̄ ꝑ̇ncipantes ⁊ ſubiecti diuerſi ſunt oīno ⁊ diſciplina ipſoꝝ diuerſa erit: ſi ydeꝫ ⁊ eadem pꝛopoꝛtionaliter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo differrēt alteri ab alijs tm̄: q̄ntū dij ⁊ heroes ab hoīb⁹ differre putant̄: vt pꝛio ſtatim coꝛpoꝛe ac poſtea aīo lōge añcellerēt: ac manifeſte idubitateqꝫ appareret coꝝ ſupeminentiaꝫ: claruꝫ eſt ꝙ ſemꝑ eoſdē iſtos melius foꝛet imperare: alios vō parere.

¶ Proſeq̄t̄: ⁊ p° inq̄rit vtrū expedit eoſdē eē ꝑ̇ncipātes et ſubtos aut nō. Secūdo cū dicit. (Itaqꝫ ⁊ diſciplina ⁊c̄.) Ex hoc ꝯcludit ꝓpoꝛtiōale de diſciplina. Circa ꝑmuꝫ p° oñdit: vbi expedit eoſdem ꝑ̇ncipari ſemꝑ ⁊ alios ſubyci. Scḋo cū dicit (Sꝫ cū facile.) Decl'at qḋ cōiter meli⁹ eſt ⁊ magis neccūꝫ eoſdē eē ꝑ̇ncipante ⁊ ſubiectos in alio et alio tpe. Circa ꝑmū intelligēdū eſt ꝑ̇us ꝙ ꝑ̇ncipās ſe habet ad ſubm ſicut agens ad paſſuꝫ ⁊ mouēs ad motū: ꝑ̇ncipantis enim eſt mouere ⁊ dirigere ſubiectū: ſubiecti vō

moueri ⁊ dirigi ſm ꝙ hõ. Mouẽs aũt ⁊ agẽs ſm ꝙ tale excellenti⁹ eſt paſſo ⁊ moto ſm ꝙ hõ:q2 illud eſt in actu: hoc aũt in potẽtia: ⁊ iõ ꝑncipãs in eo ꝙ ꝑncipat⁹ opꝫ eſſe excellẽtius ſubiecto ſm ꝙ ſubm: excellẽtia aũt mouẽtis reſpectu moti attẽdit̃ in ordine ad opationẽ ꝗ̃tũ ad formã ei⁹ ꝑncipalr. Deinde aũt ꝗ̃tum ad diſpõnes materie ſubſtãtis ipſi forme. Tertio ꝗ̃tum ad exteriora coadiuuãtia ad ipſam: ⁊ ideo opꝫ ꝙ excellẽtia ꝑncipantis reſpectu ſubiecti in ordine ad finẽ attẽdat̃ ꝑncipalr ad formã ſm quã agit vt hõ. Deinde aũt ꝗ̃tum ad diſpõnes materie: ⁊ vltimo quãtũ ad exteriora. Forma aũt ſm quã operat̃ ꝑncipãs in optima repu. eſt diſciplina recta ſm rõnẽ rectã: puta prudentia ⁊ virtus ciuilis. diſpõnes aũt materie ſunt bone diſpõnes ipſius ad iſtas: ſicut inclinatio nãlis ⁊ bona diſpõ corporis: coadiuuantia aũt exterius ſunt potẽtia ⁊ diuitie: ⁊ iõ expedit ꝑncipantẽ in optima repu. ſi poſſibile eſt excedere ſubm ⁊ ꝗ̃tuꝫ ad prudentiã ⁊ virtutẽ que ſunt bona aie ⁊ ꝗ̃tũ ad bona corpis ⁊ ꝗ̃tum ad

Cap. 7. exteriora. Vñ dixit phõs. 8. ethico. Nõ eſt rex q nõ eſt ꝑ ſe ſufficiẽs ⁊ oĩb⁹ ſuperexcellẽs: ⁊ iõ ſi inueniat̃ aliqs vn⁹ in ciuitate vel regno: q oĩb⁹ iſtis ſuperexcellat alios iuſtũ ẽ ipm ꝑncipari ſolũ quãdiu eſt talis: ſi aũt ſm ſucceſſionẽ inueniant̃ tales in aliq̃ genere expedit ſm gen⁹ ꝑncipari ſicut ꝑus: vt ꝑus in 3° dcm̃ eſt. ſi autẽ inueniãt̃ ples q ſic excedãt reliq̃ multitudinẽ expedit eos ꝑncipari ꝑ vitã. Et hoc ẽ qḋ ipſe dicit: ſi fuerint aliq in ciuitate q tantũ differãt ab alijs ꝗ̃tuꝫ credimus deos. i. diuinos hoĩes: ⁊ heroes. i. attingẽtes ad ṽtutẽ heroicã q̃ eſt ꝑfectiſſima ṽtutũ ſiue intellectualiũ ſeu moraliũ differre ab alijs hoĩbus cõiter. Ita in p° ſm viã gn̄onis multã hẽant excellentiã ſm corpus. i. ſm diſpõnes nãles: puta ſm magnitudineꝫ ⁊ pulchritudinẽ ⁊ inclinationẽ ad ṽtutẽ. Deinde aũt ⁊ ſm ꝑfectiones aĩe: ita vt excellẽtia iſtoꝝ reſpectu illoꝝ ſit manifeſta ſine dubitatiõe: manifeſtũ eſt ꝙ melius eſt ſemꝑ eoſdẽ in tota vita: hos qdẽ eſſe ꝑncipantes. ſ. excellentiores: hos aũt ſubiectos. ſ. deficientes: excellentius enim ⁊ perfectius: quãdiu eſt hõ natũ eſt principari ei qḋ deficit ſm nãm reſpectu illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cuꝫ facile non ſit hoc reperire: nec ſit vt apud indos Scilax eſſe ait reges tm̃ a populis differre manifeſtũ eſt: qḋ propter multas cãs neceſſariũ ẽ: vt oẽs ſilr participes ſint viciſſiꝫ imꝑandi ⁊ parẽdi: equũ eni idẽ ſimilib⁹: ⁊ difficile eſt ſtare rẽp. q̃ ↄſtituta ſit ꝑter iuſtitiã: cũ illis eni q ab iperando excluderent̃ cõcurrerẽt oẽs: q ſunt i regione ſtatũ mutare cupiẽtes: ⁊ tantã eẽ multitudinẽ in reſp. gubernatoẽ: vt ſit potẽtior iſtis vnũ aliqd ipoſſibiliũ eſt.

¶ Declarat ꝙ meli⁹ ⁊ magis neceũ eſt cõiter eos ꝑncipari ⁊ ſubyci ſm aliud ⁊ aliud tp̃s. Et p° declarat ꝙ melius eſt eoſdeꝫ eẽ ꝑncipãtes ⁊ ſubtos ſm aliud ⁊ aliud tẽpus. Scdo cũ dicit (At eni ⁊c.) qḋ neceẽ eſt eoſdẽ ſm aliqd eẽ alteros. Tertio cũ dicit. (Quo q̃.) qualr expedit eoſdem eẽ ⁊ alteros. ¶ Circa p̄m̄ itelligendũ ẽ aliquos eẽ ſicut excellẽtes totã multitudinẽ vt ꝑdictũ eſt: rarũ valde ꝑꝑ ſummã ꝑfectionẽ ipſoꝝ: rarũ aũt difficile eſt iuenire: ⁊ iõ dicit: qm̃ nõ eſt facile nũc in ciuib⁹ accipe vel iuenire aliquos excellẽtes intm̃ reliq̃ multitudinẽ: nec inueniunt̃ reges tm̃ differentes a ſubditis ꝗ̃tũ heroes ab hoĩb⁹: ſic Scilax dixit eẽ iter idos. manifeſtũ ẽ ꝙ meli⁹ ⁊ magis neceũ eſt eoſdẽ qñq; ꝑncipari: qñq; aũt ſubyci ſm ptes ꝑꝑ multas rõnes. Illi. n. q ſunt ſiles ſm nãm ⁊ ṽtutẽ hñt idẽ iuſtũ ⁊ eq̃le: ⁊ eq̃liter debẽt recipe de cõib⁹. ꝑncipari autẽ honor cõis eſt: ⁊ iõ illi q ſunt ſiles ſm ꝑdictũ moduꝫ eq̃liter debẽt ꝑncipari: ſꝫ nõ pñt ſm idẽ tp̃s oẽs. q̃ ſm aliud ⁊ aliud. Iteꝝ reſp. fundata ſuꝑ iniuſtũ ſubditoꝝ nõ eſt diu mãſiua: q2 cũ ſubditis grauatis ꝑ iniuſtitiã ſunt oẽs mali ⁊ inſolẽtes ⁊ in regiõe: q volẽtes de facili pñt corrũpere rẽp. ſed reſp. in q̃ idẽ ſemꝑ ꝑncipant̃ ſimilib⁹ exñtib⁹ ſuꝑ iniuſtũ fundat̃ ⁊ ineq̃le. ergo diu manſiua nõ eſt. Sꝫ q2 aliqs diceret ꝙ potẽtia ſubditoꝝ ⁊ iſolẽtiũ repmi põt ꝑ potẽtiã ꝑncipãtiũ: q̃ſi remouẽs hoc dicit. Subditi ⁊ inſolentes i regiõe multi ſunt ⁊ magnã potẽtiã hñt valde. Tot aũt iuenire ſm multitudinẽ in rep. ꝑncipãtes q ſunt potẽtiores oĩb⁹ iſtis: eſt aliqd de nũero ipoſſibiliũ. ergo illoꝝ potẽtia ꝑ iſtos reprimi nõ põt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At eni ꝙ oporteat eos: q in magiſtratu ſunt differre a ſubiectis indubitabile eſt.

¶ Declarat ꝙ opꝫ eoſdẽ eẽ aliq̃liter alteros dicẽs. At eni mãifeſtũ eſt ↄſiderãti ſm rõnẽ ⁊ idubitãter: ꝙ ꝑncipãtes ⁊ ſubiectos opꝫ hr̃e aliq̃ diuerſitatẽ: q2 ꝑncipãs ad ſubditũ ſe hꝫ ſicut mouẽs ⁊ ens in actu ad motũ ⁊ ens in potentia. iſta aũt ſm ſe dr̃iam aliq̃ hñt. q̃ ꝑncipãtẽ ⁊ ſubditũ opꝫ aliqualr differre: ⁊ iõ opꝫ legiſlatorẽ ⁊ ciuẽ ↄſiderare q̃liter opꝫ illos eẽ eoſdeꝫ ⁊ alteros ⁊ q̃liter ſe hñtes ꝑncipabũt ꝑncipatui ⁊ ſubiectioni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quo ergo hec futura ſint: ⁊ quomodo participent conſiderare debet legiſlator: vt pri⁹ diximus. nã eniꝫ oſtẽdit queadmodũ hec diſtinguẽda ſint. Facit eni eoſdẽ genere: alios iuniores: alios ſeniores quoꝝ alteri debẽt parere gubernantib⁹: alteri gubernare. Indignat̃ aũt nemo ꝑꝑ etatẽ maiõi alteri ↄcedere: nec putat illud cui cedit potiorẽ eſſe ſe: ꝑſertim cũ ⁊ ipſe qñ ad id etatis ꝑuenerit eũdem honorẽ ſit recepturus. ẽ ergo vt eoſdẽ eẽ dicere eos: q parẽt ⁊ iperant: eſt ẽt vt diuerſos.

¶ Declarat q̃liter opꝫ eos eſſe eoſdeꝫ ⁊ alteros dicens: ꝙ ꝑus vbi determinatũ eſt de partib⁹ ciuitatis per ſe dcm̃ eſt de hoc: natura enim faciẽs in eodẽ genere hominum aliud iuni⁹: aliud ſenius ꝓcedẽdo de imꝑfecto ad ꝑfectũ dedit nobis modũ: ꝑ quẽ poſſumus eligere: qñ idẽ magis dꝫ ꝑncipari q̃ ſubyci. Manifeſtũ eſt eni ꝙ idẽ ſm ꝙ iuuenis eſt: magis expedit ſubyci. Iuni⁹ enim ſm ꝙ hõ imꝑfectius eſt ſm ꝙ hõ ⁊ robuſtius ad opandũ opa miniſterialia: hec aũt ad ſubditũ ꝑtinent. Seni⁹ aũt ꝑfectius eſt: q2 poſterius ſm gn̄ationẽ ⁊ ſm ṽtutem ⁊ ſm intellectũ. Nõ eniꝫ pueri iudicãt ſenibus ꝑſbyteris: vt dr̃ 7° phiſi. T. c. 20. Per hec aũt determinat̃ ꝑncipans: vt dcm̃ eſt ꝑus. Sed q2 aliqs diceret: ꝙ iuuenes indignant̃: ſi ſm etatẽ illam ſint ſubditi: hic remouet dicẽs: ꝙ nullus iuuenis benẽ ordinatus indignabit̃: ſi ſubyciat̃ in etate iuuẽtutis: nec putat ſe valẽtiorẽ eẽ ſeniorib⁹ ⁊ ꝓgenitorib⁹ ſuis: ſiqdẽ eos reuereat̃. Nõ credẽs aũt valẽtior eſſe nõ idignabit̃ ſi ſubyciat̃. Et aliter q2 futurus eſt ſuſcipe honorẽ ꝑncipatus ex ordine reip. cũ fuerit ꝑfectus in etate ſeniliũ hꝫ rõneꝫ per quã debeat indignari: ſi nunc nõ ꝑncipet̃. Sic igit̃ dicendũ eſt: ꝙ expedit eoſdẽ ꝑncipari ⁊ ſubyci vno modo: puta ſm ſuppoſitum: alteros aũt ſm alium modum: puta ſm iunius ⁊ ſenius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq; ⁊ diſciplinã vt eãdẽ dicere neceſſe eſt ⁊ vt diuerſam: qui enim imperare velit recte oportere aiũt ipm pri⁹ ſub imꝑio fuiſſe.

¶ Cõcludit

¶ Cõcludit ꝓportionalr̃ ſe hr̃e de diſciplina p̃mo. Secũdo cũ dicit. (Imperiũ vero ⁊c̃.) diſtinguit p̃cipatum vt appareat in quo p̃dicta veritatẽ habeãt: ⁊ in quo nõ. Primo igit̃ ↄcludit ꝙ ſi in ciuitate bene ordinata opꝫ eoſdẽ eſſe p̃cipãtes ⁊ ſubiectos ſm vnũ modũ: alios ſm aliuꝫ neceſſe eſt diſciplinã ipſorũ vno modo eẽ vnã. alio autẽ modo alterã: q: p̃cipãs ⁊ ſubiectũ in optima ciuitate determinant̃ per diſciplinã: puta per prudẽtiã ⁊ virtutẽ: per quas hic recte obedit: ille recte recipit: ⁊ ideo ſicut p̃cipãtes ⁊ ſubiecti ſunt idẽ vel alteri: ita ⁊ diſciplinã opꝫ eẽ eãdẽ vel alterã: dicũt eniꝫ ꝙ illũ q̈ oꝫ p̃cipari oꝫ pri⁹ ſubditum fuiſſe ⁊ ſubditũ addiſcere: que opꝫ p̃cipantẽ facere nõ eniꝫ bene p̃cipat̃ qui nõ quãdoqꝫ ſub p̃cipe fuit: vt dicit̃ in 3° huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Imperiũ vero: vt in primis libris dictũ fuit aut grã iperãtis eſt: aut grã ſubiectoꝝ: hoꝝ alterũ ſeruoꝝ eſſe diximꝰ: alterũ liberoꝝ.

¶ Diſtinguit p̃cipatũ vt appareat in quo veritatẽ hꝫ qđ dictũ eſt: qđ p̃mo facit. Secũdo cũ dicit. (Mãdatorum vero.) declarat vñ aſſumẽda eſt differẽtia ſubyci in vtroqꝫ p̃cipatu. In p̃ma parte dicit ꝙ duplex eſt p̃cipatꝰ ſicut dictũ eſt in p̃mis ſermonibꝰ. i. in 3° lib. Unus q̈dẽ qui p̃cipaliter eſt ad bonũ p̃cipãtis: ꝓpter aũt bonũ ſubditi ſm accidẽs. Alius aũt eſt qui p̃cipalr̃ eſt ꝓpter aliqđ bonũ ſubditoꝝ: vel alicuꝰ cõis p̃cipãti ⁊ ſubiecto ex ↄſequẽti ꝓpter vtilitatẽ p̃cipãtis: ⁊ p̃imꝰ iſtoꝝ dr̃ p̃cipatꝰ dñatiuꝰ q̈ eſt dñi ad ſeruos. In p̃cipatu igit̃ dñatiuo nõ expedit eũdẽ eſſe p̃cipãtẽ ⁊ ſubiectũ ſm aliqđ tp̃us: ſed eoſdẽ eẽ p̃cipãtes ſemꝑ: puta ſeruos ſꝫ nãm: nõ eniꝫ ſũt ſimiles ſꝫ nãꝫ. In p̃cipatu aũt politico expedit qđ dictũ eſt quãtũ ad p̃cipari ⁊ ſubyci ⁊ quãtũ ad diſciplinã: ſunt eniꝫ iſti ſiles ſꝫ nãm: q: liberi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mandatoꝝ vero q̃dam inter ſe differũt nõ in agendo: ſed in eiꝰ gratia: q̃ꝓpter multa q̃ vident̃ eſſe miniſtrorũ opera ⁊ adoleſcentiuꝫ liberis hominibus pulchrũ eſt miniſtrare: ad pulchrũ eniꝫ ⁊ nõ pulchrum nõ tantũ differũt actiões ꝑ ſeipſas quãtũ in fine ⁊ grã cuiꝰ.

¶ Declarat ex quo ſumẽda eſt differẽtia ꝑ ſe vtroꝛũqꝫ p̃cipantiũ. Et eſt intelligẽdũ ꝙ opeꝝ miniſterialiũ quedã ſunt honeſta magis: quedã aũt ihoneſta ⁊ ſeruilia: honeſta opera miniſterialiter idifferẽter ↄueniunt ſubditis in vtroqꝫ p̃cipatu: ſed ad aliũ ⁊ aliũ finẽ: dicit igit̃ ꝙ q̃dam p̃cepta: puta honeſta: cõiter ſeruis ⁊ liberis quãtũ ad operationẽ nõ differũt: eodẽ eniꝫ modo ea exequũtur liberi ſubditi ⁊ ſerui: ſed magis differũt in ordine ad finẽ: q: ſeruus operat̃ grã dñi: liber aũt grã ſui vel boni cõis: ⁊ h̄ accidit ꝓpter hoc: q: honeſtũ liberos ſubditos: multa eorũ que vident̃ miniſterialia opera exercere: ſicut dictũ eſt: ⁊ actiones nõ ſic differũt honeſto ⁊ ihoneſto ſm ſe accepte ſicut in ordine ad finẽ grã cuiꝰ ſunt: ⁊ dicunt̃ magis honeſte ⁊ ihoneſte q̃ꝫ ſm ſe: ⁊ vt nãles ſunt.

Cum vero ciuis ⁊ preſidentis eandeꝫ virtutẽ eſſe diximus que optimi viri: ⁊ eũdem prius parere debere: poſtea: imperare: hoc vtiqꝫ erit legum poſitori intuendum: laborandumqꝫ: vt boni viri efficiantur: ⁊ per que exercitia: ⁊ quis finis vite optime. Lec. X.

¶ Poſtq̃ꝫ ph̄s oſtẽdit ꝙ in rep. recta p̃cipantis ⁊ ſubiecti eſt eadẽ diſciplina vno mõ: ⁊ altero alia: trãſit nũc ad declarãdũ qualr̃: ⁊ ꝑ quas adinuẽtiones efficiant̃ ciues hñ diſciplinati ſeu ſtudioſi: ⁊ circa h̄ p̃mo dat intẽtionẽ ſuã ⁊ ordinẽ ↄſiderãdi. Scđo cũ dicit. (Diuiſe aũt ⁊c̃.) ꝓſequitur. In p̃ma parte dicit: q̃ꝛ intẽdumꝰ p̃cipalr̃ cõſiderare qualr̃: ⁊ per que ciuis efficiat̃ diſciplinatꝰ ⁊ ſtudioſus. Eadẽ aũt eſt diſciplina ſeu v̄tus ciuis optimi in optima rep. per quã ordinat̃ in felicitatẽ ꝑfectiſſimã: que eſt finis: in illa etiã p̃cipãtis in ipſa: ſilr̃ aũt optimi viri: ⁊ ſi eũdẽ oꝫ prius ſubditũ eſſe cũ eſt iuuenis ⁊ iperfectꝰ. Poſteriꝰ aũt p̃cipãtẽ cũ eſt ꝑfectꝰ: magis ↄſiderãdũ ẽ ciui ſeu legiſlatori: qualr̃ ⁊ ꝑ q̃s adiuẽtiones fiunt optimi viri ⁊ bñ diſciplinati: ⁊ q: rõ iſtoꝝ ſumit̃ ex fine vltimo vite humane: conſiderãdum eſt quis eſt ille finis: hoc oſtẽſo apparebit qualiter: ⁊ per quas adinuentiones ciues fiant bene diſciplinati ⁊ ſtudioſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſe aũt ſunt due partes anime: quarũ altera rationẽ per ſe habꝫ: altera nõ hꝫ q̈dem per ſe verũtamẽ rationi obtẽperare põt: quarũ diximꝰ eſſe virtutes illas: per quas vir bonꝰ dicit̃ quodãmodo: ſed in vtraqꝫ iſtaꝝ magis eſt finis: q̈ ita diuidũt: vt nos facimꝰ. His ãbiguũ nõ eſt quomodo ſit dicendũ: ſemper eniꝫ deterius melioris gratia eſt: patet hoc in his: que ſunt ſm artẽ: ⁊ in his q̃ ſunt ſm nãm.

¶ Proſeq̈tur: ⁊ p̃mo declarat quis eſt finis vltimꝰ vite humane. Secũdo cũ dicit. (Cũ ergo idẽ finis ⁊c̃.) declarat ꝙ virũ ⁊ ciuitatẽ felices opꝫ habere oẽs virtutes. Tertio cũ dicit. (Quomodo autẽ ⁊ per que ⁊c̃.) declarat per que ⁊ qualiter erũt bene diſciplinati ſeu virtuoſi. Quid autẽ ſit felicitas declarat per diuiſionẽ partiũ anime p̃mo. 2° cuꝫ dicit. (Diuiſa eſt aũt vita tota ⁊c̃.) declarat vitaꝫ humanã ⁊ agibilia ab hoĩe ꝓportionaliter diuidi: ⁊ ſe habere partibꝰ aĩe predictis. Circa p̃mũ p̃mo oſtẽdit felicitatẽ cõſiſtere in eo qđ pertinet ad partẽ aĩe rõnalẽ per exiſtentiaꝫ. Secũdo cũ dicit. (Melius aũt ⁊c̃.) declarat eã cõſiſtere in opatiõe ꝑtis aĩe rõnalis ſpeculatiue. ¶ Circa p̃m̄ eſt intelligẽdũ ꝙ vltimꝰ finis vite humane nõ cõſiſtit p̃ncipaliter in aliquo eoꝝ: que per ſe pertinent ad corpꝰ. Corpus enim ⁊ perfectiones ipſius ſunt ꝓpter aĩam: ſed magis in aliquo eoꝝ: que ad aĩam pertinent: que eſt excellentior pars hoĩs. In aĩa aũt eſt ↄſiderare partẽ rõnalẽ quocũqꝫ modo ⁊ irrõnalẽ oĩno: in actu aũt partis aĩe irrõnalis oĩno nõ põt cõſiſtere vltimꝰ finis vite humane: q̃ꝛ neceſſe eſt ipſuꝫ ↄſiſtere in aliquo: qđ eſt ꝓpriũ hoĩs: in quo diſtinguit̃ ab alyſ: q: vltimꝰ finis hoĩs eſt ꝓprius ei: pars aũt aĩe irrõnalis oĩno cõis eſt ſibi ⁊ alyſ: ergo nõ conſiſteret in aliqua ꝑfectione pertinẽte ad partẽ illaꝫ: ſed magis in aliqua ꝑtinẽte ad partẽ aĩe rõnalem aliquo modo: ſed cũ pars aĩe diuiſa ſit in plures: vult declarare ph̄s in ꝑfectione cuiꝰ illarũ cõſiſtat: dicẽs partes aĩe rõnem habẽtis ſunt due diſtincte adinuicẽ: quarũ altera eſt que eſt rõnalis per eſſentiã accipiẽs rõnẽ in rõne ꝙ quid eſt: alia aũt eſt que ſm ſe nõ eſt rõnalis: nec accipit rõnẽ in rõne dicẽte q̈d eſt: ſed rõnalis eſt ſꝫ quãdã ꝑticipationẽ: q: nata ẽ obedire rõni vel ordinari vel deduci ab ea. Cuiuſlibꝫ ãt iſtaꝝ partiũ aĩe rõnalis ſunt alique virtutes morales: puta tẽꝑãtia iuſtitia in irrõnali. In rõnali aũt per eſſentiã ſunt rõees: puta tẽperãtia: ſapiẽtia: ⁊ manifeſtũ eſt ex dcĩs ꝙ in actu alicuiꝰ haꝝ cõſiſtit vltimꝰ finis hoĩs: ſed in qua ⁊ cuiꝰ actu manifeſtũ eſt qualr̃ eſt dicẽdũ eis: qui diuidũt partes aĩe rõnalis ſꝫ ꝙ nos diuiſimꝰ eas. In vnoquoqꝫ. n. genere illud qđ deteriꝰ eſt: ⁊ minus bonũ eſt grã melioris ⁊ hoc apparet per ſe: ⁊ in his que fiunt a nã: ⁊ in his q̃ fiũt

arte. In natura eni mã eſt gr̃a forme: ⁊ elemẽta p̃ma ſimplicia ꝑ mixta: in qb⁹ perfecta ſunt gr̃a ꝑfectoꝝ: puta in genere aĩaliũ: ſilr ⁊ in his que ſunt ſm artẽ ſe hʒ: ligna eni ⁊ lapides ſic diſponũtur gr̃a forme dom⁹: domus aũt eſt gr̃a habitationis: rõ aũt dicti eſt: qm̃ id qđ deterius eſt in vnoquoqꝫ genere rõnẽ imꝑfecti ⁊ entis in potẽtia hʒ: melius aũt in eodẽ rõnẽ ꝑfecti ⁊ entis ſm actũ. Imꝑfectum aũt ⁊ ens in potẽtia ſe hñt ad ens ꝑfectũ: ⁊ ens in actu: ſicͭ potẽtia ad actũ in eodeʒ genere. Potẽtia aũt eſt gr̃a act⁹ in eodẽ genere. ergo ens in potẽtia ⁊ ens imꝑfectũ gr̃a entis in actu ⁊ ꝑfecti. Et vlteri⁹ deteri⁹ gr̃a melioris in eodẽ genere: ſed rõnale ꝑ eẽntiã meli⁹ eſt in ptib⁹ aĩe rõnali ꝑticipatiõe: qꝛ illud qđ ꝑ eẽntiã eſt tale: meli⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ eſt eo qđ per aliud eſt tale. ergo rõnale ꝑticipatiõe erit gr̃a rõnalis per eẽntiã: ⁊ per ꝯñs ꝑfectio ei⁹ gr̃a ꝑfectionis iſti⁹. Si igr̃ illđ cui⁹ gr̃a aliud eſt: rõnẽ finis hʒ reſpectu illi⁹: pars aĩe rõnalis ꝑ eẽntiã: ⁊ aliq̃ ꝑfectio ei⁹ erit finis ptis aĩe rõnalis ꝑ ꝑticipationẽ ⁊ ꝑfectionẽ ei⁹. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Melius aũt illud qđ rationẽ habet diuidit̃ dupliciter vt nos conſueuim⁹ diuidere: eſt eni ratio alia actiua: alia cõtẽplatiua. Sic ergo neceſſe eſt ⁊ hãc partẽ diuidere ⁊ actiones: claꝝ eſt qđ correſpõdẽter ſe habere dicem⁹: ⁊ opꝫ eas actiones que ſunt meliores ſm nãʒ magis expetẽdas eẽ ab illis q̇ conſeq̇ pñt aut oĩa: aut illa duo: ſemꝑ eniʒ cuiqꝫ ideſt maxime expetẽdũ: cui⁹ potiri eſt ſũmi.

¶ Declarat ꝙ vltim⁹ finis vite hũane ꝯſiſtit in oꝑatione ptis aĩe ſpeculatiue dicẽs: ꝙ ps aĩe rõnalis ꝑ eẽntiã diuiſa eſt in duas ptes: ſicut cõiter ſolem⁹ diuidere: q̃ꝝ altera eſt practica: q̃ rõcinat̃ de agibilib⁹ poſſibilib⁹ alr̃ ſe hñe: altera aũt ſpeculatiua: q̃ negociat̃ p̃ncipalr̃ circa nãʒ entiuʒ ⁊ ipoſſibiliũ alr̃ ſe hñe ſʒ ꝙ hꝫ. Et qꝛ oꝑõnes ꝯſilr̃ diuidũtur p̃ncipijs ⁊ ſe hñt adinuicẽ ꝓportionalr̃ ſicut illa: neceẽ eſt oꝑõnes hꝫ ptiũ diuiſas eẽ ⁊ alterã eẽ oꝑationẽ practicã: alterã aũt ſpeculationẽ: ⁊ iſta ſe hñe adinuicẽ ꝓportionalr̃: ſicut practicũ ad ſpeculatiuuʒ ſe hʒ: ⁊ ꝑ ꝯñs oꝑõnes melioris ptis ſʒ nãʒ opʒ eẽ meliores ſʒ ſe ⁊ eligibiliores illis: q̃ pñt alr̃ ſe hñe illis: aut oĩb⁹ oꝑõnib⁹: aut ſaltẽ duabus ſi nõ fuerint niſi due: oꝑatio. n. ſeqtur nãʒ ꝑ ſe: ⁊ iđ ꝑfectioris eſt ꝑfectior: ⁊ vnicuiqꝫ illud eſt magis eligibile q̃ põt attingere ad ſũmũ ⁊ ꝑfectiſſimũ: hoc aũt ẽ oꝑatio ꝑfectioris ſm nãʒ: ex qb⁹ accipiẽda eſt iſta ꝓpõ: ꝙ melioris ptis aĩe: ⁊ excellẽtioris melior eſt oꝑõ: ⁊ magis eligibilis ſimplr̃: ⁊ per ꝯñs magis rõnẽ finis hñs: ſed ps aĩe ſpeculatiua melior ⁊ ꝑfectior eſt nã q̃ꝫ practica: qđ qdeʒ appet ex rõne obiecti: illa. n. ps aĩe itellectualis perfectior ⁊ melior eſt in genere itellect⁹ cui⁹ obiectũ magis hʒ rõnẽ itelligibilis: qꝛ nã potẽtie ꝯſiderat̃ ex rõne obiecti: ⁊ magis itelligibile ſm nãʒ ꝑfecti⁹ eſt in gñe itelligibiliũ: ſʒ obʒ itellect⁹ ſpeculatiui magis hʒ rõnẽ itelligibilis q̃ꝫ obm̃ itellectus practici. Vni⁹. n. obm̃ eſt bonuʒ agibile ⁊ poſe alr̃ ſe hñe: q̃ min⁹ rõnẽ itelligibilis ꝑ rõnẽ mot⁹ ⁊ poſitatis adiũctoꝝ hñt. Obʒ aũt intellect⁹ ſpeculatiui eſt nã entiũ intrãſmutabiliũ: aut nõ ſʒ ꝙ trãſmutabilia: q̃ magis rõnẽʒ itelligibilis hñt ſicut remota magis a motu ⁊ mã: ergo ps aĩe ſpeculatiua excellẽtior ⁊ nobilior erit practica: ſeqtur igr̃ ꝙ oꝑõ ipſi⁹ ꝑfectior ⁊ eligibilior erit: ⁊ magl hñs rõnẽ finis: iſti⁹ p̃ncipalis rõnis maiorẽ ſolũ ponit ph̃s cum declaratione eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſa eſt aũt vita tota in negociũ ⁊ ocium belluqꝫ ⁊ pacẽ: ⁊ agibiliũ q̃dam ſunt neceſſaria ⁊ vtilia: q̃dam honeſta: in qbus neceſſe eſt eandẽ eẽ optionẽ: ⁊ partib⁹ anime: ⁊ ipſarum actiõib⁹. Bellũ qdẽ gratia pacis: negociũ aũt gratia ocij: neceſſaria ⁊ vtilia gr̃a honeſtoꝝ.

¶ Declarat ꝙ totã vitaʒ hũanã ⁊ agibilia ab hoĩe ꝯſilr̃ diuidi ptib⁹ aĩe ⁊ actionib⁹ ⁊ diuidẽtis ꝓportionalr̃ ſe hñe illis. Scđo cũ dicit. (Ad cuncta igr̃ ⁊c̃.) ex dictis ꝯcludit q̃dã correlaria. Tertio cũ dicit. (Nã q̇ nũc ⁊c̃.) reprobat opinionẽ quoꝝdã ꝯriaʒ dictis. Primo igr̃ dicit: qm̃ act⁹ ⁊ obiecta ꝓportionalr̃ diuidantur ipſis potẽtijs: ⁊ ſe hñt adinuicẽ diuidẽtia: ſicut ⁊ ipſe potẽtie ad ſe: tota vita hũana. i. ꝯuerſatio ſm rõnẽ: que eſt act⁹ aĩe rõnẽ hñtis: diuiſa eſt ꝓportionalr̃ ptib⁹ aĩe dicte in negociũ. i. in exercitium ꝟtutũ moraliũ p̃ncipalr̃: que ſunt ad alterũ: ⁊ in ociũ. i. in exercitiũ ꝟtutũ ꝯtẽplatiuaꝝ: qđ magis in ocio fit: ⁊ i exercitiũ belli ⁊ pacis ⁊ agibilia ab hoĩe diuiſa ſunt in bõa neceſſaria ⁊ vtilia ad finẽ ⁊ in bõa ſʒ ſeipſa: circa q̃ oʒ ſe hñe electionẽ: ſicut circa ptes aĩe: vt ſicut ps aĩe rõnalis ꝑ ꝑticipationẽ eſt gr̃a rõnalis ꝑ eſſentiã ⁊ hꝫ gr̃a ſpeculatiue: ita hic bellum querẽduʒ ꝓpter pacẽ ⁊ exercitiũ virtutũ practicarũ ꝓpter ociũ in ꝯtẽplatione: vt nõ ꝯuenientẽr magis dicet: ⁊ bona neceſſaria ⁊ vtilia in finẽ ꝓpter illa: que ſunt ſm ſe bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad cũcta igr̃ hec aſpicere dʒ: qui legẽ ponit ⁊ ad partes anime: ⁊ ad illarũ actiones: magis vero ad ea que meliora ſunt ⁊ finis: eodẽ modo ⁊ circa vitas: ⁊ reꝝ diuiſiones. Poſſe eniʒ opʒ ⁊ in negocio verſari ⁊ in bello: preferẽda tamẽ ẽ pax ⁊ ociũ neceſſaria ⁊ vtilia poſſe agere: ꝑferẽda tamẽ ſunt honeſta.

¶ Concludit correlaria duo. 2ᵐ ibi. (Itaqꝫ ad hec ⁊c̃.) In p̃ma dicit: qꝛ ciuis ⁊ legiſlatoris eſt ꝑ leges ⁊ ꝯſuetudines facere bonos ciues expedit ciuẽ aſpiciendo ad oĩa ꝓdicta leges ordinare: puta iſpiciẽdo ptes aĩe dʒ qdeʒ ferre leges ꝑ quas hñi diſponant̃ ad ꝟtutes ⁊ actiones: ⁊ ꝑ q̃s actiões ipſaꝝ dirigant̃ ſʒ rõnẽ: ⁊ magis dʒ eẽ ſollicit⁹ ad ordinãdũ meliora: ⁊ que rõnẽ finis hñt: puta circa pteʒ aĩe p̃ncipaliorẽ ⁊ actiões ei⁹: ſic. n. videm⁹ nãm magis ſollicitã eẽ circa nobiliora: eodẽ mõ expedit ipm̃ ferre circa vitas. i. ꝯuerſatiões ⁊ circa diuiſiones agibiliũ: puta circa vtilia ⁊ ſm ſe bona ad dirigendũ in eis. Expedit. n. ciuib⁹ hñe potentiã oꝑãdi oꝑatiões ꝟtutũ practicaꝝ ⁊ debellare qñqꝫ ꝙ fit in nõ vacãdo: ⁊ vlteri⁹ in ocio ⁊ in tranqllitate viuere: ⁊ magis quãto hoc eſt meli⁹ ꝙ fit in vacatiõe: ⁊ opʒ eos vtilia in finẽ poſſe agere: magis autẽ ea que ſunt ſm ſe bona. Ad oĩa autẽ iſta indigent aut habitib⁹ qbuſdam: aut conſuetudine inclinãtibus: aut legibus ⁊ ratione dirigentibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ ad hec tanq̃ꝫ ad ſignuʒ ⁊ pueri adhuc exiſtentes: ⁊ alie etates: que indigent per diſciplinam ſunt dirigẽdi.

¶ Cõcludit 2ᵐ correlariũ: intẽdens ꝙ qꝛ ex ſilib⁹ oꝑatiõibus ſiles habit⁹ fiũt ⁊ oꝑatiões ꝑ leges dirigunt̃ nec paꝝ differt ſic vel ſic a iuuene aſſuefieri: ſed multũ expediens eſt in ciuitate ordinata pueros adhuc exñtes ad itentiões legũ erudiri ⁊ aſſuefieri obedire eis ⁊ oꝑari ſʒ eas: ſimilr̃ eos q̇ ſunt alteri⁹ etatis idigẽtis eruditiõe ⁊ aſſuefactiõe. Cõſueta eni ſunt delectabiliora. Delectabiliora aũt libẽtius ⁊ facilius operãtur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam qui nũc grecorũ recte gubernari videntur ⁊ legũ latores: q̇ eas reſpu. inſtituere: neqꝫ

ad optimũ

ad optimuꝫ finem videtur aſpexiſſe: neqꝫ ad oēs virtutes diſciplinam ⁊ leges direxiſſe: ſed onerose declinauerūt ad illas virtutes q̄ vidētur vtiles ac plus hr̄e faciūt: ſimilr̄ quoqꝫ poſteriorū quidaꝫ ſcriptores opinionē ſuam eādē oſtēderunt: laudantes enim lacedemoniorum rempub. admirantur ⁊ cōmēdant legiſlatoris eius propoſitum: ꝙ omnia ad potētiam ⁊ ad bellum direxerit.

¶ Reprobat opinionē contrariā quibuſdā p̄dictoꝝ. Primo tāgit opinionē ipſaꝫ ⁊ ꝓbat eā. Scḋo cū dicit. (Qḋ autez opꝫ ⁊c̄.) manifeſtat qḋdā acceptū prius. Circa p̄mū p̄io tāgit opīonē erroneā. Scḋo cū dicit. (Que ⁊ ꝑ rōnez ⁊c̄.) reprobat eā. Tertio cū dicit. (Nec ſane ⁊c̄.) cōcludit contrariū ipſi⁹ qḋ eſt p̄ncipale intētuꝫ. In p̄ma p̄te dicit ꝙ quidaꝫ grecoꝝ q optīe dicunt̄ a quibuſdā gubernare ⁊ legiſlatores īſtituētes reſp. ipſoꝝ ꝯtra p̄dicta peccauerūt ī duobus. Primo quidē: qꝛ ordinē ciuilē nō ordinauerūt ad finē optimū hoīs. Scḋo qꝛ leges que ſignificāt ordinē ciuilez ⁊ eruditionē nō īſtituerūt ad oꝑatiōes virtutū optimarū ſed magis declinauerūt ad ea que vident̄ vtilia per que poſſent ditari ⁊ ſupgredi dominādo alijs: ſilr̄ autē ⁊ quidaꝫ philoſophātes q de rep. ſcripſerūt poſteri⁹ enūciauerunt eādē opīonē: puta Plato ⁊ alij quidā qui laudātes rēp. lacedemonioꝝ laudauerūt intētionē legiſlatoris: qꝛ oīa ſtatuta ordinauit ad p̄ncipādū a vicinis ⁊ ad bellum per qḋ ſubijcerentur. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Que ⁊ per rationē refelli poſſunt: ⁊ ꝑfecta ipſa nunc reprobata ſunt: vt enim plurimi hominū dominari late cupiunt: quoniam exinde multa ꝓueniunt fortune cōmoda: ſic Tybron admirari laudareqꝫ videtur Lacedemoniorū legiſlatorē: ⁊ quicūqꝫ alter qui de repub. illorū ſcripſit: qḋ ꝓpter exercitationē eoꝝ ad pericula multorū dominationē ſibi cōpararūt.

¶ Reprobat eā ⁊ p̄mo ex ipſis oꝑatiōib⁹ manifeſtat ipſaꝫ redargutā. Scḋo cū dicit. (Non recte vo ⁊c̄.) per rōnes. Ex operib⁹ aūt docet eā redargutā duplr̄. Scḋꝫ facit ibi. (Atqui pꝫ ⁊c̄.) In p̄ma p̄te dicit: ꝙ reſp. ⁊ leges ⁊ ſtatuta p̄dictoꝝ facile poſſunt redargui ꝑ rōnē: ⁊ factis ꝯtingētibus redarguta ſunt: ſi eniꝫ ordo ciuilis ipſoꝝ ⁊ leges ⁊ erudiriōes eēnt optima: tūc ex v̄tute alioꝝ p̄ncipparent̄ alijs: nūc aūt hoc nō videm⁹: ſicut .n. plures hoīes appetūt p̄ncipari pluribꝰ: qꝛ p̄ncipātes fortunatos vident̄ hr̄e ſucceſſus. ſic Tybron ⁊ quilibet alius ſcribēs de repub. lacedemonioꝝ laudauerūt legiſlatorē eoꝝ: qꝛ multis p̄ncipabant̄ nō quidē ꝑ ꝓ ordinē ciuilē per ſe: ſed qꝛ exercitati erant ad pericula belloꝝ: q̄uis ēt manifeſtū ſit: ꝙ nūc plurib⁹ non principantur: nec etiam ſunt felices remanēte eadē repu. Legis igitur lator in ordinando predictam rempub. bonus nō fuit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Atqui patꝫ ꝙ cum nō habeant nūc dominationē Lacedemonij: nec felices ampli⁹ eſſent: nec legiſlator eorū bonus. Inſup illud ridiculuꝫ ſi ꝑmanētes in legib⁹ eius: nulloqꝫ ipedientе illis legib⁹ vti omiſerūt bn̄ viuere.

¶ Ponit ſcḋm dicēs: ꝙ adhuc dignū eſt deriſione ſi lacedemonij p̄dicti ꝑſeuerātes in eiſdē legib⁹ qb⁹ prius nullo ꝓhibēte eos viuere ſꝫ eas nō viuūt bene ſm̄ rōnē. Irrationabile eniꝫ eſt ſi leges eoꝝ ⁊ reſp. recte ſunt: ꝙ viuētes ſm̄ eas nō viuāt recte. Palā aūt eſt ꝙ ipſi tenētes eaſdez leges nō ducāt optimā vitā: leges igit̄ ⁊ ordinatio reipu. ipſoꝝ recte nō ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non recte vero ſuſcipiunt: neqꝫ de dominatione ad quam intendiſſe legiſlatorem oſtendunt: nam imperiū liberorū melius eſt ac magis ex virtute q̄ꝫ dominari vt ſeruis.

¶ Docet eā eſſe redarguibilē per rōnē: ⁊ p̄ncipalr̄ quātuꝫ ad p̄ncipatū. Et circa hoc p̄mo ponit rōnē vnā. Scḋo cū dicit. (Preterea ⁊c̄.) aliā. In p̄ma p̄te dicit ꝙ legiſlator lacedemonioꝝ ⁊ alioꝝ p̄dictoꝝ nō rectā extiſtimationez hr̄t de p̄ncipatu ſupremo in rep. quē maxime vident̄ honorare ⁊ iudicant honorādū ſicut optimū: principat⁹ eniꝫ ipſoꝝ eſt p̄ncipat⁹ dominatiu⁹: quo p̄ncipant̄ ēt īdigni ſeruire. Tali eniꝫ p̄ncipatu eſt alius p̄ncipatus ciuilis liberoruꝫ excellentior ⁊ magis ſm̄ virtutez: quare magis laudandus erit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea non per hoc ciuitas felix eſt extiſtimanda: neqꝫ legiſlator laudandus: ꝙ vincere docuerit ⁊ finitimis domīari: hec eniꝫ magnū cōtinēt nocumētū: naꝫ ⁊ aduerſus ciues hoc aget qui poterit: ⁊ ciuitati ſue dominari q̄ret: de quo accuſant Lacedemonij pauſaniā: licet in tanta dignitate conſtitutum.

¶ Ponit ſcḋam rōnē dicēs: ꝙ nō eſt rōnabile credere ciuitatē eſſe felicē ⁊ legiſlatorē ipſi⁹ laudare: qꝛ pōt p̄ncipari ſup vicinos qualitercūqꝫ: principari enim ipſis quomodocūqꝫ optimū nō eſt: ſed magnū nocumētum affert ciuitati: ſi enim hoc optimū eſſet ſi in ciuitate aliqs īueniretur prepotēs alijs expedire ipm ꝓprie ciuitati p̄ncipari ſolū: ⁊ tētare qualiter poſſet eā totā ſubijcere ſibi: de quo ſicut de incōueniēti lacedemones icrepauerūt pauſaniā regem ipſorū qui honorē regalem habēs apud eos: ⁊ diuitias ⁊ poſſeſſiones multas voluit ꝓprie ciuitati ipſoꝝ p̄ncipari ſolus predictus: igitur modus principādi optimus non eſt. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Nec ſane aliqua huiuſmodi ratio eſt: aut lex ciuilis: neqꝫ vtilis: neqꝫ vera: eadeꝫ enim optima ⁊ priuatim: ⁊ publice legiſlatoreꝫ inducere opꝫ in animos hominū: neqꝫ exercitatio rerū bellicarū ob id eſt meditanda: vt in ſeruitutem adigant imerētes: ſed primū ne ipſi ſeruire alijs cōpellant̄: deinde vt iperiū querāt gr̄a vtilitatis ſubiectoꝝ: nō aūt oīuꝫ domīationē. Tertio vt eis dominētur q ſeruire ſunt digni.

¶ Concludit cōtrariū dicēs: ꝙ ex p̄dictis rōnibus manifeſtuꝫ eſt ꝙ nulla legū predictaꝝ ⁊ rōnū: que ad predictuꝫ modū gubernādi ordinat̄ ciuilis eſt: hoc eſt ordinata optime: neqꝫ ꝓficua ciuitatib⁹: neqꝫ ēt vera eſt in ſe: qꝛ nō ordinata ad optimū finē: vt pretēdunt. Eadē enim optima ⁊ priuatim ⁊ publice īducere opꝫ in animos hoīuꝫ legiſlatorē ⁊ ſtudiū ciuiū qḋ hr̄t: ⁊ ad ciues: ⁊ ēt ad aduerſarios nō ordinari ad hoc vt ſubijciāt ſeruituti eos q nō ſunt naturaliter ſerui. Talis enim p̄ncipatus cū ſit cōtra inclinationē n̄ālez nō pōt eſſe cōtinu⁹ nec amicabilis: ſed debēt intēdere p̄mo ꝙ ipſi nō efficiant̄ ſerui alioꝝ indigni exiſtentes. Scḋo ſi appetāt p̄ncipatū: appetant ipſum ꝓpter vtilitatē ſubditoꝝ nō ꝓpriā: nec ꝓpter hoc vt principent̄ eis domiatiue: hec .n. eſt differētia iter dn̄atiuū p̄ncipatū

τ ciuilē: q2 principās principatu dn̄atiuo p̄ncipatur ppter per ſe ppter vtilitatē ꝓpriā. Per accidēs aūt ppter vtilitatē ſubditi: ecōtrario eſt de ciuili: ſicut dictū eſt in tertio huius. Tertio aūt debēt intēdere qualr̄ p̄ncipabunt̄ eis q nati ſunt eis ſuire: h.n. eſt iuſtū: τ ad tales cōtingit mouere iuſtū bellū: ſi fuerit rebelles. ¶ Deide cū dicit.

¶ Quod autē oporteat legiſpoſitorē ſtudere vt prouiſio ſua circa res bellicas: τ circa alias inſtitutionis ad ociū τ ad pacē referatur: id atteſtatur qḋ plereq3 talium ciuitatū bellū gerentes cōſeruant̄: ſed cū dn̄ationē adepte ſunt deſtruunt̄. Splēdorē eni3 veluti ferrū p pacē amittūt: cauſa hui9 eſt legiſpoſitor: qui nō ita inſtituit: vt in ocio ſtare poſſint.

¶ Declarat qḋdā ſuppoſitū p ſignū dicēs: q ea q̄ apparēt ad ſenſum teſtificant̄ rōni: qḋ magis op3 legiſlatorē intēdere ad pacē q̄3 ad bellū: τ magis ſtudere gr̄a hui9 q̄3 illi9 ſicut ſuppoſitū eſt pri9. Uidem9 eni3 q plurime ciuitates q̄3diu ſunt in exercitio belli contra aduerſarios ſaluant̄. Cū aūt obtinuerint cōtra eos τ viuūt in pace: corrūpitur reſp. eoꝝ. Bellātes eni3 multas virtutes hn̄t ſicut dictu3 eſt pri9: puta tēperātie: fortitudinis: liberalitatis: τ religionis ppter quas ſibynuicē minus ſunt iniurioſi: pacē autē habētes occaſionē exercitādi in actib9 hꝫ virtutū nō hn̄t: dant aūt ſe voluptatib9 cōgregātes diuitias per quas eſtimāt ſe poſſe voluptuoſe viuere ppter qḋ efficiunt̄ ſibynuicē3 iniurioſi τ ſeditionē īducūt: delicatā eni3 τ quietā3 vitā ducētes quaſi rubiginē prauoꝝ habituū τ ꝯſuetudinum cōtrahūt: exercētes aūt ſe in bellicis clarificant̄ per actus virtutū ſicut ferrū qui cū de facili rubiginē ꝯtrahit elaboratū aūt q̄3uis viſus cōſumat: clarificat tn̄ ſicut Seneca dicit: cauſa aūt hui9 fuit legiſlator ipſoꝝ qui nō ordinauit eis honeſtas occupatiōes qb9 vacarēt cū ceſſarēt a bellis: puta exercitiū ſtudij in phi̾a τ ꝑtib9 ei9: hoc multas τ admirabiles delectationes h3 puritate τ firmitate: ſicut dicit ph̄s. 10. ethicoꝝ. ¶ Deinde cū dicit.

Cap. 10. ¶ Cum ergo idem finis eſſe videatur publice τ priuatim hominib9: τ eandē diffinitionem eſſe neceſſe ſit viro optimo τ optime reipub. manifeſtum eſt oportere virtutes eas: que ad ocium ſpectant illi exiſtere.

¶ Declarat q ciuitatē τ vnūquēq3 exiſtentes ſimplr̄ felices op3 hr̄e oēm virtutē. Et p̄mo hoc declarat. Sc̄do cu3 dicit. (Qua igit̄ de cā τc̄.) cōcludit hoc declaratū: adiungens quādā perſuaſionē. Circa p̄mū p̄mo oſtēdit q debēte3 felicitari ſimplr̄ op3 p̄habere oēs v̾tutes: que exigunt̄ ad vacationē. Sc̄do cū dicit. (Finis eſt eni3 τc̄.) oſtēdit q op3 p̄habere oēs virtutes: τ que ad vacationē: τ que nō ad vacationē ordinant̄. Circa p̄mū eſt intelligēdū q ſi finis eſt: neceſſe eſt p̄exiſtere ea que ad fine3 ſunt p ſe: ſicut ſi fiſtulatio eſt: neceſſe eſt preexiſtere fiſtulas. Ultim9 aūt finis vniuſcuiuſq3 hoīs eſt ꝯtēplatio aliqua alicui9 itelligibilis: τ idē eſt finis toti9 ciuitatis optime ordinate: ſicut oñſum eſt in p̄ncipio iſtius ſeptimi. Ad hāc aūt ordinant̄ p̄mo habitus itellect9 perfectiſſim9 cuius eſt act9. Deīde habit9 imꝑfecti ipſi9 per quos dirigit̄ in ſpeculando entia quoꝝ cognitio via eſt in cognitionem itelligibilis primi. Tertio habitus ꝑtis aīe appetitiue: per quos regulat̄ appetitus ne p̄ter rōnē diuertat̄ hō ab itelligibilib9 primis decēter circa paſſiones τ mot9 irrōnales. Deinde aūt v̾tutes per quas acqrit bona exteriora ſm̄ q neceſſaria ſunt ad finē: τ repellit mot9 impedientiū ab ipſo: ergo neceſſe ē ſi finis vniuſcuiuſq3 hoīs vel ciuitatis exiſtat preexiſtere hꝫ virtutes oēs: τ ideo dicit: qm̄ ide3 finis vr̄ eſſe τ cōiter oiu3 hoiu3 ſm̄ q hoīes ſunt ſimplr̄ τ vniuſcuiuſq3 ſingulariter accepti ſ3 q hō: τ idē vltim9 termin9 actionū optimi viri τ optime reip. ſicut oſtēſu3 eſt prius in iſto 7°. Hꝫ autē eſt ſpeculatio ꝑfecta itelligibiliū primoꝝ: que in vacatione ab exteriorib9 exiſtit: maxime ad hūc aūt ordinantur oēs v̾tutes que ſunt ad quietē hoīs ab exteriorib9: manifeſtum eſt q ſi homo ſm̄ ſeipm̄ vel tota ciuitas felicitetur neceſſariū eſt preexiſtere oēs v̾tutes que ſunt ad vacationē ſeu quietē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Finis enim eſt vt ſepe iam diximus belli pax negocij ocium: ſunt autem vtiles ad ocium: τ quietē virtutes: quarū opus in ocio eſt: τ q̄rū in negocio. Oportet autē multa negocioꝝ nobis exiſtere vt liceat in ocio eſſe: q̄propter tēperatā ciuitatē eſſe op3: ac fortē τ patientē: nā vt eſt in ꝓuerbio: nullum ocium ſeruis.

¶ Declarat q neceſſariū eſt p̄habere oēs que ad vacationē: τ que ad nō vacationē. Et p̄mo facit hoc. Secūdo cu3 dicit. (Qui vero τc̄.) tangit que virtutes ordinant̄ ad vacationē τ nō vacationē: τ que ad vtrūq3. Circa primū intendit: q ſicut dictū eſt oēs virtutes que ordinant̄ ad vacationē preexigūtur ad felicitatē3 vniuſcuiuſq3 ciuitatis: ſed ad vacationē cōtēplationis ordinant̄ oēs virtutes: τ que ad vacationē: τ que nō ad vacationē ſunt: g̃ oēs p̄exiguntur ad felicitatē: minorē huius declarat dicēs: q ſicut ſupra dictū eſt ſepe: finis belli eſt pax: nullus enim bellat̄ belli gr̃a: ſed pacis magis: ſicut dr̄. 10. ethico. Et finis operū Cap. 9. τ. 10.
que nō in vacatiōe ſūt: ſunt ea: que in vacatiōe: q2 ea q̄ꝝ opus in vacatiōe τ nō vacatiōe vtilia ad vacationē τ delectationē que in ea: aut q2 in earū oꝑatiōe cōſiſtit finis: aut q2 diſponūt ad ipm̄: aut remouēt ꝓhibētia. Si eni aliquis debeat vacare multa op3 p̄exiſtere: neceſſarium eſt igit̄ ciuitatē τ vnūquēq3 debentē felicitari hr̄e tēperātiā τ iuſtitiā: τ ſapiētiā: τ ceteras hꝫ v̾tutes: que ad vacationē ſunt: τ fortitudinē: τ ꝑſeuerātiā: τ que ad nō vacationē: dico aūt ciuitatē debētē felicitari oportere p̄habere v̾tutes que ad vacationē quātū ad ꝑtes p̄ncipales ei9: que ſunt liberi: nō quātū ad ſeruos. Ad ſeruos eni3 nō ꝑtinet vacatio: ſicut ꝓuerbiū dicit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui vero nō poſſunt fortiter pericula ſubire: ſerui ſunt inuadentiū. Fortitudine igitur τ conſtantia opus eſt ad negociu3: philoſophia vero ad ociu3: tēperātia autē τ iuſtitia in vtroq3 tēpore: ſed magis in pace τ ocio: na3 bellū quidē ipſum cogit homines eſſe iuſtos ac tēperatos: fortune autē proſpere fruitio τ ociū cum pace petulantes magis facit: multa igitur iuſtitia multaq3 temperātia indigent hi qui in optimo ſtatu conſtitui vidētur: τ in fruitione omniu3 rerū que beatos facere putātur: veluti ſiqui ſunt: vt poete tradunt: in beatoꝝ īſulis maxime hi philoſophia: τ tēperantia: τ iuſtitia indigerēt: qui in optimo ſtatu ꝯſtitui vidētur quāto magis ocioſi ſunt in abundantia talium bonorum.

¶ Tangit que ſunt virtutes: que per ſe ordinantur ad vacationē vel nō vacationē: vel ad vtrūq3 intēdens: q illis

virtutib9

virtutibꝰ opus eſt ad nõ vacationē ⁊ bellū: qbus ꝓhibentur ne ſint ſerui alioꝝ: ſed illi q nõ ſunt diſpoſiti aggredi pericula maxime in bello: nec ſunt ꝑſeueratiui in eis: ſerui ſunt eoꝝ q inuadūt eos qui ꝓhibētur ꝑ fortitudinē ⁊ perſeuerātiā fortitudinis: igit̄ ⁊ ꝑ ſe ſufficientie virtutibꝰ opus eſt ad nõ vacationē ↄtēplationis: cõtēplatio enim eſt opus eius. Ad vtrūq; aūt neceſſe ſunt tēperātia ꝑ quā reprimunt̄ motus ↄcupiſcētiarū: ⁊ iuſtitia per quā dirigūtur operatiões hoīs ad alterū: magis tñ vacātibꝰ in pace q̄ nõ vacātibꝰ ꝓpter exercitiū belli ⁊ periculum: qđ in eo eſt diſponūtur ad opera tēperātie: q2 ſꝫ poetā. Ocia ſi tollas ꝑiere cupidinis arcus: ſed ad opera aliaꝝ virtutū multaꝝ. Militaris enī vita multas ꝑtes hꝫ virtutis: ſicut dicebatur in ſcđo huiꝰ: ecõtrario fruitio bonoꝝ fortune in trāquillitate diſponit ad iniurias: poſſeſſio enī diuitiarū cõtumelioſos ⁊ elatos facit: credētes enī oĩa hr̄e per ipſas credūt oĩa bona poſſidere in poſſidēdo eas: ſicut dꝛ 2ꝰ rhetorice: ⁊ iõ efferunt̄ ꝑ elatiões ⁊ cõtēnunt alios: ꝓpter qđ eis q volūt feliciter agere ⁊ frui oĩbus: que ad habitudinē ꝑtinēt: neceſſaria eſt temperātia ⁊ iuſtitia multa: ſicut ſi qui ſunt in inſulis beatoꝝ ſicut poete dicũt: dicētes inſulas quaſdā eſſe: in qbꝰ aīe bene operātiū dum viuūt feliciter ꝑſeuerant poſt mortē. Talibꝰ autem maxime neceſſaria eſt phia: in cuiꝰ actu cõſiſtit vltimus finis: ⁊ tēperātia: per quā ſedātur cõcupiſcētie: ⁊ iuſtitia: per quā regulant̄ operatiões ad alterū: ⁊ tāto magis ꝑſeuerāt in abūdantia bonorū talium. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qua igitur de cauſa beata ⁊ ſtudioſa futura ciuitas his īdigeat virtutibus manifeſtum eſt. Turpe eſt enim nõ poſſe frui bonis: ſed in negocijs quidē ⁊ bello viros probos videri: in ocio autē ⁊ pace ſeruiles. Quãobrem opꝫ nõ quēadmodum Lacedemonioꝝ ciuitas virtutē exercere. Illi enim nõ eo ab alijs differūt: ꝙ nõ putent eadē maxima bona que ceteri: ſꝫ eo ꝙ ꝓuenire illa exiſtimāt magis per aliquā virtutē. Cū vero maiora ſunt hec bona q̄ ea que belli ⁊ fruitio eorū q̄ virtutum: ⁊ quia illius gratia: manifeſtum ex his.

¶ Recolligit dicta adiungēdo quādā perſuaſionē dicēs: ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtū eſt ꝙ ciuitatē: que futura eſt felix ⁊ virtuoſa ſimplr̄ oēs virtutes opꝫ hr̄e: ⁊ q̄ ad vacationē: ⁊ que ad nõ vacationē ſunt. Si enī turpe eſt hominē qui determinat̄ rõne nõ poſſe vti ſm rõnem bonis iterioribꝰ ⁊ exterioribꝰ: adhuc magis turpe eſt nõ poſſe vti eiſdē ſm ipſaꝫ cū vacat a bellicis opationibꝰ cū tūc magis itendere poſſit ⁊ pauciora hñs īpedimenta: ſed nõ vacādo ab exterioribꝰ ⁊ bellando videri facere opera bonoꝝ vacādo ⁊ pacē ducēdo ducere vitā ſeruilē ⁊ ꝑter rõnem: ⁊ ideo nõ opꝫ ciuitatē debētē felicitatē tm̄ intēdere ⁊ ſtudere virtuti: hoc eſt fortitudini que ordinatur ad bellū: ſicut fecerūt Lacedemonij: nõ enī differēter ſe habuerunt ad alios in hoc ꝙ nõ crederēt eadē eſſe maxima bona hoīs que alij .ſ. opera virtutū: ſed magis in hoc ꝙ opinabant̄ hoc fieri per vnā virtutē: alij aūt per aliā: ipſi enī opinabant̄ optimū bonū hoīs cõſiſtere in actu fortitudinis bellice: alij aūt in actu ſapiētie magis. Manifeſtum eſt igitur ex his que dicta ſunt: quoniam ↄtingit eſſe quedam bona maiora hominis q̄ que ſm bellū ſunt: ⁊ eſſe iſta magis contingit in fruitione ⁊ actu q̄ in habitu: ⁊ iſtorum illa magis que propter ſeipſa queruntur q̄ que propter alia.

Quomodo autē ⁊ per que id erit vtiq; conſiderandū: diximus ſupra diuidentes: ⁊ natura: ⁊ more: ⁊ ratiõe indigemus. Ex his autē quales aliquos natura eſſe oportet determinauimus: reſtat videre vtrū ratione prius an moribus ſit eruditio facienda. Hec enim ſimul concordare debent optima cõcordatione. Cõtingit enī rationē aberrare ab optima ſuppoſitiõe: ⁊ ſimiles per mores duci.

Lec. XI.

¶ Poſtq̄ phs oſtēdit qs ſit vltimꝰ finis optime vite humane: trāſit ad declarādū qualr̄ ⁊ ꝑ quas adinuētiones fiūt optimi viri in ordine ad ipſaꝫ. Et circa hoc ꝓmo ꝓmittit intētionē ſuā ⁊ ordinē cõſiderādi. Scđo cū dicit. (Clarū eſt ⁊c.) ꝓſeqtur. In ꝓma pte dicit ꝙ declarato qđ ſit vltimus terminꝰ optime vite humane: ↄſr̄ cõſiderandū eſt per que ⁊ qualr̄ fiant boni ⁊ ſtudioſi in ordine ad ipm̄. Diſtinximus aūt priꝰ tria q̄ neceſſaria ſunt ad hoc .ſ. nām conſuetudo: ⁊ rõ: ſm q̄les opꝫ eſſe futuros ſtudioſos: ⁊ hñ gubernātes ſm nām: qꝛ̄ itellectiuos ⁊ animoſos: ſicut dctm̄ eſt priꝰ: ⁊ ideo relinqtur nūc ↄſiderādū q̄les opꝫ eſſe ſm ↄſuetudinē ⁊ diſciplinā. Prius tñ ↄſiderādū eſt: vtꝝ priꝰ inſtruēdi ſunt ſm rõnē vel intellectū: aut ſm ↄſuetudinē ſeu appetitū: ⁊ vtrū prius diſponi ſm aīam: aut ſm corpꝰ: opꝫ enī iſta ↄſonare adinuicē ↄſonātia debita: ita ꝙ illō qđ natū eſt priꝰ diſponi ſm nām diſponat̄ priꝰ: ⁊ qđ poſteriꝰ. Cõtigit .n. multotiēs peccare rõnē ab eo qđ ē optimū ⁊ duci per ſimilia ⁊ apparētia: quedā ad ea: que ꝑter nām ſunt: ita vt priꝰ nitat̄ diſponere: qđ poſteriꝰ natū eſt pfici. ſed cū ratio poſterior ſit nā ⁊ imitet̄ eā: optimū eſt ī his que rationis ſunt ſequi diſpoſitionē ipſius nature: ita vt prius cõſideret ⁊ diſponat: que prius nata ſunt ↄſiderari ⁊ diſponi ſm nām. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Clarum eſt hoc primū qdem quēadmoduꝫ in alijs: ꝙ generatio eſt a pricipio: ⁊ finis a principio aliquo alteriꝰ finis. Ratio autē nobis ⁊ mens nature finis: quare ad hec generationē ac moꝝ inſtitutionē parare opꝫ.

¶ Proſeqt̄. Et ꝓmo declarat ꝙ futuri ſtudioſi ⁊ boni priꝰ diſponēdi ſunt ſm corpꝰ q̄ ſm aīaꝫ: ⁊ ſm appetitū q̄ ſꝫ intellectū. Scđo cū dicit. (Si ergo ⁊c.) qualiter diſponēdi ſunt ſm iſta. Circa primū ꝓmo oſtēdit ꝙ generationē hoīs ⁊ ↄſuetudinē opꝫ ordinari ad rõnē ⁊ itellectū. Scđo cū dicit. (Deinde vt aīa ⁊c.) oſtēdit ꝙ appetitus irrõnalis prior eſt q̄ itellectus in actu ꝑfecto. Tertio cum dicit. (Quapropter ⁊c.) concludit ex iſtis ꝙ priꝰ opꝫ curare de diſpõne corporis q̄ aīe: ⁊ appetitus irrõnalis q̄ itellectꝰ. Primo igit̄ dicit. in oĩbus in qbꝰ eſt aliqs finis ea que ſūt ad finē opꝫ ordinare in ipſum ⁊ diſponere ſm ꝙ ipſi congruūt: manifeſtū eſt aūt ꝙ ſicut in alijs q ſunt ſm nām ⁊ ſꝫ artē generatio icipit ab aliquo ꝓcipio ꝓmo imꝑfecto ⁊ terminat̄ in aliqd ꝑfectū ⁊ finē. Huiuſmodi aūt finis hoc eſt terminꝰ eſt alicuiꝰ motū ab aliquo principio imꝑfectior: ita ⁊ in hoīe generatio icipit ab aliquo imꝑfecto ⁊ tendit in aliqd ꝑfectū ⁊ finē. Huiuſmodi aūt terminꝰ ⁊ finis nālis hoīs eſt rõ ⁊ itellectꝰ in actu nõ in potētia: quare generationē ipſiꝰ hoīs ⁊ ſtudiū circa cõſuetudines ⁊ diſpõnes ipſiꝰ opꝫ ordinari ad rõnē ⁊ intellectū ⁊ ipſam diſpõnem ſm ꝙ ipſi ↄgruūt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde vt aīa ⁊ corpus duo ſunt: ita quoq; duas videmus eſſe aīe partes: vnam irrõnalē

alterā que habꝫ rationē: habitus quoqꝫ cartꝫ duos: quorū altera eſt appetitio: altera mens. Ut autē corpus in generatione antecedit aīaꝫ ſic pars irrationalis antecedit eam partē que habꝫ rōnē: patꝫ id in pueris q̄bus ſtatim ira ⁊ volūtas: ⁊ concupiſcētia exiſtit: at rō ⁊ mens ꝓcedēte etate in illis fieri nate ſunt.

¶ Oſtēdit ꝙ appetit⁹ irrōnalis gnōne ꝓcedit itellectuꝫ in actu dicēs: ꝙ poſtea ſicut corp⁹ ⁊ aīa ſunt duo differentia adinuicē: ꝙ corp⁹ rōnē māe ⁊ ſubi'ci hꝫ. Anima aūt rōnem act⁹: ita aīam hoīs videm⁹ duas ptes hr̄e: quaꝝ altera rationē moti ⁊ ſubiecti hꝫ: reliqua aūt rōnē ꝓncipalis mouentis: videlꝫ appetit⁹ irrōnalis q̄ natus eſt regulari a rōne mouētis hꝫ: ⁊ iſtoꝝ duoꝝ ſunt duo habitus differētes ſm numerū. Primi q̄dē virt⁹ moralis: ſcdi aūt itellectualis: ⁊ alterū iſtorū appetit⁹ eſt: alterū aūt intellect⁹ ſeu rō. Sicut igiṫ corp⁹ ſm viā gnōnis ꝓcedit aīam: ita appetitus irrōnalis itellectū ⁊ rōnē in actu: ⁊ hoc apparet ex hoc ꝙ animus .i. vtus iraſcibilis: ⁊ volūtas ⁊ ꝯcupiſcētia inſunt pueri ſtatī ex natiuitate. Intellect⁹ aūt ⁊ rō in actu nō inſunt niſi ꝓcedēte tēpore. Si aliq̄s argueret cōtra hoc qḋ dictū eſt: q̄m appetit⁹ irrōnalis in hoīe eſt q̄ nō eſt regulatus rōne ſm ſe: regulat⁹ tñ a rōnali per cēntiā: ſed rōnale ſm ſe pri⁹ vr̄ eſſe q̄ꝫ regulatū a rōne: tū q꞉ mouēs eſt pri⁹ moto: tū q꞉ ſimplex pri⁹ ꝯpoſito: ſicut albedo q̄ꝫ albū. Et eſt dicēdū ad hoc ꝙ prius dr̄ aliq̄d alio: hoc q̄dē ſm ſubſtantiā ⁊ ꝑfectionē: ⁊ ſic itellect⁹ ꝓcedit appetitū: ſicut mouens motum ⁊ forma māꝫ. Hoc aūt nō ſꝫ viā gnōnis: ſicut eniꝫ mā prior eſt forma: ⁊ tūc appetit⁹ pōt conſiderari ſm ꝙ nat⁹ eſt regulari a rōne: ⁊ ſic prior eſt gnōne intellectu ſeu ratione determināte ipm: aut ſm ꝙ regulat⁹ in actu. ⁊ ſic poſterior eſt ſicut cōpoſitū ſimplici: ⁊ ꝑ hoc apparet ſolo ad rōnē. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Quapropter corporis curam neceſſe eſt prius ſuſcipere q̄ꝫ animi. Deinde appetitus. Curam tamen appetitus gratia mētis: curam vero corporis gratia animi.

¶ Cōcludit ex dictis q̄ pri⁹ opꝫ diſponi corp⁹ q̄ꝫ aīam: ⁊ appetitū q̄ꝫ intellectū dicēs: ꝙ ꝓpter hoc q꞉ pri⁹ oꝫ querere ⁊ diſponere ea que ſunt ad finē q̄ꝫ ipſuꝫ finē: ⁊ corp⁹ ordinatur ad itellectū ⁊ rōnē: ⁊ ſicut in finē: vt ꝓbatū eſt pri⁹: appetit⁹ ſilr̄ ſicut mā ad formā: manifeſtuꝫ eſt ꝙ pri⁹ opꝫ facere curā corporis q̄ꝫ aīe. Deinde eā que appetit⁹ ꝓpter ipſuꝫ intellectū: ⁊ gr̄a ipſi⁹ ⁊ gr̄a iſtius eiuſdē curare oīa illa: que ſunt ipſi⁹ aīe: oēs eniꝫ ptes aīe ⁊ habit⁹ ordinanṫ ad ꝑfectionē: que ſꝫ itellectū eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo ab initio prouidendum eſt a legiſpoſitore: vt optima ſint corpora eorū qui educantur. Primo quidē circa coniugia ꝓuidere debet qua etate ⁊ cuiuſmodi exiſtētes ſint in matrimonium copulandi.

¶ Declarat qualr̄: ⁊ ꝑ que diſponēda ſunt ad vtutē. Et prio qualr̄ ſꝫ corp⁹ ⁊ appetitū. Scdo cū dicit. (Qḋ igiṫ ⁊c̄.) in ꝓncipio octaui: qualr̄ ſꝫ itellectū ⁊ rōnē. Circa p̄mū p̄mo ꝓmittit intētionē ſuā ⁊ ordinē ꝯſiderādi. Scdo cuꝫ dicit. (Laborioſaꝫ eniꝫ ⁊c̄.) ꝓſeq̄tur. In p̄ma pte dicit: q̄m legiſlatorē optimū p̄mo opꝫ intendere qualr̄: ⁊ ꝑ que ciues optime diſponanṫ ſm corp⁹. Diſpō aūt optima ciuiū primo depēdet ex bona diſpōne generātiū in actu gnōnis: q̄ fit per ꝯiūctionē maris ⁊ femine ꝑ copulā nuptialē ꝓ ꝯſiderāda ſunt ei ea q̄ ſūt circa hō copulā ſeu ꝯiugiū: videlꝫ qua etate ⁊ quo tpe: ⁊ qualib⁹ exiſtib⁹ copulādis ineunda eſt hō ꝯiūctio nuptialis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autē inſtituet legiſpoſitor inſpiciens ad ipſos ⁊ ad vite tempus: vt etatibus in ideꝫ cōcurrant: nec diſcrepet gignēdi potentia. Uiro eniꝫ generare adhuc potente: ſi mulier ipſa cōcipere non poſſit: vel muliere quidem ad concipiēdum apta: ſi vir ipſe nō poſſit lites ac diſcordie inter eos oriuntur.

¶ Proſeq̄tur: ⁊ q̄m bona diſpō ciuiū: ſicut dictuꝫ eſt p̄mo pēdet ex diſpōne gnātiū: deinde ex diſpōne matris tpe geſtatiōis. Tertio aūt ex ꝯueniēti alimento ⁊ ꝯſuetudine poſt natiuitatē. Primo declarat qualr̄ diſponēdi ſunt generātes ad bonā diſpōnē prolis futurā. Scdo cum dicit. (Pregnātes quoqꝫ ⁊c̄.) qualr̄ ꝓgnantes. Tertio cū dicit. (Circa expōnē ⁊c̄.) qualr̄ curādi ſeu diſponendi ſunt pueri poſt natiuitatē. Circa p̄mū ꝓ oſtēdit q̄n facienda eſt copula nuptialis. Scdo cū dicit. (Que aūt ⁊c̄.) quales oꝫ eē copulādos ſm habitudinē corpis. Circa p̄mū prio oſtēdit qua exñte etate vtriuſq꞉ oportet eā fieri. Scdo cuꝫ dicit. (Quib⁹ igiṫ ⁊c̄.) quali exñte temporaneitate ſeu diſpōne cōtinētis. Circa p᷑ prio oſtendit ꝙ opꝫ eā fieri tpe ⁊ etate determiatis. Scdo cuꝫ dicit. (Nā cū ⁊c̄.) declarat q̄ ſunt tēpus ⁊ etas determiata: in q̄b⁹ opꝫ fieri. Primū ipſe prio declarat ꝑ rōnē ſumptā ex cautela diſſenſionū ⁊ diuerſitate copulādoꝝ. Scdo cū dicit. (Ad filioꝝ ⁊c̄.) per rōnē ſumptā ex eis que accidūt ſm ſucceſſionē pueroꝝ ad patres. Tertio cū dicit. (Inſup ⁊c̄.) ex ea q̄ ſumitur ex bōa diſpōne ꝓlis vel pueroꝝ futura. In p̄ma pte dicit: ꝙ opꝫ legiſlatorē intēdētē bonā diſpōnē pueroꝝ futurā ordinare leges ⁊ ſtatuta circa cōicationē nuptialē ciuiū ꝯſiderādo ad diſpōnē ipſoꝝ tpe quo copulanṫ: vt. ſ. ſint ꝑfecta in ſe: ⁊ hn̄t ſebñtia ad gnōnē ⁊ ꝯſiderādo ad tp̄s vite vtriuſq꞉ ⁊ maris ⁊ femine: quātū. ſ. vterq꞉ ſm naturā viuere pt ita vt ꝯueniāt ad actū gnōnis p̄mo i etate qua hic ꝑfecte pōt gnāre: ⁊ illa ꝯcipere ſuppoſita bona diſpōne ipſoꝝ in ſe: ⁊ in ordine ad finē tpis vite eoꝝ: vt ſꝫ vel fere hic poſſit generare ⁊ illa ꝯcipere: ⁊ nō diſſonēt potētie: ita vt iſte poſſit generare: ⁊ illa nō ꝯcipe: aut ecōtrario iſta poſſit cōcipere: ille vō nō generare ꝓpter diſpōnē iuuētutis vel ſenectutis: iſta. n. iducūt diſſenſionē ⁊ diuerſitatē iter ipſos. Si eni copulenṫ tpe quo vn⁹ poſſit generare: alter nō ꝓp etatē adinuicē diſſentiūt: ⁊ iō copulā alterā petunt: qḋ eſt incōueniēs: vt igiṫ viteṫ diſſenſio ⁊ diuerſitas iter eos copulādi ſunt in etate ꝯueniēte vtriq꞉ in ordine ad tempus durationis ipſorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ad filiorū quoqꝫ ſuſceptionem eſt inſpiciēdum: ne nimis diſtēt ab etate paterna: quoniā nec ipſi ſeniorib⁹ gratiā referre vllam poſſunt nec parētes filijs adiumenta preſtare: nec etiā nimis proximi ad etatē paternaꝫ accedere debent filij: habet enim hoc turbationem nō paruam: cum neqꝫ tanta ſit reuerētia huiuſmodi filijs erga genitores: vtpote quaſi equalibus: ⁊ circa gubernationeꝫ domus querele ex iſta quaſi paritate ſoleant prouenire.

¶ Ponit ſcdam rōnē dicēs: ꝙ ſcdo copulādi ſunt in etate ꝯueniēti ꝯſiderādo ſucceſſionē pueroꝝ ad p̄res: ſicut eni parētes ſꝫ legē nature tenenṫ filios ad nutrimētū ⁊ diſciplinā vſq꞉ ad ꝑfectū ita neceſſitate quadā parētib⁹ ipotētibus factis tenenṫ filij ſubuenire in neceſſitatib⁹: auxi-

lium aūt qđ pōt accidere ſenioribus parentibus a pueris genitis in ſenectute coꝝ eſt ꝓpter impotētiā pueroꝝ: ſimiliter auxiliū qđ pōt accidere pueris in ſenectute geniti a parētibus ſenioribus exiſtētib⁹ debile eſt ꝓpter impotētiam coꝝ ex ſenectute: ⁊ ideo nō expedit copulā nuptialē fieri ſenibus exiſtētibus: neq͡ʒ etiā valde ꝓpe pncipium natiuitatis: hoc eſt nimis iuuenib⁹ exiſtentibus: multum eniʒ diſplicet quādoq͡ʒ iuuenes exiſtentes pueros habere quaſi coetaneos ⁊ min⁹ verent̄ filij parētes iuuenes: ⁊ verecūdant̄ min⁹ male in coꝝ cōſpectu quaſi coeui ⁊ eq̄les cū eis pꝑ cōſuetudinē: ⁊ magis ꝯquerunt̄ in inuicē circa ea que ad mutuā diſpoſitionē pertinent cum ſint ſimul eque potētes vel impotētes eque: ⁊ ita cum filius requirit a patre iuuari in neceſſitatib⁹ pōt videre ipſum equaliter poſſe ſibi ⁊ econtrario. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Inſuper ꝙ dicere incipiētes huc digreſſi fuimus: vt corpora natorum ſint ſm legiſpoſitoris voluntatem: fere quidē hec oīa prouenient per vnam diligentiam.

ℂ Ponit tertiā rōnē dicēs: ꝙ adhuc idē pōt oſtēdi per rationē ſumptā ex his que diximus prius: vnde incepim⁹ ſermonē de hoc: oportʒ enim copulā nuptialeʒ tali etate: ⁊ tali tēpore fieri q̄b⁹ corp⁹ pueroꝝ naſcentiuʒ ꝯtingat diſponi melius ad virtutē: ⁊ ſm intētionē legiſlatoris. hoc auteʒ magis ꝯtingit fieri ſi fiat tpe ⁊ etate determinatis: vt ꝑñr apparebit. ergo expedit eā fieri tpe determinato: ſic igit̄ omnia que ſunt circa curā nuptialem vnā cōem curam habēt fere: vt. ſ. fiāt tēpore determinato: fere aūt dicit forte: q2 nō idem tempus determinatū cōuenit omnib⁹ propter diuerſitatē nature. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Nam cum ſit finis gignendi vt plurimum viris quidem ſeptuageſimus annus: mulierib⁹ autē quinquageſimus: ita cōiugandi ab initio ſunt: vt etatibus ad hunc finē ꝯcurrant.

ℂ Intēdit determinare qua etate expedit eā fieri ad exercitiū gnōnis in vtroq͡ʒ: ⁊ ex incōueniētib⁹: que accidūt ſi fiat nimis cito: ⁊ ſm hoc primo ꝑmittit quedā neceſſaria ad declarationē itenti. Scđo cū dicit. (Quapropter ⁊c̄.) ex illis ꝯcludit intētū ſuū. Circa ꝑmū ꝑmo tāgit quid ſit termin⁹ gnōnis in vtroq͡ʒ ſm quem opʒ ꝯſiderare. Scđo cum dicit. (Eſt aūt adoleſcētiuʒ ⁊c̄.) oſtēdit ꝙ coitus iuuenū nō eſt ꝯueniēs ad generationē. In ꝑma parte dicit: vltim⁹ termin⁹ generatiōis hoībus determinat⁹ eſt ſicut ⁊ alijs. In oīb⁹. n. q̄ ꝯtingit eſſe ⁊ nō eſſe eſt tps determinatū quo ꝯtingit eſſe: ⁊ per ꝯñs agere: ſicut dr̄ ꝑ celi ⁊ mūdi. ⁊ iſte termin⁹ maſculis: vt in plurib⁹ eſt ſeptuaginta āni: q2 tūc ſenſibilr̄ debilitatū eſt calidū nāle: q̄uis in aliq̄b⁹ ſit lōgior: in aliq̄b⁹ breuior ꝓpter diſpōnē mãe ⁊ aliquam aliā: femellis aūt quinquaginta: vt in plurib⁹. Breuior autē eſt periodus generatiōis mulieris q̄ʒ viri: q2 mulieres naturalr̄ ſunt minoris virtutis ⁊ caliditatis q̄ʒ viri: ⁊ q2 expedit ꝓpter diſſenſioneʒ vitandam in ꝯiugandis ſimul minuere potentiaʒ generationis in vtroq͡ʒ: opportunū eſt in determinādo principium ipſius cōdeſcēdere cōmēſurando ad tempora hec. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Eſt autē adoleſcentium cōiunctio improba ad filios. In cunctis enim animalib⁹ iuuenilẽs partus imperfecti ſunt: ⁊ femine crebrius q̄ʒ mares: ⁊ praua corporis forma gignunt̄: quo circa neceſſe eſt hoc idē in hominib⁹ ꝓuenire. Huiuſmodi autē cōiectura fuerit: qđ in q̄buſcūq͡ʒ ciuitatibus ꝯſuetudo eſt adoleſcētes mares puellaſq͡ʒ cōiugari: in eiſdē inutilia ac puſilla hominū corpora exiſtunt.

ℂ Oſtēdit ꝙ coitus iunioꝝ eſt prauus. Et diuidit̄ in quatuor partes ſm q̄tuor ratiōes quas adducit ad hoc. Secundā ponit cū dicit. (In partu quoq͡ʒ ⁊c̄.) Tertiā cuʒ dicit. (Ad ꝯtinētiā ⁊c̄.) Quartā cū dicit. (At maſculoꝝ corpora creſcere impediunt̄ ⁊c̄.) Primo igr̄ ponit ꝑmā que ſumit̄ ex ordine ad generationē dicēs: ꝙ coitus iunioruʒ ſiue maſculi: ſiue femelle prauus eſt ad generationē pueroꝝ: ⁊ hoc q̄dē apparet ad ſenſum: q2 in oībus aīalib⁹ partus iunioꝝ ſunt ībecilles ⁊ imꝑfecti: q2 imꝑfectio partus eſt ex imꝑfectiōe pncipioꝝ generantiū: ſicut vlr̄ imperfectio effect⁹ eſt ex imꝑfectiōe cauſarū: ⁊ femine crebri⁹ q̄ʒ mares: ⁊ parua corpora gignunt̄: cū. n. pncipiū generatiuū in ſemine nō pōt digerere mēſtruū mulieris ꝓpter idigētiā caliditatis nō deducit ad ſimilitudinē ſuā ſʒ oēs diſpōnes: ſed magis vitiat̄ ꝓpter ſupabūdantiā frigidi ⁊ humidi de neceſſitate trāſmutat in ꝯriuʒ ⁊ in femellā: talis aūt diſpōnis ſunt ſemina iunioꝝ: ⁊ iteruʒ generati ab eis parui ſunt ſʒ formā. i. ſʒ figurā: extēſio eniʒ ſm figurā ꝯſ hit magnitudinē calidi: cui⁹ eſt mouere ſurſuʒ: qđ eſt imꝑfectū in iunioꝛib⁹: vt dictū eſt: quare ſi ſic accidit in oībus aīalibus: neceſſe eſt ita accidere i hoīb⁹: in q̄bus argumētū ſpãle apparet ad hoc: q2 in q̄buſcūq͡ʒ ciuitatib⁹ ſeu regionib⁹ ꝑmittunt̄ iuuenes ⁊ iuuēcule cōiugari ⁊ ꝑmiſceri ad gnōnē gnãnt̄ parui ⁊ imꝑfecti ſm corp⁹: ⁊ per ꝯñs minus vtiles ad opera bellica. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ In partu quoq͡ʒ laborāt magis puelle ac pereunt plures: ex quo reſponſum oraculi Trizenijs datum quidā exiſtimant ob iſtam cām quaſi multis pereūtibus ꝓpter imaturitateʒ nuptiarū: nō ꝓpter fructuū collectionē.

ℂ Ponit ſcđam q̄ ſumit̄ ex accidenti ꝑturiētib⁹ dicens: ꝙ ad hoc mulieres ꝯcipiētes in etate imꝑfecta in partu maiorē ſuſtinēt dolorē: ⁊ plurime moriunt̄: tuʒ ꝓpter mēbri adhuc ordinati arctitudinē: tuʒ ꝓpter ṽtutis debilitateʒ: quāto. n. ṽtus minor eſt ad reſiſtēdū: tāto dolor maior: ſicut videm⁹ onera eadē grauiora apparere debilib⁹. In iunioꝛib⁹ aūt ſupponim⁹ virtutē minorē eſſe: ⁊ ideo maiorē dolorem accidere: qui tātus poteſt eſſe ꝙ mortē inducit: ⁊ ꝓpter hoc dixerunt antiqui apud grecos factum eē oraculum: vt dolor eius adiutorio mitigaretur ⁊ fetus ad ortum produceretur: cum multe in iuuentute mulieres morerētur: ⁊ fructus nō veniret ad ꝓductionem propter imperfectionem. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Ad continentiam quoq͡ʒ vtile eſt nuptias fieri ſeriores: intēperatiores eniʒ eſſe videtur cū puelle veneri aſſueſcunt.

ℂ Ponit tertiaʒ que ſumitur in ordine ad virtutē dicens: ꝙ adhuc coitus eſt minus expediens iunioribus ad temperantiam: ⁊ magis expedit ſenioribus exiſtētibus: iuuēcule enim que magis aſſuete ſunt coire in iuuentute intēperantiores ſunt: illa enim ad que aſſueti ſumus magis ſunt delectabilia: ⁊ ad ea que ſunt magis delectabilia magis inclinamur. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ At maſculorū corpora creſcere impediūtur: ſi adhuc augente ſemine conſuetudineʒ ineāt: nam h⁹ terminus hic eſſe videtur: quem non multum excedit amplius.

ℂ Ponit quartā rōnē dicēs: ꝙ adhuc corpora maſculoꝝ

coeuntiũ in imperfecta etate dũ corpus eſt in augmẽto le-dunt᷑ ⁊ defectũ patiunt᷑ a quãtitate eis determinata ⁊ in cõplexione: alimẽtũ.n. digeſtũ principuꝫ eſt nutritionis ⁊ augmẽtationis ⁊ gñonis: ipſi enĩꝫ augmẽti totũ: qđ ↄuer-tatur de alimẽto iuuenib⁹ vel fere neceſſariũ eſt ad nutri-tioné ⁊ augmẽtũ: ⁊ parũ vel nihil eſt de ſuperfluo: qđ ordi-natur ad gñonẽ: ⁊ iõ ſi multũ coeant: neceſſariũ eſt: ꝙ il-lud qđ deberet trãſire in augmẽtũ ⁊ nutritionẽ ↄuertat᷑ in ſemẽ. quare detrimẽtũ patient᷑ in augmẽto ⁊ nutritio-ne: eſt enĩꝫ qđdã tẽpus determinatum: in quo aĩalia nata ſunt augmẽtari: qđ nõ multuꝫ excedit᷑ a tpe deputato ad gñonẽ: ſtatim.n. deficiẽte augmẽto ⁊ perfectis corporib⁹ cũ plus ↄuertit᷑ de alimẽto q̃ ſit neceſſarium ad nutritio-nẽ ↄueniẽt⁹ ordinat᷑ ad generationẽ coitus: etiã nõ perfe-ctis corporib⁹ detrimẽtũ inducit quãtũ ad cõplexioneꝫ ꝑꝑ exiccationẽ ⁊ infrigidationẽ: ſimul enĩꝫ ↄducit᷑ calidum ⁊ humidũ: vnde pħs dicit i lib⁰. de cauſis lon. ⁊ bre. vite: ꝙ coitiua ⁊ multi ſpermia cito ſeneſcũt: q2 ſperma ſuperfluũ exiſtẽs ampli⁹ deſiccat emiſſuꝫ: ⁊ iõ mulus lõgioris vite eſt q̃ ea ex qb⁹ generat᷑: q2 min⁹ ſpermatiçat: ⁊ paſſeres maſ-culi breuioris: q2 magis coitiui ſũt. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quapropter puellas quidem circa etatem decem ⁊ octo annorum nuptui tradere con-gruit: maſculos auteꝫ circiter etatẽ annorũ ſex ⁊ triginta. In hoc enĩꝫ tẽpore ⁊ vigentib⁹ cor-poribus cõiungẽtur ac ꝓcedente tẽpore ſimul apte deſinẽt ꝓcreare poſſe: ⁊ filiorũ ſuſceptio partiꝫ erit ab initio eis etate vigẽtib⁹: ſi recte ꝓ-cedat ſtatiꝫ generatio: partim iam vergẽtibus ad annum ſeptuageſimum.

⁋ Cõcludit ex dictis qñ ⁊ qua etate opportunũ eſt fieri co-pulã nuptialẽ dicẽs: ꝙ ꝓpter hoc ꝙ finis generatiõis in viris: vt in plurib⁹ eſt ſeptuageſim⁹ ãnus vel circa: mulie-ribus aũt qnquageſimus vel circa vt in plurib⁹: ⁊ expedit ↄiugatos ſimul deficere a potẽtia generãdi: vt ꝓbatũ eſt prius: ⁊ coitus iunioꝝ in imperfectis corporib⁹ prauus eſt. Corpa aũt mulierũ vt in plurib⁹ ꝑficiunt᷑ in decẽ ⁊ octo annis vel circa: virorũ aũt in triginta ſex: aut paruꝫ plus: aut min⁹: expediẽs eſt magis eos ↄiungari muliere exiſtẽ-te decẽ ⁊ octo annoꝝ vel circa: viro aũt trigintaſex aut pa-rũ plus vel min⁹. Sic enĩ ↄiungent᷑ corporib⁹ ꝑfectis: ⁊ ꝑ ↄñs virtutib⁹ qb⁹ exñtib⁹ erit ↄiugatio ipſoꝝ in tpe cõue-nienti ad ꝑfectionẽ gñonis pueroꝝ: virtutib⁹ ẽt perfectis ꝑfectioꝛ erit actio: ⁊ ẽt ipm generatũ: ⁊ iteꝝ ſucceſſio pue-rorũ ad pñtes oportunius fiet ſi ſtatiꝫ cũ copulati ſunt mu-liere .18. viro .36. annoꝝ exiſtẽtib⁹ ſtatim generẽt: ſuccedẽt enĩꝫ filij parẽtib⁹ in principio ſtat⁹ corpe ꝑfecto .ſ. circa .36. annũ matre agẽte qnquageſimũ: patre ſeptuageſimũ vł circa impotẽtes fere exiſtẽtes q̃ſi reſoluta etate: impotẽ-tia tñ coꝝ ſupplebit᷑ ꝑ filioꝝ potẽtiã ꝑfectoꝝ exiſtentiũ: qñ igit᷑ opꝫ fieri ↄiugiũ ↄſiderato bono ↄiugatoꝝ ⁊ gene-rãdoꝝ dictũ ẽ. ⁋ Eſt aũt itelligẽdũ ꝙ q̃uis viri ⁊ mulie-res ſint eiuſdẽ ſpẽi: nõ tñ idem periodus eſt vite vtriuſq; ipſoꝝ: q2 tps duratiõis ipſoꝝ non ſeq᷑ eos rõne ſpẽi cõis vtriq;: ſed ſeq᷑ virtutẽ ↄplexionis: virt⁹ aũt cõplexionis multo fortioꝛ eſt in viro q̃ in muliere ꝓpter abundãtiaꝫ calidi: ⁊ meliorẽ ꝓportionẽ ei⁹ ad alias q̃litates: ⁊ iõ viri lõgioris vite ſunt ſꝫ nãm mulierib⁹. Et q2 qđ ꝑfecti⁹ eſt pluri tpe indiget ad ſui ꝑfectionẽ: quãto plura exiguntur ad ei⁹ ꝑfectioneꝫ: viri aũt ꝑfectiores ſunt mulierib⁹: ideo pluri tpe indigẽt ad ſui ꝑfectionẽ q̃ mulieres: vt in pluri-bus: q̃uis ꝓpter indiſpõnẽ mãe poſſit accidere ecõtrario pħs aũt determinauit tps ꝑfectiõis mulieꝝ .18. ãnos vel circa: viroꝝ autẽ .36. vel circa: q2 ſic apparebat ei forte: vt in plurib⁹: aut q2 ſm ꝓportionẽ hoꝝ numeroꝝ adinuicẽ excedit vtus ↄplexiõis viri virtutẽ ↄplexionis mulieris ſꝫ nãꝫ. ⁋ Si aũt aliqs obijciat pri⁹ debere fieri ↄiugatio-neꝫ nuptialẽ q̃ determiat pħs ꝑ q2 gñatio fit ex ſuperfluo alimẽti: qñ igit᷑ pmo incipit eſſe ſuperfluũ alimẽti: ⁊ pmo ici-piũt ſpermatiçare: vł ꝙ deberet fieri talis copulatio: h̃ aũt ↄtingit multo tpe pri⁹ q̃ determinet pħus. puta tpe pube-ſcẽtie. ergo pri⁹ vł fieri. ⁋ Et pterea h̃ iura determinant que vident᷑ ↄſiderare bonũ cõe: matrimonia .ſ. poſſe fieri muliere exñte .18. ãnoꝝ: viro exñte .36. vł circa. ⁋ Ad h̃ ẽ intelligẽdũ ſm intẽtionẽ pħi: ꝙ ſi ↄſiderem⁹ bonã diſpõ-nem generãtiũ ⁊ bonã habitudinẽ generandoꝝ futurã: ⁊ per ↄñs vtilitatẽ cõem ciuitatis ſeu regionis per ſe meli⁹ eſt ↄiunctionẽ iſtã fieri ꝑfectis corporib⁹ vtriuſq;: qđ eſt in tpe determinato a pħo vel circa vt in plurib⁹: ꝑfectis enĩꝫ corporib⁹ ꝑfecte erũt vtutes: nec detrimẽtũ aliqđ pa-tient᷑ in augmẽto: aut cõplexione ſm ꝙ hẽnt niſi ꝓpter ſu-perfluitatẽ: aut aliquid h̃. Et pueri meli⁹ erunt diſpoſiti quãtũ ad corpus: q2 a magis ⁊ meli⁹ diſpoſitis generabũ-tur: ⁊ per ↄñs ſm aĩam: q2 bona diſpõ corpis diſponit ad bonã diſpõneꝫ aĩe: ⁊ ſic magis appetẽt ad virtutes ⁊ act⁹ ciuiles: ꝓpter accidẽs tñ aliquod expedit tardius vel ci-tius fieri in aliqb⁹: puta ſi tardius vel citi⁹ ꝑficiant᷑ corpo-ra: aut ſi timeat᷑ fornicatio cũ alienis: aut aliqđ h̃. q̃uis aũt prius in aliqbus inueniat᷑ ſuperfluũ alimẽti: ⁊ emiſſio ſeminis: nõ tamẽ ſeq̃tur ꝙ tunc melius ⁊ aptius ſit ad ge-nerationẽ: ſicut accipiebat rem in oppoſitũ. Nõ enim oꝫ in his que ꝓcedant de imperfecto ad perfectũ: ꝙ quoniaꝫ aliquid põt aliquid primo: ꝙ tũc perfecte poſſit: ſicut qñ aliquis põt cytharizare qualitcũq;: non ſeq̃tur ꝙ optime poſſit: ſed magis ecõtrario: que enĩꝫ ſunt prioꝛa ſm viaꝫ generatiõis imperfectioꝛa ſunt: que aũt poſterioꝛa ꝑfectio-ra: ſicut vir puero: vt dr̃ .9⁰ meth. Iura ãt nõ determinãt optimũ eẽ fieri mr̃imoniũ tpe pubeſcẽtie .ſ. muliere exñ-te .12. ãnoꝝ vel circa: viro .14. vł circa: ſꝫ tũc ↄcedũt poſſe fieri ꝑ: q2 tũc ꝑ põt valere ↄſenſus ꝑꝑ vſuꝫ rõnis tũc ꝑ vł circa incipiẽtem: ⁊ q2 tũc ꝑ icipit aliqđ ſuperfluũ alimenti fieri vt in plurib⁹: q̃uis imperfectũ. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Quibus igitur etatibus coniugia ſint facien-da dictuꝫ ſit: tempus autẽ anni vt nunc multi obſeruant recte per hyemẽ aptius ad nuptias eſſe videtur: ſed cõſideranda ſunt in ꝓcreatio-ne liberoꝝ que a medicis: ⁊ que a phiſicis tra-duntur. Medici autẽ tẽpora corpoꝝ ſufficiẽ-ter oſtẽdunt: phiſici autẽ de ſpiritib⁹: borealia magis q̃ auſtralia laudantes.

⁋ Declarat qua tẽperietate vel diſpõne aeris expediẽti⁹ ſit fieri hãc ↄiũctionẽ. ⁋ Circa qđ itelligẽdũ ꝙ bona diſ-poſitio generati ſeq᷑ bonã diſpõnẽ principioꝝ generãtiuꝫ in actu. Diſpõ aũt generãtiũ ſeq᷑ aliquã diſpõnẽ ↄtinen-tis: vñ ⁊ loc⁹ dr̃ pn̈ gñonis: ſicut ⁊ pꝫ a Porphyrio: diſpõ aũt ↄtinẽtis mutat᷑ ſꝫ diſpõnẽ tẽpoꝝ ⁊ vẽtoꝝ ⁊ alioꝝ h̃ ⁊ iõ eſt expediẽs intẽdẽti bonã diſpõnẽ gñãtoꝝ ↄſidera-re bonã diſpõnẽ ↄtinẽtis ⁊ tpis ⁊ vẽtoꝝ. Et iõ dicit ꝙ ad h̃ copulã vel ↄiunctionẽ faciẽdã opꝫ vti tpib⁹: ⁊ his que circa tẽporaneitatẽ: h̃ eſt diſpõnẽ aeris ſm tpa: qb⁹ vtun-tur multi hñ ⁊ rõnabilr̃ dicẽtes bene debere magis fieri tpe hyemis: tũc.n. frigiditate ↄtinentis clauſis poris fortifi-catur calꝫ itern⁹ ⁊ ↄgregat᷑ vt⁹: ⁊ fortioꝛ eſt. In eſtate aũt poris apertis exalat calꝛ itern⁹: fortiore ãt exiſtẽte vtute ⁊ calido meli⁹ eſt cõmiſceri ad gñonẽ: expedit aũt ↄſidera-re ad gñonem pueroꝝ ea que dicunt᷑ a pħis nãlibus ⁊ a medicis:

medicis: medici eni ſufficiēter dicūt diſpōnē tēpoꝝ in ordine ad corpa reſpectu opationū diuerſaꝝ: nāles eās q̄ vētoꝝ dicētes boreales ꝛ oriētales meliores auſtralibꝰ ꝛ occidētalibꝰ ad bonā diſpōnē corpoꝝ: ſicꝰ dictū ꝛ expoſitū fuit pᵒ: vbi dterminatū fuit d optio ſitu ciuitat. Dei.c.d.

℄ Que autē corpora maxime vtilia ſint: magis dicendum eſſet: vbi diſciplina liberoꝝ tractaṫ. Sūmatim vero ſat fuerit nūc dixiſſe: neqꝫ eni athletarum habitudo vtilis foret ad ciuilē habitum: neqꝫ ad ſanitatem ꝛ procreationem liberorum: nec rurſus humilis ꝛ imbecilla nimium: ſed media iſtarum.

℄ Declarat q̄les opꝫ eē copulandos ad gnātionē ſm habitudinē corpꝰ: ꝛ circa h̄ p̄ declarat: q̄les opꝫ eē quo ad quātitatē. 2ᵒ cū dicit. (Laborioſam eni.) In cōparatione ad exercitiū. In pᵃ pte dicit: q̄ q̄libꝫ exītibꝰ corpibꝰ eorū qui copulāṫ ſm habitudinē q̄ntitatis maxie vtilia erunt ad bonā diſpōnē coꝝ q gnānṫ: dōm eſt in his q̄ ptinent ad diſciplinā ciuiū: figuralr autē ꝛ in ſūma ſufficit dicere nūc. Mānifeſtū eſt. n. q̄ habitudo corpis athletaꝝ q ſunt valde magni corpe nō eſt pfecte bōa diſpō corpis: tū pp pōderoſitatē: tū q: vtus ſpūs ꝛ calidi euaneſcit in tāta ptenſiōe mēbroꝝ. Nec ēt ad ſanitatē pp eaſdē rōnes: ꝛ per ꝯñs nec ad rōnē itellcs ꝛ rōnis q̄ ſequiṫ diſpōnē corpis vt in plibus: ꝛ q: bona ciuilis cōicatio indiget bona diſpōne quantū ad corpus ꝛ quātū ad aīam nō eſt optia ad eam. Silr hitudo imꝑfectoꝝ ſꝫ q̄titatē ꝛ morbidoꝝ q idigēt maiori cura nō eſt optia pp imꝑfectionē ꝛ iproportionē: ſed media habitudo magis: in oībus eni: ꝛ que ſunt ſꝫ naturā: ꝛ que ſm rōnē media ſunt eligibilia magis: ꝛ iō hitudo media ſꝫ q̄titatē i gnātibꝰ eligibilior ē. ℄ Dein. c. d.

℄ Laborioſam enim habitudinē habere opꝫ: exercitatā vero laboribus non violentis: neqꝫ ad vnum laborē ſolū: vt athletarū habitudo: ſed ad liberalia opera. Hec autem ſimiliter viris mulieribuſqꝫ exiſtere debent.

℄ Declarat q̄les opꝫ eſſe p ꝯparationē ad exercitia dicēs: q̄ expedit ad bonā diſpōnē generādoꝝ futurā hr̄e bonā habitudinē corpis ꝛ exercitatos eē p aliquos labores ad exercitādū vtutē ꝛ caliditatē: q̄ p motū excitāṫ: nō tn̄ p violentos: ne p labores violentia ſpūs exaleṫ ꝛ dbiliteṫ. Et iō opꝫ exercitari vl laborare nō in aliquo vno ſolū: ſicꝰ athlete laborāt ad ſupandū: ſed in multis ptinētibꝰ ad ciues ꝛ liberos: expediēs eni eſt exercitari futurū bonū ciuem in multis opōnibꝰ liberoꝝ vt ꝯſequēter facilius ꝛ magis cū delectatōe illas opereṅt: opꝫ aūt ꝛ viros ꝛ mulieres exercitari: ſed vnūquēqꝫ in opōnibꝰ decētibꝰ eū. ℄ Dein. c. d.

℄ Pregnantes quoqꝫ mulieres curā habere corporū opꝫ non pigreſcentes neqꝫ ſubtili vtētes alimonia. Hoc aūt facile ē legūpoſitori puidere ſi iubeat ſingulis diebus iter quoddā facere debere ad deorū ſacra mulieres: q̄ ſortite ſint concipiendi honorē. Mens tamē ꝯtra quā corpus in tranquillitate eſt traducenda: q̄ enim fiunt ab ea que continet capere videnṫ: quēadmodum illa que naſcuntur a terra.

℄ Declarat q̄ curādū eſt de mulieribꝰ p̄gnātibꝰ ad bonā pueroꝝ diſpōnē di. q̄ opꝫ legiſlatorē curā hr̄e de bōa diſpōne corpoꝝ mulierū p̄gnātiū: pueri eni gnāti nutrimentū videnṫ aſſumere a muliere hn̄te in vtero p venas ꝛ poros a nā ad hoc ordinatos: ſicut terre naſcētia p radices aſſumūt a terra: nutrimētū aūt aſſumptū a muliere ꝯſilr diſponiṫ cōplexioni mulieris ꝛ puer de neceſſitate diſponiṫ ſm diſpōnē nutrimēti ex quo nutriṫ: ꝛ maxie in principio: ꝛ iō opꝫ puerū diſponi ſm diſpōnē mulieri geſtātis. Igiṫ expediēs eſt ad bonā diſpōnē ꝓlis futurā curare de bona diſpōne mulieris: ſpālr autē expedit curare ne ſint torpentes multū p deſidiā: q̄ frequēter accidit mulieribus p̄gnātibus pp defectū calidi ꝛ ſupabundātiā hūidi groſſi idigeſti: ſi eni p̄gnās torpeat nimis p deſidiā oportebit calidū ꝛ ſpūs in puero torpere: deīde expedit cauere ne vtātur cibo nimis ſubtili: tū q: facilis digeſtionis exñs facit repletionē quādā inanē magis q̄ verā: tū q: ſtatī pp facilē digeſtionē ciꝰ aſſumiṫ in mēbris fortioris vtutis ſꝫ totū vel fere: ita q̄ parū aut nihil erit ſupfluū: qđ trāſeat in nutrimētū fetꝰ. Facile aūt erit cauere deſidiā legiſlatori ſi p̄cipiat p̄gnātibꝰ q̄ ſortite ſūt honorē gnōnis ꝛ fugerūt obprobriū ſterilitatis ſꝫ antiquos: facere aliquā pegrinationē quotidie vel bis vel ter in ſeptimana vel aliqd hꝫ ad aliqđ oraculū pp deoꝝ reuerētiā: vt q̄s habuerūt ꝓpitios in ꝯceptu: beniuolos habeāt vbi magi necē ē. ſ. in partu ꝛ loqṫ ſꝫ opiōnē gētiliū āuqꝫ q opiabāṫ multitudinē deorū eē: ꝛ illos vl corpa ſupercelestia vel vtutes aliq̄s in corpibꝰ: q̄uis aūt ad bonā diſpōnē pueroꝝ futurā ad rēpub. oporteat mulieres labores aliquos exercere: vt ſint ſine pigritia: tn̄ natos iā ꝛ icipiētes diſciplinari ad bonū itells ē ſpeculatio: nō opꝫ multū laborare: ſꝫ pigriꝰ diſponi corpe ne p laboris ꝯtinuitatē diſtrahanṫ a diſciplina: ꝛ p motū ſpūs nimis accēdanṫ: vt ſint nimis mobiles qđ nō ꝯpetit ſpeculationi. Oꝫ eni formas ſenſibiliū: in qbꝰ ſpeculaṫ itells fixionē hr̄e i ſubīo p̄ coꝝ: qđ eſt ſpūs. ℄ Deide. c. d.

℄ Circa expoſitionē autē vel educationē filiorum lex ſit nihil orbatum natura fore educandum: in aliīs vero ſi mores inſtitutaqꝫ ciuitatis prohibeant: natos exponere.

℄ Declarat qualr pueri poſtq̄ ſunt nati ſint diſponēdi: ꝛ q: nō expedit de oībus curare aut nō equalr: aut pp iꝑfectionē: aut pp multitudinē: ꝛ p̄ tāgit qualr ſe habēdū eſt ad orbatos: ꝛ vbi excedunt ſm multitudinē. Scđo cū dicit. (Suſceptis aūt.) qualr pfecti ꝛ multitudinē ꝯueniētē nō excedētes diſponēdi ſunt. Circa pᵐū p̄ declarat q̄liter ſe habēdū eſt ad orbatos. Scđo cū dicit. (Ac multitudo ꝛc.) qualr ſe habēdū eſt: vbi excedūt multitudinē determinatā. In pᵃ pte dicit q̄ ſi cōtingat aliquē vel aliquos eſſe orbatos ſenſu aliquo vel ſenſibus vel membro aut mēbris: qbus minus ſint vtiles ad opationes itells ꝛ rēp. de reſuatiōe ipſoꝝ ꝛ alimēto adminiſtrādo feraṫ lex a legiſlatore nullū talē nutriri: qđ ē itellegēm cū tāta cura ꝛ diligētia cū q̄ta nutriēdi ſūt pfecti nati. Illđ eni qđ ordinatū eſt ad aliquē finē: q̄to magis natū ē attingere ad ipꝫ: tāto magis diſponēdū ē ad ipꝫ: ꝛ q̄to minꝰ: tāto minꝰ curādū: ſic eni videmꝰ nāꝫ magis ſollicitā eē de pfectioribus: pueri aūt nati pfecti mēbris ꝛ ſenſibꝰ pfectiꝰ nati ſūt attingere ad finē hūanū. q̄ magi diſponēdi ſūt. Orbati ēt aut ſenſu aut mēbro nati ſunt attigere aliqualr: ex q̄ aīaꝫ ꝛ itellectū hn̄t: ſꝫ nō eq̄ pfecte: ꝛ iō curādū eſt de eis: ſꝫ nō equalr vt de pfectis: ꝛ vlr inquātū vnuſqſqꝫ natus eſt attigere ad finē: itantū diſponēdū eſt: cū ſit ꝓpter ipſuꝫ: loqmur aūt hic de fine humano ſm vitā preſentē: q: ſic loqtur de ipſo philoſophus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Ac ſi multitudo tāta ꝓlis alicui contigerit vt duplicatus ſit filiorū numerus: nā is diffinitꝰ eſſe debet ad multitudinē nimiā euitandā ante

venire opꝫ ne fetus concipiantur: nam poſtꝙ̄ concepti ſunt ⁊ ſenſum aut vitam acceperint nephas eſt attingere eos.

¶ Declarat qd faciendū eſt ſi excedāt ſm multitudineꝫ. Eſt intelligendū ꝙ cuꝫ ciuitas ſit cōmunitas per ſe ſuffi/ciens ad vitā: opꝫ ciues per ſe ſufficientes eſſe ⁊ nō paupe/res: ⁊ ideo cauenda ſunt illa in ciuitate que inopiā iducūt: hoc aūt eſt multitudo filioꝝ debentiū ſuccedere in here/ditate: magna enī ⁊ multa hereditas parentū cū diuidet̄ ſm multitudinē filioꝝ valde tenuis erit vnicuiqꝫ: maxie in tertiā vel q̄rtā gn̄ationē: ſicut ad ſenſum videmus: nō enī placuit pħo lex ſeu ꝯſuetudo de ſucceſſione p̄mogeni/ti ſm totū: tū q2 cū p̄mogeniti ſint ſinguli: poſteriores aūt multi vt frequēter ſequeret̄ plures liberoꝝ eſſe pauperes q̄ꝫ diuites: tū q2 habētes poſſeſſiones ſūt partes ciuitatis: nō habētes aūt nō: ciuiū enī opꝫ eſſe poſſeſſiōes vt dictū eſt ꝓius: quare ſi poſteriores geniti non ſuccederent in ali/quo parētibus plures liberoꝝ nō ꝯtingeret eſſe ciues: ſed expelli a ciuitate: tū q2 poſterius nati ſicut ⁊ p̄mi p̄nt eſſe bene nati ad magna: nō hn̄tes aūtē vnde operent̄ ad que nati ſunt cōpellunt̄ acq̄re vndecūqꝫ: inſidiantes ciuibus ⁊ alijs per furtū: per rapinā: ⁊ homicidia: ⁊ coniungunt ſe aduerſarijs: que oīa ſunt incōueniētia. Suppoſito igit̄ ꝙ oēs ſuccedere debeāt in hereditate q̄litercūqꝫ. p̄mo ꝓpo/nit ad vitandā ſupfluā multitudinē filioꝝ legē ſeu ꝯſue/tudinē q̄rūdā gentiū. Scd̄o cū dicit. (Cuiꝫ vo.) ponit do/cumentū ad hoc ſm intētionē ſuā magis. In prima parte dicit: ꝙ ad vitandā multitudinē pueroꝝ ſupfluaꝫ. ordo. ſ. lex vel ꝯſuetudo gentiū quarūdā ꝓhibet nullū genitorū vltra multitudinē determinatā debere reſeruari: opꝫ enī ſi debeat ciuitas eſſe diues determinatā eē multitudineꝫ ipſoꝝ: aliter enī depauperaret̄ ſi dimitteret̄ q̄libet gn̄are q̄ntūcūqꝫ: ſed q2 durū eſt pueros nō reſeruari ad vitā: de/clarat ſi neceſſe ſit iſtud fieri qualr̄ cuꝫ minori culpa fiet dicēs: ꝙ ſi aliq̄bus cōiugatis fiant plures q̄ꝫ ſit determi/natū a legē: ⁊ neceſſe eſt eos exterminari: magis ꝓcurādū eſt fieri aborſum anteq̄ꝫ ſenſus ⁊ vita īſint q̄ꝫ poſtq̄ꝫ īfue/rint: procurans enī aborſum poſtq̄ꝫ infuerint homicidia a lege reputant̄ ⁊ magis peccāt: ſemē enī ⁊ nō ſemen de/terminat̄ per ſenſum ⁊ motū: ſic igit̄ Ariſto. non dicit ſm intentionē ſuā: ꝙ debeant exterminari aliq̄ nati: ſed ſꝫ le/gem gentiū: nec ꝙ ꝓcurandus ſit aborſus abſolute: ſed ſi interficiendi ſunt ab aliquibus magis faciendum eſt hoc ante ſenſum ⁊ vitam: non ſicut bonū ſm ſe: ſed ſicut mi/nus malum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero determinatum ſit qua etate vir ⁊ vxor ſint ab initio coniugandi: quāto tēpore li/beris operā dare cōueniat determinemus: ſe/nioꝝ enī fet᷒ quēadmodū iunioꝝ imperfecti ſunt: ⁊ corporibus: ⁊ intellectibus. Seneſcē/tiuꝫ quoqꝫ fetus ſunt inrobuſti. Quapropter illud maxime tēpus probandū eſt in quo ma/xime intelligētia viget in nobis. Id aūt eſſet in plurimis circiter annū q̄nquageſimū: vt poe/tarū quidam dixerunt: ſeptenario numero eta/tem dimetientes. Itaqꝫ qui quatuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatem exceſſerint derelinquere de/bent in aperto procreandi ſtudium.

¶ Ponit documētū ad hoc ſm intentionē ſuā ſumptaꝫ ex determinatione tp̄is deputati ad gn̄ationeꝫ: circa qd̓ tria facit. p̄ declarat qualr̄ determinādū eſt tp̄s deputatū ad gn̄ationē ad vitādū ſupfluitatē pueroꝝ. Scd̄o cuꝫ dicit. (Ac de cetero.) ex hoc cōcludit cōmixtionē vltra tēpus illud nō debere fieri ꝑꝑ gn̄ationē. Tertio cū dicit. (Coit᷒ vo.) declarat ꝙ hꝫ cōmixtio nō eſt faciēda cū alieno vel aliena. In p̄ma pte dicit: q2 ſi p̄n^m etatis ad gn̄ationē deputate determinatū eſt viro ⁊ mulieri: huic qdē. 37. illi vero 18. annis vel circa. ſimilr̄ aūt finis viro. ſ. 70. mulieri. 50. ſm nām cōem: opꝫ tp̄s itermediuꝫ quo p̄nt gn̄are magis determinari ⁊ breuiari ad ſupfluā multitudinē vitandā. manifeſtū eſt enī ꝙ fetus ſenioꝝ etiā circa. 70. annū. in vi/ro: vel. 50. in muliere impfecti ſunt ⁊ corpibus ⁊ intellecti/bus ꝑꝑ debilitatē v̓tutis gn̄antiū: que quāto magis diſtat a ſtatu minor eſt: ſicut ⁊ fetus iunioꝝ etiā circa tp̄s deter/minatū a nā. Fetus vero decrepitoꝝ vltra tp̄s deputatuꝫ a nā oīno debiles ſunt corpe ꝑꝑ debilitatē v̓tutis in eis: ⁊ ꝑꝑ h̄: q2 calidū remiſſuꝫ eſt in eis ⁊ paſſiones ſedate ſunt nālitē: ⁊ multa experti ſunt ꝑꝑ tp̄s: ſunt etiaꝫ in ſtatu ſm intellectū: aīa enī ſedendo ⁊ q̄ſcēdo fit ſciens ⁊ prudens: ſicͤ dr̄ 7°. phy. hec aūt vera ſunt vt in plībus: ideo etatem hanc deputatā ad gn̄ationē manifeſtū ē: quā qdā poetaꝝ determinauerūt videlꝫ ſeptenario numero: itaqꝫ qui qua/tuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatē exceſſerint relinquere de/bent ꝓcreandi ſtudiū vſqꝫ ad q̄ntū annū: vel ad etatē ex/cedētē tp̄s h̄ q̄tuor vel q̄nqꝫ annis in viris: vt ſic viri de/ſeruiāt manifeſte gn̄ationi a. 37. anno vſqꝫ ad. 55. ānū ad plus: ⁊ mulieres ꝓportionalr̄ a. 18. vſqꝫ ad. 37. annū. tunc enī vterqꝫ ipſoꝝ maxime eſt in ſtatu perfecto ſm nām: ⁊ v̓tutes magis perfecte ſunt: ꝑꝑ qd̓ pueri ⁊ melius diſpoſiti generabunt̄ ⁊ pauciores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac de cetero vel ſanitatis vel alterius huiuſ/modi cauſa concubitum facere videri.

¶ Cōcludit vltra tp̄s h̄ nō debere fieri ꝯmixtionē ꝑꝑ gn̄a/tionē di. ꝙ in reliq̄ tp̄e nō debēt ꝯiugati ꝯmiſceri adinicē manifeſte ꝑꝑ gn̄ationē: ſꝫ ſi ꝯmiſceant̄: ꝑmittat̄ h̄ gr̄a ſa/nitatis aut alicui᷒ alteri᷒. Cōtingit aliquādo ꝙ in vaſis ſe/minarijs eſt multitudo ſeminis aut nālis q̄ ꝑꝑ multitudi/nē grauat nām: aut īnālis ibi vel in alijs ꝑtibus corpis: q̄ꝫ cōtigit euacuari per coitus: ⁊ per ꝯſequēs alleuiare nāꝫ ⁊ melius diſponi ad ſanitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coitus vero oīs alterius q̄ꝫ cōiugis penitus ſit interdictus: q̄n̄qdeꝫ ſit ⁊ appellet̄ coniunx. Qd̓ ſi q̄s deprehendat̄ ꝯtrafacere per tempus ꝓcreationis dignā pro delicto penā reportet.

¶ Declat q᷒ mixtio talis nō dꝫ fieri ad aliū vl̓ ad aliā ꝑſo/nā: ꝑꝑ qd̓ eſt itelligēdū q᷒ mixtio maris ⁊ femine: ālr̄ in hoīe eſt ad gn̄ationē ꝓlis ⁊ nutritionē ⁊ eruditionē: ad h̄ aūt neuter iſtoꝝ ſufficit ꝑ ſe: ⁊ iō opꝫ ꝙ iuuent̄ ad h̄ ꝑ cō/ſenſū mutuū: nō ꝑ aliqd̓ ꝑuū tp̄s: ſꝫ vſqꝫ ad ꝑfectionē ꝓlis ſm corp᷒ ⁊ ſm aīaꝫ: qd̓ erit ſi icipiat gn̄are in tp̄e determi/nato a pħo circa finē vite eoꝝ: puer enī ſi fuerit maſculus nō ꝑficit̄ vſqꝫ ad. 37. annū vel circa: ⁊ ſi iſti. 37. adiungāt̄ 37. annis patris gn̄antis anteq̄ꝫ gn̄aret erūt. 74. q̄n īpo/tēs erit nālr̄ ad gn̄andū ⁊ circa finē vite: ⁊ iō cōicatio ma/ris ⁊ femine per totā vitā ⁊ ad ꝑfectionē ꝓlis eſt a nā icli/nante: ⁊ oīs cōmixtio q̄ fit ꝑter hꝫ cōicationē inālis eſt: ⁊ iō dicit ꝙ de cōmixtione viri cū aliena muliere: vel mu/lieris cū alieno viro ſit lex ⁊ teneat̄ vt bonū nō ꝑmittere: nec etiā velle videre tangētē alienū aliquo mō: ſi enī per/mittat̄ aliq̄s accedere ad aliquā que ſua nō eſt ꝑ fornica/tionē: cū poſt mixtionē non maneant mixti per cōſenſuꝫ ad educationē ꝓlis: ſequit̄ malū ⁊ imperfectio eius maxi/me. nullo ergo modo permittatur fieri commixtio cum

alio

alſo vel alia vbi eſt ⁊ appellat̃ cõiugiū. Tūc enī ⁊ ſequit̃ malū pliſ ⁊ incertitudo ⁊ iniuſtitia: minime vͦ permittēdū eſt circa tēpus ꝓcreationis filioꝝ: tūc enī maxīe accideret error per incertitudinē: ⁊ ſi aliquis appareat tale aliquid faciēs puniat̃ punitione cõmēſurata peccato: vt ſꝫ menſurā peccati ſit plagaꝝ modus: vt alibi dicit̃: ita ꝙ ꝓbibet pħs hic primo ſicut malum per ſe cõmixtionē cum aliena: quãuis ſit libera: magis aūt cõiunctionē cū ea que eſt alterius ꝓpter iniuſtitiā: maxime autẽ cū ea que eſt alterius tpe deputato ad generationē. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Suſceptis aūt filijs multū referre putandū eſt ad corporis robur quali victu nutriantur. Apparet vero ex ceteris animalibus ⁊ ex ceteris gentibus quibus cura eſt aſſidua bellice habitudinis nutrimentū lactis maxime ꝓpriū eē corpibꝰ: abſtemiū aūt magis ꝑ egritudines.

¶ Declarat qualr̃ curandi ſunt pueri perfecti ⁊ reſeruandi poſt natiuitatē. ⁊ ꝓmo qualr̃ in ꝓma etate que extenditur ſm pħm vſqꝫ ad tertiū annū. Secūdo cū dicit. (Sequēti vero.) qualr̃ in ſcḋa que extendit̃ vſqꝫ ad qnqꝫ annos incluſiue. Tertio cuꝫ dicit. (Tranſactis vero.) qualr̃ in tertia que extendit̃ vſqꝫ in finē ſeptimi. Circa ꝓmū ꝓmo declarat qualr̃ curādi ſunt ⁊ diſponēdi ſunt quātū ad nutrimentū cõueniens. Scḋo cū dicit. (Et preterea.) Quātum ad exercitia ⁊ cõſuetudinē. In ꝓma parte dicit. Cuꝫ pueri nati ſunt ex matribus: manifeſtū eſt ꝙ alimentum magnā facit differentiā ad potētiā corpoꝝ ⁊ diſpõneꝫ ſꝫ drĩam qualitatis ſue: quale enī eſt ſm virtutē tale ⁊ facit corpus. Uirtus enī alimenti qḋ conuertit̃ in illud qḋ alit̃ remanet in eo: ſicut ſaporē pabuli videmꝰ apparere in lacte: ⁊ vini in aceto: ⁊ virtutē lactuce in ſanguine gñato ex ea: ſicut enī virtutes miſcibiliū manent in mixto: quãuis forme corrūpant̃: ita ⁊ virtus illius ex quo gñat̃ aliud aliqualiter in eo qḋ gñat̃: patiunt̃ enī agentia nãlia a ɔ̃rijs. Manifeſtū eſt aūt ⁊ ɔſiderādo in alijs aialibus ⁊ etiaꝫ in gentibus diuerſis qbus cura eſt in pueris inducere habitū ⁊ diſpõnem ad bonū: ꝙ lactis nã abundans eſt alimētū ɔueniēs ⁊ familiare corpibus humanis: etenī alia plura aialia fetus poſt partū ad tēpus ex lacte nutriunt: ⁊ ſilr̃ gentes bene volentes diſponere pueros: qꝛ ſicut Ariſto. dicit ſcḋo de gñatione: ex eiſdē ſumus ⁊ nutrimur. Nutrimentū enī cõuertit̃ in ſubam rei alite: ⁊ eiuſdē ſube ⁊ forme opꝫ eſſe nãm vnam: ⁊ ideo quãto alimentuꝫ aliquod ſilius eſt ei ex quo gñat̃ aliud: tãto cõueniētius eſt ad nutriendū ipſum. Lac aūt valde ſile eſt ſm cõplexionē menſtruo ex quo gñat̃ puer: ſupfluū enī alimēti determinatū a nã ad matricē menſtruū eſt: deriuatū aūt ad mamillas ⁊ dealbatū ibi eſt lac: ⁊ ideo cõuenientiſſimū alimētū pueris poſt partū eſt lactis nã: ⁊ magis mlieris q̃ʒ beſtie: ⁊ adhuc maxime matris ꝓprie q̃ʒ aliene. vñ illi qui nutriunt̃ ex lacte matris ꝓprie: melius debēt eſſe diſpoſiti ſm nãꝫ. ꝓpter qḋ Auicēna dicit ꝙ extremū mamille matris ꝓpe ponere in ore infantis valde ɔfert ad remouendū omne nocumentū: lac tamē matris ꝓprie ſtatim poſt partū nõ eſt ɔueniēs puero donec cõplexio diſtēperata per partuꝫ temperet̃: expedit aūt pueris nõ cõferre vinū in nutrimētum ꝓpter egritudines accidentes ex ipſo: vinū enī multū vaporatiuū eſt ꝓpter caliditatē ⁊ humiditatē: ⁊ pueris multū aſcendit nutrimentū ad partes ſuperiores: ⁊ ideo pueris bibentibus vinū multus fit deſcenſus euaporationis a capite. vnde contingit qñqꝫ coartatio pori ⁊ reſpirationis qḋ eſt epilepſia ⁊ alie īfirmitates ex hac mã gñare ſimilr̃ ⁊ accēſio colere rubee: ⁊ q̃ accidūt ex ea: nec differt dare vinū puero ⁊ nutricibus ſm Ariſt. ſed ſi opꝫ bibere opꝫ ꝙ ſit modicū ⁊ aquaticū valde. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Et preterea motus quoſcūqꝫ in ea etate fieri datur ɔferunt ne mēbra vero ob teneritudinē diſtorta fiant: vtunt̃ adhuc gentes alique organis quibuſdam ⁊ machinis: que corpus a talibus illeſum conſeruant.

¶ Declarat qualiter curādi ſunt quātū ad exercitia ⁊ conſuetudines: ⁊ ꝓmo declarat in qbus aſſueſcendi ſunt. Secūdo cū dicit. (Circa ꝓmū igit̃ ⁊c̃.) ꝙ ſm ordinē determinatū. Circa ꝓmū oſtendit ꝙ aſſuefaciendi ſunt ad motū. Scḋo cū dicit. (Cõfert etiã ⁊c̃.) ꝙ ad frigora. In prima parte dicit ꝙ adhuc pueros ſtatim poſt natiuitateꝫ expedit aſſueſci ad motus paruillos quoſcūqꝫ ⁊ precipue manuū ⁊ pedū ⁊ aliarū partiū. Motu enī ipſarū partiū excitat̃ ⁊ acuit̃ calor nãlis in eis: qui ɔſumēs humidū ſupfluū in eis exiccat corpus ⁊ fortius facit: ⁊ Auicena adiungit ꝙ cū motu ꝓcurāda eſt cõſonãtia muſice: ⁊ vox cantilene ad delectandū in cõſonãtijs muſicis ꝑ cauſaꝫ dicēdã poſterius. adhuc aūt ꝙ mēbra pueroꝝ ꝑ fluxibilitatē humidi abundantis non effluãt a figura debita: cõſueuerunt quedã gentes vti qbuſdã iſtrumētis mechanicis: qbus cū alligant̃ mēbra pueroꝝ facilr̃ ⁊ ſubtilr̃ fiunt īpuertibilia. ſicut cunabulo vtunt̃ ad directionē totius corpis ⁊ pilleo rotundo ad debite figurandū caput: opꝫ enī in iſta etate nutricū ſuauiter mēbra tangere: ⁊ qḋ dilatandū eſt dilatare: ⁊ ſubtiliandū ē ſubtiliare: ⁊ vnūqḋqꝫ ɔuenienti figura figurare: ⁊ manus ⁊ brachia ad genua ducere: ⁊ crura ⁊ tibias faſcia ligare: ⁊ caput pilleo rotundo aſtringere. tunc eniꝫ puer eſt bene ſuſceptibilis ⁊ ducibilis: ſicut cera mollis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Confert etiaꝫ ſtatim a pueritia frigori aſſuefacere. Hoc enī ⁊ ad ſanitatē ⁊ ad res bellicas vtile eſt. Quapropter apud multos barbarorū cõſuetudo eſt: vel gelido amne natos imergere: vel parua veſte amicire: vt faciūt Galli. Ad cuncta enim ad que poſſibile eſt: ſtatim ab initio melius eſt aſſueſcere. Eſt autē apta puerorū nã ob eorū calorē ad frigus exerceri.

¶ Declarat ꝙ aſſueſcendi ſunt ad frigora dicens: ꝙ expedit ad bonā diſpõnē pueroꝝ ī hac etate ad frigora moderata aſſueſcere ꝓpter ꝓ̃ntes: h.n. ꝓficit ad ſanitatē corpis ⁊ ad bellicas actiones futuras: cū enī aſſueti ſūt a iuuentute ad tollerãtiã frigoris nõ grauant̃ in ſupueniēte etate a frigore in bellicis: vbi neceſſe eſt qñqꝫ: nec patiunt̃ egritudines q̃ ab ipſo ſunt. Iteꝝ ꝑ ɔſuetudinē ad frigus fortificat̃ calidū ⁊ fortiora reddunt̃ corpa: ⁊ iḋ cõſuetudo eſt apud multos barbaroꝝ qbuſdã abluere pueros in aq̃ frigida ſtatiꝫ natos. Alijs aūt ꝑuo inuolucro īduere eos: ſicut ɔtingit Gallis morãtibꝰ circa plagã occidētalē: vr̃ enī oĩa q̃cūqꝫ poſſe eſt aſſueſcere ad bonū habitū futuꝝ: meliꝰ eſt aſſueſcere ſtatim a ꝓ̃ncipio qꝛ ſunt magis ducibiles: non parū.n. dr̃ ſic vel ſic a puero aſſueſci: ſed multū: magi aūt oē tūc aſſueſcitꝰ: ſic dr̃ ꝓmo ethicoꝝ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Circa primam igitur etatem hec ⁊ huiuſmodi diligentia eſt adhibenda.

¶ Declarat ſcḋm gradū dicens: ꝙ ad exercitiū in tollerando frigora expedit aſſueſcere ſtatim ſm gradum: tum vt primo aſſuefiant ad tollerãda magis temperata frigida. Deinde magis ⁊ magis ſm ꝙ fortificantur virtus vel complexio: ⁊ hoc propter calidum fortificandum ⁊ alias

vtilitates:cauendo autē ne grauetˀ natura ꝑpter exceſſuʒ frigidi cui exponitˀ:ſimilr aūt ſe hʒ de aſſuefactiōe i alijs cōuenientibus:nā eni pueroꝝ ꝑpter teneritudinē ⁊ mollitiem nata eſt aſſueſci ad queciiqʒ nō dura nec granātia naturā ipſoꝝ. Circa primā igitˀ etatē optimū eſt talez curam ⁊ ſimilem habere circa eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sequenti vero etate vſqʒ ad annos quinqʒ qua nondū ad diſciplinā aliquā ſunt admouēdi:neqʒ labores perferre cogēdi ne creſcere i̇pediantˀ. Motus ſolūmodo quoſdaʒ ſuſcipere debent:quo pigritiā corpis euitent:qui motus preparandi ſunt illis ⁊ per alios actus ⁊ ꝑ ludum. Ludi vero ipſi neqʒ illiberales:neqʒ laborioſi eſſe debent:neqʒ remiſſi.

¶ Declarat quō curandi ſunt in habita etate que incipit in tertio anno:⁊ circa hoc ṗmo declarat quibus ſunt aſſuefaciendi. Scdo cū dicit. (Cohibitiones vo ⁊c̃.) a quibus ꝓhibendi ſunt. Circa ṗmuʒ ṗmo declarat ꝙ aſſuefaciendi ſunt in etate hac qbuſdā motibus. Scdo cū dicit. (Quas autē ⁊c̃.) qō in his que pertinēt ad auditū. In ṗma parte dicit ꝙ in etate ꝯſequēte que incipit a tertio anno ⁊ protenditˀ vſqʒ ad finē quinti in q̄ nō ſunt nati ad eruditionē ſeu diſciplinā ꝑpter tenuitatē cōplexionis ⁊ virtutū iperfectionē:nec ad magnos labores:vt ꝑpter violentiā non impediātur creſcere:opʒ eos exercere in aliquo modico motu:vt exercitata caliditate reſoluēte humidū ſupfluū diffugiat inertia corpoꝝ:hmōi aūt exercitiū in motu opʒ fieri:⁊ per actiones alias:⁊ per ludos:ludos autē oportet eſſe non declinantes ad ſeruilitateʒ.ſed liberales magis. nec etiā ſuplaborioſos vel violentos:vt nō grauentˀ virtutes ꝑpter exceſſum:neqʒ nimis molles ⁊ remiſſos ne cōprehendantur a deſidia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas auteʒ narrationes ⁊ fabulas illa etate pueri audire debeāt cura ſit his:qui pueris publice preficiuntˀ. Cuncta enim talia ad conuerſationes poſtea futuras accōmodanda ſunt: itaqʒ ludi vtplurimū tales eſſe debent:vt ſint imitationes eoꝝ:q̄ poſtea ſerio erūt faciēda.

¶ Quod expedit eos in etate hac exerceri i his que ad auditum pertinent dicēs:ꝙ expedit eos in etate hac exerceri in audiendo aliquos paruos ſermones ⁊ fabulas aliq̄s ꝑpter hoc vt exerceantˀ in locutione ⁊ rōnibus noium:⁊ de hoc debēt habere curā principes eoꝝ publice illis prefecti. Sed hoc obſeruandū eſt in hac etate:ꝙ oīa in qbus aſſueſiunt:⁊ motus:⁊ opationes:⁊ ludi:ſermones:⁊ fabule quos audiunt:⁊ etiā ea que vident ſint imagines q̄daʒ eorū:in quibus poſterius ſerio ꝯuerſari debēt:⁊ quaſi via ad illa in qbus cōſequēter ſtudere debēt ſeu intēdere.ad illa eni que aſſueſcunt in ṗmis magis poſterius inclinantˀ q2 aſſueta ſunt magis delectabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cohibitiones vero pueroꝝ ⁊ īterruptiones ploratus qui legibus prohibent non recte non faciunt. Sunt enim vtiles ad augmentū cum ſint quodāmodo exercitationes corpoꝝ. Spiritus eniʒ compreſſio facit robur laborantibꝰ. Quod cōtingit etiam pueris cohibentibus.

¶ Declarat a quibus ꝓhibendi ſunt:⁊ ṗmo tangit ꝙ cohibitio a fletu ꝓdeſt eis. Scdo cū dicit. (Prouidēdū ē ⁊c̃.) a quoꝝ cōuerſatione auditu ⁊ viſione cauēdi ſunt. Prio igitˀ dicit ꝙ quidā ciues ſeu legiſlatores nō icōuenienter deteſtantˀ in ordinatione ⁊ rebuſpu.ſuis cohibitiōes pueroꝝ a ploratibus:hoc enim expediens eſt ⁊ conferens ad augmentum virtutis ⁊ nutrimentū:fit enim per hoc quedam exercitatio corporis ad iſta:cū enim cohibentˀ a plorata fit retentio ſpiritus interius.in ploratu autē diffuſio exterius. Retētio auteʒ ſpiritus interius robur facit:propter enim congregationem ipſius interius fortificantur. virtus eni vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa.fortitudo autē ſpiritus ad incremētū ⁊ ad alia multa valet. ¶ Dei.c.d.

¶ Prouidendū eſt ab his qbus puerorū cura publice cōmiſſa eſt circa hmōi educationeʒ ⁊ aliam:⁊ vt q̄ʒminime cuʒ ſeruis verſentˀ. Hec enim etas vſqʒ ad annos ſeptem neceſſarium eſt vt domi alatur. Rationabile eſt ergo precipere in hac etate vt ab auditu ⁊ viſu ſeruilium rerum abſint.

¶ Declarat primo a quoꝝ ꝯuerſatione auditu ⁊ viſu cauēdi ſunt. Scdo cū dicit. (Et potius eſſe ꝓcipes ⁊c̃.) tangit per quid facilr hoc pōt fieri excuſando ſe ab vlteriori inq̄ſitione de talibus. Tertio cū dicit. (Forſitan eniʒ ⁊c̃.) reprobat circa hoc opinionē cōtrariā. Circa ṗmū ṗmo oſtēdit ꝙ cauendi ſunt a ꝯuerſatione cū ſeruis. Scdo cū dic̃. (Oino igitˀ obſcenitas ⁊c̃.) qō a turpiū auditōe. 3° cū dic̃. (Cuʒ vo dicere ⁊c̃.) qō ab inhoneſtoꝝ viſione. Circa primū dicit ꝙ pueroꝝ rectores quoꝝ eſt regulare pueros cōſiderare debēt educationē pueroꝝ quō bene regulētˀ. ipſi eni in oībus debēt eſſe eoꝝ regula:ſicut in eodē rō eſt regula viriū inferiorū:vnde ſicut in eodē tota deordinatio virtū iferiorū rōnali parti anime imputatˀ:ſic tota deordinatio pueroꝝ quā accipiūt i ṗma etate imputāda eſt magiſtris:debēt aūt curare ⁊ q̄ītū ad alia ⁊ q̄ītū ad h̄ vt q̄ītominꝰ poterit cū ſuis ꝯuerſentˀ:i hac eni etate vſqʒ ad ſeptimū annū nece hnt ꝯuerſari in domo ⁊ alimentū accipere in ea in qua ſerui negociantˀ:cōuerſantes enim cuʒ ſeruis accipiūt quādā iclinationē ad illiberalitatē ⁊ ad actiones ſeruiles ex eis q̄ audiūt ⁊ vidēt ſeruos dicētes ⁊ operātes:etiā cū ſint parui ⁊ bene informabiles ad quācūqʒ. In eis tn̄:in qbus aſſueſcunt maxime in ṗma etate delectātur:delectati aūt facilr iclinantˀ ad ipſa. ¶ Deinde cū.d.

¶ Omnino igitˀ obſcenitas verborū per legiſlatorē exterminanda eſt de ciuitate. Ex turpiter enim loquendi licentia ſequitˀ ⁊ turpe facere. Potiſſimuʒ igitˀ ſtatim a pueris neqʒ dicant: neqʒ audiant quicq̄ʒ turpe. Siquis vero dicere aut facere quicq̄ʒ prohibitorū deprehenſus fuerit is ſi liber ſit:ſed nōdū in ꝯuentū comeſſatorum dignatus aſſumi honore prohibeatˀ: ⁊ verberibus caſtigetˀ. Sed ſi ſit maioris etatis ſeruili infamia afficiatur.

¶ Ex hoc infert ꝙ cauendi ſunt a turpiū auditu dicens:ꝙ opʒ bonū legiſlatorē turpiloqa:puta ꝺ venereis:⁊ de alijs q̄ ſūt ꝑter rōnē ⁊ honeſtatē oīno exterminare ex ciuitate: ſic̃ qōcūqʒ aliō turpe:ex h̄ eni ꝙ aliqs ꝺ facili dicit aliqd turpe:ꝯſeqtˀ ipʒ ꝓpe facere:ſepe.n.dicēdo aliqō turpe agibile ſepiꝰ meditatˀ de eodē:⁊ ex freq̄nti meditatiōe de ipſo ſequitˀ iclinatio maior ad ipſuʒ faciendū:⁊ quāuis vniuerſalr ſit ꝓhibendū a ciuitate:maxime tamē prohibendum eſt iuuenibus ⁊ ad preſentiam ipſorum:ita vt nec loquātur ipſi nec audiant ab alijs aliquid tale:omnia eniʒ que audiunt vel vident vel operantˀ in prima etate admirantˀ tanq̄ʒ noua eis:ꝑpter qō ⁊ ea melius memorantˀ ⁊

magis

magis delectant̃: amputanda eñi ſunt delectabilia: ad ea autẽ in qbus delectant̃ facilius inclinant̃. Si autẽ aliqs transgrediat̃ dicens aut faciens aliqd ꝯtra hꝰ prohibitũ ſi fuerit liber non adeptus aliquã dignitatẽ puniat̃ priuã do ipſum de menſa in conuiuijs cõibus: ⁊ aliquibus dehoneſtationibus ⁊ verberibus decentibus tranſgreſſionem. Si aũt fuerit leuior etate precedentibus ⁊ adeptus aliquã dignitatẽ puniat̃ inhonorationibus ſeruilibus non decẽtibus ſtatum eius ꝓpter vilitatẽ eiꝰ operationis ſic nõ decentis ipſum: prelatus enim ſi peccat manifeſte amplius puniendus eſt q̃ priuata ꝑſona: ⁊ q2 tranſgredit̃ in peccãdo: ⁊ q2 prebet ſubditis occaſionẽ peccandi credentibus bonũ eſſe ⁊ ſibi licere quicũq3 viderunt ipſum facientem aut dicentem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cũ vero dicere quicq̃3 turpe iterdixerimus: clarũ eſt ꝙ ⁊ aſpicere: aut pictaturas: aut actꝰ deformes ꝓhibebimus. Sit igitur cura magiſtratibus nullã neq3 picturã: neq3 ſtatuã3 eſſe taliũ rerũ imitatricẽ: niſi apud deos quoſdã q̃bus etiã laſciuiã mos tribuit: apud hos ꝑmittet lex hoies pro ſe ⁊ filijs ⁊ vxoribus ſacra facere. Juniores autẽ neq3 iamboꝝ: neq3 tragediaꝝ ſpectatores eſſe ſinat: niſi cũ ad eã ꝑuenit etatẽ: vt in comeſſatiõibus vna cũ alijs ſedere.

¶ Declarat ꝙ cauendi ſunt a viſione inhoneſtoꝝ dicens: q̃ꝫ facere aut dicere aliquid turpe dicimus debere exterminari a ciuitate: manifeſtũ eſt ꝙ videre picturas aut ſermones inhoneſta repreſentantes cauendũ eſt in ciuitate: ⁊ maxime a iuuenibus. ex viſiõe eñi taliũ eſt imaginatio ⁊ memoria ipſoꝝ: ⁊ maxime iuuenibus exiſtentibus ꝓpter admirationẽ: ad imaginationẽ autẽ forte coꝝ cõtingit diſponi appetitũ ⁊ virtutes motiuas ab ipſa: fantaſia enim ⁊ intelligentia habẽt rerũ virtutes: ſicut dicit Ariſtoteles in libro de motibus aĩalium: ⁊ ideo principes cauere debent ne ſculptura que fit per inciſionẽ: neq3 pictura que per appariционem que ſint repreſentatiue iſtoꝝ fiat. ſi aũt in loco ꝑuato nõ publico niſi forte in oraculis aliquorũ deoꝝ q̃bus lex attribuit aliquas laſciuias: ſicut veneri laſciuiã circa venerea: ⁊ loquit̃ ſm opiõnẽ gẽtiũ antiquorũ. Ad cultũ aũt illoꝝ vbi tales laſciuie fiũt aut ſunt imagines earũ repreſentatiue lex permittit parẽtes magis ꝑfectos exiſtentes pro ſe ⁊ pueris deos hꝰ honorare. Juuenes aũt nõ eſſe inſpectores iſtoꝝ neq3 tragediarũ: in quibus repreſentant̃ geſta ⁊ mores ruſticoꝝ ſeu ruraliũ vſq3 ad etatẽ in qua debẽt cõicare menſa cõmuni in cõuiuijs publicis: puta qñ in eis icipit vigere rõ. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Et potius eſſe participes cẽ poſſint: ⁊ ab huiuſmodi labe iſontes diſciplina oẽs preſtabit. Nos quidem nunc curſim ita attigimus: poſtea vero ſcientes oportebit determinare magis: ſiue oportet ſiue nõ oportet primo querẽtes ⁊ q̃o: ſed in preſenti mentionem de his facere neceſſarium fuit.

¶ Declarat ꝑ que poſſunt facilr̃ ꝓhiberi excuſando ſe ab vlteriori ꝯſideratione de iſtis dicẽs: ꝙ ab inhoneſtoꝝ auditu ⁊ viſione: ⁊ ab ebrietate: ⁊ vniuerſalr̃ a turpiũ operatione ꝓhibebunt̃ ⁊ impoſſibiles erant ſi occupent̃ in aliqua diſciplina ⁊ aſſueſaciãt delectari in ea. occupati enim cu3 delectatione ad alia non attendunt: ſed de talibus nunc pertranſeundo dictũ eſt: poſterius aũt inſiſtẽdo determinabit̃ magis: ſi opꝫ pueroꝝ eſſe aliquã diſciplinã vel nõ. dubitãdo: ⁊ ſi opꝫ: qualiter eſt: ⁊ qualr̃ inſtruendi ſunt: nũc autem de hoc recordationem fecimus ſm ꝙ neceſſarium erat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſitan enim non male circa hoc cenſebat Theodorus tragediarũ actor: nulli eni3 vnq̃ cõcedere voluit vt ante ſe ageret. Neq3 ex vilibus etiam hyſtrionibus quaſi magis faueant auditores illis: quos primo audierint. Cõtigit hoc idem in cõuerſationibus hoium ⁊ reru3: oĩa prima nos magis delectant. Quapropter opꝫ a pueris omnia turpia procul remouere. Et maxime quecunq3 habent in ſe vel obſcenitatem: vel improbitatem.

¶ Inducit quoddã ſignũ quo oſtẽdunt̃ ea que in ꝑncipio audimus ⁊ cognoſcimus fieri nobis delectabilia: ⁊ ꝙ eis fauemus ⁊ ꝯ̃ſequẽter in eis perſiſtimus tanq̃ in re nobis grata ⁊ delectabili: dicit eñi q̃ Theodorus tragediarum actor non male in hoc cenſebat ꝙ cu3 erat acturus aliqd nolebat ꝙ aliquis prius aliquid repreſentaret q̃ ipſe qualiſcunq3 hyſtrio eſſet. ⁊ hoc ideo q2 auditores magis fouẽt his quos ꝑmo audierint: ex quo patet ꝙ amamus ea que ꝑmo cognoſcimus: ⁊ quibus ꝑmo aſſueſcimus. Manifeſtũ enim eſt qꝺ idem accidit quantũ ad aſſuefactionẽ hominũ in locutionibus ⁊ rerum operationibus. In vtriſq3 enim cõſuetudo inclinat ad ſimilia. oĩa eñi que ꝑmo operamur: ſeu vidẽdo. ſeu audiendo: ſeu alitercunq3: puta in ꝑma etate magis diligimus: q2 magis delectamur in eis admirantes ea ſicut noua: ea autẽ que magis diligimus: magis poſſumus operari: quare ſi expedit in prima etate pueros audire comedias aut tragedias: magis inclinabuntur ad ea que repreſentant̃ per eas in etate futura qꝺ eſt inconueniẽs: ⁊ ideo opꝫ a iuuenibus oĩa turpia: etiã inhoneſta in ꝑma etate facere extranea: vel per aſſuefactionem in cõtrarijs: vel per afflictionem pene operantibus. Inter iſta autem magis illa que maiori ſunt adheſionis ⁊ faciliori: puta ĩhoneſtatẽ que circa venerea ⁊ circa potum ⁊ cibum: cõcupiſcentia eñi talium quaſi inata eſt nobis ſtati3 ex iuuentute ſm ph̃3 2° ethicoꝝ. ¶ Deide. c. d.

¶ Trãſactis vero annis quinq3 ⁊ duobꝰ vſq3 ad ſeptem oportet iam diſciplinas ſpectare q̃s addiſcere eos oportet.

¶ Qualiter inſtruendi ſunt in habita etate: puta a fine quĩti anni vſq3 ſeptimi breuiter ſe expedit: dicẽdo tranſactis quinq3 annis duobꝰ ſequẽtibus vſq3 ad finẽ ſeptimi opꝫ iuuenes eſſe inſpectores diſciplinarũ: in quibus erudiẽdi ſunt: vt ſi ſunt erudiendi in equeſtri: opꝫ fieri inſpectores equeſtriũ: ſiue muſica muſicaliũ: vt per auditũ ⁊ iſpectionẽ taliũ aſſueti magis iclinent̃ ad ea. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Hue ſunt etates in quas neceſſariũ eſt diſciplinas diuidere. Vna poſt ſeptimũ annũ vſq3 ad pubertatẽ. Altera a pubertate vſq3 ad ãnũ vigeſimũ primũ. nã q ebdomadibus diuidunt etates plurimũ dicũt bñ: itaq3 ſequẽda eſt nãlis diſtinctio. Ois eñi ars ⁊ diſciplina implere vult id qꝺ deeſt nãe. Primũ igitur vidẽdũ eſt ſi facienda ſit inſtitutio queda3 circa pueros. Deinde ſi vtile ſit publice curã coꝝ ſuſcipere: vel magis priuatim q̃o nũc fit in pluribus ciuitatibus. Tertio qualẽ hanc eſſe curam opꝫ.

℃ Uolens ſe cōtinuare ad ſequētia diſtinguit tempus ſequens cōueniens diſcipline dicēs: q̄ due ſunt etates ſm̄ quas neceſſariū eſt diuidi diſciplinā ꝯuenientē vnicuiqȝ illarū: puta illā que eſt a fine ſeptimi āni vſqȝ ad pubeſcētiā .i. vſqȝ ad finē .14. ⁊ illam que eſt a pubeſcētia vſqȝ .21. annum. Qui aūt oēs etates diſtinguūt per ſeptēnia dicentes primā etatē cōtinere primū ſeptēnium: ⁊ ſcdam ſcdꝫ: ⁊ tertiā tertiū ꝗtū ad oēs etates nō bene dicunt: opꝫ enī q̄ diuiſio etatis ꝯſequēter accipiatꝰ diuiſioni nālis diſpoſitionis hoīs vt menſuratꝰ tēpore: ⁊ ideo ſm̄ diuerſitatem ſtatus cōuerſationis ⁊ diſpōnis nālium vt menſuranꝰ tēpore opꝫ etates diuerſificari. ſed iſte ſtatus aliquādo diuerſificatꝰ in minori tēpore ꝙ̄ in ſeptēnio: qnqȝ in āpliori. Alius enim eſt ſtatus cōuerſationis nālis hoīs in tribus p̄mis annis. Alius in duobus ſequētibꝰ: ⁊ alius in duobꝰ ſenſibilr̄ ſequētibus: ⁊ ideo ſm̄ hoc tres etates ante ſeptē annos pfectos diſtinguunꝰ. Deinde alius ſtatus cōuerſationis ⁊ modi viuēdi eſt in ſequēti ſeptēnio a precedētibꝰ ⁊ alius in ſequenti: ⁊ ideo iſte due etates ſeptēnijs diſtinguūtꝰ. Status aūt vel modus viuēdi ꝯuerſatiōis ſequēs longior eſt ⁊ protenditꝰ vſqȝ ad .37. vel circa: ⁊ ita nō mēſuratꝰ vno ſeptēnio: ſed pluribus: ⁊ ſic de alijs. Et ideo non diuidanꝰ etates vlr̄ ſeptēnijs: ſed opꝫ aſſequi diſtinctioni nāli. olꝫ aūt ars ⁊ diſciplina in actu nata eſt ſupplere defectum nāe: ⁊ inquātū perficit aptitudinē nāe ad ipſam per hoc q̄ ſciens in aptitudinē fit ſciēs in actu. vel per hoc q̄ formā inducit in mā̄ extrinſeca apta nata: ⁊ ideo erudiendi ſunt ad vnāquāqȝ diſciplinā ad quā apti ſūt: eſt igitur cōſiderandū p̄mo: vtrū ſit faciēda aliqua cura circa diſciplinā ꝓpriā pueroꝝ: ⁊ dato q̄ ſic. Scdo vtrū oporteat ipſam eſſe cōem vel ꝓpriā: ſicut nūc faciunt in multis ciuitatibus: ⁊ dato q̄ magis expediat eſſe cōeꝫ. Tertio eſt cōſiderandū qualē opꝫ eſſe hꝰ diſciplinā: ⁊ de iſtis cōſiderabit in ſequēti libro: ſtatim incipiēs octauū librūꝫ a determinatione primi iſtoꝝ: ⁊ in hoc determinat pħs intentionem ſuam in iſto ſeptimo.

℃ Finis.

℃ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magr̄i Ludouici valentie ꝓcuratoris ordinis p̄dicatorū ad reuerēdiſſimū in xp̄o prēm ⁊ dn̄m dn̄ꝫ. F. cardinalē Senen̄. Epitboma per cōcluſiones ſeptimi libri politicoꝝ Ariſtotelis.

℃ Qui querūt de optima repu. cōſiderare debent que ſit optima vita ⁊ maxime expetenda: eſt enī ratio ⁊ finis optime reipu. vita cunctis maxime optanda.

℃ Oportet felici hoī adeſſe externa corpis ⁊ animi bona. nemo enī diceret eum eſſe felicem qui nullā ptē fortitudinis haberet: neqȝ tēperātie: neqȝ iuſtitie: neqȝ prudētie: aut cui deeſſent diuitie: amici: ſanitas: ⁊ alia hmōi.

℃ Felicitas aūt magis exiſtit in actionē virtutis ꝙ̄ in diuitijs ⁊ bonis externis. Nam hoīes acqrunt ⁊ cōſeruant externa bona virtutibus: nō virtutes bonis externis. Item externa bona finē habēt tanꝙ̄ inſtrumētū quoddā: at bona animi quāto magis excedunt tāto magis vtilia ſunt: ſi quidē honeſti ⁊ vtilis appellationē habent. Amplius diſpoſitio diſtat a diſpōne ſm̄ exceſſum diſtantie illoꝝ: q̄ꝝ ſunt diſpoſitiones. ſi ergo aīa precioſior ſit corpore ⁊ pecunijs: ergo ⁊ diſpoſitio ſm̄ aīam melior erit omni alia diſpoſitione: ⁊ ſic in ea felicitas ꝯſiſtit. Inſuper hec bona nata ſunt grā animi: ⁊ non animus illoꝝ grā. vnde ⁊ deum dicimus eſſe felicem atqȝ beatum: non per aliquid externorum: ſed per ſeipſum: q2 talis eſt ſm̄ naturam.

℃ Felicitatis igitur tantū vnicuiqȝ cōtingit quantū virtutis atqȝ prudentie: ⁊ quantum ſm̄ has operatur.

℃ Bona fortune ⁊ felicitas differunt: externoꝝ nanqȝ bonorum fortuna cauſa eſt. Felicitas autēꝫ non eſt ab ea: ⁊ nemo ſit iuſtus ac temperatus a fortuna.

℃ Conſentaneū vero eſt ciuitatem beatam eſſe non poſſe abſqȝ virtute ⁊ prudētia: nō enī eſt beata niſi bene agat. nec bene agit: niſi bona agat: non ꝯtingit aūt bona agere abſqȝ virtute ⁊ prudentia.

℃ Uirtus eadē eſt: eādemqȝ viꝫ habꝫ ⁊ forma ciuitatis ⁊ vniuſcuiuſqȝ hoīs: cū ad eandem operationem ordinetꝰ.

℃ Uita ergo optima ⁊ priuatim vnicuiqȝ ⁊ publice omnibus eſt cum virtute intantum externis adiuta facultatibus: vt actiones ſtudioſas conficere poſſit.

℃ Uita liberi hoc eſt cōtemplationi intendētis melior eſt ꝙ̄ occupati viri in dn̄ando. Uti enī ſeruo inquantū ſeruꝰ non eſt egregiū. contemplari autem eſt maxime homini proprium ſui ipſius gratia.

℃ Non eſt putandū optimū ſimplr̄ poteſtatem hr̄e ⁊ ſibi dominiū arripere niſi id habeāt qd̄ maxime optandū eſt ſcꝫ ceteris virtute p̄cellere: non enī qui regūt bonas actiones hn̄t: niſi tantū p̄ſtent alijs: quantuꝫ vir mulieri: pater filijs: ⁊ dn̄s ſeruo: qui enī āliter agunt non tn̄ ꝓficiunt regendo quātū a v̄tute recedūt. ſi aūt ſint meliores ſm̄ virtutē ⁊ ſꝫ potētiā actiuā: hos ſeq̄ honeſtū ē ⁊ his pere iuſtū.

℃ Illi qui preeſt non ſolum neceſſaria eſt virtus: ſed etiaꝫ potentia: per quam ſit actiuus.

℃ Uita cōtēplatiua non eſt abſqȝ actione: meditari enim actio quedaꝫ eſt. ⁊ q2 optima actio eſt ⁊ maxime homini propria: ideo optima vita eſt. vnde ⁊ felicitas que in bene agendo eſt reponēda in hac optima actione cōſiſtit.

℃ Nec ꝯtēplatiua vita adeo actiua putāda eſt: vt etiā non dicanꝰ ꝓprie agere actionibus exterioribus qui intelligētia ⁊ cogitatiōe opibus nō p̄ſint vt architecti. Cuꝫ eniꝫ intellectus opatiuus ab appetitu recto ipſius finis pendeat. appetitus aūt recti finis ſtatuatꝰ per intellectū ſpeculatiuū eſſe ſicut primū: ⁊ regēs ⁊ eius operationē optimā eē.

℃ De quātitate ciuitatis.

℃ Oportet aūt ciuitatē eſſe magnā: nō eſt aūt magnitudo ciuitatis exiſtimāda ex numero habitantiū: ſed reſpicere oportet ad potētiā ſm̄ ordinē ad ꝓpriā ciuitatis operationē: vt videlꝫ ea ſit exiſtimāda magna ciuitas que pōt maxime efficere opus ſuū. non eſt etiā penſanda ex qualibet multitudine: puta ſeruoꝝ: hoſpitū: inquilinoꝝ: ſed ex nūero eoꝝ qui ſunt pars ciuitatis: hoꝝ enī precellēs multitudo ſignū eſt magne ciuitati: nō enī idē eſt magna ciuitas ⁊ populoſa: non eſt inſuper putāda magna ciuitas nimio populi exceſſu: populoſa enī ciuitas impoſſe eſt vt optime gubernetꝰ. nam cum lex ſit ordinatio quedaꝫ: impoſſibile eſt aūt magnā multitudinē bene ordinari. hoc enī eſt opꝰ diuine potentie que totū cōtinet. Nō ergo pōt legibus regi. Iteꝫ q2 eſt quedā mēſura magnitudinis ciuitatis: quēadmodū alioꝝ oīum aīalū plantarū inſtrumentoꝝ. neqȝ horum ſingula neqȝ parua nimiū: neqȝ magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinebunt.

℃ Cuꝫ igitur ciuitatis magnitudo infinita eſſe non debeat terminus eius eſſe debet vt per ſe ſufficiens ſit ad viuendum. huius enim gratia inſtituta eſt ciuitas: ⁊ tanta debꝫ eſſe multitudo: vt a gubernāte oēs ciues cognoſci poſſint: vt recte eos iudicare poſſit ac demādare magiſtratus ſꝫ dignitatem: ac etiaꝫ ne in nimio exceſſu poſſint latere hoſpitum ⁊ inquilinorū machinamenta aduerſum rempu.

℃ Ciuitas debet eē ferax oīum: ⁊ omnia in ſe habere ⁊ nullius indigere. hoc enim modo erit per ſe ſufficiens: multitudine vero ac magnitudine tantā eſſe oportet. vt queat nutrire habitatores temperate: liberaliterqȝ viuentes.

℃ De ſitu ciuitatis.

℃ Ciuitatis

¶ Ciuitatis ãt ſitus talis eẽ dʒ vt ab hoſtib⁹ qdẽ facile inuadi nõ poſſit:ciuib⁹ aũt ſit facilis in aliena egreſſio. Itẽ regio i q̃ eſt ſic ſubea ꝯſpectui .i. cogñſci ⁊ ſuccurri facilr̃ poſſit.

¶ Debet iſup ⁊ ad terrã ⁊ ad mare iacere:⁊ ad auxilia ferẽda:⁊ ad iportationẽ fructuũ:ſi eñi inutile fore credaᷓ iacere eã ad mare ꝑꝑ frequẽtiã aduenaꝝ q facile reſp. corrũpũt: aut legib⁹ occurrẽdũ eſt:aut portus ⁊ ſtationes ponende ſunt:que neqꝫ infra vrbem ſint neqꝫ valde diſtantes.

¶ Expedit etiã hr̃e potẽtiã naualẽ cũ oportear ⁊ finitimis auxiliari:⁊ etiã terreri eos:magnitudo aũt ac multitudo huius potẽtie ad mores ciuitatis erit accomodãda:turba vͦo nautica nõ debet eſſe pars ciuitatis:qui eniꝫ nauco cõſcẽdũt ingenui ſunt homines:⁊ ſubeſſe nolunt.

¶ Qui in frigidis regionibus habitãt:vt in europa in libertate qdem ꝑſeuerãt ⁊ abundant aĩo:ſed diſciplinã reipub. difficulter recipiunt:ac finitimis dñari non poſſunt:cum ingenij ⁊ artificij parum habeant.

¶ Qui vͦo in calidioribus partibus naſcunᷓ:puta in aſia ingenio abundant:ſed animoſitatẽ non habent ꝑpter qð ⁊ parere dominantibus ⁊ ſeruire perſeuerant.

¶ Qui autẽ mediã regionẽ incolunt:vt grecoꝝ genus animoſi ⁊ ingenioſi ſunt:ex quo ſit vt in libertate degũt ⁊ reipu. diſciplinam optime recipiant:⁊ apti ſint oĩb⁹ iperare.

¶ Hec tñ itelligẽda ſunt ſi ad cõem figure celeſtis diſpoſitionẽ reſpiciamus:ſed variari cõtingit predicta ſm q̇ variari cõtingit figuras ſtellarũ:que errant in has regiões: ac etiã ex aliqua differentia diſpõne in ordine ad montes ⁊ mare ⁊ paludoſa loca:cõſimilr̃ ex diſſimili exercitatiõe intellectus cui non poſſunt vim afferre celeſtes influxus.

¶ De partibus ciuitatis neceſſarijs.

¶ Opꝫ in ciuitate ẽe agricolas vt victum comparent:artifices:vt ꝑ artẽ m lia iſtrã miniſtrẽt qb⁹ victa idiget pugnatores q armis ꝯpellãt iobediẽtes parere magr̃atibus ⁊ ꝓpulſent vim externã ⁊ locupletes:q pecuniã hñt:⁊ ad indigentias ⁊ ad bellũ:ſacerdotes q cultũ diuinũ obſeruẽt:iudices q iudiciũ exerceãt ꝓ iuſtitia ⁊ vtilitate ꝯbentium.

¶ In optima rep. neqꝫ artifices:neqꝫ mercatores ciues eẽ oportet:huiuſmodi eniꝫ vita aduerſa eſt virtuti: ſine qua non cõtingit ciuitatem eſſe felicem.

¶ Nõ ꝯtigit ẽt agricolas eẽ ciues cuꝫ op⁹ ſit q̇ete ⁊ ocio q̃ carẽt agricole ad v̇tutẽ cõparãdã:⁊ ad rẽpu. gerendam.

¶ Idem põt eſſe ⁊ pugnator ⁊ cõſiliatiuus in ciuitate non ſimul quidẽ:ſed vt nã fert:cũ eñi in iunioribus vires ſint prudentia vero in ſenibus:bellis intẽdent in iuuenili etate:in ſenili vero conſultabunt de vtilibus.

¶ Oportet aũt has poſſeſſiões hr̃e:neceſſe eſt enim facultates adeſſe ciuibus qui vere ciues ſunt.

¶ Ulr̃ aũt dõm eſt nullũ gen⁹ hoĩꝫ eẽ pt̃ẽ ciuitatis q̇ nõ ſit iq̇ãtũ hꝫ v̇tut) effector. Felicitas .n. oꝫ vt ꝑ v̇tutẽ fiat: felicẽ vͦo neče ẽ eẽ ciuitatẽ ñ ſꝫ aliquã pt̃ẽ:ſꝫ ſꝫ oẽs ciues.

¶ Neqꝫ agricola:neqꝫ artifex:neqꝫ viliũ exercitioꝝ q̇ſq̈ ſacerdos eſt deputãdus. Honos eñi dijs a ciuibus eſt ipẽdendus. hi autem ciues non ſunt.

¶ Cura aũt ſacroꝝ eſt his demãdanda qui iam geſſerũt:ſiue hi ꝑ tp̃e labori) ꝑpeſſi ſint arma tenẽdo:ſiue ꝯſultãdo.

¶ Cõſiderãti aũt p̃dicta appet p̃mo ciues deputandos ad bellũ:deinde ad cõſiliũ. Ultimo ad ſacerdotiũ. Item apparet artifices:mercenarios:agricolas neceſſarios eſſe in ciuitate:ſed non eſſe partẽ ciuitatis:pugnatores vͦo:ꝯſultores:⁊ ſacerdotes pt̃ẽ eẽ ciuitati:⁊ hi abſqꝫ v̇tute eẽ nõ poſſint.

¶ De diuiſione ciuitatis.

¶ Eſt neceſſariũ regionẽ diuidere in duas ptes:⁊ vnã eſſe publicã:⁊ aliã priuatoꝝ:publica rurſum diuidenda eſt:vt vna pars deputeᷓ impenſis que fiunt in cultu diuino:altera impẽſis cõmeſſationũ:que inſtitute ſunt ad ꝯſeruãdã amicitiã iter ciues:priuati aũt agri pars vna ad proprias neceſſitates ẽ deputãda:altera ad ciuitatẽ:vt ad bellicas oportunitates:⁊ alia huiuſmodi.

¶ Cõſultores aũt agroꝝ ſerui eſſe debent:ſed nõ oẽs vni⁹ gñis puſillanimes:robuſti corꝑe:⁊ deficientes intellectu. ſic eñi vtiles erũt ad opus faciẽdũ:⁊ nihil noui ab eis metueᷓ:aut barbari eſſe debẽt nã ſiles his q̃s ſupra diximͦ.

¶ De edificatione ciuitatis.

¶ In ponẽda ciuitate reſpicere opꝫ p̃mo ad ſanitatẽ:⁊ hoc ſit ꝯuertẽdo vrbẽ ad orientẽ. vẽti eñi qui inde ꝓfluunt ſalubriores ſunt:eorũ nãqꝫ mã pluri tẽpore moraᷓ ſub via ſolis:ideqꝫ calidiores effecti nubes diſſoluũt purioremqꝫ reddunt aerẽ. Scd̃o loco ꝯuerti debẽt ſeptẽtrionẽꝫ. venti eni boreales ſalubres ſunt:ĩpetu eñi ſuo q magn⁹ eſt vapores groſſos ꝓpellũt ab aere ac ſua friditate clauſis poris calidis itus ꝯgregãt:fortioreqꝫ reddũt calorẽ nãlem.

¶ Locus etiã ciuitatis oportunus eẽ dʒ ad bellicas ⁊ ciuiles res:abundantiaqꝫ dʒ hr̃e naturalẽ aquaꝝ ⁊ ſtagnorũ q̇ ſi nãlis deficiat cõparari debent ciſterne ⁊ lacus ex aq̃ pluuia:ne ſi qñ obſidereᷓ aqua poſſit deeſſe:diſtinguendus eſt etiã aquaꝝ viſus vbi fieri poteſt:vt alie aque ad cibũ ⁊ potũ deputentur:alie ad aliam indigentiam.

¶ In ciuitate i q̃ vn⁹ vl̃ pauci dñanᷓ expedit eẽ arcẽ ⁊ loca munita:in ea vͦo in q̃ populus:oꝫ eẽ eq̇litas locoꝝ. In optimatũ vͦo gubnatõe neutrũ iſtoꝝ:ſꝫ mag) loci p̃ſtes ardui

¶ Edificatio aũt domoꝝ p̃uataꝝ partiꝫ dʒ eẽ ſꝫ morẽ antiquũ:vt edificia habeãt iexpticabiles aditus ad ſecuritatem ⁊ tutelam:partim ſm nouuꝫ:vt habeant formã grauiorem ⁊ cõmodiorem ad ceteras res.

¶ Edes deoꝝ ⁊ p̃ncipaliſſime comeſſationes magiſtratuũ debent habere locũ idoneũ:⁊ ſupeminẽtiã habere ad vicinas partes ciuitatis:⁊ ante ipſum cõſtrui forũ:liberꝝ tñ ab oi mercatu:⁊ neqꝫ opifices:neqꝫ agricolas:neqꝫ alios vllos tales illi appropinquare niſi a magr̃atibus voceᷓ.

¶ Uenaliũ aũt rerũ aliud foꝝ eſſe debꝫ:⁊ alio loco ſitum quo ⁊ a terra ⁊ a mari facilis ſit importatio omniũ.

¶ Magr̃at⁹ ãt q̇cũqꝫ hitare debẽt iuxᷓ foꝝ i loco celebri.

¶ Quibus fiant ciues boni ⁊ ſtudioſi.

¶ Duo ſunt in qb⁹ oĩs cõmẽdatio hñ agendi cõſiſtit. vnũ vt ꝓpoſitũ ac finis agẽdi recte ſubiaceat:aliũ vt eas actiones inueniamus:que ad illum finem ferant.

¶ Bene viuere ac felices eſſe oẽs cupiunt:ſꝫ alijs poteſtas eſt adipiſcendi:alijs non:ꝑpter fortunam aliquã vel naturam:opus eñi eſt adiumentis q̇buſdã ad bñ viuẽdum: minoribus quidẽ melius diſpoſitis:maiorib⁹ aũt peius.

¶ Felicitas ẽ op̃atio ⁊ vſus ꝑfect⁹ v̇tut⁹ nõ ex ſuppoſitiõe: ſꝫ ſimplr̃:⁊ itelligo ſimplr̃ .i. ei⁹ qð in ſeipſo cõmẽdatiõeꝫ hꝫ:ex ſuppõne vͦo qð hꝫ cõmendationẽ ex neceſſitate.

¶ Si igiᷓ ciuitas que optime gubernaᷓ felicitatẽ recipiat neceſſe eſt. Felicitas aũt eſt vſus v̇tutis:opus eſt in optĩa repu. ciues ſtudioſos eſſe ⁊ bonos ſimplr̃:⁊ bonos vſus rationis habere circa bona quecunqꝫ.

¶ Cũ q̃ ⁊ v̇tus ⁊ bona externa ad felicitatẽ exiguᷓ:bonorũ autẽ externoꝝ domina ſit fortuna:oꝫ ergo alia ſubeſſe bona. ſ. externa:alia. ſ. virtutis parare legis poſitorem.

¶ Atqui boni fiunt ciues ⁊ ſtudioſi tribus. videlꝫ nã cõſuetudine:⁊ rõne:ſed rõ eſt magis ꝓpria hoĩ:cetera eñi aĩalia maxie viuũt ſꝫ nãm. parũ vͦo aliqd ⁊ ſm mores hõ ⁊ ſm rõnẽ:ſolus eñi rõnẽ hꝫ:ſꝫ hec expedit tria ſimul ꝯcordare:multa eñi ꝑter mores ⁊ ꝑter nãm agũt hoĩes ꝑpter rationẽ:ſi perſuadeaᷓ melius aliter agere.

¶ Quos dignum ſit imperare.

¶ Eoſdẽ ſemꝑ iꝑare melius foret:ſi tãtũ ab alijs differrẽt quãtũ dij ⁊ heroes ab hoĩbus differre putanᷓ:vt p̃mo ſtatim corpore:ac poſtea aĩo lõge antecellerẽt:ac manifeſte

indubitateq; apperet eoꝝ ſupeminētia: ſ; q; difficile eſt hoc reperire equū eſt vt oēs ſint viciſſim pricipes iperādi ⁊ parēdi: alioqn reip. difficile eēt ſtare q̄ pter iuſtitiā foret.

¶ Debēt aūt ſeniores iperiū hr̄e: iuniores vō ſubijci: nemo eni idignat̄ pp etatē maiori ſubijci: pſertī; cū ⁊ ipſe ad id etatis puenerit eūdē honorē ſit ſuſceptur⁹. Inſup q̄ iperare velitoꝝ pus ſub iperio fuiſſe: equū eſt q̄ iuniores etate ſubeſſe: vt in ſenectute poſſint digne imperare.

¶ De exercitatiōe ad v̄tutes p legiſpoſitorem inducenda.

¶ Eſt aūt laborandū legū poſitori vt bonos viros efficiat exercēdo ptes aīe: ⁊ q̄ p ſe rōnē hn̄t: ⁊ q̄ pnt rōni obtēperare: ⁊ ordinādo vitā hoīu; in negocia ⁊ ociū: bellū ⁊ pace;: neceſſaria: vtilia: honeſta: in his.n. ꝯſiſtit tota vita hūana

¶ Sed cū bellū ſit grā pacis: negociū grā ocij: neceſſaria ⁊ vtilia grā honeſtoꝝ: pars aūt irrōnalis grā rōnalis: ⁊ rurſum practica rōnalis grā cōtēplatiue: ita ad iſta aſpicere deb; legiſlator: vt magis tn̄ ad pacē: ad ociū: ad honeſta: ⁊ cōtēplatiua dirigat: hec eni meliora ſunt ⁊ finis.

¶ Maxime aūt pueri adhuc exiſtētes ⁊ alie etates: q̄ idigent per diſciplinā dirigendi ſunt: cōſuetudine enim delectabiles fiunt eis actiones ſtudioſe.

¶ De lege dirigente ad rem bellicam.

¶ Nō ſūt aūt laudāde leges ille que ad bellū ſurgere vſ̄r pnt eni in eiſdē legib⁹ pmanētes nō bn̄ viuere. Preterea nō eſt laudādus legiſlator qd vincer̄ docuerit ⁊ finitimis dn̄ari. hec.n. magnū ꝯtinēt nocumētū: nā q potent aducr ſuos ciues h agere ciuitati ſue dn̄ari q̄ret. Itē bellū nō eſt grā ſui: ſ; grā pacis. vn̄ ad pacē magl ds itēdere legiſlator.

¶ Exercitatio reꝝ bellicaꝝ nō ob id eſt meditāda vt i ſeruitutē redigāt imerētes: ſ; pmū ne ipſi ſuire alijs cōpellātur. Scdo vt iperiū querant grā vtilitatis ſubiectoꝝ. Tertio vt eis dominent̄ qui ſeruire ſunt digni.

¶ Qui legem ponit circa res bellicas puidere debet: ⁊ legibus inſtituere quo pacto: deinde in ocio bn̄ viuere poſſint ne dn̄atione adepta per pacem ſplendorem amittant.

¶ De virtutibus neceſſarijs ⁊ in bello ⁊ in pace.

¶ Sunt aūt ⁊ virtutes q̄dā nec̄ie: in bello ſunt fortitudo ⁊ cōſtātia: quedā in ocio vt ph̄ia: quedā in vtroq; tpe. ſ. belli ⁊ pacis vt temperantia ⁊ iuſtitia.

¶ Oēs aūt v̄tutes ēt que in bello ſunt nec̄ie in ocio ſūt vtiles: ⁊ bellū fit grā ocij: maxīe tn̄ optimū eſt in pace ⁊ ocio temperantia ⁊ iuſtitia. nā q in fruitione oium rerū velut beati exiſtunt facile ⁊ itēperati ⁊ iniuſti reddantur.

¶ De legibus circa coniugia.

¶ Neceſſe eſt legiſlatorē pus ſuſcipe curā corpis q̄ animi ⁊ appetitus q̄ rōnis: q; ⁊ corp⁹ in gn̄atione antecedit aīa; ⁊ pars irrōnalis antecedit eā partē que h; rōnē. vnde ab initio puidendū eſt a legiſpoſitore circa cōiugia.

¶ Prouidēdū eſt vt in eo tpe fiant ꝯiugia: in quo ⁊ vir potens ſit gn̄are ⁊ mulier cōcipe: ne ſi nō ꝯcurrāt: ſed diſcrepent in potētia gignēdi lites ⁊ diſcordie iter eos oriant̄.

¶ Itē iſpiciendū eſt vt eo tpe copulent̄ mr̄imonio in quo ⁊ parentes filijs pueris poſſint ſuccurrere ⁊ filij maiores effecti parētibus iam ſenioribus poſſint grās referre.

¶ Itē iſpiciendū eſt vt in ea etate nubāt in qua filij geniti nō nimis pxime ad etatē paternā accedāt. nā filij nō hn̄t reuerentia; erga genitores q̄ſi ſibi eq̄les ⁊ circa gubernationē domus pueniūt querele quaſi ex paritate.

¶ Inſup iſpiciēdū eſt vt in ea etate cōiungant̄ ex q̄ vir ⁊ mulier ꝯcurrāt in etate: in qb⁹ vtriuſq; gn̄atio ceſſat: vir quidē in ſeptuageſimū annū: mulier aūt in qnq̄geſimu;.

¶ Obſeruādū aūt eſt ne adoleſcētes mr̄imonio copulentur: in cunctis eni aīalibus iuueniles ptus imperfecti ſunt ⁊ femine crebrius q̄ mares gignūt̄ ⁊ parua corpis forma: cuius ſignū eſt q in oībus ciuitatibus in qbus ꝯſuetudo eſt adoleſcētes mares puellaſq; cōiungari in eiſdem inutilis ac puſilla hoīu; corpa exiſtūt. Inſup accidit vt ptu magis laborent ac pereāt pleſ. Itē vtile eſt ad ꝯtinētiā nuptias fieri ſeriores: intēperatiores eni fiūt cū puelle venerei aſſueſcūt: atē maſcloꝝ corpa creſcer̄ ipediūt̄ ſi dū augēt̄ coeūt.

¶ Tēpus aūt in quo puelle mr̄imonio copulande ſunt: eſt circa etatē decē ⁊ octo annorū. Maſculoꝝ vero tēpus eſt circiter etatē annoꝝ ſex ⁊ triginta: in hoc eni tpe ⁊ vigentibus corporibus coniungent̄ ⁊ pcedente tempore ſimul apte deſinent poſſe procreare.

¶ Tēpus vō magis aptū nuptijs ⁊ gn̄ationi hyemali eſt: ⁊ melius eſt cōiungi flātibus vētis borealib⁹ q̄ auſtralib⁹.

¶ Habitudo aūt vtilis ⁊ ad ſanitatē ⁊ pcreatonē liberoꝝ nō debet eſſe ſicut athletarū: hoc eſt magnis ⁊ grauis: nec humilis ⁊ imbecilla: ſed media inter iſtas. Itē debet eſſe laborioſa: ac exercitata laboribus non violentis: neq; ad vnum laborem ſolum: ſed ad ciuilia ⁊ liberalia opera.

¶ De mulieribus pregnantibus: ⁊ educatione liberorū ⁊ multitudine liberorum.

¶ Pregnātes quoq; mulieres curā debēt habere corpoꝝ. neq; pigreſcentes: neq; ſubtili vtentes alimonia.

¶ Circa educationē filioꝝ lex ſit: nihil orbatū nā eſſe educādū ea ſi l; diligētia q̄ nō orbati q apti ſūt ad ciuilitatē.

¶ Itē ſi phibēdus eſt nūer⁹ filioꝝ ⁊ nimia mltitudo euitanda nō eſt tantum nefas pueníre ne fetus cōcipiant̄ ſic attingere eos poſtq̄ ꝯcepti ſunt ⁊ ſenſu; ⁊ vitam acceperunt: ſicut quidam lege cauebant.

¶ Ad euitādā āt hōꝝ multitudinē nō ꝯiungant̄ niſi tpe illo determinato qd poſuim⁹ ⁊ alteri⁹ q̄ cōiugis coit⁹ penitus ſit iterdict⁹: ⁊ ꝯ faciēs dignā p delicto reportet penā: pueri aūt mox nati lacte ſunt nutriēdi: eſt eni ſile ei vnde generant̄: ⁊ a vino maxime eos abſtineri opus eſt: egritudines eni eis inducit: conferantq; eis motus: qui in ea etate dantur ad conſumendam ſuperfluā humiditatem.

¶ Diligēter āt caue⁹ ne mēbra ob teneritu⁹ diſtorta fiāt.

¶ Cōfert āt eos ſtati; frigori aſſueſacere: h eni ⁊ ad ſanitatē: ⁊ ad res bellicas ꝯfert: vn̄ ⁊ quorūdā barbaroꝝ ꝯſuetudo eſt gelido amne natos ſtati; imergere: vel parua veſte amiciri: vt faciūt galli.

¶ De diſciplina liberoꝝ.

¶ Uſq; aūt ad ānos qnq; qua etate nōdū ad diſciplinam apti ſunt neq; labores pferre cogēdi ſunt ne creſcere ipediant̄: debēt tn̄ motus quoſdā ſuſcipe in quo pigritiā corporis euitent: q motus pparādi ſunt eis maxime p ludos. ludi āt coꝝ n; illiberales: n; laborioſi eē debēt: n; rēiſſi.

¶ Aſſueſaciēdi aūt ſunt narrationib⁹ ⁊ fabulis audiēdis: q̄ poſtea accōmode ſint ad futuram ꝯuerſationem. Ludi quoq; eorum tales eſſe debent vt ſint imitationes eoru;: que ſerio facienda ſunt poſtea.

¶ Sunt etiam cohibendi a ploratibus: ſpūs eni cōpreſſio facit robur laborātib⁹: qd ꝯtigit in cohibitione gemitus.

¶ Prohibēdi etiā ſunt cū ſeruis cōuerſari: cū eni; vſq; ad annos ſeptē domi alant̄: precipiendu; eſt eis in hac etate vt abſint a viſu ⁊ auditu rerum ſeruilium.

¶ Ulr aūt obſcenitas v̄beroꝝ exterminādā ē ex ciuitate: ex turpiter eni loquēdi licētia ⁊ facere turpiter ſequitur.

¶ Potiſſimū āt pueris ſtati vetādū eſt vt neq; dicāt: neq; audiāt qcq̄ turpe: ſilr ⁊ aſpicere aut act⁹ aut picturas dforṁes: ⁊ phibere debēt magr̄atus hōꝝ picturas ⁊ ſtatuas.

¶ Iuniores quoq; debent vetare ne ſint ſpectatores iamborum ⁊ tragediarum.

¶ Oportet igitur a pueris oia turpia repellere: omnia eni; pma magis nos delectāt: vn̄ turpia fierent eis delectabilia ⁊ grata: ⁊ in eis exercerent̄ ſequenti etate.

¶ A ſeptio āt āno o; eos diſciplinis iſiſtere ⁊ eaꝝ diſciplinaꝝ: i qb⁹ iſtruēdi ſūt ſpectatores fieri.

¶ Finis.

¶ Politicoꝝ

¶ Politicorum Ariſtotelis Liber Octauus.

Quod igiť a legiſpoſitore maxie intēdēdū ſit circa diſciplinā iuuētutꝰ nemo vtiqꝫ dubitabit: nā id qdem neglectū i ciuitatibꝰ affert reip. detrimētū: oꝫ.n. ad ſingula gubernādi gnā diſciplinā accōmodari: naꝫ mos vniuſcuiuſqꝫ ꝓpriꝰ ꝯſueuit ⁊ ſuare rēp. ⁊ ab initio ꝯſtituere: ceu popularis mos popularē: ⁊ paucoꝝ potētie accōmodatꝰ mos eā: q̄ ꝯſiſtit in paucoꝝ gubernatione. Semper aūt melior mos eā eſt melioris reipublice. Lec I.

¶ Poſtq̄ phs declarauit qualr ⁊ qbus iuuenes ſint diſponendi ⁊ inſtruendi q̄tū ad corpus ⁊ vſqꝫ ad finem tertie etatis: que ſm ipm terminať in fine ſeptimi: nūc intendit declarare q̄lr iſtruēdi ⁊ diſponēdi ſunt ſꝫ itellectū in duabus ſequētibꝰ etatibꝰ: q̄ terminanť in fine .xxi. anni: ⁊ ſm ordinē ꝓmiſſuꝫ ꝓus diuidiť liber iſte i ptes tres: qm̄ ꝓmo oñdit ꝙ puerorū opꝫ facere curā circa diſciplinā in ciuitate optima. Scdo cū dicit. (Cū vo.) declarat ꝙ cōem. Tertio cū dicit. (Que nā vo.) declarat q̄ ſit illa ⁊ q̄liter erudiēdi ſunt in ipſa. Circa pᵐ ꝓmittit ꝓmo ꝯclōnē ſuā dicens: ꝙ nullus habēs rectū vſum rōnis dubitat qn legiſlatorem curanteꝫ de bono cōi ciuitatis maxie negociandū ſit circa diſciplinā ⁊ bonā diſpōnē ꝓmo iuuenū. deinde ꝓbat hoc per vnā rōnem. Scdo cū dicit. (Preterea.) per aliā. In ꝓma pte ipſe intēdit rōnē hāc. De illo oꝫ negociari legiſlatorē ⁊ curā hēre: qđ nō factū in ciuitatibus ledit ⁊ corrumpit reſp. maxime eniꝫ dꝫ intendere bonū ⁊ ſaluationē reip. ſed non curare de bona diſpōne pueroꝝ: ⁊ dimittere eos aſſueſci in qbus volunt ledit ⁊ corrumpit remp. Cuius declaratio eſt: qꝛ expedit ciui aſſueſcere ⁊ diſponere futuros ciues ad vnāquāqꝫ rēp. ſm modū cōueniētie ei: ſicut māꝫ ad formā: ꝯſuetudo enim vniuſcuiuſqꝫ reip. ⁊ diſpō cōueniens ꝓncipiū eſt inſtituendi rempublicā ⁊ ꝯſeruādi ipaꝫ inſtitutā. Bona ꝓparatio māe ad formā ꝓncipiū eſt educēdi formā illā in eſſe ⁊ ꝯſeruādi illā eductā: ſicut videmus ꝙ ꝯſuetudo popularis ꝓncipiū eſt iſtituēdi ⁊ ſaluādi popularem ſtatū: ⁊ paucoꝝ potēne ſtatū paucoꝝ: ⁊ ſilr in alijs. Et ſemꝑ ꝯſuetudo melior ꝓncipiū iſtitutionis eſt ⁊ ſaluationis ſiue ꝯſeruatiōis melioris reipublice: ſicut excellentior diſpō māe eſt ꝓncipiū generationis excellētioris forme. Ex quo manifeſtū eſt: ꝙ bona diſpō ⁊ ꝯſuetudo iuuenū ad rempublicā inſtituiť ⁊ ſaluat ipſaꝫ: quare ꝑ oppoſituꝫ indiſpō ipſoꝝ ⁊ negligētia circa hoc deſtruit ⁊ corrūpit eandē. quare de bona diſpōne ſeu diſciplina pueroꝝ opꝫ legiſlatorem curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea in cūctis facultatibꝰ ⁊ artibꝰ ſūt q̄dā ad q̄ erudiri pꝛiꝰ oꝫ: ⁊ aſſueſieri ad eaꝝ opa. Itaqꝫ manifeſtum eſt ꝙ ⁊ ad ỽtutis actiones.

¶ Ponit 2ᵃᵐ rōnem dicēs: ꝙ adhuc ſicut eſt in alijs potentijs ⁊ artibus operatiuis in operatione: ſic eſt in virtutibꝰ politicis ⁊ ſcientia politica reſpectu actionū politicaꝝ: ſed ita ſe hꝫ in alijs potentijs ⁊ artibus: q· oībus opꝫ ꝓexiſtere aliquā bonā diſpōnē māe: aut aliquam eruditionem: aut aſſuefactionē. hoc ēt videmus in ſpeculatiuis: qm̄ oīs ars ⁊ oīs doctrina fit ex ꝓexiſtenti cognitione: ⁊ in opatiuis ſimilr: ſicͭ in fiſtulatiua: debēs eniꝫ recte fiſtulare ꝓus aſſueſcit i qbuſdā ꝓludijs ⁊ rudimētis. ſilr aūt ⁊ in alijs ſe hꝫ. opꝫ eni māꝫ bn̄ diſponi ad actionē: qꝛ actus actiuorū ſiūt in patiente bn̄ diſpoſito: q̄re in ỽtutibus ⁊ ſcia politica opꝫ ad actionē rectā futurā ꝓeruduri ⁊ aſſueſieri ⁊ diſponi in qbuſdā; ⁊ de h̄ dꝫ tractare legiſlator: cuius eſt intendere bonum ⁊ ſaluationem reip. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ỽo vnꝰ ſit finis ciuitati toti: clarū ē oportere diſciplinā quoqꝫ eſſe vnā ⁊ eandeꝫ oium.

¶ Uolens ꝓbare ꝙ oꝫ de pueris curā cōeꝫ hēre: ꝓbat ꝓus ꝙ oiuꝫ i ciuitate vnā oꝫ eē diſciplinā: vnā itēdēs rōnē hāc. Quorūcūqꝫ eſt vnꝰ finis ꝑ ſe: eoꝝ eſt diſciplina vna de eis que ad finē ordinanť: qꝛ rō eoꝝ q̄ ſunt ad finē ex fine ſumiť: ⁊ quoꝝ eſt rō vna ⁊ diſciplina vna: ſꝫ ꝙ hꝫ. oium aūt viuētiū in ciuitate ſm remp. vnā eſt vnus finis: puta finis reipublice. Quare manifeſtū eſt ꝙ omniuꝫ opꝫ eſſe vnaꝫ ⁊ eandē diſciplinā de neceſſitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hꝰ curā eē publicā ⁊ nō priuatā queadmodū nunc vnuſqſqꝫ curam hꝫ ſuoꝝ filioꝝ priuatimqꝫ docēs: ⁊ priuatā diſciplinā ꝓut ei vř: ſed opꝫ publicoꝝ publice exercitationē fieri.

¶ Probat ꝙ oꝫ de his fieri curā cōeꝫ quātū ad diſciplinā: ⁊ ꝓmo ꝑ rōnes. Scdo cū diť. (Laudari pńt.) per exēplum. Circa pᵐ ponit rōnes duas: q̄rū pᵃᵐ tangēs diť ꝙ de diſciplina pueroꝝ oꝫ legiſlatorē facere curā vnā ⁊ nō diuiſim: ſicͭ nūc in qbuſdā ciuitatibꝰ vnuſqſqꝫ curat de ꝓprijs pueris ſꝫ ꝙ vř ſibi ſeorſuꝫ iſtruēs diſciplina ꝓpria q̄cūqꝫ vř ſibi vtilis: aliꝰ ⁊ aliꝰ in alia ⁊ alia. Et hꝰ rō eſt: qm̄ eoꝝ q̄rū eſt diſciplina vna ⁊ cōis expedit facere curā coeꝫ ⁊ ſtudiū vt cura ſit ꝓportionalis diſcipline. Sꝫ oiuꝫ in ciuitate vna eſt diſciplina ⁊ vna rō vt ꝓbatū eſt ꝓus. Ergo de oībus eſt facienda cura cōis ⁊ eadē q̄tū ad illā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ſilr nō dꝫ qſqꝫ ciuis ſe ſuū exiſtimare: ſed oēs ciuitať: ꝑticula.n. ciuitať vnuſqſqꝫ ē: cura ỽo ſinglaꝝ ꝑticlaꝝ reſpicē nata ē ad curā totiꝰ.

¶ Ponit ſcđaꝫ rōnē ⁊ eſt. Cura de pte ⁊ diſpō debēt eē ſꝫ hitudinē ad totū: tum qꝛ ps eſt ꝑ ipm totuꝫ: tuꝫ qꝛ rōnē ⁊ eē hꝫ ab ipſo. nunc aūt ſilr cū his q̄ dicta ſunt opꝫ intelligere vnūquēqꝫ ciuē nō eē ſuiipſius ſolū neqꝫ gr̄a ſui: ſed oēs ciuitatis ⁊ gr̄a eius: ergo cura vniuſcuiuſqꝫ ciuiū ⁊ diſpō faciēda eſt ſꝫ hitudinē ad totā ciuitatē ⁊ boᵐ ipſius: ſm igiť eundē modū curādi ſunt ⁊ diſponēdi iuuenes: ſꝫ ꝙ tota ciuitas curať ⁊ diſponiť ad boᵐ cōe: ſꝫ de iſtis faciēda eſt cura cōmunis: ergo ⁊ de iuuenibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Laudari pńt i h̄ Lacedēonij: nā plurimā circa pueros diligētiā faciūt: ⁊ qdē publice. Qđ igitur lege ꝓuidēdū ſit circa diſciplinā iuuētutis ⁊ hoc publice faciendū patet.

¶ Māifeſtat idē ꝑ exēplū dicēs: ꝙ rōnabilr poterit aliqs laudare Lacedemonios q reputanť bn̄ gubernare in hoc: maximā.n. curā ⁊ ſtudiū ipendūt circa diſciplinā pueroꝝ: ⁊ h̄ nō ꝓuatiꝫ ſꝫ coiter: bn̄ exiſtimātes ꝙ bona diſpō pueroꝝ cōis iduceret bonā rēp. ꝯſiter. Qđ igiť oꝫ legiſlatoreꝫ curare ⁊ ferre leges de diſciplina iuuenū: ⁊ ꝙ hāc curā ⁊ diſciplinā d̄ ea oꝫ eē cōeꝫ māifeᵐē ex dictis. ¶ Deide cū diť.

¶ Quenā ỽo iſta ſit diſciplina: ⁊ q̄uo tradēda latere nō dꝫ: nā nūc qdē in ambiguo eſt: nec eadē oēs cēſent iuuentutē addiſcere debere: neqꝫ ad ỽtutē: neqꝫ ad vitā optimā: neqꝫ cōſpicuū eſt: vtrū ꝑ intelligentiā magis deceat vel ꝑ animi morē. Impedimentoruꝫ quoqꝫ reſpectus ꝯſiderationē diſcipline cōturbat: cū manifeſtū nō ſit: vtrū exercitatio noſtra accōmodāda ſit ad

arte. In natura eni mã eſt grã forme: τ elemẽta ṗma ſim plicia pp mixta: in qb⁹ perfecta ſunt grã pfectoꝝ: puta in genere aialiũ: ſilr τ in his que ſunt ſm artẽ ſe hʒ: ligna enĩ τ lapides ſic diſponũtur grã forme dom⁹: domus aũt eſt grã habitationis: rõ aũt dicti eſt: qm id qð deterius eſt in vnoquoq₃ genere rõnẽ impfecti τ entis in potẽtia hʒ: me lius aũt in eodẽ rõnẽ pfecti τ entis ſm actũ. Impfectum aũt τ ens in potẽtia ſe hñt ad ens pfectũ: τ ens in actu: ſicͭ potẽtia ad actũ in eodeʒ genere. Potẽtia aũt eſt grã act⁹ in eodẽ genere. ergo ens in potẽtia τ ens imperfectũ grã en tis in actu τ pfecti. Et vlteri⁹ deteri⁹ grã melioris in eodẽ genere: ſed rõnale p eẽntiã meli⁹ eſt in ptib⁹ aie rõnali pti cipatiõe: qꝛ illud qð p eẽntiã eſt tale: meli⁹ τ pfecti⁹ eſt eo qð per aliud eſt tale. ergo rõnale pticipatõe erit grã rõna lis per eẽntiã: τ per ꝯñs pfectio ei⁹ grã pfectionis iſti⁹. Si igĩ illð cui⁹ grã aliud eſt: rõnẽ finis hʒ reſpectu illi⁹: pars aie rõnalis p eẽntiã: τ aliq̃ pfectio ei⁹ erit finis ptis aie rõ nalis p pticipationẽ τ pfectionẽ ei⁹. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Melius aũt illud qð rationẽ habet diuidiĩ dupliciter vt nos conſueuim⁹ diuidere: eſt eni ratio alia actiua: alia cõtẽplatiua. Sic ergo ne ceſſe eſt τ hãc partẽ diuidere τ actiones: claꝝ eſt qð correſpõdẽter ſe habere dicem⁹: τ opʒ eas actiones que ſunt meliores ſm nãʒ magis expetẽdas eẽ ab illis q conſeq pñt aut oĩa: aut illa duo: ſemp eniʒ cuiq₃ id eſt maxime expetẽ dũ: cui⁹ potiri eſt ſũmũ.

¶ Declarat ꝙ vltim⁹ finis vite hũane ꝯſiſtit in opatione ptis aie ſpeculatiue dicẽs: ꝙ ps aie rõnalis p eẽntiã diui ſa eſt in duas ptes: ſicut cõiter ſolem⁹ diuidere: q̃ꝝ altera eſt practica: q̃ rõcinaĩ de agibilib⁹ poſſibilib⁹ alr ſe hñe: al tera aũt ſpeculatiua: q̃ negociaĩ ṗncipalr circa nãʒ entiuʒ τ ipoſſibiliũ alr ſe hñe ſʒ ꝙ hꝫ. Et qꝛ opõnes ꝯſilr diuidũ tur ṗncipijs τ ſe hñt adinuicẽ ꝓportionalr ſicut illa: neceͤ eſt opõnes hꝫ ptiũ diuiſas eẽ τ alterã eẽ opationẽ practi cã: alterã aũt ſpeculationẽ: τ iſta ſe hñe adinuicẽ ꝓportio nalr: ſicut practicũ ad ſpeculatiuuʒ ſe hʒ: τ p ꝯñs opõnes melioris ptis ſʒ nãʒ opʒ eẽ meliores ſʒ ſe τ eligibiliores illis: q̃ pñt alr ſe hñe illis: aut oib⁹ opõnib⁹: aut ſaltẽ dua bus ſi nõ fuerint niſi due: opatio. n. ſeqtur nãʒ p ſe: τ lõ pfectioris eſt pfectior: τ vnicuiq₃ illud eſt magis eligibile q̃ põt attingere ad ſũmũ τ pfectiſſimũ: hoc aũt ẽ opatio pfe ctioris ſm nãʒ: ex qb⁹ accipiẽda eſt iſta ꝓpõ: ꝙ melioris ptis aie: τ excellẽtioris melior eſt opõ: τ magis eligibilis ſimplr: τ per ꝯñs magis rõnẽ finis hñs: ſed ps anie ſpecu latiua melior τ pfectior eſt nã q̃ practica: qð qdeʒ appet ex rõne obiecti: illa. n. ps aie itellectualis perfectior τ me lior eſt in genere itellect⁹ cui⁹ obiectũ magis hʒ rõnẽ itel ligibilis: qꝛ nã potẽtie ꝯſideraĩ ex rõne obiecti: τ magis i telligibile ſm nãʒ pfecti⁹ eſt in gñe itelligibiliũ: ſʒ obʒ itel lect⁹ ſpeculatiui magis hʒ rõnẽ itelligibilis q̃ obm itelle ctus practici. Viri⁹. n. obm eſt bonuʒ agibile τ poſe alr ſe hñe: q̃ mĩn⁹ rõnẽ itelligibilis pp rõnẽ mot⁹ τ politatis ad iũctoꝝ hñt. Obʒ aũt intellect⁹ ſpeculatiui eſt nã entiũ in trãſmutabiliũ: aut nõ ſʒ ꝙ trãſmutabilia: q̃ magis rõneʒ itelligibilis hñt ſicut remota magis a motu τ mã: ergo ps aie ſpeculatiua excellẽtior τ nobilior erit practica: ſeqtur igĩ ꝙ opõ ipſi⁹ pfectior τ eligibilior erit: τ magis hñs rõ nẽ finis: iſti⁹ pncipalis rõnis maiorẽ ſolũ ponit phs cum declaratione eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſa eſt aũt vita tota in negociũ τ ocium belliq₃ τ pacẽ: τ agibiliũ q̃dam ſunt neceſſa ria τ vtilia: q̃dam honeſta: in qbus neceſſe eſt eandẽ eẽ optionẽ: τ partib⁹ anime: τ ipſarum actiõib⁹. Bellũ qdẽ gratia pacis: negociũ aũt gratia ocij: neceſſaria τ vtilia grã honeſtoꝝ.

¶ Declarat p totã vitaʒ hũanã τ agibilia ab hoie ꝯſilr di uidi ptib⁹ aie τ actionib⁹ τ diuidẽtia ꝓportionalr ſe hñe il lis. Scðo cũ dicit. (Ad cuncta igĩ τc.) ex dictis ꝯcludit q̃dã correlaria. Tertio cũ dicit. (Nã q nũc τc.) reprobat opinionẽ quorũdã ꝯtriaʒ dictis. Primo igĩ dicit: qm act⁹ τ obiecta ꝓportionalr diuiduntur ipſis potẽtijs: τ ſe hñt adinuicẽ diuidẽtia: ſicut τ ipſe potẽtie ad ſe: tota vita hũa na. i. ꝯuerſatio ſm rõnẽ: que eſt act⁹ aie rõnẽ hñtis: diuiſa eſt ꝓportionalr ptib⁹ aie dicte in negociũ. i. in exercitium vtutũ moraliũ ṗncipalr: que ſunt ad alterũ: τ in ociũ. i. in exercitiũ vtutũ ꝯtẽplatiuaꝝ: qð magis in ocio fit: τ i exer citiũ belli τ pacis τ agibilia ab hoie diuiſa ſunt in hõa ne ceſſaria τ vtilia ad finẽ τ in hõa ſʒ ſeipſa: circa q̃ oʒ ſe hñe electionẽ: ſicut circa ptes aie: vt ſicut ps aie rõnalis p pti cipationẽ eſt grã rõnalis p eſſentiã τ hꝫ grã ſpeculatiue: ita hic bellum querẽduʒ ꝓpter pacẽ τ exercitiũ virtutũ pra cticarũ ꝓpter ociũ in ꝯtẽplatione: vt nõ ꝯuenientur magis dicet: τ bona neceſſaria τ vtilia in finẽ ꝓpter illa: que ſunt ſm ſe bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad cũcta igĩ hec aſpicere dʒ: qui legẽ ponit τ ad partes anime: τ ad illarũ actiones: ma gis vero ad ea que meliora ſunt τ finis: eodẽ modo τ circa vitas: τ reꝝ diuiſiones. Poſſe eniʒ opʒ τ in negocio verſari τ in bello: prefe rẽda tamẽ ẽ pax τ ociũ neceſſaria τ vtilia poſ ſe agere: pferẽda tamẽ ſunt honeſta.

¶ Concludit correlaria duo. 2ᵐ ibi. (Itaq₃ ad hec τc.) In pma dicit: qꝛ ciuis τ legiſlatoris eſt p leges τ ꝯſuetudines facere bonos ciues expedit ciuẽ aſpiciendo ad oĩa pdicta leges ordinare: puta iſpiciẽdo ptes aie dʒ qdeʒ ferre leges p quas hĩ diſponanĩ ad vtutes τ actiones: τ p q̃s actiões ipſaꝝ dirigãĩ ſʒ rõnẽ: τ magis dʒ eẽ ſollicit⁹ ad ordinã dũ meliora: τ que rõnẽ finis hñt: puta circa pteʒ aie ṗnci palẽ τ actiões ei⁹: ſic. n. videm⁹ nãm magis ſollicitã eẽ circa nobiliora: eodẽ mõ expedit ipm ferre circa vitas. i. ꝯuerſatiões τ circa diuiſiones agibiliũ: puta circa vtilia τ ſm ſe bona ad dirigendũ in eis. Expedit. n. ciuib⁹ hñe po tentiã operãdi opatiões vtutũ practicaꝝ τ debellare qñ q₃ ꝙ fit in nõ vacãdo: τ vlteri⁹ in ocio τ in tranqllitate vi uere: τ magis quãto hoc eſt meli⁹ ꝙ fit in vacatiõe: τ opʒ eos vtilia in finẽ poſſe agere: magis autẽ ea que ſunt ſm ſe bona. Ad oĩa autẽ iſta indigent aut habitib⁹ qbuſdam: aut conſuetudine inclinãtibus: aut legibus τ ratione diri gentibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq₃ ad hec tanq̃ ad ſignuʒ τ pueri adhuc exiſtentes: τ alie etates: que indigent per diſci plinam ſunt dirigẽdi.

¶ Cõcludit 2ᵐ correlariũ: intẽdens ꝙ qꝛ ex ſilib⁹ opatiõi bus ſiles habit⁹ fiũt τ opatiões p leges dirigunĩ nec paꝝ differt ſic vel ſic a iuuene aſſueſieri: ſed multũ expediens eſt in ciuitate ordinata pueros adhuc exñtes ad itentiões legũ erudiri τ aſſueſieri obedire eis τ opari ſʒ eas: ſimilr eos q ſunt alteri⁹ etatis idigẽtis eruditiõe τ aſſuefactiõe. Cõſueta enĩ ſunt delectabiliora. Delectabiliora aũt libẽ tius τ facilius operãtur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam qui nũc grecorũ recte gubernari vidẽ tur τ legũ latores: q eas reſpu. inſtituere: neq₃

ad optimū finem vidētur aſpexiſſe: neq; ad oēs virtutes diſciplinam ⁊ leges direxiſſe: ſed oneroſe declinauerūt ad illas virtutes q̄ vidētur vtiles ac plus hr̄e faciūt: ſimilr̄ quoq; poſteriorū quidā ſcriptores opinionē ſuam eādē oſtēderunt: laudantes enim lacedemoniorum rempub. admirantur ⁊ cōmēdant legiſlatoris eius propoſitum: ꝙ omnia ad potētiam ⁊ ad bellum direxerit.

¶ Reprobat opinionē contrariā qbuſdā ꝑdictoꝝ. Primo tāgit opinionē ipſā ⁊ ꝓbat eā. Scḋo cū dicit. (Qḋ autē opꝫ ⁊c̄.) manifeſtat qḋdā acceptū prius. Circa pmū pri̇o tāgit opīonē erroneā. Scḋo cū dicit. (Que ⁊ ꝑ rōnē ⁊c̄.) reprobat eā. Tertio cū dicit. (Nec ſane ⁊c̄.) cōcludit contrariū ipſi⁹ qḋ eſt pncipale intētū. In pma pte dicit ꝙ qdā grecoꝝ q optīe dicunt a qbuſdā gubernare ⁊ legiſlatores iſtituētes reſp. ipſoꝝ ꝯtra ꝑdicta peccauerūt i duobus. Primo qdē: qꝛ ordinē ciuilē nō ordinauerūt ad finē optimū hoīs. Scḋo qꝛ leges que ſignificāt ordinē ciuilē ⁊ eruditionē nō iſtituerūt ad opatiōes virtutū optimarū ſed magis declinauerūt ad ea que vident̄ vtilia per que poſſent ditari ⁊ ſupgredi dominādo alijs: ſilr̄ autē ⁊ qdā philoſophātes q de rep. ſcripſerūt poſteri⁹ enūciauerunt eādē opīonē: puta Plato ⁊ alij qdā qui laudātes rēp. lacedemonioꝝ laudauerūt intētionē legiſlatoris: qꝛ oīa ſtatuta ordinauit ad pncipādū a vicinis ⁊ ad bellum per qḋ ſubijcerentur. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Que ⁊ per rationē refelli poſſunt: ⁊ ꝑfecta ipſa nunc reprobata ſunt: vt enim plurimi hominū dominari late cupiunt: quoniam exinde multa ꝓueniunt fortune cōmoda: ſic Tybron admirari laudareq; videtur Lacedemoniorū legiſlatorē: ⁊ quicūq; alter qui de repub. illorū ſcripſit: qḋ ꝓpter exercitationē eoꝝ ad pericula multorū dominationē ſibi cōpararūt.

¶ Reprobat eā ⁊ pmo ex ipſis opatiōib⁹ manifeſtat ipſā redargutā. Scḋo cū dicit. (Non recte vo ⁊c̄.) per rōnes. Ex operib⁹ aūt docet eā redargutā duplr̄. Scḋo facit ibi. (Atqui pꝫ ⁊c̄.) In pma pte dicit: ꝙ reſp. ⁊ leges ⁊ ſtatuta ꝑdictoꝝ facile poſſunt redargui ꝑ rōnē: ⁊ factis ꝯtingētibus redarguta ſunt: ſi enī ordo ciuilis ipſoꝝ ⁊ leges ⁊ eruditiōes eēnt optima: tūc ex vͥtute alioꝝ pncipare nt̄ alijs: nūc aūt hoc nō videm⁹: ſicut .n. plures hoīes appetūt pncipari plurib⁹: qꝛ pncipātes fortunatos vident̄ hr̄e ſucceſſus. ſic Tybron ⁊ qlibet alius ſcribēs de repub. lacedemonioꝝ laudauerūt legiſlatorē eoꝝ: qꝛ multis pncipabant̄ nō qdē ꝓp ordinē ciuilē per ſe: ſed qꝛ exercitati erant ad pericula belloꝝ: q̄uis ēt manifeſtū ſit: ꝙ nūc plurib⁹ non principantur: nec etiam ſunt felices remanēte eadē repu. Legis igitur lator in ordinando predictam rempub. bonus nō fuit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Atqui patꝫ ꝙ cum nō habeant nūc dominationē Lacedemonij: nec felices ampli⁹ eſſent: nec legiſlator eorū bonus. Inſup illud ridiculū ſi ꝑmanētes in legib⁹ eius: nulloq; īpediente illis legib⁹ vti omiſerūt hn̄ viuere.

¶ Ponit ſcḋm dicēs: ꝙ adhuc dignū eſt deriſione ſi lacedemonij ꝑdicti ꝑſeuerātes in eiſdē legib⁹ qb⁹ prius nullo ꝓhibēte eos viuere ſꝫ eas nō viuūt bene ſm rōnē. Irrationabile enī eſt ſi leges eoꝝ ⁊ reſp. recte ſunt: ꝙ viuētes ſm eas nō viuāt recte. Palā aūt eſt ꝙ ipſi tenētes eaſdē leges nō ducāt optimā vitā: leges igit̄ ⁊ ordinatio reipu. ipſoꝝ recte nō ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non recte vero ſuſcipiunt: neq; de dominatione ad quam intendiſſe legiſlatorem oſtendunt: nam imperiū liberorū melius eſt ac magis ex virtute q̄ꝫ dominari vt ſeruis.

¶ Docet eā eſſe redarguibilē per rōnē: ⁊ pncipalr̄ quātū ad pncipatū. Et circa hoc pmo ponit rōnē vnā. Scḋo cū dicit. (Preterea ⁊c̄.) aliā. In pma pte dicit ꝙ legiſlator lacedemonioꝝ ⁊ alioꝝ ꝑdictoꝝ nō rectā exiſtimationē hn̄t de pncipatu ſupremo in rep. quē maxime vident̄ honorare ⁊ iudicant honorādū ſicut optimū: principat⁹ enī ipſoꝝ eſt pncipat⁹ dominatiu⁹: quo pncipant̄ ēt īdigni ſeruire. Tali enī pncipatu eſt alius pncipatus ciuilis liberorū excellentior ⁊ magis ſm virtutē: quare magis laudandus erit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea non per hoc ciuitas felix eſt exiſtimanda: neq; legiſlator laudandus: ꝙ vincere docuerit ⁊ finitimis domiari: hec enī magnū cōtinēt nocumētū: nā ⁊ aduerſus ciues hoc aget qui poterit: ⁊ ciuitati ſue dominari q̄ret: de quo accuſant Lacedemonij pauſaniā: licet in tanta dignitate conſtitutum.

¶ Ponit ſcḋam rōnē dicēs: ꝙ nō eſt rōnabile credere ciuitatē eſſe felicē ⁊ legiſlatorē ipſi⁹ laudare: qꝛ pōt pncipari ſup vicinos qualitercunq;: principari enim ipſis quomodocūq; optimū nō eſt: ſed magnū nocumētum affert ciuitati: ſi enim hoc optimū eſſet ſi in ciuitate aliqs inueniretur prepotēs alijs expedire ipm ꝓprie ciuitati pncipari ſolū: ⁊ tētare qualiter poſſet eā totā ſubijcere ſibi: de quo ſicut de incōuenienti lacedemones increpauerūt pauſaniā regem ipſorū qui honorē regalem habēs apud eos: ⁊ diuitias ⁊ poſſeſſiones multas voluit ꝓprie ciuitati ipſoꝝ pncipari ſolus predictus: igitur modus principādi optimus non eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nec ſane aliqua huiuſmodi ratio eſt: aut lex ciuilis: neq; vtilis: neq; vera: eadē enim optima ⁊ priuatim: ⁊ publice legiſlatorē inducere opꝫ in animos hominū: neq; exercitatio rerū bellicarū ob id eſt meditanda: vt in ſeruitutem adigant īmerētes: ſed primū ne ipſi ſeruire alijs cōpellant̄: deinde vt iperiū querāt grā vtilitatis ſubiectoꝝ: nō aūt oīū domiationē. Tertio vt eis dominētur q ſeruire ſunt digni.

¶ Concludit cōtrariū dicēs: ꝙ ex ꝑdictis rōnibus manifeſtū eſt ꝙ nulla legū predictaꝝ ⁊ rōnū: que ad predictū modū gubernādi ordinat̄ ciuilis eſt: hoc eſt ordinata optime: neq; ꝓficua ciuitatib⁹: neq; ēt vera eſt in ſe: qꝛ nō ordinata ad optimū finē: vt pretēdunt. Eadē enim optima ⁊ priuatim ⁊ publice īducere opꝫ in animos homī legiſlatorē ⁊ ſtudiū ciuiū qḋ hn̄t ⁊ ad ciues: ⁊ ēt ad aduerſarios nō ordinari ad hoc vt ſubijciāt ſeruituti eos q nō ſunt naturaliter ſerui. Talis enim pncipatus cū ſit cōtra inclinationē nālē nō pōt eſſe cōtinu⁹ nec amicabilis: ſed debēt intēdere pmo ꝙ ipſi nō efficiant̄ ſerui alioꝝ indigni exiſtentes. Scḋo ſi appetāt pncipatū: appetant ipſum ꝓpter vtilitatē ſubditoꝝ nō ꝓpriā: nec ꝓpter hoc vt principent̄ eis domiatiue: hec .n. eſt differētia īter dn̄atiuū pncipatū

⁊ ciuilẽ: q2 principans principatu dñatiuo pĩcipatur ꝑpter per ſe ꝑpter vtilitatẽ ꝓpriã. Per accidẽs aũt ꝑpter vtilitatẽ ſubditi: ↄ̃trario eſt de ciuili: ſicut dictũ eſt in tertio huius. Tertio aũt debẽt intẽdere qualr̃ pĩcipabunt̃ eis q nati ſunt eis ſuire: h.n. eſt iuſtũ: ⁊ ad tales ↄ̃tingit mouere iuſtũ bellũ: ſi fuerit rebelles. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Quod autẽ oporteat legiſpoſitorez ſtudere vt prouiſio ſua circa res bellicas: ⁊ circa alias inſtitutionis ad ociuz ⁊ ad pacez referatur: id atteſtatur qđ plereq3 talium ciuitatũ bellũ gerentes cõſeruant̃: ſed cũ dñationẽ adepte ſunt deſtruunt̃. Splẽdorẽ eniz veluti ferrũ ꝑ pacẽ amittũt: cauſa hui⁹ eſt legiſpoſitor: qui nõ ita inſtituit: vt in ocio ſtare poſſint.

¶ Declarat qđdã ſuppoſitũ ꝑ ſignũ dicẽs: ꝙ ea q̃ apparẽt ad ſenſum teſtificant̃ rõni: qđ magis op3 legiſlatorẽ intẽdere ad pacẽ q̃3 ad bellũ: ⁊ magis ſtudere grã hui⁹ q̃3 illi⁹ ſicut ſuppoſitũ eſt pri⁹. Videm⁹ eniz ꝙ plurime ciuitates q̃diu ſunt in exercitio belli contra aduerſarios ſaluant̃. Cũ aũt obtinuerint cõtra eos ⁊ viuũt in pace: corrũpitur reſp. eoꝝ. Bellãtes eniz multas virtutes hñt ſicut dictuz eſt pri⁹: puta tẽperãtie: fortitudinis: liberalitatis: ⁊ religionis ꝑpter quas ſibynuicẽ minus ſunt iniurioſi. pacẽ autẽ habẽtes occaſionẽ exercitãdi in actib⁹ h9 virtutũ nõ hñt: dant aũt ſe voluptatib⁹ cõgregãtes diuitias per quas eſtimãt ſe poſſe voluptuoſe viuere ꝑpter qđ efficiunt̃ ſibynuicez iniurioſi ⁊ ſeditionẽ iducũt: delicatã eniz ⁊ quietaz vitã ducẽtes quaſi rubiginẽ prauoꝝ habituũ ⁊ ↄ̃ſuetudinum cõtrahũt: exercẽtes aũt ſe in bellicis clarificant̃ per actus virtutũ ſicut ferrũ qui cũ de facili rubiginẽ ↄ̃trahit elaboratũ aũt ↄ̃tinuis vſus cõſumat: clarificat eñ ſicut Seneca dicit: cauſa aũt hui⁹ fuit legiſlator ipſoruz qui nõ ordinauit eis honeſtas occupatiões q̃b⁹ vacarẽt cũ ceſſarẽt a bellis: puta exercitiũ ſtudij in pħia ⁊ ptib⁹ ei⁹: hoc multas ⁊ admirabiles delectationes h3 puritate ⁊ firmitate:

Cap. 10. ſicut dicit pħs. 10. ethicoꝝ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cum ergo idem finis eſſe videatur publice ⁊ priuatim hominib⁹: ⁊ eandẽ diffinitionem eſſe neceſſe ſit viro optimo ⁊ optime reipub. manifeſtum eſt oportere virtutes eas: que ad ocium ſpectant illi exiſtere.

¶ Declarat q ciuitatẽ ⁊ vnũquẽq3 exiſtentes ſimplr̃ felices op3 hr̃e oẽm virtutẽ. Et pĩmo hoc declarat. Scđo cu3 dicit. (Quis igit̃ de eã ⁊c̃.) ↄ̃cludit hoc declaratũ: adiungens quãdã perſuaſionẽ. Circa pĩmũ pĩmo oſtẽdit q debẽtez felicitari ſimplr̃ op3 ꝓhabere oẽs ṽtutes: que exigunt̃ ad vacationẽ. Scđo cũ dicit. (Finis eſt eniz ⁊c̃.) oſtẽdit ꝙ op3 ꝓhabere oẽs virtutes: ⁊ que ad vacationẽ: ⁊ que nõ ad vacationẽ ordinant̃. Circa pĩmũ eſt intelligẽdũ q ſi finis eſt: neceſſe eſt ꝓexiſtere ea que ad finez ſunt ꝑ ſe: ſicut ſi fiſtulatio eſt: neceſſe eſt preexiſtere fiſtulas. Vltim⁹ aũt finis vniuſcuiuſq3 hoĩs eſt ↄ̃tẽplatio aliqua alicui⁹ itelligibilis: ⁊ idẽ eſt finis toti⁹ ciuitatis optime ordinate: ſicut oñſum eſt in pĩcipio iſtius ſeptimi. Ad hãc aũt ordinant̃ pĩmo habitus itellect⁹ perfectiſſim⁹ cuius eſt act⁹. Deide habit⁹ imꝑfecti ipſi⁹ per quos dirigit̃ in ſpeculando entia quoꝝ cognitio via eſt in cognitionem itelligibilis primi. Tertio habitus ptis aĩe appetitiue: per quos regulat̃ appetitus ne ꝑter rõnẽ diuertat̃ hõ ab itelligibilib⁹ primis decẽter circa paſſiones ⁊ mot⁹ irrõnales. Deinde aũt ṽtutes per quas acqrit bona exteriora ſm ꝙ neceſſaria ſunt ad finẽ: ⁊ repellit mot⁹ impediẽtiũ ab ipſo: ergo neceſſe ẽ ſi finis vniuſcuiuſq3 hoĩs vel ciuitatis exiſtat preexiſtere h9 virtutes oẽs: ⁊ ideo dicit: q2 ĩ idez finis vr̃ eſſe ⁊ cõiter oĩu3 hoĩu3 ſm ꝙ hoĩes ſunt ſimplr̃ ⁊ vniuſcuiuſq3 ſingulariter accepti ſ3 ꝙ hõ: ⁊ idẽ vltim⁹ termin⁹ actionũ optimi viri ⁊ optime reip. ſicut oſtẽſuz eſt prius in iſto 7°. Hõ autẽ eſt ſpeculatio ꝑfecta itelligibiliũ primoꝝ: que in vacatione ab exteriorib⁹ exiſtit: maxime ad hũc aũt ordinãtur oẽs ṽtutes que ſunt ad quietẽ hoĩs ab exteriorib⁹: manifeſtum eſt q ſi homo ſm ſeipm̃ vel tota ciuitas felicitetur neceſſariũ eſt preexiſtere oẽs ṽtutes que ſunt ad vacationẽ ſeu quietẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Finis enim eſt vt ſepe iam diximus belli pax. negocij ocium: ſunt autem vtiles ad ocium: ⁊ quietẽ virtutes: quarũ opus in ocio eſt: ⁊ q̃rũ in negocio. Oportet autẽ multa negocioꝝ nobis exiſtere vt liceat in ocio eſſe: q̃propter tẽperatã ciuitatẽ eſſe op3: ac fortẽ ⁊ patientẽ: nã vt eſt in ꝓuerbio: nullum ocium ſeruis.

¶ Declarat ꝙ neceſſariũ eſt ꝓhabere oẽs que ad vacationẽ: ⁊ que ad nõ vacationẽ. Et pĩmo facit hoc. Secũdo cu3 dicit. (Qui vero ⁊c̃.) tangit que virtutes ordinant̃ ad vacationẽ ⁊ nõ vacationẽ: ⁊ que ad vtrũq3. Circa primũ intendit: ꝙ ſicut dictũ eſt oẽs virtutes que ordinant̃ ad vacationẽ preexigũtur ad felicitatez vniuſcuiuſq3 ciuitatis: ſed ad vacationẽ cõtẽplationis ordinant̃ oẽs virtutes: ⁊ que ad vacationẽ: ⁊ que nõ ad vacationẽ ſunt: g̃ oẽs ꝓexiguntur ad felicitatẽ: minorẽ huius declarat dicẽs: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt ſepe: finis belli eſt pax: nullus enim bellat̃ belli grã: ſed pacis magĩ: ſicut dr̃. 10. ethico. Et finis operũ

que nõ in vacatiõe ſũt: ſunt ea: que in vacatiõe: q2 ea q̃ ꝑ opus in vacatiõe ⁊ nõ vacatiõe vtilia ad vacationẽ ⁊ delectationẽ que in ea: aut q2 in earũ opatiõe cõſiſtit finis: aut q2 diſponũt ad ipm̃: aut remouẽt ꝓhibẽtia. Si eñi aliquis debeat vacare multa op3 ꝓexiſtere: neceſſarium eſt igit̃ ciuitatẽ ⁊ vnũquẽq3 debentẽ felicitari hr̃e tẽperãtiã ⁊ iuſtitiã: ⁊ ſapiẽtiã: ⁊ ceteras h9 ṽtutes: que ad vacationẽ ſunt: ⁊ fortitudinẽ: ⁊ ꝑſeuerãtiã: ⁊ que ad nõ vacationẽ: dico aũt ciuitatẽ debẽtẽ felicitari oportere ꝓhabere ṽtutes que ad vacationẽ quãtũ ad ptes pĩcipales ei⁹: que ſunt liberi: nõ quãtũ ad ſeruos. Ad ſeruos eniz nõ ꝑtinet vacatio: ſicut ꝓuerbiũ dicit. ¶ Deinde cum dicit. Cap. 9. ⁊ 10.

¶ Qui vero nõ poſſunt fortiter pericula ſubire: ſerui ſunt inuadentiũ. Fortitudine igitur ⁊ conſtantia opus eſt ad negociuz: philoſophia vero ad ociuz: tẽperãtia autẽ ⁊ iuſtitia in vtroq3 tẽpore: ſed magis in pace ⁊ ocio: naz bellũ quidẽ ipſum cogit homines eſſe iuſtos ac tẽperatos: fortune autẽ proſpere fruitio ⁊ ociũ cum pace petulantes magis facit: multa igitur iuſtitia multaq3 temperãtia indigent hi qui in optimo ſtatu conſtitui vidẽtur: ⁊ in fruitione omniu3 rerũ que beatos facere putãtur: veluti ſiqui ſunt: vt poete tradunt: in beatoꝝ iſulis maxime hi philoſophia: ⁊ tẽperantia: ⁊ iuſtitia indigerẽt: qui in optimo ſtatu ↄ̃ſtituti vidẽtur quãto magis ocioſi ſunt in abundantia talium bonorum.

¶ Tangit que ſunt virtutes: que per ſe ordinantur ad vacationẽ vel nõ vacationẽ: vel ad vtrũq3 intẽdens: ꝙ illis

virtutib⁹

virtutib⁹ opus eſt ad nõ vacationẽ ⁊ bellũ: qbus ꝓhibentur ne ſint ſerui alioꝝ: ſed illi q nõ ſunt diſpoſiti aggredi pericula maxime in bello: nec ſunt pſeuerātiui in eis: ſerui ſunt eoꝝ q inuadũt eos qui ꝓhibētur ꝑ fortitudinē ⁊ perſeuerātiā fortitudinis: igit̃ ⁊ ꝑ ſe ſufficientie virtutib⁹ opus eſt ad nõ vacationē ꝯtēplationis: cōtēplatio enim eſt opus eius. Ad vtrūq; aũt neceſſe ſunt tēperātia ꝑ quā reprimunt̃ motus ꝯcupiſcētiarũ: ⁊ iuſtitia per quā dirigũtur operatiões hoīs ad alterũ: magis tñ vacātib⁹ in pace q̄ nõ vacātib⁹ ꝓpter exercitiũ belli ⁊ periculum: qd̃ in eo eſt diſponũtur ad opera tēperātie: q2 ſꝫ poetā. Ocia ſi tollas ꝑiere cupidinis arcus: ſed ad opera aliaꝝ ṽtutũ multaꝝ. Militaris enĩ vita multas ꝑtes hꝫ ṽtutis: ſicut dicebatur in ſcd̃o hui⁹: econtrario fruitio bonoꝝ fortune in trāquillitate diſponit ad iniurias: poſſeſſio enĩ diuitiarũ cōtumelioſos ⁊ elatos facit: credētes enĩ oīa hr̃e per ipſas credũt oīa bona poſſidere in poſſidēdo eas: ſicut dr̃ 2⁰ rhetorice: ⁊ iõ efferunt̃ ꝑ elatiões ⁊ cōtēnunt alios: ꝓpter qd̃ eis q volũt feliciter agere ⁊ frui oībus: que ad habitudinē pertinēt: neceſſaria eſt temperātia ⁊ iuſtitia multa: ſicut ſi qui ſunt in īſulis beatoꝝ ſicut poete dicũt: dicētes īſulas quaſdā eſſe: in qb⁹ aīe bene operātiũ dum viuũt feliciter pſeuerant poſt mortē. Talib⁹ autem maxime neceſſaria eſt phīa: in cui⁹ actu cōſiſtit vltimus finis: ⁊ tēperātia: per quā ſedātur cōcupiſcētie: ⁊ iuſtitia: per quā regulant̃ operatiões ad alterũ: ⁊ tāto magis pſeuerāt in abūdantia bonorũ talium. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Qua igitur de cauſa beata ⁊ ſtudioſa futura ciuitas his idigeat virtutibus manifeſtum eſt. Turpe eſt enim nõ poſſe frui bonis: ſed in negocijs quidē ⁊ bello viros probos videri: in ocio autē ⁊ pace ſeruiles. Quāobrem opꝫ nõ quēadmodum Lacedemonioꝝ ciuitas virtutē exercere. Illi enim nõ eo ab alijs differũt: ꝙ nõ putent eadē maxima bona que ceteri: ſꝫ eo ꝙ ꝯuenire illa extiſtimāt magis per aliquā virtutē. Cũ vero maiora ſunt hec bona q̄ ea que belli ⁊ fruitio eorũ q̄ virtutum: ⁊ quia illius gratia: manifeſtum ex his.

❡ Recolligit dicta adiungēdo quādā perſuaſionē dicēs: ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtũ eſt ꝙ ciuitatē: que futura eſt felix ⁊ virtuoſa ſimplr̃ oēs ṽtutes opꝫ hr̃e: ⁊ q̄ ad vacationē: ⁊ que ad nõ vacationē ſunt. Si enĩ turpe eſt hominē qui determinat̃ rõne nõ poſſe vti ſm̃ rõnem bonis iterioribus ⁊ exteriorib⁹: adhuc magis turpe eſt nõ poſſe vti eiſdē ſm̃ ipſaꝫ cũ vacat a bellicis opationib⁹ cũ tũc magis itendere poſſit ⁊ pauciora hñs ipedimenta: ſed nõ vacādo ab exteriorib⁹ ⁊ bellando videri facere opera bonoꝝ vacādo ⁊ pacē ducēdo ducere vitā ſeruilē ⁊ ꝑter rõnem: ⁊ ideo nõ opꝫ ciuitatē debētē felicitari tm̃ intēdere ⁊ ſtudere virtuti: hoc eſt fortitudini que ordinatur ad bellũ: ſicut fecerũt Lacedemonij: nõ eñ differēter ſe habuerunt ad alios in hoc ꝙ nõ crederēt eadē eſſe maxima bona hoīs que alij. ſ. opera virtutũ: ſed magis in hoc ꝙ opinabant̃ hoc fieri per vnā virtutē: alij aũt per aliā: ipſi enĩ opinabant̃ optimũ bonũ hoīs cōſiſtere in actu fortitudinis bellice: alij aũt in actu ſapiētie magis. Manifeſtum eſt igitur ex his que dicta ſunt: quoniam ꝯtingit eſſe quedam bona maiora hominis q̄ que ſm̃ bellũ ſunt: ⁊ eſſe iſta magis contingit in fruitione ⁊ actu q̄ in habitu: ⁊ iſtorum illa magis que propter ſeipſa queruntur q̄ que propter alia.

Quomodo autē ⁊ per que id erit vtiq; conſiderandũ: diximus ſupra diuidentes: ⁊ natura: ⁊ more: ⁊ ratiõe indigemus. Ex his autē quales aliquos natura eſſe oportet determinauimus: reſtat videre vtrũ ratione prius an moribus ſit eruditio facienda. Hec enim ſimul concordare debent optima cōcordatione. Cōtingit enĩ rationē aberrare ab optima ſuppoſitiõe: ⁊ ſimiles per mores duci. Lec. XI.

❡ Poſtq̄ phs oſtēdit qs ſit vltim⁹ finis optime vite hūane: trāſit ad declarādũ qualr̃ ⁊ ꝑ quas adiuuētiones fiũt optimi viri in ordine ad ipſaꝫ. Et circa hoc p̄mo p̄mittit intētionē ſuā ⁊ ordinē cōſiderādi. Scd̃o cũ dicit. (Clarũ eſt ⁊c̃.) pſeqtur. In p̄ma pte dicit ꝙ declarato qd̃ ſit vltimus termin⁹ optime vite humane: ꝯñr cōſiderandũ eſt per que ⁊ qualr̃ fient boni ⁊ ſtudioſi in ordine ad ipm̃. Diſtinximus aũt pri⁹ tria q̄ neceſſaria ſunt ad hoc. ſ. nã conſuetudo: ⁊ rõ: ſm̃ q̄les opꝫ eſſe futuros ſtudioſos: ⁊ bñ gubernātes ſm̃ nãm: qm̃ itellectiuos ⁊ animoſos: ſicut dictũ eſt pri⁹: ⁊ ideo relinquitur nũc ꝯſiderādũ q̄les opꝫ eſſe ſm̃ ꝯſuetudinē ⁊ diſciplinā. Prius tñ ꝯſiderādũ eſt: vtꝝ pri⁹ inſtruēdi ſunt ſm̃ rõnē vel intellectũ: aut ſm̃ ꝯſuetudinē ſeu appetitũ: ⁊ vtrũ prius diſponi ſm̃ aīam: aut ſm̃ corp⁹: opꝫ enĩ iſta ꝯſonare adinuicē ꝯſonātia debita: ita ꝙ illud qd̃ natũ eſt pri⁹ diſponi ſm̃ nãm diſponat̃ pri⁹: ⁊ qd̃ poſteri⁹. Cōtigit.n. multotiēs peccare rõnē ab eo: qd̃ ē optimũ ⁊ duci per ſimilia ⁊ apparētia: quedā ad ea: que ꝑter nãm ſunt: ita vt pri⁹ nitat̃ diſponere: qd̃ poſteri⁹ natũ eſt ꝑfici. ſed cũ ratio poſterior ſit nã ⁊ imitet̃ eã: optimũ eſt i his que rationis ſunt ſequi diſpoſitionē ipſius nature: ita vt prius cōſideret ⁊ diſponat: que prius nata ſunt ꝯſiderari ⁊ diſponi ſm̃ nãm. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Clarum eſt hoc primũ qdem quēadmodũ in alijs: ꝙ generatio eſt a pricipio: ⁊ finis a pricipio aliquo alteri⁹ finis. Ratio autē nobis ⁊ mens nature finis: quare ad hec generationē ac morũ inſtitutionē parare opꝫ.

❡ Proſeqt̃. Et p̄mo declarat ꝙ futuri ſtudioſi ⁊ boni pri⁹ diſponēdi ſunt ſm̃ corp⁹ q̄ ſm̃ aīaꝫ: ⁊ ſm̃ appetitũ q̄ ſꝫ intellectũ. Scd̃o cũ dicit. (Si ergo ⁊c̃.) qualiter diſponēdi ſunt ſm̃ iſta. Circa primũ p̄mo oſtēdit ꝙ generationē hoīs ⁊ ꝯſuetudinē opꝫ ordinari ad rõnē ⁊ itellectũ. Scd̃o cũ dicit. (Deinde vt aīa ⁊c̃.) oſtēdit ꝙ appetitus irrõnalis prior eſt q̄ itellectus in actu ꝑfecto. Tertio cum dicit. (Quapropter ⁊c̃.) concludit ex iſtis ꝙ pri⁹ opꝫ curare de diſpõne corporis q̄ aīe: ⁊ appetitus irrõnalis q̄ itellect⁹. Primo igit̃ dicit. in oībus in qb⁹ eſt aliqs finis ea que ſũt ad finē opꝫ ordinare in ipſum ⁊ diſponere ſm̃ ꝙ ipſi congruũt: manifeſtũ eſt aũt ꝙ ſicut in alijs q ſunt ſm̃ nãm ⁊ ſꝫ artē generatio icipit ab aliquo p̄ncipio p̄mo imꝑfecto ⁊ terminat̃ in aliqd ꝑfectũ ⁊ finē. Huiuſmodi aũt finis hoc eſt termin⁹ eſt alicui⁹ moti ab aliquo principio imꝑfecto: ita ⁊ in hoīe generatio icipit ab aliquo imꝑfecto ⁊ tendit in aliqd ꝑfectũ ⁊ finē. Huiuſmodi aũt termin⁹ ⁊ finis nãlis hoīs eſt rõ ⁊ itellect⁹ in actu nõ in potētia: quare generationē ipſi⁹ hoīs ⁊ ſtudiũ circa cōſuetudines ⁊ diſpõnes ipſi⁹ opꝫ ordinari ad rõnē ⁊ intellectũ ⁊ ipſam diſpõnem ſm̃ ꝙ ipſi ꝯgruũt. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Deinde vt aīa ⁊ corpus duo ſunt: ita quoq; duas videmus eſſe aīe partes: vnam irrõnalē

alterã que habȝ ratione͂: habitus quoqȝ earuȝ duos: quorũ altera eſt appetitio: altera mens. Ut autẽ corpus in generatione antecedit aīaȝ ſic pars irrationalis antecedit eam parteȝ que habȝ rõne͂: pateȝ id in pueris qbus ſtatim ira ⁊ volũtas: ⁊ concupiſcẽtia exiſtit: at rõ ⁊ mens ꝓcedẽte etate in illis fieri nate ſunt.

¶ Oſtẽdit ꝙ appetit⁹ irrõnalis gnõne ꝓcedit intellectuȝ in actu dicẽs: ꝙ poſtea ſicut corp⁹ ⁊ aīa ſunt duo differentia adinuicẽ: ꝙ corp⁹ rõne͂ mãe ⁊ ſubiti hȝ. Anima aũt rõnem act⁹: ita aīam hoīs videm⁹ duas ptes hr̃e: quaꝝ altera rationẽ moti ⁊ ſubiecti hȝ: reliqua aũt rõneȝ ꝑncipalis mouentis: videlȝ appetit⁹ irrõnalis q natus eſt regulari a rõne mouẽtis hȝ: ⁊ iſtoꝝ duoꝝ ſunt duo habitus differẽtes ſm numerũ. Primi qdẽ virt⁹ moralis: ſcḋi aũt intellectualis: ⁊ alterũ iſtorũ appetit⁹ eſt: alterũ aũt intellect⁹ ſeu rõ. Sicut igit̃ corp⁹ ſm viã gnõnis ꝓcedit aīam: ita appetitus irrõnalis itellectũ ⁊ rõne͂ in actu: ⁊ hoc apparet ex hoc ꝙ animus. i. vĩtus iraſcibilis: ⁊ volũtas ⁊ ꝯcupiſcẽtia inſunt pueri ſtatī ex natiuitate. Intellect⁹ aũt ⁊ rõ in actu nõ inſunt niſi ꝓcedẽte tẽpore. Si aliqs argueret cõtra hoc qḋ dictũ eſt: qm̃ appetit⁹ irrõnalis in hoīe eſt q nõ eſt regulatus rõne ſm ſe: regulat⁹ tñ a rõnali per ꝑtinẽtiã: ſed rõnale ſm ſe pri⁹ vr̃ eſſe ꝙ̃ regulatũ a rõne: tũ qꝛ mouẽs eſt pri⁹ moto: tũ qꝛ ſimplex pri⁹ ꝯpoſito: ſicut albedo ꝙ̃ albũ. Et eſt dicẽdũ ad hoc ꝙ prius dr̃ aliqḋ alio: hoc qdẽ ſm ſubſtantiã ⁊ ꝑfectionẽ: ⁊ ſic itellect⁹ ꝓcedit appetitũ: ſicut mouens motum ⁊ forma mãȝ. Hoc aũt nõ ſȝ viã gnõnis: ſicut eniȝ mã prior eſt forma: ⁊ tũc appetit⁹ põt conſiderari ſm ꝙ nat⁹ eſt regulari a rõne: ⁊ ſic prior eſt gnõne intellectu ſeu ratione determinãte ipm̃: aut ſm ꝙ regulat⁹ in actu. ⁊ ſic poſterior eſt ſicut cõpoſitũ ſimplici: ⁊ ꝑ hoc apparet ſolo ad rõne͂. ¶ Deinde cuȝ dicit.

¶ Quapropter corporis curam neceſſe eſt prius ſuſcipere ꝙ̃ animi. Deinde appetitus. Curam tamen appetitus gratia mẽtis: curam vero corporis gratia animi.

¶ Cõcludit ex dictis ꝙ pri⁹ opȝ diſponi corp⁹ ꝙ̃ aīam: ⁊ appetitũ ꝙ̃ intellectũ dicẽs: ꝙ ꝓpter hoc qꝛ pri⁹ oȝ querere ⁊ diſponere ea que ſunt ad finẽ ꝙ̃ ipſuȝ finẽ: ⁊ corp⁹ ordinatur ad itellectũ ⁊ rõne͂: ⁊ ſicut in finẽ: vt ꝓbatũ eſt pri⁹: appetit⁹ ſilr̃ ſicut mã ad formã: manifeſtuȝ eſt ꝙ pri⁹ opȝ facere curã corporis ꝙ̃ aīe. Deinde eã que appetit⁹ ꝓpter ipſuȝ intellectũ: ⁊ grã ipſi⁹ ⁊ grã iſtius eiuſdẽ curare oīa illa: que ſunt ipſi⁹ aīe: oẽs eniȝ ptes aīe ⁊ habit⁹ ordinant̃ ad ꝑfectionẽ: que ſȝ itellectũ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo ab initio prouidendum eſt a legiſpoſitore: vt optima ſint corpora eorũ qui educantur. Primo quidẽ circa coniugia ꝓuidere debet qua etate ⁊ cuiuſmodi exiſtẽtes ſint in matrimonium copulandi.

¶ Declarat qualr̃: ⁊ ꝑ que diſponẽda ſunt ad vtutẽ. Et prĩo qualr̃ ſȝ corp⁹ ⁊ appetitũ. Scḋo cũ dicit. (Qḋ igit̃ ⁊c̃.) in ꝑncipio octaui: qualr̃ ſȝ itellectũ ⁊ rõne͂. Circa pmũ pͥmo ꝑmittit intẽtionẽ ſuã ⁊ ordinẽ ꝯſiderãdi. Scḋo cuȝ dicit. (Laborioſaȝ eniȝ ⁊c̃.) ꝓſeqtur. In pͥma pte dicit: qm̃ legiſlatorẽ optimũ pͥmo opȝ intendere qualr̃: ⁊ ꝑ que ciues optime diſponant̃ ſm corp⁹. Diſpõ aũt optima ciuiũ primo depẽdet ex bona diſpõne generãtiũ in actu gnõnis: q̃ fit per ꝯiũctionẽ maris ⁊ femine ꝑ copulã nuptialẽ: ꝓ ꝯſiderãda ſunt ei ea q̃ ſũt circa hȝ copulã ſeu ꝯiugiũ: videlȝ qua etate ⁊ quo tp̃e: ⁊ qualib⁹ exñtib⁹ copulãdis incunda eſt hȝ ꝯiũctio nuptialis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autẽ inſtituet legiſpoſitor inſpiciens ad ipſos ⁊ ad vite tempus: vt etatibus in ideȝ cõcurrant: nec diſcrepet gignẽdi potentia. Uiro eniȝ generare adhuc potente: ſi mulier ipſa cõcipere non poſſit: vel muliere quidem ad concipiẽdum apta: ſi vir ipſe nõ poſſit lites ac diſcordie inter eos oriuntur.

¶ Proſeqtur: ⁊ qm̃ bona diſpõ ciuiũ: ſicut dictuȝ eſt pͥmo pẽdet ex diſpõne gnãntiũ: deinde ex diſpõne matris tp̃e geſtatiõis. Tertio aũt ex ꝯueniẽti alimento ⁊ ꝯſuetudine poſt natiuitatẽ. Primo declarat qualr̃ diſponẽdi ſunt generãtes ad bonã diſpõnẽ prolis futurã. Scḋo cum dicit. (Pregnãtes quoqȝ ⁊c̃.) qualr̃ ꝑgnantes. Tertio cũ dicit. (Circa expõnẽ ⁊c̃.) qualr̃ curãdi ſeu diſponendi ſunt pueri poſt natiuitatẽ. Circa pͥmũ ꝓ oſtẽdit qñ facienda eſt copula nuptialis. Scḋo cũ dicit. (Que aũt ⁊c̃.) quales oȝ eẽ copulãdos ſm habitudinẽ corpis. Circa pͥmũ prĩo oſtẽdit qua exñte etate vtriuſqȝ oportet eã fieri. Scḋo cuȝ dicit. (Quib⁹ igit̃ ⁊c̃.) quali exñte temporaneitate ſeu diſpõne cõtinẽtis. Circa pͥm̃ prĩo oſtendit ꝙ opȝ eã fieri tp̃e ⁊ etate determiatis. Scḋo cuȝ dicit. (Nã cũ ⁊c̃.) declarat q̃ ſunt tẽpus ⁊ etas determiata: in qb⁹ opȝ fieri. Primũ ipſe prĩo declarat ꝑ rõne͂ ſumptã ex cautela diſſenſionũ ⁊ diuerſitate copulãdoꝝ. Scḋo cũ dicit. (Ad filioꝝ ⁊c̃.) per rõne͂ ſumptã ex eis que accidũt ſm ſucceſſionẽ pueroꝝ ad parẽtes. Tertio cũ dicit. (In ſup ⁊c̃.) ex ea q̃ ſumitur ex bõa diſpõne ꝓlis vel pueroꝝ futura. In pͥma pte dicit: ꝙ opȝ legiſlatorẽ intẽdẽtẽ bonã diſpõnẽ pueroꝝ futurã ordinare leges ⁊ ſtatuta circa cõicationẽ nuptialẽ ciuiũ ꝯſiderãdo ad diſpõnẽ ipſoꝝ tp̃e quo copulant̃: vt. ſ. ſint ꝑfecta in ſe: ⁊ hñt ſe hñtia ad gnõnẽ ⁊ ꝯſiderãdo ad tp̃s vite vtriuſqȝ ⁊ maris ⁊ femine: quãtũ. ſ. vterqȝ ſm naturã viuere põt ita vt ꝯueniãt ad actũ gnõnis pͥmo i etate qua hic ꝑfecte põt gnãre: ⁊ illa ꝯcipere ſuppoſita bona diſpõne ipſoꝝ in ſe: ⁊ in ordine ad finẽ tp̃is vite coꝝ: vt ſil vel fere hic poſſit generare ⁊ illa ꝯcipere: ⁊ nõ diſſonẽt potẽtie: ita vt iſte poſſit generare: ⁊ illa nõ ꝯcipe: aut ecõtrario iſta poſſit cõcipere: ille võ nõ generare ꝓpter diſpõnẽ iuuẽtutis vel ſenectutis: iſta. n. iducũt diſſenſionẽ ⁊ diuerſitatẽ iter ipſos. Si eni copulent̃ tp̃e quo vn⁹ poſſit generare: alter nõ ꝓp etatẽ adinuicẽ diſſentiũt: ⁊ iõ copulã alterĩ petunt: qḋ eſt incõueniẽs: vt igit̃ vitet̃ diſſenſio ⁊ diuerſitas iter eos copulãdi ſunt in etate ꝯueniẽte vtriqȝ in ordine ad tempus durationis ipſorum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ad filiorũ quoqȝ ſuſceptionem eſt inſpiciẽdum: ne nimis diſtẽt ab etate paterna: quoniã nec ipſi ſeniorib⁹ gratiã referre vllam poſſunt nec parẽtes filiȷ̃s adiumenta preſtare: nec etiã nimis proximi ad etatẽ paternaȝ accedere debent filiȷ̃: habet enim hoc turbationem nõ paruam: cum neqȝ tanta ſit reuerẽtia huiuſmodi filiȷ̃s erga genitores: vtpote quaſi equalibus: ⁊ circa gubernationeȝ domus querele ex iſta quaſi paritate ſoleant prouenire.

¶ Ponit ſcḋam rõne͂ dicẽs: ꝙ ſcḋo copulãdi ſunt in etate ꝯueniẽti ꝯſiderãdo ſucceſſionẽ pueroꝝ ad pñtes: ſicut eni parẽtes ſȝ legẽ nature tenent̃ filios ad nutrimẽtũ ⁊ diſciplinã vſqȝ ad ꝑfectũ: ita neceſſitate quadã parẽtib⁹ ipotẽtibus factis tenent̃ filiȷ̃ ſubuenire in neceſſitatib⁹: auxilium

lium aũt qȯ pȯt accidere ſenioribus parentibus a pueris genitis in ſenectute eoꝝ: eſt ꝑpter impotētiaꝫ pueroꝝ: ſimiliter auxiliũ qȯ pȯt accidere pueris in ſenectute genitis a parētibus ſenioribus exiſtētib⁹ debile eſt ꝑpter impotētiam eoꝝ ex ſenectute: ⁊ ideo nȯ expedit copulã nuptialẽ fieri ſenibus exiſtētibus: neqꝫ etiaꝫ valde ꝑpe principium natiuitatis: hoc eſt nimis iuuenib⁹ exiſtentibus: multum eniꝫ diſplicet quãdoqꝫ iuuenes exiſtentes pueros habere quaſi coetaneos ⁊ min⁹ verent̃ filij parẽtes iuuenes: ⁊ verecũdant̃ min⁹ male in coꝛuꝫ cȯſpectu quaſi coetui ⁊ eq̃les cũ eis ꝑꝑ cȯſuetudinẽ: ⁊ magis ꝯquerunt̃ in inuicẽ circa ea que ad mutuaꝫ diſpoſitionẽ pertinent cum ſint ſimul eque potẽtes vel impotẽtes eque: ⁊ ita cum filius requirit a patre iuuari in neceſſitatib⁹ pȯt videre ipſum equaliter poſſe ſibi ⁊ econtrario. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuper ꝙ dicere incipiẽtes huc digreſſi fuimus: vt coꝛpoꝛa natoꝛum ſint ſm legiſpoſitoris voluntatem: fere quidẽ hec oĩa prouenient per vnam diligentiam.

¶ Ponit tertiã rȯnẽ dicẽs: ꝙ adhuc idẽ pȯt oſtẽdi per rationẽ ſumptã ex his que diximus ꝑus: vnde incepim⁹ ſermonẽ de hoc: oꝑꝫ enim copulã nuptialeꝫ tali etate: ⁊ tali tẽpoꝛe fieri q̃b⁹ coꝛp⁹ pueroꝝ naſcentiuꝫ ꝯtingat diſponi melius ad virtutẽ: ⁊ ſm intẽtionẽ legiſlatoꝛis. hoc auteꝫ magis ꝯtingit fieri ſi fiat tp̃e ⁊ etate determinatis: vt ꝯſr apparebit. ergo expedit eaꝫ fieri tp̃e determinato: ſic igit̃ omnia que ſunt circa curaꝫ nuptialem vnã cȯem curam habẽt fere: vt. ſ. fiãt tẽpoꝛe determinato: fere aũt dicit foꝛte: q2 nȯ idem tempus determinatũ cȯuenit omnib⁹ ꝓpter diuerſitatẽ nature. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam cum ſit finis gignendi vt plurimum viris quidem ſeptuageſimus annus: mulierib⁹ autẽ quinquageſimus: ita cȯiugandi ab initio ſunt: vt etatibus ad hunc finẽ ꝯcurrant.

¶ Intẽdit determinare qua etate expedit eã fieri ad exercitiũ gñõnis in vtroqꝫ: ⁊ ex incȯuenientib⁹: que accidũt ſi fiat nimis cito: ⁊ ſm hoc primo ꝑmittit quedã neceſſaria ad declarationẽ itenti. Scdo cũ dicit. (Quapropter ⁊c̃.) ex illis ꝯcludit intẽtũ ſuũ. Circa ꝑmũ ꝑmo tãgit quid ſit termin⁹ gñõnis in vtroqꝫ ſm quem opꝫ ꝯſiderare. Scdo cum dicit. (Eſt aũt adoleſcẽtiuꝫ ⁊c̃.) oſtẽdit ꝙ coitus iuuenũ nȯ eſt ꝯueniẽs ad generationẽ. In ꝑma parte dicit: vltim⁹ termin⁹ generatiȯis hoĩbus determinat⁹ eſt ſicut ⁊ aliqu. In oĩb⁹. n. q̃ ꝯtingit eſſe ⁊ nȯ eſſe eſt tp̃s determinatũ quo ꝯtingit eſſe: ⁊ per ꝯñs agere: ſicut dr̃ ꝑ celi ⁊ mũdi. ⁊ iſte termin⁹ maſculis: vt in plurib⁹ eſt ſeptuaginta ãni: q2 tũc ſenſibilr̃ debilitatũ eſt calidũ nãle: q̃uis in aliq̃b⁹ ſit lȯgioꝛ: in aliq̃b⁹ breuioꝛ ꝑpter diſpȯnẽ mãe ⁊ aliquam aliã: femellis aũt q̃nquaginta: vt in plurib⁹. Breuioꝛ autẽ eſt periodus generatiȯis mulieris q̃ꝫ viri: q2 mulieres naturalr̃ ſunt minoꝛis virtutis ⁊ caliditatis q̃ꝫ viri: ⁊ q2 expedit ꝑpter diſſenſioneꝫ vitandam in ꝯiugandis ſimul minuere potentiaꝫ generationis in vtroqꝫ: oppoꝛtunũ eſt in determinãdo principium ipſius cȯdeſcẽdere cȯmẽſurando ad tempoꝛa hec. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autẽ adoleſcentium cȯiunctio improba ad filios. In cunctis enim animalib⁹ iuueniles partus imperfecti ſunt: ⁊ femine crebrius q̃ꝫ mares: ⁊ ꝑua coꝛpoꝛis foꝛma gignunt̃: quo circa neceſſe eſt hoc idẽ in hominib⁹ ꝓuenire. Huiuſmodi autẽ cȯiectura fuerit: qȯ in q̃buſcũqꝫ ciuitatibus ꝯſuetudo eſt adoleſcẽtes mares puellaſqꝫ cȯiugari: in eiſdẽ inutilia ac puſilla hominũ coꝛpoꝛa exiſtunt.

¶ Oſtẽdit ꝙ coitus iunioꝝ eſt ꝑuus. Et diuidit̃ in quatuoꝛ partes ſm q̃tuoꝛ rȯnes quas adducit ad hoc. Secundã ponit cũ dicit. (In partu quoqꝫ ⁊c̃.) Tertiã cuꝫ dicit. (Ad ꝯtinẽtiã ⁊c̃.) Quartã cũ dicit. (At maſculoꝝ coꝛpoꝛa creſcere impediunt̃ ⁊c̃.) Primo igr̃ ponit ꝑmã que ſumit̃ ex oꝛdine ad generationẽ dicẽs: ꝙ coitus iunioꝛuꝫ ſiue maſculi: ſiue femelle ꝑuus eſt ad generationẽ pueroꝝ: ⁊ hoc q̃dẽ apparet ad ſenſum: q2 in oĩbus aĩalib⁹ partus iunioꝝ ſunt imbecilles ⁊ imꝑfecti: q2 imꝑfectio partus eſt ex imꝑfectiȯe ꝑncipioꝝ generantiũ: ſicut vlr̃ imperfectio effect⁹ eſt ex imꝑfectiȯe cauſarũ: ⁊ femine crebri⁹ q̃ꝫ mares: ⁊ ꝑua coꝛpoꝛa gignunt̃: cũ. n. ꝑncipiũ generatiuũ in femine nȯ pȯt digerere mẽſtruũ mulieris ꝑpter idigẽtiã caliditatis nȯ deducit ad ſimilitudinẽ ſuã ſꝫ oẽs diſpȯnes: ſed magis viciat̃ ꝑpter ſuꝑabũdantiã frigidi ⁊ humidi de neceſſitate trãſmutat in ꝯriuꝫ ⁊ in femellã: talis aũt diſpȯnis ſunt ſemina iunioꝝ: ⁊ iteruꝫ generati ab eis parui ſunt ſꝫ foꝛmã. i. ſꝫ figurã: extẽſio eniꝫ ſm figurã ꝯ bit magnitudinẽ calidi: cui⁹ eſt mouere ſurſuꝫ: qȯ eſt imꝑfectũ in iunioꝛib⁹: vt dictũ eſt: quare ſi ſic accidit in oĩbus aĩalibus: neceſſe eſt ita accidere i hoĩb⁹: in q̃bus argumẽtũ ſpãle apparet ad hoc: q2 in q̃buſcũqꝫ ciuitatib⁹ ſeu regionib⁹ ꝑmittunt̃ iuuenes ⁊ iuuẽcule cȯiugari ⁊ ꝑmiſceri ad gñõnẽ gñãt̃ parui ⁊ imꝑfecti ſm coꝛp⁹: ⁊ per ꝯñs minus vtiles ad opera bellica. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ In partu quoqꝫ laboꝛãt magis puelle ac pereunt plures: ex quo reſponſum oraculi Trizenijs datum quidã exiſtimant ob iſtam cãm quaſi multis pereũtibus ꝑpter imaturitateꝫ nuptiarũ: nȯ ꝑpter fructuũ collectionẽ.

¶ Ponit ſcdam q̃ ſumit̃ ex accidenti ꝑturiẽtib⁹ dicens: ꝙ ad hoc mulieres ꝯcipiẽtes in etate imꝑfecta in partu maioꝛẽ ſuſtinẽt doloꝛẽ: ⁊ plurime moꝛiunt̃: tuꝫ ꝑpter mẽbri adhuc oꝛdinati arctitudinẽ: tuꝫ ꝑpter v̄tutis debilitateꝫ: quãto. n. v̄tus minoꝛ eſt ad reſiſtẽdũ: tãto doloꝛ maioꝛ: ſicut videm⁹ onera eadẽ grauioꝛa apparere debilib⁹. In iunioꝛib⁹ aũt ſupponim⁹ virtutẽ minoꝛẽ eſſe: ⁊ ideo maioꝛẽ doloꝛem accidere: qui tãtus poteſt eſſe ꝙ moꝛtẽ inducit: ⁊ ꝑpter hoc dixerunt antiqui apud grecos factum eẽ oraculum: vt doloꝛ eius adiutoꝛio mitigaretur ⁊ fetus ad oꝛtum produceretur: cum multe in iuuentute mulieres moꝛerẽtur: ⁊ fructus nȯ veniret ad ꝓductionem propter imperfectionem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ad continentiam quoqꝫ vtile eſt nuptias fieri ſerioꝛes: intẽperatioꝛes eniꝫ eſſe videtur cũ puelle veneri aſſueſcunt.

¶ Ponit tertiaꝫ que ſumitur in oꝛdine ad virtutẽ dicens: ꝙ adhuc coitus eſt minus expediens iunioꝛibus ad temperantiam: ⁊ magis expedit ſenioꝛibus exiſtẽtibus: iuuẽcule enim que magis aſſuete ſunt coire in iuuentute intẽperantioꝛes ſunt: illa enim ad que aſſueti ſumus magis ſunt delectabilia: ⁊ ad ea que ſunt magis delectabilia magis inclinamur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At maſculoꝝ coꝛpoꝛa creſcere impediũtur: ſi adhuc augente ſemine conſuetudineꝫ ineãt: nam hꝫ terminus hic eſſe videtur: quem non multum excedit amplius.

¶ Ponit quartã rȯnẽ dicẽs: ꝙ adhuc coꝛpoꝛa maſculoꝝ

coeuntiū in imꝑfecta etate dū corpus eſt in augmēto le dunť ⁊ defectū patiunť a quātitate eis determinata ⁊ in cōplexione: alimētū .n. digeſtū pncipaliꝫ eſt nutritionis ⁊ augmētationis ⁊ gnōnis: ipſi eniꝫ augmēti totū: qđ ꝯuertitur de alimēto iuuenib⁹ vel fere neceſſariū eſt ad nutritionē ⁊ augmētū: ⁊ parū vel nihil eſt de ſupfluo: qđ ordinatur ad gnōnē: ⁊ iō ſi multū coeant: neceſſariū eſt: ꝙ illud qđ deberet trāſire in augmētū ⁊ nutritionē ꝯuertať in ſemē. quare detrimētū patienť in augmēto ⁊ nutritione: eſt eniꝫ qđdā tēpus determinatum: in quo aīalia nata ſunt augmētari: qđ nō multuꝫ excediť a tpe deputato ad gnōnē: ſtatim .n. deficiēte augmēto ⁊ perfectis corporib⁹ cū plus ꝯuertiť de alimēto ꝙ̄ ſit neceſſariuꝫ ad nutritionē ꝯueniēti⁹ ordinať ad generationē coitus: etiā nō perfectis corporib⁹ detrimētū iducit quātū ad cōplexioneꝫ ꝓꝑ exiccationē ⁊ īfrigidationē: ſimul eniꝫ ꝯduciť calidum ⁊ humidū: vnde pħs dicit ī lib°. de cauſis lon. ⁊ bre. vite: ꝙ coitiua ⁊ multiſpermia cito ſeneſcūt: qꝛ ſperma ſupfluū exiſtēs ampli⁹ deſiccat emiſſuꝫ: ⁊ iō mulus lōgioris vite eſt ꝙ̄ ea ex qb⁹ generať: qꝛ min⁹ ſpmatiçat: ⁊ paſſeres maſculi breuioris: qꝛ magis coitiui ſūt. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quapropter puellas quidem circa etatem decem ⁊ octo annorum nuptui tradere congruit: maſculos auteꝫ circiter etatē annorū ſex ⁊ triginta. In hoc eniꝫ tēpore ⁊ vigentib⁹ corporibus cōiungētur ac ꝓcedente tēpore ſimul apte definēt ꝓcreare poſſe: ⁊ filiorū ſuſceptio partiꝫ erit ab initio eis etate vigētib⁹: ſi recte ꝓcedat ſtatiꝫ generatio: partim iam vergētibus ad annum ſeptuageſimum.

ℂ Cōcludit ex dictis qñ ⁊ qua etate opportunū eſt fieri copulā nuptialē dicēs: ꝙ ꝓpter hoc ꝙ finis generatiōis in viris: vt in plurib⁹ eſt ſeptuageſim⁹ ānus vel circa: mulieribus aūt qnquageſimus vel circa vt in plurib⁹: ⁊ expedit ꝯiugatos ſimul deficere a potētia generādi: vt ꝓbatū eſt prius: ⁊ coitus iunioꝝ in imꝑfectis corporib⁹ prauus eſt. Corpa aūt mulierū vt in plurib⁹ ꝑficiunť in decē ⁊ octo annis vel circa: virorū aūt in trigintaſex: aut paruꝫ plus: aut min⁹: expediēs eſt magis eos ꝯiugari muliere exiſtēte decē ⁊ octo annoꝝ vel circa: viro aūt trigitaſex aut parū plus vel min⁹. Sic eni ꝯiungenť corporib⁹ ꝑfectis: ⁊ ꝓ ꝯñs virtutib⁹: qb⁹ exiſtētib⁹ erit ꝯiugatio ipſoꝝ in tpe cōuenienti ad ꝑfectionē gnōnis pueroꝝ: virtutib⁹ ēt perfectis ꝑfectior erit actio: ⁊ ēt ipm generatū: ⁊ iteꝝ ſucceſſio puerorū ad pñtes oportunius fiet ſi ſtatiꝫ cū copulati ſunt muliere .18. viro .36. annoꝝ exiſtētib⁹ ſtatim generēt: ſuccedēt eniꝫ filij parētib⁹ in pncipio ſtat⁹ corpe ꝑfecto .ſ. circa .36. annū matre agēte qnquageſimū ū: patre ſeptuageſimū vľ circa impotētes fere exiſtētes q̄ſi reſoluta etate: impotētia tñ coꝝ ſupplebiť ꝑ filioꝝ potētiā ꝑfectoꝝ exiſtentiū: qñ igiť opꝫ fieri ꝯiugiū ꝯſiderato bono ꝯiugatoꝝ ⁊ generādoꝝ dictū ē. ℂ Eſt aūt itelligēdū ꝙ ꝙ̄uis viri ⁊ mulieres ſint eiuſdē ſpēi: nō tñ idem periodus eſt vite vtriuſqꝫ ipſoꝝ: qꝛ tps duratiōis ipſoꝝ non ſeqť eos rōne ſpēi cōis vtriqꝫ: ſed ſeqť virtutē ꝯplexionis: virt⁹ aūt cōplexionis multo fortior eſt in viro ꝙ̄ in muliere ꝓpter abundātiaꝫ calidi: ⁊ meliorē ꝓportionē ei⁹ ad alias q̄litates: ⁊ iō viri lōgioris vite ſunt ſꝫ nām mulierib⁹. Et qꝛ qđ ꝑfecti⁹ eſt pluri tpe indiget ad ſui ꝑfectionē: quāto plura exiguntur ad ei⁹ ꝑfectioneꝫ: viri aūt ꝑfectiores ſunt mulierib⁹: ideo pluri tpe indigēt ad ſui ꝑfectionē ꝙ̄ mulieres: vt in pluribus: ꝙ̄uis ꝓpter indiſpōnē māe poſſit accidere ecōtrario pħs aūt determinauit tps ꝑfectiōis mulieꝝ .18. ānos vel circa: viroꝝ autē .36. vel circa: qꝛ ſic apparebat ei forte: vt in plurib⁹: aut qꝛ ſm ꝓportionē hoꝝ numeroꝝ adinuicē excedit virtus ꝯplexiōis viri virtutē ꝯplexionis mulieris ſꝫ nāꝫ. ℂ Si aūt aliqs obijciat: pri⁹ debere fieri ꝯiugationeꝫ nuptialē ꝙ̄ determinat pħs ꝑ: qꝛ gnātio ſit ex ſupfluo alimētu: qñ igiť pmo icipit eſſe ſupfluū alimētū: ⁊ pmo icipiūt ſpmatiçare: vř ꝙ deberet fieri talis copulatio: h aūt ꝯtingit multo tpe pri⁹ ꝙ̄ determinet pħus: puta tpe pubeſcētie. ergo pri⁹ vř fieri. ℂ Et pterea h iura determinant que videnť ꝯſiderare bonū cōe: matrimonia .ſ. poſſe fieri muliere exñte .18. ānoꝝ: viro exñte .36. vľ circa. ℂ Ad h ē intelligēdū ſm intētionē pħi: ꝙ ſi ꝯſiderem⁹ bonā diſpōnem generātiū ⁊ bonā habitudinē generandoꝝ futurā: ⁊ per ꝯñs vtilitatē cōem ciuitatis ſeu regionis per ſe meli⁹ eſt ꝯiunctionē iſtā fieri ꝑfectis corporib⁹ vtriuſqꝫ: qđ eſt in tpe determinato a pħo vel circa vt in plurib⁹: ꝑfectis eniꝫ corporib⁹ ꝑfecte erūt virtutes: nec detrimētū aliqđ patienť in augmēto: aut cōplexione ſm ꝙ hꝫ: niſi ꝓpter ſuperfluitatē: aut aliquid hꝫ. Et pueri meli⁹ erunt diſpoſiti quātū ad corpus: qꝛ a magis ⁊ meli⁹ diſpoſitis generabūtur: ⁊ per ꝯñs ſm aīam: qꝛ bona diſpō corpis diſponit ad bonā diſpōneꝫ aīe: ⁊ ſic magis appetēt ad virtutes ⁊ act⁹ ciuiles: ꝓpter accidēs tñ aliquod expedit tardius vel citius fieri in aliqb⁹: puta ſi tardius vel citi⁹ ꝑficianť corpora: aut ſi timeať fornicatio cū alienis: aut aliqd hꝫ: ꝙ̄uis aūt prius in aliqbus inueniať ſuperfluū alimēti: ⁊ emiſſio ſeminis: nō tamē ſeqtur ꝙ tunc melius ⁊ aptius ſit ad generationē: ſicut accipiebat rem in oppoſitū. Nō enim oꝫ in his que ꝓcedunt de imꝑfecto ad perfectū: ꝙ quoniaꝫ aliquid pōt aliquid primo: ꝙ tūc perfecte poſſit: ſicut qñ aliquis pōt cytharicare qualitcūqꝫ: non ſeqtur ꝙ optime poſſit: ſed magis ecōtrario: que eniꝫ ſunt priora ſm viaꝫ generatiōis imꝑfectiora ſunt: que aūt poſteriora ꝑfectiora: ſicut vir puero: vt dř .9° meth. Iura āt nō determināt optimū eē fieri mřimoniū tpe pubeſcētie .ſ. muliere exñte .12. ānoꝝ vel circa: viro .14. vľ circa: ſꝫ tūc ꝯcedūt poſſe fieri ꝑ: qꝛ tūc ꝑ pōt valere ꝯſenſus ꝓꝑ vſuꝫ rōnis tūc ꝑ vľ circa inexñte: ⁊ qꝛ tūc ꝑ icipit aliqđ ſupfluū alimenti fieri vt in plurib⁹: ꝙ̄uis imꝑfectū. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Quibus igitur etatibus coniugia ſint facienda dictuꝫ ſit: tempus autē anni vt nunc multi obſeruant recte per hyemē aptius ad nuptias eſſe videtur: ſed cōſideranda ſunt in ꝓcreatione liberoꝝ que a medicis: ⁊ que a phiſicis traduntur. Medici autē tēpora corpoꝝ ſufficiēter oſtēdunt: phiſici autē de ſpiritib⁹: borealia magis ꝙ̄ auſtralia laudantes.

ℂ Declarat qua tēpereitate vel diſpōne aeris expediēti⁹ ſit fieri hāc ꝯiūctionē. ℂ Circa qđ itelligēdū ꝙ bona diſpoſitio generati ſeqť bonā diſpōnē pncipioꝝ generātiuꝫ in actu. Diſpō aūt generātiū ſeqť aliquā diſpōnē ꝯtinentis: vñ ⁊ loc⁹ dř pñ⁹ gnōnis: ſicut ⁊ pť a Porphyrio: diſpō aūt ꝯtinētis mutať ſꝫ diſpōnē tēpoꝝ ⁊ vētoꝝ ⁊ alioꝝ hꝫ ⁊ iō eſt expediēs intēdēti bonā diſpōnē gnātoꝝ ꝯſiderare bonā diſpōnē ꝯtinētis ⁊ tpis ⁊ vētoꝝ. Et iō dicit ꝙ ad hꝫ copulā vel ꝯiunctionē faciēdā opꝫ vti tpib⁹: ⁊ his que circa tēpoꝝ meitatē: h eſt diſpōnē aeris ſm tpa: qb⁹ vtuntur multi hñ ⁊ rōnabilř dicētes hanc debere magis fieri tpe hyemis: tūc .n. fridirate ꝯtinentis clauſis poris fortificatur calꝫ itern⁹ ⁊ ꝯgregať vť⁹: ⁊ fortior eſt. In eſtate aūt poris aptis exalat calīn itern⁹: fortiore āt exiſtēte virtute ⁊ calido meli⁹ eſt cōmiſceri ad gnōnē: expedit aūt ꝯſiderare ad gnōnem pueroꝝ ea que dicunť a phis nālibus ⁊ a medicis:

medicis: medici eni ſufficiēter dicūt diſpōnē tēpoꝝ in ordine ad corpa reſpectu opationū diuerſaꝝ: nāles eās q̄ vētoꝝ dicētes boreales ⁊ oriētales meliores auſtralibꝰ ⁊ occidētalibꝰ ad bonā diſpōnē corpoꝝ: ſic dictū ⁊ expoſitū fuit pꝰ: vbi determinatū fuit d̾ optio ſitu ciuitaꝭ. Dei. c. d.

¶ Que autē corpora maxime vtilia ſint: magis dicendum eſſet: vbi diſciplina liberoꝝ tractat̄. Sūmatim vero ſat fuerit nūc dixiſſe: neqꝫ eni athletarum habitudo vtilis foret ad ciuilez habitum: neqꝫ ad ſanitatem ⁊ procreationem liberorum: nec rurſus humilis ⁊ imbecilla nimium: ſed media iſtarum.

¶ Declarat q̄les opꝫ eē copulandos ad gn̄ationē ſm habitudinē corpis: ⁊ circa h̄ ꝑ declarat q̄les opꝫ eē quo ad quātitatē. 2ᵒ cū dicit. (Laborioſam eni.) In cōparatione ad exercitiū. In ꝑma pte dicit: ꝙ q̄libꝫ exiſtibꝰ corpibꝰ eorū qui copulāt̄ ſm habitudinez q̄titatis maxie vtilia erunt ad bonā diſpōnez coꝝ q gn̄ant̄: dōm eſt in his q̄ ptinent ad diſciplinā ciuiū: figuralr autē ⁊ in ſūma ſufficit dicere nūc. Māifeſtū eſt. n. ꝙ habitudo corpis athletoꝝ q ſunt valde magni corpe nō eſt pfecte bōs diſpō corpis: tū pp pōderoſitatē: tū qꝛ v̄tus ſpūs ⁊ calidi euaneſcit in tāta ꝓtenſiōe mēbroꝝ. Nec ēt ad ſanitatē pp eaſdē rōnes: ⁊ per ꝯn̄s nec ad rōnē itellꝰ ⁊ rōnis q̄ ſequūt̄ diſpōnē corpis vt in plibus: ⁊ qꝛ bona ciuilis cōicatio indiget bona diſpōne quantū ad corpus ⁊ quātū ad aīam nō eſt optia ad eam. Siſr hitudo impfectoꝝ ſꝫ q̄titatē ⁊ morbidoꝝ q īdigēt maiori cura nō eſt optia pp impfectionē ⁊ iproportionez. ſed media habitudo magis: in oībus eni: ⁊ que ſunt ſꝫ naturā: ⁊ que ſm rōnē media ſunt eligibilia magis: ⁊ iō hitudo media ſꝫ q̄titatē i gn̄antibꝰ eligibilior ē. ¶ Dein. c. d.

¶ Laborioſam enim habitudinez habere opꝫ: exercitatā vero laboribus non violentis: neqꝫ ad vnum laborez ſolū: vt athletarū habitudo: ſed ad liberalia opera. Hec autem ſimiliter viris mulieribuſqꝫ exiſtere debent.

¶ Declarat q̄les opꝫ eſſe ꝑ ꝑpatiōnē ad exercitia dicēs: ꝙ expedit ad bonā diſpōnē generādoꝝ futurā hr̄e bonā habitudinē corpis ⁊ exercitatos eē ꝑ aliquos labores ad excitādū v̄tutē ⁊ caliditatē: q̄ ꝑ motū excitāt̄: nō tñ ꝑ violentos: ne ꝑ labores violentia ſpūs exaleſ ⁊ d̾biliteſ. Et iō opꝫ exercitari vł laborare nō in aliquo vno ſolū: ſic athlete laborāt ad ſupandū: ſed in multis ptinētibꝰ ad ciues ⁊ liberos: expediēs eni eſt exercitari futurū bonū ciuem in multis opōnibꝰ liberoꝝ vt ꝯſequēter facilius ⁊ magis cū delectatiōe illas operent̄: opꝫ aūt ⁊ viros ⁊ mulieres exercitari: ſed vnūquēqꝫ in opōnibꝰ decētibꝰ eū. ¶ Dein. c. d.

¶ Pregnantes quoqꝫ mulieres curaꝫ habere corporū opꝫ non pigreſcentes neqꝫ ſubtili vtētes alimonia. Hoc aūt facile ē legūpoſitori ꝓuidere ſi iubeat ſingulis diebus iter quoddaꝫ facere debere ad deorū ſacra mulieres: q̄ ſortite ſint concipiendi honorez. Mens tamē ꝯtra quā corpus in tranquillitate eſt traducenda: q̄ enim fiunt ab ea que continet capere vident̄: quēadmodum illa que naſcuntur a terra.

¶ Declarat ꝙ curādū eſt de mulieribꝰ ꝑgnātibꝰ ad bonā pueroꝝ diſpōnē di. ꝙ opꝫ legiſlatorē curā hr̄e de bōa diſpōne corpoꝝ mulierū ꝑgnātiū: pueri eni gn̄ati nutrimentū vident̄ aſſumere a muliere hn̄te in vtero ꝑ venas ⁊ poros a nā ad hoc ordinatos: ſicut terre naſcētia ꝑ radices aſſumūt a terra nutrimētū: aūt aſſumptū a muliere ꝯſilr diſponit̄ cōplexioni mulieris ⁊ puer de neceſſitate diſponit̄ ſm diſpōnē nutrimēti ex quo nutrit̄: ⁊ maxie in ꝑncipio: ⁊ iō opꝫ puerū diſponi ſm diſpōnez mulieꝭ geſtātis. Igit̄ expediēs eſt ad bonā diſpōnē ꝓlis futurā curare de bona diſpōne mulieris: ſpālr autē expedit curare ne ſint torpentes multū ꝑ deſidiā: q̄ frequēter accidit mulieribus ꝑgnātibus pp defectū calidi ⁊ ſupabundātiā hūidi groſſi īdigeſti: ſi eni ꝑgnās torpeat nimis ꝑ deſidiā oportebit calidū ⁊ ſpūs in puero torpere: deīde expedit cauere ne vtāt̄ cibo nimis ſubtili: tū qꝛ facilis digeſtionis exn̄s facit repletionē quādā inanē magis q̄ verā: tū qꝛ ſtati pp facilē digeſtionē ciꝰ aſſumit̄ in mēbris fortioris v̄tutis ſꝫ totū vel fere: ita ꝙ parū aut nihil erit ſupfluūꝫ: qđ trāſeat in nutrimētū fetꝰ. Facile aūt erit cauere deſidiā legiſlatori ſi ꝑcipiat ꝑgnātibꝰ q̄ ſortite ſūt honorē gn̄ōnis ⁊ fugerūt obprobriū ſterilitatis ſꝫ antiquos: facere aliquā pegrinatiōnē quotidie vel bis vel ter in ſeptimana vel aliq̄d h̄ꝫ ad aliqđ oraculū pp deoꝝ reuerētiā: vt q̄s habuerūt ꝓpitios in ꝯceptu: beniuolos habeāt vbi magꝭ necē ē. ſ. in ptu ⁊ loq̄t̄ ſꝫ opiōnē gētiliū āntiq̄ꝝ q opiabāt multitudinē deorū eē: ⁊ illos vł corpa ſupercęleſtia vel v̄tutes aliq̄s in corpibꝰ: q̄nis aūt ad bonā diſpōnē pueroꝝ futurā ad rēpub. oporteat mulieres labores aliquos exercere: vt ſint ſine pigritia: tñ natos iā ⁊ icipiētes diſciplinari ad bonū itellꝰ ē ſpeculatio: nō opꝫ multū laborare: ſꝫ pigriꝰ diſponi corpa ne ꝑ laboris ꝯtinuitatē diſtrahant̄ a diſciplina: ⁊ ꝑ motū ſpūs nimis accēdant̄: vt ſint nimis mobiles qđ nō ꝯpetit ſpeculationi. Oꝫ eni formas ſenſibiliū: in q̄bꝰ ſpeculat̄ itellꝰ fixiōnē hr̄e i ſubto ꝑ coꝝ: qđ eſt ſpūs. ¶ Deīde. c. d.

¶ Circa expoſitionē autē vel educationē filiorum lex ſit nihil orbatum natura fore educandum: in aliȷ̄s vero ſi mores inſtitutaqꝫ ciuitatis prohibeant: natos exponere.

¶ Declarat qualr pueri poſtq̄ ſunt nati ſint diſponēdi: ⁊ qꝛ nō expedit de oībus curare aut nō equalr: aut pp ipfectionē: aut pp multitudinē: ⁊ ꝑ tāgit qualr ſe habēdū eſt ad orbatos: ⁊ vbi excedant ſm multitudinē. Scđo cū dicit. (Suſceptis aūt.) qualr pfecti ⁊ multitudinē ꝯueniēntē nō excedētes diſponēdi ſunt. Circa ꝑmū ꝑ declarat q̄liter ſe habēdū eſt ad orbatos. Scđo cū dicit. (Ac multitudo ⁊c.) qualr ſe habēdū eſt: vbi excedūt multitudinē determinatā. In ꝑma pte dicit ꝙ ſi cōtingat aliquē vel aliquos eſſe orbatos ſenſu aliquo vel ſenſibus vel membro aut mēbris: q̄bus minus ſint vtiles ad opationes itellꝰ ⁊ rēp. de reſuatiōe ipſoꝝ ⁊ alimēto adminiſtrādo ferat̄ lex a legiſlatore nullū talē nutriri: qđ ē itelligēm cū tāta cura ⁊ diligētia cū q̄ta nutriēdi ſūt pfecti nati. Illđ eni qđ ordinatū eſt ad aliquē finē: q̄to magis natū ē attingere ad ipꝫ: tāto magis diſponēdū ē ad ipꝫ: ⁊ q̄to minꝰ: tāto minꝰ curādū: ſic eni videmꝰ nāꝫ magis ſollicitā eē de pfectioribus: pueri aūt nati pfecti mēbris ⁊ ſenſibꝰ pfectiꝰ nati ſūt attingere ad finē hūanū. g̾ magꝭ diſponēdi ſūt. Orbati āt aut ſenſu aut mēbro nati ſunt attīgere aliqualr: ex q̄ aiaꝫ ⁊ itellectū hn̄t: ſꝫ nō eq̄ pfecte: ⁊ iō curādū eſt de eis: ſꝫ nō equalr vt de pfectis: ⁊ vlr inq̄ntū vnuſqſqꝫ natus eſt attigere ad finē: itantū diſponēdū eſt: cū ſit ꝓpter ipſuꝫ: loq̄mur aūt hic de fine humano ſm vitā preſentē: qꝛ ſic loq̄tur de ipſo philoſophus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac ſi multitudo tāta ꝓlis alicui contigerit vt duplicatus ſit filiorū numerus: nā is diffinitꝰ eſſe debet ad multitudinē nimiā euitandā ante

venire opꝫ ne fetus concipiantur: nam poſtq̄ concepti ſunt ⁊ ſenſum aut vitam acceperint nephas eſt attingere eos.

¶ Declarat qd faciendū eſt ſi excedāt ſm multitudinē. Eſt intelligendū ꝙ cū ciuitas ſit cōmunitas per ſe ſufficiens ad vitā: opꝫ ciues per ſe ſufficientes eſſe ⁊ nō pauperes: ⁊ ideo cauenda ſunt illa in ciuitate que inopiā īducūt: hoc aūt eſt multitudo filioꝝ debentiū ſuccedere in hereditate: magna eni ⁊ multa hereditas parentū cū diuidet in multitudinē filioꝝ valde tenuis erit vniuſcuiuſqꝫ: maxie in tertiā vel q̄rtā gn̄ationē: ſicut ad ſenſum videmus: nō eni placuit pħo lex ſeu ꝯſuetudo de ſucceſſione pmogeniti ſm totū: tū qꝛ cū pmogeniti ſint ſinguli: poſteriores aūt multi vt frequēter ſequeret plures liberoꝝ eſſe pauperes q̄ diuites: tū qꝛ habētes poſſeſſiones ſūt partes ciuitatis: nō habētes aūt nō: ciuiū eni opꝫ eſſe poſſeſſiōes vt dictū eſt ꝑus: quare ſi poſteriores geniti non ſuccederent in aliquo parētibus plures liberoꝝ nō ꝯtingeret eſſe ciues: ſed expelli a ciuitate: tū qꝛ poſterius nati ſicut ⁊ pmi pñt eſſe bene nati ad magna: nō hñtes autē vnde operent ad que nati ſunt cōpellunt accipe vndecūqꝫ: inſidiantes ciuibus ⁊ alijs per furtū: per rapinā: ⁊ homicidia: ⁊ coniungunt ſe aduerſarijs: que oīa ſunt incōuenientia. Suppoſito igr ꝙ oēs ſuccedere debeāt in hereditate q̄litercūqꝫ. pmo ꝓponit ad vitandā ſupfluā multitudinē filioꝝ legē ſeu ꝯſuetudinē q̄rūdā gentiū. Scd̄o cū dicit. (Cuꝫ vo.) ponit documentū ad hoc ſm intētionē ſuā magis. In prima parte dicit: ꝙ ad vitandā multitudinē pueroꝝ ſupfluāꝫ. ordo .ſ. lex vel ꝯſuetudo gentiū quarūdā ꝓhibet nullū genitorū vltra multitudinē determinatā debere reſeruari: opꝫ eni ſi debeat ciuitas eſſe diues determinatā eē multitudinē ipſoꝝ: aliter eni depauperaret ſi dimitteret q̄libet gn̄are q̄ntūcūqꝫ: ſed qꝛ durū eſt pueros nō reſeruari ad vitā: declarat ſi neceſſe ſit iſtud fieri qualr cū minori culpa fiet dicēs: ꝙ ſi aliqbus cōiugatis fiant plures q̄ ſit determinatū a legē: ⁊ neceſſe eſt eos exterminari: magis ꝓcurādū eſt fieri abortum anteq̄ ſenſus ⁊ vita īſint q̄ poſtq̄ īfuerint: procurans eni abortum poſtq̄ īfuerint homicidia a lege reputant ⁊ magis peccāt: ſemē eni ⁊ nō ſemen determinat per ſenſum ⁊ motū: ſic igr Ariſto. non dicit ſm intentionē ſuā: ꝙ debeant exterminari aliq nati: ſed ſꝫ legem gentiū: nec ꝙ ꝓcurandus ſit abortus abſolute: ſed ſi interficiendi ſunt ab aliquibus magis faciendum eſt hoc ante ſenſum ⁊ vitam: non ſicut bonū ſm ſe: ſed ſicut minus malum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero determinatum ſit qua etate vir ⁊ vxor ſint ab initio coniugandi: quāto tēpore liberis operā dare cōueniat determinemus: ſenioꝝ eni fet⁹ queadmodū iunioꝝ imperfecti ſunt: ⁊ corporibus: ⁊ intellectibus. Seneſcētiū quoqꝫ fetus ſunt inrobuſti. Quapropter illud maxime tēpus probandū eſt in quo maxime intelligētia viget in nobis. Id aūt eſſet in plurimis circiter annū q̄nquageſimū: vt poetarū quidam dixerunt: ſeptenario numero etatem dimetientes. Itaqꝫ qui quatuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatem exceſſerint derelinquere debent in aperto procreandi ſtudium.

¶ Ponit documētū ad hoc ſm intentionē ſuā ſumptāꝫ ex determinatione tp̄is deputati ad gn̄ationē: circa qd̄ tria facit. pmo declarat qualr determinādū eſt tp̄s deputatū ad gn̄ationē ad vitādū ſupfluitatē pueroꝝ. Scd̄o cū dicit. (Ac de cetero.) ex hoc cōcludit cōmixtionē vltra tēpus illud nō debere fieri ꝓp gn̄ationē. Tertio cū dicit. (Coit⁹ vo.) declarat ꝙ hꝰ cōmixtio nō eſt faciēda cū alieno vel aliena. In pma pte dicit: q̄ ꝑn^m etatis ad gn̄ationē deputate determinatū eſt viro ⁊ mulieri: huic qdē .37. illi vero 18. annus vel circa. ſimilr aūt finis viro .ſ. 70. mulieri .50. ſm nām cōem: opꝫ tp̄s itermediū quo pñt gn̄are magis determinari ⁊ breuiari ad ſupfluā multitudinē vitandā. manifeſtū eſt eni ꝙ fetus ſenioꝝ etiā circa .70. annū in viro: vel .50. in muliere impfecti ſunt ⁊ corpibus ⁊ intellectibus ꝓp debilitatē v̄tutis gn̄antiū: que quāto magis diſtat a ſtatu minor eſt: ſicut ⁊ fetus iunioꝝ etiā circa tp̄s determinatū a nā. Fetus vero decrepitoꝝ vltra tp̄s deputatū a nā oino debiles ſunt corpe ꝓp debilitatē v̄tutis in eis: ⁊ ꝓp hoc: qꝛ calidū remiſſū eſt in eis ⁊ paſſiones ſedate ſunt nāliter: ⁊ multa experti ſunt ꝓp tp̄s: ſunt etiā in ſtatu ſm intellectū: aīa eni ſedendo ⁊ q̄ſcēdo fit ſciens ⁊ prudens: ſic dr 7°. phy. hec aūt vera ſunt vt in plibus: ideo etatem hanc deputatā ad gn̄ationē manifeſtū ē: quā qdā poetarū determinauerūt videlꝫ ſeptenario numero: itaqꝫ qui quatuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatē exceſſerint relinquere debent ꝓcreandi ſtudiū vſqꝫ ad q̄ntū annū: vel ad etatē excedētē tp̄s hoc q̄tuor vel q̄nqꝫ annis in viris: vt ſic viri deſeruiāt manifeſte gn̄ationi a .37. anno vſqꝫ ad .55. ānū ad plus: ⁊ mulieres ꝓportionalr a .18. vſqꝫ ad .37. annū. tunc eni vterqꝫ ipſoꝝ maxime eſt in ſtatu perfecto ſm nām: ⁊ v̄tutes magis perfecte ſunt: ꝓp qd̄ pueri ⁊ melius diſpoſiti generabunt ⁊ pauciores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac de cetero vel ſanitatis vel alterius huiuſmodi cauſa concubitum facere videri.

¶ Cōcludit vltra tp̄s hoc nō debere fieri ꝯmixtionē ꝓp gn̄ationē di. ꝙ in reliq tp̄e nō debēt ꝯiugati ꝯmiſceri adinicē manifeſte ꝓp gn̄ationē: ſꝫ ſi ꝯmiſceant: ꝑmittat hoc gr̄a ſanitatis aut alicuiꝰ alteriꝰ. Cōtingit aliquādo ꝙ in vaſis ſeminarijs eſt multitudo ſeminis aut nālis q̄ ꝓp multitudinē grauat nām: aut inālis ibi vel in alijs ptibus corpis: q̄ cōtigit euacuari per coitū: ⁊ per ꝯſequēs alleuiare nāꝫ ⁊ melius diſponi ad ſanitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coitus vero oīs alterius q̄ cōiugis penitus ſit interdictus: q̄ñqdeꝫ ſit ⁊ appellet coniunx. Quod ſi qs deprehendat ꝯtrafacere per tempus ꝓcreationis dignā pro delicto penā reportet.

¶ Declat ꝙ mixtio talis nō dꝫ fieri ad aliū vl ad aliā pſonā: ꝓp qd̄ eſt itelligēdū ꝙ mixtio maris ⁊ femine nālr in hoīe eſt ad gn̄ationē plis ⁊ nutritionē ⁊ eruditionē: ad hoc aūt neuter iſtoꝝ ſufficit p ſe: ⁊ iō opꝫ ꝙ iuuant ad hoc p cōſenſū mutuū: nō p aliqd̄ puū tp̄s: ſꝫ vſqꝫ ad pfectionē plis ſm corpꝰ ⁊ ſm aīaꝫ: qd̄ erit ſi icipiat gn̄are in tp̄e determinato a pħo circa finē vite coꝝ: puer eni ſi fuerit maſculus nō pficit vſqꝫ ad .37. annū vel circa: ⁊ ſi iſti .37. adiungāt 37. annis patris gn̄antis anteq̄ gn̄aret erūt .74. q̄ñ ipotēs erit nālr ad gn̄andū ⁊ circa finē vite: ⁊ iō cōicatio maris ⁊ femine per totā vitā ⁊ ad pfectionē plis eſt a nā iclināte: ⁊ oīs cōmixtio q̄ fit ꝑter hꝰ cōicationē inālis eſt: ⁊ iō dicit ꝙ de cōmixtione viri cū aliena muliere: vel mulieris cū alieno viro ſit lex ⁊ teneat vt bonū nō ꝑmittere: nec etiā velle videre tangētē alienū aliquo mō: ſi eni permittat aliqs accedere ad aliquā que ſua nō eſt p fornicationē: cū poſt mixtionē non maneant mixti per cōſenſus ad educationē plis: ſequit malū ⁊ imperfectio eius maxime. nullo ergo modo permittatur fieri commixtio cum

alio vel alia vbi eſt ⁊ appellaṫ cõiugiũ. Tũc eni ⁊ ſequiṫ malũ plis ⁊ incertitudo ⁊ iniuſtitia: minime vo permittẽdũ eſt circa tẽpus ꝓcreationis filioꝝ: tũc eni maxie accideret error per incertitudinẽ: ⁊ ſi aliquis appareat tale aliquid faciẽs puniaṫ punitione cõmẽſurata peccato: vt ſꝫ menſurã peccati ſit plagaꝝ modus: vt alibi diciṫ: ita ꝙ ꝓhibet phs hic primo ſicut malum per ſe cõmixtionẽ cum aliena: quãuis ſit libera: magis aũt cõmixtionẽ cũ ea que eſt alterius ꝓpter iniuſtitiã: maxime autez cũ ea que eſt alterius tpe deputato ad generationẽ. ⸿ Deide cũ dicit.

⸿ Suſceptis aũt filijs multũ referre putandũ eſt ad corporis robur quali victu nutriantur. Apparet vero ex ceteris animalibus ⁊ ex ceteris gentibus quibus cura eſt aſſidua bellice habitudinis nutrimentũ lactis maxime ꝓpriũ eẽ corꝑib⁹: abſtemiũ aũt magis pp egritudines.

⸿ Declarat qualr curandi ſunt pueri perfecti ⁊ reſeruandi poſt natiuitatẽ: ⁊ pmo qualr in pma etate que extenditur ſm phm vſqꝫ ad tertiũ annũ. Secũdo cũ dicit. (Sequẽti vero.) qualr in ſcda que extendiṫ vſqꝫ ad qnqꝫ annos incluſiue. Tertio cuꝫ dicit. (Tranſactis vero.) qualr in tertia que extendiṫ vſqꝫ in finẽ ſeptimi. Circa pmũ pmo declarat qualr curãdi ſunt ⁊ diſponẽdi ſunt quãtũ ad nutrimentũ cõueniens. Scdo cũ dicit. (Et preterea.) Quãtum ad exercitia ⁊ cõſuetudinẽ. In pma parte dicit. Cuꝫ pueri nati ſunt ex matribus: manifeſtũ eſt ꝙ alimentum magnã facit differentiã ad potẽtiã corpoꝝ ⁊ diſpõnez ſꝫ diuerſam qualitatis ſue: quale eni eſt ſm virtutẽ tale ⁊ facit corpus. Uirtus eni alimenti qđ conuertiṫ in illud qđ aliṫ remanet in eo: ſicut ſaporẽ pabuli videm⁹ apparere in lacte: ⁊ vini in aceto: ⁊ virtutẽ lactuce in ſanguine gñato ex ea: ſicut eni virtutes miſcibiliũ manent in mixto: quãuis forme corrũpanṫ: ita ⁊ virtus illius ex quo gñaṫ aliud aliqualiter in eo qđ gñaṫ: patiunṫ eni agentia nãlia a ꝯrijs. Manifeſtũ eſt aũt ⁊ ꝯſiderãdo in alijs aĩalibus ⁊ etiaꝫ in gentibus diuerſis qbus cura eſt in pueris inducere habitũ ⁊ diſpõnem ad bonũ: ꝙ lactis nã abundans eſt alimẽtũ ꝯueniẽs ⁊ familiare corꝑibus humanis: eteni alia plura aĩalia fetus poſt partũ ad tẽpus ex lacte nutriunt: ⁊ ſilr gentes bene volentes diſponere pueros: qm ſicut Ariſto. dicit ſcdo de gñatione: ex eiſdẽ ſumus ⁊ nutrimur. Nutrimentũ eni cõuertiṫ in ſubam rei alite: ⁊ eiuſdẽ ſube ⁊ forme opꝫ eſſe nãm vnam: ⁊ ideo quãto alimentuꝫ aliquod ſilius eſt ei ex quo gñaṫ aliud: tãto cõueniẽtius eſt ad nutriendũ ipſum. Lac aũt valde ſile eſt ſm cõplexionẽ menſtruo ex quo gñaṫ puer: ſupfluũ eni alimẽti determinatũ a nã ad matricẽ menſtruũ eſt: deriuatũ aũt ad mamillas ⁊ dealbatũ ibi eſt lac: ⁊ ideo cõueniẽtiſſimũ alimẽtũ pueris poſt partũ eſt lactis nã: ⁊ magis mlieris ꝗ̃ beſtie: ⁊ adhuc maxime matris ꝓprie ꝗ̃ aliene. vñ illi qui nutriunṫ ex lacte matris ꝓprie: melius debẽt eſſe diſpoſiti ſm nãꝫ. ꝓpter qđ Auicẽna dicit ꝙ extremũ mamille matris ꝓponere in ore infantis valde ꝯfert ad remouendũ omne nocumentũ: lac tamẽ matris ꝓprie ſtatim poſt partũ nõ eſt ꝯueniẽs puero donec cõplexio diſtẽperata per partuꝫ temperetṫ: expedit aũt pueris nõ cõferre vinũ in nutrimẽtum ꝓpter egritudines accidentes ex ipſo: vinũ eni multũ vaporatiuũ eſt ꝓpter caliditatẽ ⁊ humiditatẽ: ⁊ pueris multũ aſcendit nutrimentũ ad partes ſuperiores: ⁊ ideo pueris bibentibus vinũ multus fit deſcenſus euaporationis a capite. vnde contingit qñqꝫ coartatio pori ⁊ reſpirationis qđ eſt epilepſia ⁊ alie ĩfirmitates ex hac mã gñare ſimilr ⁊ acceſſio colere rubee: ⁊ q̃ accidũt ex eis: nec differt dare vinũ puero ⁊ nutricibus ſm Ariſt. ſed ſi opꝫ bibere opꝫ ꝙ ſit modicũ ⁊ aquaticũ valde. ⸿ Deinde cuꝫ dicit.

⸿ Et preterea motus quoſcũqꝫ in ea etate fieri datur ꝯferunt ne mẽbra vero ob teneritudinẽ diſtorta fiant: vtunṫ adhuc gentes alique organis quibuſdam ⁊ machinis: que corpus a talibus illeſum conſeruant.

⸿ Declarat qualiter curãdi ſunt quãtũ ad exercitia ⁊ conſuetudines: ⁊ pmo declarat in qbus aſſueſcendi ſunt. Secũdo cũ dicit. (Circa pmũ igiṫ ⁊c̃.) ꝙ ſm ordinẽ determinatũ. Circa pmũ oſtendit ꝙ aſſueſaciendi ſunt ad motũ. Scdo cũ dicit. (Cõfert etiã ⁊c̃.) ꝙ ad frigora. In pria parte dicit ꝙ adhuc pueros ſtatim poſt natiuitatez expedit aſſueſci ad motus tãtillos quoſcũqꝫ ⁊ ꝓxos: puta manuũ ⁊ pedũ ⁊ aliarũ partiũ. Motu eni iplarũ partiũ excitaṫ ⁊ acuiṫ calor nãlis in eis: qui ꝯſumẽs humidũ ſupfluũ in eis exiccat corpus ⁊ fortius facit: ⁊ Auicẽna adiungit ꝙ cũ motu ꝓcurãda eſt cõſonãtia muſice: ⁊ vox cantilene ad delectandũ in cõſonãtijs muſicis pp cauſaꝫ dicẽdã poſterius. adhuc aũt ꝙ mẽbra pueroꝝ pp fluxibilitatẽ humidi abundantis non effluãt a figura debita: cõſueuerunt quedã gentes vti qbuſdã iſtrumẽtis mechanicis: qbus cũ alliganṫ mẽbra pueroꝝ facilr ⁊ ſubtilr ſunt ĩ pueritia. ſicut cunabulo vtunṫ ad directionẽ totius corꝑis ⁊ pilleo rotundo ad debite ſignandũ caput: opꝫ eni in iſta etate nutricũ ſuauiter mẽbra tangere: ⁊ qđ dilatandũ eſt dilatare: ⁊ ſubtiliandũ ẽ ſubtiliare: ⁊ vnũqđqꝫ ꝯuenienti figura figurare: ⁊ manus ⁊ brachia ad genua ducere: ⁊ crura ⁊ tibias faſcia ligare: ⁊ caput pilleo rotundo aſtringere. tunc etiaꝫ puer eſt bene ſuſceptibilis ⁊ ducibilis: ſicut cera mollis. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Confert etiaꝫ ſtatim a pueritia frigori aſſuefacere. Hoc eni ⁊ ad ſanitatẽ ⁊ ad res bellicas vtile eſt. Quapropter apud multos barbarorũ cõſuetudo eſt: vel gelido amne natos immergere: vel parua veſte amicire: vt faciũt Galli. Ad cuncta enim ad que poſſibile eſt: ſtatim ab initio melius eſt aſſueſcere. Eſt autẽ apta puerorũ nã ob eorũ calorẽ ad frigus exerceri.

⸿ Declarat ꝙ aſſueſcendi ſunt ad frigora dicens: ꝙ expedit ad bonã diſpõnẽ pueroꝝ ĩ hac etate ad frigora moderata aſſueſcere ꝓuos exiſtẽs: h. n. ꝓficit ad ſanitatẽ corꝑis ⁊ ad bellicas actiones futuras: cũ eni aſſueti ſũt a iuuẽtute ad tollerãtiã frigoris nõ grauanṫ in ſupueniẽte etate a frigore ĩn bellicis: vbi neceſſe eſt qñqꝫ: nec patiunṫ egritudines q̃ ab ipſo ſunt. Iteꝝ pp ꝯſuetudinẽ ad frigus fortificaṫ calidũ ⁊ fortiora redduntṫ corꝑa: ⁊ iõ cõſuetudo eſt apud multos barbaroꝝ qbuſdã abluere pueros in aq̃ frigida ſtatiꝫ natos. Alijs aũt ꝑuo inuolucro iduere eos: ſicut ꝯtingit Gallis morãtib⁹ circa plagã occidẽtalẽ: vlr eni oĩa ꝗcũqꝫ poſſe eſt aſſueſcere ad bonũ habitũ futuꝝ: meli⁹ eſt aſſueſcere ſtatim a pncipio qñ ſunt magis ducibiles: non parũ. n. dĩt ſic vel ſic a puero aſſueſci: ſed multũ: magi aũt oẽ tũc aſſueſcit: ſic dĩ pmo ethicoꝝ. ⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ Circa primam igitur etatem hec ⁊ huiuſmodi diligentia eſt adhibenda.

⸿ Declarat ſcdm gradũ dicens: ꝙ ad exercitiũ in tollerando frigora expedit aſſueſcere ſtatim ſm gradum: tum vt primo aſſueſiant ad tollerãda magis temperata frigida. Deinde magis ⁊ magis ſm ꝙ fortificantur virtus vel complexio: ⁊ hoc propter calidum fortificandum ⁊ alias

vtilitates:cauendo autē ne grauet̄ natura ꝓpter exceſſuȝ frigidi cui exponit̄:ſimilr̄ aūt ſe bȝ de aſſuefactiōe i alijs cōuenientibus:nā eni puerorꝫ ꝓpter teneritudinē ⁊ mollitiem nata eſt aſſueſci ad quecūqȝ nō dura nec grauātia naturā ipſorꝫ. Circa primā igit̄ etatē optimū eſt taleȝ curam ⁊ ſimilem habere circa eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sequenti vero etate vſqȝ ad annos quinqȝ quā nondū ad diſciplinā aliquā ſunt admonēdi:neqȝ labores perferre cogēdi ne creſcere ipediant̄. Motus ſolūmodo quoſdaȝ ſuſcipere debent:quo pigritiā corpis euitent:qui motus preparandi ſunt illis ⁊ per alios actus ⁊ ꝑ ludum. Ludi vero ipſi neqȝ illiberales:neqȝ laborioſi eſſe debent:neqȝ remiſſi.

¶ Declarat quō curandi ſunt in habita etate que incipit in tertio anno:⁊ circa hoc ṗmo declarat quibus ſunt aſſueſaciendi. Scḋo cū dicit.(Cohibitiones vō ⁊c̄.)a quibus ꝓhibendi ſunt. Circa ṗmuȝ ṗmo declarat ꝙ aſſuefaciendi ſunt in etate hac qbuſdā motibus. Scḋo cū dicit.(Quas autē ⁊c̄.)qḋ in his que pertinēt ad auditū. In ṗma parte dicit ꝙ in etate ꝯſequēte que incipit a tertio anno ⁊ protendit̄ vſqȝ ad finē quinti in q̄ nō ſunt nati ad eruditionē ſeu diſciplinā ꝓpter tenuitatē cōplexionis ⁊ virtutū iperfectionē:nec ad magnos labores:vt ꝓpter violentiā non impediātur creſcere:opȝ eos exercere in aliquo modico motu:vt exercitata caliditate reſoluēte humidū ſuꝑfluū diffugiat inertia corporꝫ:hmōi aūt exercitiū in motu opȝ fieri:⁊ per actiones aliaꝫ:⁊ per ludos:ludos autē oportet eſſe non declinantes ad ſeruilitateȝ. ſed liberales magis. nec etiā ſuꝑlaborioſos vel violentos:vt nō grauent̄ virtutes ꝓpter exceſſum:neqȝ nimis molles ⁊ remiſſos ne cōprehendantur a deſidia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas auteȝ narrationes ⁊ fabulas illa etate pueri audire debeāt cura ſit his:qui pueris publice preficiunt̄. Cuncta enim talia ad conuerſationes poſtea futuras accōmodanda ſunt: itaqȝ ludi vtplurimū tales eſſe debent:vt ſint imitationes eorꝫ:q̄ poſtea ſerio erūt faciēda.

¶ Quod expedit eos in etate hac exerceri i his que ad auditum pertinent dicēs:ꝙ expedit eos in etate hac exerceri in audiendo aliquos paruos ſermones ⁊ fabulas aliq̄s ꝓpter hoc vt exerceant̄ in locutione ⁊ rōnibus noſum:⁊ de hoc debēt habere curā principes eorꝫ publice illis prefecti. Sed hoc obſeruandū eſt in hac etate:ꝙ oīa in qbus aſſueſiunt:⁊ motus:⁊ operationes:⁊ ludi:ſermones:⁊ fabule quos audiunt:⁊ etiā ea que vident ſint imagines q̄daȝ eorū:in quibus poſterius ſerio ꝯuerſari debēt:⁊ quaſi via ad illa in qbus cōſequēter ſtudere debēt ſeu intēdere. ad illa eni que aſſueſcunt in ṗmis magis poſterius inclinant̄ qꝛ aſſueta ſunt magis delectabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cohibitiones vero puerorꝫ ⁊ iterruptiones ploratus qui legibus prohibent non recte non faciunt. Sunt enim vtiles ad augmentū cum ſint quodāmodo exercitationes corporꝫ. Spiritus eniȝ compreſſio facit robur laborantibꝰ. Quod cōtingit etiam pueris cohibentibus.

¶ Declarat a quibus ꝓhibendi ſunt:⁊ ṗmo tangit ꝙ cohibitio a fletu ꝓdeſt eis. Scḋo cū dicit.(Prouidēdū ē ⁊c̄.) a quorꝫ cōuerſatione auditu ⁊ viſione cauēdi ſunt. Prīo igit̄ dicit ꝙ quidā ciues ſeu legiſlatores nō icōuenienter deteſtant̄ in ordinatione ⁊ rebuſpu. ſuis cohibitiōes puerorꝫ a ploratibus:hoc enim expediens eſt ⁊ conferens ad augmentum virtutis ⁊ nutrimentū:fit enim per hoc quedam exercitatio corporis ad iſta:cū enim cohibent̄ a ploratu fit retentio ſpiritus interius. in ploratu autē diffuſio exterius. Retētio auteȝ ſpiritus interius robur facit:propter enim congregationem ipſius interius fortificantur. virtus eni vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa. fortitudo autē ſpiritus ad incremētū ⁊ ad alia multa valet. ¶ Dei.c.d.

¶ Prouidendū eſt ab his qbus puerorū cura publice cōmiſſa eſt circa hmōi educationeȝ ⁊ aliam:⁊ vt q̄minime cuȝ ſeruis verſent̄. Hec enim etas vſqȝ ad annos ſeptem neceſſarium eſt vt domi alatur. Rationabile eſt ergo precipere in hac etate vt ab auditu ⁊ viſu ſeruilium rerum abſint.

¶ Declarat primo a quorꝫ ꝯuerſatione auditu ⁊ viſu cauēdi ſunt. Scḋo cū dicit.(Et potius eſſe ꝑcipes ⁊c̄.)tangit per quid facilr̄ hoc pōt fieri excuſando ſe ab vlteriori inqſitione de talibus. Tertio cū dicit.(Forſitan eniȝ ⁊c̄.)reprobat circa hoc opinionē cōtrariā. Circa ṗmū ṗmo oſtēdit ꝙ cauendi ſunt a ꝯuerſatione cū ſeruis. Scḋo cū dic̄.(Oīno igit̄ obſcenitas ⁊c̄.)qḋ a turpiū auditōe. 3° cū dic̄.(Cuȝ vō dicere ⁊c̄.)qḋ ab inhoneſtorꝫ viſione. Circa primū dicit ꝙ puerorꝫ rectores quorꝫ eſt regulare pueros cōſiderare debēt educationē puerorꝫ quō bene regulēt̄. ipſi eni in oībus debēt eſſe eorꝫ regula:ſicut in eodē rō eſt regula viriū inferiorū:vnde ſicut in eodē tota deordinatio viriū iferiorū rōnali parti anime imputat̄:ſic tota deordinatio puerorꝫ quā accipiūt i ṗma etate imputāda eſt magiſtris:debēt aūt curare ⁊ q̄tū ad alia ⁊ q̄tū ad h̄ vt q̄to minꝰ poterit cū ſuis ꝯuerſent̄:i hac eni etate vſqȝ ad ſeptimū annū nec̄e hīt ꝯuerſari in domo ⁊ alimentū accipere in ea in qua ſerui negociant̄:cōuerſantes enim cuȝ ſeruis accipiūt quādā iclinationē ad illiberalitatē ⁊ ad actiones ſeruiles ex eis q̄ audiūt ⁊ vidēt ſeruos dicētes ⁊ operātes:etiā cū ſint parui ⁊ bene informabiles ad quācūq̄. In eis tm̄:in qbus aſſueſcunt maxime in ṗma etate delectātur:delectati aūt facilr̄ iclinant̄ ad ipſa. ¶ Deinde cū.d.

¶ Omnino igit̄ obſcenitas verborū per legiſlatorē exterminanda eſt de ciuitate. Ex turpiter enim loquendi licentia ſequit̄ ⁊ turpe facere. Potiſſimuȝ igit̄ ſtatim a pueris neqȝ dicant: neqȝ audiant quicq̄ȝ turpe. Siquis vero dicere aut facere quicq̄ȝ prohibitorū deprehenſus fuerit is ſi liber ſit:ſed nōdū in ꝯuentū comeſſatorum dignatus aſſumi honore prohibeat̄: ⁊ verberibus caſtiget̄. Sed ſi ſit maioris etatis ſeruili infamia afficiatur.

¶ Ex hoc infert ꝙ cauendi ſunt a turpiū auditu dicens:ꝙ opȝ bonū legiſlatorē turpiloqa:puta ꝺ venereis:⁊ de alijs q̄ ſūt ṗter rōnē ⁊ honeſtatē oīno exterminare ex ciuitate:ſic̄ qḋcūqȝ aliḋ turpe:ex h̄ eni ꝙ alıqs ꝺ facili dicit aliqḋ turpe:ꝯſeqt̄ ipȝ ꝓpe facere:ſepe.n. dicēdo aliqḋ turpe agibile ſepiꝰ meditat̄ de eodē:⁊ ex freq̄nti meditatiōe de ipſo ſequit̄ iclinatio maior ad ipſuȝ faciendū:⁊ quāuis vniuerſalr̄ ſit ꝓhibendū a ciuitate:maxime tamē prohibendum eſt iuuenibus ⁊ ad preſentiam ipſorum:ita vt nec loquātur ipſi nec audiant ab alijs aliquid tale:omnia eniȝ que audiunt vel vident vel operant̄ in prima etate admirant̄ tanq̄ȝ noua eis:ꝓpter qḋ ⁊ ea melius memorant̄ ⁊

magis

magis delectant̄: amputanda enī ſunt delectabilia: ad ea autē in qui bus delectant̄ facilius inclinant̄. ſi autē aliq̄s tranſgrediat̄ dicens aut faciens aliq̄d ↄtra hoꝫ probibitū ſi fuerit liber non adeptus aliquā dignitatē puniat̄ priuādo ipſum de menſa in conuiuijs cōibus: ⁊ aliquibus debonestationibus ⁊ verberibus decentibus tranſgreſſionem. ſi aūt fuerit leuioꝛ etate precedentibus ⁊ adeptus aliquā dignitatē puniat̄ inbonoꝛationibus ſeruilibus non decētibus ſtatum eius ꝓpter vilitatē eiꝰ operationis ſic nō decentia ipſum: prelatus enim ſi peccat manifeſte amplius puniendus eſt q̄ꝫ priuata pſona: ⁊ q2 tranſgredit̄ in peccādo: ⁊ q2 prebet ſubditis occaſionē peccandi credentibus bonū eſſe ⁊ ſibi licere quicq̄ꝫ viderunt ipſum facientem aut dicentem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū vero dicere quicq̄ꝫ turpe īterdixerimus: clarū eſt q̄ ⁊ aſpicere: aut picturas: aut actꝰ defoꝛmes ꝓhibebimus. Sit igitur cura magiſtratibus nullā neq3 picturā: neq3 ſtatuā3 eſſe taliū rerū imitatricē: niſi apud deos quoſdā q̄bus etiā laſciuiā mos tribuit: apud bos pmittet lex boīes pro ſe ⁊ filijs ⁊ vxoꝛibus ſacra facere. Juniores autē neq3 iamboꝝ: neq3 tragediaꝝ ſpectatores eſſe ſinat: niſi cū ad eā ꝑuenit etatē: vt in comeſſatiōibus vna cū alijs ſedere.

¶ Declarat q̄ cauendi ſunt a viſione inboneſtoꝝ dicens: q2 facere aut dicere aliquid turpe dicimus debere exterminari a ciuitate: manifeſtū eſt q̄ videre picturas aut ſermones inboneſta repreſentantes cauendū eſt in ciuitate: ⁊ maxime a iuuenibus. ex viſiōe enī taliū eſt imaginatio ⁊ memoꝛia ipſoꝝ: ⁊ maxime iuuenibus exiſtentibus ꝓpter admirationē: ad imaginationē autē foꝛtē coꝝ cōtingit diſponi appetitū3 ⁊ virtutes motiuas ab ipſa: fantaſia enim ⁊ intelligentia babēt rerū vtutes: ſicut dicit Ariſtoteles in libro de motibus aīalium: ⁊ ideo principes cauere debent ne ſculptura que fit per inciſionē: neq3 pictura que per appoſitionem que ſint repreſentatiue iſtoꝝ fiat. ſi aūt in loco p̄uato nō publico niſi foꝛte in oꝛaculis aliquorū deoꝝ q̄bus lex attribuit aliquas laſciuias: ſicut veneri laſciuiā circa venerea: ⁊ loquit̄ ſm opiōnē gētiū antiquorū. Ad cultū aūt illoꝝ vbi tales laſciuie fiūt aut ſunt imagines earū repreſentatiue lex permittit parētes magis ꝑfectos exiſtentes pro ſe ⁊ pueris deos hoꝝ bonoꝛare. Juuenes aūt nō eſſe inſpectores iſtoꝝ neq̄ꝫ tragediarū: in quibus repreſentant̄ geſta ⁊ moꝛes ruſticoꝝ ſeu ruraliū vſq̄ꝫ ad etatē in qua debēt cōicare menſa cōmuni in cōuiuijs publicis: puta q̄n in eis īcipit vigere rō. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Et potus eſſe participes eē poſſint: ⁊ ab buiuſmodi labe īſontes diſciplina oēs preſtabit. Nos quidem nunc curſim ita attigimus: poſtea vero ſcientes opoꝛtebit determinare magis: ſiue opoꝛtet ſiue nō opoꝛtet primo querētes ⁊ q̄uo: ſed in preſenti mentionem de bis facere neceſſarium fuit.

¶ Declarat ꝑ que poſſunt facil̄r ꝓhiberi excuſando ſe ab vlterioꝛi ↄſideratione de iſtis dicēs: q̄ ab inboneſtoꝝ auditu ⁊ viſione: ⁊ ab ebꝛietate: ⁊ vniuerſal̄r a turpiū operatione ꝓhibebunt̄ ⁊ impoſſibiles erunt ſi occupent̄ in aliqua diſciplina ⁊ aſſuefaciāt delectari in ea. occupati enim cū3 delectatione ad alia non attendunt: ſed de talibus nunc pertranſeundo dictū eſt: poſterius aūt inſiſtēdo determinabit̄ magis: ſi opꝫ pueroꝝ eſſe aliquā diſciplinā vel nō. dubitādo: ⁊ ſi opꝫ: qualiter eſt: ⁊ qual̄r inſtruendi ſunt: nūc autē3 de boc recoꝛdationem fecimus ſm q̄ neceſſarium erat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Foꝛſitan enim non male circa boc cenſebat Theodoꝛus tragediarū actoꝛ: nulli enī3 vnq̄ꝫ cōcedere voluit vt ante ſe ageret. Neq3 ex vilibus etiam byſtrionibus quaſi magis faueant auditoꝛes illis: quos primo audierint. Cōtigit boc idem in cōuerſationibus boīum ⁊ reru3: oīa prima nos magis delectant. Quapꝛopter opꝫ a pueris omnia turpia procul remouere. Et maxime quecunq3 babent in ſe vel obſcenitatem: vel improbitatem.

¶ Inducit quoddā ſignū quo oſtēdunt̄ ea que in p̄ncipio audimus ⁊ cognoſcimus fieri nobis delectabilia: ⁊ q̄ eis fauemus ⁊ ↄ̄ſequēter in eis perſiſtimus tanq̄ꝫ in re nobis grata ⁊ delectabili: dicit enī q̄ Theodoꝛus tragediarum actoꝛ non male in boc cenſebat q̄ cu3 erat acturus aliq̄d nolebat q̄ aliquis prius aliquid repreſentaret q̄ꝫ ipſe qualiſcunq̄ꝫ byſtrio eſſet. ⁊ boc ideo q2 auditoꝛes magis fauēt bis quos p̄mo audierint: ex quo patet q̄ amamus ea que p̄mo cognoſcimus: ⁊ quibus p̄mo aſſueſcimus. Manifeſtū enim eſt q̄ꝺ idem accidit quantū ad aſſuefactionē bominū in locutionibus ⁊ rerum operationibus. In vtriſq̄ꝫ enim cōſuetudo inclinat ad ſimilia. oīa enī que p̄mo operamur: ſeu vidēdo. ſeu audiendo: ſeu aliter cunq̄ꝫ: puta in p̄ma etate magis diligimus: q2 magis delectamur in eis admirantes ea ſicut noua: ea autē que magis diligimus: magis poſſumus operari: quare ſi expedit in prima etate pueros audire comedias aut tragedias: magis inclinabuntur ad ea que repreſentant̄ per eas in etate futura q̄ꝺ eſt inconueniēs: ⁊ ideo opꝫ a iuuenibus oīa turpia: etiā inboneſta in p̄ma etate facere extranea: vel per aſſuefactionem in cōtrarijs: vel per afflictionem pene operantibus. Inter iſta autem magis illa que maioꝛis ſunt adbeſionis ⁊ faciliores: puta īboneſtatē que circa venerea ⁊ circa potum ⁊ cibum: cōcupiſcentia enī talium quaſi inata eſt nobis ſtatī3 ex iuuentute ſm pb̄3 2º etbicoꝝ. ¶ Deīde. c. d.

¶ Trāſactis vero annis quinq3 ⁊ duobꝰ vſq3 ad ſeptem opoꝛtet iam diſciplinas ſpectare q̄s addiſcere eos opoꝛtet.

¶ Qualiter inſtruendi ſunt in babita etate: puta a fine quinti anni vſq̄ꝫ ſeptimi breuiter ſe expedit: dicēdo tranſactis quinq3 annis duobꝰ ſequētibus vſq3 ad finē ſeptimi opꝫ iuuenes eſſe inſpectores diſciplinarū: in quibus erudiēdi ſunt: vt ſi ſunt erudiendi in equeſtri: opꝫ fieri inſpectores equeſtriū: ſiue muſica muſicaliū: vt per auditū ⁊ iſpectionē taliū aſſueti magis īclinent̄ ad ea. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Due ſunt etates in quas neceſſariū eſt diſciplinas diuidere. Una poſt ſeptimū annū vſq3 ad pubertatē. Altera a pubertate vſq3 ad ānū vigeſimū primū. nā q̄ ebdomadibus diuidunt etates plurimū dicūt bn̄: itaq3 ſequēda eſt nālīs diſtinctio. Ois enī ars ⁊ diſciplina implere vult id q̄ꝺ deeſt nāe. Primū igitur vidēdū eſt ſi facienda ſit inſtitutio quedā3 circa pueros. Deinde ſi vtile ſit publice curā coꝝ ſuſcipere: vel magis priuatim q̄uo nūc fit in pluribus ciuitatibus. Tertio qualē banc eſſe curam opꝫ.

¶ Uolens ſe cõtinuare ad ſequētia diſtinguit tempus ſequens cõueniens diſciplīne dicēs: q̄ due ſunt etates ſm quas neceſſariū eſt diuidi diſciplinā ↄuenientē vniciuiqȝ illarū: puta illā que eſt a fine ſeptimi āni vſqȝ ad pubeſcētiā .i. vſqȝ ad finē .14. ⁊ illam que eſt a pubeſcētia vſqȝ .21. annum. Qui aūt oēs etates diſtinguūt per ſeptēnia dicentes primā etatē cõtinere primū ſeptēnium: ⁊ ſcðam ſcðȝ: ⁊ tertiā tertiū q̄tū ad oēs etates nō bene dicunt: opȝ enī q̄ diuiſio etatis ↄſequēter accipiaꝛ diuiſioni nālis diſpoſitionis hoīs vt menſuraꝛ tēpore: ⁊ ideo ſm diuerſitatem ſtatus cõuerſationis ⁊ diſpōnis nāliu̾ vt menſuranꝛ tēpore opȝ etates diuerſificari. ſed iſte ſtatus aliquādo diuerſificaꝛ in minori tēpore q̄ȝ in ſeptēnio: q̄n̄qȝ in ãpliori. Alius enim eſt ſtatus cõuerſationis nālis hoīs in tribus p̄mis annis. Alius in duobus ſequētib⁹: ⁊ alius in duob⁹ ſenſibilr̄ ſequētibus: ⁊ ideo ſm hoc tres etates ante ſeptē annos pfectos diſtinguunꝛ. Deinde alius ſtatus cõuerſationis ⁊ modi viuēdi eſt in ſequēti ſeptēnio a precedētib⁹ ⁊ alius in ſequenti: ⁊ ideo iſte due etates ſeptēnijs diſtinguūꝛ. Status aūt vel modus viuēdi ↄuerſatiōis ſequēs longior eſt ⁊ protendiꝛ vſqȝ ad .37. vel circa: ⁊ ita nō mēſuraꝛ vno ſeptēnio: ſed pluribus: ⁊ ſic de alijs. Et ideo non diuidunꝛ etates vlr̄ ſeptēnijs: ſed opȝ aſſequi diſtinctioni nāli. oīs aūt ars ⁊ diſciplina in actu nata eſt ſupplere defectum nāe: ⁊ inquātū perficit aptitudinē nāe ad ipſam per hoc q̄ ſciens in aptitudinē fit ſciēs in actu. vel per hoc q̄ formā inducit in mā̄ extrinſeca apta nata: ⁊ ideo erudiendi ſunt ad vnāquāqȝ diſciplinā ad quā apti ſūt: eſt igitur cõſiderandū p̄mo: vtrū ſit faciēda aliqua cura circa diſciplinā ꝓpriā puerorꝫ: ⁊ dato q̄ ſic. Scðo vtrū oporteat ipſam eſſe cõem vel ꝓpriā: ſicut nūc faciunt in multis ciuitatibus: ⁊ dato q̄ magis expediat eſſe cõeȝ. Tertio eſt cõſiderandū qualē opȝ eſſe hꝫ diſciplinā: ⁊ de iſtis cõſiderabit in ſequēti libro: ſtatim incipiēs octauū librū a determinatione primi iſtorꝫ: ⁊ in hoc determinat ph̄s intentionem ſuam in iſto ſeptimo.

¶ Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magr̄i Ludouici valentie ꝑuratoris ordinis p̄dicatorū ad reuerēdiſſimū in xp̄o prēm ⁊ dn̄m dn̄ȝ .F. cardinalē Seneñ. Epithoma per cõcluſiones ſeptimi libri politicorꝫ Ariſtotelis.

¶ Qui querūt de optima repu. cõſiderare debent que ſit optima vita ⁊ maxime expetenda: eſt enī ratio ⁊ finis optime repu. vita cunctis maxime optanda.

¶ Oportet felici hoī adeſſe externa corpis ⁊ animi bona. nemo enī diceret eum eſſe felicem qui nullā ptē̄ȝ fortitudinis haberet: neqȝ tēperātie: neqȝ iuſtitie: neqȝ prudētie: aut cui deeſſent diuitie: amici: ſanitas: ⁊ alia hmōi.

¶ Felicitas aūt magis exiſtit in actionē virtutis q̄ȝ in diuitijs ⁊ bonis externis. Nam hoīes acgrant ⁊ cõſeruant externa bona virtutibus: nō virtutes bonis externis. Item externa bona finē habēt tanq̄ȝ inſtrumētū quoddā: at bona animi quāto magis excedunt tāto magis vtilia ſunt: ſi quidē honeſti ⁊ vtilis appellationē habent. Amplius diſpoſitio diſtat a diſpōne ſm exceſſum diſtantie illorꝫ: q̄ꝝ ſunt diſpoſitiones. ſi ergo aīa precioſior ſit corpore ⁊ pecunijs: ergo ⁊ diſpoſitio ſm aīam melior erit omni alia diſpoſitione: ⁊ ſic in ea felicitas ↄſiſtit. Inſuper hec bona nata ſunt grā animi: ⁊ non animus illorꝫ grā. vnde ⁊ deum dicimus eſſe felicem atqȝ beatum: non per aliquid externorum: ſed per ſeipſum: q̄ꝛ talis eſt ſm naturam.

¶ Felicitatis igitur tantū vniciuiqȝ cõtingit quantū virtutis atqȝ prudentie: ⁊ quantum ſm has operatur.

¶ Bona fortune ⁊ felicitas differunt: externorū nanqȝ bonorum fortuna cauſa eſt. Felicitas autē non eſt ab ea: ⁊ nemo ſit iuſtus ac temperatus a fortuna.

¶ Conſentaneū vero eſt ciuitatem beatam eſſe non poſſe abſqȝ virtute ⁊ prudētia: nō enī eſt beata niſi bene agat. nec bene agit: niſi bona agat: non ↄtingit aūt bona agere abſqȝ virtute ⁊ prudentia.

¶ Uirtus eadē eſt: eādemqȝ viȝ hꝫ ⁊ forma ciuitatis ⁊ vniuſcuiuſqȝ hoīs: cū ad eandem operationem ordineꝛ.

¶ Uita ergo optima ⁊ priuatim vniciuiqȝ ⁊ publice omnibus eſt cum virtute intantum externis adiuta facultatibus: vt actiones ſtudioſas conficere poſſit.

¶ Uita liberi hoc eſt cõtemplationi intendētis melior eſt q̄ȝ occupati viri in dn̄ando. Uti enī ſeruo inquantū ſeru⁹ non eſt egregiū. contemplari autem eſt maxime homini proprium ſuipſius gratia.

¶ Non eſt putandū optimū ſimplr̄ poteſtatem hr̄e ⁊ ſibi dominiū arripere niſi id habeāt qð maxime optandū eſt ſcȝ ceteris virtute p̄cellere: non enī qui regūt bonas actiones hn̄t: niſi tantū p̄ſtent alijs: quantū vir mulieri: pater filijs: ⁊ dn̄s ſeruo: qui enī āliter agunt non tm̄ ꝓficiunt regendo quātū a v̄tute recedūt. ſi aūt ſint meliores ſm virtutē ⁊ ſȝ potētiā actiuā: hos ſeq hōeſtū ē ⁊ his pere iuſtū.

¶ Illi qui p̄eeſt non ſolum neceſſaria eſt virtus: ſed etiaȝ potentia: per quam ſit actiuus.

¶ Uita cõtēplatiua non eſt abſqȝ actione: meditari enim actio quedaȝ eſt. ⁊ q̄ꝛ optima actio eſt ⁊ maxime homini propria: ideo optima vita eſt. vnde ⁊ felicitas que in bene agendo eſt reponēda in hac optima actione cõſiſtit.

¶ Hec ↄtēplatiua vita adeo actiua putāda eſt: vt etiā non dicanꝛ ꝓprie agere actionibus exterioribus qui intelligētia ⁊ cogitatiōe opibus nō p̄ſint vt architecti. Cuȝ enī intellectus opatiuus ab appetitu recto ipſius finis pendeat. appetitus aūt recti finis ſtatuaꝛ per intellectū ſpeculatiuū eſſe ſicut primū: ⁊ regēs ⁊ eius operationē optimā eē.

¶ De quātitate ciuitatis.

¶ Oportet aūt ciuitatē eſſe magnā: nō eſt aūt magnitudo ciuitatis exiſtimāda ex numero habitantiū: ſed reſpicere oportet ad potētiā ſm ordinē ad ꝓpriā ciuitatis operationē: vt videlȝ ea ſit exiſtimāda magna ciuitas que pōt maxime efficere opus ſuū. non eſt etiā penſanda ex qualibet multitudine: puta ſeruorꝫ: hoſpitū: inquilinorꝫ: ſed ex nūero eorꝫ qui ſunt pars ciuitatis: horꝫ enī precellēs multitudo ſignū eſt magne ciuitati: nō enī idē eſt magna ciuitas ⁊ populoſa: non eſt inſuper putāda magna ciuitas nimio populi exceſſu: populoſa enī ciuitas impoīe eſt vt optime guberneꝛ. nam cum lex ſit ordinatio quedaȝ: impoſſibile eſt aūt magnā multitudinē bene ordinari. hoc enī eſt op⁹ diuine potentie que totū cõtinet. Nō ergo pōt legibus regi. Iteȝ q̄ꝛ eſt quedā mēſura magnitudinis ciuitatis: quēadmodū aliorꝫ oīum aīaliū plantarū inſtrumentorꝫ. nāȝ horum ſingula neqȝ parua nimiū: neqȝ magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinebunt.

¶ Cuȝ igitur ciuitatis magnitudo infinita eſſe non debeat terminus eius eſſe debet vt per ſe ſufficiens ſit ad viuendum. huius enim gratia inſtituta eſt ciuitas: ⁊ tanta debȝ eſſe multitudo: vt a gubernāte oēs ciues cognoſci poſſint: vt recte eos iudicare poſſit ac demādare magiſtratus ſȝ dignitatem: ac etiaȝ ne in nimio exceſſu poſſint latere hoſpitum ⁊ inquilinorū machinamenta aduerſum rempu.

¶ Ciuitas debet eē ferax oīum: ⁊ omnia in ſe habere ⁊ nullius indigere. hoc enim modo erit per ſe ſufficiens: multitudine vero ac magnitudine tantā eſſe oportet. vt queat nutrire habitatores temperate: liberaliterqȝ viuentes.

¶ De ſitu ciuitatis.

¶ Ciuitatis

¶ Ciuitatis aũt ſitus talis eẽ dꝫ vt ab hoſtib⁹ gdẽ facile inua di nõ poſſit:ciuib⁹ aũt ſit facilis in alıena egreſſio. Jtẽ regio ĩ q̃ eſt ſic ſubta ꝯſpectui.ſ.cogſci ꝛ ſuccurri facilr poſſit.

¶ Debet inſup ꝛ ad terrã ꝛ ad mare iacere:ꝛ ad auxilia ferẽ da:ꝛ ad iportationẽ fructuũ:ſi tñ inutile fore credaẽ iacere eã ad mare pp frequẽtiã aduenaꝝ q facile reſp.corrũpũt: aut legib⁹ occurrẽdũ eſt:aut portus ꝛ ſtationes ponende ſunt:que neqꝫ infra vrbem ſint neqꝫ valde diſtantes.

¶ Expedit etiã hr̃e potẽtiã naualẽ cũ oporteat ꝛ finitimis auxiliari:ꝛ etiã terreri eos:magnitudo aũt ac multitudo huius potẽtie ad mores ciuitatis erit accomodãda:turba vͦo nautica nõ debet eſſe pars ciuitatis:qui eniꝫ naues ꝯſcẽdũt ingenui ſunt homines:ꝛ ſubeſſe nolunt.

¶ Qui in frigidis regionibus habitãt:vt in europa in liber tate qdem pſeuerãt ꝛ abundant aio:ſed diſciplinã reipub. difficulter recipiunt:ac finitimis dñari non poſſunt:cum ingenij ꝛ artificij parum habeant.

¶ Qui vͦo in calidioribus partibus naſcunẽ:puta in aſia in genio abundant:ſed animoſitatẽ non habent ꝓpter qd ꝛ parere dominantibus ꝛ ſeruire perſeuerant.

¶ Qui autẽ mediã regionẽ incolunt:vt grecoꝝ genus animoſi ꝛ ingenioſi ſunt:ex quo fit vt in libertate degũt ꝛ reipu.diſciplinam optime recipiant:ꝛ apti ſint oib⁹ iperare.

¶ Hec tñ itelligẽda ſunt ſi ad cõem figure celeſtis diſpoſitionẽ reſpiciamus:ſed variari cõtingit predicta ſm q variari cõtingit figuras ſtellarũ:que errant in has regiões: ac etiã ex aliqua differenti diſpõne in ordine ad montes ꝛ mare ꝛ paludoſa loca:cõſimilr ex diſſimili exercitatiõe intellectus cui non poſſunt vim afferre celeſtes influxus.

¶ De partibus ciuitatis neceſſarijs.

¶ Opꝫ in ciuitate ẽe agricolas vt victum comperent:artifices:vt p artẽ mlta iſtrã miniſtrẽt qb⁹ victa idiget pugnatores q armis ꝯpellãt iobediẽtes parere magr̃atibus ꝛ ꝓpulſent vim externã ꝛ locupletes:q pecuniã hñt:ꝛ ad indigentias ꝛ ad bellũ:ſacerdotes q cultũ diuinũ obſeruẽt:iudices q iudiciũ exerceãt ꝓ iuſtitia ꝛ vtilitate ꝯtendentium.

¶ Jn optima rep.neqꝫ artifices:neqꝫ mercatores ciues eẽ oportet:huiuſmodi eniꝫ vita aduerſa eſt virtuti: ſine qua non cõtingit ciuitatem eſſe felicem.

¶ Nõ ꝯtigit ẽe agricolas eẽ ciues cuꝫ op⁹ ſit q̃ete ꝛ ocio q̃ carẽt agricole ad vͥtutẽ cõparãdã:ꝛ ad rẽpu.gerendam.

¶ Jdem põt eſſe ꝛ pugnator ꝛ cõſiliatiuus in ciuitate non ſimul quidẽ:ſed vt nã ferẽdũ eni in iunioribus vires ſint prudentia vero in ſenibus:bellis intẽdent in iuuenili etate:in ſenili vero conſultabunt de vtilibus.

¶ Oportet aũt has poſſeſſiões hr̃e:neceſſe eſt enim facultates adeſſe ciuibus qui vere ciues ſunt.

¶ Ulr̃ aũt dẽm eſt nullũ gen⁹ hoiuꝫ eẽ ptẽ ciuitatis q nõ ſit iquãtũ hꝫ vͥtutis effector. Felicitas.n.oꝫ vt p vͥtutẽ fiat: felicẽ vͦo neceẽ eẽ ciuitatẽ ñ ſꝫ aliquã ptẽ:ſꝫ ſꝫ oẽs ciues.

¶ Neqꝫ agricola:neqꝫ artifex:neqꝫ viliũ exercitioꝝ quiſq̃ ſacerdos eſt deputãdus. Honos eni dijs a ciuibus eſt ipẽdendus.hi autem ciues non ſunt.

¶ Cura aũt ſacroꝝ eſt his demãdanda qui iam quieuerũt:ſiue hi p tp̃e laboris ꝓpeſſi ſint arma tenẽdo:ſiue ꝯſultãdo.

¶ Cõſideratis aũt ꝑdictis appet p̃mo ciues deputandos ad bellũ:deinde ad cõſiliũ. Ultimo ad ſacerdotiũ. Jtem apparet artifices:mercenarios:agricolas neceſſarios eſſe in ciuitate:ſed non eſſe partẽ ciuitatis:pugnatores vͦo:ꝯſultores:ꝛ ſacerdotes ptẽ eẽ ciuitatis:ꝛ hi abſqꝫ vͥtute eẽ nõ poſſint.

¶ De diuiſione ciuitatis.

¶ Eſt neceſſariũ regionẽ diuidere in duas ptes:ꝛ vnã eſſe publicã:ꝛ aliã priuatoꝝ:publica rurſum diuidenda eſt:vt vna pars deputeẽ impenſis que fiunt in cultu diuino:altera impẽſis cõmeſſationũ:que inſtitute ſunt ad ꝯſeruãdã amicitiã iter ciues:priuati aũt agri pars vna ad proprias neceſſitates ẽ deputãda:altera ad ciuitatẽ:vt ad bellicas oportunitates:ꝛ alia huiuſmodi.

¶ Cõſultores aũt agroꝝ ſerui eſſe debent:ſed nõ oẽs vniꝰ gñis puſillanimes:robuſti corpe:ꝛ deficientes intellectu. ſic eni vtiles erũt ad opus faciẽdũ:ꝛ nihil noui ab eis metueẽ:aut barbari eſſe debẽt nã ſiles his q̃s ſupra diximꝰ.

¶ De edificatione ciuitatis.

¶ Jn ponẽda ciuitate reſpicere opꝫ p̃mo ad ſanitatẽ:ꝛ hoc fit ꝯuertẽdo vrbẽ ad orientẽ. vẽti eni qui inde ꝓfluunt ſalubriores ſunt:eorũ nãqꝫ mã pluri tẽpore moraẽ ſub vi ſolis:ideqꝫ calidiores effecti nubes diſſoluũt purioremqꝫ reddunt aerẽ. Scdo loco ꝯuerti debẽt ſeptẽtrionẽ. venti eni boreales ſalubres ſunt:ipetu eni ſuo q magnꝰ eſt vapores groſſos ꝓpellũt ab aere ac ſua friditate clauſis poris calidis intus ꝯgregãt:fortioreqꝫ reddũt calorẽ nãlem.

¶ Locus etiã ciuitatis oportunus eẽ dꝫ ad bellicas ꝛ ciuiles res:abundantiãqꝫ dꝫ hr̃e naturalẽ aquaꝝ ꝛ ſtagnoruꝫ q̃ ſi nãlis deficiat cõparari debent ciſterne ꝛ lacus ex aq̃ pluuia:ne ſi qñ obſidereñẽ aqua poſſit deeſſe:diſtinguendus eſt etiã aquaꝝ vſus vbi fieri poteſt:vt alie aque ad cibũ ꝛ potũ deputentur:alie ad aliam indigentiam.

¶ Jn ciuitate ĩ q̃ vnꝰ vl pauci dñanẽ expedit eẽ arcẽ ꝛ loca munita:in ea vͦo in q̃ populus:dꝫ eẽ eq̃litas locoꝝ. Jn optimatũ vͦo gubnatõe neutrũ iſtoꝝ:ſꝫ magis loci pl̃es ardui

¶ Edificatio aũt domoꝝ p̃uataꝝ partiꝫ dꝫ eẽ ſꝫ morẽ antiquũ:vt edificia habeãt ſeptricabiles aditus ad ſecuritatem ꝛ tutelam:partim ſm nouũ:vt habeant formã gratiorem ꝛ cõmodiorem ad ceteras res.

¶ Edes deoꝝ ꝛ p̃ncipaliſſime comeſſationes magiſtratuũ debent habere locũ idoneũ:ꝛ ſupeminẽtiã habere ad vicinas partes ciuitatis:ꝛ ante ipſum cõſtrui forũ:liberũ tñ ab oi mercatu:ꝛ neqꝫ opifices:neqꝫ agricolas:neqꝫ alios vllos tales illi appropinquare niſi a magr̃atibus vocenẽ.

¶ Uenaliũ aũt rerũ aliud foꝝ eſſe debꝫ:ꝛ alio loco ſitum quo ꝛ a terra ꝛ a mari facilis ſit importatio omniũ.

¶ Magr̃atꝰ ãt q̃cũqꝫ hitare debẽt iuxͣ foꝝ ĩ loco celebri.

¶ Quibus fiant ciues boni ꝛ ſtudioſi.

¶ Duo ſunt in qbꝰ ois cõmẽdatio hñ agendi cõſiſtit. vnũ vt ꝓpoſitũ ac finis agẽdi recte ſubiaceat:aliud vt eas actiones inueniamus:que ad illum finem ferant.

¶ Bene viuere ac felices eſſe oẽs cupiunt:ſꝫ alijs poteſtas eſt adipiſcendi:alijs non:ꝓpter fortunam aliquã vel naturam:opus eni eſt adiumentis qbuſdã ad hñ viuẽdum: minoribus quidẽ melius diſpoſitis:maiorib⁹ aũt peius.

¶ Felicitas ẽ opatio ꝛ vſus pfectꝰ vnitꝰ nõ ex ſuppoſitiõe: ſꝫ ſimplr:ꝛ itelligo ſimplr.i.ciꝰ qd in ſeipſo cõmẽdatiõeꝫ hꝫ:ex ſuppõne vͦo qd hꝫ cõmendationẽ ex neceſſitate.

¶ Si igiẽ ciuitas que optime gubernaẽ felicitatẽ recipiat neceſſe eſt. Felicitas aũt eſt vſus vͥtutis:opus eſt in optia repu.ciues ſtudioſos eſſe ꝛ bonos ſimplr:ꝛ bonos vſus rationis habere circa bona quecunqꝫ.

¶ Cũ ĝ ꝛ vͥtus ꝛ bona externa ad felicitatẽ exigunẽ:bonorũ autẽ externoꝝ domina ſit fortuna:oꝫ ergo alia ſubeſſe bona.ſ.externa:alia.ſ.virtutis parare legis poſitorem.

¶ Atqui boni fiunt ciues ꝛ ſtudioſi tribus. videlꝫ nã cõſuetudine:ꝛ rõne:ſed rõ eſt magis ꝓpria hoi:cetera eni animalia maxie viuũt ſꝫ nãm.parũ vͦo aliqd ꝛ ſm mores hõ ꝛ ſm rõnẽ:ſolus eni rõnẽ hꝫ:ſꝫ hec expedit tria ſimul ꝯcordare:multa eni p̃ter mores ꝛ p̃ter nãm agũt hoies ꝓpter rationẽ:ſi perſuadeaẽ melius aliter agere.

¶ Quos dignum ſit imperare.

¶ Eoſdẽ ſemp ĩpare melius foret:ſi tãtũ ab alijs differrẽt quãtũ dij ꝛ heroes ab hoibus differre putanẽ:vt p̃mo ſtatim corpore:ac poſtea aio lõge antecellerẽt:ac manifeſte

¶ Politicorum Ariſtotelis Liber Octauus.

Quod igiť a legiſpoſitore maxie intēdēdū ſit circa diſciplinā iuuētū nemo vtiqꝫ dubitabit: nā id qdem neglectū i ciuitatibꝰ affert reip. detrimētū: oꝫ.n. ad ſingula gubernādi gnā diſciplinā accōmodari: naꝫ mos vniuſcuiuſqꝫ ꝓpriꝰ ꝯſueuit ⁊ ſuare rē p. ⁊ ab initio ꝯſtituere: ceu popularis mos popularē: ⁊ paucoꝝ potētie accōmodatꝰ mos eā: q̄ ꝯſiſtit in paucoꝝ gubernatione. Semper aūt melior mos eā eſt melioris reipublice. Lec I.

¶ Poſtq̄ pħs declarauit qualr ⁊ qbus iuuenes ſint diſponendi ⁊ inſtruendi q̄tū ad corpus ⁊ vſqꝫ ad finem tertie etatis: que ſm ipm terminať in fine ſeptimi: nūc intendit declarare q̄lr iſtruēdi ⁊ diſponēdi ſunt ſꝫ itellectū in duabus ſequētibꝰ etatibꝰ: q̄ terminanť in fine. xxi. anni: ⁊ ſm ordinē ꝑmiſſuꝫ ꝑus diuidiť liber iſte i ptes tres: qꝛ ꝑmo oſidit ꝙ puerorū opꝫ facere curā circa diſciplinā in ciuitate optima. Scḋo cū dicit. (Cū vo.) declarat ꝙ cōem. Tertio cū dicit. (Que nā vo.) declarat q̄ ſit illa ⁊ q̄liter erudiēdi ſunt in ipſa. Circa pͫ ꝑmittit ꝑmo ꝯclōnē ſuā dicens: ꝙ nullus habēs rectū vſum rōnis dubitat qn legiſlatorem curanteꝫ de bono cōi ciuitatis maxie negociandū ſit circa diſciplinā ⁊ bonā diſpōnē ꝑmo iuuenū. deinde ꝓbat hoc per vnā rōnem. Scḋo cū dicit. (Preterea.) per aliā. In ꝑma pte ipſe intēdit rōnē hāc. De illo oꝫ negociari legiſlatorē ⁊ curā hēre: qḋ nō factū in ciuitatibus ledit ⁊ corrumpit reſp. maxime eniꝫ dꝫ intendere bonū ⁊ ſaluationē reip. ſed non curare de bona diſpōne pueroꝝ: ⁊ dimittere eos aſſueſci in qbus volunt ledit ⁊ corrumpit remp. Cuius declaratio eſt: qꝛ expedit ciui aſſueſcere ⁊ diſponere futuros ciues ad vnāquāqꝫ rēp. ſm modū cōuenietie ei: ſicut māꝫ ad formā: ꝯſuetudo enim vniuſcuiuſqꝫ reip. ⁊ diſpō cōueniens ꝑncipiū eſt inſtituendi rempublicā ⁊ ꝯſeruādi ipaꝫ inſtitutā. Bona ꝑparatio māe ad formā ꝑncipiū eſt educēdi formā illā in eſſe ⁊ ꝯſeruādi illā eductā: ſicut videmus ꝙ ꝯſuetudo popularis ꝑncipiū eſt iſtituēdi ⁊ ſaluādi popularem ſtatū: ⁊ paucoꝝ potētie ſtatū paucoꝝ: ⁊ ſilr in alijs. Et ſemꝑ ꝯſuetudo melior ꝑncipiū iſtitutionis eſt ⁊ ſaluationis ſiue ꝯſeruatiōis melioris reipublice: ſicut excellentior diſpō māe eſt ꝑncipiū generationis excellētioris forme. Ex quo manifeſtū eſt: ꝙ bona diſpō ⁊ ꝯſuetudo iuuenū ad rempublicā inſtituiť ⁊ ſaluat ipſaꝫ: quare ꝑ oppoſituꝫ indiſpō ipſoꝝ ⁊ negligētia circa hoc deſtruit ⁊ corrūpit eandē. quare de bona diſpōne ſeu diſciplina pueroꝝ opꝫ legiſlatorem curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea in cūctis facultatibꝰ ⁊ artibꝰ ſūt q̄dā ad q̄ erudiri priꝰ oꝫ: ⁊ aſſuefieri ad eaꝝ opa. itaqꝫ manifeſtum eſt ꝙ ⁊ ad ꝟtutis actiones.

¶ Ponit zᵃᵐ rōnem dicēs: ꝙ adhuc ſicut eſt in alijs potentijs ⁊ artibus operatiuis in operatione: ſic eſt in virtutibꝰ politicis ⁊ ſcientia politica reſpectu actionū politicaꝝ: ſed ita ſe hꝫ in alijs potentijs ⁊ artibus: ꝙ oībus opꝫ ꝑexiſtere aliquā bonā diſpōnē māe aut aliquam eruditionem: aut aſſuefactionē. hoc ēt videmus in ſpeculatiuis: qꝛ oīs ars ⁊ oīs doctrina fit ex ꝑexiſtenti cognitione: ⁊ in opatiuis ſimilr: ſic in fiſtulatiua: debēs eniꝫ recte fiſtulare ꝑus aſſueſcit i qbuſdā ꝑludijs ⁊ rudimētis. ſilr aūt ⁊ in alijs ſe hꝫ. opꝫ eni māꝫ bn̄ diſponi ad actionē: qꝛ actus actiuoꝝ ſūt in patiente bn̄ diſpoſito: q̄re in ꝟtutibus ⁊ ſcīa politica opꝫ ad actionē rectā futurā ꝑerudiri ⁊ aſſuefieri ⁊ diſponi in qbuſdā: ⁊ de h̄ dꝫ tractare legiſlator: cuius eſt intendere bonum ⁊ ſaluationem reip. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ꝟo vnꝰ ſit finis ciuitati toti: clarū ē oportere diſciplinā quoqꝫ eſſe vnā ⁊ eandeꝫ oīum.

¶ Uolens ꝓbare ꝙ oꝫ de pueris curā cōeꝫ hēre: ꝓbat ꝑus ꝙ oīuꝫ i ciuitate vnā oꝫ eē diſciplinā: vnā itēdēs rōnē hāc. Quoꝝcūqꝫ eſt vnꝰ finis ꝑ ſe: eoꝝ eſt diſciplina vna de eis que ad fine ordinanť: qꝛ rō eoꝝ q̄ ſunt ad finē ex fine ſumiť: ⁊ quoꝝ eſt rō vna ⁊ diſciplina vna: ſꝫ ꝙ hꝫ. oīum aūt viuētiū in ciuitate ſm remp. vnā eſt vnus finis: puta finis reipublice. Quare manifeſtū eſt ꝙ omniuꝫ opꝫ eſſe vnaꝫ ⁊ eandē diſciplinā de neceſſitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hꝰ curā eē publicā ⁊ nō priuatā quēadmodū nunc vnuſqſqꝫ curam hꝫ ſuoꝝ filioꝝ priuatimqꝫ docēs: ⁊ priuatā diſciplinā ꝓut ei vr̄: ſed opꝫ publicoꝝ publice exercitationē fieri.

¶ Probat ꝙ oꝫ de his fieri curā cōeꝫ q̄tū ad diſciplinā: ⁊ ꝑmo ꝑ rōnes. Scḋo cū diť. (Laudari pñt.) per exēplum. Circa pͫ ponit rōnes duas: q̄rū pᵃᵐ tangēs diť ꝙ de diſciplina pueroꝝ oꝫ legiſlatorē facere curā vnā ⁊ nō diuiſim: ſicꝫ nūc in qbuſdā ciuitatibꝰ vnuſqſqꝫ curat de ꝓprijs pueris ſꝫ ꝙ vr̄ ſibi ſeorſuꝫ iſtruēs diſciplina ꝓpria q̄cūqꝫ vr̄ ſibi vtilis: aliꝰ ⁊ aliꝰ in alia ⁊ alia. Et hꝰ rō eſt: qꝛ eoꝝ q̄rū eſt diſciplina vna ⁊ cōis expedit facere curā coeꝫ ⁊ ſtudiū vt cura ſit ꝓportionalis diſcipline. Sꝫ oīuꝫ in ciuitate vna eſt diſciplina ⁊ vna rō vt ꝓbatū eſt ꝑus. Ergo de oībus eſt facienda cura cōis ⁊ eadē q̄tū ad illā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ſilr nō dꝫ qſqꝫ ciuis ſe ſuū exiſtimare: ſed oēs ciuitatꝭ: ꝑticula.n. ciuitatꝭ vnuſqſqꝫ ē: cura ꝟo ſinglaꝝ ꝑticlaꝝ reſpicē nata ē ad curā totiꝰ.

¶ Ponit ſcḋaꝫ rōnē ⁊ eſt. Cura de pte ⁊ diſpō debēt eē ſꝫ hitudinē ad totū: tum qꝛ ps eſt ꝑꝑ ipm totuꝫ: tuꝫ qꝛ rōnē ⁊ eē hꝫ ab ipſo. nunc āt ſic ē cū his q̄ dicta ſunt opꝫ intelligere vnūquēqꝫ ciuē nō eē ſuiipſius ſolū neqꝫ grā ſui: ſed oēs ciuitatis ⁊ grā eius: ergo cura vniuſcuiuſqꝫ ciuiū ⁊ diſpō faciēda eſt ſꝫ hitudinē ad totā ciuitatē ⁊ boᵐ ipſius: ſm igiť eundē modū curādi ſunt ⁊ diſponēdi iuuenes: ſꝫ ꝙ tota ciuitas curať ⁊ diſponiť ad boᵐ cōe: ſꝫ de iſtis faciēda eſt cura cōmunis: ergo ⁊ de iuuenibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Laudari pñt i h̄ Lacedēonij: nā plurimā circa pueros diligētiā faciūt: ⁊ qdē publice. Quod igitur lege ꝓuidēdū ſit circa diſciplinā iuuētutis ⁊ hoc publice faciendū patet.

¶ Māifeſtat idē ꝑ exēplū dicēs: ꝙ rōnabilr poterit aliqs laudare Lacedemonios q reputanť bn̄ gubernare in hoc: maximā.n. curā ⁊ ſtudiū ipendūt circa diſciplinā pueroꝝ: ⁊ h̄ nō ꝑuatiꝫ ſꝫ coiter: bn̄ exiſtimātes ꝙ bona diſpō pueroꝝ cōis idduceret bonā rēp. ꝯiter. Quod igiť oꝫ legiſlatoreꝫ curare ⁊ ferre leges de diſciplina iuuenū: ⁊ ꝙ hāc curā ⁊ diſciplinā de ea oꝫ eē cōeꝫ māifeſᵐ ē ex dictis. ¶ Deide cū diť.

¶ Que nā ꝟo iſta ſit diſciplina: ⁊ q̄uo tradēda latere nō dꝫ: nā nūc qdē in ambiguo eſt: nec eadē oēs cēſent iuuentutē addiſcere debere: neqꝫ ad ꝟtutē: neqꝫ ad vitā optimā: neqꝫ cōſpicuū eſt: vtrū ꝑ intelligentiā magis deceat vel ꝑ animi morē. Impedimentoruꝫ quoqꝫ reſpectus ꝯſiderationē diſcipline cōturbat: cū manifeſtū nō ſit: vtꝝ exercitatio noſtra accōmodāda ſit ad

ea que ſunt vtilia ad vitã: vel ad ea que tendunt ad ꝟtutẽ: vel ad ea que ad maiorẽ quẽdam ſuperfluitatẽqꝫ ptinẽt apparatũ. hec enĩ oĩa p̃ſonos quoſdã ſuſcipere. De his quoqꝫ que ad ꝟtutez tendũt nihil cõſeſſuz exiſtit. Et enĩ ꝟtutẽ nõ eã dez oẽs ſtatim honorant: ex quo fit vt diſcordẽt circa illius exercitationez.

¶ Declarat q̃ ſit illa diſciplĩa ⁊ qualr̃ ſunt erudiẽdi in ea. ⁊ circa h̃ p̃mo p̃mittit itentũ ⁊ neceſſitatẽ ꝯſiderationis de ipſo. Scḋo cũ dic̃. (Qḋ igit̃.) Proſequit̃. Jn p̄ͣ pte dicit ꝙ ciuẽ oꝫ nõ latere q̃ ſit hꝰ diſciplĩa pueroꝝ cõis ⁊ qualr̃ ⁊ quõ oꝫ pueros erudiri in ipſa. Cuiꝰ rõ eſt: qm̃ mlt̄i dubitãt de ipſa ſicut appet ex opibus ⁊ diuerſis opionibꝰ de ea. nõ. n. oẽs opinant̃ pueros debere erudiri in eiſdẽ diſciplinis: neqꝫ in ordie ad ꝟtutẽ: nꝫ in ordie ad idẽ optimũ: ſꝫ qdã in vna puta in iudicatiua ſeu rhetorica: qdaꝫ in alia: puta medicatiua vel exercitatia vel hꝰ. Nec ẽt manifeſtũ eſt oĩbus vtrũ magis oꝫ eos erudiri ſeu aſſueſieri in his que ptinẽt ad itellectũ: puta in ꝟtutibꝰ itellectualibꝰ: vl̃ in his q̃ ptinẽt ad morẽ aĩe: hoc eſt in ꝟtutibꝰ moralibꝰ: q̃ ſunt in pte appetitiua ipſius. Jteꝝ conſideratio de diſciplina q̃ ordinat̃ ad vitã actiuaꝫ plena eſt turbatione: q̃. ſ. ſit optima. cui magis intẽdendũ ſit: diuerſi enĩ diuerſas ponũt ſꝫ ꝙ diuerſos fines in agibilibꝰ ꝯſtituũt. Adhuc nõ eſt manifeſtũ vtꝝ magis ſtudendum ſit circa opatiões vite actiue: aut circa ea que tendũt ad ꝟtutẽ que eſt p̃ncipiũ illius: an circa ſupflua: puta circa delectatiões ſenſibiles nõ neceſſarias: diuerſi enĩ circa hoc diuerſa opinant̃: ⁊ ꝙ hic iſtoꝝ hꝫ ꝓprios iudices. Jteꝝ de ꝟtutibus q̃ ſit p̃ncipalis nihil ꝯcorditer dr̃: nõ enĩ oẽs honorãt eandẽ ſicut p̃ncipaliorẽ: ſꝫ alij ⁊ alij aliã ⁊ aliã. qꝛ igit̃ de his diuerſi diuerſimode exiſtimãt: ⁊ ſꝫ diuerſitatẽ exiſtimationis ſit diuerſitas ſtudij: rõnabiliter diuerſificant̃ circa ſtudiũ iſtoꝝ: q̄libet enim ſtudet ⁊ itendit circa id qḋ ſibi melius ⁊ poſſibiliꝰ exiſtimat. Quare rõnabiliter ꝯſiderandum eſt que ſit diſciplina oĩs circa quã ſit ſtudendũ ſic. circa optimam pueris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̃ ex vtilibus neceſſaria ſint addiſcẽda manifeſtũ eſt: ꝙ aũt nõ oĩa diſtinguẽtibꝰ liberalia opa ab illiberalibꝰ: patebit illa talia eẽ recipiẽda: que cũ vtilia ſint faciũt exercẽtẽ habentẽqꝫ nõ vilis exercitij operatorẽ. Vile aũt exercitiũ putãdũ eſt ⁊ ars ⁊ diſciplina quecũqꝫ corpus aut aĩum aut mẽtez liberi hoĩs ad vſum ⁊ opera ꝟtutis inutile reddũt. Jtaqꝫ ⁊ artes ille que deterius diſponũt corpus ⁊ cuncta mercenaria exercitia ſordida nuncupamus: mentẽ. n. occupatam ⁊ vilem reddunt.

¶ Proſequit̃: ⁊ p̃mo declarat in vtĩ in q̄bus erudiẽdi ſunt: qm̃ in vtilibus ⁊ liberalibꝰ. Scḋo cũ dicit. (Sũt aũt fere.) Magis determiate declarat que ſint ille. Circa p̃mum p̃mo oñdit ꝙ in vtilibꝰ ⁊ liberalibꝰ ſunt erudiẽdi. Scḋo cũ dic̃. (Sũt ẽt q̃dã.) declarat vſqꝫ ad qḋ ⁊ cuiꝰ grã. Et circa p̄ᵐ ẽ intelligendũ ꝙ hõ liber eſt q eſt ſuipſiꝰ cã ⁊ in rõne cauſe mouẽtis ⁊ in rõne finis ſicut dictũ eſt pꝰus. Jn rõne q̄dẽ mouentis qñ ab illo per qḋ eſt hõ ⁊ qḋ eſt p̃ncipale in eo: puta ab intellectu mouere p̃iudicãdo ⁊ ordinãdo modũ ⁊ rõnez agẽdi. Jn rõne finis cũ mouet̃ ad bonũ ⁊ finẽ ipſiꝰ ſꝫ illud idez qḋ p̃ncipale eſt in eo ſm̃ itellectũ: ⁊ tanto tpe magis liber eſt ſꝫ nãꝫ: quãto magis natus eſt moueri ab eo qḋ p̃incipaliſſimum eſt in eo ⁊ ad finẽ ⁊ bonũ eius ſꝫ illud idez. Homo aũt ſeruus dr̃ qui nõ eſt natus moueri ꝓpter idiſpoſitionẽ mẽe ab itellectu ꝓprio per quẽ determinat̃: ſꝫ ab itellu ⁊ rõne alteriꝰ. Nec ẽt opat̃ ſui grã ſꝫ grã illiꝰ alteriꝰ: ⁊ quanto minus natus eſt moueri a ſe ⁊ magis ab alio ⁊ ad finẽ alterius: tanto magis ſeruus eſt. Ad hoc autez ꝙ moueat̃ ab alio ⁊ agat ad finẽ alterius regrit̃ robur corporale. Et hoc rõnabilr̃ accidit: qꝛ vbi deficit ꝟtus itellectus ⁊ forᵉ excedit virtꝰ corpis ⁊ mẽe. Et pp̄ hoc dixit Ariſto. in primo huiꝰ ꝙ vigentes intellectu ⁊ ſi deficiãt corpore ſunt naturaliter aliorum domini: robuſti autem corpore deficientes intellectu ſũt nãliter ſerui. Et ſꝫ h̃ ſcientia libera vl̃ libalis dcã ẽ ab antiq̄s ſꝫ quã hõ p ſe diſponit̃ ſꝫ itellectũ ad finẽ ꝓpriũ. illa aũt ſm̃ quã diſponit̃ in ordie ad bonũ corpis p ſe ⁊ ad bona exteriora ſeruilis: qꝛ ordinat̃ ad bonũ eius ſm̃ hoc ꝙ dꝫ ſeruire. in hoĩe vt mechanica: qꝛ mechari facit q̃dãmõ itellectũ circa ea que nõ ſunt ꝓpria ſibi ſꝫ ꝙ hꝰ. ⁊ inter liberas ⁊ illiberas eſt maxime que imediate diſponit itellectũ ad finẽ optimũ: puta illa in cuius opatione cõſiſtit felicitas. illa aũt que mediate diſponit itellectũ ad ipſam minus: ſicut ſcie poſteriores in q̄bus ſcire ꝯtingit ordinare ad ſcire in ſuperiori. q̃uis ꝯtingat ipſuz querere pp̄ ſeipſuz ⁊ illa minime liberalis eſt inter ſpeculatiuas: in qua mĩme querit̃ ſcire pp̄ ſe ⁊ que p plura media ordinat̃ ad boᵐ hoĩs vltimum. Similiter inter ſeruas illa magis ſerua eſt: in qua magis deprimitur intellectus ſeu ratio circa viliora ⁊ magis extranea ab hoĩe ſm̃ ꝙ hõ: ſicut illa que ordinat̃ ad bona exteriora magis q̃ꝫ que ordinat̃ ad bonũ corporis. Quibus aũt liberali maxime nõ cõtingat vti male q̃tũ ad vſum per ſe ipſiꝰ poſteriorib̃ꝰ: tñ etiã minꝰ libalibꝰ q̃tũ ẽt ad vſuz eaꝝ per ſe cõtingit: ſicut circa finẽ vltimũ hoĩs ſimpliciter nõ ꝯtingit male ſe hr̃e: his aũt que ſunt ad ipſuz cõtingit qñqꝫ male vti. ⁊ hoc ꝯtingit qñ per ꝯſiderationẽ vel exercitiũ in eis retrahit̃ aliq̄s vel a fine vel ab his que propinquiora ſunt fini: ſicut cõtingit p ꝯſiderationẽ in aliqua ſciẽtia poſteriori reſpectu alicuius minꝰ ſcibilis retrahitur aliq̄s a ꝯſideratiõe in p̄ͦ reſpectu maxime ſcibilis. hoc igit̃ viſo ſupponẽs Ariſt. ꝙ expedit pueros erudiri ĩ diſciplinis vtilibus ad finẽ: ſicut manifeſtũ: ꝓbat qḋ nõ in oĩbus vtilibus: ſꝫ in liberalibꝰ dicẽs: q. manifeſtũ eſt ex ſe qḋ expedit pueros in ciuitate bñ ordiata erudiri ĩ diſciplinis vtilibus ad finẽ reipublice. illa. n. q̃ ordinãt̃ ad finẽ aliquẽ expedit p̃pari ⁊ diſponi ad ipſum. Pueri aũt ordinãdi ſunt ad finẽ reipublice: ⁊ diſciplina ⁊ eruditio ſunt p̃parationes ipſoꝝ ad ipſuz. Qḋ aũt nõ expedit eos erudiri in oĩbus vtilibꝰ vtr̃: ſꝫ tñ in vtilibꝰ liberalibꝰ manifeſtũ eſt diſtictis diſciplinis q liberales que p ſe diſponũt itellectũ ad finẽ. ⁊ illiberales q̃ p ſe ordinant̃ ad bonũ corporis ſicut dictũ eſt. ſꝫ talibꝰ expedit eos pticipare quecũqꝫ de nũero vtiliũ ad finẽ p ſe faciunt pticipantẽ mercenariũ. mercenariã aũt opationez ⁊ artẽ ⁊ doctrinã oꝫ itelligere eas quecũqꝫ corpora liberorũ aut aĩaꝫ: aut ẽt itellectũ male ⁊ inutiliter diſponũt ad vſus ⁊ actiões ꝟtutũ moraliũ ⁊ itellualiũ. vel ẽt ad vſuz pfectiſſime ꝟtutis q̃ eſt felicitas. pp̄ qḋ ⁊ hꝰ artes quecũqꝫ diſponũt corpus deterius ⁊ hꝰ ꝟtutes ⁊ in quaꝝ opatiõibꝰ abſorbet̃ intellus viles dicimꝰ: ſicut artes forẽſes vl̃ artes ẽt ĩ q̄bus corpꝰ maculat̃. qm̃ p vſuz eaꝝ faciũt mentẽ nõ vacantez circa ea q̃ ſunt bona eius p ſe ⁊ deprimũt eam ad ea in q̄bus pfectio ipſiꝰ ſm̃ ſe nõ inuenitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt ẽt q̃dã ex liberalibꝰ ſciẽtijs q̃s vſqꝫ ad aliqḋ diſcere honeſtũ ſit: penitus ꝟo ſeſe illis tradere ac ad extremũ vſqꝫ ꝓſequi velle nocumentis illis q̃ ſupra diximꝰ obnoxios facit: ſed refert plurimũ cuiꝰ grã q̃s agat vel diſcat: nã ſi grã ſui

vel amicoꝝ

vel amicoꝝ: vel ꝓpter ꝟtutē nō eſt illiberale. qui vero idipſuꝫ agit ꝓpter alios ſepe vtiqꝫ videbitur illiberaliter ac ſordide agere. Diſcipline igitꝰ ille de qbus dixim⁹ ad vtrāqꝫ ptem ſe hñt.

¶ Declarat vſqꝫ ad qd ⁊ cuius grā opꝫ erudiri in liberalib⁹ ⁊ aſſueferi: ⁊ dicit ꝙ q̄tus eruditio ⁊ vſus pme ⁊ pncipalis virtutis querenda fuit quātacūqꝫ ⁊ ſine termino: tamen pticipare ſciētijs liberalibus aliquib⁹: puta quarū vſus ordinat ad vſuꝫ excellentiorē vſqꝫ ad aliquē terminū nō illiberale eſt. Cōtinue aūt ⁊ aſſidue exercere ſe ī eis vſqꝫ ad q̄tamcūqꝫ pfectionē valde nociuū eſt pp dicta nocumenta: qꝛ. ſ. accenſio ⁊ ꝯſideratio ꝯtinua in eis retrahit aut ſimpliciter aut in pte ab vſu optime ꝟtutis. Et iteꝝ manifeſtū eſt ꝙ ſcientie iſte ⁊ vſus eaꝝ ordinanꝰ in finē vlteriorem: Quāuis aūt appetitus finis īfinitus ſit: appetitus tñ eoꝝum que ad fineꝫ ordināꝰ nō eſt īfinitus: ſed determinatus a fine vſqꝫ ad aliqd erudiri ⁊ cōſiderare in eis liberale eſt. ſ. in q̄tum vtiles ſunt ad finē ⁊ nō amplius. Sed mlta differentia eſt ad quē finē aliquis addiſcit aut exercetur in eis. ſi eniꝫ ꝓpter actū ꝟtutis excellentioris ſuppſitus nō eſt prauum nec illiberale: aut ſi etiaꝫ ꝓpter bonum ꝟtutis aliquorum amicoꝝ: qꝛ amicus eſt velut alter ipſe. Si aūt aliquis addiſcat eas ⁊ operē in eis ſepe ꝓpter alios: vt inde reportet cōmodū ⁊ vtilitatē ſm bona exteriora: vt multi iuriſtarum ⁊ medicoꝝ faciūt: mercenariū ⁊ ſeruile erit: dictum enim eſt ꝑus diſciplinā ſeruilem eſſe: que ordinatur ad corpus ⁊ ad bona exteriora cuꝫ depreſſione intellectus. Dixit aūt qui hoc agit ſepe ꝓpter alios: qꝛ q̄ñqꝫ bonū eſt vt talibus ſciētijs ad alios: aliqñ ꝓpter bonū alioꝝ tñ ſine vtilitate ꝓpria: vt qñ neceſſitateꝫ hñtes a ſe vel ab alijs nō pñt iuuari oportune. aliquādo ēt ꝓpter vtilitatē ꝓpriaꝫ: vt reportent lucrum rōnabile: ſm tñ ꝙ vtile eſt ad finē ⁊ bonū ſm itellectū nō deprimēdo itellectū ipſuꝫ in vſu ipſo. Premiſſe igitur diſcipline ſeu eruditiones ad vtrūqꝫ ſe hñt: qꝛ cōtingit eis bene vti ad finem ⁊ male quēadmodū dictuꝫ eſt. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Sunt aūt fere quattuor quas diſcere iuuenes cōſueuerūt: litteras: gymnaſticaꝫ: muſicaꝫ: addunt ꝟo qdam figurandi peritiaꝫ: litteras qdeꝫ ⁊ figurationē tanq̄ꝫ vtiles: ac valde expedientes ad vitam. Gymnaſticā vero tanq̄ꝫ pertinenteꝫ ad fortitudinem.

¶ Declarat determiate que ſunt ſciētie cōuenientes pueris: ⁊ ꝑmo ꝑenumerat eas. Secūdo cū dicit. (De muſica ꝟo.) declarat cuius grā ⁊ qualiter ſunt in eis erudiēdi. In ꝑma parte dicit: ꝙ quattuor ſunt diſcipline fere: quas ꝯſueuerūt iuuenes addiſcere in ciuitatibus que bñ gubernantur. ſ. diſciplinā litteraꝝ: puta grāmaticā ſeu rōnalem vl̄r: ⁊ luctatiuaꝫ: ⁊ muſicā: ⁊ artē figurādi: que cōmunis eſt pictorie ⁊ ſcriptorie. ⁊ eſt valde vtilis ad opatiōes vite humane: ⁊ valde bona ſm ſeipſas in quātuꝫ in eis aliqualiter perficitur intellectus. Gymnaſtica vtilis eſt tanq̄ꝫ cōferens ad fortitudinem ⁊ robur iuuenum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De muſica ꝟo ambigitur. Nam nunc qdem plurimi voluptatis gratia illaꝫ addiſcūt. Veteres aūt inter diſciplinas eam collocauerunt: ex eo ꝙ nā vt querit ſepe dictū eſt nō ſolū in negocio recte: verū ēt in ocio laudabil̄r poſſe verſari. Hoc enim principium eſt omniuꝫ vt rurſus de illo dicamus.

¶ Declarat cuius grā ⁊ qualiter erudiēdi ſunt in eis. ⁊ ꝑmo facit hoc. Secundo cū dicit. (De muſica vero.) regrediꝰ ad inquirendū de muſica: vt magis appeat veritas de ea. Circa ꝑmuꝫ ꝑmo oſtendit quare ⁊ cuius gratia erudiendi ſunt pueri in muſica. Secūdo cum dicit. (Adhuc autem.) cuius gratia in diſciplina litteraꝝ. Tertio cum dicit. (Ac etiaꝫ de vtilibus.) cuius grā in figuratiua. Quarto cū dicꝰ. (Similiter vero.) cuius grā ⁊ vſqꝫ ad quid ⁊ qualiter in gymnaſtica. Circa ꝑmū ꝑmo facit qd̄ dictū ē. Secūdo cuꝫ dicit. (Quod igitur.) recolligit dicta. Circa ꝑmum adhuc ꝑmo oñdit: ꝙ ſunt quedā ſciētie quas expedit addiſcere ꝓpter delectationē in vacatione. Scd̄o cuꝫ dicit. (Quapropter muſicā ⁊c̄.) ex his ꝯcludit muſicā addiſcendā eſſe pp deductionē ī vacatōe: ñ pp vtilitatē. Circa p^m adhuc ꝑmo tāgit: ꝙ ñ vacatio ē pp vacationē. Secūdo cū dicit. (Itaqꝫ manifeſtū ⁊c̄.) ex dictis concludit ꝓpoſitū ſuū. Adhuc in ꝑma parte oſtendit ꝙ nō vacatio eſt ꝓpter vacationē habētem delectationē ſm ſeipſam. Secūdo cuꝫ dicit. (Si eniꝫ vtroqꝫ ⁊c̄.) quod vacatio que eſt in quiete rōnem finis hꝫ ſm ⁊ querēda eſt nō ꝓpter aliud. Tertio cuꝫ dicit. (Ociuꝫ auteꝫ ⁊c̄.) oſtendit ꝙ vacatio in his que ad intellectū pertinent habet vacationē ſm ſeipſaꝫ ⁊ rōnem finis. In ꝑma parte dicit ꝙ de diſciplina muſice: cui⁹ gratia iuuenes erudiēdi ſunt in ea dubitabit aliquis que accidit ꝓpter diuerſitatē circa eam. Quidam eniꝫ pticipant ea ꝓpter delectationem que eſt ſm ſenſuꝫ. Sonus eniꝫ muſicus ꝓportional̄r mouet auditū: cuius apprehēſionē ſeqꝰ delectatio ſenſibilis: ſicut participāt iam rurales. Alij aūt inſtituerunt eaꝫ vt diſciplinam quādam: videlicet ꝓpter cognitionē ꝓportionuꝫ ⁊ ipſaruꝫ harmoniaꝝ ſpeculationē: ꝓpter hoc ꝙ nā humana ſm intellectum appetit: ſicut ſepe dictū eſt. nō ſoluꝫ nō vacare. i. agere opatiōes extrinſecas recte: ſed etiaꝫ poſſe bene vacare. i. vacando ab opationib⁹ exterioribus intēdere circa ſpeculationē. Speculatio eniꝫ ꝑmi intelligibilis rōneꝫ ꝑmi ꝑncipij habet in opationib⁹. Eſt eni vltimus finis hoīs ſicut dictū eſt ꝑus: q̄uis enī a multo ſint eligibilia ſcilicet nō vacare. i. intendere exterioribus opationib⁹ ⁊ vacare. i. intēdere interiorib⁹. vacatio tñ magis hꝫ rōneꝫ eligibilis ⁊ boni q̄ꝫ nō vacare. Inquirēda eſt ergo vacatio aliqua ſicut finis oīum alioꝝ que oꝫ facere gratia ipſius. Sicut bellum ꝓpter pacem. ⁊ hoc ſatis oſtenſum eſt ꝑus: ⁊ x°. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim vtroqꝫ opus eſt: magis autem expetendum eſt ocium q̄ꝫ negocium. Nec id quideꝫ in ioco. Nam ſic neceſſe foret iocum eſſe finem vite: ꝙ ſi impoſſibile magiſqꝫ in negocijs vtendum eſt ioco. Nam qui laborant indigent relaxatione: ⁊ huius grā eſt iocus. Negocia vero ſunt cum labore ⁊ conatu. Et ꝓpterea opꝫ iocum adhibere qui tanq̄ꝫ medicinaꝫ eo tempore afferat. Nam relaxatio eſt huius motus animi ⁊ requies per voluptatem.

¶ Quia forte aliqs crederet cuꝫ in ludo fit delectatio quedam delectabilis ꝙ ipſa haberet rōnem finis. cuius gratia alia querenda eſſent. Et id̄ oſtendit ꝯtrariū huiuſmodi dicens: ꝙ q̄uis nō vacare eligendū ſit ꝓpter vacationē: nō eſt ꝓpter cām quā exercemus ludētes. Si eni ita eſſet tunc ludus ⁊ exercitiū in ipſo eſſet finis vite noſtre: qꝛ igitur h̄ eſt impoſſibile: ludus enim laborioſus eſt ⁊ cum triſtitia ⁊ nocumento ſepe. manifeſtū eſt ꝙ incōueniens eſt nō vacationis finem eſſe ludū. ⁊ manifeſtū eſt intēdendū ludis in nō vacationibus: vt magis poſſint opari: q̄ſi laborās in operē

do īdiget requie ꝓpter reſtitutionē ⁊ ſaluationē v̄tutū. Cuiuſcūqz enim eſt aliqͦd tp̄s determinatū ad opationē agere ſi exceſſerit illud neceſſe eſt langueſcere: ſicut ph̄us dicit libro de ſomno: ꝓpter hoc īdiget remiſſione illius. ludus autē ꝓpter requiē eſt: vel eſt requies quedā. Sed operari opationes exteriores accidit cū labore ⁊ fatigatione: tū ꝓpter motū mēbroꝝ ꝑter nām: tum ꝓpter ꝯſumptionē ſpirituū. Et ideo oꝫ ludos īrodūcere obſeruātes tp̄s ⁊ locum opportunū: ⁊ alias circūſtātias ad vſum ipſoꝝ tanq̄ ad requiem adducant: ⁊ querant̄ quaſi gratia farmatie .i. medicine. Ut ſicut medicina amara exiſtens ad ſanitatē deduc̄: ita etiaz ludus inſiſtit cuz triſtitia ⁊ labore ad reſtitutionē v̄tutū. Remiſſio eni motus laborioſi aīe ꝓpter delectationē ꝯſequētez requies quedā eſt v̄tutū aīe. Sic igitur vacatio que in ludo rōnē finis nō hꝫ: ſed magis querit̄ ꝓpter requiē a fatigatione q̄ in opatione eſt. hmōi aūt requies ꝓpter ipſaz operationē queritur. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Ocium aūt ipſum videtur in ſe voluptatē habere ⁊ felicitatē ⁊ vitā beatā. ⁊ hoc nō negocioſis: ſꝫ ocioſis exiſtit. Nam qui negociat̄ alicuiꝰ gr̄a negociatur qͦd ſibi deſit. Felicitas aūt finis eſt quā nō cum labore: ſed cum voluptate eſſe omnes putant. Hanc tamē voluptatē nō eandē oēs poſuerūt: ſed ſm ſe vnuſqſqꝫ: ⁊ ſm ſuū habitum. Optimus tamen optimā ⁊ eam que ſit ab honeſtiſſimis.

¶ Oſtēdit q̄ in vacatione in opationibꝰ circa ſpeculabilia eſt felicitas ⁊ delectatio ſm ſe. dicens q̄ operatio circa ſpeculabilia hꝫ ſm ſeipſuz delectationē ⁊ felicitatē ⁊ vitā beatam: ſicut oſtēſuz eſt p̄us. Beate aūt viuere nō exiſtit in nō vacatione: ſꝫ in vacatiōe magis. Nō vacans eni id eſt exercens opationes exteriores opatur gr̄a alicuiꝰ finis nō exercētis in illa opatione: ſed in aliqua vlteriori. Sicut belluz exercēs opatur ꝓpter pacem. ⁊ currens in ſtadio currit ꝓꝑ brauiuz. Felicitas aūt ꝑfecta rōnez finis vltimi hꝫ que nō eſt cū triſtitia: ſed cū delectatione excellentiſſima. Operationē eni excellentiſſimā ſequitur excellentiſſima delectatio. Siquidē operationē per ſe ſequitur delectatio: ſed hāc felicitatē ⁊ opationē nō eandem ponūt oēs: ſed diuerſi diuerſam ſm diuerſitatē eſtimationū ⁊ hītuū. Unuſqſqz .n. opationē ſꝫ habitū quē exiſtimat ꝑfectiſſimū ponit felicitatē eſſe ⁊ delectationē ꝓpriā ſibi. Secūduz v̄itatē aūt opatio ſꝫ excellentiſſimū habitū felicitas eſt ⁊ delectatio conſequēs ipſam excellētiſſima. Habitus aūt ille optimus eſt qui eſt ſm virtutē ꝑfectiſſimā ⁊ reſpectu ꝑfectiſſimi obiecti. Per iſta eni duo determinat̄: puta per potentiam ⁊ obiectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ manifeſtū eſt q̄ oportet ad ociuz quoqꝫ degendū addiſcere quedam ⁊ erudiri: ⁊ has eruditiones ac diſciplinas ſuīpſarum eſſe gratia. Illas vero que ad negocium tanq̄ neceſſarias ⁊ gratia aliorum.

¶ Cōcludit ex dictis q̄ ſunt alique diſcipline querende ꝓpter delectationē que in vacatione eſt: dicens qꝛ in vacatione cōſiſtit felicitas que rōnem finis hꝫ ⁊ delectationē maximā vt dictū eſt. Ea aūt que ſunt ad finē querēda ſunt ꝓpter ipſuz ⁊ delectationē que in ipſo eſt: ⁊ ſunt quedaz diſcipline vel eruditiones ordinate ad felicitatē per ſe manifeſtum eſt: q̄ opꝫ ad vacationē que in cōtemplatione: ⁊ deductione que in ipſa eſt addiſcere diſciplinas quaſdā ⁊ erudiri in eis: ⁊ iſtas eſſe gratia ſuīpſiꝰ tanq̄ bonas ſm ſeipſas: q̄uis valeant ad felicitatē. Eas aūt que ordinant̄ ad nō vacationē ſeu ad operationes exteriores vel operata exteriora eſſe neceſſarias: q̄uis nō ſimpliciter bonas ſm ſeipſas: ſicut extrinſeca bona ad que ordinantur ſunt neceſſaria ad vitam ſicut organa quedam ſeu materia: ⁊ nō ſimpliciter bona ſm ſeipſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter muſicam antiqui inter diſciplinas collocauere nō tanq̄ rem neceſſariam. Nihil enim habet tale neqꝫ tanq̄ vtile vt littere ad lucrum ⁊ ad rem familiarez: ⁊ ad ſtudia ⁊ ad ciuiles actiones cōplurimas. Uidetur quoqꝫ figurandi peritia vtilis eſſe ad iudicandum meliꝰ artificum opera. Neqꝫ vt gymnaſtica ad ſanitatē ⁊ robur. Reſtat ergo q̄ ad degendū in ocio ad qͦd ⁊ apparet eam adhiberi: quē enim putāt degentiam eſſe ingenuorum hominum in ea inſtituunt.

¶ Ex dictis declarat q̄ muſica addiſcēda eſt ꝓpter eruditionē ⁊ deductionē nō ſicut neceſſaria. Et p̄mo declarat hoc per rōnem. Secūdo cū dicit. (Quapropter ⁊c̄.) Per dicta Homeri. In p̄ma parte ipſe dicit q̄ ꝓpter predicta antiqui muſicam dixerunt eſſe querendā ꝓpter eruditionem ⁊ deductionē que in vacatione ⁊ nō ꝓpter aliquam vtilitatem extrinſecam. Neceſſe eſt enim muſicaz querere aut ꝓpter neceſſitatē extrinſecoꝝ bonoꝝ: aut ꝓpter deductionē que eſt in vacatione: ⁊ nō ꝓpter aliquā vtilitatē extrinſecā. Ois eni ſciētia aut ꝓpter hoc: aut illud querit̄. Speculatiua quidē ꝓpter delectationē que in vacatiōe: practica aūt ꝓpter opus. Sed ipſa nō eſt querēda ꝓpter neceſſariū vel vtile aliqͦd extrinſecū. Nō eni ſm ſe eſt vtilis ad acquiſitionem pecuniarū ſeu iconomiā: ſicut ſcientia litteraꝝ vtilis eſt ad iſtas ⁊ ad doctrinā aliaꝝ: ⁊ ad actiones politicas in l̄ras nec etiaz vtilis eſt: ſicut videt̄ figuratiua eſſe vtilis ad recte iudicādum artificū opa vt nō decipiant̄. Nec etiā eſt vtilis ad ſanitatē ⁊ robur per ſe: ſicut lucratiua. Neutꝝ eni iſtoꝝ facit muſica per ſe: q̄uiqꝫ facit per accidens. ergo relinquit̄ debere ipſam addiſcere ꝓpter ſcire ⁊ deductionē que ī vacatione eſt: ad quod antiqui ſapiētes ordinauerūt ipſaz deductionē eniꝫ quam credunt eſſe liberoꝝ: ⁊ in qua eos exerceri dicunt fieri per muſicaz ad hoc eaz ordinantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter Homerus in poemate ſuo ita īquit. Sed quale eſt vocari ad menſam opipare paratam. Deinde nominans quoſdaz alios ſubdit ⁊ Cytharedum qui omnes demulceat: ⁊ alio loco: aut Ulyxes optimam eſſe degendi rationez: quādo letis hominibus conuiue audiūt Cytharedū ſedētes per ordinem.

¶ Declarat hoc per dicta Homeri tria: que ipſe recte ponit. Dicit igit̄ q̄ ꝓpter ꝑdicta Homerus in quodaz metro ita inquit de ipſa quaſi aduerſando quibuſdaz dicentibus ipſam eſſe neceſſariā dicens ita nō eſſe. Sed contingit delectari in ea per ſe ſicut vocari ad epulas delectabile eſt ꝑ ſe multis. Et iteruz in alio metro dicens alteros quoſdaz eſſe qui dicunt cātatiuā: hoc eſt muſicaz eſſe valde delectabilē: ſicut delectātem oēs. Et in alijs introducit Ulyxem dicentem hanc eſſe optimā hoīum deductionē ipſis gaudentibꝰ in epulādo ſi audiāt cantalenas muſicas a Cytharedo ipſi dico reſidentes. In p̄mo autē dicto dicit habere omnez delectationē abſolute. In ſecūdo delectationem naturalem.

In tertio

In tertio optimaꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igitur ſit diſciplina quedam quaꝫ non vt vtilẽ: neqꝫ vt neceſſariã docẽdi ſunt filij: ſꝫ vt liberalẽ ⁊ honeſtã manifeſtũ eſt. Utrũ autẽ vna ſit numero: an plures: ⁊ quenã iſte: ⁊ quomõ: poſterius dicet̃. Nũc tñ id p̃miſſuꝫ ſitqꝫ apꝺ antiquos hẽm⁹ teſtimoniũ ex his diſciplinis q̃s diximus. muſica eni hoc manifeſtat.

¶ Recolligit dicta: dicens ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtũ eſt ꝙ eſt aliqua diſciplina in qua erudiẽdi ſunt pueri: nõ ſicut in vtili aut neceſſaria ꝓpter extrinſeca bona: ſed ſicut in liberali ⁊ honeſta ſ̃m ſeipſaꝫ. Utrũ aũt ipſe ſint vna vel plures ſ̃m nũerũ: ⁊ ſi ſint plures que ſunt he: ⁊ qualiter addiſcẽde poſteri⁹ determinabit̃. Nunc aũt tñ p̃manifeſtũ ẽ nobis: ꝙ ab antiquis habemus teſtimoniũ quoddã ꝙ ſunt aliqua erudimenta puerorũ liberalia ⁊ honeſta ſ̃m ſe: ⁊ ꝙ muſica hoc operatur manifeſte. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac etiã de vtilibus qꝺ aliqua addiſcere pueros opꝫ. Nõ mõ ꝓpter vtilitatẽ: vt pꝫ in litteris: verũ ẽt ꝓpter multas diſciplinas alias que per litteras addiſcuntur.

¶ Declarat cuius grã addiſcẽda eſt ſciẽtia litterarũ: dicens ꝙ adhuc manifeſtũ eſt ꝙ oꝫ pueros erudiri in qᵬuſdaꝫ diſciplinis vtilibus: nõ tñ ꝓpter vtilitatẽ exterioꝝ que ſequitur ex eis: ſed ꝓpter hoc ꝙ ad ſcientias ⁊ ad liberales actiones valẽt: ſicut in ſciẽtia litteraꝝ que nõ tñ vtilis eſt ad extrinſeca bona: ſicut dictum eſt p̃us: ⁊ ꝓpter hoc addiſcẽda: ſed etiam ꝓpter hoc ꝙ per ipſam contingit fieri eruditiones multas in alijs ſciẽtijs: puta eas que fiũt per diſciplinaꝫ audiẽdo ab alio ꝙ nõ fit niſi per ſermonẽ ſignificatiuũ: cuius ſignificationẽ ⁊ rõnẽ modi ſignificãdi: ſil̃ aũt ⁊ ordinationẽ cõuenientem docet p̃dicta ſcia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter vero figurãdi peritiã nõ vt in venũdando: emẽdoqꝫ vaſa nõ decipiant̃ ſed potius q: contẽplari facit pulchritudinẽ corpoꝝ. Querere eniꝫ vtilitatẽ vbiqꝫ minime ꝯgruit magnanimis ⁊ ingenuis hominibus.

¶ Declarat cuius grã erudiẽdi ſunt in figuratiua: dicẽs ꝙ ſil̃ expedit pueros erudiri in figuratiua que ſub ſe cõtinet ſcriptiuã ⁊ pictiuã: ẽt ſculptiuã. nõ ſolũ vt nõ decipiant̃ in vẽdendo ꝓpria ſed etiã vt ſint in ſe ductibiles circa emptionẽ ⁊ vẽditionẽ vaſoꝝ vel: quoꝝ valor p̃ter eũ qui m̃ale cognoſcit̃ p artẽ p̃dictã: qꝺ ꝑtinet ad vtilitatẽ: aut magis erudiẽdi ſunt in ea: q: ꝑ ipſaꝫ magis poſſit ꝯſiderare pulchritudinẽ corpoꝝ que ꝯſiſtit in debita ꝓportione q̃titatis mẽbroruꝫ adiuicẽ: ⁊ ad totũ ⁊ etiã ad colorẽ qꝺ eſt bonũ ⁊ delectabile ſ̃m ſeipſum. Et hmõi grã erudiẽdi ſunt magis liberi ⁊ magnanimi. querere enĩ in oĩbus vtilitatẽ in exterioribus bonis: ⁊ illud qꝺ amplius eſt in eis nõ cõgruit liberis ⁊ magnanimis ſ̃m qꝺ huiuſmodi. Liberi enĩ ſunt vigẽtes itellectu magis q̃ ſ̃m corpus. Et ideo magis intendũt bonũ ſ̃z intellectũ q̃ ſ̃m corpus ⁊ q̃ exteriora: magnanimi ex inclinatione animi ⁊ v̾tute habitus iclinant̃ ad maxima ⁊ honorabiliſſima que ſunt bona ſ̃m itellectũ. ⁊ ideo reſpectu iſtoꝝ deſpiciũt extriſeca bona. Unde dicit ph̃us 4.° ethi. ꝙ neqꝫ bñ fortunat⁹ gaudioſus erit: neqꝫ ifortunat⁹ triſtis: ⁊ ẽt bonũ corporis. Unde dicit in eodẽ ꝙ eſt magnoꝝ factiuus: ⁊ cum periclitet̃ in magnis ⁊ bonis nõ parcẽs vite. ⁊ ideo ad liberũ ⁊ ad magnanimũ pertinet magis ferre p̃eminẽtiaꝫ in bonis que ſ̃m intellectum ſunt q̃ in bonis exterioribus ⁊ ſ̃m intellectum magis amare ſeipſuꝫ: ſicut idem ph̃us dicit in .9°. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero manifeſtũ ſit vtrũ moribus an rõne ſit diſciplina tradẽda: ⁊ an circa corpus primo: vel circa mẽtẽ: pꝫ ex his ꝙ adoleſcẽtes gymnaſtice ⁊ pedrotriuice ſũt tradẽdi: quaꝝ altera qualeꝫ aliquaꝫ facit habitudinem corporis altera operationes.

¶ Declarat cuius gratia ⁊ qualiter exercitãdi ſunt in luctatiua ſeu agonaſtica. Et circa hoc p̃mo manifeſtat cui⁹ grã. Scꝺo cuꝫ dicit. (Nũc aũt ⁊c̃.) qualiter ⁊ in qᵬus agonib⁹. Primo igitur dicit q̃ ex his que dicta ſunt p̃us iam manifeſtum eſt vtrũ erudiẽdi ſunt p̃us in ꝯſuetis diſponẽtibus appetitũ vel in his que ꝑtinẽt ad intellectũ: q̃ ſ̃m appetituꝫ p̃us ⁊ ẽt circa corpus p̃us: q̃ circa intellectũ manifeſtũ eſt ꝙ pueri in hac etate tradendi ſunt luctatiue ⁊ etiam pedrotriue: quaꝝ p̃ma facit bonũ habitũ corporis ad fortitudinẽ ⁊ ad armoꝝ vſum. Scꝺa aũt bñ dirigit op̃atiões pueri ad v̾tutẽ: a pedos ꝙ ẽ puer ⁊ triuos ſcia. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Nunc auteꝫ que ciuitates curam habere pueroꝝ maxime videnť: partim athletaꝝ hitudineꝫ inducere ſtudent: in quo deformãt corpora: ac augmentationẽ corꝑis ipediunt. Lacones v̾o in hoc q̃dem nõ errãt: ſed effractos laboribus reddunt adoleſcẽtes quaſi hoc vtile ſit maxime ad fortitudinem.

¶ Primo declarat qualibus agonibus erudiẽdi ſint. Secũdo cũ dicit. (Qꝺ igit̃ ⁊c̃.) quo ordine: ⁊ circa p̃mum adhuc p̃mo declarat ꝙ nõ in nimijs laborib⁹. Scꝺo ex hoc ꝯcludit magis erudiendos eſſe indignis ⁊ humanis agonibus: cum dicit. (Itaqꝫ honeſtas ⁊c̃.) Primũ ꝓbat reprobando opinionẽ ⁊ vſuꝫ ꝯtriuꝫ que p̃mo ponit. Scꝺo iprobat. In p̃ª ꝑte ipſe dicit ꝙ nũc ciuitates que magis videnť hr̃e ſollicitudinẽ de bono hitu pueroꝝ inducũt in eis hitum athleticum .i. hituꝫ ad robur athlete exercentes eos in op̃ationib⁹ laborioſis: tollentes pulchritudinẽ corpoꝝ: ⁊ augmẽtũ impedientes ꝓpter exceſſuꝫ laboris in eis. Lacedemonij enĩ q magnã curã habuerũt de eis peccauerũt manifeſte ĩ iſto peccato faciẽtes eos effractos in huiuſmodi op̃ationibus: ac ſi huiuſmodi effractio cõferret maxime ad fortitudineꝫ bellicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui vt iaꝫ ſepius diximus: neqꝫ ad vnã virtutẽ: neqꝫ ad hanc maxime reſpiciendum eſt ab eo qui curam facit inſtitutionis.

¶ Reprobat vſuꝫ ⁊ opinionẽ iſtoꝝ. ⁊ p̃mo ĩ hoc ꝙ eos exercitabant tñ ad vnaꝫ v̾tutẽ. Scꝺo cum dicit. (Et ſi ad ⁊c̃.) quia nec ad illam. Unde in p̃ma ꝑte dicit ꝙ p̃dicte ciuitates ſic exercitabãt pueros ꝓpter fortitudinẽ: q̃uis manifeſtũ ſit ſicut dcm̃ eſt p̃us ꝙ nõ expedit futuros bñ gubernare exercitari tñ ad vnaꝫ v̾tutem: ſed magis ad oẽs. Siquidem felicitatẽ opꝫ hr̃e oẽs v̾tutes vt ꝓbatum fuit: ipſi aũt tñ exercitabãt eos ad vnã. Iterũ dato ꝙ ſufficiat exerceri ad vnã maxime: nõ tñ ad hãc quã ipſi opinabant̃: puta ad fortitudinẽ. Maxima .n. expedit exercitari ad optimã virtuteꝫ. Optima autẽ virtus nõ eſt fortitudo: ſed aut iuſtitia aut prudentia magis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſi ad hanc nõ tamẽ id cõſequũt̃: neqꝫ enim in alijs animalibus: atqꝫ in gentibus videmus fortitudinẽ adeſſe maxime efferatis: ſed potius mãſuetioribus ⁊ leoninis moribus. Multeqꝫ ſunt gentes que ad cedes hoium ⁊ ad coruꝫ co

meſtionē inſultant vt circa pontū Achei ꝛ Agi nochi: ꝛ ex me[illegible]iterraneis alie gentes: ſiſr his vł magis: que q[illegible]dꝫ gētes cládculū per iſidias latro cinantur: ad bellica tñ opa nihil valent.

℄ Oſtendit ꝙ neqꝫ ad hanc cōuenienter exercitabāt eos per duas rōnes: quaꝝ 2ᵃᵐ ponit cum dicit. (Preterea ſcimus ꝛc.) In pᵃ dicit ꝙ ꝛ ſi expedit pueros exercitari maxīe ad fortitudinē ſm opinionē ipſoꝝ: tñ nō bñ inuenerūt agones ꝛ modos exercitandi ad ipſam exercitantes eos in operibꝰ ad crudelitatē ꝛ imiſericordiā: puta in homicidijs: rapinis: ꝛ alijs hꝯ. Et hoc apparet: qꝛ neqꝫ illa aīalia bruta magis aſſequunt̄ fortitudinē ſm veritatē quecūqꝫ ſunt ſilueſtria: ꝛ crudelia magis: puta lupus aut draco: ſed magis illa que habent mores mitiores ꝛ leoninos: ꝛ ſunt magis aſſueta ꝑdictis: ſicut leo qui fortiſſimus aīalium dicit̄ eſſe ꝛ multas habere ꝓprietates ſimiles ꝓprietatibꝰ q̄rūdaꝫ v̄tutū. Et canes q̄daꝫ qui ex hoc ēt nobiles dicunt̄: nec ēt gentes que magis crudeles ꝛ imiſericordes ſunt magis hñt fortitudinē ſm v̄itateꝫ. multa enim inueniunt̄ que inclinant̄ vel ex natura q̄dam corrupta: vel ex cōſuetudine ad interficiendū hoīes ꝛ comedēdū carnes humanas. Sicut achei ꝛ agi nochi dicunt̄ circa pontū habitātes: ſicut etiaꝫ tartari. Similr ꝛ alie gentiū nō hītantiū iuxta mare quedā ſunt ſiles ꝑdictis. Quedā ā aūt ſunt que iclinant̄ ad rapinas ꝛ latrocinia faciēda: ꝛ tñ oēs iſte ꝑticipant parū fortitudine. Quare exercen in hꝯ opibus ad crudelitatē ꝑtinētibus nō eſt exerceri ad fortitudinē verā. Fortitudo enī vera h̄itus eſt i mediętate cōſiſtens que circa timores ꝛ audatias ꝛ periculoꝝ ꝛ mortis ꝛ veri ꝛ boni grā verſatur ſm quā opꝫ quandoqꝫ aliquos aggredi. aliqñ refugere. aliqñ iterficere. ꝛ aliquando parcere. Exercitati aūt in operibus feralibus q̄uis multum aggreſſiui ſint: non tamē boni grā: nō cōſiderātes qñ ꝛ vbi opꝫ: nec etiaꝫ parentes cuicūqꝫ. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Preterea ſcimus Lacones dum ipſi ſoli exercebantur ꝑſtitiſſe ceteris: nūc aūt eſſe alijs inferiores. Nō enī ob id ꝑſtabant ꝙ iuuentutē exercerent: ſed ꝙ ipſi exercitati cōtra nō exercitatos pugnabant.

℄ Ponit ſcdam rōnē dicēs ꝙ adhuc nos ſcimus ꝙ lacedemonij q̄diu exercitauerūt ſe in hꝯ laboribꝰ ꝑualuerūt vicinis ꝑſtantes eos nūc aūt deficiūt ab alijs q̄buſdaꝫ viciniſ eoꝝ in agonibus luctatiuis ꝛ bellicis nō hñtes artē luctandi ꝛ modū ꝛ ꝓudētiā bellādi ſicut alij hñt. Et ideo nō dñātur nūc. Nō enim differebāt ꝑus ab alijs ꝑualentes eis ꝓp hoc per ſe ꝙ exercitabāt pueros ad hītus ferales. Sed qm̄ exercitati in talibus habitibꝰ pugnabāt cū eis qui ad hoc nō ſtuduerāt oīno: preualet enim aliquis q̄nqꝫ alicui qꝛ ipſe exercitatus eſt ad ꝑlium. Alter v̄o nō: aut ꝓpter iexperiētiā ꝛ iexercitiū eius qui ꝑualet q̄uis preualens nō hēat artem bellandi. Nūc aūt vicini eoꝝ exercitati ſunt in luctatiua arte ꝛ bellica. Et ideo ꝑualent eis feralibus exītibus: nō exercitatis aūt in artibꝰ ꝑdictis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Itaqꝫ honeſtas ac nō feritas eſt in certaminibus preferenda: neqꝫ enim lupus: neqꝫ alia beſtia honeſtū ꝑiculum pugnādo ſubiret: ſed magis vir bonꝰ. Qui v̄o adoleſcētes in h̄ nimiuꝫ tradūt ꝛ i necāriꝭ abſqꝫ diſciplīa dimittūt: v̄e illos ſordidos reddūt. At vnū. n. opꝰ reipublice vtiles faciūt: ꝛ illō ipſꝫ deterius: vt rō oſtendit.

℄ Cōcludit ex dictis ꝙ magis exercitādi ſunt pueri in agonibus humanis ꝛ in ordinatis ad v̄tutem. Et ꝑmo facit h̄. Scdo cū dic̄. (Oportet aūt ꝛc.) remouet obiectionem que poſſet fieri. Primo igitur dicit quoniam predicte ciuitates non conuenienter erudiant pueros exercitantes eos in feralibus operibus: manifeſtū eſt ꝙ expediens eſt multū pre exercitare eos in agonibus ꝛ actibus ad bonū deducētibꝰ q̄ꝫ i feralibus. Quia nec lupꝰ nec alia aliqua fera q̄tācunqꝫ crudeles ſint nō bñ ſe haberēt in experiendo aliqđ ꝑiculuꝫ bonū. Siſr nec hō hñs ꝓprietates ipſoꝝ ꝓp declinationeꝫ a rōne recta ad alterū extremū: ſed vir ſtudioſus ſm rationem opans magis. Quicūqꝫ vero ꝑmittūt pueros exercitari in hꝯ ꝛ ſine pedagogo in neceſſarijs faciunt eos ſordidos: hoc eſt depreſſos ſecundum intellectum. ꝛ magis intendētes bonū corꝑis: ꝛ diſponūt eos ſm veritatē ad vnuꝫ opus reipublice: puta ad robur corꝑis q̄uis magis expediret eos eſſe diſpoſitos ad plura vel ad oīa. Et iterū ad illud vnum multo deterius diſponūt ipſos q̄ꝫ alij ſm ꝙ dixit rō vel ſermo ꝑus. Sed quia aliquis poſſet dicere ꝙ exercitatio in feralibus expedientioꝛ eſſet ciuitatibus qm̄ antiqui in talibꝰ exercitati preualuerūt alijs: ſicut lacedemonij h̄ remouet. ℄ Conſequenter cum dicit.

℄ Oportet autem non ex prioribus operibus: ſed ex his que nunc fiunt iudicare. Nam nunc quidem illi qui repugnant diſciplinam habent tunc vero non habebant.

℄ Dicens ꝙ de his que ꝯueniūt ciuitatibꝰ ꝛ rebuſpublicis rectis nō debemus iudicare ex operibus ciuitatū antiquarum ꝛ ex diſpōnibus ꝑorum hoīum oīno: ſed magis ex his que fiunt nūc. Antiqui enī pugnabāt cōtra inexercitatos ꝛ inſuetos ad arma ꝯtra quos nō erat neceſſe habere multū exercitium ꝛ artem ipſoꝝ: parum enim exercitati poterant eis preualere. Nunc autē homines ſunt exercitati in agonibus ꝛ v̄ſu armoꝝ magis: ꝛ ideo diſcipline ꝛ eruditiones in talibus nūc habent opus ꝛ locum magis cōtra tales q̄ꝫ ꝑiꝰ haberent. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quod igitur vtendum ſit gymnaſtica: ꝛ quo modo vtendum confeſſum exiſtat. Vſqꝫ enim ad pubertatem leuiores exercitationes ſunt adhibēde abſqꝫ victu illo violento ꝛ laboribꝰ coactis: ne corpora creſcere impediantur. Signuꝫ erit non paruum ꝙ ita contingat: quia inter eos qui olympia vicerunt duo vel tres tantum reperiuntur qui idem adoleſcentes ꝛ viri ꝛ ſint victoriam conſecuti. Propterea ꝙ per exercitationes pueris adhibitas ſublata ſit vis ac robur a neceſſarijs laboribus.

℄ Manifeſtat quo ordine ſunt exercitādi in iſtis. ꝛ ꝑmo oñdit ꝙ vſqꝫ ad pubes cōtinue erudiēdi ſunt in faciliorībus. Secūdo cuꝫ dicit. (Poſt pubertatē ꝛc.) quod in ſequenti etate exercitandi ſunt in intenſioribus: ꝛ debent vti alimentis ſiccis magis q̄ꝫ ꝑus. In ꝑma dicit ꝙ cū ex dictis manifeſtū ſit ꝙ pueri exercitandi ſunt in luctatiua que inclinat ad habitus morales v̄tutum. manifeſtum etiam poteſt eē qualiter ꝛ quo ordine ſunt exercitandi: vſqꝫ enim in fineꝫ pubeſcētie exercitandi ſunt in leuioribus exercitijs ꝛ moderatis magis reiicientes ab eis exercitiū violentū: ꝛ labores qui ordinant̄ ad neceſſitatē vite qui ad ſeruos pertinēt ita vt per violentiā per talia nō fiat aliqđ īpedimētū ad incrementum ꝛ bonā diſpoſitionē corporis. Per labores enī imoderatos debilitant̄ v̄tutes ꝛ cōplexio. Signum aūt ꝙ exerceri in facilioribus valet ad bonā diſpōnem corporis. exerceri aūt in violētis grauat. eſt qꝛ ſi ponamus ꝙ aliquis

vir exercitatus

vir exercitat⁹ ꝑus recte inueniat duos alios hoĩes in violētis exercitatos in iuuētute vt in olympionicis ꝯtinget iſtuz deuincere illos viros iam exiſtes perfectos ſm etatem: q̄ꝫ tũs pueros ſm fortitudinē: ꝓpter hoc ꝙ exercitia violenta ⁊ neceſſaria abſtulerũt ab hmõi iuuenib⁹ in ꝑma etate potentiam ⁊ vigorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſt pubertatem vero cum annis tribus ad alia prediſcenda intenderint: tunc congruit ⁊ laboribus ⁊ victu neceſſario illos occupare. Nā ſimul mente ⁊ corpore nō opꝫ cum ſeinuicem impedire nata ſint. Labor quidē corporis mētem: mentis autem corpus.

¶ Declarat in qbus exercendi ſunt in etate ſequenti: dicens ꝙ q̄n fiunt apti ad alias eruditiones fortiores: puta poſt pubeſcentiā vel poſt annos ſequentes vel circa: tunc expedit eos exercitari in exercitijs magis laborioſis: cõuenientibus tamē etati: ita vt ſicut nā magis ⁊ magis ꝑficitur: ita plus ⁊ plus addat̄ ad exercitia ꝓportionaliter. ⁊ tũc etiam expedit eis magis adminiſtrare alimētuꝫ ſiccũ: qđ magis diſponit ad fortitudinē. Sed cauendũ eſt ꝙ ſimul nō exerceantur in eis que ꝑtinēt ad bonā diſpõnē intellectus ⁊ ad bona corporis per ſe. Cõtrariant̄ eñi ſibi inuiceꝫ ⁊ cõtraria operant̄ ⁊ labor in exercitio corporali īpedit intellectũ ⁊ labor in his que ad intellectũ ⁊ diſpõneꝫ corporis. Cuius rõ eſt: q꞉ quãdocũqꝫ alique due potētie fundant̄ in aliq̄ ſubſtantia vna intēſio in actu vnius remittit oꝑationē alteri⁹. quia ois v̄tus diuiſa minor eſt ſeipſa vnita. Potentia aũt ad operationē corporaleꝫ: puta ad augmētationeꝫ ⁊ nutritionē: ⁊ potētia ad vnam ſubſtãtiam pertinent. Et ideo intenſio in actu impedit aliam.

De muſica vero dubia quedam poſuimus antea: ⁊ non rectum erit illa reſumere vt tanq̄ꝫ conſētanea fiãt rationib⁹ quas qui de ea dicens oſtēdat. Lec. II.

¶ Poſtq̄ꝫ philoſophus oſtendit que ſunt diſcipline in quib⁹ conſueuerũt pueri erudiri in ciuitatibus: ⁊ cuius gratia erudiendi ſint in eis. Regreditur nunc ad declarandũ certius cuius gratia erudiendi ſint in muſica: ⁊ quãdo ⁊ in qbus ꝑtibus eius. Et circa hoc ꝑmo premittit intentionem ſuaꝫ ⁊ cauſaꝫ intenti. Secũdo cum dicit. (Quod igitur ⁊c̃.) proſequitur. Circa primũ premittit intentionē ſuaꝫ. Secũdo cũ dicit. (Neqꝫ enim ⁊c̃.) aſſignat rõneꝫ ipſius recolligendo q̄dã dicta prius. Primo igitur dicit ꝙ de diſciplina muſice quedã dubitando rõnabiliter diximus ꝑus. Et ideo vt dubium certificetur bene expediens eſt nunc producere ſermonem de ipſa reſumentes que dicta ſunt prius ſicut additis rationibus quas aliquis faciet determinando de ipſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ enim facile eſt demonſtrare quam potentiam habeat: neqꝫ cuius gratia illam adipiſci oportet: vtruꝫ ſolatij cauſa ⁊ requietis: quēadmodũ ſomnus ⁊ potus. Nam hec per ſeipſa non ſunt honeſta: ſed iocunda: ⁊ ſimul ceſſare curas faciunt: vt inquit Euripides. Quapropter inſtituunt in illa ⁊ vtuntur cũctis iſtis ſimiliter ſomno: ⁊ potu: ⁊ muſica. In his quoqꝫ ſaltationem poſuerunt: vel magis putandũ eſt ad virtutem tendere muſicam vt potenteꝫ. Quēadmodũ gymnaſtica tale aliquod corpus reddit: ſic ⁊ muſica talem aliquem morem efficere aſſuefaciētēꝫ poſſe recte letari. Uel ad degēdi rõnem aliquid cõfert ⁊ ad prudentiã. Naꝫ h̄ tertiũ ponēdum eſt ex his que dicuntur.

¶ Recolligendo quedã dicta prius aſſignat rationē intenti dicens ꝙ certius determinandum eſt de ipſa: q꞉ nõ eſt facile cognoſcere de ipſa q̄ꝫ virtuteꝫ ⁊ potētiam ⁊ cuius ſciam habeat: ⁊ etiaꝫ vtrum participandũ ſit ea cã ludi ⁊ requieti ſicut aliqui requirũt ſomnũ vel ebrietateꝫ. Somnus eniꝫ ⁊ ebrietas ſm ſe nec bona nec ſtudioſa ſunt. vtrũqꝫ eniꝫ in potētia quedã eſt operationũ: ⁊ tñ delectabilia ſũt hoĩbus. Somnus qdeꝫ ꝓpter remiſſionē laboris ⁊ requiem. Ebrietas aũt q꞉ delectabilis ꝓpter ſpirituuꝫ multiplicationē: ⁊ iterum faciunt ceſſare ſollicitudinē de agibilibus. Non. n. ſollicitat̄ de agibilibus qui nõ cõſiderat de eis. Somnus aũt ⁊ ebrietas cõſiderationē remouēt ⁊ rõnis vſum. Et ꝓpter delectationē hanc ⁊ remotionē ſollicitudinis qdaꝫ ordinant ipſas: ⁊ vtunt̄ cõſimilr̄ ad iſta vino ebrietate ⁊ muſica: addunt aũt aliqui iſtis ſaltationē. Non eſt igitur facile diſſerere de muſica an querenda ſit ꝑꝑ hoc. Aut magis extimandũ ſit ipſam valere ad v̄tutē tanq̄ꝫ potētem moreꝫ qualē q̄ndaꝫ facere in aſſueſcēdo recte iudicare ⁊ delectari ſm rõneꝫ: ſicut exercitatiua quale quoddã corpus efficit ⁊ diſponit ad v̄tutem. Ad deductionē aũt ⁊ prudētiaꝫ confert aliquid: ſicut videbit̄. etenīꝫ hoc ponēdum eſt tertiuꝫ eoꝝ cuius gr̃a q̄rēda eſt. ¶ Eſt ãt itelligendũ ꝙ ſonus harmonie muſice ꝑmo comprehēditur ab auditu: ⁊ cum ꝓportionaliter mouet ipſum ⁊ ſm mediaꝫ rõneꝫ in qua cõſiſtit eſt delectationē inducit: ⁊ huic delectationi p̄nt participare oẽs. Sed vlterius intētione ſoni harmoniaci intellectus cõſiderat cãm ꝓportionis quaſi aliqđ intelligibile ſꝫ ſeipſuꝫ: in quo eſt quedã ꝑfectio intellectus: quã videt̄ hic phus vocare degendi rõnem. ⁊ hec eſt vna cã ꝓpter quaꝫ dicet ſtatim querēdam eſſe muſicã. Sed ꝓpter cognitionē veritatis de ꝓportionib⁹ muſicalibus cõſequitur delectatio itellectualis: ſicut oẽꝫ operationē intellectualē. Et hec ē alia cauſa ꝓpter quã dicit phus eam eſſe querendaꝫ: nõ tñ ſeorſum noiat eam a delectatione de qua dictũ eſt ꝑus: vel a degendi rõne. Sed iudiciuꝫ de ꝓportionibus harmonicis ⁊ delectatio cõſequens ſunt de his que ſunt ſm rõnem rectam: ⁊ ſilia his que ſunt ſm virtutē. Et ꝓpter hoc exercitium in iudicando de ipſis: ⁊ in delectando circa ipſas eſt q̄dãmodo exercitiũ ad ea que ſunt ſm virtutē: ſicut dicetur cõſequenter. Et ſm hanc viam muſica dicit̄ hr̄e potentiaꝫ ad mores: ⁊ hoc eſt tertiũ: cuius gr̃a expedit ſꝫ philoſophũ exercitari in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igitur oporteat pueros non ſolatij gr̃a diſcere manifeſtum eſt. Non enim ſolantur diſcentes: nam cum labore ⁊ diſciplina.

¶ Proſequitur ꝓducens ſermonē de ipſa ad veritatis inquiſitionē. ⁊ ꝑmo ꝓcedit circa ꝑdicta diſputando. Secũdo cũ dicit. (Prima vero queſtio ⁊c̃.) magis determinãdo veritateꝫ. Circa ꝑmũ ꝑmo arguit ꝙ pueri nõ ſunt erudiendi in muſica cã ludi nec deductionis. Secũdo cũ dicit. (Eadeꝫ quoqꝫ dubitatio.) quod non ꝓpter v̄tutē. Circa ꝑmũ ꝑmo facit qđ dictum eſt. Secũdo cum dicit. (Sed forſan videbitur.) ponit opioneꝫ quorũdã cõtra qđdaꝫ dictũ ⁊ arguit in ꝯtrariũ. Circa ꝑmũ ꝑmo arguit ꝙ nõ ſint erudiēdi in ea cauſa ludi: dicens ꝙ ex rõne ſequenti manifeſtũ eſt ꝙ iuuenes nõ ſunt erudiēdi in muſica cã ludi: ludus eñi nõ queritur niſi ꝓpter delectationē que ĩ eo eſt. Illud igitur nõ eſt querēdũ ꝓpter ludum qđ delectationē nõ hꝫ. ſed addiſcere in pueris delectationē non hꝫ: eſt enim eis cum triſtitia q꞉ laborioſuꝫ, ⁊ q꞉ apprehendũt bonũ qđ eſt in eo. ergo ab

tis nō eſt querēdū addiſcere muſicaʒ vel quodcūqʒ aliud propter ludum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui nec degendi rōne pueris: neqʒ illi etati congruit attribuere. nulli eniʒ imperfecto competit perfectio.

¶ Arguit ꝙ nec ꝑpter deductionē dicens ꝙ adhuc pueris ⁊ alijs etatibus ſimilibus ſm moreʒ pueris nō oʒ attribuere degendi rōneʒ que eſt vt dictū eſt ꝑfectio intellectus in cognitione veritatis. Perfectio auteʒ in cognitione veritatis quodāmodo rōnem finis hʒ ⁊ boni. Finis aūt ⁊ bonū ꝑ ſe nō ꝯgruūt pueris ⁊ ſimilib⁹ ſʒ etatē hanc: qꝛ finis ſm ſe debetur ei qḋ ꝑfectum eſt. pueri autē ⁊ ſimiles ſm etatem hanc iperfecti ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan videbit̄ pueroꝝ ſtudiū ſolatij eſſe gr̄a viris factis ⁊ ꝑfectis. Qḋ ſi hoc tale eſt cui⁹ gr̄a opʒ ipſos addiſcere ac nō poti⁹ iſtar Perſarū Medoꝝqʒ regū ꝑ alios ideʒ faciētes voluptatis ac diſcipline ꝑticipes fieri. Eteni neccē eſt meli⁹ ꝑfici ab his qui hoc opus ſuū fecerūt ⁊ artē quā ab his: qui tāto ſolū tp̄e i eo laborauerūt q̄ꝫto addiſcūt. Qḋ ſi opʒ in his eos laborare: ſimilr̄ ⁊ circa epularuʒ apparatū oportebit vtiqʒ eos addiſcere: qḋ eſt abſurdum.

¶ Ponit opionē ꝯriaʒ eidē dicto dicēs ṗmo ꝙ forte aliter videbit̄ ꝯ illud qḋ ꝯcluſuʒ eſt ꝑ ꝑ̇ᵐ rōnē ꝙ pueri erudiendi ⁊ exercitādi ſunt in muſica nō gr̄a ludi ſeu delectatiōis ſʒ ſenſuʒ inexiſtētiū. tūc qn̄ erudiunt̄ vel exercitāt̄. tūc. n. nō inſunt ſic̄ ꝯcludit rō: ſʒ futuroꝝ in etate ꝑfecta qn̄ erūt iaʒ viri ꝑfecti. Sed ipſe ꝯ hoc arguit dicēs: ꝙ ſi ꝑꝑ delectationē futurā in etate ꝑfecta q̄renda eſt muſica nō oʒ ipſos futuros ꝑfectos addiſcere ipſaʒ cū ſunt pueri: ſʒ ſicut reges perſaꝝ ⁊ medoꝝ delectari in actib⁹ muſicalib⁹ exercitatis per alios cātatores vl̄ hiſtriones nō ꝑ ipſos. Silr̄. n. vr̄r delectari ⁊ erudiri cū exercent̄ ꝑ alios: ſic̄ cū ꝑ ſeipſos. Sʒ ipſe ſoluit rōnē hāc cū dicit. (Et. n. necē ē meli⁹ ⁊c̄.) dicens ꝙ i[…]mo expedit magis ipſos pueros addiſcere ⁊ exercitari i ea ꝑpter delectationē futurā in etate ꝑfecta: qꝛ eſt neceſſariuʒ eos q̄ exercitati ſunt in opib⁹ ſʒ aliquā artē ⁊ ex illis acquiſierūt habitū ipſius meli⁹ facere opationē q̄ ſm illā q̄ꝫ hi q̄ laborauerūt aliquāto tp̄e in ea q̄ꝫtū addiſcere ꝑꝑ lucrū proꝑriū ⁊ delectationē alioꝝ: ſicut exercitat⁹ in opib⁹ cytharicādi: ⁊ ex h̄ hn̄s hituʒ meli⁹ cytharizat ⁊ magis delectat̄. Opationes enī ꝯſuete ⁊ que ſunt ſm hituʒ magis ſunt delectabiles: ſicut inuit ph̄us 2°. rhetoricoꝝ. Dicit tn̄ iterp̄res ꝙ aū̄ illā lr̄aʒ. (Et enī.) neccīuʒ vr̄ ſibi aliqd deficere ꝯ ſolutionē predictā dicēs: ſi oʒ pueros addiſcere muſicā qꝛ meli⁹ operantur in etate ꝑfecta ⁊ magis delectant̄. tūc eadē rōne oportebit eos laborare circa ꝑparationē pulmētoꝝ ⁊ alia ſeruilia vt meli⁹ ipſimet operent̄ ⁊ delectent̄ poſteri⁹. Sʒ hoc eſt icōueniēs. g̃ ⁊ ṗmū videbit̄ eē icōueniēs. Sed manifeſtū eſt ꝙ nō eſt ſimile ꝙ muſica ⁊ opatio q̄ ſʒ ipaʒ liberales ſūt ⁊ delectationē ⁊ deductionē liberales hn̄t que decent liberos. ꝑparatio āt pulmēti ⁊ alioꝝ ſeruiliū nec deductionē nec delectationē hn̄t liberalez ſʒ ſeipſa ſʒ ſūt ſeruilia: ⁊ iō ꝯueniūt ſeruis ⁊ nullo mō liberis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadē quoqʒ dubitatio cadit ſi poſſit mōes facere meliores. Quid. n. op⁹ eſt eos hec addiſcere ac nō ex alijs audiētes recte letari ⁊ iudicare poſſe queadmodū Lacones. illi. n. q̄ꝫq̄ꝫ n̄ didicerit: pn̄t tn̄ recte iudicare: vt aiūt: que ſit bona vel non bona melodia.

¶ Arguit ꝙ nō oporteat in ea erudiri iuuenes ꝑꝑ mores ꝑ duas rōnes: quaꝝ ſcḋaʒ ponit cuʒ dicit. (Cōſiderare hoc.) Circa ꝑ̇ᵐ ṗmo ponit rōneʒ. Scḋo cū dicit. (Eadē quoqʒ.) extendit eā ad ꝓbādū ꝙ nō valet ad deductionē liberalē. Dicit igit̄ ṗmo ꝙ eadē rō q̄ dicta eſt prius facit dubitare: ſi muſica pōt meliores ſʒ mores facere: ⁊ ꝑꝑ hoc addiſcenda ſit. nō eni pōt meliores ſʒ mores facere: nō ꝑꝑ ꝯſuetudinē iudicādo ⁊ delectādo circa ea q̄ ſʒ rōnē ſunt. Sʒ ad recte iudicari ⁊ delectari ꝑportionib⁹ muſicalib⁹ nō oʒ ipſoſmet addiſcere muſicā. audiētes. n. ab alijs iſta vr̄r poſſe facere ſicut Lacedemōij. ipſi. n. met nō addiſcūt muſicā ⁊ tn̄ pn̄t recte iudicare vt dicūt melodias bonas ⁊ nō bonas. ergo n̄ opʒ eā ipſoſmet addiſcere. Sed eſt itelligēdū ꝙ mētiūtur Lacedemōij dicētes ſe recte poſſe iudicar̄ melodias n̄ edocti ꝑ̇us. Nullus enī recte iudicat niſi q̄ nouit. Nō nouit aūt niſi que accepit vel iueniēdo ꝑ ſe vel addiſcēdo ab alio ſʒ Ariſto. in elenchis. g̃ nullus pōt recte iudicare niſi de his que didicit. Sumit̄ aūt hic addiſcere ſm ꝙ cōiter ſe hʒ ad accipere ab alio: vel inuenire per ſeipſum: ad ꝓpoſitū eniʒ nō refert. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadēqʒ rō foret ad ſolatiū ⁊ ad rōnem degēdi ocij libero hoīe dignā. qd eni opʒ eos diſcere ac nō alijs vtentibus frui.

¶ Extēdit eā ad ꝓbandū deductionē dicēs ꝙ eadē rō dubitare facit: ſi vtendū ſeipſo muſica addiſcēdo eaʒ ꝑꝑ deductionē ⁊ occupationē diuturnaʒ ſūt liberales. Poſſunt. n. ⁊ deduci equaliter vt videtur circa muſicalia ⁊ ipſis ⁊ alijs operantibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōſiderare hoc lʒ ex opione quaʒ habem⁹ de dijs: nō eni Jupiter cātat aut cytharā pulſat ſʒ poetas: imo illos qui talia faciūt appellam⁹ viles: ⁊ opus illḋ nō viri neqʒ ſobrij: ſʒ iocātis. At eni de his poſtea erit cōſiderandum.

¶ Ponit ſecūdā rōnē ⁊ loquēs ſm opinionē gentiliū q̄ mł̄titudinē deoꝝ ponebāt: itermiſſionē ṗncipalē credebāt. dicit ꝙ ad declarationē eius qḋ dictū eſt expedit cōſiderare exiſtimationē quā hēmus de dijs: ⁊ de his que circa ipſos: ⁊ etiaʒ ea que dicūt poete de ipſis: ſed Jupiter eniʒ qui exiſtimat̄ ṗncipalis ſʒ eos ⁊ cui attribuūt actiōes liberales nō cātat nec cytharizat poetis: hoc eſt poete nō attribuūt ſibi has opationes: q̄ꝫuis attribuāt ei auditū ⁊ iudiciū de talib⁹: ſed illos qui exercēt opationes tales vocamus viles magis ⁊ adhuc recte agere actiones liberales nō itereſt viri inebriati aut ēt ludētis. Sʒ cantās muſicalia: aut q̄ſi inebriat⁹ eſt: aut ſicut ludēs. ergo cātare muſicalia nō eſt viri ꝑfecti. Et poſſet hec eſſe tertia rō ṗncipalis. ⁊ adiūgit ꝙ de his forte ꝯuenieter fiet cōſideratio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima vero queſtio eſt vtꝝ muſica ſit in loco reponēda vel nō: ⁊ quid pōt deficere de his tribus in dubitatiōe ꝓpoſitis: vtꝝ diſciplinā vl̄ ſolatiuʒ vel rōnem ocij degendi.

¶ Determinat veritatē circa ꝑdicta: ⁊ ṗmo reſumit dubitationes. Scḋo cum dicit. (Rōnabiliter.) diſſoluit eas. Dicit igitur ṗmo ꝙ ṗma qḋ de muſica ē: ⁊ vtruʒ ſit ponēda diſciplina quedā ad v̄tutē moralē ſm ſe appetibilis aut nō: ⁊ quid pōt ⁊ quā v̄tutē hʒ. Iteꝝ que dubitata ſunt ṗus: vtruʒ diſcipline aut ludi aut deductionis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Rōnabiliter qdē ad oia iſtituit̄: ⁊ vr̄ oīum ꝑticeps. nā ⁊ iocus gratia requietis eſt: ac requieteʒ neceſſe eſt eſſe iocundā: eſt eni medicina moleſtie illius que ꝑ labores ſuſcipit̄. ⁊ rō degēdi

ocij nō ſolū

ocij nō ſolū honeſtatē habere debet: verū ēt voluptatē. Felicitas enī ex ambabus iſtis eſt. muſicā vero oēs fatēur eē ex iocūdiſſimis ſiue nuda ſit: ſiue cū modulatiōe. Inqt pfecto ⁊ Muſeus carmē dulciſſimā rez eē mortalib⁹. Quapropter ⁊ ad cet⁹ familiariū ⁊ ad vitā in ocio degēdā rōnabilr illā rcipiūt: vt potētē leticiā afferre. vñ ⁊ ex h qs itelligat illā pueris eē pdiſcēdam.

Diſſoluit pdictas dubitationes manifeſtatis q pticipandū eſt muſica ppter tria pdicta: ⁊ pmo facit hoc. Secundo cū dicit. (Utrū aūt.) inqrit: vtrū debeat pticipare vtriqz pti muſice ⁊ ei que ꝯſiſtit in pportionibus ſonoꝝ: que cātatiua dr: ⁊ ei que in iſtrumētis que iſtrumētalis vocat. Circa pⁱᵐ pmo declarat q pticipandū eſt muſica ppter ludū ⁊ deductionē. Scdo cū dicit. (De cōmunione aūt.) qd valet ad virtutē ⁊ mores: in his diſſoluunt tria queſita prius. Circa pⁱᵐ pmo facit qd dictū eſt. Secūdo cū dicit. (Quecūqz enī.) declarat ppter qd plures regeſcūt in delectatiōibus q ſꝫ muſicā ⁊ finē in eis ponūt. In pª pte dicit q rōnabile eſt addiſcere muſicā ⁊ ei pticipare ppter tria pdicta. ſ. ludū: deductionē ⁊ diſciplinā: ⁊ mores de ludo ⁊ deductione. Hoc manifeſtū eſt pmo. Ludus enī ppter requiē queritur ⁊ gr̄a ipſius. Requies aūt de neceſſitate delectationē hꝫ ſibi adiunctā: qꝛ reqeies medicina quedā eſt triſtitie inducte per laborē pus. p ipſaz enī eſt remiſſio laborioſi motus fatigantis: ⁊ triſtitiam inducentis. Remiſſio autem fatigātis ⁊ contriſtātis eſt delectabilis. deductio autem que eſt opatio quedā itellectus ſm rōnē nō ſolū ſm ſe rōnē boni ⁊ eligibilis hꝫ. ſꝫ ēt delectationē cōueniētē. opatio enī cōnālis delectationē hꝫ adductā: ⁊ felicitas aggregat ex his duob⁹: videlicet ex pfecta opatiōe itellectuali ⁊ ex delectatione: ſꝫ ex pfecta opatione itellectuali per ſe ⁊ eētialiter: ex delectatione aūt ſicut ex cōueniēte per ſe: pficit enī delectatio felicitatē ſicut ſupueniēs finis vt decor iuuentutē: ſicut dr. x°. ethicoꝝ. Ex quo manifeſtū ē: q ex q ludus ſꝫ ſe delectationē hꝫ: ⁊ deductio quoddā bonū itellectuale eſt: ⁊ delectationē hꝫ ſm ſeipſam: q qcqd eſt bonū ſm itellectū ⁊ ſꝫ ſe delectationē hñs querēdū eſt quodāmō gr̄a ludi cuiuſdā ⁊ deductionis. muſica aūt ſm ſe delectabiliſſima eſt ⁊ nuda exiſtēs. i. nō cū melodia ⁊ cū melodia. dicit. n. muſeus q cantare delectabiliſſimum eſt hoī: pp qd in ꝯuentibus hoīū ⁊ deductionib⁹ rōnabiliter vtunt ipſa ſicut potēte iducere leticiā ⁊ delectationē. Sūt ēt i ipſa theoremata: in quoꝝ ꝯſideratione cōſiſtit bonū itellect⁹ per ſe ⁊ delectatio. g manifeſtū eſt q rōnabiliter querēda eſt gr̄a ludi cuiuſdā ⁊ deductionis: ⁊ pp hoc aliqs opinabit ſm rōnē q expedit iuniores erudiri ⁊ aſſuefieri in ea. Quecūqz. n. ſūt delectabilia ſine nocumēto opantis vel alteri⁹ nō ſolū ꝯueniētia ſunt ad finē inqtū augēt opationē: ſed ēt ad requiē: ⁊ remittūt triſtitiā: que a labore eſt. Deinde cū dicit.

Quecūqz. n. iocūda ſunt atqz eadē inocua nō ſolū ꝯgruūt ad finē: verū ēt ad ceſſationē. Cū vero cōtingat hoīb⁹ perraro eē in fine: pſepe aūt ceſſent ⁊ vtant iocis nō ob aliud mō: ſꝫ etiā ob delectationē: vtile foret regeſcere in his que ab illa prouenīunt voluptatibus.

Declarat pp qd ples querūt regeſcere in delectationibus muſicalib⁹ ⁊ finē ponūt in eis. Primo facit pmū. Scdo cū dicit. (Cōtingit aūt.) ſcdm. In pª pte dicit: qm̄ pauci hoīes attingūt ad finē vltimū vite hūane ⁊ raro: tum ppter impedimēta ex pte nāe aut ꝯſuetudinis: aut ēt exteriora. multi aūt ⁊ frequēter regeſcūt: qꝛ fugiūt nāliter triſtitiā que ē ab opatione laborioſa que remittitur per ipſaz: ⁊ vtunt ludis muſicalib⁹ ⁊ aliqs nō qntū ad pl⁹. i. ad pluralia: ſꝫ pp delectationē ſolā: vtile vr eis regeſcere in delectationibus q ſunt in actibus ipſi⁹: ex q enī nō pñt attingere ad felicitatē que in fine humano eſt: querunt aūt ipſaz delectationē per ſe ⁊ requieſcūt in ea que in ludo ⁊ muſica: ad iſtaz enī attingere poſſunt. Deinde cum dicit.

Cōtingit aūt hoībus feciſſe iocos finē: cum ⁊ habeat fortaſſe finis voluptatē qndaz: ſꝫ nō quācunqz. querentes vero iſtaz accipiūt hāc p illa: ex eo q cū fine agēdi ſilitudinē hꝫ. Naz finis gr̄a nulli⁹ futuri expetit: ⁊ tales voluptates nullius futuri gr̄a: ſꝫ gr̄a eoꝝ que anteceſſerūt: laboꝝ ſcilicet ⁊ moleſtiaꝝ. Per quā igitur cām querunt felicitatē fieri: per huiuſmodi voluptates: hanc vtiqz aliqs rōnabiliter exiſtimet cām.

Declarat pp quē finē in ipſis faciūt dicēs: q ꝯtigit hoīes facere ludos ⁊ delectationē putātes eē in eis finē. Et rō huius eſt: qꝛ finis vite hūane qndaz hꝫ delectationē: nō quācūqz: ſꝫ maximā. Sūt ludus ⁊ muſica hñt qndā delectationē: ⁊ idō querētes pⁱᵐ que in fine eſt nō attingētes accipiūt illā que in ludis eſt muſica pro ipſa: que nobilior eſt. Qd iſta ſimilitudinē quādā hꝫ vltimi finis. Finis eniz vltim⁹ nō eſt gr̄a alic⁹ futuri: aut ēt facti eligibilis. Hoc enī dicim⁹ finē vltimū: pp qd ſunt oīa alia: ⁊ ipſuz nō pp aliud. Delectatiōes ēt tales q ſunt in ludis aut muſica nō querunt pp aliqd futurū: nec ſunt gr̄a ipſius: ſꝫ magis gr̄a laboris ⁊ triſtitie factorū vt remittant vl exterminent. Cauſa igit pp quā aliqui querūt felicitatē ⁊ finē ſibi p hꝫ delectatiōes hec eſt: ⁊ hāc rōnabiliter exiſtimabat aliquis. Deinde cum dicit.

De cōmūione aūt muſice nō per hec ſolū ſꝫ ēt qꝛ vtilis ſit ad ceſſationes vt vr: nec p eas mō. Sꝫ iſuper querendū: nūqd aliqñ aliud ex ea pueniat: precioſior qdez nā eius eſt qꝫ ſm eū vſum de q ſupra dr: ⁊ oꝫ nō ſolū ab ipſa voluptatē capere: quā pcipiūt oēs ſꝫ ſēſum. hꝫ. n. muſica nālē voluptatē p quaz illius vſus cūctis etatibus: cunctiſqz moribus eſt acceptus.

Oñdit q pticipādū ē muſice: qꝛ aliq mō diſponit ad vtutes morales: ⁊ pmo pmittit intētū ſuū. Scdo cū dicit. (Sꝫ videre.) dat modū ⁊ ordinē ꝯſiderādi. Tertio cū dic. (At qui qd efficiamur.) pſequit. In pª pte dic q querēdū eſt ꝯſiter: vtrū expediat cōmunicare muſice nō ppter hāc cāz ſuā: puta deductionē: ſꝫ pp hoc q vtilis eſt ad requiē operationis laborioſe: ⁊ nō ſolū ad hoc: ſꝫ querēdū eſt: qꝛ forte pdicta accidūt ipſi an nā ipſi⁹ honorabilior exiſtēs ordinet ad aliquid honorabili⁹ qꝫ ſint dicte opportunitates. oꝫ eniz in muſica nō ſolū cōmunicare cōmuni delectatiōi: q ſꝫ ipſaz eſt quā ſentiūt vl̄ oēs. talē enī delectationē nālez hꝫ q cātur ex motu pportionali auditus per actū ipſi⁹ q exercitiū ipſi⁹ diligit ab oībus etatibus ⁊ ab habentib⁹ quoſcūqz mores. ſꝫ ēt videre opꝫ vlterius: ſi aliqd ꝯfert ad vtutē moralē ⁊ ad opōnē rectā q eſt ſm aīam. Deinde cū dicit.

Sed videre ſi quo mō ad mores extendit ⁊ ad aīum: id aūt patebit: ſi aliquando tales aliqui ſꝫ mores per illam efficiamur.

Dat ordinē cōſiderādi dicēs q hoc ipm q aliqd ꝯfert ad mores ⁊ ad aīaz manifeſtū erit ſi qles qdam hoc eſt diſpoſiti ad mores efficiamur per ipſam. ⁊ hoc declaratum fuit prius. Deinde cum dicit.

¶ Atqui ꝙ efficiamur ꝑ Olympi modulatiões manifeſtū eſt: ea nanq̃ abſtrahit aiam ⁊ quodammõ rapit. raptus vero ⁊ abſtractus anime circa morem affectio eſt.

¶ Proſequit̃: ⁊ p̄mo oñdit ꝙ q̃les quoſdã ⁊ bñ diſpoſitos ad mores facit. Scdo cū dicit. (Qd̄ ſi hoc.) ex hoc ꝯcludit iuuenes debere erudiri in ea. Primū oñdit p̄ per ſigna. Secūdo cū dicit. (Cū vo.) per rõnem. Adducit aūt duo ſigna quoꝝ 2ᵐ ponit cū dicit. (Preterea.) In p̄ᵃ pte dicit ꝙ manifeſtū eſt ꝙ per vſum muſice quales gdaꝫ ⁊ bñ diſpoſiti ad mores ſumus. ⁊ per alia multa ⁊ per melodias olympi quibꝰ ſacerdotes gentiles iouis q colebat̃ in olympo monte Grecie vtebant̃ in ſacris ipſiꝰ ad deductionẽ colentium exercitãdã. Per vſuꝫ.n. iſtaꝝ rapiebant̃ aie hoiuꝫ q̃ſi alienatoꝝ a ſẽſibꝰ exteriorībꝰ ⁊ imobiliū factoꝝ ꝑꝑ itẽtionẽ aie circa aliqd itriſecū. Raptꝰ aūt eſt paſſio quedã factiua moris ſeu cõſuetudinis circa aiaꝫ ad aliqd ſimile. Ex quo manifeſtū eſt q̃ſi ꝑ ſignū qd̄dã ꝙ melodie muſice q̃les quoſdã ⁊ diſpoſitos faciūt ad mores. ¶ Sed ad vidẽdū qd ſit raptus ⁊ ſm quam ptem aie: ⁊ ꝑpter quam cãm eſt itelligendū: q raptus ꝑprie ⁊ p̄ncipalr̃ dictus motꝰ gdaꝫ tractꝰ eſt: tractꝰ aūt motꝰ violentꝰ eſt ab alio ad ſe vel ad alterū: ſicut dr̃ 7ᵒ phiſicoꝝ. Uiolentū aūt eſt cuius p̄nᵐ eſt ab ex̃ cõferente vim paſſo. Et iõ raptus eſt motus alicuꝰ preter inclinationẽ eius nãleꝫ vl̃ voluntariã a p̄ncipio extrinſeco. Huiuſmodi aūt violẽtia põt ꝯſiderari vel quãtum ad terminū ⁊ modū motꝰ ſil̃: vt cū ignis ab aliq̊ extrinſeco rapit̃ deorſum: vel quãtuꝫ ad modū motꝰ tm̄: vt cū velocius propellit̃ ſurſuꝫ q̃ȝ natus ſit moueri. Deinde aūt ꝑ ſilitudineꝫ hanc tranſlatū eſt nomẽ eius ad ſignandū motū hoīs ſm aiam ad aliqd: ad qd̄ ſm ſe nõ hꝫ iclinationẽ: vel eo modo quo nõ hꝫ: ſꝫ nõ ad quẽcūqꝫ talẽ. Sꝫ cū nãle ſit homini intelligere ex fantaſmatibus ſenſibilibus exteriorībꝰ ſꝫ actū exiſtẽtibꝰ tranſlatū eſt ad ſignificãdū opationẽ itellectualeꝫ: qꝛ hoc fertur in aliqd̄ itellectuale vel ſibi cõnaturale vl̃ ſupra nãm per auerſionẽ ſenſuum ad interiora: ⁊ eorū imobilitationẽ. Ex quo apparet qd ſit raptꝰ vt hic ſumit̃. Eſt.n. opatio ptis aie itellectualis ſm quã ab aliq̊ extrinſeco fert̃ in aliqd nõ nãle ſibi: aut nãle ꝑ diuerſionẽ ⁊ imobilitatiões ſenſuū. Et qꝛ opatio ptis aie appetitiue eſt ſm huiꝰ iclinationẽ ⁊ a p̄nᵒ itrinſeco nõ violento. Raptus aūt ecõtrario nõ põt eẽ opatio ptis aie appetitiue ſenſibilis vel itellectualis. ⁊ que aūt ipſiꝰ ꝑ ſe ⁊ nãlis vr̃ eſſe intẽtio vehemens aie circa aliqd: que eſt vel ex vehemẽti deſiderio attigendi ad aliqd: vel fugiẽdi ab aliquo: vel vehemẽs adheſio ad aliqd per dilectionẽ: vel delectatio maxima circa aliqd. Ex h̃.n. ꝙ aliqs vehemẽter itendit circa aliqd extrinſecū cõtingit ꝙ aia reuocet ſpūm: q eſt p̄ᵐ iſtrumẽtū ſenſus ⁊ motus ab exteriorībꝰ ad ſenſitiuuꝫ ⁊ cogitatiuuꝫ p̄mū: circa q̃ magis tūc laborat. Hoc eni eſt de ꝓprietatibꝰ nãe mittere ſpūm ad locū vbi magis idiget: ⁊ ꝑ ꝯñs ſenſus exteriores ⁊ mẽbra imobilitant̃ ⁊ efficit̃ hõ q̃ſi imobilis ⁊ ſine ſenſu exteriori in actu: ⁊ tūc aia nõ laborãs in ſenſu vl̃ motu exteriori corpis q̃ſi libera ſpeculat̃ magis circa aliq̃: q̃ vl̃ ſunt ſupra cõeꝫ ptãtẽ hoīuꝫ: aut ſꝫ nãꝫ: nõ tñ cū ſenſu exteriori: qd̄ eſt magis nãle. qui aūt paucos ⁊ debiles ſpūs hñt ⁊ bñ mobiles cū minori intẽſione aie circa aliqd intrinſecū rapiuntur. Nõ eni pñt pauci ſpūs ⁊ debiles ſufficere ad motū forteꝫ iteriorẽ ⁊ exteriorẽ: ſicut accidit in mulieribus qbuſdã. Qui aūt hñt abūdãtes ſpūs nõ rapiunt̃ niſi cū vehemẽtiſſima intẽſione aie circa aliqd: ſicut in viris qbuſdã accidit. Uehemẽs aūt deſideriū ſeu dilectio vel delectatio q̃ faciunt vehemẽteꝫ itenſionẽ aie vel cauſant̃ a vehemẽti cõſideratione itell̃us imediate vel ab aliq̊ ſupiori cã imediate mouẽte voluntatẽ ipſaꝫ: vel ab alio. ſ. a cauſa ſuperiori mediante itellectu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea audientes repreſentationeꝫ omnes afficiuntur etiam ſine melodijs ⁊ verſibus.

¶ Cõfirmat id qd̄ dixit ſumpto loco ab eo qd̄ minus videt̃: dicit eni ꝙ ẽt audiẽtes aliqua verba: que repreſentẽt aliqd aut triſte: aut iocūdum afficiunt̃: ẽt ſi cum nulla melodia aut verſu exprimant̃: qd̄ tñ minus videbatur. g̃ cū verbis adiungit̃ melodia que habet maiorem vim ad mouenduꝫ ꝑpter conformitatẽ ad animam. ⁊ potentiam auditus. mlͭto magis per muſicam afficietur animus audientis ad diuerſas animi paſſiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero contigerit muſicam eſſe delectabilium: virtutem autem eſſe circa letandum recte: ⁊ amare: ⁊ odiſſe: oportet profecto addiſcere ⁊ aſſuefieri ad nullam rem: adeo vt ad iudicanduꝫ recte: ⁊ ad gaudenduꝫ manſuetis moribus: ⁊ laudabilibus operibus.

¶ Hoc idem per rõneꝫ declarat. Uidet̃ autem rõ ipſius eẽ hec. Aſſuefieri iudicare recte de actionibꝰ moralibus: ⁊ recte gaudere ⁊ delectari in eis eſt efficaciſſimū ad rectitudinem morum ⁊ actionū moraliū. ſed aſſuefieri iudicare recte de harmonijs muſicalibus ⁊ delectari ſm rõneꝫ in eis eſt aſſufieri recte iudicare de actionibꝰ moralibus ⁊ delectari in eis recte. ergo hoc eſt efficaciſſimū ad rectitudinẽ actionum moraliū. Iſtius rõnis p̄mo ꝓbat maiorẽ. Secūdo cum dicit. (Sunt aūt ⁊c.) minoreꝫ. Maioreꝫ aūt probat ſic: qꝛ muſica. i. actiones que ſunt ſm muſicaꝫ ſunt de numero delectabiliū ſm ſe: ſicut dictuꝫ eſt p̄us: virtus aūt moralis conſiſtit circa delectationes ⁊ triſtitias: amoreꝫ ⁊ odium: ⁊ circa alias huiuſmodi paſſiones: ſicut circa ꝓpriã nãm: circa quã querit illud qd̄ ſm rõnem. Et medium eſt manifeſtū ꝙ nihil opꝫ addiſcere: ⁊ nihil ita aſſuefieri ad generationẽ virtutuꝫ moraliū rectoꝝ ⁊ actionū ipſoꝝ: ſicut iudicare recte de motibus ipſarū paſſionū: ⁊ de his que circa ipſas: ⁊ delectari ſm rõnem in eis cuius rõ eſt. qꝛ ad rõneꝫ ⁊ generationẽ v̾tutis moralis requiritur recta rõ: per quã diſcernatur illud qd̄ rectum eſt ⁊ ſm rõnem: quas conſequit̃ delectatio proportionalis: ſicut apparet ex 2ᵒ. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem in rithmis ⁊ melodijs ſimilitudines: maxime penes veras naturas ire ⁊ manſuetudinis: ac fortitudinis ⁊ temperantie: ⁊ cõtrariorum his: ⁊ aliorum omnium que ad mores pertinent: patet id ab effectu: mutamus eni animum talia audientes.

¶ Probat minorẽ. vr̃ aūt ꝓbare eaꝫ ꝑ rõnem hãc: aſſuefieri iudicare de eo qd̄ eſt ſimile actionibꝰ ⁊ delectationibꝰ moralibꝰ eſt aſſuefieri iudicare de ipſis actionibꝰ moralibꝰ ⁊ delectari in eis. ſed harmonie muſice ſunt ſimiles paſſionibus ⁊ habitibꝰ ⁊ actionibꝰ moralibus. ergo aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in harmonijs muſicis eſt aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in habitibus ⁊ actionibꝰ moralibus. Iſtius rõnis p̄mo põit minorẽ cū q̃daꝫ declaratiõe eiꝰ. Secūdo cū dicit. (Mos aūt.) maiorẽ ⁊ ꝓbationeꝫ eiꝰ. Tertio cum dicit. (Cõtingit aūt) regredit̃ ad declarandū minorem. Dicit igitur p̄mo ꝙ paſſionū ſimilitudines: puta ire ⁊ manſuetudinis: timoris ⁊ audatie: ⁊ huiuſmodi. adhuc ẽt ⁊ habituū ſicut fortitudinis ⁊ temperãtie: liberalitatis ⁊ illiberalitatis ⁊ huiuſmodi: ⁊ alioruꝫ habituuꝫ ꝯtrarioruꝫ.

bis ⁊ vniuerſaliter alioꝝ moraliū:puta electionū ⁊ opationū inueniunꝫ nāliter in melodijs muſicalibus ⁊ ritbmis. Melodie enim muſice ⁊ ritbmi in qbuſdā determinatis ꝓportionibus numeroꝝ circa ſonos vel tēperantiā conſiſtunt:ſilr paſſiones aīe ꝯſiſtūt in quadā determinata proportione agentis ad paſſum:⁊ ꝯſequunꝫ aliquā determinatam ꝓportionē calidi ⁊ frigidi:bumidi ⁊ ſicci:ira enim eſt accenſio ſanguinis circa coꝛ:⁊ timoꝛ infrigidatio quedam:babitus etiam morales in quadā determinata rōne appetitus ad rōnem mouendi:vtutes ēt in quadā media rōne moꝝ ꝯſiſtūt. Silr ⁊ oīa a'ia moralia:et boc ēt manifeſtum eſt ad ſenſum:qꝛ audientes aliquas melodias aut ritbmos tranſmutanꝫ ſm aīam aliqñ qdē ad irā:aliqñ ad manſuetudinē:aliqñ ad audaciā:aliqñ ad timoꝛē:qð non eſt pp aliquā ſilitudinē iſtoꝝ ad illa. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Mos aūt dolēdi ac letandi in ſilibus ppe eſt vt erga ṽitatē codē mō ſe bēat:ceu ſiqs gaudet imaginē alicui⁹ vidēs nō pp aliā cām:ſʒ pp formā ipſam:neceſſariū eſt buic ⁊ aſpectū ipſum illius:cuius imaginē cōtemplaꝫ eſſe iocūdum.

ℂ Ponit maioꝛē ⁊ ꝓbat dicēs ꝙ aſſueſci gaudere ⁊ triſtari in eis que ſunt ſimilia delectationibus ⁊ triſtitijs moralibus eſt ꝓpinquū ei qð eſt delectari in eiſdē:qꝛ illud qð eſt ſile alicui q̄ſi eodē mō ſe vꝛ bēre ad veritatem ſicut illud: ſilia enim parū diſtare videnꝫ:ſimilitudo enī vnitas quedam eſt:talia aūt accipit intellectus vt eadē frequenter: ſicut dꝛ 2° phiſicoꝝ. Et iō aſſueſieri in eis q̄ ſunt ſilia alicui eſt aſſueſieri quodāʒ mō in illo: vbi grā. ſi aliqs reſpiciens vl ꝯſiderās imaginē forme alicuius:puta Berculis ⁊ delecteꝫ in ipſa ſʒ ꝙ imago eſt forma illius viſio forme ipſius Berculis ſʒ ſeipſaʒ de neceſſitate erit ſibi delectabilis ⁊ magis:qꝛ pp qð vnūqðqʒ tale ⁊ illud magis:ſicut dicitur pmo poſterioꝝ. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Contingit aūt in alijs qdē ſenſibilibus nullā exiſtere ſimilitudinem moꝛum:vt in bis que tactu vel guſtu ꝑcipiunꝫ:in bis ēt que viſu admodū parum:figure enīʒ ſunt talia ſʒ ad modicū:⁊ oēs buiuſcemodi ſenſus pticipāt. Inſup nō ſunt be ſilitudines moꝛū:ſed ſigna magis q̄ fiunt figure ⁊ coloꝛes moꝝ:⁊ ſunt bec a coꝛpoꝛe in paſſionibus:attñ q̄ztū refert circa boꝛū viſionem opʒ pueros non figuras inſpicere Pauſionis ſed Polignoti:⁊ ſiqs alter pictoꝛ vel ſtatuarius ſit moralis.

ℂ Regrediꝫ ad declarandū minoꝛem:⁊ pmo tangit ꝙ in ſēſibilibus ſʒ alios ſenſus aut nulle aut modice ſūt ſilitudines moꝝ. Scðo cū dicit. (At in melodijs.) declarat ꝙ in bis que ſunt ſʒ auditū ſunt manifeſte. Circa pmuʒ eſt intelligendū:ꝙ in ſenſibilibus ſʒ vnūquēqʒ ſenſuʒ ſūt alique ſilitudines paſſionū ⁊ babituū moraliū ⁊ actionū:qꝛ oīa ſenſibilia ꝯſiſtunt in aliqbus ꝓportionib⁹ determinatis pmoꝝ ſuoꝝ:quēadmodum paſſiones ⁊ babitus ⁊ alia moralia. Adbuc ēt videmus ꝙ ad aliquas alterationes factas ab ipſis ſenſibilibus ſʒ vnūquēqʒ ſenſuʒ mouemur ad aliqs actiones vel paſſiones morales bonas ⁊ malas: qð nō eſt niſi pp aliquā ſilitudinē:quare in oībus inuenīꝫ aliqua ſilitudo iſtoꝝ:verūtñ nō in oībus equaliter. cum enim oīa moralia ſeqnꝫ appꝛebenſionē aliquā ſʒ rōnem: rōnabile vꝛ ꝙ ſenſibilia ſm illos ſenſus q̄ nos magis cognoſcere faciūt ſm rōnem maioꝛē bēant ſilitudinē ſʒ ꝙ bꝫ ad moralia:tales aūt ſunt viſus ⁊ auditus ſʒ Ari. lib° de ſenſu. Et iō inſenſibiliter opʒ:ꝙ ſʒ iſtos ſenſus magis exiſtant ſilitudines moꝝ. in tangibilibus aūt que maxie mālia ſunt ⁊ pma ſʒ viā gnātionis minime:in guſtabilib⁹ aūt ⁊ odoꝛabilibus modice pp ꝓpinqtatē coꝝ ad tāgibilia. Adbuc aūt magis manifeſte iueniunꝫ in audibilibus q̄ʒ in viſibilibus:rōnabile enī eſt ꝙ in ſenſibilibus ſʒ illū ſenſuʒ inueniāꝫ magis manifeſte:que magis faciunt ad cognitionē ſʒ rōneʒ quā ꝑexigunt oīa moralia in actu:ad boc aūt magis facit auditus ſʒ accidēs. Sermo .n. audibilis exiſtens cā eſt diſcipline nō ſʒ ſe ſʒ ſm accidens. ex noībus enim ꝯſtatnominū vo vnūqðqʒ ſimbolicū ſicut dꝛ lib° pdicto de ſenſu. Et iō rōnabilr in audibilib⁹ iueniūtur magis manifeſte ſilitudines moraliū in actu q̄ʒ in viſibilibus. Adbuc aūt audibilia foꝛtius mouēt q̄ʒ viſibilia pluribus modis:viſibilia enim mouent viſum ſola quadam alteratione tenui ⁊ quaſi inſenſibili. Audibilia aūt mouent ſʒ alterationē quādā ⁊ ſʒ r[illegible]endā localem medij ⁊ oꝛgani. Quare manifeſtius exitant paſſiones ſilitudinē babētia. Boc ſuppoſito dicit Ari. ꝙ in ſenſibilibus que ſunt ſʒ alios ſenſus cōtingit nullā exiſtere ſimilitudinē moꝝ:ſicut in guſtabilibus ⁊ tangibilib⁹. Silr aūt ⁊ odoꝛabilibus:Dicit aūt nullā:qꝛ paucaʒ ⁊ imanifeſtaʒ:qð aūt paucū ⁊ imanifeſtū ē nibil reputaꝫ:in viſibilibus aūt inueniꝫ aliqua ſed debilis:figure enim que maxime cōpꝛebendunꝫ a viſu maxime videnꝫ eē tales. Sunt enim quedā acute:quedā obſcure ſicut ⁊ paſſiones:ſʒ ſm modicū ſunt ſiles:⁊ iō non multū mouet bec ſimilitudo. Et iterū oīa viſuʒ babētia bñt ſenſuʒ boꝝ figurarū:⁊ tñ nō oīa attingunt ad moꝛes:qð tñ videꝫ ſi ꝓprie ſilitudinem bērent ad ipſos. Iterū figure ⁊ coloꝛes nō ſunt ꝓprie ſilitudines moꝝ expꝛeſſe ſicut barmonie:ſʒ magis ſigna que dā coincidentia cū ipſis moꝛibus:⁊ talis ſigna moꝛū bñ ꝯtingit accipere in paſſionibus ſenſibilibus:nō ſolū in viſibilibus ſed in odoꝛabilibus ⁊ tāgibilibus ⁊ alijs. Et differt ſm q̄ztitatem:qꝛ manifeſtius inueniunꝫ in viſibilib⁹ q̄ʒ in alijs:⁊ circa boꝝ ſpeculationē q̄ztum ad rectū iudicium ⁊ delectationem ꝯuenientez opʒ contēplari iuuenes intendentes ꝯſiderationem iſtorum ꝓpter moꝛes nō figuras ⁊ picturas Pauſionis:qui pictoꝛ erat imaginuʒ repꝛeſentantiū turpia ⁊ inboneſta:ſed eas quas Polignotus:qui pingebat figuras repꝛeſentatiuas boneſtoꝝ:⁊ ſiquis ali⁹ fuerit pictoꝛ:aut ſculptoꝛ figurarum repꝛeſentatiuarum moꝛalium. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ At in melodijs ipſis ſunt mutationes moꝛū: ⁊ boc eſt manifeſtū:ſtatim enīʒ barmoniaruʒ diſticta ē nā:ita vt q audiūt alr diſponanꫝ:nec eodē mō ſe babeant ad vnāquāqʒ ipſaꝝ:ſʒ ad quaſdā flebiliter ⁊ ꝯtracte magis:puta ad eaʒ que appellaꝫ Lydia mixta:ad q̄ſdā ṽo molli⁹ ſm mentē:ceu ad illas q̄ ſūt remiſſe. Ad aliam ṽo mediocriter ⁊ ꝯpoſite plurimū:vt vꝛ doꝛica facere oīum barmoniaꝝ:pbꝛygia ṽo diſtrabit ac rapit animū ⁊ q̄ſi extra ſe ponit. Boc enī recte dicūt q circa buiōi diſciplinā pbiloſopbātur. Capiūt.n. ṽboꝝ teſtimonia ex reb⁹ ipſis.

ℂ Declarat ꝙ in audibilibus manifeſte inueniunꝫ ſilitudines moꝝ:⁊ B pmo declarat in melodijs muſicis. Scðo cū dicit. (Eodē mō.) declarat eodē mō ſe bꝛe in ritbmis. Tertio cū dicit. (Ex bis igiꝫ.) infert ꝯclōnē pncipalem. In pma pte dicit:ꝙ in ipſis melodijs muſicalibus manifeſte inueniunꝫ imitationes moꝝ:⁊ boc manifeſtum eſt: nā enim ipſaꝝ barmoniaꝝ tñ differt vt audiētes ſtatim

¶ Atqui q̄ efficiamur p̄ Olympi modulatiões manifeſtū eſt: ea nanq̄ʒ abſtrahit aiam ⁊ quodammō rapit. raptus vero ⁊ abſtractus anime circa morem affectio eſt.

¶ Proſequit̄: ⁊ p̄mo oñdit q̄ q̄les quoſdā ⁊ bñ diſpoſitos ad mores facit. Sc̄do cū dicit. (Qð ſi hoc.) ex hoc ꝯcludit iuuenes debere erudiri in ea. P̄mū oñdit p̄ per ſigna. Secūdo cū dicit. (Cū vo.) per rōnem. Adducit aūt duo ſigna quoꝝ 2m ponit cū dicit. (Preterea.) In p̄a p̄te dicit q̄ manifeſtū eſt q̄ per vſum muſice quales q̄daʒ ⁊ bñ diſpoſiti ad mores ſumus. ⁊ per alia multa ⁊ per melodias olympi quib9 ſacerdotes gentiles iouis q̄ colebat̄ in olympo monte Grecie vtebant̄ in ſacris ipſi9 ad deductionē colentium excitādā. Per vſuʒ.n. iſtaꝝ rapiebant̄ aie hoiuʒ q̄ſi alienatoꝝ a ſēſib9 exteriorib9 ⁊ imobiliū factoꝝ pp̄ itētionē aie circa aliq̄d itrīſecū. Rapt9 aūt eſt paſſio quedā factiua motꝰ ſeu cōſuetudinis circa aiaʒ ad aliq̄d ſimile. Ex quo manifeſtū eſt q̄ſi p̄ ſignū q̄ðdā q̄ melodie muſice q̄les quoſdā ⁊ diſpoſitos faciūt ad mores. ¶ Sed ad vidēdū q̄d ſit raptus ⁊ ſm̄ quam p̄tem aie: ⁊ p̄pter quam cām eſt itelligendū: q̄ raptus p̄prie ⁊ p̄ncipalr̄ dictus mot9 q̄daʒ tract9 eſt: tract9 aūt mot9 violent9 eſt ab alio ad ſe vel ad alterū: ſicut dr̄ 7° phiſicoꝝ. Uiolentū aūt eſt cuius p̄ñm eſt ab ex̄ cōferente vim paſſo. Et iō raptus eſt motus alicui9 preter inclinationē eius nāleʒ vl̄ volūtariā a p̄ncipio extrinſeco. Huiuſmodi aūt violētia pōt ꝯſiderari vel quātum ad terminū ⁊ modū mot9 ſil̄: vt cū ignis ab aliq̄ extrinſeco rapit̄ deorſum: vel quātuʒ ad modū mot9 tm̄: vt cū velocius propellit̄ ſurſuʒ q̄ʒ natus ſit moueri. Deinde aūt p̄ ſilitudineʒ hanc tranſlatū eſt nomē eius ad ſignandū motū hoīs ſm̄ aiam ad aliq̄d: ad q̄ð ſm̄ ſe nō hʒ iclinationē: vel eo modo quo nō hʒ: ſʒ nō ad quēcūq̄ʒ talē. Sʒ cū nāle ſit homini intelligere ex fantaſmatibus ſenſibilibus exteriorib9 ſʒ actū exiſtētib9 tranſlatū eſt ad ſignificādū opationē itellectualeʒ: q2 hoc fertur in aliq̄ð itellectuale vel ſibi cōnaturale vl̄ ſupra nām per auerſionē ſenſuum ad interiora: ⁊ eorū imobilitationē. Ex quo apparet q̄d ſit rapt9 vt hic ſumit̄. Eſt.n. opatio p̄tis aie itellectualis ſm̄ quā ab aliq̄ extrinſeco fert̄ in aliq̄d nō nāle ſibi: aut nāle p̄ diuerſionē ⁊ imobilitatiōeʒ ſenſuū. Et q2 opatio p̄tis aie appetitiue eſt ſm̄ hui9 iclinationē ⁊ a p̄n° itrinſeco nō violento. Raptus aūt ecōtrario nō pōt eē opatio p̄tis aie appetitiue ſenſibilis vel itellectualis. ⁊ que aut ipſi9 p̄ ſe ⁊ nālis vr̄ eſſe intētio vehemens aie circa aliq̄d: que eſt vel ex vehemēti deſiderio attīgendi ad aliq̄d: vel fugiēdi ab aliquo: vel vehemēs adheſio ad aliq̄d per dilectionē: vel delectatio maxima circa aliq̄d. Ex h̄.n. q̄ aliq̄s vehemēter itendit circa aliq̄d extrinſecū cōtingit q̄ aia reuocet ſpūm: q̄ eſt p̄m iſtrumētū ſenſus ⁊ motus ab exteriorib9 ad ſenſitiuuʒ ⁊ cogitatiuuʒ p̄mū: circa q̄ magis tūc laborat. Hoc enī eſt de p̄prietatib9 nāe mittere ſpūm ad locū vbi magis idiget: ⁊ p̄ ꝯñs ſenſus exteriores ⁊ mēbra imobilitant̄ ⁊ efficit̄ hō q̄ſi imobilis ⁊ ſine ſenſu exteriori in actu: ⁊ tūc aia nō laborās in ſenſu vl̄ motu exteriori corpis q̄ſi libera ſpeculat̄ magis circa aliq̄: q̄ vl̄ ſunt ſupra cōeʒ p̄tātē hoīuʒ: aut ſʒ nāʒ: nō tñ cū ſenſu exteriori: q̄ð eſt magis nāle. qui aūt paucos ⁊ debiles ſpūs hñt ⁊ bñ mobiles cū minori intēſione aie circa aliq̄d intrinſecū rapiuntur. Nō enī p̄nt pauci ſpūs ⁊ debiles ſufficere ad motū forteʒ iteriorē ⁊ exteriorē: ſicut accidit in mulieribus q̄buſdā. Qui aūt hñt abūdātes ſpūs nō rapiunt̄ niſi cū vehemētiſſima intēſione aie circa aliq̄d: ſicut in viris q̄buſdā accidit. Uehemēs aūt deſideriū ſeu dilectio vel delectatio q̄ faciunt vehemēteʒ itenſionē aie vel cauſant̄ a vehemēti cōſideratione itellus imediate vel ab aliq̄ ſupiori cā imediate mouēte voluntatē ipſaʒ: vel ab alio. ſ. a cauſa ſuperiori mediante itellectu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea audientes repreſentationeʒ omnes afficiuntur etiam ſine melodijs ⁊ verſibus.

¶ Cōfirmat id q̄ð dixit ſumpto loco ab eo q̄ð minus videt̄: dicit enī q̄ ēt audiētes aliqua verba: que repreſentēt aliq̄d aut triſte: aut iocūdum afficiunt̄: ēt ſi cum nulla melodia aut verſu exprimant̄: q̄ð tñ minus videbatur. ḡ cū verbis adiungit̄ melodia que habet maiorem vim ad mouenduʒ p̄pter conformitatē ad animam. ⁊ potentiam auditus. mlto magis per muſicam afficietur animus audientis ad diuerſas animi paſſiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero contigerit muſicam eſſe delectabilium: virtutem autem eſſe circa letandum recte: ⁊ amare: ⁊ odiſſe: oportet profecto addiſcere ⁊ aſſuefieri ad nullam rem: adeo vt ad iudicanduʒ recte: ⁊ ad gaudenduʒ manſuetis moribus: ⁊ laudabilibus operibus.

¶ Hoc idem per rōneʒ declarat. Uidet̄ autem rō ipſius eē hec. Aſſuefieri iudicare recte de actionib9 moralibus: ⁊ recte gaudere ⁊ delectari in eis eſt efficaciſſimū ad rectitudinem morum ⁊ actionū moraliū. ſed aſſuefieri iudicare recte de harmonijs muſicalibus ⁊ delectari ſm̄ rōneʒ in eis eſt aſſuefieri recte iudicare de actionib9 moralibus ⁊ delectari in eis recte. ergo hoc eſt efficaciſſimū ad rectitudinē actionum moraliū. Iſtius rōnis p̄mo p̄bat maiorē. Secūdo cum dicit. (Sunt aūt ⁊c̄.) minoreʒ. Maioreʒ aūt probat ſic: q̄ñ muſica. i. actiones que ſunt ſm̄ muſicaʒ ſunt de numero delectabilium ſm̄ ſe: ſicut dictuʒ eſt p̄us: virtus aūt moralis conſiſtit circa delectationes ⁊ triſtitias: amoreʒ ⁊ odium: ⁊ circa alias huiuſmodi paſſiones: ſicut circa p̄priā nām: circa quā querit illud q̄ð ſm̄ rōnem. Et medium eſt. manifeſtū q̄ nihilominꝯ addiſcere: ⁊ nihil ita aſſuefieri ad generationē hituuʒ moraliū rectoꝝ ⁊ actionū ipſoꝝ: ſicut iudicare recte de motibus ipſarū paſſionū: ⁊ de his que circa ipſas: ⁊ delectari ſm̄ rōnem in eis: cuius rō eſt. q2 ad rōneʒ ⁊ generationē v̄tutis moralis reqritur recta rō: per quā diſcernatur illud q̄ð rectum eſt ⁊ ſm̄ rōnem: quas conſeqnt̄ delectatio proportionalis: ſicut apparet ex 2°. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem in rithmis ⁊ melodijs ſimilitudines: maxime penes veras naturas ire ⁊ manſuetudinis: ac fortitudinis ⁊ temperantie: ⁊ contrariorum his: ⁊ aliorum omnium que ad mores pertinent: patet id ab effectu: mutamus enī animum talia audientes.

¶ Probat minorē. vr̄ aūt p̄bare eaʒ p̄ rōnem hāc. aſſuefieri iudicare de eo q̄ð eſt ſimile actionib9 ⁊ delectationib9 moralib9 eſt aſſuefieri iudicare de ipſis actionib9 moralib9 ⁊ delectari in eis. ſed harmonie muſice ſunt ſimiles paſſionibus ⁊ habitib9 ⁊ actionib9 moralibus. ergo aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in harmonijs muſicis eſt aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in habitibus ⁊ actionib9 moralibus. Iſtius rōnis p̄mo pōit minorē cū q̄daʒ declaratiōe ei9. Secundo cū dicit. (Mos aūt.) maiorē ⁊ p̄bationeʒ ei9. Tertio cum dicit. (Cōtingit aūt) regredit̄ ad declarandū minorem. Dicit igitur p̄mo q̄ paſſionū ſimilitudines: puta ire ⁊ manſuetudinis: timoris ⁊ audatie: ⁊ huiuſmodi. adhuc ēt ⁊ habituū ſicut fortitudinis ⁊ temperātie: liberalitatis ⁊ illiberalitatis ⁊ huiuſmodi: ⁊ alioruʒ habituuʒ ꝯtrarioruʒ.

bis ꝛ vniuerſaliter alioꝝ moraliū:puta electionū ꝛ opatio
nū inueniunᷓ nāliter in melodÿs muſicalibus ꝛ ritbmis
Melodie enim muſice ꝛ ritbmi in gbuſdā determinatis
ꝓportionibus numeroꝝ circa ſonos vel tēperantiā conſi
ſtunt:ſilr paſſiones aīe ꝯſiſtūt in quadā determinata pro
portione agentis ad paſſum:ꝛ ꝯſequunᷓ aliquā determi
natam ꝓportionē calidi ꝛ frigidi:humidi ꝛ ſicci:ira enim
eſt accenſio ſanguinis circa coꝛ:ꝛ timoꝛ infrigidatio que
dam:habitus etiam morales in quadā determinata rōne
appetitus ad rōnem mouendi:ꝟtutes ēt in quadā media
rōne moruꝫ ꝯſiſtūt. Silr ꝛ oīa a'ia moralia:et hoc ēt mani
feſtum eſt ad ſenſum:qꝛ audientes aliquas melodias aut
ritbmos tranſmutanᷓ ſm aīam aliqn̄ qdē ad irā:aliqn̄ ad
manſuetudinē:aliqn̄ ad audaciā:aliqn̄ ad timorē qð non
eſt pp aliquā ſilitudineꝫ iſtoꝝ ad illa. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Mos aūt dolēdi ac letandi in ſilibus ꝓpe eſt
vt erga ꝟitatē eodē mō ſe hēat:ceu ſiqs gaudet
imaginē alicui⁹ vidēs nō pp aliā cām:ſʒ pp for
mā ipſam:neceſſariū eſt huic ꝛ aſpectū ipſum
illius:cuius imaginē cōtemplaᷓ eſſe iocūdum.

❡ Ponit maiorē ꝛ ꝓbat dicēs ꝙ aſſueſci gaudere ꝛ triſtari
in eis que ſunt ſimilia delectationibus ꝛ triſtitÿs morali
bus eſt ꝓpinquū ei qð eſt delectari in eiſdē:qꝛ illud qð eſt
ſile alicui q̄ſi eodē mō ſe vr̄ hēre ad veritatem ſicut illud:
ſilia enim parū diſtare videnᷓ:ſimilitudo enī vnitas que
dam eſt talia aūt accipit intellectus vt eadē frequenter:
ſicut dr̄ 2° phiſicoꝝ. Et iō aſſueſieri in eis q̄ ſunt ſilia ali
cui eſt aſſueſieri quodaꝫ mō in illoꝛ ꝟbi grā.ſi aliqs reſpi
ciens vl ꝯſiderās imaginē forme alicuius:puta Herculis
ꝛ delectaᷓ in ipſa ſʒ ꝙ imago eſt forma illius viſio forme
ipſius Herculis ſʒ ſeipſaꝫ de neceſſitate erit ſibi delectabi
lis ꝛ magis:qm̄ pp qð vnūqðqꝫ tale ꝛ illud magis:ſicut dī
citur pmo poſterioꝝ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Contingit aūt in alÿs qdē ſenſibilibus nullā
exiſtere ſimilitudinem morum:vt in his que
tactu vel guſtu ꝑcipiunᷓ:in his ēt que viſu ad
modū parum:figure eniꝫ ſunt talia ſʒ ad modi
cū:ꝛ oēs huiuſcemodi ſenſus ꝑticipāt. Inſup
nō ſunt he ſilitudines morū:ſed ſigna magis q̄
fiunt figure ꝛ colores moꝝ:ꝛ ſunt hec a coꝛ
pore in paſſionibus:attn̄ q̄ʒtū refert circa horū
viſionem opꝫ pueros non figuras inſpicere
Pauſioris ſed Polignoti:ꝛ ſiqs alter pictoꝛ
vel ſtatuarius ſit moralis.

❡ Regrediᷓ ad declarandū minorem:ꝛ pmo tangit ꝙ in
ſēſibilibus ſʒ alios ſenſus aut nulle aut modice ſūt ſilitu
dines moꝝ. Scðo cū dicit. (At in melodÿs.) declarat ꝙ
in his que ſunt ſʒ auditū ſunt manifeſte. Circa pmuꝫ eſt
intelligendū:ꝙ in ſenſibilibus ſʒ vnūquēqꝫ ſenſuꝫ ſūt ali
que ſilitudines paſſionū ꝛ habituū moraliū ꝛ actionū:qm̄
oīa ſenſibilia ꝯſiſtunt in aliqbus ꝓportionib⁹ determina
tis pmoꝝ ſuoꝝ:quēadmodum paſſiones ꝛ habitus ꝛ alia
moralia. Adhuc ēt videmus ꝙ ad aliquas alterationes fa
ctas ab ipſis ſenſibilibus ſʒ vnūquēqꝫ ſenſuꝫ mouemur
ad aliqs actiones vel paſſiones morales bonas ꝛ malas:
qð nō eſt niſi pp aliquā ſilitudinē:quare in oībus inueniᷓ
aliqua ſilitudo iſtoꝝ:verūtn̄ nō in oībus equaliter. cum
enim oīa moralia ſeq̄nᷓ apprehenſionē aliquā ſʒ rōnem:
rōnabile vr̄ ꝙ ſenſibilia ſm illos ſenſus q̄ nos magis co
gnoſcere faciūt ſm rōnem maiorē hēant ſilitudinē ſʒ ꝙ
hꝫ ad moralia:tales aūt ſunt viſus ꝛ auditus ſʒ Ari. lib°
de ſenſu. Et iō inſenſibiliter opꝫ:ꝙ ſʒ iſtos ſenſus magis
exiſtant ſilitudines moꝝ. in tangibilibus aūt que maxie
mālia ſunt ꝛ pma ſʒ viā gnātionis minime:in guſtabilib⁹
aūt ꝛ odorabilibus modice pp ꝓpinqtatē eoꝝ ad tāgibi
lia. Adhuc aūt magis manifeſte iueniunᷓ in audibilibus
q̄ʒ in viſibilibus:rōnabile enī eſt ꝙ in ſenſibilibus ſʒ illū
ſenſuꝫ inueniānᷓ magis manifeſte:que magis faciunt ad
cognitionē ſʒ rōneꝫ quā pexigunt oīa moralia in actu:ad
hoc aūt magis facit auditus ſʒ accidēs. Sermo .n. audi
bilis exiſtens cā eſt diſcipline nō ſʒ ſe ſʒ ſm accidens. ex
noībus enim ꝯſtat:nominū ꝟo vnūqðqꝫ ſimbolicū ſicut
dr̄ lib° pdicto de ſenſu. Et iō rōnabilr in audibilib⁹ īueniū
tur magis manifeſte ſilitudines moraliū in actu q̄ʒ in vi
ſibilibus. Adhuc aūt audibilia fortius mouēt q̄ʒ viſibilia
pluribus modis:viſibilia enim mouent viſum ſola qua
dam alteratione tenui ꝛ quaſi inſenſibili. Audibilia aūt
mouent ſʒ alterationē quādā ꝛ ſʒ motū quendā localem
medÿ ꝛ organi. Quare manifeſtius excitant paſſiones ſi
militudinē habēna. Hoc ſuppoſito dicit Ari. ꝙ in ſenſi
bilibus que ſunt ſʒ alios ſenſus cōtingit nullā exiſtere ſi
militudinē moꝝ:ſicut in guſtabilibus ꝛ tangibilib⁹. Silr
aūt ꝛ odorabilibus. Dicit aūt nullā:qꝛ paucaꝫ ꝛ imanife
ſtaꝫ:qð aūt paucū ꝛ imanifeſtū ē nihil reputaᷓ:in viſibili
bus aūt inueniᷓ aliqua ſed debilis:figure enim que maxi
me cōprehendunᷓ a viſu maxime videnᷓ eē tales. Sunt
enim quedā acute:quedā obſcure ſicut ꝛ paſſiones:ſʒ ſm
modicū ſunt ſiles:ꝛ iō non multū mouet hec ſimilitudo.
Et iterū oīa viſuꝫ habētia hnt ſenſuꝫ hꝫ figurarū:ꝛ tn̄ nō
oīa attingunt ad mores:qð tn̄ videᷓ ſi ꝓprie ſilitudinem
hērent ad ipſos. Iterū figure ꝛ colores nō ſunt ꝓprie ſili
tudines moꝝ expreſſe ſicut harmonie:ſʒ magis ſigna que
dā coincidentia cū ipſis moribus:ꝛ talia ſigna morū hn̄
ꝯtingit accipere in paſſionibus ſenſibilibus:nō ſolū in vi
ſibilibus ſed in odorabilibus ꝛ tāgibilibus ꝛ alÿs. Et dif
fert ſm q̄ʒtitatem:qꝛ manifeſtius inueniunᷓ in viſibilib⁹
q̄ʒ in alÿs:ꝛ circa hoꝝ ſpeculationē q̄ʒtum ad rectū iudi
cium ꝛ delectationem ꝯuenīēteꝫ opꝫ contēplari iuuenes
intendentes ꝯſiderationem iſtorum ꝓpter mores nō figu
ras ꝛ picturas Pauſioris:qui pictoꝛ erat imaginuꝫ repſen
tantiū turpia ꝛ inhoneſta:ſed eas quas Polignotus:qui
pingebat figuras repreſentatiuas honeſtoruꝫ:ꝛ ſiquis ali⁹
fuerit pictoꝛ:aut ſculptoꝛ figurarum repreſentatiuarum
moralium. ❡ Deinde cum dicit.

❡ At in melodÿs ipſis ſunt mutationes morū:
ꝛ hoc eſt manifeſtū:ſtatim eniꝫ harmoniaruꝫ
diſticta ē nā:ita vt q audiūt alr diſponanᷓ:nec
eodē mō ſe habeant ad vnāquāqꝫ ipſaꝝ:ſʒ ad
quaſdā flebiliter ꝛ ꝯtracte magis:puta ad eaꝫ
que appellaᷓ Lydia mixta:ad q̄ſdā ꝟo molli⁹
ſm mentē:ceu ad illas q̄ ſūt remiſſe. Ad aliam
ꝟo mediocriter ꝛ ꝯpoſite plurimū:vt vr̄ dori
ca facere oīum harmoniaꝝ:phrygia ꝟo diſtra
hit ac rapit animū ꝛ q̄ſi extra ſe ponit. Hoc eni
recte dicūt q circa hmōi diſciplinā philoſophā
tur. Capiūt.n. ꝟhoꝝ teſtimonia ex reb⁹ ipſis.

❡ Declarat ꝙ in audibilibus manifeſte inueniunᷓ ſilitu
dines moꝝ:ꝛ h pmo declarat in melodÿs muſicis. Scðo
cū dicit. (Eodē mō.) declarat eodē mō ſe hre in ritbmis
Tertio cū dicit. (Ex his igiᷓ.) infert ꝯclonē pncipalem
In pma pre dicit:ꝙ in ipſis melodÿs muſicalibus mani
feſte inueniunᷓ imitationes moꝝ:ꝛ hoc manifeſtum eſt:
nā enim ipſaꝝ harmoniaꝝ nā differt vt audiētes ſtatim

aliter ⁊ aliter diſponant̄ ſm paſſiones ⁊ motus: ⁊ nō eodē mō ſe habeāt hoīes in audiēdo vnāquāqȝ ipſaꝝ: ſȝ in audiendo q̄ſdā efficientur planctiui ⁊ quaſi ꝯtracti ꝑ retractionē ſpirituū ad interiora: cuius eſt illa quā dicimus lydiam mixtā. Eſt autē lydia mixta melodia vel cantilena ſeptimi toni que ꝓꝑ accumē magnū vocuȝ fortiter ꝑcutit ſpūs ⁊ retrahit ad interiora: ꝓꝑ qḋ ad cōpaſſionē diſponit alios aūt audientes: puta remiſſos: magis diſponunt̄ ad mollitiem cuiuſmodi ſunt forte ea que dicit̄ lydia: que eſt melodia q̄rti toni: ⁊ ea que dr̄ hypolydia: q̄ eſt ſexti toni: q̄ ꝓꝑ remiſſionē vocū ⁊ motuū maxime per ſemitonia que frequenter accipiunt manifeſte videmus mouere ad mollitiē. alias aūt audiētes bene diſponant̄ ⁊ cōſtanter ſe habēt in operibus. Talis aūt eſt illa que dr̄ dorica ſola que eſt cantilena ꝑmi toni que maxime moralis eſt. Alie aūt ſunt qui raptos faciunt: ſicut ea que dicit̄ phrygia: que eſt melodia tertij toni que ꝓpter fortē ꝑcuſſionem in vocib⁹ fortiſſime reuocat ſpūs ab exterioribus ad īteriora qḋ diſponit ad raptū. iſta enim dr̄r ⁊ cōuenienter illi qui circa hūc ludū muſice philoſophati ſunt ⁊ accipiūt teſtimonia rōnuȝ ſuarū ex ipſis operibus. Sic igit̄ apparet: ꝙ in melodijs maxime ſunt ſimilitudines moꝝ: ⁊ ꝙ hoīes ꝑ ipſas diſponunt̄ ad eos: qḋ maxime videt̄ cōtingere ꝓpter duo quoꝝ alterū accidit ex ꝑte oꝑationis vel ꝯſequētis ipſaȝ oꝑationē anime. Senſus enim auditus in quadā media rōne ꝯſiſtit. Et ideo cū mouetur a ſono ſibi ꝓportionabili eſt delectatio ſm ipſuȝ ſenſuȝ: cum ēt ratio in auditu ſm actum iudicat mediā rōnem ſonoꝝ: ⁊ in intelligendo eſt delectatio intellectualis ꝓportionalis delectationi que eſt in operibus moralibus ꝯſiſtentibus in eadē ꝓportione: delectatio aūt in aliqua operat̄ one adauget oꝑōnem illam: ſicut dr̄ in io. ethi. et per ꝯñs eā que ei aſſimilat̄. Alterū aūt ex ꝑte diſpōnis mā̄e ⁊ organi: q̄ñ ſpūs organuȝ eſt p̄ᵐ oīum vtutū aīe ⁊ ſenſitiuaꝝ ⁊ motiuaꝝ: ⁊ iō diuerſis motus ſpirituū vel ꝑ alterationē vl̄ ꝑ hūc motū localē ex q̄b⁹ ꝯtingit cōtractio vel ebullitio vel expulſio diuerſimode diſponit̄ hō ad paſſiones vel actiones. Hoc autē mō harmonie muſice maxime poſſunt mouere ſpiritū diuerſimode ſm diuerſitatem earum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Eodem mō ſeſe hȝ circa rithmos. Alij enim morem ꝯtinent grauius. Alij cōcitāt: alij violētiores afferunt motus: alij liberiores.

ℭ Declarat idē de rithmis dicēs ꝙ eodē mō ſe habēt illa que circa rithmos. Quidā enim ipſorum habēt virtutem per quam diſponunt ad morem ſtabilē. Alij aūt per quā diſponunt: ⁊ ad inſtabilem. Et iterū q̄dam ipſorū habent motus ⁊ ad oneroſas illiberalia magis. Alij āt ad delectabilia ⁊ liberalia. Eſt aūt rithmus numerus ſyllabaꝝ determinatus ī orōne ſiſt fine termiatus. ℭ Deinde cū dic̄.

ℭ Ex his igitur patet ꝙ muſica pōt animi morem aliquem facere.

ℭ Infert ꝯclōnē ꝑncipalē dicens ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtum eſt ꝙ muſica qualem quēdam ⁊ bene diſpoſitum ad morem pōt facere: qualiter manifeſtuȝ eſt ꝙ vtilis eſt ad mores. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Qḋ ſi hoc pōt muſica: claꝝ eſt ꝙ ad pueroꝝ diſciplinaȝ eſt adhibenda: ⁊ in ea pueri ſunt inſtituēdi. Cōgruit aūt nature huius diſciplina. Nā pueri ꝓpter etatem nihil ferunt ſponte qḋ nō habeat in ſe iocūditatem. Muſica vero ex his eſt que ſunt iocūda ſm naturam: ⁊ videt̄ cognatio quedaȝ eſſe nobis cum harmonijs ⁊ rithmis. Quapropter multi ſapientuȝ dixere. Alij q̄dem aīum eſſe harmoniam: alij vero habere harmoniam.

ℭ Cōcludit ex dictis iuuenes debere erudiri in ea adiungendo nouam rationem ad hoc: ⁊ dicit: ſi muſica qualem quēdam bene diſpoſituȝ ad mores nata eſt facere. In eo aūt qḋ diſponit ad mores expedit iuuenes erudiri ⁊ aſſuefieri in muſica. Eſt etiā diſciplina muſice conueniens nāe pueroꝝ tam ille ⁊ parue exiſtenti ꝓꝑ aliā rōnē. Iuuenes. n. non poſſunt ſuſtinere aliquid indelectabile: vel ꝯtriſtās ꝓpter etatē: habent eniȝ operationes ſenſuuȝ ꝑfectas ꝓꝑ vigorem virtutū. Tales aūt operationes conſequunt̄ fortes delectationes. ⁊ ideo fortiter delectantur: nec poſſunt ſuſtinere triſtitias. Harmonie aūt muſice ſunt de nā delectabilium. Silr̄ aūt ⁊ rithmi. Eſt enim quedā ſimilitudo nālis rithmoꝝ ad harmonias. Utrum enim conſiſtat in ꝓportionibus moralibus: ⁊ q̄ harmonia eſt delectabilis ſm ſe multi antiquoꝝ ſapientuȝ dixerūt. Alij aīaȝ eſſe quādā harmoniā. alij aūt hēre harmoniā ſicut Plato ⁊ ſequētes ipȝ: dicētes aīam ſeipſaȝ mouērē. ℭ Deīde cū dic̄.

ℭ Utrū aūt addiſcere eos opȝ cantando: ⁊ manibus agendo: vel non: quēadmodū prius dubitatum eſt nunc erit dicendum.

ℭ Inq̄rit vtrum oporteat ꝑticipare muſicam quantuȝ ad actum vtriuſqȝ partis eius: cantatiue. ſ. ⁊ inſtrumentalis. Et primo manifeſtat ꝙ ſic. Scḋo cum dicit. (Quid autē deceat vel non deceat ⁊c̄.) declarat ꝙ differenter opȝ ſe habere quātum ad hoc ſm diuerſas etates. Circa primuȝ primo premittit dubitationem: dicens ꝙ poſt ea que dcā ſunt eſt cōſiderandū: vtrū opportunū ſit ad bonā diſpoſitionem ciuium eoſdē addiſcere muſicā ⁊ exercitari in ea q̄tū ad vtēdā actu. i. cantādo ⁊ manu oꝑando: hoc eſt tāgēdo organa: aut nō ſȝ ꝙ ꝓpoſitū fuit ꝑus. ℭ Deīde cū dic̄.

ℭ Non eſt obſcurum intereſſe multū ad hoc vt efficiamur aliquales: ſiquis operū ipſe ſit princeps. Nempe impoſſibile eſt: vel certe admoduȝ difficile: vt qui opera ipſa non tractat: perite valeat iudicare.

ℭ Diſſoluit eā: oñdens ꝙ expedit cōicare muſicā ſȝ vtrūqȝ modum per duas rōnes. Quaꝝ ſcḋam tangit cū dicit. (Et ſimul ⁊c̄.) Primo igit̄ dicit: ꝙ manifeſtū eſt q̄ cōicare oībus actibus muſicalibus magnam differentiā ſȝ preeminentiam hȝ ad faciendum iuuenes q̄les quoſdam ⁊ bn̄ diſpoſitos. Studioſuȝ enim iudiciū de moralibus vel de eoꝝ ſimilibus multū valet ad bn̄ diſponēdum eos ad mores: ſicut dictū eſt prius. Sed ex hoc: ꝙ aliquis cōicat operibus muſice ſtudioſius iudicat de eis que ſūt ſimilia moribus. Unū eniȝ de numero īpoſſibiliuȝ eſt: aut valde difficillimum eſt illos iudicare de agibilibus bn̄ qui non cōicauerunt oꝑationib⁹. Studioſuȝ enim iudicium eſt ꝑ facilē ⁊ delectabilem deductionē in ꝑncipia ꝑma. Facilis autem ⁊ delectabilis reductio in ꝑn̄ nō eſt niſi per habitū inclinatum ad moduȝ nāe: qui gn̄atur in nobis ex frequēti operatione. Et iterum ad rectitudinē iudicij exigit̄ certitudo que maxime videt̄ in agibilibus cauſari ex oꝑib⁹. Opportunū eſt igitur ꝑticipare muſicā quantuȝ ad actus ⁊ operationes. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et ſimul opus eſt vt pueri habeant exercitationem aliquam. Et archite tabella recte reperta eſt: quam pueris dant: vt in ea occupati illa que ſunt domi non frangant. Neſcit

enim

enīꝫ pueritia quieſcere. Hic eſt ergo īfantibus conueniens ludus. Diſciplina vero maioribus tanq̄ꝫ tabella quedā. Q̄ð igiť docendi ſint muſicā ita vt in ope ipſo verſent̄ ex his pꝫ.

℄ Ponit ſcðam rōnē: dicens ꝙ ſiĺ cū eo qð dictū eſt ꝙ opꝫ pueros mobiles exñtes hēre aliqd circa ꝙ occupēť. Et iō ꝯueniēter introductū eſt inſtrumētū qð ðť archite tabella ita dictū ab inuentore archita queꝫ attribuunt pueris vt circa iſtaꝫ occupati nō deſtruāt aliqd eoꝝ que in domo ſunt. Juuenes enī pp multitudinē motuū in eis exiſtētiū pp etatem queſcere nō pñt. Et pp hoc ludus illius tabelle ꝯueniēs eſt eis ſaltē ad occupationē. Diſciplina aūt .i. rectus vſus ipſius reſeruāda eſt magis puectis ſꝫ etatē qui magis diſcernere pñt qd eſt ſꝫ artē ꝛ qd nō. Qð igiť expediat iuuenes erudiri in muſica p cōicationē operum manifeſtum eſt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quid aūt deceat vel nō deceat ſm etates nō difficile eſt determinare: ac rñdere vituperatoribus vile huiuſ exercitiū eſſe dicētibus.

℄ Declarat ꝙ differenter opꝫ ſe hēre in h ſꝫ etates diuerſas: ſiĺ cū h remouēdo quādā increpationē adductā in cōtrarium ꝑus. Et ꝑmo ꝑmittit intētū ſuuꝫ. Scðo cū dicit. (Primū igiť ꝛc.) proſeqť. Jn pᵃ pte dicit ꝙ in vſu muſice qd ſit decēs ꝛ nō decēs ſꝫ etates diuerſas: puta iuuentutis ꝛ ſenectutis non eſt difficile ſapientē determinare: nec etiā ſoluere rationē operantiū exercitiū in muſica inutile ſordidum eſſe. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Primum igiť cū iudicandi cā ſint hec opera perdiſcēda opꝫ in pueritia illis opam dare. Jn maiori ꝟo etate exercitationē eorum dimittere tantūmodo aūt iudicare poſſe per diſciplinaꝫ adeptam: ac letari recte.

℄ Proſequiť: et ꝑmo pᵐ. Scðo 2ᵐ: cū dicit. (Vituperatoribus aūt ꝛc.) ꝑmo igiť dicit ꝙ exercitiū in his q̄ ſꝫ muſicam nō equalr̄ cōpetit: nec eodē mō ſꝫ oēm etatē. Primo enim hoc manifeſtum eſt ꝙ opibus muſice cantus inſtrumētalis oꝫ pticipare pp rectitudinē ꝛ certitudinē iudicij: qð ſꝫ ſe bonū ꝛ delectabile eſt: ſicut quedā pfectio itellectus ꝛ in ordine ad mores: ſicut dictū eſt ꝑus. Juniores āt rectitudinem iudicij ſimplr̄ hr̄e nō pñt ꝑpter motū multū exñteꝫ in eis: ꝛ ꝑpter inexpientiā. Poſſunt tñ multum laborare. Seniores autem ecōtrario minus laborare pñt. Rectius aūt iudicare ꝑpter qetationē ꝛ expientiā. Et pp hoc oportunū eſt iuuenes pticipare muſicā vtēdo opibus ꝛ cantādo ꝛ inſtrumēta tangendo. Seniores exñtes opa ipſa dimittere ꝑpter debilitatem. Audiendo aūt hñ poſſe iudicare rōnes harmoniaꝝ ꝑpter ꝟtutē ꝛ pfectionem intellectus ꝛ delectari recte ꝯñter pp h ꝙ eruditi ſunt ꝑus in his in iuuentute. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Vituperatoribus aūt qui aiunt ſordidos ac viles muſicā facere nō difficile eſt rñdere ſi ꝯſiderem⁹ quouſqꝫ illi opa dāda ſit ab his q ad ꝟtutē ciuileꝫ erudiunť: ꝛ qui melodie que rithmi ſint addiſcēdi. ꝛ preterea qbus inſtrumentis pcipiať. Nā in eo qdē plurimū refert ꝯſiſtitqꝫ in his obiectionis ſolutio: nihil enim vetat modos quoſdā muſice illud qð aiunt efficere.

℄ Jntendit remouere increpationē quorundā volentium excludere muſicā a iuuenibus. Et ꝑmo tangit ex qbus cōtingit eā remoueri. Scðo cū dicit. (Clarū eſt ꝛc.) declarat que ꝛ qualia opꝫ iſta. Primo igiť dicit ꝙ non eſt difficile diſſoluere increpationē p quā qdā increpāt muſicā ꝛ vſuꝫ ipſius. Jllud enī rōnabilr̄ increpandū vř ꝙ iuuenes viles facit ꝛ male diſpoſitos ſm intellectum: hoc autem facit muſica ꝛ vſus ipſius: vt dicunt. Quedaꝫ enim melodie ad molliciem diſponūt: quedam aūt ad iram: quedaꝫ ad alia que diſtrahunt ab opibus ſm rōnem: ꝛ ideo rōnabiliter increpanda eſt. Nō eſt inqt difficile ſoluere ipſam cōſiderādo vſqꝫ ad q̄ntū opꝫ cōicare muſicaꝫ eis qintendunt ordinare actiones puerorum ad bonum ciuile: nō enim quātūcūqꝫ cōicandū eſt ei: ſed inq̄ntuꝫ vtilis eſt ad remp. ꝛ cōſiderando qualibus melodijs ꝛ qualibus rithmis cōicandum eſt. Adhuc etiam in qualibus organis erudiendū ꝛ exercitandum. Jn iſtis enim eſt differentia quedā ad propoſitū: ꝛ in ipſis eſt ſolutio increpationis propoſite. Nihil enim ꝓhibet: immo manifeſtū eſt melodias ꝛ rithmos ꝛ organa aliqua male diſponere iuuenes ſm intellectum ꝛ viles facere. Alia autē bene diſponere ad intellectū ꝛ mores. Et ideo expedit conſiderare qbus organis melodijs ꝛ rithmis vtendū eſt ad bonū intellectus ꝛ mores: ꝛ qbus non. Et p hoc tolleť ꝑdicta increpatio. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Clarū eſt igiť oportere diſciplinā eius: neqꝫ impedimentum afferre ceteris operationibus neqꝫ corpus efficere inutile ad bellicas ciuileſqꝫ exercitationes. Ad vſus quidem iam: ad diſciplinas ꝟo poſtea. Erit aūt ſi neqꝫ hic in illis laborabunt que ad certamen artificij pertinēt: neqꝫ circa admirabilia quedam ꝛ ſuperflua q̄ in certamina prius: ꝛ de certaminib⁹ in doctrinam venere. Sed eo vſqꝫ vt gaudere valeant probabilibus melodijs ꝛ rithmis ꝛ nō cōmuni ſenſu muſice ſolum vt animalia quedam ꝛ turba ſenioꝝ ac puerorum.

℄ Declarat que ꝛ qualia opꝫ eſſe muſicalia qbus vtenduꝫ ad bonū intellectus ꝛ mores. Et ꝑmo in vniuerſali. Scðo cum dicit. (Patet etiaꝫ ꝛc.) in pticulari. Jn ꝑma pte ipſe dicit: ꝙ manifeſtum eſt ꝙ eruditionē ꝛ vſum ipſius muſice opꝫ eſſe tantū ꝛ talem: ꝛ per talia vt nō impediāt hoīeꝫ ad actiones ciuiles futuras: neqꝫ faciāt corpus ipſius male diſpoſitum ad opationes intellectus ꝛ inutile ad bellicas opportunitates ꝛ ciuilia exercitia ꝑpter debilitationē ad exercitiū qdē ꝛ paulatinā aſſuefactionem nūc: ad eruditiones autē predictas poſterius. Omnia enim que circa iuniores ſunt opꝫ cōmēſurari ꝛ determinari ſꝫ hoc ꝙ vtilia ſunt ad finem reip. qð eſt bonum pfectum ſm intellectum. Cōtingit autem bene ſe habere iuuenes circa eruditionem in muſicalibus ſi illi q incipiunt ire ad agones nō elaborauerint ī tāgēdis organis laborioſis ꝛ grauātib⁹ corpus ad motū labore īmoderato grauāte corpus ꝛ ꝟtutē coꝝ: nec ēt exerceant ſe in mirabilibus ꝛ ſupfluis opib⁹ q nūc deduxerunt ad ludū agonaſticum: ꝛ ex eo deuenerunt ad eruditionem volentes iuuenes erudiri in eis: ſed magis ſi exercitentur in facilioribus ꝛ moderatis laboribus: cantibus: ꝛ organis muſicalib⁹ vſqꝫ ad hoc ꝙ poſſint delectari recte in harmonia muſica ꝛ rithmis cōſiderantes: ꝛ nō ſolum ī cōmuni muſica in qua oēs ſenſuꝫ hñtes delectantur: ſicut quedā aīalia bruta ꝛ multitudo puerorum: ꝛ ēt viliuꝫ hoīum ſiue ſenioꝝ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Patet ēt ex his qbus iſtrumētis ſit vtēdū: nꝫ enī tybie ſunt in diſciplina recipiēde: nec aliđ artificioſuꝫ inſtrm̄: vt cythara: ꝛ ſiquid aliđ tale.

Sed quecunqꝫ faciunt auditores bonos vel muſice diſcipline: vel alterius.

¶ Declarat in ſpeciali que ⁊ qualia opꝫ eſſe muſicalia in quibus exercitandū eſt ad mores. Et p̄mo declarat que ⁊ qualia opꝫ eſſe organa in q̄bus exercitandū eſt. Scd̄o cū dicit. (Conſiderandū ⁊c̄.) quibus ⁊ qualibus melodijs ⁊ rithmis vtendū eſt magis ad mores. Circa p̄mū primo oſ̄dit ex precedentibus in q̄bus organis exercitandū eſt vel nō exercitādū. Scd̄o cū dicit. (Inſup tybia ⁊c̄.) manifeſtat hoc per rōnē. In p̄ma p̄te dicit q̄ nō eſt vtendū organis in quibus mouendis grauatur corpus īmoderate: ⁊ que īmoderate p̄ ſonū eoꝝ excitāt ſpiritus: ſꝫ magis moderatis. Manifeſtū eſt ex hoc qualibus organis vtendū ad mores: ⁊ qualibus nō. Nō enim vtendū eſt ad diſciplinam fiſtulis. Fiſtula aūt eſt organū vīr q̄ ſonat per expulſionem ſpiritus. Et eſt intelligendū dictum Ariſtotelis vt videt̄ de fiſtulis illis que ex ſufflatione multi ſpiritus indigent ad hoc vt reddant ſonum: ⁊ īmoderatū ſonum faciant: ſicut tybie ⁊ muſe quedā. Tales enim p̄pter multā exſufflationem ſpiritus grauant corpus. ⁊ p̄pter magnitudinem ſoni nimis exercitatur ſpiritus. Nec etiam vtēdum eſt organis que p̄pter magnitudinē ⁊ confuſionem ſoni confundit ſpiritus: ſicut cythara ⁊ ſi quid alterū tale eſt: ſed illis magis vtendū eſt q̄ bene diſponunt auditores ſ̄m corpus ⁊ ſ̄m animā ad mores aut ad ludos muſicos: aut alios qui eis p̄portionant̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper tibia non eſt morale ſed potius ſuſcitatiuū ⁊ cōcitatiuū. Itaqꝫ ad huiꝰ t̄pa eſt vtēdum illa in q̄bus ſpectacula magis p̄urificationem patiuntur q̄ꝫ diſciplinam.

¶ Probat hoc per rōnem. Et p̄mo de fiſtula. Scd̄o cū dic̄. (Qm̄ aūt organoꝝ ⁊c̄.) de organis. Circa p̄mū p̄mo probat q̄ magis ad illud vtendū eſt fiſtula. Scd̄o cū dicit. (Adiungamus ⁊c̄.) q̄d nō ad diſciplinam. In p̄ma igit̄ p̄te dicit q̄ p̄ter ea que dicta ſunt manifeſtū eſt q̄ fiſtula nō eſt organū diſponēs ad mores: ſꝫ magis p̄pter magnitudinem ⁊ multitudinē ſoni eſt excitatiuū: p̄pter fortem motum ſpirituū. Et iō magis vtēdū eſt ipſa in talibus tēporibus in q̄bus exercitiū ē in ea p̄ter purificationē id eſt diſpōnem ad irā ⁊ audaciā: puta in bellis ⁊ inſultibus q̄ꝫ eruditionem vel diſpōnem ad mores: ſicut nūc videmus vti eadem in bellicis: ⁊ ad illud q̄d dictū eſt: ⁊ ad terrorez aduerſariorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adiungamus aūt ⁊ illud q̄d ꝯriū diſcipline efficit ipediēns rōne vti p̄ tibiaꝝ ſonū. Quapp̄ bene reprobauerunt illaꝝ vſuꝫ antiq: lꝫ prius vſi fuiſſent. Studioſiores eni facti p̄p̄ diuitias ⁊ aioſiores ad virtutē poſt victoriā ꝯtra Medos habitā: ac ex rebus geſtis magnū de ſe opinātes diſciplinā oēꝫ arripuerūt: nō iudicantes ſed experientes. Quapp̄ tibiaruꝫ quoqꝫ vſus tūc receptus eſt. Nā ⁊ apud Lacedemonios q̄dā q̄ ludos exhibebat ipſemet tibijs modos fecit: ⁊ Athenis eouſqꝫ in ꝯſuetudinē venit vt fere ingenui oēs addiſcerēt. Q̄d pꝫ ex tabula a Thraſippo poſita cū ludos p̄ tribu ſua dedit. Poſtea v̄o in deſuetudinē abijt ⁊ improbari cepta eſt. Cū iā melius per experientiam iudicare poſſent q̄d ad virtutē p̄tineret ⁊ quid non.

Eodēqꝫ mō per multa inſtrumētoꝝ antiquorum ip̄robata ſunt: veluti petades ⁊ barbiti: ⁊ que ad voluptatem audiētium intendebant heptagona ⁊ trigona ⁊ ſambuce: ⁊ cūcta que indigent perita manuū geſticulatione.

¶ Probat q̄ nō eſt vtendū ea ad diſciplinam. Et p̄mo per rōnē. Scd̄o cūꝫ dicit. (Rōnabiliter ⁊c̄.) per dictū fabulare. In p̄ma p̄te dicit q̄ in his que dicta ſunt adiungendū eſt q̄ ex vſu fiſtule accidit ꝯtrariū diſcipline: puta ī diſciplina: q̄ꝛ ꝯtingit fiſtulationē p̄hibere vſum rōnis rectuꝫ: p̄p̄ q̄ rōnabilr̄ antiq virtute eius ꝯſiderātes p̄hibuerunt vſum ipſius a iuuenibꝰ ⁊ liberis bn̄ diſpoſitis ſ̄ꝫ intellectū: quāuis p̄mo vſi fuiſſent ipſa: cum eniꝫ p̄mo īceperūt vacare ſtudio diſcipline p̄p̄ abundantiā neceſſarioꝝ ad vitam ⁊ magnanimiores exiſtētes ad virtutē: hoc eſt ad fortitudinē p̄us: poſtea in op̄ōnibus facti p̄endēriores ſequebantur eruditionē in doctrina q̄cūqꝫ nō diſcernētes q̄ eſſet vtilis ⁊ que nō. Et ſup̄ingrentes quācūqꝫ addiſcerūt fiſtulationē ad eruditiones volentes in ea erudiri: q̄m in Lacedemonia p̄mo q̄dēꝫ choreator ī chorea fiſtulauit: ⁊ dehinc deuenit Athenas p̄p̄ q̄d plurimi liberoꝝ Athenīēſiuꝫ voluerunt p̄ticipare ipſa p̄p̄ nouitatē ipſius ſ̄ꝫ ꝯſuetudineꝫ eoꝝ. Et hoc manifeſtū eſt ex titulo quē Thraſippus ſtatuit q̄ bn̄ duxerit chorū. Nō aūt ponit titulū: forte aūt potuit eē. Hic iacet fiſtulator optimus: vel aliq̄d tale alteꝝ: poſteriꝰ aūt q̄ſi melius potuerunt iudicare p̄p̄ exp̄iētiā longam q̄d vtile vel inutile eēt ad v̄tutē: cōſiderātes q̄ non diſponit ad eā: ſed magis ad ꝯtrariū reprobauerūt ipſaꝫ p̄hibētes eruditionē ⁊ vſuꝫ ipſius a iuuenibꝰ. Siīr aūt ⁊ multa alia organoꝝ antiquoꝝ ſimilia fiſtulis quātum ad hoc: ſicut petades ⁊ barbiti q̄d nos dicimus muſam ⁊ alia: que ⁊ ſi faciāt ad delectationē vtētiū tn̄ nihil diſponūt ad mores: ſicut heptagona .i. inſtr̄m ſepteꝫ anguloꝝ: vel ſeptem chordaꝝ: et trigona .i. trium anguloꝝ vel chordarum. et ſambuca ex duabus longis chordis. Forte ⁊ oīa que indigent manuali ſcīa multa p̄hibētes ex hoc ꝯſiderationem intellectꝰ. Hm̄ōi aūt organa cōiter nō ſunt nota nobis: aut nō ſub iſtis nominibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rōnabiliter quoqꝫ illud ſe hēt q̄d antiq de tibijs fabulant̄. Aiunt eni Mineruā repertricē tibias abiecīſſe ob deformitatē oris. Atqui non male ſe hꝫ dicere feciſſe hoc deam deformitati oris īfenſaꝫ. Sꝫ tn̄ multo magis ob id q̄ꝛ nihil ꝯfert tibiarū vſus ad intelligentiā ⁊ mentem: cū ſcientia ⁊ ars Minerue ſit attributa.

¶ Hoc idē manifeſtat per dictū fabulare dicens p̄p̄ hoc rōnabiliter dictū eſt q̄ de q̄buſdā alijs in fabula dictū eſt ab antiq̄s q̄ cum Pallas inueniſſet fiſtulas ⁊ ꝯſideraſſet eas ⁊ vſum eaꝝ: abiecit eaſdē. Nec eſt malū dicere p̄pter q̄d: q̄ꝛ .ſ. ꝯtriſtata eſt p̄p̄ hoc q̄ in vſu ipſaꝝ dehoneſtat̄ facies. Opꝫ eniꝫ fauces inflari ad retētionē ſpiritꝰ exſufflandi ad motū ipſarū q̄ deformat faciē. Et multitudo ſpūs exſufflātis debilitat corpus. Nec ſoluꝫ p̄p̄ hoc: ſed magis veriſimile eſt: q̄ꝛ eruditio ⁊ vſus fiſtulatiōis ad p̄fectionē intellectus nihil facit. Palladē aūt dicimus deā ſcīe ⁊ artis. Sic igit̄ Pallas .i. rō recta ⁊ ars recte diiudicās reprobat vſum fiſtule: q̄ꝛ inutile ad corpꝰ: tū q̄ꝛ deformat tū q̄ꝛ debilitat. ⁊ q̄ꝛ nō diſponit ad p̄fectionē intellectꝰ: ſꝫ ad ꝯriū magis: q̄ꝛ nimis ꝯmouet ⁊ ꝯfūdit ſpūs. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Cū v̄o inſtr̄oꝝ ⁊ op̄is ip̄robauerīꝫ vt artificioſam diſciplinā. Artificioſam v̄o illā poſuimus que

nius q̃ ꝟſatur in certamib⁹. In illa.n.q agit nõ ꝓprie ꝟtutis gr̃a agit: ſꝫ vt audiẽtes delectet: ⁊ onerosa qdẽ delectatiõe. Quapp̃ nõ i hoĩs cenſemus eẽ huiuſcemodi opus: ſꝫ p viles ac ſordidos ꝯtingit illud fieri. Nã finis cuius gr̃a faciunt improbus eſt cũ ſpectator onerosus exiſtens mõ hoc mõ illud exigere cõſueuit: ita vt artifices quoqꝫ placere ſtudentes illius modi efficiantur: ⁊ corpora ſimilr̃ ꝓpter motus.

¶ Probat ludũ nõ valere ad mores dicens ꝙ iuſte reprobamus organoꝝ operationes. Ludũ aũt hũc dicimus ludũ q fit in agonibus vel theatris ad exercitãdũ hoĩes ad fortiter agonizandũ vel delectandũ ſolũ. In iſto enim ludo operans nõ operaꝛ pp̃ exercitũ ad ꝟtutẽ in ſeipſo: ſed ad exercitãdũ audiẽtes ⁊ gr̃a delectationis eoꝝ nõ cuiuſcũqꝫ: ſed onerose ⁊ ſeruilis. Et qꝛ operatio ⁊ delectatio liberarũ nõ ſunt tales: nõ iudicamus talẽ ludũ eſſe ludũ liberoꝝ: ſed ſeruoꝝ: ⁊ q̃ facit viles ⁊ depreſſos ſꝫ intellectũ. Finis eni ad quẽ faciũt iſtos ludos ⁊ intẽtio nõ eſt bonus ſꝫ ſeipſum. Intẽdũt eniꝫ ad delectationẽ audientiũ tm̃: aut lucrũ ꝓpriũ. Operationes.n. iſtius lucri oneroſi exiſtẽtes ꝯſueuerunt mutare muſicã mõ ludẽtes vel cantãtes vno mõ nũc ꝟo alio ſm̃ diuerſitatẽ audiẽtiũ ⁊ finis intẽti ad quẽ intẽdũt eos deducere: pp̃ qđ artifices.i. auditores ludi facti: ſꝫ aũt ꝙ cogit eos ad ludũ ipm̃ facit q̃les quoſdã idest diſpoſitos ſꝫ paſſiones aĩe ſꝫ modũ dictũ ꝑus: ⁊ etiã ſm̃ corpus ꝓpter motus ⁊ geſtus quos exercet in ludendo nõ aũt bene diſponit ad mores: niſi ſm̃ accidens.

Consideranduꝫ eſt aũt vtꝝ omnibus vtendum ſit harmonijs: ⁊ omnibus rithmis diſtinguenduꝫ. Deinde vtꝝ illis qui eruditionis cauſa laborãt eãdem diſtinctionem tribuamus: an tertium qdã aliud. Lec. III.

¶ Poſtq̃ƺ ꝑhus oñdit qbus organis vtendũ: ⁊ nõ vtẽdum ad mores. trãſit nunc ad ꝯſiderãduꝫ qbus ⁊ qualibus melodijs: ⁊ rithmis ſit vtẽdũ ⁊ ſimpliciter ⁊ ad eruditionẽ.i. diſciplinã. Et circa hoc ꝑ̊ premittit intẽtũ ſuũ. Scđo cum dicit. (Cuꝫ illa ꝓbeꝛ ⁊c̃.) proſeqꝛ. Adhuc in prima pte ꝑ̊ ꝓponit intentũ ſuũ ꝑ̊ncipale. Scđo cũ dicit. (Quoniã videmus muſicã ⁊c̃.) tangit qđ ꝯſiderãdũ eſt ad declarationẽ intẽti ꝑ̊ncipalis. Tertio cũ dicit. (Putãs igiꝛ ⁊c̃.) que de ꝑ̊dictis ſupponẽda ſunt ab alijs. Dicit igiꝛ ꝑ̊mo ꝙ poſt predicta ꝯſiderandũ eſt circa nãm: ⁊ vſum harmoniaꝝ ⁊ rithmoꝝ ⁊ ſimplr̃ ⁊ in ordine ad eruditionẽ.i. diſciplinã: ſimplr̃ qdẽ vtrũ oĩbus harmonijs ⁊ rithmis vtẽduꝫ ſit in ciuitate: aut opꝫ diuidere ipſas ⁊ dicere q̄ qbuſdã vtẽdũ eſt: qbuſdã aũt nõ. Deinde p ꝯparationẽ ad eruditionem: vtrum.ſ. his q̃ laborant ad ipſaꝫ vtendũ ſit oĩbus ad eaꝫ. Aut ẽt vtrum ſit ponenda eadem determinatio in ipſis p comparationem ad diſciplinam que ⁊ ſimpliciter: aut aliqua alia diuerſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam videmus muſicã eſſe p melodiaꝫ ⁊ rithmos horum vtrunqꝫ latere nõ dꝫ: quam viꝫ habeat ad doctrinã ⁊ vtꝝ ꝑ̃ferẽda ſit ea ꝑs que in melodijs ꝯſiſtit: an ea que in rithmis.

¶ Tangit que ꝯſiderãda ſunt ad declarationẽ dictorum. Dicens qm̃ ad ſenſum videmus muſicã diſtingui p melodiam in cantu vel organis ⁊ p rithmos: opꝫ ꝯſiderare ad euidẽtiã ꝓpoſiti quã potẽtiã ⁊ virtutẽ habeat vnaqueqꝫ iſtaꝝ ad diſciplinã ⁊ mores. Illis enim que hñt virtutem ꝯuenientẽ ad ipſa vtendum eſt ad ca:alia aũt nõ. Adhuc aũt vtrum magis eligẽda ſit ad mores ⁊ eruditionẽ muſica hñ melodizata: aut ea q̃ rithmizata eſt. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Putantes igiꝛ multa de his eſſe dicta recte a muſicis qbuſdã qui nũc ſunt: ⁊ a philoſophis qui peritiã hñt hui⁹ diſcipline: diſcuſſionem ⁊ examen ſingularũ partiũ illis dimittemus: qui perquirere volent. Nos autem ſolummodo in genere de ipſis dicamus.

¶ Que de iſtis ſupponẽda ſunt ab alijs. Dicens ꝙ nos opinantes ꝙ multi modernoꝝ ꝯſiderantiũ in muſica ⁊ alij ex ꝑhis antiqs q perfecti fuerũt bene ſe habentes in hac diſciplina ex pte.i. ꝑ̊ncipari muſice ꝯſiderationẽ ſpãlem circa ſingula ꝑ̊dictoꝝ omittemus regrendũ ab eis: vel a ſcriptis ipſoꝝ. Nũc ꝟo in vniuerſali dicemus de ipſis ſm̃ ꝙ ad ꝓpoſitũ facit diuidẽtes legaliter modos ipſius muſice declarantes quibus vtenduꝫ eſt ad mores vel ſimplr̃ ad quãcunqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cũ illa ꝓbetur a nobis melodiarum diuiſio quã faciũt qdã philoſophi: ꝙ alie ſũt morales: alie effectiue: alie abſtractiue: ponẽtes nãꝫ eaꝝ ad ſingula iſtarũ ꝓpriã. Dicimus aũt nõ vni⁹ vtilitatis gr̃a oportere muſica vti: ſꝫ multarũ. Nã ⁊ doctrine gr̃a ⁊ purificatiõis. Quid aũt purificationẽ itelligamus nũc ſimplr̃. Alĩs ꝟo diligentius in hiſq̃ de poetis ſcribimus diceꝛ.

¶ Proſequiꝛ. Et circa hoc duo facit. Primo enim ꝑ̊mittit quaſdam diuiſiones. Scđo cũ dicit. (Tertio gr̃a ⁊c̃.) cõcludit qbus ⁊ q̃libus harmonijs vtendũ eſt. Primo igitur dicit qm̃ diuiſionẽ melodiarũ muſicaliũ approbamus ſꝫ quã qdẽ approbati in philoſophia diuidunt eas dicentes alias illaꝝ eſſe morales ſeu diſponentes ad mores: alias aũt practicas.i. paſſionũ ire ⁊ manſuetudinis factiuas: alĩs autẽ raptus factiuas q̃ faciunt audientẽ quaſi imobilem ⁊ nõ ſentiẽtem exquiſitius aſſignantes melodiam ⁊ harmoniam determinatã ad vnũquẽqꝫ ipſorũ nãliter. Phrygiã dicunt raptus factiuaꝫ. Lydiaꝫ mixtã diſponẽteꝫ ad planctũ ⁊ ꝯpaſſionẽ. Doricã aũt ad mores: ſicut dictuꝫ eſt prius. Dicamus ꝙ muſica nõ eſt ſimplr̃ querẽda gr̃a alicuius vtilitatis vnius: nec vtẽdũ eſt ipſa pp̃ vnũ ſolũ: ſed gr̃a plurium. Etenim vtẽdum eſt eadẽ cã ludi ⁊ purificationis. Quid aũt dicimus purificationẽ nũc qdem ſimpliciter ſupponaꝛ. In poetica aũt magis manifeſte diceꝛ de ea. Videꝛ aũt eſſe purificatio corruptio alicuius paſſiõis vitiue inexiſtentis. Et qꝛ corruptio vnius eſt per gnãtionem alterius. Et ideo eſt corruptio vnius paſſionis: vel p gnãtionem ꝯrie: ſicut ire corruptio p gnãtionem manſuetudinis. Tertio aũt vtilis ad deductionem eſt ſeu delectationẽ itellectualẽ ⁊ mores ſic̃ dcm̃ ẽ ꝑus. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Tertio gr̃a degẽdi ocij qetiſqꝫ cauſa ⁊ remiſſionis curarum pꝫ oĩbus harmonijs eſſe vtendum: ſꝫ nõ eodẽ mõ. Verũ ad doctrinã qdem moralibus eſt vtendũ maxime: ad auditionem ꝟo alio pulſante effectiuis ⁊ abſtractiuis.

¶ Concludit ex predictis qbus harmonijs vtendum eſt: ⁊ qualibus. Et ꝑ̊ facit in vniuerſali. Scđo cũ dicit. (Sꝫ cuꝫ ⁊c̃.) Oſtendit qbus in ſpãli vtendũ eſt. Circa ꝑ̊mũ ꝑ̊ facit qđ dictũ eſt. Scđo cũ dicit. (Nã affectio ⁊c̃.) probat qđdã ſuppoſitũ. Dicit igiꝛ primo ꝙ ex his que dicta ſunt patet

manifeſtum eſt ꝙ ad remiſſionē laboris ⁊ ad requieꝫ di ſtentionis hoc eſt operis vnius diſtenſi vtēdū eſt vlr oīb' harmonijs muſicis quātū ad bene diſpoſitos nā. Omnes enim harmonie muſice que in media quadā ratione con ſiſtunt quātū ad ſenſuꝫ q in quadā media rōne ꝯſiſtit vl'r delectationē iducere in hītibus ſenſus bñ diſpoſitos nā: qḋ dico ꝓp eos q indiſpoſiti ſunt ſm ſenſuꝫ vel aīam qui in harmonijs bñ ꝓportionatis ꝯtriſtanꝫ ꝓp ꝯrietateꝫ. In ꝓportionatis aūt ⁊ diſtortis delectanꝫ ꝓp ſilitudineꝫ: vt ꝯtter dicet. Sꝫ ad diſciplinā ⁊ mores vtendū eſt maxie moralibus.i. diſponētibus ad mores ſꝫ auditū eoꝝ q ma nu vel corpore: vel ēt aīa laborant in aliqua paſſione. Pra cticis ⁊ raptiuis hoc eſt deducētibus ab aliqua paſſiōe ad cōtrarium vel ad medium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nā affectio illa q̄ ꝯtingit circa animos quorundam vehemēter in cunctis exiſtit. Differt aūt ſm magis ⁊ minus: ceu cōmiſeratio ⁊ metus. Et ꝑterea abſtractio animi. Nā per hunc motum deuoti ⁊ ſupplices qdam fiunt. Uidemus aūt ⁊ ſacris melodijs ita affici qñ vtuntur expiantibus animā carminibus quaſi medicis fretos: ⁊ purificatione hoc idē euenire neceſſarium eſt his q cōmiſeratione: ⁊ q metu: ⁊ qui alijs affectibus detinenꝫ: ⁊ alijs q̄tenus cuiqꝫ talia contingāt: fieriqꝫ in oībus purificationeꝫ quandam ⁊ alleuiationē cū voluptate. Similr aūt carmina purificatiua letitiā afferunt innocuaꝫ hoībus. Quapropter talibus harmonijs ⁊ talibus carminibus ſpectandi ſunt hi q theatralem muſicam tractant certatores.

¶ Probat quoddā ſuppoſitū. Suppoſuit eniꝫ ꝙ ſunt harmonie quedā purificatiue a paſſionibus nociuis quibuſdaꝫ per generationē oppoſitaꝝ vel mediaꝝ. Hoc aūt itendit maniſeſtare hic per illud qḋ apparet ad ſenſuꝫ. Et eſt intelligendū ꝙ paſſio aīe ſꝫ ꝙ hic loqꝫ eſt motus ꝑtis aīe appetitiue ſub fantaſia boni vel mali. Et iō ſeqꝫ appꝑhenſionē boni ꝯuenietis vel mali diſcōuenientis: ⁊ ſi ſequaꝫ appꝑhēſionē boni ꝯuenientis cū delectatione eſt ſꝫ ꝙ hꝰ. Si aūt apprehenſionē mali diſcōuenientis cū triſtitia: ⁊ q2 pars aīe appetitiua eſt virtus quedā in corpe ⁊ organo: iō ſeqꝫ in eſſe ⁊ operatione ſua diſpoſitionē mãe ⁊ corpis: ⁊ iō hꝰ paſſiones ipſius aliquā diſpōnē qualitatū ꝑmaꝝ ſequunꝫ ſicut audaciā abūdātia caliditatis circa cor. Timor autē infrigidationē quādā. Ira aūt accēſionē ſanguinis vel ſpiritus. Et q2 hꝰ diſpō q̄litatū in oībus hoīb' eſt inquātum oēs cōpoſiti ſunt ex ipſis ſicut ex mã: ſed tñ magis ⁊ min' ſm ꝙ qdā magis calidi: qdā minus: ⁊ ſꝫ ꝙ qdā magis frigidi qdā aūt minus ſunt: ꝓp h̄ oēs paſſiones q̄dā aptitudine ⁊ v'tute ſūt in oīb'. Sꝫ in quibuſdā magis ſꝫ actū ⁊ itēſe. In quibuſdā aūt magis ſm potētiā ⁊ remiſſe. Ideo dicit ꝙ bene dictū eſt ꝙ harmonie quedā ſunt factiue paſſionuꝫ: qñ paſſiones que fiunt in aīalib' quorūdā ſꝫ excellentiā quādā ſm ꝙ qdā ſunt excellenter audaces: qdā excellenter timidi: ⁊ ſic de alijs exiſtūt vl'r in oībus virtute ſicut calidū ⁊ frigidū: ⁊ humidū ⁊ ſiccū: que ſunt ꝑncipia iſtorum ſm magis ⁊ minus ſm ꝙ magis vel minus dñanꝫ qualitates que diſponūt ad eas: ſicͭ miſericordia timor ⁊ raptus qui eſt imobilitas ſenſuum ⁊ partiū exteriorū ꝓpter reuocationē caloris ⁊ ſpiritus ad interiora. Sunt enim aliqui qui a paſſione hꝰ detinenꝫ. Uidemus eni ad ſenſuꝫ ꝙ qñ aliq vſi fuerunt melodijs quibuſdā quibus antiq ſolent vti in veneratione deoꝝ qḋ reſtituunꝫ ⁊ fiunt maxime de iraſcētibus manſueti q̄ſi ſortiti medicinā quādā ⁊ purificationē a paſſione nociua: ⁊ ꝑter nām. Idē aūt hoc ꝯtingit exiſtentib' in paſſiōe miſericordie ⁊ timiditatis: ⁊ vl'r in quacūqꝫ alia paſſione quātūcūqꝫ adiacet vnicuiqꝫ: ⁊ omnib' inſit quedā alleuiatio ⁊ purificatio paſſionis ꝓpter delectationē factaꝫ ex melodia diſponente ad cōtrariū. Eodē aūt mō hꝰ melodie purificatiue faciunt regionē innociuā hoībus inquātū paſſiones reprimunt ꝓp quas ſibi inuiceꝫ iniuriabanꝫ. Et eſt intelligendū ꝙ oēs hꝰ paſſiones in aliqua ꝓportione calidi ⁊ frigidi ⁊ aliarū qualitatū cōſiſtūt diſpoſitiue ⁊ materialiter: quãuis alterius iſtoꝝ ſit additio ⁊ oēs cum delectatione quadā vel triſtitia exiſtūt: vel cum vtroqꝫ: quãuis cū altero magis: que enim cauſanꝫ ex fantaſia boni ꝯueniētes ſꝫ ꝙ hꝰ cū delectatione ſunt que aūt ex fantaſia mali diſcōueniētis cū triſtitia. Harmonie aūt muſice ſimiliter in quadā media rōne ſonoꝝ exiſtunt que ſimiles ſunt aliqñ ꝓportioni in qua ꝯſiſtit paſſio aliqua aliqñ aūt diſſimiles. Declaraꝫ aūt q̄libꝫ in eo qḋ ꝯueniens ⁊ ꝓportionale eſt ei ſm nām: triſtatur aūt ꝑ ꝯrium ꝓpter qḋ exiſtens in paſſione aliqua ſiue cū delectatione ſiue ꝯtra. audiēs melodiā in ꝯſimili ꝓportione magis intendiꝫ in eadē paſſione: audiens aūt melodiā in ꝯria ꝓportione exiſtentē remittiꝫ quaſi ꝑ ꝯrium: ſicut ſi aliqs ſit in paſſione q̄ eſt cum triſtitia ⁊ accenſione quadā audiat melodiā in ꝯria ꝓportione tenentē delectationē ⁊ remittentem ſedabiꝫ ab ira. Similiter aūt ⁊ in alijs paſſionibus ſe hꝫ ⁊ ꝓp h̄ tractātes muſicā vti debēt melodijs ⁊ harmonijs talibus contrarijs ad ſedandum exceſſus paſſionum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cū ſpectator ſit duplex: alter igenuus ⁊ doctus alter vilis ⁊ indoctus ex opificibus turbaqꝫ vrbana. His quoqꝫ accommodāda ſunt carmina ⁊ ſpecula ad ceſſationē ⁊ requietē: vt enim illoꝝ anime diſtorte ſunt a nāli habitudine: ſic harmoniarū ⁊ melodiarū diſtorſiones ſunt quedam ille que ſunt vehemētes ⁊ infracte. Delectat v'o ſingulos id qḋ ſue nature ſit aptū: q̄ꝫobrem licentia permittenda eſt his qui de arte muſica certant in theatro vt ad hmōi ſpectatorem tali genere vtantur muſice.

¶ In ſpeciali declarat quibus ⁊ qualibus melodijs vtēdūꝫ eſt: ⁊ ꝑmo quibus ⁊ q̄libus vtenduꝫ eſt ad requiē indiſciplinatoꝝ ⁊ vilium. Scḋo cū dicit. (Ad doctrinaꝫ.) Quibus vtendū eſt ad diſciplinā liberoꝝ ⁊ diſciplinatoꝝ magis. In ꝑma ꝑte dicit ꝙ ſpectator.i. auditor harmonie muſicalis duplex eſt. Unus qdē liber enim bñ diſpoſitus ad opa intellectus ⁊ bñ diſciplinatus. Alter aūt ſeruus ⁊ cōpoſitus ex vilibus ⁊ mercenarijs ⁊ alijs hꝰ indoctis ſuilibus aſſignandi ſunt agones ⁊ ſpeculationes ꝯueniētes eis ad requiē ⁊ delectationē. Laborātes eni iſtis indigent qñqꝫ. Sicut aūt ipſi ſm aīam male diſpoſiti ſunt: ⁊ diſtorti ab illo habitu qui eſt ſꝫ nām: ita ſunt q̄dā harmonie rigide valde ⁊ diſtorte a media rōne: oīb' aūt delectabile eſt id qḋ ꝯueniēs eſt eis ſꝫ nālē inclinationē eoꝝ: q2 delectatio eſt opatio cōnālis habitus non impedita ſicut dꝫ 7°. ethi. Et ideo agonizantibus ⁊ operantibus in muſicalibus concedenduꝫ eſt ꝙ poſſint vti aliquo tali genere muſice: rigido.ſ. ⁊ diſtorto ad talē ſpectatorē vilē ⁊ idiſpoſitū: vt ipſo delectatus queſcat ſꝫ ꝙ dicimus cōiter ꝙ plus valet ruralis fiſtula q̄ꝫ aliqḋ nobilius inſtr̄ꝫ: intelligēdū eſt ꝙ oīa ſūt ꝯſiderari ſꝫ ſeipſaꝫ vt eſt forma q̄dā ſpecifica hoīs vel ſꝫ

diſpoſitionē

diſpōnē nāe in hoc indiuiduo: vel in illo ſi cōſideref ſm nām ꝓpriā: ſic nulla inclinatio ad imꝑfectionē: nec ēt imperfectio inuenit in ea: imo quātū in ſe eſt ꝑfecta eſt nālr: quātū eſt ex inclinatione eius: tale enim eſt vnūqdqz ſm nām quale eſt gnātione ꝑfecta: ſicut dr in ꝑ hui⁹. Et ſic aīa cuiuſcūqz hoīs nō inuenit diſtorta a nāli habitu: ⁊ ſʒ ꝙ hō qlibet liber eſt. Si aūt ꝯſideremus ſʒ diſpōnē nāe in hoc indiuiduo ⁊ in illo: qꝛ inueniunt qdā diſpōnes q̄ nō diſponūt eā ad illud qđ inclinat ſʒ nām ſuā: ſʒ qdaʒ ad ꝯtrium magis: ſic aīa vel hō ſm eā diſtortus eſt a perfectione ad quā inclinatur ſm nām. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Ad doctrinā ꝟo moralibus melodijs eſt vtēdum ⁊ talibus harmonijs q̄lis eſt Dorica: vt ſupra diximus: recipienda eſt ⁊ alia quācūqz nobis ſuadent q in phia muſicaqz verſantur.

ℭ Declarat qbus moralib⁹ vtēdū eſt ad diſciplinā: ⁊ ꝑ fac hoc. Scđo cū dicit. (Sʒ duo.) Declarat ꝙ oēs ⁊ in quaqz nō debēt vti illis: ſed cū determinatione. Circa ꝑm ꝑ facit qđ dictum eſt. Scđo cum dicit. (Socrates aūt.) reprobat opinionem Platonis circa qđdā dictū. Tertio cum dicit. (Doricā aūt.) regredit ad declarādū qđdā ſuppoſitū. In ꝑma pte dicit ꝙ ad diſciplinā q̄ delectabilis eſt ſic̄ ludus vtendū eſt moralib⁹ melodijs ⁊ harmonijs diſponētibus ad hanc. Talis aūt eſt illa q̄ vocat Dorica: ſic̄ diximus ꝑ⁹ ⁊ apparebit ꝯſter: g ad diſciplinā vtēdū eſt ea ⁊ adiungendū eſt ei aliquas ſi quas approbauerint ſicut ꝯuenientes ad hoc qui exercitati ſunt in philoſophico exercitio ⁊ diſciplina muſicali. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Socrates ꝟo in libris de rep. nō recte Phrygiam tantūmō adiungit ad Doricā: lʒ improbans tybiā ex inſtrīs: hʒ .n. eandē vim Phrygia in harmonijs quā hʒ tybia in inſtrumētis: ambe eni ꝯcitāt animos ⁊ in affectus īpellūt.

ℭ Reprobat opinionē Platonis circa ꝑdicta: ⁊ ꝑ facit h. Scđo cū dicit. (Oſtēdit h.) declarat qđdā ſuppoſituʒ. In ꝑma pte dicit ꝙ Socrates in rep. ſua. i. Plato introducēs Socratē loquētē nō ꝯueniēter dic ſolā Phrygiā melodiā cū ea quā dicimus doricā debere recipi i ciuitate ad diſciplinā ⁊ mores iuuenū: ſil cū hoc reprobās fiſtulā inter organa tanqꝫ ñ ꝯuenientē ad ea. illā eniʒ eādē nāʒ ⁊ virtutē quā hʒ fiſtula inter organa hʒ melodia Phrygia inter harmonias: ambo eni ꝓuocāt irā ⁊ ſunt illatiua paſſionis ad quā diſponit calidū ꝓpter fortitudinē motus ⁊ ꝑcuſſiōis: rōne quoꝝ habent excitare caliditatē in ſpirit⁹. Si ergo fiſtula reprobanda eſt ſicut inepta ad diſciplinā ⁊ mores eadem rōne ⁊ melodia Phrygia: ⁊ ſi iſta vtilis eſt eadem ratione ⁊ illa. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Oſtendit hoc poeſis: tota eni bacchatio ⁊ tota h⁹ cōcitatio maxime oīum inſtrumētoruʒ ꝑ tybias fit. Harmonia ꝟo Phrygia maxie hūc modum hʒ: ceu dityrambus manifeſte vr eſſe phrygius: cuius qdē rei plura afferūt argumēta ꝙ circa huius rerū intelligentiā vacāt. Et inter cetera illđ qđ Philoxenus aggreſſus Dorice facere Dityrambos in fabulis non potuit: ſed vi illius nature fuit ad phrygiaʒ harmoniā: que maxime illis congruebat.

ℭ Declarat qđdā ſuppoſitū: puta ꝙ eandeʒ nām habeant Phrygia in melodijs ⁊ fiſtula in organis dicens ꝙ ea habere eandē nām manifeſtat poeſis: q̄ dicit ꝙ oīs bacchatio impetuoſitas ⁊ oīs motus ꝯſilis paſſionis violētie maxime cauſat a motu fiſtule in organis ⁊ in harmonijs muſicalibus a melodia phrygia. accipiūt aūt ad hʒ declarationeʒ hoc qđ cōueniēs vr: puta ꝙ Dityramb⁹ manifeſte vr eſſe modus qdā melodie phrygie. ad hoc aūt exempla multa adducunt illi q circa obiectū huius ſenſus. ſ. auditus laborant ⁊ alia. Et qꝛ Philoxenus muſicus fabulans aliqñ viſus fuit Dityrābo vti in melodia Dorica: ſcilicet ꝑmi toni: nō potuit aūt qꝛ nō ꝯueniebat illi: ſed ex ipſa inclinatione nāe eius incidit in phrygiā: cū qua magis ꝯueniebat. hoc aūt nō eſſet niſi Dityrābus de quo manifeſtū eſt ꝙ ꝯuenit cū fiſtula vel tuba ꝑꝑ fortitudinem motus: ⁊ eſt factiuus ire ⁊ paſſiōis fortis. Et eſt modus qdā cantus qui dr phrygius. ſ. tertij toni apud nos ⁊ per ꝯñs phrygia conueniret cum fiſtula. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Doricam autē fatentur omnes cōſtantē eſſe ac firmam: moremqz cōtinere virilem. Preterea cum medium extremoꝝ ſumendū eſſe diximus Dorica aūt hāc hʒ naturā ad al's harmonias. manifeſtum eſt ꝙ Dorica pre ceteris decens eſt iuniores addiſcere.

ℭ Regredit ad ꝓbandū minorē rōnis ꝑdicte. ſ. ꝙ melodia Dorica maxime ſit moralis: ꝙ Dorica melodia loquētes oēs vlr ꝯfitent ꝙ inter oēs melodias ſtabiliſſima exiſtit: ꝓpter qđ ꝯuenit cū virtute ad quā regrit ꝯſtātia mētis in his q̄ ſunt ſʒ rōnem: ⁊ maxime hʒ morē virilē. i. virtuoſaʒ: qđ qdeʒ ꝑ rōnē apparet: medium eniʒ inter duas ſuperabūdātias excellētie ⁊ defectus laudamus: ⁊ approbamus magis ⁊ in his q̄ ſunt ſm nām: puta cōplexionē tēperate calidā laudamus magis q̄ʒ eā q̄ excellēter frigida eſt: ⁊ in his que ſunt ſʒ artē ⁊ ſm rōnē: virtutē enim q̄ in medio ꝯſiſtit laudamus: ſupabundātiā aūt ⁊ defectū que rōnē extremoꝝ habēt vituperamus. Adhuc aūt dicimus q⁹ mediū in oibus magis ꝓſequēdū eſt ſicut bonū: melodia aūt Dorica rōnē medij hʒ reſpectu aliaꝝ: nō enim ita excellenter acuta eſt ſicut illa q̄ dr Lydia mixta: que eſt ſeptimi toni: nec ēt ita depreſſa ſicut hypodorica vel hypophrygia que eſt ſcđi vel quarti toni: ⁊ iđ manifeſtum eſt ꝙ maxime laudāda eſt ⁊ ꝓſequēda ſicut diſponēs ad ꝟtutē ꝑꝑ qđ iuuenes magis exercitādi ſūt i ea. ℭ Deide cū dic.

ℭ Sed duo ꝯſiderāda ſunt: vnū qđ poſſit: alterum qđ deceat. Naʒ poſſibilia quiſqz aggredi ⁊ cōuenientia ſibi debet. Sunt autē hec diſtincta: ceu defeſſis iam tempore non facile eſt alti ſpiritus cantilenas canere: ſed talibus ſubiciat nā remiſſas: ex quo Socratem in hoc quoqz merito reꝑhēdunt quidā ex his qui circa muſicaʒ verſant qđ remiſſiores harmonias iꝓbauit ad doctrinā q̄ſi vinolētas acciplēs eas non ſm vinolētie nām: naʒ vinolētia magis debacchari facit ſʒ defeſſas: quare ⁊ ad futurā etatē ſenioꝝ opus eſt huiuſcemodi harmonias attingere: ⁊ huiuſcemodi melodias.

ℭ Declarat ꝙ nō quocūqz modo quibuſcūqz moralibus vtenduʒ eſt a quibuſcūqz. ſed ſm diuerſas determinationes ſm diuerſitatē etatum: ⁊ circa hoc ꝑmo declarat qb⁹ ⁊ qua determinatione expedit vti ſenibus. 2° cum dicit. (Preterea.) Quibus ⁊ qualibus iuuenibus: ꝯcludēs cōditiones vlr que requirunt in melodia ꝯueniente vnicuiqz etati. Dicit igitur ꝑmo ꝙ nō omnibus melodijs: ⁊ moral

bus ⁊ medys expedit vti oībus quocūqȝ:ſed cum determinatione. Sunt aūt duo per que determinanť:vȝ ꝙ poſſibile:⁊ ꝙ decens. illa magis oȝ agere aut operari inter bona opabilia que poſſibilia ſunt:nullus eniȝ manū īmittit ad illud qđ impoſſibile reputat:vel ſimplr vel ſibi:q̄uis etiam bonū ſit ſꝫm ſe:⁊ illa que decent ipm operantē:aliq̄ enim ſunt bona ⁊ poſſibilia opanti que tn̄ nō decent ipm: ſicut bonū eſt dare paruū munuſculū:⁊ poſſibile eſt regi nō tn̄ decet ipȝ:ſiquidē magnificus eſt. ⁊ iō illa que bona ſunt:⁊ poſſibilia opanti ⁊ decentia ipſum magis facienda ſunt:poſſibilitas aūt ⁊ decentia diſtinguunť ſꝫm diuerſitatem:aliqua enim ſunt poſſibilia viro pfecto ⁊ decētia ipȝ que nō ſunt poſſibilia iuueni ⁊ decentia ipſiuȝ:⁊ iō ſunt alique harmonie mites ad mores ſꝫm ſe:que non cōueniunt quibuſdā:qꝛ nō ſunt eis bene poſſibiles:ſicut eis qui ſunt abdicati:hoc eſt declinātes per tempus vel ſeniū ab equalitate:non faciliter poſſunt cantare harmonias rigidas ⁊ acutas ꝑpter debilitatem virtutis ⁊ ſpiritus:ſed magis remiſſas ſꝫm nām: ꝑpter qđ qdā poſteriorꝫ muſicorꝫ conuenienter reprobauerunt Socrateȝ qui reprobauit oēs harmonias remiſſas vtilr tāq̄ inutiles ad mores ⁊ diſciplinā dicēs eas eſſe ſicut inebriatiuas hoīum. ſed cum ebrietas duo faciat in hoīe. ſ. motus impetuoſitatē ⁊ declinationeȝ a ſobrietate ⁊ diſpoſitione nālī:dixit eē ipſas inebriatiuas nō ſꝫm potētiā ebrietatis. i. ſꝫm impetuoſitatē. Verū enim eſt ꝙ ebrietas impetuoſū hoīem facit. hę eniȝ melodie remiſſe talē impetuoſitatē nō inducunt:ſed dixit eas eē inebriatiuas ſicut abdicatiuas. i. declinantes ab equalitate ⁊ medio. Et ꝑpter hoc inclinantes hoīes ad ea: que declinant ab eq̄litate ⁊ rectitudine. Hoc aūt dicebat Plato ac ſi oēs hoīes ⁊ ſemꝑ exiſtēt in ſtatu ⁊ equalitate medy ſꝫm nām: ⁊ nullus declinaret ab ea:ſi enī ita eſſet nulli expediret vti harmonys remiſſis:ſed qꝛ qdā ſunt in ſtatu ⁊ equalitate:quidā aūt ab ea declināt per ſeniū vel alio mō: vnūqđqȝ aūt delectať in eo qđ ꝯueniēs eſt ſꝫm nām:ſicut dictū eſt ꝑus:ideo nō expedit oēs vti melodys medys:ſȝ quibuſdā expedit vti remiſſis:⁊ iō ad etatē futurā ſenum qui declināt ab equalitate ꝑdicta:⁊ ſunt debilis v̄tutis expedit vti melodys ⁊ harmōys remiſſis. ¶ Deīde cū dr̄.

¶ Preterea ſiqua ē taliū harmoniarꝫ q̄ ꝯueniat puerorꝫ etati:ex eo qꝛ poſſit ornatuȝ ſil' doctrināqȝ afferre:qđ Lydia maxīe oīuȝ harmōiarꝫ hēre vr̄:manifeſtū ꝙ he tres determinationes ſūt in doctrina faciēde mediuȝ poīe ac decens.

¶ Oñdit q̄ expediūt iuuenib⁹ ꝯcludēs ꝯditiones q̄ exiguntur in muſica ordināda ad mores vtilr. dicēs:ꝙ ſi aut eſt harmōia talis media decet etatē puerorꝫ ꝑꝑ h̄ ꝙ ornatuȝ quendā hȝ ꝑꝑ ꝯſonantiā:rōne cuius delectat. ſilr aūt ⁊ intellectū hoc diſponit ad diſciplinā:hę aūt vim vr̄ maxime hēre harmonia ea q̄ dr̄ Lydia q̄ eſt cantilena q̄nti toni:ſicͭ dictū eſt ꝑus:manifeſtū eſt ꝙ in muſica diſponēte ad diſciplinā opȝ tria ꝓexiſtere:vȝ ꝙ rōneȝ medy habeat inter acutas ⁊ graues:⁊ ꝙ poſſibilis ſit ipſi vtēti ⁊ decens ꝯditionē ipſius. Si enim talis fuerit manifeſtū eſt:ꝙ vtētes ea magis inclinabunť ad virtutem ⁊ mores. inclinati autem magis opabunť ſꝫm rōnē:opantes aūt ſꝫ rōnē facilr attingunt ad felicitatē:q̄ ꝯſiſtit in pfectiſſima opatione hoīs ſꝫ ſupremā eius virtuteȝ reſpectu pfectiſſimi obiecti ipſius: qui eſt deus benedictus in ſecula ſeculorꝫ.

Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie ꝓfeſſoris Magiſtri Ludouici Valētie ꝓcuratoris ordinis ꝑdicatorꝫ ad Reuerēdiſſimum in Chriſto prēm ⁊ dn̄m. d. F. Cardinalē Senenſem Epitoma per concluſiones octaui libri Ariſtotelis.

¶ Maxīe intēdēdū eſt a legiſlatore circa diſciplinā iuuētutis:nam id neglectum affert reip. detrimentū:naȝ mos vniuſcuiuſqȝ ꝓprius ꝯſueuit remp. conſeruare:⁊ ab initio ꝯſtituere:ceu popularis popularē:paucorꝫ potentie paucorꝫ potentiā:⁊ ſic de alys. Opȝ ḡ ꝑ diſciplinā iuuenes ad hōs mores:qui ad remp. ꝯducūt aſſueſacere:aliogn oppoſitis moribus imbuti rēpublicā poſtmodū diſſoluent.

¶ Nō mō aūt hec cura dȝ eē ꝑuata ſȝ ēt publica:cū enim vnus ſit finis totius ciuitatis opȝ vnā eē oīum diſciplinā: ⁊ ꝯſequenter curā eē publicā ⁊ nō ꝑuatā. Amplius non dȝ vnuſqſqȝ ſe ſuū exiſtimare ſed ꝑticula ciuitatis vnuſqſqȝ eſt:cura ḡ ſingularū ꝑticularū nata eſt reſpicere ad curaȝ totius. Debȝ ḡ eſſe aliq̄ publica oīum iuuenū exercitatio.

¶ Debēt aūt iuuenes exerceri in v̄tutib⁹ vtilibus ad reip. ſupremum finem ⁊ liberalibus:artes eniȝ ille q̄ deterius diſponunt corpus ⁊ cuncta q̄ mercenaria exercitia nuncupam⁹ mētē occupatā ⁊ vilē reddūt:⁊ a fine reip. abducūt.

¶ Artes v̄o liberales que nō circa ipm finē exiſtunt vſqȝ ad aliqđ addiſcende ſunt:media enim finita eſſe debent. quare penitus ſe illis tradere: ac ad extremuȝ vſqȝ ꝓſeq nocumentum affert ⁊ a finis ꝯſecutione diuertunt.

¶ Item plurimū refert cuius grā diſcanť:ſunt eniȝ diſcende grā ſui vel amicorꝫ vel ꝑpter virtutē:ꝙ ſi ꝑpter alia ſepe vtiqȝ ſordide ⁊ illiberaliter agere videbiť q addiſcit.

¶ Magis expetendū eſt ociū q̄ negociū:ociū enim finis: negociū v̄o grā finis:nā q negociať alicuius grā negociať qđ ſibi deſit:⁊ cū labore ⁊ conatu ſunt negocia felicitas āt finis eſt:quam nō cum dolore ſed cum voluptate putant oēs eē. ociū aūt ipm vr̄ in ſe voluptatē habere ⁊ felicitatē ⁊ vitā beatā. quare ociū finis:negociū v̄o nō:ſȝ ad finē eſt.

¶ Id aūt ociū nō in ludo eſt. ludus eniȝ nō eſt finis ſed alterius grā:nā qui laborant reſtauratione indigent:⁊ ideo opȝ iocum adhibere:qui tanq̄ medicinā eo tēpe afferat.

¶ Muſicam igiť diſcere opȝ iuuenes ad ociū degendum: nō eſt tn̄ diſcenda tāq̄ res neceſſaria:aut vtilis ad aliqđ. reſtat ergo ꝙ ad degendū in ocio duntaxat.

¶ Litteras quoqȝ addiſcere pueros opȝ:ꝑ has eniȝ ⁊ multe alie diſcipline addiſcuntur.

¶ Similiter v̄o ⁊ figurandi ꝑitiam accipere eos dignum eſt:nō vt in venundando ⁊ emendo vaſa occupenť:ſȝ potius vt ex illa contemplari poſſint pulchritudinem corporum:non enim cōgruit magnanimis viris ⁊ ingenuis vtilitatē ſemꝑ querere:ſed honeſtā cōtemplationis actionē.

¶ Gymnaſtice etiam adoleſcentes tradendi ſunt:vt bene diſpoſitam faciant habitudinem corporis exercitatione.

¶ Nō ſunt tn̄ exercendi ad ferales mores vt lacedemony faciebant. tum qꝛ effracti laboribus maximis redduntur adoleſcentes ⁊ augmētatio corpis īpediť. tuȝ qꝛ h̄ ad fortitudinē nō ꝯducit:multe eniȝ ſūt gētes q̄ ad cedes hoīuȝ ⁊ eorꝫ comeſtionē inſultāt:ad bellica tamen nihil valent.

¶ Non ſunt ita tradēda iſtis:vt in neceſſarys alys abſqȝ diſciplina dimittanť. ad vnū enim opus reip. tantuȝ apti redderenť qđ indignum eſt:bonuȝ enim reip. felicitas eſt que oēs honeſtas actiones complectitur.

¶ Leuiores aūt exercitationes adhibēde ſunt vſqȝ ad pubertatem:ne corpora creſcere impedianť poſt pubertateȝ annis tribus alys addiſcendis intendant pretermiſſis corporis laboribus:nā ſimul mente ⁊ corpore laborare nō oȝ: cum ſeinuicem impedire nata ſint:labor quidem corporis mentem:mentis autem corpus.

¶ Poſtea autem maioribus occupandi ſunt laboribus:cū additum eſt robur.

¶ Muſica ſane ⁊ iocum ⁊ quietem afferre poteſt:iocus. n. gratia eſt quietis.

¶ Perdiſcenda

¶ Perdiſcenda aũt muſica eſt etiam qꝛ potens eſt letitiã: ⁊ iocunditatem afferre:quecunqꝫ enim iocunda ſunt ⁊ innocua ad ceſſationem conducunt.

¶ Contingit aũt hoĩbus feciſſe iocos finẽ:qꝛ voluptatẽ hñt ſicut ⁊ finis. Unde non valentes aſſequi eã voluptatem que in felicitate eſt hanc pro illa accipiunt.

¶ Diſcẽda ẽt muſica eſt eo ꝙ ꝑ illã tales ſm̃ mores efficimur:abſtrahit eniꝫ animũ modulatio ⁊ rapit. raptus vo ⁊ animi abſtractio circa morẽ affectio eſt. Apparet preterea in hꝫ melodijs ⁊ verſibus ⁊ rithmis quedã affectionuꝫ ſimilitudo in manſuetudinis:triſtitie:delectationis:fortitudinis:temperãtie:odij:amoris ſimilitudine:ex quo ꝯſequit̃ mutari animũ audiẽtiũ. Sic ğ diſponi ꝯtingit hoiem ad virtutẽ ſicut ad imaginem eius. Ad mores ergo diſponimur varios:cum in hꝫ fiat varia coꝝ repreſentatio.

¶ Congruit aũt maxie pueroꝝ etati hꝫ diſciplina:ꝓꝑ etatẽ enim nihil ferunt ſponte qḋ iocũditatẽ nõ habeat. Muſica vero eſt ex his que ſunt iocunda ſm̃ naturam.

¶ Expedit ſane ẽt agendo nõ mõ cantando muſicaꝫ addiſcere:impoſſe enim eſt:vt q ope ipſaꝫ nõ tractat poſſit perite iudicare. Inſuper opus eſt vt pueri aliquã exercitationẽ habeãt veluti archite tabella repta eſt:quã pueris dãt vt in illa occupati q̃ domi ſunt nõ frãgant:neſcit enim pueritia quieſcere. Hic ergo eſt infantibus cõueniens ludus.

¶ In maiori autẽ etate exercitationem dimittere debent homines:tantũmodo autem iudicare debent per diſciplinam adeptam:ac letari recte.

¶ Ea qdẽ modeſtia vti debẽt iuuenes i addiſcẽda muſica vt hꝫ diſciplina nõ afferat ĩpedimẽtũ ceteris opõnibꝰ ciuilibꝰ:nec inutile efficiat corpꝰ ad bellicas ciuileſqꝫ opõnes.

¶ Nõ ſunt aũt aſſumende tybie neqꝫ aliud artificioſum qḋ ad mores nõ faciat ſꝫ multo labore ⁊ ſpiritu eget: h.n. nihil ꝯfert ad mẽtẽ ⁊ itelligẽtiã:ſꝫ potiꝰ abducit. Unde fert̃ mineruã cũ ſcia ⁊ ars minerue ſit attributa tybias abieciſſe

¶ Illã ſiĉ diſciplinã ĩprobamus q̃ vſat̃ in certamibꝰ ⁊ ad excitãdos motꝰ corpoꝝ iuẽta ⁊ ludos exercẽdos oneroſos. Nõ ẽ.n. igenui hoĩs:ſꝫ puiles ⁊ ſordidos ꝯtigit ex his fieri.

¶ Cuꝫ ſpectator ſit duplex:ingenuus ⁊ doctus:vilis ⁊ indoctus his accõmodãda certamina ⁊ ſpectacula ad quieteꝫ delectat eniꝫ ſingulos id qḋ ſue nature aptũ ſit. viliũ autẽ anime diſtorte ſunt a naturali habitudine:accõmodande ergo ſunt eis diſtorſiones armoniarũ ⁊ melodiarum.

¶ Muſica vero talis eligenda ſi ad diſciplinam intendimus:que medium dicens ⁊ poſſibile contineat.

Finis.

Qui cupis imperio populis dare iura ſagaci.
Et qui non triſti fronte parere cupis.
Si te perpetuo nullis queſita triumphis.
Pax iuuat ⁊ pietas vrbis: ⁊ alma fides.
Accipe ariſtotelis preclara volumina lector.
Seu pareas:ſeu tu ſceptra verenda tenes.

¶ Explicit ſubtilis ⁊ opulẽta expoſitio Sancti ac glorioſi angelici doctoris Thome de Aquino ſuꝑ octo libros Politicoꝝ Ariſtotelis nouiſſime a viro bene docto optime recognitis infinitiſqꝫ erroribus caſtigatis. Mãdato ⁊ impẽſis heredũ nobilis viri domini Octauiani ſcoti ciuis Modoecienſis ⁊ ſocioꝝ ſumma diligẽtia impreſſis Venetijs per Georgium arriuabenum Anno reconciliate natiuitatis. i5i4 die.i3.aprilis.

Regiſtrum

A B C D E F G H I K L M N O P Q R

Omnes ſunt quaterni preter R q eſt quinternus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A. PANDIMIGLIO
RESTAURO - CODICI
PERGAMENE - STAMPE
Via Podere Rosa, 154

1968